T. C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

19. YÜZYILA AİT OSMANLI İSTİNTAK BELGELERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ: İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİZİN-TIPKIBASIM

KHALID SALIM SALLAM SALIM

2502130479

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Hatice TÖREN

İSTANBUL-2021

ÖZ

19. YÜZYILA AİT OSMANLI İSTİNTAK BELGELERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ: İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİZİN-TIPKIBASIM

KHALID SALIM SALLAM SALIM

Bu çalışmada, 19. yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı istintak belgeleri ele alınmıştır. İstintaknameler sorgu tutanaklarıdır. İçerikleri sorguya konu olan olayla ilgilidir. Soru-cevap şeklinde düzenlenmiş belgelerdir. Tezde, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan istintaknamelerden 1847 –1881 tarihleri arasında yazılmış yirmi bir adet belge seçilmiştir ve bu belgeler yetmiş dört varaktır. Belgelerin seçiminde sorguların konularının pasaportsuz ve vizesiz kaçak giriş, kalpazanlık, cinayet, darp, hırsızlık, görevi ihmal ve geciktirme, ihtilas ve sûistimal gibi farklı olmasına, sorgulamaya katılan sanıkların sosyo-kültürel seviyelerinin farklı olmasına ve hacimleri bakımından farklı uzunluktaki metinlere yer verilmesine dikkat edilmiştir. Böylece incelenen metinlerin çeşitli dil düzeylerini yansıtması hedeflenmiştir. Söz konusu belgelerin ele alınması ve incelenmesinde betimleme ve karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. İncelenen metinler söz varlığı ve dil özellikleriyle Tanzimat dönemi Osmanlı Türkçesini yansıtmaktadır.

Giriş kısmında istintâk ve istintâknâmenin tanımları terimleri ve konuları üzerinde durdurulduktan sonra diplomatik dilinin yanı sıra genel dil ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölüm olan dil incelemesi bölümünde yazılış, ses ve şekil bilgisi ve kullanılan Arapça-Farsça unsurlar incelenmiştir. İkinci bölümde istintak veya istintaknamelerin transkripsiyonları yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise metinlerde geçen kelimelerin anlamları ile geçtikleri yerler dizinde verilmiş, yer ve özel adlar ise benzer şekilde, ayrı bir dizinealınmıştır. Yetmiş dört varağı ihtiva eden metinlerin tıpkıbasımları çalışmaya eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstintâk, istintâknâme, 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesi, yazılış özellikleri, sesbilgisi, şekil bilgisi, söz varlığı.

ABSTRACT

A LINGUISTIC STUDY ON THE OTTOMAN INTERROGATION DOCUMENTS OF THE 19TH CENTURY: ANALYSIS-TRANSCRIPTION TEXT-INDEX-FACSIMILE

KHALID SALIM SALLAM SALIM

In this study, Ottoman interrogation documents belonging to the second half of the 19th century are discussed. İnterrogation protocols are interrogation reports. Their content is related to the event subject to questioning. They are documents arranged in the form of question-answer. In the thesis, twenty-one documents written between 1847 and 1881 were selected from the interrogation protocols in the Presidential Ottoman Archives and these documents are seventy-four leaves. In the selection of documents, attention has been paid to the fact that the subjects of the inquiries are different, such as illegal entry without passports and visa, counterfeiting, murder, assault, theft, negligence and delay of duty, embezzlement and fraud, that the socio-cultural levels of the defendants involved in the interrogation are different and that the texts of different lengths are included in terms of their volumes. Thus, it aimed to reflect the different linguistic levels of the examined texts. The descriptive and comparative methods were used in handling and analyzing the mentioned documents.

The analyzed texts reflect the Ottoman Turkish of Tanzimat era with their vocabulary and language features. In the introduction section, the terms such as "interrogation" and "interrogation protocols", were explained, and information was given about the language and stylistic features of the texts after studying the topics of interrogation protocols. In the first part, the language of the documents was examined, the orthographic properties of the texts, phonetic and morphological issues were discussed. In the second part, transcribed texts of the interrogation protocols were given, and in the third part, a grammatical index covering all the words in the texts has been prepared. In the index, the meanings of the words in sentences were taken into account. The proper names in the texts were given in a separate directory. Facsimiles of the texts are also added to the end of the thesis.

Keywords: Interrogation, interrogation protocols, 19th century Ottoman Turkish, writing characteristics, phonetics, morphology, vocabulary.

ÖNSÖZ

Teze konu olan istintaknameler Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan ve 19. yüzyıla ait M. 22 Teşrînievvel (Ekim) 1847 - H. 2 Cemâziyelâhir 1298 (M. 2 Mayıs 1881) tarihleri arasında geçen adlî vakalarla ilgili sorgu tutanaklarıdır. Bu tutanaklar arasından muhteva, dil düzeyi, varak ve sayfa sayısı açısından birbirinden farklı yirmi bir belge seçilerek bu metinler üzerinde bir dil incelemesi yapılmıştır. İstintakların konusu pasaportsuz ve vizesiz kaçak giriş, kalpazanlık, katil, darp, gasp, hırsızlık, görevi ihmal ve geciktirme, ihtilas ve sûistimal gibi suçlamalarla ilgilidir.

İstintaklar veya İstintaknameler, sanığa sorulan soruların ve alınan cevapların yazıldığı zabıt şeklindeki resmî belgelerdir. Tezde Osmanlı istintak belgelerinin metin yapısını, dil ve üslup özelliklerini ve söz varlığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda seçilen belgelerin konu, şekil, varak sayısı ve dil düzeylerine göre farklı olmasına dikkat edilmiş ve ele alınmasında betimleme ve karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır.

Tez giriş, dil incelemesi, transkripsiyonlu metinler, dizinler, sonuç ve tıpkıbasım halinde düzenlenmiştir.

Giriş kısmında istintâk ve istintâknâme terimleri üzerinde durulmuş ve tezde ele alınan yirmi bir istintakname tanıtılmış, belgelerin dil ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Dil İncelemesi başlıklı birinci bölümde belgelerin yazılış özellikleri ele alınmış ve metinler ses bilgisi, şekil bilgisi yönüyle incelenmiştir.

İkinci bölümde istintaknemelerin transkripsiyonlu metinleri verilmiştir. Metinlerin transkribe edilmesinde "Times Türkish Transcription" yazı tipi kullanılmıştır. Tarafımızdan seçilmiş olan yirmi bir adet istintakname metni yazılış tarihlerine kronolojik olarak (istintakname No: 1) şeklinde numaralandırılmıştır. Her iki yüzünde metin bulunan varaklar [1a], [1b]; tek yüzünde metin bulunan varaklar [1], [2] şeklinde köşeli parantez içinde verilmiş ve soru-cevap numaraları (s1), (c1); soru -cevap biçiminde olmayan satır numaraları ise (1), (2) şeklinde parantez içinde gösterilmiştir. Metin tamirine gerek görülmesi halinde bu tamirat köşeli parantez

içinde verilmiştir. Doğru okumasında tereddüt edilen kelime ve özel adların yanlarına kelimelerin orijinal görütüleri köşeli iki parantez içerisinde verilmiş ve daha sonra da aynı şekilde görüntüleriyle bereaber dizinlere alınmıştır. Metin transkripsiyonunda noktalama işaretlerinin konulması tercih edilmiştir.

Üçüncü bölümde "Türksözdiz" programı yardımıyla hazırlanan Genel Dizin ve Özel Adlar Dizini başlıklı iki gramatikal dizin yer almaktadır. Genel Dizinde metinlerde özel isimler dışında geçen bütün kelimeler madde başı olarak alınmış, kelimelerin metin içindeki anlamları verilmiş ve metinde geçtikleri yerler gösterilmiştir. Alıntı kelimelerin hangi dilden ödünçlendikleri parantez içinde belirtilmiştir. Madde başı kelimenin yer aldığı birleşik fiil, deyim, Arapça ve Farsça tamlamalar da iç maddeler halinde düzenlenmiş, kelimelerin aldığı ekler alfabetik sıraya göre aynı madde başı altında varak, sayfa, satır, soru ve cevap numaraları gösterilerek sıralanmıştır. Özel adlar için ise ayrı bir dizin hazırlanmıştır.

Sonuç kısmında istintaknamelerin dil incelemesinden elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. İlgili alanlarda yapılacak çalışmalarda kaynak olarak kullanılmak üzere yetmiş dört varağı ihtiva eden metinlerin tıpkıbasımları çalışmamamızın sonuna eklenmiştir.

Bu çalışma boyunca tez izleme komisyonunda yer alan ve sürekli katkılarda ve yönlendirici yorumlarda bulunan değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Uğur GÜRSU'ya ve Sayın Doç. Dr. Metin ÜNVER'e sonsuz saygı, sevgi ve şükranlarımı sunarım. Çalışmanın her yönünde bana yol gösteren, ufuk açan, değerli hocam ve tez danışmanım saygıdeğer Sayın Prof. Dr. Hatice TÖREN'e sonsuz teşekkürleri bir borç bilirim. Her zaman yanımda olan desteğini hep hissettiğim sevgili eşim Sayın Öğr Üyesi. Dr. Hebaallah İBRAHİM'e ve bana anlayış gösteren kızım Areej'e ve oğlum Eyad'a çok ama çok teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2021

KHALID SALIM SALLAM SALIM

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İİ**

ABSTRACT ..... **İİİ**

ÖNSÖZ ..... **İV**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİ**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XX**

İŞARETLER ..... **XXİ**

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **XXİİ**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **19**

DİL İNCELEMESİ **19**

1.1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ 19

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı 20

1.1.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılışı 20

1.1.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılışı 23

1.1.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı 25

1.1.1.4. /o/ ve /ö/ Ünlülerinin Yazılışı 27

1.1.1.5. /u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılışı 28

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 30

1.1.2.1. /b/ ve /p/ Ünsüzlerinin Yazılışı 30

1.1.2.2. /c/ ve /ç/ Ünsüzlerinin Yazılışı 31

1.1.2.3. /g/ ve /ġ/ Ünsüzlerinin Yazılışı 32

1.1.2.4. /k/ ve /ķ / Ünsüzlerinin Yazılışı 33

1.1.2.5. /s/ Ünsüzün Yazılışı 35

1.1.2.6. /t/ Ünsüzünün Yazılışı 36
1.1.2.7. /ñ/ Ünsüzünün Yazılışı..... 38
1.1.3. Kelime, Ek ve İşaretlerin Yazılışı 39
1.1.3.1. İkili Yazılışlar 39
1.1.3.2. Bitişik Yazılan Kelime ve Ekler 41
1.1.3.3. Görülen Geçmiş Zaman Çokluk 1. Şahıs Ekinin Yazılışı 41
1.1.3.4. Ma Olumsuzluk Ekinin İkili Yazımı 42
1.1.3.5. Hemzenin Yazılışı..... 42
1.1.3.6. Tenvin Yazılış Şekilleri 42
1.1.3.7. Şeddeli Harflerin Yazılışı 44
1.1.3.8. Batı Kökenli Alıntı Kelimelerin Yazılışları..... 44
1.2. SES BİLGİSİ..... 45
1.2.1. Ünlüler..... 45
1.2.1.1. Ünlü Benzeşmeleri..... 45
1.2.1.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumu (Dil Benzeşmesi) 45
1.2.1.1.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumuna Girmeyen Kelimeler..... 46
1.2.1.1.1.2. Kalınlık-İncelik Uyumuna Girmeyen Ekler 47
1.2.1.1.1.3. Birleşik Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu 49
1.2.1.1.1.4. Kalınlık-İncelik Uyumunun Dışında Kalan Alıntı Kelimeler .. 50
1.2.1.1.1.5. Kalınlık-İncelik Uyumuna Bağlanan Alıntı Kelimeler 51
1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Benzeşmesi) 53
1.2.1.1.2.1.Yuvarlaklaşma..... 54
1.2.1.1.2.1.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma 54
1.2.1.1.2.1.2. Eklerde Yuvarlaklaşma..... 56
1.2.1.1.2.1.2.1. Yuvarlak Ünlülü Eklerin Korunması 56

1.2.1.1.2.1.2.2. Damak Ünsüzlerinin Erimesi Nedeniyle Yuvarlaklaşma 62
1.2.1.1.2.1.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Tesiriyle Yuvarlaklaşma 64
1.2.1.1.2.2 Düzleşme 66
1.2.1.1.2.2.1. Kelimede Düzleşme 66
1.2.1.1.2.2.2. Eklerde Düzleşme 68
1.2.1.1.2.2.2.1. Düz Ünlülü Eklerin Korunması 68
1.2.1.1.2.2.2.2. Eski Türkçede Yuvarlak Ünlülü Olup Osmanlı Türkçesinde Ortaya Çıkan Tersine Uyumsuzluk Nedeniyle 77
1.2.1.1.2.2.2.3. Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlak Ünlülü Olup Osmanlı Türkçesinde Ortaya Çıkan Tersine Uyumsuzluk Nedeniyle . 79
1.2.1.2. i/e Ünlü Değişmesi 82
1.2.1.3. Ünlü Türemesi 84
1.2.1.4. Ünlü Düşmesi 86
1.2.1.5. Ünlü Birleşmesi 89
1.2.2. Ünsüzler 90
1.2.2.1. Ünsüz Benzeşmesi (Ünsüz Uyumu) 90
1.2.2.1.1. Ünsüz Benzeşmesine Girmeyen Ekler 91
1.2.2.1.2. Ünsüz Benzeşmesine Giren Ekler 95
1.2.2.2. Tonlulaşma 97
1.2.2.2.1. t/d 97
1.2.2.2.2. k/g 98
1.2.2.2.3. ķ/ġ 98
1.2.2.2.4. ç/c 99
1.2.2.3. Ünsüz Düşmesi 100

1.2.2.3.1. “b” Düşmesi 100
1.2.2.3.2. “g /ġ” Düşmesi 100
1.2.2.3.3. “ķ, k ” Düşmesi 102
1.2.2.3.4. “l” Düşmesi 102
1.2.2.3.5. “y” Düşmesi 102
1.2.2.3.6. “r” Düşmesi 102
1.2.2.3.7. “ʾ, hemze” Düşmesi 103
1.2.2.3.8. “ ʿ, ayın” Düşmesi 105
1.2.2.3.9. “d” Düşmesi 106
1.2.2.3.10. “ n” Düşmesi 106
1.2.2.4. Ünsüz Türemesi 106
1.2.2.4.1. İç Seste Ünsüz Türemesi 107
1.2.2.4.1.1. /n/ Türemesi 107
1.2.2.4.1.2. /y/ Türemesi 107
1.2.2.4.2. Ekleme Sırasında Türeme 107
1.2.2.4.2.1. /y/ Türemesi 108
1.2.2.4.2.2. /n/ Türemesi 109
1.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi 110
1.2.2.6. Ünsüz Tekleşmesi 110
1.2.2.7. Ünsüz Değişmeleri 111
1.2.2.7.1. Tonlulaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi 111
1.2.2.7.2. Tonsuzlaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi 113
1.2.2.7.3. Aykırılaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi 115
1.2.2.7.4. Dudaksıllaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi 116
1.2.2.7.5. Sızıcılaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi 118

1.2.2.7.6. Gırtlak ve Boğaz Ünsüzlerinin Değişmeleri 118
1.2.2.7.7. Tonsuz Karşılığı Olmayan Ünsüzlerin Değişmeleri 119
1.2.2.7.8. Dudak Ünsüzlerinin Değişmesi..... 119
1.2.2.7.9. Diğer Ünsüzlerinin Değişmesi 119
1.2.2.8. Göçüşme 122
1.2.2.9. Hece düşmesi 123
1.3. ŞEKİL BİLGİSİ 125
1.3.1. İsim 125
1.3.1.1. Çokluk eki..... 125
1.3.1.2. İyelik Ekleri 125
1.3.1.3. İsim Çekim Ekleri..... 128
1.3.1.3.1. Yalın Hâl 128
1.3.1.3.2. İlgi Hâli Eki..... 128
1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki..... 129
1.3.1.3.4. Yükleme Hâli Eki..... 129
1.3.1.3.6. Uzaklaşma Hâli Eki 131
1.3.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki..... 131
1.3.1.3.8. Yön Ekleri 132
1.3.1.3.9. Vasıta Hâli Ekleri..... 132
1.3.1.4. Ad Tamlaması..... 133
1.3.1.4.1. Belirtili Ad Tamlaması..... 133
1.3.1.4.2. Belirtisiz Ad Tamlaması 134
1.3.1.4.3. Zincirleme Ad Tamlaması..... 134
1.3.1.5. İsim Yapma Ekleri 134
1.3.1.5.1. İsimden İsim Yapma Ekleri 134

1.3.1.5.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri 138
1.3.1.6. Soru Eki/ Eadatı 140
1.3.2. Zamir 140
1.3.2.1. Şahıs Zamirleri 141
1.3.2.2. İşaret Zamirleri 143
1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri 144
1.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri 144
1.3.2.5. Soru Zamirleri 145
1.3.2.6. Bağlama Zamiri 146
1.3.3. Sıfat 146
1.3.3.1. Niteleme Sıfatları 146
1.3.3.2. Belirtme Sıfatları 147
1.3.3.2.1. İşaret Sıfatları 147
1.3.3.2.2.Sayı Sıfatları 148
1.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 148
1.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 149
1.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 149
1.3.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları 150
1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları 150
1.3.3.2.4. Soru Sıfatları 151
1.3.4. Zarf 151
1.3.4.1. Zaman Zarfları 152
1.3.4.2. Yer ve Yön Zarfları 152
1.3.4.3. Miktar Zarfları 153
1.3.4.4. Durum Zarfları 153

1.3.4.5. Soru Zarfları 153
1.3.5. Edat 154
1.3.5.1. Ünlem Edatları(Ünlemler) 154
1.3.5.2. Bağlama Edatları 155
1.3.5.3. Çekim Edatları 160
1.3.6. Fiil 161
1.3.6.1. Fiil Yapma Ekleri 161
1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri 161
1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri 162
1.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk 164
1.3.6.3. Fiil Çekimi 165
1.3.6.3.1. Şahıs Ekleri 165
1.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri 165
1.3.6.3.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri 166
1.3.6.3.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri 166
1.3.6.3.2. Çekimli Fiiller 167
1.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri 167
1.3.6.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman 167
1.3.6.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman 170
1.3.6.3.2.1.3. Geniş Zaman 172
1.3.6.3.2.1.4. Gelecek Zaman 174
1.3.6.3.2.1.5. Şimdiki Zaman 176
1.3.6.3.2.2. Tasarlama Kipleri 177
1.3.6.3.2.2.1. İstek Kipi 178
1.3.6.3.2.2.2.Emir Kipi 179

1.3.6.3.2.2.3. Şart Kipi 180
1.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi 181
1.3.6.4. Ek-Fiil 182
1.3.6.4.1. Görülen Geçmiş Zamanı 182
1.3.6.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanı 182
1.3.6.4.3. Geniş Zamanı 183
1.3.6.4.4. Şart Kipi 183
1.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri 183
1.3.6.5.1. Hikâye 183
1.3.6.5.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 184
1.3.6.5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 184
1.3.6.5.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi 184
1.3.6.5.1.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi 184
1.3.6.5.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi 185
1.3.6.5.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi 185
1.3.6.5.1.7. İstek Kipinin Hikâyesi 185
1.3.6.5.1.8. Gereklilik Kipinin Hikâyesi 185
1.3.6.5.2. Rivayet 185
1.3.6.5.3. Şart 186
1.3.6.5.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı 186
1.3.6.5.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı 186
1.3.6.5.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı 187
1.3.6.5.3.4. Geniş Zamanın Şartı 187
1.3.6.7. Birleşik Fiiller 187
1.3.6.7.1. Bir İsim ve Bir Yardımcı FiildenYapılan Birleşik Fiiller 187

1.3.6.7.2. Tasvir Fiilleri 189
1.3.6.7.2.1. Yeterlilik Fiili 189
1.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili 189
1.3.6.7.3. Karmaşık Fiil 190
1.3.6.7.4. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller 190
1.3.6.8. Sıfat-fiiller 190
1.3.6.8.1. Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-Fiiller 191
1.3.6.8.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller 191
1.3.6.8.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-fiiller 192
1.3.6.9. Zarf-fiiller 192
1.4. ARAPÇA ve FARSÇA UNSURLAR 195
1.4.1. Arapça Unsurlar 195
1.4.1.1. Arapça Mastarlar 195
1.4.1.1.1. Sülâsî Mücerret Mastarlar 196
1.4.1.1.2. Mezîdünfih Mastarlar 197
1.4.1.1.2.1. İfʿâl bâbı 198
1.4.1.1.2.2. Tefʿîl bâbı 198
1.4.1.1.2.3. Mufâʿale(t) bâbı 198
1.4.1.1.2.4. İnfiʿâl bâbı 199
1.4.1.1.2.5. İftiʿâl bâbı 199
1.4.1.1.2.6. Tefeʿʿül bâbı 199
1.4.1.1.2.7. Tefâʿül bâbı 199
1.4.1.1.2.8. İstifʿâl bâbı 199
1.4.1.1.3. Mecʿul/ Yapma Mastarlar 199
1.4.1.1.4. Mimli Mastarlar (masdar-ı mîmî) 200

1.4.1.2. Müştak İsimler 200
1.4.1.2.1. İsmi-i fâʿil 200
1.4.1.2.1.1. Mücerret Sülâsî Mastarların İsm-i Fâʿilleri 200
1.4.1.2.1.2. Mezîdünfih Sülâsî Mastarların İsm-i Fâʿilleri 201
1.4.1.2.1.2.1. İfʿâl - Müfʿil 201
1.4.1.2.1.2.2. Tefʿîl - Müfaʿʿil 201
1.4.1.2.1.2.3. Müfâʿalet – Müfâʿil 201
1.4.1.2.1.2.4. İftiʿâl - Müftaʿil 201
1.4.1.2.1.2.5. Tefeʿʿül - Mütefaʿʿil 201
1.4.1.2.1.2.6. Tefâʿül - Mütefâʿil 201
1.4.1.2.1.2.7. İstifʿâl - Müstafʿil 202
1.4.1.2.2. İsm-i Mefʿûl 202
1.4.1.2.2.1. Sülâsî Mücerret Mastarların İsm-i Mefʿûlleri 202
1.4.1.2.2.2. Mezîdünfih Mastarların İsm-i Mefʿûlleri 202
1.4.1.2.2.1. İfʿâl - Müfʿal 202
1.4.1.2.2.2. Tefʿîl - Müfaʿʿal 202
1.4.1.2.2.3. İftiʿâl - Müftaʿal 203
1.4.1.2.2.4. İstifʿâl – Müstafʿal 203
1.4.1.2.3. Sıfat-ı Müşebbehe 203
1.4.1.2.4. Mübâlaga-i Fâʿil 203
1.4.1.2.5. İsm-i Mensûb 204
1.4.1.2.6. İsm-i Tafdîl 204
1.4.1.2.7. İsm-i Mekân 204
1.4.1.3. Arapça Kelimelerde Kemiyet 205
1.4.1.4. İzâfet 206

1.4.1.4.1. İzâfet Terkibi 206
1.4.1.4.2. Harf-i Cer ile Oluşan İzafet Terkipleri 207
1.4.1.4.3. Sıfat Terkibi 207
1.4.1.4.4. Lafzî İzâfet 207
1.4.1.5. Arapça Edatlar 207
1.4.1.5.1. Rabıt Edatları 208
1.4.1.5.2. Harf-i Cerler 208
1.4.1.6. Arapça Kelimelerde Tenvin 208
1.4.2. Farsça Unsurlar 209
1.4.2.1. Türemiş Kelimeler 209
1.4.2.1.1. Son Eklerle Türemiş kelimeler 209
1.4.2.1.2. Ön Eklerle Türemiş kelimeler 210
1.4.2.2. Farsça Çokluk Bildiren Ekler 211
1.4.2.3. Farsça Birleşik İsimler 211
1.4.2.4. Farsça Birleşik Sıfatlar 211
1.4.2.5. Edatlar 211
1.4.2.5.1. Ön Edatlar 211
1.4.2.5.2. Bağlama Edatları 212
1.4.2.5.3. Ünlem Edatlar 212
1.4.2.6. Farsça Tamlamalar 212
1.4.2.6.1. Farsça İsim Tamlaması 213
1.4.2.6.2. Farsça Sıfat Tamlaması 213
1.4.2.6.3. Ters Çevrilmiş Tamlamalar 214
İKİNCİ BÖLÜM 215
İSTİNTAKNAMELERİN METİNLERİ 215

2.1. METİNLERİN KURULUŞUNDA VE TRANSKRİBE EDİLMESİNDE İZLENEN YÖNTEMLER 215
2.2. İSTİNTAKNAMELERİN TRANSKRİPSİYONLU METİNLERİ 216
2.2.1.İstintakname No: 1 216
2.2.2.İstintakname No: 2 221
2.2.3.İstintakname No: 3 225
2.2.4.İstintakname No: 4 228
2.2.5. İstintakname No: 5 276
2.2.6. İstintakname No: 6 279
2.2.7. İstintakname No: 7 281
2.2.8. İstintakname No: 8 283
2.2.9. İstintakname No: 9 289
2.2.10. İstintakname No: 10 292
2.2.11. İstintakname No: 11 297
2.2.12. İstintakname No: 12 303
2.2.13. İstintakname No: 13 309
2.2.14. İstintakname No: 14 311
2.2.15. İstintakname No: 15 315
2.2.16. İstintakname No: 16 339
2.2.17. İstintakname No: 17 346
2.2.18. İstintakname No: 18 356
2.2.19. İstintakname No: 19 360
2.2.20. İstintakname No: 20 392
2.2.21. İstintakname No: 21 400
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 424

DİZİN **424**

3.1. GENEl DİZİN 424

3.2. YER VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ 716

SONUÇ **729**

KAYNAKÇA **731**

ÖZGEÇMİŞ **744**

TIPKIBASIM **745**

1.İstintakname No: 1 746

2.İstintakname No: 2 748

3.İstintakname No: 3 750

4.İstintakname No: 4 751

5. İstintakname No: 5 762

6. İstintakname No: 6 763

7. İstintakname No: 7 764

8. İstintakname No: 8 765

9. İstintakname No: 9 766

10. İstintakname No: 10 767

11. İstintakname No: 11 768

12. İstintakname No: 12 771

13. İstintakname No: 13 773

14. İstintakname No: 14 774

15. İstintakname No: 15 775

16. İstintakname No: 16 780

17. İstintakname No: 17 782

18. İstintakname No: 18 786

19. İstintakname No: 19 788
20. İstintakname No: 20 802
21. İstintakname No: 21 805

KISALTMALAR LİSTESİ

Alm. : Almanca
Ar. : Arapça
a.e. : Aynı eser
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a. mlf. : Aynı müellif
A.} M : Sadâret Müteferrik Evrakı
A.} MKT. UM : Sadâret Mektûbî Kalemi Umûm Vilâyât Evrakı
Bkz. : Bakınız
bs. : Baskı
Bulg. : Bulgarca
C. : Cilt
C: : Cevap
COA : Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi.
Çev. : Çeviren
Çin. : Çince
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
Erm. : Ermenice
ET : Eski Türkçe
Far. : Farsça
Fr. : Fransızca
H. : Hicri
HAT : Hatt-ı Hümayun.
HR. TH : Hariciye Nezâreti. Tahrirât-ı Hariciye Odası.
HR. TO : HariciyeNezâreti. Tercüme Odası.
Hz. : Hazreti
İng. : İngilizce
İtal. : İtalyanca
M. : Milâdi
Mac. : Macarca

Moğ. **:** Moğolca
MVL **:** Meclis-i Vâlâ Riyâseti
s. **:** Sayfa
S. **:** Sayı
S: **:** Sual
Soğd **:** Soğdca
Süry **:** Süryanice
TDAY **:** Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDED **:** Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK **:** Türk Dil Kurumu
Tr. **:** Türkçe
vb. **:** Ve benzeri
vs. **:** Vesaire
Y.EE **:** Yıldız Esas Evrakı
Yay. **:** Yayınları
Yun. **:** Yunanca
ZB **:** Zaptiye Nezâreti Evrakı

İŞARETLER

\+ : İsim tabanına gelen ekleri ayırmak için konur.
\- : Fiil tabanına gelen ekleri ayırmak için konur.
> : Kelimenin önceki şeklini göstermek için konur.
< : kelimenin sonraki şeklini göstermek için konur.
/ : Dizinde soru, cevap ve satır numaralarını gösterir.
[ ] : 1. Varak numaralarını göstermek için kullanılır. 2. Metinlerin bölümünde yapılan tamiratı göstermek için kullanılır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
آ	a, ā
ا	a, e
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̲
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̲
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	z̧
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ü, ū, ō, o, ö,
ه	h, a, e
ي	y, ı, i, ī

GİRİŞ

Çalışmamızda ele aldığımız belgelerden yola çıkarak Osmanlı literatüründe istintâknâme ile neredeyse eş anlamlı olarak istintâk ve istintâk mazbatası kelimelerinin nasıl kullanıldığı bu girişte çeşitli örneklerle irdelenmeye çalışacağız. Sonrasında bu istintâknâmelerin genel konuları hakkında bilgi verilecek ve kullanılan kompozisyonu ve üslup özellikleri üzerinde durulacaktır.

İstintak ve İstintakname Terimleri

Bugünkü sorgu karşılığı olan istintâk sözü, Arapça kökenli bir kelime olup aslî harfleri nûn (ن), tı (ط) kâf (ق)'tır[1] ve istifʿâl veznindedir. Tesniyesi istinṭâḳân, cemi ise istinṭâḳât şeklindedir. Sözlük anlamı itibariyle "nutka getirme, birini söyletme için isteme" [2] gibi anlamlara gelmektedir. Bir kişiyi söyletmek, konuşturmak demek olan istinṭâk hukukî bir terim olarak kanunen suçlu veya sanık olan kişiyi soru sormak suretiyle söyletmek yerinde kullanılır bir tabirdir.[3] Bir başka deyişle "sorgu hâkimi tarafından yapılan ilk tahkîkât"[4], birini "sorguya çekme"[5], "şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini ifade eder"[6]şekillerinde tanımlanabilmektedir. İstintak teriminin genellikle neredeyse bütün kaydedilen istintâk metinlerinde başlık kısmında yer adlığını söylemek mümkündür. Örneğin:

- *İşḳodralı Żabṭiyye Ḳāsımıñ istinṭāḳı fī 29 Ṣ sene 77.*[7] *(9/1b/2).*

[1]Ahmed Muhtâr Ömer, **Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyyeti'l-Muâsıra**, I- IV, Kahire, Alemü'l-Kütüb, 2008, III, s. 2229-2230.
[2] Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)**, 16.bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yay.,1999, s. 461.
[3] Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.: 2506 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 647 Sözlük Dizisi: 2, 1993, s. 101.
[4] İlhan Ayverdi, **Asırlar boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, 2010, s. 580.
[5] Ferit Develioğlu, **a.g.e.,** s. 461.
[6]Ahmet Emrah Akyazan, **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Doğrudan soru Yöneltme (Çapraz Sorgu)**, Ankara, T.C Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Bilim Dalı yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 10.
[7] Söz konusu kaynak istintakname belgesine ulaşmak için bkz.: COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 1. (29 Safer 1277 Hicri tarihi, 16 Eylül 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.)

- *Budaḳözi Ḳażāsı'na tābiʿ Çiçeklikeller Ḳaryesi'nden ʿAlī Oġlı ʿOṯmān'dan olunan* ***istinṭāḳ*** *Fī 29 Muḥarrem sene 280.*[8] *(13/2).*

- *Biñbaşı Necīb Beg'in ber vech-i ātī* ***istinṭāḳı****dır. Fī 29 CAsene 98.*[9] *(21/2).*

Hatime kısımlarında da istintâk teriminin üç defa olarak geçtiği görülür:

- *İşbu Petro Kehyānıñ daḫı* ***istinṭāḳı*** *maʿrifet-i ʿāciz-ānemle oldıġını muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥ ü temhīr ḳılındı. Fī 23 Eylūl sene 81. (15/4a/2); İşbu* ***istinṭāḳ*** *maʿrifet-i ʿāciz-ānemizle icrā olundıġı müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı. (3) Fī 27 Eylūl sene 83 (15/4b/2); Merḳūm Ostyan kehyānıñ daḫı işbu* ***istinṭāḳ*** *maʿrifet-i ʿāciz-ānemizle icrā olundıġı müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı.(4) Fī 23 Eylūl sene 81.*[10] (15/5a/3).

Bunun yanında aşağıya alınan örneklerde olduğu gibi bazen "istintâk" teriminin bahsi gelecek olan "istintâknâme" teriminin yerine kullanıldığını tespit etmiştik:

İstintâkın içerik kısmında istintâknâme yerine kullanıldığına şu üç ifadeyi örnek göstermek mümkündür:

- *Ḥālbuki ol defterleri (s1/3) siziñ kātib Muḥammed Efendi ṭutdıġı ḳā'im-maḳāmlıḳdan gelen* ***istinṭāḳ****da görüldi.* (s1/4) *Bunuñ aṣlı yoḳ mıdır? (19/1b/s1/2- 19/1b/s1/3); Ḳā'im-maḳāmlıḳdan gelen* ***istinṭāḳ****da yüz ġuruşluḳ miḳdārı (s5/2) seniñ daḫı maṣrafıñ olmuş aṣlı var mı?* (19/2a/s5); *Ṭuzla Ḳa'im-maḳāmlıġından gelen* ***istinṭāḳ****lara naẓaran mūmā-ileyh (s5/2) Muḥammed Efendi lāzım gelen defteri kendüsi tanẓīm ider imiş.*[11] (19/4a/s5).

Kayıt işleminde veya kapak sayfasında istintâknâme yerine de şu şekilde kullanılmıştır:

- *Biñbaşı Necīb Beg'in* ***İstinṭāḳ****ıdır.*

[8] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 653, Gömlek No: 2. 1. (29 Muharrem 1280 Hicri tarihi, 16 Temmuz 1863 miladi tarihine tekabül etmektedir.)
[9] COA, Fon Kodu: Y.EE. Dosya No:17, Gömlek No:80. (29 Cemāziyelevvel 1298 Hicri tarihi, 29 Nisan 1881 miladi tarihine tekabül etmektedir.)
[10] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1079, Gömlek No: 46. 1. (23 Eylül 1281 Rumi tarihi, 5 Ekim 1865 miladi tarihine; 27 Eylül 1283 Rumi tarihi, 9 Ekim 1867 miladi tarihine tekabül etmektedir.)
[11] COA, Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 2.

- *Ḫulāṣaya ḳayd-[şüd]*
- *Numero ʿAded*
- *125 2*
- *680* [12] *(21/0).*

Bugünkü sorgu tutanağının veya sorgu kaydının karşılığı olan istintâknâme sözü ise, (sorgu) anlamında Arapça kökenli "istintâk" ve (yazılı şey) anlamına gelen Farsça kökenli "nâme" kelimelerinden oluşur. İstintâknâme kelimesinin bir hukuk terimi olarak "sanığa sorulan soruların ve alınan cevapların yazıldığı zabıt"[13] veya "sanık ifadesini havi resmî kâğıt hakkında kullanılan bir tabirdir". [14] Dolayısıyla, Osmanlı istintâk belgeleri "istintâknameler" şeklinde adlandırılır. [15] Seçmiş olduğumuz metinlere bakıldığında söz konusu terimi teyit eden örnek ifadeler şöyle karşımıza çıkar:

Metinlerimizde istintâkname terimi sadece tek bir başlık kısmında kullanıldığı fark edilir:

- *"Erikli Ḳażāsı sākinlerinden Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ dükkānından eşyā sirḳat iden ḳażā'-ı mezbūra tābiʿ Bekdik ʿaşīreti'nden Poṭuḳ oġlı Deli Ḳadrī ile Bayram ʿAlī nām kimesneleriñ* ***İstinṭāḳ-nāme****leri.*[16](14/1a/2).

  istintâknamenin içerik kısmında da iki defa olarak kullanıldığı görülür:

- *Ṭuzla ḳā'im-maḳāmlıġından gelen* ***istinṭāḳ-nāme****ye naẓaran merḳūm (s2/5) bir hefte miḳdārı umūr-ı me'mūriyysini icrā idüp …. (19/1a/s2/4-19/1a/s2/5);*"…Ṭuzla ḳā'im-maḳāmlıġından vürūd iden (s1/2) **istinṭāḳ-nāme**sinde …".[17] (19/7b/s1-19/7b/s1/2).

  Hatime kısmında ise istintâknamenin kullanıldığı örnekler şu şekildedir:

[12] COA, Fon Kodu: Y.EE. Dosya No:17, Gömlek No:80.
[13] İlhan Ayverdi, **a.g.e.,** s. 580.
[14] Mehmet Zeki Pakalın, **a.g.e.,** s. 101.
[15] İbrahim Özgül, Nazım Kartal, **Osmanlı'da Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetim Metinleri**, İstanbul, Hiperlink Yay., 2019, s.220-221; Kent F. Schull, **Prisons in the Late Ottoman Empire: Microcosms Of Modernity**, Edinburgh University Press, 2014, p. 14.
[16] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 655, Gömlek No: 23. 1.
[17] COA, Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 2.

- *İşbu **istinṭāḳ-nāme**yi imżā itmek üzre merḳūm daʿvet olunduḳda yazu bilmedigini irād-ı ʿöẕr ile mevādd-ı meşrūḥayı (2) taṣdīḳ żımnında zīr-i varaḳaya bir ṣalīb vażʿ eyledi.[18] (1/2/1).*

- *(2) İşbu **istinṭāḳ-nāme** merḳūmlar ṭaraflarından temhīr ü imżā olunmaḳ niẓāmı iḳtiżāsından ise de mührleri olmadıġı miṣillü el yazuları daḫı bulunmadıġı.[19] (11/3a/2).*

- *(2) Merḳūm Yovan'a işbu **istinṭāḳ-nāmede** muḥarrer irād olunmuş es'ile maʿrifetimizle irād olunmuş es'ile olup yazılmış olan ecvibe (3) daḫı merḳūm Yuva'nıñ virmiş oldıġı ifādesi oldıġını müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılınmışdır. Fī 22 Eylūl sene 82.[20] (15/3a/2).*

- *İşbu **istinṭāḳ-nāme** derūnunda muḥarrer olan es'ile ve ecvibe ol vechle oldıġını mübeyyin ve muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥ virilüp temhīr olunmuşdur.[21] (16/2a/6).*

Ayrıca istintâknâmenin kayıt işleminde de kullanıldığına şöyle rastlanmıştır:

- *(4) ḳayd numerosı /152. Avusturya tebaʿasından bir mellāḥıñ **istinṭāḳ-nāmesi** 1847 numero fī 12 M sene 64.[22] (1/2/4).*

Bunun yanında bir hatime kısmında "istintâkname" teriminin yerine "istintâk mazbtası" şeklinde bir tabirin tercih edildiği tespit etmiştik:

- *Binā-ber-īn zīrde muḥarrer'ül-imżā şāhidler maḥżarında işbu **istinṭāḳ mażbaṭası** mersūm Simon ṭarafından bir ṣalīb ʿalāmeti (2) vażʿıyla imżā itdirilmişdir.[23] (2/2/1).*

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden anlaşılacağı üzere sorgu tutanağını veya sorgu kaydını ifade etmek için istintâk, istintâknâme ve istintâk mazbatası terimlerinin bazen birbirlerinin yerine kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

---

[18] COA, Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34.1.
[19] COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 25, Gömlek No: 53. 1.
[20] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1079, Gömlek No: 46. 1.
[21] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1080, Gömlek No: 10. 1.
[22] COA, Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34.1. (12 Muharrem 1264 Hicri tarihi, 20 Aralık 1847 miladi tarihine tekabül etmektedir.)
[23] COA, Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34. 5.

İstintâknâmelerin Konuları

İstintâknameler, soruşturmaya sebep olan çeşitli suç ve suçlamaları konu alan resmî belgelerdir. Tezde incelenen yirmi bir istintâknamenin konuları şu şekildedir:

1 ve 2 No'lu incelenen ilk iki istintaknamenin ortak ve genel konusu, kalpazanlık ve ülkeye izinsiz, kaçak giriş ile ilgili bir suçlamadır.[24]

3 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Ḫalīl veled-i Nimr"' adında bir adamın "Bişāreveled-i Ṭannūs Ḳıssīs" tarafından katli ile ilgili bir suçlamadır.[25]

4 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Ḳozma, Aġrafalı Ḫristo ve İslām Caʿfer" isminde şahısların taammüden ve kasten katli ile ilgili bir suçlamadır.[26]

5, 6, 7, 8, 9, ve 10 No'lu istintaknamelerin ortak ve genel konusu, "Bayraḳ-dār Feyżī, Selīm Çavuş ve Muṣṭafā Çavuş" tarafından "Niḳolaki Ṭanaş" adında misafir bir tüccarın darp ve zorla akça alınması ile ilgili bir suçlamadır.[27]

11 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Yorgi Anṭon' adında bir adamın "Niki veled-i Yorgi" tarafından katli ile ilgili bir suçlamadır.[28]

12 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Yumuḳ oġlı Muṣṭafā " adında bir adamın "Emīr Ḥüseyn oġlı Ḥasan" tarafından katli ile ilgili bir suçlamadır.[29]

13 No'lu istintaknamenin genel konusu, "ʿAlī Oġlı ʿOṣmān' tarafından "Deli Velī Oġlı Ḥabīb"in evinden beş top bez, yüz seksen beş kuruş ve "Ḥüseyn" adında bir adama ait bir öküzün sirkati ile ilgili bir suçlamadır.[30]

---

[24] Söz konusu kaynak istintakname belgelerine ulaşmak için sırasıyla bkz.: COA, Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34.1; COA, Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34. 5.
[25] COA, Fon Kodu: A.} MKT. UM, Dosya No: 29, Gömlek No: 5.2.
[26] COA, Fon Kodu: HAT, Dosya No: 1241, Gömlek No: 48267.
[27] Sırasıyla bkz.: COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45.5; COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 4; COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 3; COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 2; COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 1; COA,Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 51. 1.
[28] COA, Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 25, Gömlek No: 53. 1.
[29] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 652, Gömlek No: 63. 1.
[30] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 653, Gömlek No: 2. 1.

14 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Poṭuḳoġlı Deli Ḳadrī ile Bayram ʿAlī" tarafından "Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā"'nıñ dükkānında neşyā sirkati ile ilgili bir suçlamadır.[31]

15 No'luistintaknamenin genel konusu, "Murtażā bin İbrāhīmiñ" adında ve on beş on altı yaşında Arnavut kökenli bir genç çobanın katli ile ilgili bir suçlamadır.[32]

16 No'lu istintaknamenin genel konusu, "Ḳazaḳ Andriya veled-i Miḫal" ve onun arkadaşı "Ḫodor" tarafından "Lippo veled-i Penḳo" adında bir yahûdi'nin dükkânından hayli tomarlar halinde sepilenmiş derilerin sirkati ile ilgili bir suçlamadır.[33]

17 No'lu istintaknamenin genel konusu, ikinci sınıf teftiş memurlarından "Ḥalebli Ḥamdī Efendi" 'nin memuriyet görevini ihmal ve geciktirme ile ilgili bir suçlamadır.[34]

18 No'lu istintaknamenin genel konusu, "ʿAbdu'lḳādir Aġa" adında bir tatarın veya posta sürücüsünün görevi ihmal ve geciktirme ile ilgili bir suçlamadır.[35]

19 No'lu istintaknamenin genel konusu,"Muḥammed Efendi" adında birkâtibin tarafından Tuzla karantinahanesinin tamirat masraflarından ihtilas ve sûistimalile ilgili bir suçlamadır.[36]

20 No'lu istintaknamenin genel konusu,"Maryam" adında ve on-on iki yaşlarında yahûdi bir kızın kendi babası olan "Marḳo Prḳoviç" tarafından kaçırılıp kaçırılmadığıyla ilgili bir sorgulamadır.[37]

21 No'lu istintaknamenin genel konusu, Binbaşı "MuḥammedNecīb"in Sultan "Abdülʿazīz" katlinde iştirak etmesiyle ilgi bir suçlamadır.[38]

[31] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 655, Gömlek No: 23. 1.
[32] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1079, Gömlek No: 46. 1.
[33] COA, Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1080, Gömlek No: 10. 1.
[34] COA, Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 1.
[35] COA, Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 2. 1.
[36] COA, Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 2.
[37] COA, Fon Kodu: HR. TH, Dosya No: 34, Gömlek No: 27. 2.

İstintâknâmelerin Kompozisyonu ve Üslup Özellikleri

İstintaknameler soru-cevap şeklinde gerçekleşen sorguların tutanaklarıdır. Bu itibarla kurmaca metin değildirler. Resmi belge niteliği taşırlar, düzenli ve belirli bir şekilde tertip edilirler. İstintâkların başlangıç, giriş, gelişme, sonuç ve hatime olmak üzere beş ana bölümden oluştuğunu söylenebilir.

Başlangıç bölümünde Hüve ibaresi, başlık ve tarih yer alır. Birinci, ikinci ve on dokuzuncu istintâknamenin dışında bütün istintâknameler Tanrı'nın adı olan Hüve kelimesiyle başlar. Onun altında başlık bulunur. Başlıkta sorgu tutanakları olarak karşımıza çıkan bu belgeler sorgunun kime ait olduğu, sanığın adı, lakabı, mesleği belirtilmek suretiyle istintâk, istintâkname terimleriyle adlandırılır.[39] Bunun yanında takrir kelimesinin kullanıldığı da görülür:

- *Bayram oġlı ʿAlī'niñ taḳrīri* 14/1a/6
- *çārşū bekçilerinden Ḫalīl bin Süleymānıñ taḳrīridir*16/1a/11

Başlık yüklem ismi genellikle belirtili isim tamlaması, birkaç örnekte ise sıfat tamlaması olan bir isim cümlesidir. +DIr bildirme ekinin kullanıldığı şekiller yanında, ekin kullanılmadığı eksiltili biçimler de görülür:

- *Biñbaşı Necīb Beg'in ber-vech-i ātī istinṭāḳıdır (21/2).*
- *Dükkān Ṣāḥibi Yahūdī Lippo veled-i Penḳo'nuñ taḳrīridir 16/1a/2*
- *İşḳodralı Żabṭiyye Ḳāsımıñ istinṭāḳı (9/1b/2).*
- *Yanaki Ṭaşi'niñ Refīḳi Dimitri'niñ evvelki İstinṭāḳı.*
- *Deli Ḳadrī'niñ taḳrīri 14/1a/3*
- *Budaḳözi Ḳażāsı'na tābiʿ Çiçeklikeller Ḳaryesi'nden ʿAlī Oġlı ʿOṯmān'dan olunan istinṭāḳ (13/2)*

Başlıktan sonra hicrî takvime göre sorgu tarihi verilir: *Fī 11 Ṣ sene 77*[40] *6/2.*

---

[38] COA, Fon Kodu: Y.EE. Dosya No:17, Gömlek No:80.
[39] Bu terimler hakkında detaylı bilgi için bu girişin ilk dört sayfasına bkz.:. s, 1-4.
[40] 11 Safer 1277 Hicri tarihi, 29 Ağustos 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.

Bazı istintaklarda hem üst hem de alt kısımda farklı iki tarih de görülmektedir. Bu uzun süren sorgulamalarda zabıtların farklı günlerde tutulmasından kaynaklanabilir.

Giriş kısmında müstantikin sorgulanan kişiye adı, işi, nereli olduğu, yaşı, baba adı, uyruğu, medenî hâli gibi kimlik bilgileri ile ilgili sormuş olduğu soru cümleleri yer alır. Bu soru cümleleri cevapları açık, kesin olan kısa isim cümleleridir.

- *Adıñ nedir?* 4/3a/s1
- *İsmiñ nedir?* 5/s1,
- *Nerelisiñ?* 4/3a/s2.
- *Ḳangı köydensin?* 6/s3,
- *Ṣanʾatıñ nedir?* 5/s5,
- *Müteʾehhil misin?* 5/s4,
- *Evli misin?* 12/1a/s 4
- *Ḳaç yaşındasın?* 12/1a/s6

Soru ve cevaplarda konuşma dilinin yansıtan eksiltili cümleler de olarak sıklıkla kullanılmıştır:

- *Babañ adı?* 5/s2.
- *İki māhdan berü* 4/1a/c3
- *Evet.* 4/1a/c13
- *Ḥaydūluḳda* 4/2b/c2
- *Sāʿat ṭoḳuza ḳadar* 4/4a/c2
- *ʿAbduʾllāh* 14/1a/c17
- *Żabṭiyyelik.* 5/c5
- *Tüccār.* 6/c6
- *Çiftçilik.* 7/c4

- *Bir seneden mütecāviz.* 8/1a/c7
- *Ṣanʿatıñ?* 9/1b/s4
- *Üç seneye yaḳın.* 10/1a/c5
- *Adım Niḳola. Babamıñ Ṭanas.* 15/4a/c8
- *Devlet-i ʿAliyye tebaʿasınıñ.* 20/1a/c1/2
- *Bunlar büyük sarāydan Sulṭān ʿAzīz merḥumuñ vefātından.* 21/4/c1

Giriş kısmında sıralı cümleler de yer alır:

- *Seniñ adıñ nedir ve babanıñ adı nedir ve nerelisin ve ṣanʿatıñ nedir ve evli misin ve ḳaç yaşındasın?* 15/3a/s7
- *Sen ṭul mısın, bekār mısın?* 6/s4
- *ʿAyāline kim dirler ve maḫlaşı nedir?* 12/1a/s 5
- *Ḳangı millet ve tebaʿadansıñ, ḳaç yaşındasıñ, yazı bilür misiñ?* 20/1a/s1
- *Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından mı yoḫsa başḳa devlet tebaʿasından mısın?* 4/3a/s3

Gelişme bölümünde suçlamaya konu olan olayın ne olduğu, nasıl vuku bulduğu ilgili soru ve cevaplar yer alır. Bu soru ve cevaplarda bilhassa geçmiş zaman kipi kullanılır:

- *"Ḳatliyle müttehem bulundıġıñ Şüveyfāt Ḳaryeli Ḫalīl veled-i Nimr nām Dürzī'yi ne vechle ḳatl itdiñ?"* 3/1a/s3
- *Ben ḳatl itmedim.* 3/1a/c3
- *Mādde naṣıl vuḳūʿ buldı?* 3/1a/s4
- *Ben bir gün ḫānemde oturur iken merḳūm Ḫalīl yanıma geldi ve dīvārda ʿammımıñ tüfengi aṣılu bulunmaġla "Bu tüfengi baña göster." diyü merḳūm söyledi. Ben de tüfengi dīvārdan alup kendüsüne virir iken tüfenk kendülügünden boşandı ve içi ṣaçma ṭolu olmaġla merḳūmuñ dizi üzerine iṣābet itdi.* 3/1a/c4
- *Tüfenk ṭolu oldıġından ḫaberiñ yoḳ mıydı?* 3/1a/s5

- *Ṭolu oldıġını bilmez idim.*3/1a/c5
- *Merḳūmuñ ol vaḳt ḫāneñize gelmesiniñ sebebi nedir?"*3/1a/s6
- *ʿAyāliñ Muṣṭafā'yı kim öldirdi?* 12/1a/s10
- *Kö[y]müzden Emīr Ḥüseyin oġlı Ḥasan öldirdi.* 12/1a/c10
- *Sebebi ne imiş? Beyān eyle.* 12/1a/s11
- Bu Ḥasan'ın küçük ḳarındaşı, ḳocamıñ ḫarman yerine keçi oġlaḳlarını ḳoyduġundan, "Ḫarman yerinden oġlaḳları çıḳar." diyü ḳocam söylemiş ve diñlemeyüp çıḳarmamış. Ṣoñra ḳocam elinde olan ügendire degnegiyle urmuş oldıġından keçileri ḫarman yerinden alup çıḳarmış dögüldigini büyük ḳarındaşı merḳūm Ḥasan'a keyfiyyeti beyān idüp o daḫı ondan silāḥını alup ḫarman yerine gelmiş ve ḫarmanıñ [Doḳan] taʿbīr olunan ḳapusı öñünde dögüşüp ġavġā iderler iken elinde olan tüfengini üzerine ḥavāle iderek endāḫt idüp urulmuş ve uruldıġında ḫarman yerinden ḳomşular [*arḳ* / arḳa ile] ḫānemize götürdiler. Ben kendüsüne suʾāl eyledim, "Seni kim urdı?". "Beni Emīr Ḥüseyin oġlı Ḥasan urdı." diyü ölmezden evvel keyfiyyeti baña ifāde eyledi.12/1a/c11

Bu kısımda soru cümlelerinde "yoḫsa" bağlacıyla sıralanmış cümleler de görülür. Bu cümleler cevap seçeneklerini gösteren cümlelerdir:

- *Gice mi urdılar, yoḫsa gündüz mi idi ve sāʿat ḳaç idi?* 15/1a/s11
- *Ḳarındaşıñ seniñ ḳoyunları oldıġı maḥalde mi urulmuş yoḫsa başḳa maḥallede mi urulmuş?* 15/1b/s1
- *Ḳurşun arḳasından urup da göbeginden mi çıḳmış yoḫsa göbeginden urulup da arḳasından mı çıḳmış?* 15/1b/s4
- *Siziñ götürdigiñiz ve o ḫıristiyanıñ götürdükleri ḳoyunlar cümlesi bir adamıñ mıdır yoḫsa başḳa ṣāḥibi var mıdır?* 15/1b/s17
- *Bunlar o güni ḳaraġolda yoḳ mıydılar? Yoḳsa ḳaraġoldan Sarāya giderler iken mi görmediñiz?* 21/5/s7

- *ʿAbdülʿAzīz merḥūm Ferʿiyye'ye naḳl olundıġı gün mi siz meʾmūr oldıñız yoḳsa Ṭopḳapu Sarāyında bulundıġı zamānda da orada mıydıñız?* 21/14/s5
- *Onuñ yanında ne işiñ var idi yoḫsa sen de bir fenālıḳ yapdıñ mı?* 4/1a/s9
- *O müddetde hep köyde mi ṭurduñ yoḫsa başḳa yerde mi gezdiñ?* 4/1a/s15
- *Bu seniñ ḳarındaşıñ uruldıġı vaḳt ayaḳ üzeri mi imiş yoḫsa oturur mı imiş?* 15/1b/s10
- *Pazāracıġa gelinceye ḳadar cümleñiz berāber mi geldiñiz yoḫsa ayrı ayrı mı geldiñiz?* 15/1b/s18
- *Gice bu ḳoyunlarıñ yanında cümleniz uyuyor mısıñız yoḫsa nevbet ile bekler misiniz?* 15/2b/s7

Müstantik bazı sorularıyla sanığı doğru cevap vermeye sevk edici sözlere yer verir. Bu cümleler şartlı birleşik cümle şeklindedir, birkaç yerde zira bağlacıyla bağlı cümle de kullanılmıştır:

- *O müddet ẓarfında bütün köyde ṭurmayup başḳa baʿżı yerlerde gezdigiñi iṯbāt idersek günāhıñı boynuña alur mısıñ?* 4/1a/s16
- *Tekrār suʾāl idüp meydāna çıḳar ise vebāl boynuña olsun mı?* 4/1b/s2
- *Ṭoġrısını söylemeyüp de bir yalanını ṭutar isek, günahı boynunda alur mısıñ?* 4/3a/s5
- *Bekçiler gelür de senden suʾāl itdigimiz gibi söylerler ise ne dirsin?* 16/1a/s15
- *O adamlar gelüp seniñ urdıġına şehādet virirse diyeceğiñ ḳalur mı?* 4/2a/s24
- *Temin didigimiz altı kişi kirācı urup Yahūdīyi ṣoyduḳdan ṣoñra aldıḳları pāreyi saña götürüp virdiklerini ve mandıralarda üçini muʾaḫḫaren öldirdigiñizi bunlardan ṣaġ olanlar gelüp söylerler ise ne diyeceksiñ?* 4/3b/s3
- *Ölileri çıḳarmaḳ üzre mandıraya vardıġıñızda "Onlar ḥaydūd adamdır, biz öldürdük." diyü söylediġiñi birçoḳ adam gelüp söylerse diyeceğiñ nedir?* 4/7a/s6

- *Refīḳiñ çıḳup maḳtūlleriñ birini seniñ öldürdigini söylerse diyeceğiñ nedir?* 4/10b/s5
- *Şimdi merḳūmlar gelüp de yüziñize söylerler ise bir diyecegiñiz ḳalur mı?* 14/1b/s2
- *Siziñ ve Ziḳo'nuñ köylüñüzi buraya celb idecegimizden yalanıñız çıḳar ise cezāyı görürsüñ.* 4/7a/s1
- *Ṭoġrısını söylemiş olsaydıñ refīḳin gibi ḳurtılur idiñ.* 4/6b/s15
- *Ṣaḥīḥ böyle ise etmegini yediñ, ṭoġrısını söyle.* 4/9a/s2
- *Şu ḥaydūd Lazo'nuñ öldirdigi iddiʿā olunan iki kişi māddesinden her ne maʿlūmātıñ var ise ifāde eyle.* 4/1b/s5
- *Şu keyfiyyeti ṭoġrıca söyle, yalan ḳarışdırma. Bir yalanıñ ṭutılur ise elden yaḳayı ḳurtaramazsıñ söyle baḳalım.* 4/8b/s7
- *Allāh içün ṭoġrı söyle, zīrā ṭoġrı söyledigine yemīn daḫı ideceksin.*15/4b/s15

Bu şekildeki sorulara sanık tarafından verilen cevaplar da aynı şekilde şartlı birleşik cümle yapısındadır. Sanık bu cümlelerde kendisine yöneltilen iddiayı reddettiğini pekiştiren ifadelere yer verir:

- *Bunlar gelsün de yalanım çıḳarsa cezāmı ḳabūl iderim.* 4/7a/c1
- *Yalan söyler isem her mücāzātı alurum.* 4/3a/c5
- *Bir ṭavuḳ daḫı çalmış isem boynumı kesiñ.* 4/1a/c19
- *Başḳa yalanım var ise [efendim] zencīr ḳabūl iderim.* 4/6b/c15
- *Ḥāşā! almadım ve bir aḳçe görmedim ve gördüm ise beni ḥabs-ḫāne[de] Allāh mü'ebbed bıraḳsun.* 10/1a/c23

Soru ve cevaplarda iç içe birleşik cümle de sıklıkla kullanılmıştır:

- *Ḳapudan Niḳolaki "Şu üç adamı öldirdigiñi söyle." diyü saña ne vaḳt söyledi?* 4/3b/s5
- *"Kimden şübheñ vardır?" diyü su'āl itdik.* 15/5b/c4

- *Onlar orada ḳoyunlarına tamġa ururken bizim ḳoyunları daḫı geçiriyor idik onlarıñ kehyāsı Yūsuf bańa "Niçün böyle ḳoyunları erken ḳoyuvirdiñiz?" didi.* 15/3b/c1
- *"Çocuḳ āteş başında otururken urulmuş." didiler.* 15/5b/c4/2
- *Ben bir gün ḫānemde oturur iken merḳūm Ḫalīl yanıma geldi ve dīvārda ʿammımıñ tüfengi aṣılu bulunmaġla "Bu tüfengi bańa göster." diyü merḳūm söyledi.* 3/1a/c4
- *Ḳalfa-ı mūmā-ileyhā timür ḳaṣasını açup ḫazīne mālı olan mücevherātı alup "Żabṭ itmesünler." diyü lafzını bendeñize vaʿd ile ṭaşraya ṣūret-i iḫrācında teshīlāt göstermesine bendeñize çend defʿa beyān ve der-mīyān buyurmuşlar idi.* 21/8/c2/6
- *Diyorsun ki Ziḳo bunları öldürmüş.* 4/6b/s3
- *Geçen ki istinṭāḳında dimiş idiñ ki Metro yalñız ḳalmış ve sen ḳaraġolda ṭurup dört kişi Yahūdī üzerine varmış.* 4/7a/s3
- *Şimdi ṭoġrıyı söyle ki daha büyük belāya uġramayasıñ.* 4/7a/s4

Sorularda ki'li birleşik cümle yapısı da sıklıkla yer almıştır:

- *Demincek didiñ ki "Uyḳuda kim kimi öldürdigini göremedik."* 4/6a/s9
- *Dimek istersin ki seniñ bir gün ḳabāḥatiñ yoḳdur.* 4/1b/s8
- *Diyorlar ki Yanaki ve Dimitri daḫı bunlarla berāber öldürmüş, ṣaḥīḥ mi?* 4/8b/s22
- *Diyorlar ki Ziḳo'nuñ bunda medḫali yoḳdur ve böyle şey yapmamışdır, başḳanıñ taḥrīk ve taʿrīfiyle söylüyor.* 4/9a/s2
- *Hemşīreñiz Aliza Maryem'i ḳaç sene vardır ki görmedi?* 20/2b/s15
- *Ḳızına ne dimiş ki ḍarbına sebeb olmuş?* 10/1a/s17
- *Sen diyorsun ki ḫaydūdluġuñda "Sāde etmek içün geziyordum".* 4/2a/s15
- *Sen ibtidā dediñ ki ḳarantina-ḫānede on beş gün miḳdārı işlediñ* 19/3b/s2
- *Seniñ sāʿatiñ var mıdır ki vaḳti biliyorsın?* 15/1a/s12

- *Seniñ vālideñ ḳaç sene vardır ki vefāt itdi?* 20/2b/s10
- *Siz bu işi işlediğiñiz ḥalde ḳorḳmadıñız mı ki "Sizi ṭutar." diyü* 4/5a/s9
- *Şimdi diyorsun ki Ziḳo'nuñ üç kişi öldürdigini söylediñiz.* 4/6a/s9
- *Ya seniñ vāliden ḳadın ḳaç sene vardır ki vefāt itdi?* 20/2a/s9
- *Yanaki diyor ki beş altı gün Ziḳo'da ḳaldılar.* 4/8b/s15
- *Ziḳo diyor ki böyle şeylerden ḫaberim yoḳdur.* 4/10a/s6
- *Ziḳo'nuñ anası diyor ki mandırada öldirilen üç kişi ḳatl olundıġı vaḳt sen daḫı orada idiñ ve ḳatlinde müşteriksiñ. Ziḳo ile berāber sen daḫı öldürmüşsün.* 4/10b/s1

Cevaplarda da ki'li birleşik cümle yapısı sıklıkla yer almıştır:

- *Andan biliyorum ki Maḥmūd Paşa orada bizim āmirimiz idi.* 21/12/c3/4
- *Baḳdım ki Ḫalīl Nimr dizinden urulmuş.* 3/1b/c1/2
- *Bendeñiz nevbetimde girmemişdi ki bileyim.* 21/2/c10
- *Dört beş sene vardır ki babası alup vālidemle berāber Selanik'e gitdiler.* 20/2b/c9
- *Emr buyurdılar ki biraz beklesünler.* 21/9/c1/3
- *Pederim Marḳo ve ḳızı Maryem ve Aliza Selanik'e gidüp andan ṣoñra Aliza anlardan üç sene vardır ki ayrıldı* 20/2b/c1
- *Şu vechle şehādet iderim ki dükkānım müddeʿā-ʿaleyh Bişāre'niñ pederi Ṭannūs'uñ ḫānesi civārında bulundıġından ve ol vaḳt tüfenk endāḫt oldıġını eşitdigimden ḫāne-i merḳūmeye vardım.*3/1b/c1
- *Teslīm idelim ki bu yolda sābıḳalu olmamış olsañ bile her işde bir de sābıḳa aranmaḳ iḳtiżā ider mi?* 21/9/s5

İstintak metinlerinin olayın sorgulandığı bu kısmında özellikle cevaplarda ammā, ancaḳ, belki, çünki, faḳaṭ, ḥattā, ḥālbuki, lākin, velākin, mādem, mādem ki, zīrā cümle başı bağlaçlarıyla bağlı cümleler sıklıkla kullanılmıştır:

- *Adını bilmem, ammā bir tüfekli ḫıristiyan var andan isterim.* 15/1a/c8
- *Benim sāʿatim yoḳdur, ammā Pazarcıḳ'da çalar sāʿat oldıġından dördi urmuş idi henūz beşi urmamış idi anuñ içün biliyorum.* 15/1a/c12
- *Dükkānımıñ içinde olan maġazamdan beş yüz ġuruşluḳ altı büyük deri, dīger küçük derilerden bir ḫaylī noḳṣān var; ammā ʿadedini bilmiyorum başḳa żāyiʿātım yoḳdur.* 16/1a/c1
- *Ben eyüce biliyorum mālımdan alınmışdır, ancaḳ ne diyeyim, belki evvelce dīger arḳadaşları alup bir ṭarafa aşurmuşlardır ẓann iderim.* 16/2a/c4
- *Ḳaryemizden çıḳdıḳlarından Liġopedri Ḳaryesi'nde şikest olan sefīneden yaġ ve ʿasel almaḳ içün gitdiler, ancaḳ muʾaḫḫaren Ṭuzla iskelesine ne vechle gitdiklerine maʿlūmātımız yoḳdur.* 11/1a/c2
- *Pek ḫāṭırlamam, ancaḳ merḳūm Marḳo buradan gideli altı senedir ve mezbūre Maryam ol vaḳt beş altı yaşlarında var idi.* 20/1b/c1
- *Bayram ʿAlī ile ikimiziñ ṭamında olan ot māddesinden ṭolayı miyānemizde nizāʿ vuḳūʿ bulmuş idi belki bundan ṭolayı iftirā itmişlerdir.* 11/1a/c2
- *Bunlar benimdir, çünki ḳayıḳ ile gezici oldıġımdan yanımda ṭaşırım.*16/1a/c14
- *O vaḳt "Bunı baña ṣatar mısın?" diyü kendüsüne recā eyledim, lākin virmedi çünki ḳocası "bu ḳālıbı eyüce ḥıfẓ ile kimesneye gösterme" diyü teʾkīdlü tenbīh eylemiş.* 2/1/c3/6
- *Ḳocasını bilmem, çünki suʾāl itmedim.* 2/1/c2
- *Bunlar benimdir, çünki ḳayıḳ ile gezici oldıġımdan yanımda ṭaşırım.* 16/1a/c14
- *Bundan bütün bütün ḫaberim yoḳdur, faḳaṭ geçenlerde söylediġim laḳırdılar ḳapudan Nikolgi'niñ taʿrīfiyle söylemiş idim.* 4/3b/c1
- *Bizi daḫı öldirecekdi, faḳaṭ ḳaçdıḳ.* 4/6a/c2
- *Ziḳo diyor ki böyle şeylerden ḫaberim yoḳdur, faḳaṭ seniñ taḫvīf ve taḥrīkiñle söylemiş.* 4/10a/s6

- *Bizim yanımızda bir gün laḳırdı itmediler, faḳaṭ şundan bundan sözler söylüyorlardı.* 4/8b/c10
- *Ḳarındaşım baña söylemiş idi dögecek olduḳlarını, faḳaṭ ḫaste oldıġım münāsebetle ṣormaġa vaḳtim olmadı.* 15/1b/c16
- *Pārem yoḳdur, faḳaṭ beni ṣalıviriñ ḥaydūdluḳ idüp pāre ḳazanayım vireyim.* 4/2b/c13
- *Niçün şübhe itdigini bilmem, faḳaṭ anıñ tüfengi var da anıñ içün şübhe idiyorlar ġālibā.* 15/4b/c18
- *Sen o gün "Bu Arnabudlarla hīç görüşmedim." diyorsın, ḥālbuki Pazarcıḳ istinṭāḳında "Biz anlarıñ sürileriniñ yanından geçdik, faḳaṭ ben yanlarına uġramadım, gitdim, yalñız kehyā anlarıñ yanına gitdi idi" dimişsin.* 15/3a/s4
- *Yüzüm yaralanmış oldıġını Aḳşehīr'e posta ile girdigimde ahālīden pek çoḳ kimseler gördigi gibi buraya geldigimde tatar aġasıyla Der-saʿādet posta-ḫāne müdīri efendi daḫı gördi ve ḥattā bunlar ikisi berāber beni nāẓır efendi'niñ yanına götürdiler.* 18/2a/c4/8
- *Sen diyorsun ki bu işlere Dülger Berikli neẓāret ve defterleri daḫı merḳūm ḳayd ider oldıġını işitdiñ. Ḥālbuki ol defterleri siziñ kātib Muḥammed Efendi ṭutdıġı ḳā'im-maḳāmlıḳdan gelen istinṭāḳda görüldi.* 19/1b/s1
- *Selīm'iñ saña ḫuṣūmeti olsunda "Bu aḳçeyi virdim." diyerek ḫaber virsün, lākin kendüsi daḫı aldıġını iḳrār ider.* 10/1a/s32
- *…yerine kim neẓāret itdigini ve maṣraf defterlerini kim yazdıġını görmedigim içün bilmem, lākin işitdigime göre Dülger usta Berikli neẓāret ider imiş ve defteri daḫı merḳūm ider imiş.* 19/1a/c2/7
- *Andan ṣoñra başḳa yerde işlerdim, velākin ol taʿmīrāt bir aydan ziyāde sürmüşdi, velākin orada olmadıġından ne ḳadar vaḳt oldıġı bilemem.* 19/2b/c2/4
- *Mādem bu adam keyifsizdir, umūr-ı me'mūresini kim ifā idecekdir?* 19/1a/c2/5

- *… ṣoñra merḳūm üç günde dört günde bir öyle gelürdi, zīrā her vaḳt gelmege ḳudreti yoġ-ıdı ve ḥesāb ṭutmaġa daḫı vaḳti olamazdı.* 19/1a/c2/7
- *Bilemiyorum, zīrā dört ay oldı.* 8/1a/c15

Eksiltili cümleler de bu kısımda da kullanılmıştır. Metin bağlamından anlaşılan, dolayısıyla transkripsiyonlu metne dahil etmeye gerek duyulmayan eksiltili ifadeler aşağıdaki örneklerde köşeli parantez içinde gösterilmiştir:

- *"Feyżü Beg'e intisāb itmek üzre Yanya'da ṭurmuşsuñ." diyü eşitdik, [toġrı mı?]* 4/3a/s14
- *Bir adamım ile. [gittim]* 4/3a/c15
- *Ḳapudan Niḳol gelüp Ziḳo'yı baġladıġı vaḳt [ḫaber aldım].* 4/8a/c17
- *Dāmādı Panayoṭ'uñ evinde [oṭurduḳ]* 4/8b/c17
- *Ḳafası ve ḳolı [cerḥ olunmuş]* 10/1a/c18
- *Bizi ṣabāḥleyin ḳuşluḳ vaḳti żabṭiyyeler ile ḳaṣabaya götürdiler, ol vaḳt ḥükūmet ḳonaġında [işitdük].* 15/4b/c11

İstintaknamelerin sonuç kısmında müstantik tarafından sanığa sorgulamadaki beyana ekleyecek bir şey olup olmadığını teyit eden bir soru yöneltilir; sanıktan ifadesinin doğru olduğuna dair yemin etmesi ve tutanağa parmak basması istenir:

- *İşbu ifādeñe ʿilāve idecek daha bir şeyʾiñ var mıdır ?* 1/2/s7,
- *Saña ber-vech-i bālā ʿalenen irād olunan altı suʾāliñ ecvibesine ʿilāve veyāḫūd bundan tenḳīṣ olunacaġına başḳa daha bir sözüñ var mıdır?* 2/2/s1,
- *Güzelce düşün de böylece söyle ve buraya parmaḳ baş.* 4/1b/s3,
- *İşte bu bābda olan ifādelerini ṭoġrıca söyledikden ṣoñra imżā idüp ṭoġrı söylediġiñe yemīn alacaḳsıñ.* 4/4b/s5,
- *Bundan başḳa ifādeñ var mı?* 4/7b/s11,
- *Bu söylediklerin ṭoġrı mıdır ? Ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn idermisin?* 15/2a/s7,

- *Senden su'āl idecegimiz şey' ṭoġrı söyleyecegine yemīn ider misin* ?16/1b/s3

Cevaplarda da bu soru ve taleple ilgili teyit edici ifadeler yer alır:

- *Bunlardan başḳa żam ve tenḳīṣ idecek başḳa bir sözüm yoḳdur* 2/2/c1,
- *Ṭoġrılıġım üzerine imżā ider ve yemīn daḫı alurum.* 4/4b/c5,
- *Ḫayır, başḳa ifādem yoḳdur.* 4/7b/c11,
- *Yoḳaruda ifāde eyledigimden başḳa bilmem.* 12/2b/c5,
- *Ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn iderim.* 15/2a/c7,

İstintâknamelerin hatime bölümünde hatime ifadeleri şu şekilde yazılmıştır:

- *İşbu istinṭāḳ maʿrifeti ʿāciz-ānemizle icrā olundıġı müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı.* 15/4b/2.
- *İşbu istinṭāḳ-nāme derūnunda muḥarrer olan es'ile ve ecvibe ol vechle oldıġını mübeyyin ve muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥ virilüp temhīr olunmuşdur.* 16/2a/6

Hatime kısmında tarih de belirtilmiştir. Burada genellikle Hicri ve Rumi takvimlere göre tarihler verilmiştir, bazen de bu iki takvimin bir arada kullanıldığı görülür. Hatime kısımlarında da sorgulanan kişinin imzasına, mühür ve basmak izine yer verilir ve bazı istintâknamelerin sonlarında bir fezleke yazısı da bulunur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1.1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

Yazım (İmlâ), "bir dilin söz varlığı o dilde yürürlükte olan ses, şekil, köken vb. kuralları uygun olarak yazıya geçirme, dildeki sözleri kurallarına uygun olarak yazma" şeklinde tanımlanır[41]. Çalışmamızın metinlerinin tümü el yazısıdır ve çoğu zaman harekesiz olarak tutulmuştur.

İncelenen metinlerin kâtipleri hakkında bir bilgimiz olmamakla birlikte bilgi düzeylerinin farkı olduğunu söyleyebiliriz. Duyduklarını aynen yazıya geçirmişlerdir. Bu açıdan konuşma diline müdahale etmediklerini düşünebiliriz, ama hiç değilse azınlıklarla yapılan sorgulardan hareketle muhtemelen ağız özelliklerini, söyleyiş farklılıklarını pek dikkate almamışlardır.

Yine de bazı kâtiplerin istintak metinlerinde telaffuzu ve hatta bazen ağız özelliklerini yansıttıkları görülür. Bu yansıtmalara ilgili bölümlerde yeri geldikçe değinilmiştir.

İstintakname metinlerinde yer yer görülen aynı bir kâtibin aynı metinde ve hatta bazen aynı satırda ikili yazılışları, düzensiz ve karışık bir kullanım arz eder. Bu nedenle tam bir yazım birliğinden veya standart bir yazımdan bahsetmek nispeten zor olacaktır.

Bu bölümde ele alınan konular ünlülerin yazılışı, ünsüzlerin yazılışı; kelime, ek ve işaretlerin yazılışı olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Ünlü ve ünsüzlerin yazılışları kelime başı, ortası ve sonunda metinlerden alınan orijinal örnekler ile gösterilmiştir.

[41] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, 3. bs., Ankara, Tük Dil Kurumu Yay., 2007, s.87.

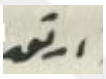
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

"Eski yazıda sesli harfler ا , و , ى ve ه olmak üzere dört tanedir. Bunlar Türkçedeki sekiz vokali de karşılarlar".[42] Metinlerimizdeki ünlülerin yazılışını şu şekilde göstermeye çalışacağız:

1.1.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılışı

Ön seste /a/ ünlüsü

/**a**/ ünlüsü ön seste genellikle Elif (ا) ve medli elif (آ) ile yazılmıştır.

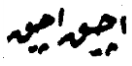
artık 1/1/18

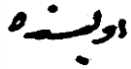
alup 1/1/s2/2

altun 1/2/c6

Aylık 4/3a/c8

aralık 4/3a/s13

açık açık 4/4b/s6

avlısında 4/6a/c19

aç 4/6b/c11 Türkçesi), 14. bs., İstanbul,

aydınlık 4/8b/c21

ayak 15/1b/s10

anda 15/1b/c11

ayrı 15/1b/s18

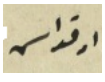
atıldığı 15/1b/c9

ara 15/1b/c18

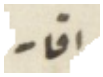
adım 15/2a/c1/3

ağup 15/2a/s1/3

anlar 15/2b/c12

arkadaş 15/3a/c15

[42] Faruk K. Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III** (Eski Yazı ve İmlâ - Arapça - Farsça - Eski Anadolu Alfa Yay., Ekim 2011. s.19.

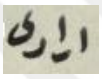
aḳar 6/c16

atı 8/1a/c28/2

añа 10/1a/c21

altı 11/1a/c1

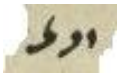
al 11/1a/c1/6

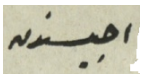
aradı 11/1a/c1/8

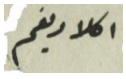
aḫşam 11/1b/c2/4

ağılına 12/2a/c3/2

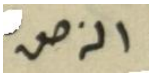
aġzı 12/2a/c4/4

adı 15/1a/s4

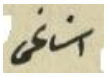
acısından 18/1a/c4/7

añladığım 18/1a/c4/7

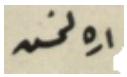
ayır 19/6b/c3/4

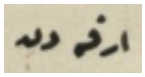
alınacaḳ 19/9b/c1/2

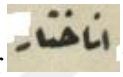
alçı 19/12a/c3/3

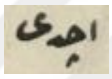
aşaġı 15/3a/c15

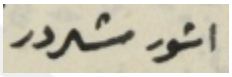
alt 15/3a/c17

aralanmış 16/1b/c17/8

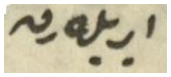
arḳadan 16/1b/c17/11

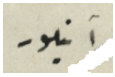
anaḫtar 16/1b/c17/22

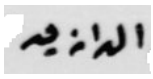
açdı 16/1b/c17/23

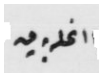
aşurmuşlardır
16/2a/c4/2

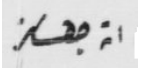
ay 17/1a/c2

ayrılaraḳ 17/1b/c3/43

anılur 20/1a/c8

aldanaraḳ 21/8/c2/7

ağlayaraḳ 21/13/s4/3

atacaḳsıñız 21/13/s4/3

İç seste /a/ ünlüsü

/a/ ünlüsü iç seslerde bazen elif (ا) ile yazılmış, bazen de hiçbir işaret ile gösterilmemiştir:

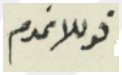
yataḳ 1/1/c4

yayan 1/1/4

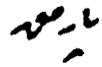
yatmış 1/1/c4

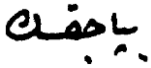
çalmaḳ 1/2/c3

baña 1/2/c3/2

ḳullanmadım 2/1/c3/9

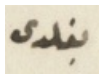
baş 4/1b/s3

parmaḳ 4/1b/s3

yapacaḳsıñ 4/6b/s9

yalan 4/10b/s1/2

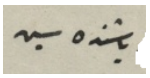
baḳalım 4/11a/s1

bağladı 6/c11

başı 8/1a/c18

yaḳın 10/1a/c5

balları 11/1a/c1/6

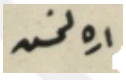
yaşındasın 12/1a/s6

var 12/1a/c7

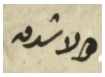
ḳaçar 19/2a/s1/2

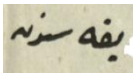
ḳocan 12/1a/s12

balıḳçılıḳ 16/1a/c7

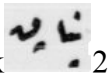
aralanmış 16/1b/c17/8

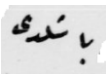
yoḳarı 2/1/c3/6

dolaşdıḳ 17/3a/c5/22

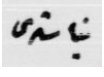
yaḳasından 18/1a/c4/14

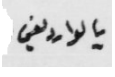
yaz 19/9a/c2/6

yanararḳ 21/4/s6/2

başladı 21/1/c6/2

ḳat 21/4/s11/2

yanaşdı 21/6/c1/2

yalvardığı 21/13/s4/4

Son seste /a/ ünlüsü

/a/ ünlüsü son seste güzel he (ه) ve elif (ا) ile yazılmıştır.

başḳa 1/1/c3/3

ḳaşa 21/3/c5

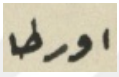
yoḫsa 1/2/s5/3

ḳışla 21/3/c2

ḳocan 12/1a/s12

oṭa 21/7/c2/4

yoḳlama 21/1/c6/3

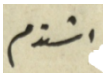
orṭa 13/c10

1.1.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılışı

Ön seste /e/ ünlüsü

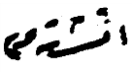
/e/ ünlüsü ön seste genel olarak elif (ا) ile yazılmıştır.

eve 1/1/9

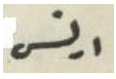
eşitdim 17/2a/c3/3

eylendikden 2/1/c4

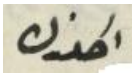
evet 17/2b/c5

eniştem 4/4a/c10

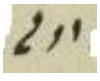
el 19/1b/c3/13

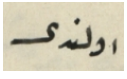
ertesi 11/2a/c2

elli 19/11b/c1/11

eglendik 11/2a/c2/11

eski 19/12a/c3/3

evli 15/1a/s1

evlendi 20/1b/c11

erken 15/3b/c1/2

erkek 21/10/c5/2

İç seste /e/ ünlüsü

/e/ ünlüsü iç seslerde genellikle gösterilmez.

yerde 1/1/s4

yemek 1/1/c4

ben 1/2/c7

çekmemek 4/2a/c14

yer 4/6b/c6

beş 10/1a/c7

yem 10/1a/c29

bekledi 15/2b/c10

bekçiler 16/1a/c10

yeñi 16/1b/c17/14

besleme 20/2a/c10

Ancak "19. yüzyıl sonlarında alfabedeki yenilik arayışlarına paralel olarak /e/ ünlüsü kelime ortasında da yazma eğilimi başlamıştır".[43]Aşağıya alınan örnekte /e/ ünlüsünün kelimenin ortasında güzel he (ه) ile gösterildiği görülmektedir.

"degnegiyle" 12/1a/c11/4.

Son seste /e/ ünlüsü

/e/ ünlüsü son seste sadece güzel he (ه) ile yazılmıştır.

[43]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1**, İstanbul, Kesit Yay., 2019, s.55.

işte 1/1/s3

ne 1/1/s3/2

gice 1/1/17

küpe 1/2/c3/3

iskemle 10/1a/c10

nice 10/1a/s14

eyle 12/1a/s11

öte 15/2a/c10

köşe 19/10b/c2

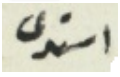
1.1.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı

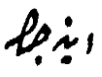
Ön seste /ı/ ve /i/ ünlüleri

Ön seste /ı/ ve /i/ ünlüleri elif (ا) ve elif+ye (ای) ile karşılanmıştır.

ikinci 1/1/1

ilk 1/1/c4

istedi 2/1/c3/4

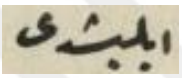
inecek 4/2a/c22

izi 15/2a/c1/4

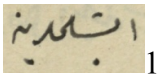
iş 15/2b/c15/2

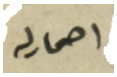
ilerü 15/2b/c16/2

işitdigi 15/5b/c4/7

ilişdi 16/1b/c4/7

indirdi 19/5a/c6/3

işlemlerine 19/7b/c3/2

ısmarla 19/11b/c1/5

iç 21/7/s2/7

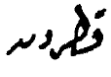
İç seste /ı/ ve /i/ ünlüleri

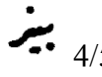
İç seslerde /ı/ ve /i/ ünlüleri ye (ی) ile gösterilmiş, bazen de hiçbir işaret kullanmadan gösterilmiştir.

bir 1/1/s4

bildigi 1/1/c3

dizi 3/1a/c4/4

ḳatırdan 4/2a/c16

biner 4/5a/s5/2

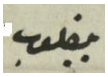
bile 10/1a/c26

ḳış 11/1b/s2/2

ḳız 12/1a/s8

biz 14/1a/c18

bıyıḳlı 15/4a/c17

yıḳılup 18/1a/c4/5

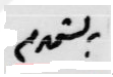
binili 19/5a/c6/3

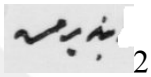
bitüp 19/9a/c2/3

yarın 19/11b/c1/2

vir 19/13a/c8/12

bıraḳan 21/2/s7

birleşmedim 21/7/c2/5

bindirmiş 21/13/s4/4

Son seste /ı/ ve /i/ ünlüleri

Son seste /ı/ ve /i/ ünlüleri sadece ye (ى) ile gösterilmiştir.

yigirmi 1/1/1

şimdi 1/1/s3/2

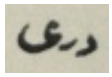
iki 1/1/11

yoḳarı 2/1/c3/6

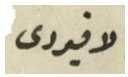
ikindi 11/1a/c1/8

gibi 11/2a/c3/3

yeñi 15/4a/c10

deri 16/1a/c1

yedi 17/1a/c2

laḳırdı 17/3a/c1/2

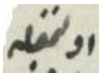
kişi 18/1b/c1/11

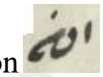
yarı 19/11b/c1/15

1.1.1.4. /o/ ve /ö/ Ünlülerinin Yazılışı

Ön seste /o/ ve /ö/ ünlüleri

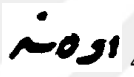
Ön seste /o/ ve /ö/ ünlülerinin elif (ا) + vav (و) = او harfleri ile gösterildiği görülmüştür.

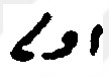
olunmaġla 1/1/3,

on 1/1/5

ol vaḳt 1/1/11

oġlaḳ 4/4b/c6/13

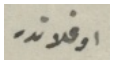
ovasına 4/5a/c19

öli 4/9b/c2

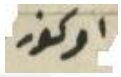
ögrendik 8/1a/c17

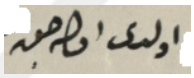
o 10/1a/s9

otuz 10/1a/s34/2

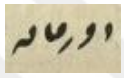
oġlandır 12/1a/s8

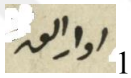
öyle 12/2b/c4

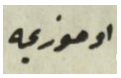
öküz 13/c9/2

oldı olacaḳ 14/1b/c5

öbür 15/1b/c6/2

orman 15/5a/c4

oralıḳ 17/1b/c3/30

omuzıma 18/1a/c4/15

oḳuyup 19/10a/c1/2

oyunı 21/4/c7

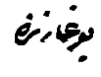
İç seste /o/ ve /ö/ ünlüleri

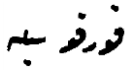
İç seslerde /o/ ve /ö/ ünlüleri vav (و) ile yazılmış, ancak bazen herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

yol 1/1/4

boş 3/1b/c1/4

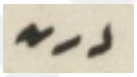
köy 4/1a/c8

boğazında 4/3a/s4/2

ḳorḳusıyla 4/4b/c4

köpek 4/6a/c3

ḳol 10/1a/s7

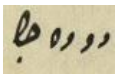
dört 10/1a/c7

böyle 10/1a/c14/2

çoḳ 11/2b/2

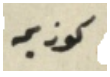
yoḫsa 12/2a/s4

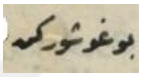
ḳoyun 15/2a/c9/2

dövecek 15/3b/s17

dögdi 16/1a/c9

yoḳ 16/1a/c17/3

gözime 16/1b/c4/7

boğuşurken 16/1b/c17/13

boynuz 16/1b/c17/18

söz 17/4a/c1/3

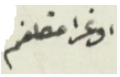
borçı 19/14a/8

çökerek 21/7/s2/5

1.1.1.5. /u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılışı

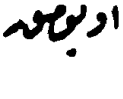
Ön seste /u/ ve /ü/ ünlüleri

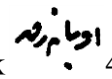
Ön seste /u/ ve /ü/ ünlüleri Elif (ا) + vav (و) = او harfleri ile gösterilmiştir.

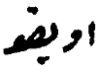
uġramaḳlıġım 1/1/c3/3

üç 1/1/s4

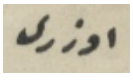
unutdun mı 1/2/s4

uyumaḳ 4/4b/c6/13

uyanaraḳ 4/4b/c6/13

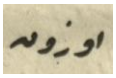
uyḳu 4/4b/c9

uyanıḳ 4/6a/s1

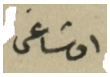
üzeri 12/2a/c4

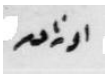
uydum 13/c8/2

üzüm 15/5a/c8/5

uzun 17/3b/s7

ufaḳ 19/2a/c4

uşaġı 19/3a/c2/8

uzaḳ 21/13/c4/2

İç seste /u/ ve /ü/ ünlüleri

İç seslerde /u/ ve /ü/ ünlüleri vav (و) ile gösterilmiş, ancak bazen herhangi bir işaret kullanılmadan gösterilmiştir.

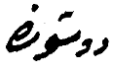
gün 1/1/s4

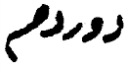
büyük 1/2/c3

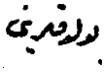
yüzügini 1/2/c3

yüz 1/2/c6

buçuḳ 4/1a/c14

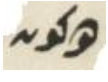
düşün de 4/1b/s3

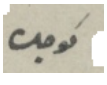
durdum 4/3a/c10

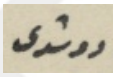
buluḳlarını 4/4b/c6/9

çuḳur 4/4b/c8

gümüş 4/9a/c5/2

dügün 7/c5/6

küçük 12/1a/c11

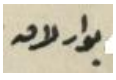
düşdi 12/2a/s6

ḳurşun 15/1b/c2

duydum 15/3b/c20/4

bütün 15/4b/s14

dün 16/1a/c17

yuvarlaḳ 16/1b/c17/17

burnum 18/1a/c4/8

bul 18/1a/c4/12

güzel 19/11b/c1/3

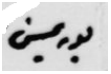
ḳulaġımla 19/12a/c1/29

ḳum 19/12a/s1

yük 19/13a/c5/2

gündüz 21/4/c5/2

buyur 21/12/s4/6

yürimesini 21/7/c3/5

ḳuluñuz 21/12/c4

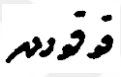
yüzük 21/9/c1

Son seste /u/ ve /ü/ ünlüleri:

Son seste /u/ ve /ü/ ünlüleri sadece vav (و) ile yazılmıştır.

bu 1/1/10

ölçü 17/1a/c3/15

ḳoḳudan 4/7a/c9

yortu 19/3b/c2/2

şu 12/1a/s14/2

dürlü 19/6a/c2/11

ḳomşu 16/1a/4

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

"Osmanlı alfabesindeki kimi harfler, Türkçe kelimelerde, bugünkü alfabeden farklı olarak yalnızca kalın ünlülerle veya yalnızca ince ünlülerle kullanılır".[44] Bu harfler şu şekildedir: (ب- پ, چ – ج, ث – ص – س, ط – ت, ك – ق, غ – ك).

1.1.2.1. /b/ ve /p/ Ünsüzlerinin Yazılışı

/b/ ve /p/ ünsüzlerinden /b/ sesi (ب) ile /p/ sesi de (پ) harfi ile gösterilmiştir.

[44] Hayati Develi, **a.e.**, s. 39.

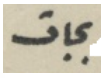
b (ب) ile yazılanlar:

birle 1/1/12

bal 1/2/s5/2

bitirmiş 4/11a/c1/6

birlik 10/1a/c17

bıçaḳ 12/2b/s5/3

bez 13/c10

birer 15/3b/c19

baḳ 19/6a/c2/7

bellü 19/12a/c1/3

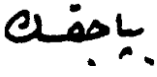
beşer 19/12b/c8/4

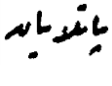
buralı 20/1b/c6

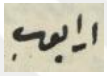
p (پ) ile yazılanlar:

Parmaḳ 4/1b/s3

pişirüp 4/4b/c6/13

yapacaḳsıñ 4/6b/s9

patlayan 4/8b/c20

arayup 11/2a/c2/6

piliç 15/2a/s1/3

pek 15/3b/c20/3

Pencere 19/12a/c3/3

1.1.2.2. /c/ ve /ç/ Ünsüzlerinin Yazılışı

/c/ ve /ç/ ünsüzlerinden /c/ sesi cim (ج) ile /ç / sesi ise çim (چ) harfi ile işaretlendiği olmuştur.

ç (چ) ile yazılanlar:

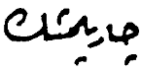
çıḳdım 1/1/4

çocuḳ 1/1/8

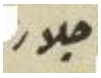
çırāğını 1/1/16

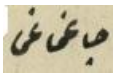
çift 1/2/c3

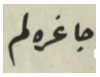
çuḳur 4/4b/c8

çarpılmışsıñ 4/7a/s4

çabaladıġım 12/2a/c6/4

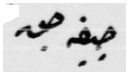
çalar 15/1a/c12

çaġmaġı 15/3a/c2

çaġıralım 18/1a/c4/11

çıḳıḳcı 18/1a/c4/12

çalġıcı 20/1a/c10

çıḳacaḳ 21/1/c6/3

çabuḳ 21/6/c14/7

1.1.2.3. /g/ ve /ġ/ Ünsüzlerinin Yazılışı

/g/ ve /ġ/ ünsüzlerinden /g/ ünsüzü kef (ك) harfi ile /ġ/ ünsüzü ise gayın (غ) harfi ile gösterilmiştir. İnce ünlülerin yanında kef (ك) sesi, kalın ünlülerin yanında gayın (غ) sesi kullanılmıştır.

g (ك) ile yazılanlar:

gitdim 1/1/9

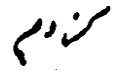
genç 1/1/9

gice 1/1/17

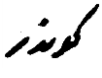
gerek 1/1/s3

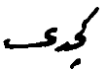
göre 1/2/s6

göster 2/1/c3/4

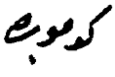
gezdim 4/2a/c5

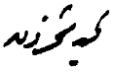
gizlice 4/2b/c5

gönder 4/4a/c8

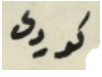
geçdi 4/5a/s8

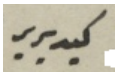
gündüz 4/5a/s8

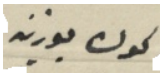
gömüp de 4/6b/s3

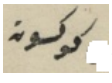
gidişimizden 4/8b/c19

geldigi 10/1a/c20/3

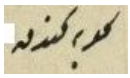
gördi 11/1b/s3

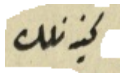
geydirir 12/1a/c13

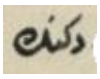
gökyüzine 12/2a/s6/3

gögüsüne 12/2a/c6/2

giceleyin 14/1a/c4/2

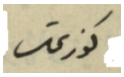
göbekinden 15/1b/c3

getirtilmek 15/5a/c10

degnek 16/1b/c17/6

girü 17/3b/c6

getürüp 18/2a/c4/13

gözetmek 19/10b/s2/2

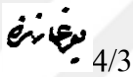
git 19/11b/c1/12

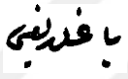
girdi 21/2/c2/5

giyinüp 21/5/c14/2

geyinmem 21/9/c6

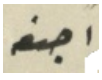
ġ (غ) ile yazılanlar:

boġazında 4/3a/s4/2

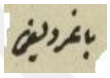
bağladığı 4/3b/c5

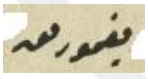
yataġan 4/10b/c4/2

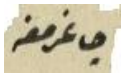
yaġı 11/1a/c1/5

açıġa 13/c12

yoġ-ıdı 15/1a/c18

bağırdığı 15/1a/c21

yaġmurluk 15/2a/c1/2

çaġırmaġa 15/2b/s19

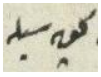
ḳanġı 15/4a/s12

maġaza 19/10b/s3/6

1.1.2.4. /k/ ve /ḳ / Ünsüzlerinin Yazılışı

/k/ ve /ḳ/ ünsüzlerde /k/ sesi (ك) harfi ile, /ḳ/ sesi ise (ق) harfi ile gösterilmiştir. İnce ünlülü hecelerde /k/, kalın ünlülü hecelerde ise /ḳ/ harfi tespit edilmiştir.

k (ك) ile yazılanlar:

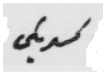
küpesiyle 1/2/c3

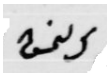
kim 10/1a/s11

kimse 10/1a/c29

kendi 11/1a/c1/10

keçi 12/1a/c11

kesdigi 21/7/s2/6

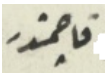
kirlenmiş 21/9/c6

ḳ (ق) ile yazılanlar:

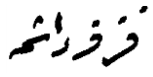
ḳayık 1/1/4

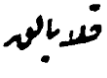
ḳapalu 1/1/9

başḳa 1/1/s1

ḳaçmışdır 1/1/s2/2

ḳarındaş 3/1a/c12

ḳız ḳardaşıma 4/3b/c9

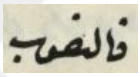
ḳalabalıḳ 4/5b/c3

ḳılıḳlı 4/9b/c3

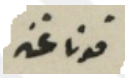
ḳurtar 4/10a/c10

ḳır 5/c12

ḳırıḳ 11/1a/c2/2

ḳalḳup 11/2b/s1

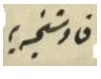
ḳapalı 11/2b/c1

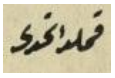
ḳonaġına 12/2b/c3/2

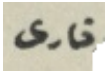
ḳarşu 15/1b/c6

ḳan 15/1b/s11

ḳaçıḳ 15/2a/s2

ḳavuşuncaya 15/3a/c5

ḳımıldatmadı 15/3b/c14

ḳarı 16/1a/s12

ḳapu 16/1a/c17/3

ḳala 18/1a/c4/4

1.1.2.5. /s/ Ünsüzün Yazılışı

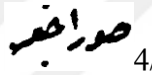
/s/ ünsüzünün yazılışında sin (س), sad (ص) ve peltek se (ث) olmak üzere üç harf kullanılmıştır. İnce ünlülü kelimelerde sin (س) ile, kalın ünlülü kelimelerde ise sad (ص) ile yazılmıştır. Peltek se (ث) harfine ise sadece Arapça kelimelerde ve yabancı kişi ve yer adlarında rastlanmıştır.

ş (ص) ile yazılanlar:

şoñı 1/1/8

naşıl 1/2/s6/2

şaçma 3/1a/c4/3

şoracağız 4/3a/s4

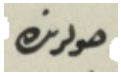
şoydıñız 4/5a/s4

saç 4/7a/c9

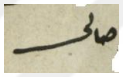
şopa 10/1a/c26

şağ 12/1a/s12

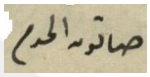
şabanlar 15/5b/c4/5

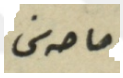
şularında 16/1a/c17

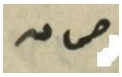
şaḳın 16/1b/c17/10

şalı 17/1a/2

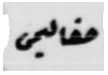
şınıf 17/1a/2

şatun almadım 19/8a/c2/9

maşasını 19/8b/c3/16

şaman 19/12a/s1

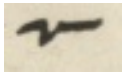
şatarım 20/1b/c7/2

şaḳalımı 21/7/c3/9

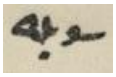
şıra 21/13/c2

s (س) ile yazılanlar:

saña 10/1a/s11

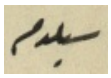
sen 10/1a/s22

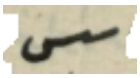
sekiz 11/2a/c1

söyle 12/2a/s6/9

siz 14/1a/s18/4

süri 15/3b/c5

sildim 15/3a/c1

ses 16/1b/c17/4

s̱ (ث) ile yazılanlar:

teşebbüs̱ 1/1/c1

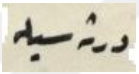
baḥs̱ine 19/14a/4

eṣnāda 1/2/s4

eṣmānı 19/14a/15

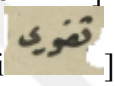
ṣebāt 2/1/c3/2

mebḥūṣe 21/9/s2/2

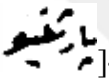
vereṣesiyle 11/3a/1

[Viṣoḳo] 4/1a/c16/2

iṣbāt 12/1a/s14/2

[Ṣoġori] 19/12a/c3/2, 19/2b/c1/4, 19/3a/c3, 19/5a/c5/3

ekṣerī 17/2a/c3/7

[Parṣenio]4/7a/c6/2

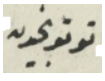
ṣānī 19/5a/s3/2

ṣebt 19/11a/s2

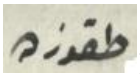
1.1.2.6. /t/ Ünsüzünün Yazılışı

/t/ ünsüzü te (ت) ve tı (ط) harfleri ile gösterilmiştir. İnce ünlülü hecelerde te (ت), kalın ünlülü hecelerde tı (ط) ile gösterilmiştir.

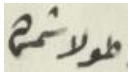
t (ت) ile yazılanlar:

tütünciden 1/1/11temel 19/13b/c4/2

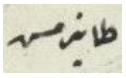
ṭ (ط) ile yazılanlar:

ṭoḳuzda 1/1/1

ṭoġrı 1/1/14

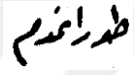
ṭolaşmış 1/1/18

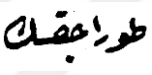
ṭolayı 1/1/c4/2

ṭanır mısın 1/2/s3

ṭolaşaraḳ 4/1a/c8

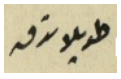
ṭavuḳ 4/1a/c19

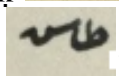
ṭavranmadım 4/2a/c21

ṭuracaḳsıñ 4/3a/s4/2

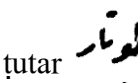
ṭamında 14/1b/c1

ṭuydı 15/1a/s19

ṭopladıḳ 15/4b/c17

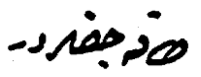
ṭaş 16/1a/c13

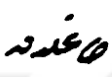
ṭolma 19/8b/s2/4

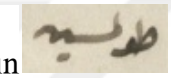
ṭutar 4/5a/s9

ṭaġ 4/5a/c10

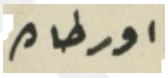
ṭurulmuş 4/9a/c13

ṭaḳacaḳlardır 4/5b/s7

ṭaġıldıḳ 4/9a/c13

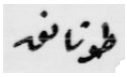
ṭul mısın 6/s4

ṭabanca 12/2b/s5/3

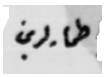
orṭada 13/c10

ṭop 13/c10

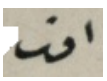
ṭopraḳ 19/12a/s1

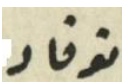
ṭutanaḳ 21/3/c5/10

ṭanıdıġım 21/5/c3

ṭamarlarını 21/7/c3/10

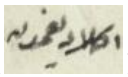
Dönemin diğer eserlerinde olduğu gibi söz konusu sesin kimi kalın ünlülü hecelerde (ت) ile yazılması normaldir:

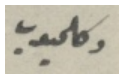
yataḳ 1/1/c4 ot 14/1b/c1

“toḳad” 18/1b/s3,

1.1.2.7. /ñ/ Ünsüzünün Yazılışı

İncelediğimiz metinlerde /ñ/ ünsüzünün çoğunlukla normal kef (ك) harfi ile yazıldığı görülmüştür.

añladıġımdan 1/1/c3/3

diñlemeyüp 12/1a/c11/3

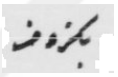

baña 2/1/c1

biñ 21/5/c8/2

ṣoñra 2/1/c3/5

biñbaşı 21/13/s1

aña 10/1a/c21

beñzemez 21/13/s4

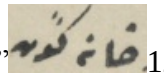

öñünde 11/2a/c2/5

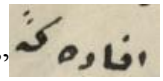

deñize 21/13/s4/3

yalñız 11/2b/c2

Bununla birlikte çok az sayıda olsa da kef'in üzerinde iki üstün veya iki noktaya benzeyen bir işaret konularak /ñ/ sesi gösterildiği dikkatimizi çeker:

"baña" 12/1a/c14

"ḫāneñden" 12/2b/s5/4.

"ifādeñe" 12/2a/s6/8

"baña" 4/2a/c22.

"saña" 12/2b/s5/3

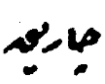
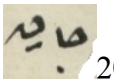
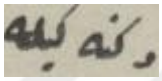
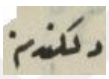
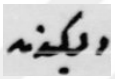
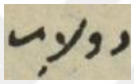
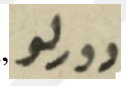
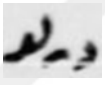
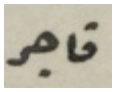
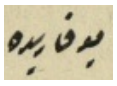
Yukarıda vermiş olduğumz "baña" örneğinde ise, /ñ/ sesi üç nokta ile gösterilmiştir.

Kef harfinin çeşitlerini ayırt edici işaretlerin kullanılmamakla birlikte bahsi geçen nâdir istisnâ örneklerinde sağır kef ya da üç noktalı kef'in yerine kef'in üzerinde iki nokta veya iki üstüne benzeyen bir işaretin konulduğu dikkat çekmektedir.

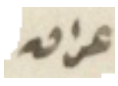
1.1.3. Kelime, Ek ve İşaretlerin Yazılışı

1.1.3.1. İkili Yazılışlar

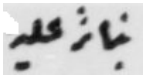
Türkçe kelimelerde bazı ünlüleri gösteren harflerin yazılıp yazılmaması şeklinde ikili yazılışlar görülür:

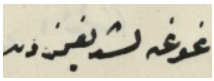
- “çarıḳ” 4/1b/c5/2; 20/2a/c12.
- “degnek" 16/1b/c17/6; “degnegiyle” 12/1a/c11/4.
- “deliginden” 13/c2; 21/7/c3/6.
- “dōlāb” 19/2a/s3; “ṭōlābı” 19/6b/c2/6.
- “dürlü” 19/6a/c2/11; 21/4/s10/2
- “ḳaçar” 12/1a/s9 ; 19/2a/s1/2.
- kim 3/1b/c1/3, 4/3b/c10, …,6/s5, …, 8/1a/s25,…, 10/1a/s11, …, 12/1a/s5, …, 15/1a/s21, …, 16/1b/c17/4, 17/1b/c3/25, …, 19/1a/c2/5, …,21/12/s6, …; 15/1a/s8, 15/1a/s19, 15/2b/s8, 15/2b/s10, 15/3b/s8, 15/3b/s18, 15/3b/c20, 15/4a/s18.
- “yoḳarı" 2/1/c3/6; “yoḳarıda" 15/2b/s3....

Alıntı kelimelerde de ikili yazılışlar görülür:

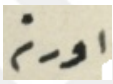
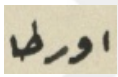
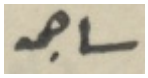
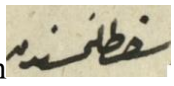
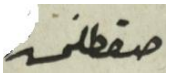
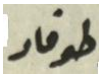
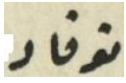
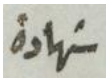
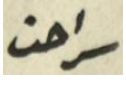
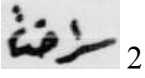
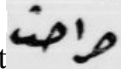
- “‘araḳ” 11/1a/c2/3, 11/2b/s3/2, 11/2b/c3 > “‘araḳ” 6/c11,6/c11/2,6/s12,6/s13,6/c13, 8/1a/c25.

- “Arnabud” 15/1a/2, 15/2a/1, 15/3a/s14,… ; “Arnaʾvud” 4/2a/c22.

- “bināʾen-ʿaleyh” 1/2/s6; “bināʾen-ʿaleyh” 21/6/s1/2.

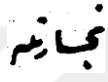
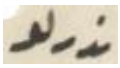
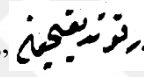
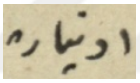
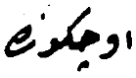
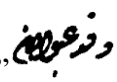
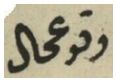
- “ġavġālaşdığımızdan" 11/2a/c1...; 12/1a/c11/7….

Bazı Türkçe kelimelerde t ünsüzünün ط / ت , ç ünsüzünün چ / ج harfleri ile yazılması şeklinde ikili yazılışlar görülür. Ar. şehādet kelimesinde ة / تharfli, sarāĥat kelimesinde ص / س harfli, Ar. ġaraż kelimesinde ز / ض harfli ikili yazılışlara rastanmıştır:

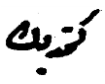
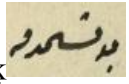
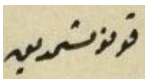
- “orta” 20/2a/c12/2, 20/2b/c13/2, 21/5/c12; “orṭa" 4/2a/c18; 13/c10.
- “ṣaçlı” 20/1b/c3/3, 20/2a/c12; “saç” 4/7a/c9, 4/9b/c1, 4/9b/c3.
- “ṣaçma” 3/1a/c4/3; “saçma” 12/2a/c5, 12/2a/s6/3, 12/2a/s6/5.
- saḳaṭlan 18/1b/c2/2; ṣaḳaṭlanmış 18/1a/c4/10.
- “ṭoḳad” 18/1a/c4/15, 18/1a/s6, 18/1a/c6, 18/1b/c1/2 / “toḳad” 18/1b/s3, 18/1b/s4/4.
- “şehādet” 3/1b/s1, 3/1b/c1;“şehādet” 3/1b/c1/6, 3/1b/4.
- sarāḥat 18/1b/s4/3 sarāḥaten; 21/6/s1/12 < ṣarāḥat 21/12/s4/2.

ġaraż 21/10/s3/2, > ġaraz 17/3a/c2/5. Kelimenin 21/10/s2 şekinde yazılışı ise yazım yanlışıdır, gayının noktasının sehven yazılmaması ile ilgilidir.

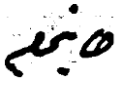
1.1.3.2. Bitişik Yazılan Kelime ve Ekler

- “hani ya” 19/11b/c1/8.
- “nedir" 15/1a/s1; “ne cesāretle” 4/5a/s4; “ne dürlü” 5/s18/2; “ne ḳadar” 15/1a/s14; “ne yapayım?” 4/4a/s8.
- “irsāli-çün” 17/1a/s3/4; “ḳorḳutdığı-çün” 4/3b/c2/2.
- “on para" 19/8b/c3/11, 19/8b/c3/13.
- “üç günde” 4/6b/s11.
- “vuḳūʿ bulan” 4/1b/s1; “vuḳūʿ-ı ḥāl” 19/14a/6.

1.1.3.3. Görülen Geçmiş Zaman Çokluk 1. Şahıs Ekinin Yazılışı

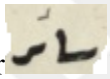
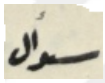
- gitmedik 4/6a/c7; “gitmedik” 4/5a/c14.
- buluşmadıḳ 15/2b/s16; ḳonuşmadıḳ 15/1b/c19.

1.1.3.4. Ma Olumsuzluk Ekinin İkili Yazımı

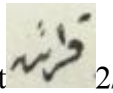
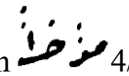
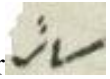
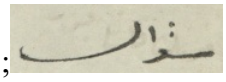
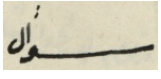
- “ṭanımam” 4/10a/c5,4/10a/c6,19/5a/c5/5; 17/4a/c1.

1.1.3.5. Hemzenin Yazılışı

İstintak metinlerimizde hemzenin iki yazılış şekli bulunur. Birincisi bilinen şekli şöyle yazılmıştır:

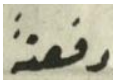
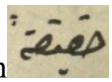
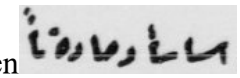
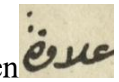
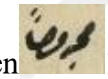
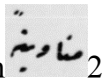
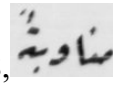
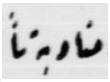
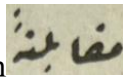
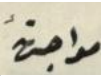
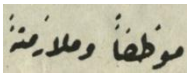
- Ḳurʾān 17/1b/c3/29, 17/1b/c3/34; 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/23.
- sāʾir 11/3a/1.
- suʾāl 11/3a/1.

Kullanım olarak baskın durumda olan hemzenin ikinci şekli ise biraz sola bazen de sağa eğilimli üst üste iki noktaya benzeyen bir şekilde gösterilmiştir:

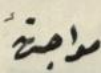
- ḳırāʾat 2/1/4.
- muʾaḫḫaren 4/7b/c4 ; 11/1b/c2/7; 18/1a/c4/7.
- sāʾir 1/2/c3/3; 4/4b/s7.
- suʾāl 2/1/4 ; 11/1a/3, 11/1b/s3.

1.1.3.6. Tenvin Yazılış Şekilleri

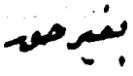
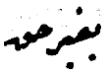
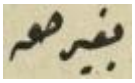
- bedāheten 21/8/s1.

- def‘aten 18/1a/c4/5.
- ḥaḳīḳaten 19/9b/s1/3.
- inkaran 2/1/4.
- esāsen ve māddeten **21/8/s1/9.**
- ‘ilāveten 17/4a/6.
- külliyyen 21/8/s1/4.
- maḥsūben 19/14a/8.
- mecrūḥen 15/2b/s13.
- müsāfereten 1/1/2.
- münāvebeten 21/1/c8, 21/12/c1 ; 21/4/c9/3.
- muḳābeleten 18/1a/c6/2,18/1b/s4/4.
- muvāceheten **11/3a/1.**
- muvaẓẓafen ve mülāzemeten 18/1a/c2.
- ẕāten 19/11b/c1/14.

Ayrıca tenvin sadece bir örnekte hemze ile gösterildiğine rastlanmıştır:

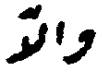
- muvāceheten 11/3a/1.

Ancak fark edilir ki, iki esreli olan tenvin işaretinin bazı Arapça kökenli terkiplerin sonuna konulması gerekirken metinlerimizde geçen aşağıda verilen terkipte öyle bir kullanıma rastlanmamıştır:

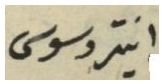
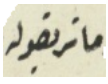
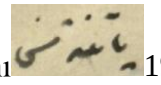
- "bi-ġayri ḥaḳḳın" 4/9b/c1/3; 4/9b/c2/3; 15/2a/s1/4.

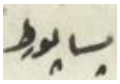
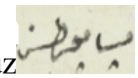
1.1.3.7. Şeddeli Harflerin Yazılışı

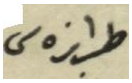
Genellikle istintak metinlerimizde harfi çift okutan şeddenin kullanımı azdır. Ancak kimi yerlerde aşağıdaki örneklerde olduğu gibi harf üzerine şedde veya belirtici bir işaret konulmuştur:

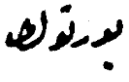
- ammā 15/1a/c8.
- evvel 12/1a/c11/11, 12/1a/c14.
- ve illā 4/10b/s4.

1.1.3.8. Batı Kökenli Alıntı Kelimelerin Yazılışları

- (İtal.) enteressosi 19/4b/s5/6, 19/5b/s3/3.
- (İtal.) matriḳola (matricola) 2/1/s5, 2/1/c5.
- (İtal.) patentasını 19/10b/c1.
- (Fr.) banḳ 19/11b/c1/15.

- (Fr.) pasaporṭ 1/1/s2, 1/1/s3/2, 1/1/c3/2, 2/1/c5; pasaporṭsuz 1/1/c3/3.

- (Yun.) ṭrapezası 19/6b/c2/3.

- (Yun.) yortı 4/7b/c7; yortuları 4/7b/c10.

1.2. SES BİLGİSİ

Ünlü ve ünsüz seslerin uyumları ve olayları olup olmadığı harekesiz Arap harfli imlâdan tespit etmemiz zordur hatta bazı durumlarda imkânsızdır. Ancak metinlerimizde yer yer görülen bazı ikili yazımlardan ve kalıplaşmış imlâ dışına çıkan farklı yazılışlardan yola çıkarak söz konusu uyumların ve olayların gelişimini incelemeye çalıştık.

1.2.1. Ünlüler

İstintakname metinlerimizde tespiti yapılan ünlülerin sayısı 12 adet civarındadır. Sırasıyla bu ünlüler şu şekildedirler:

a, ā, e, ı, i, ī, o,ō, ö, u, ū, ü.

1.2.1.1. Ünlü Benzeşmeleri

1.2.1.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumu (Dil Benzeşmesi)

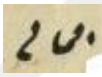
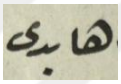
Kalınlık- incelik uyumu,"ünlülerin çıkış yerlerini ölçü alan bir uyumdur."[45] Demek ki "ünlülerin, çıkarılışları sırasında, dilin ileri ve geri durumuna; yani incelik ve kalınlıklarına göre benzeşmeleridir."[46] Bir başka tanımla "yalın veya eklerde uzatılmış olan Türkçe veya Türkçeleşmiş bazı alıntı sözlerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incelik niteliğinin ondan sonraki hecelerde de yer alması

[45] Günay Karaağaç, **Türkçenin Ses bilgisi**, İstanbul, Kesit Yay., 2013, s.118-119.
[46] Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi, Ses ve Yazım Bilgisi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s.199-200.

kuralıdır."[47] Türkçenin her döneminde olduğu gibi ele aldığımız istintak metinlerinde de yer alan özgün kelimelerde kalınlık- incelik uyumunun aşağıda belirtilen istisnalar dışında tam olduğu söylemek mümkündür.

1.2.1.1.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumuna Girmeyen Kelimeler

Kalınlık-incelik uyumunun dışında kalan Türkçe kelimelerin sayısı oldukça azdır.[48] İncelediğimiz metinlerin tümünde sadece altı Türkçe kelimeye rastlanmıştır.

- ET. aġı+ça > aġça > aḳça[49]> aḳçe[50] 1/2/c3/2, ….
- alma[51]> elma[52]lı 15/2b/c6, 15/3b/s5.
- ET. ḳanġı > ḳanı > ḫanı[53]> hani ya 19/11b/c1/8.
- hayda-[54]> haydi 18/1a/c4/14.

---

[47] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.51, 229; Ayrıca bkz.: Mehmet Gümüşkılıç, **Viguire'in "Elemens De la lange Turque (Türk Dilinin Unsurları)" Adlı Eserinin Ses Uyumları Bakımından İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, 1992, s. 75-77.

[48]Bu konu ile ilgili çalışmaların çoğunda Türkçe köklerde veya kelimelerde uyumsuzluk ele alınmıştır. Ancak dilbilimci Prof. Dr. Ömer Demircan'a göre "Türkçede kök içi ünlü uyumu yoktur... Kök içinde uyum olmayınca uyumsuzluktan da söz edilemez… Bu sözcükler ek'li biçim görütüsünden uzaklaşmışlardır". Ayrıntılı bilgi için bk: Ömer Demircan, **Türkçenin sesdizimi: Sesler Sesbirimler Ayırıcı Özellikler Ses Değişimleri Vurgu Vurgulama Ezgi Ezgileme**, 5. bs., İstanbul, Der Yay., 2015, s. 81.

[49]Mustafa Argunşah, Galip Güner, **Codex Cumanicus**, İstanbul, Kesit Yay., 2015, s. 417; Francisci A Mesgnien Meninski, **Lexicon Arabico-Persico-Tvrcicvm**, 2.bs., Viennae, Typis JOSEPHİ NOBİLİS DE KURZBÖCK, I-IV, C. I, 1780, s.245; Andreas Tietze, **Tarihi Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati-Sprachgeschichtliches und etymologisches Wörterbuch des Türkei-Yürkisch**, İstanbul-Wien, Österreichiseche Akademie der Wissenschaften-Simurg Yayınevi, C. I, A-E, 2002, s.124; İsmet Zeki Eyuboğlu, **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1991, s. 17; Tuncer Gülensoy, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N),** Ankara, TDK Yay., 2007, s.59.

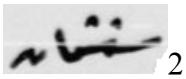
[50] Artin Hindoğlu, **Hazine-i Lugat ou DictionaireTurc-Francais**, Vienne, 1838, s.54; Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat, Dictionnaire Turc-Français**, İstanbul, Mihran Matbaası, 1300 [1883], s. 28.

[51]Mustafa Argunşah, Galip Güner, **a.g.e.,** s.419; Meninski, **a.g.e.,** s.285; Sir Gerard Clauson, **An Etymological Dictionary of pre-Thirteenth-CenturyTurkish**, Oxford, Clarendon Press, 1972, s. 146; Andreas Tietze, **a.g.e.,** s. 157; Hasan Eren, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, 2.bs., Ankara, Bizim Büro Basım Evi, 1999, s. 133.

[52] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s. 63; Sami, **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat**, s. 138.

[53] İsmet Zeki Eyuboğlu, **a.g.e.,** s. 314; Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s.404.

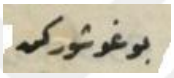
- ET. uş bu[55]> işbu 1/2/s5/3, ….

- ET. şışman[56]> şişman 21/5/s13/2, ….

1.2.1.1.1.2. Kalınlık-İncelik Uyumuna Girmeyen Ekler

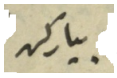
İnce ünlüsü olan tek şekilli eklerin kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyumun dışında kaldığı aşağıdaki gibi görülür:

-Ken Zarf-Fiil Eki:

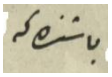
- boğuşurken 16/1b/c17/13.

- ḳaçarken 16/1a/s9/6.

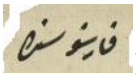
- ururken 15/3b/c1.

- yaparken 19/12b/c8/2.

-Ki Aitlik Eki:

- başındaki 17/1a/c3/15.

- buradaki 18/1a/c1/3.

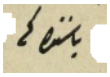
- ḳarşusundaki 15/5a/c4/2

---

[54] "haydi" kelimesinin kökeni ile ilgili tartışmalı görüş ler için bkz.: Mustafa Toker, " "Haydi, hadi, hayda" Kelimeleri üzerine", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 30, s. 55-70.

[55] İsmet Zeki Eyuboğlu, **a.g.e.,** s. 355; Tuncer Gülensoy**, a.g.e.,** I (A-N), s.442; ayrıca bkz.: Musa Duman, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 200.

[56] Tuncer Gülensoy, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (O-Z)**, Ankara, TDK Yay., 2007, s 846-848.

- yanındaki 15/4b/c1.

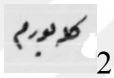
-leyin İsimden İsim Yapma Eki:

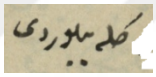
- aḫşamleyin 4/4b/c6/11.

- ṣabāḥleyin 1/1/15.

Kalın ünlüsü olan tek şekilli -yor şimdiki zaman ekinin ince ünlülü kelimelere eklendiğinde uyum dışı kalır:

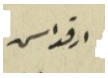
- geçiriyor 15/3b/c1.

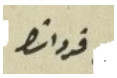
- geliyorum 21/1/c1/3.

- gelebiliyordı 19/11a/c2/3

- viriliyor 17/2b/c1/3.

Kalın ünlülü -daş isimden isim yapma ekinin ise metinlermizde ince ünlülü her hangi bir kelimeye eklenmediği için uyum dışı kalmadığı görülür:

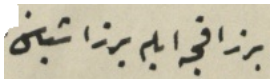
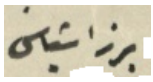
- arḳadaş 15/3a/s15.

- ḳardaşıñ 15/1a/s15.

- ḳarındaş 3/1a/c12.

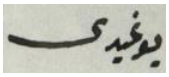
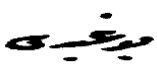
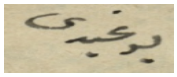
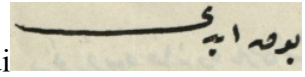
1.2.1.1.1.3. Birleşik Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

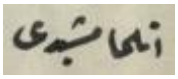
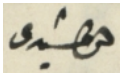
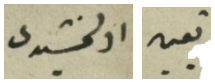
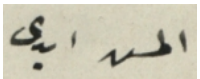
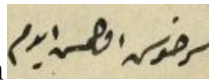
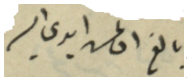
Diğer Osmanlı Türkçesinin metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de bazı Türkçe kelimelerin dil benzeşmesine uğradığı görülür[57]:

- biraz 7/c5/2, 15/3b/c8, 19/13a/c8/8, 19/13b/c4,21/5/c12, 21/9/c1/3 > "…birez aḳçe ile birezeşyasını …" 13/c1 ;"…birez eşyāsını …" 13/c13.

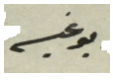
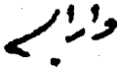
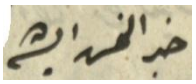
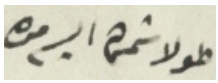
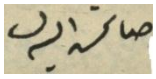
- uşda > işte 1/1/s3, 4/1b/c5/3, …,15/2a/c11, 14/1b/s3, 16/1b/c17/7, …, 19/9a/c2, …, 21/10/s1, ….

Ayrıca incelediğimiz istintaknamelerde ek fiilin birkaç çekimlerinin yazılışına göre kalın sıradaki kelimelerde uyuma bağlı olarak getirilmiştir. Ancak bunların uyuma bağlanmayan şekillerinin çoğunlukla daha baskın durumda yer aldıkları saptanmıştır:

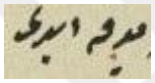
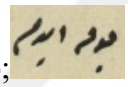
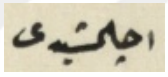
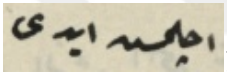
- yoġ-ıdı 3/1a/c8, 4/6a/s1, 19/6a/c3, /yoḳ idi 11/1b/c3……

- atılmamış-ıdı 16/1a/c8/2; olmuş-ıdı 20/1b/c4, taʿyīn olunmuş-ıdı 19/1a/s2/2,19/1a/c2 /almış idi 20/1a/s3; ser-ḫōş olmuş idim 15/3b/c8; bāliġ olmuş idi ise 19/3b/c1/2 vb.

[57] Detaylı bilgi için bkz.: Hayati Develi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara, TDK Yay., 1995, s.36-38.

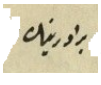
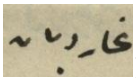
- yoġ-ısa 17/1a/s2, 18/1a/s3 / var ise 4/1b/s5, …;alınmış ise de 17/2b/c5/10;olmuş ise 12/2a/s4/2; ṭolaşmış isem de 1/1/18;ṣat-mış i-señ 19/4b/s1/6 vb.

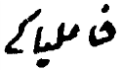
Ayrıca ek fiilin söz konusu çekimlerinin iki farklı yazılış şekliyle bazen aynı istintaknamede geçmektedir:

- yoġ-ıdı 15/1a/c18,15/1b/c13, 15/2b/c20, 15/5a/c8/8 / yoḳ idi 15/1a/c16; yoḳ idim 15/3a/c2.
- yoġ-ıdı 21/6/c1/9, 21/6/c1/15, yoḳ idi 21/2/c6.
- **açılmış-ıdı** **16/1b/s5 / açılmış idi** **16/1b/s1.**

1.2.1.1.1.4. Kalınlık-İncelik Uyumunun Dışında Kalan Alıntı Kelimeler

Bugünkü Türkçede olduğu gibi metinlerimizde de kalınlık-incelik uyumuna girmeyen alıntı kelimelerin sayısı çoktur. Bu kelimelere metinlerimizden örnek olarak şöyle verilebilir:

- (Ar.)ʿ ibāret 1/2/s5/2.
- (Far.) **birāder**iniñ 15/1b/s13.
- (Fr.) ġardiyan 19/11a/c3; (Fr.) “varili” 11/1a/c2/3.
- (Bulg.) “pištov” 4/2a/c22.

- (İtal.) familyañı 4/2a/s14.

1.2.1.1.1.5. Kalınlık-İncelik Uyumuna Bağlanan Alıntı Kelimeler

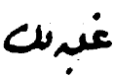
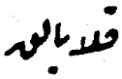
Osmanlı Türkçesi dönemi metinlerinde ve bu bügünkü Türkçede olduğu gibi metinlerimizde de birçok alıntı kelimeler, farklı dil benzeşmeleri yoluyla kalınlık-incelik uyumuna girerler. Metinlerimizden imlâ bakımından dil benzeşmesini açıkça gösteren örnekler vermekle yetineceğiz:

İlerleyici Benzeşme yoluyla:

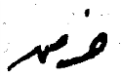
İç hecede:

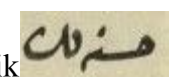
- (Far. çāme-şūy) > çamaşur 21/5/c14, 21/9/s6,21/9/s6/2,21/9/c6.

İç ve son hecede:

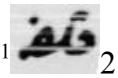
- (Ar. ġalebe) > ġalebelik 4/9b/c10, ġalebeligi 21/6/c14/7 > Ḳalabalıḳ 4/5b/c3, 4/7b/c7/2, 4/9a/c12. Bu ikili şekillerin kullanılması bazı diğer Osmanlı Türkçesi metinlerinde görülmektedir.[58]

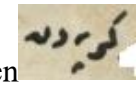
Son hecede:

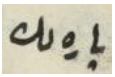
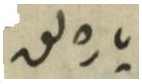
- (Far. ḫarmen-ḫirmen) "ḫarmen (Volg. ḫarman)" [59] 4/9b/c5, 4/7b/c7,12/2a/s2 > "ḫarman" 12/1b/c11, 12/2a/s3, 12/2a/s4,12/2a/c4, 12/2b/s5/4.

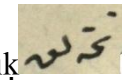
- (Far. ḫaste) > ḫastelik 15/1a/ c17/2 > ḫastalıġı-çün 15/2b/ s11.

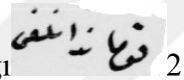
[58] Mertol Tulum, **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, TDK Yay., 2011, s. 183-184.
[59] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.208.

- (Ar. halife > halife > halfe > kalfe > kalfa[60]) > “ḳalfa”[61] 21/8/c2/3, ….

- (Ar. kelbetān) >kerpeden 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/13.

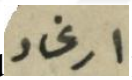
- (Far. pāre) > pārelik 11/2a/ c2/9 > paralıḳ 19/9a/ c2/2; 19/9a/ c2/4.

- (Far. taḫte) > taḫtalıḳ 19/6b/c2/3, 19/6b/c2/4.

- (Fr. commandent) > ḳumandanlıġı 21/12/s4/2.

Gerileyici Benzeşme yoluyla:

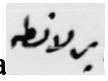
- (Far.çerāġ > çirāġ) > “çırāġ" [62] 21/8/c2/2 > çıraḳ 21/1/c6/2, 21/3/c5/5, 21/7/c1, 21/8/c2/2, 21/8/c2/3, 21/9/s1, 21/12/c3/2

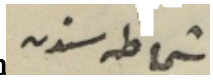
- (Yun. ergates) > ırġad 19/4a/s3/3, ….

- (Ar. ḥaḳībe) > hegbe 8/1a/c28/2, 8/1a/s30, 11/2a/c2/2.

İlerleyici/Gerileyici Benzeşme yoluyla:

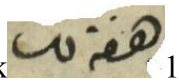
- (Far. cilānger) > çilingir 21/3/c5/7, 21/8/c2/8.

- (İtal. brillante) > pırlanṭa 21/3/c5/10.

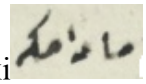
- (Ar. şemāṭe) > şamāṭasından 12/2a/c6/5.

[60] Mehmet Kara, **Ayrı Düşmüş Kelimeler**, 2.bs., İstanbul, Kesit Yay., 2011, s. 144.
[61] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.369.
[62] Artin Hindoğlu, **a.e.,** s.181.

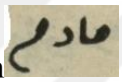
Yukarıda verdiğimiz örneklere karşılık dil benzeşmesine uymasını beklenen bazı alıntı kelimeler, kaynak dilde olduğu gibi asıl şekillerini korumuştur: Örneğin:

- (Far. hefte) > heftelik 19/3a/c1, 19/12b/s4

Ayrıca yarı incelmeye[63] uğrayan bazı kelimeleri gösteren açık bir örneğe şöyle rastlanmıştır:

- (Ar.mā-dām) > mā-dām ki

  1/1/s3,4/10b/c5,11/1a/s2,21/2/s6,21/5/s11 > mādem ki 15/1a/s17,

  15/2a/s1/2,15/2b/s14; mādem

  19/3a/s2,19/4a/s2,19/4b/c5,19/5b/s3,19/6b/s3/3,19/7a/s2,….

1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Benzeşmesi)

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, "Ünlülerin çıkış biçimlerini ölçü alan bir ünlü-ünlü uyumudur."[64] Bir başka deyişle "ünlüler çıkarılırken dudakların yayvan veya büzülmüş, yani düz veya yuvarlak durumlarıyla ilgilidir."[65] Buna göre, söz konusu edilen uyum, "Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre, onu izleyen hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralı"[66] şeklinde tanımlanmaktadır.

İncelediğimiz istintak metinlerinin kalıplaşmış klâsik imlâsında görülen dudak uyumsuzluğuna neden olanları şu başlıklar altında göstermye çalışacağız[67]:

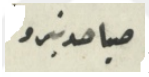
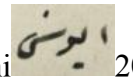
---

[63] Geniş bilgi için bkz.: Musa Duman, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, s. 200.
[64] Günay Karaağaç, **Türkçenin Ses bilgisi**, s. 119.
[65] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **Ses ve Şekil Bilgisi,** 2.bs., İstanbul, Kesit Yay., 2012, s.114.
[66] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s. 151.
[67] Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesindeki dudak ve ünsüz uyumsuzluğunun sebebleri konusunda ayrıntılı olarak bkz.: Aziz Gökçe, "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu", **Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 4/3 Spring, 2009, s. 991-1012; Faruk K. Timurtaş, **Eski**

1.2.1.1.2.1.Yuvarlaklaşma

1.2.1.1.2.1.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma

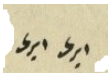
Metinlerimizin kalıplaşan klâsik imlâsında bazı kelimelerin köklerinde rastlanan yuvarlaklaşmaların düşünülen birinci sebebi hem Eski Türkçede hem de Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak olmalarıdır. Aslında bu köklerdeki yuvarlaklaşmanın nedeni açıklanamamaktadır. [68] Osmanlı Türkçesinin son dönemlerinde olduğu gibi istintaknamelerin metinlerinde de bu köklerin bazılarının düzlük-yuvarlaklık uyumuna giren şekilleri kullanılmaya başladığı görülür. Ancak yuvarlak şekilleri sayıca daha baskın durumdadır. Yazılışına göre uyum dışı kullanılan köklerin yanında uyuma bağlanan örnekler şöyle tespit edilmiştir:

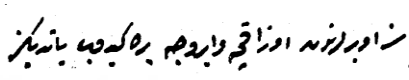
- (ET. altun) > altun 1/2/c6, ….
- (ET. berü) > berü, ṣabāḥdan berü 1/1/7, ...
- (ET. edgü) > eyüce 2/1/c3/7, …; eyüsüni 20/1a/c9.
- (ET. kirü) > girü 17/3b/c6,….
- (ET. üçün) > içün 1/1/c3, ….
- (ET. yinçu) > incü 21/3/c5/10.
- (ET. kentü) > kendü 4/3a/c17, …> kendi 4/4b/c7, ….

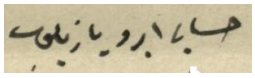
Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük, İstanbul, Kapı Yay., 2012, s.26-40, 58-60; Burak Telli, **Kenzü's-Sıhhatü'l-Ebdâniyye Eser-i Mürşid-i Osmaniyye İnceleme-Metin-Gramatikal Dizin-Tıpkıbasım,** Adıyaman, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2017, s.29-45.

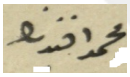
[68]Muhammet Yelten, **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Basım ve yayınevi Müdürlüğü, 2009, s.67.

Sözü geçen köklerde yuvarlaklaşmaların ikinci sebebi ise Eski Türkçe döneminde birden fazla heceli kimi kelimelerin /g/ ve /ġ/ ünsüzlerinin Batı Türkçesine geçerken düşmeleridir.[69]

- (ET. adrıġ) > ayruca 4/4b/s8; ayru 19/9b/c1/6 > ayrı ayrı 15/1b/s18.

"… siz öbürlerinden uzaḳça ve **ayruca** yere gidüp yatdıñız" 4/4b/s8;

"… Muḥammed Efendi'niñ (c1/6) ḥesābı **ayru** yazılup …"

 19/9b/c1/5-19/9b/c1/6. > "…cümleñiz berāber mi geldiñiz yoḫsa **ayrı ayrı** mı geldiniz?" 15/1b/s18.

- (ET. ḳapıġ) > ḳapu 16/1a/s9/3, ….

- (ET. yapıġ) > yapucı 19/2b/s1/2, ….

- (ET. yazıġ) > yazu 1/2/1, …> yazı **4/10a/c4, ….**

Ayrıca metinlerimizin bazılarında geçen bir kelimenin /ġ/ ünsüzünün düşmesine rağmen yuvarlaklaşmaya uğramadığı görülür: (ET. ḳarıġ) > ḳarı2/1/c1,16/1a/c11, …,20/1a/s9.

Yuvarlaklaşmaların son sebebi ise yuvarlaklaştırıcı /b/, /m/, /p/ dudak ünsüzlerinin etkisidir.[70] Metinlerimizde yalnızca tek örnekte tespit edilen durum şöyledir:

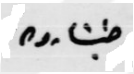
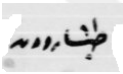
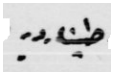
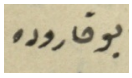
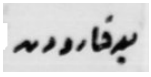
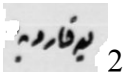
[69] Mustafa Özkan, **Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi,** İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s.102.
[70] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.29.

- **(ET. temir > Çağ. timür; EAT. demür > TT. demir)[71] timür** **18/1a/c1/4, …,16/1a/s9/9, 21/8/c2/5.**

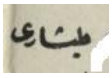
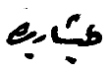
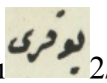
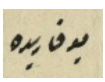
1.2.1.1.2.1.2. Eklerde Yuvarlaklaşma

1.2.1.1.2.1.2.1. Yuvarlak Ünlülü Eklerin Korunması

Yön eki +arı/ +eri: Bu ek Eski Türkçede+ġaru/ +gerü; seyrek de +ḳaru/ +kerü şeklindedir. Ekin incelenen istintak metinlerinde çoğu zaman aslî biçimini koruyarak yuvarlak ünlülü kullanıldığı görülür:

- içerü 15/1b/c8, …, 16/1a/s9/2, …, 21/1/c6, ….
- ilerü 15/2b/c16/2, ...
- ṭışaruda 21/6/c1/8; ṭışarudan 21/4/c9/2; ṭışaruya 21/6/c1/4
- yoḳaruda 19/9b/c1/8, yoḳarudan 21/5/c14/3;yoḳaruya 21/5/c14/4.

Ancak ekin kimi istintak metinlerinde tam dudak uyumu sağlandığı örneklerin sayıları daha az olsa da vardır:

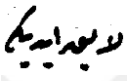
- ṭışarı 16/1a/s9/4,16/1b/c17/11,16/1b/c4/8; ṭışarıda 4/7a/c9
- yoḳarı 2/1/c3/6; yoḳarıda 15/2b/s3, 15/2b/s16.

[71] Fatih Özek, **Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2009, s.225, 229, 254, 256, 291; a. mlf., "Türkçenin temel ülülerinin tarihî görünümü", **Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks**, Vol. 5, No1, 2013, s.147, 149. 137-158.

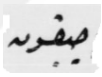
Cevheri fiil i-'nin iyelik ekli arkaik sıfat-fiil eki -dük: Metinlerimizde tek bir örnek dışında cevheri fiiline eklendiğinde yuvarlak şeklinde gelerek uyum dışı kalır, hatta bu ekin Türkiye Türkçesinin yazı dilinde "ne idügi belirsiz" gibi bazı tabirlerde klişe olarak yaşadığına rastlanmaktadır[72]:

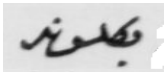
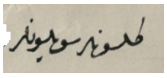
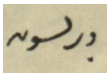
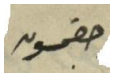
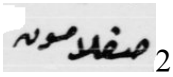
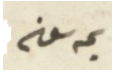
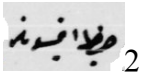
- idügi 15/1a/s1; idügini 9/1b/s13, 15/2a/s9,19/12a/s1/2.

Bu arkaik kullanım dışında ise ekin tek örnekte cevheri fiiline gelerek dudak uyumuna bağlı şekilde düzleştiği görülür:

- lāyıḳ idigi 4/4b/s7/2.

Teklik / çokluk 3. Şahıs Emir Ekleri (sun/ -sün;-sunlar/ -sünler): Metinlerinin tümünde sadece yuvarlak ünlülü şeklinde kalıplaştığından dolayı düz ünlülü tabanlara eklendiğinde uyum dışı kaldığı görülür:

bıraḳsun 10/1a/c23; çıḳsun 21/3/c5/3;ḳalsun 4/7a/c11, …vb.

- beklesünler 21/9/c1/3; gelsünler söylesünler 14/1b/c2; virilsün 19/8b/c3/6 vb.
- çıḳmasun 19/12a/c1/27; ḳalmasun 18/1b/c1/3; ṣaḳlamasun 21/3/c5/4.
- gelmesün 14/1b/c4; yemesün 10/1a/c29/2; żabṭ itmesünler 21/8/c2/5.

[72] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.27.

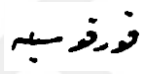
Çokluk birinci şahıs bildirme eki -uz/ -üz > -uz/ -üz; -ız/ -iz -uz/ -üz: Ekin ünlüsü Eski Anadolu Türkçesi döneminde daima yuvarlak ünlülü şeklinde kullanılmıştır. Metinlerimizde ekin yuvarlak şekli tek bir örnekte görülmüştür:

- rāżīyüz 14/1b/c5.

Ekin dudak uyumuna bağlı olan şekli ise şöyle gelmiştir:

- ḳaryeliyiz 15/2b/c2; kişiyiz 15/3a/c12.

Fiilden isim yapma eki–u/ -ü: Metinlerimizin tümünde bu ekin düz ünlülü tabanlara gelmesine rastlanamayıp sadece yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiği görüldüğü için uyum sağlanmaktadır:

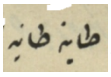
- Ḳoḳudan 4/7a/c9, ḳorḳusuyla 4/4b/c4, ṭolu 3/1a/c4/3.

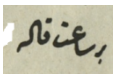
Zarf-fiil eki –u/-ü: Metinlerimizin tümünde arkaik olarak kullanılan bu ek di- fiiline eklendiğinde bazen zarf bazen de kalıplaşan bir edat görevinde gelerek daima yuvarlak ünlülüdür:

- diyü 1/1/7, ...

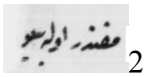
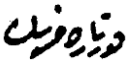
Ancak ekin birleşik fiillerin yapımındaki kullanımları ise uyuma bağlanmış durumdadır. Örneğin:

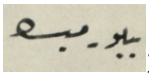
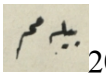
Zarf-fiil ekinin kullanım şekli bugün Türkçede olduğu gibi sadece tekrar şeklinde gelerek dudak uyumuna girdiği görülür:

- ṭayana ṭayana 19/5b/c2/3.

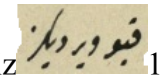
- bir sāʿat ḳala 18/1a/c4/4.

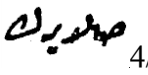
Yeterlilik fiilinin hem olumlu hem de olumsuz şekillerinde kullanılan ek uyuma bağlanmıştır:

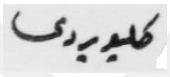
- muḳtedir olabiliyor 21/14/s3;ḳurtaramazsıñ 4/8b/s7 vb.

- "… bilebilür misiñ?" 20/1a/s6; "Bilemem." 20/1a/c6 vb.

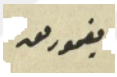
Tezlik Fiilinin yapımında da ekin kullanımı uyuma bağlıdır:

- ḳoyuvirdiñiz 15/3b/c1/2.

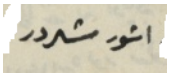
- şalıviriñ 4/2b/c13 vb.

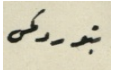
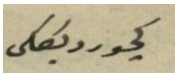
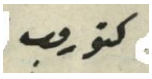
- gelivirdi 21/4/c4/2 vb.

Fiilden isim yapma eki (-mur, mür): Eski Türkçede ünlüsü uyumlu[73] olan bu ek metinlerimizin tümünde tek bir kelimede rastlanır ve günümüz Türkçede olduğu gibi uyum dışındadır:

- yaġmurluḳ 15/2a/c1/2.

Fiilden fiil yapma eki (-ur/ -ür): Dönemin metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de bazen bu ek düz ünlülü tabanlara geldiğinde yuvarlak şeklinde gelerek uyum dışında kullanıldığı görülmektedir:

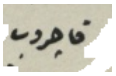
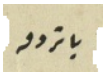
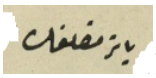
- aşurmuşlardır 16/2a/c4/2.

- "… bitürdüñ mi?" 11/2b/s3/3; geçürdigiñi 19/10b/s3/4; getürüp 18/2a/c4/13.

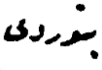
Bazen de ek düz ünlülü tabanlara eklendiğinde düz şeklinde gelerek dudak uyumuna girmiştir:

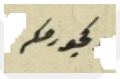
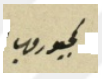
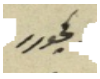
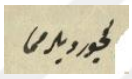
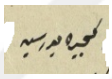
[73] A.Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın), 5. bs., Ankara, TDK Yay., 2007, s.53.

- pişirüp 4/4b/c6/13, ….

- ḳaçırup 16/1a/5; yatırdıḳ 15/2a/c1/2, yatırmaḳlıġıñ 15/2a/s1/5.

Ekin ünlüsünün bazen aynı istintakname metninde aynı yuvarlak tabandan sonra hem düz hem de yuvarlak olarak kullanıldığı görülür:

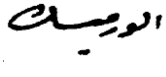
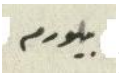
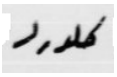
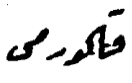
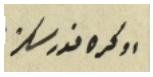
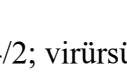
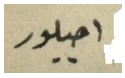
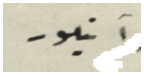
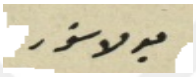
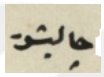
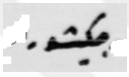
- bitürdi 4/8b/s5; bitirmiş 4/11a/c1/6.

- geçürmege 15/2b/c16/2, geçürüp 15/3b/s1, geçürür 15/3b/s3, geçürdiler mi 15/5a/s5;geçiriyor 15/3b/c1, geçiriyorsın 15/4a/c15.

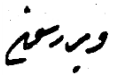
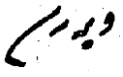
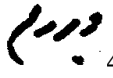
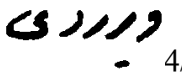
Geniş zaman eki (-ur/ -ür; -ır/ -ir): Eski Türkçede bu ek fiil tabanının ünsüz ile bitmesi halinde genellikle –ur/-ür, bazen –ar/-er, seyrek olarak da –ır/-ir şeklinde kullanırdı.[74] Muharrem Ergin'e göre Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin başlarında ünsüzlerle biten fillerin ağırlıklı olarak –ur/-ür yuvarlak şekli tercih edilmiş ancak bu kullanım şekli ekin –ur/-ür mü, yoksa sadece ünlüsü yuvarlaklaşmış -r mi olduğunu belli etmeyen bir durum yaratmıştır.[75] Metinlerimizin Osmanlı Türkçesinin sonlarında yazıldıklarına rağmen bu durum aynen devam etmiştir. Ekin ünlüsü dudak uyumuna aykırı şekilde hem yuvarlak hem de düz olarak kullanılmakla beraber dudak uyumuna da girdiği örnekler görülmektedir.

Kimi örneklerde ek düz tabanlara eklendiğinde yuvarlak ünlülü şekilde gelerek dudak uyumu dışında kalır:

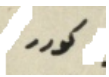
[74]A.Von Gabain, **a.e.,** s.80; Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.36; Ayrıca bkz.: Metin Demirci, Dursun Kırmıt, "Tarihi Türk Lehçelerinde Ve Türkiye Türkçesinde Geniş Zaman Üzerine Bir İnceleme", **Route Educational and Social Science Journal**, Volume 3(3), Julay 2016, s. 61.
[75]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 2011, s.293-294; Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, 3.bs., Ankara, Gazi Kitabevi, 2013, s. 71-72.

- alur 4/1a/s16, …; bilürüm 1/2/c5, …; gelürler 21/4/c9/3, …; ḳalur 4/2a/s24, …; ögrenürsiñiz 15/2b/c14/2; virürsün 4/4a/c8; yatur mısıñız? 15/3b/s6, …vb.
- açılur 19/12a/c1/37; anılur 20/1a/c8; …; dinilür 10/1a/c24, …; ḳırılur 14/1a/c5; vb.
- bulaşur 15/2a/s13; çalışur 16/1b/c4/9; çekişür 21/7/c3/8, …; uġraşur 19/10a/c3/2 vb.

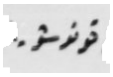
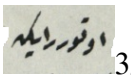
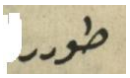
Ekin ünlüsünün aşağıdaki aynı düz tabana çoğunlukla düz olarak getirilmekle beraber sadece beş örnekte yuvarlak şeklinde seslenebilmesinin muhtemel olduğu düşünülebilir:

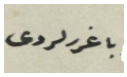
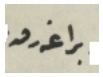
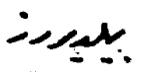
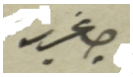
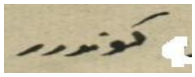
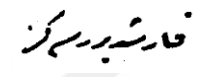
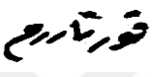
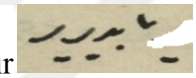
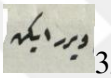
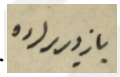
- virür iken 3/1a/c4/3; virürsün 4/3b/c7, 4/4a/c8; virürse 4/2a/s24; virürüm 4/4b/c6/2; virürdi 4/6b/s11.
- virir 19/5b/c1/2, 19/5b/c2/7, 19/9b/c2/4

Kimi örneklerde de ek yuvarlak tabanlara eklendiğinde düz ünlülü şekilde gelerek dudak uyumunu bozar. Bu tersine uyumsuzluğa uğraşan bazı örnekler şöyledir:

- görir 16/1b/c4/6; götürir 17/2a/c3/4, …; oṭurır 13/c9; ṭurırım 13/c9 vb.

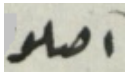
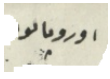
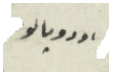
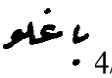
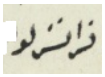
Kimi örneklerde ise ek yuvarlak tabanlara yuvarlak ünlülü, düz tabanlara düz ünlülü şeklinde gelerek dudak uyumuna bağlanmıştır:

- bulur 19/7b/c3/4, …; ḳonuşur 21/13/s2; olur 2/1/c1/2, …; oturur iken 3/1a/c4,…; ṭurur 19/5b/s1/3, …; vb.

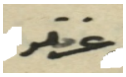
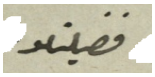
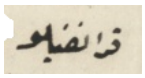
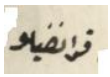
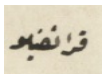
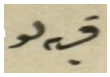
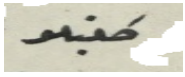
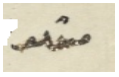
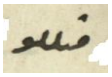
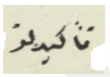
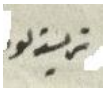
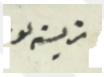
- bağırırlardı 16/1a/c10; bıraḳıraraḳ 16/1a/s9/6; bildiririz 4/6b/s9/3; çağırır 19/13b/c2/2; eşitir 4/7b/c8; gönderir 19/3a/c1; ḳarışdırırsañız 4/10b/s1/2; ḳurtarırım 4/3a/c18/5, …; yapdırır 19/6a/c2/7; virir iken 3/1a/c4/3, …;yazdırırlar 19/10a/c6 vb.

1.2.1.1.2.1.2.2. Damak Ünsüzlerinin Erimesi Nedeniyle Yuvarlaklaşma

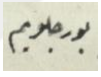
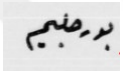
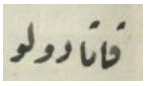
İsimden İsim Yapma Eki +lıġ/+lıg/+luġ/+lug > +lu/ +lü > +lı/-/+li/+lu/+lü: Eski Türkçede ünlü uyumuna tabi olan bu ekin son sesindeki tonlu ġ ve g ünsüzlerinin düşmesinin olayı, Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsünün yuvarlaklaşmasına neden olmuştur.[76] Osmanlı Türkçesi dönemi metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de ekin en azından imlâ olarak hâlâ uyuma girmeyen şekillerinin devam etmesi görülmektedir. Ekin ünlüsünün yuvarlak şekilleri yaklaşık olarak on sekiz düz tabanlı kelimede tespit edilmiştir:

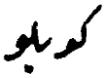
- aşılu 3/1a/c4/2; Avrupalu 1/1/9, 1/1/11; bağlu 4/3b/c4, Fransızlu 2/1/c2/2; ḳapalu 1/1/9;Malṭalu 2/1/c2;

[76]Aziz Gökçe, **a.g.m.**, s.994.

- ʿizzetlü 19/4b/s3; faẕīletlü 17/1a/s3/4; gizlü 19/4a/c1; Ḳaranfillü 8/1a/c11, 8/1a/c27, 10/1a/c24; ḳılıflu 4/9a/c5/3; ḳaryelü 19/11b/c1/6; külliyetlü 11/1a/c1/6 ; “miṣillü 4/7a/c6, 11/3a/2, 15/2a/s1/5, 17/2a/c3/7, 17/2b/c4/2, teʾkīdlü” 2/1/c3/7; “töhmetlü” 8/1b/s3, “Triestelü “ 1/1/c4, 1/2/c1.

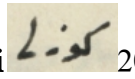
Ek yuvarlak tabanlardan sonra geldiğinde ise doğal olarak dudak uyumu sağlanır olur:

- Boy**lu** 21/4/c2/2; borç**lu** 1/1/c4/2, 21/4/c8; Ḳattarolu 1/1/3.

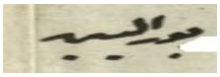
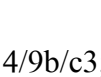
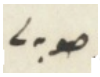
- köylü 4/7b/s5, ...,

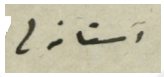
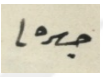
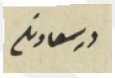
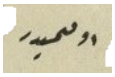
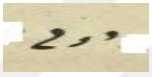
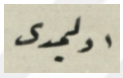
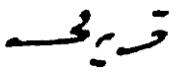
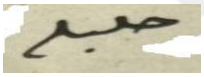
Ancak istintak metinlerimizden sadece ikisinde bu ekin yuvarlak tabanlı iki kelimede düz şekilde gelerek dudak uyumu dışında kalmıştır. Osmanlı Türkçesinde ortaya çıkan bu tersine uyumsuzluğun iki örneği şunlardır:

- boylı 20/2a/c12/2, 21/5/c12.

- gözli 20/1b/c3/3,20/2a/c12.

Ek düz ünlü ile biten kelimerden yirmi yedisinde düz şeklinde gelerek yazılış ve söyleyiş açısından dudak uyumuna tabi olmuşur:

- “bıyıḳlı” 15/4a/c17; “buralısın” 18/1a/c4/13; “ cāmlı” 19/12b/c7; ḳapalı 11/2b/c1; ḳaşabalı 4/9a/c4; ḳaşlı 20/2a/c12; ḳılıḳlı 4/9b/c3; Lazlı 10/1a/c2, 10/1a/c4; Moralı 4/2a/c6; ṣaçlı 20/1b/c3/3, 20/2a/c12; ṣığalı 21/7/c3/7; ṣobalı 9/1b/c16

- Āsitāneli 17/1a/c1/2, çehreli 20/2a/c12/2; Der-saʿādetli 15/3a/c8; devletli 21/8/c2;direkli 2/1/c6; elmalı 15/2b/c6, evli misin 12/1b/s8, 15/1a/s1, 15/1a/s6, 15/2a/s9, 20/1a/s13, gömili 4/5a/s12; ḳaryeli 4/7b/c13, Ḥalebli 17/1a/c3/14; nereli 20/2a/c13.

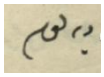
Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden anlaşılacağı üzere metinlerimizde ekin imlâ ve telaffuz bakımından tam dudak uyumuna giren şekillerinin oranı yüzde altmış civarında olduğu hükmüne varabiliriz.

1.2.1.1.2.1.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Tesiriyle Yuvarlaklaşma

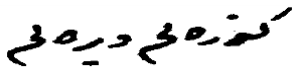
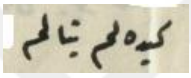
Çokluk 1. Şahıs istek eki: -alım/ -elim > -alum / -elüm > -alum / -elüm; -alım/ -elim/-alum / -elüm: Eski Türkçe döneminde düz ünlülü şeklinde idi.[77] Son sesinde bulunan m dudak ünsüzünün etkisiyle ünlüsü yuvarlaklaşan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde hep yuvarlak şeklinde kullanılmış olup Osmanlı Türkçesinin içinde uzun müddet bu durum aynen devam etmiş, dönemin sonlarında

[77] A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.79; Talat Tekin, Orhon Türkçesi Grameri**,** İstanbul**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:9**, 2003, s. 181.

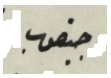
düzleşmiştir.[78] Ekin bu yuvarlak şekli bütün incelediğimiz istintaknamelerin sadece birinde Eski Anadolu Türkçesinden kalma iki arkaik örnekte bulunmaktadır. Yuvarlak ünlülü ek, düz ünlülü tabanlara eklendiğinde uyum dışı şöyle kalmıştır:

- diyelüm 19/7b/s1/5;virelüm 19/12a/c1/37.

Ancak yukarıda söz edilen iki örnek dışında ekin bugünkü uyumlu şeklini alarak düzleştiği görülür:

- "… götürelim virelim" 4/10b/c8/2;"… gidelim yatalım" 16/1b/c17/22 vb.

Zarf-fiil eki -up/ -üp: Eski Türkçede çok şekilli olup Eski Anadolu Türkçesinde p'nin bir dudak ünsüzü olmasından dolayı bağlayıcı ünlüsünü yuvarlaklaştırmıştır. [79] Osmanlı Türkçesi diğer metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de bu ekin ünlüsü hep yuvarlak olarak gösterilmiştir. Ekin 18.yüzyıldaki transkripsiyon metinlerinde dudak uyumuna bağlanmış [80] olduğu bilinirse de istintak metinlerimizin tümünde düz ünlülü tabanlara eklendiğinde daima imlâsı yuvarlak şeklinde kalıplaşarak aşağıdaki örneklerde olduğu gibi dudak uyumunun dışında kalmıştır:

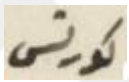
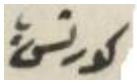
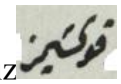
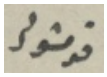
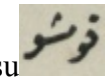
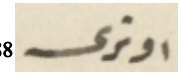
- alup 1/1/s2/2;çıḳup 11/1a/c1/7vb.
- gelüp 11/1a/c1;girüp 21/2/c9; virüp 1/1/5 vb.

[78] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.305-306.
[79] Aziz Gökçe, **a.g.m.**, s.999.
[80] Yavuz Kartallıoğlu, "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır", **İnternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/6, Fall,2008, s.461

1.2.1.1.2.2 Düzleşme

1.2.1.1.2.2.1. Kelimede Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde görülen kimi kelimelerin düz ünlülü şekilleri aslında Eski Türkçe döneminden beri kullanılmaya devam etmiştir.[81] Ancak Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında kelimelerin ikili şekillerinin rastalanması dudak uyumunun başladığına bir işarettir.[82] Tanzimat dönemi Osmanlı Türkçesine ait olan metinlerimizde ise en azından imlâ bakımından hala bazı düz ünlülü şekillerin sürdürüldüğü görülmektedir. Bu uyumsuzluğu gösteren muhafazakâr örneklerin sayısı çok sınırlıdır:

- (kö-m-ü[83](g)+lü) > gömili 4/5a/s12.
- (gür-ül+de- > gür-ül+tü)[84] > gürülti 6/c15, gürültiyi 9/1b/s18,
- (ET.ḳonşı[85]> ḳoñşı > ḳoñşu > ḳomşu) ḳoñşımız 3/1a/c6 > ḳomşular 12/1a/c11/9, …, ḳomşu 16/1a/4.
- (ET.ötrü[86]-ötürü[87]) > "ötüri"[88] 8/1a/c22/2, ….

---

[81] Mecdut Mansuröğlu, "Eski Osmanlıca" Tarihi Türk Şiveleri", Çev. Mehmet Akalın, **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, Ankara, Yay.: 73, Seri: IV, S. A 21, 1988, s.250; Aziz Gökçe, a.g.m., s.1005.

[82] Abdurrahman Özkan, "Tersine Uyumsuzluk", **Türk Dil Bilgisi Toplantıları 2: Türkiye Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi Bildiriler (Ankara, 31-Ekim-1 Kasım 2014)**, Ankara, TDK Yay, 2017, s. 185-205, s.186/4.

[83] Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s. 379-381.

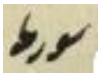
[84] İsmet Zeki Eyuboğlu, a.g.e., s. 153; Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s. 398.

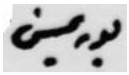
[85] Kemal Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2012, s.582.

[86] Muharrem Ergin, **Orhun Abideleri**, 45.bs., İstanbul, Boğaziçi Yay., 2011, s.109.

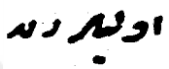
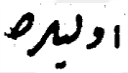
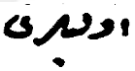
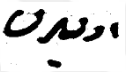
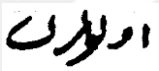
[87] Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, s.596, 597.

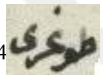
[88] "ötüri" kelimesindeki son ünlü, "Hazine-i Lugat ou DictionaireTurc-Francais" sözlüğünde yuvarlak olarak kayedilmekle birlikte Kâmûs-ı Fransevî sözlüğünde hem düz hem de yuvarlak şekilli olmak üzere iki şekilli olarak karşımıza çıkmaktadır. bkz.: Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s. 75; Sami, **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat**, s. 165.

- (ET.sürüg[89]) > "**süri**" [90] **15/2b/s5, ….**

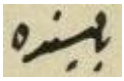
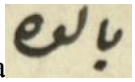
- (ET.yorı[91]) yürimesini 21/7/c3/5.

Aynı bir istintakname metninde düz şekillerin yanı sıra dudak uyumuna bağlanmış şekilleri de kullanılması, dönemin imlâsının kalıplaşmış olduğunu açıkça gösterir:

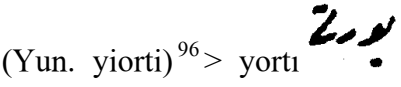
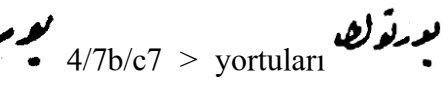
- (ET. ölüg [92]) > öli 4/6a/s10, öliler 4/6b/s1, ölilerden 4/9a/s7, ölilere 4/6b/s4, ölileri 4/6a/s7, ölileriñ 4/7a/c11 > ölü 4/3b/s4, ölülere 4/5b/s4, ölüleriñ 4/3b/c4/3.

- (ET, OT.ṭoġru - ṭoġrı; Çağ.ṭoġrı)[93]> "ṭoġrı"[94] 1/2/c3/5, ….

Ayrıca kalıplaşan imlâ bakımından düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen bazı alıntı kelimeleri açıkça gösteren üç örnek tespit edilmiştir: Bu üç kelimenin ilk ikisi hem düz hem de uyumlu, diğeri ise uymadan tek şekilli olarak kullanılmıştır. Kaynak dilde olduğu gibi kullanım şekilleri sürdürülmüş olması muhtemeldir:

- (Yun. yiali)[95]> yalısında 15/1b/c13 > Yaluya 17/3b/c6/6.

[89]A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.51; Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, s.603.
[90] Sami, **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat**, s. 602. Ayrıca bkz.: Mertol Tulum, **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, s. 1626-1267.
[91] Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, s.626.
[92] A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.43; Talat Tekin, **a.g.e.,** s. 89; Muharrem Ergin, **Orhun Abideleri**, s.108; Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, s.595.
[93]Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s.292-293.
[94] Sami, **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat**, s. 703.
[95] Türk Dil Kurumu, **Türkçede Batı Kökenli kelimeler sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 2015, s.1634.

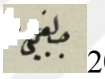
- (Yun. yiorti)[96]> yortı 4/7b/c7 > yortuları 4/7b/c10, yortu 19/3b/c2/2. Bu örnekteki yortu kelimesinin bir aynı istintaknamenin aynı sayfasında ikili şekilde kullanıldığı dikkatimizi çekmektedir.

- (Yun. kuti)[97]> ḳuṭı 1/2/c3/3.

1.2.1.1.2.2.2. Eklerde Düzleşme

1.2.1.1.2.2.2.1. Düz Ünlülü Eklerin Korunması

İsimden isim yapma eki +çı/ +çi [98]> +cı / +ci: Bu ek düz ünlülü tabanlara geldiğinde uyum sağlanmakta, yuvarlak ünlülü tabanlara geldiğinde ise düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışında şöyle çıkmaktadır:

- çalġıcı 20/1a/c10, ….

- eskici 20/1a/c1.

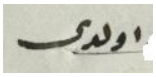
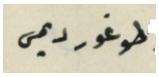
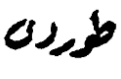
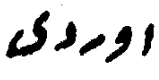
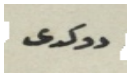
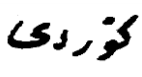
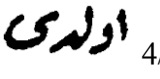
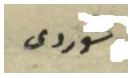
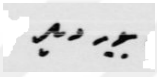
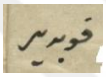
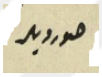
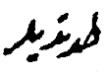
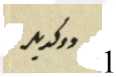
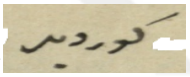
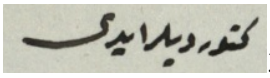
- ḳolcı 4/1b/c5, …; yapucı 19/2b/s1/2, ….

- büyüci 21/13/s4/5; timürci 19/6a/c1/4, ….

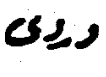
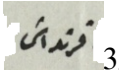
Görülen geçmiş zaman 3.teklik-çokluk ekleri –dı/-di/ -dılar/ -diler: Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde düz ünlülü şeklinde kullanılmıştır[99]. Metinlerimizin tümünde bu eklerin yuvarlak tabanlara eklendiğinde daima düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışında yazılmış oldukları görülür. Metinlerimizden bu durumu gösteren örnekler şöyle sıralanabilir:

---

[96] Türk Dil Kurumu, Türkçede Batı Kökenli kelimeler sözlüğü, **a.e.,** s. 1635-1636.
[97] Türk Dil Kurumu, Türkçede Batı Kökenli kelimeler sözlüğü, **a.e.**, s. 837.
[98]Talat Tekin, **a.g.e.,** s. 89.
[99]A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.80-81; Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.298-300.

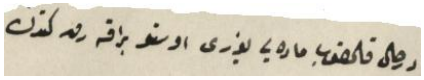
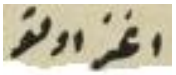
- oldı 3/1a/s9, …;oturdı 3/1a/c7, …;ṭoġurdı 20/2a/s5, … ; ṭurdı 4/4a/s2, …; urdı 4/2a/c22, …vb.
- dögdi 16/1a/c9; görüldi 19/1b/s1/3, …;götürdi 4/3a/c18/4, …; öldi 4/3a/c18, …;öldürdi 4/4b/s9, …;sürdi 19/2b/s2/3 vb.
- buldılar 14/1a/c4/4, … ;buyurdılar 21/6/c1/6, …;ḳoydılar 19/11a/c3, … ;şordılar 15/3b/c16 ; ṭutdılar 4/2a/c18, …; urdılar 15/1a/c7, …vb.
- dögdiler 15/2b/c16, … ;gördiler 19/11b/c1/16;götürdiler idi 3/1a/c11/2, …vb.

Teklik 3. Şahıs iyelik eki -ı/ -i: Eski Türkçe döneminde yalnızca düz şekillerinin kullanıldığı bilinir.[100] Metinlerimizde bu ek kelime sonunda tek bir istisna dışında daima düz şeklinde gelmiştir:

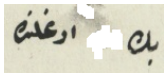
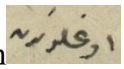
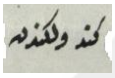
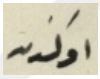
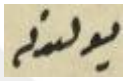
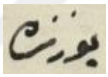
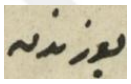
- ucı 1/2/s4; üçi 4/5a/c4; dördi 4/5a/c5; üsti 4/5b/c1vb.
- dizi 3/1a/c4/4;ḳarındaşı 3/1a/5; yeri 4/1a/s20 vb.

Aşağıdaki iki örnekte ekin kalıplaşmış imlâ dışında çıkılarak uyuma bağlandığı tespit edilmiştir.

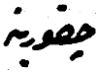
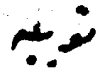
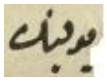
[100] Aziz Gökçe, **a.g.m.**, s. 1006; A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.70.

- “derḥāl ḳalḳup māddeyi yüzi <u>üstü</u> bıraḳaraḳ gitdik.” 8/1b/c2/4.
- ağız otu 15/3a/c2.

Ek, kendisinden sonra bir ek geldiğinde çoğunlukla dudak uyumuna bağlanır:

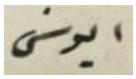
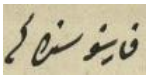
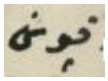
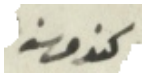
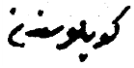
- Beg Oğlu’nda 2/1/c1; oğlundan 19/8a/c2/3.
- kendülügünden 3/1a/c4/3, 3/1a/c9/4.
- öñünde 11/2a/c2/5; öñünden 11/2b/s1, 11/2b/c1.
- yolında 2/1/c5, 4/3b/s1 21/8/s1; yolından 15/3a/c16.
- yüzünde 20/2b/s4; yüzünden 17/3a/c4, 17/4a/s1/5 vb.

Rastlanan üç örnekte kendisinden sonra bir ek gelmekle birlikte düz şekli şöyle karşımıza çıkar:

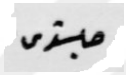
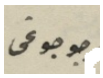
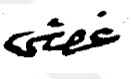
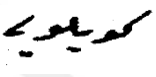
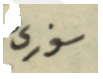
- çuḳurına 4/5a/c8, tüyile 4/1b/c3, yolınıñ 15/2a/c1/3.

Teklik 3. Şahıs iyelik eki–sı/ -si: Metinlerimizde genel itibariyle ek kelime sonunda düz ünlülü olmakla birlikte kelime içerisinde ise dudak uyumuna bağlanarak yuvarlak ünlülü şeklinde de gelmektedir:

- ḳapusı 11/2b/c1, …; yazusı 4/4a/5, …vb.

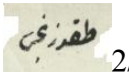
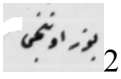
- eyüsüni 20/1a/c9; Ḳarşusundaki 15/5a/c4/2; ḳapusunı 16/1b/c17/23, …; kendüsüne 1/1/16, …;köylüsünden 4/1b/c5/5.

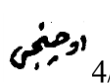
Yükleme Hâli Eki –ı/ -i: Eski Anadolu Türkçesinde ve diğer Osmanlı Türkçesi metinlerinin genelinde olduğu gibi metinlerimizde de bu ek daima düz ünlülü olarak yazılır. Bu nedenle ek sonu yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde dudak uyumunu bozar:

- altunı 1/2/s6, …;çamaşurı 21/5/c14 ;çocuġı 12/2a/c11/6, …;dördi 15/1a/c12; ġuruşı 4/2a/c16, …;ḳapuyı 1/1/9, …; yazuyı 4/10a/1;köylüyi 4/1b/s4; merḳūmı 1/1/11, …; mūmı 16/1a/s9/3, …, sözi 19/7b/c2/3, …, vb.

- beni 4/3a/c18/3, …;işi 15/5a/c8/8; Ḳocasını 2/1/c2, ḳoyunları 15/1a/c15, …, vb.

İsimden isim yapma eki –ncı / -nci: Metinlerimizin tümünde bu ekin yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışına çıkmış olduğu görülür:

- ṭoḳuzuncı 2/1/4; yüz onuncı 21/1/c1/2.

- dördüncisi 4/4b/s11;üçünci 4/7a/1, ….

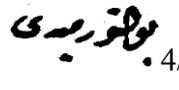
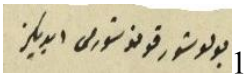
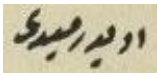
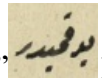
Fiilden isim yapma eki -(y)ıcı / -(y)ici: Eski Anadolu Türkçenin döneminde ünlüleri düzdür.[101] Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de bu ekin de daima düz ünlülü kullanıldığı görülür. Dolayısıyla, düz ünlülü tabanlara eklendiğinde uyum sağlanmaktadır:

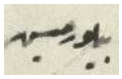
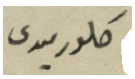
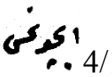
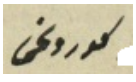
- gezici 16/1a/c14; öldirici 4/5b/c15.

Yuvarlak ünlülü bir tabana eklendiğinde ise düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışında çıkar: Çalışmamızın metinlerinde bu uyumzuzluğun durumunu belirten bir tek örneğe rastlanmıştır:

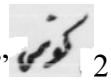
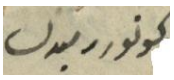
- sürici 18/1a/c4/2.

Soru eki/edatı -mı/-mi: Eski Türkçede dar yuvarlak ünlülü olup Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülüdür.[102] Metinlerde de soru eki düz ünlülü şeklini muhafaza eden eklerdendir:

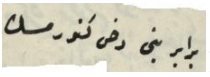
- "… alur mısıñ?" 4/1a/s16;"… bulunduñ mı?" 19/5a/s1/3, …;"... bulunurmıydı?" 4/8a/s9/2;"…buluşur ḳonuşur mı idiñiz? 15/1b/s19; "… uyur mıydı?" 15/1a/s15;"…yoḳ mıdır?" 15/4b/s4, … vb.

- "… bilür misin?" 1/2/s5/2, …; "… gelürmiydi?" 19/7a/s5/5, …;"… içün mi?" 4/1b/c7, … ;"… gördün mi?"

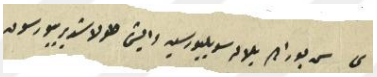
[101] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.39; Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, 3.bs., Ankara, TDK Yay., 2011, s.137.
[102] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.37; Ahmet Kayasandık, "Tuhfetü'l-İhvân'da Soru Eki/Edatı "mI" " , **İnternational Jornal of Languages' Education and Teaching,** Volume 6, İssue 3, September 2018, s.12.

15/4a/s2, …; "... gün mi?" 21/14/s5;"… götürürmiydiñ ?" 19/13a/s6/2 …vb.

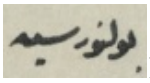
Ayrıca yazılışa göre tek bir örnekte ekin ünlüsünün yuvarlak ünlülü bir tabana eklenerek yuvarlaklaşmasının muhtemel olduğu değerlendirilebilir:

- **"…berāber beni daḫı götür[ür] müsüñ?"** 11/1b/c2/5.

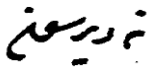
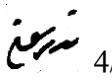
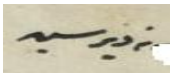
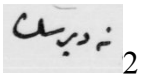
Teklik ikinci şahıs eki -sın/-sin: Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olarak kullanılmıştır.[103] Metinlerimizde şimdiki zaman çekiminde on yedi defa düz ünlülü ve on altı defa uyumlu şeklinde kullanılmıştır: Ancak fark edilir ki ekin ünlüsünün bir istintakname metninde aynı satırda iki yerde hem düz hem de uyumlu olarak kullanıldığı görülür:

- "S: Sen burada yalan söylüyorsın ve işi ṭolaşdırıyorsun." 15/3a/s5.

Ek, geniş zamanyuvarlak ünlülü çekiminde ise aşağıdaki verilen tek örnek dışında uyumlu olarak kullanılmıştır:

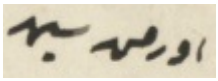
- bulunursın 16/1a/s7.

İncelediğimiz bütün istintaknamelerin sadece birinde bu ekin düz ünlülü tabanlara eklendiğinde iki yerde yuvarlak ünlülü gelerek dudak uyumunun dışında kaldığı görülür:

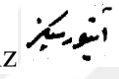
- Ne dirsün? 4/3a/s4/2, 4/3b/s6 / Ne dersin? 10/1a/s28, 17/4a/s2/5/ Ne dirsin? 16/1a/s15/ Ne dirsiñ? 21/9/s3/2.

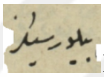
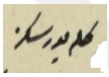
[103] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.38-39; Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi**, 3.bs., Ankara, Akçağ Yay., 2011, s. 64; Yavuz Kartallıoğlu, **Klasik Osmanlı Türkçesinde EKLERİN SES DÜZENİ (16, 17, ve 18. Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay., 2011, s.506-511.

Öğrenilen geçmiş zaman yuvarlak ünlülü çekiminde de aşağıdaki verilen tek örnek dışında uyumlu olarak getirilmiştir.

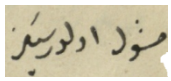
- urmuşsın 10/1a/s26.

Çokluk ikinci şahıs eki–sıñız/-siñiz: Eski Anadolu Türkçesinde –sız/-siz şeklinde kullanılmış olan bu ek, Muharrem Ergin'e göre Osmanlı Türkçesinin ilk döneminde aynen devam etmiş, sonra dönemin "içinde teklik ikinci şahsa bağlanıp, onun z çokluk belirtisi almış şekli olarak -sıñız/-siñiz şekline geçmiştir" [104]. Metinlerimizde görülen ek, şimdiki zaman çekiminde üç örnekte düz ünlülü şeklinde bulunmakta birlikte yedi örnekte uyumlu olarak gelmiştir. Dudak uyumuna girmeyen şekilleri şunlardır:

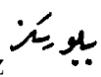
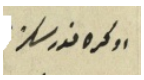
- atıyorsıñız 4/9b/c1/2.

- biliyorsıñız 19/5b/s1; geliyorsıñız 15/5a/s11

Ek, geniş zaman yuvarlak ünlülü çekiminde ise üç örnekte görülmüştür ve bunlardan sadece birinde düz ünlülü şeklinde kullanılarak şöyle uyum dışına çıkmaktadır:

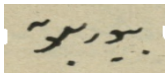
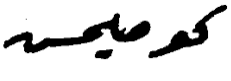
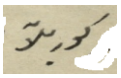
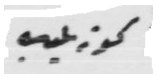
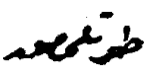
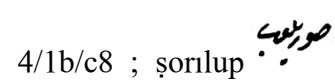
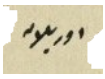
- mesʾūl olursıñız 19/1b/c3/9.

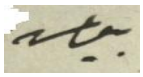
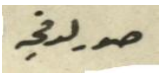
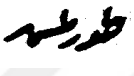
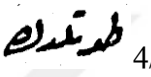
Ekin geçtiği diğer iki örnekte ise uyumlu şekilde şöyle kullanılmıştır:

- bilürsüñüz 4/8b/c5; ögrenürsüñüz 15/2b/c14/2.

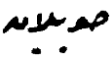
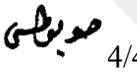
Fiilden fiil yapma ek –(I)l-: Metinlerimizde bu ekin ünlüsünün sonu yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde hem düz hem de yuvarlak şekilleri kullanılmakla birlikte ağırlıklı olarak düz şekli uyum dışında kullanılmıştır.

[104]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.285-286.

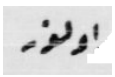
- buyurılan 19/2a/s2/2, …; gömilmiş 4/3b/c4/2; görilen 19/8a/c2/6, … ; götürilüp 21/7/s2/4; sökilüp 15/1b/c9/2; ṭutılmamaḳ 4/1b/c8 ; ṣorılup 4/3a/s4/2;urılan 15/1b/c7 vb.

- buyurulmuş 17/1a/c3/3, …;ṣorulduḳça 17/3b/c6/3;ṭurulmuş 4/9a/c13;ṭutulduñ 4/2a/s21;urulmuş 3/1b/c1/3, ... vb.

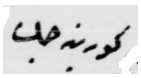
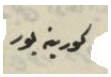
Ekin önündeki yardımcı ünlünün hem düz hem yuvarlak şeklinin aynı kelimede birlikte kullanıldığı da görülür:

- ṣoyılan 4/8b/s6, …; ṣoyulması 4/4b/s6, ….

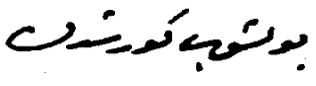
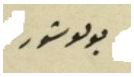
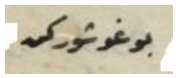
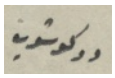
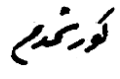
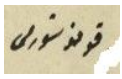
Fiilden fiil yapma eki –n-: Tek tük istisnalar dışında metinlerimizin tümünde bu ekin ünlüsü dudak uyumuna girmiştir.

- görünmekligi 1/2/c3/2; olunmuş 8/1a/c24;olunur 21/8/s1/10, …vb.

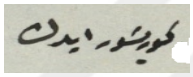
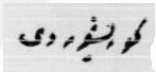
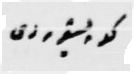
Ek, sadece beş yerde aynı fiilin yuvarlak ünlülü tabanına eklenerek düz ünlü ile bağlanmıştır:

- görinecek 21/1/c6/3; göriniyor 15/2b/s14, 16/1b/c1

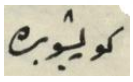
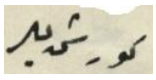
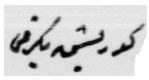
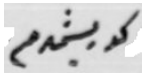
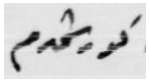
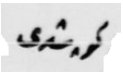
Fiilden fiil yapma eki –(I)ş-: İstintak metinlerinde çoğunlukla ekin önündeki yardımcı ünlünün dudak uyumuna girdiğini söylemek mümkündür:

- buluşup görüşdük 4/6b/c12; buluşur 15/1b/s19; boğuşurken 16/1b/c17/13, dögüşüp 12/1a/c11/7, görüşmediñ 4/3a/s18; görüşmedim 4/3a/c18; ḳonuşur 15/1b/s19…vb.

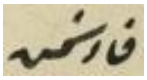
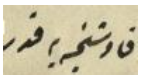
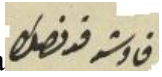
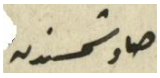
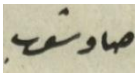
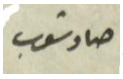
Kimi yerlerde ekin ünlüsü yuvarlak ülülü gör- fiiline eklendiğinde düz şeklinde gelerek dudak uyumunu bozar:

- görişür idik 3/1a/c12;; görişiyordı 21/4/s9/2, görişürdi 21/4/c10/2…vb.

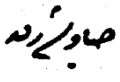
Ekin ünlüsü bazen aynı istintakname metinlerinde aynı fiillerin yuvarlak ünlülü tabanlarında hem düz hem de yuvarlak olarak kullanılmıştır:

- görişüp de 20/2b/s1/2; görüşmediler 20/2b/c1/3.
- "… görişmediñiz mi" 21/5/s11, görişmedim 21/6/c1/15; görüşmedim 21/5/c11; görüşdi 21/4/s10/2.

Ayrıca günümüz Türkçede olduğu gibi ekin ünlüsünün düz ünlülü tabanlara eklendiğinde iki örnekte yuvarlaştığı görülür:

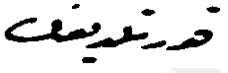
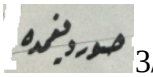
- ḳavuşmuş 15/2b/c9; ḳavuşuncaya ḳadar 15/3a/s5/2, ḳavuşduḳdan ṣoñra 15/3a/c5/2.
- ṣavuşmasından 17/3b/s5; ṣavuşup 18/1a/c4/16, 18/1a/c6/4.

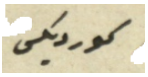
Ancak fark edilir ki bir istintakname metninde ekin ünlüsü aynı tabana hem düz hem de yuvarlak şekilde getirilmiştir:

- şavışaraḳ 4/1b/c5/6,4/4b/c6/14; şavuşduñ 4/3a/s13.

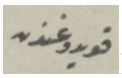
1.2.1.1.2.2.2.2. Eski Türkçede Yuvarlak Ünlülü Olup Osmanlı Türkçesinde Ortaya Çıkan Tersine Uyumsuzluk Nedeniyle

Sıfat-fiil eki-duḳ/ -dük; -tuḳ/ -tük[105]**> -dıḳ/ -dik/ -duḳ/ -dük:** Bahsi geçen arkaik cevheri fiil i-'nin arkaik sıfat-fiil eki hariç metinlerimizin tümünde ekin ünlüsünün düz şekilde gösterildiğinden dolayı yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde imlâ olarak uyum dışına çıktğı görülür. Kimi eklerde meydana gelen tersine uyumsuzluk ekte dudak uyumunun başladığının göstergesidir.[106]Metinlerimizde bu duruma bazı örnekler şunlardır:

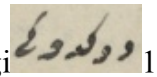
oldığı 1/1/10, …; ḳurtuldığıñ 4/1b/s4; şordığımda 3/1b/c1/4, …vb.

götürdigini 1/1/10, …;gördigi 17/1b/s1, …; öldürdigini 4/5b/c15, …vb.

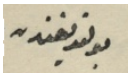
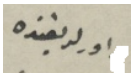
Bununla birlikte incelediğimiz istintaknamelerin sadece birinde bu ek bazen yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde Osmanlı Türkçesinin kalıplaşan klâsik imlâsının dışına çıkmış ve yuvarlak ünlülü şeklinde gelerek dudak uyumuna girmiştir:

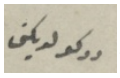
- ḳoyduġum 12/1a/c13/2; ḳoyduġundan 12/1a/c11/2.

[105]A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.51, 55-56.
[106]Abdurrahman Özkan, **a.g.m.**, s. 203.

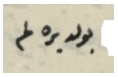
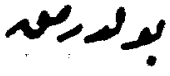
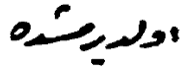
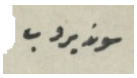
- dögdügi 12/2a/s4…

Ancak diğer incelediğimiz metinlerde olduğu gibi sözü edilen istintakname metninde de bu ekin imlâsı kalıplaşmış düz şekillerine çokça rastlanır:

- bulundığından 12/2a/c6/4;oldığım 12/2a/c4/2;uruldığında 12/1a/c11/9 vb.

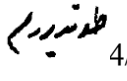
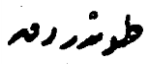
- dögüldigini 12/1a/c11/5.

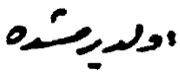
Fiilden fiil yapma eki –tur/ -tür;-dur/ -dür[107]> -dır/ -dir/ -dur/ -dür: İncelediğimiz bütün istintak metinlerimizde genel olarak ekin dudak uyumuna giren şekilleri sayıca daha baskın durumdadır. Ek düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı olmakla birlikte yuvarlak ünlülü tabanlara eklendiğinde ise hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekilnde kullanılmıştır. Bunlarda gerçekleşen tersine uyumsuzluk aşağıdaki örneklerle gösterilebilir:

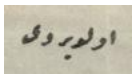
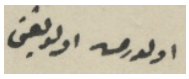
- Bul- fiiline 10 defa düz ünlülü, sadece bir defa yuvarlak ünlülü getirilmiştir. “buldıralım. 16/2a/s2/3, …” ve “buldurmaḳ 4/9b/c7” örneklerinde olduğu gibi.
- Öl- fiiline eklendiğinde 34 defa düz ünlülü, 64 defa yuvarlak ünlülü şeklinde kullanılmıştır.“öldürmüş 4/4b/c10,…” ve “öldirmiş 4/4b/s7/2, …” örneklerinde olduğu gibi.
- ṭoldırmış 15/4a/s2, …; “söndirüp 16/1a/s9/3. Bu iki fiilden sonra hep düz ünlülü kullanılmıştır.

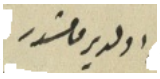
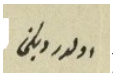
Ayrıca incelediğimiz istintaknamelerin üçünde ekin ünlüsünün aynı yuvarlak tabanlara hem düz hem yuvarlak şeklinde getirildiği tespit edilmiştir:

[107]A.Von Gabain, **a.g.e.,** s.60.

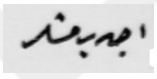
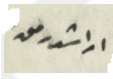
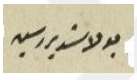
- ṭutdırırım 4/10b/c10;ṭutdurduḳ 4/4b/c6/15.

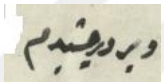
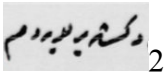
- öldirmiş 4/4b/s7/2, …;öldürmüş 4/4b/c10, ….

- öldirdi 12/1a/s10; öldürmüş oldıġını 12/2b/s5/5, ….

- **öldirmemişdir** **15/5a/c8/4; öldürdigini** **15/1a/s17/2.**

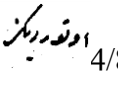
İstintak metinlerimizde görülen bu ekin düzleşmesi doğrultusunda düz ünlülü tabanlara eklendiğinde doğal olarak dudak uyumu sağlanmış olur:

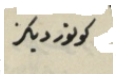
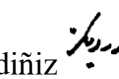
- açdırmışlar 21/5/c14/2; araşdırmaḳ 1/1/17; bulaşdırırsın 15/1a/c17/2vb.

- virdirmiş idim 1/1/6; bindirüp 18/1b/c1/11; degişdiriyordum 21/5/c14vb.

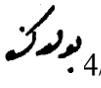
1.2.1.1.2.2.2.3. Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlak Ünlülü Olup Osmanlı Türkçesinde Ortaya Çıkan Tersine Uyumsuzluk Nedeniyle

Görülen geçmiş zaman 2.çokluk şahıs eki -dıñız/ diñiz: Metinlerimizde bu ekin sürekli düz ünlülü olarak yazıldığı görülür. Dolayısıyla, yuvarlak tabanlara eklendiğinde daima düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışında kalır. Bu tersine uyumsuzluğu gösteren bazı örnekler şöyledir:

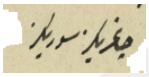
- oṭurdıñız 4/8b/s17; ṣoydıñız 4/5a/s4; vb.

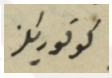
- götürdiñiz 16/2a/s1/2, … ; öldürdiñiz 4/5a/s4, …vb.

Ekin bir tek örnekte yuvarlak ünlülü tabana dudak uyumuna bağlı olarak getirildiğine rastlanmıştır:

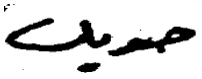
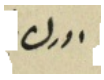
- bulduñuz 4/6a/s2.

Çokluk ikinci şahıs emir eki–(u) ñuz / –(ü) ñüz[108]**> -(ı)ñız / -(i) ñiz:** Metinlerimizde bu ek yuvarlak tabanlara eklendiğinde daima düz şeklinde gelerek dudak uyumu dışında kalmıştır:

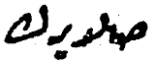
- çaġırıñız ṣorıñız 15/2b/c14, ṣorıñız 19/13a/c3/2.

- götüriñiz 19/10b/s3/10.

Ancak şunu belirtmemiz gerekir ki, Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlak şeklinde kullanılmış olan–(u) ñ / –(ü) ñ çokluk ikinci şahıs emir ekinin bütün metinlerimizde tam dudak uyumuna bağlanmıştır:

- buyuruñ 4/1b/c1, ṣoyuñ 4/4b/c6/4; uruñ 15/3b/c1/3.

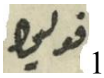
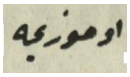
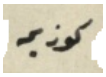
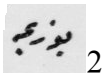
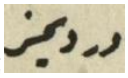
- açıñ 19/1b/c3/7;alıñ 4/1b/c5/3;yazıñ 4/7b/c7/4 vb.

- gidiñ 4/4b/c6/2, … ;kesiñ 4/1a/c19;ṣalıviriñ 4/2b/c13 vb.

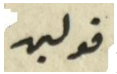
Teklik-Çoklukbirinci şahıs iyelik ekleri -(u)m, -(ü)m; -(u)muz, -(ü)müz > -(ı)m, -(i)m; -(ı)mız, -(i)miz: Eski Anadolu Türkçesinde -m dudak ünsüzü etkisiyle daima yuvarlak şeklinde idiler.[109] Sonra Osmanlı Türkçesinin içinde ünlü uyumuna bağlanmıştır.[110] Metinlerimizde yer alan yuvarlak tabanlı kelimelerde teklik-çokluk 2. şahıs iyelik eklerinin sadece birkaç düz ünlülü örneğine rastlanmıştır. Diğer düz ve

[108]Aziz Gökçe, **a.g.m.**, s. 1004; Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, s.112.
[109] Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.33.
[110] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.222-223.

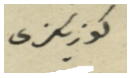
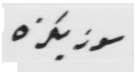
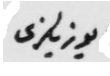
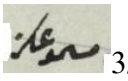
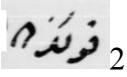
yuvarlak kelimelerde ise dudak uyumuna girdiği tespit edilmiştir. Uyum dışı kalan örnekler şunlardır:

- ḳolımıñ 18/2a/c1; omuzıma 18/1a/c4/15.
- gözime 16/1b/c4/7; yüzime 14/1a/c18/2, 21/9/c3/2.
- dördimiz 17/3a/c5/22.

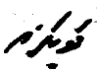
Teklik-Çokluk ikinci şahıs iyelik ekleri -(u)ñ/-(u)ñ;–(u)ñuz/-(ü)ñüz > -(ı)ñ/-(i)ñ;–(ı) ñız/-(i)ñiz: Eski Anadolu Türkçesinde bu eklerin-ñ dudak ünsüzü etkisiyleyalnız yuvarlak şekilleri kullanılmış, Osmanlıca içinde ünlü uyumuna bağlanarak düz şekilleri de meydana gelmiştir[111]. Metinlerimizin tümünde bu eklerin düz tabanlı kelimelerde uyuma bağlı olduğu görülür. Yuvarlak tabanlı kelimelerde ise teklik 2. şahıs iyelik ekinin uyuma bağlanıp sadece iki düz ünlülü örneğine rastlanmıştır:

- ḳolın 18/1b/s2/2, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8.
- yüzine 16/1b/s7/2.

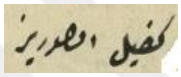
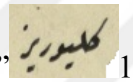
Ancak çokluk 2. şahıs iyelik ekinin düz ünlülü şekilleri biraz daha çok kullanılmıştır:

- boynıñıza 4/7a/c11.
- Göziñizi 19/1b/c3/8; söziñize 21/10/s3; yüziñize 14/1b/s2, yüziñizi 21/8/s1/7.
- mesmūʿuñuz 3/1a/s13;ḳuluñuza 21/12/c4.

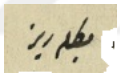
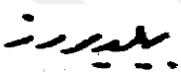
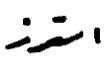
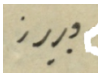
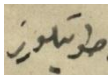
[111]Muharrem Ergin, **a.e.,** s.222-223; Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, s.33-34.

- köyüñüzüñ 4/2b/s16, köyüñüze 4/4b/c6/2, köyüñüzde 4/6a/s12.

Geniş zaman ve şimdiki zaman çokluk birinci şahıs eki -uz/-üz > -ız/ -iz/ -uz/-üz; -yorız/ -yoruz: Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin ilk devirlerinde daima yuvarlak ünlülü şeklinde kullanılıyordu.[112] Ancak metinlerimizde bu ekin sadece iki örnekte uyuma aykırı şekilde düz ünlülü kullanıldığı tespit edilmiştir:

- "ḫayır, hīçbir gün sābıḳası yoḳdur ve olmadığına ḳaryece kefīl olurız." 15/4b/c15.
- "… ṭarafından geliyorız." 15/5a/c11.

Ekin diğer kullanımları ise uyumludur:

- bekleriz 15/2b/c7, ... ;bildiririz 4/6b/s9/3;isteriz 4/6b/s9/3; viririz 19/11b/c1/24.
- ṭutıluruz. 19/6a/c2/2.

1.2.1.2. i/e Ünlü Değişmesi

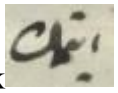
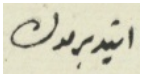
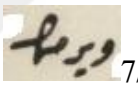
Kapalı e ünlüsünün Türklük biliminde en çok bilinen tartışmalardan biri olduğu malumdur.[113] Bütün istintâkmetinlerimizin harekesiz olması ve bu ünlünün

[112] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.282-286; Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, s.92-93; Erdoğan Boz, "İmâdü'l-İslâm'da Ünlü Uyumları" **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Jornal of Turkish World Studies**, C. V. S. 2, 2005, s.190.

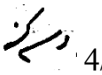
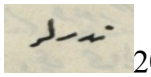
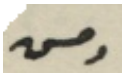
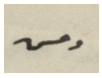
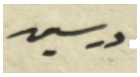
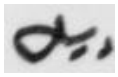
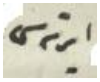
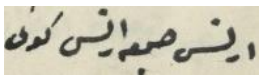
[113] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Emine Yılmaz Ceylan, "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü", **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara,1991, s. 151-165; Ayrıca bkz.: Musa Duman, "Klâsik Osmanlı Türkçesinde i/e Meselesine Dair", **Makaleler: Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine,** İstanbul, Kesit Yay, 2008, s. 41-74; a. mlf., **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, Ankara, TDK Yay., 1995, s. 174-189.

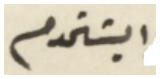
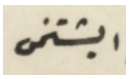
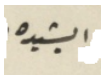
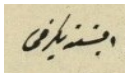
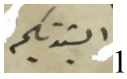
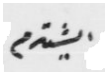
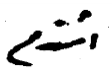
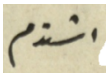
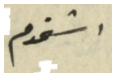
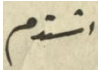
sesini belirten ayırt edici bir işaretin bulunmaması nedeniyle imlâya bağlı kalarak *i* şeklinde aşağıdaki gibi okumayı tercih etmiştik.

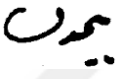
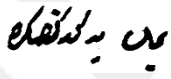
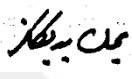
Bugün Türkiye Türkçesinde *e'li* seslendirilen belli kelimelerin son dönem Osmanlı Türkçesine ait istintak metinlerimizde *i'li* olarak yazıldığı görülür:

- (ET. kiçe > EAT. gice > TT. gece) > gice 1/1/17, ….
- (ET. it-mek > TT. et-mek) itmek 1/1/15, …, itdirmediñ 2/1/c5/2, ….
- (ET. bir-mek > EAT. vir-mek > TT. vermek) virmek 7/c5/11, …

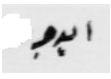
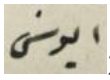
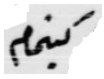
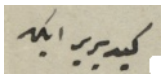
Bugün Türkiye Türkçesinde *e'li* seslendirilen kimi kelimelerin hem "*i*" hem de "*e*"ile yazıldığı görülür. Ancak genel itibariyle kullanım sıklığı *i* tarafındadır:

- (ET. ti-mek > EAT. di-mek > TT. de-mek) dimek 4/1b/s8, … > deseñiz 4/6a/s17/2, derler 12/1a/c5, ne derler 20/2a/s7, 20/2a/c7 / demiş 12/2a/c11/8, 12/2a/c11/9, dersin 17/4a/s2/5, 18/1b/s4/9, dersin 21/13/s2/2.
- (ET. kirü > EAT. girü > TT. geri) girü 4/4b/c6/7, 17/3b/c6, 18/1b/c1/3. / gerüye 21/6/c1/5.
- (ET. irtesi > TT. ertesi) irtesi … 1/1/17, 12/2a/s4/2, 15/5a/c8/3, … /ertesi cumʿaertesi güni 11/2a/c2.

- işitmedim 5/c21, işit[d]in mi? 5/s21, işide 5/s22/2, işitdiñiz mi? 15/1b/s5, …, işitdigim 19/1a/c2/10, …, işitdim 21/4/c5, … / eşitdim 4/1b/c5/5…, eşitdik 15/1b/c5, eşitdim 17/2a/c3/3, eşitmedim 17/2b/c2/2, eşitdim 17/2b/c2/4.

- (ET. yi-mek > TT. ye-mek) yimedik 4/6b/c11 > yemek yedikden şoñra 4/4a/c6, yemek yedigiñiz 4/4b/s12, yedik 4/5b/c1, yemekde 8/1b/c2/3.

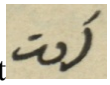
Bugün *i'li* seslendirilen iki kelimenin metinlerimizde *e* yönünde olduğu görülür:

- eyüce 2/1/c3/7,16/2a/c4, 20/3a/s1, 21/4/s7, eyüsüni 20/1a/c9.
- (ET. ked-mek > key-mek > EAT. gey-mek > TT. giy-mek) ("geyin"[114]üp) 21/5/c14/2, geyinmem 21/9/c6. geydirir iken 12/1a/c13.

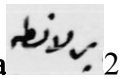
1.2.1.3. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi, "çeşitli sebeplere bağlı olarak, kelimenin aslında bulunmayan bir ünlünün kelimede ön, iç ve son ses olarak belirlemesi olayı" [115] şeklinde tanımlanır. Metinlerimizden aldığımız aşağıdaki örnekler bu ses hadisesini gösterir:

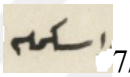
[114]Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.408.

(Yun. krevati) > kerevet 19/8b/c3/16.

(Yun.mandra) > mandıra 4/6a/c13, 4/8b/c13, 4/1b/c5/2,

(İtal. brillante) > pırlanṭa 21/3/c5/10.

(İt.scala) > iskele 11/1a/2, 11/1b/c2/3, 19/2b/1, …..

(Yun.skamni) > iskemle 7/c5/10

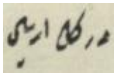
(Alm. groschen) > ġuruş 6/c11/2, 8/1a/s32, 19/1a/c1/2

(Ar. Miṣr> "Mıṣır, Mıṣr"[116]) > Mıṣır'da 1/1/1, Mıṣır'dan 1/1/4, Mıṣır'a 1/2/c6.

(Ar.ḥācc) > ḥācı 11/2a/c2/2, 18/1a/c4/10, 19/1a/1, 19/2b/c1/4, ….

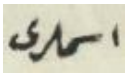
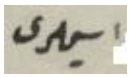
(Ar.ḫayr) > ḫayır 1/1/c1,…, 4/1b/c4,…, 17/2b/c1, …,20/2a/c10, 20/3a/c1; ḫayır 15/2b/c21,15/4b/c15,18/1a/c5,18/1b/c3.

Ancak ünlü türemesinin bütün istintak metinlerimizde i ünlüsü türemesi şeklinde yazılı olarak tek örneğine şöyle rastlanmıştır:

(İtal. real)[117]> riyal > direkli iryal 2/1/c6.

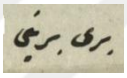
[115] Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi, Ses ve Yazım Bilgisi**, s. 173.
[116] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s. 443.
[117] Türk Dil Kurumu, Türkçede Batı Kökenli kelimeler sözlüğü, **a.g.e.,** s. 1331.

(Ar. ism) > ismleri 2/1/s2, 4/6a/s15, 15/2b/s1, … > isimleri 12/1a/s9.

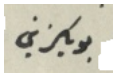
1.2.1.4. Ünlü Düşmesi

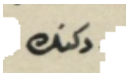
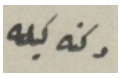
Ünlü düşmesi olayı, "türlü ses etkileri altında kelimelerin iç ve son seslerinde bulunan bazı ünlülerin düşmesiyle"[118] tanımlanır. "Kelimelerde ünlü düşmesi, her ünlü bir hece olduğundan doğrudan kelimelerin kısalmasına sebep olur; bazen, düşen bu ünlü beraberine bir veya daha fazla ünsüzü de alarak büzülmeye varır."[119] Aşağıya bu ses olayı için metinlerimizden örnekler şu şekilde alınmıştır:

Kelime tabanlarında kalıcı düşme

biribirini 17/1a/s3/6 > birbirimiz 12/2a/c4/5, birbirine 15/2b/s14.

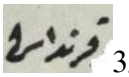
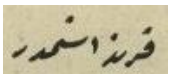
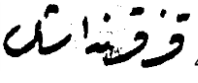
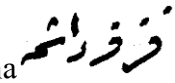
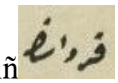
(kim ise) > kimse 21/11/s1.

(boyunuz > boynuz) boyñuzını 16/1a/s9/9, boynuz 16/1b/c17/18

(degenek) > degnek 16/1b/c17/6, degnegiyle 12/1a/c11/4, degnegine 19/5b/c2/3.

(ET. ḳaranggu > ḳarañuluḳ) > ḳaranlıḳ 4/8b/s21, 15/2b/c15.

[118] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.227.
[119] Musa Duman, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, s. 37.

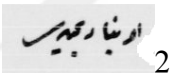
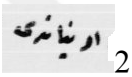
(ET. karındaş < karın+daş > kardaş > TT. kardeş) ḳarındaş 3/1a/c12, ḳarındaşımdır 15/1a/c3, …, ḳız ḳarındaşıñ 4/3b/s9 > ḳız ḳardaşıma 4/3b/c9, ḳardaşıñ 15/1a/s15,15/1a/s16.

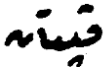
(ḳarışu > ḳarşu > ḳarşı) ḳarşu 15/1b/c6, 16/1a/s9/7, 21/9/s3/2

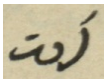
(uyuḳu) > uyḳu 4/4b/c9

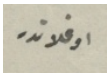
(üzere) > üzre) 1/1/16, 8/1a/c38.

(Yun. Fanari) > fenerler 21/4/s6.

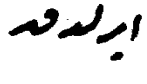
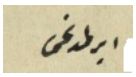
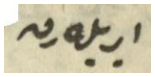
(oyunamaḳ) > oynadı mıydı 21/4/s6/2, oynadı 21/4/c7.

(İtal. capitan) > ḳaptan 4/3a/c18/2, 4/3a/c18/4.

(Yun. krevati) > kerevet 19/8b/c3/16.

(oğulan) oğlandır 12/1a/s8.

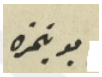
(uş imdi) > şimdi 1/1/s3/2, 13/c12, 19/3b/s2/2.

(ayırılmaḳ > ayrılmaḳ) ayrıldıḳ 4/8b/c18, ayrıldıñ mı 15/4b/s13, ayrılaraḳ 17/1b/c3/43.

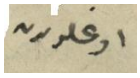
Ekleme sırasında düşme

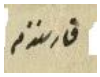
Son hecelerinde dar ünlü bulunan Türkçe kelimelerin bir kısmı, isim çekim veya iyelik ekleri aldıkları zaman, sondaki ünlü düşer. Eklemede geçici olarak düşen bu ünlü, köke dönüldüğünde yeniden ortaya çıkar ve kelime eski halini alır.[120] Metinlerimizde şu örnekler meydana gelmiştir.

(ağız) > ağzı 12/2a/c4/4, ağzıma 21/4/c4/2.

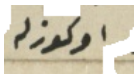
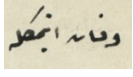
(boyun) > boynumı 4/1a/c19, boynuña 4/6b/s15, boynumuza 15/5a/c8/9.

(burun) > burnum 18/1a/c4/8.

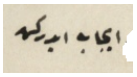
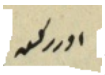
(oğul) > oğlı 2/1/c2/2, oğlum 7/c5/6, oğlundan 19/6a/c3.

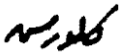
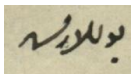
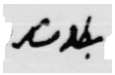
(ķarın) > ķarnından 15/1b/c11.

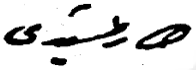
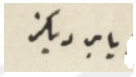
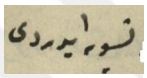
Bunun yanında “ile edatı ekleştiği zaman (-lA < ile); …; i- cevher fiili de yardımcı fiil olarak kullanıldığında -ken (< iken), -mIş/-mUş (< imiş), -DI/-Du (< idi), -sA (< ise) biçiminde kısalarak bazen ilk ünlülerini düşürürler.” [121] Metinlerimizden aşağıdaki örnekler verilebilir:

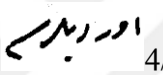
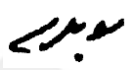
şarṭla 2/1/c3/8, maʿāşla 18/1a/c1/2, öküzle 13/c9/2, vefāt itmekle 20/2b/c9/2.

[120] Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, s.188.
[121] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.99.

öldürürken 4/8b/c22, icāb iderken 8/1b/s3, ururken 15/3b/c1

gelürmüş 4/8a/s9, yollarmış 19/13b/s2/2, beklermişler 21/7/c3/3.

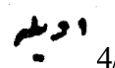
ṭarılmışdı 4/1a/c20/2, yapardıñız 8/1a/s12, tesviye iderdi 19/6a/c1/5.

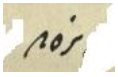
urdılarsa 4/8b/c22, söylerse 4/1b/c6.

1.2.1.5. Ünlü Birleşmesi

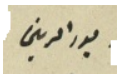
Birleşme, "ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir kelimenin gelmesi halinde ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin tek kelime biçiminde birleşmesi"[122] olayına denir. Metinlerimizde yer alan örnekler aşağıdaki gibidir:

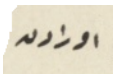
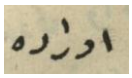
(bu ile) > böyle 4/1a/c9, 8/1b/s9, 18/1b/s4/5

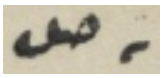
(o ile > ö ile) > öyle 4/1b/s8, 9/1b/c12, 16/1b/c6

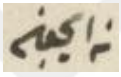
(ne ara > nere) nereye 4/1a/s12, nerede 9/1b/s8, nereli 15/2a/s9

[122] Muhammet Yelten, **a.g.e.,** s. 82

(bu ara > bura) buraya 1/1/19, burada 11/2b/c3, buralarını 15/2a/s1/6

(ol ara > ora) oraya 1/1/6, oradan 5/c16, orada 19/5b/s2

ne+ (Ar. aṣl > aṣıl > "ne'ṣıl" 12/2a/s4/2. > "naṣıl" 1/2/s6/2,2/1/s1/2,2/1/s3,…

"ne içün" 10/1a/s31, 12/1b/c11/3,15/1b/s15, …> "niçün" 2/1/s5,…, 5/s13, 5/s19,10/1a/c14/2,…, 11/1a/s2/2,…, 14/1b/s1,…, 16/1a/s9/11, 17/3a/s4/2,…, 18/1a/s6. Ancak metinlerimizde genel olarak verilen örneğin kaynaşmış şeklinin baskın durumda olduğu görülmektedir.

1.2.2. Ünsüzler

Metinlerimizde tespiti yapılmış olan ünsüzlerin sayısı 32 adetten oluşmaktadır. Sırasıyla bu ünsüzler şöyledirler:

b, c, ç, d, ḍ, f, g, ġ, h, ḥ, ḫ, j, k, ḳ, l, m, n, ñ, p, r, s, s̱, ṣ, ş, t, ṭ, v, y, z, ẓ, ż, ẕ.

1.2.2.1. Ünsüz Benzeşmesi (Ünsüz Uyumu)

Ünsüz Benzeşmesi, "iç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesi olayı" [123] olarak tanımlanmaktadır. Aşağıda verilen örneklerde olduğu gibi metinlerimizde geçen eklerin imlâsı kalıplaştığından dolayı birkaç istisna dışında ünsüz benzeşmesine uğramadığı görülmektedir: Bunlar şöyle gösterilebilir:

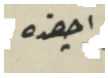
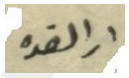
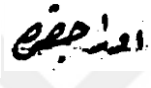
[123]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s. 230.

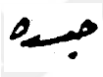
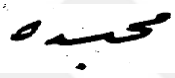
1.2.2.1.1. Ünsüz Benzeşmesine Girmeyen Ekler

+da /+de bulunma hâli eki:

keşfde 19/12a/c1/3; şerīfde 17/2b/c2/2.

rāhda 11/2a/c2/9,….

açıḳda 13/c4; aralıḳda 19/3b/c2; ḳaranlıḳda
4/5a/s1; oracıḳda 4/7b/c7vb.

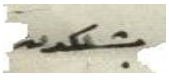
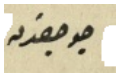
ḥabsde 4/11a/c1/7; maḥbesde 4/3b/c4, … ; meclisde
 4/3a/c18/4

beşde 18/1b/c2/5; işde 21/9/s5, ….

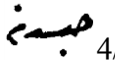
ḥayātda 4/6b/s3; ḥareketde 8/1a/c23 …;…vb.

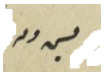
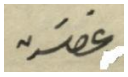
+dan/ +den ayrılma hâli eki:

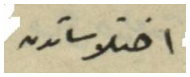
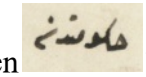
ṭarafdan 15/4b/c19, ….

açıḳdan 13/c8; beşlikden 1/2/c6; çelikden 1/2/s5/2;
çocuḳdan 15/5b/c4/2, …; ḳayıḳdan 1/1/14, …vb.

ṭopdan 19/5b/c2/7;

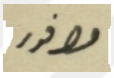
ḥabsden 4/1b/s4, …; maḥbesden 2/1/1

beşden 15/5a/c8/3; ġuruşdan 19/7b/c2/6; ḳışdan 4/5a/c2.

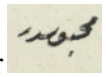
dörtden 15/1b/c6, …; iḫtilāsātdan 19/2b/1, … ; ḥükūmetden 10/1a/c29, … vb.

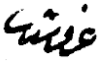
+dır/ +dir/ +dur/ +dür bildirme eki:

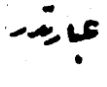
ḳaçdır 15/4a/s8.

ḫilāfdır 3/1a/c13; maṣrafdır 19/8b/c3/20.

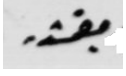
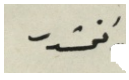
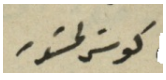
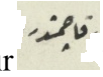
çoḳdur 21/5/c4; ḳırıḳdır 16/1b/c1; yoḳdur 2/1/c3/3, …vb.

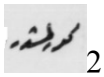
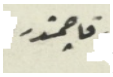
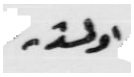
maḥbūsdur 2/1/c1/3.

ġuruşdur 4/2a/c17.

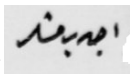
ʿibāretdir 4/9a/c2, ….

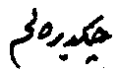
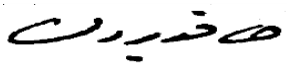
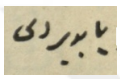
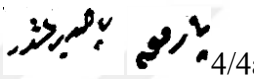
-dır/ -dir/ -dur/ -dür kuvvetlendirme / ihtimal eki:

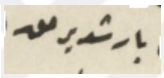
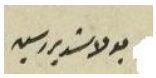
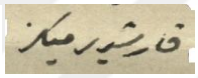
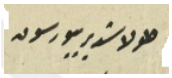
çıḳmışdır 21/9/s1/2; gitmişdir 11/1a/s1, …;gösterilmişdir 19/12a/c1/3; ḳaçmışdır 1/1/s2/2 vb.

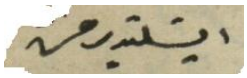
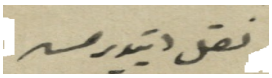
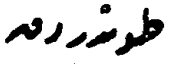
görülmüşdür 21/5/c3;ḳaçmışdır 1/1/s2/2 ; olmuşdur 21/7/s2/10, …vb.

-dır/ -dir/ -dur/ -dür Fiilden Fiil Yapma Eki

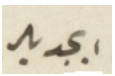
açdırmışlar 21/5/c14/2

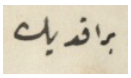
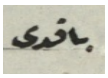
çekdirelim 4/6b/s9/2; ṭaḳdırdıḳ 4/6b/s15, yapdırdı 19/4b/c2/6, parmaḳ başdırılmışdır 4/4a/5.

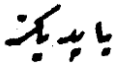
barışdırmaḳ 10/1a/c20/2; bulaşdırırsın 15/1a/c17/2; ḳarışdırmayıñız 19/12a/c1/39; ṭolaşdırıyorsun 15/3a/s5 vb.

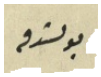
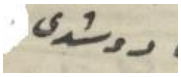
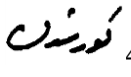
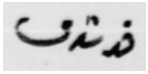
işletdirmiş 19/3a/c2/3; naḳl itdirmiş 19/10a/s7/2; ṭutdurduḳ 4/4b/c6/15 vb.

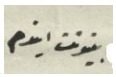
-dı/ -di görülen geçmiş zaman eki:

açdıñız 14/1a/s4/2, …; geçdi 4/5a/s8, …;içdiler 6/c13, …vb.

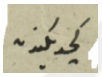
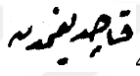
bıraḳdıñ 10/1a/s21/2; çıḳdı 2/1/c3/6, …; baḳdı 3/1a/c11; ḳalḳdım 15/1a/c20, …vb

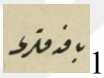
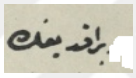
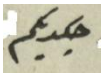
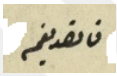
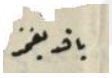
yapdıñız 4/2a/s10, …;

buluşduḳ 15/5a/c3; düşdi 12/2a/c4/3, ... ; görüşdük 4/6b/c12; ḳoşdı 21/5/c14 vb.

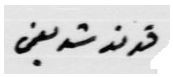
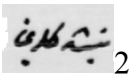
gitdim 4/1a/c10, … ; beytütet itdim 1/1/17; unutdunmı 1/2/s4 vb.

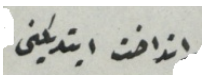
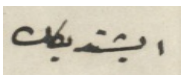
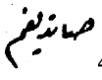
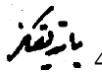
-dıḳ/ -dik/-duḳ/ -dük sıfat-fiil eki:

vaḳt geçdiginden 19/1a/c1; ḳaçdıġımdan 4/2a/c14/2 vb.

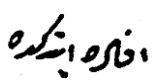
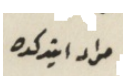
baḳdıḳları 15/3a/s2; bıraḳdıġıñ 16/1a/s9/8; çekdigim 18/1a/c6; çıḳdıġı 15/1b/c9/2, …; ḳalḳdıġım 15/3b/c15; yaḳdıġımız 16/1b/c17/9, …vb.

yapdıġım 4/10a/c10, ….

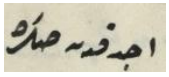
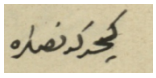
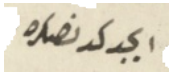
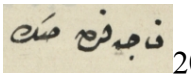
aġlaşdıġını 4/9b/c1/3; ḳonuşdıġımı 21/5/c12/2; yetişdiklerini 21/7/c3/8 vb.

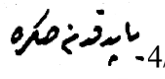
endāḫt itdigini 3/1b/c1/3; işitdigiñ 9/1b/s13; şatdıġım 4/2a/c16; yatdıġıñız 4/4b/s12, … vb.

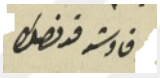
-dıḳda/ -dikde/-duḳda/ -dükde zarf-fiil eki:

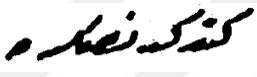
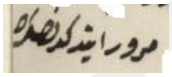
ifāde itdikde 4/6a/c16; murād itdikde 7/c5/9.

-dıḳdan/ -dikden/-duḳdan/ -dükden ṣoñrazarf-fiil eki:

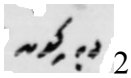
açdıḳdan ṣoñra 11/2a/c2/10; geçdikden ṣoñra 19/11b/c1/8, … ; içdikden ṣoñra 8/1a/c25/2;ḳaçdıḳdan ṣoñra 20/1b/s5 vb.

yapdıḳdan ṣoñra 4/4b/s6, ….

ḳavuşduḳdan ṣoñra 15/3a/c5/2.

gitdikden ṣoñra 4/2b/s7, …; mürūr itdikden ṣoñra 7/c5/2 vb.

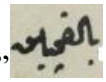
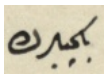
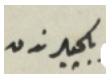
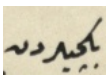
-araḳdan/ erekden zarf fiil eki:

diyerekden 21/5/c14/2.

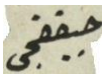
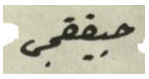
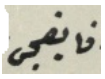
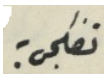
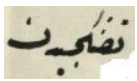
1.2.2.1.2. Ünsüz Benzeşmesine Giren Ekler

Metinlerimizin tümünde bu ekin imlâsının baskın durumda kalıplaştığına rastlanmasına rağmen ünsüz benzeşmesine uyumlu olarak transkribe etmesini tercih etmiştik:

İsimden isim yapma eki +cı/ +ci, +çı/ +çi:

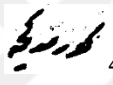
“balıḳçılıḳ” 16/1a/c7; bekçi 16/1a/s9/3,…; bekçiler 16/1a/5, …; bekçilerin 16/1b/4, … ;“bekçilerinden” 16/1a/11; “bekçilerden” 16/1b/s7; 21/5/s3.

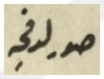
Ancak bunun yanında ekin kalıplaşmış şekilleri vardır:

çıḳıḳçı / “çıḳıḳcı” 18/1a/c4/12, 18/1a/c4/13, …; ḳayıḳçı/ “ḳayıḳcı” 11/1a/c1,…; tüfekçiye/ tüfekciye 11/2a/c2/4, tüfenkçiden/ “tüfenkciden” 11/2b/s3.

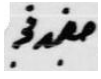
ṭaşçı/ “ṭaşcı” 19/3b/c1/3, ….

-dıḳca/ -dikce/ -duḳca/ -dükce; -dıḳça/ -dikçe/ -duḳça/ -dükçe zarf-fiil eki:

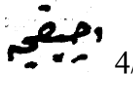
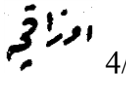
görmedik**çe** 4/9a/c5/4.

şoruldukça 17/3b/c6/3.

Ekin kalıplaşan imlâsının dışına çıkmayan şekilleri şöyledir:

almadıḳça/ “almadıḳca” 21/14/c3; çıḳdıḳça/ “çıḳdıḳca” 21/6/c1/10; çıḳmadıḳça “çıḳmadıḳca" 21/6/c1/3.

+ca/ +ce; +ca/ +ce eşitlik eki:

açıḳça “açıḳca” 4/7a/c10; uzaḳça “uzaḳca" 4/4b/s8, 4/5a/c14,….

Ekin kalıplaşan şekilleri ise şunlardır:

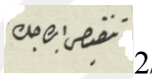
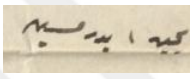
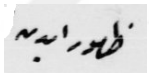
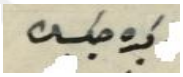
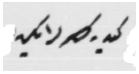
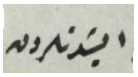
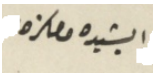
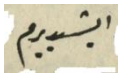
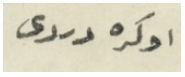
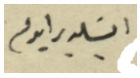
geççe/ “geçce” 21/6/c14/6.

çoḳça “çoḳca" 3/1a/c9/3.

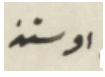
1.2.2.2. Tonlulaşma

Tonlulaşma, "tonsuz ünsüzlerin iki ünlü arasında kalınca veya kendilerinden sonra ünlüyle başlayan bir ek gelince tonlu bir nitelik kazanmaları" [124] olarak tanımlanır. Metinlerimizde tonlulaşmaya uğrayan kelimelerden bazı şunlardır:

1.2.2.2.1. t/d

tenḳīṣ idecek 2/2/c1, yemīn ider misin 8/1b/s16/2, ẓuhūr iden 21/1/s6/2, gidüp 1/1/7, gideceksiñ 11/1b/c2/3, giderler iken 21/5/s7, işidenlerden 3/1a/c9, işidememeñize 5/s22/2, işidirim 17/4a/c1/2, ögredirdi 20/2b/c16/2, işledir idim 19/7b/c3/4

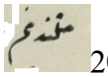
Ancak Arapça veya Türkçe kökenli bazı kelimelerde tonsuz ünsüzlerden sonra ünlü geldiği halde tonlulaşma gerçekleşmediği görülür.

üsti 4/5b/c1, üstüne 9/1b/s15, üstine 20/2b/c4/2

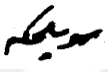
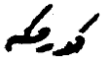
devleti 4/3b/s1,

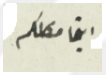
[124] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s. 116-118.

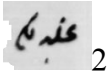
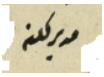
vaḳti 6/c8, 11/1a/c1/3, vaḳtimiz 8/1b/c9,

milletindenim 20/1a/c1/2, 20/1a/c11/2, 20/1b/c7/3

1.2.2.2.2. k/g

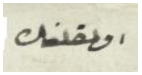
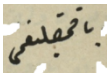
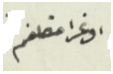
“itmege” 1/1/8, …; “söylemege” 4/5b/s13, …; “görmege” 4/6a/s23, … vb.

“itmemekligim” 1/1/c2, “itmekligim” 1/1/c3, “görünmekligi” 1/2/c3/2 vb.

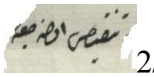
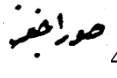
“ġalebeligi” 21/6/c14/7, “müdīrligine” 15/5b/c4/7; vb.

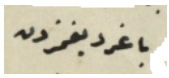
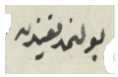
“rengi” 15/2a/c2; …;“degnegine” 19/5b/c2/3 vb.

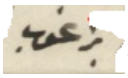
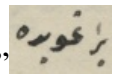
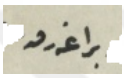
1.2.2.2.3. ḳ/ġ

“çaġırmaġa” 15/2b/s19; “olmaḳlıġıñ” 1/1/s2/3 ; “baḳmaḳlıġımı” 19/6a/c2/8, “uġramaḳlıġım” 1/1/c3/3 vb.

“kehyālıġı” 15/3a/c7; vb.

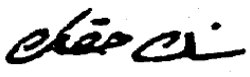
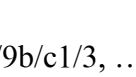
“balıġı" 11/2a/c2/8; …; “tenḳīṣ olunacaġına” 2/2/s1, “ṣoracaġız” 4/3a/s4 vb.

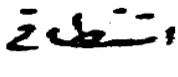
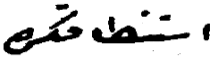
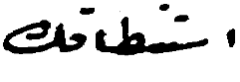
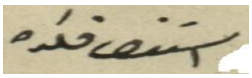
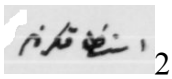
“baġırdıġımızdan” 16/1b/c4/10; “bulunmadıġından” 1/1/4 vb.

“bıraġup” 10/1a/c20/4 ; “bıraġup da” 12/2a/s3; “bıraġıraraḳ” 16/1a/s9/6.

Yalnız genel olarak diğer metinlerimizde “bıraḳ-” fiil tabanındaki son ünsüzün tonlulaşmaya uğramadığını belirtmek gerekir.

Ancak Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Arapça kökenli bazı yabancı kelimelerin tonlulaşmaya uğramadığı görülür.

“ḥaḳḳında” 1/1/s2/2, …; “seniñ ḥaḳḳıñda” 4/1b/s1; “bi-ġayri ḥaḳḳın” 4/9b/c1/3, … ; “ḥaḳḳımı” 12/1a/c14/2.

“istinṭāḳı” 4/10b/2, …; “istinṭāḳında” 4/10b/s1, …; “istinṭāḳıñ” 4/10b/s4, “istinṭāḳıñda” 19/9b/s1; “istınṭāḳıñızda” 21/6/s1.

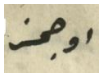
1.2.2.2.4. ç/c

“ucı” 1/2/s4.

Ancak tonlulaşmayan örnekler de vardır:

içi 3/1a/c4/3, içinden 7/c5/9

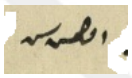
ḳaça 4/4a/s2, 15/2b/s9, ḳaçı 12/1a/s8

üçi 12/1a/c8, üçümüz 17/3a/c5/32.

1.2.2.3. Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi, "seslerin birbiriyle olan ilişkileri sırasında gramer birliğinin bünyesindeki ünsüzlerden" birinin düşmesidir.[125] Metinlerimizde düşme eğilimi gösteren ünsüzler b, g, ġ, k, ḳ, l, y, r, n, d ünsüzleridir:

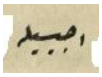
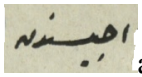
1.2.2.3.1. "b" Düşmesi

(ET. bol-) > olup 1/1/2, olmuşsun 15/2b/s13, oldı 21/9/c6.

1.2.2.3.2. "g /ġ" Düşmesi

(ET. ellig > EAT ellü)> elli 4/9b/c4…

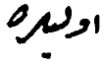
(ET. sürüg) > süri 15/2b/s5.

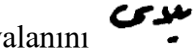
(ET. açıġ) > acısıyla 15/5b/s4/2, acısından18/1a/c4/7.

(ET. yin**g**) > yeñinde 16/1b/c17/14.

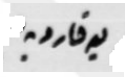
(ET. ḳapıġ > ḳapuġ) > ḳapuyı 1/1/9, ḳapusı 12/1a/c11/7.

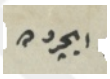
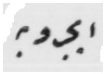
[125] Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, s.181.

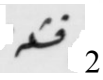
(ET. ölüg) > ölü 4/3b/s4, ölülere 4/5b/s4.

(ET. yalġan) > yalan 4/2a/s8, yalanını 4/3a/s4, yalandır 15/3b/c17.

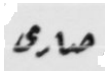
(ET. ilgerü) > ilerü 15/2b/c16/2, ilerüye 15/5a/c5.

(ET. yoḳġaru > yoḳaru > yoḳarı > yuḳarı) > yoḳaruda 12/2b/c5, yoḳaruya 21/5/c14/4 > yoḳarı 2/1/c3/6.

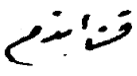
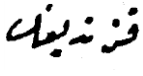
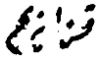
(ET. içgerü) > içerü 15/1b/c8, içerüde 16/1a/s9/2, içerüye 21/2/c2/5.

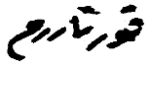
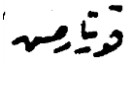
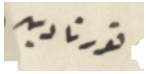
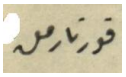
(ET. ḳışlaġ) > ḳışlaya 21/1/c2, ḳışla 21/3/c2.

(ET. ḳısġa) > ḳısa 21/4/c2/2.

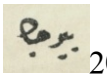
(ET. ṣarıġ > EAT ṣaru)ṣarı 21/2/c2/2.

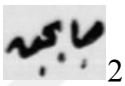
(ET. kergek > kerek) > gerek 8/1b/s14,19/1b/s3.

(ET. ḳazġan-) > ḳazandım 4/2a/c16, ḳazandıġıñ 4/2b/s13, ḳazanayım 4/2b/c13.

(ET. ḳurtġar-) > ḳurtarırım 4/3a/c18/5, ḳurtarmış 4/6b/s9, ḳurtarın 8/1a/c18, ḳurtarmaḳ 19/7b/c1/2.

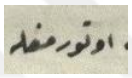
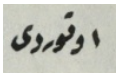
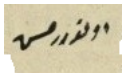
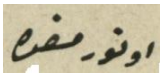
1.2.2.3.3. “ḳ, k ” Düşmesi

(büyük+cek) > büyücek 20/2b/c13, 20/2b/c16.

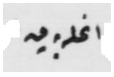
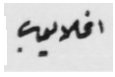
(çabuḳ+caḳ) > çabucaḳ 21/5/c14/2.

1.2.2.3.4. “l” Düşmesi

(ET. keltür- > ketür-> getür- > getir-) > getürüp 18/2a/c4/13.

(ET. Olur- > Orta Türkçe oltur-) > oturmaġla 1/2/c1, oturdı 3/1a/c7, oturmuş 15/1b/c1, oturmaḳda 17/1b/c3/19.

1.2.2.3.5. “y” Düşmesi

(ET. yıġla- > ığla-) > aġlayaraḳ 21/13/s4/3, aġlayup 21/13/s4/4.

(ET. yinçu < Çin. çen-çu > EAT. inçü) > incü 21/3/c5/10.

1.2.2.3.6. “r” Düşmesi

(ET. birle) > bile 10/1a/c26, 15/2a/c1/3, 16/2a/c3, 19/13b/c5/3, …

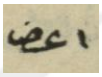
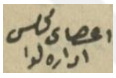
(ET. berk > bek) > pek15/3b/c20/3, 18/2a/c4/9, 20/1b/c1.

1.2.2.3.7. "ʾ, hemze" Düşmesi

Genellikle hemzenin kelimelerin sonlarında düşmeye uğradığı görülmektedir. Bunlara örnek olarak şöyledir:

(Ar. ʿabāʾ) > ʿabā 16/1a/s9/7, …, 11/2a/c3/3, 15/2a/c1/2.

(Ar. aḳribāʾ) > aḳrabā[126] 4/1a/c16, …, 16/1a/s6, 17/2b/c5/8. 4/6b/c14.

(Ar. aʿżāʾ) > aʿżā 4/1b/5, 19/2b/1, Aʿżā-yı Meclis-i İdāre-i Livā 19/14a/17.

(Ar. belāʾ) > belā 4/2a/c14, …,

(Ar. cezāʾ) > cezā 4/4b/c4, 9/1b/4,10/1b/4, 18/1b/c4/3, 19/10b/c4/2,21/5/c1/3.

(Ar. eşḳıyāʾ) > eşḳıyā 4/1a/s9.

(Ar. eşyāʾ) > eşyā 1/1/5, …, 2/1/c3/3, …, 8/1a/s28, 11/2a/c2/6, …, 13/s3, …, 14/1a/2, ….

(Ar. fenāʾ) > fenā 4/1a/s9, …,17/3b/s7/4, 19/12a/c1/38.

(Ar. ḫaṭāʾ) > ḫaṭā 21/14/c3/2.

(Ar. icrāʾ) > icrā 10/1a/s24, 15/4b/2, …, 17/1a/s3/2, ….

[126]Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.54.

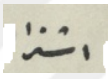
(Ar. ifṣāʾ) > ifṣā2/1/c3/2,2/1/c3/8.

(Ar. iftirāʾ) > iftirā 10/1a/s29,…, 14/1a/c18, …,15/2b/s14/2, …, 16/1b/c7

(Ar. iḳtiżāʾ) > iḳtiżā 11/3a/2,19/3a/s2/3, …, 21/7/s2/9, ….

(Ar. ilḳāʾ) > ilḳā 1/2/c3/2, 8/1b/c1

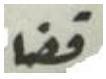
(Ar. imżāʾ) > imżā 1/2/1, 11/3a/2, 21/12/s3.

(Ar. iştirāʾ) > iştirā 11/1a/c1/6, 11/2b/1.

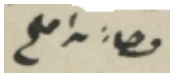
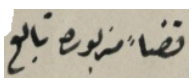
(Ar. iştikāʾ) > iştikā 1/1/s2/2.

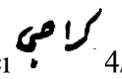
(Ar. istidʿāʾ) > istidʿā 1/1/c3/2.

(Ar. iʿṭāʾ) > iʿṭā 1/1/c3/3, 19/3a/c2/6.

(Ar. ḳażāʾ) > ḳażā 3/1a/c9/3,4/7b/2, …,7/c5, 8/1a/c3, …, 10/1a/c2,11/1a/2, 15/1a/c1, ….

Ancak çoğunlukla Farsça tamlamalardaki izafet kesresinin hemen öncesinden hemzenin düşmediği görülür:

Ḳażāʾ-ı Bayramiç 12/2b/1; każāʾ-ı mezbūra tābiʿ 14/1a/2.

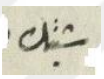
(Ar. kirāʾ) > kirācı 4/3b/s1/2,…,

(Ar. livāʾ) > livā 19/14a/17, 21/1/c1/2,21/1/c4 < Meclis-i Cināyet-i **Livāʾ**-i Varna 15/5b/2.

(Ar. recāʾ) > recā 2/1/c3/6,8/1b/c2,10/1a/c21/2

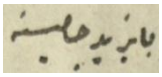
(Ar. şeyʾ) > şey 1/1/15, 2/1/s1/2, 2/1/c3/2, 4/1b/s1, ….

"şeyʾ" kelimesinin hemzesi düşmüş şekli sayıca baskın durumdadır. Bununla birlikte bu kelimede söz konusu hemzenin düşmediği örnekler bütün metinlerimizde altı defa yer almaktadır:

şeyʾi 2/1/s2, şeyʾin 1/2/s7, 16/1a/s16, 16/1b/s3

Sözcük ortasında düşmeye uğrayan hemze:

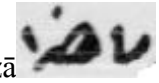
1.2.2.3.8. "ʿ, ayın" Düşmesi

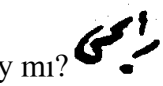
Bayezīd Çāmisine 17/1a/c3/17, 17/3a/c5/17, 17/3a/c5/19.

Bununla beraber ayın düşmediği örnekler şu şekilde baskın durumdadır:

çāmiʿ 17/1b/c3/27, 17/1a/c3/16, 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/21, 17/3a/c5/20, 17/3b/s7/3, 17/4a/s2, 17/1b/c3/42.

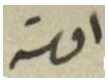
Kaynak istintaknāme metninde Arapça kökenli olan "maʿa-hāźā" edatının "māhāźā" şeklinde telaffuz edildiği gibi yazılmış olduğu dikkatimizi çekmektedir:

Ar. maʿa-hāẕā > māhāẕā 21/8/s1/8.

Ar. raʿy > rāy mı? 4/1a/s10, ….

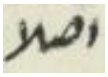
1.2.2.3.9. “d” Düşmesi

Aşağıda verdiğimiz örnekteki “d” ünsüzünün düşmesinde uzun ünlünün etkisinin bir sonucu olarak meydana geldiği düşünülür[127]:

(Far. ustād) > usta 19/1a/c2/11, …, 21/9/c1/4.

1.2.2.3.10. “ n” Düşmesi

(Ar. ‘ādeten) > ‘ādetā 4/9a/c15,20/2b/c16.

(Ar. aṣlen) > aṣlen 3/1a/c12 > aṣlā 2/1/c1/2,10/1b/4.

(Ar. Da'imen) > daʾimā 1/1/6.

(Ar. ḥālen) > ḥālen 19/8a/c2/5, 19/10a/s1, 19/8a/c2/5 > ḥālā 1/1/c4, 16/2a/s2/2.

(Ar. ḳaṭ‘an) > ḳaṭ‘an 8/1b/s16 > ḳaṭ‘ā 4/5a/c2/2, 8/1b/c12, 9/1b/c15, 10/1b/4.

(Ar. maḥżan) > maḥżā 10/1a/c32/2.

(Ar. vāḳı‘an) > vāḳı‘ā 4/5a/c2,17/2a/c3.

1.2.2.4. Ünsüz Türemesi

[127]Mehmet Kara, **a.g.e.,** s.162-163, 253.

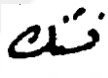
Türeme, “seslerin kendi yapıların veya birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir ses olayıdır; fakat ses türemeleri, genellikle seslerin söyleyiş kolaylığıyla ilgili görülür.”[128] Metinlerimizdeki ünsüz türemesi, iç ses ünsüz türemesi şeklinde geçer. Bunun yanında yardımcı ses olarak -y-, -n- ünsüz türemeleri ekleme sırasında vardır.

1.2.2.4.1. İç Seste Ünsüz Türemesi

1.2.2.4.1.1. /n/ Türemesi

Bazı kelimelerde –n- ünsüzünün iç seste türemesi görülmektedir:

ḳılıç > ḳılınç 21/10/s1/3

fişek > fişenk 4/1b/c5/2

tüfek > tüfenk 3/1a/c4/3

1.2.2.4.1.2. /y/ Türemesi

Türkçede iki ünlünün yan yana bulunmayışı, bazı yabancı kökenli kelimelerde iki ünlü arasında bir ünsüz –y- türemesine yol açmaktadır[129]:

(Ar. lāʾiiḳ) > lāyıḳ 4/4b/s7/2.

(Far. mīve) > meyve 20/1b/c7.

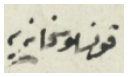
1.2.2.4.2. Ekleme Sırasında Türeme

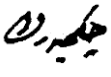
[128]Güney Karaağaç, **Türkçenin Ses Bilgisi**, s. 94.
[129]Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, s.179.

1.2.2.4.2.1. /y/ Türemesi

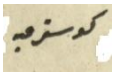
-y- ünsüzü, ünlü ile biten kelime kök ve gövdelerine ünlü ile başlayan bir ek eklendiğinde veya ünlü ile başlayan başka bir kelime ile birleştiğinde aradaki ses boşluğunu ve ünlü çatışmasını önlemek için kullanılan ünsüz, koruyucu ünsüzdür.[130] Metinlerimizde geçen bazı örnekler şunlardır:

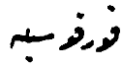
[130]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.36.

ḳonsolos-ḫāneye 1/1/c2.

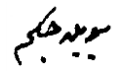
çekmeyerek 4/11a/c1/8.

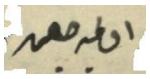
borçluyum 1/1/c4/2.

göstermeye 17/3b/s7/5.

ḳorḳusıyla 4/4b/c4.

gelmeyen 18/1a/c4/2.

söyleyecegim 4/4b/c4.

olmayacaḳ 19/3b/s2/3.

görmeyince 4/7b/c7/4.

parayı 19/11b/c1/6.

ḫāṭırlayamam 4/7b/c10.

nereye 19/12a/s2/2.

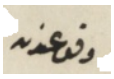
1.2.2.4.2.2. /n/ Türemesi

-n- ünsüzü yalnız iyelik eklerinin ve –ki aitlik eki ile isim çekim ekleri arasında kullanılan yardımcı sestir. İyelik eklerinin de ancak ünlü ile bitenlerinden sonra gelir. Kendisinden sonra gelen isim çekim eki ünlü veya ünsüzle başlayabilir.[131] Bu ses olayı için metinlerimizde geçen bazı örnekler tespit edilmiştir.

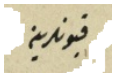
bunuñ 1/1/9

şunuñ 4/4b/s4.

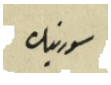
üzerine 1/1/14

vuḳūʿundan 8/1b/s11.

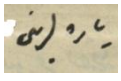
buña 1/1/c2.

ḳoyunlarına 15/3b/c1.

bunları 4/2a/s8.

süriniñ 15/4b/s9.

köyine 4/4a/s1.

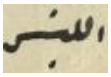
paralarını 19/4b/s1/10.

[131] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.145.

1.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

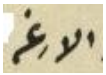
İkizleşme, "iç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olmak şartıyla yinelenmeleri olayıdır."[132] Metinlerimizde ünsüz ikizleşmesi yok denecek kadar azdır:

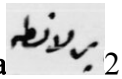
ET. bel+gü+lüg[133]> bellü 4/5b/c15, 19/12a/c1/3.

ET. el[l]ig[134]> elli 4/9b/c11,…, 19/7b/c2, …,21/1/c1; ellişer 15/4a/c5,19/4b/c2/3.

1.2.2.6. Ünsüz Tekleşmesi

Tekleşme, "başka dillerden geçmiş bazı kelimelerde rastlanan iç ve son seste ikiz ünsüzlerden"[135] birinin düşmesi olayına denir. Arapça ve İtalyancadan geçmiş bazı kelimelerde iç seste tekleşmeye uğrayan örnekler aşağıya alınmıştır:

(İtal. allarga) > alarġa 15/1b/c18.

(İtal. brillante) > pırlanṭa 21/3/c5/10.

(İtal. dozzina) > düzine 19/12b/c8.

(İtal. cassa) > ḳaṣa 21/3/c5,21/3/c5/6,21/8/c2/5.

(İtal. bussola) > puṣula 19/9b/c2/3.

[132]Güney Karaağaç, **Türkçenin Ses bilgisi**, s. 80-81; Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.94.
[133]Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s.131.
[134]Hasan Eren, **a.g.e.,** s. 133; Tuncer Gülensoy, **a.g.e.,** I (A-N), s.329.
[135]Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, s.185; Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.**, s.106-107.

1.2.2.7. Ünsüz Değişmeleri

Ses değişmesi, "bir dilde kendiliğinden veya o dilin ses eğilimlerine bağlı olarak, kelime veya eklerde, bir sesin yerini genellikle kendisine yakın başka bir sese veya gelişme yolu ile kendisinden türemiş başka bir sese bırakması olayıdır."[136] İncelediğimiz metinlerde bilinen kalıplaşan imla dışında ünsüzlerin değişmelerini gösteren yazılışlar şöyle ele alınmıştır:

1.2.2.7.1. Tonlulaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi

a. ç > c değişmesi

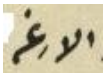
(ne+çe > ne+ce) > nice 4/5b/s3, 10/1a/s14.

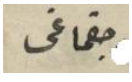
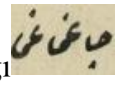
(ET. kīçe > gice > gece) > gice 4/8b/c8, 15/2b/s7, 21/4/s5/2.

(ET. açī-maḳ) > acıyup 4/10a/c7.

(ET. yinçu < Çin. çen-çu > EAT. inçü) > incü 21/3/c5/10.

b. g > ġ; k, ḳ > g, ġ değişmesi

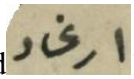
(İtal. allarga) > alarġa 15/1b/c18.

çaḳmaġı 12/2a/c6/3 > çaġmaġı 15/3a/c2

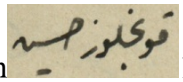
(Ar. ḥaḳībe) > hegbe 8/1a/c28/2, 8/1a/s30, 11/2a/c2/2.

çalġıcı 20/1a/c10, ….

[136] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.185.

(Yun. ergates) > ırġad 19/4a/s3/3, ….

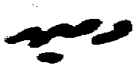
c. s > z değişmesi

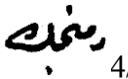
(ḳoncolo**s**) > ḳoncolo**z** Ḥüseyin 19/10a/s4/3, ….

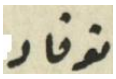
d. t > d değişmesi

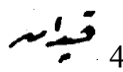
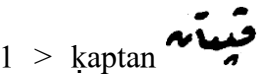
evet 4/3a/c14, 4/3b/c2 > “eve**d**” [137] 4/1a/c13, 4/6a/c4, 4/10a/c3.

Görüldüğü üzere aynı kelimenin bir istintakname metninde iki farklı telaffuz şeklinde seslendiği görülür. Diğer incelediğimiz bütün istintakname metinlerinde ise “evet” şeklinde tek şekilli olarak geçmektedir.

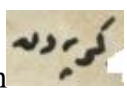
(ET. **t**imin) > **t**emin 4/3b/s3 > **d**emin 4/1b/s6,

4/5a/s1, **d**emincek 4/4b/s8, 4/5a/s5, 4/6a/s9.

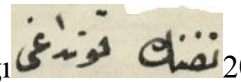
toḳa**t**-ṭoḳa**t** > ṭoḳa**d** 18/1a/c4/15, 18/1a/s6, 18/1a/c6, 18/1b/c1/2/ toḳa**d** 18/1b/s3, 18/1b/s4/4.

(İtal. capi**t**an > “ḳapu**d**an” [138] 4/2a/c9, 4/2b/c11 > ḳaptan

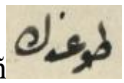
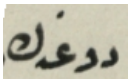
4/3a/c18/2.

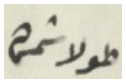
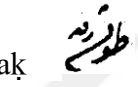
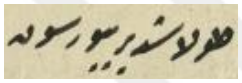
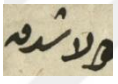
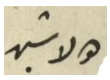
(Ar. kelbe**t**ān > kerpe**d**en 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/13.

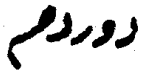
[137] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s. 76.
[138] Artin Hindoğlu, **a.e.,** s.357.

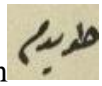
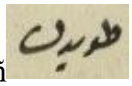
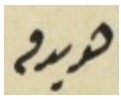
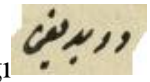
(Yun. kontaki) > tüfenk ḳundaġı 20/2b/c4/2.

Ayrıca Osmanlı Türkçesinin diğer metinlerinde olduğu gibi metinlerimizde de bazı tabanlarda tonlulaşma yoluyla ünsüzlerin değişmesi karşımıza çıkar.[139] Bu ses olayını gösteren örneklerin bazıları şunlardır:

ṭoġduñ 20/1b/s7 vb. > doġduñ 20/1a/s11.

ṭolaşmış 1/1/18, ṭolaşaraḳ 4/1a/c8, ṭolaşdırıyorsun 15/3a/s5 vb. > dolaşdıḳ 17/3a/c5/22, dolaşın17/3a/c5/26,

ṭurdum 4/1a/c5, 4/1a/c7, 4/1a/c11, …, 12/2b/c3 > durdum 4/3a/c10,4/3a/c12.

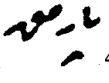
ṭuydum 15/1a/c19, 15/1a/c20, ṭuyduñ 15/1a/s20 vb. > duyduḳ 15/3b/c20/4, duydıġı 15/5b/c4/6.

Yukarıda verdiğimiz ikili şekilde kullanılan örneklerin bazılarının bir aynı metinde geçmesi, söz konusu ünsüz değişmesinin çok önceden ortaya çıktığını ve dönemin imlâsının ne kadar klişeleştiğini apaçık gösterir.

1.2.2.7.2. Tonsuzlaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi

a. b > p değişmesi

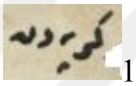
[139] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hayati Develi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, s.136-137.

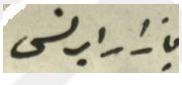
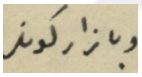
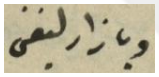
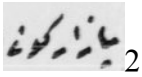
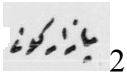
(barmaḳ) > parmaḳ 4/1b/s3, …,

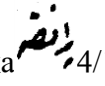
(ET. berk > bek > pek) pek 18/2a/c4/9, ….

(ET. **b**ıçaḳ) 16/1a/s9/9, …, 7/c5/10, …, 12/2b/s5/3, 15/1b/s2. > “**p**ıçağım” 13/c5, “**p**ıçağı” 13/c11.

(ET. bış-maḳ) > pişirüp 4/4b/c6/13.

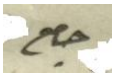
(Ar. kelbe**t**ān) > “kerpe**d**en” 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/13.

(Far. bāzār.) > “**Pazar** irtesi” 17/1a/c3/9,; “ve Pazar günler” 19/3b/c2/2; “ve Pazarlığını” 19/11a/c2/4;“Pazar güni” 21/5/s5, 21/5/c7.

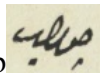
(İtal. **b**ranca) > **p**ranḳa 4/1b/2, 4/10b/s1/2, 4/10b/c7.

(İtal. **b**ussola) > **p**uṣula 19/9b/c2/3.

b. -c > -ç değişmesi

çāmi‘ 17/1b/c3/27, 17/1a/c3/16, çāmi‘**e** 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/21,….

Far. (**c**uft) > **ç**ift 1/2/s3, 1/2/c3, 2/1/3, ...

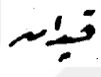
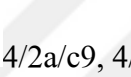
(Ar. **c**evreb-cūrāb) > **ç**orāb 2/1/c3/6.

c. d- > t- değişmesi

(Far.dāne) > dānesi4/10a/c11, 12/1a/s8, 19/12b/c8/4 > tāne 8/1a/c4.

(Far.derzī) > derzī1/1/16 > terzī 1/1/8, 17/1a/c3/15, 20/1b/c10.

(Far.tūt-tūd) > dūt 3/1a/c6.

(İtal. capitan > ḳapudan 4/2a/c9, 4/2b/c11> ḳaptan 4/3a/c18/2.

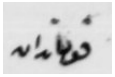
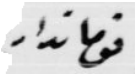
d. g-, ġ- > k-, ḳ- değişmesi

(Ar.ġilāf) > ḳılıflu 4/9a/c5/3.

1.2.2.7.3. Aykırılaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi

Aykırılaşma adı verilen bu olay, "Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirinden uzaklaşma" [140] olarak tanımlanır. Metinlerimizde bu olaya şöyle rastlanmıştır:

a. İlerleyici Uzak aykırılaşma yoluyla[141]

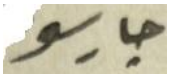
-n-n > -n-r: ḳumandan 21/14/s2, … > ḳumandar 21/12/c4/4, 21/14/c3.

[140] Güney Karaağaç, **Türkçenin Ses bilgisi**, s. 163; ayrıca bkz.: Özçelik Sadettin, "Aykırılaşma Terimi, Tanımı ve Örneklerin Tasnifi Üzerine", **İlmî Araştırmalar 14**, 2002, s. 138.
[141] Benzer örnekler için bkz.: Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s. 128.

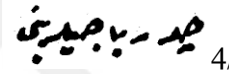
b. Gerileyici Uzak aykırılaşma yoluyla

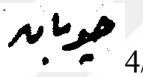
-r-r > -l-r: Far. durūger > dülger 19/1a/c2/11, ….

c. Doğrudan aykırılaşma yoluyla[142]

s > ş: (Far. çehār > çār-sū) > çār-**s**ū 17/1a/c3/13, 17/3a/c5/14, 17/3a/c5/17 > çār**ş**ū 16/1a/11, 16/1a/c17, 16/1b/c4.

d. Dağılma yoluyla

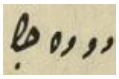
ş > ç: (Far. **ş**ōrba < **ş**ūr-bā) > "**ç**orbācılarını"[143] 4/2b/s8, ….

(Far. çōbān-**ş**ūbān) > çōbān 4/4b/s9, …,15/1a/2, ….

1.2.2.7.4. Dudaksıllaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi

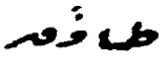
Dudaksıllaşma "Bazı kelimelerde çeşitli sebeplerle ünsüzlerin dudak ünsüzlerine dönüşmesi"[144] ses olayıdır. Metinlerimizde bu dudaksıllaşma ya uğrayan örnekler şu şekilde tespit edilmiştir:

a. g-, ġ - > -v- değişmesi

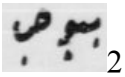
(tö**g**-mek > dö**g**-mek > dö**ğ**-mek > dö**v**-mek: dö**g**ecek 15/3b/s17, … > dö**v**ecek 15/3b/s17.

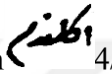
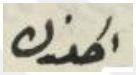
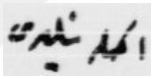
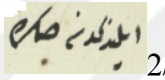
---

[142] Doğrudan aykırılaşma yoluyla ve dağılma yoluyla Benzer örnekler için bkz.: Musa Duman, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, s. 172-174.
[143] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s. 190.
[144] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s. 119; Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s.352.

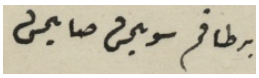
(ET. Taḳaġu /Taḳıġu Orta T..taġuḳ > Osm, TT.. ṭavuḳ: ṭavuḳ 4/1a/c19, 4/1b/c3. Tavuk kelimesindeki iki ünlü arasında kalan –**ġ**- ünsüzünün dudaksıllaşarak –v-'ye dönüştüğü[145] görülür:

b. g > -y- değişmesi

(ET. böğü > EAT. bü**g**ü > bü**ğ**ü > bü**y**ü) bü**y**üci 21/13/s4/5.

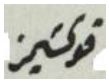
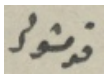
(eglen- > eğlen-) > e**g**lendim 4/1a/c16/3, e**g**lendiñ mi 4/8b/s8, e**g**lendik 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/13, e**g**lenildi 21/4/c7 > e**y**lendikden ṣoñra 2/1/c4.

ögle+(y)ın > öyleyin 1/1/8, 2/1/c3/4.

sög- > söğ- > söv- > söy-: bir ṭaḳım sö**y**müş ṣaymış 12/2a/c11/7.

- (ET. tü > EAT. tü**g**) > tü**y**ile 4/1b/c3.

c. ñ- > -m- değişmesi

(ET.ḳonşı > ḳoñşı > ḳoñşu > ḳomşu) o**ñ**şımız 3/1a/c6 > ḳo**m**şular 12/1a/c11/9, 16/1b/c17/19, ḳomşu 16/1a/4.

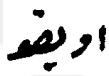
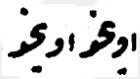
[145] Orçun ÜNAL, "Bulgar Hanları Listesi'nin Söz Varlığına Dair Bazı Düşünceler", **Uluslararası Türkçe Tarihî Metin Araştırmaları Sempozyumu (Metin Yayımı, Kataloglama, Dijitalleşme)**, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, Almatı/KZAKİSTAN, (13-14 Haziran 2019), s. 405-406. / s. 399-410. Ayrıca bkz.: Sir Gerard Clauson, a.g.e., s. 468; Hasan Eren, s.398.

1.2.2.7.5. Sızıcılaşma Yoluyla Ünsüzlerin Değişmesi

Patlayıcı ünsüzlerin, yerlerini zaman içinde sızıcı ünsüzlere bırakılmasına sızıcılaşma denir.[146] Metinlerimizde bu ses olayı aşağıdaki örneklerde karşımıza çıkar:

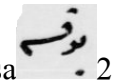
ḳ > ḫ; h değişmesi

aḫşam 4/3a/c13, …,7/c5, 8/1a/s15, …,11/1b/c2/4,12/2a/c3,15/1b/s19, …

uyḳu 4/4b/c9, 15/1a/s17 > uyḫu 4/4b/c6/13.

Bu örnekteki uyku kelimesinin aynı istintakname metninde ikili şekilde kullanıldığı görülür.

(ET. taḳı > daḳı > daġı) > daḫı 1/1/10, ….

yoḳsa 21/12/c4/4 > yoḫsa 1/2/s5/3, 4/1a/s9, …, 12/2a/s4,15/1a/s11, …,19/2b/s4/4, …, yoḫsa 21/5/s7, 21/14/s5. Burada da bir aynı istintakname metninde ikili şekilde bir kullanım söz konusudur.

(ET. ḳanı > ḫanı) > hani ya 19/11b/c1/8.

1.2.2.7.6. Gırtlak ve Boğaz Ünsüzlerinin Değişmeleri

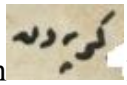
a. ‘ > ġ değişmesi

(Ar. na‘re > “naġara”[147]> TT.nāra) naġara 15/5b/c4/5.[148]

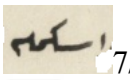
[146] Mustafa Volkan Coşkun, **Türkçenin Ses Bilgisi**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2015, s.70-71; Mustafa Özkan, **Türkiye Türkçesi, Ses ve Yazım Bilgisi**, s.211-212.

1.2.2.7.7. Tonsuz Karşılığı Olmayan Ünsüzlerin Değişmeleri

a. -l- > -r- değişmesi

(Ar. kelbetān)> kerpeden 16/1a/s9/9,16/1b/c17/19,16/1b/c4/13.

b. -n- > -l- değişmesi

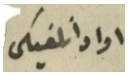
(Yun. skamni) > iskemle 7/c5/10

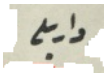
d. -y > -r değişmesi

- (Far. çāme -şūy) > çamaşur 21/5/c14, 21/9/s6,21/9/s6/2,21/9/c6.

1.2.2.7.8. Dudak Ünsüzlerinin Değişmesi

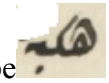
b > v değişmesi

(Fr. ābādān) > āvādānlıġıñı 19/12a/c2/2.

(Fr. bril) > varili 11/1a/c2/3.

1.2.2.7.9. Diğer Ünsüzlerinin Değişmesi

a.ḥ- > h- değişmesi

(Ar. ḥaḳībe) > hegbe 8/1a/c28/2, 8/1a/s30, 11/2a/c2/2.

---

[147] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.480.

[148] Gırtlak ve boğaz ünsüzlerinin başkalaşması hakkında geniş bilgi için bkz.: Musa Duman, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, s. 138-139.

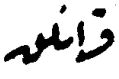
(Ar. **ḥakīm**) > **h**ekīm 18/1a/c4/10, 18/1b/c1/7, 19/4a/s3, 19/4a/c3, 3/1a/c11/2.

b. ñ > n değişmesi

Damak n'si "Batı Türkçesinde, özellikle 16. Yüzyıldan sonra yerini teşekkül noktaları bakımından kendisine yakın ve diş ünsüzü olan n'ye bırakma temayülünde"[149]dir. Metinlerimizin çoğunda ise ñ > n dğişimi yer yer karşımıza çıkar. Ancak teklik 2.şahıs ekinde ñ > n değişimine uğrayanların sayıca daha çok olduğu tespit edilmiştir. Bu ses hadisesini yansıtan örneklerden bazıları şunlardır:

Kelime tabanlarında:

baña 10/1a/c20/2, 10/1a/c31/3, 10/1a/c34, 11/2a/c2/5, ... > bana 10/1a/c29.

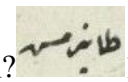
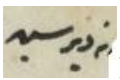
ḳaranlıḳ 4/8b/s21, …,15/2b/c15.

(ET. so**n**g) > ṣo**ñ** 20/2a/s1; ṣo**ñ**ı 1/1/8; ṣo**ñ**una 2/1/c3/4 > ṣo**n** 20/2b/s1/2.

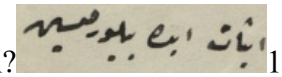
Eklerde:

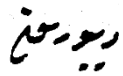
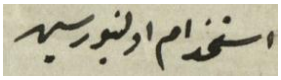
Teklik 2.şahıs ekinde:

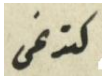
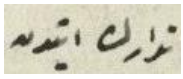
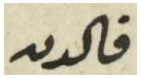
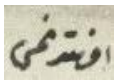
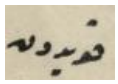
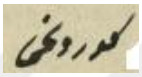
Metinlerimizin tümünde geçen teklik ikinci şahıs ekinde ñ > n değişiminin yaklaşık olarak yüzde altmış dört oranında olduğu saptanmıştır. Örneğin:

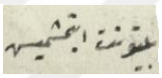
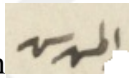
- ṭanır mısın? 1/2/s3, ne dirsin? 16/1a/s15, 16/2a/s4/4, vb.

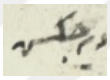
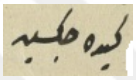
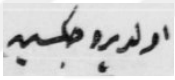
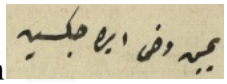
[149] Musa Duman, **a.e.,** s. 146-147.

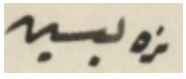
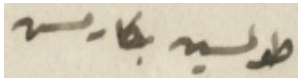
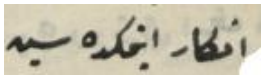
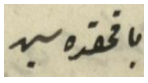
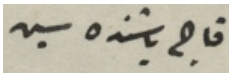
- iṣbāt idebilür misin? 12/1a/s14/2.

- diyorsun 4/3b/s9/2, istiḫdām olunuyorsın 17/1a/s2/2 vb.

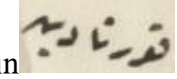
- gitdin mi? 18/1b/s3/2, tedārik itdin 1/2/s6/2, ḳaldın 18/1b/s2/3, unutdun mı? 1/2/s4, ḳoydun 12/1b/c11/3, gördün mi 15/4a/s2,15/5a/s8, 15/5b/s4.

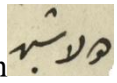
- beytūtet itmiş misin? 1/1/s4, almışsın 10/1a/s23 vb.

- diyeceksin 1/1/s3/2, gideceksin 15/2a/s6,18/1b/c1/8, öldireceksin 21/13/s4/5, yemīn daḫı ideceksin 15/4b/s15/2.

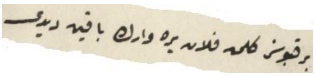
- nerelisin 5/s3,7/s3,8/1a/s3, 9/1b/s3,10/1a/s2, 12/1a/s3,15/3a/s7, …, 16/1a/s3, 17/1a/s1/2, …, 18/1a/s1, buralısın 18/1a/c4/13, ṭul mısın bekār mısın? 6/s4, inkār itmekdesin 16/2a/s2/2, baḳmaḳdasın 17/2a/s2, ḳaç yaşındasın? 12/1a/s6, …, 15/3a/s7, ….

Çokluk 2.şahıs emir ekinde:

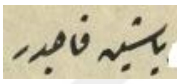
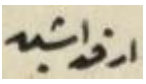
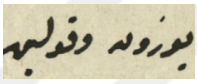
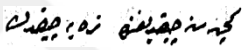
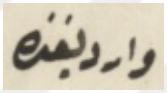
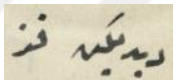
- ḳurtarın 8/1a/c18.

- dolaşın 17/3a/c5/26.

Bununla beraber aşağıda olduğu gibi aynı cümlede iki fiilin tabanına gelen ekin ünsüzünün ikili yazımı, o dönemde kullanılan klasik imlânın seslerin gerçek telaffuzunu iyice yansıtmadığına açık bir delildir:

- "Bir ḳapusuz gelmiş filān yere varıñ baḳın." didi. 8/1a/c16.

Teklik 2.şahıs iyelik ekinde:

- yaşınḳaçdır? 15/4a/s8, arkadaşın 16/1b/s7/3,16/2a/s2/2, yüzün ve ḳolın 18/1b/s2/2.
- "S: Geçen sene çıḳdığındanereye çıḳdıñ?" 4/2a/s6; vardığında 5/s18.
- didigin ḳız 20/1b/s1.

Yukarıdan anlaşılacağı üzere ilgi hali ekinde söz konusu ünsüz değişimine rastlnmaması ilginç çekicidir.

1.2.2.8. Göçüşme

Göçüşme, "bir söz içindeki iki ses biriminin göçüşmesi, yer değiştirmesi"[150] olarak tanımlanır. Metinlerimizde yalnız bir kelimede yakın göçüşme ses olayına rastlanmıştır:

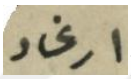
(Far. tobra[151]) > ṭorba 4/8b/c7.

[150] Güney Karaağaç, **Türkçenin Ses bilgisi**, s. 77-78.
[151] Hasan Eren, **a.g.e.,** s. 414.

1.2.2.9. Hece düşmesi

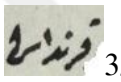
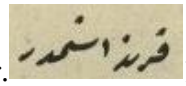
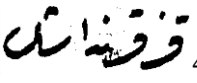
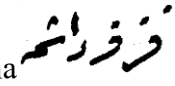
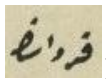
Hece düşmesi, "bir sözdeki hecelerden birinin terk edilmesi olayıdır. Ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip düşmesi biçiminde gerçekleşir" [152] şeklinde tanımlanmaktadır. Hecelerden birinin düşmesine metinlerimizde aşağıdaki örnekler verilebilir:

(Yun. allai) > alay 21/1/c1/2.

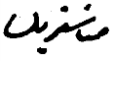
(Yun. ergates) > ırġad 19/4a/s3/3, ….

(Yun. hristianos)> Ḫristiyan 15/1a/c17, ….

(Far. ked-ḫudā > ket-ḫudā > kehyā > kahyā) > "kehyā"[153] 15/1a/s17, ….

(ET. karındaş < karın+daş > kardaş > TT. kardeş) ḳarındaş 3/1a/c12, ḳarındaşımdır. 15/1a/c3, …, ḳız ḳarındaşıñ 4/3b/s9 > ḳız ḳardaşıma 4/3b/c9, ḳardaşıñ 15/1a/s15.

(ET.kimesne < kim ise ne > kimse < kim ise) kimesne 1/1/5, 5/c22, 11/1a/c1/4, …, 13/c1. > kimse 3/1a/c8, 4/5a/c9, …, 5/c18, 8/1b/s3, 9/1b/s18, 10/1a/s11, …, 16/1a/s6, …, 18/2a/c4/9, …, 21/2/c5.

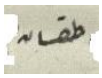
(Yun. monastiri) > manastır 4/7a/c6/2, ….

[152] Güney Karaağaç, **Türkçenin Ses Bilgisi**, s.74.
[153] Artin Hindoğlu, **a.g.e.,** s.406.

(Yun. paneyiri) > panayır 15/2b/c6, ….

(ET. sekizon > sekson > seksön > seksen) > seksen 4/1a/c16/2, ….

(Yun. temelion) > temel 19/13b/c4/2.

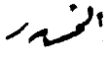
(ET. tokuzon > tokzon > tokson > toksan > doksan) > ṭoḳsan 1/2/c6.

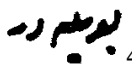
(ne+ aṣıl) > nasıl 2/1/c3, 9/1b/s24, ….

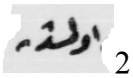
(ne+için) > niçün 4/2b/s4, 15/4a/s15.

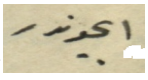
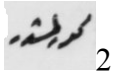
(pek iyi) > peki 15/3b/c1/3

Ayrıca hece düşmesi metinlerimizde bildirme eki “turur /durur”’un ekleşmesinden oluşan “dUr” şeklinde yer almaktadır:

vardır3/1a/c14/2, …; alınmışdır 4/1a/c20/2, … vb.

böyledir 4/4b/s10, …; gelmişdir 1/1/c3/2, … vb.

yoḳdur 2/1/c3/3, …; olmuşdur 21/7/s2/10, … vb.

içündür 19/7b/c1/2;görülmüşdür 21/5/c3.

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. İsim

1.3.1.1. Çokluk eki

"Türkçenin her dönem ve sahasında kullanılan temel çokluk kavramının – lAr ekiyle karşılandığı görülmektedir."[154] Bu ek metinlerimizde –lar, -ler şekillerle yer almıştır:

ḳançıları 1/1/1, merḳūmlara 1/1/15, maḥallerini 1/1/18, gümüşler 1/2/c3/3, keyfiyyetler 2/1/c3/9, kimler 3/1a/s8, yerlerde 4/1a/s16, laḳırdılarıñ 4/1a/s20, ḳabāḥatleriñ 4/2a/s8, ḥaydūdlar 4/2b/s9, işler 5/c19, żābṭiyyeler 6/c16, neferlerine 7/c5/10, ḳapusuzlar 8/1b/c2/3, daʿvācıları 10/1a/c31/2, evlere 10/1a/c32, balları 11/1a/c1/6, mühürleri 11/3a/2, oġlaḳlarını 12/1a/c11, ḳomşular 12/1a/c11/9, bezler 13/c4, ahālīleri 13/c8, istinṭāḳ-nāmeleri 14/1a/2, eşyālarını 14/1a/c10/3, aḫşamlar, vaḳtler 15/1b/s19, ḥabs-ḫānelerde 15/2a/s1/4, bekçiler 16/1a/5, maʿūnalarda 16/1a/c7, giceleri 16/1a/c17/3, ḳaşıḳçılarda 17/2a/c3/4, tatarlarından 18/1a/2, aġalar 19/1a/1, defterleri 19/1b/s1, evlādları 20/1a/s13, eşkālleri 20/1b/s17, gözleri, saçları 20/2b/c13, sarāylılar 21/1/c6/2, yüzbaşılar 21/2/c1, ʿaskerler 21/5/c14, efendiler 21/13/s4/6.

1.3.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, "adın karşıladığı nesnenin birşahsa veya nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleridir" [155] şeklinde tanımlanmaktadır. Türkçenin uzun tarihi boyunca iyelik eklerinde bir takım değişiklikler gerçekleşmiştir.[156]Metinlerde geçen iyelik ekleri aşağıda gösterilmiştir.

[154]Nadir İlhan, **Türk dilinde çokluk,** Elazığ, Manas Yayıncılık, 2009, s.62.
[155] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.135.
[156] Detaylı bilgi için bkz.: Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.222-223.

Teklik 1. Şahıs İyelik Eki

Metinlerimizde teklik 1.şahıs iyelik ekinin hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilleri tespit edilmiştir. Aşağdaki örnekler teklik 1.şahıs temsil etmektedir:

gözime 16/1b/c4/7, yüzime 14/1a/c18/2, 21/9/c3/2, ḳolımıñ18/2a/c1, omuzıma 18/1a/c4/15; reſîḳim 1/1/4, eşyāmı 1/1/c3/2, rüfekām 1/2/c3/2, sāʿatimi 1/2/c6, münasebetim 2/1/c2/3, vālidem3/1a/c6, ḳarındaşım 3/1a/c14, şāhidlerim 3/1a/c15, ḳabaḥātim 4/1a/c18, boynumı 4/1a/c19, eḥvālimde 4/1a/c20, günāhım 4/1b/c2, başımı 4/1b/c3, ḥaydudluġum 4/1b/c8/2, dostlarım 4/8b/c8, meʾmūriyyetim 5/s19, ḳızım 7/c5/3, cerāḥatim 7/c5/12, mücāzatıma 7/4, maʿlūmātım 8/1b/c12, ḳolṭuġumda 12/2a/c6, ġuruşumı 13/c10/2, öküzümü 13/c13, daʿvamı 15/2a/c6, nevbetim 16/1b/c4, ḳolum, yüzüm18/1b/c2/2, burnum, çehrem 18/1a/c4/8,żararım 19/8b/c3/13, vekâletim 19/9a/c2/9/d, Pederim 20/2b/c1, münasebetim 21/3/c6, ʿubūdiyyetim 21/6/c1/14, mesmūʿātım 21/7/c3, ṣaḳalımı 21/7/c3/9, maʿrūżātım 21/8/c1.

Teklik 2. Şahıs İyelik Eki

Bu ek +ñ, +ıñ, +iñ, +uñ, +üñ şekilleriyle metinlerimizde gelmiştir:

ḳolın 18/1b/s2/2, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8, yüzine 16/1b/s7/2**;**tercümānıñ, eşyāñı 1/1/s2/2, aḳçeñ 1/2/s6/2, sözüñ 2/2/s1, ḫaberiñ 3/1a/s5, şāhidleriñ 3/1a/s15, ismiñ 4/1a/s2, işiñ 4/1a/s9, eḥvāliñ 4/1b/s1, maʿlūmatıñ 4/1b/s5, cezāña 4/2b/s16, ḳurtuluşuñ 4/3b/c5/2, ḳız ḳarındaşıñda 4/3b/s9, yarañ 7/s7, ser-māyeñ 11/1a/c1/6, ʿayāliñ, çocuġuñ 12/1a/s7, żāyiʿātıñ 16/1a/s1, maṣrafıñ 19/2a/s5/2, vāliden 20/2a/s9.

Teklik 3. Şahıs İyelik Eki

Metinlerimizde bu ek, tek bir istisna dışında daima düz şeklinde gelmiştir. Tespit edilen örnekler şunlardır:

üstü 8/1b/c2/4**;**eşyasını1/1/10, yüzügini 1/2/c3, ḳocasını 2/1/c2, çāresi 4/1b/s1, babası 4/4a/1, ḳafası 10/1a/c18, iddiāsı 10/1a/s34/2, ḳapusı 11/2b/c1, zevcesi

11/3a/1, onlarıñ kehyāsı 15/3b/c1, kīsesinden 19/1b/c3/12, anıñ yevmiyyesini 19/8b/c3/7, Ferācesi, yaşmaġı 21/9/c1/6/

Çokluk 1. Şahıs İyelik Eki

Metinlerimizde bu ek, sadece bir örnek dışında dudak uyumuna bağlanmıştır. Çokluk 1.şahıs iyelik ekinin hem düz hem yuvarlak ünlülü şekilleri görülmüştür:

dördimiz 17/3a/c5/22; ikimizden 3/1a/c8, ḳaryemizde 3/1a/c11, yanımıza 3/1a/c9/2, ṭarafımıza 4/1b/c5, gitmemizi 4/3a/c18/2, cümlemizi 4/4b/c7, aylıġımızı 4/4b/c6/3, şübhemizi 4/6b/s3/2, aḳrabālarımıza 4/5a/c11/3, hepimiz 4/5a/c16, firārımızda, köyümüze 4/6a/c11, aḳrıbāmız 4/6b/c17, ḳaderimize 14/1b/c5, vaḳtimiz 8/1b/c9, boynumuza15/5a/c8/9, muʿārażamız 15/1b/c13, vilayetimiz 15/2a/c5, dördümüz 17/1b/c3/41, ḥesābātımıza 19/9a/c2/3, ṭaburumuzuñ 21/1/c4.

Çokluk 2. Şahıs İyelik Eki

Çokluk 2. şahıs eki +ñız, +ñiz, +ñuz, +ñüz, +ıñız, +iñiz, +uñuz, +üñüz şekilleriyle metinlerimizde yer almıştır:

boynıñıza 4/7a/c11, göziñizi 19/1b/c3/8, söziñize 21/10/s3, yüziñize 14/1b/s2, yüziñizi 21/8/s1/7; ḫāneñize 3/1a/s6, vālideñiz 3/1a/s7, mesmūʿuñuz 3/1a/s13, miyāneñizde 3/1a/s12, köyüñüzüñ 4/2b/s16, mandıranızda 4/3b/s4, aylıġıñız 4/4b/c6/4, ifādeñize 4/4b/s7, cesāretiñiz 4/5a/s4/2, yalanıñız 4/7a/s1, ʿavdetiñizde 4/9b/s5, maʿlūmātıñız 8/1b/s12, siziñ süriñiziñ 15/4a/s5, siziñ ḫidmetiñiz 19/10b/s1, siziñ vaẓīfeñiz 19/10b/s2/2, başıñızda 19/11a/s2, yevmiyyeleriñizi 19/13a/s4, hemşīreñiz 20/2b/s1, ismiñiz 21/1/s1, ḳomandañız 21/1/s4, tezkiyeñiz 21/9/s4.

Çokluk 3.Şahıs İyelik Eki

Bu ek dudak uyumuna girip Türkiye Türkçesi halini alarak +ları, +leri şekilleriyle tespit edilmiştir:

cezālarını 4/6b/s9/2, isimlerini 4/8b/s9, beynlerine 10/1a/c20/2, eşyālarını 11/2a/c2/5, paralarını 19/9b/s2/2, anlarıñ çıḳarları 19/9b/c2, şekillerini 21/5/c4

Ayrıca“iyelik ekindeki işlev zayıflaması ve kalıplaşması sonucu işlevi güçlendirmek amacıyla örneklerde ek yığılması yoluyla iki iyelik ekinin üst üste"[157] getirildiği bilinir. Metinlerimizde de bu durumla ilgili bazı örnekler tespit edilmiştir:

birisi 3/1a/c11, …; aḫşamısı 7/c5, 15/2b/c15,15/5b/s3; ṣabāḥısı 5/c17,7/c5/13; evvelisi 15/2b/c21, 19/5a/c2/2; heftebaşısı 19/5b/c3/4

1.3.1.3. İsim Çekim Ekleri

Hâl ekleri, “Cümle içinde, adları, başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan eklerdir.”[158] olarak tanımlanır. Biz çalışmamızda hâl eklerini şu başlıklar altına alacağız:

1.3.1.3.1. Yalın Hâl

Yalın hâl,“ismin, karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiçbir münasebet ifade etmeyen hâlidir. Demek ki isimlerin başka bir unsura bağlı olmayan normal teklik, çokluk ve iyelik şekilleri yalın halleridir.”[159] Metinlerimizde tespit ettiğimiz yalın haldeki örneklerden bazıları şunlardır:

şāhidler 1/1/2, keyfiyetler 2/1/c3/9, babam 4/4a/c1, eniştem 4/4a/c10, kişi 4/5a/s16, ḳanlar4/6b/c8, ḳabāḥat 4/6b/s9/2, kimse 4/8a/c5, keyfiyyet 4/8a/s16, mādde 4/8a/c20, adamlar 4/10a/s2, meh-tāb 4/10b/c3, ṣanʿatıñ 8/1a/s5, tüccār 10/1a/s27, ḳoyunlar15/1a/s14.

1.3.1.3.2. İlgi Hâli Eki

İlgi hâli, “bir ismin başka bir isimle olan ilgisi olduğunu gösteren hâl ektir.”[160] “Eski Türkçede ek –ıñ, -iñ, -uñ, -üñ; -nıñ, -niñ, -nuñ, -nüñ şeklinde idi. Fakat Eski Anadolu Türkçesinde ekin yalnız yuvarlak vokalli şekilleri vardı, ekin

[157] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.148. Ayrıca bkz.: Şahap Bulak, “Üçüncü Kişi İyelik Eklerinin Kelime Türetme İşlevi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,** C. 9, S. 42, Şubat 2016.
[158] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü,** s.74.
[159] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.227.
[160] Mehmet Vefa Nalbant, “Çağtay Türkçesinde Görülen (+nI) ilgi hali ekinin kökeni üzerine”, **Türkbilig,** 2018/ 36, s.21.

vokali ancak Osmanlıca içinde uyuma bağlanmıştır.” [161] Metinlerimizde de ek tamamen uyuma dâhil olduğu görülür.

merḳūmuñ 1/1/17, mersūmeniñ 2/1/c2, tüfengiñ 3/1a/c9, ḳırḳ kişiniñ 4/1a/c17/2, Pederiñiñ 14/1a/s3, maddeniñ 5/c22, baḳḳālıñ 11/2a/c2/8, benim çobānımıñ 15/3b/c21, bekçileriñ 16/1b/4, Ramażān’ın 17/3b/s7, ḫāneniñ 19/1b/s2, hemşīreniñ 20/2a/s12, Sulṭan Murād’ıñ 21/2/c2.

1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki

Yönelme hâli, “yaklaşma, yönelme bakımlarından ismin karşıladığı nesneyi fille bağlayan hâldir.”[162] Bu ek esas fonksiyonu olan yaklaşma dışında yer, zaman, sebep, karşılaştırma, amaç gibi anlamlarda da kullanılır.[163] Bu ek, “Eski Türkçede -ġa, - ge şeklinde idi. Batı Türkçesine geçerken çekim eklerinin başındaki ġ ve g’ler düştüğü için– a, -e şekline dönüşmüştür.”[164] Metinlerimizde yaklaşma eki –a, -e ekleriyle yer almaktadır.

şaḫṣa 1/1/4, eve 1/1/9, baña 1/1/10, merkebe 1/1/13, şehre 1/1/14, merḳūmlara 1/1/15, ḳahve-ḫāneye 1/1/16, yola 1/1/18, İskender’iyye’ye 1/1/s1, size 1/1/c1, refīḳlerime 1/2/c3/3, Mışır’a, ġuruşa 1/2/c6, bāġ-çeye, köyüme 4/1a/c12, saña 4/3b/s8, ölilere 4/6b/s4, buña 4/7b/c7/3, ḫidmetime 4/8a/c9, keçilere 4/8b/c13, varaḳaya 4/9a/c5/5, taḥḳīḳe 4/9b/c6, bayraḳ-dāra 8/1b/c2/3, ġurūba 11/1a/c1/9, ṣandala, iskeleye 11/1b/c2/7, manastıra 11/2a/c1, ḳapuya 17/3a/c5/26, giceye, gündüze 21/1/c9.

1.3.1.3.4. Yükleme Hâli Eki

Yükleme hâli,“geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu hâldir”[165]. Yükleme hâli eki, “Eski Anadolu Türkçesinden başka

[161]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.230.
[162]Kemal Eraslan, “Eski Türkçe’de yönelme (dativ) hâli ekinin yapı, fonksiyon ve ifadeleri”, **TDED,** C. 29, S. 0, 2000, s: 67.
[163]Asım Gündüz, **Niyzi-i Mısri’nin Dîvân-ı ilâhiyt Eserindeki İsim Hâl Ekleri,** Yüksek lisans, Danışman, prof. Dr. Erhan Aydın, İnönü Üniversitesi, Sosyl Bilimler Enstitüsü. Malatya 2016, s. 48.
[164] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.234.
[165] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** 4. bs., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 290.

Osmanlıca içinde de uzun zaman –ı, -i olarak yalnız düz şekilli olmuş, ancak Osmanlıcanın sonlarına doğru vokal uyumuna bağlanarak bugünkü çok şekilliliğini kazanmıştır"[166].Metinlerimizde tespit edilen yükleme hâli eki sadece düz ünlülü kullanılmıştır. Örneğin;

ḳapuyı 1/1/9, ḫānesini 1/1/10, maḥallerini 1/1/18, ḫuṣūṣını 1/1/s1, ḳocasını 2/1/c2, göstermesini 2/1/c3/3, başımı 4/1b/c3, altunları 4/2a/s15, onları 4/2a/c15, ḳabāḥatlerimi 4/2a/c19, arḳadaşlarımı 4/2b/c7, sizi 4/3a/s4, gitmemizi 4/3a/c18/2, beni 4/3a/c18/3, beynlerini 10/1a/c20/4, aḳçeyi 10/1a/s32, sefīneyi 11/1a/c2/3, pāreyi 13/s4, ismini 15/2b/c19, ḳoyunları 15/3b/s6, ayaġını 15/3b/c14, çocuġını 15/3b/s17, ifādesini 16/1b/c17/23, yevmiyyesini 19/5b/c3/5, cāmlarını 19/6a/c3/12, senedi 19/9a/c2/7/d, nevbeti 21/1/c9, şekillerini 21/5/c4, tezkiyesini 21/9/s4, aġaları 21/10/s2

1.3.1.3.5. Bulunma Hâli Eki

Bulunma hâli,"eklendiği ad ile fiil arasındaki bağlantı özelliği açısından, bulunma ve yer gösterme kavramına koşut olarak zaman, iş, süreklilik, içinde olma, tarz, bildirme, karşılaştırma, gösterme, vasıta, amaç, sebep vb. ifadeleri"[167] içeren hâldir. Bu ek, Eski Türkçede konsonant uyumuna bağlı olmayarak –ta, -te, -da, -de şeklinde idi, Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlıca uzun zaman ekin yalnız d'li şekilleri var olmuş, t'li şekilleri ise, ancak son zamanlarda ortaya çıkmıştır.[168] Metinlerimizde bulunma hâli eki, düdak ünsüz uyumuna bağlı olmayarak –da, -de şeklinde gelmiştir.

ṭarafda, yaşında 1/1/2, ʿavdetimde 1/1/9, yolda 1/1/15, Mışır'da 1/1/s2, 1/1/s2, ḥaḳḳında 1/1/c3, yerde 1/1/s4, loḳandada 1/2/s2, eṣnāda, derûnunda 1/2/s4, İskenderiyye'de 2/1/1, ḳonsolos-ḫānesinde 2/1/s1, İstanbul'da 2/1/c1, ḫidmetinde 4/1a/c8, köyde 4/1a/s15, eḥvālimde 4/1a/c20, ṭaġlarda 4/2b/c15, ḳaraġolda 10/1a/c32, manastırda 11/1b/s3, ḥükūmetde 19/9a/c2/7/d, ḫuṣūṣātda 21/12/c3/2.

[166] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.227.
[167] Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.299.
[168] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.235.

1.3.1.3.6. Uzaklaşma Hâli Eki

Uzaklaşma hâli,"ismi fiile bağlayan ve genellikle fiilin kendisinden uzaklaştığını, ayrıldığını belirten bir hal"[169] olarak tanımlanır. Bu ek, ana işlevi olan uzaklaşma yanı sıra çıkma, ayrılma, kaynak, tür, başlama, yokluk vb. anlamlarıifade etmektedir.[170] Bu ek "Eski Türkçede tın, -tin, -dın, -din şeklinde dar vokalli idi. Batı Türkçesinde ise, geniş vokalli olmuştur. Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlıcanın ilk devrelerinde ise -dan, -den şeklinde idi. Osmanlıcanın sonlarında bugünü –dan, -den, -tan, -ten şekillerini almıştır."[171] Metinlerimizde -dan, -den şekilleriyle gelen bu eki gösteren bazı örnekler şunlardır:

tütünciden 1/1/11, İskenderiyye'den 1/1/12, Mışır'dan 1/1/s1, ḳonsolos-ḫāneden 1/1/s3, maḥallerden 1/1/s4, cevābdan 1/2/c1, çelikden 1/2/s5/2, ḳapudan 2/1/c5, māhdan 4/1a/s6, ḥabsden 4/1b/s4, ḳatlden 4/6b/s8, aḫşamdan 15/2b/s8, ḳaṣabadan 15/3b/c8, ḥayvāndan 18/1b/s4.

1.3.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki

"Eşitlik hâli eki –CA'dir. Eşitlik hâli, ismin eşitlik, gibilik, benzerlik ifade eden hâlidir."[172]Aşağıdaki örneklerde eşitlik eki geçmiştir:

taḳdīrce 1/1/s2, akdemce 2/1/2, mukaddemce 2/1/c1, kirlüce 2/1/c3/5, eyüce 2/1/c3/7, güzelce 4/1b/s3, müddetce, ṭoġrıcasını 4/3a/s4, berāberce 4/3a/c18/2, uzaḳça 4/4a/c7, ayruca 4/4b/s8, düzce 4/4b/c8, ḫafīce 4/6a/c11, ziyādece 4/9a/c12, Müslimāncasını 4/10a/c10, çuḳurca 4/10b/c3, ḫaylüce 7/c7, ṣūretce 15/2a/s13, lisānınca 16/1b/c17/5, evvelce 17/1b/s1, maṣārifātınca 19/2b/1, mūcibince 19/3a/c2, miḳdārca 19/8a/c2/9, dilberce 20/1b/c17, şişmanca 21/4/c2/2, ʿaskerce 21/4/s6.

---

[169]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.150.
[170] Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi,** s.341.
[171] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.236. ayrıca bkz.: Zeynep Korkmaz, **Türkçede Eklerin kullanılış şekilleri ve ek kalıplaşması olayları,** Ankara, TDK Yay., 2018, s. 14-18.
[172]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.150. Ayrıca bkz.: İbrahim Tosun, "Türkiye Tükçesinde +cA Ekinin kullanım ve anlam çeşitliliği", **Turkish Studies,** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 5/4, Fall 2010, s. 1472-1486

1.3.1.3.8. Yön Ekleri

Yön ekleri, "fiilin cerayan ettiği yönü gösterir ve ismi fiile bağlayan ekler"[173] şeklinde tanımlanmaktdır. Yön ekleri,–ra, -re ve –arı, -eri olmak üzere iki çeşittir.[174] Metinlerimizde tespit edilen yön ekleri örnekleri şunlardır:

+ra, +re:

ṣoñra 2/1/c4, ṭaşraya 21/7/c3/11.

+aru, +erü:

berü 1/1/7, ṭışaruda 9/1b/c16, yoḳaruda 12/2b/c5, içerü 15/1b/c8, ilerü 15/2b/c16/2

1.3.1.3.9. Vasıta Hâli Ekleri

Vasıta hâli, "adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılışta "vasıta" olarak kullanıldığı veya "birliktelik" ifade ettiğini gösterme hâlidir."[175] "Eski Türkçede vasıta hâli eki olan In/-Un eki, zamanla işlekliğini yitirerek kalıplaşmış ve yerini *ile* edatına bırakmıştır. *ile* edatı zamanla –lA şeklinde ekleşerek yeni bir vasıtahâlieki olmuştur."[176] Metinlerimizde bu ek, +la, +le ve ile şekillerde yer almaktadır.

çocuḳ ile 1/1/8, merkeble 1/1/12, ḳayıḳ ile 1/1/12, süvār ile, merḳūm ile 1/1/13, küpe ile 1/2/s3, gümüşler ile 1/2/c3/3, bal mūmuyla 1/2/s5/2, altun ile 1/2/c6, hey'etle 4/2a/c14, bıçaġıyla 4/8b/c20, misāfir ile 10/1a/c13, beyānıyla 10/1a/c14

[173]Mevlüt Erdem, Yön Ekleri: Çekim ve Türetim özellikleri bakımından tarihsel bir değerlendirme, **Prof. Dr. Mine Mengi adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri,** Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çukurova Üniversitesi, Adana 2012, s.627.
[174] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.242.
[175] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.322.
[176] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.152. ayrıca bkz.:Birol İpek, Türk Dilinde vasıta Hâli, **Türkiyat araştırmaları Dergisi**, Selçuk Üniversitesi, S. 23, 2008, s:66.

Bu eklerin yanında Türk dilinin sahalarında vasıta hâli olarak kullanılan[177] "birle" edatı metinlerimizde geçmiştir.

taḥmīl birle 1/1/12, iʿṭā birle 1/2/c3/5.

1.3.1.4. Ad Tamlaması

"Birinci adın ilgi, ikinci adın iyelik durumunda bulunduğu söz öbekleri; ilk gramer çalışmalarında izafet, terkîb-i izafet; daha sonraki çalışmalarında ise ad takımı, ad tümlemesi, isim tamlaması ve ad tamlaması gibi terimlerle karşılanmıştır."[178] Ad tamlamaları, Belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması olmak üzere üç gruba ayrılır:

1.3.1.4.1. Belirtili Ad Tamlaması

Belirtili ad tamlaması, "tamlayan adın sonuna ilgi durumu eki, tamlanan adın sonuna da üçüncü şahıs iyelik eki getirilerek yapılan tamlama türüdür." [179] Metinlerimizde çok kullanılan bu tamlama türünden birkaç örneği zikredebiliriz:

merḳūmuñ ḫānesinde 1/1/17, mellāḥıñ istinṭāḳ-nāmesi 1/2/4, Aġustosuñ evāsıṭında 2/1/c3/9, tüfengiñ ṣadāsını 3/1a/c9, merḳūmuñ ifādesi 3/1a/c13, laḳırdılarıñ yeri 4/1a/s20, maddeniñ vuḳūʿundan 5/c22, köyüñ imāmı 12/2a/c11/5, tüfengiñ aġzı 12/2a/s6/4, Pederiñiñ ismi 14/1a/s3, dükkânıñ kilīdini 14/1a/c10/2, Arnabudlarıñ ḳoyunları 15/5a/s4, bekçileriñ mūvācehesinde 16/1b/4, Ramażān'ıñ ibtidāsından 17/3b/s7, ḫāneniñ taʿmīri 19/1b/s2, ʿameleleriñ yevmiyyelerini 19/1b/s3, işiñ tekmīlinden 19/2a/c3/15, alçılarıñ parası 19/13a/s6/3, merḳūmuñ ḳarısı 20/1a/s7, Yahūdīniñ hemşīresi 20/1b/c12, hemşīreniñ eşkāli 20/2a/s12, ḳapunuñ öñünde 21/2/c1, efendimiziñ ḳulaġından 21/9/c1, şāhidleriñ tezkiyesini 21/9/s4, Sulṭān merḥūmuñ cenāzesi 21/13/s4

[177] Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.,1992, s.22.
[178] Fevzi Karademir, **Türkiye Türkçesinde İyelik Olgusu**, İstanbul, Kesit Yay., 2013, s.221.
[179] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.285.

1.3.1.4.2. Belirtisiz Ad Tamlaması

"Tamlayanı eksiz olan isim tamlamalarına" [180] belirtisiz ad tamlaması adlandırılmaktadır. Metinlerimizden bazı örnekler şunlardır:

Ḳonsolos ḳançıları 1/1/1, iḳāmet eṣnāsında 1/1/s4, yemek behāsından 1/1/c4, şarab parası 4/1a/c16/2, ṭavuḳ tüyiyle 4/1b/c3, keçi mandırasında 4/8a/s16, uyḳu arasında 4/8b/c20, kelām eṣnāsında 11/1b/c2/3, Ṭuzla iskelesine 11/1b/c2/4, taḥarrī işlerine 17/2a/s2, Ḥaleb ehālīsinden 17/3b/c1, maṣraf defterlerini 19/1a/c2/10, sarāy ḳapusundan 21/2/c2/4.

1.3.1.4.3. Zincirleme Ad Tamlaması

Zincirleme ad tamlaması, "Tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş tamlama türü; bir ad tamlamasının ikinci bir ad tamlaması kurmasıdır" [181] şeklinde tanımlanır. Metinlerimizde bu tamlama şu şekilde gelmiştir:

yol refīḳiniñ firārları 1/1/s1, mersūme ḳocasınıñ rüfeḳāsından 2/1/c3, çorāb pār-çesiniñ içinde 2/1/c3/6, merḳūmuñ gelmesiniñ sebebi 3/1a/s6, ḳır çavuşunuñ bayraḳ-dārı 5/c12, kimiñ mālınıñ çobānısıñ 12/1b/s6, Arif Efendi'niñ ḫāne pencereleriniñ cāmı 19/8b/c3/15, merḳūmuñ ḳızlarınıñ eşkālleri 20/1b/s17, Ferʿiyye sarāy'ınıñ ḳapularınıñ muḥāfaẓasına 21/1/c8, Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ bende-gānınıñ berāber içerüye bıraḳılması 21/2/s6, Ḥarem daʾiresiniñ ḫidmetinde 21/14/s8.

1.3.1.5. İsim Yapma Ekleri

1.3.1.5.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsimden isim yapma ekleri, "isim kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan yapım ekleridir."[182]Metinlerimizde tespit ettiğimiz isimden isim yapma ekleri şunlardır:

[180]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.186.
[181] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü,** s.253.
[182]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.154.

+aḳ/ +ekeki genellikle organ isimleri türetir.

göbeginden 15/1b/c3, ḳulaġımla 19/12a/c1/29.

+an /+en eki **"**Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevindeki bir ekin Türkiye Türkçesine uzanmış ve kökle kaynaşarak canlılığını yitirmiş bir kalıntısı niteliğindedir."[183]

oġlandır 12/1a/s8.

+ca/ +ce, +ça/ +çeeki"eşitlk durumu ekinin donmasıyla yapım eki niteliği kazanmıştır. Dil, yer, renk, hayvan, hastalık adları yapar."[184]

ʿArabca 1/1/c3, 17/1b/c3/31, 17/3a/c1/2, esmerce idi 20/1b/c3/3.

+cıḳ/ +cik/ +cuḳ/ +cükeki **"**Türkçede başlangıçtan beri kullanılan ve son zamanlarda çok işlek hale gelen bir ektir. Küçültme eki denir."[185]

büyücek 20/2b/c13, oracıḳda 4/7b/c7.

+cı/ +ci, +çı/ +çi eki "işleklik derecesi çok yüksek bir ektir. Bu ekle genellikle, kelimelerin kök ya da gövdelerinin belirttiği bir görevi sürekli olarak yapan ve bu görevi meslek edinenleri gösteren kelimeler yapılır."[186]

ḳunduracı 1/1/4, tütünci 1/1/11, ḳolcı 4/1b/c5, kirācı 4/3b/s3, aʿşārcı 4/9a/c12, daʿvācıları 10/1a/c31/2, tüfenkçiden 11/2b/s3, ḫāncı 15/5b/c4/6, bekçiler 16/1a/5, gezici16/1a/c14, çıḳıḳçı 18/1a/c4/12, alçıcı 19/3a/c3/7, ṭaşçı 19/13b/2, kerasteci19/14a/2, eskici 20/1a/c1, çalġıcı 20/1a/c10, mābeyinciler 21/6/c1/6.

+daş/ +deş eki "Türkçede eskiden beri kullanılan bir ektir. Ekin asıl fonksiyonu eşlik, ortaklık ifade etmek olup mensubiyet, bağlılık fonksiyonu ondan çıkmıştır."[187]

[183]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.156.
[184]Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili,** 9. bs., Ankara, Grafiker Yay., 2015, s.270.
[185]Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi,** s.266.
[186]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.158.

ḳarındaş 3/1a/c12, arḳadaşı 4/1b/2, 4/7a/s4

+(y)ın, +(y)in eki **"**İsimden isim zarf ekidir."[188]

öyleyin 1/1/8, 2/1/c3/4, demin 4/1b/s6, yazıñ 4/2b/c14

+lı, +li, +lu, +lü eki **"**yaygın ve kullanım sıklığı yüksek eklerden biridir. Sıfat kategorisinde sözcük yapar. –sIz ekinin olumlu karşılığı olarak kabul edilir. Sahiplik, bedensel/maddesel ve ruhsal nitelik bir yere / bir şeye aitlik ifade eder."[189]

Avrupalu 1/1/9, teʾkīdlü 2/1/c3/7, töhmetlü 8/1b/s3, külliyetlü 11/1a/c1/6, miṣillü 11/3a/2, faẓīletlü 17/1a/s3/4, gizlü 19/4a/c1, ʿizzetlü 19/4b/s3, ḳaryelü 19/11b/c1/6, gözli 20/1b/c3/3, boylı 20/2a/c12/2, sābıḳalu 21/9/s5**;** mühürlü 1/2/s4, köylüden 4/1a/c17/2, dürlü 5/s18/2, ṣıġalı 21/7/c3/7, küflü 15/3a/c2, yüklü 16/1a/c13, ḳaşlı, ṣaçlı 20/1b/c3/3, çehreli 20/2a/c12/2, borçluyum 21/4/c8, yüzlü 21/5/c12…

+lıḳ/ +lik/ +luḳ/ +lük eki **"**kavram ekidir. Genel oluş ve bol bulunuşu bildirir. Varlık adı olan kök ve gövdelere getirilerek, somut varlık adlarını soyutlaştırır."[190]

ġuruşluḳ 1/2/c6, ḳālıb-zenlik 2/1/c1, ḳunduracılıḳ 2/1/c2/2, ḳāʾimaḳamlıġı 3/1a/2, kendülügünden 3/1a/c4/3, dülgerlik 4/1a/c4, ḥadūdluḳ, ḫırsızlıḳ 4/1a/s19, çiftlik 4/3a/c7, aylıḳ 4/3a/c8, çobānlıḳ 4/8b/s1, aydınlıḳ 4/8b/c21, ġalebelik 4/9b/c10, żabṭiyyelik 8/1a/c5, günlük 13/c6, bāġlıḳ 15/1a/c10, ḫastelik 15/1a/c17/2, sipāhlıġı 15/1b/c9, yaġmurluḳ 15/2a/c1/2, kehyālıġı 15/3a/c7, balıḳçılıḳ 16/1a/c7, tatarlıḳ 18/1a/c1/2, keyifsizligi 19/1a/c2/5, gündelik 19/2a/s1/2, ırġadlıḳ 19/5b/c1/6, merteklik 19/12a/c3/2, ḳaṣṣablıḳ 20/1a/c11/2, tüccārlıġı 20/1b/c7/2, cānbāzlıḳ, çalġıcılıḳ, terzīlik 20/1b/c10, şenlik 21/4/s6, ṣaġlıġında 21/9/c3

+ıncı/ +inci/ +uncı/ +ünci eki"sayı isimlerden sıra sayı sıfatları yapan işlek bir ektir."[191]

---

[187]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.167.
[188]Metrol Tulum, **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, TDK Yay., 2011, s.117.
[189]Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili**, s.273.
[190]Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi**, s.256.
[191]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.164.

altıncı 2/1/1, ikinci 4/1b/4, dördüncisi 4/4b/s11, üçünci 4/7a/1, on yedinci 11/1a/c1/3, sekizinci 15/2a/s10, beşinci 17/1a/c2, birinci 17/2b/c2/3.

+sız/ +siz/ +suz/ +süz eki **"**isimden "yokluk, eksiklik" bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten çok işlek bir ektir."[192]

pasaporṭsuz 1/1/c3/3, ḳabāḥatsiz 4/5b/s7, ḫırsız 4/6a/s17/2, aḳçesiz 10/1a/c29, ḥaḳsızdır 18/2a/c1, keyifsiz 19/1a/c2/3, ferācesiz 21/9/c1/6.

+sızın/ +sizin eki "-sIz ekiyle –In vasıta hali ekinin kalıplaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Mastar yapan –mAk ekinden sonra gelerek – mAdAn zarf-fiil ekine paralel zarflar yapan" ektir.[193]

düşmeksizin 15/2a/c1, icrā olunmaḳsızın 21/3/c5, olmaḳsızın 21/14/s3.

+leyin eki **"**Eski Osmanlıca bir benzerlik hali anlatımına sahip olarak canlıdır. Yeni Türkçede yalnız zaman adlarından yapılmış –in zaman zarfları değerinde birkaç kelimede görülür"[194]

ṣabāḥleyin 1/1/15, aḫşamleyin 4/4b/c6/11, giceleyin 14/1a/c4/2.

+ar, +er, +şar, +şer eki"Ar+ asıl sayılardan üleştirme sayı sıfatları türeten bir ektir, +şAr eki ise ünlü ile sonuçlanan sayı adlarından üleştirme sıfatları yapan bir ektir."[195]

birer 15/3b/c19, beşer 19/12b/c8/4, ikişer 4/4b/c6/11, ellişer 15/4a/c5, altışer 19/7b/c2/6, yedişer 19/8b/c3/12.

+tı, -ti, -tu, -tü eki **"**yalnız tabiat taklidi isimlerde kullanılan işlek bir ektir"[196].

gürülti 6/c15, gürültiyi 9/1b/s18.

---

[192]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.140.
[193]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **Ses ve Şekil Bilgisi**, s.167.
[194]Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili,** s.191.
[195]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.121, 142.
[196]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.177.

1.3.1.5.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiilden isim yapma ekleri "fiil kök veya gövdelerinden isim türeten eklerdir."[197]şeklinde tanımlanır. Metinlerimizde tespit ettiğimiz başlıca fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

-ıcı, -ici, -ucu, ücü eki "Türkçede eskiden beri kullanılan çok işlek fiilden isim yapma eklerinden biridir. Yapan, eden anlamına gelen isimler ve sıfatlar yapar."[198]

sürici 18/1a/c4/2, yapucı 19/3a/c3, yazıcısı 19/4b/c1/3.

-aḳ eki **"**eskiden beri işlek bir ektir. Yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi çokça yapanı, olanı, yapılanı, o hareketin yapıldığı yeri, aleti; o hareketle yapılan şeyi; hâsılı fiilin tesirinde kalan çeşitli nesneleri karşılar."[199]

yataḳ 1/1/c4, ḳonaġıma 4/3a/c13, bıçaġıyla 4/9a/c17, çolaḳ19/11a/c2/3.

-ı, -i, -u, -ü eki **"**çok işlek ve verimli bir ektir. İşlev bakımından fiilin gösterdiği işin türü veya sonucu olan somut ve soyut adlar ve sıfatlar türetir."[200]

Ṭolu 3/1a/c4/3, ḳorḳusıyla 4/4b/c4, ölülere 4/5b/s4, ölileri 4/6a/s7, ḳoḳudan 4/7a/c9, ayrı 15/1b/s18

-ġı, gi, -ġu, -gü, -ḳı, -ki, -ḳu, -kü eki **"**kullanım sıklığı yüksek olan eklerden biridir. Somut/soyut; etken/ edilgen anlamlı sözcükler yapar."[201]

uyḫu 4/4b/c6/13, uyḳu 4/4b/c9

AġAn/ - AġAn eki **"**işlek olmayan eklerden biridir."[202]

yataġan 4/10b/c4/2

---

[197] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s.473.
[198]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.174.
[199]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.188.
[200]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.153.
[201]Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili**, s.280.
[202]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.171.

(I)-ḳ, -k eki **"**eskide beri kullanılan ve eylem sonucu ortaya çıkan niteliği bildiren adlar yapan"[203] ektir.

ḳayıḳ 1/1/4, artıḳ 1/1/18, açıḳ 4/4b/s6, uyanıḳ 4/6a/s1, ḳırıḳ 11/1a/c2/2, deliginden 13/c10, ḳaçıḳ 15/2a/s2, yuvarlaḳ 16/1b/c17/18

-maḳ, -mek eki **"**fiilin mastar biçimi diye de adladırılan –mAk eki, fiildeki soyut hareketleri adlandıran, onları ad biçimine sokan bir ektir."[204]

temāşā itmek 1/1/15, araşdırmaḳ 1/1/17, gelmek 1/1/s1, istemek 1/1/s2, çalmaḳ 1/2/c3, virmemek 2/1/c1/2, atmaḳ 2/1/c3/4, almaḳ 2/1/c5, kesmek 3/1a/c6, göstermek 3/1b/c1/4, ṭutılmamaḳ 4/1b/c8, söylemek 4/3a/c18/4, uyumaḳ 4/4b/c6/13, öldürmek 4/4b/c7, ṣoymaḳ 4/5a/s5, ḳaçmaḳ 4/5b/s3, ilişmemek 4/6b/c14, uġramamaḳ 4/7a/c11/3, olmaḳ 4/7b/c7, bulmaḳ 4/7b/c7, götürmek 4/8b/c7, ḳalḳmaḳ 7/c5/7, çıḳarmaḳ 7/c5/8, baḳmaḳ 8/1a/c38, barışdırmaḳ 10/1a/c20/2, oṭlatmaḳ 12/1b/c11/2, dögmek 15/1b/c13/2, çaġırmaḳ 16/1b/c17/6, aramaḳ 17/1b/c1/2, yapdırmaḳ 19/3a/c2/3.

-maḳlıḳ, -meklik eki "(-maḳ/ -mek) isim-fiil ekinin –lıḳ/ -lik isimden isim yapma ekiyle birleşmesinden oluşmuştur. Osmanlıca gramerlerde de masdar-ı te'kidi ad altında incelenir ve soyut –lıḳ/ -lik eki alan masdar açıklaması yapılır."[205] Metinlerimizde bu ek mAk mastar eki ile aynı fonksiyonda kullanılan bir ektir.[206]

olmaḳlıġın 1/1/s2/3, beyān itmekligim 1/1/c3, uġramaḳlıġım 1/1/c3/3, görünmekligi 1/2/c3/2, söylemekligi 4/9a/c2/2, dimekliginñ 15/2a/s1, yatırmaḳlıġınñ 15/2a/s1/5, muʿāyene olunmaḳlıġımı 18/1b/c1/6, virmekligi 19/4b/s1/9, mühürlemekligim 19/9a/c2/9/d, taṣdīḳ eylemekligim 19/9a/c2/10/d.

[203]Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi**, s.282.
[204]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.162.
[205]Nesrin Bayraktar, **Türkçede Fiilimsiler**, Ankara, TDK Yay., 2018, s.19. Ayrıca bkz.: Kemal Eraslan, -Maḳlıḳ/ -meklik ve maḳçı /-mekçi Birleşik Ekleri Hakkında, V. **Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri** I, TDK Yay., 1. C., Ankara, 20-26 Eylül 2004, s. 927, 928., Hatice Tören, **Alî Şîr Nevayî Sedd-i İskenderî (İnceleme- Metin)**, Ankara, TDK Yay., 2001, s.40.
[206]Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi,**3. Basım, Ankara, Akçağ Yay., 2011, s. 74.

-ma, -me eki **“**-maḳ, -mek gibi işleklik sahası bütün fiil kök ve gövdelerini içine alan bir ektir. -maḳ, -mek’in hareket isimleri yapmasına karşılık –ma, -me’nin fonksiyonu iş isimleri yapmaktadır.”[207]

ʿibāret olmasıyla 1/2/c6, gelmesiniñ 3/1a/s6, ṣoyulması, urulması 4/4b/s6, öldürmesiniñ 4/4b/c7, ḳaçmalarını 4/7a/c11/3, tasalluṭ itmesini 8/1a/c25/2, yatmasını 10/1a/c17, ḳalmasından 10/1a/c17/2, ḫaber virmemesi 11/1a/c1/11, alınmasını 11/2b/2, yayılmadan 13/c13, götürmesi 15/5a/c8/6, çizmeñ 16/1a/s9/8, buldırılması 17/1a/s3/7, añlaşılmasıyla 17/1b/c3/33, işlemesi 19/8a/c1/3, yazılmasını 19/9b/s1/3, gönderilmesini 19/14a/5, çıḳarılması 21/3/c5/2, bulunmañızla 21/3/s6.

-ış, -iş,-uş, -üş eki **“**eylemi biçim olarak adlandırır. Bütün eylem kök ve gövdelerine getirilen ve Türkçenin bütün zamanlarda işlek olan bir ektir.”[208]

ḳurtuluşuñ 4/3b/c5/2, gidişinde 4/8a/s3

1.3.1.6. Soru Eki/ Eadatı

Soru eki “ismin soru şeklini yapan isim işletme ekidir.”[209]Metinlerimizde soru eki, ayrı yazılarak hem isimlere hem de fiillere -mı, -mi şekilleriyle gelmiştir.

aḫşam *mı* geçdi gündüz *mi* geçdi 4/5a/s8, siz bu işi işlediğiñiz ḥalde korkmadıñız *mı* 4/5a/s9, sizi ṭanımadı *mı* ve gizlice bir şey söylemedi *mi* 4/5a/s14, siz o vaḳt uyḳuda *mi*diñiz 4/6a/s1, o mandırada baʿzı misāfirler bulunur*mı*ydı 4/8a/s9/2, ṣoñra götürdüñ *mı* 5/s14, uyuyor *mı*ydı 15/1a/s15, arḳadaşlarında daḫı yoḳ*mı*dır 15/4b/s4, bulunduñ *mı* 19/5a/s1/3, yalñız *mı* geldiler 21/4/s2.

1.3.2. Zamir

Zeynep Korkmaz, zamirlerin “adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir… Zamirler de adlar gibi

[207]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.186.
[208]Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi**, s.280.
[209]Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 490.

çekim, çokluk ve iyelik ekleri alarak çekime girebilir ve tamlama kurabilirler"[210]olduğunu belirtir. Metinlerimizde zamir altı alt grupta ele alınmıştır. Bu gruplar şöyledir:

1.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri,"varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi isimlerinin yerine kullanılan zamirlerdir."[211]. Şahıs zamirleri altı alt başlıkta ele alacağız:

Teklik 1. Şahıs Zamiri

Metinlerimizde teklik 1.şahıs zamiri ben, yalın, bulunma, ayrılma, ilgi, belirtme, vasıta, yönelme hali eklerini almıştır. Bu eklerini almış zamir şöyle gelmiştir:

ben bir büyük adam olurdum. 1/2/c7, baña bu ḳālıbı virmiş 2/1/c1, eger ẕikr olunan sikke *benim* olsaydı 1/2/c7, mersūme *beni* öyleyin ṣoñuna atmaḳ istedi 2/1/c3/4, *benden* suʾāl itdi 11/1b/c2/4, egerçi *benimle* ġavġā itmişler midir? itmemişler midir ? 15/2b/c14.

Teklik 2. Şahıs Zamiri

Teklik 2. Şahıs zamiri sen, yalın, yönelme, bulunma, belirtme, vasıta, ilgi hali eklerini almış şekillerinde bulunmuştur:

sen de bir fenālıḳ yapdıñ mı4/1a/s9, *sende* işleyen ʿameleler ile lüzūm görilen kireç ve alçı ve ṭaş ile sāʾireyi daḫı ḳarantina-ḫāne defterine ḳayd ider imişsiñ 19/8a/s1/3, siz orada Ferʿiyye sarāyınıñ anaḫtarları *sende* maḥfūẓa olup 21/5/s1, *senden* emiñmidir 4/1a/s18, *seniñ* midir yoḫsa refīḳlerinden biriniñ midir 1/2/s5/3, *seni* niçün ṭutup buraya götürdiler 4/1a/s17, *saña* niçün iftirā itsünler14/1b/s1, gel *seniñle* maḥall-i meẕkūra gidelim 11/1a/c1/5.

[210] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.387.
[211]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.196.

Teklik 3. Şahıs Zamiri

Teklik 3. şahıs zamiri Eski Anadolu Türkçesinde "ol" şeklinde idi. sonra "o" şekli ortya çıkmıştır.[212] Metinlerimizde teklik 3. şahıs zamiri olarak o ve ol şekli geçmiştir. Ancak teklik 3. şahıs zamiri ol, hâlekleri eklendiği zaman kök değişmektedir; belirtme hâlinde anı, bulunma hâlinde anda, yönelme hâlinde aña, uzaklaşma hâlinde andan, ilgi hâlinde "anuñ"olmaktadır.[213]

o size ne söyledi 4/5a/s11, o muʿāraża üzerine *anıñ* urdığını bilürüm 15/1a/c17/2, *andan* da ṣorduḳ inkār idiyor14/1b/s3/2, ʿacabā *aña* cerrāḥ bakmadı mı 3/1a/s11, anı çağıralım18/1a/c4/11.

Çokluk 1. Şahıs Zamiri

Çokluk 1. şahıs zamiri biz'dir. Bu zamir bazı örneklerde yalın haldedir, bazı örneklerde hâleklerini almıştır.

biz daḫı bunı ṣoracağız. 4/4b/s4, *bize* böyle teṣādüf itdi. 4/4b/c8, *bizim* bildigimize tevāfuḳ itmiyor. 4/5b/s13, *bizi* daḫı öldirecekdi, faḳaṭ ḳaçdıḳ 4/6a/c2, *bizden* mā-ʿadā *bizim* ile berāber beş nefer żabṭiyye neferi var idi 8/1a/c9, *bizde* olanları buldılar 14/1a/c10/4, Arnabudlar *bizim ile* berāber degil idi15/4b/c17.

Çokluk 2. Şahıs Zamiri

Çokluk 2.şahıs zamiri olan siz metinlerimizde şu biçimlerde kullanılmıştır:

siz hīç gezmediñiz mi 4/2b/s12, ḳanımı *size* ḥelāl iderim 4/7a/c6/2, bu ḥaydūdluḳ māddesinden ṭolayı *sizi* ṣoracağız 4/3a/s4, *sizde* ḳabāḥat yoḳdur 4/6b/s9/2, ṭoġrısını *sizden* isterim. 4/6a/s17/3, *siziñ* aylığıñız işte yollardadır 4/4b/c6/4, ben daḫı *siziñle* gelürdüm4/4b/c6/5.

[212]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 266.
[213] Faruk Kadri Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi,** s. 83.Ayrıca bkz.: Eyüp Bacanlı, "Türk dillerinin şahıs zamirlerinde düzensizlikleri", **Turcology and linguistics**, (Ed. Nurettin Demir, Birsel Karakoç, Astrid Menz), Hacettepe Üniversitesi, 2014.

Çokluk 3. Şahıs Zamiri

Onlar ve anlar şekillerinde metinlerimizde çokluk 3. şahıs zamiri geçmiştir:

onlar ḥaydūd adamdır 4/7a/s6, *anlar* ṣobalı oṭada idi 9/1b/c16, biz ne *anları* gördük 15/2b/c11, aşaġıda olan *onları* menʿ idiyorlardı 21/5/c14/3, biz *onlarıñ* sürisiniñ ilerü ṭarafında idik 15/5a/c7, *anlarıñ* çıḳarları alurlar idiler. 19/9b/c2, *anlardan* bir miḳdārı gelür 19/10b/s4/2, *onlar* ile berāber bir yire gitmedim21/5/c5.

1.3.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri, "varlıkları, nesneleri işaret etmek, göstermek suretiyle karşılayan zamirlerdir" [214] şeklinde tanımlanmaktadır. Metinlerimizde işaret zamirlerinin ilgi, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, vasıtahali eklerini almış biçimleri şöyledir:

Bu: ṭoġrısı *budur*. 4/6b/c10, ḳaṭʿan *bunı* ḳabūl itmem. 8/1a/c31, *bunuñ* vuḳūʿundan şimdiye ḳadar üç ay oldı 8/1b/s11, *buña* dāir bir maʿlumāt alamadıñ mı 9/1b/s12, *bundan* bir sene evvel nerede idiñ 4/3a/s6, *bunda* sen ḫilāf söylüyorsuñ *bunuñ* ṭoġrısını beyān eyle 12/2a/s3/2

Andan: *andan* ṣoñra ne yapdıñız 4/4a/s3, *andan*evvel Pehlevān Muṣṭafā ve refiḳleriyle geldiklerini görmedigiñizi söylemişdiñiz 21/10/s4/2.

Şu: *"şunı* baña göster." didim 2/1/c3/4, *şunuñ* ṭoġrısını ifāde ve iḫbār ideceksiñ 4/4b/s4.

Bunlar: *bunlar* söyledikleri ḥālde yalan söyleyeceklerdir 4/3b/c3, biz *bunlar* ile buluşmadıḳ 15/2b/s16, *bunları* ḥaydūdluḳla mı aldıñ yoḫsa başḳa yerden mi 4/2a/s16, *bunlarıñ* maʿrifetiyle imżā olunup alınmışdır 4/1a/c20/2, *bunlardan* ikisini gördüm, ṭanırım 21/11/c1/3.

[214] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.198.

1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamiri "söz içinde yapılan işin yapana döndüğünü anlatan ve şahıs kavramını pekiştirerek belirten kendi zamiridir"[215] olarak bilinmektedir. "Kendi kelimesi aslında kendü şeklinde idi ancak Osmanlıca içinde kendi şekline geçmiştir."[216] Bu dönüşlülük zamiri iyelik ekleri, çokluk eki hal eklerini alarak şu şekilde gelmiştir:

Kendi: *kendi* evinde bulduḳ 4/5a/c13, ben *kendim* uruldum 12/2a/c6/6, *kendimi* viḳāye itmek üzre köy eṭrāfında geziyordum 4/1b/c8, *kendini* mehlekeye ḳor mı 4/3b/s2, sen *kendiñe* yazıḳ ideceksiñ 4/6b/s9/2

Kendü: Peşo *kendü* ḳanıyla geldi. 10/1a/c11, *kendüleri* veyāḫūd başḳa görüp de 17/3b/c7/3, *Kendüsüne* yataḳ ve yemek behāsından ṭolayı borçluyum 1/1/c4, *kendüsiyle* ülfet ve münāsebetim olmadıġından ismini bilmem 2/1/c2/3, şimdilik *kendüsünden* eşitdim 4/1b/c5/7, yoḳarudan ḳalfalar *kendülerini* aşaġıya atmaḳ istiyorlar 21/5/c14/3.

1.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri

Belirsizlik zamirleri, "İsimleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Belirsiz bir kimse veya nesneyi karşılamak üzere kullanılırlar."[217] Metinlerimizde tespit ettiğimiz belirsizlik zamirleri şunlardır:

Birbiri: aḫşam ve sā'iri vaḳtler hīç *birbirimiz* ile Ṭolcı'dan Pazāracıġa ḳadar buluşup ḳonuşmadıḳ 15/1b/c19, *birbirine*seniñ taʿrīfīne göre arası bir sāʿate yaḳın buʿdunda göriniyor 15/2b/s14, kehyālar *birbiriyle* görüşmüş 15/2b/s16/2

Biri: *biriniñ* ismini bilemem 20/1b/c13/2.

[215] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.72.
[216] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.272.
[217] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 540.

Birisi: *birisiyle* münāzaʿa eyledigimden ṭutup gönderdiler 4/1a/c17**,** bizim eve *birisi* geldi 8/1a/c18.

Cümle: Ziḳo'nuñ niyeti *cümlemizi* öldürmek idi 4/4b/c7**,** *cümleniz* uyuyor musunuz 15/2b/s7**,** *cümlesini* Muḥammed Efendi virir idi 19/12b/c3.

Her biri: *herbirimiz* gitmişdir 15/4b/c19**,** *her biri* bir ṭarafda işler 19/11b/c1/25.

Herkes: *herkes* kendü evlerine gitmiş 4/3a/c17**,** biz daḫı *herkese* ḥaḳḳını virir idik 19/3a/c1/7**,** *herkesleriñ* yevmiyyelerini ḳaṭʿ itdirmez 19/7b/c2/13.

Kimse: *kimse* var mı idi 4/5b/s5**,** *kimseyi* görmediñiz mi 4/6b/s12**,** senden başḳa *kimsesi* var mıdır 15/2a/s4**,** bir babamızdan başḳa *kimsemiz* yoḳdur15/2a/c4**,** ḫayır, *kimseyi* ḳoymadı19/11a/c3.

Kimesne: ḳocası bu ḳālıbı eyüce ḥıfẓ ile *kimesneye* gösterme diyü teʾkīdlü tenbīh eylemiş2/1/c3/7, *kimesneler* görmediñ midir? 4/8a/s21.

Şey: ḳocası ʿaleyhinde hīç bir *şey* iʿtirāf ve ifşā itmemekde ṣebāt göstermiş naḳl ve ḥikāye eyledi 2/1/c3/2**,** bir şey yapmadım 4/2a/c10**,** bir*şey* bulmadım 4/3b/c13.

Filān: iki kişi filān maḥalde gömilmiş adam var 4/3b/c4 vb.

1.3.2.5. Soru Zamirleri

"Soru zamirleri, nesneleri, kişileri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan, onları soru halinde ifade eden, onları sormak için kullanılan zamirlerdir." [218] Metinlerimizde bu soru zamirleri tespit edilmiştir:

Kim: şāhidleriñ *kimlerdir* 3/1a/s15**,** *kimiñ* evinde otururduñ 4/2b/s6**,** *kimden* ḫaber aldıñ 4/2b/s10**,** *kim* ile gönderdiñ 4/4a/s9**,** *kimiñle* gitdiñiz 4/6b/s17**,** bu Arnabud çobānlarınıñ ḳoyunları *kimiñdir* 15/3a/s14**,** *kim* kime urdı? 15/4a/s18

[218] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.198.

Ne: *ne* diyeceksin1/1/s3/2**,** *ne* var idi 1/2/s4**,** *ne* işiñ var idi4/1a/s9

Neden: neden icāb ider 1/1/s2/3

Neresinde: Peşoʾnuñ *neresi* cerḥ olunmuş idi 10/1a/s18**,** *neresinden* urulmuş oldığını bilür misin 12/1a/s13**,** *neresinde* idiler15/3a/s17

Ḳangı: bunlarıñ *ḳangısı* ṭoġrıdır 15/3a/s4/2

1.3.2.6. Bağlama Zamiri

Bağlama zamiri, "Kendisinden önce gelen bir kelime veya kelime grubunun yerini tutan ve yerini tuttuğu kelime veya kelime grubu ile kendisinden sonra gelen açıklayıcı birbirine bağlayan Far. Ki zamiridir"[219] şeklinde tanımlanmaktadır.

Ki: baḳdım *ki* Ḫalīl Nimr dizinden urulmuş 3/1b/c1/2**,** dimek istersin *ki* seniñ bir gün ḳabāḥatiñ yoḳdur 4/1b/s8**,** andan biliyorum *ki* Maḥmūd paşa orada bizim āmirim idi21/12/c3/4

1.3.3. Sıfat

Sıfatlar "vasıf yani nitelik ve belirtme isimleridir. Sıfatlar, isimlerden önce gelerek onları niteler, nasıl olduklarını gösterir veya çeşitli yönlerden belirtirler. Nesnelerin kendilerinin adları asıl isimleridir. Sıfatlar ise nesnelerin kendilerinin değil vasıflarının adıdır"[220] şeklinde tanımlanır. Metinlerimizde tespit ettiğimiz sıfat türleri şöyledir:

1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Nitelik sıfatları "canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini bildiren sıfatlardır."[221] Metinlerimizde geçen niteleme sıfatları şunlardır:

[219]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.35.
[220] Hanifi Vural, Tuncay Böler**, a.g.e.,** s.187.
[221] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.356.

alafranḳa sāʿat 1/1/1, *ilk* gice 1/1/c4, *çift* küpe 1/2/s3, *merḳūme* ḫātūnuñ 1/2/c3, *meẕkūr* mecīdiyye 1/2/c6, *açıḳ* taʿahhüdüñ 4/5b/s12, *sāde* aḳrabāmı 4/6b/c15, *öli* adam 4/9b/c2, *güzel* yazı 4/10a/c4, *ṣaġ* ḳolumı 7/c6, *ṣobalı* oṭada 9/1b/c16, *külliyetlü* ticāret, *mevcūd* ser-māyeñ 11/1a/c1/6, *küçük* ḳarındaşı 12/1a/c11, *Yahūdī* Lippo 16/1a/s17, *yan* ṭaraf 16/1b/c17/10, *küçük* bıçak 16/1b/c4/12, *büyük* ḳapu 17/3a/c5/23.

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları "nesneleri belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Belirtme sıfatları dört çeşide ayrılırlar: işaret sıfatları, sayı sıfatları, belirsizlik sıfatları ve soru sıfatlarıdır."[222]

1.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları "İsimleri işaret etmek yoluyla belirten sıfatlardır." [223] Metinlerimizde bu, şu, o, ol, işbu kelimeleri işaret sıfatı olarak görülmektedir:

Bu: bu nişāneniñ 1/2/s6, bu maḳūle 1/2/s6/2, bu ḳalıbı 2/1/c1, bu ḳabāḥatle 2/1/c1/3, bu ḳarınıñ 2/1/s2, bu tüfenk 3/1a/c4/2, bu mādde 3/1b/s1, bu mażbaṭa 4/1a/c20/2, bu çobān 4/3b/c10, bu iḫtiyārlar 4/6a/s16, bu ḳoyunları 4/8b/s5, bu ḍarb 5/s21, bu cerḥi 8/1a/s25, bu keyfiyyet 11/1a/c1/11, bu eşyāları 11/2a/c2/6

Şu: şu ḳadar 2/1/c2, şu vechle 3/1b/c1, şu ḥaydūd 4/1b/s5, şu ḳaçan 4/5a/s2, şu ifādelerimde 4/5b/c7, şu kāġıda 4/7b/c7/3, şu meclis 4/10b/s4

O: o ṭarafa 4/1a/c8, o müddet 4/1a/s16, o ḥaydūdlar 4/2b/s9, o gice 4/5a/c7, o cuḳura 4/5a/s10, o żabṭiyyeler 6/s18, o gürültiyi 9/1b/s18, o muʿārāża 15/1a/c17/2, o dükkāna16/2a/s3, o küçük maṣrafdır 19/8b/c3/20, o ḳızın ismine 20/2a/s7, o oṭada 21/4/c9/3, o ṣırada21/7/s2/6, o muʿāmelātda21/9/c2

[222] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.247.
[223] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 532.

Ol: ol gice 1/1/17, ol aḳçeler 1/2/c6, ol defteri 19/2b/s33, ol pencereler 19/12b/s8

İşbu: işbu sikkeyi 1/2/s5/3, işbu meblaġ 1/2/c6, işbu sene 2/1/1, işbu ifādātını 4/11a/c1/8, işbu istinṭāḳ-nāme 11/3a/2,

1.3.3.2.2.Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları, "isimleri sayılarını bildirmek suretiyle belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları asıl sayı sıfatları, sırasayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları olmak üzere beşe ayrılır."[224]

1.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları "eklendikleri, adla birer sıfat tamlaması oluşturan ve adın sayısını belirten sıfatlardır."[225] Metinlerimizde bu asıl sayı sıfatları tespit edilmiştir:

Bir: bir ḳarı 2/1/c1

İki: iki gün, iki gice 1/2/s1, iki nefer 1/2/c3/2, iki pār-çeden 1/2/s5/2, iki kişi 4/3b/c5/2

Üç: üç żabṭiyyesi 4/1a/c17/2, üç ḥaydūd 4/1b/c5/3

Dört: dört māh4/1a/c8, dört kişi 4/2b/s16, dört seneden 5/c7

Beş: beş ġuruşluḳ 1/2/c6, beş franḳalıḳ 2/1/c6, beş kişi 4/6a/s1, beş māh 17/3b/c2

Altı: altı suʾāliñ 2/2/s1, altı kişi 4/3b/s3

Yedi: yedi māh 4/1a/c5, yedi ay 4/2b/c14, yedi aylıḳ 4/3a/c8

Sekiz: sekiz kişi 4/5b/c15

[224] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.190.
[225] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.377.

ṭoḳuz: ṭoḳuz kişi 4/8b/c9/2

On: on üçgünde 1/1/18, on iki gün 5/c22/2, on beş gün 2/1/c4, on ṭoḳuz ġuruşluḳ1/1/5, on sene 9/1b/c9, on gün 17/3b/c6/4

Yigirmi: yigirmi iki yaşında 1/1/2, yigirmi dört sāʿat 4/1b/c5/4, yigirmi beş kişile 4/2b/s12, yigirmi kişi 4/3a/c9, yigirmi gün 4/3a/c10, yigirmi kīse 4/10a/c10, yigirmi yedi gün 19/11a/c1/2

Otuz: otuz mecīdiyye 8/1a/s31

ḳırḳ: ḳırḳ kişiniñ 4/1a/c17/2, ḳırḳ gün 4/1b/c5/6, ḳırḳ kere 4/10a/c8, ḳırḳ sekiz 18/1a/c1

Elli: elli kişi 4/9b/c4, elli ṭoḳuz yaşındayım 15/3a/c7

altmış: altmış ġuruş 4/1a/c16/3, altmış ṣopa 10/1a/s26, altmış senelik 19/4b/c3

Yetmiş: yetmiş oḳḳa 4/1a/c16/2, yetmiş ṭoḳuz 17/3b/c1,

Yüz: yüz ġuruşa 1/2/c6, iki yüz kişi 4/5b/c5, üç yüz otuz beş ġuruş 2/1/c6, beş yüz ġuruş 8/1a/s32, sekiz yüz ġuruşı 4/2a/c16

Biñ: biñ beş yüz ġuruş 4/3b/s13, biñ ġuruş 4/10b/s8, biñ kere 8/1b/c16, biñ iki yüz altmış beş ġuruş19/9a/c2/2

1.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Sıra sayı sıfatları "sayı adlarından + (I)ncI/ +(U) ncU ekiyle kurulan ve sıra kavramı bildiren sıfatlarıdır."[226]Metinlerimizde geçen sıra sayı sıfatları şunlardır:

yigirmi ikinci gün 1/1/1, *yigirmi altıncı* günü2/1/1, *ikinci* istinṭāḳı 4/1b/4, *üçünci* istinṭāḳı 4/7a/1, *on yedinci* cumʿa güni 11/1a/c1/3, *sekizinci* günü15/3a/c11, *birinci* hefte 19/4b/c1, yüz onuncı alayınıñ 21/1/c1/2, *ikinci ve üçinci* güni 21/14/s4

1.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

[226]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.192.

Üleştirme sıfatları "sayıları bölüştürme yoluyla belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar ünsüz ile biten sayılara +Ar, ünlü ile biten sayılara +şAr ekinin getirilmesi ile oluşturulur." [227] Metinlerimizde üleştirme sayı sıfatları olarak bu örnekler tespit edilmiştir:

ikişer mecīdiyye altını 4/4b/c6/11, *ellişer yüzer* adım 15/4a/c5, *birer* ufaḳ ʿaraba19/2a/c4, *ikişer*ʿamele 19/3a/c2/8, *ellişer* ġuruşa19/4b/c2/3, *sekizer* ġuruş19/7a/c3/3, *on ikişer* ġuruş 19/7a/c3/4, *altışer* ġuruşdan19/7b/c2/6, *yedişer* ġuruş19/8b/c3/12, *beşer* ġuruşluḳ19/12b/c8/4.

1.3.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Kesir sayı sıfatları, "nesnelerin parçalarını belirten sayı sıfatlarıdır." [228] Metinlerimizde tespit edilen kesir sayı sıfatlarının örnekleri şunlardır:

iki buçuḳ sāʿat1/1/11, *iki buçuḳ* ay 4/1a/c14, *seksen yedi buçuḳ* ġuruş 4/1a/c16/2, *bir buçuḳ* sāʿat 15/1b/c18, *sekiz yüz altmış dört buçuḳ* ġuruşını19/9b/c2/9, *yarım* sāʿat4/4a/c7

1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları "adları kabataslak, yetersizce belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar ada tek ve belli bir varlığa ad olmamak vasfını getirirler."[229] Metinlerimizde bu kelimeler belirsizlik sıfatları olarak tespit edilmiştir.

Başḳa: başḳa maḥalle 1/1/s1, başḳa vaḳt 1/1/c3/3, başḳa bir yerde 1/1/s4, başḳa żam, başḳa bir sözüm 2/2/c1, başḳa bir ruḫṣat 2/1/c5/2, başḳa yerde 4/1a/s15, başḳa devlet 4/3a/s3, başḳa ṣūretle 4/4b/c6/6, başḳa ifādem 4/7b/c11.

Biraz: biraz vaḳt 7/c5/2, birez aḳçe, birez eşyāsını 13/c1, biraz ülfetim 21/5/c12.

Birkaç: birḳaç ay 4/2a/c5, birḳaç gün 4/2a/c11.

---

[227] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.380.
[228] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.252.
[229] Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri,** 9. bs., Ankara, TDK Yay., 2011, s.352.

Bütün: bütün köyde 4/1a/s16, bütün ḫaberim 4/3b/c1, bütün gice 15/4b/s14.

Çoḳ: çoḳ kişi 4/2a/c23, çoḳ aḳçe 11/2b/2, pek çoḳ kimseler 18/2a/c4/9.

Her: her gün 4/3a/s4/2, her mücāzātı 4/3a/c5, her bār 11/1a/c1/2, her vaḳt 19/1a/c2/7, her hefte 19/3a/s1, her kemer 19/11b/c1/11.

Nice: nice ḳaçmaḳ istememiş 4/5b/s3, nice daʿvā 10/1a/s14.

Birçoḳ: birçoḳ adam 4/7a/s6.

Baʿżı: baʿżı ḥayvānāt 1/1/8, baʾżı eşyā 1/1/9, baʿżı maḥallerini 1/1/18, baʿżı ecnās aḳçeler1/2/c6

Öbür: öbür kehyāları15/3b/s19

1.3.3.2.4. Soru Sıfatları

Soru sıfatları "nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır."[230] Metinlerimizde aşağıdaki kelimeler soru sıfatı olarak gelmiştir:

Ḳaç: ḳaç ġurūş ve ne nevʿ-i meskūkāt virdiñ 2/1/s6**,** ḳaç gün ṭurdıñız 4/5a/s7**,** ḳaç kişi gördiñiz 4/6a/s10**,** ḳaç seneden berü 5/s6, ḳaç yük ve ḳaç ġuruşluḳ 19/13a/c5/2

Ḳanġı: ḳanġı ṭarīḳ ile geldiñ 2/1/s4**,** ḳanġı ṭaġa gitdiñiz 4/5a/s7**,** ḳanġı ustaya ḥavāle itdi 19/7a/s3/2**,** ḳanġı ḳarıyı almış idi 20/1a/s3**,** ḳanġı tārīḫde evlenmişidi 20/1a/s4

1.3.4. Zarf

Zarflar "eylemlerin, sıfatların ya da başka zarfların önüne gelerek onları yer, zaman, durum, ölçü ve soru bakımından niteleyen, açıklayan sözcüklerdir" [231] şeklinde tanımlanmaktadır. Zarflar işlevleri bakımından zaman zarfları, yer-yön

[230]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.252.
[231] Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili,** s.310.

zarfları, azlık-çokluk zarfları, durum zarfları ve soru zarfları olmak üzere beş grupta ele alınmıştır.

1.3.4.1. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, "fiilin yapılma/olma zaman ve süresini bildirmek için kullanılırlar. Zaman anlamı bildiren bütün kelime, kelime grubu ve cümlecikten oluşan isimlerin yalın biçimleri yahut ek ve/veya edatlarla zarflaşmış biçimleri zaman tamlayıcıları olarak kullanılırlar."[232] Metinlerimizden bazı zaman zarfları tespit edilmiştir:

ṣabāḥdan *berü* ẓuhūr itmedi1/1/7, *artıḳ* yola revān olaraḳ on üç günde buraya vaṣıl oldum 1/1/18, *şimdi* ne diyeceksin 1/1/s3/2, o yedi māhdan *evvel* nerede idiñ 4/1a/s6, o vaḳtden şimdiye *ḳadar* köyünde mi idiñ 4/1a/s13, *demin* şu iki kişiyiöldirmedigiñi söylediñ 4/1b/s6, bir yalanını ṭutar isek ʿomrüñ *müddetce* ṭoġrıcasını söylenceye ḳadar 4/3a/s4, *artıḳ* inkāra mecāliñ ḳalmadı 4/3b/s10, *demincek* söyledigiñiz ki 4/4b/s8, ṭaġ üzerine ikimiz *birden* gitdik 4/5a/c6, *giceleyin* müselleḥan gitdik 14/1a/c4/2, *henüz* maḳtūl ḫānesine gelmemiş idi 11/1a/c1/8, *ṣabāḥa ḳarşu* şafaḳ söker iken vefāt itdi 15/1b/c6, *ṣabāḥleyin* bir de gelüp ḫaber virdiler15/5b/c4, *dün gice* Lippo'nuñ dükkānını naṣıl açup girdiñiz 16/1a/s8, ibtidāsından nihāyetine *degin* bulundum 19/5a/c1, *yarın* git19/6a/c2/6, o cihetle *ara ṣıra* görür idim21/5/c9.

1.3.4.2. Yer ve Yön Zarfları

Yer-yön zarfları, "Fiil ve fiilimsileri yer ve yön bakımından belirli duruma getiren zarflardır."[233] Metinlerimizde tespit ettiğimiz yer-yön zarflarından bazıları şunlardır:

çorāb pār-çesiniñ içinde bir ḳalıb ile *yoḳarı* çıḳdı 2/1/c3/6, İskenderiyye'ye*ḳadar* vapur nevli ḳaç ġurūş ve ne nevʿ meskūkāt virdiñ 2/1/s6,

[232] Hacı Ömer Karpuz, **Türkçe'de zarflar,** Denizli, Ege-Doğuş Yay., 2013, s.214.
[233]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.204.

ḳoyunlarını *ilerü* geçürmege istiyorlar 15/2b/c16/2, biz geçdik *ilerüye* gitdik 15/5a/c5, *içerüye* duḫūl itmişler 21/7/c3/7.

1.3.4.3. Miktar Zarfları

Miktar zarfları "azlık-çokluk ifade eden, mikdar, derece bildiren zarflardır."[234] Metinlerimizde miktar zarfları bu örneklerde geçmiştir:

biñ kerre yemīn iderim 8/1b/c16, Peşo *nice* daʿvā itdi 10/1a/s14, sizi *pek* çaġırıyor 15/3b/c20/3, yinelenme ʿalāmeti *çoḳ* aradıḳ bulamadım 15/5b/c4/3, siz *pek* aʿlā bilürdiñiz 19/4a/s4, onı *çoḳ* orada ṭutmadılar. 21/4/c2/2, emir buyurdılarki *biraz* beklesünler 21/9/c1/3.

1.3.4.4. Durum Zarfları

Durum zarfları "eylemlerin yapılış biçimlerini belirten yani eylemin nasıl gerçekleştiğini gösteren, niteleme, kesinlik, ihtimal, tekrar vb. belirten sözcüklerdir."[235] Metinlerimizde durum zarfları şu örneklerdedir:

ḳocası "bu ḳālıbı *eyüce* ḥıfẓ ile kimesneye gösterme." diyü teʾkīdlü tenbīh eylemiş 2/1/c3/7, *çoḳça* ilişmeyiñ 3/1a/c9/3, *güzelce* düşün de *böylece* söyle 4/1b/s3, *gizlice* ṭururdum 4/2b/c5, *ṭoġrıca* ifāde eyle 4/4b/s6/2, *ḫafīce* ikimiz birden köyümüze gitdik 4/6a/c11, *ṭoġrıca* gitdiñiz mi4/8a/s3, *böyle* mi diyeceksiñiz 14/1b/s4/2, *bedāheten* anlaşılıyor 21/8/s1.

1.3.4.5. Soru Zarfları

Soru zarfları, "fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır"[236] şeklinde tanımlanmaktadır. Metinlerimizde soru zarflarına örnek şu cümlelerde tespit edilmiştir:

[234] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.262.
[235] Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili**, s.311.
[236] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.482.

Naşıl: *naṣıl* vuḳūʿ buldı 3/1a/s4, *nasıl*oldı 3/1a/s9, *naṣıl* ṭutulduñ 4/2a/s21, *naṣıl* buldıñız idi. 4/3b/s13, sen *naṣıl* görmediñ 4/8b/s15

Niçün: *niçün* gitmediñ 4/2b/s4, *ne içün* ve ne sebebe mebnī dögecek idi15/1b/s15, *niçün* muʿārażа itdiñiz 15/4a/s15, *niçün* şübhe idiyorlar15/4b/s18, şimdi *niçün* inkār idiyorsın 16/1a/s9/11.

Ne: *ne* vechle ḳatl itdiñ 3/1a/s3/2, *ne* vaḳtden berü köyünde bulunursuñ 4/1a/s3, *neden* seni ṭutmamış 4/2b/s5, *ne* ḳadar aḳçe ve eşyā buluḳlarını 4/4b/c6/9, *ne* ṣūretle açdıñız 14/1a/s4/2.

1.3.5. Edat

Edat, "alet ve vasıta anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Edatlar bir gramer unsuru olarak tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasındaçeşitli münasebetler kurmaya yarayan sözlerdir"[237] şeklinde tanımlanır. Tezimizde edatlar ünlem edatları, bağlama edatları ve çekim edatları olmak üzere üç türlerde ele alınmıştır.

1.3.5.1. Ünlem Edatları(Ünlemler)

Ünlem edatları "çağırma ve seslenmeleri, his ve heyecanları; korku, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, şaşkınlık, acıma gibi, ruh hallerini; yasaklama, tasdik, red, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini ifade ederler"[238]Metinlerimizde kullanılan ünlem edatları şunlardır:

Haydi: *Haydi! meclise gidelim diyerek yaḳasındanṭutup çekdigimde merḳūm Misā'il ṣaġ omuzıma bir ṭoḳad urup ṣavuşup gitdi18/1a/c4/14*

Şaḳın: "*Ṣaḳın* kendini!" dimesinden yan ṭarafa gizlendim16/1b/c17/10

Ḥāşā: *ḥāşā, ṣümme ḥāşā*! 8/1b/c14, *ḥāşā!* almadım 10/1a/c23, *ḥāşā!* bir ṣopa bile urmadım 10/1a/c26, *ḥāşā*! yalan söylüyorlar 21/10/c1

[237]Necmettin Hacıeminoğlu, **a.g.e.,** s.giriş, v.
[238] Mustafa Özkan, **Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi,** s.131.

Ey: *ey* Ziḳo! 4/10a/s12**,** *ey* Ḳadrī ve ʿAlī! işte Dona Ḥasan'ı götürdük 14/1b/s3**,** *ey* İbrāhīm! seniñ şaḫṣen ṭanıdığınıñ adam bumıdır?15/2a/s8

Acabā: ʿ*acabā* ona cerrāḥ baḳmadı mı 3/1a/s11

Evet: *evet* birḳaç gün oturdum 4/3a/c14, *evet* maʿāş içün 4/6a/c4, *evet* aylıḳ ile maʿiyyetinde bulundığımdan almaġa gitdim. 4/6a/c5, *evet* öyle imiş. 4/8b/c6

Ḫayır: *ḫayır* efendim, böyle şey söylemedim 4/1b/c4**,** *ḫayır,* hīç biri ile görüşmedim 4/3a/c18, *ḫayır,* hīç işitmedik 15/4b/c8.

Yoḳ: *yoḳ* yalñız baña söyledi 4/10a/c15**,** *yoḳdur* ve bilmiyorum15/4a/c6

Elbette: *el-bette* biliyorsin 18/1a/c4/14.

1.3.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, "kelimeden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır." [239] Metinlerimizde bağlama edatları şu şekildedir:

Sıralama Edatları

Ve: böylece söyle *ve* buraya parmaḳ baş 4/1b/s3**,** oraya gidecegini çobānlardan ḫaber aldıḳ *ve* kimseyi öldürmedigimizden *ve* bir şey almadığımızdan ṭutmasından daḫı ḳorḳmadıḳ 4/5a/c9**,** henüz maḳtūl ḫānesine gelmemiş idi *ve* ikindi vaḳti yine geldi, aradı 11/1a/c1/8**,** adın ve babanıñ adı nedir *ve* nereli oldığı *ve* ḳaç yaşında *ve* ṣanʿatıñ *ve* evli veyāḫūd bekār idügi 15/1a/s1.

Denkleştirme Edatları

Veyā: ne emāre ve delīl ile maʿlūmdur *veyā* şimdiye ḳadarbu adamı gördigimi kendüleri *veyāḫūd* başḳa görüp de ḫaber virmişler de mi söylüyorlar? 17/3b/c7/2

[239] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.352.

Yāḫūd: siz gice oldığı vaḳt ḳoyunları yanında yatur mısıñız *yāḫūd* ḳoyunları bekler misiñiz 15/3b/s6, muṭlaḳ Keyyālī-zāde Muṣṭafā efendi'yi Bekir efendi yā saña gösterdi *yāḫūd* bir maʿlūmāt virdi 17/3a/c5/29

Veyāḫūd: Ādem Beg'iñüç żabṭiyyesi gelüp benim gönderilmemi *veyāḫūd* köylüden ḳırḳ kişiniñ gitmesini tenbīh eylediginden köylü beni göndermişlerdir 4/1a/c17, kim bulunur ise alur *veyāḫūd* Puṣulasını taḥrīr ider 17/2b/c4/4

Karşılaştırma Edatları

Hem….hem: babası olan Peşo daḫı rāżī olmadığından *hem* babasını ve *hem* de ḳızını ḍarb itmiş. 8/1a/c25/3

Ne ….ne: ḫayır, *ne* bilürüm ve *ne* de anı ṭanırım1/2/c5, *ne* Ḥamdī ve *ne* de Ḥaḳḳī Efendiler söylemediler17/2b/c2

Gerek….gerek: siz daḫı bu misāfiri *gerek* evde *gerek* yolda ḍarb itmediñiz mi 8/1b/s14, merḳūm ṭutıldığı vaḳt *gerek* firār ideniñ ve *gerek* ṭutılan Andriya'nıñ ellerinde bir şey görilmemiş 16/2a/s4/2.

Cümle Başı Edatları

"Fakat" İfadesini Taşıyanlar

Faḳaṭ: pārem yoḳdur, *faḳaṭ* beni ṣalıviriñ ḥaydūdluḳ idüp pāremḳazanayım vireyim 4/2b/c13, Ziḳo'nuñ niyeti cümlemizi öldürmek idi, *faḳaṭ* biz ḳaçdıḳ kendi adamlarını öldürmesiniñ sebebi daḫı māl idi 4/4b/c7, O vaḳt orada idi, *faḳaṭ* ṣoñra ḳaçmış 4/4b/c12, benim ḫānemiñ ḳurbından nāşī ben gelür giderdim, *faḳaṭ* içmedim 6/c14, meẕkūr ḳahveḫaneniñ öñünden geçdim, *faḳaṭ* ḳapusı ḳapalı oldığından bakmadım 11/2b/c1, ben muʿāraża itmedim, *faḳaṭ* anlar aṣl ḳoyunlarıñ ṣāḥibi ile muʿāraża itdiler 15/2b/c12, ne miḳdār farḳ oldığını yazu bilmedigimden bilmiyorum, *faḳaṭ* biz baḳar söylerdik 19/5a/c4, görülmüşdür, *faḳaṭ* ṭanıdığım adam degildir 21/5/c3

Lākin, velākin: O vaḳt "Bunı baña ṣatar mısın?" diyü kendüsüne recā eyledim, *lākin* virmedi 2/1/c3/6, Evet, aṣlı var imiş, *velākin* anıñ defter ṭutdığını ben görmedim 19/1b/c1, Evet, yapdırdı, *velākin* ḳarantinaya olan lüzūm üzre yapdırdı 19/2a/c3, bu işleri ṭabīb bilürdi, *velākin* ḥükūmete *veyāḫūd* müteʿhhide söylemedik 19/4a/c2/4, ḫayır, gören yoḳdur, *velakin* mādem müteʿahhid Ülfet Efendi'niñ vekīli idi gören olmaḳlıġa ḥācet ḳalur mı 19/4b/c5, götürdiler, *velākin* kime götürdüklerini bilmem 19/12b/c1/4, cümlesini Muḥammed Efendi virir idi, *velākin* nereden virdigini bilmem. 19/12b/c3

Ancaḳ: bunlarıñ bir de oġlı olup ḳunduracılıḳ ider, *ancaḳ* kendüsiyle ülfet ve münāsebetim olmadığından ismini bilmem 2/1/c2/2, yalñız öldürdüklerini söyledik, *ancaḳ* maḥall yerine Niḳolaki ile vardığımızda ölen adamları ṭopraḳ altında gördük ve bulduḳ 4/5a/c12, ben eyüce biliyorum mālımdan alınmışdır, *ancaḳ* ne diyeyim, *belki* evvelce dīger arḳadaşları alup bir ṭarafa aşurmuşlardır ẓan iderim. 16/2a/c4

Yalñız: "ben yanlarına uġramadım gitdim, yalñız kehyā anlarıñ yanına gitdi idi" dimişsin 15/3a/s4/2, sebḳat itmedi, yalñız muʿāyene ve tedāvī içün ışrār idigimden postanıñ taḫmīnen iki buçuḳ sāʿat ḳadar teʾaḫḫur itdigini bilürüm 18/1b/c3/2

Ammā: benim sāʿatim yoḳdur, ammā Pazarcıḳ'da çalar sāʿat oldığından dörti urmuş idi 15/1a/c12, göstermemiş, ammā rengi teġayyür itmiş 15/2a/c2, Evet, aṣlı vardır, ammā ḳaç defʿa ve ḳaç çuvāl oldığı ḫāṭırımda yoḳdur 19/13b/c

"Eger" İfadesini Taşıyanlar

Eger: eger ẕikr olunan sikke benim olsaydı ve yazu daḫı bilmiş olsaydım ben bir büyük adam olurdum 1/2/c7, eger köye gider isem bu eşyāları Mavri'niñ dükkānından arayup berāber köye götüreyim diyü sipāriş itdi 11/2a/c2/6

"Gerçi" İfadesini Taşıyanlar

Egerçi: egerçe benimle ġavġā itmişler midir itmemişler midir 15/2b/c14, egerçi vekīl olmuş olaydım merḳūm Berikli'ye öyle herkesleriñ yevmiyyelerini ḳaṭʿ itdirmez ve ḳaṭʿ idile idi keyfiyeti ḥukūmete ḫaber virir idim 19/7b/c2/13

“Çünkü” İfadesini Taşıyanlar

Çünki: ḳocasını bilmem, *çünki* suʾāl itmedim 2/1/c2, söyle de ben ḳurtarırım, *çünki* onlar ḫırsız maḳūlesinden oldıġından öldürdüm 4/6a/s17/2, çobānım Yovan bekledi, *çünki* ʿayībdir söylemesi o aḫşam ḳaṣabadan biraz ser-ḫōş olmuş idim 15/3b/c8, ṭoġrısı her vaḳt göremezdim, *çünki* ḳarantina-ḫāne vāsiʿ bir maḥaldir 19/3b/c3, bunlar benimdir çünki ḳayıḳ ile gezici oldıġımdan yanımda ṭaşırım 16/1a/c14 vb.

Zīrā: bilemiyorum, *zīrā* dört ay oldı 8/1a/c15, Allāh içün ṭoġrı söyle, zīrā ṭoġrı söyledigine yemīn daḫı ideceksin 15/4b/s15, merḳūmuñ ḳaç ġuruş aldıġını bilmem, zīrā bize söylemezler idiler 19/11a/c5 vb.

“Mademki” İfadesini Taşıyanlar

Mademki: mādemki ḳaryeñize iki sāʿat mesāfede bulunan Liġopedri Ḳaryesi’nde ḳażāya uġrayan sefīneden yaġ ve ʿasel aḫẕ itmek içün gitdiler 11/1a/s2, mā-dām ki size Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ bende-gānınıñ berāber içerüye bıraḳılması içün emir verilmişdir. Emriñ ḫilāfına ḥareketle mūmā elyhimi naṣıl müşārün ileyh ile içerüye ṣalıvirerek ḫilāf-ı emr ḥareket itdiñiz 21/2/s6.

Mādem: *mādem* bu adam keyifsizdir umūrı meʾmūresini kim ifā idecekdir 19/1a/c2/5, *mādem* öyledir usta Berikli gitdikden ṣoñra hükūmetden pāreleri kim götürür 19/6b/s3/3, *mādem* sen bunlarıñ yevmiyyelerini kendi kīseñden virir idiñ ol hefte idḫāl eylemege sebeb ne idi 19/8a/s3/2.

Netice ve İzah İfade Edenler

Binā’en-ʿaleyh: ḥālbuki ifādāt-ı vāḳıʿaña göre refīḳine virdigiñ mecīdiyye altunı bu nişāneniñ cinsinden oldıġı anlaşılıyor *binā’en-ʿaleyh* işbu altunı naṣıl tedārik itdin1/2/s6

Ḥālbuki: kendü adamını öldirmiş de size ilişmemiş *ḥālbuki* siz Ziḳo’nuñ emrine muḫālefet eylediñiz gerekdigi ibtidā sizi öldirsün 4/6a/s2/2, sen“şöyle oldı, böyle oldı.” diyorsuñ *ḥālbuki* ölmüş 12/2b/s5, sen “o gün bu Arnabudlarla hīç

görüşmedim.” diyorsın *ḥālbuki* Pazarcıḳ istinṭāḳında biz anların sürileriniñ yanından geçdik 15/3a/s4.

Belki: *belki* şu ayrıldıġıñızda pāreyi virdiler de görmediñ 4/8b/c18**,** Bayram ʿAlī ile ikimiziñ ṭamında olan ot māddesinden ṭolayı miyānemizde nizāʿ vuḳūʿ bulmuş idi *belki* bundan ṭolayı iftirā itmişlerdir 14/1b/c1.

Ḥattā: benim didim ve *ḥattā* paçavra ile ṣarılı idi 15/2b/c20**,** Der-saʿadet Posta-ḫāne müdīri Efendi daḫı gördi ve *ḥattā* bunlar ikisi berāber beni nāẓır Efendiniñ yanına götürdiler18/2a/c4/10.

ẕāten: *ẕāten* niçün öyle söylediñiz 14/1b/s5, *ẕāten* ol ḳaryede egleşdigimden biliyorum 13/c7

Şarta ve Dereceye Bağlama Edatlar.

İllā: *illā* sen de pranḳaya gidiyorsuñ4/10b/s4.

“aksi halde” İfadesini Taşıyanlar

Yoḫsa: seniñ midir *yoḫsa* refīḳlerinden biriniñ midir. 1/2/s5/3**,** gice mi urdılar *yoḫsa* gündüz mi idi 15/1a/s11**,** bu seniñ ḳarındaşıñ uruldıġı vaḳt ayaḳ üzeri mi imiş *yoḫsa* oturur mı imiş 15/1b/s10**,** kerāsteniñ eṣmānı yineol güniñ gicesi mi virilür idi *yoḫsa* hefte başımı virilür idi. 19/2b/s4/3, ṭamāmı ḳoydılar *yoḫsa* öyle ṭururlar mı 19/13a/c1**,** anıñ içün ḳumandar bilerek ʿarż itmiş idim *yoḳsa* zamānını taʿyīn itmemiş idim. 21/12/c4/4.

Öyleyse: Öyle ise Ludovico Pietri nāmında biriniñ loḳandasında iki gün ve iki gice yatmış oldıġını taḳrīr itmiş olması neden icāb idiyor. 1/2/s1

Sona Gelen Edatlar

Daḫı: bir ṭavuḳ daḫı çalmış isem boynumı kesiñ 4/1a/c19**,** o Ḫıristiyanıñ adını bilmiyorsın şaḫṣen daḫı ṭanımaz mısın15/1a/s9

Da: yapanları bulalım *da* cezālarını çekdirelim *diyü* sizden ṭoġrıyı isteriz. 4/6b/s9/2

Bile: bu māddeyi hekīm ve ḳāʾimmāḳām bile bilür 19/6a/c2/4**,** kendisi ʿādetā büyücek idi ḥattā Maryem'e pederi cānbāzlıḳ *bile* ögredirdi. 20/2b/c16

1.3.5.3. Çekim Edatları

"Çekim edatları, isimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık v.b. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimeler"[240] olarak tanımlanmaktadır.

İçin: kendüsini aşlā ele virmemek *içün* yemīn itmiş oldığım ḥasebiyle māddeyi inkār eyledim 2/1/c1/2, Ziḳo'ya maʿāş istemek *içün* mi gitdiñiz 4/6a/s4, küçük ḳarındaşım İsmāʿīl oġlaḳları tarlamıza oṭlatmaḳ *içün* ḳoymuş 13/1b/c11

Gibi: ḳarındaş gibi görişür idik 3/1a/c12, Ziḳo evinden çıḳdığı gibi sizi görmüş 4/5b/s3, oradan ḳan gibi ʿalāmetler görmediñiz mi 4/6b/s8, şu sāʿatde işidir gibi ḫātırımda ṭutuyorum 4/7b/c8, ekser ile açılmış gibi göriniyor 16/1b/c1

Göre: şundan bundan eşitdigime *göre* bu mādde Ziḳo'dan vuḳūʿ bulmuşdur 4/8a/c20, bu ḥāle *göre* seniñ böyle ḥayvāndan düşüp ḳolın çıḳmış 18/1b/s4/7, ẓannıma *göre* iki buçuḳ ay miḳdārı işlediler 19/2a/c2

ṭolayı: ḫaber virmiş oldığımdan *ṭolayı* bir daha suʾāl itmedim 5/c19/3, o daḫı muḫālefet itmesinden *ṭolayı* dögdigini iḳrār itdi 8/1a/c38/2, bundan *ṭolayı* meydāna çıḳdı 13/c9/3, bu sebebden *ṭolayı* inkārına göre muʿāvenetde bulunamadığımdan bendenizden ṣaġīre olmuşdur 21/8/c2/10

Beri: ne vaḳtden *berü* köyünde bulunursuñ 4/1a/s3**,** bu ḳażāda yigirmi seneden *berü* żabṭiyyeyim. 8/1a/c6

Degin: Evet, ben daḫı işlerdim ve ibtidāsından nihāyetine *degin* bulundum 19/5a/c1**,** çünki ol vaḳte gelene *degin* Muḥammed Efendi'niñ ḥesābı ayru yazılup

[240] Necmettin Hacıeminoğlu, **a.g.e.,** s.1.

yazılmayacağını ben bilmez idim 19/9b/c1/5, şimdiye *degin* Muḥammed Efendi'niñ ḫānesine biñ beş yüz iki biñ ġuruş ḳadar maṣraf oldı 19/12a/c1/34

Diye: aṣılu bulunmaġla "bu tüfengi baña göster"*diyü* merḳūm söyledi 3/1a/c4/2, ḳurtuldıġıñ vaḳtde "köylüyi fenā yaparım "*diyü* ḥabsden ḫaber göndermişsiñ 4/1b/s4, "niçün ḳoyunlarıñ egreginden geçiriyorsın?"*diyü* muʿārażа itdik15/4a/c15, maṣrafına idḫāl ideyim *diyü* baña emr eyledi19/8b/c3/17, tarīḫini istifsār buyurmadılar ki "şu mānde ḳumandası taḥtında idim."*diyü* ʿarż eyleyeyim 21/12/c4/2.

1.3.6. Fiil

Fiiller, "iş ve hareket bildiren önemli sözlerdir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler."[241]

1.3.6.1. Fiil Yapma Ekleri

1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimden fiil yapma ekleri "isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir."[242] Metinlerimizde kullanılan isimden fiil yapma ekleri şunlar:

+a-/ +e- eki "genellikle tek heceli isim köklerine gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller oluşturur. Nadiren iki heceli kelimelere gelir."[243]

boşandı 3/1a/c4/3, uġradıñız mı 4/8a/s3, yaşadı 15/1b/s6, oynadı 21/4/c7, beñzemez 21/13/s4.

+al-/ +el- eki "eskiden beri çok kullanılan bir ektir. Olma bildiren geçişsiz fiiller yapar." [244]

[241] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.487.
[242] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.179.
[243] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.167.
[244] Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil bilgisi**, s.308.

düzelmek 21/9/s4.

+l- eki **"**işleklik sahası, derecesi ve vazifesi bakımından –al-, -el-, ekinden farksızdır. Bazı sıfatlardan olma ifade eden fiiller yapar."[245]

ayrıldım4/3a/c10, ṭarıldım 19/1b/c3/7.

+la- / +le eki **"**eski Türkçeden beri canlı ve çok işlek olan bir isimden fiil yapma ekidir. Tek veya çok heceli her türlü ad kök ve gövdeleriyle, sıfat, zarf vb. ad soylu sözlere de gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir."[246]

ḫātırlayamam 4/1a/c7, ṭoplayalım 4/3b/s1, yollayup 4/4a/c7, işlemiş 4/4b/c6, baġladı4/5a/c15/2, gizledim 4/6b/c15, ṭoġrıla 4/7a/s4, patlayan 4/8b/c20, başlamışdır 4/10a/7, ısmarlayup 11/2a/c2/10, oṭlatmaḳ 12/1b/c11/2, ḳucaḳladı 12/2a/c4/2, çabalar 12/2a/c4/5, gözetleyüp 12/2a/s6/7, sersemleyerek 12/2a/c6/6, kilīdle 16/1a/6, aralayup16/1a/s9/4, mühürler 19/11a/c4/2, aġlayup 21/13/s4/4.

Bazı kelimelerde –la-/ -le- ile yapılan fiil gövdeleri kullanılıştan düşmüştür ve bu kelimeler -n-, -ş-, -t- eklerini alarak kullanılış sahasına çıkarlar.[247]

1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri "fiil kök veya gövdelerinden fiil yapan eklerdir."[248] Metinlerimizde kullanılan fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

-der- / -ter-: "Eski Türkçede beri bazı kelimelerde rastlanan –der- eki, –dir- ettiren fiil çatı ekinin bir değişiği gibi görünür."[249] Metinlerimizde bu ek iki örnekte görülmüştür:

gönderdiler 4/1a/c17, gösterdi 4/9b/c9

[245] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.181.
[246] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.176.
[247] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 572.
[248] Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi**, s.314.
[249] Tahsin Banguoğlu, **a.g.e.,** s.275.

-(A)r- / (I)r- / -Dır- / -t- ekleri "ettirgenlik ekleri içinde en yaygın eklerdir. Yapma ve olma ifade eden fiillerden yaptırma ve oldurma ifade eden fiiller yapar."[250] Metinlerimizde başlıca ettirgenlik ekleri şu şekildedir:

-ar- / -er: ḳurtarırım 4/6a/s17/2, çıḳardıñız 4/5a/c15/2,

-ır-/ -ir-/ -ur-/ -ür-: pişirüp 4/4b/c6/13, geçürür 15/3b/s3, geçiriyorsın 15/4a/c15, ṭoġurdı. 20/2a/c5.

-dır-, -dir-, -dur-, -dür-: virdirmiş idim1/1/6, bildirmişmiydin1/1/s1/2, vize itdirmediñ 2/1/s5, imżā itdirilmişdir 2/2/2, öldürmüşsüñ 4/2a/s22, parmaḳ başdırılmışdır 4/4a/5, ṭutdurduḳ 4/4b/c6/15, çekdirelim 4/6b/s9/2, ḳarışdırma 4/8b/s7, yapdırdığını 4/9b/c6/2, ṭutdırırım 4/10b/c10, barışdırmaḳ 10/1a/c20/2, 'azl itdirmek 10/1a/c32/2, gidirir 12/1a/c13, bulaşdırırsın 15/1a/c17/2, ḳaldırdıḳ 15/2a/c1/2, ṭolaşdırıyorsun 15/3a/s5, buldıralım. 16/2a/s2/3, tedāvī itdirdim 18/2a/c4/13, yapdırmış 19/1b/s2/3, ta'mīr itdirir 19/11b/s1, degişdirdim 21/9/c6.

-t-: incitmişisem 4/1b/c3, uġratdı 4/10b/c8, ḳorḳutdığı 4/3b/c2/2, döşetdi 6/c11, oṭlatmaḳ 12/1b/c11/2, bekletmedim 15/3a/c5, getirtilmek 15/5a/c10, gözetmek 19/10b/s2/2, virdirtdi 19/5b/c3/5, 'aḳl ögretesiñ 19/12a/c1/31, işletmege 19/11b/c1/14, çaġırtdı 21/9/c1/4.

-n- eki **"**Türkçede eskiden beri kullanılan çok işlek bir fiilden fiil yapma ekidir. Fonksiyonu kendi kendine yapma veya olma ifade eden fiiller yapmaktadır. –n- eki ile yapılan fiillerin bir kısmı dönüşlülük değil, pasiflik ve mechul ifade ederler"[251].

beyān olunur 1/1/3, aḫẕ olunmuş 1/2/s5/2, boşandı 3/1a/c4/3, imżā olunup alınmışdır 4/1a/c20/2, bulunur4/1b/s1, ṭavranmadıñ mı 4/2a/s21, ta'bīr olunur 4/4b/c6/6, teslīm olunmuş 4/4b/c6/10, icrā olunmuşdur 4/10a/2, taḫḳīḳ olundı 4/10b/s3, ḳolunup 10/1a/c32, şaḳlandım. 12/2b/c2, mücāzāt olunursın 15/2a/s1/5, temhīr ḳılındı 15/2a/3, ışlanup 15/3a/c2, ḫaber alınmış15/5b/c4/6, ḳapanmış

[250] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 572; Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili,** s.285.
[251] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.202-203.

16/1a/c17/3, göriniyor 16/1b/c1, temhīr olunmuşdur 16/2a/6 ḳayıd olundum 17/1a/c1, istiḫdām olunuyorsın 17/1a/s2/2, ḥāżır bulunmaz 19/11a/c4/6 taḫmīl olunsun. 21/5/c1/3, giyinüp 21/5/c14/2, iḫṭār olunur21/6/s1/3, geziniyor21/6/c1/2, taḫaṭṭur olunuyor 21/7/s2/9, ʿarż olundı 21/9/c1/3.

-l- eki"edilgenlik ve bilinmezlik ekidir. Eskiden beri kullanılan ve çok işlek olan bir ektir."[252]

anlaşılıyor 1/2/s6, ṣarılmış 2/1/c3/5, imżā itdirilmişdir 2/2/2, ṭutulduñ 4/2a/s21, gömilmiş 4/3b/c4/2, parmaḳ başdırılmışdır 4/4a/5, gidilmişdir 4/4b/c6/10, çarpılmışsıñ 4/7a/s4, yazılmış 4/10a/s3, ḳırılur14/1a/c5, uruldum 12/2a/c6/6, 13/c13, sökilüp 15/1b/c9/2, anlaşılmışdır 15/1b/c9/3, ġusl idiliyor iken 15/5b/c4/4, atılmamış idi 16/1a/c8/2, şerḥ virilüp 16/2a/6, işāret buyurulmuş 17/1a/c3/3, tenbīh virilür idi 19/2b/c3/3, ṣorılur 19/6a/c2/2.

-ş- eki **"**Türkçede eskiden beri çok işlek olarak kullanılan işteşlik ekidir. Ortaklaşma veya bir oluş ifade eden fiiller yapar."[253]

görişür idik. 3/1a/c12, buluşup görüşdük 4/6b/c12, ḳarışdırma 4/8b/s7, egleşdigimden 13/c7, bulaşdırırsın 15/1a/c17/2, anlaşılmışdır 15/1b/c9/3, buluşur15/1b/s19, ṭolaşdırıyorsun 15/3a/s5, ṭoplaşdıḳ 15/3a/c16, ḳavuşuncaya 15/3a/c5, boġuşurken 16/1b/c17/13.

1.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk "fiil tabanına –ma, -me getirmek suretiyle olumsuzlaştırılır. Geniş zaman özel bir olumsuzluk şekline sahiptir; olumlu şeklin –r'sinin yerine –z gelir."[254] Metinlerimizde olumsuzluk eki bazı örneklerde tespit edilmiştir:

itmedi 1/1/7, virmedi 2/1/c3/6, ḳullanmadım, 2/1/c3/9, baḳmadı mı 3/1a/s11, bulmadı 3/1a/c12, söylemedim 4/1b/c4, işitmediñ mı 4/1b/c7, ḳaçmadıñ 4/2a/s18,

[252]Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil bilgisi**, s.308.
[253]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.182.
[254]A.Von Gabain, **a.g.e.,** s. 77-78.

ḳalmadı 4/3b/s10, yatmadıñız 4/4b/s8, bilmiyorum 4/5a/c3, olmasam 4/2b/c16, suʾāl itmedim 5/c19/3, ḫaber virmediñiz 8/1b/s11, buluşmadıḳ, görüşmedik 15/2b/s16, ṭutmamışsıñız 17/1b/c3/23, virmemişlerdir 18/1b/c1/10, yapdırmadım 19/2a/c5/4, yerleşmedim, birleşmedim 21/7/c2/5, buyurmadılar 21/12/c4/2, girmemişimdir 21/9/c3/2.

1.3.6.3. Fiil Çekimi

1.3.6.3.1. Şahıs Ekleri

Zeynep Korkmaz, "şahıs ekleri fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir"şeklinde açıklamıştır. Ona göre şahıs ekleri, zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik kökenli şahıs ekleri, emir kipindeki şahıs ekleri olmak üzereköken bakımından üç gruba ayrılır.[255]

1.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleri "öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, istek, gereklilik çekimlerinde kullanılan eklerdir." [256] Metinlerimizde tespit edilen zamir kökenli şahıs ekleri şunlardır:

Teklik 1. Şahıs Eki: -ım, - im,-um, -üm

diyorum 4/5a/c1, diyecegim 14/1b/c2.

Teklik 2. Şahıs Eki: -sın, -sin, -sun, -sün

söylemişsin 2/1/s1/2, bulaşdırırsın 15/1a/c17/2.

Teklik 3. Şahıs Eki: -

neşʾet eylemişdir 1/1/c2/2, uyuyor 15/3b/c15.

Çokluk 1. Şahıs Eki: -ız, -iz, -uz, -üz

[255]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.518.
[256]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.283.

isteriz 4/6b/s9/3, viriyoruz 19/11b/c1/19.

Çokluk 2. Şahıs Eki: -sınız, -siniz, -sunuz, -sünüz

mes ʾūl olursıñız 19/1b/c3/9, biliyorsuñuz 21/2/s9.

Çokluk 3. ŞahısEki: -lar, -ler

yalan söyleyeceklerdir 4/3b/c3, giderler 16/1b/c4/10.

1.3.6.3.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik kökenli şahıs ekleri "görülen geçmiş zaman ve şart kiplerinde kullanılan eklerdir."[257] İyelik kökenli şahıs ekleri şu şekilde gelmiştir:

Teklik 1. Şahıs Eki: -m

çıḳdım 1/1/4, söylesem19/12a/c1/29.

Teklik 2. Şahıs Eki: -ñ

ḳullandıñ 2/1/s3, deseñ 4/6a/s17/2.

Teklik 3. Şahıs Eki: -

Söyledi 3/1a/c4/2, gelse 21/5/s1/2.

Çokluk 1. Şahıs Eki: - k, ḳ

oturduḳ 4/4a/c6, yapdıḳ 21/12/c5

Çokluk 2. Şahıs: -ñız, ñiz, ñuz, ñüz

gitdiñiz 4/4b/s6, ḳırdıñız14/1a/s5

Çokluk 3. Şahıs: -lar, -ler

içdiler 6/c13, olsalar 15/2a/s13.

1.3.6.3.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

[257] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, s. 512.

Bu kipte "her şahıs için ayrı bir emir eki vardır."[258] Emir kipini ele alınca bu kipinin eklerinden ayrıntılarla bahsedeceğiz.

1.3.6.3.2. Çekimli Fiiller

"Bazı fiil şekilleri ortaya çıkan ve çıkacak olan hareketi bildirirler. İşte, bu fiil şekillerine bildirme kipleri adı verilir. Fiil şekillerinin bir diğer kısmı da tasarlanan hareketi ifade ederler. Bunlara da tasarlama kipleri denir."[259]

1.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kiplerinde, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman olmak üzere beş ayrı zaman bulunmaktadır.

1.3.6.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman "fiilin karşıladığı oluş ve kılışın geçmişte kişinin görgüsü ve bilgisi altında olup bittiğini anlatan zamandır" [260] şeklinde tanımlanmaktadır.

Görülen geçmiş zaman eki "bugün –dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü şeklindedir. Eski Türkçede –tı, -ti, -dı, -di şeklinde idi. Eski Anadolu Türkçesinde esas itibariyle –dı, -di (bazen –tı,-ti) şeklindedir. Konsonant ve vokal uyumlarına bağlanarak t'li ve yuvarlak şekillerinin ortaya çıkması çok sonra Osmanlıca içindeolmuş."[261]Metinlerimizde görülen geçmiş zaman ekinin sadece d'li şekilleri vardır. Bu ek dudak uyumuna tam bir şekilde bağlanmamıştır. Ekin şahıslara göre kullanımı şu şekilde gelmiştir:

Teklik 1. Şahıs

Görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki –dım, -dim, -dum, -düm şeklinde tespit edilmiştir.

---

[258]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.519.
[259]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.216.
[260]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.108.
[261] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.298-299.

çıḳdım 1/1/4, gitdim 1/1/9, vardım 1/1/13, inkār eyledim 2/1/c1/2, süvār oldum 2/1/c5/2, baḳdım 3/1b/c1/2, ṭurdum4/1a/c7, geldim 4/1a/c12, gezdim 4/2a/c5, aldım 4/2a/c6, oturdum 4/2a/c7, gördüm 4/5a/c2, öldürdüm 4/6a/s17, gönderdim 7/c5/11, dögdüm 10/1a/c15, uruldum 12/2a/c6/6, yapdırdım 19/2a/c5/3, teslīm eyledim 21/3/c5/12

Teklik 2. Şahıs

Görülen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki –dıñ, -diñ, -duñ, -düñ şeklinde bulunmuştur.

Ḳullandıñ 2/1/s3, virdiñ mi 2/1/s3, rākib olduñ 2/1/s5, ḳatl itdiñ 3/1a/s3/2, ṭurduñ 4/1a/s5, gezdiñ 4/1a/s15, yapdıñ 4/2a/s7, ḳazandıñ 4/2a/s15, ṭutulduñ 4/2a/s21, ḫidmet itdiñ 4/3a/s8, gördüñ 4/3b/s4, götürdüñ 5/s14, taʿyīn olundun 17/3b/s2, rütbe itdiñ 21/3/s1/2.

Teklik 3. Şahıs

Görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki –dı, -di şeklinde tespit edilmiştir:

vażʿ eyledi 1/2/2, virdi 2/1/s3, istedi 2/1/c3/4, çıḳdı 2/1/c3/6, vuḳūʿ buldı 3/1a/s4, boşandı 3/1a/c4/3, oturdı 3/1a/c7, baḳdı 3/1a/c11, buldı mı 3/1a/s12, buyuruldı 4/2a/c6, öldi 4/3a/c18, bulundı4/3b/s4, geçdi 4/5a/s8, baġladı 4/5a/c15/2, vefāt eyledi 12/1a/c12, temhīr ḳılındı 15/2a/3, icrā eyledi 19/5a/s3/2, görüldi 19/5a/s4/2, dünyāya geldi 20/1b/s1, ṭaleb olundı 21/3/c5/8, ẓuhūr itdi 21/3/c5/8.

Çokluk1. Şahıs

Görülen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs eki –dıḳ, -dik, -duḳ, -dük şeklindedir:

oturduḳ 4/4a/c6, ṭutdurduḳ 4/4b/c6/15, yatdıḳ 4/4b/c8, görüşdük 4/6b/c12, ṭaḳdırdıḳ 4/6b/s15, götürdük14/1a/c10/3, dāḫil olduḳ 11/2a/c2, eglendik 11/2a/c2/11, ṣandıḳ 19/2a/s3/2.

Çokluk2. Şahıs

Görülen geçmiş zaman çokluk ikinci şahıs eki, tek bir örnek dışında–dıñız, -diniz şeklinde gelmiştir.

bulduñuz 4/4b/s7; yapdıñız 4/4b/s6, muḫālefet eylediñiz 4/4b/s7/2, gitdiñiz 4/5a/s5, çıḳardıñız 4/5a/c15/2, gördiñiz 4/6a/s10, ṭurdıñız 4/5a/s7, buldıñız 4/5a/s13, baḳmadıñız 4/6b/s5, oṭurdıñız4/8b/s17, öldürdiñiz 4/9b/c2/3, ḳırdıñız14/1a/s5, oldıñız 15/5a/s2, götürdiñiz 16/2a/s1/2.

Çokluk 3. Şahıs

Görülen geçmiş zaman çokluk üçüncü şahıs eki –dılar, -diler şeklinde tespit edilmiştir:

virdiler 1/1/7, götürdiler 4/1a/s17, ṭutdılar 4/2a/c18, içdiler 6/c13, baġladılar 7/c5/11, gördiler 13/c8, öldirdiler 15/1a/c7, urdılar 15/1a/s10, geçürdiler mi 15/5a/s5, dögdiler 15/2b/c16, ṣordılar15/3b/c16, çaġırdılar 15/3b/s18, ḳoydılar 19/11a/c3.

1.3.6.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman "görülmeyen geçmiş zamanda yapılan hareketin, o hareketi bildirenin önünde cereyan etmediğini ifade eder. Konuşan onu sonradan duymuş, öğrenmiş veya onun sonradan farkına varmıştır."[262]

Teklik 1.Şahıs

Öğrenilen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki -mışım, -mişim, -muşum, -müşüm şeklindedir.

almışım 1/2/c6, rāżī olmuşumdur 7/4, girmemişimdir 21/9/c3/2.

Teklik 2.Şahıs

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki –mışsıñ, -mişsiñ, -muşsuñ, -müşsüñ şeklinde geçmektedir.

göndermişsiñ 4/1b/s4, öldürmüşsüñ 4/2a/s22, ṭurmuşsuñ 4/3a/s14, çarpılmışsıñ 4/7a/s4, almışsıñ 19/8b/s1/3, yapdırmışsıñ 19/8b/s1/4.

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki –mışsın, -mişsin, -muşsun, -müşsün şeklinde geçmektedir.

söylemişsin 2/1/s1/2, sirḳat eylemişsin 14/1a/s4/2, sirḳat itmişsin14/1a/s10/2, ḫaber virmişsin 9/1b/s11, oturmuşsun 9/1b/s15, ḍarb itmişsin 10/1a/s22, ḥabs itmişsin 10/1a/s25, urmuşsun 10/1a/s26, olmuşsun 15/2b/s13.

Teklik 3.Şahıs

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki –mış, -miş, -muş, -müş şeklinde bulunmaktadır.

[262] Türker Barış Bulduk, "Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı bir öğrenilen geçmiş zaman eki ve çekimi: -Ip/ -Up, -Ipduru/ -Upduru", **Turkish Studies**, İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic**,** Volume 13/20, summer 2018, s. 228.

görmüş 1/1/9, varmış 1/1/s2/2, şarılmış 2/1/c3/5, urulmuş 3/1b/c1/3, cevāb virmiş 3/1b/c1/5, çıḳmış 4/2a/s17, ṭaġılmış 4/3a/c17, teslīm olunmuş 4/4b/c6/10, ilişmemiş 4/4b/s7/2, öldürmüş 4/5b/s15, ṭutulmuş 4/7a/s4, ḳalḳmış 8/1b/c7, ışrār eylemiş 11/3a/1, söymüş şaymış 12/2a/c11/7.

Bazı kullanımlar –mış, -miş, -muş, -müş + dır, dir, dur, dür şeklinde tespit edilmiştir: ḳaçmışdır 1/1/s2/2, gelmişdir 1/1/c3/2, alınmışdır 4/1a/c20/2, parmaḳ başılmışdır 15/3a/1, temhīr olunmuşdur16/2a/6, ışrār eylemişdir 19/14a/6, geçmişdir 20/1b/c14, vefāt etmişdir 20/1b/c15, taṣdīḳ olunmuşdur 20/3a/2, ḳayd edilmişdir 21/0, icrā olunmuşdur 21/9/s2/3.

Çokluk 1. Şahıs

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs (-miş+iz+dir) şekliyle sadece bir örnek tespit edilmiştir:

görişmişizdir 21/13/c2/3.

Çokluk 2. Şahıs

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman çokluk ikinci şahıs eki –mışsınız, -mişsiñiz, -muşsuñuz, -müşsüñüz şeklindedir.

oturmuşsuñuz 4/8b/s10, muʿārażа itmişsiñiz 15/2b/s11, dimişsiñiz 16/1a/s9/2, idḫāl eylemişsiñiz 19/8a/s3/2, gitmişsiñiz 21/5/s5.

Çokluk 3. Şahıs

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman çokluk üçüncü şahıs eki –mış, -miş, -muş, -müş +lar, ler şeklinde tespit edilmiştir.

ḳalmışlar 4/5b/c12/2, dimişler 4/6b/c6, dögmüşler 15/2b/c15, ṭutmuşlar 16/1a/s9/8, virmişler 17/3b/c7/4, tenbīh itmişler 18/1b/c1/9, beyān eylemişler 19/1b/s3/4, celb itmişler 21/3/c3/2, çıḳmışlar21/5/c14/4, görmüşler 21/7/c3/6.

Bazı kullanımlar –mış/ -miş + lar/ler + dır /dir şeklinde tespit edilmiştir:

göndermişlerdir 4/1a/c17/2, söylemişlerdir 4/4b/c6/8, beyān itmişlerdir 4/10a/1.

1.3.6.3.2.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman "fiilin sürekli olarak yapıldığını, halen yapılmakta olduğunu veyayapılacağını belirten zaman ve kip" [263] şeklinde tanımlanmaktadır. Osmanlı Türkçesinde yaz-ar, bil-ür-üz, ağla-r-sın vb. örneklerde olduğu gibi –r, -Ar, -Ur ve –Ir ekleri geniş zaman eki olarak kullanılmıştır.[264]

Teklik 1.Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman teklik birinci şahıs eki –r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür +m şeklinde geçmektedir.

bilürüm 1/2/c5, şehādet iderim 3/1b/c1, yemīn iderim 4/1a/c16/3, yaparım 4/1b/s4, söylerim 4/3a/c4, alurum 4/3a/c5, ḳurtarırım 4/3a/c18/5, fenā iderim 4/3b/c2, ḳabūl iderim 4/4b/c4, viririm 4/4b/c6/2, yemīn alurum 4/4b/c5, gönderirim 4/4b/c6/5, isterim 4/6a/s17/3, niyaz eylerim 4/7a/c6/2, ṭutdırırım 4/10b/c10, öldiririm 12/2a/c11/9, ṭurırım 13/c9, da'va iderim 13/c10/2, parmaḳ başarım 15/3a/c6, giderim16/1a/c8, bulunurum 16/1a/c7, ṭaşırım 16/1a/c14, işidirim 17/4a/c1/2, bilürüm 18/1b/c3/4, götürürüm 19/7b/c3/3, raẓī olurum 19/10b/c4/3, işlerim 19/11b/c1/15, oturırım 20/1a/c1, ṣatarım 20/1b/c7/2.

Teklik 2.Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman teklik ikinci şahıs eki –r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür +sın, +sin, +sun, +sün/ + sıñ, +siñ, +suñ, +süñ şeklinde gerçekleşmektedir. Çekimlenmiş örneklerden bazısı şunlardır:

ṭanır mısın 1/2/s5/3, ṣatar mısın 2/1/c3/6, şehādet idersin 3/1b/s1, bulunursuñ 4/1a/s3, alur mısıñ 4/1a/s16, istersin 4/1b/s8, görürsüñ 4/2a/s8, dirsün 4/3a/s4/2,

[263]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.101.
[264] Metin Demirci, Dursun Kırmıt, "Tarihi Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesinde Geniş Zaman Üzerine Bir İnceleme", **Route Educational and Social Science Journal**, Volume 3 (3) July 2016, s: 76.

virürsün 4/3b/c7, inkâr idersin 4/3b/s12, idersiñ 4/5a/s2, yalan söylersiñ 4/10b/s6, bulursun 11/1b/c2/6, bulaşdırırsın 15/1a/c17/2, mücāzāt olunursun15/2a/s1/5, bulunursın 16/1a/s7, inkār idersiñ 19/10a/s4/4, yaparsıñ 19/10a/s5/2, ketm idersiñ 19/10b/s4/4, bilür misiñ 20/1a/s1/3, dirsiñ 21/9/s3/2.

Teklik 3.Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman teklik üçüncü şahıs eki –r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür +Ø şeklinde kullanılmaktadır. Metinlerimizde geçen örneklerden bazısı şunlardır:

beyān olunur 1/1/3, bilür 1/1/10, bulunur 4/1b/s1, götürür 4/3b/c5, imżā ider, añlaşılur 12/2a/s6/7, geçürür 15/3b/s3, ḥavāle olunur 17/3b/c3, tanẓīm ider, gönderir 19/3a/c1, ayırır 19/3a/c2/5, ḥācet ḳalur 19/4b/c5/2, ṣorılur 19/6a/c2/2, mühürler 19/11a/c4/3, ibtidār olunur 21/5/s1/3.

Çokluk 1.Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman çokluk birinci şahıs çekimi –r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, +ız, +iz, +uz şeklinde yapılmaktadır. Bu çekimin örnekleri şu şekildedir:

isteriz 4/6b/s9/3 bildiririz 4/6b/s9/3, bekleriz 15/3b/c6, kefīl olırız 15/4b/c15, mes'ūl ṭutıluruz 19/6a/c2/2, ḳorḳarız 19/6a/c2/3, viririz 19/11b/c1/24.

Çokluk 2.Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman çokluk ikinci şahıs eki -er, -ır, -ir, -ur, -ür + sıñız, +siñiz şeklinde geçmektedir. Metinlerdeki örnekler şunlardır:

ḥaml idersiñiz 4/9a/c5/2, müttehim idersiñiz 4/9b/c1/3, ögrenürsiñiz 15/2b/c14/2, mes'ūl olursıñız 19/1b/c3/9, ṭanırsıñız 21/5/s9, dirsiñiz 21/9/s6/2.

Çokluk 3. Şahıs

Metinlerimizde geniş zaman çokluk üçüncü şahıs eki –r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür +lar, +ler şeklinde kullanılmaktadır. Metinlerden şu örnekler tespit edilmiştir:

bilürler 4/8a/s10, derler 12/1a/c5, ġavġā iderler 12/1a/c11/7, giderler 16/1b/c4/10, söylerler19/7b/c2/4, ṭutarlar, yazdırırlar 19/10a/c6, kilīdlerler 19/10b/c2/2, gelürler 21/4/c9/3, girerler21/6/c1/7, otururlar 21/7/c3/4.

Olumsuz Geniş Zaman

"Geniş zamanın olumsuzunda diğer kiplerden farklı bir durum vardır. Geniş zamanın olumsuzunda kullanılan ek birinci şahıslarda –mA, diğer şahıslarda –mAz şeklindedir."[265] Geniş zamanın olumsuz şekli şu örneklerde tespit edilmiştir:

vārid olmaz 1/1/c2, istemem 4/1b/c3, bilmem 4/3b/c10, umulmaz 4/6b/s3/2, ateş almaz 4/11a/c1/4, ḳalmaz 14/1b/c2, ṭanımayız 15/4a/c6, gelmez 16/1b/c17/4, yatmaz 16/1b/c17/7, bulunmaz 19/11a/c4/6, götürmezler 19/11b/c1/9, işlemez 19/11b/c1/25, ḫātırlamam 20/1a/c13/4, ḫātırıma gelmez 20/1b/c17, iḳtiżā itmez 21/9/s4, beñzemez 21/13/s4.

1.3.6.3.2.1.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman kipi "henüz gerçekleşmemiş bulunan; ancak, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın gelecekteki bir zaman kesiminde mutlaka gerçekleşeceğini bildiren bir kiptir."[266] Türkçede gelecek zaman kavramını ifade etmek için –ġu, -ġay, -ġa, -a, -tacı, -ısar, -acak gibi ekler kullanılmıştır.[267] "Bugün kullanılan –acaḳ, -ecek gelecek zaman eki, önce yalnız partisip eki olarak kullanılmış, sonra devre sonunda Osmanlıcaya aynı zamanda gelecek zaman çekim eki olarak geçmiştir." [268] Metinlerimizde gelecek zaman çekimi bütün şahıslarda bulunmaktadır.

Teklik 1. Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman teklik birinci şahıs eki –acaḳ/ -ecek +ım/ +im şeklinde kullanılmaktadır.

[265] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.222.
[266] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.558-559.
[267] Zeynep Korkmaz, "Türkçede –acak/ -ecek Gelecek zaman (Futurum) Ekinin Yapısı", **Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi,** Ankara Üniversitesi, C. 17, S. 1-2, 1959, s.159.
[268] Muharrem Ergin**, Türk Dil Bilgisi**, s.303.

söyleyecegim, diyecegim 4/4b/c4, gidecegim, görecegim 15/2a/c6, ṭanıyacağım 21/2/c2/2.

Teklik 2.Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman teklik ikinci şahıs eki –acaḳ/ -ecek +sıñ/ +siñ, +sın/+sin şeklindedir.

diyeceksin 1/1/s3/2, gideceksin 15/2a/s6, öldireceksin 21/13/s4/5; ṭuracaḳsıñ 4/3a/s4/2, gideceksiñ 4/3a/s4/2, diyeceksiñ 4/3b/s3/2, iḫbār ideceksiñ 4/4b/s4, yemīñ alacaḳsıñ 4/4b/s5, yapacaḳsıñ 4/6b/s9.

Teklik 3.Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman teklik üçüncü şahıs eki –acaḳ/ -ecek şeklindedir.

tesviye idecek 19/1b/c3/7, virecek 19/9a/c2/12/d.

Metinlerimizde gelecek zaman teklik üçüncü şahıs eki bazen –acaḳ/ -ecek+ dır/dir şeklinde gelmektedir.

gidecekdir 4/6b/s9, ifā idecekdir 21/2/c2/2.

Çokluk 1.Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman çokluk birinci şahıs eki–acaḳ/ -ecek + ız/ +iz şeklinde kullanmaktadır.

ṣoracağız 4/3a/s4, diyecegiz14/1b/c4 uracağız 15/3b/c1/3.

Çokluk 2.Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman çokluk ikinci şahıs eki–acaḳ/ -ecek+ sıñız/ +siñiz şeklinde gelmektedir.

yapacaḳsıñız, vireceksiñiz 4/10b/s8/2, diyeceksiñiz 14/1b/s4/2, götüreceksiñiz19/3b/c3/4, atacaḳsıñız 21/13/s4/3.

Çokluk 3.Şahıs

Metinlerimizde gelecek zaman çokluk üçüncü şahıs eki -ecek+ ler şeklinde kullanılmaktadır. Bu şekilde çekimlenmiş sadece bir örnek tespit edilmiştir: .

Fürūẖt idecekler 11/1a/c1/5

Ayrıca gelecek zaman çokluk üçüncü şahıs eki–acaḳ/ -ecek+ lar/ ler+ dır/dir şeklinde gelmektedir. Bu şekilde çekimlenmiş iki örnek vardır:

yalan söyleyeceklerdir 4/3b/c3, ṭaḳacaḳlardır 4/5b/s7.

1.3.6.3.2.1.5. Şimdiki Zaman

"Şimdiki zamanın bildirmesi sınırlı ve sürmekte olan bir şimdiki zaman kipidir."[269]. Şimdiki zaman Eski Türkçe'de, geniş zaman eki olarak adlandırılan –r, -ır/ -ir/ -ur/ -ür ile karşılanır ve geniş zamanın şimdiki zamanı da içine alan işlevlerinden faydalanılarak ifade edilir.[270] Şimdiki zaman eki, "Eski Anadolu Türkçesindeki süreklilik bildiren yoru- tasvir fiilinin yoru-r şeklindeki geniş zaman çekiminden hece yutumuyla ortaya çıkmıştır."[271]

Metinlerimizde şimdiki zaman eki -yor bütün şahıslarla kullanılmıştır. Bu ek dudak uyumuna tam bağlı değil. Bunu gösteren örnekler şunlardır:

Teklik 1.Şahıs

diyorum 4/5a/c1, ṭutuyorum 4/7b/c8, ḫāṭırlıyorum 4/9a/c12, biliyorum 13/c7, götürüyorum 15/2a/c9/2, ṭanımıyorum 15/4a/c16, istiḫdām olunuyorum 19/10a/c1, geliyorum 21/1/c1/3

[269] Tahsin Banguoğlu, **a.g.e.,** s. 464.
[270] Vahit Türk, "Türkçede şimdiki zaman kavramı, çekimleri ve ekleri", **TDAY-Belleten,** 44 (1996), s. 291.
[271] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.186.

Teklik 2.Şahıs

yalan söylüyorsın, diyorsun 4/2a/s15, ṭolaşdırıyorsun 15/3a/s5; diyorsuñ 4/4b/s10, gidiyorsuñ 4/10b/s4, söylüyorsuñ 12/2a/s3/2, ifāde idiyorsuñ 12/2b/s5/7, istiḫdām olunuyorsuñ 19/10a/s1/2.

Teklik 3. Şahıs

İcāb idiyor 1/2/s1/2, tevāfuḳ itmiyor 4/5b/s13, iddiʿā idiyor 4/8b/s6, añlaşılıyor 16/1b/c5, gönderiliyor 17/2b/c4/4, işʿār olunuyor 18/1b/s4/7.

Çokluk 1. Şahıs

geliyorız 15/5a/c11, viriyoruz19/11b/c1/19.

Çokluk 2. Şahıs

atıyorsıñız 4/9b/c1/2, geliyorsıñız 15/5a/s11; uyuyor mısıñız 15/2b/s7, biliyorsuñuz21/2/s9, istiyorsuñuz 21/9/s4.

Çokluk 3. Şahıs

geliyorlar4/7b/c7/2, alıyorlar 4/10b/c7, ḫaber viriyorlar 10/1a/s28, atıyorlar 15/2b/c14/2, istiyorlar 15/2b/c16/2, çaġırıyorlar15/3b/c20/3, şübhe idiyorlar 15/4b/s18, diyorlar19/9a/c2//d

Bunun yanında -mA ve –mAk isim fiil eklerine –DA bulunma hali ekinin getirilmesiyle oluşan –mAdA, -mAktA yapılarının şimdiki zamanı ifade etmek için kullanıldıklarını görüyoruz. Bu ekleri kullanıldığı örnekler şunlardır:

inkār itmekdesin 16/2a/s2/2, istiḫdām olunmaḳdayım 17/1a/c2/2, baḳmaḳdasın 17/2a/s2, baḳmaḳdayım 17/2a/c2, istiḫdām olunmaḳdasıñ 17/2b/s3, almaḳdayım 17/2b/c3/2, ifāde itmekdedirler 17/3b/s7/5.

1.3.6.3.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri, fiillerin istek, emir, şart ve gereklilik şekilleridir.

1.3.6.3.2.2.1. İstek Kipi

İstek kipi, çok geniş fonksiyonlara sahiptir.[272] Batı Türkçesinde istek eki –a, -e'dir. Bu –a, -e Eski Türkçedeki gelecek zaman eki –ġa, -ge (-ġay, -gey)'den gelmiştir. Eski Türkçedeki gelecek zaman ekinin ġ ve g'si Batı Türkçesine geçerken düşmüş, böylece –a, -e istek eki ortaya çıkmıştır.[273]

Metinlerimizde istek kipi –ayım, -eyim, -asıñ, -esiñ, -alım, -elim, -elüm şekillerinde kullanılmıştır.

Teklik 1.Şahıs

Metinlerimizde istek kipi teklik birinci şahıs çekimi –ayım, -eyim şeklinde geçmiştir. Bu şekilde çekimlenmiş örnekler tespit edilmiştir.

beyān ideyim 1/2/c3, ḳazanayım 4/2b/c13, yapayım 4/4a/s8, bileyim 4/6b/c3, bulayım 11/1b/c2/6, götüreyim 11/2a/c2/6, söyleyeyim 16/2a/c2/2, diyeyim 16/2a/c4, ṭutayım 17/4a/s1/3, vireyim 19/6b/c3/5, idḫāl ideyim 19/8b/c3/17, ʿarż eyleyeyim 21/12/c4/3.

Teklik 2.Şahıs

Metinlerimizde istek kipi teklik ikinci şahıs çekimi -asıñ, -esiñ şeklinde yapılmıştır. Bu şekilde çekimlenmiş iki fiil tespit edilmiştir; birisi olumlu, diğeri olumsuz yapılıdır.

ögredesiñ 19/12a/c1/31, işleyesiñ 19/12a/c2/2, uġramayasıñ 4/7a/s4/2.

Çokluk 1.Şahıs

Metinlerimizde istek kipi çokluk birinci şahıs çekimi -alım, -elim, -elüm şekillerinde kullanılmıştır.

---

[272] Gürer GÜLSEVİN, "Eski Türkiye Türkçesinde "İstek Kipi" Üzerine", **İlmi. Araştırmalar 13**. 2002,: s: 35:50, s.39.
[273] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.310.

gidelim 4/3a/c18/3, ṭoplayalım 4/3b/s1, baḳalım 4/6b/s9, çekdirelim 4/6b/s9/2, virelim 4/10b/c8/2, iştirā idelim 11/1a/c1/6, yatalım 16/1b/c4/17, buldıralım 16/2a/s2/3, çaġıralım 18/1a/c4/11, diyelüm 19/7b/s1/5, ḫaber virelüm 19/12a/c1/36, teslīm idelim 21/9/s5.

1.3.6.3.2.2.2.Emir Kipi

Emir kipi "tasarlanan, yapılması istenen işi emir veya dilek biçiminde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipidir." [274] Metinlerimizde emir çekiminde ikinci ve üçüncü şahıslardaki çekimleri kullanılmıştır.

Teklik 2. Şahıs

"Teklik ikinci şahıs bugün eki yoktur. Eksiz olarak tek başına kullanılmayan fiil kök ve gövdeleri kullanış sahasına çıkarılarak emir ikinci şahıs hüviyetine sokulurlar."[275] Bu şekilde çekimlenmiş fiiller tespit edilmiştir:

taḳrīr eyle 1/2/s6/2, göster 2/1/c3/4, düşün, söyle, parmaḳ baş 4/1b/s3, ifāde eyle 4/1b/s5, cevāb vir 4/5a/s5/2, izāle eyle 4/6b/s3/2, ḳurtar 4/10a/c10, ḳayd eyle 19/9b/c1/8, tefekkür it 20/3a/s1, taʿrīf eyle21/5/s4.

Teklik 3. Şahıs

Metinlerimizde emir kipi teklik üçüncü şahıs çekimi –sun, -sün + şeklinde kullanmıştır. Bu şekilde örnekler şunlardır:

olsun 4/1b/s2, ifāde itsün 4/1b/s7, ḳalsun 4/7a/c11, ṭutulsun 4/10b/c8/2, gelmesün 14/1b/c4, yemesün 10/1a/c29/2, mürācaʿat olunsun 19/8a/c1/2, çıḳmasun 19/12a/c1/27, bulunmasun 21/1/c6/2, meydāna çıḳsun 21/3/c5/3, ṣaḳlamasun 21/3/c5/4.

[274] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü,** s.83.
[275] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.306.

Çokluk 2.Şahıs

Emir kipi çokluk ikinci şahıs çekimi ıñ, iñ, uñ, ıñız, iñiz şeklinde geçmiştir. Bu şekilde çekimlenmiş örnekler tespit edilmiştir:

kesiñ 4/1a/c19, buyuruñ 4/1b/c1, ṭaḳıñız 4/5b/c7, baḳıñ 4/6b/s6, ḫaber viriñ 14/1a/s18/4, ḳarışmayıñız19/6a/c2/4, alıñız 19/10b/s3/9, götüriñiz 19/10b/s3/10, gösteriñ 19/11b/c1/23, ḫaber viriñiz 19/12a/c1/36, şorıñız 19/13a/c3/2, muṭālaʿa idiñ 21/4/s7.

Çokluk 3. Şahıs

Metinlerimizde emir kipi çokluk üçüncü şahıs çekimi -sünler şeklinde yapılmıştır. Bu şekilde tespit edilen örnekler şunlardır:

söylesünler 4/8a/c10, iftirā itsünler 14/1b/s1, beklesünler 21/9/c1/3.

1.3.6.3.2.2.3. Şart Kipi

Şart kipi "Bir oluş ve kılışı "şart"a veya "dilek, istek ve niyet'e bağlayan bir tasarlama kipidir. –sA eki ile kurulur."[276] Metinlerimizde şart kipinin çokluk birinci ve çokluk ikinci şahıstaki çekimine örnek bulunamamıştır.

Teklik 1.Şahıs

Metinlerimizde şart kipi teklik birinci şahıs çekimi –sa, -se + m şeklinde yapılmıştır.

ṭursam 4/11a/c1/7, söylesem 19/12a/c1/29, olsam 21/5/c3, görsem 21/2/c2/2, der-ḫātır itsem 21/7/c1/6.

Teklik 2.Şahıs

Metinlerimizde şart kipi teklik ikinci şahıs çekimi -se + ñ şeklinde yapılmıştır.

[276] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi,** s.600

deseñ 4/6a/s17/2.

Çokluk 3.Şahıs

Metinlerimizde şart kipi çokluk üçüncü şahıs çekimi –sa +Ø şeklinde yapılmıştır. Bu şekilde çekimlenmiş sadece bir örnek bulunmaktadır:

olsa 4/2a/c8, 14/1b/c4, 21/5/c8/2.

Çokluk 3.Şahıs

Metinlerimizde şart kipi çokluk üçüncü şahıs çekimi –sa +lar şeklinde yapılmıştır. Bu şekilde çekimlenmiş sadece bir örnek bulunmaktadır:

olsalar 15/2a/s13.

1.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi, "zaman içerisinde ortaya çıkmış olan yeni birtakım şekillerden biridir.[277] Bu kip "belirli bir zamana girmeyen, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yapılması gerekli olduğunu bildiren tasarlama kipidir." [278] -malı, -meli gereklilik eki "Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında teşekkülle başlamış, şekil eki olarak Osmanlıca içinde kullanış sahasına çıkmıştır."[279] Metinlerimizde gereklilik kipi çekiminde –malı, -meli +Ø şeklinde sadece teklik üçüncü şahıs çekimi bulunmaktadır.

söylemeli 4/2a/s8/2, olmalı 4/4a/c10, olmalıdır 4/7a/c8, ṭutmalı 4/10b/s10, bulunmalı 17/3a/c5/19.

[277] Oruç Arslan, B. (2011), "Türkçede Gereklilik Kipi", 38.ICNANAS, 10-15 Eylül 2007, C.111: **Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi Bildirileri**, Ankara, s:1245-1261, s.1246.
[278] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü,** s.104.
[279] Muharrem Ergin**, Türk Dil Bilgisi,** s.313.

1.3.6.4. Ek-Fiil

Ek-fiil, "dil bilgisi kitaplarına göre ek-fiil, özden fiil, cevher fiili, isim-fiil, ek-fii gibi farklı terimlerle adlandırılmıştır."[280] Ek- fiil, "eski Türkçede er- yardımcı fiilinin er- > ir- > i- biçimde ekleşmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil"[281] şeklinde tanımlanmıştır. Metinlerimizde ek-fiil, görülen geçmiş zamanı, öğrenilen geçmiş zamanı, geniş zaman ve şart kipi olmak üzere dört şekilde geçmektedir.

1.3.6.4.1. Görülen Geçmiş Zamanı

i- ek fiilinin görülen geçmiş zaman kipi "-i fiile, şahış ekleri ile genişletilmiş –DI/-DU geçmiş zaman ekinin eklenmesi ile oluşturulur."[282] Ek fiilin görülen geçmiş zaman kipi şu örneklerde bulunmuştur:

mersūm idi 1/2/c1, teslīm idi 2/1/c3/8, var idi 3/1a/s8, nerede idiñ 4/1a/s4, birlikde idik 4/2a/c11, evimde idim 4/2b/c6, ḳolcı idim 4/3a/c9, ḫaste idi 4/3a/c18, muḥāfıẓ idi 4/5a/s9, kişi idiñiz 4/5b/s14, ḳaranlıḳ idi 4/8b/s21, baġlu idi 4/9a/s15, silāḥlı idik 14/1a/c12, berāber idiñiz 8/1a/s9, ṭışaruda idim 9/1b/c16, ṭoġrı idi 12/2a/c6/3, arḳadaşdıñız 15/4b/s2, ser-ḫoşdum 16/1a/c10, degildi 20/1b/c6, yüzbaşı idim 21/1/c2/2, āmirimiz idi 21/1/c4/2, meʾmūr idik 21/1/c8.

1.3.6.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Öğrenilen geçmiş zaman kipi "isimlerle İ- ek-fiilinin öğrenilen geçmiş zamanı kullanılır." [283] Metinlerimizde ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanı bu örneklerde karşımıza çıkar:

var imiş 4/7a/c4, vaḳt imiş 4/7b/s10, öyle imiş 4/8b/c6, müşterek imiş 4/10b/s8, ne imiş 8/1a/s23, var mı imiş 9/1b/s25, misāfir imiş 10/1a/c12, açıḳda imiş 13/c4, ṭolu imiş15/1b/c9, berāber imiş15/3b/s16.

---

[280] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.231.
[281] Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.81.
[282] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, s**.623.
[283] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım,** s.510.

1.3.6.4.3. Geniş Zamanı

Ek-fiilinin geniş zamanı "birinci ve ikinci şahıslar er- fiilinin ekleşmesinden doğmuştur. Üçüncü şahıslar başka bir fiilden gelirler bu fiil tur- > dur- fiilidir. Ek-fiilin geniş zamanını oluşturan eklere bildirme ekleri de denmektedir."[284]

istinṭāḳıdır 2/1/4, maḥbūsdur 2/1/c1/3, nedir 3/1a/s1, ḳażādır 3/1a/c9/3, kimdir 3/1a/s15, vardır 4/1a/c18, degildir 4/1b/c8/2, ġuruşdur 4/2a/c17, nerelisiñ 4/5b/s9, tebaʿadansıñ 4/5b/s10, müşteriksiñ 4/7a/s5, çobānıyım 4/8b/s7, rāżīyim14/1b/c5, żabṭiyyeyim 8/1a/c6, bekārım 12/1b/c8, evliyim 15/2a/c9/2, ḳaryeliyiz 15/2b/c2, yaḳındır 15/2b/s16, kehyāsıyım 15/3a/c8, arḳadaşsıñız 15/3a/s12, ṣāḥibiyiz 16/1b/c17/5, maʿlūmdur 17/3b/c7/2, ḥaḳsızdır 18/2a/c1, adamlarız 19/6a/c2/3, iftirādır 21/8/c2/11.

1.3.6.4.4. Şart Kipi

Ek-fiilinin şart kipi"İ- ek fiiline –sA şart ekinin getirilmesi ile oluşturulur."[285] Ek fiilin şart çekimi bu örneklerde tespit edilmiştir:

vaḳıʿam ise 1/1/c3, yoḫsa 1/2/s5/3, mażbaṭa ise 4/1a/c20/2, varise 4/1b/s5, degil ise 4/5a/s5/2, hem-şehrī ise 17/4a/c1, lāzım ise 18/1a/c6/2, rāddelerinde ise 18/1b/c2/2, biz ise 19/6a/c2/2, derūnunda ise 19/6b/c2/7, ḳalfa ise 21/8/c2/3, mā-beyn ḫademesi ise 21/5/c8.

1.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri

1.3.6.5.1. Hikâye

Birleşik çekimin hikâye şekli "asıl fiilin kipleri ile i- fiilinin görülen geçmiş zamanın veya ekleşmiş şeklinin birleşmesi ile ortaya çıkar. Emir dışındaki bütün kiplerin hikâye şekli vardır."[286]

---

[284] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.232.
[285] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.628.
[286] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.322.

1.3.6.5.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Görülen geçmiş zamanın hikâye birleşik çekiminde metinlerimizde tüm örneklerde idi ayrı olarak çekimlenmiştir:

baḳdılar idi 3/1a/c9/3, götürdiler idi 3/1a/c11, buldıñız idi 4/3b/s13, oldı idi 15/1b/c14, sildim idi 15/3a/c1, düşdi idi 16/1b/c17/14, artmadı idi 19/6b/c3/7, didi idi 19/9b/c1/5, virdiler idiler 19/11a/c2/7, işitdim idi 19/12a/c1/41.

1.3.6.5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Metinlerimizde duyulan geçmiş zamanın hikâye birleşik çekiminde şu örnekler tespit edilmiştir:

virdirmiş idim 1/1/6, gelmiş idi 3/1a/c6, itmiş idiñ 4/1a/s19, ṭarılmışdı 4/1a/c20/2, söylemiş idim 4/3b/c1, gelmişler idi 4/3b/c9, işitmemiş idim 4/7b/c4, cerḥ olunmuş idi 10/1a/s18, ḳovmuş idim 10/1a/c31, urmuş idim 15/2b/c21, ṭoldırmış idi 15/4a/c4, ḫaber virmemiş idi 19/2a/c3/14, almış idi 20/1a/s3, evlenmişdi 20/1a/s4.

1.3.6.5.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

Metinlerimizde geniş zamanın hikâye birleşik çekiminde şu örnekler geçmiştir:

olurdum 1/2/c7, görişür idik 3/1a/c12, otururdum 4/2a/c20, yapar idin 4/3a/s7, gelürdüm. 4/4b/c6/5, bilmez idik 4/5a/c11/4, giderdim 6/c14, yapardıñız 8/1a/s12, bekler idik 8/1a/c12/2, gönderirdim 10/1a/c34/2, yatar idim 11/2a/c1, uyumaz idi 15/1a/c15, baġırırlardı 16/1a/c10, verilür idi 19/1b/s2/3, gönderirdi 19/4a/c1, düşünür idiñiz 19/4a/s4/4, alurduñ 19/4b/s1/10, alınurdı 19/9a/s1/2, uġraşur idim 19/10a/c3/2, ḥesāb ṭutardı 19/13b/s3.

1.3.6.5.1.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Metinlerimizde bu birleşik çekim şu örneklerde tespit edilmiştir:

geziyordum, yiyordum 4/1b/c8/2, ṭuruyor idi 12/2a/c6, yatıyordum 15/3b/s15, görişiyordı 21/4/s9/2, degişdiriyordum 21/5/c14, menʿ idiyorlardı 21/5/c14/3.

1.3.6.5.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Metinlerimizde gelecek zamanın hikâyesi şu örneklerde geçmiştir:

öldirecekdi 4/6a/c2, dögecek idi 15/1b/s15, gidecek idim16/1a/c13, çıḳacaḳlar idi 21/3/c5/5.

1.3.6.5.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi

Metinlerimizde şart kipinin hikâyesi şu örneklerde tespit edilmiştir:

olsaydı1/2/c7, bulsaydım 2/1/c3/10, olsaydıñ 4/6b/s15, olsalar idi 21/8/s1/2.

1.3.6.5.1.7. İstek Kipinin Hikâyesi

Metinlerimizde istek kipinin hikâyesi bir örnekte gelmiştir:

bulaydım2/1/c3/10.

1.3.6.5.1.8. Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Metinlerimizde gereklilik kipinin hikâyesi bir örnekte tespit edilmiştir. Bu örnekte idi ayrı olarak çekimlenmiştir:

öldürmeli idi 4/4b/s7/2.

1.3.6.5.2. Rivayet

Rivayet birleşik zaman, "asıl fiil –i -ek-fiilinin –mIş/-mUş öğrenilen geçmiş zaman eki getirilerek yapılır. Çekim sırasında i- ek-fiili genellikle kaybolur."[287] Metinlerimizde rivayet eki kip eklerinden sonra -mış, -müş, -mişler şeklinde bazen –

[287]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.238.

imiş şeklinde kullanılmış, sadece geniş zamanın rivayeti ve şimdiki zamanın rivayeti geçmiştir. Geniş zamanın rivayeti bitişik yazılmış şeklinde örnekler tespit edilmiştir:

gelürmüş 4/8a/s9, yollarmış 19/13b/s2/2, beklermişler 21/7/c3/3.

Geniş zamanın rivayeti bazı örneklerde –imiş ayrı olarak yazılmıştır:

gelür imiş 16/1b/c4/11, ider imiş 19/1a/c2/11, virir imiş 19/1b/s3/3, tanzīm ider imiş 19/4a/s5/2, yazar imiş 19/4a/s5/3, almaz imiş 19/4a/s5/4, ḳayd ider imişsiñ 19/8a/s1/5, alur imiş 19/10a/s4/4, işler imiş 19/11a/s5, gönderir imiş 19/11b/s1/3.

Şimdiki zamanın rivayeti iki örnekte tespit edilmiştir; birisi –imiş aryı şekilde, diğeri –muş bitişik şekilde yazılmıştır.

ṭuruyor imiş 4/6b/c8, ṭutuyormuş 4/7a/c10.

1.3.6.5.3. Şart

Birleşik zamanlı fiilerin şartı, "kip eki almış bir esas fiile, i- ek-fiilinin şart kipinin getirilmesi ile oluşturulur."[288] Metinlerimizde birleşik kipli fiillerin şartı, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman ve geniş zaman olmak üzere dört kip ile çekime girmiştir.

1.3.6.5.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Görülen geçmiş zamanın şart birleşik çekiminde şu örnekler tespit edilmiştir:

çaldım ise 1/2/c3/4, didim ise 2/1/c3/4, urdılarsa 4/8b/c22, ışrār itdi ise 17/3a/c5/28, bulunduḳ ise 21/10/c5/3.

1.3.6.5.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Öğrenilen geçmiş zamanın şart birleşik çekiminde şu örnekler tespit edilmiştir:

[288] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.671.

göstermiş ise 1/1/11, ṭolaşmış isem 1/1/18, çalmış isem 4/1a/c19, incitmiş isem 4/1b/c3, aramış isek 4/4b/c6/4, muḫālefet eylemiş isek 4/4b/c6/5, ṣoymuşlar ise 4/4b/c6/8, görmüş isem 15/2a/c3, dimişler ise 15/5b/c4/4, gelmiş isem 17/1b/c3/44, ṣatmış iseñ 19/4b/s1/6, yazdırmış iseñ 19/8b/c3/8.

1.3.6.5.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı

Şimdiki zamanın şart birleşik çekiminde şu örnekler tespit edilmiştir:

şübhe idiliyor ise 21/1/c6/3.

1.3.6.5.3.4. Geniş Zamanın Şartı

Geniş zamanın şart birleşik çekiminde çok örnek rastlanmıştır. Bu örneklerden bazıları şunlardır:

meydāna çıḳar ise 4/1b/s2, yalan söylerseñ 4/2a/s8, virirse 4/2a/s24, ṭutar isek 4/3a/s4, ṣorar isek 4/3b/s6, çıḳmaz ise 4/4b/c4, dinlemezseñiz 4/7a/c11, bilürse 4/8a/c10, ḳarışdırırsañız 4/10b/s1/2, gider isem 11/2a/c2/6, tebeyyün ider ise 18/1b/c4/3, bulursam 19/7b/c3/4, istemez iseñiz 19/11b/c1/14, bulunar ise 21/4/c9/2.

1.3.6.7. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, "bir isim ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiillerdir"[289] şeklinde tanımlanmaktdır. Birleşik fiiller dörtalt başlıkta ele alacağız:

1.3.6.7.1. Bir İsim ve Bir Yardımcı FiildenYapılan Birleşik Fiiller

Metinlerimizde bir isim ve bir yardımcı fiilden yapılan birleşik fiiller şu şekilde gelmiştir:

[289] Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar III, Ankara,** TDK Yay., 2007, s. 259.

İsim+it-: firār itmişdir1/1/12, taḥḳīḳ itememiş1/1/15, teslīm itdi 2/1/c3/8, ḳatl itdiñ 3/1a/s3/2, vefāt itdi 3/1a/s10, ifāde itmiş 3/1b/c1/4, iṯbāt iderseñ 4/1a/s16, tevkīf itdiler4/2a/s14, fenā iderim4/3b/c2, ḳabūl iderim 4/6b/c15, iftirā itmişler 14/1a/c18, ẓan itdik15/3b/c20/3, maʿūnaya itdi16/1b/c17/17, ḳanāʿat itmem 18/1b/c4/6, tedāvī itdirdim 18/2a/c4/13, tanẓīm ider 19/3a/c1, iḳtiżā iderdi 19/3a/s2/3, ġayb itdim 21/3/c5/7.

İsim+eyle-: istiḫbār eyledim1/1/14, ḥikāye eyledim1/1/16, inhā' eylemiş1/1/s3/2, inkār eyledim. 2/1/c1/2, taḫmīn eyledim 2/1/c2/2, recā eyledim 2/1/c3/6, ʿavdet eyledim 4/1a/c16/3, ifāde eyle 4/1b/s5, refāḳat eyledim4/2a/c9, izāle eyle 4/6b/s3/2, niyāz eylerim4/7a/c6/2, ʿavdet eyledik. 4/9b/c3/2, cerḥ eyledi 7/c6/2, icrā eyledi 19/5a/s3/2, ġavġā eylemiş 19/7b/c2/8, emr eyledi19/8b/c3/17, ṣarf eyler idik19/12a/c1, münāsebet eyledim 21/3/c6/3.

İsim+ḳıl-:temhīr ḳılındı15/2a/3, icrā ḳılınan21/12/2.

İsim+ol-: beyān olunur 1/1/3, vāṣıl oldum1/1/19, aḫẕ ü girift olunmuş 2/1/s1, süvār oldum 2/1/c5/2, tevātür olmuş 5/s22, taʿyyīn olduñ 10/1a/s7, dāḫil olduḳ 11/2a/c2, iʿtimād olamaz 12/2a/s6/8, ḥavāle olunmuş 17/1a/s3/9, ibtidār olunur 21/5/s1/3, iḫṭār olunur 21/6/s1/3 vb.

İsim+bul-: vuḳūʿ buldum 3/1a/s12.

İsim+vir-: cevāb virdiler1/1/7, şehādet virirse4/2a/s24, ḫaber virmiş idi 19/4a/c2/2.

İsim+gör-: mücāzāt görürsüñ 4/2a/s8, revā görilen 21/8/s1/5.

İsim+ ṭut-: maḥsūb ṭutdum 19/8b/c3/14, ḥesāb ṭutardı19/13b/s3.

İsim+buyur-: suʾālbuyuruñ 4/1b/c1, işāret buyurulmuş 17/1a/c3/3, tenbīh buyurulması 17/1a/c3/11, müsāʿade buyurılan 19/2a/s2/2, celb buyurdılar 21/7/c3/11, teşrīf buyurmuşlar 21/9/c1/4, ifāde buyuruyorlar 21/10/s5/2, suʾāl buyurdılar 21/12/c4, istifsār buyurmadılar21/12/c4/2.

Yap-: ḥesāb yapması19/5b/s3/2.

1.3.6.7.2. Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri " zarf-fiil biçimindeki bir esas fiille, bu esas fiildeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiilin özel bir anlam oluşturacak biçimde kaynaşmasından oluşmuş birleşik fiillerdir. Bunlar yeterlik, tezlik, süreklilik, yaklaşma ve uzaklaşma fiilleridir."[290] Metinlerimizde tasvir fiillerinden yeterlik, tezlik fiilleri gelmiştir. Süreklilik, yaklaşma ve uzaklaşma fiillerinin herhangi bir örneğine rastlanamamıştır.

1.3.6.7.2.1. Yeterlilik Fiili

Yeterlilik fiilleri "bir esas fiilin –(y)- A zarf-fiil biçimi üzerine bil- yardımcı fiilinin getirilmesi ile kurulur." [291] Metinlerimizde yeterlilik fiilleri aşağdaki örneklerde görülmektedir:

görebildiñ 4/8b/s21, öldirebilür mi 12/2a/s3/2, bilebilür misiñ20/1a/s6, bilebilür 20/1b/c3/2, ṭanıyabilür mi idi 20/2b/s16, muḳtedir olabiliyor21/14/s3.

Metinlerimizde yeterlilik fiilerin olumsuz şekilleri de kullanılmıştır:

ḫātırlayamam 4/7b/c10, ḳurtaramazsıñ 4/8b/s7, göremedim bilemiyorum 4/10a/c9, bulamadıḳ 8/1b/c11/2, i'timād olamaz 12/2a/s6/8, bilemem 15/1b/c13/4, götüremem 17/4a/s1/6, göremezdim 19/3b/c3, farḳ idemez 19/12a/c1/26, ḫaber viremezsiñiz 19/12a/c1/38, giremez idi 21/2/c5, teşḫīṣ idemem 21/5/c3.

1.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili

Tezlik fiilleri "esasfiilin -I/ -U zarf-fiil şekli üzerine ver- yardımcı fillinin getirilmesiyle oluşan fiillerdir."[292]Metinlerimizde dönemin yazılış özelliklerine göre ver- tasvir yardımcı fiil vir- şeklinde gelmiştir.

---

[290]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri sözlüğü**, s.208. ayrıca bkz.: Funda Kara, " "Bil-" tasvir fiilini işlevleri", **Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 6/1 Winter 2011, s.1422.
[291] Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.709.
[292]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.246.

alıvirdiñ4/2a/s18, ṣalıviriñ 4/2b/c1, ḳoyuvirdiniz 15/3b/c1/2, götürvir 19/4b/c1/2, gelivirdi 21/4/c4/2.

1.3.6.7.3. Karmaşık Fiil

Bu birleşik fiiller "bir sıfat fiil ile "öncelik", "başlama" ve "niyet" gösterme işlevlerindeki ol- yardımcı fiilinin birleşmesinden oluşmuştur."[293] Bu birleşik fiiller grubu için birkaç örnek tespit edilmiştir:

bilmiş olsaydım 1/2/c7, istifāde itmiş olurdum2/1/c3/10, öldirmemiş olsa4/9a/c2/2, gelmiş olsa14/1b/c4, dögecek oldı 15/1b/s14, kesmiş olsalar 15/2a/s13, ḍarb idecek olmuşsun 15/2b/s13, dövecek olmuş 15/3b/s17, ṣarf idecek olur ise19/1b/c3/8, işitmiş olaydım 19/2a/c1/4, çıḳacaḳ olur ise 21/1/c6/3, görecek olsam 21/5/c3.

1.3.6.7.4. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Anlamca kaynaşmış deyimleşmiş birleşik fiiller " bir isim ögesiyle yardımcı fiilin sözlük anlamlarından tamamen ya da kısmen uzaklaşmalarıyla meydana gelen kalıplaşmış yapılar"[294] olarak adlandırılmaktadır. Metinlerimizde bu şekilde yapılan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

parmaḳ baṣ 4/1b/s3, belā uġramayasıñ 4/7a/s4/2, ḫāṭırımda ṭutuyorum 4/7b/c8, boynunlarına alıyorlar 4/10b/c7, açıġa çıḳdı 13/c12, şafaḳ söker iken 15/1b/c6, yalan söylemem 15/2a/c1, ṭop atılmamış idi 16/1a/c8, rāst geldim 17/2a/c3/4, ʿaḳl ögretesiñ 19/12a/c1/31, ḫāṭırımda ḳalmadı 19/13a/c5/2, ḫāṭırımdan çıḳdı 19/3a/c3/2, āb-dest almaḳ 21/7/c3.

1.3.6.8. Sıfat-fiiller

Sıfat-fiiller "fiillerin, zamana bağlı isim ve sıfat şekilleridirler. Fiillerden geçici sıfatlar yaparlar. İsimler gibi, çokluk, iyelik ve hal eklerini alırlar." [295] Metinlerimizde kullanılan sıfat- fiiller türleri şunlardır:

---

[293]Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar III**, s. 260.
[294]Deniz Öztürk, **Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynamış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller,** Ankara, TDK Yay., 2008, s. 13.
[295] Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi,** s.96.

1.3.6.8.1. Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-Fiiller

-dıḳ, -dik, -duḳ, -dük eki "en sık kullanılan sıfat- fiil eklerinden biridir. Geçmiş zaman anlamı verir." [296]

bulmadıġım cihetle1/1/c2, *beyān itdigiñ* maḥallerden1/1/s4, *ḳazandıġıñ* aḳçe 4/2b/s13, *söyledigim* laḳırdıları 4/3a/c18/4, *ḳaçdıġıñız* vaḳt 4/6b/s10, *yapdıġım* işe 4/10a/c10, *ifāde itdigim* sözlerde 8/1b/1, *yatdıġıñız* aḫşam 15/3b/s5, *ḳalḳdıġım* vaḳt 15/3b/c15, *yaḳdıġımız* kibrīt 16/1b/c4/6, *işletdirdigi* usta 19/1b/c3, *ṭoġdıġı* vaḳt 20/2b/s2, *beyān itdigi* naḳıddan 21/3/c5/8.

-mış, -miş, -muş, -müş eki **"**geçmiş zaman ifade eden bir ektir. Bu ekin eskiden yalnız düz şekilleri vardı, vokal uyumuna son devirlerde bağlanmıştır."[297]

gömilmiş adam 4/3b/c4/2, *işlemiş* aylıġımızı 4/4b/c6, *ölmüş* adamları 4/5b/c1, *ṭurulmuş* sā'at 4/9a/c13, *ṭoldırılmış* paçavra 15/1b/c9/2, *irād olunmış* es'ile 15/2a/2, *izi ḳalmış* maḥal 15/5b/s4/2, *aralanmış* iki ḳazaḳ 16/1b/c17/8, *debāġlanmış* derileri 16/1b/s2, *çekilmiş* ḳılıçlar 21/7/s2/6.

1.3.6.8.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-an, -en eki"geniş zaman ifadesi taşır. Bu ekle kurulan geçici sıfatlar kendilerinden sonra gelen isimleri geçmişte yapılıp bitmiş veya bitmiş veya içinde bulunan zamanda yapılmakta olan veya her zaman yapılagelen bir hareketle nitelendirirler."[298]

ẕikr olunan küpe 1/2/c3/3, *gelen* sālifü'ẕ-ẕikr 1/2/c3/4, *vermiş olan* bir ḳarı 2/1/c1, *muḥarrer olan* takrīri 3/1b/3, *vuḳū' bulan* eḥvāliñ 4/1b/s1, *ölen* adamıñ 4/3b/s7, *mürür iden* merḳūm 4/4b/c6/7, *geçen* ḳışdan4/5a/c2, *ṣoyılan* adam 4/8b/s6, *gören* adamlar 4/9b/s11, *yazılan* yazuyı 4/10a/1, *alınan* otuz mecīdiyye altunını 8/1a/s31, *tebeyyün iden* cezāma 10/1b/4, *yanan* mūm16/1b/c4/5, *teşekkül*

[296]Nesrin Bayraktar, **a.g.e.,** s.47.
[297]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.335.
[298]Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım,** s.513.

*iden*ḳomisyon 17/1a/s3/2, *müsā'ade buyurılan* aḳçeden 19/2a/s2/2, *iḳtżā iden* kerāsteleri 19/3b/s3, *yapılan* defterinden 19/6b/c2/7, *icrā idilen*taʿmīrātına 19/7a/s1, *ṣarf olunan* kerāste 19/7a/s4, *ṭutılan* deftere 19/8a/s1/2, *görilen* kireç 19/8a/s1/3, *virilen* timürleriñ 19/9b/c2/8, *gezen* ḳolların 20/2b/c4, *sebḳ iden* ifādeñizde 21/10/s4, *icrā ḳılınan* istinṭāḳıdır 21/12/2.

-maz, -mez eki"-r, -Ar, -Ir/ -Ur sıfat- fiil eklerinin olumsuz biçimidir."[299]

ḳaṭʿiyyen *olmaz* cevābını 21/3/c5/4, ferāceye *beñzemez* beyāz bir şey 21/13/s4.

1.3.6.8.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-acaḳ, ecekeki, "gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş geçici sıfatlar ve geçici hareket adları kurar. Ekin geçici sıfat ve adlar oluşturma görevi çok işlek ve yaygındır."[300]

tenḳīş idecek başḳa bir sözüm 2/2/c1, *ʿilāve idecek* daha bir şeyʾiñ 1/2/s7, *tertīb olunacaḳ* cezāyı 4/4b/c4, *terettüb idecek* mücāzatıma 7/4, *tebeyyün idecek* cezāma 8/1b/1, *ṣarf olunacaḳ* aḳçeden 19/1b/s3/3, *lāzım olacaḳ* kireçi 19/3b/c3/7, *ayaḳ baṣacaḳ* taḫta, *oturacaḳ* dīvānıñ 19/4b/c2/5, *lāzım gelecek* aḳçeyi 19/8a/s1, *görinecek* ʿaraba 21/1/c6/3, *emrini alacaḳ* ṣūretde 21/7/c1/4, *taʿrīf ve taʿyīn buyurılacaḳ* mermerlik 21/7/c1/5, *ḥasbi hāl idecek*derecede 21/8/s1/6, *dehşet idecek* bir hālde 21/8/s1/7.

1.3.6.9. Zarf-fiiller

Zarf-fiillle r, kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlenin ya da yan cümlenin yüklemini niteleyen, cümlede genellikle zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsilerdir" [301] şeklinde tanımlanmaktadır. Metinlerimizde zarf fiiller ekleri şu şekilde tespit edilmiştir:

[299]Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.251.
[300]Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s.828.
[301]Nesrin Bayraktar, **a.g.e.,** s.137.

a, e eki **"**Türkçede eskiden beri kullanılan bir ektir. Bugün bu ekle yapılmış zarf fiiller tek olarak kullanılmazlar. Ancak tekrar şeklinde kullanılarak zarf vazifesini görürler"[302] Metinlerimizde bu ek bir örnekte tespit edilmiştir:

Ülfet Efendi daḫı degnegine *ṭayana ṭayana* Berikli ile ḥükūmete gider. 19/5b/c2/3

-alı, -eli eki" süreklilik gösteren bir zarf- fiil ekidir. Başlangıcı zarf-fiile ve sürekliliği ana fiile uzanan bir zamanı ifade eder." [303]

ḳır çavuş yanına żabṭiyye *olalı* ne ḳadar zamān oldı 8/1a/s7, Ṭolcı'dan *çıḳalı* biz bunlar ile buluşmadıḳ 15/2b/s16

duḳça, dükçe eki "-DIk/-DUk sıfat-fiil eki ile –çA eşitlik hali ekinin kaynaşmasından oluşmuştur."[304]

gözümle *görmedikçe* imżā idemeyecegimi söyleyerek maḳtūlleri görmek üzre 4/9a/c5/4, *ṣorulduḳça* ṭoġrı cevāb virmediklerinden ve ben daḫı bundan 17/3b/c6/3, şemsiyye olmaḳ münāsebetiyle ḳayıġın içindeki ʿAbdülʿazīz efendimiz oldığını *çıḳmadıḳça* ṭanıyamadıḳ 21/6/c1/3i cennet mekānıñ vefātından ṣoñra Ferʿiyye Sarāyı'na yaʿnī ḳalfalar ṭışaruya *çıḳdıḳça* emr ü muḥāfaẓasına ve eşyāların üzerlerindeki yāftelerine baḳaraḳ gönderirdim. 21/6/c1/9, bir ʿasker ḳumandanından emir *almadıḳça* bir şey yapamaz 21/14/c3.

Ip, ip, up, üp eki "kendisinden sonra gelen fiilin gösterdiği hareketten biraz önce yapılan bir hareketi gösterir. Daima kendisinden sonra gelen fiile bağlıdır, bu fiilin şahıs ve kip kavramlarını üzerine alır." [305] Metinlerimizde bu ek sadece –up, -üp şeklinde kullanılmıştır:

sā'atimi yüz ġuruşa *ṣatup* 1/2/c6, dā'imā Fransız ḳonsolosuna *gidüp* 2/1/c2/2, çaḳmaġını çıḳdığımda *boşanup* 3/1b/c1/5, bunlar etmegi *almayup*4/1b/c5/4, berāber

[302] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.341.
[303] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım,** s.519.
[304] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **a.g.e.,** s.254.
[305] Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek öğretimdeTürk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım,** s.518.

ṣandala *binüp* iskeleye gitdik. 11/1b/c2/7, ṭoġrı *geçüp* ḫāneme gitdim12/2b/c1, Ṭolcı'dan Pazāracıġa ḳadar *buluşup* ḳonuşmadıḳ 15/1b/c19, ekser ile *açılup* kilīd ḳırılmış oldığı añlaşılıyor. 16/1b/c5, ḳarantinadan kireç *ṭoldırup* siziñ maʿrifetiñizle evine yollarmış. 19/13b/s2/2.

-ınca, -ince, -unca, -ünce eki "Eski Türkçeden beri bütün dönemlerde kullanılan en işlek zarf- fiil eklerindendir. Zaman bildirmede kullanılır."[306]

köyden Sistron'a *gidince* yolda ne yapdıñız 4/4a/s5, *sūʾal idince* söyledim 13/c8, ay *ḳavuşuncaya ḳadar* ben bekledim. 15/3a/c5, şafaḳ *sögünceye ḳadar* kehyā bekledi15/3a/c5/2, gice*olunca* Muḥammed Efendi'ye götürür 19/5b/c1/4.

-ken: "i- fiili ile kullanılır. Ünlü uyumuna girmez."[307]

ben bir gün ḫānemde *oturur iken* 3/1a/c4, beni Yanya'ya *götürür iken* 4/3b/c4/2, faḳaṭ ben uyuyor iken bir yere gitdi mi bilmem 15/3b/c15, ben ṭutmaġa *çalışur iken* Ḫodor firār eyledi 16/1b/c4/9, sarāya *giderler iken* mi görmediñiz 21/5/s7.

-madan, -meden eki **"**menfilik ifade eden zarf fiil ekidir. Eski Türkçede ek –madın, -medin şeklinde idi. Batı Türkçesine bu şekilde geçmiş, Eski Anadolu Türkçesinde uzun müddet böyle kullandıktan sonra bugünkü –madan, -meden şekline çevrilmiştir."[308] Metinlerimizde bu örnekler tespit edilmiştir:

sizi Peşoʾnuñoġlı *çaġırmadan* murādı ne imiş 8/1a/s23, Balḳan'a *gezmeden* vaḳt bulamadıḳ 8/1b/c11, ḳarındaşım *olmadan* uruldum 15/1a/c20, atup *elimden* ḳaçdı 16/1b/c17/14.

- araḳ-erek eki"zarf fiil ekidir. Ekin yapısı üzerinde farklı görüşler vardır."[309] Bu ek, "iki fiili birbirine bağlarken yüklemin tarzını bildirir. Eklendiği fiil yüklemin nasıl, ne tarzla yapıldığını açıklar."[310] Metinlerimizde bu ek şöyle gelmiştir:

[306]Günay Karaağaç, **Türkçenin dil bilgisi,** s.383.
[307]Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, **Eski Anadolu Türkçesi,** s.100.
[308]Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi,** s.341, 343.
[309] Detaylı bilgi için bkz.: Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1-2,** Ankara, TDK Yay., 2017, s. 128-132.
[310] Nesrin Bayraktar, **a.g.e.,** s.208.

kendüsüne irāʾe *ḳılınaraḳ* işbu sikkeyi ṭanır mısın1/2/s5/3, baʾdehu Zeynel Beg'erāy *virerek* geldim4/1a/c8/2, başıma *gelerek* oradan ḳaçdım 12/2a/c6/7, benim de bir tek öküzümü yayılmadan *sirḳat iderek* götürmüş 13/c13, der-ḫāṭır *iderek* kim var içerüde *diyerek* ses itdim 16/1b/c17/4, eşyāların üzerlerindeki yāftelerine *baḳaraḳ* gönderirdim. 21/6/c1/10.

- araḳtan-erekteneki"zarf- fiil eki üzerine gelen ayrılma durumu ekinin kendi işlevini yitirerek tamamen zarf yapısına bürünmüştür"[311] Metinlerimizde bu ek sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır:

bendeñiz nedir *diyerekden* giyinüp çabucaḳ ḳoşdum. 21/5/c14/2.

1.4. ARAPÇA ve FARSÇA UNSURLAR

"Osmanlıca veya Osmanlı Türkçesi, daha çok Arapça ve Farsça olmak üzere imparatorluk içerisindeki hemen her milletten kelime alarak oluşmuştur." [312] Metinlerimizde Arapça ve Farsça unsurlar yoğun şeklinde kullanılmıştır.

1.4.1. Arapça Unsurlar

"Osmanlıcada pek çok Arapça kelime kullanılmıştır. Bunların büyük bir kısmı isim ve sıfatlardır. İsim, sıfat ve yine isim durumunda olan mastarların yalnız aslı olanları değil, her şekilleri girmiş ayrıca bazı edatlar ve isim tamlamaları görülüyor."[313]Bunun için metinlerimizde kullanılan Arapça unsurları bu başlıklar altına ayrıntılı bir şekilde ele almaktayız.

1.4.1.1. Arapça Mastarlar

"Hareket ve oluşu şahsa ve zamana bağlı olmadan anlatan fiil isimleridir. Arapçada mastarlar mücerred ve mezîdünfih olmak üzere ayrılırlar."[314]Metinlerimizde kullanılan Arapça mastarlar şöyle ayrılır:

---

[311]Ali Cin, "-ArAktAn Ekinin Kullanımı ve yapısı", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2012, S. 25, s.191.
[312] İlyas Karslı, **Osmanlı Türkçesini Okuma ve Anlamada Arapçanın Yeri,** İstanbul, Ensar Neşriyat, 2009, s.18.
[313] Faruk K.Timurtaş**, Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.83.
[314] Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Giriş I,** 33. bs., İstanbul**,** Alfa Yay., Mayıs 2014. s.127-128.

1.4.1.1.1. Sülâsî Mücerret Mastarlar

Sülâsî mücerret mastarlar "kelime köklerinin kullanış sahasına çıktıkları ilk şekilleridirler. Bu mastarlardaki bir kelimenin vezni ile anlamı arasında kurallı bir ilgi yoktur, rastlantısaldır. İşitilerek öğrenilirler. Bu sebeple bu mastarlara semâî mastarlar da denir." [315] Metinlerimizde gelen sülâsî mücerret mastarlar tespit edilmiştir ve birkaç örneğini verilmiştir. Bu örnekler şu vezinlere göre olmuştur.

Faʿl vezni: naḳl 1/1/5, ẓan 1/1/13, vażʿ 1/2/s5, ḍarb 1/2/s5, aḫẕ 1/2/s5/2, ḳayd 1/2/4, celb 2/1/2, ḥebs 2/1/c1, şarṭ 2/1/s3, ḳatl 3/1a/2, fevt 3/1a/c10, ʿafv 4/1a/c20, ḫavf 4/2a/c14, farḳ 4/4b/c10, żabṭ 4/8b/c4, cemʿ 4/11a/c1/7, kesb 5/c22/2, cerḥ 10/1a/s20, menʿ 10/1a/c32, ẕevḳ 10/1a/c32, şerḥ 15/4a/2, ḳaṣd 17/3b/c7, ketm 17/3b/c7, ṣarf 19/1b/c3/12, keşf 19/5a/s4, ḳaṭʿ 21/7/c3/10, ḫalʿ 21/1/c2, naḳd 21/3/c5, ġayb 21/3/c5/7, ṭard 21/14/s2/2.

Fiʿl vezni: ẕikr 1/2/c1, ḥifẓ 2/1/c3/7, kiẕb 5/4, fiʿil 8/1a/c23.

Fuʿl vezni: ẓuhr 1/1/1, ʿöẕr1/2/1, ḳurbından 6/c14.

Faʿal vezni: şafaḳ 15/3a/c5/2, ḥarem 21/4/c2/3,

Fiʿal vezni: firār 1/1/12, nizāʿ 3/1a/s12, niẓām 11/3a/2, ḫilāf 12/2b/s5/6, lisān 21/12/s4/5.

Faʿâl vezni: şarāb 4/1a/c16/2, ḫarāb 4/1a/c20, ḥayāt 4/6b/s3, ḫalāṣ 8/1b/s13, ṣabāḥ 15/4a/s2, ḥarām 18/2a/1.

Feʿâl vezni: ṣebāt 2/1/c3/2, vebāl 4/1b/s2, cevāb 4/7b/s8, recā 8/1b/c2, kemāl 21/8/s1/7, vefāt 21/12/c3/2 selām 21/13/c2/2.

Fiʿle (t) vezni: sirḳat 1/2/s3, ḥikmet 4/1b/s1/2, ḫidmet 4/6a/s5, millet 20/1a/s11/2, ẕimmet 21/8/s1, ḳıymet 21/8/c2/9, ṣıḥḥat21/9/s2.

[315] Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** İstanbul, akademik kitaplar, 2012, s. 22.

Faʿle(t) vezni: daʿvet 1/2/1, ʿavdet 1/1/14, neşʾet 1/1/c2/2, şanʿatıñ 15/4a/s8, heyʾetle 21/5/c14/4, nefret 21/8/s1/7, dehşet 21/8/s1/7.

Fuʿle (t) vezni: ülfet 2/1/c2/3, ruḫṣat 2/1/c5/2, rüʾyet 17/1a/s3/2, müddet 18/1b/s2/3, ḳudreti 19/1a/c2/8, rütbe 21/3/s1/2.

Faʿâle (t) vezni: refāḳat 4/2a/c9, cesāretiñiz 4/5a/s4/2, kefālet 4/9b/c7, felāketlere 4/10b/c8, ʿadāvetiñiz14/1b/s1/2, cerāḥat 7/c5/12, reʿāyālar 8/1b/c2, selāmet 11/1a/c1/4, ḥavāle17/1a/c3/3, ṣadāret 17/2b/s4/2, ṣarāḥat 18/1b/s4, ḳanāʿat 18/1b/c4/6, vekāletim 19/9a/c2/9/d, neẓāret 21/3/c3/3, vesāṭeṭiyle 21/3/c6/2, delālet 21/6/s1/12, cenāze21/13/c4.

Fiʿâle (t) vezni: ḥikāye 1/1/16, ḳırāʾat 2/1/4, viḳāye4/1b/c8, bidāyet 5/c6, rivāyet 8/1b/c11, tilāvet 17/1b/c3/35, vilāyet17/2b/s4, nihāyetine 19/11a/c1.

Fuʿûl vezni: ḥużūr 1/1/2, ẓuhūr 1/1/7, duḫūl 3/1a/c14, hucūm 4/6a/s1, ġurūba 11/1a/c1/9, vürūd 17/1a/c3/3, vuḳūʿ 18/1b/c4/5, lüzūm 19/2a/c5, ḥużūr 21/8/c2/9, cülūs 21/14/s4.

Fuʿûle (t) vezni: ḫuṣūmeti 10/1a/s32, ḥükūmet 15/2b/s19.

Fuʿlân vezni: noḳṣān 16/1a/c1/2, buṭlānına 21/6/s1/12.

Feʿalân vezni: ceryān 2/1/c3/9.

Feʿîle (t) vezni: fażīlet 17/1a/s3/4, ʿazīmet 17/1a/c3/13, netīce 17/3b/s7/4, ḥaḳīḳat 21/5/s1/3.

Fuʿlâ vezni: cünḥañız 13/s1.

Faʿlûle (t) vezni: beytūtet 1/1/17.

1.4.1.1.2. Mezîdünfih Mastarlar

Bu mastarlar "mücerred mastarlardan farklı olarak belli bir kalıp içinde belli bir anlam üretirler. Mezîdünfih mastarların Osmanlı Türkçesinde sıkça kullanılan

dokuz bâbı vardır.”[316] Mezîdünfih mastarların sekiz bâbı metinlerimizde tespit edilmiştir. Aşağıdaki örneklerde tek tek zikredilmiştir.

1.4.1.1.2.1. İfʿâl bâbı

icāb 1/1/s2/3, inhā’ 1/1/s3/2, iʿṭā 1/1/c3/3, ilḳā 1/2/c3/2, imżā 1/2/1, irād 1/2/1, iḫrāc 2/1/1, i‘māl 2/1/s1/2, inkâr 2/1/c1/2, ifṣā 2/1/c3/2, ışrār 2/1/c3/5, iṯbāt 4/1a/s16, iskân, iḫbār 4/4b/s4, İslām 4/5a/c4, icrā 4/7a/c6, iḫbār 4/7b/c11/5, iḳrār 4/9a/c2, ibrām 4/11a/c1/4, iġfāl 11/1a/c3, irsāl 17/1a/s3/4, idḫāl 19/3a/c3/9, infāzına 21/4/s8, itlāf 21/8/s1/4.

1.4.1.1.2.2. Tefʿîl bâbı

tebdīl 1/1/10, taḥḳīḳ 1/1/15, taḳdīrce 1/1/s2, taḳrīr 1/1/s3/2, tenbīh 1/1/c3/3, taṣdīḳ 1/2/2, taḳrīb 2/1/c3/4, teʾkīd 2/1/c3/7, teslīm 2/1/c3/8, tenḳīṣ 2/2/s1, taḫṣīṣ 4/1b/c5/2, tevkīf 4/2a/s14, taḥvīl 4/2a/c17, tertīb 4/4b/c4, taḥlīf 4/7a/c6, taḫrīk 4/9a/s2, taḫvīf 4/10a/s8, taḥḳīḳ 4/10b/s3, te‘kīd 4/10b/s10, ta‘mīr 11/1a/c2/2, temhīr 11/3a/2, ta‘bīr 12/1a/c11/7, teftīş 17/2a/c1, ta‘rīf 17/3a/c1/2, tekmīlinden 19/2a/c3/15, tanẓīm 19/3a/c1, taḳdīm 19/3a/c2, taḳsīm 19/6b/c3/6, taṣdīḳ 20/3a/2, terfī‘ 21/3/s1, taḫrīr 21/3/c5/9, tesbīḥ 21/3/c5/10, taḥmīl 21/5/c1/3, teşḫīṣ 21/5/c3, teşyi‘ 21/8/c3/12, temvīh 21/8/c2/5, teşrīflerinde 21/11/s1, taḥvīl 21/12/s4/5, ta‘yyīn 21/13/c2.

1.4.1.1.2.3. Mufâʿale(t) bâbı

münāzaʿa 4/1a/c17, muḥāfaẓada 4/1b/c5/6, muḫālefet 4/4b/c6/5, muḳāteleden 4/7b/c14, muʿāyene 4/8a/s12, müşāhede4/9b/c8/2, mülābesesiyle 4/9b/c10, muḳāveleleri 4/11a/c1/5, muʿāmelede 7/c5/5, muʿālece 12/1a/c13/2, muʿāraża 15/1a/c17/2, münāsebetle 15/1b/c16, muḳābele 18/1a/c6/3, muvācehe 17/4a/3, mürācaʿat 19/8a/c1/2, mübāşeret 19/11b/c1, mübāyaʿa 19/14a/2, muʿāvenete 21/8/c2/10.

[316] Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Grameri,** Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2010, s.45.

1.4.1.1.2.4. İnfiʿâl bâbı

infiṣāl 17/1a/c3, infiʿāli 21/10/c2/2.

1.4.1.1.2.5. İftiʿâl bâbı

iştikā 1/1/s2/2, iʿtirāf 2/1/c3/2, iddiʿā 4/1b/s5, iltizām 4/3a/s13, intisāb 4/3a/s14, ibtidā 4/4b/s7/2, iḥtimāl 4/6a/c1, iftirā 14/1a/c18, iʿtimād 12/2a/s6/8, iḳtiżā 19/3a/s2/3, ittifāḳı 19/4a/s4/6, iştirākim 21/7/c2/5.

1.4.1.1.2.6. Tefeʿʿül bâbı

teşebbüṣ 1/1/c1, taʿarruż 4/1b/c5/3, taʿahhüdüñ 4/4b/s6, tereddüd 4/11a/c1/8, tebeyyün 5/4, terettüb 7/4, tasalluṭ 8/1a/c25/2, tavassuṭ 10/1a/c20/2, tavaṭṭun 11/1a/c1/2, teʾehhül 11/1b/c2, teġayyür 15/2a/c2, teşekkül 17/1a/s3/2, tefekkür 20/3a/s1, teveccüh 21/3/c3/4, taṣavvur 21/3/s6/2, taḫaṭṭur 21/7/s2/9, teşettüt 21/8/c3/17.

1.4.1.1.2.7. Tefâʿül bâbı

teṣādüf 1/2/c3/4, tedārük 1/2/s6/2, tevāfuḳ 4/5b/s13, tedāvī 18/2a/c4/13.

1.4.1.1.2.8. İstifʿâl bâbı

istinṭāḳ 1/1/3, istiḫbār 1/1/14, istidʿā 1/1/c3/2, istiʿmāl 2/1/c3/9, istifāde 2/1/c3/10, istiḫdām 4/1b/c5/6, istidlāl 4/4b/c10/2, istiḳrāż 11/1b/c2, istilzām 21/3/s6/4, istifsār 21/8/c2/2.

1.4.1.1.3. Mecʿul/ Yapma Mastarlar

İsim ya da sıfatlara şeddeli bir yâ ve tâ eklemek suretiyle elde edilen mastarlardır. Belli bir kalıpları yoktur.[317] Metinlerimizde mecÓul mastarlara şu örnekler karşımıza çıkmıştır:

[317]İlyas Karslı, **Osmanlı Türkçesini Okuma ve Anlamada Arapçanın Yeri**, s.175.

cemʿiyyet 4/9a/s11, 4/9a/s7, keyfiyyet 11/1a/c1/11, emniyyet 15/3a/c5, meʾmüriyyetinden 17/4a/s1, sebebiyyet 18/1b/c4/2, meʾz̲ūniyyet 21/2/s10, maʿiyyet 21/3/c6/2, müşīriyyetinden 21/4/s3, nefsāniyyet 21/10/c2,ʿubūdiyyeti 21/13/c2/2, mesʾūliyyeti 21/14/c3/2.

1.4.1.1.4. Mimli Mastarlar (masdar-ı mîmî)

Mimli mastarlar"sülâsî Mücerret mastarların başına mim eklenmesiyle oluşan mastarlardır. Sülâsî mücerret mastarlar arasında herhangi bir anlam farkı yoktur."[318] Mimli mastarlar, mefʿale(t) vezninde gelmiştir.

mehlekeye 4/3b/s2, mefsedetlerinden 17/1a/2.

1.4.1.2. Müştak İsimler

Müştak isimler"belli bir isim ya da fiilden türeyen, yani kendisi kök/asıl olmayan isimler demektir."[319] Müştak isimler bu türlere ayrılır:

1.4.1.2.1. İsmi-i fâʿil

"İsmi-i fâʿil olarak isimlendirilen kelimeler, fiilde belirtilen hareketi, oluş veya kılışı yapanı ifade eder."[320]. İsmi-i fâʿiller; sülâsî mücerret mastarların ism-i fâ'illeri ve mezîdünfih mastarların ism-i fâ'illeri olmak üzere iki başlık altına incelenmiştir:

1.4.1.2.1.1. Mücerret Sülâsî Mastarların İsm-i Fâʿilleri

"Geçişli, geçişsiz bütün mücerret sülâsî mastarların ism-i fâili fâʿil vezninde gelir."[321] Metinlerimizde kullanılan ism-i fâʿiller şu örneklerde tespit edilmiştir:

vāṣıl 1/1/6, vārid 1/1/c2, vāḳiʿ 1/1/s3, lāzım 1/1/c3/2, ġāyib 1/1/c3/2, dāʾir, żāyiʿ 1/2/s2, sāʾir 1/2/c3/3, vālidem 3/1a/c6, ḳālıbı, sākine 2/1/c1, żābit 2/1/c3/3, kāfī

[318] Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s. 28.
[319] İlyas Karslı, **Osmanlı Türkçesini Okuma ve Anlamada Arapçanın Yeri,** s.29.
[320]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1,** s.194.
[321] Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s. 150.

2/1/c5, dāḫilinde 3/1a/2, şāhid 3/1a/c14/2, lāḥiḳ 4/3a/c10, sāʾireden 4/3b/c4/2, rāhibi 4/4a/2, ḥāżır 4/11a/c1, sākin 14/1a/2, ṣāḥibiniñ 8/1a/c34, ḳātili 11/1a/s3, tābiʿ 12/1a/2, kātib 15/4a/3, ḥāfıẓ 17/3a/c5/23, nāẓır 18/2a/c4/11, bāliġ 19/3b/c1/2, dāʾim 19/3b/c3/7, sābıḳ 19/4b/s3, zāʾid 19/8b/c3/8, lāyıḳaya 21/8/c2, ʿāid 21/12/s1.

1.4.1.2.1.2. Mezîdünfih Sülâsî Mastarların İsm-i Fâʿilleri

Metinlerimizde gelen mezîdünfih sülâsî mastarların kıyasî şekilde yapılan ism-i fâʿil vezinleri şunlardır:

1.4.1.2.1.2.1. İfʿâl - Müfʿil

muḳīm 1/1/s2, muḫbiri 4/9b/1, mūcib 21/8/c3/16.

1.4.1.2.1.2.2. Tefʿîl - Müfaʿʿil

mübeyyin 4/10a/4, muṣaddıḳ 15/2a/3, mü'eyyid 21/9/s1/4, muḥavvel 21/14/c4.

1.4.1.2.1.2.3. Müfâʿalet – Müfâʿil

muḥāfıẓ 4/1a/c17, muvāfıḳ 4/9b/2, muḳābil 19/2b/c3/3, münāsib 19/11b/c1/16, muġāyir 21/6/s1/11.

1.4.1.2.1.2.4. İftiʿâl - Müftaʿil

müşteriksiñ 4/7a/s5, muttaṣıl 17/1b/c3/36, müstenid 21/8/s2/5, muḳtedir 21/14/s3.

1.4.1.2.1.2.5. Tefeʿʿül - Mütefaʿʿil

müteʾehhil 5/s4, müteʿallıḳ 16/1b/c6.

1.4.1.2.1.2.6. Tefâʿül - Mütefâʿil

mütecāviz 8/1a/c7, mütezāʾid, mütezāminen 21/8/s1/3, müteʿāḳib 21/8/s2.

1.4.1.2.1.2.7. İstifʿâl - Müstafʿil

müstanṭiḳ 19/14a/17, müstaḳillem 21/7/c1/3.

1.4.1.2.2. İsm-i Mefʿûl

İsm-i mefʿûller "hareketten etkilenen nesneyi gösterirler. Sülâsî mücerret mastarların ism-i mefʿûlleri mefʿûl vezni ile yapılır. Mezîdünfih mastarların ise her vezni için ayrı ayrı ismi-i mefʿûl vezinleri vardır."[322] Metinlerimizden birkaç örnekle bunu tespit edilmiştir:

1.4.1.2.2.1. Sülâsî Mücerret Mastarların İsm-i Mefʿûlleri

mevcūde1/1/2, meşrūḥ 1/1/3, merḳūm 1/1/7, mārrü'ẕ 1/2/c1, mersūm 1/2/c1, meẕkūr 1/2/s2, maṣnūʿ 1/2/s5/2, meşrūḥayı 1/2/1, memhūr 2/1/3, maḥbūsdur 2/1/c1/3, mersūme, mesmūʿ 3/1a/s13, mezbūreye 4/1a/c16/2, meşhūr 4/2a/s11, meşġūl 4/3a/c7, maḳtūl 4/7b/c11/5, medfūn 4/9b/c6/2, meʾmūrı 4/10a/3, melḥūẕ 4/11a/c1/2, mevcūd 11/1a/c1/6, maḳṣūre 17/1b/c3/28, maʿlūm 17/3b/c7/2, maḥrūseniñ 18/1a/c3, mesʾūl 19/4a/s4/4, maḥsūb 19/8b/c3/14, maḥfūẓ 19/9a/c2/7/d, masṭūresini 19/14a/12, mensūb 21/3/c6, mebḥūṣa 21/9/s2/2, mażmūm 21/9/c4, meʾmūl 21/10/c2, merḥūm 21/12/s1.

1.4.1.2.2.2. Mezîdünfih Mastarların İsm-i Mefʿûlleri

1.4.1.2.2.1. İfʿâl - Müfʿal

murādım 1/2/c1, muṭlaḳ 17/3a/c5/29.

1.4.1.2.2.2. Tefʿîl - Müfaʿʿal

muḳaddem 1/1/12, muḥarrer 3/1b/3, muvaḳḳat'da 4/10a/1, müʾebbed 10/1a/c23, mücerred 21/3/c6/2, muvaffaḳ 21/6/c14/7, muḥaḳḳaḳ 21/6/s1/10.

[322]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.76.

1.4.1.2.2.3. İftiʿâl - Müftaʿal

muʿtād 1/1/6, müddeʿā 2/2/3, mütthem 3/1a/2, muʿteber 4/2b/s16, müşterek 4/3a/s13.

1.4.1.2.2.4. İstifʿâl – Müstafʿal

müstaʿmel 19/12b/s2, müstaḫdem 21/7/c2/2.

1.4.1.2.3. Sıfat-ı Müşebbehe

"Öznedeki değişmeyen bir durum ve niteliği bildiren kelimelere sıfat-ı müşebbehe denir."[323] Metinlerimizde kullanılan sıfat-ı müşebbehe kelimelerinin vezinleri şunlardır:

Faʿîl vezni: refīḳ 1/1/4, reʾīs 1/1/13, vekīl 1/1/s2, emīn 4/1a/s18, ṣaḥīḥ 4/1b/s4, esīrlerden 4/2b/c10, kefīl 4/10b/c8, şenīʿ 8/1a/c23, ḳarīb 11/1a/c1/9, şerīfinde 17/1a/c3/16, celīlesinden 17/2a/s3/3, ṭabībine 19/4a/s2/5, ḥekīmiñ19/4b/c2/4, faḳīr 19/12a/c1/28, cedīd 19/12b/s2, baʿīd 21/3/s6/3, ḳadīme 21/13/c2/2.

Efʿal vezni: esmer 20/2a/c12.

1.4.1.2.4. Mübâlaga-i Fâʿil

"Masdarın ifade ettiği işin çok yapıldığını, abartıyla yapıldığını veya daima yapıldığını ifade eden kelimelere Mübâlaga-i fâʿil denilmektedir."[324] Metinlerimizde bulunan Mübâlaga-i fâʿil vezinleri şunlardır:

Faʿʿâl vezni: mellāḥ 1/1/2, cerrāḥ 3/1a/s11, ḳaṣṣāb 20/1a/c8.

Fiʿʿîl vezni: ḳıssīs'iñ 3/1a/3.

[323]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Grameri,** s.71.
[324] Hayati Develi**, Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2,** İstanbul, Kesit Yay., 2016, s.105.

1.4.1.2.5. İsm-i Mensûb

İsm-i mensûb "vezinle değil, ek ile türetilir. İsm-i mensûb ekinin Arapçadaki –iyyun şekli, tenvin ve şedde kaldırmak suretiyle Osmanlı Türkçesinde ye ve uzun i olarak okunur. Bu eke nisbet i'si de denir." [325] Ayrıca "ism-i mensupların müennesinde mensubiyet i'sinin uzunluğu kaybolur ve ünsüz ikizleşmesi ortaya çıkar."[326] Metinlerimizde bununla ilgili örneklere şu şekilde yer verilmiştir:

ʿiseviyyesi 1/1/1, mecīdiyye 1/1/5, ticārī 10/1a/c32, taʿmiriyye 11/2b/s3/2, teftīşiyye 17/3b/c1, cebriyyede 18/1b/c1/8, ḍarbiyyede 18/1b/s2, maḥallī 18/1b/c4/4, yevmiyye 19/10a/s3, yahūdī 20/2a/s3, ferʿiyye 21/1/c3, nāriyye 21/1/c6, ṭabīʿī 21/4/c9/2, ʿaskeriyyeñiz 21/7/s2/8, dāḫili 21/7/c3/4, şaḥṣiyye 21/10/c2/3, ʿaskeri 21/14/s2.

1.4.1.2.6. İsm-i Tafdîl

İsm-i tafdîl "aynı özelliğe sahip olan şeylerden birinin diğerinden daha üstün, daha ileri, daha fazla daha az veya eksik olduğunu göstermek için kullanılan vezindir. Bu kalıp efʿal veznindedir."[327] Metinlerimizde yer alan örnekler şunlardır:

ehven 11/1a/c1/5, aʿlā 19/4a/s4, esbaḳ 19/7a/c5.

1.4.1.2.7. İsm-i Mekân

İsm-i mekân fiildeki iş ve hareketin gerçekleştiği olduğu yeri gösteren kelimelerdir. Mefʿal vezni, mefʿale(t) vezni, mefʿil vezni ve mefʿile(t) vezni olmak üzere dört vezinle türetilir. [328] Metinlerimizde ism-i mekân ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

Mefʿal vezni: maḥall 3/1a/c9, **maḥbes**den 2/1/1, mezār 4/9b/c3, maḥżan 10/1a/c32/2, **medḫal**im 10/1b/4, mecmaʿ 21/8/s2/3, mekān 21/1/s7 maḳām 17/1a/c3/2

[325] Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.131.
[326]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **, a.e.,** s.133.
[327]İlyas Karslı, **Osmanlı Türkçesini Okuma ve Anlamada Arapçanın Yeri,** s.76.
[328]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Grameri,** s.77-78.

Mefʿale(t) vezni: maḥkeme 18/1b/c3, **mehleke**ye 4/3b/s2, **memleket**ince 17/3a/c4/2.

Mefʿil vezni: meclis 4/11a/1, **menzil**i 4/9a/c7, **mevżiʿ**de 4/5a/c7.

1.4.1.3. Arapça Kelimelerde Kemiyet

"Arapça isimler sayı bakımından müfred, tesniye ve cemʿ olmak üzere üçe ayrılırlar. Cemʿ ise cemʿ-i müzekker sâlim, cemʿ müennes sâlim ve cemʿ-i mükesser olmak üzere üç türde bulunur."[329] "Tesniye, kelimelerin sonuna -eyn -ân getirilerek yapılır. Cemʿ-i müzekker sâlim isimlerde kelimenin sonuna -în veya -ûn getirilerek yapılır. Cemʿ müennes sâlim isimlerde –ât getirilerek yapılır. Cemʿ-i mükesser ise müfredin veznini değiştirerek, ekleme harfler getirerek yapılan çok vezni vardır."[330] Metinlerimizde tesniye ve cemʿ türleriyle ilgili örneklere şu şekilde yer verilmiştir.

Tesniye: ṭarafeyn 17/4a/3.

Cem-i müzekker sâlim: merḳūmūnı 4/7b/c11/4, merḳūmūnūn 4/7b/c11/5.

Cem-i müennes sâlim: ḥayvānāt 1/1/8, taḥḳīḳāt 1/1/c1, ifādāt 1/2/s6, meskūkāt 2/1/s6, maʿlūmātı 4/1b/2, defaʿāt 4/11a/c1/7, tanẓīmātdan 5/c6, vuḳūʿāt 5/s8, żāyiʿāt 16/1a/7, muḥarrerāt 17/2b/c4/3, mūvāṣalatıñda 18/1a/s4/2, iḫtilāsāt 19/2a/c2/4, taʿmīrātınıñ 19/5a/c2, ḥesābāt 19/9a/c2/3, tenbīhāt 21/2/s5, meşhūdātıñız 21/4/s11/3, evveliyyātına 21/6/c14/7, maʿrūżātım 21/8/c1, teshīlāt 21/8/c2/6, muvāfaḳat 21/8/c2/7, muʿāmelāt 21/9/s2/2.

Cem-i mükesser

Efʿâl vezni: eşyā 1/1/5, eşḫāṣ 1/1/17, ecnās 1/2/c6, eḥvāliñ 4/1b/s1, eṭrāfında 4/1b/c8, evlādım 8/1a/c4, evrāḳı 17/2b/s5, aḫbārı 15/5b/2, eşkāl 17/3a/c1/3, eṣmānını 19/1b/s3/2, envāʿını 19/2b/s3/2, aṣḥābına 19/3b/c2/3, edevātını 19/6a/c1/4, emvāl 21/8/s1/3, evżāʿ 21/8/s2/2, efkārına 21/8/c2/10, aḫlāḳ 21/9/c4.

[329]Nihat Öztoprak, Recep Ahıshalı, **Osmanlı Türkçesi-1**, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi yayını, 2011, s. 91-93.
[330]Faruk K.Timurtaş**, Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.216,217.

Efâʿil vezni: ehālīsınden 3/1a/2, esāmīsiyle 19/7a/s4.

Fuʿalāʾ vezni: rüfeḳām 1/2/c3/2, fuḳarā 19/12a/c1/27.

Feʿālil vezni: ʿasākir 17/1a/2.

Efʿilāʾ vezni: eşḳıya 4/1a/s9, aḳrabālarımıza 4/5a/c11/3.

Mefāʿil vezni: maṣārif 1/1/6, memālik 18/1a/c3.

Fuʿûl vezni: ḫuṣūṣ 1/1/s1, uṣūlinden 4/10a/c8.

Fuʿâl vezni: düvel 4/4b/s3.

Efʿile vezni: ecvibesine 2/2/s1, esliḥa 4/4a/c7, esʾile 15/3a/2, elbise 17/1a/c3/15, ebniyesine 19/4a/s4/2.

1.4.1.4. İzâfet

Tamlamaların, Arapça ve Farsçaalıntı dil unsurları içinde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Tamlama, eski gramer kitaplarda "terkîb" veya "izâfet" adı altında işlenmiştir.[331]İzâfet, aşağıdaki başlıklar altına ele alınmıştır:

1.4.1.4.1. İzâfet Terkibi

"Arapçada izâfet Türkçeye göre değişik bir birleşme şekliyle yapılır. Türkçede tamlayıcı önce, tamlanan sonra geldiği halde, Arapça bunların sırası tersinedir. Tamlanan ve tamlayan isimlerin meydana getirdiği birleşmeye terkîb-i izâfî adı verilir."[332] Metinlerimizde şu örnekler tespit edilmiştir:

ānifü'l-beyān 1/2/c3/2, Bulġariyyü'l-ʿibāre15/5b/1, muḥarrer'ül-imżā 1/1/2, mārrü'ẕ-ẕikr 1/2/c1, nışfü'l-leylde 11/2b/s1, Rūmu'l-meẕheb < (Rūmiyy'ül-meẕheb) 1/1/2, sālif-ü'ẕ-ẕikr 1/1/11, 1/2/c3/4, 1/2/s3, 4/4b/s10, 4/9b/c8 vb.

[331]Musa Duman, **Makaleler Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine**, s.109,110.
[332]Faruk K.Timurtaş**, Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.224.

1.4.1.4.2. Harf-i Cer ile Oluşan İzafet Terkipleri

Metinlerimizde bazı harf-i cerlerle izafet terkipleri oluşmuştur:

ʿale'l-uṣūl 18/1b/c1/6, ʿale'ṣ-ṣabāḥ 1/1/17, 13/c9/2, bi'l-iʿṭā 1/1/14, bi't-teblīġ 17/2b/c5/13, bi'l-muvācehe 4/1b/s7, bi'l-beyān 4/7b/c11/4, bi'd-defaʿāt 4/11a/c1/7, bilā-tereddüd 4/11a/c1/8, bi't-teṣādüf 17/3a/c5/15, bi'ẕ-ẕāt 17/4a/s1/5, 21/7/c1/5, 21/8/c3/16, fi'l-aṣl 1/1/2, kemā-fi's-sābıḳ 21/7/c2/3, li-ecli'l-murāfaʿa 18/1b/s3 vb.

1.4.1.4.3. Sıfat Terkibi

Arapça'da sıfat terkibi sıfat tamlaması karşlamaktadır. O izâfet, tamlanan (muzâf) ve tamlanan (muzâfun ileyh) den oluşur, ancak tamlayan kelime sıfattır.[333] Metinlerimizde sıfat terkibi sadece bir örnekte kullanılmıştır:

Muḥarremü'l ḥarām 18/2a/1.

1.4.1.4.4. Lafzî İzâfet

Lafzî İzâfet "yapı ve işlev bakımından Türkçedeki isnat grubuna karşılık gelirler. Türkçede ters çevrilmiş bir sıfat tamlaması şeklinde kullanılan isnat grubu, isim+sıfat yapısında kurulur. Arapçada da unsurları ters çevrilmiş bir sıfat tamlaması şeklinde kurulan lafzî izafet sıfat+isim yapısındadır."[334] Metinlerimizdeki lâfzî İzâfet ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

sālifü'ẕ-ẕikr 1/1/11, ānifü'l-beyān 1/2/c3/2.

1.4.1.5. Arapça Edatlar

Arapçada harf yahut edat denilen kelimelerin çeşitli şekillerinden bir kısmı Osmanlıcada da kullanılmıştır.

[333]Nihat Öztoprak, Recep Ahıshalı, **a.g.e.,** s.41.
[334]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II**, s.159, 160.

1.4.1.5.1. Rabıt Edatları

Rabıt edatları, "kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan edatlardır."[335]Metinlerimizde kullanılan rabıt edatları şunlardır:

ve 1/1/6, faḳaṭ 1/1/c4, lākin2/1/c3/6, ammā 4/4b/c6/5, illā 4/10b/s4, el-bette 18/1a/c4/14, ḥattā 19/1b/c3/4, mādem 19/3a/s2.

1.4.1.5.2. Harf-i Cerler

"Osmanlı Türkçede daha çok, Arapça harf-i cer adı verilen edatları kullanılmıştır. İşlevleri, Türkçenin son çekim edatlarının işlevlerine benzer. Harf-i cerler, isimlere bazen harf-i tarif ile bağlanır, bazen de doğtudan gelirler ve bu şekiller zarf olarak kullanılırlar."[336]

ʿalā: ʿale'l-uṣūl 18/1b/c1/6, ʿale'ṣ-ṣabāḥ 1/1/17.

bi: bi'l-iʿṭā 1/1/14, bi't-teblīġ 17/2b/c5/13, bi'l-muvācehe 4/1b/s7, bi'l-beyān 4/7b/c11/4, bi'd-defaʿāt 4/11a/c1/7, bilā-tereddüd 4/11a/c1/8, bi't-teṣādüf 17/3a/c5/15, bi'ẕ-ẕāt 17/4a/s1/5, 21/7/c1/5, 21/8/c3/16.

fī: fī'l-aṣl 1/1/2, kemā-fi's-sābıḳ 21/7/c2/3.

li-: li-ecli'l-murāfaʿa 18/1b/s3.

1.4.1.6. Arapça Kelimelerde Tenvin

Metinlerimizde Arapça kelimelerde tenvin çok rastlanmıştır:

müsāfereten 1/1/2, baḥren 1/1/4, ʿalenen 2/2/s1, muʾaḫḫaren 4/1b/c5/6, baʿżan 4/1b/c8/2, ḳaṭʿiyyen 4/4b/c6/6, taṣrīḥen 4/6a/s8, lisānen 4/9a/c5, leylen14/1a/s4, müselleḥan 14/1a/c4/2, ġıyāben14/1a/c18, ẕāten 14/1b/s5, ḳānūnen 8/1b/1, şaḫṣen, ismen 9/1b/c14, maḳtūlen 11/1a/2, muaḫḫaren 11/1a/c1/9, ḳatlen 11/1b/1, ḳaṭʿan 11/1b/c1, külliyen 11/2b/3, ḳaṣden 12/2a/s6/7, evvelen 15/1a/s19,

[335]Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.229.
[336]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II**, s.146.

mecrūḥen 15/2b/s13, taḫmīnen 16/1b/c4, serīʿan 17/1a/c3/11, müteʿāḳiben 17/2b/s4/3, mūvaẕẕafan, mülāzemeten 18/1a/c2, defʿaten 18/1a/c4/5, muḳābeleten 18/1a/c6/2, ʿilāveten 17/4a/6, tekrāren 19/2a/c2/3, naẓaran 19/4a/s5, ḥālen 19/8a/c2/5, cemʿan 19/9a/c2/2, maḥsūben 19/14a/8, tamāmen 19/14a/10, ḥaḳīḳaten 19/9b/s1/3, sehven 20/2b/c4/2, mütemādiyen 21/1/c5, münāvebeten 21/1/c8, meʾmūren 21/2/c8, merḥūmen 21/3/c1, mütezāminen 21/8/s1/3, esāsen, māddeten 21/8/s1/9, muḫtaṣaren 21/9/s2.

1.4.2. Farsça Unsurlar

"Osmanlıca'da Farsça kelimeler de pek çok kullanılmıştır. Bunların büyük bir kısmı isim ve sıfatlardır. Osmanlıca'da tamlamalar ise hemen hemen tamamıyla Farsça kurallara göre yapılmıştır ancak Farsçanın fiilleri vemastarları Osmanlıca'da yer tutmamıştır."[337] Metinlerimizde gelen Farsça unsurları aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

1.4.2.1. Türemiş Kelimeler

Farsça türemiş isim ve sıfatlar "Osmanlı Türkçesinde büyük ölçüde kullanılmıştır. Ön ve son eklerle yapılarak türenmiştir."[338]

1.4.2.1.1. Son Eklerle Türemiş kelimeler

Metinlerimizde kullanılan ekler şunlardır:

-Çe eki "Farsça'da küçültme bu ekiyle yapılır."[339] Metinlerimizde bu eki taşıyan bir kelime kullanılmıştır:

bāġ-çeye 2/1/c3/5.

Î eki "isim ve sıfat cinsiden kelimelerden oluş isimleri türeten bir ektir. Bu durumda masdariyet yā'sı (yā-yı masdariyet) adını alır."[340] Bu ek aşağıdaki örneklerde bulunmuştur:

[337]Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Giriş I,** s.172.
[338]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.165.
[339]Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.259.

Fetvā-penāhī 17/3b/s5/2, meşīḫat-penāhī 17/1a/s3/5.

e eki "Esmā-yı makûle adıyla da belirtilen bir ektir. Zaman, renk, miktar isimleri ve başka isimlerden çeşitli anlamlarda isimler yapar.[341]. Metinlerimizde bu eki taşıyan iki kelime bulunmuştur:

çeşme 12/2b/c1, hefte 19/12a/c2/3.

Kâr eki "isimlere gelerek bir işi çokça yapanı veya meslek olarak yapanı ifade eder."[342] Metinlerimizde bu ek şöyle gelmiştir.

ḫidmet-kārı 4/8a/s15.

Dâr eki,"tutan, sahip ve malik olan" anlamı kelimelerekatan bir ektir."[343]

bayraḳ-dār 5/s20, ḫazīne-dār 21/7/c3/2, ibrīḳ-dar 21/8/c3/12.

âne eki "layıklık, yakışırlık bildiren sıfatlar türetir."[344] Metinlerimizde bu ek şu örneklerde kullanılmıştır:

ʿāciz-ānemizle 15/2a/2, çāker-ānemde 21/7/c2/6, ġaddār-āneden 21/8/s1/5, ẓālim-āne 21/8/s2/4, edīb-āne 21/8/c2/2, ʿiffet-āne 21/9/s1/3.

1.4.2.1.2. Ön Eklerle Türemiş kelimeler

Bî eki "Türkçedeki +sIz eki gibi sıfatlar yapar" [345] Metinlerimizde bu kelimelerde gelmiştir:

bī-fāʾide 1/1/18, bī-hūde14/1b/c4, bi-ġayr-ı ḥaḳ 15/2a/s1/4.

Hem eki "birlik, ortaklık ve yakınlık bildirir."[346] Metinlerimizde sadece bir örnekte kullanılmıştır:

hem-şehrīniz 17/3b/s5.

---

[340]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2,** s.120.
[341]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.171.
[342]Hayati Develi**, Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2,** s.120.
[343]Nihat Öztoprak, Recep Ahıshalı, **a.g.e.,** s.97.
[344]Hayati Develi**, Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2,** s.126.
[345]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.198.
[346]Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.283.

1.4.2.2. Farsça Çokluk Bildiren Ekler

"Farsça'da iki çoğul eki vardır: ān ve hā. Bunlardan ilki canlı varlık adlarının, ikincisi ise cansız varlık adlarının çoklusunu yapar."[347] Metinlerimizde karşılaşılmış örnekler şunlardır:

Bende-gānından 21/2/s2, żābiṭān 21/5/c14/5, merḳūmān 16/2a/2, şeh-zādegān 21/1/c2.

1.4.2.3. Farsça Birleşik İsimler

"İki isimden oluşan Farsça birleşik isimler, şekil olarak izafet kesresi kaldırılmış bir isim tamlaması veya tamlayanla tamlananın yer değiştirdiği bir isim tamlaması gibidir."[348] Metinlerimizde şu birleşik isimler tespit edilmiştir:.

ser-gerde 4/3a/s8, ser-māyeñ 11/1a/c1/6, Der-saʿādet'e 15/2a/c9/2, çehār-şenbe 17/2a/1, cā-be-cā 19/5a/c6/4, ser-ḳurenāsı 21/2/c2, âb-dest 21/7/c3, berāber 21/9/c4, der-kār 21/10/s3/2.

1.4.2.4. Farsça Birleşik Sıfatlar

Farsçada birleşik sıfatlar "iki isimin yan yana gelmesiyle yapılabildiği gibi bir sıfat ile ismin bir arayagelmesiylede yapılabilir." [349] Metinlerimizde şu birleşik sıfatlar tespit edilmiştir:

ser-ḫoş 15/5a/c8/2, cān-bāz 20/1a/c13/2, cennet-mekān 21/1/s7, şevket-meʾāb 21/12/s4,

1.4.2.5. Edatlar

1.4.2.5.1. Ön Edatlar

Ön edatlar "isimlerin başına gelerek onlara zarf anlamı veren, Türkçedeki hal ekleri ve son çekim edatları işleviyle kullanılan edatlardır." [350] Metinlerimizde kullanılan ön edatlar şunlardır:

[347]Mertol Tulum, **Osmanlı Türkçesine Giriş II,** Anadolu Üniversitesi, Kasım 2014, s.9.
[348]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2,** s.136
[349]Nihat Öztoprak, Recep Ahıshalı, **a.g.e.,** s.102.

Ber-: ber vech-i ātī 1/1/3.

Der-: der-ḥāl 1/1/13, der-ḫāṭır 16/1b/c17/4, der-dest 17/1b/c3/46, der-miyān 17/4a/6, der-ʿaḳib 21/7/c3/6.

Tā: tā çayıñ yanına 12/2a/s3.

1.4.2.5.2. Bağlama Edatları

Metinlerimizde Farsça edatları sıklıkla kullanılmıştır. özr **ü** sebeb 8/1b/s10, temhīr **ü** imżā 11/3a/2, şerḥ **ü** temhīr 15/4a/2, emir **ü** tenbīhāt 21/2/s5, emr **ü** muḥāfaẓasına 21/6/s1/6, ḫayr **u** şer 21/14/s3 örneklerde **u ve ü** gibi **bağlama edatları**, ne….. ne….1/2/c5, veyāḫūd 2/2/s1, hem….. hem….. 4/9a/c9, veyā 17/3a/c2/5 gibi **karşılaştırma edatları**, eger 1/2/c7, meger 16/1b/c4/10, gibi **şart edatları**, egerçe 15/2b/c14, gerçi 17/2b/c5/5 gibi **şüphe bildiren edatları**, zīrā 1/1/4, çünki 2/1/c3/7 gibi **sebep bildiren edatları** ve belki 1/2/c6 gibi **cümle başı edatlarına** metinlerimizde rastlanmıştır.

1.4.2.5.3. Ünlem Edatlar

Metinlerimizde Farsça'nın ünlem edatlarından tek bir örneğe şöyle rastlanmıştır:

Ey Ziḳo! 4/10a/s12.

1.4.2.6. Farsça Tamlamalar

"İsim tamlaması ile sıfat tamlamasına ayrılan Farsça tamlamalar, bir tamlanan ve bir tamlayan'dan oluşan kelime gurubudur. Türkçe tamlamalarından farklı olarak önce tamlanan, sonra tamlayan unsur gelir. İkisi arasındaki dilbilgisel ilişkiyi sağlayan izafet kesresi denilen morfolojik unsurdur."[351]"Farsça isim tamlaması ile Farsça sıfat tamlaması arasında tek fark, ikinci kelimenin isim veya sıfat olmasıdır.

[350]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.215.
[351]Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1,** s.153.

Tamlamanın ikinci unsuru isim ise, tamlama isim tamlaması; sıfat ise, tamlama sıfat tamlamasıdır."[352]

1.4.2.6.1. Farsça İsim Tamlaması

Metinlerimizde Farsça isim tamlaması ağır bir şekilde kullanılmıştır. Bu tamlamanın örnekleri şunlardır:

tebdīl-i ḫāne 1/1/10, kāffe-i taḥarriyātim 1/1/18, vuḳūʿ-ı ḥāli 1/2/c3, şehr-i ḥāliñ 2/1/3, ṭarīḳ-i istiʿmālini 2/1/c3/9, ehālī-i ḳarye 4/1b/c5/5, aʿşār-ı iltizāmı 4/3a/c12, düvel-i sāʾire 4/4b/s3, emr-i taḥlīfleri 4/7a/c6, meclis-i cināyet 4/9a/c2, ʿalāmet-i ḳatl 4/9b/c1, bidāyet-i Tanẓīmāt 5/c6, sebeb-i ḍarb 8/1a/c25, bende-i Ḫudā 8/1b/2, cānib-i ḥükūmete 10/1a/s21, māh-ı şubaṭ'ıñ 11/1a/c1/3, sāḥil-i selāmete 11/1a/c1/4, vaḳt-i ẓuhrda 11/1a/c1/8, eṣnā-ı rāhda 11/2a/c2/9, sākine-i ḳarye-i mezbūr 12/1a/3, māh-ı cümāde'l-ūlā 15/2a/s10, Ḳaṣaba-ı Pazarcıḳ'da 15/3a/1, aḫbār-ı meclis-i vilāyet-i Varna 15/5b/2, yevm-i ṣalı 17/1a/2, silk-i teftīşe 17/1a/s1, bedel-i iltizāmdan 17/1a/s3, bāb-ı meşīḫat-penāhī, maḳām-ı ṣadāretden 17/1a/s3/5, lisān-ı ʿArab 17/1b/c3/36, tilāvet-i Ḳurʾān 17/3a/c5/22, ʿīd-i fıṭrıñ 18/1a/c3, ḫilāfı-ı emr 21/2/s6/2, terfīʿ-i rütbe 21/3/s1, kesb-i münāsebet 21/3/c4/2, nezd-i hümāyūn 21/4/s11, ketm-i ḥaḳīḳat 21/5/s1/3, miḳdār-ı maʿaşlarına 21/5/s8, tebriʾe-i ẕimmet 21/8/s1, kemāl-i nefret 21/8/s1/7, ḫazīne-i mālı 21/8/c2/3, fiʿl-i cerḥ 21/10/s1/2, mūcīb-i ġaraż 21/10/s3/2, maḳrūn-ı ṣıḥḥat 21/10/c3, ….

1.4.2.6.2. Farsça Sıfat Tamlaması

Metinlerimizde karşı çıkan Farsça sıfat tamlamasının örnekleri ise şu şekildedir:

sene-i ʿiseviyyesi, teşrīn-i evveliniñ 1/1/1, eşyā-ı meẕkūreyi 1/2/c3/4, mevādd-ı meşrūḥayı 1/2/1, ḫāne-i merkūmeye 3/1b/c1/2, meclis-i muvaḳḳat'a 4/1b/2, Devlet-i ʿAliyye 4/2a/s2, maḥall-i meẕkûre 4/7b/c7, ḳażā-ı mezbūre 14/1a/2, fiʿil-i şenīʿ 8/1a/c23, tüccār-ı merḳūm 10/1a/c32/2, tārīḫ-i meẕkūr 17/1a/c2/2, ḫazīne-i ḫaṣṣa 17/1a/s3/5, teftīş-i ṣālis 17/1b/2, neẕāret-i celīlesinden 17/2a/s3/3, Ramażān-ı

[352]Mustafa Özkan, Hatice Tören, **Osmanlı Türkçesi II,** s.218,219.

Şerīfde 17/2b/c2/2, silk-i teftīşiyyeye 17/3b/s1, memālik-i maḥrūse 18/1a/c3, ṣūret-i cebriyede 18/1b/c1/8, muʿāmele-i ḍarbīyyede 18/1b/s4/5, umūr-ı meʾmūresini 19/1a/s2/5, keşf-i evvel 19/5a/s4, ifādāt-ı mesrūdesini 19/14a/1, eşyā-yı nāriyye 21/1/c6, mücevherāt-ı meẕkūreniñ 21/3/c3/2, ḫidmet-i maḫṣūṣalarında 21/4/c3, meʾmūriyyet-i müstaḳillem 21/7/c1/3, ṣıfat-ı ʿaskeriyyeñiz 21/7/s2/8, taḫḳīḳāt-ı mevcūdeye 21/6/s1/2, ṣıfat-ı ʿaskeriyyeñiz 21/7/s2/8, ḫidmet-i seniyyelerinde 21/7/c2/2, mevādd-ı müteʾllimeyi 21/8/c3/14, suʾāl-i ʿālīñizden 21/8/c3/17, muʿāmele-i ġaddārāneden 21/8/s1/5, muʿāmelāt-ı ẓālim-āne 21/8/s2/4, muʿāmelāt-ı mebḥūṯa 21/9/s2/2, ḫānedān-ı seniyyelerine 21/12/s1, ʿubūdiyyet-i ḳadīmem 21/13/c2/2, meʾmūriyyet-i mühimme 21/14/c2/2, ...

1.4.2.6.3. Ters Çevrilmiş Tamlamalar

Ters çevrilmiş tamlama; izāfet-i maklûb veya terkîb-i izāfî-maklûb denir. Bu tamlamada, muzāf (tamlanan) ile muzāfün ileyh (tamlayan) yer değiştirir (birbirinin yerine geçer) ve izāfet kesresi kaldırılır.[353] Metinlerimizde bu tamlama türü birçok örnekte karşımıza çıkmıştır:

ḳahve-ḫāneye 1/1/7, istinṭāḳ-nāmeyi 1/2/1, şehādet-nāme 4/9a/c5/3, ḳaraḳol-ḫāneye 5/s18, misāfir-ḫāneye 8/1a/s22, ḳol-ḫānesinde 9/1b/c8, ḥabs-ḫāne 10/1a/c23, mey-ḫāneye 10/1a/c25/2, posta-ḫāne 18/1a/2, ḳarantina-ḫānede 19/1a/s1, yazu-ḫāne 19/2a/c5/2, ḳaraġol-ḫāneye 21/2/c3/2, āb-dest-ḫāneye 21/7/c3, divān-ḫānesinde 21/13/s1, şiş-ḫānede 21/14/c1.

[353]Faruk K.Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri III,** s.261-262.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTİNTAKNAMELERİN METİNLERİ

2.1. METİNLERİN KURULUŞUNDA VE TRANSKRİBE EDİLMESİNDE İZLENEN YÖNTEMLER

İstintaknamelerin Metinlerinin oluşturulmasında takip ettiğimiz yöntem şöyledir:

Metinlerin transkribe edilmesinde "*Times Türkish Transcription*" yazı tipi kullanılmış ve harf boyutu 12 punto ve satır aralığı, 1.5 olarak seçilmiştir.

Tarafımızdan seçilmiş olan yirmi bir adet istintakname metni yazılış tarihlerine kronolojik olarak (istintakname No: 1) şeklinde numaralandırılmıştır.

Her iki yüzünde metin bulunan varaklar [1a], [1b]; tek yüzünde metin bulunan varaklar [1], [2] şeklinde köşeli parantez içinde verilmiş ve soru-cevap numaraları (s1), (c1); soru-cevap biçiminde olmayan satır numaraları ise (1), (2) şeklinde parantez içinde gösterilmiştir.

Metin tamirine gerek görülmesi halinde bu tamirat köşeli parantez içinde verilmiştir.

Doğru okumasında tereddüt edilen kelime ve özel adların yanlarına kelimelerin orijinal görütüleri köşeli iki parantez içerisinde verilmiş ve daha sonra da aynı şekilde görüntüleriyle bereaber dizinlere alınmıştır.

Metin transkripsiyonunda noktalama işaretlerinin konulması tercih edilmiştir.

2.2. İSTİNTAKNAMELERİN TRANSKRİPSİYONLU METİNLERİ

2.2.1.İstintakname No: 1

[s.1]

(1) 1847 sene-i ʿiseviyyesi Teşrīn-i evveliniñ yigirmi ikinci güni[354] ḳable'ẓ-ẓuhr alafranḳa sāʿat ṭoḳuzda Mışır'da Avusturya ceneral[355] ḳonsolos ḳançıları (2) ḥużūrında zīrde muḥarrer'ül-imżā şāhidler mevcūd olduḳları ḥālde mellāḥ ṭā'ifesinden olup müsāfereten bu ṭarafda bulunan Rūmu'l-meẕheb[356] yigirmi iki yaşında fi'l-aṣl (3) Ḳattarolu[357][Simon Yovanovıç [358]] nām şaḫṣ istinṭāḳ olunmaġla taḳrīr meşrūḥi ber-vech-i ātī beyan olunur:

(4) Baḥren ʿazīmete ḳayıḳ parem bulunmadıġından Mışır'dan yayan çıḳdım. Zīrā yol refīḳim ḳunduracı [Giovanni Battista] nām şaḫṣa (5) ṣandıġımıñ anaḫtarıyla on ṭoḳuz ġuruşluḳ bir mecīdiyye altunı virüp [ḫastelenmiş/ ḫastalanmış] oldıġım [Ciacci] nām kimesneniñ sākin oldıġı ḫānesine ḳadar eşyā naḳli (6) ve ḳayıḳ ücreti maṣārifini virdirmiş-idim. Merḳūm Giovanni oraya vāṣıl olmadıġından ben dā'imā ictimāʿi muʿtād itmiş oldıġımız (7) bir ḳahve-ḫāneye gidüp merḳūm Ciacci'yi Su'āl eyledigimde "Ṣabāḥdan berü ẓuhūr itmedi." diyü cevāb virdiler. Orada merḳūmı (8) öyleyin ṣoñı sāʿat bire ḳadar bekleyüp gelmediginden bir terzī çırāġı çocuḳ ile birlikde baʿż-ı ḥayvānāt temāşā itmege (9) gitdim. Baʿdehu eve ʿavdetimde ḳapuyı ḳapalu buldıġımdan bir genç Avrupaludan "Merḳūm Ciacci'yi görmüş mi ve bunuñ eve baʿż-ı eşyā (10) götürdigini bilür mi?" diyü istis'āl itdigimde bu daḫı merḳūm Ciacci tebdīl-i ḫāne iderek eşyāsını berāber götürmüş oldıġı cevābıyla ḫānesini baña (11) göstermiş ise de kendüsini orada bulamadım. Ol vaḳt sālifü'ẕ-ẕikr Avrupalu merḳūmı bir tütünciden su'āl itmiş ve bu daḫı merḳūm Ciacci iki buçuḳ (12) sāʿat muḳaddem eşyāsını bir merkeble taḥmīl birle gitmiş

[354] 22 Ekim 1847.
[355] General.
[356] Kaynak istintaknāmenin metninde ilgili Arapça tamlamasının "Rūmiyy'ül- meẕheb" şeklinde yazılması gerekirken *"Rūm'ul-meẕheb"* olarak yazılmış olduğu görülmektedir.
[357] Cattaro ya da Kotor, Karadağ'da bir sahil kasabasının adıdır.
[358] Jovanović, Karadağ'da kullanılan bir soyadıdır.

oldığını ḫaber virmiş olmağla merḳūm Ciacci bizi İskenderiyye'den götüren ḳayıḳ ile firār itmişdir (13) ẓannıyla derḥāl bir merkebe süvār ile Nīl'e vardım ve orada geldigimiz ḳayığı bulup reʾīsinden merḳūm Ciacci ile ḳunduracı Giovanni Battista (14) nevli bi'l-iʿṭā eşyāyı ḳayıḳdan çıḳardıḳdan ṣoñra şehre ṭoġrı gitmiş olduḳlarını istiḫbār eyledim. Bunuñ üzerine ben daḫı şehre ʿavdet (15) itmiş isem de yolda merḳūmlara dāʾir hīçbir şey taḥḳīḳ idememiş oldığımdan ṭoġrı varup ṣabāḥleyin baʾż-ı ḥayvānāt temāşā (16) itmek üzre birlikde gitmiş oldığımız merḳūm derzī çırāġını bularaḳ ḳażiyyeyi kendüsüne ḥikāye eyledim. Baʿdehu berāber ḳahve-ḫāneye (17) giderek ol gice daḫı merḳūmuñ ḫānesinde beytūtet itdim ve irtesi güne ʿale'ṣ-ṣabāḥ yine eṣḫāṣ-ı merḳūmeyi araşdırmaḳ üzre (18) şehriñ baʿż-ı maḥalllerini ṭolaşmış isem de kāffe-i taḥarriyātim bī-fāʾide ḳalmış oldığından artıḳ yola revān olaraḳ on üç (19) günde buraya vaṣıl oldum.

- (s1) **Suʾāl:** İskenderiyye'ye gelmek üzre Mıṣır'dan çıḳmazdan evvel merḳūm Ciacci ile yol refīḳiniñ firārları ḫuṣūṣını orada daha başḳa maḥalle (s1/2) bildirmiş miydin?
- (c1) **Cevāb:** Ḫayır, size ifāde ve beyān itmiş oldığım taḥḳīḳātdan başḳasına teşebbüs itmedim.
- (s2) **Suʾāl:** Bu taḳdīrce Mıṣır'da muḳīm ḳonsolos vekīliniñ bir ḳıṭʿa pasaporṭ istemek üzre (s2/2) ḳonsolos-ḫāneye varmış ve gūyā tercümānıñ olan merḳūm Giovanni Battista "Eşyāñı alup ḳaçmışdır." diyü ḥaḳḳında iştikā itmiş (s2/3) olmaḳlığıñ neden icāb idiyor?
- (c2) **Cevāb:** Ḳonsolos-ḫāneye vardığımı teẕkār itmemekligim Ḳonsolos-ı mūmā-ileyhi orada bulmadığım cihetle buña dāʾir bir suʾāl vārid olmaz ẓannından (c2/2) neşʾet eylemişdir.
- (s3) **Suʾāl**: İşte mā-dām ki tercümān denilen merḳūm Giovanni Battista ʿaleyhinde vāḳiʿ olan şikāyetini ve gerek Ḳonsolos-ḫāneden bir ḳıṭʿa(s3/2) pasaporṭ istedigini Ḳonsolos-ı mūmā-ileyh taḳrīr ve inhā eylemiş oluyor. Şimdi, ne diyeceksin[359]?

[359] "diyeceksin" fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn ve normal nûn" ile yazıldığı görülmektedir.

- (c3) **Cevāb:** Ḳonsolos-ḫāneye varup merḳūm Giovanni'yı tercümānım diyü beyān itmekligim ʿArabca bildigi içün olup ḥaḳḳında şikāyet-i vāḳıʿam ise (c3/2) eşyāmı alup ḳaçdıġından lāzım gelmişdir ve bir ḳıṭʿa pasaporṭ istidʿā itdigimde Ḳonsolos-ı mūmā-ileyh ġāyibde bulunmuş olmasıyla (c3/3) iʿṭā ḳılınamayup bir başḳa vaḳt uġramaḳlıġım tenbīh olunmuş ise de pasaporṭsuz daḫı gitmek mümkin oldıġını añladıġımdan bir daḫı(c3/4) oraya uġramadım.
- (s4) **Suʾāl:** Mışır'da üç gün iḳāmet eṣnāsında bize beyān itdiginiñ maḥalllerden başḳa bir yerde daḫı beytūtet itmiş misin?
- (c4) **Cevāb:** Ḫayır, faḳaṭ ilk gice Triestelü bir ḫātūnuñ loḳandasında yatmış oldıġımdan ḥālā kendüsüne yataḳ ve yemek behāsından (c4/2) ṭolayı borçluyum.

[s.2]

- (s1) **Suʾāl:** Öyle ise [Lodovi(c /ḳ) Peter لودوويقو بيتر] nāmında biriniñ loḳandasında iki gün ve iki gice yatmış oldıġını taḳrīr itmiş olması neden (s1/2) icāb idiyor?
- (c1) **Cevāb:** Mārrü'ẕ-ẕikr Triestelü ḫātūn merḳūm Lodovi(c /ḳ)'iñ yanında oturmaġla bundan evvelki cevābdan murādım mersūm [Lodovi(c /ḳ) Peter لودوويجو بيتر] idi.
- (s2) **Suʾāl:** Meẕkūr loḳandada bulundıġıñ hengāmda ol ḫātūnuñ mücevherāta dāʾir bir şeyʾi żāyiʿ olmuş mıydı?
- (c2) **Cevāb:** Ḫayır.
- (s3) **Suʾāl:** [Tedeschi تدسكي] nāmında birini ṭanır mısın ve sālifü'ẕ-ẕikr ḫātūndan sirḳat itmiş oldıġıñ bir çift küpe ile ʿaded yüzügi mersūma teslīm (s3/2) itmiş misin?
- (c3) **Cevāb:** Vuḳūʿ-ı ḥāli ʿalā mā-vaḳaʿ size ifāde ve beyān ideyim. Şöyle ki, merḳūme ḫātūnuñ bir çift küpesiyle yüzügini çalmaḳ içün bir büyük (c3/2) adam görünmekligi ānifü'l-beyān iki nefer rüfeḳām baña ilḳā iderek Beyrūt'a gitmek içün kendüleri aḳçe bulacaḳlarını söylemiş (c3/3) olmalarıyla ben daḫı merḳūm refīḳlerime teslīm itmek üzre ẕikr olunan küpe ile yüzügi daha sāʾir

gümüşler ile bir ḳuṭı derununda oldıġı (c3/4) ḥālde çaldım ise de bunları bulamadıġımdan ve mersūme ṭarafından beni aramaġa gelen sālifü'ẕ-ẕikr Tedeschi'ye teṣādüf itdigimden eşyā-yı (c3/5) meẕkūreyi ṣāḥibesine teslīm itmek üzre kendüsüne iʿṭā birle hemān İskenderiyye'ye ṭoġrı ʿazīmet itdim.

- (s4) **Suʾāl:** Meẕkūr loḳandada bulundıġıñ eṣnāda iki ucı mührlü bir kāġıd unutdun mı ve derūnunda ne var idi?
- (c4) **Cevāb:** Ḫayır.
- (s5) **Suʾāl:** Ẕikr olunan memhūr kāġıd Mıṣır'da Ḳonsolos-ḫāneniñ ḳançılaryasına vażʿ olundıġını ve içinde mecīdiyye altun ḍarb itmek üzre (s5/2) iki pār-çeden ʿibāret ve çelikden maṣnūʿolaraḳ bir sikke bulundıġınıbilür misin ve mühr-i bal mūmıyla aḫẕ olunmuş olan nişāne (s5/3) kendüsüne irāʾe ḳılınaraḳ işbu sikkeyi ṭanır mısın? Seniñ midir yoḫsa refīḳlerinden biriniñ midir?
- (c5) **Cevāb:** Ḫayır, ne bilürüm ve ne de anı ṭanırım.
- (s6) **Suʾāl:** Ḥālbuki ifādāt-ı vāḳıʿaña göre refīḳine virdigiñ mecīdiyye altunı bu nişāneniñ cinsinden oldıġı añlaşılıyor. Bināʾen-ʿaleyh, işbu (s6/2) altunı naṣıl tedārik itdin[360] ve daha bu maḳūle aḳçeñ var mı? Bize taḳrīr eyle.
- (c6) **Cevāb:** Mıṣır'a ʿazīmet itmezden evvel sāʿatimi yüz ġuruşa ṣatup işbu meblaġ daḫı ṭoḳsan beş ġuruşluḳ bir altun ile bir beşlikden ʿibāret (22) olmasıyla bunları ṭanımadıġım baʿż-ı ecnās-ı aḳçeler ile tebdīl itmiş oldıġımdan meẕkūr mecīdiyye altunını belki ol aḳçeler ile almışım.
- (s7) **Suʾāl:** İşbu ifādeñe ʿilāve idecek daha bir şeyʾiñ var mıdır?
- (c7) **Cevāb:** Eger ẕikr olunan sikke benim olsaydı ve yazu daḫı bilmiş olsaydım ben bir büyük adam olurdum.
- (s8) **Suʾāl:** Başḳa bir diyecegiñ var mıdır?
- (c8) **Cevāb:** Ḫayır.

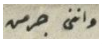
[360] Teklik 2.şahıs ekinin sağır kef yerine normal nun ile yazılmış olduğu görülür.

- İşbu istinṭāḳ-nāmeyi imżā itmek üzre merḳūm daʿvet olunduḳda yazu bilmedigini irād-ı ʿöẕr ile mevādd-ı meşrūḥayı (2) taṣdīḳ żımnında zīr-i varaḳaya bir ṣalīb vażʿ eyledi.

(3) Ḳançılar:

[*Paratiç* *]*

Şuhūd:

[Vanni German(o) *]*

[Ġabrielli *]*

(4) ḳayd numerosı /152. Avusturya tebaʿasından bir mellāḥıñ istinṭāḳ-nāmesi 1847 numero fī 12 M[361] *sene 64*[362]*.*

[361] "M", Muharrem hicri ayının ilk harfi alınarak yapılan yaygın kısaltma şeklidir.
[362] 12 Muharrem 1264 Hicri tarihi, 20 Aralık 1847 miladi tarihine tekabül etmektedir.

2.2.2.İstintakname No: 2

[s.1]

(1) İşbu 1847 sene-i ʿiseviyyesi Teşrīn-i evveliniñ yigirmi altıncı güni[363] ḳable'ẕ-ẓuhr alafranḳa sāʿat onda İskenderiyye'de maḥbesden iḫrāc ile Avusturya (2) ḳonsolos ḳançıları ḥużūruna celb olunan Simon Yovanovıç nām şaḫṣa zīrde muḥarrer'ül-imżā şāhideler maḥżarında merḳūmuñ aḳdemce Mışır'da (3) beytūtet itmiş oldığı Loḳandada bir memhūr kīse derūnunda mecīdiyye ḍarbında maḫṣūṣ olaraḳ bulunmuş olan bir çift sikke ḳālıbına dā'ir şehr-i ḥāliñ yigirmi (4) ikisinde kendüsüne irād olunmuş olan ṭoḳuzuncı su'āl ile inkāran virdigi cevāb be-tekrār kendüsüne ḳırā'at olunduḳdan ṣoñra vāḳiʿ olan ṣūret-i istinṭāḳıdır ki (5) ber-vech-i ātī beyān olunur:

(s1) Su'āl

1

- Seniñrefīḳiñ olup [Napolitan ناپولیطان] Ḳonsolos-ḫānesinde aḫẕ ü girift olunmuş olan [Francois Ullan فرنسوا اولان] nām memhūr kīse irā'esiyle derununda ḳalb (s1/2) aḳçe iʿmāli-çün bir sikke ḳālıbı oldığını söylemişsi[n/ ñ]. Bu naṣıl şeydir?

(c1) Cevāb

1

- Baña bu ḳālıbı virmiş olan bir ḳarı İstanbul'da Begoğlu'nda sākine olup mersūme muḳaddemce daḫı ḳālıb-zenlik[364] töhmetiyle ḥebse girmiş oldığından (c1/2) baña bir fenālıḳ daḫı olur ise kendüsini aṣlā ele virmemek içün yemīn itmiş oldığım ḥasebiyle māddeyi inkār eyledim. Mersūmeniñ (c1/3) ḳocası daḫı bu ḳabāḥatle el-ḥāletü hāẕihi ḥükūmet-i belde nezdinde maḥbūsdur.

[363] 26 Ekim 1847.
[364] Kaynak istintaknāmenin metninde "ḳalb-zenlik" yerine "ḳālıb-zenlik" şeklinde yazılmış olduğu görülür.

(s2) **Suʾāl**

2

- Bu ḳarınıñ ve ḳızınıñ ve ḳocasınıñ ismleri nedir ve ḳanġı devlet tebaʿasındandır?

(c2) **Cevāb**

2

- Mersūmeniñ kendi ismi Madalina ve ḳızınıñ Mariya'dır. Ḳocasını bilmem, çünki suʾāl itmedim, şu ḳadar ki mersūme Madalina Malṭalu olup ḳocası (c2/2) içün dāʾimā Fransız ḳonsolosuna gidüp gelmekde oldıġından Fransızlu olduḳlarını taḫmīn eyledim. Bunlarıñ bir de oġlı olup ḳunduracılıḳ (c2/3) ider, ancaḳ kendüsiyle ülfet ve münāsebetim olmadıġından ismini bilmem.

(s3) **Suʾāl**

3

- Mersūme bu ḳālıbı saña naṣıl ve ne şarṭ ile ve ne vaḳt virdi ve ḳalb sikke iʿmāli-çün bunı ḳullandıñ mı ve āḫarına daḫı ʿāriyet virdiñ mi?

(c3) **Cevāb**

3

- Mersūme ḳocasınıñ rüfeḳāsından biriyle birlikde naṣıl ḳalb sikke iʾmāl eylediklerini ve kendüsi daḫı ḳızıyla ḥebse naṣıl (c3/2) girdiklerini ve ḳocası ʿaleyhinde hīçbir şey iʿtirāf ve ifşā itmemekde ṣebāt göstermiş naḳl ü ḥikāye eyledi. (c3/3) Bu ḳalb sikkelerden baña göstermesini istedigimde "Yoḳdur." diyü inkār idüp ve żābiṭ-i belde ṭarafındanḫānesi taḥarrī olunaraḳ birçoḳ eşyāsı (c3/4) aḫẕ olunup, faḳaṭ ber-taḳrībbir ḳālıb ḳalmış oldıġınıdaḫı söyledikde "Şunı baña göster." didim ise mersūme beni öyleyin ṣoñuna atmaḳ istedi. (c3/5) Ben [be-]tekrār ışrār eylemedigimden bāġ-çeye inüp bir çār-yek sāʿat ṣoñra elinde bir kirlüce kāġıda ṣarılmış ve bir māʾī [pambuḳ] (c3/6) çorāb pār-çesiniñ içinde bir ḳālıb ile yoḳarı çıḳdı. O vaḳt "Bunı baña ṣatar

mısın?” diyü kendüsüne recā eyledim, lākin virmedi, (c3/7) çünki ḳocası “Bu ḳālıbı eyüce ḥıfẓ ile kimesneye gösterme.” diyü teʾkīdlü tenbīh eylemiş."Bunuñ üzerine bārī bir ʿaynını yapdırmaḳ içün bunı (c3/8) ʿāriyet olsun baña vir.” didigimde bu şarṭla rāżiye olup ancaḳ kimesneye ifşā itmemek üzre baña ber-vech-i peşīn yemīn virüp baʿdehu ḳālıbı teslīm itdi. (c3/9) Bu keyfiyyetler Aġustosuñ evāsıṭında cereyān idüp şu ḳadar ki ben bu ḳālıbı aṣlā kullanmadım; zīra ṭarīḳ-i istiʿmālini bilmez idim, (c3/10) ancaḳ bilür bir adam bulaydım istifāde itmiş olurdum.

(s4) **Suʾāl**

4

- Bu ḳarıdan ḳālıbı aldıḳdan ne ḳadar vaḳt ṣoñra İstanbul’dan ḥareket eyledin, İskenderiyye’ye ḳanġı ṭarīḳ ile geldiñ?

(c4) **Cevāb**

4

- İstanbul’da bir on beş gün ḳadar daha eylendikden ṣoñra Avusturya vapuruna süvār ile buraya geldim.

(s5) **Suʾāl**

5

- Vapura naṣıl teẕkere ile rākib olduñ ve [matriḳolañı/ matricolañı] niçün vize itdirmediñ?

(c5) **Cevāb**

5

- İskenderiyye’ye gelmek içün yolunda bir pasaporṭ almaḳ lāzım geldiginden, yalñız matriḳola kāfī olmamaġla ḳapudan De port'uñ yedinden (c5/2) alup vize itdirmeyerek ve başḳa bir ruḫṣat teẕkeresi almayaraḳ vapura süvār oldum.

(s6) **Suʾāl**

6

- İskenderiyye'ye ḳadar vapur nevli ḳaç ġuruş ve ne nevʿ-i meskūkāt virdiñ?

(c6) **Cevāb**

6

- Direkli iryal ve beş franḳalıḳ Fransız aḳçesi olaraḳ üç yüz otuz beş ġuruş virdim.

[s.2]

(s1) **Suʾāl**

7

- Saña ber-vech-i bālā ʿalenen irād olunan altı suʾāliñ ecvibesine ʿilāve veyāḫūd bundan tenḳīṣ olunacaġına başḳa daha bir sözüñ var mıdır?

(c1) **Cevāb**

7

- Bunlardan başḳa żamm ve tenḳīṣ idecek başḳa bir sözüm yoḳdur.

(1) Binā-ber-īn, zīrde muḥarrer'ül-imżā şāhidler maḥżarında işbu istinṭāḳ mażbaṭası mersūm Simon ṭarafından bir ṣalīb ʿalāmeti (2) vażʿıyla imżā itdirilmişdir.

(3) Müddeʿā-ʿaleyh: [*Simon Yovanovıç*]

Şāhid: [*Ġabriel(li)*]

Şāhid: [*Vannı*] Ḳançılar: [*Paratiç*]

2.2.3.İstintakname No: 3

[1a]

(1) **Hü**

(2) **Cebel-i Lübnān'a tābiʿ Dürzī ḳā'im-maḳāmlıġı dāḫilinde bulunan Şūveyfāt Ḳaryesi ehālīsınden Ḫalīl veled-i Nimr'iñ ḳatliyle müttehem bulunan** (3) **ḳarye-i meẕkūre ehālīsınden Bişāre veled-i Ṭannūs Ḳıssīs'iñ İstinṭāḳı** [365]

(4) **Su'āl-Cevāb**

- (s1) İsmiñ nedir? **(c1)**Bişāre veled-i Ṭannūs
- (s2) Sen nerelüsün? **(c2)** Şūveyfāt Ḳaryesi ehālīsınden
- (s3) Ḳatliyle müttehem bulundıġıñ Şūveyfāt Ḳaryeli Ḫalīl veled-i(s3/2) Nimr nām Dürzī'yi ne vechle ḳatl itdiñ? **(c3)** Ben ḳatl itmedim.
- (s4) Mādde naṣıl vuḳūʿ buldı? **(c4)** Ben bir gün ḫānemde oturur iken merḳūm Ḫalīl yanıma geldi ve dīvārda ʿammımıñ tüfengi (c4/2) aṣılu bulunmaġla "Bu tüfengi baña göster." diyü merḳūm söyledi. Ben de tüfengi dīvārdan alup (c4/3) kendüsüne virir iken tüfenk kendülügünden boşandı ve içi ṣaçma ṭolu olmaġla merḳūmuñ (c4/4) dizi üzerine iṣābet itdi.
- (s5) Tüfenk ṭolu oldıġından ḫaberiñ yoḳ mıydı? **(c5)** Ṭolu oldıġını bilmez idim.
- (s6) Merḳūmuñ ol vaḳt ḫāneñize gelmesiniñ sebebi nedir? **(c6)** Meẕkūr ḳoñşımız bulundıġından vālidem maʿrifetiyle kendüsüne bir dūt kesmek üzre gelmiş idi.
- (s7) Ol vaḳt vālideñiz ḫānede degil mi idi? **(c7)** Geldigi vaḳt vālidemi bulamadıġından oturdı ve tüfengi siper itmek istedi.
- (s8) Ol vaḳt ḫāne içinde senden başḳa kimler var idi? **(c8)** İkimizden ġayri kimse yoġ-ıdı.
- (s9)Tüfenk boşandıḳdan ṣoñra naṣıl oldı? **(c9)** Merḳūm yine maḥallinde ḳaldı ve tüfengiñ ṣedāsını işidenlerden ʿAvker Şuḳayr ve Mīkā'īl (c9/2) Şuḳayr ve

[365] Tahminen 30 Ağustos 1850 tārihindedir.

Dervīş Şuḳayr ve ʿAlī Şāmil yanımıza geldiler ve merḳūmuñ ayaġına (c9/3) baḳdılar idi ve kendüsi ol vaḳt merḳūmlara didi ki: "Çoḳça ilişmeyiñ, bu bir ḳażādır. (c9/4) Ben tüfengi siper idecek iken kendülügünden āteş aldı".

- (s10) Merḳūm ḳaç gün ṣoñra vefāt itdi? **(c10)** On beş gün ṣoñra fevt olmuş.
- (s11) ʿAcabā aña cerrāḥ baḳmadı mı? **(c11)** Ḳaryemizde Circis Kfūrī nām cerrāḥ aña baḳdı ve kendüsüne Beyrūtʾdan bir Frank (c11/2) hekīmi[366] götürdiler idi.
- (s12) Muḳaddemen merḳūm ile hīç miyāneñizde nizāʿ vuḳūʿ (s12/2) buldı mı? **(c12)** Aṣlen nizāʿ vuḳūʿ bulmadı ve ḳarındaş gibi görişür idik.

(5) **Maḳtūl-i merḳūmuñ ḳarındaşı Ḳāsım bin Nimr'e Suʾāl**

- (s13) Müddeʿā-ʿaleyh Bişāre'niñ taḳrīrleri mesmūʿuñuz olmuş (s13/2) oldıġından cevābıñ nedir? **(c13)** Merḳūmuñ ifādesi ḫilāfdır.
- (s14) Mādde ve ne vechle vuḳūʿ bulmuş? **(c14)** Ḳarındaşım Ḫalīl merḳūm Bişāre'niñ ḫānesine duḫūl eylediginde merḳūm Bişāre aña ʿamden (c14/2) tüfenk endāḫt idüp ḳatl itmiş oldıġına şāhidlerim vardır.
- (s15) Şāhidleriñ kimlerdir? **(c15)** Şāhidlerim Şüveyfāt Ḳaryeli Maḥmūd bin Ṭalīʿ ve Saʿde'd-dīn bin Cābir'dir.

[1b]

(1) **Merḳūmlardan Maḥmūd bin Ṭalīʿ celb olunaraḳ merḳūma suʾāl**

(2) **Suʾāl-cevāb**

- (s1) Bu mādde içün ne vechle şehādet (34) idersin? **(c1)** Şu vechle şehādet iderim ki: Dükkānım müddeʿā-ʿaleyh Bişāre'niñ pederi Ṭannūs'uñ ḫānesi civārında (c1/2) bulundıġından ve ol vaḳt tüfenk endāḫt oldıġını eşitdigimden ḫāne-i merḳūmeye vardım. Baḳdım ki: (c1/3) Ḫalīl Nimr dizinden urulmuş ve tüfengi kendüsüne kim endāḫt itdigini suʾāl eyledigimde Bişāre (c1/4) oldıġını ifāde itmiş ve keyfiyyeti Bişāre'den ṣordıġımda "Tüfengi boş ẓann

[366] Üzerinde çalıştığımız istintaknāmelerin yapıldığı dönemde yaygın olarak yanlış yazılan "hekīm" kelimesinin doğrusu "ḥakīm" şeklindedir. Bu yanlış yazılış şekli dört istintaknāme metinlerinde yer almaktadır. Ancak onun doğru yazılış şekli çalışmamızda hiç rastlanmamıştır.

ile āteşini göstermek (c1/5) üzre çaḳmaġını çıḳdıġımda boşanup Ḫalīl'iñ dizine rāst gelmiş." diyü cevāb virmiş (c1/6) ve merḳūm Ḫalīl daḫı bu sebebden vefāt itdigini bilürüm ve şehādet iderim.

(3) *Keẕālik merḳūm Saʿde'd-dīn bin Cābir celb olunup istinṭāḳ olunduḳda meẕkūr Maḥmūd'uñ bālāda muḥarrer olan taḳrīri vechle taḳrīr* (4) *iderek şehādet itmişdir.*

2.2.4.İstintakname No: 4

[1a]

(1) Hū

(2) Ḳastanyani Ḳaryeli Lazo Ḳosṭa'nıñ İstinṭāḳı. Fī 11 Ṣ[367] Sene 73[368]

- (s1)S: Nerelisiñ?
- (c1)C: Ḳastanyani Ḳaryeli.
- (s2) S: İsmiñ nedir?
- (c2) C: Lazo Ḳosṭa.
- (s3) S: Ne vaḳtden berü köyüñde bulunursuñ?
- (c3)C: İki māhdan berü.
- (s4) S: Evveli nerede idiñ?
- (c4) C: Avlonya'da dülgerlik iderim.
- (s5)S: Avlonya'da ne ḳadar müddet ṭurduñ?
- (c5)C: Yedi māh ṭurdum.
- (s6) S: O yedi māhdan evvel nerede idiñ?
- (c6)C: Zeynel Beg'iñ yanında idim.
- (s7) S: Zeynel Beg'de ne ḳadar ṭurduñ?
- (c7) C: Ḫāṭırlayamam, beş altı māh ṭurdum.
- (s8)S: Evveli nerede idiñ?
- (c8) C: Yūnān'da ḳapudan Jaḳa maʿiyyetinde bulunup baʿdehu berü ṭarafa geçerek ḥükūmet ṭarafından aḫẕ ü girift olunurum ḫavfıyla köy ḫāricinde dört māh müddet ṭolaşaraḳ (c8/2) ve baʾdehu Zeynel Beg'e rāy virerek geldim ve mīr-i mūmā-ileyhiñ ḫidmetinde bulundum.

[367] "Ṣ", Safer hicri ayının ilk harfi alınarak yapılan yaygın kısaltma şeklidir.
[368] 11 Safer 1273 Hicri tarihi, 11 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s9)S: Jaḳa eşḳıyā fenā bir adamdır. Onuñ yanında ne işiñ var idi yoḫsa sen de bir fenālıḳ yapdıñ mı? Şimdi rāy virdiñ, żararı yoḳdur söyle.
- (c9)C: O vaḳt herkes yerinden ḳalḳup böyle bir adam maʿiyyetiyle ḳayırıldığından ben daḫı merḳūm ile berüye geçdim bir fenālıḳ yapmadım.
- (s10)S: sizi arayup ṭutacaḳları vaḳt rāy mı virdiñ?
- (c10) C: Zeynel Beg'e rāy virdim. Ben ve refīḳim dülger Rizo ile berāber ve ṣoñra merḳūm yine Yūnān'a ben daḫı Avlonya'ya gitdim.
- (s11) S: Avlonya'da ne ḳadar vaḳt ṭurduñ?
- (c11) C: Zeynel Beg'iñ ʿazlinden ṣoñra gitdim. Geçen Ḥazīrān'a ḳadar ṭurdum.
- (s12) S: Ṣoñra nereye geldiñ?
- (c12) C: Köyüme geldim.
- (s13)S: O vaḳtden şimdiye ḳadar köyüñde mi idiñ?
- (c13) C: Eved.
- (s14) S: Ne ḳadar ṭurduñ köyüñde?
- (c14) C: İki buçuḳ ay ḳadar ṭurdum.
- (s15) S: O müddetde hep köyde mi ṭurduñ yoḫsa başḳa yerde mi gezdiñ?
- (c15) C: Köyde ṭurdum başḳa yere gitmedim.
- (s16) S: O müddet ẓarfında bütün köyde ṭurmayup başḳa baʿż-ı yerlerde gezdigiñi iṯbāt iderseñ günāhıñı boynuña alur mısıñ?
- (c16) C: [Blizani بليزاني] Ḳaryesi'nde olan ḳayınpederim [Niḳola Pala نيقولا پالا]'ya gidüp bir gice ve [İstariçani استاريچاني] Ḳaryesi'nde aḳrabāmdan Dimitri [prono Papa'ya پرونه پاپايه] gidüp bir gice daha ḳaldım (c16/2) ve [Viṣoḳo ويصوقو] Ḳaryeli Ḳosṭa [Pazoḳa پازوقه]'ya ṣatmış oldığım yetmiş oḳḳa şarāb pāresi olan seksen yedi buçuḳ ġuruş almaḳ üzre Ḳarye-i mezbūreye daḫı (c16/3) gidüp gelişimde bir gün eglendim ve altmış ġuruş alup ʿavdet eyledim. Bu üç yerden başḳa maḥalle gitmedigimde despot ḥużūrunda yemīn iderim.

- (s17)S: Seni niçün ṭutup buraya götürdiler?
- (c17)C: Köylümden birisiyle münāzaʿa eyledigimden ṭutup gönderdiler, çünki münāzaʿa eyledigim adam muḥāfıẓ Ādem Beg'e şikāyete gitmiş oldıġından ve Ādem Beg'iñ (c17/2) üç żabṭiyyesi gelüp benim gönderilmemi veyāḫūd köylüden ḳırḳ kişiniñ gitmesini tenbīh eylediginden köylü beni göndermişlerdir.
- (s18) S: Köylüñ senden emiñ midir?
- (c18) C: Emīn olmamaḳ içün benim ne ḳabāḥatim vardır?
- (s19) S: Ḥaydūdluḳ ve ḫırsızlıḳ itmiş idiñ ḳabāḥatiñ budur.
- (c19) C: Bir ṭavuḳ daḫı çalmış isem boynumı kesiñ.
- (s20) S: Ḥaḳḳıñda mażbaṭa vardır. Bu laḳırdılarıñ yeri yoḳdur.
- (c20) C: Benim muḳaddemki eḥvālimde ḫāne ve eşyām ḫarāb oldıġından köyümde iskān itmek üzre ʿavāʾidāt-ı mīriyyeyi ʿafv eylediklerini ḥāvī köylünüñ (c20/2) bir ṭaḳımı teẕkere virdiginden köylünüñ dīger ṭarılmışdı. Bu mażbaṭa ise bunlarıñ maʿrifetiyle imżā olunup alınmışdır.

[1b]

- (s1)S: Muḳaddemki vuḳūʿ bulan eḥvāliñ maʿfüvvdür ve ṣoñrakiniñ daḫı belki çāresi bulunur köylünüñ seniñ ḥaḳḳıñda ʿadem-i emniyyeti ṭoġrısı fenā bir şeydir.(s1/2)Bunuñ ḥikmeti nedir? Söyle.
- (c1)C: Bilmem köylüden suʾāl buyurun.
- (s2) S: Tekrār suʾāl idüp meydāna çıḳar ise vebāl boynuña olsun mı?
- (c2) C: Günāhım benimdir.
- (s3)S: Güzelce düşün de böylece söyle ve buraya parmaḳ baṣ.
- (c3) C:Ṭavuḳ tüyiyle birini incitmiş isem başımı istemem.
- (s4)S: Ḳurtuldıġıñ vaḳtde "Köylüyi fenā yaparım." diyü ḥabsden ḫaber göndermişsiñ bu ṣaḥīḥ mi?
- (c4) C: Ḫayır efendim, böyle şey söylemedim.

(1) *Lazo Ḳosṭa*

(2) **Lazo'nuñ Pranḳada arḳadaşı olup baʿżı maʿlūmātı olmaḳ cihetle Meclis-i Muvaḳḳat'a** (3) **Celb olunan Jerma Ḳaryeli Andoni'niñ İstinṭāḳı. Fī 22 Ş sene 73**[369].

- (s5) S: şu ḥaydūd Lazo'nuñ öldirdigi iddiʿā olunan iki kişi māddesinden her ne maʿlūmātıñ var ise ifāde eyle.
- (c5) C: Meẕkūr iki kişi urıldıḳdan ṣoñra ben ḳolcı maʿiyyetinde bulundıġım cihetle keyfiyyeti ṭarafımıza ifāde ile taḥḳīḳ-i mādde zımnında oraya vardıġımda bir ṭaḳım ḥaydūd (c5/2) merḳūmānıñ mandırasına gidüp köy ehālīsinden etmek ve çarıḳ ve fişenk isteyerek taḫṣīṣ eyledikleri maḥalle götürmediklerinden yine meẕkūr (c5/3) mandıraya üç ḥaydūd gidüp etmeklerini aradıḳlarında merḳūmān, "İşte etmegiñiz buradadır alıñ." diyerek baʿżı [mertebe مرتبه] ḥaḳḳlarında taʿarruż (c5/4) eylediginden bunlar etmegi almayup rüfeḳāsına ʿavdetle cümlesini birden gelüp ikisini birden ḍarb u cerḥ ile biri yigirmi dört sāʿat ẓarfında ve biri (c5/5) beş altı gün ṣoñra vefāt eylediklerini ve [صابيه] merḳūme bu Lazo ile köylüsünden bir ṭaḳım rüfeḳāsı oldıġını ehālī-i ḳaryeden eşitdim ve yigirmi (c5/6) ḳırḳ gün ṣoñra merḳūm Lazo Zeynel Beg'e rāy virerek ḳolcısı maʿiyyetine virüp muḥāfaẓada istiḫdām itmiş ise demuʾaḫḫaren ṣavışaraḳ Avlonya'ya (c5/7) gidüp dülgerlik eyledigini ehālī-i merḳūmeden ve şimdilik kendüsünden eşitdim.

(4) **Bunuñ üzerine Lazo'nuñ İkinci İstinṭāḳı. Fī 22 Ş sene 73**[370]

- (s6)S: Demin şu iki kişiyi öldirmedigiñi söylediñ. Öldirdigiñi adam çıḳup söylerse diyecegiñ nedir?
- (c6) C: Adam çıḳup söylerse başımı kesiñ.
- (s7)S: İşte Andoni seniñ ḳatl itdigiñi eşitmiş oldıġını söylüyor. Suʾāl ile ifāde itsün. Merḳūm daḫı bi'l-muvācehe ifāde eyledi.
- (c7)C: Sāde benim içün mi eşitdiñ başḳası içün eşitmediñ mı? çünki ben [Ulaḥ Çolaḳ اولاح چولاق] öldirdigini eşitdim.
- (s8) S: Dimek istersin ki: Seniñ bir gün ḳabāḥatiñ yoḳdur öyle mi?

[369] 22 Safer 1273 Hicri tarihi, 11 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[370] Adı geçen tārih.

- (c8) C: Ḳabāḥatim yoḳdur efendim. Sāde Jaḳa ile Yūnān'dan çıḳdıġımdan muḥāfıẓ ṭarafından ṭutılmamaḳ ve kendimi viḳāye itmek üzre köy eṭrāfında (c8/2) geziyordum ve refīḳim Yūnān Rizo ile baʿżan birer ḳoyun çalup yiyordum. Ḥaydūdluġum bu ḳadardır, ziyāde degildir.

(5) *Lazo Ḳosṭa*

aʿżā bulunamadı [ ] [ ] aʿżā bulunamadı [Abduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūri] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh] [Muḥammed Ṭāhir [ ]

[2a]

(1) **Hū**

(2) **Ḥaydūd Ṭaşo'nuñ Evvelki İstinṭāḳı. Fī 14 Ṣ sene 73**[371]

- (s1)S: İsmiñ nedir?
- (c1)C: [Ṭaşo Adamo حضرة الاسم]
- (s2)S: Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından mısıñ?
- (c2)C: Tebaʿa-i Devlet-i ʿAliyye'denim.
- (s3)S: Nerelisiñ?
- (c3)C: Ṣamarina Ḳaryeli.
- (s4)S: Beş altı senelerden berü nerelerde geziyorduñ.
- (c4)C: Ṣamarina'da idim.
- (s5)S: Bir yere çıḳdıñmı?
- (c5)C: Geçen sene birḳaç ay çıḳup gezdim. Bu senede çıḳdım.
- (s6)S: Geçen sene çıḳdıġında[372] nereye çıḳdıñ?
- (c6)C: Ḥaydūdluġa çıḳdım. Ṣoñra Moralı ʿAbbās Aġa'ya rāy virerek buyuruldı aldım.

[371] 14 Safer 1273 Hicri tarihi, 14 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[372]İgili kaynak istintaknāme metni boyunca teklik ikinci sahıs iyelik ekinin "sağır kef" yerine normal "nûn" ile yazıldığı yer yer görülmektedir.

- (s7)S: Rāy virdikden ṣoñra nereye gidüp ne yapdıñ?
- (c7)C: Bir müddet evimde ve ṣoñra Yeñişehr'e ḳarīb Tatar nāmında bir ḳaryede oturdum.
- (s8)S: Rāy virdiginden evvelki ḳabāḥatleriñ maʿfüvvdür. Bunları naḳl ile, faḳaṭ bir yalan söylerseñ onlarıñ daḫı mücāzāt görürsüñ. (s8/2) Bu ṣūretle ṭoġrısını söylemeli.
- (c8)C: Rāydan evvel ḫırsızlıġım etmek yiyecek ḳadar idi. Ziyāde olsa Yeñişehr'e gidüp ḫidmet itmezdim.
- (s9)S: O vaḳtlerde refīḳiñ kim var idi?
- (c9)C: Ḥaydūd ḳapudan [Ḳosṭa Rali قوسطه رالی] ve [Dorosu دوروسو] ile refāḳat eyledim.
- (s10)S: O vaḳtler ne yapdıñız?
- (c10)C: Bir şey yapmadım.
- (s11)S: Meşhūr ḥaydūd [Ḳaḳar Ranca قاقارانجه]'nıñ yanında bulunduñ mı?
- (c11)C: Ḥaydūd başı Ḳosṭa Rali'niñ yanında iken Ḳaḳar Ranca ile daḫı birḳaç gün birlikde idik.
- (s12)S: O vaḳt ne yapdıñız?
- (c12)C: Oturup geziyordu[ḳ][373].
- (s13)S: Ṣamarina ṭaraflarında ḳaḳar Ranca ile hīçbir adam ṭutmadıñız mı?
- (c13)C: Ḫayır.
- (s14)S: Familyañı niçün Yeñişehr'e götürüp tevḳīf itdiler.
- (c14)C: Vālī Paşa beni almaḳ içün gönderdigi adamlar fenā heyʾetle geldiginden şimdi başıma gelen belāyı çekmemek içün ḫavf idüp (c14/2) ellerinden ḳaçdıġımdan familyamı aldılar.
- (s15)S: Sen diyorsun ki: Ḥaydūdluġuñda "Sāde etmek içün geziyordum." Yanında bulunan eski altunları nereden ḳazandıñ?

[373] Kaynak istintaknāmenin metninde kâf harfinin yerine kefin yazıldığı görülmektedir.

- (c15)C: Onları bu sene aldım.
- (s16)S: Bunları ḥaydūdluḳla mı aldıñ yoḫsa başḳa yerden mi?
- (c16)C: Sekiz yüz ġuruşı ṣatdıġım ḳatırdan aldım. ḳuṣūrını ḥaydūdluḳla ḳazandım.
- (s17)S: Ṭutduḳları vaḳt üzeriñde ḳaç guruşuñ çıḳmış?
- (c17)C: Üç biñ ḳadar vardı. Taḥvīlden başḳa ve taḥvīl daḫı dört yüz şu ḳadar ġuruşdur.
- (s18)S: Bu defʿa naṣıl ḳaçmadıñ da yaḳayı ele virdiñ?
- (c18)C: Ben rāy virmişdim. Köy orṭasında iken gelüp ṭutdılar.
- (s19)S: Köye niye geldiñ?
- (c19)C: Rüstem Aġa ḫaber gönderüp Vālī Paşa geçen ḳabāḥatlerimi ʿafv eyledigini söylediginden geldim.
- (s20)S: Köyde iken naṣıl ṭutdılar?
- (c20)C: Baḳḳāl dükkānında otururdum. Ṭutup baġladılar.
- (s21)S: Naṣıl ṭutulduñ? Silāḥıñ yoḳ mıydı? Ṭavranmadıñ mı?
- (c21)C: Silāḥım var idi. Ṭavranmadım.
- (s22)S: Ṭutılurken Ḫristiyanıñ birini öldürmüşsüñ.
- (c22)C: O adamı Arnaʾvud çocuġı urdı. Ben dükkāndan inecek oldum. O daḫı piştov atdı. Baña rāst gelmeyüp çocuġı urdı.
- (s23)S: Bu mādde oldıġı vaḳt köylüden başḳa adamlar var mıydı?
- (c23)C: Çoḳ kişi ve Ṣamarinalılarıñ cümlesi vardı.
- (s24)S: O adamlar gelüp seniñ urdıġına şehādet virirse diyeceğiñ ḳalur mı?
- (c24)C: Ṣamarina Ḳaryelilerinden gelüp söylerse diyecegim ḳalmayacaġından başḳa baña daḫı piştov gerekdir.

[2b]

- (s1)S: Ṣamarina’da ne ḳadar ṭurduñ?
- (c1)C: Bir māh
- (s2)S: Evveli nerede idiñ?
- (c2)C: Ḥaydūluḳda.
- (s3)S: Biñbaşı geldiginde Ṣamarina’da mıydıñ?
- (c3)C: Ṣamarina’da.
- (s4)S: Biñbaşı saña “Gel.” diyü ḫaber gönderdi. Niçün gitmediñ?
- (c4)C: “Manastıra götürür.” diyü gitmedim.
- (s5)S: Biñbaşı ve sen Ṣamarina’da olup neden seni ṭutmamış?
- (c5)C: Gizlice ṭururdum.
- (s6)S: Nerede ve kimiñ evinde otururduñ?
- (c6)C: Benim evimde idim.
- (s7)S: Biñbaşı gitdikden ṣoñra arḳadaşlarıñ seniñ evinde mi otururdı?
- (c7)C: Gitdikden ṣoñra arḳadaşlarımı celb idüp şimdiye ḳadar ḫānda idik.
- (s8)S: Ṣamarinalı çōrbācılar seni ṭutduḳları vaḳt sen nerede idiñ?
- (c8)C: Ṣamarina’da idim.
- (s9)S: O ḥaydūdlar ḳaç kişi idi? Biliyor mısıñ?
- (c9)C: Yigirmi beş.
- (s10)S: Kimden ḫaber aldıñ?
- (c10)C: Alup ṣalıvirdikleri esīrlerden.
- (s11)S: Bunlarıñ başları kimdir?
- (c11)C: Ḳapudan [Ṭanas Ḳoroso طناس قوروسو] ve [Çoço چوچو] ve [Mpalomeno مبالومنو]’dur.
- (s12)S: Bu yigirmi beş kişiyle siz hīç gezmediñiz mi?

- (c12)C: Ḳoroso ile geçen sene gezdim.
- (s13)S: Ḥaydūdluḳdan ḳazandığıñ aḳçe var. Nerede söyle baḳalım?
- (c13)C: pārem yoḳdur, faḳaṭ beni ṣalıviriñ ḥaydūdluḳ idüp pāre ḳazanayım vireyim.
- (s14)S: Ḥaydūdluḳda ḳaç senedir bulunduñ?
- (c14)C: Geçen sene şubaṭ yedi ay ve daha evvelki sene yazıñ daha üç ay ḳadar ḥaydūdluḳ itdim.
- (s15)S: Daha nerelerde ḥaydūdluḳ itdiñ?
- (c15)C:Ṭaġlarda geziyordum.
- (s16)S: Bir adam çıḳup ḥaydūdluġuña şehādet ider ise cezāña rāżī olacaġıñı söylediñ. İşte saña köyüñüzüñ eñ muʿteberlerinden dört kişi. Diyeceğiñ ḳaldı mı?
- (c16)C: Siz beni görmez misiñiz ḥaydūd oldığımı? Ḥaydūd olmasam ṭutup buraya götürmezlerdi.

(1) *[ ][ ][ ] Dimitri Roso bulunamadı*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh] [Muḥammed Ṭāhir]

Ṭaşo

[ ]

[3a]

(1) **Ziḳo'nuñ İbtidāki İstinṭāḳı. Fī 29 Muḥarrem sene 73**[374]

- (s1)S: Adıñ nedir?
- (c1)C: Ziḳo.
- (s2)S: Nerelisiñ?
- (c2)C: [Ardosi ارڈوسی] Ḳaryeli.

[374] 29 Muĥarrem 1273 Hicri tarihi, 29 Eylül 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s3)S: Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından mı yoḫsa başḳa devlet tebaʿasından mısın[375]?
- (c3)C: Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından.
- (s4)S: Bu ḥaydūdluḳ māddesinden ṭolayı sizi ṣoracaġız. Ṭoġrısını söylemeli. Bir yalanını ṭutar isek ʿömrüñ müddetce ṭoġrıcasını (s4/2) söyle[yi]nceye ḳadar boġazında lāle olaraḳ maḥbūs ṭuracaḳsıñ ve her gün buraya gelüp ṣorılup gideceksiñ ne dirsün[376]?
- (c4)C: Ṭoġrısını söylerim.
- (s5) S: Ṭoġrısını söylemeyüp de bir yalanını ṭutar isek günahı boynunda alur mısıñ?
- (c5)C: yalan söyler isem her mücāzātı alurum.
- (s6)S: Bundan bir sene evvel nerede idiñ?
- (c6)C: Evimde idim.
- (s7)S: Bir seneden berü evinde ne yapar idiñ?
- (c7)C: Çiftlik ile meşġūl idim.
- (s8)S:Ser-gerde Maḥmūd Beg'iñ yanında ne vaḳt ḫidmet itdiñ?
- (c8)C: Geçen māh Teşrīn-i evvel'den Mayıs nihāyetine ḳadar yedi aylıḳ ḫidmet itdim.
- (s9)S: Maḥmūd Beg'iñ yanında nefer mi idiñ? Ne idiñ?
- (c9)C: Maʿiyyetimde yigirmi kişi ile ḳolcı idim.
- (s10)S: Maḥmūd Beg'iñ yanından ayrıldıḳdan ṣoñra ṭoġrıca nereye gitdiñ?
- (c10)C: Maḥmūd Beg'den ayrıldım. Muḥāfıẓ-ı lāḥiḳ Ādem Beg'iñ yanında [Moşari مۇشارىگە] [der-bendinde] yigirmi gün ḳadar durdum. Ṣoñra köyüme gitdim.

[375]Soru edatına gelen teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn ve normal nûn" ile yazıldığı dikkat çekmektedir.
[376] İgili kaynak istintaknāme metni boyunca kimi fiillerin çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, vāv ve normal nûn" ile yazıldığı yer yer görülmektedir.

- (s11)S: [Moşari]'den ayrılup ṭoġrıca köyüne mi gitdiñ?
- (c11)C: Yanya'ya gelüp iki üç gün durduḳdan ṣoñra köyüme gitdim.
- (s12)S: Yanya'da niye durduñ?
- (c12)C: Aʿşār-ı iltizāmı almaḳ üzre durdum. Ṣoñra alamadım gitdim.
- (s13)S: O aralıḳ Tevfīḳ Beg ile müşterek iltizām alacaḳ iken sarāydan ṣavauşduñ. Niçün ṣavuşduñ?
- (c13)C: Sarāyda müzāyededе bulundığım günde aḫşam ile berāber ḳonaġıma gitdim. İrtesi gün köyüme gitdim.
- (s14)S: "Feyżü Beg'e intisāb itmek üzre Yanya'da ṭurmuşsuñ." diyü eşitdik.
- (c14)C: Evet, birḳaç gün oturdum. Ṣoñra intisāb idemedim, gitdim.
- (s15)S: Buradan köyüne gitdiñ vaḳt, yalñız mı gitdiñ yoḫsa adamlarıñ berāber mi idi?
- (c15)C: Bir adamım ile.
- (s16)S: Adamıñ kimdir?
- (c16)C: [Draġoveçili Yorgi Ẕermaki دراغوجلی یورکی ذرماکی].
- (s17)S: Sen Maḥmūd Beg'iñ miyānında iken maʿiyyetinde olan adamları ayrıldıḳdan ṣoñra ne yapdıñ?
- (c17)C: Ṭaġılmış ve herkes kendü evlerine gitmiş.
- (s18)S: Ṣoñra bunlardan biri ile görüşmediñ mi?
- (c18)C: Ḫayır, hīçbiri ile görüşmedim. Ben Yanya'da iken köyümde bir ḳızım ḫasteidi. Gitdim. Ḳızım birḳaç gün ṣoñra öldi ve birḳaç gün (c18/2) mürūrunda ḳaptan [Niḳolaki نیقولاکی] köyüme gelüp Sistron Ḳaryesi'ne berāberce gitmemizi teklīf itdi. Gitdim. Oraya gitdigimizde (c18/3)"[Çiṣo Çaḳmaki جیشو چاقماقی] nām ḥaydūda rāy virelim." diyü "[Baştiya باشتیا] Ḳaryesi'ne gidelim." didi. Gitdik. Orada beni baġlayup (c18/4) Yanya'ya götürdi ve geçenlerde dīger meclisde söyledigim laḳırdıları söylemek üzre beni ḳaptan Niḳolaki

(c18/5) tenbīh itdi. “Sen söyle seni ḳurtarırım.” didi. Ben daḫı didim, faḳaṭ ṣaḥīhi şimdiki söyledigimdir.

(2) *Ḳapudan Niḳolaki’niñ celbi lāzım gelmişdir.*

[3b]

- (s1)S: Şimdi, laḳırdıları ṭoplayalım. Geçenlerde Aydonat yolu’nda İngiltere Devleti tebaʿasından bir nefer Yahūdīyi ṣoyup (s1/2) ve kirācıyı ḳatl ile meẕkūr aḳçeyi seniñ evine götüren altı nefer ḥaydūduñ kimler oldıġını söyle?
- (c1)C: Bundan bütün bütün ḫaberim yoḳdur, faḳaṭ geçenlerde söyledigim laḳırdılar ḳapudan Nikolgi’niñ taʿrīfiyle söylemiş idim.
- (s2)S: Hīçbir adam böyle ḳapudanıñ ḫāṭırı-çün böyle laḳırdı söyleyüp de kendini mehlekeye ḳor mı?
- (c2)C: Evet, baña böyle söylemesini tenbīh itdi. “Sen böyle söyler iseñ ben seni ḳurtarırım, benim elimdedir. Söylemediġiñ ḥālde seni fenā iderim.” diyü (c2/2) beni ḳorḳutdıġı-çün söylemiş idim.
- (s3)S: Temin didigimiz altı kişi kirācı urup Yahūdīyi ṣoyduḳdan ṣoñra aldıḳları pāreyi saña götürüp virdiklerini ve mandıralarda (s3/2) üçini muʾaḫḫaren öldirdigiñizi bunlardan ṣaġ olanlar gelüp söylerler ise ne diyeceksiñ? Yalan söylemeñiziñ fāʾidesi yoḳdur.
- (c3) C: Ḫayır, bundan ḫaberim yoḳdur. Bunlar söyledikleri ḥālde yalan söyleyeceklerdir.
- (s4)S: Mandırañızda bulunmuş olan üç kişi ölü adam naṣıl bulundı ve kimler buldı ve sen gördüñ mi?
- (c4)C: Ben baġlu iken muḥāfıẓ ḳapudan Niḳolaki ve İsmāʿil Paşa’nıñ adamına “Maḥbesde olan iki kişi filān maḥallde (c4/3) gömilmiş adam var.” diyü gidüp maḥallini gösterdiklerinden bulduḳlarını yolda beni Yanya’ya götürür iken ḳapudan ve sāʾireden (c4/3) eşitdim. Ölüleriñ urulmasından ḫaberim yoḳdur.

- (s5)S: Ḳapudan Niḳolaki: “Şu üç adamı öldirdigiñi söyle.” diyü saña ne vaḳt söyledi?
- (c5)C: Beni ṭutup baġladıġı vaḳt söyledi ve yolda götürür iken baña böyle söylememi taʿrīf ider idi ve “Maḥbesde olan (c5/2) iki kişi bu fenālıġı yapdıḳlarını söyledikleri-çün sen de medḫaliñ oldıġını söyle; zīrā ḳurtuluşuñ yoḳdur.” diyü baña (c5/3) ḳapudan Niḳolgi söyledi, tenbīh itdi. Ben daḫı anıñ üzerine söyledim.
- (s6)S: Niḳolaki’yi götürüp ikiñizi muvācehe idüp ṣorar isek ve Niḳolaki didigiñ laḳırdıları inkār ider ise ne dirsün?
- (c6)C: Ben söyledigi ve taʿrīf eyledigi laḳırdıları yüzine bire bir söylerim.
- (s7)S: Niçün ölen adamıñ sāʿati seniñ hemşīreniñ yanında bulundı?
- (c7)C: Anı daḫı baña ḳapudan virdi. “Bunı al ṣaḳla isteyecegimde virürsün.” diyü virmiş idi.
- (s8)S: Bu sāʿati ḳapudan Niḳolaki saña ne vaḳt virdi?
- (c8)C: Köyümden Sistron’a gider iken yolda virdi?
- (s9)S: Sāʿat seniñ ḳız ḳarındaşıñda bulundı ve ḳız ḳarındaşıñ cināyet meclisinde didi ki: Sen Arnabudluḳdan köyüne ʿavdet itdiginde (s9/2) virmiş idiñ diyü, şimdi: Yolda saña Niḳolaki virdi, diyorsun. Bu olmadı.
- (c9)C: Ben de ḳız ḳardaşıma yolda sāʿati virdim. Beni görmek üzre gelmiş idi.
- (s10)S: Seniñ kendü çōbānıñ Ulaḫ Niḳola’nıñ taḳrīrini eşitdiñ. Artıḳ inkāra mecāliñ ḳalmadı. Ṭoġrısını söylemeli.
- (c10)C: Bu çōbānı ben hīç görmedim. Böyle dimesini kim taʿrīf itdigini bilmem.
- (s11)S: Bu şeyler seniñ mandırañda oldı. Sen o vaḳt nerede idiñ?
- (c11)C: Dāmādımıñ evinde idim.
- (s12)S: Bu vuḳūʿātı işte seniñ çōbānıñ söylüyor niçün inkār idersin?

- (c12)C: Bilmem, ḫaberim yoḳdur.
- (s13)S: Öldirdigiñiz adamlardan biñ beş yüz ġuruş bir sāʿati buldıġınızı geçenlerde söylemiş idiñiz, naṣıl buldıñız idi?
- (c13)C: Bilmem. Bir şey bulmadım ve geçende söyledigim laḳırdılar Niḳolaki'niñ taʿrīfiyle idi.

[4a]

- (s1)S: Niḳolaki seniñ köyüne ne vaḳt geldi?
- (c1)C: Ṣabāḥleyin babam [Ḫiristo Boya خرستو بويا]'nıñ evine geldi.

  (1) *Babası Ḫiristo'nuñ İstinṭāḳı lāzım gelmişdir.*
- (s2)S: Sāʿat ḳaça ḳadar ṭurdı?
- (c2)C: Sāʿat ṭoḳuza ḳadar
- (s3)S: Andan ṣoñra ne yapdıñız?
- (c3)C: Sistron'a gitdik.
- (s4)S: Niḳolaki yalñız mı idi?
- (c4)C: Yalñız kendü adamlarıyla idi.
- (s5)S: Köyden Sistron'a gidince yolda ne yapdıñız? müsellaḥmı idiñ?
- (c5)C: Yolda bir şey yapmadıḳ. Müsellaḥ idim. Sistron Manastıra gidüp yatdı[ḳ].

  (2) *Sistron Manastırı'nıñ rāhibi celb olunmaḳ lāzım gelmişdir.*
- (s6)S: İrtesi gün ne yapdıñız?
- (c6)C: Ḳuşluġuñ yemek yedikden ṣoñra [Baştiya] karyesi'ne [Ṭoşi Ḳoşṭaki طوشي قشطاغي]'niñ ḫānesinde oturduk. Bir gice yatdıḳ.

  (3) *Mellāḥ Ṭoşi Ḳoşṭaki'niñ daḫı celbi lāzım gelmişdir.*
- (s7)S: Ṣoñra ne yapdıñız?

- (c7)C: Benim esliḥamı aldı ve İsmāʿīl Paşa'nıñ adamlarını yollayup götürdi. Beni alup Yanya'ya götürdiler ve sāʿati kendü köyümden yarım sāʿat uzaḳça(c7/2) bir maḥallde iken virmiş idi.
- (s8) S: Seni bağladığı vaḳt "Sāʿati ne yapayım?" diyü söyledigiñde ne didi?
- (c8)C: "Sen kendü evine gönder, isteyecegim vaḳt virürsün." didi.
- (s9)S: Sāʿati kim ile gönderdiñ evine?
- (c9)C: Yolda [Ḳopaka غوبكا] nām maḥallde [Baştiya] Ḳaryesi'nden berüde ḳız ḳarındaşım çıḳup orada virdim.

(4) *Ḳız ḳarındaşınıñ daḫı celbi lāzım gelmişdir.*

- (s10)S:Sāʿati buraya kim götürdi?
- (c10) C: Ḳapudan eniştemi götürdigi vaḳt eniştem Paşa efendimize virmiş olmalı

(5) *Ziḳo'nuñ mühri ve yazusı olmadıġından parmaḳ başdırılmışdır.*

[ ] [ ] [ ][ ]

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir [ ]

[4b]

(1) **Hū**

(2) **Yanaki Taşi'niñ ibtidāki İstinṭāḳı. Fī Ġurre-i Ṣ sene 73**[377]

- (s1)S: İsmiñ nedir?
- (c1)C: Yanaki Ṭaşi.
- (s2)S: Nerelisiñ?
- (c2)C: LivikistaḲaryeli.
- (s3)S: Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından mısıñ, düvel-i sāʾire tebaʿasından mı?
- (c3)C: Tebaʿa-i Devlet-i ʿAliyye'denim.

[377] 1 Safer 1273 Hicri tarihi, 1 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s4)S: Sen Ziḳo'nuñ māddesi içün iḫbār ve şehādet itmege geldiñ. Biz daḫı bunı ṣoracaġız. Şunuñ ṭoġrısını ifāde ve iḫbār ideceksiñ?
- (c4)C: Allāh ve cān ḳorḳusıyla ṭoġrısını söyleyecegim ve diyecegim. Laḳırdılarıñ birisi ṭoġrı çıḳmaz ise tertīb olunacaḳ cezāyı ḳabūl iderim.
- (s5)S: İşte bu bābda olan ifādelerini ṭoġrıca söyledikden ṣoñra imżā idüp ṭoġrı söyledigiñe yemīn alacaḳsıñ.
- (c5)C: Ṭoġrılıġım üzerine imżā ider ve yemīn daḫı alurum
- (s6)S: Yahūdīniñ ṣoyulması ve ḳaṭırcınıñ urulması keyfiyyeti naṣıl oldı ve ḳaç kişi yapdıñız ve yapdıḳdan ṣoñra nereye gitdiñiz? Bunı açıḳ açıḳ taʿahhüdüñ vechle (s6/2) ṭoġrıca ifāde eyle.
- (c6)C: Ben ve refīḳim Metro merḳūm Ziḳo refāḳatiyle muḳaddemā ser-gerde Maḥmūd Beg'iñ maʿiyyetinde olup mīr-i mümā-ileyhiñ ʿazli vuḳūʿ bulmasıyla bizler ayrıldıḳdan ṣoñra işlemiş aylıġımızı (c6/2) merḳūm Ziḳo'dan istemiş isek de aylıḳ çıḳmadıġından siz köyüñüze gidiñ birḳaç gün ṣoñra ben daḫı evime ʿavdet eyledigimde "Oraya geliñ aylıġıñızı viririm." dimesiyle (c6/3) ve birḳaç gün ṣoñra evine geldigi ḫaber alınmasıyla biz daḫı ikimiz ḫānesine vardıġımızda Ḳozma ve Ḫiristo ve Caʿfer ve Yorgi nām dört kişi daḫı orada bulunaraḳ aylıġımızı (c6/4) merḳūm Ziḳo'dan aramış isek de aylıḳ daha çıḳmadı, faḳaṭ siziñ aylıġıñız işte yollardadır. "Gidiñ geçenleri urup ṣoyuñ aylıġınızı alıñ." (c6/5) didi. Bizler merḳūm ziḳo'nuñ bu sözine muḫālefet eylemiş isek de ben daḫı "Siziñle gelürdüm, ammā ḳızımıñ biri ḫasteoldıġından gidemem. İşte bunları yerime vekīl gönderirim." (c6/6) diyü meẕkūr dört kişiyi gösterüp başḳa ṣūretle aylıḳ virmeyecegiñi daḫı ḳaṭʿiyyen cevāb virmiş oldıġından taʿrīf eyledigi [Ḳoḳarya قوقاريا] taʿbīr olunur maḥalle varır iken (c6/7) refīḳim merḳūm Metro girüde ḳalup beni daḫı ḳaraġol şeklinde muḥāfaẓa içün bir yerde bıraġaraḳ ḳuṣūr dört kişi meẕkūr maḥalle varup oradan mürūr iden murūr iden (c6/8) merḳūm Yahūdī ile kirācıyı urmuş ve ṣoymışlar ise de naṣıl oldıġını görmedim. ʿAvdetlerinde merḳūmlar ṣoyup urduḳlarını söylemişlerdir (c6/9) üzerlerinde üzerlerinde[378] ne ḳadar

[378] Hızlı yazmaktan dolayı sehven tekrar edildiği düşünülmektedir.

aḳçe ve eşyā bulduḳlarını suʾāl eyledigimde “Bir şeyleri yoġmuş.” diyerek ve beni ve refīkimi alaraḳ Ziḳo’nuñ dāmādı [Panayoṭ ﷺ]’uñ evine (c6/10) gidilmişdir ol vaḳtYahūdīden almış olduḳları aḳçe merḳūm Ḳozma’nıñ yanında bulunup Ziḳo’ya teslīm olunmuş ve merḳūm Ziḳo ol ḥālde aylıġımıza maḥsūben baña (c6/11) ve refīkime ikişer mecīdiyye altunı virmiş olmaġla baʿdehu aḫşamleyin kendüsiyle berāber mandırasına varup cümlemiz berāber oldıġımız ḥālde altı yedi gün miḳdārı (c6/12) orada ḳaldıḳ. Nihāyetinde merḳūm ziḳo oralarıñ muḥāfıẓı bulunan ḳapudan Niḳolaki’yi pusuya alup öldirmegi söyleyüp teşvīḳ itmiş ise de ben ve refīḳim muḫālefet (c6/13) idüp gice olduḳda bir oġlaḳ daḫı pişirüp yedikden ṣoñra uyḫu uyumaḳ üzre yatdıġımızda uyḫu arasında piştov ṣedāsı işidüp uyanaraḳ merḳūm ziḳo (c6/14) ve çōbānı olan Niḳola ile merḳūm Yorgi’niñ ḳuṣūr üç kişiyi başup öldürdüklerini gördigimizden ḫavf idüp ikimiz oradan ṣavışaraḳ (c6/15) merḳūm ḳapudan Niḳolaki’ye giderek keyfiyyeti beyān eyleyüp mersūmları ṭutdurduḳ.

- (s7)S: Vāḳıʿ olan ifādeñize göre sen ve refīḳiñ Ziḳo’nuñ evine vardıġıñızda sāʾir dört kişi daḫı buldıñız bu ḥālde naẓaran bu dört kişi Ziḳo’nuñ adamı olup kendü adamı (s7/2) iken naṣıl onları öldirmiş de size ilişmemiş. Ḥālbuki size Ziḳo’nuñ emrine muḫālefet eylediniz. Lāyıḳ idigi ibtidā sizi öldürmeli idi. Bu naṣıl oldı?
- (c7)C: Ziḳo’nuñ niyeti cümlemizi öldürmek idi, faḳaṭ biz ḳaçdıḳ kendi adamlarını öldürmesiniñ sebebi daḫı māl idi.
- (s8)S: Demincek söyledigiñiz ki: siz öbürlerinden uzaḳça ve ayruca yere gidüp yatdıñız. niçün bunlarla berāber bir yerde yatmadıñız?
- (c8)C: Bunlarıñ yanlarında ki bir çuḳur oldıġından düzce yere gidüp yatdıḳ. Bize böyle teṣādüf itdi.
- (s9)S: “Bu üç kişiyi öldüren Ziḳo ve çōbān ve Yorgi’dir” diyorsuñuz. Bunlarıñ her birisi kimi urmuş yaʿnī Ziḳo kimi ve çōbān ve Yorgi kimleri öldürdi?
- (c9)C: Uyḳu arasında ve gice ḳaranlıġında farḳ idemedim.

- (s10)S: “Kim kimi öldürdigini uyḳu arasında farḳ idemediñ.” diyorsuñ. Çünki böyledir. Sālifü’ẕ-ẕikr üç kişiniñ ḳatl olduḳlarını naṣıl biliyorsuñuz?
- (c10)C: Kim kimi öldürdigini orada farḳ idemedim, faḳaṭ altı kişi oldıġı ḥālde üç kişi ḳatl olup da üç kişi ḳaldıġından ḳatl olanları ve biri ḳalmış olanlar öldürmüş (c10/2) olacaġını istidlāl eyledim yoḫsa farḳ itmedim.
- (s11)S: Üç kişi ölmüş. Bunlarıñ dördüncisi olan Yorgi Ḫariṭo ne olmuş?
- (c11)C: Ziḳo ile ḳalmışdır.
- (s12)S: O “Yorgi ḳaçmış.” diyorlar. Sen “Ziḳo ile ḳalmış.” diyorsuñ. Bu naṣıldır ve bu Yorgi yemek yedigiñiz ve yatdıġıñız vaḳt orada mı idi?
- (c12)C: O vaḳt orada idi, faḳaṭ ṣoñra ḳaçmış.

[5a]

- (s1)S: Demin didiñ ki: Ḳaranlıḳda uyḳu arasında kim kimi urdıġını farḳ itmediñiz. Yorgi’niñ Ziḳo ile ḳaldıġını neden bildiñ?
- (c1)C: “Ziḳo ile ḳaldı.” dimekden maḳṣad birlikde oldıġını diyorum yoḫsa ḳaldıġını görmedim.
- (s2)S: Şu ḳaçan Yorgi nerelidir ve anı evvelinden bilür miydiñ ve ʿacabā şimdi neredедir ẓann idersiñ?
- (c2)C: Geçen ḳışdan berü Ziḳo’nuñ yanında idi. Nīsān’da Ziḳo’ya intisāb eyledigimde gördüm. Evvelinden bilmezdim. Mersūm vāḳıʿā [Baġşos غ] Ḳaryelidir. Şimdi nerede (c2/2) oldıġını ḳaṭʿā bilmem.
- (s3)S: Ziḳo’nuñ evine vardıġıñızda bulmuş oldıġıñız meẕkūr dört kişi naṣıl adam oldıġını bilür misiñ? Onlarıñ böyle daha bir şeyʾe cesāretleri sebḳat itmiş midir?
- (c3)C: Onlar başḳa yerdendir. Bilmiyorum ve böyle şeylere sābıḳalarından ḫaberim yoḳdur.
- (s4))S: Bu ṣūretde bu adamları bilmedigiñiz ve onlar dört kişi oldıġını gördigiñiz ḥālde ne cesaretle bunlarla berāber gidüp kirācıyı öldürdiñiz ve

Yahūdīyi ṣoydıñız?(s4/2) bilmedigiñiz adamlarla gidüp böyle şey yapmaġa cesāretiñiz naṣıl şeydir?

- (c4)C: Biri İslām ve üçi Ḫristiyan oldıġından ve Ziḳo daḫı emr idüp aylıġımızı almayacaġımız añladıġımızdan ol ṣūretle gitdik yapdıḳ.
- (s5)S: Demincek didiñ ki: Adam öldürdi ve ṣoymaḳ içün altı kişi gitdiñiz. Refīḳiñ girüde ḳaldı, sen daḫı ḳaraḳol olaraḳ bir yerde ṭurduñ.[Ḳuṣūr-قصور] dört (s5/2) kişi gidüp kirācıyı öldirüp Yahūdīyi ṣoymuş. Bu ṣaḥīḥ mi? Ṣaḥīḥ degil ise yük seniñ üzerine biner. Güzelce düşün de cevāb vir.
- (c5)C: Ṣaḥīḥ böyledir. Altı kişi gitdik. Refīḳim girüde, ben daḫı ḳaraḳolda ḳaldıḳ. Dördi gitmiş, işi yapmışlar.
- (s6)S: Ṣoñra ḳaçdıġıñızda ṭoġrı o gice nereye gitdiñiz?
- (c6) C: Ṭaġ üzerine ikimiz birden gitdik.
- (s7)S: Ḳanġı ṭaġa gitdiñiz ve ṭaġda ḳaç gün ṭurdıñız?
- (c7)C: [Vran-ورنه] Ṭaġı'na gitdik. O gice ve ferdāsı aḫşama ḳadar oturup ve [Ratmo-رتمو] nām mevżiʿde ḳapudan Niḳolaki geçdiginden kendüsüne oraya gitdik.
- (s8)S: Niḳolaki oradan niçün geçdi ve aḫşam mı geçdi gündüz mi geçdi?
- (c8)C: O gün Ulaḫ mandıralarına gezerek gice meẕkūr ve [Ratmo-رتمو] çuḳurına gitdiginden biz daḫı gitdik.
- (s9) S: Niḳolaki'niñ oraya gitdigini naṣıl ḫaber aldıñız ve siz bu işi işledigiñiz ḥālde ḳorḳmadıñız mı ki "Sizi ṭutar." diyü, çünki kendüsi muḥāfıẓ idi?
- (c9)C: Oraya gidecegini çōbānlardan ḫaber aldıḳ ve kimseyi öldürmedigimizden ve bir şey almadıġımızdan ṭutmasından daḫı ḳorḳmadıḳ.
- (s10)S: Meẕkūr ṭaġ İsmāʿīl Paşa'nıñ muḥāfaẓasında ve Niḳolaki Feyżü Beg'iñ maʿiyyetinde iken Niḳolaki o cuḳura niçün gitmiş işine idi?
- (c10) C: Meẕkūr ṭaġ Feyżü Beg'iñ muhafazasındadır.

- (s11)S: Niḳolaki'ye gitdigiñizde ne didiñiz ve o size ne söyledi ve gitmezden evvel bir gün ḫaberleşdiñiz mi?
- (c11) C: Ne Niḳolaki'ye ḫaber gönderdik ve ne de o bize gönderdi. Oraya vardıġımızda bu māddeyi ifāde itdik. Bizi yanına alaraḳ Ziḳo'ya gitdik, faḳaṭ (c11/2) biz evimizden ḳaçmış oldıġımız cihetle Yahūdīniñ keyfiyyeti vuḳūʿunda aḳrabāmızı İsmāʿīl Paşa'ya götürmüşler. Bizden suʾāl eylediginde Ziḳo'nuñ yanında oldıġımızı ḫaber (c11/3) virdiklerinden Niḳolaki'ye gidüp rāy almamızı aḳrabālarımıza söylemiş idi. Biz daḫı Niḳolaki'ye gitdik, faḳaṭ bunı ṣoñradan ḫaber aldıḳ. İsmāʿīl Paşa'nıñ böyle söyledigini (c11/4) bilmez idik.
- (s12)S: Ziḳo'nuñ mandırasında üç kişiniñ öldigini ve orada gömili oldıġını ol vaḳt Niḳolaki'ye söylediñiz mi?
- (c12)C: Yalñız öldürdüklerini söyledik, ancaḳ maḥall yerine Niḳolaki ile vardıġımızda ölen adamları ṭoprāḳ altında gördük ve bulduḳ.
- (s13)S: Niḳolaki ile [Rodos رودس]'a gitdigiñizde Ziḳo'yı nerede buldıñız?
- (c13)C: Kendi evinde bulduḳ.
- (s14)S: O vaḳt Ziḳo sizi ṭanımadı mı ve gizlice bir şey söylemedi mi?
- (c14)C: Biz Ziḳo'nuñ evine gitmedik. Niḳolaki gidüp Ziḳo'yı yanına almışdır. Biz uzaḳça yerde ḳaldıḳ.
- (s15)S Bundan ṣoñra Ziḳo'yı hīç görmediñiz mi ve orada hiçbir gice ḳalmadıñız mı?
- (c15)C: Ziḳo'nuñ köyünde yatmadık, faḳaṭ Ziḳo'yı aldıḳ bir gice Sistron Ḳaryesi'niñ manastırda yatdıḳ. Ferdāsı gice [Baştiya] Ḳaryesi'ne gidüp orada yatdıḳ. (c15/2) Ṣoñra İsmāʿīl Paşa'nıñ muḥāfıẓı daḫı gelüp Ziḳo'yı baġladı. Yanya'ya geldik. "Sistron'a giderken māddeyi meydāna niçün çıḳardıñız?" diyü Ziḳo bize söylerdi.
- (s16)S: Manastırda hepiñiz bir yerde mi yatdıñız? Naṣıl yatdıñız? Çoḳ kişi var mıydı?

- (c16)C: Kilīsā meydānında hepimiz bir yerde yatdıḳ.Bir yigirmi kişi idik.
- (s17)S: Manastırdan ḳalḳdıġınızda nereye gitdiñiz?
- (c17)C: [Baştiya] Ḳaryesi'ne.
- (s18)S: Orada nerede yatdıñız ve yine birlikde mi yatdıñız?
- (c18) C: [Ṭoşi Ḳoşṭaki طوشي قشطاقي]'niñ evinde yatdıḳ ve yine birlikde idik.
- (s19)S: Oradan nereye gitdiñiz?
- (c19)C: Ṣabāḥleyin ḳalḳup Romano Ḳaryesi'niñ ovasına gitdik.

[5b]

- (s1)S: Orada ne yapdıñız ve oradan nereye gitdiñiz?
- (c1)C: Orada ḳuşluḳ ṭaʿāmını yedik. İkindi üsti gidüp ölmüş adamları gördük. Ṣoñra Yorġan Ḳaryesi'ne gidüp gice orada yatdıḳ. Ferdāsı [Ṣerakis سيراكيس] Ḳaryesi'ne (c1/2) ve ṣoñra Yanya'ya geldik.
- (s2)S: Ziḳo'yı Niḳolaki nerede ve ḳanġı köyde bağlamış?
- (c2)C: Meẕkūr [Baştiya] Ḳaryesi'nde bağladı.
- (s3)S: Ziḳo evinden çıḳdığı gibi sizi görmüş ve ḳabāḥatini bilüp meydāna çıḳdığını anlamış iken [Baştiya] Ḳaryesi'ne ḳadar gitmiş de bağlu degil iken nice ḳaçmaḳ istememiş?
- (c3)C: Ḳalabalıḳ oldığından ve muḥāfaẓa eylediklerinden ḳaçamaz idi.
- (s4)S: Ziḳo'yı evinden aldığıñız vaḳt ölülere baḳmadıñız mı ve ölülere ne vaḳt baḳdıñız?
- (c4)C: O vaḳt baḳmadıḳ. Romano Ḳaryesi'nden ʿavdetimizde baḳdıḳ.
- (s5)S: Baḳdığıñız vaḳtde Ziḳo yanıñızda mı idi ve yanıñızda yabancı İslām ve Ḫristiyandan kimse var mı idi?
- (c5)C: İslām ve Ḫristiyandan iki yüz kişi ve Ziḳo daḫı var idi.
- (s6) S: Ziḳo'yı Niḳolaki yanına aldığı vaḳt diyorlar ki: "Niḳolaki Ziḳoʾya bir sāʿat virmiş.". Ṣaḥīḥ mi, söyle?

- (c6)C: Ḫaberim yoḳdur.
- (s7)S: Bu māddede Ziḳo'yı ḳabāḥatsiz söylüyorlar. Bu māddeniñ ṭoġrısını söylemez iseñ Ziḳo'nuñ pranḳa ve lālesini saña ṭaḳacaḳlardır.
- (c7) C: Şu ifādelerimde bir laḳırdı yalan çıḳdıġı ḥālde Ziḳo'nuñ iki pranḳası var ise benim her ayaġıma [dizdir] pranḳa ṭaḳıñız.

(1) *[] [[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh] [Muḥammed Ṭāhir]*

(2) **Yanaki Ṭaşi'niñ Refīḳi Dimitri'niñ evvelki İstinṭāḳı. Fī 2 Ş sene 73**[379]

- (s8)S: İsmiñ nedir?
- (c8)C: Dimitri.
- (s9)S: Nerelisiñ?
- (c9)C: Livikista Ḳaryeli.
- (s10)S: Ḳanġı tebaʿ adansıñ?
- (c10)C: Tebaʿ a-i Devlet-i ʿ Aliyye'denim.
- (s11)S: Sizden Ziḳo'nuñ māddesini ṣoracaġız. Bu māddeyi refīḳiñ Yanaki'den daḫı ṣorduḳ. Bize evvelinden āḫirine ḳadar ṭoġrısını söyledi. Sen de ṭoġrısını güzelce söyleyecek misiñ? (s11/2) ve söylediġiñ laḳırdılarda bir yalanıñ ṭutılur ise ṣoñra mücāzātı boynuña alacaġıña yemīn ve buraya imżā ider misiñ?
- (c11)C: Ṭoġrısını söylerim ve yemīn daḫı alurum.
- (s12)S: Yahūdīniñ ṣoyulması ve ḳaṭırcınıñ urulması naṣıl oldı ve bu māddeyi ḳaç kişi yapdıñız ve yapdıḳdan ṣoñra nereye gitdiñiz? Bunı eṭrāfıyla açıḳ açıḳ taʿ ahhüdüñ vechle ṭoġrısını (s12/2) ifāde eyle.
- (c12)C: Bu suʾāliñ cevābında Yanaki'niñ bālāda ifāde eyledigi sözleri uzun uzun ifāde ve cümlesi altı kişi olduḳlarını beyān idüp faḳaṭ Yanaki'niñ ifādesine göre (c12/2) kendüsi ḳatl yerine gitmeyüp ḳaraḳolda ṭuraraḳ dīger

[379] 2 Safer 1273 Hicri tarihi, 2 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

dört kişi yapmış ve Dimitri'niñ ifādesine göre gidenler Yanaki ile berāber dört kişi olup kendüsi ve bir de başḳası berüde ḳalmışlar

- (s13)S: Bu vāḳiʿ olan sözleriñ Yanaki'niñ sözlerine ve bizim bildigimize tevāfuḳ itmiyor. Sen yalan söylemege başladıñ. Mücāzātı üzeriñe alacaḳsıñ ʿaḳlıñı başına al da ṭoġrısını söyle.
- (c13)C: Bildigimi ṭoġrıca söyledim. Bu böyledir.
- (s14)S: Ḳaç kişi idiñiz?
- (c14)C: Ziḳo bir çōbānı Niḳola iki, firār iden Yorgi üç, üç de ölen altı, iki de biz, cümlemiz sekiz kişi idik.
- (s15)S: Ziḳo şu ölen adamları ḳaç kişi ile öldürmüş?
- (c15)C: Kim kimi öldürdigini bilmem, faḳaṭ sekiz kişi idik. Üçi ölmüş. Biz daḫı ḳaçdıḳ. Öldirici kim oldıġı bellü olur.
- (s16)S: Bunlarıñ öldirilmesine dāʾir evvelinden hīçbir laḳırdıñız geçdi mi?
- (c16)C: Ḫayır, ḫaberimiz yoḳdur.

[6a]

- (s1)S: Çünki siziñ daḫı ḫaberiñiz yoġ-ıdı. Ziḳo iki kişi ile beş kişi üzerine nice hücūm idüp ḳatl itmiş? Bu naṣıl şeydir ve siz o vaḳt uyḳuda mı idiñiz yoḫsa uyanıḳ? Bunı söyle.
- (c1)C: İki kişiniñ esliḥası yoġ-ıdı ve iḥtimāl ki Ziḳo'nuñ daha adamları olup biz göremedik.
- (s2)S: Vāḳiʿ olan ifādeñize göre sen ve refīḳiñ Ziḳo'nuñ evine vardıġıñızda sāʾir dört kişi daḫı bulduñuz. Bu ḥāle naẓaran bu dört kişi Ziḳo'nuñ adamı olup (s2/2) kendü adamını öldirmiş de size ilişmemiş. Ḥālbuki siz Ziḳo'nuñ emrine muḫālefet eylediniz gerekdigi ibtidā sizi öldirsün.
- (c2)C: Bizi daḫı öldirecekdi, faḳaṭ ḳaçdıḳ.

- (s3)S: Yahūdīniñ aḳçesini al[dıḳ]dan ṣoñra[380] Ziḳo'ya ne sāʿatde gitdiñiz?
- (c3)C: Gice sāʿat yarımda benim oldıġım yere geldiler. Gice yarısında Ziḳo'nuñ dāmādı Panayoṭ'uñ evine gitdik. Köpek baġırmasıyla Ziḳo çıḳup aḳçeyi virdiler.
- (s4)S: Ziḳo'ya maʿāş istemek içün mi gitdiñiz?
- (c4)C: Eved, maʿāş içün.
- (s5)S: Seniñ Ziḳo'ya ḫidmetiñ var mıydı da maʿāş aramaġa gitdiñ?
- (c5)C: Eved, aylıḳ ile maʿiyyetinde bulundıġımdan almaġa gitdim.
- (s6)S: Niḳolaki ile Ziḳo'yı almaġa gitdigiñizde Ziḳo'yı nerede buldıñız ve bu māddeyi inkār itmedi mi?
- (c6) C: Kendi evinde bulduḳ. İnkār idüp itmedigiñi yanlarına gitmedigimizden ḫaberimiz yoḳdur.
- (s7)S: Ziḳo'ya ilk gitdigiñiz vaḳt ölileri çıḳarup gördiñiz mi?
- (c7)C: Ḫayır, gitmedik.
- (s8)S: Niḳolaki'ye gitdigiñiz vaḳt Ziḳo'nuñ üç kişi öldürdigini taṣrīḥen söylediñiz mi?
- (c8)C: Eved, "Ziḳo, üç kişi öldürmüş." diyü söyledik.
- (s9) C: Demincek didiñ ki: "Uyḳuda kim kimi öldürdigini göremedik." şimdi, diyorsun ki: Ziḳo'nuñ üç kişi öldürdigini söylediñiz. Bu naṣıl şeydir.
- (c9)C: Üç kişi düşüp öldigini gördigimizde Ziḳo'ya söyledik.
- (s10)S: Üç kişiyi öli gördiñiz. Ayaḳda ḳaç kişi gördiñiz?
- (c10)C: Ziḳo ve Ulaḥ ve firār iden Yorgi'yi gördük.
- (s11)S: Oradan nereye gitdiñiz?
- (c11)C: Oradan Firārımızda ormana giderek ve baʿdehu ḫafīce ikimiz birden köyümüze gitdik. Ṣoñra Niḳolaki'niñ geldigini eşitdik, kendüsüne gitdik.

[380] Kaynak istintaknāmenin metninde "aldıḳdan ṣoñra" yazılması gerektiren sehven "aldan ṣoñra" olarak yazıldığı anlaşılmaktadır.

- (s12)S: köyüñüzde ḳaç gün ṭurdıñız?
- (c12)C: İki gün.
- (s13)S: Ṣoñra nereye gitdiñiz?
- (c13)C: [Dratmo دراتمو] taʿbīr olunurbir mandıra da Niḳolaki'ye.
- (s14)S: Niḳolaki'ye sizi kim götürmüş. Naṣıl gitdiñiz?
- (c14) C: Yahūdīniñ māddesini işidilüp ḳorḳdıġımızdan rāy almaḳ üzre köylüden iki iḫtiyār götürmüş.
- (s15)S: O iḫtiyārlarıñ ismleri nedir?
- (c15)C: [İstavri Ṭanaşi استاورى طناشى] ve [Naşi Ṭoḳa ناشى طوقه].
- (s16)S: Bu iḫtiyārlar ile Niḳolaki'ye gitdigiñizde nerede buldıñız ve ne söylediñiz ve Niḳolaki size ne söylemiş?
- (c16) C: Gidüp rāy aldıḳdan ṣoñra māddeyi ibtidādan nihayetine ḳadar ifāde itdikde Ziḳo'yı gidüp ṭutacaġını söylemiş ve gidüp ṭutmuş.
- (s17)S: Siz şehādet itmege geldiñiz. Bir şey daha eşitdiñ. Bunı daḫı suʾāl idecegiz. Ziḳo "Ben adam öldürmedim." didiginde Niḳolaki, Ziḳo'ya (s17/2) dimiş ki: "Sen öldürdüñ. Söyle de ben ḳurtarırım çünki onlar ḫırsız maḳūlesinden oldıġından öldürdüm deseñiz żarar yoḳdur." siziñ daḫı bundan (s17/3) ḫaberiñiz vardır. Be-heme-ḥāl ṭoġrısını sizden isterim.
- (c17)C: Ḫaberim yoḳdur.
- (s18)S: Ziḳo'yı ḳaryesinden aldıġıñızda nereye gitdiñiz?
- (c18)C: Sistron Ḳaryesi'ne.
- (s19)S: Sistron'da nerede yatdıñız?
- (c19)C:Kelīsā nıñ avlısında.
- (s20)S: Ṣoñra nereye gitdiñiz?
- (c20)C: [Baştiya] Ḳaryesi'ne
- (s21)S: Oradan nereye gitdiñiz?

- (c21)C: Orada iken öbür der-bend muḥāfıẓı gelüp Ziḳo'yı bağlayup Ormano Ḳaryesi'ne gitdik.
- (s22)S: Ṣoñra nereye gitdiñiz?
- (c22)C: Köyden köye Yanya'ya geldik.
- (s23)S: Ölileri görmege ne vaḳt gitdiñiz?
- (c23)C: Romano Ḳaryesi'nden Yorġan Ḳaryesi'ne giderken gördük.

[6b]

- (s1)S: Öliler meydānda mı idi?
- (c1)C: Meydānda degilmiş. Üçi yerden bir çuḳurda gömili idi.
- (s2)S: Çünki gömili idi. Orada olduḳlarını naṣıl bildiñiz?
- (c2)C: Ṭopraḳ ḳazılmış oldıġından añladıḳ.
- (s3)S: Diyorsun ki: Ziḳo bunları öldürmüş. Siziñ ḥayātda ḳaldıġıñızı bilür iken nice bunları orada gömüp de başḳa yere götürmemiş. Ziḳo'dan böyle şey (s3/2) hīç umulmaz. Bunı ṭoġrıca söyle de şübhemizi izāle eyle.
- (c3)C: Ne bileyim yapmış.
- (s4)S: Ölilere vardıġıñızda Ziḳo yanıñızda mıydı ve bir şey söylemiş mi?
- (c4)C: Yanımızda idi, faḳaṭ uzaḳça yerde ṭurup bunlarıñ birini Ulaḥ Niḳola ve birini firār iden Yorgi ve birini Yanaki'niñ öldürdigini söylemiş.
- (s5) S: Ölilere gitdigiñizde meydāna çıḳarup baḳmadıñız mı?
- (c5)C: Ḫayır, açmadılar ve baḳmadılar.
- (s6)S: Siz niçün açup ölileri"Baḳıñ." diyü söylemediñiz mi?
- (c6)C: Söyledik, faḳaṭ "Yer altında adam oldıġını gördük niye açup baḳalım." dimişler.
- (s7) S: Çünki yeri açup baḳmadılar. Orada öli adam oldıġını neden bilüp de adam uruldıġını söylüyorlar.
- (c7)C: Açmadılar efendim, niçün açmadıḳlarını bilmem.

- (s8)S: Ḳatlyerine işbu ḳatlden ḳaç gün ṣoñra vardıñız ve oradan ḳan gibi ʿalāmetler görmediñiz mi?
- (c8)C: Dört beş gün ṣonraca gitdik. Ḳanlar ṭuruyorimiş.

(1) *Dimitri*

[ ]

[ ] [ ] [ ]

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

(2) **Yanaki Taşi'niñ ikinci İstinṭāḳı. Fī 2 Ṣ sene 73**[381]

- (s9)S: Arḳadaşıñ Dimitri māddeniñ ṭoġrısını söyleyüp yaḳasını ḳurtarmış gidecekdir. Sen baḳalım ne yapacaḳsıñ. Seniñ dünki laḳırdılarıñ Dimitri ifādesine (s9/2) uymuyor. O ṭoġrısını söyledi. Sen kendiñe yazıḳ ideceksiñ. Bunı ṭoġrıla. Sizde ḳabāḥat yoḳdur. "Yapanları bulalım da cezālarını çekdirelim." diyü (s9/3) sizden ṭoġrıyı isteriz. Söylemedigiñiz ḥālde daḫı yazıḳ olacaġını şimdiden bildiririz.
- (c9)C: Ben cevābı ṭoġrıca söyledim. Ṣaḥīḥi odur.
- (s10)S: Çünki ṭoġrıyı söyleyecek ve söylemiş [iddiʿānda seniñ] ḳatl yerinden ḳaçdıġıñız vaḳt ṭoġrı nereye gitdiñiz? Söyle baḳalım.
- (c10)C: Ḳatl yerinden ḳaçdıġımızda [Ḳopança] Ṭaġı'na ve andan üç gün ṣoñra [Varitmo] nām mevziʿde Niḳolaki'ye gitdik. Ṭoġrısı budur.
- (s11)S: O iki üç günde size kim etmek virirdi?
- (c11)C: Aç ṭurduḳ, bir şey yimedik.
- (s12)S: Ḳapudan Niḳolaki'yi görmezden evvel başḳa kimseyi görmediñiz mi?
- (c12)C: Aḳrabāmızla buluşup görüşdük. Ṣoñra Niḳolaki'ye gitdik.
- (s13)S: Ḳatl yerinden ḳaçdıġınızda köyüñüze ṭoġrı gitmediñiz mi?
- (c13)C: Gitdik.

[381] 2 Safer 1273 Hicri tarihi, 2 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s14)S: Niçün yalan söylediñ evvelinden?
- (c14)C: Aḳrabā ve köylümüze bir żarar ilişmemek içün ṣaḳladım.
- (s15)S: Seniñ her laḳırdıñ böyle yalan oldığından zencīri boynuña ṭaḳdırdıḳ. Ṭoġrısını söylemiş olsaydıñ refīḳiñ gibi ḳurtılur idiñ.
- (c15)C: Sāde aḳrabāmı muḥāfaẓa içün köye gitdigimizi gizledim. Başḳa yalanım var ise [efendim سيدم] zencīr ḳabūl iderim.
- (s16)S: Başḳa yalan söylemedigiñi söylüyorsun, çünki böyledir, bir daḫı Ziḳo'nuñ şu adamları nice öldürdigini söyle baḳalım.
- (c16)C: Evvelki ifādem ṭoġrıdır, başḳa bilmem.
- (s17)S: Niḳolaki'ye kimiñle gitdiñiz.
- (c17)C: Aḳrabāmız Yanya'ya baġlu gelmiş idi. Niḳolaki'ye gidüp rāy almamızı İsmāʿīl Paşa tenbīh iderek ʿavdet eylediklerinden köylüden İstavri Ṭanaşive Naşi Ṭoḳa (c17/2) ve [Yorġo Diḳa يورغو ديقه] ile gitdik.

[7a]

- (s1)S: Siziñ ve Ziḳo'nuñ köylüñüzi buraya celb idecegimizden yalanıñız çıḳar ise cezāyı görürsüñ.
- (c1)C: Bunlar gelsün de yalanım çıḳarsa cezāmı ḳabūl iderim.

(1) **Yanaki'niñ üçünci İstinṭāḳı. Fī 7 Ṣ sene 73**[382]

- (s2)S: Altı kişi oldığıñız ḥālde gidüp bu işi yapdıñız. Naṣıl yapdıñız? Bir daḫı ifāde eyle.
- (c2)C: Eved, altı kişi idik. [Metro متزو] daha bir kişi ile berüde ḳalmış oldığından ve ben daḫı ḳaraġolda ḳaldığımdan üç kişi gidüp Yahūdīyi (c2/2) ṣoyup kirācıyı öldürmüş.
- (s3)S: Geçen ki istinṭāḳında dimiş idiñ ki: Metro yalñız ḳalmış ve sen ḳaraġolda ṭurup dört kişi Yahūdī üzerine varmış. Şu ifādeñ geçenki (s3/2) ifādeye uymamış bu naṣıldır?

[382] 7 Safer 1273 Hicri tarihi, 7 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (c3)C: “Ṭoġrısını düşüñ de söyle.” diyü emr itmiş idiñiz ben daḫı düşünüp ṭoġrısını söyledim.
- (s4)S: Gel, şu māddeyi lāyıḳı vechle ṭoġrıla. İşte ḥaḳḳ ṭarafından çarpılmışsıñ bir ayaġıñ ṭurup ṭururken ṭutulmuş. Şimdi, ṭoġrıyı söyle ki daha büyük (s4/2) belāya uġramayasıñ.
- (c4)C: Bir sehvim var imiş söyledim. Bundan başḳa yoḳdur. Hep ṭoġrısını söyledim.
- (s5)S: Ziḳo’nuñ anası diyor ki: “Mandırada öldirilen üç kişi ḳatl olundıġı vaḳt sen daḫı orada idiñ ve ḳatlinde müşteriksiñ Ziḳo ile (s5/2) berāber sen daḫı öldürmüşsüñ.”.
- (c5)C: Ziḳo’nuñ anası orada degil iken beni nereden görüp şehādet ider? Söyledigi yalandır. (2) Oġlı Ziḳo bunı anasına söylemiş böyle.

(3) *Yanaki*

[ ] [ ] [ ]

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu’l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

(4) **Ziḳo’nuñ İkinci İstinṭāḳı. Fī 7 Ṣ sene 73**[383]

- (s6)S: Ölileri çıḳarmaḳ üzre mandıraya vardıġıñızda “Onlar ḥaydūd adamdır, biz öldürdük.” diyü söyledigiñi birçoḳ adam gelüp söylerse diyeceġiñ nedir?
- (c6)C: İslāmıñ ḥākim ve Ḫristiyanıñ despot ḥużūrunda emr-i taḥlīfleri baʿde’l-icrā böyle söyleyen olur ise boyunlarına alacaḳları miṣillü ben daḫı (c6/2) ḳanımı size ḥelāl iderim, faḳaṭ Sistron ve Romano Manastırı’nıñ rāhibi [Parṣenio]’uñ celbini daḫı niyāz eylerim.

(5) *Ziḳo’nuñ yazusı olmadıġından*

parmaḳ başmışdır.

[383] Adı geçen tārih.

(6) **Şehādet içün gelen [Tilpi:ˀ]’niñ baʿde-t taḥlīf istinṭāḳı. Fī 7 Ş sene 73**[384]

- (s7)S: Ölileri görmege ne vaḳt gitdiñiz?
- (c7)C: Güni ḫāṭırlayamam.
- (s8)S: Oraya ḳaç kişi gitdiñiz?
- (c8)C: Muḥāfıẓlarıñ adamlarından başḳa İslām ve Ḫristiyan yigirmi kişi ḳadar olmalıydı.
- (s9)S: Ölileri açup baḳdıñız mı?
- (c9)C: Ṭışarıda olan saç ve ḳanlarını gördük. Ḳoḳudan açmadıḳ.
- (s10)S: Ziḳo ol ḥālde orada mıydı?
- (c10)C: İsmāʿīl Paşa’nıñ adamları açıḳça yerde ṭutuyormuş. Biz Niḳolaki ile gitdik.
- (s11)S: Ziḳo orada bir şey söyler miydi?
- (c11) C: Ölileriñ yerinden Ziḳo’nuñ oldıġı yere ʿavdetimizde “Şu māddeyi [söyleyeyim ki] beni diñlemez iseñiz benim günāhım boynıñıza ḳalsun.” diyü merḳūm ziḳo (c11/2) dimesiyle ben daḫı “Söyle.” didigimde şu ölen adamlar benim evime gelüp dört gün iḳāmet iderek ve baʿdehu gidüp iki gün mürūrunda yine yine gelerek (c11/3) yahūdīyi ṣoyup kirācı öldürdüklerini kendüsüne söylediklerinden Ziḳo daḫı bir żarara uġramamaḳ içün ḫānesinden ḳaçmalarını söyledikde **[7b]** (c11/4) Firār iden Yorgi bu adamlar kendüsüni daḫı ḳatl ideceklerini bi’l-beyān bunlarıñ öldürmesini teşvīḳ eylediginden merḳūmānı öldürdüklerini (c11/5) ve maḳtūl-i merḳūmūnuñ biri İslām ve ikisi Ḫristiyan oldıġını merḳūm Ziḳo söylediginı işidüp iḫbār ve şehādet iderim.

(1) *[ ][ ] [ ] [ ]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳameri Maẓhar Nūri] [El-Ḥāc ʿAbdu’l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

[384] Adı geçen tārih.

(2) **Premedi Ḳażāsı'nda Majani Ḳaryeli şāhid Maçan Caʿfer'iñ baʿde't-taḥlīf evvelki istinṭāḳı. Fī 9 Ṣ sene 73**[385]

- (s1)S: İsmiñ nedir?
- (c1)C: Maçan Caʿfer.
- (s2)S: Nerelisiñ?
- (c2)C: Premedi Ḳażāsı'nda kāʾin Majani Ḳaryeli.
- (s3)S: Altı kişi bundan muḳaddem Aydonat Ṭarīḳi'nde bir nefer Yahūdīyi ṣoyup bir kirācıyı öldürmüş idi. Buña dāʾir maʿlūmātıñ nedir? İfāde eyle.
- (c3)C: Bundan ḳaṭʿā ḫaberim yoḳdur.
- (s4)S: Böyle bir iş eşitmediñ mi?
- (c4)C: İbtidā bir şey eşitmemiş idim. Muʾaḫḫaren Ziḳo'nuñ keyfiyyeti vuḳūʿ bulup baġlandığında ve berü ṭarafa geldigimizde eşitdim.
- (s5)S: Naṣıl eşitdiñ ve bu işi kim yapmış ve bu köylü ve sāʾireden ne vechle ḫaber aldıñ?
- (c5)C: Livikista Ḳaryeli iki ve ḳatl olunan Ḳozma ve Bağşos Ḳaryeli bir kişi ki cemʿen dört kişiniñ yapdığını eşitdim.
- (s6)S: Bu mādde de Ziḳo'nuñ medḫali olup olmadığını hīç eşitmediñ mi?
- (c6)C: Ziḳo'nuñ [Derbendat] muḥāfaẓasında bulundığı vaḳt bu adamlar Ziḳo'nuñ maʿiyyetinde idi, faḳaṭ bu māddede medḫali olup olmadığını ḫaber almadım.
- (s7)S: Ziḳo'nuñ mandırasında ölen adamları görmege bir ṭaḳım adam gitmiş idi. Sen daḫı gitmiş miydiñ?
- (c7)C: Oracıḳda dögdigim ḫarmenlerim bulunaraḳ o gün Yortı olmaḳ cihetiyle Romano Ḳaryesi'nde idim. İkindi üsti arḳadaşlarımı bulmaḳ üzre maḥall-i meẕkūra (c7/2) ʿavdetimde bir ḳalabalıḳ görüp ṣordığımda burada öli adam bulunmuş keşfine geliyorlar dimeleriyle ben daḫı ṭurup

[385] 9 Safer 1273 Hicri tarihi, 9 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

geldiklerinde ḳapudan Niḳolaki'yi elleri (c7/3) bağlu Ziḳo'yı ve daha çoḳ kişi gördüm. Keyfiyyeti ṣordığımda "Burada öli üç kişi var. Ziḳo öldürmüş. Buña şāhid oldığıñıza şu kāğıda imżāñızı (c7/4) yazıñ." diyü merḳūm Niḳolaki dimiş ise de ölileri görmeyince şāhid olmayacağımı söyleyerek refīḳim bulunan Mersin Ziḳo'dan keyfiyyeti lede's-suʾāl maḳtūl-i merḳūmūn maʿiyyetinde (c7/5) olduḳları cihetle maʿāşlarından virecegi oldığından kendüsüni ḳatl ideceklerini merḳūm Bağşoslı kendüsüne söylemiş. "Biz daḫı anları öldürdük." diyü merḳūm Ziḳo cevāb (c7/6) virdigini eşitdim.

- (s8)S: Ziḳo'nuñ böyle söyledigini ṣaḥīḥan eşitdiñ mi? Güzelce düşün de cevāb vir.
- (c8)C: Şu sāʿatde işidir gibi ḫāṭırımda ṭutuyorum.
- (s9)S: Ziḳo bu laḳırdıyı söyledigi vaḳt orada daha ḳaç adam var idi.
- (c9)C: Ḳırḳ ḳırḳ beş kişi ḳadar olmalıydı.
- (s10)S: Bunı söyledigi vaḳt ne gün ve ne vaḳt imiş?
- (c10)C: Güni ḫāṭırlayamam, faḳaṭ Ḫristiyanlarıñ yortuları gün ve sāʿat sekiz ṭoḳuz ṣularında idi.
- (s11)S: Bundan başḳa ifādeñ var mı?
- (c11)C: Ḫayır, başḳa ifādem yoḳdur.

(3) **Şāhid Yorgi Yani'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı fī 9 Ṣ sene 73**[386]

- (s12)S: İsmiñ nedir?
- (c12) C: Yorgi Yani.
- (s13)S: Nerelisiñ?
- (c13)C: [Ġaraçana غرصبا] Ḳaryeli.
- (s14)S: Ziḳo māddesi vuḳūʿunda nerede idiñ? Buña dāʾir bir gün maʿlūmātıñ var mıdır?

[386] Adı geçen tārih.

- (c14)C: Malḳaş Nāḥiyesi'nde kāʾin [Demati ديمتي] Ḳaryesi'nde idim. Żabṭiyye ʿOmer Aġa gelüp bir muḳāteleden ṭolayı Ziḳo'yı Yanya'ya götürdüklerini söyledi. Bundan başḳa bir şey bilmem.

[8a]

(1) **Şāhid Yorgi Dimagi'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı fī 9 Ş sene 73**[387]

- (s1)S: Sen Ziḳo'nuñ ḫidmet-kārı mısıñ?
- (c1)C: Eved.
- (s2)S: Ne vaḳtden berü?
- (c2)C: Bir seneden berü.
- (s3)S: Ziḳo'nuñ Yanya'dan köyüne gidişinde berāber gitmiş idiñ. Ṭoġrıca gitdiñiz mi yoḫsa başḳa yerlere uġradıñız mı?
- (c3)C: Geldim. Ziḳo'yı aldım. Ṭoġrı köye gitdik.
- (s4)S: Niçün gelüp anı aldıñ?
- (c4)C: Ḳızı ḫastelenüp öldiginden anası gönderüp geldim, aldım.
- (s5)S: Giderken yanıñızda daha başḳa adamlar var mı idi?
- (c5)C: Başḳa kimse yoġ-ıdı.
- (s6)S: Köye gitdigiñizde Ziḳo kendi evinde mi oturdı. Yoḫsa ḳız ḳarındaşınıñ evinde mi?
- (c6)C: Kendi evine götürdüm ve orada oturur idi.
- (s7)S: Evine gitdigi vaḳt başḳa adamlar var mı idi.
- (c7)C: Bilmem. Ben anı bıraḳdım, işime gitdim.
- (s8)S: Ziḳo evine gitdikden ḳaç gün ṣoñra bu iş başına geldi?
- (c8)C: Ḫāṭırlayamam ḳapudan Niḳola gelüp Ziḳo'yı aldıġı vaḳt bunı eşitdim.

[387] Adı geçen tārih.

- (s9)S: Ḳapudan Niḳola gelüp bağlamazdan evvel Ziḳo ne yapardı ve oraya başḳa adam gelüp gidüp gelürmüş, (s9/2) o mandırada baʿżı misāfirler bulunur mıydı?
- (c9)C: Ziḳo evinde oturur idi. Ben ḫidmetime baḳar idim. Bunlardan ḫaberim yoḳdur.
- (s10)S:Çōbānlar bir şey bilürler mi?
- (c10)C: Bilürse söylesünler.
- (s11)S: Ziḳo'dan o günlerde bir şey eşitmediñ mi?
- (c11)C: Bir şey eşitmedim.
- (s12)S: Ziḳo bağlandıḳdan ṣoñra mandırasında bulunan ölileri muʿāyene itdikleri vaḳt sen de gitdiñ mi?
- (c12)S: Gitmedim, faḳaṭ eşitdim.
- (s13)S: Naṣıl eşitdiñ?
- (c13)C: Bulunan öli adamları ziḳo öldürdigini söylerler idi, eşitdim.
- (s14)S: Bu ḫuṣūṣda başḳa bir şey bilmez misiñ?
- (c14)C: Bilmem.

(2) **[Miçi Pasḳo[389]]'nuñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı. Fī 9 Ṣ sene 73[388]**

- (s15)S: Sen Ziḳo'nuñ ḫidmet-kārı mısıñ?
- (c15)C: Eved, keçileriniñ çōbānıyım.
- (s16)S: Keçi mandırasında Ziḳo'nuñ öldürdigi birḳaç adam var. Sen daḫı orada idiñ. Bu keyfiyyet naṣıl oldı?
- (c16)C: Ḫayır, orada degildim. Bundan ḫaberim yoḳdur.
- (s17)S: Bu māddeyi ne vaḳt ḫaber aldıñ?
- (c17)C: Ḳapudan Niḳol gelüp Ziḳo'yı bağladığı vaḳt.
- (s18)S: Ölileri görmege gitdiklerinde sen daḫı gitmediñ mi?

[388] 9 Safer 1273 Hicri tarihi, 9 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (c18)C: Gitmedim.
- (s19)S: Başḳalarından daḫı eşitmediñ mi?
- (c19)C: Ḫayır, eşitmedim.
- (s20)S: Bu vuḳūʿātı hīç eşitmediñ mi?
- (c20)C: Şundan bundan eşitdigime göre bu mādde Ziḳo'dan vuḳūʿ bulmuşdur.
- (s21)S: Ziḳo'nuñ keçi mandırasında oralıḳ hīç başḳa kimesneler görmediñ mi?
- (c21)C: Ḫayır, görmedim. Ḫaberim yoḳdur.

[8b]

(1) **Çōbān Ulaḫ Niḳola'nıñ İstinṭāḳı. Fī 9 Ṣ sene 73**[389]

- (s1)S:Ne vaḳtden berü Ziḳo'nuñ çōbānlıḳ ḫidmetinde bulunursuñ?
- (c1)C: Bir seneden berü.
- (s2)S: Evveli nerede idiñ?
- (c2)C: İbtidā Ulaḫlar'da ṣoñra beş altı sene [سنه] Zeynel Aġa [محله]da idim. Ṣoñra Ziḳo'ya geldim.
- (s3)S: Seniñ de ḳoyun keçiñ var mı?
- (c3)C: Benim keçi ve ḳoyunum bir ḳırḳ ḳadar vardır.
- (s4)S: Şimdi nerededir?
- (c4)C: Ziḳo'nuñ babası [Ḫristo Boya ضبطيه]'nıñ ḳoyunıyla berāber olup anıñ ḳoyunları ḥükūmet ṭarafından żabṭ oldıġından der-bendāt meʾmūrı Feyżü Beg cümlesi şimdilik baña teslīm itmişdir.
- (s5)S: İşte Ziḳo şimdi kendüsüni bitürdi. Bu ḳoyunları ne yapacaḳsıñız?
- (c5)C: Siz bilürsüñüz bunları mīrī żabṭ itmiş.
- (s6)S: Bunları mīrī żabṭ itmedi ṣoyılan adam iddiʿā idiyor.

[389] 9 Safer 1273 Hicri tarihi, 9 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (c6)C: Eved, öyle imiş.
- (s7)S: Sen Ziḳo'nuñ çōbānısıñ ve mandırada birlikde idiñ. Şu keyfiyyeti ṭoġrıca söyle, yalan ḳarışdırma. Bir yalanıñ ṭutılur ise elden yaḳayı ḳurtaramazsıñ söyle baḳalım.
- (c7)C: Evvelki defʿada ben ḳoyunlarda idim. Penīr götürmek üzre Ziḳo Beg'iñ ḫaber gönderdiginden bir ṭorba penīr alup keçi mandırasına gitdigimde orada Ziḳo ile daha başḳa altı (c7/2) kişi buldum.
- (s8)S: Penīri virdikden ṣoñra orada eglendiñ mi ve o kişiler kimler oldıġını ṭanıdıñ mı?
- (c8)C: O gice orada ḳaldım ve adamları Ziḳo'dan ṣordum. "Benim dostlarımdır." diyü cevāb virdi.
- (s9)S: İsimlerini ögrenemediñ mi?
- (c9)C: Biriniñ ismi Ḳozma, biriniñ Ḫristo, biriniñ Caʿfer ve birini Yanaki ve biriniñ Dimitri ve biriniñ daḫı Ḫariṭi ve bir de Ziḳo bir de ben bir de keçi çōbānı Miçi (c9/2) Pasḳo ki cemʿen o gice ṭoḳuz kişi idi.
- (s10)S: Bunlarla ṣabāḥa ḳadar oturmuşsuñuz ne gibi laḳırdı iderlerdi idi.
- (c10)C: Bizim yanımızda bir gün laḳırdı itmediler, faḳaṭ şundan bundan sözler söylüyorlardı.
- (s11)S: O gice Ziḳo bunlarla gizlice laḳırdı itmez miydi?
- (c11)C: Gizlice ḳonuşuyordu, faḳaṭ didiklerini eşitmedim.
- (s12)S: Ṣoñra naşıl oldı?
- (c12)C: Ṣabāḥ oldı. O adamlar bir ṭarafa gidüp ben daḫı Ziḳo ile köye giderek o gün Ziḳo'nuñ tenbīhiyle ḳalaraḳferdāsı gün aḫşam üsti Ziḳo'nuñ emriyle yine (c12/2) keçi mandırasına gitdik. O altı kişiyi yine orada bulduḳ.
- (s13)S: Ṣoñra?

- (c13) C: Bir miḳdār ḳonuş[duḳ]dan ṣoñra[390] Ziḳo'nuñ emriyle keçilere gidüp ve çōbān ile berāber bir keçi ṭutup keçiyi ben aldım Mandıraya götürdüm. Pişirüp yedikden ṣoñra (c13/2) Uyḳuya vardıḳ.
- (s14)S: Bu adamları şu iki günden başḳa görmediñ mi?
- (c14) C: Bundan başḳa görmedim, faḳaṭ Ḳozma'yı Ziḳo ile berāber Pasḳalya'da köye geldiginde gördüm.
- (s15) S: Yanaki diyor ki: "Beş altı gün Ziḳo'da ḳaldılar." sen naṣıl görmediñ?
- (c15) C: Ben ṭaġda idim. Göremedim.
- (s16) S: Bu altı kişi Yahūdīyi ṣorduḳdan ṣoñra dāmādınıñ evine gelüp aḳçeyi Ziḳo'ya virmişler. Baʿdehu mandıraya gitmişler. Bu ṣaḥīḥ mi?
- (c16) C: Bundan ḫaberim yoḳdur.
- (s17)S: Köyde oṭurdıġıñızda Ziḳo'nuñ kendi evinde mi yoḫsa [Panayoṭ'uñ بابرطك] evinde oṭurdıñız?
- (c17)C: Dāmādı Panayoṭ'uñ evinde
- (s18)S: O gün Ziḳo'dan hīç ayrılmadıñ mı?
- (c18)C: Ayrıldıḳ
- (s19)S: Belki şu ayrıldıġıñızda pāreyi virdiler de görmediñ.
- (c19)C: Yanaki'niñ ifādesine göre pāreyi mandıraya evvelki gidişimizden daha muḳaddem virmişlerdi.
- (s20)S: Mandıra māddesi ṣoñra naṣıl oldı?
- (c20)C: Uyḳu arasında iken pişṭov ṣedāsını işidüp uyandıġımda patlayan pişṭovile Ziḳo birini ḳatl itdigini ve birini daḫı yataġan bıçaġıyla [urdıġını][391] ve firār iden Ḫariṭi daḫı (c20/2) Müslimān Caʿfer'i ṭaş ile öldürdigini gördüm.

[390] Kaynak istintaknāmenin metninde "ḳonuşduḳdan ṣoñra" yazılması gerektiren sehven "ḳonuşdan ṣoñra" olarak yazıldığı anlaşılmaktadır.
[391] Kaynak istintaknāmenin metninde "ur-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin "urdigini" şeklinde sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.

- (s21)S: “O vaḳt ḳaranlıḳ idi” diyorlar. Naṣıl görebildiñ?
- (c21)C: Naṣıl ḳaranlıḳ efendim! Aydınlıḳ, gündüz gibi idi. Gördüm.
- (s22)S: Diyorlar ki: “Yanaki ve Dimitri daḫı bunlarla berāber öldürmüş.” ṣaḥīḥ mi?
- (c22)C: Merḳūmānı öldürürken görmedim. Urdılarsa bilmem.

[9a]

- (s1)S: Ṣoñra sen nereye gitdiñ?
- (c1)C: Bir miḳdār otı alup ḳoyunlara gitdim.
- (s2)S: Diyorlar ki: “Ziḳo’nuñ bunda medḫali yoḳdur ve böyle şey yapmamışdır, başḳanıñ taḥrīk ve taʿrīfiyle söylüyor.” ṣaḥīḥ böyle ise etmegini yediñ. Ṭoġrısını söyle.
- (c2)C: Ḫayır, Ziḳo’nuñ muḳaddem meclis-i cināyet’de vuḳūʿ bulan iḳrarı ṣaḥīḥdir. Şimdi, böyle söylemesi kendüsüni ḳurtarup başḳası belāya uġratmaḳ merāmından ʿibāretdir. Ziḳo (c2/2) bu iki adamı öldürdi. İki cihānda günāhı boynuma olsun. Öldirmemiş olsa anası dün çıḳup evvelki ifādemi çevirüp söylemekligi (c2/3) söylemezdi ve bir reʾs-i bār-gīr daḫı vaʿd itmezdi.

(1) *[■] [■] [■] [■]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūri■] [El-Ḥāc ʿAbdu’l-lāh■]

[Muḥammed Ṭāhir■]

(2) **Şāhid Mersin bin Ṭāhir’iñ baʿde’t-taḥlīf İstinṭāḳı. Fī 13 Ṣ sene 73**[392]

- (s3)S: İsmiñ nedir?
- (c3)C: Mersin bin Ṭāhir.
- (s4)S: Nerelisiñ?
- (c4)C: Aydonat ḳaṣabalı
- (s5)S: Ziḳo’nuñ öldürdigi adamları sen de gidüp gördüñ mi?

[392] 13 Safer 1273 Hicri tarihi, 13 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (c5)C: Gitdim. Ḳatl yerinden uzaḳça maḥallde ḳapudan Niḳolaki ve daha çoḳ kişi oturup oraya vardığımda Ziḳo ile Livikista Ḳaryeli Yanaki miyānında lisānen münāzaʿa olaraḳ (c5/2) Ziḳo merḳūma "Baġşos Ḳaryeli Ḫariṭi iki piştovuyla kişiyi öldürmedi mi? Niçün ḳabāḥati baña ḥaml idersiñiz?" didigini ve merḳūm daḫı "Gümüş piştov ile birisini (c5/3) sen ḳatl itmediñ mi?" diyü Ziḳo'ya söylediğini eşitdim. Baʿdehu bu laḳırdılar kesilüp şehādet-nāme ḳılıflu yapmış olduḳları varaḳaya imżā itmegi baña daḫı teklīf eylediklerinden (c5/4) gözümle görmedikçe imżā idemeyecegimi söyleyerek maḳtūlleri görmek üzre ḳatl yerine gidecek oldığımda arḳadan Ziḳo çaġırup "İmżāñı ḳoy.(c5/5) Orada öli üç kişi vardır." dimesiyle ben daḫı ʿavdet idüp varaḳaya imżā ḳoydum.
- (s6)S: Ziḳo başḳa adamlara orada öli üç adam oldığını ve fenā adamlar olmaḳ cihetiyle kendüleri öldürdüklerini söylemiş. Saña daḫı böyle laḳırdı itmedi mi?
- (c6)C: Ḫayır, baña böyle laḳırdı söylemedi ve evvelki laḳırdıdan başḳasını dimedi.
- (s7)S: O cemʿiyyet ölilerden ne ḳadar uzaḳça yerde idi.
- (c7)C: Bir ḳurşun menzili ḳadar uzaḳdı.
- (s8)S: Orada daha ḳaç kişi var idi?
- (c8)C: Bir yetmiş adam ḳadar var idi.
- (s9)S: Ḳapudan Niḳolaki orada mıydı?
- (c9)C: Hem Niḳolaki hem de İsmāʿīl Paşa'nıñ ḳolcısı var idi.
- (s10)S: Niḳolaki'niñ ʿaskeri var mıydı, ḳaç kişi idi?
- (c10)C: Bir on neferi var idi.
- (s11)S: O cemʿiyyet ne sāʿatde idi?
- (c11)C: sāʿat ṭoḳuzdan ṣoñraca.
- (s12)S: Ṭışarıda olan öbür şāhidler daḫı ol vaḳt orada mıydı?

- (c12)C: Ḫāṭırlayamam. Ḳalabalıḳ ziyādece imiş, faḳaṭ aʿşārcı [Ḳoşṭa Joġo قوشطه ژوغو]'nuñ bulundıġını ḫāṭırlıyorum.
- (s13)S: Orada ne ḳadar oturup ne vaḳt ṭaġıldıñız?
- (c13)C: Bir iki sāʿat ḳadar ṭurulmuş, sāʿat on şularında ṭaġıldıḳ.
- (s14)S: Ṭaġıldıḳları vaḳt Ziḳo nereye vekimiñ yanına gitmiş?
- (c14)C: Ziḳo bağlu ḥayvān üzerinde idi. Niḳolaki ile İsmāʿīl Paşa'nıñ adamı alup gitdiler.
- (s15)S: Ziḳo'nuñ elleri ne şūretle bağlu idi?
- (c15)C: ʿĀdetā bağlu idi. O ḳadar şıḳı degildi.
- (s16)S: Bu māddeyi ʿālemden naşıl eşitdiñ?
- (c16)C: Bu adamları Ziḳo öldirdi diyorlar.
- (s17)C: Çōbān Ulaḫ Niḳola içün [ne-güne نکونه] ḫaberiñ vardır?
- (c17)C: Ulaḫ içün daḫı ḫancer bıçağıyla [urdıġını][393] söylüyorlar.

(2) İḫbār-i keyfiyyet żımnında celb olunaraḳ emr-i taḥlīfi icrā olunan Romano Ḳaryesi muḫbir Anaġonoş Papa daḫı bunuñ ṭıbḳınca ifāde ve iḫbār itmişdir.

[9b]

(1) **[Draġoveçi دراغوویچ] Ḳaryesi muḫbiri [Ḳoṭo Pandola قوطو پاندورا]'nıñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı**

Fī 13 Ṣ sene 73[394]

- (s1)S: Ziḳo'nuñ öldürmüş oldıġı adamları görmege gitdiñ mi ve orada ne eşitdiñ?
- (c1)C: Gitmek üzre ḳapudan Niḳolaki teẕkere göndererek gitdigimde bir adamla ḳatl yerine gönderüp ḳan ve saç gibi ʿalāmet-i ḳatl görüp ʿavdetimizde Ziḳo Livikista Ḳaryeli Yanaki ile (c1/2) söyleşüp "Bunları siz

[393] Kaynak istintaknāmenin metninde "ur-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin"urdigini" şeklinde ikinci defa olarak sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.
[394] 13 Safer 1273 Hicri tarihi, 13 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

öldür[digiñiz][395]ḥalde niçün ḳabāḥati baña atıyorsıñız” diyü Ziḳo Yanaki’ye ve Yanaki daḫı keẕālik Ziḳo’ya söylediğini ve “Günāhım boyñuzda ḳalsun, (c1/3) beni bi-ġayri ḥaḳḳın müttehim idersiñiz.” diyü Ziḳo’nuñ söyleyüp aġlaşdığını eşitdim.

(2) Sistron Ḳaryeli Cimaḳofa daḫı buña muvāfıḳ ifāde itmişdir.

(3) [Meliḫova ملیخوه] Ḳaryeli [Ḳosṭa Joġo قوسطه ژوغو]’nuñ baʿde’t-taḥlīf İstinṭāḳı. Fī 13 Ṣ sene 73[396]

- (s2)S:Ziḳo’nuñ öldürdigi adamları görmege sende gitdiñ mi? Yemīn de itdiñ, ṭoġrısını söyle.
- (c2)C:Niḳolaki’niñ geldiginde ben daḫı gitdim. Maḳtūlleriñ ʿalāmetlerini gördükden ṣoñra Niḳolaki’niñ yanına ʿavdetle öli adam gördigimi imżā itmegi merḳūm (c2/2) Niḳolaki söylediginde bunları kim öldürdigini ṣordum. Livikista Ḳaryesi Yanaki ve Metro “Bunları Ziḳo ile berāber biz öldürdük.” didiler. Ziḳo daḫı (c2/3) “Bunları yalñız siz öldürdiñiz niçün bi-ġayri ḥaḳḳın beni müttehim idersiñiz?” diyü merḳūmāna söylediğini eşitdim.

(3) Draġoveçi Ḳaryeli [Ḳosṭa Lampro قوسطه لمبرو]’nuñ keẕālik baʿde’t-taḥlīf istinṭāḳı Fī 13 Ṣ sene 73[397]

- (s3)S: Ziḳo’nuñ öldürdigi adamları baḳmaġa sen de gitdiñmi?
- (c3)C: Niḳolaki’niñ iḫbārıyla Ṣubaşı Mersin ve iki muḫbir ile berāber ḳatl yerine gidüp ḳan ve saç gibi ʿalāmetlerle mezār ḳılıḳlı ṭoprāḳ görerek Niḳolaki’ye (c3/2) ʿavdet eyledik.
- (s4)S: Niḳolaki’niñ oldığı yerde çoḳ kişi var mıydı?
- (c4)C: Bir elli kişi ḳadar var idi.
- (s5)S: Oraya ʿavdetiñizde Ziḳo’dan bir şey eşitdiñ mi?
- (c5)C: Ḫayır efendim, bir şey eşitmedim ve orada ṭurmadım ḫarmen yerine gitdim.

[395] “öldür-" ettirgen fiiline gelen sıfat-fiil ekinin “öldürdığıñız” şeklinde sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.
[396] Adı geçen tārih.
[397] Adı geçen tārih.

(5) *[] [] [][]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳameri Maẓhar Nūri] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

(6) **Muḥāfaẓa me'mūrı ḳapudan Niḳolaki'niñ İstinṭāḳı. Fī 14 Ṣ sene 73**[398]

- (s6)S: Ziḳo'nuñ ṭutulması naṣıl oldı ve ibtidā bu māddeyi size kim ḫaber virdi?
- (c6)C: Yahūdīniñ māddesi vukuʿ bulmasıyla o ṭarafları taḥḳīḳe ben ve Ġanī Beg İsmāʿīl Paşa ṭarafından meʾmūr olaraḳ oralarda taḥarrī itmekde iken Livikista Ḳaryeli Yanaki (c6/2) ve Metro baña gelüp bu māddeyi Ziḳo Boya kendülere yapdırdığını ve bundan başḳa üç kişi daḫı ḳatl idüp filān yerde medfūn oldığını ḫaber virdiler.
- (s7)S: Merḳūmān kendülüklerinden mi geldiler yoḫsa vāsıṭa ve ḫaber ile mi naṣıl oldı?
- (c7)C: Köylülerinden birḳaç kişi muḳaddem[c]e[399] Yanya'ya gönderilüp bunları buldurmaḳ üzre kefālet virdiklerinden bunları köylüden iki kişi götürdi
- (s8)S: Ṣoñra naṣıl oldı?
- (c8)C: Merḳūmānıñ ifādesinden ṣoñra Ziḳo'nuñ evine gitdim. Sālifü'ẕ-ẕikr üç kişiyi aradım inkār eylemesiyle taḥarrī itmek ṣūretiyle merḳūm Ziḳo'yı yanıma (c8/2) alaraḳ Sistron ve oradan Pişitiya ḳaryelerine giderek ve Ġanī Beg'i celb iderek Ziḳo'yı baġlayup ve maḥall-i ḳatle gidüp ʿalāmetleri baʿde'l-müşāhede (c8/3) orada öli adam oldığına dāʾir celb olunan ḳurā ehālīsi ṭarafından şehādet-nāme alınup merḳūm Ziḳo daḫı baġlu oldığı ḥālde Ġanī Beg'iñ maʿrifetiyle (c8/4) Yanya'ya gönderilmişdir.
- (s9)S: Ölileriñ yerini Yanaki ile Metro mı yoḫsa Ziḳo mı ḫaber virdi?
- (c9)C: Yanaki ile Metro gösterdi.

[398] 14 Safer 1273 Hicri tarihi, 14 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[399] Kaynak istintaknāmenin metninde ilgili kelimedeki "ce" ekinin "çe" şeklinde yazıldığı görülmektedir.

- (s10)S: Bunları öldürdigine dā'ir Ziḳo bir şey söylemez miydi?
- (c10)C: Ġalebelik olmaḳ mülābesesiyle Ziḳo'ya yanaşmadım ve bir laḳırdısını işidemedim.
- (s11)S: Ölileriñ birini gören adamlar ne ḳadar var idi?
- (c11)C: Otuz ḳırḳ elli ḳadar var idi.

[10a]

- (s1)S: Oraya gitdigiñiz vaḳt ne vaḳt idi?
- (c1)C: Sā'at sekiz ve ṭoḳuz şularında idi.
- (s2)S: Gören adamlar imżā virdi mi?
- (c2)C: Gördükden ṣoñra virdiler.
- (s3)S: Diyorlar ki: "Bunlar imżāyı beyāż üzerine vaż' itmiş ve ba'dehu yazılmış.".
- (c3)C: Evet, böyle oldı.
- (s4)S: Niçün böyle oldı?
- (c4)C: Ol vaḳt orada güzel yazı bilür kimse bulunmadığından imżālarını yazup ba'dehu başḳa köyde yazdırdım.

(1) *İmżā ṣāḥibleri ṣoñra celb olunaraḳ bu yazılan yazuyı tamāmıyla ḳabūl eylediklerini Meclis-i Muvaḳḳat'da taṣdīḳ ü beyān itmişlerdir.*

- (s5)S: Ziḳo'ya bir sā'at virdiñ mi? Kendüsi öyle söylüyor
- (c5)C: Virmedim. Böyle şeyleri ṭanımam.
- (s6)S: Ziḳo diyor ki: "Böyle şeylerden ḫaberim yoḳdur.", faḳaṭ seniñ taḫvīf ve taḥrīkiñle söylemiş.
- (c6)C: Böyle şeyleri ḳaṭ'ā ṭanımam.Ziḳo eşitdigi ve işine geldigi gibi söyler.
- (s7)S: Ziḳo'yı baġladıḳdan ṣoñra sen nerede ṭurduñ? Onuñla birlikde degil miydiñ?

- (c7)C: Muḥāfaẓasında birlikde idik, faḳaṭ Ziḳo'nuñ yerlisi oldığım cihetle baña ağlaşdığından acıyup yanına yanaşmazdım.
- (s8)S: Ziḳo'yı taḫvīf ve taḥrīk itmedigine ve kendüsüne sāʿat virmedigine despot'dan yemīn alur mısıñ?
- (c8)C: Uṣūlünden ise ḳırḳ kerre yemīn iderim.

(2) Emr-i taḥlīfi daḫı icrā olunmuşdur

(3) **Muḥāfaẓa me'mūrı Ġanī Beg'iñ İstinṭāḳı. Fī 14 Ṣ sene 73**[400]

- (s9)S: Ziḳo'yı nerede bulduñ ve baġladıñ?
- (c9)C: Köyüñ yerlisinde bulup baġladıḳ. Adını bilemiyorum.
- (s10)S: Ziḳo'yı baġladıḳdan ṣoñra ne yapdıñız?
- (c10)C: Müslimāncasını size söyleyeyim. Ziḳo'yı baġladıḳdan ṣoñra "Beni ḳurtar, saña bir ester ile yigirmi kīse aḳçem vardır. Zīrā, yapdığım işe göre başım (c10/2) gidiyor."diridi.

(4) *Mūmā-ileyh Ġanī Beg'iñ işbu ifādesini mübeyyin sened daḫı virmişdir.*

- (s11)S: Ziḳo'nuñ bu sözini eşitmiş daha başḳa kimse var mı?
- (c11)C: Adamlarımdan daha çoḳ kişi vardır bir dānesi buradadır.

(5) *Mevcūd olan [ ] Ramażān bin Ḥasan celbile şu laḳırdıyı taṣdīḳ iderek Ġanī Beg'iñ senedine parmaḳ başdı.*

(6) **Ziḳo'nuñ üçünci İstinṭāḳı. Fī 14 Ṣ sene 73**[401]

- (s12)S: Ey Ziḳo! Bu işleri yapmadıñ, faḳaṭ Niḳolaki'niñ taḥrīk ve taḫvīfiyle böyle söylediñ dimiş idiñ. Şimdi, Niḳolaki gelüp bunı inkār eyler ve yemīn alup (s12/2) imżā daḫı ider ise bir daḫı diyeceğiñ ḳalur mı?
- (c12)C: Niḳolaki gelüp söylerse de inkārı vāhīdir. Benim bu māddeden ḫaberim yoḳdur ve söyledigim Niḳolaki'niñ teşvīḳiyledir.
- (s13)S: Niḳolaki saña böyle şeyleri ne vaḳt söyledi?

[400] Adı geçen tārih.
[401] Adı geçen tārih.

- (c13)C: Bağladıḳdan ṣoñra
- (s14)S: Niḳolaki seni bağladıḳdan ṣoñra ānīde Ġanī Beg'e virüp göndermiş böyle laḳırdılar ne vaḳt söylemiş?
- (c14)C: Bağladıḳdan ṣoñra söyledi.
- (s15)S: Söylediği vaḳt yanıñda başḳaları var mıydı, bunı eşitdiler mi?
- (c15)C: Yoḳ, yalñız baña söyledi?

(7) *Bu ṣırada celb olunan meʾmūr-ı mümā-ileyhimā Niḳolaki ve Ġanī Beg ile merḳūm Ziḳo muvācehe olunduḳda Ziḳo ṣaçma söylemege başlamışdır.*

(8) *[ ] [ ] [ ][ ]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbduʾl-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

[10b]

(1) **Yanaki'niñ Dīger İstinṭāḳı. Fī 16 Ṣ sene 73**[402]

- (s1) S: Geçenki istinṭāḳında mandırada öldirilen üç kişiyi Ziḳo ve Ḫariṭi'niñ öldürdigini söylediñ. Bunlardan kim kimi öldürdigini ṭoġrıca söyle. (s1/2) Artıḳ yalan ḳarışdırırsañız pranḳaya gitdiñ.
- (c1) C: Farḳ idemedim.
- (s2) S: Niçün görmediñ?
- (c2) C: Ḳaranlıḳ oldıġından göremedim.
- (s3) S: O gice meh-tāb oldıġı taḥḳīḳ olundı
- (c3) C: Oldıġımız maḥall çuḳurca bir yeridi. Meh-tāb fāʾide virmedi.

(2) **Metro'nuñ DīgerİstinṭāḳI. Fī 16 Ṣ sene 73**[403]

- (s4) S: Seni ṭoġrıca bir adam gördüm. Artıḳ şu meclis-i istinṭāḳıñ nihāyeti oldıġından aṣl ṭoġrıyı söyle ve illā sen de pranḳaya gidiyorsuñ

[402] 16 Safer 1273 Hicri tarihi, 16 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[403] Adı geçen tārih.

- (c4) C: “Ḳozma’yı Ziḳo ve Ḫristo’yı ḫancer bıçaġıyla Ulaḥ Niḳola ve Caʿfer’i Baġşoslı Ḫariṭi öldürdi.” didiginiñ üzerine, “Efendilerim, bütün bütün (c4/2) ṭoġrıyı söyleyeyim.” diyerek: Ḳozma’yı Ziḳo’nuñ pişṭovuyla Baġşoslı Ḫariṭi urdıġınıñ üzerine Ziḳo daḫı yataġan bıçaġıyla urdıġını İslām Caʿfer’i (c4/3) ṭaş ile refīḳim Yanaki ve Ḫristo’yı daḫı ḫancer bıçaġıyla Ulaḥ Niḳola ḳatl eylediġini ifāde itmişdir.

(3) **Tekrār Yanaki’niñ İstinṭāḳı ve Refīḳiyle muvācehesi. Fī 16 Ṣ sene 73**[404]

- (s5) S: Refīḳiñ çıḳup maḳtūlleriñ birini seniñ öldürdigini söylerse diyeceġiñ nedir?
- (c5) C: Mā-dām ki o benim ur[dıġımı][405] şehādet ider ben daḫı urdum.

(4) **Ulaḥ Niḳola’nıñ dīger İstinṭāḳı. Fī 16 Ṣ sene 73**[406]

- (s6)S: Sen de ḫancer bıçaġıyla Ḫristo’yı öldürmüşsüñ niçün yalan söylersiñ? Bunlar öyle diyor.
- (c6)C: Ḫayır, ben öldürmedim. Ziḳo ve Ḫariṭi öldürdi.
- (s7)S: İnkārıñ fāʾidesi yoḳdur. İşte Yanaki ve [Metri مزه] keyfiyyeti söylüyorlar. Sen de pranḳaya gideceksiñ?
- (c7)S: Pranḳaya giderim ne diyeyim. Bunlar benim günahımı boyunlarına alıyorlar.

(4) **Ziḳo’nuñ babası Ḫristo Boya ve Eniştesi Panayoṭ’uñ İstinṭāḳı. Fī 16 Ṣ sene 73**[407]

- (s8)S: İşte Ziḳo’nuñ üzerine mādde ḥükm olundı. Yahūdīden ve kirācıdan aldıḳları yigirmi şu ḳadar biñ ġuruş siziñ virmeñiz lāzım gelür. Zīrā, mālıñız müşterek imiş. Bunı (s8/2) ne yapacaḳsıñız ve ne vaḳt tedārik idüp vireceksiñiz?

[404] Adı geçen tārih.
[405]“ur-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin“urdigimi”şeklinde üçüncü defa olarak sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.
[406] Adı geçen tārih.
[407] Adı geçen tārih.

- (c8)C: Allāh belāsını virsün. O Ziḳo'nuñ ve refīḳleriniñ bizim başımızı daḫı böyle felāketlere uġratdı. Çāremiz yoḳdur. Kefīl virüp ḥabsden çıḳalım bu aḳçeyi (c8/2) mālımızı ṣatup tedārik iderek götürelim virelim ve bu işiñ içinde daha başḳaları vardır. Anlar da ṭutulsun.
- (s9)S: Başḳaları kimdir?
- (c9)C: Yorgi Ḫariṭi ve Daraġoac Ḳaryeli olup [Ardosi[409]] Ḳaryeli Pandazi Ḳosṭa'nıñ ḫidmetinde bulunaraḳ ayrılmış olunan Dimitri Pandola.
- (s10)S: Yorgi Ḫariṭi içün muḥāfaẓa tenbīh ve teʾkīd olundı. Taḥarrī idüp nerede ise ṭutup götürecekdir, faḳaṭ öbüri nerede olmalı ve naṣıl bulup ṭutmalı?
- (c10)C: Ben oraya gitdigimde anı daḫı bulup ṭutdırırım.

(6) *[ ] [ ] [ ][ ]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī] [El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

[11a]

(1) **Meclis-i Cināyet Āʿżā sı ḥāżır oldıġı ḥālde Metro'nuñ Dīger İstinṭāḳı.**

Fī Selḫ-i Ṣ sene 73[408]

- (s1)S: Şu mandıra māddesini şimdi iki meclis bir yerde bulundıġı ḥālde bir daḫı ṭoġrıca söyle baḳalım.
- (c1)C: Efendim, ṭoġrısını söyleyeyim işte: Yanaki ve Yorgi Ḫariṭi ve çōbān Niḳola ve ben ve Ziḳo ḥāżır iken Ziḳo dimiş ki: "Bu Yahūdī māddesi vuḳūʿ buldı. (c1/2) Ḳozma ve Ḫristo ve Caʿfer yabancı adamlardır ṣoñra bir şey yapup ṭutılurlarda bizi meydāna çıḳarmaları melḥūẓ oldıġından bunlarıñ öldirilmesini (c1/3) cümlemize teklīf iderek her ne ḳadar Yanaki bunlarıñ günāhını boynuma almam." diyerek muḫālefet itmiş ise de "Bunlarıñ günāhını ben alurum." diyü merḳūm (c1/4) Ziḳo be-tekrār ibrām itmesiyle merḳūm Ḫariṭi "Benim pişṭovum āteş almaz, seniñ pişṭovını vir." diyü

[408] 29 Safer 1273 Hicri tarihi, 29 Ekim 1856 miladi tarihine tekabül etmektedir.

Ziḳo’ya söyleyerek ve Ziḳo daḫı pištovını virerek (c1/5) yemek yedikden ṣoñra eyledikleri mukaveleleri Ḫariṭi Ḳozma’yı ururaḳ ḳalḳacaḳ oldıġında yataġan bıçaġıyla (c1/6) Ziḳo daḫı urup bitirmiş ve [Aġrafalı Ḫristo غوغرلو خرستو]’yı ḫancer bıçaġıyla Ulaḥ Niḳola ve İslām Caʿfer’i daḫı büyük bir ṭaş ile başından Yanaki ḍarb ile (c1/7) öldürmüş olduḳlarını gördüm ve bi’d-defaʿāt bunı söyledim ve “Yüzine ḥabsde ṭursam yine bunı söylerim.” didikden ṣoñra bunlarıñ cümlesi celb ve cemʿ (c1/8) olunaraḳ muvācehe olunduḳda yine işbu ifādātını hīç çekmeyerek bilā-tereddüd tekrār ifāde itmişdir.

(2) *[ ] [ ] [ ][ ]*

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳameri Maẓhar Nūri] [El-Ḥāc ʿAbdu’l-lāh]

[Muḥammed Ṭāhir]

2.2.5. İstintakname No: 5

(1) **Hū**

(2) **[ ] Ḳaraḳol-ḫānesiniñ Çavuş Ḫalīl Ḳavvāsıñ İstinṭāḳı**[409]

(3) **Su’āl-Cevāb**

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Ḫalīl Ḳavvās.
- (s2) Babañ adı?
- **(c2)** Ṣāliḥ
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** [Ṣamaḳo[v]]’da Şeyh Maḥallesi’nden.
- (s4) Müteʾehhil misin?
- **(c4)** Müteʾehhilim.
- (s5) ṣanʿatıñ nedir?
- **(c5)** Żabṭiyyelik.
- (s6) Ḳaç seneden berü?
- **(c6)** Bidāyet-i Tanẓīmātdan berü.
- (s7) [ ] Ḳaraḳol-ḫānesinde ne vaḳtden berü żabṭiyyesin?
- **(c7)** Dört seneden berü.
- (s8) Ḳaraḳol-ḫānede bir vuḳūʿāt olmuş naṣıldır?
- **(c8)** Vuḳūʿāt-ı mezbūre ẓuhūrunda ben [Ṣamaḳov]’da idim.
- (s9) O olan vuḳūʿāt nedir?
- **(c9)** [ ] Ḳaryesi’nde [ ] Maḥallesi’nde Peşoʾnuñ ḫānesine bir misāfir (c9/2) gelmiş.
- (s10) Gelen misāfiriñ ismi nedir?

[409] Tahminen 19 Ağustos-18 Eylül 1860 tārihindedir.

- **(c10)** Niḳolaki'dir.
- (s11) Saña bu vuḳūʿātı Peşoʾnuñ oġlı Meno gelmiş ḫaber virmiş.
- **(c11)** Peşoʾnuñ oġlı Meno geldi. "Evimize bir misāfir geldi, babamı ve beni (c11/3) dögdi." diyü söyledi.
- (s12) Sen aña ne didiñ?
- **(c12)**"[ونزله] Ḳır Çavuşunuñ Bayraḳdārı Feyżī buradadır, seni oraya (c12/2) götüreyim." didim.
- (s13) Niçün sen "Bayraḳdāra götüreyim."didiñ?
- **(c13)** Ḳır Çavuşuñ emr-i muḥāfaẓasında bulundıġı içün.
- (s14) Ṣoñra götürdüñ mi Menu'yı?
- **(c14)**Bayraḳdārıñ neferlerine götürdüm.
- (s15) Orada bulunan Bayraḳdārıñ neferātı kimlerdir?
- **(c15)**Selīm ve Muṣṭafā Çavuş idi.
- (s16) Ṣoñra Selīm ve Muṣṭafā Çavuş ne yapdılar?
- **(c16)**Ben Menu'yı anlara götürüp oradan gitdim.
- (s17) Oradan nereye gitdiñ?
- **(c17)** Meʾmūr oldıġım [ḳavala فطه:]'ya gitdim ṣabāḥısı erkenden [Ṣamaḳov صوفيوده]'a gitdim.
- (s18) Ṣoñra Ṣamaḳov'dan yine ḳaraḳol-ḫāneye vardıġında[410] naṣıl oldıġını (s18/2) ne dürlü ḫaber aldıñ?
- **(c18)** Baña hīçbir kimse ḫaber virmedi.
- (s19) Sen niçün taḥḳīḳ ve añlamadıñ?

[410]"vardıġında"daki teklik ikinci sahıs iyelik ekinin sağır kef yerine normal nûn harfi ile yazıldığı görülmektedir.

- **(c19)** Benim meʾmüriyyetim ḳaraḳol-ḫāneye olup bu işler ḳır Çavuşumuñ işi (c19/2) bulunup ve anıñ daḫı bayraḳdārı orada mevcūd ve neferātına (c19/3) ḫaber virmiş oldıġımdan ṭolayı bir daha suʾāl itmedim.
- (s20) Orada Bayraḳdār-ı merḳūm misāfir-i merḳūmı dögmüş. Buña maʿlūmātıñ (s20/2) naṣıl oldı?
- **(c20)** Orada ol vaḳt olmadıġımdan görmedim.
- (s21) Ve bu ḍarb māddesini işit[d]iñ mi?
- **(c21)** Aṣla işitmedim.
- (s22) Ve bu ḍarb ḫuṣūṣı tevātür olmuş da seniñ (s22/2) [seniñ][411] maʿlūmāt ve işidememeñize sebeb nedir?
- **(c22)** hīçbir kimesneniñ baña ḫaber virmediginden ve bu māddeniñ vuḳūʿundan (c22/2) on iki gün mürūrunda āḫar ḳaraḳol-ḫāneye taʿyīn olundıġımdan maʿlūmat kesb idemedim.

(4) *Bu ifādāt ve taḳrīrinde ḳaṭʿan kiẕb ve ḫilāfımıñ olmadıġına ve oldıġı ḥālde tebeyyün idecek cezāma rāżīyim.*

(5) *Bende*

Ḫalīl Ḳavvās

[411] Hızlı yazmaktan ötürü sehven tekrar edildiği düşünülmektedir.

2.2.6. İstintakname No: 6

(1) **Hū**

(2) **Peşoʾnuñ ḫānesinde bulunan [Doḳat ورفا ـه] Ḫātunuñ istinṭāḳı fī 11 Ṣ sene 77**[412]

(3) **Suʾāl cevāb**

- (s1) İsimiñ nedir?
- **(c1)** Doḳat.
- (s2) Babañ ismi nedir?
- **(c2)** [Ṭodori طودوري].
- (s3) Ḳanġı köydensin?
- (c3) [واقرلو] Ḳaryesi'nden [باغرديلر] Maḥallesi'nden.
- (s4) Ṭul mısın, bekār mısın?
- **(c4)** Zevcim [Bona بونه].
- (s5) Peşoʾnuñ ḫānesinde oldıġıñız ḥālde kim geldi?
- **(c5)** Niḳolaki.
- (s6) Niḳolaki kim oluyor?
- **(c6)** Tüccār.
- (s7) Nereden olup nereye geldi?
- **(c7)** Ṣofya'dan.
- (s8) Ne vaḳt geldi?
- **(c8)** Eẕān vaḳti geldi.
- (s9) Ve ne gün geldi?
- **(c9)** Bilemem.
- (s10) Ve geldigi vaḳt Peşoʾnuñ ḫānesinde kimler var idi?

[412] 11 Safer 1277 Hicri tarihi, 29 Ağustos 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c10)** Peşo ve [Malinḳo] ve [Vono] ve [Meno].
- (s11) Ve geldigi vaḳt ne yapdı?
- **(c11)** Bārgīrini baġladı Peşoʾya ḫāneyi döşetdi.ʿaraḳ ve şarāb istedi (c11/2) ve on beş ġuruş daḫı ʿaraḳ içün virdi.
- (s12) ʿAraḳı götürmege kim gitdi?
- **(c12)** Meno.
- (s13) Ve ʿaraḳ geldikden ṣoñra ne yapdılar? **(c13)** ʿaraḳı içdiler.
- (s14) Kimler ile berāber içdiler?
- **(c14)** Benim ḫānemiñ ḳurbından nāṣī ben gelür giderdim, faḳaṭ içmedim.
- (s15) Ve Niḳolaki orada da ne yapdı?
- **(c15)** Yapdıġı şeyleri görmedim, faḳaṭ gürülti olunca tekrār ben oraya (c15/2) vardım.
- (s16) Orada ne gördüm ve ne oldı?
- **(c16)** Oraya żabṭiyyeler gelmiş ve Peşoʾnuñ başında ḳan aḳar oldıġını (c16/2) gördüm.
- (s17) Ḥāli bu üzre iken żabṭiyyeler ne yapdı?
- **(c17)** Faḳaṭ ḳarşudan Niḳolaki'yi götürdüklerini gördüm.
- (s18) O żabṭiyyeler kimler idi?
- **(c18)** Selīm Aḳ ve Muṣṭafā Çavuş.
- (s19) Ṣoñra sizler ne yapdıñız?
- **(c19)** Peşo ve ẕikr [Bonalar] Peşoʾnuñ ḫānesinde ve ben kendi ḫānemde yatdım.
- (s20) Ṣoñra daha neler oldı?
- **(c20)** Ṣoñra olan vuḳūʿāta maʿlūmātım yoḳdur.

(4) Bende*: Doḳat*

2.2.7. İstintakname No: 7

(1) **Hū**

(2) **Peşoʾnuñ istinṭāḳı fī 21 Ṣ Sene 77**[413]

(3) **Suʾāl cevāb**

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Peşo.
- (s2) Babañ adı?
- **(c2)** Resto.
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** [ ]'da [ ] Maḥallesi'nde.
- (s4) Ṣanʿatıñ nedir?
- **(c4)** Çiftçilik.
- (s5) Seniñ ḫāneñize bir misāfir gelmiş o vuḳūʿāt naṣıldır?
- **(c5)** Paṣḳal[y]a'nıñ ellisinde çehār-şenbe aḫşamısı Ḳırḳ Kilīsā Ḳażālı (c5/2) Niḳolaki Ṭanaş misāfir olaraḳ biraz vaḳt mürūr itdikden ṣoñra(c5/3) ḫānemde bulunan ḳızım [ ]'ya suʾāl itdik, kendüsünüñ ḳız olup (c5/4) olmadıġını ve ṣāniyen kendüsi içün [Bernostu] celbi ḥaḳḳında altun (c5/5) vaʿd itmek gibi teşvīḳ ve familyama daḫı bu muʿāmelede bulundıġı ḥālde(c5/6) ben daḫı dügün içün götürmüş oldıġım bir oḳḳa ʿaraḳı ve oġlum (c5/7) Meno'yı daḫı ḫāna gönderdik. Aña daḫı götürüp birlik(c5/8) içerek ṣoñra Niḳolaki ḳızım ile berāber ḳalḳmaḳ içün beni (c5/9) ḫānemiñ içinden çıḳarmaḳ murād itdikde ben de çıḳmadıġım ḥālde (c5/10) beni bıçaḳ ve iskemle ile ḍarb u cerḥ iderek ol ḥālde (c5/11) ḳaryemizde olan żabṭiyye neferlerine oġlumı ḫaber virmek üzre (c5/12) gönderdim. Żabṭiyyeler gelüp bağladılar. Ṣoñra ne yapdıḳlarını bilmem, (c5/13) faḳaṭ ṣabāḥısı cerāḥatim içün żabṭiyye Selīm ḳırḳ ġuruş baña virdi.

[413] 21 Safer 1277 Hicri tarihi, 8 Eylül 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s6) Ol vaḳt seni bıçaḳ ile ḍarb itdigi vaḳt ne ḳadar yarañ(s6/2) var idi ve nereñde idi?
- **(c6)**Başım ṣol ṭarafına iskemle ile urup ṣaġ ḳolumı daḫı (c6/2) bıçaḳ ile cerḥ eyledi.
- (s7) Yarañ ne ḳadar idi?
- **(c7)** Ḫaylüce olup bir hefte ḳadar iş işleyemedim.
- (s8) Çünki seni böyle ḍarb u cerḥ itdikde niçün ḥükūmete (s8/2) ḫaber virmediñ?
- **(c8)**Ben bilmem. Orada bulunan żabṭiyyelere ifāde itdim.
- (s9) Anlar ne didi?
- **(c9)** Derḥāl gelüp baġladılar.
- (s10) Ṣoñra ne yapdılar?
- **(c10)** Alup götürdiler ṣoñra ne yapdıḳlarını bilmem.

(4) *İşbu ifāde ve beyānımda ḳaṭʿan kiẓbim olmayup*

ḫilāfı ẓuhūrunda terettüb idecek mücāzātıma rāżī olmuşumdur.

(5) *Bende*

Peşo veled-i Resto

2.2.8. İstintakname No: 8

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Muṣṭafā Çavuşuñ İstinṭāḳı Fī 25 Ṣ sene 77** [414]

(3) Su'āl-Cevāb

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Muṣṭafā Çavuş.
- (s2) Babañ adı nedir?
- **(c2)** ʿOṣmān.
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** Ḳoçana Ḳażāsı'nda [قاوجيسى] Ḳaryesi'nden.
- (s4) Müteʾehhil misin?
- **(c4)** Ḳoçana Ḳażāsı'nda müteʾehhilimdir. Üç tāne evlādım vardır.
- (s5) Ṣanʿatıñ nedir?
- **(c5)** Żabṭiyyelikdir.
- (s6) Ne vaḳtden berü żabṭiyyesin?
- **(c6)** Bu Ḳażāda yigirmi seneden berü żabṭiyyeyim.
- (s7) Ḳır Çavuş yanına żabṭiyye olalı ne ḳadar zamān oldı?
- (c7) Bir seneden mütecāviz.
- (s8) [باشمحلله] Maḥallesi'nde Peşoʾnuñ ḫānesinde olan vuḳūʿātı naṣıl oldı?
- **(c8)** Biz ḫānlarda idik.
- (s9) Kimiñ ile berāber idiñiz?
- **(c9)**Bizden mā-ʿadā bizim ile berāber beş nefer żabṭiyye neferi var idi.

[414] 25 Safer 1277 Hicri tarihi, 12 Eylül 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s10) O żabṭiyye neferleri kimler idi?
- **(c10)**ʿOṣmān Çavuş ve Yūsuf ve [Banalı] Muḥammed ve Selīm ve bir de ben ve İşḳodralı (c10/2) ve żabṭiyye Emīn.
- (s11) Kimiñ ḫānında idiñiz?
- **(c11)** Ḳaranfillü Ḫānı'nda.
- (s12) Ḫānda ne yapardıñız?
- **(c12)** Pazarcıḳ ṭarafından gelüp [Ṣamaḳov]'a gitmek üzre bulunan iki nefer (c12/2) maḥbūs bekler idik.
- (s13) Ṣoñra ne oldı?
- **(c13)** Ḳaraḳol-ḫāne meʾmūrı Ḫalīl [Ḳ]avvās bizim yanımıza gelüp ḫaber virdi.
- (s14) Ne zamān geldi Ḫalīl Ḳavvās?
- **(c14)** Gice sāʿat beşe yaḳın olmalı.
- (s15) Ne aḫşam idi?
- **(c15)** Bilemiyorum zīrā dört ay oldı.
- (s16) Ḫalīl Ḳavvās geldi de ne didi?
- **(c16)** "Bir ḳapusuz gelmiş filān yere varıñ baḳın." didi.
- (s17) Ḳapusuz gelen maḥall kimiñ evidir?
- **(c17)** Peşoʾnuñ ḫānesi oldıġını Peşoʾnuñ oġlı daḫı geldi andan ögrendik.
- (s18) Peşoʾnuñ oġlı geldi de ne didi?
- **(c18)** "Bizim eve birisi geldi, babamı başı yardı. Ḳurtarın." didi.
- (s19) Siz daḫı ol vaḳt ne yapdıñız? **(c19)** Refīḳim olan Selīm ve Peşoʾnuñ oġlı [Momca] birlik olaraḳ gitdik.
- (s20) Peşoʾnuñ ḫānesinde kimi buldıñız?

- **(c20)** Bir adam misāfir ve bir de Peşo ve Peşoʾnuñ ḳızı [var][415] idi soñradan (c20/2) [Barbabo] ve ḳocası geldiler.
- (s21) Ṣoñra ne yapdıñız?
- **(c21)** Misāfir olan adamı alup ḫānlara götürdük.
- (s22) Misāfir-ḫāneye götürmeñ sebeb ne oldı?
- **(c22)** O ṣāḥibi Peşoʾyı ḍarb edüp üzerinde ḳan bulaşıḳları (c22/2) oldıġından ötüri.
- (s23) Ve sizi Peşoʾnuñ oġlı çaġırmadan murādı ne imiş?
- **(c23)** Babasını ḍarb ve ḳızını fiʿl-i şenīʿ itmek üzre ḥareketde bulundıġından(c23/2) ötüri.
- (s24)Siz Peşoʾnuñ ḫānesine vardıġıñızda merḳūm Peşoʾyı ḳan içinde(s24/2)gördiñiz mi?
- (**c24)** Merḳūm Peşoʾnuñ başı ve ḳolı cerḥ olunmuş gördük.
- (s25) Bu cerḥi ve ḍarbi kim itdigini suʾāl itdiñiz mi?
- (c25) Sebeb-i ḍarb u cerḥ misāfir-i merḳūm aḫşamdan ʿaraḳı götürüp (c25/2) cümlesi içdikden ṣoñra Peşoʾnuñ bākire olan ḳızına tasalluṭ itmesini (c25/3) emel itmiş. Babası olan Peşo daḫı rāżī olmadıġından hem babasını (c25/4) ve hem de ḳızını ḍarb itmiş.
- (s26) Ve Peşo ve ḳızını merḳūm misāfir ḍarb u cerḥ itdigini iḳrār itdi mi?
- **(c26)** Misāfire suʾāl itdik. Ḍarbı ve cerḥi iḳrar itdi.
- (s27) Misāfir-i merḳūm bu iḳrarı itdikten ṣoñra siz ne yapdıñız?
- **(c27)** Bayraḳdār'a ḫaber virmek üzre merḳūmı ḳaranfillüʾnüñ Ḫānı'na götürdük.
- (s28) Ve ḫāna götürmezden evvelden eşyā ve atını naṣıl yapdıñız?

[415] Kaynak istintaknāmenin metninde "var" kelimesinin yazılması unutulmuş olabilir.

- **(c28)** Āḫūrda olan atını reʿāyālar çıḳardı ve eviñ içinde bulunan (c28/2) hegbesini daḫı keẕālik çıkardılar. Atı ve eşyāsıyla berāber ḫāna (c28/3) götürdük.
- (s29) Āḫūrdan atını çıḳaran kimdir?
- **(c29)** Peşoʾnuñ oġlı Meno.
- (s30) Eviñ içinden hegbesini kim çıḳardı?
- **(c30)** Misāfir-i merḳūm kendi çıḳardı.
- (s31) Ve ḫāneden çıḳarup götürürken alınan otuz mecīdiyye altunını (s31/2) sen almışsın nereye ḳoyduñ?
- **(c31)** Ḳaṭʿan bunı ḳabūl itmem.
- (s32) Ve refīḳiñ Selīm ile berāber çār-yek mesāfede size beşyüz ġuruş (s32/2) virmiş. Naṣıl aḳçe idi?
- **(c32)** Ben almadım ve alanı daḫı görmedim.
- (s33) Ṣoñra ḫānlara geldiñ de Bayraḳdāra ḫaber virdiñiz mi?
- (c33) Ḫaber virdik.
- (s34) Bayraḳdār ol vaḳt nerede idi?
- **(c34)** [Samaḳov سفد] Mahallesinde. Ḫāne ṣāḥibiniñ ismi ḫāṭırımda yoḳdur.
- (s35) Bayraḳdār ḫāna geldigi vaḳt misāfir orada mı idi?
- **(c35)** Orada idi.
- (s36) Bayraḳdār ne muʿāmele itdi?
- **(c36)** Bālāda muḥarrer olan żabṭiyyeler ḥāżır oldıġı ḥālde misāfiri celb itdi.
- (s37) Celb [itdi] de ne didi?
- **(c37)** “Sen niçün böyle itdiñ?” didi.
- (s38) Böyle suʾāl itdikden ṣoñra ne didi?
- **(c38)** Misāfir daḫı gūyā atına baḳmaḳ üzre Peşoʾya söylemiş oldıġından (c38/2) o daḫı muḫālefet itmesinden ṭolayı dögdigini iḳrār itdi.

[1b]

- (s1) Misāfir-i merḳūm bu ṣūretle iḳrār itdikden ṣoñra Bayraḳdār ne yapdı?
- **(c1)** Yarım sāʿat ḳadar ḥabse ilḳā itdi.
- (s2) Ve yarım sāʿat ḥabsden ṣoñra ne muʿāmele itdi?
- **(c2)** [Ṣamaḳov]'a götürmek üzre iken orada bulunan reʿāyālar recā itdi (c2/2) ve Peşoʾnuñ daḫı dügüni vaḳti olmaġla ve ḥāl daḫı bu ṣırada iken (c2/3) "Ḳapusuzlar geldi." diyü Bayraḳdāra ḫaber virmesinden nāşī ṭaʿām yemekde (c2/4) iken derḥāl ḳalḳup māddeyi yüzi üstü bıraḳaraḳ gitdik.
- (s3) Böyle töhmetlü olan kimseyi [Ṣamaḳov]'a götürmek icāb iderken (s3/2) niçün göndermedi?
- **(c3)** Ḳapusuzlarıñ ẓuhūr iden ḫaberine mebnī.
- (s4) Ḳapusuzlar ḫaberi geldigi vaḳt kim ḫaber virdi?
- **(c4)** Bir çōbān ḫaber virdi.
- (s5) Ve anıñ üzerine derḥāl gidildi mi?
- **(c5)** Gidildi.
- (s6) Bayraḳdār ile ol vaḳt ḳaç nefer gitdi? (c6) Ben gitdim ve ʿOṯmān Çavuş ve Yūsuf.
- (s7) Ṣoñra geldikden ṣoñra müttehem olan misāfir nerede ḳalmış?
- (c7) Ḳalḳmış gitmiş.
- (s8) Nereye gitdigini ḫaber aldıġıñız mı?
- (c8) İhtiman'a gitmiş oldıġını ḫaber aldıḳ.
- (s9) Böyle bir vuḳūʿāt oldıġı ḥālde niçün ḥükūmete ḫaber virmediñiz?
- (c9) Vaḳtimiz olmadı.
- (s10) Vaḳtiñiz olmadıġına ʿöẕr ü sebeb nedir?
- **(c10)** Bu ḳapusuzluḳ sebebine ḳırḳ gün Balḳan'dan inmedik.

- (s11) Ve bunuñ vuḳūʿundan şimdiye ḳadar üç ay oldı daha niçün ḫaber virmediñiz?
- **(c11)** Ḳapusuzluḳ rivāyeti ḥasebiyle Balḳan'dan Balḳan'a gezmeden vaḳt (c11/2) bulamadıḳ.
- (s12) Ve Bayraḳdār misāfir-i merḳūmı ḍarb itmiş maʿlūmātıñız nicedir?
- **(c12)** Ḳaṭʿā maʿlūmātım yoḳdur.
- (s13) Ve Bayraḳdār üç defʿa ile ḍarbından ḫalāṣ itmek üzre (s13/2) iki yüz elli ġuruş almış naṣıl oldı?
- **(c13)** Bundan daḫı maʿlūmātım yoḳdur.
- (s14) Siz daḫı bu misafiri gerek evde gerek yolda ḍarb(s14/2) itmediñiz mi?
- **(c14)** Ḥāşā, şümme ḥāşā!
- (s15) Selīmiñ misāfirden aldıġı aḳçeden saña ḳaç ġuruş ḥiṣṣe (s15/2) virdi?
- **(c15)** Hīçbir pāre almadım ve görmedim.
- (s16) Ḍarb ve aḳçe alma ḫuṣūṣunda ḳaṭʿan medḫal ve maʿlūmātıñ olmadıġına (s16/2) yemīn ider misin?
- **(c16)** Biñ kerre yemīn iderim.

(1) *İşbu beyān ve ifāde itdigim sözlerde ḳaṭʿan ḫilāfı ve kiẕbim olmadıġından ve ḫilāf ẓuhūr ider ise ḳānūnen tebeyyün idecek cezāma rāżī olmuşumdur.*

(2) *Bende*

Muṣṭafā Çavuş

[Bende-i Ḫudā *Muṣṭafā]*

2.2.9. İstintakname No: 9

(1) **Hū**

(2) **İşḳodralı Żabṭiyye Ḳāsımıñ istinṭāḳı fī 29 Ṣ sene 77**[416]

(3) Suʾāl-cevāb

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Ḳāsım.
- (s2)Babañ adı nedir?
- **(c2)** Ebu Bekir.
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** İşḳodra [Ḳiras] Maḥallesi'nden.
- (s4) ṣanʿatıñ?
- **(c4)** Żabṭiyye.
- (s5) Müteʾehhil misin?
- **(c5)** İşḳodra'da müteʾehhilim.
- (s6) Ṣamaḳo[v]'a ne vaḳt geldiñ?
- **(c6)** Onbeş sene.
- (s7) Ḳaç seneden berü żabṭiyyesin?
- **(c7)** On beş sene ḳadar
- (s8) Nerede żabṭiyyesin?
- **(c8)** [ ] Ḳaraḳol-ḫānesinde
- (s9) Ne vaḳtden berü ḳaraḳol-ḫānede żabṭiyyesin?
- **(c9)** On sene ḳadar
- (s10) Orada bir mādde vuḳūʿ bulmuş. Tüccār Niḳolaki keyfiyyeti naṣıldır?
- **(c10)** Maʿlūmātım yoḳdur.

[416] 29 Safer 1277 Hicri tarihi, 16 Eylül 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s11) Tüccār-ı merḳūm māddeyi ḳaraḳol-ḫāne Çavuşuna ḫaber virmişsin.(s11/2) Nerede idiñ ol vaḳt?
- **(c11)** Ḫaber virdigine maʿlūmātım olmayup, faḳaṭ ben ḳaraḳol-ḫānede ḥabs (c11/2) bekler idim.
- (s12) Ṣoñra buña dāʾir bir maʿlūmāt alamadıñ mı?
- **(c12)** Öyle bir ḫaber işitmedim.
- (s13) İşitdigiñ ḫaber ne idügini beyān eyle
- **(c13)** Peşo'yı bir tüccār [iskemle][417] ile dögmüş oldıġını.
- (s14) Naṣıl tüccār idi?
- **(c14)** Bilmem şaḫṣen ve ismen.
- (s15) Sen Bayraḳdār tüccārı dögerken başı üstüne oturmuşsun?
- **(c15)** Aṣla ve ḳaṭʿā görmedim ve bu işi itmem.
- (s16) Bu māddeniñ vuḳūʿātı hengāmında sen nerede idiñ?
- **(c16)** Ben ṭışaruda idim anlar ṣobalı oṭada idi.
- (s17) Anlar ṣobalı oṭada ne yapdılar ve ṣobalı oṭa kimiñdir?
- **(c17)** [Ḳarazan فوزنله] ḫān[e]nıñ [oṭasında اوطه سنده] bir oṭadır.
- (s18) O gürültiyi yapan kimseler kimlerdir? **(c18)** Bilmem.
- (s19) Bu māddeyi beş on gün ṣoñra işitmediñ mi?
- **(c19)** İşitmedim.
- (s20) Ve bunı Ḳavala'da çavuşuñ ve dīger refīḳlerinden işitmediñ mi?
- **(c20)** İşitmedim ve hem ben İhtiman'a gitmiş idim iki gün ṣoñra.
- (s21) İhtiman'dan geldiginden ṣoñra yine bir ḫaber alamadıñ mı?
- **(c21)** Ne lāzım?
- (s22) Ḫalīl Ḳavvās'ı daʿvā iden kimdir?

[417]Kaynak istintaknāme metininde "iskemle" kelimesinin "iskelme" olarak sehvan yazılmış olduğu anlaşılmaktadır.

- **(c22)** Peşo.
- (s23) Ne daʿvā itmiş?
- **(c23)** Geldi bir tüccār iskemle ile dögmüş.
- (s24) Naşıl dögmüş, ḳan aḳmış mı?
- **(c24)** Ḳaşına ṭoġrı, görmedim, bilmem.
- (s25) Daha başḳa yerinde ḳan var mı imiş?
- **(c25)** Bilmem.

(4) *İşbu ifādāt ve beyānımda ḳaṭʿan kiẕbim ve ḫilāfım olmayup ḫilāfı ẓuhūr ider ise cezāma rāżīyimdir.*

(5) Bende Ḳāsım

2.2.10. İstintakname No: 10

[1a]

(1) **Hū**

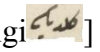
(2) **Bayraḳdār Feyżī ʾniñ İstinṭāḳı Fī 2 RA sene 77** [418]

(3) **Suʾāl-cevāb**

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Feyżī bin Ramażān.
- (s2) Nerelisin?
- **(c2)** Prizren [419] Ḳażāsı'ndan Lazlı Ḳaryesi'nden
- (s3) Müteʾehhil misin?
- **(c3)** Müteʾehhilim.
- (s4) Familyañ nerededir?
- **(c4)** Ḳaryemiz olan Lazlı Ḳaryesi'nde.
- (s5) Ne vaḳt geldiñ buraya?
- **(c5)** Üç seneye yaḳın.
- (s6) Ṣanʿatıñ nedir?
- **(c6)** Żabṭiyyelik.
- (s7) [وفرله] ḳoluna ne vaḳt taʿyīn olduñ?
- **(c7)** Dört beş māh.
- (s8) İdāreñizde olan maḥallde bir vuḳūʿāt olmuş nedir?
- **(c8)** Vuḳūʿāt oldığı gice ben orada degilim.
- (s9) O gicede nerede idiñ?
- **(c9)** [Samaḳov سفد] Maḥallesi'nde idim.

[418] 2 Rebiülevvel 1277 Hicri tarihi, 18 Eylül 1860 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[419] Prizren < Pür-zerrīn < Pür-zer-īn.

- (s10) Naṣıl olmuş?
- **(c10)** [Yan-viran] Maḥallesi'nde bir misāfir gelmiş orada Peşoʾnuñ başına iskemle (c10/2) urmuş oldıġını ḫaber virdiler.
- (s11) Saña Peşoʾnuñ başına misāfir olan kimseniñ urdıġını kim ḫaber virdi?
- **(c11)** Peşo kendü ḳanıyla geldi.
- (s12) Peşoʾnuñ başına uran kim idi?
- **(c12)** Ḫānesine gelen misāfir imiş.
- (s13) Ṣoñra ne yapdıñız?
- **(c13)** Misāfir ile merḳūm Peşoʾyı celb iderek suʾāl itdim.
- (s14) Naṣıl olmuş ve Peşo nice daʿvā itdi ve misāfir ne didi?
- **(c14)** Muḳaddemce Peşo kendüsünüñ dögüldigini beyānıyla merḳūm celb olunaraḳ (c14/2) "Niçün böyle itdiñ" didim.
- (s15) Ol vaḳt misāfir olan tüccār ne didi?
- **(c15)** "Mücerred dögdüm." didi.
- (s16) Sebebi ne imiş dögmesine?
- **(c16)** Sebeb beyān itmedi, faḳaṭ Peşoʾnuñ ifādesi vechle evinde olan ḳızından ötüri.
- (s17) Ḳızına ne dimiş ki ḍarbına sebeb olmuş?
- **(c17)**Babası olan Peşoʾyı anıñ yanında yatmasını ḳızı ile birlik eviñ içinde (c17/2) ḳalmasından nāşī babası gitmediginden ötüri dögmüş.
- (s18) Peşoʾnuñ neresi cerḥ olunmuş idi?
- **(c18)** Ḳafası ve ḳolı.
- (s19) Ve bu mādde ne zamān oldı?
- **(c19)** Bundan üç aydan ziyāde oldı.
- (s20) Peşo böyle cerḥ ü ḍarb olunup merḳūm misāfir daḫı celb (s20/2) itdigiñizde ne muʿāmele itdiñiz?

- **(c20)** [Ben istemem idim.] [Ṣamaḳov]'a göndermek üzre bulunan baʿżı reʿāyālar (c20/2) beynlerine tavassuṭ iderek barışdırmaḳ üzre bulunduḳları ḥālde baña ḫaber (c20/3) [geldi ki] ḳapusuzlar [geldi ki /geldigi] diyince ben daḫı ḳuşluḳ ṭaʿāmı ider idim.(c20/4) Derḥāl bıraġup gitdim. Ṣoñra beynlerini bulmuşlar.
- (s21) Böyle bir feżāḥat oldıġı ḥālde cānib-i ḥükūmete göndermek (s21/2) icāb ider iken niçün böyle bıraḳdıñ?
- **(c21)** Tüccār oldıġı cihetle aña daḫı ziyān olmamaḳ içün reʿāyālarıñ (c21/2) recāsına mebnī göndermedim.
- (s22) Sen bu tüccārı ḍarb itmişsin.
- **(c22)** Dögmedim.
- (s23) Ve ḫīn-i ḍarbında üç defʿa ile iki yüz elli ġuruş almışsın.
- **(c23)** Ḥāşā! almadım ve bir aḳçe görmedim ve gördüm ise beni ḥabs-ḫāne[de][420] Allāh müʾebbed bıraḳsun.
- (s24) Ve bu muʿāmeleyi sen kimiñ ḫānesinde icrā itdiñ?
- **(c24)** Ḳaranfillü dinilür reʿāyānıñ ḫān ile berāber olan ḫānesinde idim.
- (s25) Sen bu tüccārı ḥabs itmişsin.
- **(c25)** Ḥabs itmedim. Orada bulunan [Angel] çōrbācı ve Aṭnaş ve Asfilan (c25/2) çōrbācılar bunı alup mey-ḫāneye gitdiler. Recāyı idenler bunlar idi.
- (s26) Sen buña altmış ṣopa urmuşsın.
- **(c26)** Ḥāşā! bir ṣopa bile urmadım.
- (s27) Bu tüccār naṣıl ve nerelidir?
- **(c27)** Ben bu tüccārı şimdiye ḳadar görmedim, faḳaṭ bu [vuḳūʿātda] gördüm.
- (s28) Baʿż-ı reʿāyā seniñ dögdigini ḫaber viriyorlar ne dersin?

[420] "ḥabs-ḫāne" kelimesine gelen bulunma hali ekinin hızlı yazmaktan dolayı unutulduğu görülmektedir.

- **(c28)** Ḥāşā! dögmedim.
- (s29) Bu tüccār saña niçün böyle iftirā itsün?
- **(c29)** Ḥükūmetden baña ḫaber geldi. “Tüccār ve sāʾire hīçbir kimse aḳçesiz yem ve yiyecek (c29/2) yemesün.” diyerek gelen emr üzerine ben daḫı tenbīh itdim. Bu sebebden (c29/3) iftirā ider.
- (s30) Bu tüccār Selīm beşyüz ġuruş andan saña yüz ġuruş (s30/2) virdigini[421] söylüyor.
- **(c30)** Ḥāşā! Selīm’den bir aḳçe almadım ve görmedim.
- (s31) Selīm żabṭiyye oldıġı ḥālde saña ne içün böyle ʿazv ve iftirā ider?
- **(c31)** Muḳaddem Selīm’iñ baʿżı cā-be-cā ḥālinden ṭolayı ḳovmuş idim (c31/2) ve daʿvācıları daḫı ẓuhūr itmekde oldıġından tenbīhāt itdigimiñ (c31/3) üzerine baña iftirā idiyor.
- (s32) Selīm’iñ saña ḫuṣūmeti olsun da “Bu aḳçeyi virdim.” diyerek (s32/2) ḫaber virsün, lākin kendüsi daḫı aldıġını iḳrār ider.
- **(c32)**Ben tüccārı maḥallātda evlere ḳonup ẕevḳ itmekden menʿ eyledigimden (c32/2) tüccār-ı merḳūm ile sāʾir tüccār maḥżā beni ʿazl itdirmek üzre (c32/3) merḳūm Selīm’e beş yüz ġuruş ile bir bārgīr vaʿd idüp bu iftirāyı (s32/4) itdirmişler.
- (s33) Sāʾir tüccār kimlerdir?
- **(c33)** Pazarcıḳlı Dimitri.
- (s34) Tüccār saña geldigi vaḳtde “Selīm’iñ aldıġı beşyüz ġuruş ile (s34/2) Muṣṭafā Çavuş’uñ aldı.” diyerek iddiʿāsı olan otuz ʿaded (s34/3) mecīdiyye altunını saña daḫı daʿvā ve ifāde itdi mi?
- (c34) “Baña aḳçe alındı.” diyerek bir gün ifāde ve daʿvā itmedi ve itmiş (c34/2) olaydı ikisini daḫı [Ṣamaḳov]'a gönderirdim.

[421] “vir-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin “Virdıġını” şeklinde sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.

[1b]

(4) Bu ḍarb māddesinde ve aḳçe alınması ḫuṣūṣunda aṣlā ṣunʿ ve medḫalim ve ḳaṭʿā maʿlūmāt-ı ʿāciz-ānem olmadıġınıñ ve ḫilāfı oldıġı ḥālde tebeyyün iden cezāma rāżīyimdir

(5) *Bende*

Feyżī

[Bende-i Ḫudā*Feyżullāh]*

2.2.11. İstintakname No: 11

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Mesarya Ḳażāsı'na tābiʿ [Ayanapa] Ḳaryesi sākinlerinden olup bundan aḳdem Ṭuzla iskelesinde maḳtūlen vefāt iden Yorgi [Pranḳo] nām Ḫristiyanıñ vereşesinden ḳarındaşı Ḫristofi veled-i Anṭon ile zevcesiniñ istinṭāḳı**

Fī 23 Muḥarrem sene 78[422]

(s1) **Suʾāl**

- Ḳarındaşınıñ ḳātili kimdir ve ne vechle ḳatl olunmuşdur ve ḳaryeñizden Ṭuzla iskelesine ne maṣlaḥat içün gitmişdir?

(c1) **Cevāb**

- Ṭuzla iskelesi sākinlerinden ḳayıḳçı Niki veled-i Yorgi bundan beş altı sene muḳaddem ḳaryemize gelüp ḳaryemiz sākinlerinden Yorgi veled-i Misaʾil nām (c1/2) Ḫristiyanıñ ḳızına nişānlanup ḳaryemizde tavaṭṭun iderek ḳayıḳçı olmaḳ mülābesesiyle her bār iskeleye gidüp gelürdi. (c1/3) Māh-ı şubaṭ'ıñ on yedinci cumʿa güni ṣabāḥ namāzı vaḳti maḳtūl-i merḳūmuñ ḫānesine gelüp [Livopedri] Ḳaryesi Sāḥili'nde (c1/4) bir sefīne ḳażāya uġradı. Meẕkūr sefīneniñ içinde bulunan altı nefer kimesneniñ birisi telef oldı ve dīgerleri sāḥil-i selāmete (c1/5) çıḳdı. Sefīneniñ içinde sāde yaġı ve ʿasel vardır. Ehven-i behā ile fürūḫt idecekler. "Gel seniñle maḥall-i meẕkūra gidelim meẕkūr yaġ (c1/6) ve balları iştirā idelim, külliyetlü ticāret olur. Ne ḳadar mevcūd ser-māyeñ var ise berāber al." diyü maḳtūl-i merḳūmı taḥrīk ve teşvīḳ (c1/7) idüp maḳtūl-i merḳūm daḫı "Bugün çifte gidecegim, inşāallāh bu gice gideriz." diyü cevāb virdi ve çıḳup çifte gitdi. (c1/8) Merḳūm Niki vaḳt-i ẓuhrda yine ḫānesine gelüp aradı. henūz maḳtūl ḫānesine gelmemiş idi ve ikindi vaḳti yine geldi, aradı. Merḳūm (c1/9) yine henūz gelmemiş idi. Muʾaḫḫaren maḳtūl-i merḳūm ġurūba ḳarīb ḫānesine geldiginde zevcesi

[422] 23 Muharrem 1278 Hicri tarihi, 31 Temmuz 1861 miladi tarihine tekabül etmektedir.

keyfiyyeti yaʿnī merḳūm Niki iki defʿa (c1/10)kendi aradığını beyān itdi. Gice ile sāʿat iki rāddelerinde merḳūm Niki yine gelüp maḳtūl-i merḳūmı ḫānesinde buldı (c1/11)ve birlikde çıḳup gitdiler ve maḳtūl-i merḳūm bu keyfiyyet yaʾnī yaġ ve ʿasel iştirā itmek içün gitdiklerini kimesneye ḫaber virmemesi (c1/12)içün tenbīh itdi ve çıḳup gitdiler. Bu keyfiyyeti zevcesi muʾaḫḫaren bize ḫaber virdi.

(s2) **Suʾāl**

- Mā-dām ki ḳaryeñize iki sāʿat mesāfede bulunan Liġopedri Ḳaryesi'nde ḳażāya uġrayan sefīneden yaġ ve ʿasel aḫẕ itmek (s2/2) içün gitdiler. Ṭuzla iskelesine niçün gitdiler?

(c2) **Cevāb**

- Ḳaryemizden çıḳdıḳlarından Liġopedri Ḳaryesi'nde şikest olan sefīneden yaġ ve ʿasel almaḳ içün gitdiler, ancaḳ muʾaḫḫaren Ṭuzla iskelesine (c2/2) ne vechle gitdiklerine maʿlūmātımız yoḳdur, faḳaṭ maḳtūl-i merḳūm bir ḳırıḳ tüfengi alup taʿmīr itmek içün berāber almış idi ve bir ʿaded (c2/3) ʿaraḳ varili berāber almış idi. Ġālibā meẕkūr sefīneyi bulmadıḳlarından ʿaraḳ almaḳ içün Ṭuzla iskelesine gitdiler.

(3) **Suʾāl Cevāb**

- (s3) Bunuñ ḳātili kimdir? (c3) Merḳūm Niki'dir. Zīrā bu vechle maḳtūl-i merḳūmı taḥrīk ve iġfāl itdi.

[1b]

(1) **Mesarya Ḳażāsı'na tābiʿ Ayanapa Ḳaryesi sākinlerinden olup ḳatlen vefāt iden Yorgi Anṭon'uñ ḳātili denilen Niki veled-i Yorgi'niñ İstinṭāḳı**

Fī 23 Muḥarrem sene 78[423]

(s1) **Suʾāl**

- Sen Ayanapa Ḳaryesi sākinlerinden Yorgi Anṭon'ı ne vechle ḳatl itdiñ?

[423] Adı geçen tārih.

(c1) **Cevāb**

- Benim merḳūmun ḳatlinden ḳaṭʿan ḫaberim yoḳdur.

(s2) **Suʾāl**

- Sen mādde-i ḳatliñ vuḳūʿunda üç māh muḳaddemleri Ṭuzla'dan [Anba انبا] Ḳaryesi'ne gelüp orada üç māh oṭurduḳdan (s2/2) ṣoñra böyle ḳış güni bir ṣandal ile Ṭuzla iskelesine [ne'pmaġa بابصه] gitdiñ?

(c2) **Cevāb**

- Ben ḳarye-i mezbūrede nişānlı olduġumdan ve o günlerde teʾehhül itmek üzre bulundıġım baʿżı aḳçe istiḳrāż ile(c2/2) levāzımāt iştirā itmek içün Ṭuzla iskelesine ʿazīmet idecegimden Şubaṭ'ıñ on yedinci güni vaḳt-i ġurūba ḳarīb (c2/3) duḫān iştirā itmek içün maḳtūl Yorgi'niñ dükkānına gitdim. Orada kelām eṣnāsında "İskeleye ne vaḳt gideceksiñ."(c2/4) diyü merḳūm benden suʾāl itdi. Ben daḫı "Bu aḫşam gidecegim."diyü ḫaber virdikde "Ben daḫı Ṭuzla iskelesine gidecegim (c2/5) berāber beni daḫı götür[ür][424] müsün?" didi. Ben daḫı "Götürürüm." didigimde ne vaḳt ḳalḳacaġımı suʾāl itdi. İki sāʿat (c2/6) ṣoñra gidecegimi ḫaber virdim. "Seni nerede bulayım." didi. Ben daḫı "Manastırda bulursuñ." didim ve oradan (c2/7) çıḳup manastıra gitdim. Muʾaḫḫaren merḳūm gelüp beni manastırda buldı. Berāber ṣandala binüp iskeleye (c2/8) gitdik.

(s3) **Suʾāl**

- Merḳūm seni manastırda aradığında kim gördi ve yanıñızda kim var idi?

(c3) **Cevāb**

- Merḳūm manastıra geldiginde yanında, faḳaṭ ḳarındaşı oġlı Marḳo berāber idi, başḳa kimesne yoḳ idi.

[2a]

(s1) **Suʾāl**

- Sen Manastıra [ne'pmaġa بابصه] gitdiñ?

[424]"götür" fiiline gelen geniş zaman ekinin yazılmadığı görülmektedir.

(c1) **Cevāb**

- Sekiz on gün muḳaddemleri ḳayın vālid[e]m [425] ile ġavġālaşdığımızdan manastıra gitdim ve orada bir oṭada yatar idim.

(s2) **Su’āl**

- Ṭuzla iskelesine ne vaḳt gitdiñiz?

(c2) **Cevāb**

- Ertesi cumʿa ertesi güni vaḳt-i ʿaṣrda Ṭuzla iskelesine dāḫil olduḳ. Merḳūm Yorgi ṣandalda bulunan bir ʿaded tüfenk ve (c2/2) çuvāl ve hegbesiyle bir varilini [بر وارلق] aldı. Ṭaṣra çıḳdı. Sāḥilde bulunan Ḥācı [Anṭon Maġona انطون ماغونه] nām kimesneniñ ḳahve-ḫānesine (c2/3) gitdi. Ben daḫı meẕkūr ḳahveye gitdim. Orada sāʿat on rāddelerine ḳadar oṭurduḳ. Andan merḳūm tüfengini alup(c2/4) taʿmīr itdirmek içün tüfekçiye gitdi. Ben ḳahve-ḫānede ḳaldım. Merḳūm yine ʿavdet idüp beni meẕkūre ḳahve (c2/5) öñünde buldı. Meẕkūr eşyālarını ḳahveden aldı. Mihaʾil Mavri nām kimesneniñ dükkānına götürecegini baña ḫaber virdi (c2/6) ve “Ben eger köye gider isem bu eşyāları [Mavri ماوری]’niñ dükkānından arayup berāber köye götüreyim.” diyü sipāriş itdi (c2/7) ve çıḳdı gitdi. Beş on gün daḳīḳadan[426]ṣoñra yine merḳūm ʿavdet idüp meẕkūr Maġona’nıñ ḳahvesine geldi. Beni buldı. (c2/8) Andan birlikde ḳalḳup [Pani İspano پان اسپانو] nām baḳḳālıñ dükkānına gitdik. Orada lacerda balığı ekl itdik. Yine andan ḳalḳup (c2/9) Ḳokidi nām kimesneniñ ḳahve-ḫānesine giderken eṣnā-yı rāhda yigirmi pārelik duḫān almaḳ içün Çolaḳ Çerḳaḳo’niñ (c2/10) dükkānına gitdik. Orada [Ḫaralampo Polo خرالامبو بولو] nām kimesne kendilerine rom ısmarlayup açdıḳdan ṣoñra merḳūm Kokidi’niñ ḳahve-(c2/11) ḫānesine gitdik. Orada gice ile sāʿat iki rāddelerine ḳadar eglendik.Merḳūm Yorgi orada ḳalup ben Yorġaki (c2/12) [Paskali پاسقالی] nām kimesne ile berāber [Yanaki Simondira یانکی سیمبندیرا] nām kimesneniñ ḳahvesine gitdik. Meẕkūr ḳahve-ḫānede nıṣfü’l-leyle(c2/13) ḳadar eglendik.

[425] Kaynak istintaknāmenin metninde “vālidem” kelimesinin sonundaki güzel he’nin unutulduğu görülmektedir.
[426] Hızlı konuşmaktan veya yazmaktan dolayı gün ve dakikanın kātip tarafından karıştırıldığı anlaşılmaktadır.

(s3) **Suʾāl**

- Meẕkūr ḳahve-ḫānede kimler var idi?

(c3) **Cevāb**

- Meẕkūr ḳahve-ḫānede yigirmi kişiden ziyāde adam var idi. Ben oradan nıṣfü'l-leyle de [Yorġaki Dranda] ve [Yorġaki Civani] (c3/2) ve [Pepo Petraki] ve [Forla] ve Yorġaki nām kimesneler ile ḳalḳup ve eṣnā-yı (c3/3) rāhda merḳūmlardan ayrıldım. Merḳūmlar ḫānelerine gitdikleri gibi daḫı ʿabāmı aldım ve ṭoġrı ḫāneme gitdim.

[2b]

(s1) **Suʾāl**

- Sen nıṣfü'l-leylde meẕkūr ḳahveden ḳalḳup ḫāneñe giderken merḳūm Yorgi'niñ oldıġı ḳahve-ḫāne öñünden geçdiñ, "Merḳūm (s1/2) orada mıdır?" diyü baḳmadıñ mı?

(c1) **Cevāb**

- Meẕkūr ḳahve-ḫāneniñ öñünden geçdim, faḳaṭ ḳapusı ḳapalı oldıġından baḳmadım. Ṭoġrı geçüp ḫāneme gitdim.

(s2) **Suʾāl**

- Ḳokidi'niñ ḳahve-ḫānesinden ḳalḳdıġıñda yanıñda kim var idi?

(c2) **Cevāb**

- Yalñız Yorġaki Pasḳali Gorla nām kimesne var idi. Başḳa kimesne yoḳ idi.

(1) Vereṣeniñ ifādesi yaʿnī yaġ ve ʿasel iştirāsı içün şikest olan sefīneye gitmek üzre taḥrīk itdigini ve berāberinde (2) çoḳ aḳçe alınmasını tenbīh itdigi keyfiyyeti merḳūmdan suʾāl olunduḳda ḳaṭʿan ḫaberi olmadıġını beyān itdi (3) ve bunları külliyyen inkār eyledi.

(s3) **Suʾāl**

- Merḳūm Yorgi eşyāsını alup Mavri'niñ dükkānına götürüp saña didi ki: "Ben köye gidersem bu eşyāları ve tüfengimi tüfenkçiden (s3/2) on ġuruş

taʿmīriyye virüp al baña, köye götür.” didiginde sen ṣormadıñ mı ki: “Buraya ʿaraḳ almaḳ içün geldiñ, (s3/3) işiñi bitürdüñ mi ve niçün köye gideceksiñ?".

(c3) **Cevāb**

- ʿAraḳ keyfiyyetini ṣordum. Burada ʿaraḳ behālıdır. Anıñ içün ʿaraḳ almayacaġını beyān itdi, faḳaṭ köye niçün gidecegini (c3/2) ṣormadım.

[3a]

(1) Merḳūm Niki maḳtūl-i merḳūmuñ ḳarındaşı ve zevcesi ve sāʾir vereṣesiyle muvācehe olunup sefīne māddesi ve taḥrīk keyfiyyeti muvāceheten tekrār suʾāl olunmuş ise de inkār-ı sābıḳasından ışrār eylemiş ve vereṣe-i maḳtūl daḫı bunı tebyīn itdirememiş oldıġı.

(2) İşbu istinṭāḳ-nāme merḳūmlar ṭaraflarından temhīr ü imżā olunmaḳ niẓāmı iḳtiżāsından ise de mührleri olmadıġı miṣillü el yazuları daḫı bulunmadıġı.

2.2.12. İstintakname No: 12

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Bayramiç Ḳażāsı'na Tābiʿ Çatal Çam Ḳaryesi'nde Yumuḳ oġlı Muṣṭafā'nıñ zevcesi ʿĀyşe Ḫātūn'uñ İstinṭāḳı**

Fī 14 Rebīʿü'l-evvel sene 278[427]

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** ʿAyşe.
- (s2) Babanıñ ismi nedir?
- **(c2)** İbrahīm.
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** Bayramiç Ḳażāsı'nda Çatal Çam Ḳaryesi'ndenim.
- (s4) Evli misin?
- **(c4)** Evliyim.
- (s5) ʿAyāline kim dirler ve maḫlaṣı nedir?
- (c5) Yumuḳ İbrāhīm oġlı Muṣṭafā derler.
- (s6) Ḳaç yaşındasın?
- **(c6)** Otuz beş yaşındayım.
- (s7) ʿAyāliñ olan Muṣṭafā'dan ḳaç çocuġuñ var?
- **(c7)** Üç çocuġum var.
- (s8) Ḳaç dānesi ḳız ve ḳaçı oġlandır?
- **(c8)** Üçi de ḳızdır.
- (s9) Ḳaçar yaşında var ve isimleri nedir?

[427] 14 Rebiülevvel 1278 Hicri tarihi, 19 Eylül 1861 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c9)**Biri on iki yaşında ismi Ḥanīfe ve dīgeri sekiz yaşında ismi Cennet ve dīgeri daḫı beş yaşında Maryam'dır.
- (s10) ʿAyāliñ Muṣṭafā'yı kim öldirdi?
- **(c10) [**Kö[y]ümüzden/ kümüzden[كومزدن] Emīr Ḥüseyn oġlı Ḥasan öldirdi.
- (s11) Sebebi ne imiş? Beyān eyle.
- **(c11)**Bu Ḥasan'ıñ küçük ḳarındaşı ḳocamıñ ḫarman yerine keçi oġlaḳlarını (c11/2) ḳoyduġundan "Ḫarman yerinden oġlaḳları çıḳar." diyü ḳocam söylemiş ve (c11/3) diñlemeyüp çıḳarmamış. Ṣoñra ḳocam elinde olan ögendire(c11/4) degnegiyle urmuş oldıġından keçileri ḫarman yerinden alup çıḳarmış (c11/5) dögüldigini büyük ḳarındaşı merḳūm Ḥasan'a keyfiyyeti beyān idüp (c11/6) o daḫı ondan silāḥını alup ḫarman yerine gelmiş ve ḫarmanıñ (c11/7) [Doḳat [دوقمه] taʿbīr olunan ḳapusı öñünde dögüşüp ġavġā iderler iken (c11/8) elinde olan tüfengini üzerine ḥavāle iderek endāḫt idüp (c11/9) urulmuş ve uruldıġında ḫarman yerinden ḳomşular [arḳ/ arḳa ile [ارقه ايله] ḫānemize (c11/10) götürdiler. Ben kendüsüne suʾāl eyledim: "Seni kim urdı?"."Beni Emīr Ḥüseyn (c11/11) oġlı Ḥasan urdı." diyü ölmezden evvel keyfiyyeti baña ifāde eyledi.
- (s12) Ḳocan urulduḳdan ṣoñra ḳaç gün ṣaġ ṭurdı?
- **(c12)** İki günden ṣoñra ṣabāḥ ile vefāt eyledi.
- (s13) Neresinden urulmuş oldıġını bilür misin?
- **(c13)** Elbisesi [ḳan [قان] içinde oldıġından dīger elbise geydirir iken (c13/2) ve [muʿālece][428] ḳoyduġum vaḳt ṣol ṭarafında muḫḫıñ altından urulmuş (c13/3) oldıġını gördüm.
- (s14) Ḳocanı tüfenk ḳurşunıyla mı urmuş başḳa ālet ile mi (s14/2) urdı ve el-ḥāṣıl şu işi yapdıġına iṯbāt idebilür misin?
- **(c14)** İṯbāt idemem. Ḥasan'ıñ öldirdigini ḳocam ölmezden evvel baña (c14/2) beyān ve ifāde eyledi. Ben Allāh'ıñ emri üzre ḥaḳḳımı isterim.

[428] Kaynak istintaknāmenin metninde "muʿālece" kelimesinin "muʿālīce" şeklinde yanlış olarak yazıldığı dikkat çekmektedir.

(3) *İmżāsı*

ʿĀyşe bint-i İbrāhīm

Sākin[e]-i ḳarye-i mezbūr

[1b]

(1) **Hū**

(2) **Ḳarye-i mezbūrdan Emīr Ḥüseyn oġlı Ḥasan'ıñ İstinṭāḳı**

Fī 14 Rebīʿü'l–evvel sene 278[429]

- (s1) İsmiñ nedir?
- **(c1)** Ḥasan.
- (s2) Babanıñ ismi nedir?
- **(c2)** Emīr Ḥüseyn.
- (s3) Nerelisin?
- **(c3)** Bayramiç'de Çatal Çam Ḳaryesi'ndenim.
- (s4) Ṣanʿatıñ nedir?
- **(c4)** Çōbānlıḳ.
- (s5) Ne çōbānısıñ?
- **(c5)** Keçi çōbānıyım.
- (s6) Kimiñ mālınıñ çōbānısıñ?
- **(c6)** Kendü mālımıñ çōbānıyım.
- (s7) Ḳaç yaşındasın?
- **(c7)** On sekiz on ṭoḳuz yaşındayım.
- (s8) Evli misin?
- **(c8)** Bekārım.[430]

[429] Adı geçen tārih.

- (s9) Yumuḳ oġlı Muṣṭafā'yı bilür misin?
- **(c9)** Bilürüm.
- (s10) Neden bilür?[431]
- **(c10)** Bizim köylü oldığından bilürüm.
- (s11) Muṣṭafā ile münāzaʿañız ne idi? Beyān eyle.
- **(c11)** Muṣṭafāʾnıñ ḫarmanı altında bizim tarlamız var. Küçük ḳarındaşım İsmāʿīl (c11/2) oġlaḳları tarlamıza oṭlatmaḳ içün ḳoymuş. "Sen oġlaḳları (c11/3) ne içün tarlanıñ içine ḳoydun." diyü oġlaḳları tarladan **[2a]** (c11/4) çıḳarup ve ḳarındaşımı daḫı [dögerek دوكرك] çıḳarmış. Ḳarındaşımı (c11/5) döger iken köyün imāmı efendi gelüp ayırmış. "Ne içün (c11/6) bu çocuġı uruyorsın[432]?" diyü imām ifāde eylediginde imāma (c11/7) daḫı bir ṭaḳım söymüş ṣaymış. Ṣoñra orada birisi (c11/8) demiş ki: "Seni Ḥasan öldirecek." demiş.O da "Ben Ḥasan'ı (c11/9) öldiririm." demiş ḳalḳup beni öldirmeye gelmiş.
- (s1) Sen nerede idiñ?
- **(c1)** Bayramiç'iñ yanında Ḳocaçay civārında keçi ile berāber idim.
- (s2) Ḫarmen yeri çaya ḳaç sāʿat var?
- **(c2)** İki sāʿatdir.
- (s3) Muṣṭafā ḫarmanını yalñız bıraġup da tā çayıñ yanına gelüp de seni (s3/2) öldirebilür mi? Bunda sen ḫilāf söylüyorsuñ. Bunuñ (s3/3) ṭoġrısını beyān eyle.
- **(c3)**Ben keçi ile çaydan aḫşam namāzından köyün yanında (c3/2) geldim ve keçileri aġılına ḳoydum. Orada ṭuruyor idim.

[430]Kökeni Arapça olan "bekār" kelimesinin Farsça olduğunu zannetmekten dolayı "bī-kārım" şeklinde yanlış yazıldığı düşünmek mümkün olabilir.
[431] Müstantik veya sorgu hākimi tarafından farklı bir soru üslubu kullanıldığı düşünülebilmektedir.
[432] "uruyorsın" fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, ye ve normal nûn" ile yazıldığı görülmektedir.

- (s4) Muṣṭafā ḳarındaşını dögdügi vaḳt mi gitdiñ ḫarmanına yoḫsa (s4/2) irtesi gün mi gitdiñ? Muṣṭafā'yı öldirmeye ne [a]şıl olmuş (s4/3) ise birer birer beyān eyle.
- **(c4)** Ḳarındaşımı ikindi üzeri dögmüş. Muṣṭafā ḫarman maḥallinden (c4/2) ḳalḳup benim oldığım keçi ağılına gelmiş ve beni ḳucaḳladı, (c4/3) yere urdı ve üzerime düşdi. Elimde olan tüfenk (c4/4) aġzı merḳūm Muṣṭafā'dan ṭarafa idi ve çaḳmaḳ ṭarafı ḳolṭuġumuñ (c4/5) altında idi. Birbirimiz ile çabalar iken tüfenk āteş alup (c4/6) Muṣṭafā'yı urdı.
- (s5) Tüfengiñ içinde ḳurşun mıydı?
- **(c5)** Saçma[433] ṭolu idi.
- (s6) "Muṣṭafā beni ḳucaḳladı, yere urdı ve üzerime düşdi." (s6/2) diyorsuñ. Ḥālbuki seni Muṣṭafā ḳucaḳlayup yere urdığı (s6/3) vaḳt tüfenkden çıḳan saçma gök yüzine ṭoġrı (s6/4) gitmesi lāzım gelür idi veyāḫūd tüfengiñ aġzı yere ṭoġrı (s6/5) oldığı ḥālde tüfenkden çıḳan saçma merḳūma teṣādüf (s6/6) itmeyerek sā'ir maḥlle işābet itmesi lāzım gelür idi. (s6/7) Bunı sen gözetleyüp ḳaşden endāḫt itmiş oldığıñ (s6/8) añlaşılur. Şu ifādeñe ber-vechle iʿtimād olamaz. (s6/9) Bunuñ ṭoġrıdan ṭoġrıya ketm itme, söyle.
- **(c6)** Benim ḳolṭuġumda ṭoruyor idi. Muṣṭafā beni (c6/2) ḳucaḳladığı vaḳt tüfengiñ aġzı merḳūmuñ gögüsüne (c6/3) ṭoġrı idi. Beni urmaḳda iken tüfenk çaḳmaġı (c6/4) ḳoltuġumuñ altında bulundığından çabaladığım ānda (c6/5) tüfenk āteş alup urulmuş ve tüfengiñ şamāṭasından (c6/6) ben kendim uruldum ẓann iderek sersemleyerek ṣoñra ʿaḳlım(c6/7) başıma gelerek oradan ḳaçdım.

[2b]

- (s1) Nereye ḳaçdıñ?
- **(c1)** Orada çeşme var. Çeşmeniñ yanında ormana ḳaçdım, (c1/2) ve orada yatdım.

[433]"saçma" kelimesinin başında gelen "sād" harfin yerine "sîn" harfi olarak farklı şekilde yazılmasının üç defa aynen tekrarlandığı görülmektedir.

- (s2) Ormanda ne ḳadar ṭurduñ?
- **(c2)** İki gün ṣaḳlandım.
- (s3) Ṣoñra nereye gitdiñ?
- **(c3)** Köye geldim. Ḫānemizde ṭurdum. Biri geldi “Hadi seni (c3/2) Bayramiç’e götürecek.” didiler. Beni Bayramiç ḳonaġına götürdiler.
- (s4) Bayramiç ḳonaġında ne yapdıñ ve ne söylediñ?
- **(c4)** Burada naṣıl ifāde itdim ise orada daḫı öyle ifāde (c4/2) eyledim.
- (s5) Sen “Şöyle oldı, böyle oldı.” diyorsuñ. Ḫālbuki ölmüş. (s5/2) Muṣṭafā ḳarındaşını dögdügi vaḳt ḳarındaşıñ daḫı keyfiyyeti (s4/3) saña beyān eyledigi ānda sen ḫāneñden ṭabanca ve bıçaḳ (s5/4) ve tüfengini alup ṭoġrı merḳūmuñ ḫarmanına varup ṭoḳad’ıñ (s5/5) yanında ġavġā iderek öldürmüş oldıġını merḳūm ölmezden (s5/6) evvel keyfiyyeti zevcesine beyān eylemiş. Sen bu bābda ḫilāf (s5/7) ifāde idiyorsuñ. Bunuñ ṭoġrısını beyān eyle.
- **(c5)** Yoḳaruda ifāde eyledigimden başḳa bilmem

(1) *İmżāsı*

Emīr Ḥüseyn oġlı

Ḥasan sākin-i

ḳarye-i Çatal Çam

Ḳażā’-ı Bayramiç

2.2.13. İstintakname No: 13

(1) Hū

(2) Budaḳözi Ḳażāsı'na tābiʿ Çiçeklikeller Ḳaryesi'nden

ʿAlī Oġlı ʿOṣmān'dan olunan istinṭāḳ

Fī 29 Muḥarrem sene 280[434]

- (s1) S: Seni kimler ṭutdı ve cünḥañız nedir?
- (c1) C: Keskin Ḳażāsı'na tābiʿ [Danacı دانجی] Ḳaryesi'nden Ḥabīb nām kimesneniñ ḫānesinden birezaḳçe ile birez eşyāsını sirḳat itmiş idim. Anıñ içün buraya gönderdiler.
- (s2)S: Merḳūm Ḥabīb'iñ ḫānesine naṣıl girdiñ? Gice mi, gündüz mi?
- (c2)C: Gice ile temek deliginden girdim.
- (s3)S: Aldıġıñız eşyālar nedir?
- (c3)C: Beş ṭop bez ve yüz seksen dört ġuruş pāredir.
- (s4)S: İşbu eşyā ve pāreyi ne içinden aldıñ?
- (c4)C: Bezler açıḳda imiş ve pāre de [çıġı قبضی] içinde oldıġı ḥālde aldım.
- (s5)S: Üzeriñizde silāḥıñız var mıydı?
- (c5)C: Silāḥım olmayup bir büyük pıçaġım var idi.
- (s6)S: Seniñ ḳaryeñ işbu Ḥabīb'iñ köyi ne ḳadar sāʿatdir?
- (c6)C: Bir günlük yolıdır.
- (s7)S: Bir günlük oldıġı ḥālde ḫānesine naṣıl girdiñ?
- (c7)C: Ẕāten ol ḳaryede egleşdigimden biliyorum.
- (s8)S: Seniñ sirḳat eyledigini neden bildiler?
- (c8)C: Eşyāları açıḳdan götürür iken ʿAlembegli Ḳaryesi ahālīleri gördiler ve suʾāl idince söyledim. Anıñ üzerine Ḳır ser-dārına götürdiler şeyṭān şerrine (c8/2) uydum. Böyle bir şey yapdım.
- (s9)S: Bundan başḳa daha bir gün sirḳatıñız var mıdır?

[434] 29 Muharrem 1280 Hicri tarihi, 16 Temmuz 1863 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (c9)C: Efendim, pederim beni ḫānesinden çıḳarmış idi, Güller Ḳaryesi'nde ṭurırım, pederim de Danacı Ḳaryesi'nde oṭurır. O gice oraya vardım. Pederimiñ (c9/2) ḫānesi öñünde bir öküz gördüm. "Pederimiñ." diyü aldım ve eşyāları da o gice sirḳat itmiş idim. Öküzle berāber ʿale'ṣ-ṣabāḥ götürür iken (c9/3) bundan ṭolayı meydāna çıḳdı. Öküz de ve eşyā da buraya geldi.

(3) *Bende*

ʿOṯmān

(4) **Müddeʿī-i Merḳūm Deli Velī Oġlı Ḥabīb'den olunan istinṭāḳ**

- (s10)S:Seniñ ifādeñ nedir?
- (c10)C: Bundan on beş, on altı gün muḳaddem işbu Süleymān leylen ḫāneme temek deliginden girüp orṭada bulunan beş ṭop bez ile [çıġı] (c10/2) içinde olan yüz seksen beş ġuruşumı sirḳat itmiş bunı daʿvā iderim.
- (s11)S: Üzerinde silāḥı var mıydı?
- (c11)C: Oldıġını görmedim, faḳaṭ bir büyük pıçaġı oldıġını söylüyor.
- (s12)S: Seniñ mālıñ ẕimmetinden naṣıl ẓuhūr eyledi?
- (c12)C: ʿAlembegli Ḳaryesi'nde ṭutulmuşlar. Ṣoñra mālım açıġa çıḳdı ve şimdi buraya mālım berāber geldi.

(5) *Bende*

Ḥabīb

(6) **Ḳarye-i Mezbūrdan Ḥüseyn'den olunan istinṭāḳ**

- (s13)S: Seniñ ifādeñ nedir?
- (c13)C: İşbu Süleymān, ḳaryemize gelmiş ve işbu Ḥabīb'iñ ḫānesinden birez eşyāsını sirḳat idüp benim de bir tek öküzümi yayılmadan sirḳat iderek götürmüş (c13/2) ve ʿAlembegli Ḳaryesi'ne vardığında öküzle eşyāları gördüklerinde bilüp Ḳır ser-dārı ʿOṯmān beg'e götürmüşler. Orada iḳrār eylemiş bezlerle muḥākeme(c13/3) itdi. Buraya gönderdi. Öküzümi isterim.

(7) *Bende*

Ḥüseyn

2.2.14. İstintakname No: 14

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Erikli Ḳażāsı sākinlerinden Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ dükkānından eşyā sirḳat iden ḳażā'-ı mezbūra tābiʿ Bekdik ʿaşīreti'nden Poṭuḳ oġlı Deli Ḳadrī ile Bayram ʿAlī nām kimesneleriñ İstinṭāḳ-nāmeleri** [435]

(3) **DeliḲadrī'niñ Taḳrīri**

(4) **Su'āl Cevāb**

- (s1) Sen nerelisiñ?
- **(c1)** Bekdik ʿaşīreti'ndenim.
- (s2) İsmiñ nedir?
- **(c2)** Deli Ḳadrī.
- (s3) Pederiñiñ ismi ne dir?
- **(c3)** Poṭuḳ oġlı ʿAbdur-raḥmān'dır.
- (s4) Sen Erikli Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ leylen dükkānını açup (s4/2) eşyāsını sirḳat eylemişsin[436]. Dükkānı ne ṣūretle açdıñız ve refīḳleriñ kimdir ve (s4/3) ne miḳdār eşyādır?
- **(c4)**Ben ve refīḳim Bayram ʿAlī ve ʿaskerde olan Dona Ḥasan ve ʿAşḳa birlikde (c4/2) giceleyin müselleḥan gitdik. Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ dükkānınıñ kilīdini (c4/3) ḳırdıḳ. İçinde olan eşyāsını çalup götürdük ṣoñradan aradılar, (c4/4) bir miḳdārını buldılar. Mā-ʿadāsı Dona Ḥasan ve ʿAşḳa'nıñ żabṭındadır.
- (s5) Kilīdi ne vechle ḳırdıñız?
- **(c5)** Kilīd naṣıl ḳırılur ḳırdıḳ.

[435] Belgenin 11 Rebîülevvel 1280 olarak tahmin edilen Hicri tarihi, 26 Ağustos 1863 miladi tarihine tekabül etmektedir.

[436]İgili Kaynak istintaknāmenin metninde ek fiil hāriç fiilerin çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn ve normal nûn" ile yazıldığı görülmektedir.

- (s6) Naṣıl ḳırdıġıñızı bilmez misiñ?
- **(c6)** Bilürüm. Ḳırdıḳ.

(5) *Bekdikli Poṭuḳ oġlı Deli Ḳadrī*

(6) **Bayram Oġlı ʿAlī'niñ Taḳrīri**

(7) **Su'āl-Cevāb**

- (s7) Sen nerelisiñ?
- **(c7)** Bekdik ʿaşīreti'ndenim.
- (s8) İsmiñ nedir?
- **(c8)** Bayram ʿAlī
- (s9) Babañıñ ismi ne dir?
- **(c9)** Ḳara Ḥüseyn Oġlı ʿAbdur-raḥmān.
- (s10) Sen Erikli Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ dükkānı (s10/2) kilīdini ḳırup içinde eşyāsını sirḳat itmişsin. Dükkānı ne ṣūretle (s10/3) açdıñ ve refīḳleriñ kimdir ve ne miḳdār eşyādır?
- **(c10)**Bekdikli Poṭuḳ oġlı Deli Ḳadrī veʿaskerde olan Dona Ḥasan (c10/2) ve ʿAşḳa ile birlikde gice müselleḥan gitdik ve dükkānıñ kilīdini ḳırdıḳ. İçinde (c10/3) olan eşyālarını aldıḳ götürdük. Ṣoñra aradılar, bizde olanları (c10/4) buldılar. Mā-ʿadāsı Dona Ḥasan ve ʿAşḳa'nıñ żabṭındadır.
- (s11) Dükkānı gice mi açdıñız, gündüz mi?
- **(c11)** Gice açdıḳ.
- (s12) Silāḥıñız var mı idi yoḳ mı idi?
- **(c12)** Silāḥlı idik.
- (s13) Dükkānıñ Kilīdini ne vechle ḳırdıñız?
- **(c13)** Ḳırdıḳ.
- (s14) Naṣıl ḳırdıñız?
- **(c14)** Ḳırdıḳ.

(8) *Bekdikli Bayram ʿAlī*

(9) **ʿAskerde olup gelmiş olan Dona Ḥasan İstinṭāḳı**

(10) **Suʾāl-Cevāb**

- (s15) Sen nerelisiñ?
- **(c15)** Bekdikli'yim.
- (s16) İsmiñ nedir?
- **(c16)** Dona Ḥasan.
- (s17) Babañ ismi nedir?
- **(c17)**ʿAbdu'llāh.
- (s18) Sen ʿaskere gitmezden evvel Deli Ḳadrī ve Bayram ʿAlī ile (s18/2) birleşüp Erikli Ṣarıcalı oġlı Muṣṭafā'nıñ dükkānınıñ (s18/3) kilīdini ḳırup içinde olan eşyāsını sirḳat itmiş oldıġıñızı (s18/4) merḳūmlar ḫaber virdiler. Ṭoġrısını siz de ḫaber viriñ.
- **(c18)** Biz ʿaskerde oldıġımız cihetle ġıyāben bize iftirā itmişler (c18/2) Bizim bu işde medḫalimiz yoḳdur, var ise yüzime söylesünler.

[1b]

(1) **Suʾāl -Cevāb**

- (s1) Saña niçün iftirā itsünler ẕāten beyniñizde bir gün (s1/2) ʿadāvetiñiz var mıdır?
- **(c1)** Bayram ʿAlī ile ikimiziñ ṭamında olan ot māddesinden (c1/2) ṭolayı miyānemizde nizāʿ vuḳūʿ bulmuş idi belki bundan (c1/3) ṭolayı iftirā itmişlerdir.
- (s2) Şimdi, merḳūmlar gelüp de yüziñize söylerler ise bir diyecegiñiz (s2/2) ḳalur mı?
- **(c2)** Gelsünler söylesünler. Diyecegim ḳalmaz.

(2) *Bekdikli Dona Ḥasan*

(3) **Merḳūmlarıñ celbiyle merḳūm ile muvācehesi**

(4) **Su’āl Cevāb**

- (s3) Ey Ḳadrī ve ʿAlī! işte Dona Ḥasan’ı götürdük ve muḳaddemki (s3/2) ifādeñiz vechle andan da ṣorduḳ. İnkār idiyor. Bunlar da (s3/3) berāber ise yüzine söyleyiñ.
- **(c3)** “Birlikde sirḳat eyledik.” diyü söylemiş isek de iftirā (c3/2) itmiş idik.
- (s4) Bu taḳdīrce ʿAşḳa ḫastelendiginden gelememiş. Anı daḫı (s4/2) götürdigimizde böyle mi diyeceksiñiz?
- **(c4)** Bī-hūde gelmesün. Gelmiş olsa aña da böyle diyecegiz.
- (s5) Çünki böyle diyecek idiñiz z̤āten. Niçün öyle söylediñiz?
- **(c5)**Bize oldı olacaḳ, anlara bārī olmasun. Ḳaderimize rāżīyüz.

(5) *Bekdikli Bayram ʿAlī Bekdikli Deli Ḳadrī*

2.2.15. İstintakname No: 15

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Arnabud çōbān Ṣāliḥ bin İbrāhīmiñ İstinṭāḳıdır**

Fī 22 Eylūl sene 81[437]

- (s1) S: Adıñ ve babanıñ adı nedir ve nereli oldıġı ve ḳaç yaşında ve ṣanʿatıñ ve evli veyāḫūd bekār idügi?
- (c1)C: Adım Ṣāliḥ, babamıñ İbrāhīm, Prizren Ḳażāsı'nda Palaça[438] Ḳaryeliyim ve yigrmi beş yaşında olup bekārım ve ṣanʿatım çōbāndır.
- (s2)S: Buraya niçün geldiñ?
- (c2)C: Adamımı isterim, anıñ içün geldim.
- (s3)S: "Adamım" didigiñ kimdir?
- (c3)C: Ḳarındaşımdır.
- (s4)S: Ḳarındaşıñ adı nedir?
- (c4)C: Murtażā'dır.
- (s5)S: Ḳarındaşıñ ḳaç yaşındadır?
- (c5)C: On beş, on altı yaşında idi.
- (s6)S: Ḳarındaşıñ evli midir, bekār mıdır?
- (c6)C: Bekārdır.
- (s7)S: Ḳarındaşına ne oldı ki istiyorsın[439]?
- (c7)C: Urdılar, öldirdiler.
- (s8)S: Kim öldirdi?
- (c8)C: Adını bilmem, ammā bir tüfenkli Ḫristiyanvar andan isterim.

[437] 22 Eylül 1281 Rumi tarihi, 4 Ekim 1865 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[438] Kaynak istintaknāmenin metninde "Palatça" şeklinde yazılmış olduğu görülmektedir.
[439]Kaynak istintaknāmenin metni boyunca teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, ye ve normal nûn" ile yazıldığı bariz bir biçimde görülmektedir.

- (s9)S: O Ḫristiyanıñ adını bilmiyorsın.Şaḫṣen daḫı ṭanımaz mısın?
- (c9)C: Ṭanırım.
- (s10)S: Nerede urdılar seniñ ḳarındaşını?
- (c10)C: Pazarcıḳ kenārında bāġlıḳ altında urdılar.
- (s11)S: Gice mi urdılar, yoḫsa gündüz mi idi ve sāʿat ḳaç idi ?
- (c11)C: Gice urdılar ve sāʿat dördi geçüp beşe gider idi.
- (s12)S: Seniñ sāʿatiñ var mıdır ki vaḳti biliyorsın?
- (c12)C: Benim sāʿatim yoḳdur, ammā Pazarcıḳ'da çalar sāʿat oldıġından dördi urmuş idi henūz beşi urmamış idi. Anıñ içün biliyorum.
- (s13)S: Ḳarındaşını urduḳları vaḳt sen nerede idiñ?
- (c13)C: Ḳoyunlarıñ yanında uyuyor idim.
- (s14)S: Ḳoyunlar ḳarındaşınıñ uruldıġı maḥalle ne ḳadar vardır?
- (c14)C: İki üç adımdan ʿibāretdir.
- (s15)S: Bu seniñ ḳardaşıñ uruldıġı vaḳt uyuyor mıydı?
- (c15)C: Uyumaz idi ḳoyunlarıñ eṭrāfında ḳoyunları bekler idi.
- (s16)S:Ḳardaşıñ uruldıġı vaḳt yanında kimse var mıydı?
- (c16)C: Kehyāmız Selīm var idi. Evde daḫı uyuyor idi başḳa kimse yoḳ idi.
- (s17)S: Mādemki sen ve kehyāñız Selīm uyḳuda olup başḳa kimse olmadıġı ḥālde seniñ ḳarındaşını bu "Şaḫṣen ṭanırım." didiġiñ Ḫristiyanıñ (s17/2) öldürdigini nereden biliyorsın?
- (c17)C: Bu "Şaḫṣen ṭanırım." didigim Ḫristiyan çōbānıñ ḳoyunları çiçekli idi. Benim ḳarındaşıma daḫı "Bizim ḳoyunlarıñ yanına ḳoyunlarını ṣoḳma (c17/2) ḫastelik bulaşdırırsın ötürecek." dimesi üzerine orada muʿārażalaşmışlar idi. O muʿāraża üzerine anıñ urdıġını bilürüm.
- (s18)S: Bu "Şaḫṣen ṭanırım." didiginiñ çōbān Ḫristiyan çōbānınıñ ḳoyunları siziñ ḳoyunlarıñ buʿd nere idi?

- (c18)C: Yarım sāʿat yoġ-ıdı.
- (s19)S: Bu seniñ ḳarındaşınıñ urıldığını evvelen kim ṭuydı?
- (c19)C: Ben ṭuydum.
- (s20)S: Nereden ṭuyduñ?
- (c20)C:"Ḳarındaşım olmadan uruldum." diyü [c]ayḳırdı[440] ḳalḳdım andan ṭuydum.
- (s21)S: Selīm Kehyāya kim ḫaber virdi?
- (c21)C: Ḳarındaşım bağırdığı vaḳt ben de ḳalḳdım Selīm Kehyā daḫı ḳalḳdı.

[1b]

- (s1)S: Ḳarındaşıñ seniñ ḳoyunları oldığı maḥallde mi urulmuş yoḫsa başḳa maḥallede mi urulmuş?
- (c1)C: Ḳarındaşım āteş yanında oturmuş orada urulmuş.
- (s2)S: Ne ile urulmuş yaʿnī ḳurşun ile mi yoḫsa bıçaḳ ile urulmuş?
- (c2)C: Ḳurşun ile urulmuş.
- (s3)S: Neresinden urulmuş?
- (c3)C: Göbeginden urulmuş.
- (s4)S: Ḳurşun arḳasından urup da göbeginden mi çıḳmış yoḫsa göbeginden urulup da arḳasından mı çıḳmış?
- (c4)C: Göbeginden urulup arḳasından çıḳmış.
- (s5)S: Ḳurşun ile urulmuş diyorsın ḳurşunuñ ṣedāsını işitdiñiz mi?
- (c5)C: Ḳurşun ṣedāsını eşitdik uyandığımız[da] ānda da ḳarındaşım ḳoma"Beni urdılar beni." diyü bağırdı.

[440]İlgili fiilin başına gelen "ḫā"ve "ḫā"harflerinin biri yazılacağına"cîm"harfin sehven yazılmış olduğu düşünülebilir. Yalnız şunu belirtmemiz gerekir ki, zaten "hayḳır-" fiilinin başındaki "he"nin yerine "ḫā"yazılması açıkça doğru olmayan bir imlā kullanımıdır. Detaylı bilgi için bk: Sibel Üst, "Ta'ālîm-i Kitābet'te İmlā Bahsi Üzerine" **Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 3/6 Fall 2008, s. 698.

- (s6)S: Ḳarındaşıñ urulduḳdan ṣoñra ne ḳadar yaşadı ve ne söyledi?
- (c6)C: Sāʿat dörtden ṣoñra uruldı ṣabāḥa ḳarşu şafaḳ söker iken vefāt itdi ve "Beni öteki süriniñ āteşinden ṭarafda bir tüfenk ile(c6/2) urdılar." didi.Başḳa bir şey söylemedi. Biz daḫı oraya gitdik yaʿnī öbür süriniñ yanına gitdik. O "Şaḫṣen ṭanırım." didigim Ḫristiyan (c6/3) çōbānıñ elinde tüfegi bulduḳ.
- (s7)S: Öbür süriniñ yanına kimiñ ile gidüp tüfegi O "Şaḫṣen ṭanırım." didigiñ Ḫristiyan çōbānıñ elinde buldıġıñız?
- (c7)C: Ben urılan ḳarındaşımıñ yanında ḳaldım. İki żabṭiyye ile kehyā gitdi. Tüfegi elinde bulmuşlar.
- (s8)S: Ḳarındaşıñ urulduḳdan ne ḳadar ṣoñra öbür süriye gitdiler?
- (c8)C: Ḳarındaşım uruldıġı ānda Selīm kehyā içerü ḳaṣabaya gidüp ḥükūmete ḫabervirerek iki żabṭiyye alup öbür süriye gitdiler.
- (s9)S: O tüfengi, o "Şaḫṣen ṭanırım." didigiñ Ḫristiyan çōbānıñ elinden aldıḳları vaḳt ṭolu mı, boş mı imiş?
- (c9)C:Tüfengi bulduḳları vaḳt ṭolu imiş, faḳaṭ henūz atıldıġı çaḳmaġınıñ ṭaşında bārūt sipāhlıġı oldıġı ve Pazarcıḳ'da (c9/2) müdīr maʿrifetiyle tüfengi sökilüp içerüsinden henūz ṭoldırılmış paçavra çıḳdıġı görilmiş oldıġı cihetle tüfengiñ henūz atıldıġı (c9/3) añlaşılmışdır.
- (s10)S: Bu seniñ ḳarındaşıñ uruldıġı vaḳt ayaḳ üzeri mi imiş yoḫsa oturur mı imiş.?
- (c10)C: Oturur iken urulmuş.
- (s11)S: Uruldıġı maḥallde hīç ḳan ʿalāmeti var mı idi?
- (c11)C: Uruldıġı ānda ḳarnından baġ çıḳdıġı cihetle yerlere ḳan aḳmamış.
- (s12)S: "Ol ṭarafından baġ çıḳup aḳmamış" diyorsın. Arḳasından daḫı aḳmamış mı?
- (c12)C: Arḳasından her ne ḳadar ḳan aḳdı ise de elbisesi üzerinde ḳalup yere düşmemiş.

- (s13)S: Sen bu “Şaḫṣen ṭanırım.” didigiñ adamile muḳaddemen hīçbir muʿārażañız ve bir vāz geçdiñiz var mıydı ve birāderiniñ daḫı o günki (s13/2) muʿārażasından başḳa bir muʿāraża-ı sābıḳa var mıydı?
- (c13)C: Benim ve ḳarındaşımıñ muḳaddemā o adamile muʿārażamız yoġ-ıdı, faḳaṭ kehyā Selīm ile daḫı o Ḫristiyan Ṭuna Yalısı’nda muʿāraża itmiş (c13/2) idiler ve bir kerre daḫı Pazarcıḳ kenārında kehyā ile ġavġā itdiler ve benim ḳarındaşımı bir kerre-i daḫı bārgīrleriñ yanında bıraḳmış idik. Orada dögmek (c13/3) istemek idi ise de virmedik ve ṣoñra ḳoyunlar içün muʿāraża itdiler, faḳaṭ benim ḳarındaşımı kehyā ile vāz geçdisi oldıġı-çün mi urdı yoḫsa (c13/4) aṣl ḳarındaşım ile muʿāraża itdigi-çün mi urdı bilemem.
- (s14)S: Seniñ ḳarındaşını nerede dögecek oldı da virmediñiz
- (c14)C: Ṭolcı’da dögecek oldı idi.
- (s15)S: Ne içün ve ne sebebe mebnī dögecek idi?
- (c15)C: Ol vaḳt ben [ورلوصه]’da idim. ḲarındaşımṬolcı’da bārgīrleriñ yanında idi. Ol vaḳt dögecek olmuş. Ne içün ve dögecek oldıġı (c15/2) bilemem.
- (s16)S: [ورلوصه]’dan geçüp ḳarındaşınıñ yanına geldiginiñ vaḳt naṣıl ögrendiñ ve ne sebebe dögecek oldıġını ṣormadıñ mı?
- (c16)C: Ḳarındaşım baña söylemiş idi dögecek olduklarını, faḳaṭ ḫaste oldıġım münāsebetle ṣormaġa vaḳtim olmadı.
- (s17)S: Siziñ götürdigiñiz ve o Ḫristiyanıñ götürdükleri ḳoyunlar cümlesi bir adamıñ mıdır yoḫsa başḳa ṣāḥibi var mıdır?
- (c17)C:Cümlesi bir adamıñdır.
- (s18)S: [Ṭolcı]’dan Pazārcıġa gelinceye ḳadar cümleñiz berāber mi geldiñiz yoḫsa ayrı ayrı mı geldiñiz?
- (c18)C: Ḳoyunları dağılacağı ḳadar alarġa ile yaʿnī iki buçuḳ ve baʿżan bir bir buçuḳ sāʿat ara ile gelür idik.
- (s19)S: Aḫşamlar ve sāʾir vaḳtler birbirleriñizle buluşur, ḳonuşur mı idiñiz?

- (c19)C: Aḫşam ve sāʾir vaḳtler hīçbir birimiz ile [Ṭolcı]'dan Pazarcıġa ḳadar buluşup ḳonuşmadıḳ ve birbirimizi hīç görmedik.

[2a]

- (s1) S: Seniñ bu ḳarındaşımı uranı "Şaḫṣen ṭanırım." didigiñ adam āteşiñ başında urdı dimekligiñ yalandır. (s1/2) Mādemki "Ḳurşun göbeginden urup arḳasından çıkmış." diyorsın ve "uruldıġı maḥallde ḳan ʿalāmeti yoḳdur." [d]iyorsın.[441] (s1/3) "Bir piliç daḫı kesmiş olsalar ḳanı aġup öteye berüye bulaşur idi.", bu ṣūretce seniñ ḳarındaşınıñ orada (s1/4) olmayup başḳa maḥallde urılaraḳ oraya gelmesini imā ider. Şunuñ ṭoġrıca söyle ve böyle bi-ġayri ḥaḳḳın ötekini berükini (s1/5) ḥabs-ḫānelerde yatırmaḳlıġıñ ʿind-Allāh ʿaẕāb görecegi miṯillü dünyaca daḫı ber-mūcib-i ḳānūn-nāme-i hümāyūn mücāzāt (s1/6) olunursun. Buralarını añlayup ṭoġrıca söyle. Ṭoġrı söylediġiñ ḥālde iki ṭarafca daḫı hīçbir şey görmeyüp (s1/7) ḥaḳḳını meydana çıḳarmış olursun.
- (c1) C:Ben kimesneniñ ʿaleyhinde yalan söylemem. Benim ḳarındaşım uruldıġı ānda baġırmasıyla daha düşmeksizin biz ḳalḳup (c1/2) ḳucaḳlayup ḳaldırdıḳ. Altına bir ʿaba ve yaġmurluḳ serüp üzerine yatırdıḳ anıñ içün ḳanı çıḳmadı ve ḥattā (c1/3) Pazarcıḳ yüzbaşısı bile baġlar boyunda bārgīriniñ izini yüz adım maḥallde baġlar yolınıñ üzerinde bāġlıḳ ḥavlisiniñ (c1/4) kenārında oturup tüfengini atdıġı izi oldıġını ʿaynen daḫı gördi.
- (s2) S: O "Şaḫṣen ṭanırım." didiginiñ adamı ṭutmaḳ içün żabṭiyyeler ile Selīm Kehyā öbür süriye gitdikeri vaḳtde ḳaçıḳ göstermiş mi?
- (c2) C: Göstermemiş, ammā rengi teġayyür itmiş.
- (s3) S: Ḳarındaşıñ ölmüş gitmiş. Şimdi, o "Şaḫṣen ṭanırım." didiginiñ adamdan ne daʿvā idersin?
- (c3) C: Ḳan yerine ḳan isterim.Naşıl ḳarındaşımı o ḥālde görmüş isem anıñ daḫı o ḥālde görmesini isterim ve böyle (c3/2) daʿvā itdim.
- (s4) S: Ḳarındaşıñıñ vilāyetde senden başḳa kimsesi var mıdır?

[441] "dı-" fiilinin ilk harfi olan "dāl"in sehven unutulduğu anlaşılmaktadır.

- (s4) C: Bir babamızdan başḳa kimsemiz yoḳdur.
- (s5) S: Babañ şimdi nerededir?
- (c5) C: Vilāyetimiz olan Prizren Ḳażāsı'nda Palaça Ḳaryesi'ndedir.
- (s6) S: Şimdi, sen buradan nereye gideceksin?
- (c6) C: Bir yere gidecegim yoḳdur.Burada oturup daʿvāmı görecegim.
- (s7) S: Bu söylediklerin̄ ṭoġrı mıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn ider misin?
- (c7) C: Ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn iderim.

(1) *Bende*

Arnabud Ṣāliḥ

bin İbrāhīm

parmaḳ başılmışdır.

- (s8) S: Ey İbrāhīm! seniñ şaḫṣen ṭanıdıġınıñ adambu mıdır?
- (c8) C: Budır.

(2) Merḳūm Ṣāliḥ bin İbrāhīm işbu irād olunmuş esʾile maʿrifet-i ʿāciz-ānemizle irād olunmuş suʾāller olup yazılmış olan (3) cevāblar daḫı merḳūm Ṣāliḥ'in kendü ifādesi oldıġını muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı.

(4) *Fī 22 Eylūl sene82*[442]

(5) Mümeyyiz *[Ocalı]* Kātib: *Muṣṭafā Refīḳ* Mümeyyiz: *Ḥāfiẓ Muḥammed*

(6) Filibe Pazarcıġı Ḳażāsı'nda Otluḳ Ḳaryeli

Yovan'ıñ İstinṭāḳı. *Fī* 22 Eylūl Sene82[443]

- (s9)S: Seniñ adıñ nedir? Ve babanıñ adı ve nereli oldıġını ve ṣanʿatıñ ne idügini ve şimdi nerede idügini ve evli olup (s9/2) olmadıġını söyle ve ḳaç yaşında bulundıġını beyān eyle.

[442] 22 Eylül 1282 Rumi tarihi, 4 Ekim 1866 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[443] Adı geçen tārih.

- (c9)C: Adım Yovan, babamıñ Ḫiristo'dur ve Filibe Pazarcığı Ḳażāsı'nda Otluḳ Ḳaryeli ṣanʿatım çōbānlıḳdır ve şimdi (c9/2) Der-saʿādet'e ḳoyun götürüyorum ve evliyim ve otuz ḳırḳ yaşındayım.
- (s10)S: Geçen cumʿa gicesi nerede idiñ yaʿnī māh-ı cümāde'l-ūlānıñ sekizinci gününün gicesi nerede idiñ?
- (c10)C: Pazarcıḳ bağlarınıñ öte yanında çeşmeleriñ yanında idik.
- (s11)S: Seni buraya niçün götürdiler?
- (c11)C: İştebu Arnabudlarıñ bir adamı urulmuş.Benim üzerime iftirā atdılarda anıñ içün gönderdiler.
- (s12) S: Cumʿa gicesi siz orada ḳaç kişi idiñiz?
- (c12) C: Dört kişi idik.

[2b]

- (s1)S: Dört kişiniñ ismleri nedir?
- (c1) C: Birisi ben ve birisi Yovan ve kehyā Petri ve Petri'niñ çocuġı Dimitri'dir.
- (s2) S: Oadamlar nerelidir?
- (c2) C: Cümlemiz bir ḳaryeliyiz.
- (s3)S: Yoḳarıda "Arḳadaşım." didiginiñ Yuva'nıñ babasınıñ adı nedir?
- (c3) C: [Milo]'dur.
- (s4) S: O aḫşam siz orada yatdıġıñız vaḳt daha başḳa ḳoyun sürileri var mıydı?
- (c4) C: Var idi.
- (s5)S: Ḳaç süri idi.
- (c5) C: Bizden başḳa yaḳın yaḳın beş süri idi.
- (s6)S: Senden daʿvā iden Arnabud'uñ oldığı ḳoyun sürisi siziñ süriñiziñ ne ḳadar buʿdında idi?

- (c6) C: O Arnabudlarıñ sürisi panayır yeriniñ ḳarşusunda [] Ḳaryesi'nden gelen dereniñ Elmalı (c6/2) çeşmeleriniñ yanında arası ne ḳadardır bilmem.
- (s7) S: Gice bu ḳoyunlarıñ yanında cümleniz uyuyor mısıñız yoḫsa nevbet ile bekler misiñiz?
- (c7) C: Nevbet ile bekleriz.
- (s8) S: O gice aḫşamdan nevbet kim bekledi?
- (c8) C: Ben bekledim.
- (s9)S: Sāʿat ḳaça ḳadar beklediñ?
- (c9)C: Ay ḳavuşmuş idi. Sāʿat üç mi idi, dört mi idi şuralarda olmalı.
- (s10)S: Senden ṣoñra kim bekledi?
- (c10) C: Kehyā [Petro] bekledi.
- (s11)S: Siz o gün Arnabudlarıñ kahyāsı Selīm ile ḳoyunlarıñ ḫastalıġı içün muʿārażа itmişsiñiz o muʿārażañıza sāʿat ḳaç idi?
- (c11) C: Biz o gün muʿārażа itmedik ve görmedik, faḳaṭ kehyālar Pazarcıḳ'da görüşmüşler biz ne anları gördük ve ne ḳoyunları gördük.
- (s12)S: Bundan aḳdem kehyā Selīm ile Ṭokcı'da muʿārażа itmişsiñiz o vaḳt ki muʿārażañız ne içün idi?
- (c12) C: Ben muʿārażа itmedim, faḳaṭ anlar aṣl ḳoyunlarıñ ṣāḥibi ile muʿārażа itdiler.
- (13)S: Mecrūḥen fevt olan çocuġı Ṭolcı ṭarafından sen ḍarb idecek olmuşsun ve virmemişler. Ne sebebe mebnī dögecek olduñ ṭoġrıyı söyle.
- (c13) C: Ben ne dögecek oldum ve ne Ṭolcı'da onları gördüm.
- (s14)S: Mādemki siziñ bunlarla bir vāzgeçdigiñiz yoḳdur ve ḳoyunlarıñız birbirine seniñ taʿrīfine göre arası bir sāʿate yaḳın buʿdunda göriniyor ve siz de (s14/2) "Orada dört kişi idik." diyorsın ġayrisine iftirā itmeyüp de saña "Benim ḳarındaşımı öldiren budur." diyü niçün iftirā idiyor?

- (c14)C: Ne içün oldıġını bilmem. Öyle iftirā idiyor, bu ḳadar. Kehyālar[ı] çaġırıñız, ṣorıñız. Egerçi benimle ġavġā itmişler midir itmemişler midir?" (c14/2) ögrenürsüñüz. Başḳasıyla ġavġā idüp bizim üzerimize atıyorlar.
- (s15)S: "Başḳasıyla ġavġā idiyor." didiginiñ kimdir yaʿnī kimiñ ile ġavġā itdiler?
- (c15) C: "Bu Arnabudlar bu işiñ oldıġı aḫşamısı ḳaranlıḳ vaḳtde Niḳola kehyānıñ kendüsi ile Ostyan Kehyānıñ çōbānını dögmüşler.O gice (c15/2) daḫı bu iş olmuş."Ġavġā itdiler." didiklerim bunlardır.
- (s16)S: Yoḳarıda sen dimiş idiñ ki: "Ṭolcı'dan çıḳalı biz bunlar ile buluşmadıḳ ve görüşmedik ve o gice birbirlerimiziñ arası bir sāʿate yakındır, (s16/2) Kehyālar birbiriyle görüşmüş, biz görüşmedik." dimiş idiñ. Bu Arnabudlarıñ Niḳola Kehyānıñ kendüsiyle Ostyan Kehyānıñ çōbānını dögdigini (s16/3) neden biliyorsın ve neden gördüñ?
- (c16) C: Dögdüklerini merḳūm Niḳola Kehyā ile Ostyan Kehyā ṣabāḥleyin bizim yanımıza geldi orada söyledi. Biz daḫı "Ne içün dögdiler?" didik. (c16/2) "Ḳoyunlarını ilerü geçürmege istiyorlar anıñ içün dögdiler." didiler.
- (s17)S: O vuḳūʿāt olduḳdan ṣoñra, ne ḳadar vaḳt ṣoñra seni ḥükūmete götürdiler?
- (c17) C: Bizi ṣabāḥleyin ḥükūmete götürdiler orada bu vuḳūʿātıñ oldıġı işitdik.
- (s18)S: O aḫşam siz silāḥ sesi işitdiñiz mi?
- (c18) C: İşitmedik ve hem o derede silāḥ sesi işitdiñiz anlar nerede biz nerede!
- (s19)S: Seni ḥükūmet ḳonaġına çaġırmaġa geldikleri vaḳt kimler geldi ve ḳaç kişi idiler ve yalñız seni mi götürdiler?
- (c19) C: Biz kehyālar ile berāber iki żabṭiyye ile benimle daʿvā iden Arnabud'uñ kehyāsı ismini bilmiyorum anlar götürdüler.
- (s20)S: Onlar geldikleri vaḳt seniñ elinde tüfenk var mıydı yoḳ mıydı?

- (c20) C: Yoġ-ıdı benim tüfengim [pirinalarıñ] yanında idi. Gelüp baḳdılar, “Bu tüfenk kimiñ?” didiler. ”Benim.” didim ve ḥattā paçavra ile şarılı idi. (c20/2) Aldılar, götürdiler.
- (s21)S: Sen o tüfengi bu yaḳınlarda hīç atmış mı idiñ?
- (c21) C: Ḫayır, hīç atmadım, faḳaṭ on günden ziyāde evvelisi mecīdiyyeniñ ötesinde bir kerre atup bir çil urmuş idim. Andan ṣoñra (c21/2) hīç atmadım.

[3a]

- (s1)S: Ol vaḳt atdıġıñ vaḳt o tüfengiñ ṭaşını silmiş mi idiñ?
- (c1)C: Sildim idi.
- (s2)S: Pazarcıḳ’da seniñ tüfengine baḳdıḳları vaḳt sen orada mı idiñ?
- (c2)C: Yoḳ idim ve benim tüfengimiñ aġız otu ışlanup küflenmiş ve çaġmaġı daḫı küflü idi.
- (s3)S: O gice sen arḳadaşlarından ayrılup hīçbir ṭarafa gitdiñ mi?
- (c3)C: Hīç ḳoyunlarıñ yanında ayrılmadım.
- (s4)S: Sen o gün “Bu Arnabudlarla hīç görüşmedim.” diyorsın ḥālbuki Pazarcıḳ istinṭāḳında “Biz anlarıñ sürileriniñ yanından geçdik, faḳaṭ (s4/2) “Ben yanlarına uġramadım gitdim, yalñız kehyā anlarıñ yanına gitdi idi” dimişsin. Bunlarıñ ḳanġısı ṭoġrıdır?
- (c4)C: Kehyā ṭoplandılar ḳoyun me’mūrlarıyla ḳaṣabaya gitdiler, ben gitmedim.
- (s5)S: Sen burada yalan söylüyorsın ve işi ṭolaşdırıyorsun [444] Pazarcıḳ istinṭāḳında Kehyāñ Petri, “Aḫşamdan dörde ḳadar nevbeti (s5/2) ben bekledim dörtden ṣoñra tüfenkli olan çōbānım bekledi.” diyü söylemişsin.Burada niçün “Aḫşamdan ay ḳavuşuncaya ḳadar nevbeti ben (s5/3) bekledim.” diyorsın bu işi ṭoġrıyı söyle naṣıl oldı?

[444] “ṭolaşdırıyorsun”fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin “sîn ve sağır kef” harflerinin yerine “sîn, vāv ve normal nûn“ ile yazıldığı dikkat çekmektedir.

- (c5)C: Kehyām aḫşamdan ser-ḫōş idi. Anıñ içün ben aña emniyyet idüp bekletmedim. Ay ḳavuşuncaya ḳadar ben bekledim. (c5/2) Ay ḳavuşduḳdan ṣoñra şafaḳ sökünceye ḳadar kehyā bekledi.
- (s6)S: Böyle söylediklerıñ ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn ider misin?
- (c6)C: Ṭoġrıdır ve yemīn idüp ve parmaḳ başarım.

(1) *Bende*

Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeli[Yovan]

parmaḳ başılmışdır.

(2) Merḳūm Yovan'a işbu istinṭāḳ-nāmede muḥarrer irād olunmuş esʾile maʿrifetimizle irād olunmuş esʾile olup yazılmış olan ecvibe (3) daḫı merḳūm Yuva'nıñ virmiş oldıġı ifādesi oldıġını müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılınmışdır. Fī 22 Eylūl sene 82[445]

(4) Mümeyyiz *[Ocalı]* Kātib: *Muṣṭafā Refīḳ* Mümeyyiz: *Ḥāfiẓ Muḥammed*

(5) **Filibe Pazarcıġı Ḳażāsı'nda Otluḳ Ḳaryeli [Petri veled-i Mimo]'nuñ İstinṭāḳı**

- (s7)S:Seniñ adıñ nedir ve babanıñ adı nedir ve nerelisin ve ṣanʿatıñ nedir ve evlimisin ve ḳaç yaşındasın?
- (c7)C: Adım [Petro], babamıñ [Mimo], Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeliyim, ṣanʿatım çōbān kehyālıġı ve evliyim, elli ṭoḳuz yaşındayım.
- (s8)S: Kimiñ çōbān kehyāsısın?
- (c8)C: Der-saʿādetli [Dimitraki] Beg'iñ çōbān kehyāsıyım.
- (s9)S: Ḳoyunlarıñ nerededir?
- (c9)C: Pazarcıḳ Ḳażāsı'nda.
- (s10)S: Nereden götürüyorsın?

[445] Adı geçen tārih.

- (c10)C: []'dan götürüyorum.
- (s11)S: Pazarcıġa ne vaḳt geldigiñiz?
- (c11)C: Geçen penc-şenbe güni yaʿnī māh-ı cümāde'l-ūlānıñ sekizinci güni geldik.
- (s12)S: Ḳaç arḳadaşsıñız?
- (c12)C: Dört kişiyiz.
- (s13)S: Penc-şenbe güni aḫşam nerede yatdıñız?
- (c13)C: Pazarcıġıñ üst yanında çeşmeleriñ yanında yatdıḳ.
- (s14)S: Bu Arnabud çōbānlarınıñ ḳoyunları kimiñdir?
- (c14)C: Onlarıñki de bizim çōrbācınıñ.
- (s15)S: Arnabud çōbānlarıyla nerede ve ne vaḳt arḳadaş oldıġıñız?
- (c15)C: [Maçin ['iñ aşaġı yanında [Pasiḳa]'da arḳadaş oldu[ḳ].
- (s16)S: Pazarcıġa berāber mi geldiñiz?
- (c16)C: Onlar Ṭuna boyundan ve biz Mecīdiyye Yolu'ndan geldik Pazarcıḳ'da ṭoplaşdıḳ.
- (s17)S: Arnabud çōbānları ḳoyunlarıyla Pazarcıġıñ neresinde idiler bu vuḳūʿāt oldıġı gice?
- (c17)C: Panayır yerine ḳarşu olup mezārlıġıñ alt yanında olan bağlıġıñ alt yanında idiler.

[3b]

- (s1)S: O gün siziñ ḳoyun sürilerini onlarıñ ḳoyunlarınıñ yanında mı geçürüp çeşmeleriñ yanına gitdiñiz mi?
- (c1)C: onlar orada ḳoyunlarına tamġa ururken bizim ḳoyunları daḫı geçiriyor idik onlarıñ kehyāsı Yūsuf baña "Niçün böyle ḳoyunları (c1/2) erken ḳoyuvirdiñiz?" didi. "Ben daḫı burada ot yoḳ." "Çeşmeleriñ yanına

gidecegiz.” didi ve baña “[Yarıñ] siz ḳoyunları ṣol (c1/3) ṭarafa uruñ zīrā bir ṣaġ ṭarafa uracaġız.” didiler. Ben daḫı “Peki.” diyup geçdim, gitdim.

- (s2)S: Siziñ yatdığıñ maḥall ile onlarıñ oldığı maḥalliñ arası ne ḳadardır?
- (c2)C: Yarım sāʿat ḳadar var idi.
- (s3)S: O gün siz ḳoyunları geçürür iken hīç Arnabudlarla muʿārażа itdiñiz mi?
- (c3)C: Ḫayır, biz muʿārażа itmedik, faḳaṭ onlar başḳa çōbānlarla muʿārażа itdiler.
- (s4)S: O çōbānlar kimlerdir?
- (c4)C: Niḳola kehyānıñ kendüsiyle Ostyan’ıñ çōbānıdır.
- (s5)S: Siziñ elmalı çeşmeleriniñ yanında yatdığıñız aḫşam yanıñızda ve eṭrāfıñızda sizden başḳa ḳoyun sürisi var mıydı?
- (c5)C: Daha beş süri var idi.
- (s6)S: Siz gice oldığı vaḳt ḳoyunları yanında yatur mısıñız yāḫūd ḳoyunları bekler misiñiz?
- (c6)C: Nevbet ile bekleriz.
- (s7)S: O aḫşam daḫı beklediñiz mi?
- (c7)C: Beklerdik.
- (s8)S: Aḫşamdan kim bekledi?
- (c8)C: Çōbānım Yovan bekledi, çünki ʿaybdır söylemesi o aḫşam ḳaṣabadan biraz ser-ḫōş olmuş idim. Anıñ içün sāʿat dört mi idi (c8/2) beş mi idi rāddelere ḳadar merḳūm Yovan ile çocuġum bekledi. Andan ṣoñra ṣabāḥa ḳadar ben bekledim.
- (s9)S: Bu seniñ çocuġunuñ adı nedir ve ḳaç yaşındadır?
- (c9)C: Adı Dimitri’dir ve on dört on beş yaşında ḳadar vardır.
- (s10)S: Bu seniñ çōbānıñ Yovan’ıñ silāḥı var mıdır?

- (c10)C: Vardır.
- (s11)S: Silāḥı vardır diyorsın, ammā nedir?
- (c11)C: Bir pişţov ve bir [] bir tüfengi vardır.
- (s12)S: O gice arḳadaşıñ silāḥ filān atmadı mı hīç?
- (c12)C: Atmadı.
- (s13)S: Başḳa yerden silāḥ ṣedāsı işitdiñ mi?
- (c13)C: Hīç işitmedim.
- (s14)S: Seniñ çōbānıñ Yovan o gice siziñ yanıñızdan ayrılup hīçbir ṭarafa gitdi mi?
- (c14)C: Ḫayır, hīçbir ṭarafa gitmedi ve ayaġını ḳımıldatmadı.
- (s15)S: Sen "Ser-ḫōş oldığım ḥālde yatıyordum." diyorsın. Yovan'ıñ bir yere gitmedigini nereden biliyorsun[446]?
- (c15)C: Ben ḳalḳdığım vaḳt orada idi, faḳaṭ ben uyuyor iken bir yere gitdi mi bilmem.
- (s16)S: Çocuġuñ berāber imiş. "Hīç bir yere git[me]di." diyü çocuġuñ söyledi mi?
- (c16)C: Ben ṣormadım. O da söylemedi, faḳaṭ Pazarcıḳ Meclisi'nde ṣordılar "Gitmedi." didi.
- (s17)S: Bu Yovan Ṭolcı'da olan Arnabud çocuġını dövecek olmuş ḫaberiñ var mıdır ve var ise niçün dögecek olmuş.
- (c17)C: O yalandır. Benim ḫaberim yoḳdur.
- (s18)S: Sizi ḥükūmete ne vaḳt çaġırdılar ve kim gelüp sizi çaġırup ḥükūmete götürdi?
- (c18)C: Arnabud ile iki żabṭiyye ṣabāḥleyin ḳuşluḳ vaḳti gelüp çaġırup götürdiler.

[446] "biliyorsun" fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, vāv ve normal nûn" ile yazıldığı dikkat çekmektedir.

- (s19)S: Yalñız sizi mi çaġırdılar yoḫsa öbür kehyāları daḫı çaġırdılar mı?
- (c19)C: Öbür kehyāları daḫı cümlesini çaġırup götürdiler. [Ṭoplı] sürileriñ başında birer çōbān ḳaldı.
- (s20)S: Żabṭiyyeler sizi çaġırmaġa geldikleri vaḳt ne didiler?
- (c20)C: Żabṭiyyeler gelüp "Bu Arnabudlarla ġavġā kim itdi?" didiler. Ben"Benim ḫaberim yoḳdur." didim. Niḳola kehyāyı dögdiler ve Ostyan kehyā'nıñ (c20/2) çōbānını daḫı dögdiler ve ṣoñra benim çōbānım Yovan'ıñ silāḥlarını görüp "Bunlar kimiñ?" diyü suʾāl itdiler.Çōbānım daḫı (c20/3) "Benimdir." didi. "Hadi sizi pek çaġırıyor." diyüp götürdiler. Biz daḫı ġavġā içün çaġırıyorlar ẓann itdik ḥükūmete (c20/4) vardıġımızda Arnabudlarıñ arḳadaşı uruldıġını duyduḳ.
- (s21)S: Orada bu ḳadar kehyā ve sāʾir çōbānlar var iken anlardan şübh[e][447] itmeyüp de sizden şübheitmelerine sebebi nedir?
- (c21)C: Ne içün oldıġını bilmem, faḳaṭ benim çōbānımıñ tüfengini oldıġı şübhe itdiler başḳasını degildir.

[4a]

- (s1) S: Sizden başḳasında tüfenk ve silāḥ yoḳ mıdır?
- (c1)C: Daha iki kişide tüfenk vardır ve sāʾirleriniñ cümlesinde ḳurt içün ṭabanca vardır.
- (s2)S: O ṣabāḥ seniñ çōbānıñ Yovan tüfengi ṭoldırmış sen gördün mi?
- (c2)C: Ben görmedim Allāh içün.
- (s3)S: Seniñ çōbānıñ hīç tüfenk atd mı idi?
- (c3)C: On gün evvelisi atmış idi.
- (s4)S: Atdıġı vaḳt yine ṭoldırmış mı idi?
- (c4)C: Ṭoldırmış idi.

[447] "şübhe" kelimesinin hızlı yazmaktan ötürü tek "he" ile yazıldığı görülmektedir.

- (s5)S: Siziñ süriñiziñ eṭrāfında olan süriler siziñ yanıñıza ne ḳadar araları vardır?
- (c5)C: Yalñız ḳoyunlar ḳarışmayacaḳ ḳadar ellişer yüzer adım araları var idi.
- (s6)S: Bu seniñ çōbānıñ Yovan'ıñ Arnabudlar ile muḳaddemden hīçbir vāzgeçdileri var mıdır biliyor mısın?
- (c6)C: Yoḳdur ve bilmiyorum ve Arnabudlarıñ kehyālarını bilüp çōbānlarını ṭanımayız ve Ṭolcı'dan Pazarcıġa gelinceye ḳadar (c6/2) birbirmizi görmedik.
- (s7)S: Bu söylediklerіñ ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn idersin?
- (c7)C: Ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn iderim.

(1) *Bende*

Çōbān Petro

kehyā

parmaḳ başılmışdır.

(2) İşbu Petro Kehyānıñ daḫı istinṭāḳı maʿrifet-i ʿāciz-ānemle oldıġını muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥ ü temhīr ḳılındı. Fī 23 Eylūl sene81[448].

(3) Mümeyyiz *[Ocalı]* Kātib: *Muṣṭafā Refīḳ* Mümeyyiz: *Ḥāfiẓ Muḥammed*

(4) **Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeli Niḳola Kehyā**

Veled-i Ṭanas'ıñ İstinṭāḳı

Fī 23Eylūl Sene 81[449]

- (s8)S: Seniñ adıñ ve babanıñ adı nedir ve nerelisin ve ṣanʿatıñ nedir ve evli misin ve yaşın[450]ḳaçdır?
- (c8)C: Adım Niḳola, babamıñ Ṭanas, Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeliyim ve ṣanʿatım çōbān kehyālıġıdır, evliyim, elli iki yaşındayım.

[448] 23 Eylül 1281 Rumi tarihi, 5 Ekim 1865 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[449] Adı geçen tārih.
[450] İlgili kelimeye gelen teklik ikinci sahıs iyelik eklerinin "sağır kef" yerine normal "nûn" ve "ye" ile yazıldıkları dikkatimizi çeker.

- (s9)S: Kimiñ çōbānısın?
- (c9)C: Dimitraki Beg'in çōbānıyım.
- (s10)S: Ḳoyunlarıñ nerede?
- (c10)C: Yeñi köyüñ beri yanında.
- (s11)S: Pazarcıġa nereden geldiñ?
- (c11)C: Mecīdiyye ṭarafından geldik.
- (s12) S: Ḳanġı gün geldiñiz Pazarcıġa?
- (c12) C: Penc-şenbe güni geldik.
- (s13)S: Siz Pazarcıġa geldiñiz vaḳt Arnabud çōbānları nerede idi?
- (c13)C: Panayır yeriniñ ḳarşusundaki bağlıġıñ yanında idiler.
- (s14)S: Sen onlarıñ yanına uġradıñ mı?
- (c14)C: Uġradım.
- (s15)S: Niçün muʿārāża itdiñiz?
- (c15)C: "Niçün ḳoyunlarıñ egreginden geçiriyorsın?" diyü muʿārāża itdik?
- (s16)S: Arnabudile muʿārāża itdiñiz?
- (c16)C: Ḳanġısı oldıġını bilmem ṭanımıyorum.
- (s17)S: Muʿārāża itdiginiñ çocuḳ mı yoḫsa büyük adam idi?
- (c17)C: Ḳoca bıyıḳlı bir büyük adam idi, çocuḳ degildi.
- (s18)S: Siz muʿārāża itdigi[ñ]izde[451] kim kime urdı?
- (c18)C: Baña yalñız bir şamar urdı Arnabud.

[4b]

- (s1) S: Siz o aḫşam nerede yatdıñız?
- (c1)C: Ḳaṣabanıñ öte yanındaki çeşmelerde yatdıḳ.
- (s2)S: Seniñ süride ḳaç arḳadaşdıñız?

[451] "itdigiñizde"nin yerine "itdigimizde" şeklinde yanlış yazıldığı dikkat çekmektedir.

- (c2)C: Üç kişi idik.
- (s3)S: Seniñ silāḥıñ var mıdır?
- (c3)C: Hīç silāḥım yoḳdur.
- (s4)S: Arḳadaşlarında daḫı yoḳ mıdır?
- (c4)C: Yoḳdur.
- (s5)S: Arḳadaşlarınıñ adı nedir?
- (c5)C: Biri Radi ve biri Vasil ve biri daḫı benim.
- (s6)S: Siz gice oldığı vaḳt ḳoyunlarıñ yanında yatur mısıñız yoḫsa nevbet ile bekler misiñiz?
- (c6)C: Nevbet ile bekleriz.
- (s7)S: O aḫşam sāʿat dört beş rāddelerinde nevbetçi ḳanġıñız idi?
- (c7)C: Ḳoyunlar bekler idi ḳanġısı oldığını bilemiyorum. Ben ol vaḳt uyuyor idim.
- (s8)S: Gice silāḥ ṣedāsı hīç işitdiñiz mi?
- (c8)C: Ḫayır, hīç işit[me]dik.
- (s9)S: Petri kehyānıñ sürisiyle siziñ süriniñ arası ne ḳadar vardı?
- (c9)C: Yüz adım ḳadar var idi. [Eñ ḳaṣaba/ ḳışa] ṭarafında ben idim. Petri kehyānıñ sürisi bizden ilerü idi.
- (s10)S: Petri kehyānıñ çōbānı Yovan gice siziñ süriniñ yanından bārgīrli oldığı ḥālde tüfenk ile geçdi mi?
- (c10)C: Görmedim ve işitmedim [ve hem] merḳūm Yovan'ıñ bārgīri daḫı yoḳdur.
- (s11)S: Bu Arnabud çōbānınıñ uruldığını nereden işitdiñ?
- (c11)C: Bizi ṣabāḥleyin ḳuşluḳ vaḳti żabṭiyyeler ile ḳaṣabaya götürdiler. Ol vaḳt ḥükūmet ḳonaġında.

- (s12) S: Petri kehyānıñ çōbānı Yovan'ıñ muḳaddemen bu Arnabudlar ile bir gün muʿāraża ve ġavġā oldı mı ve işitmediñ mi?
- (c12)C: Ḫayır, hīç işitmedim, faḳaṭ "Aṣıl māl ṣāḥibi çōrbācı ile ḳoyunlar içün ġavġā itmişler." diyü işitdim.
- (s13)S: Sen o gice süriniñ yanında hīçbir yere ayrıldıñ mı?
- (c13)C: Ayrılmadım ve bir yere gitmedim.
- (s14)S: Bütün gice ḳoyunlarıñ yanında oldığını görenler var mıdır?
- (c14) C: Arḳadaşlarım gördü. Ben nereye gidecegim. Bir yere gitmedim ve gitmedigime kelīsāya gidüp [Astifatoz] olur yemīn iderim.
- (s15)S: Bu Yovan'ıñ muḳaddemden hīçbir gün sābıḳası var mıdır? Allāh içün ṭoġrı söyle; zīrā ṭoġrı söyledigine (s15/2) yemīn daḫı ideceksin.
- (c15)C: Ḫayır, hīçbir gün sābıḳası yoḳdur ve olmadığı ḳaryece kefīl olurız.
- (s16)S: Siz Olcı'dan Pazarcıġa gelinceye ḳadar bu Petri kehyānıñ sürisiyle berāber mi geldiñiz?
- (c16) C: Cümlemiz berāber geldik.
- (s17)S: Bu Arnabudlar da berāber mi idi?
- (c17)C: Arnabudlar bizim ile berāber degil idi anlar başḳa yoldan biz başḳa yoldan geldik Pazarcıḳ'da ṭopladıḳ.
- (s18) S:Bu Arnabud çocuġunuñ uruldığı Yovan'dan niçün şübhe idiyorlar?
- (c18)C: Niçün şübhe itdigini bilmem, faḳaṭ anıñ tüfengi var da anıñ içün şübhe idiyorlar ġālibā, lākin anıñ silāḥlarınıñ (c18/2) vilāyetden teẕkeresi var.Fenā adam olmuş olsa silāḥ virmezler idi.
- (s19)S: Bu Yovan yolda gelür iken ve Pazarcıḳ'da iken hīç tüfengi atdı mı?
- (c19)C: Her birimiz gitmişdir ḳoyunlar ile her birimiz bir ṭarafdan gelür tüfenk atup atmadığını bilmem.
- (s20)S: Bu söylediklerin ṭoġrı mıdır ve ṭoġrı oldığına parmaḳ başup yemīn ider misin?

- (c20)C: Ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ başup yemīn iderim.

(1) *Bende*

Niḳola kehyā

Parmaḳ başılmışdır.

(2) İşbu istinṭāḳ maʿrifet-i ʿāciz-ānemizle icrā olundıġı müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı.

(3) Fī 27 Eylūl sene 83[452].

(4) Mümeyyiz *[Ocalı]* Kātib: *Muṣṭafā Refīḳ* Mümeyyiz: *Ḥāfiẓ Muḥammed*

[5a]

(1) **Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeli Ostyan Kehyānıñ İstinṭāḳı**

Fī 23Eylūl Sene 81[453]

- (s1)S:Seniñ adıñ ve babanıñ adı nedir ve nerelisin ve ḳaç yaşındasın ve evli misin ve ṣanʿatıñ nedir?
- (c1) C: Adım Ostyan, babamıñ Milo'dur ve Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeliyim elli beş yaşındayım evliyim çōbānlık kehyāsı ve dülgerlikdir (c1/2) ṣanʿatım.
- (s2)S: Arnabudçōbānlarıyla nerede arḳadaş oldıñız?
- (c2)C: Ṭolcı'da ve Pasiḳa'da arḳadaş olduḳ.
- (s3)S: Ṭolcı ve Pasiḳa'dan Pazarcıġa ḳadar berāber mi geldiñiz?
- (c3)C: Onlar başḳa yoldan biz başḳa yoldan geldik Pazarcıḳ'da buluşduḳ.
- (s4)S: Pazarcıḳ'da siziñ sürileriñiz nere[de] idi Arnabudlarıñ ḳoyunları nerede idi?
- (c4)C: Pazarcıġ'ıñ öte yanında orman ve beyninde çeşme var bizim süriler orada idi Arnabudlarıñ sürileri panayır(c4/2) yeriniñ ḳarşusundaki bağlarıñ yanında idi.

[452] 27 Eylül 1283 Rumi tarihi, 9 Ekim 1867 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[453] 23 Eylül 1281 Rumi tarihi, 5 Ekim 1865 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- (s5)S: Siziñ sürileriñizi Arnabudlarıñ sürileriniñ yanından geçürdiler mi?
- (c5)C: Biz geçdik ilerüye gitdik. Meẕkū[r] çeşmeleriñ yanında yatdıḳ anlar meẕkūr bağlıġıñ yanında ḳalmışlar.
- (s6)S: Siziñ süri ile Petri kehyānıñ sürisiniñ araları ne ḳadar?
- (c6)C: Ḳoyunlarıñ ḳarışmayacaġı ḳadar yüz adım ḳadar arası var idi.
- (s7)S: Siz ḳaṣabadan ṭaraf[da] mı idiñiz yoḫsa iler[ü][de] mi idiñiz?
- (c7)C: Biz onlarıñ sürisiniñ ilerü ṭarafında idik.
- (s8)S: Bu Petro kehyānıñ çōbānı Yovan'ıñ bir yere gitdigini gördün mi?
- (c8)C: Hīç görmedim ve gitmemişdir ve ne Arnabudlar ile ġavġā itmiş ve ne alacaġı var ve ne virecegi vardır. Anıñ (c8/2) kehyāsı ẕaḫīre almaḳ içün nereye gitmiş idi. Bir miḳdār ser-ḫōş idi anıñ içün aḫşamdan merḳūm Yovan (c8/3) nevbet bekleyüpsāʿat dört beşden ṣoñra Yovan yatup Petri kehyā kendüsi ṣabāḥa ḳadar nevbet beklerdi ve irtesi (c8/4) gün bizi Pazarcıġa götürdiler.O çocuġı o Yovan öldirmemişdir. Onlar bağlıġıñ yanına idiler bağlardan(c8/5) üzüm çalmaġa gidüp urulmuş ve urulduḳdan ṣoñra āteş başına gelmesi veyāḫūd arḳadaşlarıñ gidüp (c8/6) götürmesi ve merḳūm Yovan'da tüfenk bulunması cihetle anıñ üzerine iftirā idilmesi meʾmūldür. Zīrā (c8/7) Pazarcıḳ Yüzbaşısı ve sāʾire keşfine gitdikleri vaḳt maḳtūlüñ oldıġı maḥalldeḳan ve sāʾir yinelenüp (c8/8) yerleri ḳarışdırmaḳ emāreleri ve tüfenk paçavraları ve sāʾiresi yoġ-ıdı bu işi bu çocuḳ yapmamışdır. (c8/9) Günāhı boynumuza.
- (s9)S: Bu söylediklerіñ ṭoġrı mıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ baṣup yemīn ider misin?
- (c9)C: Ṭoġrıdır ve ṭoġrı oldıġına parmaḳ baṣup yemīn iderim.

(2) *Bende*

Ostyan kehyā

Parmaḳ baṣılmışdır.

(3) Merḳūm Ostyan kehyānıñ daḫı işbu istinṭāḳ maʿrifet-i ʿāciz-ānemizle icrā olundıġı müşʿir işbu maḥalle şerḥle temhīr ḳılındı.

(4) Fī 23 Eylūl sene 81[454].

(5) Mümeyyiz *[Ocalı]* Kātib: *Muṣṭafā Refīḳ* Mümeyyiz: *Ḥāfiẓ Muḥammed*

(6) **Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeli Vasil Kehyānıñ İstinṭāḳıdır**

Fī 23 Eylūl Sene 81[455]

- (s10)S: Adıñ ve babanıñ adı nedir ve nerelisin ve ṣanʿatıñ nedir ve ḳaç yaşındasın ve bekār mısın?
- (c10)C: Adım Vasil, babamıñ Yorgi'dir, Filibe Pazarcıġında Otluḳ Ḳaryeliyim, ḳumpanya celbligi yaʿnī Pazara [getirtilmek], evliyim, (c10/2) ḳırḳ dört yaşındayım.
- (s11)S: Siz nereden geliyorsıñız?
- (c11)C: Ṭolcı ve Pasiḳa ṭarafından geliyorız.
- (s12)S: Pazarcıġ'a ne vaḳt geldiñiz?
- (c12)C: Geçen penc-şenbe güni geldik.

[5b]

- (s1)S: Bu Arnabud çōbānları daḫı meẕkūr penc-şenbe güni siziñ ile berāber mi geldiler?
- (c1)C: Onlar daḫı o gün oraya gelmişler.
- (s2)S: Arnabud çōbānlarıñ ḳoyunları ve [Petro] kehyānıñ sürisi o gice nerede idi ve araları ne ḳadar vardı?
- (c2)C: Arnabud çōbānlarınıñ sürileri panayır yeriniñ ḳarşusundaki bağlarıñ yanında ve [Petro] kehyānıñ sürisi Pazarcıġıñ öte yanında çeşmeleriñ yanında (c2/2) idi ve araları bir sāʿat ḳarīb idi.
- (s3)S: O penc-şenbe günüñ aḫşamısı yaʿnī cumʿa gicesi nerede idiñ?

[454] Adı geçen tārih.
[455] Adı geçen tārih.

- (c3)C: Pazarcıḳ içinde [Vasilaki]'niñ ḫānında idim ve bir refīḳim var idi.
- (s4)S: Bu Arnabud ve Murtażā'nıñ uruldıġını naṣıl ögrendiñ ve uruldıġı maḥalle gidüp gördün mi ve neresinden urulmuş ve uruldıġı maḥallde(s4/2) ḳan ve cān acısıyla [yinelenmiş] olup izi ḳalmış maḥall var mıydı?
- (c4)C: Arnabudlar biz ḫānda iken ṣabāḥleyin [bir de] gelüp ḫaber virdiler gidüp ḥükūmete ḫaber virdik ve "Kimden şübheñ vardır?" diyü suʾāl (c4/2) itdik.O tüfengi olan çocuḳdan şübhem var idi. Ṣoñra Yüzbaşısı ile gitdik."Çocuḳ āteş başında otururken urulmuş." (c4/3) didiler. Arnabudlar yüzbaşı ile ol ḳadar ḳan ve [yinelenme] ʿalāmeti çoḳ aradıḳ bulamadım veyāḫūd daḫı aradıḳ bulamadım ve baġlarıñ (c4/4) içinde daḫı urılup götürilmesi daḫı meʾmūl ve bu ḥāl ile ḳurşun arḳasından çıḳmamış dimişler ise de sonradan ġusl idiliyor (c4/5) iken arḳasından çıḳdıġını söylediler ve gice baġlar ṭarafından iki ḳurşun ṣedāsı geldigi ve naġra uruldıġını orada ṣabanlar yanında bulunan (c4/6) bir ʿOs̱mānlı çocuġunuñ daḫı duydıġı ḫaber alınmış ve iki ḳurşun ṣedāsını Pazarcıḳ'da geçende ḫānı ṣoyılan ḫāncı daḫı (c4/7) işitdigi ve merḳūm ʿOs̱mānlı çocuġı mez̲kūr naġrayı işitdigini merḳūm ḫāncı söylemiş oldıġı Pazarcıḳ müdīrligine [bu ḥabsleriñ] (c4/8) istinṭāḳı icrā olunduḳdan ṣoñra ḫaber virdim.

(1) *Bende*

Vasil kehyā

Bulġariyyü'l-ʿibāre imżā itmişdir.

(2) İşbu ṣūret aṣlına muvāfıḳdır. Fī 2 z̲ī'l-Ḥicce sene 83 ve fī 26 Mart sene 83[456].

*[*Meclis-i Cināyet-i Livāʾ-i Varna*]*

[456] 2 Zi'l-Hicce 1283 Hicri tarihi ve 26 Mart 1283 Rumi tarihi, 7 Nisan 1867 miladi tarihine tekabül etmektedir.

2.2.16. İstintakname No: 16

[1a]

(1) **Hū**

(2) **Dükkān Ṣāḥibi Yahūdī Lippo veled-i Penḳo'nuñ Taḳrīridir**

Fī 15 Mayıs sene [83][457]

(6) Bugün ṣabāḥleyin dükkānıma gelüp dükkānımıñ kilīdi başḳa kilīd ile kilīdlenmiş (4) oldığını gördigim ḥālde ḳomşu bulunan [Angel انكل] "Bu gice seniñ dükkānına iki Ḳazaḳ (5) girmiş oldığını bekçiler rāst gelerek birisini ḳaçırup birisini ṭutdılar. Kilīd (6) ḳırıḳ oldığından işbu kilīdle kilīdleyüp anaḫtārı baña bıraḳdılar." diyü söylemesiyle (7) "Anaḫtārı alup dükkānı açdım içinde żāyiʿ ātım var." diyü ifāde eyler.

- (s1) Żāyiʿ ātıñ nedir?
- **(c1)** Dükkānımıñ içinde olan maġazamdan beş yüz ġuruşluḳ altı büyük deri, (c1/2) dīger küçük derilerden de bir ḫaylī noḳṣān var, ammā ʿadedini bilmiyorum. Başḳa żāyiʿ ātım (c1/3) yoḳdur.

(8) *İmżā*

Lippo veled-i Penḳo

(9) **Ḳazaḳ Andriya'nıñ İstinṭāḳı**

- (s2) Adıñ ve babanıñ adı nedir?
- **(c2)** Adım Andriya, babamıñ adı [Miḫal میخائل]'dır.
- (s3) Nerelisin[458]?
- **(c3)** Ṭolcı ḳaṣabalıyım.
- (s4) Ḳanġı maḥallede sākinsin?
- **(c4)** Ḳazaḳ Maḥallesi'nde [Ḳomarofḳa قوماروفقه] denilen maḥallede.

[457] 15 Mayıs 1283 Rumi tarihi, 27 Mayıs 1867 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[458] Kaynak istintaknāme metni boyunca teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, ye ve normal nûn" ile yazıldığı bariz bir biçimde görülmektedir.

- (s5) Eviñ var?
- **(c5)** Ḫayır.
- (s6) Aḳrabāñdan kimseñ var mı burada?
- **(c6)** Anam babam sekiz sene muḳaddem ḫānemizi ṣatup sene ṭarafına gitdi idi, ikisi daḫı (c6/2) fevt olmuşdur.
- (s7) Burada ne ḫidmetde bulunursın?
- **(c7)** Maʿūnalarda ve balıḳçılıḳ ḫidmetlerinde bulunurum.
- (s8)Dün gice Lippo'nuñ dükkānını naṣıl açup girdiñiz?
- **(c8)** Ben dükkān açmadım. Ben ṭaş maʿūnalarında ṭāʾifeyim. Oraya giderdim. Daha ṭop (c8/2) atılmamış-ıdı. Beni bāġ-çe yanında ṭutdılar. Benim bir şeyden ḫaberim yoḳdur.
- (s9) Sen bekçiler bir arḳadaşıñla dükkānıñ içinde mūm ile rāst gelmişler (s9/2) ve size "Kimdir içerüde?" didiklerinde "Dükkān ṣāḥibi [Herşḳo هرشقو]'dur." dimişsiñiz.(s9/3) Soñra mūmı söndirüp iki bekçi ḳapu öñünde ḥāżır olduḳları (s9/4) ḫālde seniñ elinde bir ṭabanca ile ḳapuyı aralayup arḳadaşıñla ṭışarı (s9/5) uġrayup bāġ-çe ṭarafına ḳaçar iken arḳadaşıñ firār idüp seni bekçi (s9/6) Ḫalīl ṭutmuş ise de ʿabānı ṣırtından bıraġıraraḳ sen de daḫı ḳaçarken Yüzbaşı (s9/7) Aḥmed Aġa żabṭiyye ḳolıyla ḳarşu geldiginden arḳadaşını ṭutamayup seni(s9/8) ṭutmuşlar ve üzerinde çizmeñ içinde ve bıraḳdıġıñ ʿabā yeñinde işbu(s9/9)ṭabanca ve bıçaḳ ve bu timür ile bu bārūt boyñuzını ve kerpeden (s9/10) bulmuşlar ve o ḫālde sen Aḥmed Aġa'ya arḳadaşıñ [Ḫodor خدر] nāmında birisi(s9/11) ile birlikde dükkāna girdigini söylemişsin. Şimdi niçün inkār idiyorsın?
- **(c9)** Beni Yüzbaşı dögdi o sebebden söyledim, faḳaṭ ben o dükkāna girmedim ve arḳadaşım(c9/2) daḫı yoġ-ıdı.
- (s10)Yüzbaşıya naṣıl söylediñ?
- **(c10)** Ser-ḫōşdum. Ne söyledigimi bilmem, faḳaṭ bekçiler baġırırlardı. dükkāna girdigimizi.

- (s11) Sen ol vaḳt nereye gider idiñ?
- **(c11)** Ben Ḳazaḳ Maḥallesi'nde bir ḳarınıñ ondan ḳalḳup gider idim.
- (s12) O ḳarı naṣıl ḳarıdır?
- **(c12)** Ḳazaḳ Çizmeci [Ḫarasim]'iñ ḳarısınıñ ondan ḳalḳup gider idim.
- (s13) O maʿūnaya ne vaḳtden berü ṭāʾife ṭutulduñ?
- **(c13)** Ḳomisyon maʿūnasıdır. Ṭaş yüklü iki sefer seneye gitdim. Bu sefer daḫı gidecek(c13/2) idim.
- (s14) Bu ṭabanca ve bu şeyler kimiñdir?
- **(c14)** Bunlar benimdir, çünki ḳayıḳ ile gezici oldığımdan yanımda ṭaşırım.
- (s15) Bekçiler gelür de senden suʾāl itdigimiz gibi söylerler ise ne dirsin?
- **(c15)** Gelsün, söylesünler.

(10) İmżā

Andriya veled-i Miḫal

(11) **Çārşū bekçilerinden Ḫalīl bin Süleymānıñ Taḳrīridir**

- (s16) Senden suʾāl idecegimiz şeyʾ ṭoġrı söyleyecegine yemīn ider misin?
- **(c16)** Yemīn iderim.
- (s17) Yahūdī Lippo'nuñ dükkānına Ḳazaḳ Andriya'nıñ girdigini naṣıl gördüñ (s17/2) ise Allāh içün söyle.
- **(c17)** Ben dün gice sāʿat beş ṣularında ṭolaşmaġa nevbetim olan çārşūya gezer ve bu Yahūdī (c17/2) Lippo'nuñ dükkānı öñünden geçerken dükkān içinde mūm yandığını gördüm ve ḳapuya(c17/3) baḳup aṣılı kilīd yoḳ, ḳapu içerüden ḳapanmış ve Lippo'nuñ bir vaḳt giceleri **[1b]** (c17/4) dükkānına gelmez oldığını der-ḫāṭır iderek "Kim var içerüde?" diyerek ses itdim. (c17/5) "Dükkān ṣāḥibiyiz ve [Herşḳo]" diyerek Yahūdī lisānınca söyler gibi oldı. Bekçi Ferhād (c17/6) Aġa'yı çaġırmaḳ içün degnek urdum. Ferhād Aġa gelüp "Burada mūm yanıyor. (c17/7) Dükkān ṣāḥibi burada yatmaz ve işte

mümı söndirdiler.” didigim ḥālde Ferhād (c17/8) Aġa ile ḳapu öñüne geldik. Ḳapu aralanmış iki Ḳazaḳ ḳapu arasında baḳdıḳlarını (c17/9) yaḳdığımız kibrīt ile görildi ve ol ḥālde Ferhād Aġa, “Ellerinde ṭabanca var, (c17/10) ṣaḳın kendini!” dimesinden yan ṭarafa gizlendim. Ferhād ḳapu yanında iken elinde ṭabanca (c17/11) ile görülmüş olan Ḳazaḳ Andriya’yı arḳadaşı arḳadan itdiginiden ṭışarı (c17/12) Andriya uġradığı gibi üzerime düşdi. Ben ʿabāsı yeñinden ṭutdum. Arḳadaşı firār (c17/13) itdiginden Ferhād anıñ arḳasına düşdi. Ben anıñla boġuşurken ʿabāsını ṣırtından (c17/14) atup elimden ḳaçdı ve yeñi içinde ṭabancası yere düşdi idi. O ḥālde (c17/15) bağıraraḳ yüz adım ḳadar bāġ-çeye ṭoġrı ḳaçarken żabṭiyye ḳolı elinde ṭabanca (c17/16) olan Andriya Ḳazaġı ṭutdı. Arḳadaşı firār itdiginden ṭutılamadı. Ḳol żābiṭi (c17/17) Yüzbaşı Aḥmed Aġa ol ḥālde üzerine maʿūnaya itdi. Çizmesi içinde bir küçük (c17/18) bıçaḳ ve yuvarlaḳ bir timür ve bir boynuz bārūt ile ṭolu ve bir ḳurşun ḳalıbı (c17/19) ve bir kerpeden çıḳdı ve kendüsinden eṭrāf ḳomşular yanında olan (c17/20) suʾālde arḳadaşım [Ḫodor ضدر] nāmında birisi var idi. Ḫodor baña “Şu dükkān (c17/21) ṣāḥibi Yahūdīye ḫidmet-kār ṭutıldım, orada yatacağım.Sen daḫı berāber gel (c17/22) gidelim yatalım.” didiginden ben daḫı anıñla oraya gidüp “[Ḫodor ضدر] anaḫtār ile (c17/23) dükkān ḳapusunı açdı.” diyü cevāb virdi. Cümle ḳomşular bu ifādesini (c17/24) işitdiler. Bildigim bu ḳadardır.

- (s1) Dükkānıñ kilīdi ne ile açılmış idi?
- **(c1)** Ekser ile açılmış gibi göriniyor, çünki kilīd ḳırıḳdır.
- (s2) Dükkān ṣāḥibi Lippo’nuñ dükkānından bir ḫaylī debāġlanmış derileri (s2/2) żāyiʿ oldığını merḳūm iddiʿā idiyor. Merḳūm dükkāndan ol vechle deri (s2/3) alındığına dāʾir maʿlūmātıñ var mıdır?
- **(c2)** Öyle deriye müteʿallik şey ellerinde görmedik.

(1) *İmżā*

Ḫalīl bin Süleymān

(2) **Dīger Bekçi Ferhād bin Bekir’in İstinṭāḳıdır**

- (s3) Senden suʾāl idecegimiz şeyʾ ṭoġrı söyleyecegine yemīn ider misin?
- **(c3)** Yemīn iderim.
- (s4) Dün gice Yahūdī Lippo'nuñ dükkānına girmiş olan Ḳazaḳ Andriya'dan (s4/2) ṭolayı ṭoġrıca Allāh içün maʿlūmātıñ ne ise söyle.
- **(c4)** Taḫmīnen sāʿat beş şularında benim nevbetim bulunan çārşūda gezer iken arḳadaşım (c4/2) Ḫalīl Lippo'nuñ dükkānı öñünden şopasını urdığını işidüp yanına geldigimde (c4/3) şu dükkāniñ içinde mūm [yanayor يناير] idi ḫırsız oldığını andan añladım.(c4/4) İçerüde kim oldığını suʾāl itdigimde "Yahūdī lisānınca [Herşḳo هرشقو]'dur" dinilerek (c4/5) yanan mūm şimdi söndi." diyüp dükkān ḳapusunuñ aralanmış oldığını ve iki (c4/6) Ḳazaḳ ḳapu arasından baḳdığını yaḳdığımız kibrīt ile görir görmez Andriya Ḳazaġıñ (c4/7) elinde bir ṭabanca oldığı gözime ilişdi. "Ṣaḳın kendini!" diyü Ḫalīle söyler (c4/8) iken iki Ḳazaḳ birden ṭışarı uġradılar Andriya'yı Ḫalīl ve Ḫodor'yı (c4/9) ben ṭutmaġa çalışur iken Ḫodor firār eyledi. Andriya daḫı ber-taḳrīb Ḫalīl'iñ (c4/10) elinden ḳaçup mīrī bāġ-çesine ṭoġrı giderler iken "Ḳol." diyü bağırdığımızdan (c4/11) meger żabṭiyye Yüzbaşısı Aḥmed Aġa ḳarşu gelür imiş. Ḫodor firār idüp Andriya'yı (c4/12) ṭutmuş. Üzeri muʿāyene olundı çizmesi içinde bir küçük bıçaḳ ve yuvarlaḳ (c4/13) bir timür ile bārūt ṭolu bir boynuz ve bir ḳurşun ḳālıbı ile bir kerpeden ve ʿabāsı (c4/14) yeñinde bir ṭabanca çıḳdı ve kendüsinden eṭrāf ḳomşular yanında suʾāl olunup (c4/15) cevābında ḳaçmış olan arḳadaşım Ḫodor baña rāst gelüp "Şu dükkān ṣāḥibi (c4/16) Yahūdīye "Ben ḫidmet-kār ṭutıldım. Bu gice orada yatacaġım. Sen daḫı berāber gel (c4/17) yatalım." dimesiyle "Ben daḫı birlikde gidüp [Ḫodor] anaḫtār ile ḳapuyı açup girmiş idik." (c4/18) diyü söylediğini işitdigimi Allāh içün söylerim.
- (s5) Dükkānıñ kilīdi ne ile açılmış-ıdı?
- **(c5)** Ekser ile açılup kilīd ḳırılmış oldığı añlaşılıyor.
- (s6) Dükkān ṣāḥibi Lippo'nuñ dükkānından o gice bir ḫaylī debāġlanmış derileri (s6/2) żāyiʿ oldığını merḳūm iddiʿā idiyor. Merḳūm dükkāndan ol vechle (s6/3) deri alındığına dāʾir maʿlūmātıñ var mıdır?

- **(c6)** Öyle deriye müteʿallik̟ şey ellerinde görmedik.

(3) *İmżā*

Ferhād bin Bekir

(4) **Bekçileriñ muvācehesinde merḳūm Andriya'nıñ İstinṭāḳı**

- (s7) Ey Andriya! işte bekçilerden Ferhād ve Ḫalīl seni naṣıl gördüklerini ve ne ṣūretle (s7/2) ṭutdıḳlarını işte yüzine ḳarşu söylüyor. Ṭoġrı söyle Ḫodor dimiş (s7/3) oldıġıñ arkadaşın kimdir?
- **(c7)** Baña iftirā idiyorlar.O dükkānı açmadım ve girmedim.

[2a]

- (s1) Siz oradan bir ḫaylī kümeler daḫı almış oldıġıñızı dükkān ṣāḥibi Lippo (s1/2) iddiʿā idiyor. O kümeleri ne yapdıñız ve nereye götürdiñiz?
- **(c1)**Benim kümelerden daḫı hīç ḫaberim yoḳdur.

(1) *İmżā*

Andriya veled-i Miḫal

(2) **Merḳūmān Bekçiler ile merḳūm Andriya'nıñ tekrār İstinṭāḳı**

- (s2) Ey Andriya! bekçileriñ ve Yüzbaşı Aḥmed Aġa'nıñ ifādelerini işitdiñ (s2/2) ḥālā inkār itmekdesin. Şu arḳadaşın didiġiñ Ḫodor, kim ise (s2/3) nerelidir ve necidir? Söyle de anı buldıralım.
- **(c2)** Ben Ḫodor nāmında arḳadaşım oldıġını kimseye söylemedim. Öyle adam bilmem naṣıl (c2/2) söyleyeyim.
- (s3)O dükkāna sen yalñız mı girdiñ?
- **(c3)** Ben dükkānıñ nerede oldıġını bile bilmem.

(3) *İmżā*

Andriya veled-i Miḫal

(4) **Dükkān Ṣāḥibi Lippo'nuñtekrār İstinṭāḳı**

- (s4) Birḫaylī deri dükkānından alındığını iddiʿā idiyorsın. Ḥālbuki Andriya (s4/2) dükkāna girdigini külliyyen inkār idiyor ve merḳūm ṭutıldığı vaḳt gerek (s4/3) firār ideniñ ve gerek ṭutılan Andriya'nıñ ellerinde bir şey görilmemiş (s4/4) oldığını bekçiler ve Yüzbaşı Aḥmed Aġa ifāde idiyorlar, buña ne dirsin?
- (c4) Ben eyüce biliyorum mālımdan alınmışdır, ancaḳ ne diyeyim, belki evvelce dīger (c4/2) arḳadaşları alup bir ṭarafa aşurmuşlardır ẓann iderim.

(5) *İmżā*

Lippo veled-i Penḳo

(6) *İşbu istinṭāḳ-nāme derūnunda muḥarrer olan esʾile ve ecvibe ol vechle oldığını mübeyyin ve muṣaddıḳ işbu maḥalle şerḥ virilüp temhīr olunmuşdur.*

(7) *Fī 15 Nīsān sene 283*[459]

(8) Aʿżā: *[Marḳo]* Aʿżā: *[ ]* *Aʿżā: [ ]* Kātib: *[İbrāhīm Ḥaḳḳī]* Aʿżā: *[Ḳīymet Beg]* Aʿżā: *[ ]* Aʿżā: *[ ]*

Reʾīs-iMeclis-i Cināyet-i livāʾ-i Ṭolcı:

[Rāġıb Muṣṭafā]

[459] 15 Nisan 1283 Rumi tarihi, 27 Nisan 1867 miladi tarihine tekabül etmektedir.

2.2.17. İstintakname No: 17

[1a]

(1) **Hū**

(2) **ʿAsākir-i żabṭiyye üçünci ṣınıf mefsedetlerinden olup taḥarrī meʾmūriyyetinde istiḫdām olunan Ḥaḳḳī Efendi'niñ ifāde ve istinṭāḳı.**

Fī 28 Ramażān sene 290[460] yevm-i ṣalı

- (s1) Sen silk-i teftīşe ne vaḳt dāḫil olduñ ve ismiñ ve pederiniñ (s1/2) ismi nedir ve ḳaç yaşındasın ve fi'l-aṣl nerelisin?
- **(c1)** Bundan on māh-ı muḳaddem silk-i teftīşiñ üçünci ṣınıfına ḳayd olundum ve fi'l-aṣl (c1/2) Āsitāneli olup ismim Ḥaḳḳī ve pederimiñ ismi Muḥammed Emīn ve yigirmi altı yaşındayım.
- (s2) Sen şimdi umūr-ı teftīşiyyede mi yoġ-ısa başḳa bir meʾmūriyyetde mi (s2/2) istiḫdām olunuyorsın?
- **(c2)** Altı yedi ay ḳadar taḥarrī meʾmūriyyetinde yaʿnī Eylūlüñ yigirmi dört yigirmi beşinci günine ḳadar (c2/2) o meʾmūriyyetinde ve tārīḫ-i meẕkūrden berü ḫidmetinde istiḫdām olunmaḳdayım.
- (s3) Bedel-i iltizāmdan ẕimmet [tebriyesi] olan ve Çiftlik-i Hümāyūn Müdīrligi (s3/2) zamānıñ muḥāsebātı rüʾyetiniñ icrāsı-çün teşekkül iden (s3/3) ḳomisyon yaʿnī Ḥaleb'den Der-saʿādet'e firār itmiş olan (s3/4) Keyyālī-zāde fażīletlü Muṣṭafā Efendi'niñ buldırılup maḥalline irsāli-çün (s3/5) Bāb-ı Meşīḫat-Penāhī ile Maḳām-ı Ṣadāretden ve Ḫazīne-i Ḫaṣṣadan (s3/6) biribirini müteʿāḳib vürūd iden teẕākir-i żābıṭaya ḥavāle (s3/7) ve oradan mümā-ileyhiñ buldırılması-çün seniñle refīḳimleriñ (s3/8) olan Ḥamdī Efendi ve Ḥüseyn Ḥüsnī Efendi ve neferāt-ı żābıṭadan (s3/9) Ḥaḳḳī Aġa ṭarafına ḥavāle olunmuş oldıġından bunuñ şimdiye (s3/10) ḳadar bulunmamasına sebeb nedir?

[460] 28 Ramazan1290 Hicri tarihi, 19 Kasım 1873 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c3)** Ben taḥarrī meʾmūriyyetinden infiṣāl itmezden beş gün muḳaddem mümā-ileyh “Keyyālī-zāde (c3/2) Muṣṭafā Efendi’niñ buldırılması ḥaḳḳında Maḳām-ı Fetvā-Penāhīden Maḳām-ı Neẕāret-Penāhīye (c3/3) vürūd ile żābıṭaya ḥavāle ve oradan taḥarrīmeʾmūrlarına.” diyü işāret buyurulmuş (c3/4) olan bir ḳıṭʿa teẕkereyi görüp refīḳlerimizden taḥarrīye meʾmūr-ı neferāt–ı żābıṭadan (c3/5) Ḥaḳḳī Aġa’ya teslīm itdim ve bu bābda andan ṣoñra vürūd itdigi beyān olunan (c3/6) teẕākire[461] maʿlūmātım yoḳdur, ancaḳ meẕkūr teẕkereyi merḳūm Ḥaḳḳīʾye virdikden taḫmīnen (c3/7) on beş gün ṣoñra reʾīsimiz bulunan ʿAlī Efendi ṭarafından taḥarrī işine baḳılmaması (c3/8) emr olundıġı cihetle ben de terk ile ol vaḳtden berü teftīş ḫidmetinde istiḫdām(c3/9) olunmaḳdayım ve geçenPazar irtesi gününe gelinceye ḳadar mümā-ileyh Muṣṭafā Efendi’niñ bulunup (c3/10) bulunmadıġına dāʾirmaʿlūmātım olmayup faḳaṭ geçen gün (c3/11) nāẓır Paşa ḥażretleri ṭarafından mümā-ileyhiñ serīʿan bulunması żābıṭa müdīriyyetine emr ü tenbīh buyurulması (c3/12) üzerine orada mevcūd bulunan efendilere emr itmesiyle ben daḫı orada (c3/13) bulundıġımdan merḳūm Ḥaḳḳī ile berāber çıḳup çār-sū-yı kebīre ʿazīmet orada (c3/14) Ḥaleb tüccārından olup dükkānı olan Ḥalebli Bekir Efendi’ye mümā-ileyh Muṣṭafā Efendi (c3/15) suʾāl o daḫı dünki gün yanı başındaki terzīye elbise içün ölçü (c3/16) virdigini ve bu gün daḫı Bāyezīd Çāmiʿ-i Şerīfinde bulunması iḫtimālden baʿīd olmadıġını (c3/17) ifāde itmesi üzerine ṭoġrıca Bāyezīd Çāmisine gitdik ve bunı şaḫṣen ṭanımadıġımız **[1b]** (c3/18) Cihetle mümā-ileyh Bekir Efendi’niñ sāʿat onda çāmiʿe gelmesi tenbīh ḳılındıġından (c3/19) ve biz daḫı Ḥaḳḳī’yle orada oturmaḳda (c3/20) oldıġımız ḥālde Ḥamdī Efendi daḫı yanımıza gelüp namāz ḳıldıkdan ṣoñra (c3/21) Keyyālī-zāde mümā-ileyh Muṣṭafā Efendi’niñ çāmiʿe gelecegi Bekir Efendi’den(c3/22) taḥḳīḳ olunmuş oldıġı cihetle ve “Bu Muṣṭafā Efendi’yi siz Bāyezīd’de(c3/23) ve başḳa maḥallerde birḳaç defʿa görmüş oldıġıñız ḥālde ṭutmamışsıñız”(c3/24) diyü söyledim. Anıñ üzerine “Ben ḳabūl itmem. Saña(c3/25) kim söyledi?” diyerek ben de Ḥaḳḳī söylemiş (c3/26) oldıġını ifāde ile muʾaḫḫaren merḳūm Bekir Efendi ve Ḥaḳḳī ve

[461] [ḥaḳḳında] kelimesinin yazılması unutulmuş olabilir.

Ḥamdī Efendi (c3/27) ile berāber çāmiʿ içinde ṭolaşmaḳda iken şādurvān (c3/28) ḳapusundan girildigi ḥālde ṣaġ ṭarafından maḳṣūreniñ yanında (c3/29) olan sedd üzerinde Ḳurʾān tilāvet itmekde olan evlād-ı (c3/30) ʿArab'dan bir ẕātıñ yanına cümlemiz berāber gidüp o aralıḳ Ḥamdī (c3/31) Efendi ile Bekir Efendi ʿArabca ḳonuşmaġa başlamış (c3/32) ve laḳırdılarından mümā-ileyh Keyyālī-zādeorada olaraḳ (c3/33) Ḥamdī Efendi'ye gösterilmiş olması añlaşılmasıyla mümā-ileyh Ḥamdī (c3/34) Efendi'niñ arḳasından ayrılmayaraḳ nihāyet Ḳurʾān (c3/35) tilāvet iden merḳūm ʿArab'ıñ yanı başına Bekir Efendi ile oturup (c3/36) biz daḫı oturduḳ ve yine bunlar muttaṣıl lisān-ı ʿArab üzre (c3/37) laḳırdı itmekde oldıġından ve bu aralıḳ Bekir Efendi daḫı(c3/38) ḳalḳup gitdiginden on beş daḳīḳa ṣoñra Ḥamdī Efendi bizim (c3/39) yanımızdan ḳalḳup Keyyālī-zāde mümā-ileyh Muṣṭafā (c3/40) Efendi orada bulundıġı cihetle yanına oturdı (c3/41) ve bir çār-yek ṣoñra orada dördümüz berāber ḳalḳup (c3/42) Bāb-ı Żabṭiyyeye mümā-ileyh Keyyālī Efendi götürmek üzre çāmiʾden (c3/43) çıḳdıḳ Ben anlardan ayrılaraḳ gelüp (c3/44) żābıṭa müdīri ʿÖmer Beg'e ḫaber virmek üzre gelmiş isem de (c3/45) bulamadım. Ṣoñra anlar mümā-ileyh Keyyālī Efendi'yi Bāb-ı Żabṭiyyeye (c3/46) götürmüşler ve der-dest olundıġı güne ḳadar hīç görmedim (c3/47) ve ṭanımam.

- (s1) Ḥamdī Efendi mümā-ileyh Keyyālī-zāde'yi evvelce birḳaç defʾa gördigi ḥālde ṭutmamış (s1/2) oldıġını saña Ḥaḳḳī ne vaḳt söyledi?
- **(c1)** Keyyālī-zāde ṭutuldıġı gününüñ ṣabāḥleyin yaʾnī mümā-ileyhi (c1/2) aramaḳ üzre Sulṭān Bāyezīd Çāmiʿine gitdigimizde eṣnā-yı rāhda (c1/3) söyledi.

(1) 29 Ramażān sene 290

(2) *Teftīş-i ṣāliṣ*

Ḥaḳḳī

[2a]

(1) **Üçünci şınıf Teftīş meʾmūrlarından Āsitāneli Ḥüseyn Ḥüsnī Efendi'niñ ifāde ve istinṭāḳıdır. Fī 29 Ramażān sene 290**[462] **yevm-i çehār-şenbe .**

- (s1) Seniñ meʾmūriyyetiñ nedir?
- **(c1)** Ben bir sene muḳaddem teftīş meʾmūriyyetine ḳayd olundum. Teftīş işlerinde istiḫdām olunmaḳdayım.
- (s2) Taḥarrī işlerine ne vaḳtden berü baḳmaḳdasın?
- **(c2)** Sekiz, ṭoḳuz aydan berü taḥarrī işlerine baḳmaḳdayım.
- (s3) Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'niñ buldırılıp Ḥaleb Vilāyetine irsāli (s3/2) ḥaḳḳında Maḳām-ı Ṣadāretden ve Bāb-ı Fetvā-Penāhīle Ḫazīne-i Ḫāṣṣa (s3/3) Neẕāret-i Celīlesinden biri birini müteʿāḳib vürūd iden (s3/4) teẕākirden saña virilen oldı mı?
- **(c3)** Ben vāḳıʿā taḥarrī işlerinde bulunmaḳda isem de Keyyālī-zāde mūmā-ileyh Muṣṭafā Efendi'niñ (c3/2) buldırılması ḥaḳḳında vürūd itmiş olan teẕākirden ḳatʿā ḫaberim yoḳdur. Ḥattā (c3/3) geçen gün bu adam arandıġını eşitdim ve Ḥamdī Efendi Bāb-ı Żabṭiyye mūmā-ileyh Muṣṭafā (c3/4) Efendi'yi götürir iken Bāyezīd'de ḳaşıḳçılarda rāst geldim ve taḥarrīye meʾmūriyyetim (c3/5) Ḥamdī ve żabṭiyye Ḥaḳḳī Efendiler ṭarafından meṣelā "Filān yerde birisi var, anı al götür." diyü (c3/6) söylemeleriyle ben de anlarıñ ifādeleri üzerine söyledikleri adamları (c3/7) bulabildigim ḥāldegötürir teslīm ider ve ekṣerību miṣillü celb işlerinde istiḫdām (c3/8) olunurum. Ber-vech-i muḥarrer taḥarrīye meʾmūriyyetim bundanʿibāretdir.

[2b]

- (s1) Mūmā-ileyh Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'niñ buldırılması ḥaḳḳında olan teẕkerelerden (s1/2) sen hīç birisini görmediñ mi?

[462] 29 Ramazan1290 Hicri tarihi, 20 Kasım 1873 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c1)** Ḫayır, hīç birisini görmedim, faḳaṭ żābıṭadan ekṣerī böyle taḥarrī (c1/2) içün gelen teẕkereler ṭoġrıca Ḥalebli ikinci ṣınıf teftīş (c1/3) meʾmūrlarından ve mā-fevḳımızda āmir bulunan Ḥamdī Efendi'ye viriliyor.
- (s2) Mūmā-ileyh Muṣṭafā Efendi'niñ māhdan berü arandıġını sen hīç kimseden işitmediñ mi?
- **(c2)** Ne Ḥamdī ve ne de Ḥaḳḳī Efendiler söylemediler ve başḳa kimseden (c2/2) eşitmedim, ancaḳ Ramażān-ı Şerīfde Bāyezīd'de bulundıġım cihetle (c2/3) böyle bir adam arandıġını birinci ṣınıf meʾmūrlarından Rıżā Efendi'den (c2/4) geçen gün eşitdim.

(1) Fī 29 Ramażān sene 290[463]

(2) *Teftīş-i ṣānī*

Ḥüseyn Ḥüsnī

(2) **Neferāt-ı żābıṭadan olup taḥarrī ve ḫufye meʾmūriyyetinde istiḫdām olunan Ḥaḳḳī bin ʿAbdullāh'ıñ ifāde ve istinṭāḳıdır**

Fī 29 Ramażān sene 290[464], yevm-i çehār-şenbe

- (s3) Sen taḥarrī ve ḫufye meʾmūriyyetinde ne vaḳtden berü istiḫdām olunmaḳdasıñ?
- **(c3)** Seksen yedi senesi Nīsān ibtidāsından berü ve ḫufye ve taḥarrī (c3/2) meʾmūriyyetlerinde istiḫdām olunmaḳdayım ve nefer ve ḫufye maʿāş almaḳdayım.
- (s4) Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'niñ buldırılaraḳ Ḥaleb Vilāyet-i Celīlesine (s4/2) irsāli ḥaḳḳında Maḳām-ı Ṣadāret ve Fetvā-penāhīden ve Ḫazīne-i Ḫāṣṣa Neẕāret-i (s4/3) Celīlesinden müteʿāḳiben vürūd iden teẕākir saña virildi mi?
- **(c4)** Ḥamdī Efendi ve Ḥaḳḳī ve Ḥüseyn Ḥüsnī Efendiler ile ben taḥarrīye (c4/2) meʾmūr bulundıġımız cihetle bu miṣillütaḥarrī içün vürūdiden (c4/3) teẕākirl ve muḥarrerāt-ı sāʾire "żābiṭānıñtaḥarrī meʾmūrlarına." diyü (c4/4)

[463] Adı geçen tārih.
[464] Adı geçen tārih.

işāret olunaraḳ bize gönderiliyor ve kim bulunur ise alur (c4/5) veyāḫūd puṣulasını taḥrīr ider.

- (s5) Biz anları suʾāl itmedik. Keyyālī Efendi ḥaḳḳında gelmiş olan evrāḳı (s5/2) ṣorduḳ.
- **(c5)** Evet, Keyyālī Efendi ḥaḳḳında gelen evrāḳ daḫı bize virilmiş (c5/2) ve teẕkereler ṭaḳımıyla ben de ise de bir ḳıṭʿa telġrafiñ (c5/3) Ḥaḳḳī Efendi'ye ve puṣulasını daḫı dīger refīḳlerine virmiş (c5/4) oldıġı ḥālde anlar ṭarafından taḥarrīolundıġı gibi ben daḫı üç (c5/5) dört māhdan berü taḥarrī idüp gerçi mümā-ileyh İstanbul'da (c5/6) oldıġı ve ḫayriyye tüccarından olup vālide (c5/7) ḫānında sākin sipāhī-zādeler dimekle meşhur Necīb Beg'iñ (c5/8) aḳrabāsından oldıġını hem-şehrīlerinden Bekir (c5/9) Efendi ṭarafından ḫaber virilmesi üzerine oraya (c5/10) ve daha sāʾir gitdigi ḫaber alınmış ise de teṣādüf olunup (c5/11) bulunamdı, faḳaṭ geçen gün mümā-ileyh Muṣṭafā Efendi'niñ serīʾan (c5/12) bulunması içün Nāẓır Paşa ḥażretleri ṭarafından vuḳūʿ bulan (c5/13) emr żābıṭa meʾmūrı ṭarafından baña ve sāʾirlerine bi't-teblīġ **[3a]** (c5/14) Bunuñ üzerine Ḥaḳḳī Efendi'yle berāber buradan ḳalḳup çār-sū-yı kebīrden (c5/15) geçmekde iken belki ḳāʾim-maḳāmlıḳda bulunan Ḥalebli Bekir Efendi'ye bi't-teṣādüf mümā-ileyh (c5/16) Muṣṭafā Efendi'yi kendüsinden suʾāl itmemizle "Üç gün evvel burada (c5/17) çār-sūda terzīye ölçü virdi iḫtimāldir, bu gün Bāyezīd Çāmisine (c5/18) gelür." dimesiyle ben oradan ʿavdet idüp żābıṭa meʾmūrı ʿÖmer Beg'e (c5/19) ḫaber virdim. "Bugün bulunmalı." dimesi üzerine yine Bāyezīd Çāmisine gidüp (c5/20) Ḥaḳḳī ve Ḥamdī Efendiler ile mümā-ileyh Bekir Efendi'yi çāmiʿde buldum. Ḥamdī Efendi(c5/21) Bekir Efendi ile lisān-ı ʿArab üzerine ḫaylīce laḳırdı ve vaʿẓ efendiler (c5/22) ve tilāvet-i Ḳurʾān iden ḥāfıẓ efendiler cemāʿatlerini dördimiz dolaşdıḳ. (c5/23) Nihāyet büyük ḳapu ṭarafında tilāvet-i Ḳurʾān iden bir ḥāfıẓıñ yanında oturduḳ. (c5/24) Ṣoñra Bekir Efendi ile Ḥamdī Efendi berāber ḳaldıḳdan ṣoñra Ḥamdī Efendi Bekir Efendi (c5/25) gidiyor başḳa bir yerden maʿlūmāt alup gelüp ḫaber virecek(c5/26) ve ben de ḳapuya gidecegim siz isterseñiz burada dolaşın dimesi üzerine (c5/27) şübhe itdigim cihetle kendüsi ḳoyıvirilmeyecegini ve "Bunda bir iş var." diyerek (c5/28)

Ḥamdī Efendi'ye ifāde itdim. O da ḳapuya gideceğini ışrār itdi ise de (c5/29) ṣalıvirilmeyüp muṭlaḳ Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'yi Bekir Efendi yā saña (c5/30) gösterdi yāḫūd bir maʿlūmāt virdi."Bize söyle." diyerek Ḥaḳḳī (c5/31) Efendile ışrār itdik. Andan ṣoñra yine evvelki oturdığımız ḥāfıẓıñ (c5/32) yanına üçümüz berāber oturduk.

- (s1) Ṣoñra ne oldı?
- **(c1)** Ḥamdī Efendi bizim yanımızdan ḳalḳup Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'niñ(c1/2) yanına oturdı. ʿArabca laḳırdı itmege başladıḳlarında taʿrīf olunan(c1/3) eşkāl üzerine Keyyālī-zāde Ḥamdī Efendi'niñ yanına oturdığı adam (c1/4) oldığını añladıḳ. Oradan üçümüz berāber Keyyālī-zāde'yi alup żabṭiyyeye (c1/5) götürdük.
- (s2) Ḥamdī Efendi bu Keyyālī-zāde'yi birḳaç defʿa teṣādüf (s2/2) itdigi ḥālde ṭutmamış oldığını sen Ḥaḳḳī Efendi'ye (s2/3) ve sāʾirlerine söylemişsin öyle midir?
- **(c2)** Evet, bundan on gün muḳaddem "Keyyālī-zāde her gün Bāyezīd'de geziyor." diyü (c2/2) baña söylemiş ve ṭutılup götürilmediginiñ sebebini suʾāl eyledigimde, çünki (c2/3) kendüsi geçen şehr-i Eylūl'ün yigirmi altıncı günitaḥarrī meʾmūriyyetinden çıḳarılmış (c2/4) oldığı cihetle "Taḥarrī meʾmūrı degilim ki ṭutup götüreyim." diyü söylemiş (c2/5) ise de laṭīfe veyā bir [ġaraz][465] üzerine mi söyledi bilemem.
- (s3) Bu Ḥamdī Efendi nerelidir?
- **(c3)** Ḥaleblidir.
- (s4) Keyyālī-zāde de Ḥalebli oldığı ḥālde söylediginiñ vechle (s4/2) görmüş oldığı cihetle niçün ṭutup götürmemesine sebeb (s4/3) ne imiş?
- **(c4)** Sebeb Ḥamdī Efendi Keyyālī-zāde'niñ hem-şehrīsi bulundığı ve bunuñ yüzünden (c4/2) memleketince żarar göreceğini Ḥamdī Efendi muʾaḫḫaren żābıṭa müdīrine söylemiş (c4/3) olmasıdır Başḳa bir sebeb yoḳdur.

[465] "ġaraż" kelimesinin "ġarāz" şeklinde yanlış olarak yazıldığı dikkat çekmektedir.

(1) Fī 29 Ramażān sene 290[466]

(2) *Taḥarrī Meʾmūrı Bende Ḥaḳḳī*

[3b]

(1) **Hū**

(2) **İkinci şınıf teftīş meʾmūrlarından Ḥalebli Ḥamdī Efendi'niñ ifāde ve istinṭāḳıdır. Fī 29 Ramażān sene 290[467], yevm-i çehār-şenbe**

- (s1) Silk-i teftīşiyyeye ne vaḳt dāḫil oldıġınız ve fi'l-aṣl nerelisin?
- **(c1)** Fi'l-aṣl Ḥaleb ehālīsinden olup yetmiş ṭoḳuz tārīḫinde silk-i (c1/2) ʿasākir-i teftīşine ḳayd ile ol vaḳtden berü istiḫdām olunmaḳdayım.
- (s2) Taḥarrī meʾmūriyyetine ne vaḳt taʿyīn olunduñ?
- **(c2)** Taḫmīnen bundan beş māh muḳaddem taʿyīn olundum. Benimle berāber teftīş-i ṣāliṣ(c2/2) Ḥüseyn Ḥüsnī Efendi ve dīgeri teftīş-i ṣāliṣ Ḥaḳḳī Efendi ve dīgeri żabṭiyye neferātından (c2/3) ve ḫufye neferātından Ḥaḳḳī taḥarrī meʾmūriyyetine taʿyīn olunmuşlardır.
- (s3) Bir adamıñ buldırılması ḥaḳḳında vürūd iden evrāḳ size ne ṭarafdan (s3/2) ḥavāle olunur?
- **(c3)** Żābıṭa Müdīriyyetinden ḥavāle olunur.
- (s4) Kimiñ nāmına ḥavāle olunur?
- **(c4)** "Taḥarrī meʾmūrlarına." diyü żābıṭa [da] kātib Ḥüseyn Efendi(c4/2) yazusıyla ekṣerīsi ḥavāle olunur.
- (s5) Hem-şehrīñiz Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'niñ Der-saʿādet'e ṣavuşmasından ṭolayı (s5/2) buldırılmayaraḳ gönderilmesi ḥaḳḳında maḳām-ı fetvā-penāhī ve ṣadāret-ı ʿuẓmā ile Ḫazīne-i (s5/3) Ḫāṣṣa Neẓāret-i Celīlesinden vürūd iden teẕākir size ḥavāle olmuş mümā-ileyhiñ (s5/4) şimdiye ḳadar bulundıġı ḥālde teslīm olunmamasına sebeb nedir?
- **(c5)** Şimdiye ḳadar bulunamamış idi.

[466] Adı geçen tārih.
[467] Adı geçen tārih.

- (s6) Şimdi, Nāẓır Paşa ḥażretleri ṭarafından vuḳūʿ bulan emr üzerine derḥāl bulunmuş (s6/2) o vaḳte gelinceye ḳadar niçün bulunmamışdır?
- **(c6)** Mümā-ileyh Muṣṭafā Efendi'niñ bulunması içün taḥarrīden girü ṭurulmamış (c6/2) ise de maḥall-i iskānı maʿlūm olmadıġından ve hem-şehrīlerine (c6/3) ṣorulduḳça ṭoġrı cevāb [virmediklerinden وبلد كلنج] ve ben daḫı bundan (c6/4) taḫmīnen bir ay on gün muḳaddem taḥarrī işleri başḳasına ḥavāle(c6/5) olunaraḳ baḳmadıġımdan ve Ramażān'ıñ ibtidāsından çār-sūya (c6/6) meʾmūr ve muʾaḫḫaren [yaluya بالوع] gitdigimden bulunamamışdır.
- (s7) Uzun Ḥaḳḳī ve dīger Ḥaḳḳī Efendileriñ ifādesine göre sen mümā-ileyh(s7/2) Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'yi Sulṭān Bāyezīd'de bundan muḳaddem görmüş (s7/3) oldıġıñ gibi geçen gün Bāyezīd Çāmiʿinde Bekir Efendi vāsıṭasıyla buldıġıñız (s7/4) ṣırada daḫı ele virmemek ve muʾaḫḫaren netīce-i maṣlaḥat fenāya varacaġını (s7/5) añladıġınız cihetle mümā-ileyhi göstermeye mecbūr oldıġını ifāde itmekdedirler.(s7/6) Bu bābda bir diyecegiñiz var mıdır?
- **(c7)** Bu adamı ketm ü iḫfāya taṣaddī idişim anlarca (c7/2) ne emāre ve delīl ile maʿlūmdur veyā şimdiye ḳadar (c7/3) bu adamı gördigimi kendüleri veyāḫūd başḳa görüp de ḫaber (c7/4) virmişler de mi söylüyorlar? Bunı ḳabūl itmem.

[4a]

- (s1) Ben taḥarrīmeʾmüriyyetinden çıḳmadım Keyyālī-zāde'yi Sulṭān(s1/2) Bāyezīd'de birḳaç defʿa gördüm "Niçün ṭutmadıñ?" diyü vāḳiʿ olan (s1/3) suʾāle "Taḥarrīmeʾmürı degilim ki ṭutayım." cevābını virdiginiñ (s1/4) gibi geçenlerde żābıṭa meʾmüriyyeti ṭarafından bu adamı bulunması(s1/5) bi'ẕ-ẕāt saña ifāde olundıġı ṣırada "Yüzünden baña żarar (s1/6) gelür bulup götüremem." diyü cevāb virdigiñizi keẕālik (s1/7) merḳūmān ifāde idiyor.
- **(c1)** Keyyālī-zāde dinilen adam gerçi bizim hem-şehrī ise de kendüsiniñ şaḫṣen ṭanımam, (c1/2) faḳaṭ ismlerini işidirim, ancaḳ gerek merḳūmān Ḥaḳḳī Efendilere (c1/3) ve gerek żābıṭa müdīriniñ yanında öyle bir söz söylemedim, çünki buña (c1/4) hīçbir sebeb yoḳdur.

- (s2) Keyyālī-zāde Sulṭān Bāyezīd Çāmiʿinde Bekir Efendi ṭarafından(s2/2) irāʾe olundığı eṣnāda Bekir Efendi ayrılup gitmiş ve sen ṣoñra (s2/3) "Keyyālī-zāde'den ṭolayı maʿlūmāt götürecek (s2/4) ve ben de ḳapuya gidecegim." diyerek orada (s2/5) daḫı Efendi-i mūmā-ileyhi ketm ü iḫfā eylediğini söylüyorlar ne dersin?
- (c2) Burasını daḫı ḳabūl itmem.

(1) *Fī 29 Ramażān sene 290*[468]

(2) *[Ḥamdī]*

(3) Mūmā-ileyh Ḥamdī Efendi Mūmā-ileyhimā Ḥaḳḳī Efendilerle lede'l-muvācehe ṭarafeyn vāḳiʿ olan ifādelerini tekrār ile mūmā-ileyh (4) Ḥamdī Efendi żabṭiyye Aġa'nıñ ʿaleyhinde söyledigi şeyleriñ iṣbāt itmesi lāzım gelecegini beyān ve mūmā-ileyh Ḥaḳḳī Aġa (5) daḫı Ḥamdī Efendi'niñkendüsüne mūmā-ileyh Keyyālī-zāde ḥaḳḳında sözi yanında kimse bulunmadığı cihetle iṣbāt (6) idemeyecegini ʿilāveten der-miyān eylemişdir.

(7) *Fī 29 Ramażān sene 290*[469]

(8) *Teftīş-i ṣāliṣ*

Ḥaḳḳī [İsmāʿīl Ḥaḳḳī] [Ḥamdī]

[468] Adı geçen tārih.
[469] Adı geçen tārih.

2.2.18. İstintakname No: 18

[a1]

(1) **Hū**

(2) **Posta-ḫāne-i ʿĀmire tatarlarından ʿAbdu'lḳādir Aġa'nıñ ifāde ve istinṭāḳı**

Fī 15 Muḥarrem sene 291[470] yevm-i çehār-şenbe

- (s1) Adıñ babanıñ adı nedir ve nerelisin[471] ve ḳaç yaşındasın (s1/2) posta-ḫānede maʿāşıñ var mıdır?
- **(c1)** Adımʿ Abdu'l-ḳādir, babamıñ adı Muḥammed, ḳırḳ sekiz yaşındayım. Fi'l-aṣl (c1/2) Çemişgezekli'yim ve posta-ḫānede beşyüz yetmiş ġuruş maʿāşla tatarlıḳ (c1/3) itmekdeyim ve memleketimle Der-saʿādet'de müteʾehhilim. Buradaki ḫanım (c1/4) Timür Ḳapu'dadır.
- (s2) Posta-ḫānede ne vaḳt berü tatarlıḳ idersin?
- **(c2)** On sekiz on ṭoḳuz seneden berü muvaẓẓafen ve mülāzemeten tatarlıḳ iderim.
- (s3) Sen yalñız Anaṭolı'ya mı gidersin, yoġ-ısa Rūm ili'ye de (s3/2) gider misin?
- **(c3)** Memālik-i maḥrūseniñ posta işleyen maḥalleriniñ cümlesine tatarlıḳ ḫidmetiyle giderim.
- (s4) Güzerān iden ʿīd-i fiṭrıñ ikinci cumʿa irtesi güni Ḳonya'dan (s4/2) ḥareket idüp Aḳşehīr Posta-ḫānesine ḥīn-i mūvāṣalatıñda (s4/3) orada ne yapdıñ?
- **(c4)** ʿ Īd-i meẕkūruñ birinci penc-şenbe güni sāʿat beş rāddelerinde (c4/2) maʿiyyetimle ismleri ḫāṭırıma gelmeyen üç nefer sürici ve iki nefer süvārī (c4/3) żabṭiyye neferiyle ḥareket idüp ferdāsı cumʿa güni sāʿat iki aralarında (c4/4) Aḳşehīr Posta-ḫānesine gelmiş isem de Aḳşehīr'e bir sāʿat ḳala rākib

[470] 15 Muharrem 1291 Hicri tarihi, 4 Mart 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[471] Kaynak istintaknāme metni boyunca teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, ye ve normal nûn" ile yazıldığı bariz bir biçimde görülmektedir.

(c4/5) oldığım ḥayvān gice olmaḳ münāsebetiyle defʿaten yıḳılup ḥayvāndan (c4/6) düşmüş oldığımdan ṣaġ ḳolum ziyādece incinmiş ve çıḳmış oldığını (c4/7) muʾaḫḫaren acısından añladığım gibi o şırada yüzüm daḫı yere gelmiş (c4/8) oldığından burnum ve çehrem yaralı oldığı ḥālde baġlayup Aḳşehīr (c4/9) Posta-ḫānesine geldigimde posta müdīri Muḥammed ʿAlī Efendi'ye ol ṣūretle düşüp (c4/10) ṣaḳaṭlanmış oldığımı ifāde itdigimde "Ben hekīm ve cerrāḥ bilmem. Menzilci Ḥācı (c4/11) Misāʾil bilür, anı çaġıralım." dimesi üzerine menzilci-i merḳūmı (c4/12) çaġırup müdīr-i mümā ileyhiñ yanında "Ḳolum çıḳdı, bir çıḳıḳçı bul." diyü (c4/13) söyledigimde kendüsi çıḳıḳçı ve cerrāḥ bilmedigini beyān ve ben daḫı "Sen buralısın(c4/14) el-bette biliyorsin, haydi! meclise gidelim." diyerek yaḳasından (c4/15) ṭutup çekdigimde merḳūm Misāʾil ṣaġ omuzıma bir ṭoḳad urup (c4/16) ṣavuşup gitdi.

- (s5) Sen merḳūma urmadıñ mı?
- **(c5)** Ḫayır, urmadım.
- (s6) Urmadığıñ ḥālde o niçün saña bir ṭoḳad ursun?
- **(c6)** Ziyādece yaḳasından çekdigim içün ḳurtulmaḳ üzre baña bir ṭoḳad urdı (c6/2) ve gerçi muḳābeleten ben de aña urmaḳ lāzım ise de bālāda ifāde itdigim vechle (c6/3) ḳolum çıḳmış ve yüzüm yaralanmış oldığından muḳābele idemeyerek elimden (c6/4) ḳurtılup ṣavuşup gitdi.

[1b]

- (s1) Ṣoñra sen ne yapdıñ?
- **(c1)** Ṣoñra Aḳşehīr Ḳāʾimaḳāmı Efendi posta-ḫāneye gelüp baña "Sen (c1/2) ḥaḳḳlısın. Menzilci saña bir ṭoḳad urdığı ḫaber virilmesinden ṭolayı (c1/3) ben anı ḥabs itdim. Posta girü ḳalmasun, posta (c1/4) götür." dimişler ise de ber-vech-i muḥarrer ḳolum çıḳmış ve yüzüm (c1/5) yaralanmış oldığından bir cerrāḥ veyāḫūd çıḳıḳçınıñ celbiyle (c1/6) ʿale'l-uṣūl muʿāyene olunmaḳlığımı ve bu ḥāl ile posta alup (c1/7) gidemeyecegimi ifāde itmiş isem de "Burada hekīm ve cerrāḥ (c1/8) yoḳdur, postayı alup gideceksin." diyerek baña ṣūret-i (c1/9) cebriyyede beyān ve tenbīh itmişler ve bu bābda

kendülerinden bir ḳıṭʿa(c1/10) sened daḫı istemiş isem de, virmemişlerdir. Nihāyet beni (c1/11) üç dört kişi bārgīre bindirüp Der-saʿādet'e geldim.

- (s2) Sen gerek Misāʾil'iñ muʿāmele-i ḍarbiyyede bulunmasından (s2/2) ve gerek yüzün ve ḳolın saḳaṭ olaraḳ muʿāyene içün orada (s2/3) ne ḳadar müddet ḳaldın ve bundan ṭolayı postanıñ vaḳti ne ḳadar (s2/4) müddet teʾaḫḫur itdi?
- **(c2)** Postanıñ Aḳşehīr'den vaḳt ḥareketi ṣabāḥleyin sāʿat iki, iki buçuḳ (c2/2) rāddelerinde ise böyle ḳolum ve yüzüm saḳaṭlanmasından ve Misāʾil'iñ ile (c2/3) ol vechle mücādele idilmesinden ṭolayı iki buçuḳ sāʿat ḳadar teʾaḫḫur (c2/4) idüp rivāyet olundıġına göre oradan [ḥareketim] sāʿat (c2/5) beşde idi.
- (s3) Misāʾil saña urmuş oldıġı toḳaddan ṭolayı li-ecli'l-murāfaʿa (s3/2) ḥükūmet ḳonaġına gitdiñ mi?
- **(c3)** Ḫayır, ben gitmedim. Ḳāʾimaḳām posta-ḫāneye gelmiş ise de maḥkeme (c3/2) sebḳat itmedi yalñız muʿāyene ve tedāvī içün ışrār (c3/3) idigimden postanıñ taḫmīnen iki buçuḳ sāʿat ḳadar teʾaḫḫur itdigini (c3/4) bilürüm.
- (s4) Sen ḥayvāndan düşüp ḳolın çıḳmış ve yüzün yaralanmış (s4/2) oldıġına dāʾir ol bābda maḥallinden posta-ḫāneye vürūd (s4/3) iden mażbaṭa ve taḥrīrātda [ṣ]arāḥat[472] yoḳdur, yalñız "Menzilci (s4/4) Misāʾil'i ḍarb ve o daḫı saña muḳābeleten bir toḳad urmasından (s4/5) ve böyle muʿāmele-i ḍarbiyyede bulundıġından ṭolayı postanıñ vaḳt(s4/6) ve ḥareketi[473] beş sāʿat ḳadar teʾaḫḫur itdigine sen sebeb olmuşsun."(s4/7) diyü beyān ve işʿār olunuyor. Bu ḥāle göre seniñ böyle ḥayvāndan (s4/8) düşüp ḳolın çıḳmış ve yüzün yaralanmış oldıġına dāʾir (s4/9) vāḳiʿ olan ifāde ve iddiʿāñ vāhī göriniyor ne dersin?
- **(c4)** Maḥallinden vürūd mażbaṭa ve taḥrīrātda beyān olundıġına üzre (c4/2) ben muʿāmele-i ḍarbiyyede bulunup da posta-ḫāneniñ teʾḫīrine sebebiyyet

[472]Kaynak istintaknāmenin metninde "ṣarāḥat" kelimesinin sâd harfi ile yazılması gerekirken sin ile yazıldığı dikkatimizi çeker.
[473]Arapça kökenli olan "ḥareket" kelimesindeki ikinci üstünün yanlış olarak güzel "he" harfi ile gösterildiği dikket çekmektedir.

(c4/3) virmiş oldığım tebeyyün ider ise cezāma rāżīyim. Ḥālbuki bu mażbaṭa (c4/4) ve taḥrīrāt Aḳşehīr Posta müdīri efendi ṭarafından maḥallī meclisi'ne (c4/5) vuḳūʿ bulan ifāde ve iltimās üzerine yapılmış oldığından (c4/6) ben buña ḳanāʿat itmem ve rāżī degilim, çünki bālāda ifāde (c4/7) ve beyān eyledigim vechle ḥayvāndan düşüp ḳolum çıḳmış. **[2a]** (c4/8) ve yüzüm yaralanmış oldığını Aḳşehīr'e posta ile girdigimde ahālīden (c4/9) pek çoḳ kimseler gördigi gibi buraya geldigimde tatar aġasıyla (c4/10) Der-saʿādet posta-ḫāne müdīri efendi daḫı gördi ve ḥattābunlar (c4/11) ikisi berāber beni nāẓır efendi'niñ yanına götürdiler ve andan ṣoñra (c4/12) ḫānemde bir buçuḳ māh ḳadar yatdım ve taḥte'l-ḳalʿada bulunan çıḳıḳçıyı (c4/13) oġlum ʿOs̱mān Efendi vāsıṭasıyla getürüp tedāvī itdirdim. (c4/14) Ī̇cāb ider ise andan da suʾāl idiñ.

- (s1) Bu maḥallinden gelen mażbaṭa meʾāli yalan mıdır?
- **(c1)** Yüzümüñ yaralandığını ve ḳolımıñ çıḳdığını beyān ve işʿār itmemiş olduḳlarından ḥaḳḳsızdır

(1) *Fī 15 Muḥarremü'l-ḥarām sene 1291*[474]

(2) *[ʿAbdu'lḳādir veled-i Muḥammed]*

[474] Adı geçen tārih.

2.2.19. İstintakname No: 19

[1a]

(1) Ḳarantina Ṭabībī Mösyö [Brakit]]'in Mümeyyizlerden Ādem Efendi ve Ḥācı [Merḳato] ve [Ḳonomidi] Aġalar Ḥāżır olduḳları Ḥālde Ṭutılan İstinṭāḳı

Fī 22 Aġustos sene 90 [475]

- (s1) Bu geçen sene ḳarantina-ḫānede icrā olunan taʿmīrātıñ keşf-i evveli(s1/2) ḳaç biñ ġuruş idi ve keşf-i meẕkūr üzre emri (s1/3) tamāmıyla gelmiş-miydi?
- **(c1)** Vaḳt geçdiginden pek de ḫāṭırımda ḳalmadı, ancaḳ on sekiz biñ ḳuṣūr (c1/2) ġuruş üzerine keşf olundıġını ḫāṭırıma gelür ve ol keşf (c1/3) üzre daḫı emri gelmişdi.
- (s2) Bu taʿmīrāt üzre neẕāret itmek ve maṣārifāt-ı vāḳıʿayı (s2/2) ṣebt-i defter eylemek üzre Ülfet Efendi müteʿahhid taʿyīn (s2/3) olunmuş-ıdı. Merḳūm şehri ḳaç ġuruş maʿāşla taʿyīn olundı? (s2/4) Ve Ṭuzla ḳāʾim-maḳāmlıġından gelen istinṭāḳ-nāmeye naẓaran merḳūm (s2/5) bir hefte miḳdārı umūr-ı meʾmūriyysini icrā idüp andan ṣoñra (s2/6) keyifsiz oldıġı cihetle devām idemez imiş öyle mi ve idemedigi (s2/7) ḥālde yerine kim neẓāret iderdi?
- **(c2)** Ẓann iderim merḳūm Ülfet Efendiayda beş yüz ġuruş maʿāşla taʿyīn (c2/2) olunmuş-ıdı ve merḳūm bir hefte miḳdārı umūr-ı meʾmūresinde (c2/3) ṭurup andan ṣoñra keyifsiz oldıġı cihetle aradan üç gün (c2/4) geçüp gelmediginden ben ḳāʿim-maḳām-ı sābıḳ ʿĀrif Efendi'ye gidüp beyān-ı ḥāl eyledim. (c2/5) Mādem bu adam keyifsizdir umūr-ı meʾmūresini kim ifā idecekdir? Egerçi keyifsizligi (c2/6) [ḫurdī] bir şey ise bir şey degildir ben ne neẓāret iderim dimiş idim ve gicesi (c2/7) geldigini gördüm. Anıñ-çün ben daḫı el uzatmadım ve ṣoñra merḳūm üç günde (c2/8) dört günde bir öyle gelürdi. Zīrāher vaḳt gelmege ḳudreti yoġ-ıdı (c2/9) ve ḥesāb ṭutmaġa daḫı vaḳti olamazdı ve yerine kim neẓāret itdigini (c2/10) ve maṣraf defterlerini

[475] 22 Ağustos 1290 Rumi tarihi, 3 Eylül 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.

kim yazdıġını görmedigim içün bilmem, lākin işitdigime göre (c2/11) Dülger usta [Berikli] neẕāret ider imiş ve defteri daḫı merḳūm ider imiş.

[1b]

- (s1) Sen diyorsun ki: bu işlere Dülger Berikli neẕāret ve defterleri daḫı (s1/2) merḳūm ḳayd ider oldıġını işitdiñ. Ḥālbuki ol defterleri (s1/3) siziñ kātib Muḥammed Efendi ṭutdıġı ḳāʾim-maḳāmlıḳdan gelen istinṭāḳda görüldi. (s1/4) Bunuñ aṣlı yoḳ mıdır?
- **(c1)** Evet, aṣlı var imiş, velākin anıñ defter ṭutdıġını ben görmedim ve o daḫı (c1/2) baña ḫaber virmedi.
- (s2) Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīri ṣırada merḳūm Muḥammed Efendi ḳarantina-ḫāne usta (s2/2) ve ʿamelelerinden bir miḳdār usta ve ʿameleyi ḫānesine götürüp orada (s2/3) birçoḳ yerler yapdırmış. Bunlarıñ paraları nereden virilür idi?
- **(c2)** Muḥammed Efendi'niñ ḳarantina-ḫānede işleyen (c2/2) usta ve ʿamelelerden ḫānesine usta ve ʿamele götürüp ḫānesinde baʿż-ı şeyler yapdırdıġını işitdim, (c2/3) velākin bunlarıñ yevmiyyelerini nereden virdigini bilmiyorum.
- (s3) "Merḳūm Muḥammed Efendi gerek usta ve ʿameleleriñ yevmiyyelerini ve gerek (s3/2) lāzım gelen kerāste eṣmānını daḫı ḳarantina-ḫāne içün (s3/3) ṣarf olunacaḳ aḳçeden virir imiş." diyerek dülger usta (s3/4) Berikli ile sāʾirleri beyān eylemişler bunlarıñ beyānınıñ (s3/5) aṣlı yoḳ mıdır?
- **(c3)** Merḳūm Muḥammed Efendi ḫānesinde işletdirdigi usta ve ʿameleleriñ yevmiyyeleriyle (c3/2) lāzım gelen kerāste eṣmānınıñ nereden virdigini ben bilmem, velākin gerek (c3/3) ustalar ve gerek sāʾirleri ḳarantina-ḫāne içün virilen aḳçeden (c3/4) ṣarf eyledigini söyler ve ḥattā merḳūm Muḥammed Efendi ḫānesine usta ve ʿameleleri (c3/5) götürdigi güniñ ibtidāsında ustalar baña gelüp Muḥammed Efendi ḫānesine (c3/6) usta ve ʿamele götürdi ve paralarımı daḫı ḳarantina-ḫāne maṣārifinden (c3/7) tesviye idecek didiklerinde ben ṭarıldım. "Ḫayır, böyle şey olmaz.Açıñ (c3/8) göziñizi. Egerçi ḳarantina-ḫāne aḳçesinden ṣarf idecek olur ise (c3/9) vaḳtiyle ḫaber

viriñ. Ṣoñra siz mesʾūl olursıñız.” diyü merḳūmlara cevāb (c3/10) virdigimden birḳaç gün ṣoñra merḳūm Muḥammed Efendi’yi bulup ustalarıñ (c3/11) baña olan ifādelerini söyledigimde gerçi evine usta ve ʿamele götürmüş, (c3/12) ancaḳ anlarıñ yevmiyyeleriyle maṣārifāt-ı sāʾireyi kendi kīsesinden ṣarf idecegini (c3/13) ve ḳarantina-ẖāne aḳçesine kendüsiniñ el uzatmadıġını ifāde eylemiş idi **[2a]** (c3/14) Ve andan ṣoñra ustalar bir kerre daha gelüp bu miṣillü sözleri ẖaber virmemiş idi.(c3/15) Anıñ-çün ben daḫı maʿlūmat alamamışdım. Bu işiñ tekmīlinden ṣoñra (c3/16) ben daḫı ṭuymaġa başladım.

- (s1) Ġardiyan Muḥammed ʿAlī ile Muḥammed Efendi’niñ uşaġı ḳoncoloz (s1/2) Ḥüseyn daḫı işlerle miydiler ve bunlara ḳaçar ġuruş gündelik (s1/3) virirler idiler?
- (c1) Ġardiyan Muḥammed ʿAlī ustalara neẓāret itmek üzre yevmiyye on iki (c1/2) ġuruş gündelik virdikleri miṣillü Muḥammed Efendi’niñ uşaġı Ḥüseyn (c1/3) daḫı yevmiyye sekiz ġuruş virdiklerini işitdim, velākin ṣoñradan işitdim. (c1/4) Evvelce işitmiş olaydım mümkin degildi.
- (s2) Bu usta ve ʿameleler orada ḳaç ay işlediler? (s2/2) Ve müsāʿade buyurılan aḳçeden ne miḳdār iḫtilās vuḳūʿa (s2/3) gelmiş idi?
- **(c2)** Ne miḳdār vaḳt işledikleri ẖāṭırıma gelmiyor. Ẓannıma göre iki buçuḳ (c2/2) ay miḳdārı işlediler ve maṣārifāt-ı meẕkūreniñ keşf-i (c2/3) ṣānīsinde yedi biñ bu ḳadar ġuruş ve tekrāren vuḳūʿ bulan keşf-i (c2/4) ṣālişde altı biñ bu ḳadar ġuruş iḫtilāsāt vuḳūʿ buldıġı (c2/5) añlaşıldı.
- (s3) Ġardiyan başı ol maṣraf aḳçelerinden bir dōlāb ve bir dīvān (s3/2) ṣandıḳ yapdırmış aṣlı var mı?
- **(c3)** Evet, yapdırdı, velākin ḳarantinaya olan lüzūm üzre yapdırdı. (c3/2) Kendi ẕātı içün degildir.
- (s4) Bu güzel, ammā kātib Cuvani ile Muḥammed Efendi daḫı birer ʿarabā (s4/2) yapdırmışlar. Buda ḳarantina-ẖāne içün midir?

- **(c4)** Evet, bunlar çocuḳlar içün birer ufaḳ ʿarabā yapdırdılar, velākin (c4/2) anlara ṣarf olunan büyük maṣraf degildir.
- (s5) Ḳāʾim-maḳāmlıḳdan gelen istinṭāḳda yüz ġuruşluḳ miḳdārı (s5/2) seniñ daḫı maṣrafıñ olmuş aṣlı var mı?
- **(c5)** Evet, aṣlı vardır, velākin ḳarantina-ḫānede lüzūmı olan şeyler (c5/2) içün yapdırdım. Nefsim içün degildir ve yapdırdıġım şeyler yazu-ḫāne içün (c5/3) bir taḫta dīvān taḫtalarını ve ḳarantina-ḫāne bardalarını yapdırdım. Başḳa şey (c5/4) yapdırmadım.

[2b]

(1) Ṭuzla Ḳarantina-ḫāne maṣārifātınca Vuḳūʿa Gelen İḫtilāsātdan ṭolayı iskelesi Dülger usta Berikli'niñ Meclis-i İdāre Aʿżālarından Edīb Efendi ile Broḳobi ve Ḫristo Aġalar Ḥāżır Olduḳları Ḥālde Ṭutılan İstinṭāḳı.

Fī 3 Eylūl sene 90[476]

- (s1) Ṭuzla ḳarantina-ḫānesiniñ taʿmīrine ne vaḳt başlamış idiñiz ve orada (s1/2) ne ḳadar dülger ve ne ḳadar yapucı ustası işlerdi?
- **(c1)** Anıñ taʿmīri bir seneye yaḳın oldıġından ne vaḳt bedʾ olundıġı ḫāṭırımda (c1/2) ḳalmadı. Bir şāgirdle ben ve usta Yaḳomi yalñız şāgirdsiz ve Ṭuzlalı (c1/3) dülger Paolo ve dülger [Aḳliyanti اقليانتى] ve dülger Lifori ve dülger Petro Candan ve (c1/4) dülger Leftri ve Ṣoġori ve yapucı ustası Ḥācı Ṭofi ve [Ṭoġli طوغلى] ve [Telpisi تلبيسى] (c1/5) ve daha bir ḫaylī yapucı ustası işlemiş idi ise vaḳt geçdiginden ḫāṭırımda (c1/6) ḳalmadı.
- (s2) Bu taʿmīrātıñ üzerine müteʿahhid Ülfet Efendi degil miydi ve mümā-ileyh (s2/2) ḳaç gün ḳadar gelüp neẓāret eyledi ve taʿmīrāt işi (s2/3) ne ḳadar vaḳt sürdi?
- **(c2)** Evet, Ülfet Efendi müteʿahhid idi ve mümā-ileyh bir hefte ḳadar gelüp ve neẓāret (c2/2) itdi. Ṣoñra ḫaste oldıġından yerine ḳarantina kātibi Muḥammed Efendi'yi vekīl (c2/3) taʿyīn eyledi ve taʿmīrāt-ı meẕkūrede ben on beş gün miḳdārı işledim.(c2/4) Andan ṣoñra başḳa yerde işlerdim, velākin

[476] 3 Eylül 1290 Rumi tarihi, 15 Eylül 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.

ol taʿmīrāt bir aydan ziyāde (c2/5) sürmüşdi, velākin orada olmadığından ne ḳadar vaḳt oldığı bilemem.

- (s3) Be-her gün işleyen usta ve ʿameleleriñ esāmī ve miḳdārını (s3/2) ve alınan kerāsteniñ cinsi ve envāʿını be-her gün ṣebt-i defter (s3/3) itmezler miydiler? İtdikleri ḥālde ol defteri kim ṭutardı?
- **(c3)** Ḳarantina ġardiyanı Arslan oġlı Muḥammed yazardı ve gice olunca (c3/2) ḳarantina kātibi Muḥammed Efendi'ye götürür. O da kendi defterine naḳl iderdi (c3/3) ve bu ḫidmetine muḳābil merḳūm Muḥammed ʿAlī'ye daḫı yevmiyye sekiz ġuruş virilür idi.
- (s4) Orada işleyen dülger ve üstādlarıñ yevmiyyeleri (s4/2) ve gerek be-her gün alınan ṭaş ve alçı ve kireç ve sāʾire-i (s4/3) kerāsteniñ eṣmānı yine ol güniñ gicesi mi virilür idi (s4/4) yoḫsa hefte başı mı virilür idi?
- **(c4)** Ḫayır, cümlesi hefte başı ḥesāb görilerek cümlesiniñ daḫı yevmiyye (c4/2) ve eṣmānı hefte başı virilür idi.

[3a]

- (s1) Be-her hefte başı virilecek olan aḳçeyi māl ṣandıġından (s1/2) kim alur ve usta ve sāʾireye kim virirdi idi?
- **(c1)** Mūmā-ileyh Muḥammed Efendi bir heftelik defteri tanẓīm ider ve bize gönderir ve biz daḫı (c1/2) müteʿahhid Ülfet Efendi'ye götürür virir idik ve yine anıñla berāber ḥükūmete (c1/3) gider ve defteri irāʾe iderek muḥarrer olan aḳçeyi merḳūm Ülfet (c1/4) Efendi sened virerek ṣandıḳdan alur ve bize teslīm ider ve "Götür, Muḥammed Efendi'ye (c1/5) vir." diyü tenbīh iderdi. Biz daḫı oldığı gibi aḳçeleri teslīm iderdik (c1/6) ve muḥammed Efendi daḫı kimlere aḳçe virilecek ise ḥesābını gördükden ṣoñra (c1/7) yine aḳçeleri bize teslīm itdikden ṣoñra biz daḫı herkese ḥaḳḳını virir idik.
- (s2) Mādem ol Muḥammed Efendi defter yapardı.Ülfet Efendi ṭarafından (s2/2) kendüye aḳçeleri götürdükden ṣoñra anıñ yine ḥesāb idüp de (s2/3) yine sizeparayı virmek ne iḳtiżā iderdi?

- **(c2)** Biz Muḥammed Efendi'ye ḳāʾim-maḳāmlıġa taḳdīm olunan defter mūcibince alınan (c2/2) aḳçeyi Ülfet Efendi ṭarafından götürüp teslīm eyledigimizde mümā-ileyh (c2/3) ol ṣırada ḫānesini yapdırmaḳ üzre ḫānesinde işletdirmiş oldıġı (c2/4) usta ve ʿameleleriñ yevmiyyeleriyle sāʾire-i kerāsteniñ aḳçesini mevcūd aḳçeden (c2/5) ḥesāb iderek ayırır ve ḳuṣūrını ḳarantinada işleyen usta ve ʿamelelerile (c2/6) sāʾire-i maṣārifāta iʿṭā olunmaḳ üzre benimle usta [Yaḳomi يانوبى]'ye teslīm eylerdi ve (c2/7) kendi evinde işleyen usta veʿamele yevmiyyeleriyle sāʾire-i eṣmānından başḳa olaraḳ (c2/8) yevmiyye ikişer ʿamele yevmiyyesi virdigi ġardiyan Muḥammed ʿĀlī ile uşaġı Ḳoncoloz (c2/9) Ḥüseyn'iñ daḫı yevmiyyelerini kendüsi alurdı.
- (s3) Muḥammed Efendi'niñ ḫānesinde işleyen ustalar ve ʿameleler ne ḳadar (s3/2) ve kimler idiler ve orada ne müddet iş işlendi?
- **(c3)** Dülger Petro Candan ve Ṣoġori ve yapucı Telpisi ve bir daha var idi, (c3/2) velākin kim oldıġıḫāṭırımdan çıḳdı ve yevmiyye baʿżı beş ve baʿżı yedi ʿamele daḫı işlerdi, (c3/3) velākin ḫāṭırımdan çıḳdı ve mümā-ileyh Muḥammed Efendi yevmiyye-ḫānesinde işleyen (c3/4) usta ve ʿameleleriñ ismlerini ḥükūmet taḳdīm olunan deftere ḳayd itmezdi, (c3/5) velākin ḥesāb ider. Bunlarıñ yevmiyyeleri ḳaç ġuruş ider ise ol aḳçeyi (c3/6) mīḫ ve taḫta ve sāʾire-i kerāste üzerine żamm iderdi ve lāzım olacaḳ kerāsteyi (c3/7) ḳarantina-ḫāne kerāstesine ʿilāve iderdi ve alçıcı yevmiyye mümā-ileyhiñ ḫānesine (c3/8) götürdigi alçıyı ḳarantina-ḫāneye daḫı götürdigi alçı ile berāber bunları Muḥammed Efendi (c3/9) ḥesāb idüp ḥükūmete taḳdīm olunan deftere idḫāl iderdi.

[3b]

- (s1) Mümā-ileyh Muḥammed Efendi'niñ ḫānesine götürilen alçı ve kireç ve ṭaşı ḳarantina- (s1/2) ḫāneye gelen kireç ve ṭaş ve alçı ile ḥesāb olunaraḳ bunlarıñ (s1/3) cümlesini ḳarantina-ḫāneye ṣarf olunacaḳ aḳçeden virildigi ṭaş[çı] ve alçı[cı] (s1/4) ve kireç[çi]ler bilürler mi ve bu paraları sen mi virir idiñ yoḫsa Muḥammed Efendi mi (s1/5) virirdi?

- **(c1)** Evet, bilürler idiler. Şöyle bilürler idiler: İdiler[477] ki, hefte başı oldığında (c1/2) ṭaş ve kireç alçı behāları ne miḳdār bāliġ olmuş idi ise anları (c1/3) mümā-ileyh ḥesāb idüp biz daḫı alçıcı ve ṭaşçı ve kireç[ç]ilere virir idik. (c1/4) Kendüsi ḫānesine gelen ṭaş ve kireç ve alçı behāsı virmedi, faḳaṭ mümā-ileyh (c1/5) evinde işleyen ustalarına kendüsi virirdi ve ol parayı de sāʾire-i (c1/6) kerāste üzerine ḥesāb itdigi faẕladan ayırır da kendüsi virir idi.
- (s2) Sen ibtidā didiñ ki: ḳarantina-ḫānede on beş gün miḳdārı işlediñ (s2/2) ve andan ṣoñra başḳa yere giderdiñ. Şimdi söylediginiñ sözleriñe (s2/3) baḳılınca evvel söylediginiñ sözüñ aṣlı olmayacaḳ[mış] gibi añlaşılur (s2/4) yoḫsa sen başḳa yerde işler de yine hefte başı gelür orada (s2/5) ḳumanda mı iderdiñ?
- **(c2)** Ben orada üç hefte miḳdārı işledim, velākin aralıḳda olan (c2/2) Yortu ve Pazar günler çıḳınca taḫmīnen on beş veyā on altı gün miḳdārı (c2/3) işledim ve bundan ṣoñra bu paraları aṣḥābına usta Yaḳomi virir idi (c2/4) yoḫsa oradan ayrıldıḳdan ṣoñra ġayri gidüp ve ol işlere ḳarışmazdım.
- (s3) Mümā-ileyh "Muḥammed Efendi iḳtiżā iden kerāsteleri ḫānesine ḳarantina- (s3/2) ḫāneden gönderir idi." didiñ. Gönderdigi kerāsteler ne cins (s3/3) ve ne miḳdār idi ve kimler ile gönderirdi?
- **(c3)** Ṭoġrısı her vaḳt göremezdim, çünki ḳarantina-ḫāne vāsiʿ bir maḥalldir, (c3/2) faḳaṭ bir gün usta Petro ile üç ʿaded mertek gönderdigini ve ne ḳadar (c3/3) ḳarantina-ḫāneden cām çıḳdı ise anlar ile ṭolmalardan çıḳan kerāsteleri (c3/4) daḫı yolladıġını gördüm ve "Bunları nereye götüreceksiñiz?" diyü ṣordum. (c3/5) "Muḥammed Efendi'niñ evine götürecegiz." didiklerinden ben daḫı Muḥammed Efendi'ye (c3/6) gidüp ṣordum ise "Evet, ben emr itdim, götürsün." diyü baña cevāb virdi (c3/7) ve lāzım olacaḳ kireci daḫı her dāʾim gönderdigini görürdüm.

[4a]

- (s1) Mümā-ileyh Muḥammed Efendi'niñ ḫānesine ḳarantina-ḫāneden bu miṯillü (s1/2) kerāsteleri gönderdigini başḳa bilenler yoḳ mıdır?

[477]Mükerrer yazılmış olabilir.

- **(c1)** Yābunları Muḥammed Efendi ẕāten gizlü göndermezdi. Āşikār gönderirdi (c1/2) ve ḳarantina-ḫānede işleyenler görürler idiler.
- (s2) Mādem sen mümā-ileyh Muḥammed Efendi'niñ ḳarantina-ḫāne maṣārifātı (s2/2) aḳçesinden kendi evi taʿmīrine bir ḫaylī aḳçeler ṣarf eyledigini (s2/3) ve ḳarantina-ḫāneniñ kerāste ve sāʾirelerini kendi evine naḳl(s2/4) itdigini bilür idiñ bu işleri ḥükūmete o da olmaz ise (s2/5) müteʿahhid Ülfet Efendi'ye veyāḫūd ḳarantina ṭabībine ne içün (s2/6) ḫaber virmediñ?
- **(c2)** Biz yevmiyyemize baḳardıḳ ve bu keyfiyyetleri ḳarantina ṭabībine usta Yaḳomi (c2/2) ḫaber virmiş idi ve Muḥammed Efendi neler yapdırdığını görmek üzre (c2/3) usta Yaḳomi'ye tenbīh eylemiş idi ise de muʾaḫḫaren "Gitme iḳtiżāsı (c2/4) yoḳdur." diyü cevāb virmiş idi ve bu işleri ṭabīb bilürdi, (c2/5) velākin ḥükūmete veyāḫūd müteʿahhide söylemedik.
- (s3) Ḳarantinada ustalar işler iken hekīm gelüp ne yapdıḳlarını (s3/2) görmezmiydi ve Muḥammed ʿAlī ile Ḳoncoloz Ḥüseyn yevmi ikişer (s3/3) ırġad gündeligi aldıḳlarından maʿlūmātı var mıydı?
- **(c3)** Evet, hekīm her gün gelür. Ustalar işler iken görürdi, velākin (c3/2)Muḥammed ʿĀlī ile Ḳoncoloz Ḥüseyn'iñ ikişer ʿamele yevmiyyesi aldıġından (c3/3) maʿlūmātı yoġ-ıdı.
- (s4) Yā bu işler devlet işi oldıġını siz pek aʿlā bilürdiñiz.(s4/2)Böyle devlet ebniyesine ṣarf olunan aḳçeyi mümā-ileyh Muḥammed Efendi(s4/3) gün-ā-gün yollar ile alup da evine ṣarf eyledigi ḫālde siz (s4/4) mesʾūl olacaġıñızı hīç düşünmez miydiñiz mi? Eger düşünür idiñiz (s4/5) bu işleri vaḳtiyle ḥükūmete ḫaber virir idiniz. Bu taḳdīrce bu iḫtilāsāt (s4/6) cümleñiziñ raʾy ve ittifāḳı ile oldı. Buña diyeceksiñ?
- **(c4)** Muḥammed Efendi'niñ bu işleri itdigini biliyordum, velākin gerek ḥükūmete (c4/2) ve gerek müteʿahhide ḫaber virmege düşünmedim ve ʿaḳlım kesmedi.
- (s5) Ṭuzla ḳaʾim-maḳāmlıġından gelen istinṭāḳlara naẓaran mümā-ileyh (s5/2) Muḥammed Efendi lāzım gelen defteri kendüsi tanẓīm ider imiş,

velākin (s5/3) maṣārifāt-ı vāḳıʿayı siz söyler o da yazar imiş ve kendüsi eline(s5/4) hīç para almaz imiş ve evine paraları kendüsi ṣarf eyler imiş. (s5/5) Bu taḳdīrce seniñ paraları götürüp de Muḥammed Efendi'ye virdigiñi ve o daḫı **[4b]** (s5/6) Kendi enteressosi vechle ḥesāb görüp (s5/7) ġuruşı kesüp ḳuṣūrını yine teslīm eylediğini bilen ve gören var mı?

- **(c5)** Ḫayır, gören yoḳdur, velākin mādem müteʿahhid Ülfet Efendi'niñ vekīli idi (c5/2) gören olmaḳlıġa ḥācet ḳalur mı?
- (s1) Ülfet Efendi'yi birisiniñ yanında mı vekīl (s1/2) eyledi yoḫsa mā-beynlerinde mi? Ve Muḥammed Efendi Ülfet (s1/3) Efendi'niñ vekīli oldığı taḳdīrce sen Ülfet Efendi ṭarafından (s1/4) be-her hefte ḥükūmetden alınan parayı Muḥammed Efendi'ye (s1/5) götürüp teslīm eylediginiñ ḥālde sen yalñız gündelikleriñ ile (s1/6) ker[ā]ste daḫı ṣatmış iseñ anlarıñ eṣmānını almaḳlığıñ (s1/7) lāzım gelürdi. Sāʾir ustalar ile ʿameleleriñ yevmiyyelerini (s1/8) ve alınan ṭaş ve sāʾire behālarını daḫı eṣḥābına (s1/9) kendüsiniñ virmekligi iḳtiżā iderdi.Anıñ bunuñ (s1/10) paralarını sen ne alurduñ?
- **(c1)** Birinci hefte Ülfet Efendi: "Ḥükūmetden alınan paraları Muḥammed Efendi'ye (c1/2) götür, vir; zīrā ḫaste oldığımdan anı ṭarafımdan vekīl eyledim." didi (c1/3) ve bu sözi söylediginde ḳarantina yazıcısı Cuvani ve belki Yaḳomi daḫı (c1/4) var idi ve ben usta başı oldığım içün cümlesine ḥaḳḳlarını virmek (c1/5) içün Muḥammed Efendi baña virir idi ve uṣūl daḫı böyledir.
- (s2) Ḳarantina hekīmi Mösyö [Brakit بركت] ile yazıcı Cuvani (s2/2) ḳarantina-ḫāne maṣārifātı aḳçesinden nefsleri içün baʿż-ı (s2/3) şeyler yapdırmışlar. Yapdırdıḳları şeyler ne idi?
- **(c2)** Muḥammed Efendi'niñ emriyle iki ʿaded çocuḳ ʿarabası yapdıḳ. Bunlarıñ (c2/2) birisini Muḥammed Efendi aldı ve dīgerini daḫı Cuvani'ye virdi ve Cuvani kendi (c2/3) nefsi içün başḳa şey almadı ve bunlarıñ her birerleri ellişer ġuruşa (c2/4) olur ve hekīmiñ yapdığı ḳarantinada oturdığı (c2/5) oṭanıñ içinde yazu-ḫāne altında ve ayaḳ başacaḳ tahta ve oturacaḳ

(c2/6) dīvānıñ altında daḫı tahta yapdırdı ve bunları daḫı hekīm Muḥammed Efendi'niñ(c2/7) emriyle yapdı.

- (s3) Ḳā'im-maḳām-ı sābıḳ ʿizzetlü ʿĀrif Efendi daḫı bu paradan (s3/2) baʿż-ı pencere pancurı yapdırmış aṣlı var mı?
- **(c3)** Ḫayır, aṣlı yoḳdur. Anıñ pancur[ı] bile yoḳdur. Vardır, velākin altmış senelik şeydir.

[illegible]

[5a]

(1)**Ṭuzlalı Dülger Usta Yaḳomi'niñ İstinṭāḳı**

- (s1) Bu geçen defʿa ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīri ṣırada sen daḫı orada (s1/2) işler miydiñ? İşledigiñiñ ḥālde ibtidāsından nihāyetine ḳadar (s1/3) bulunduñ mı?
- **(c1)** Evet, ben daḫı işlerdim ve ibtidāsından nihāyetine degin bulundum.
- (s2) Dülger usta Berikli daḫı seniñ gibi ibtidāsından nihāyetine degin (s2/2) orada işledi miydi?
- **(c2)** Ḳarantina-ḫāne taʿmīrātınıñ tekmīline ḳadar Berikli ḳaldı. Tekmīlinden on on beş (c2/2) gün evvelisi merḳūm başḳa yere gitmiş idi.
- (s3) Bu ḳarantina-ḫāneniñ maṣrafı içün keşf-i evvelisi siziñ maʿrifetñizle mi (s3/2) oldı ve oldıġı taḳdīrce keşf-i ṯānī ve ṯālıṯini kimler icrā eyledi?
- **(c3)** Ben ve Berikli ve Ḥācı Filipo ve daha sā'irleri daḫı var idi, velākin ḫāṭırımda (c3/2) ḳalmadı ve yapucı Hırlanbu daḫı birlikde idi, velākin keşf-i evvel ḳaç ġuruş (c3/3) oldıġı ḫāṭırımda ḳalmadı ve keşf-i ṯānīde ḥāżır degil idim, velākin ṯālıṯinde (c3/4) ḥāżır idim.
- (s4) Keşf-i evvel ile keşf-i ṯālıṯiñ mā-beyninde taḫmīnen ne miḳdār (s4/2) farḳ görüldi?
- **(c4)** Ne miḳdār farḳ oldıġını yazu bilmedigimden bilmiyorum, faḳaṭ biz baḳar söylerdik.(c4/2) ʿİnde'l-ḥesāb ne miḳdār farḳ oldıġı yapılan defterinden añlaşılur.

- (s5) Ḳarantina-ḫānede siz ḳaç nefer usta ve ʿamele işler idiñiz?
- **(c5)** Ben yapucı ustalarıñ başında neẓāret iderdim ve [Berikli] daḫı dülger ustalar[ına] (c5/2) neẓāret eylerdi ve bizden başḳa dülger [Lifori] ve [Petro Candan] ve (c5/3) [Paolo Pasomi] ve [Demistoḳli] ve [Ṣoġori] ve [Leftri] ve dülger Ḥācı [Ṭofi] ve [Telpisi] (c5/4) ve [Yanbori] ve daha iki nefer yapucı var idi, velākin ismlerini bilmem ve ḫaylī ʿamele (c5/5) daḫı var idi, velākin anlarıñ ismlerini ṭanımam.
- (s6) Müteʿahhid Ülfet Efendi ḳaç gün gelüp bu işlere neẓāret (s6/2) eyledi ve ḫaste olduḳdan ṣoñra yerine bir vekīl ḳoymadı mı?
- **(c6)** Mümā-ileyh gelüp neẓāret idemedi, faḳaṭ başladıġımız bāzār irtesi güni (c6/2) bir defʿa geldi ve bir defʿa daḫı penc-şenbe güni gelmiş ise de ḫaste oldıġından (c6/3) ḥayvānda binili geldi ve ḥattā ḥayvāndan kendüsini iki ʿamele indirdi ve yerine Muḥammed Efendi'yi (c6/4) vekīl ḳoydı idi ve cā-be-cā kendü daḫı gelür ise de ḫaste oldıġından hīçbir ṭaraf[a] (c6/5) baḳamazdı.

[5b]

- (s1) Bu Muḥammed Efendi'niñ vekīl oldıġını yalñız siz mi biliyorsıñız yoḫsa (s1/2) daha başḳaları daḫı biliyorlar mı ve bu Muḥammed Efendi vekīl oldıġı ḥālde (s1/3) ṭurur neẓāret eyler ve yevmī işleyen usta ve ʿameleleri ve alınan (s1/4) cümle kerāsteleri ḳayd ider miydi?
- **(c1)** Yalñız biz biliyor idik. Başḳası bilmezdi veMuḥammed Efendi ṭarafından (c1/2) ġardiyan Muḥammed ʿAlī'ye yevmī sekiz ġuruş virir ve işleriñ başında (c1/3) merḳūm ṭururdı ve yevmī işleyen usta ve ʿameleleri ve alınan (c1/4)cemīʿ-i kerāsteleri merḳūm Muḥammed ʿAlī yazar ve gice olunca Muḥammed Efendi'ye götürür (c1/5) virir idi ve andan uşaġı ḳoncoloz'a orada (c1/6) ırġadlıḳ yapdırır ve anıñ içün yevmiyye sekiz ġuruş alurdı.

- (s2) Orada işleyen ʿamele ve ustalarıñ yevmiyyeleri (s2/2) ve alınan yevmī kerāsteniñ eşmānı gicesi mi virilürdi (s2/3) yoḫsa hefte başı mı iʿṭā olunurdı ve paraları ṣandıḳdan (s2/4) kim alur ve eṣḥābına kim virir idi?
- **(c2)** Her gice virilmez. Hefte başında virilür idi. Hefte başı olunca Muḥammed Efendi (c2/2) bir defter yapar ve Berikli ile Ülfet Efendi'ye gönderir ve Ülfet Efendi (c2/3) daḫı degnegine ṭayana ṭayana Berikli ile ḥükūmete gider. Ol defteriñ (c2/4) nāṭıḳ oldığı vechle aḳçeleri ḳāʾim-maḳāmlıḳ māl ṣandıġından sened virerek (c2/5) alur ve oldığı gibi Berikli'ye teslīm eyler ve o daḫı Muḥammed Efendi'ye virir idi. (c2/6) Muḥammed Efendi daḫı ḥesāblarını yapar. Kimlere para virilmek lāzım gelür ise (c2/7) cümlesini ṭopdan Berikliʾye virir ve Berikli eṣḥābına iʿṭā eylerdi.
- (s3) Mādem defter mūcibince para gelürdi Muḥammed Efendi'niñ [be-]tekrār (s3/2) ḥesāb yapması ne iḳtiżā iderdi yoḫsa anıñ (s3/3) ol bābda bir enteressosı var mıydı?
- **(c3)** Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīrine başlatıldığı birinci hefte usta Telpisi (c3/2) ḳarantina-ḫānede işledi. İkinci hefte Muḥammed Efendi merḳūmı alup evine (c3/3) götürdi. Ol hefte merḳūm Telpisi Muḥammed Efendi'niñ ḫānesinde işledigi (c3/4) ḥālde hefte başısı Muḥammed Efendi merḳūmıñ ismini daḫı ḳarantina-ḫāne maṣārifi (c3/5) defterine idḫāl ile yevmiyyesini Berikli'ye virdirtdi ve andan ṣoñra gerek (c3/6) Telpisi'niñ ve gerek sāʾir işleyen ustalarıñ yevmiyyelerini her ne ḳadar (c3/7) Muḥammed Efendi ḳarantina-ḫāne maṣārifātı içün tanẓīm eyledigi deftere idḫāl (c3/8) itmez idi ise de ḫānesinde işle dirdigi ustalarıñ yevmiyyelerine muḳābil (c3/9) be –her gün ḳarantina-ḫāne içün [defterine دفترینه] yigirmi nefer ʿamele ziyāde yazardı (c3/10) ve Petro Candan vāsıtasıyla ḳarantina-ḫāneden üç ʿaded yeñi mertek (c3/11) gönderdigi gibi yine merḳūmla sāʾir vaḳtlerde daḫı ḳarantina-ḫāneden çıkan **[6a]** (c3/12) Pencere ve cāmlarını daḫı göndermiş idi ve ḫānesi içün lāzım gelen (c3/13) kireçleri daḫı [Aradipli ارادپلی] olup ḳarantina-ḫāneye alçı götüren Bandali (c3/14) nām adamla iki defʿa olmaḳ üzre çuvāllar ile ḫānesine gönderir idi.

- (s1) Muḥammed Efendi ḫānesine lāzım gelen ṭaş ve mīḫ ve sāʿir timür (s1/2) edevātıyla aḫşāba müteʿallik kerāsteyi nereden alurdı?
- **(c1)** Ḳarantina-ḫāneye ṭaş götüren [Aradip اراديب] Ḳaryeli [Ṣodiri صودرى] Muḥammed Efendi'niñ (c1/2) evine lāzım olan ṭaşları daḫı götürüp ve cümlesiniñ aḳçesini ḳarantina-(c1/3) ḫāne maṣārifinden aldı ve Muḥammed Efendi ḫānesince lāzım gelen mīḫ ve sāʾire-i timür (c1/4) edevātını ḳarantina-ḫāne timürcisi bulunan timürci [Mavromari ماورومارى]'den alur (c1/5) ve aḳçesini daḫı ḳarantina-ḫāne maṣārifinden tesviye iderdi ve aḫşāba müteʿallik (c1/6) kerāsteyi daḫı dülger Berikli'den alur ve anları daḫı ḳarantina-ḫāne ḥesābına (c1/7) idḫāl eylerdi.
- (s2) Bu ḥālleri siz bildiñiz ḥālde yā müteʿahhid Ülfet Efendi'ye (s2/2) veyāḫūd ḥükūmete ne içün ḫaber virmediñiz?
- **(c2)** Ben ve yapucı Ḥaci Ṭofi Muḥammed Efendi ile bu māddeler üzerine ġavġā (c2/2) eyledik. "Bu işler ṣoñra bizden ṣorılur ve biz mesʾūl ṭutıluruz. Biz ise (c2/3) fuḳarā adamlarız. Biz böyle şeyden ḳorḳarız." didigimizde Muḥammed Efendi "Siz (c2/4) böyle şeye ḳarışmayıñız. Bu māddeyi hekīm ve ḳāʾim-maḳām bile bilür." diyü (c2/5) cevāb virdiginden ve usta Telpisiʾyi ḳarantinada işledigini ve ikinci (c2/6) hefte Muḥammed Efendi'niñ evine gitdigini hekīme ḫaber virüp " yarın git, Muḥammed Efendi'niñ (c2/7) evine baḳ, neler yapdırır?" diyerek baña tenbīh eyledigi ḥālde irtesi güni (c2/8) öylen vaḳti gidüp baḳmaḳlıġımı söyledigimde "İḳtiżāsı yoḳdur." diyerek (c2/9) hekīmiñ daḫı baña cevāb virdiginden bu işlere maʿlūmātı oldıġını (c2/10) añladıġım cihetle [be-]tekrār söylemege ḥācet ḳalmadı ve Muḥammed Efendi'niñ (c2/11) meʾmūr ve kātib oldıġı ḥālde baña o dürlü cevāb virdiginden bu işi (c2/12) ḥükūmete söylemegi ʿaḳlım kesmedi.
- (s3) Ḥācı Ṭonı ile siziñ bu bābda Muḥammed Efendi ile ġavġā idüp de (s3/2) Muḥammed Efendi'niñ "Siz ḳarışmayıñız bu işi hekim de ve ḳāʾim-maḳām da (s3/3) bilür." didiginde orada başḳası var mıydı?
- **(c3)** Ḥācı Ṭofi'niñ yanında işleyen oġlundan başḳa yoġ-ıdı.

[6b]

- (s1) Ḳā'im-maḳām-ı esbaḳ ʿĀrif Efendi bu ḳarantina-ḫāne maṣārifātından (s1/2) olaraḳ kendi nefsi içün bir şey yapdırdı mı?
- **(c1)** Andan ḫaberim yoḳdur.
- (s2) Ṭabīb Mösyö [Brakit بركت] ile Kātib Cuvani baʿżı şeyler yapdırmışlar. (s2/2) Anlarıñ yapdırdığı neler idi?
- **(c2)** Muḥammed Efendi'niñ emriyle iki çocuḳ ʿarabası yapıldı. Bunlarıñ birisini Muḥammed Efendi(c2/2) aldı. Dīgerini daḫı Cuvani'ye virdi ve hekīmiñ yapdırdığı yazu-ḫānesi (c2/3) altında ayaḳ başmaḳ üzre taḫtalıḳ yapdırdığı gibi ṭrapezası altında (c2/4) daḫı öyle bir taḫtalıḳ yapdırdı ve yatdığı oṭada daḫı timür ḳaryola (c2/5) taḫtalarını yapdırdı ve ġardiyan başı Muḥammed Aġa daḫı bir dīvān (c2/6) ve bir ʿaded dīvār ṭōlābıyapdırdı ve bunlarıñ yapdırdığı her ne ḳadar (c2/7) ḳarantina-ḫāne derūnunda ise de bu yapılan şeyler keşfiñ ḫāricindedir.
- (s3) "Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīrātı tekmīline degin usta Berikli (s3/2) ḳalmayup bir iki hefte evvelisi başḳa kimesneye gitdi." (s3/3) dimiş idiñ. Mādem öyledir usta Berikli gitdikden ṣoñra (s3/4) ḥükūmetden paraları kim götürür ve Muḥammed Efendi'ye kim virir idi?
- **(c3)** Usta Berikli gitdikden ṣoñra olan birinci hefte Muḥammed Efendi'niñ çocuġı (c3/2) keyifsiz olup bulunamayacaġından paraları kātib Cuvani'ye teslīm (c3/3) eylemekligimi tenbīh eylediginden ben daḫı ḥükūmetden götürdigim parayı oldığı (c3/4) gibi Cuvani'ye virdim ve "Usta ve ʿameleleriñ paralarını ayır, vir baña, (c3/5) eṣḥābına vireyim." didigimden Cuvani daḫı ayırup usta ve ʿameleler daḫı (c3/6) gelmiş oldığından cümlesine ben daḫı orada iken taḳsīm eyledi ve ol hefte (c3/7) hīç para artmadı idi ve ikinci hefte ki işleriñ tekmīli olan (c3/8) hefte idi, o daḫı birinci hefte miṣillü Cuvani yediyle aṣḥābına virilmiş idi.

(1) *Dülger Usta Yaḳomi*
Veled-iḤācı İstaoro
(Ḳaṣaba-ı Ṭuzla)

[7a]

(1) **Ḳarantina-ḫāne Kātibi Muḥammed Ḫulūsī Efendi'niñ İstinṭāḳı**

Fī 9 Eylūl sene 90[478]

- (s1) Geçen de ḳarantina-ḫāneniñ icrā idilen taʿmīrātına taʿyīn olunan (s1/2) müteʿahhid Ülfet Efendi taʿmīrāt-ı meẕkūreye bedʾinden birḳaç gün (s1/3) ṣoñra keyifsiz oldıġı cihetle taʿmīrāt-ı meẕkūreye lāzım gelen (s1/4) defātiriniñ ḳaydı ile usta ve ʿameleleriñ icrā-yı neẕāreti (s1/5) ḫuṣūṣını size ḥavāle itmiş ṣaḥīḥ mi?
- **(c1)** Ḫayır, baña ḥavāle itmedi.
- (s2) Mādem size ḥavāle itmedi. Mūmā-ileyh ṭarafından o işe kim baḳar idi?
- **(c2)** Usta baḳar idi ve baʿżı baʿżı Ülfet Efendi daḫı gelür görür idi.
- (s3) Bu işi Ülfet Efendi ustalara mı ḥavāle itmiş idi (s3/2) ve ḥavāle itdigi taḳdirce ḳanġı ustaya ḥavāle itdi?
- **(c3)** ḳanġı ustalara ḥavāle itdiginden maʿlūmātım yoḳdur, faḳaṭ bu işe (c3/2) usta Berikli ile usta Yaḳomi baḳmaḳda oldıġını görür idim (c3/3) ve bunlar usta başı olmaḳ münāsebetiyle sāʾir ustalara sekizer ġuruş (c3/4) yevmiyye virildigi ḥālde bunlarıñ ikisi daḫı on ikişer ġuruş (c3/5) yevmiyye alurlar idiler ve lāzım gelen kerāsteyi usta Berikli kendi dükkānından (c3/6) götürür ve kendüsi ṣarf iderdi.
- (s4) Bunlarıñ yevmi esāmīsiyle ṣarf olunan kerāste miḳdārına (s4/2) dāʾir olan defteri kim ṭutardı?
- **(c4)** Usta Berikli ṭutardı ve hefte başı olunca kendi defterinden söyler (c4/2) ve ben daḫı beyāża çekerdim. Ol vechle beyāżı olunan defteri merḳūm Berikli (c4/3) alur ve Ülfet Efendi'ye götürür ve muḥarrer oldıġı mebāliġ mūcibince aḳçeleri (c4/4) aḫẕ ider ve andan ṣoñra ne yapdıḳlarını bilmem.
- (s5) Bu ḳarantina dāʾiresi ise siziñ umūr-ı meʾmūreñiz bulunan (s5/2) bir maḥall oldıġı ve müteʿahhidiñ keyifsizlige dūçār bulundıġı (s5/3) taḳdīrce bu

[478] 9 Eylül 1290 Rumi tarihi, 21 Eylül 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.

işleriñ öyle ustalarıñ ḳumandasına bıraḳmaḳ (s5/4) ve vaḳt ü zamānıyla bu ḫuṣūṣ ḥükūmete maʿlūmāt virmemek (s5/5) lāzım gelür miydi?

- **(c5)** Ḫayır, gelmezdi. Ol defʿa işleriñ bu ṣūrete girdigini esbaḳ Ḳāʾim-maḳām (c5/2) ʿĀrif Efendi'ye Hekīm [Brakit بدكت] ve ṣoñra defʿa daḫı ben ḫaber virdim ise, (c5/3) ol bābda ʿĀrif Efendi Ülfet Efendi'yi götürtmüş de Ülfet Efendi: "Giderim **[7b]** (c5/4) efendim." diyerek cevāb virmiş.
- (s1) Mümā-ileyh Ülfet Efendi'niñ Ṭuzla ḳāʾim-maḳāmlığından vürūd iden (s1/2) istinṭāḳ-nāmesinde kendüsiniñ ziyāde keyifsiz oldığı (s1/3) cihetle ṭarafından sizi tevkīl eyledigini ve siziñ daḫı vekâletini (s1/4) ḳabūl itdigiñizi söyledigi gibi bu sözi dülger usta Berikli (s1/5) ile Yaḳomi daḫı söylüyorlar buña ne diyelüm?
- (c1) Vekāletden ḫaberim yoḳdur. Usta Berikli ile usta Yaḳomi'niñ söylemeleri (c1/2) ancaḳ kendi beḳālarını ḳurtarmaḳ içündür.
- (s2) Yā bu sözi orada işleyen sāʾir usta ve ʿameleler daḫı (s2/2) iṯbāt iderler ise?
- **(c2)** Berikliʾniñ ḳalfalarıyla pederinden mā-ʿadā orada elli ḳadar dahaları (c2/2) işlerdi. Ol adamlardan gelür söylerler ise hīç diyecegim (c2/3) olmaz, velākin Berikli'niñ ḳalfalarıyla pederiniñ söyleyecekleri sözi ḳabūl (c2/4) itmem, çünki anlar Berikli'yi ḳurtarmaḳ üzre o miṯillü sözler söylerler (c2/5) ve ḥattā merḳūm Berikli dülger ve yapucı ustalarına yevmiyye sekizer ġuruş (c2/6) yazdırup altışer ġuruşdan virdigi bize ḫaber virdiler ve bu keyfiyyete (c2/7) tüccārdan usta Filipo'nıñ daḫı maʿlūmātı vardır. Zīrā ustalardan (c2/8) [Pani پانی] nāmında olan bir usta Filipo'nıñ yanında yevmiyyesi-çün ġavġā (c2/9) eylemiş ve merḳūmuñ götürmüş oldığı ve usta yerine ḳoydığı dülger ustalarınıñ (c2/10) bir çocuġı çocuḳ ve çırāḳ maḳūleleri idi ve yapucı Ḥācı Ṭofi'niñ (c2/11) çırāġına daḫı usta yerine ḳoyaraḳ usta yevmiyyesi virir idi (c2/12) ve bu maʿlūmātı işiñ tekmīlinden ṣoñra nizāʿıñ vuḳūʿunda ḫaber aldım. (c2/13) Egerçi vekīl olmuş olaydım merḳūm Berikli'ye öyle herkesleriñ (c2/14) yevmiyyelerini ḳaṭʿitdirmez ve ḳaṭʿ idile idi keyfiyyeti ḥükūmete ḫaber virir idim.

- (s3) Bu Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīri eṣnāda sen daḫı ḫāneñi (s3/2) yapdırmaġa başlamış idiñ. Ḫāneñde işleyen ʿamele ve ustayı (s3/3) nereden aldıñ ve kimler idiler?

- **(c3)** Anṭoni Telpisi ve dülger Candan ile Berikli'niñ babası Ṣoġori'niñ (c3/2) ḳarantinada işlemlerine ḥācet ḳalmadıġı ṭaraflarına cevāb virildiginden (c3/3) ben daḫı bunları alup evimiñ taʿmīrātı içün götürdüm ve ʿamele her kimi (c3/4) bulursam işledir idim. Anları ḳarantinadan almadım. Ustalar bulur götürür idi.

[8a]

- (s1) Bu ustalarıñ yevmiyyesi içün lāzım gelecek aḳçeyi be-her gün (s1/2) ḳarantina-ḫāne içün ṭutılan deftere yigirmi ḳadar ziyāde ʿamele [gösterdin]. (s1/3) Andan çıḳardıġıñ gibi sen de işleyen ʿameleler ile lüzūm görilen (s1/4) kireç ve alçı ve ṭaş ile sāʾireyi daḫı ḳarantina-ḫāne defterine (s1/5) ḳayd ider imişsiñ.

- **(c1)** Mādem ben ḳarantina-ḫānede işleyen ʿameleler üzerine (c1/2) faẓla yigirmi ʿamele yazdım oranıñ defterine mürācaʿat (c1/3) olunsun. Ḳarantina-ḫānede be-her gün işlemesi lüzūm görilen (c1/4) ʿameleden ziyāde yigirmi ʿamele yazıldıġı görilür ise bir diyecegim (c1/5) ḳalmaz ve kireç ve alçı ve ṭaşı ve sāʾireye ben kendim (c1/6) alur ve paralarını daḫı kīsemden virir idim. Ḥattā alçıyı Aradip (c1/7) Ḳaryeli Bandali ve ḳarındaşı [Papas]'dan alurdum. Bandali'niñ paralarını(c1/8) virdim. Papas'ıñ paralarını el-ḫāletü hāẕihi virmedim.

- (s2) Mertek ve taḫta ve timür ve ṭaş ve kireç gibi şeyleri kimlerden (s2/2) alurduñ?

- **(c2)** Dört ʿaded mertekle taḫtalarıusta Candan maʿrifetiyle Berikli'den (c2/2) aldım ve paralarını daḫı kendüye ben virdim ve merḳūmda bulunamayan (c2/3) ḳuṣūr mertekleri yine Candan maʿrifetiyle tüccārdan Ḥācı [Mitsi]'niñ oġlundan (c2/4) aldım ve Candan maʿrifetyle aḳçelerini merḳūma daḫı virdim ve timür edevātınıñ (c2/5) cümlesini Ṭuzlalı [Mavromari] oġlı timürci Ḳosṭanṭi'den aldım ve ḫālen (c2/6) merḳūma bir aḳçe bile virmedim

ve evimce lüzūm görilen ṭaşları Yaḳomi maʿrifetiyle (c2/7) elli beş yük miḳdārı ṭaş aldım ve paralarını daḫı ġardiyanlar ḥāżır (c2/8) olaraḳ merḳūma virdim ve ḥattā benim evime ṭaş götüren adam ḳarantina-ḫāneye (c2/9) ṭaş götürmemişdi ve evimde kireç oldıġından ṣatun almadım. Bir miḳdārca (c2/10) eksilmiş idi ise de Ṭuzla ḥammāmcısından almış idim.

- (s3) Yā bu ustalarıñ birinci hefte yevmiyyelerini ḳarantina-ḫāne maṣārifātına (s3/2) idḫāl eylemişsiñiz. Mādem sen bunlarıñ yevmiyyelerini kendi kīseñden (s3/3) virir idiñ ol hefte idḫāl eylemege sebeb ne idi?
- **(c3)** Ḫayır, cümlesini daḫı kendi bedenimden virmiş idim. Ḳarantina-ḫāne maṣārifātına (c3/2) idḫāl itmedim, faḳaṭ Anṭoni Telpisi denilen usta ibtidā ḳarantina-(c3/3) ḫānede beş gün işleyüp andan ṣoñra benim evime gitdiginden (c3/4) merḳūm Berikli ḳarantina-ḫāne defterini hefte başı yazdırdıḳdan ṣoñra (c3/5) Anṭoni nāmında yazdıġım Anṭoni Telpisi'dir. "Bunun senin **[8b]** (c3/6) evde işledigi müddetde yevmiyyesi buradan virilsün." dimiş ise de (c3/7) "Ḫayır, ḳabūl itmem. Her iki günde bir kerre ben anıñ yevmiyyesini viririm. (c3/8) Egerçi sen Anṭoni Telpisi'yi zāʾid olaraḳ deftere yazdırmış iseñ (c3/9) ḳabūl itmem, çıḳar." diyü merḳūma tenbīh eyledigimden ṣoñra ḥükūmete gidüp (c3/10) aḳçeleri aldıḳdan ṣoñra "Çıḳardıñ mı?" diyü suʾāl eyledigimde "Ḥükūmetde baña (c3/11) iki yüz ḳuṣūr altılıḳ virdiler ve yedi ġuruş on para üzre ḥesāb (c3/12) eylediler ise de, ben ol altılıḳları herkese yedişer ġuruş virebildigimden (c3/13) be-her altılıḳda on para żararım oldıġından faẓla yazılan Anṭoni'niñ (c3/14) yevmiyyesini ol żarara maḥsūb ṭutdum." diyü cevāb virmiş (c3/15) ve andan başka "ʿĀrif Efendi'niñ ḫāne pencereleriniñ cāmı ile (c3/16) kerevet ve maṣasını taʿmīr itdim. Bunlarıñ maṣraflarını ḳarantina-ḫāne (c3/17) maṣrafına idḫāl ideyim diyü baña emr eyledi." diyü söylemiş idi ve (c3/18)"Ḳarantina-ḫāneniñ muʾaḫḫaren vuḳūʿ bulan keşfinde ḥāżır bulunanlara (c3/19) gidiniz, ʿĀrif Efendi'niñ ḫānesinde yapılan şeyleri daḫı keşf idiñiz." (c3/20) didigim ḥālde merḳūm Berikli: "O küçük maṣrafdır." diyerek (c3/21) Yūsuf Āgāh Efendi ile Muḥammed Nāẓım Efendi ve sāʾirleri işitmiş idi.

- (s1) Sen emr iderek iki ʿaded çocuḳʿarabası yapılup (s1/2) bunuñ birisini kātib Cuvani'ye virüp dīgeri daḫı sen (s1/3) almışsıñ ve keşfiñ ḫāricinde olaraḳ hekīmiñ oṭasıyla (s1/4) ġardiyan başınñ oṭasında daḫı baʿż-ı şeyler yapdırmışsıñ, (s1/5) buña ne diyeceksiñ?
- **(c1)** Ben ʿaraba yapdırmadım ve böyle şeylerden daḫı maʿlūmātım yoḳdur.
- (s2) Merḳūmān usta Berikli ile yaḳomi'niñ beyānları vechle (s2/2) ḫāneñde yapdırmış oldıġıñ ebniyeniñ cümlesi ḳarantina-ḫāne (s2/3) maṣārifātı aḳçesinden tesviye olundıġı ve ḳarantina-ḫāneden çıḳan (s2/4) baʿż-ı pencere cāmlarıyla ṭolma kerāstelerini ve birḳaç mertekleri (s2/5) ve lüzūm görilen kireçleri kendi ḫāneñe naḳl itdirdigini merḳūmānla (s2/6) çırāḳlarından başḳaları gelür baʿde't-taḥlīf iṯbāt iderler ise (s2/7) bir diyeceġiñ var mı?

[9a]

- **(c2)** Hīçbir diyecegim yoḳdur.Ve merḳūmān ḫāneme ṣarf olunan(c2/2) aḳçeyi ḳarantina-ḫāne maṣārifātından mādemki "Ṣarf itdim." diyorlar. (c2/3) "Ḳarantina-ḫāne taʿmīrātınıñ tekmīlinde ḥükūmetden alınan on sekiz biñ (c2/4) sekiz yüz yigirmi iki ġuruşı tamāmıyla Ṭuzla ḥükūmetinden aldıḳ ve keşfi (c2/5) mūcibince ḳarantina-ḫāneye ṣarf itdik." diyerek merḳūmānla (c2/6) müteʿahhid Ülfet Efendi mührleriyle memhūr ḥükūmete bir ḳıṭʿa sened virdiler (c2/7) ve ḥālen o sened ḥükūmetde maḥfūẓdur. Bu senedi ne içün virdiler? (c2/8) Ve "Ben Ülfet Efendi ṭarafından vekīl idim" diyorlar. Ol senedi benim daḫı (c2/9) mührlemekligim lāzım gelmez miydi veyāḫūd vekāletim ḥasebiyle ol senedi (c2/10) benim daḫı taṣdīḳ eylemekligim iḳtiżā itmez miydi? Ve ol senedi ḳāʾim-maḳām-ı (c2/11) sābıḳ Zekī Efendi gördiginden "Bu paralar sizden lāzım gelür." diyerek (c2/12) merḳūmları ḥabs itmiş ve bunlar daḫı iḫtilāsātını virecek daḫı (c2/13) olmuşlar idiler.

(1)*Bende*

Muḥammed Ḫulūṣī

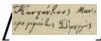
(2) Ṭuzlalı [Ḳosṭanṭino Mavromari قسطنطو مورماري]'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı

Fī 16 Eylūl sene 90[479]

- (s1) Bu geçen defʿa Ṭuzla Ḳarantina-ḫānesi taʿmīrātında lüzūm görilen timür (s1/2) edevātı senden mi alınurdı?
- **(c1)** Evet, hep benden alınurdı.
- (s2) Ḳarantina-ḫāneye virdigiñiñ timürleriñ [cins envāʿı] (s2/2) ḥaḳḳında defter ṭutar mıydıñ ve ṭutdıġıñ ḥālde ḳaç (s2/3) ḳıyye timür virdiñ ve be-her ḳıyyesini ḳaç ġuruşa virmiş idiñ?
- **(c2)** Evet, işte defterimi daḫı berāberce götürdim ve ḳarantina-ḫāne içün (c2/2) cemʿen biñ iki yüz altmış beş ġuruş otuz beş paralıḳ timür virmiş (c2/3) idim. Ḳarantina-ḫāne taʿmīrātı bitüp ḥesābātımıza baḳmaḳ üzre gitdigimde (c2/4) ḥesāblaşdıḳ ve bunlardan altmış beş ġuruş otuz paralıḳ daḫı kātib Muḥammed Efendi'niñ (c2/5) ḫānesi içün gönderüp cümlesini bir yazdıġımı söyledigimde Muḥammed Efendi "Anları (c2/6) ḳarantina-ḫāne ḥesābından çıḳar, kendi ḥesābıma yaz." diyü tenbīh eylediginden (c2/7) ben daḫı çıḳarmış idim. Ol altmış beş ġuruş otuz para çıḳdıḳdan ṣoñra **[9b]** (c2/8) Ḳarantina-ḫāne içün virilen timürleriñ eṣmānı bin iki yüz ġuruş (c2/9) beş para ḳaldı ve bunlardan sekiz yüz altmış dört buçuḳ ġuruşını alup (c2/10) üç yüz otuz beş ġuruş yigirmi beş para daha alacaġım ḳaldı (c2/11) ve ol altmış beş ġuruş otuz para ile Muḥammed Efendi'ye daha ṣoñra (c2/12) [virdigim] ve eskiden alacaġımıñ cümlesi iki yüz yigirmi yedi buçuḳġuruş (c2/13) ider. Bunlar ḥālen Muḥammed Efendi'niñ ẕimmetidir. Şimdiye degin baña virmedi.
- (s1) Yā sen Ṭuzla Ḳāʾim-maḳāmlıġında olan istinṭāḳıñda Muḥammed Efendi'niñ (s1/2) ḫānesine virmiş oldıġıñ timürleri daḫı ḳarantina-ḫāne ḥesābına (s1/3) yazılmasını saña Dülger Berikli tenbīh eyledi didiñ ḥaḳīḳaten(s1/4) merḳūm Berikli saña öyle laḳırdı söyledi mi?

[479] 16 Eylül 1290 Rumi tarihi, 28 Eylül 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c1)** Usta Berikli bir defʿa benimle ḥesāb görmege geldiginde “Muḥammed Efendi’niñ (c1/2) evi içün alınan timürleriñ ḥesābı nereden alınacaḳ (c1/3) ve anıñ ḫānesi içün işleyen dülger kimdir?” diyü ṣordıġımda “Petro Candan’dır.” didi ve alınan timürleri (c1/4) Petro usta Candan alur” didigimde “Ḳalsun da (c1/5) ṣoñra ayırırıḳ.” didi idi, çünki ol vaḳte gelene degin Muḥammed Efendi’niñ (c1/6) ḥesābı ayru yazılup yazılmayacaġını ben bilmez idim ve ṣoñra Muḥammed Efendi’ye (c1/7) söyledigimde “Ol ḥesābātı ḳarantina ḥesāblarından çıḳar ve kendi üzerime (c1/8) ḳayd eyle.” diyü baña tenbīh eylediginden ben daḫı yoḳaruda beyān eyledigim vechle (c1/9) çıḳarmış idim.
- (s2) Ḳarantinanıñ timürlerini senden kim alur ve kim yazar (s2/2) ve paralarını saña kim virir idi?
- **(c2)** Dülger Berikli ile usta Yaḳomi ve anlarıñ çırāḳları alurlar idiler, (c2/2) faḳaṭ kim yazdıġını bilmem. Hefte başı olunca ne ḳadar timür alınmış ise (c2/3) defterimden bir puṣula çıḳarır ve ḳarantinaya gönderir idim. Ṣoñra Berikli gelür, (c2/4) virecegi miḳdār virir, ḳuṣūrını daḫı dīger hefteye devr eyler idi.

[]

[10a]

(1) **Ṭuzla Ḳarantina-ḫāne Ġardiyanı Muḥammed ʿAlī bin Muṣṭafā’nıñ**

Baʿde’t-taḥlīf İstinṭāḳı

Fī 16 Eylūl Sene 90[480]

- (s1) Ḥālen sen Ṭuzla ḳarantina-ḫānesinde ġardiyan mısıñ (s1/2) ve orada ne vaḳtden berü istiḫdām olunuyorsuñ ve sen oḳuyup (s1/3) yazma bilür misiñ?
- **(c1)** Evet, ḥālen ġardiyanım ve yedi sekiz seneden berü istiḫdām olunuyorum, (c1/2) ve oḳuyup yazma bilmem.

[480] Adı geçen tārih.

- (s2) Ḳarantina-ḫāneniñ bu geçen defʿa vuḳūʿ bulan taʿmīrātında sen orada mıydıñ, (s2/2) ve ol taʿmīrātıñ üzerinde nāẓır kim idi ve maṣārifātını (s2/3) kim defter ṭutardı?
- **(c2)** Evet, orada idim ve ol taʿmīrātıñ üzerinde nāẓır Ülfet Efendi idi, (c2/2) velākin merḳūm keyifsiz oldıġından baʿżan gelür ve baʿżan daḫı gelmez idi, (c2/3) ve ol maṣārifātını dülger Berikli ile Yaḳomi görürler idiler. Alup viren (c2/4) bütün anlar idiler.
- (s3) Sen yevmiyye sekiz ġuruş ücret alur imiş idi. Ne iş (s1/2) ṭutardıñ ve saña ol paraları kim virir idi.
- **(c3)** Ben ne ücret alurdum ve ne de öyle şeyden ḫaberim vardır ve ḥattā (c3/2) ben anlarıñ yanlarına bile gitmez idim, ben kendi meʾmūriyyetimle uġraşur idim.
- (s4) Yā saña ustalara neẓāret itmek ve yevmī maṣrafı yazmaḳ (s4/2) üzre günde sekiz ġuruş ücret virirler imişler ve kātib (s4/3) Muḥammed Efendi'niñ ḫidmet-kārı Ḳoncoloz Ḥüseyn daḫı günde sekiz (s4/4) ġuruş alur imiş. Ne inkār idersiñ? Şunuñ ṭoġrısını (s4/5) söyle.
- **(c4)** Benim böyle şeylerden ḫaberim yoḳdur ve ḥattā biñ daha yemīn iderim.
- (s5) Yā seniñ yevmiyye sekiz ġuruş aldıġıñ ve ustalara neẓāret (s5/2) eyledigiñiñ tebyīn eyler ise ṣoñra ne yaparsıñ? Dimek (s5/3) oldı ki, ḳarantina-ḫāne içün vuḳūʿa gelen iḫtilāsātdan (s5/4) sen daḫı bilür de anıñ-çün inkār idersiñ
- **(c5)** Benim böyle şeyden ḫaberim yoḳdur.
- (s6) Bu ḳarantina-ḫāne maṣārifātını kim defter ider idi? Andan daḫı (s6/2) maʿlūmātıñ yoḳ mıdır?
- **(c6)** Berikli ile Yaḳomi defter ṭutarlar ve ṣoñra Muḥammed Efendi'ye yazdırırlar da (c6/2) Muḥammed Efendi'niñ yazdıġı defteri alur, Ülfet Efendi'ye götürürler idiler.
- (s7) Ḳarantina-ḫāne aḫṣāb ve sāʾiresinden Muḥammed Efendi ḫānesine (s7/2) baʿż-ı şeyler naḳl itdirmiş. Anlar ne cins şeyler idiler?
- **(c7)** Bilmiyorum ve görmedim.

[10b]

- (s1) Ḳarantina-ḫānede siziñ ḫidmetiñiz nedir?
- **(c1)** Bir ḳapudan gelür ise patentasını almaḳ ve baḳmaḳ ve ḥıfẓ itmek (c1/2) ve ḳapudan gelmedigi vaḳtde oturup bir ṭarafa gitmemekdir.
- (s2) Yā ḳarantina-ḫānede bulunan kerāste ve sāʾireyi maḥall-i āḫara naḳl (s2/2) eylediklerinde anları görüp gözetmek daḫı siziñ vaẓīfeñiz degil mi?
- **(c2)** Çıḳan kerāsteleri ustaları köşe başında olan maġazaya (c2/2) ḳorlar ve ḳapusunı kendüler açup kilīdlerler. Anıñ-çün oradan bir şey (c2/3) alup çıḳardıḳlarını oldıġımız yerden göremeyiz.
- (s3) İşte usta Yaḳomi ile Berikli geldiler. Seniñ yevmiyye sekiz (s3/2) ġuruş ücret alaraḳ usta ve ʿamelelere neẓāret eyledigiñi (s3/3) ve gelen kerāsteleri sen baḳup ve taʿdād idüp defteriñe (s3/4) geçürdigiñi ve ḳarantina-ḫāneden çıḳan kerāsteleri meʾmūrīn (s3/5) dāʾiresinde nerd-bān yanında vāḳiʿ maġazanıñ (s3/6) içine ḳoyup ol maġaza ḳapusunuñ kilīdlenmedigini ve Muḥammed (s3/7) Efendi'niñ ḫānesi içün gönderilen mertekleri alacaḳlarında (s3/8) evvel senden ṭanışdıḳlarında sen daḫı Muḥammed Efendi'niñ yanına çıḳup (s3/9) ḫaber virdiginiñ üzerine Muḥammed Efendi pencerede baḳup "Alıñız (s3/10) istedigiñiz kerāsteyi götüriñiz." diyerek emr virdiginde (s3/11) seniñ daḫı ḥāżır bulundıġını, işte yüziñe ḳarşu söylüyorlar (s3/12) daha sen ne inkār idersiñ?
- **(c3)** Benim böyle şeylerden ḫaberim yoḳdur.
- (s4) Ol ḳarantina-ḫānede bir ḫaylī usta ve ʿamele işlerdi. (s4/2) Anlardan bir miḳdārı gelür ve vuḳūʿ-ı ḥāli Berikli ve Yaḳomi'niñ (s4/3) söyledikleri miṯillü yemīn iderek söylerler ise dimek (s4/4) olur ki: sen bu işleri bilür de bir sebebe ketm idersiñ. (s4/5) Buña ne diyeceksiñ?
- **(c4)** Evet, usta ve ʿamelelerden gelür ve vuḳūʿ-ı ḥāli Yaḳomi ile Berikli'niñ (c4/2) söyledikleri vechle beyān iderler ise bir diyecegim ḳalmaz ve cezāma (c4/3) rāżī olurum.

(1) *Muḥammed ʿAlī bin Muṣṭafā*

[11a]

(1) Ṭuzlalı Yapucı Ḥācı Ṭofi'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı

- (s1) Bu geçen defʿa ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīrātında sen daḫı orada işler miydi (s1/2) ve ḳaç gün ve yevmiyye ḳaç ġuruş ücretle işlerdiñ?
- **(c1)** Evet, ibtidāsından nihāyetine ḳadar ben daḫı orada işlerdim ve yevmiyye on (c1/2) ġuruş ücretle yā yigirmi altı veyāḫūd yigirmi yedi gün işledim.
- (s2) Siziñ başıñızda neẓāret iden ve gelen kerāsteyi ṣebt-i (s2/2) defter eyleyen kim idi?
- **(c2)** Berikli ile Yaḳomi idi ve müteʿahhid Ülfet Efendi idi, velākin (c2/2) merḳūm ḫaste oldıġından yalñız cumʿa irtesinden cumʿa irtesine gelürdi (c2/3) ve geldiginde ḥayvān ile gelebiliyordı ve ḥattā çolaḳ Anṭoni'niñ (c2/4) tarlası içinde olan ṭaşları ayırmaḳ ve Pazarlıġını yapmaḳ üzre (c2/5) Berikli ile Yaḳomi baña söylemişler idiler ise de ben gidüp lāzım olacaḳ (c2/6) ṭaşları ayırdım ve bāzārlıġını itmedi. Anlar gidüp bāzārlıġını yapup (c2/7) aldılar ve parasını daḫı virdiler idiler ve el-ḥāṣıl her bir şeyi anlar iderler idiler.
- (s3) Müteʿahhid Ülfet Efendi ṭarafından hīç kimseyi ḳoymamış mıydı?
- **(c3)** Ḫayır, kimseyi ḳoymadı ve "Ġardiyan Muḥammed ʿAlī'yi neẓāret içün ḳoydılar."(c3/2) diyü işitdim, velākin merḳūmı ne yazdıġını ve ne de neẓāret eyledigini görmedim (c3/3) ve aña yevmiyye virildigini daḫı işitmedim.
- (s4) Ḳarantina-ḫāne içün lāzım gelen aḳçeyi ḥükūmetden kim alur (s4/2) ve size ve sāʾir iḳtiżā iden maḥalllere kim virir idi?
- **(c4)** Her cumʿa irtesi öylenden ṣoñra usta Berikli ile Yaḳomi kātib Muḥammed Efendi'niñ (c4/2) oṭasına giderler ve orada defter iderler idiler. İkindiden ṣoñra müteʿahhid Ülfet (c4/3) Efendi gelince o daḫı defteri mührler. Andan ṣoñra Berikli orada işler iken (c4/4) Ülfet Efendi'den bir teẓkerealaraḳ gider. Ḥükūmetden parayı alup yine ḳarantina- (c4/5) ḫāneye ʿavdet ider ve kendüsi herkeslere virir idi ve paralar virilür iken (c4/6) yā

Ülfet Efendi veyāḫūd Muḥammed Efendi ḥāżır bulunmaz ve eline para daḫı almaz idi (c4/2/7) ve paralar virilür iken yoḳaruda köşkde oturur idi.

- (s5) Muḥammed Efendi'niñ uşaġı ḳoncoloz Ḥüseyn daḫı işler imiş. (s5/2) Merḳūma günde ḳaç ġuruş virilür idi?
- **(c5)** Merḳūmuñ ḳaç ġuruş aldıġını bilmem. Zīrā bize söylemezler idiler.

[11b]

- (s1) Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīri ṣırada Muḥammed Efendi daḫı ḫānesini taʿmīr itdirir imiş (s1/2) ve lāzım gelen kireci ve baʿż-ı kerāsteleri ḳarantina-ḫāneden kendi (s1/3) ḫānesine gönderir imiş. Aṣlı var mı?
- **(c1)** Ḳarantina-ḫāneniñ taʿmīrine bedʿ ü mübāşeret eyledigimizden birḳaç gün ṣoñra (c1/2) kātib Muḥammed Efendi "Yarın eve gel-de seni isterim." didiginden ben daḫı ferdāsı güni (c1/3) ṣabāḥdan evine gitdim. Oṭasında bir kemer yapdıracaġını ve güzel olup (c1/4) olmayacaġını benden ṣordıġında ben daḫı "Güzel olur." didigimde "Mādem öyledir. (c1/5) Kemer ṭaşlarını ısmarla, götürsünler." didi ise ben daḫı "Ṭaşları götürenler (c1/6) Aradip Ḳaryelü dirler. Anlar parayı almadıḳça götürmezler." didigimde "Sen ısmarla (c1/7) götürsünler para senden seniñ ne vaẓīfeñdir?" didi ve aradan birḳaç gün (c1/8) geçdikden ṣoñra hani yā ṭaşlar" diyü baña ṣordıġında ben daḫı "Parayı almadıḳça(c1/9) götürmezler." diyü cevāb virdim ve ṣoñra ṭaş yükli olaraḳ ṭaşçıyı (c1/10) geçerken gördigimden Berikli ile Yaḳomi'ye ḫaber virdim. Anlar çaġırup (c1/11) be-her kemer ṭaşını elli paraya bāzārlıḳ idüp Muḥammed Efendi'niñ evine yolladılar (c1/12) ve anıñ üzerine Muḥammed Efendi "İşte ṭaşlar geldi.Git işe başla." diyü (c1/13) baña tenbīh eyledigiinden ben daḫı Yaḳomi ile Berikli'ye gitdim. "Muḥammed Efendi beni evinde (c1/14) işletmege gönderiyor, velākin ben gitmem. Egerçi beni burada istemez iseñiz ẕāten (c1/15) yarı buçuḳ bıraḳdıġım banḳ ḳonaġına gider ve orada işlerim." didigimden (c1/16) Muḥammed Efendi'niñ ḫānesine Anṭoni Telpisi'yi münāsib gördiler ve merḳūm gidüp (c1/17) birḳaç günler orada işledigini ve ḳarantinaya gelmedigini hekīm añlayup (c1/18) ṣordıġından ṭolayı ben daḫı ḥāżır oldıġımda ḥālde Anṭoni Telpisi'niñ(c1/9) yevmiyyesini

ḳarantina maṣārifātından viriyoruz, velākin anıñ burada işlemedigini (c1/20) hekīm biliyor. “Bunuñ ismini deftere ḳayd itmek olmaz.” diyü Muḥammed Efendi’ye (c1/21) söylediginde Muḥammed Efendi daḫı “Mādem öyledir. Günde ḳaç nefer ʿamele işler?” (c1/22) diyü ṣordıġında Berikliile Yaḳomi “On altı on yedi ʿamele işler.” didiklerinde (c1/23) Muḥammed Efendi: “Deftere yigirmi veyāḫūd yigirmi beş ʿamele gösteriñ faẓla ʿameleleriñ (c1/24) yevmiyyelerini Anṭoni’ye ve sāʾireye viririz. (c1/25) Ẕāten ʿameleleriñ cümlesi bir yerde işlemez. Her biri bir ṭarafda işler. Anları [12a] (c1/26) hekīm farḳ idemez.” didiginde Yaḳomi ile Berikli: “Allāh içün olsun. (c1/27) Ṣoñra bir şey olup başımıza bir belā çıḳmasun; zīrā biz fuḳarā adamlarız.” didiklerinde (c1/28) Muḥammed Efendi: “Ḳorḳmayıñ hīçbir şey olmaz. Benim faḳīr oldıġımı pek daḫı bilür. (c1/29) Aña daḫı söylesem O da hīçbir şey dimez.” diyü cevāb virdigini ḳulaġımla ṭuydum (c1/30) ve aradan bir müddet geçdikden ṣoñra Yaḳomi ve Berikli ile üçimiz yolda gider iken (c1/31) Yaḳomi ile Berikli: “Saña bir şey söyleyelim. Bize bir ʿaḳl ögredesiñ. ʿAcabā ne yapalım?” (c1/32) didiklerinde ben daḫı “Nedir?” diyü suʾāl eyledigimde “Muḥammed Efendi’niñ ḫānesinde işleyen (c1/33) usta ve ırġadlarıñ yevmiyyeleri ḳarantina-ḫāne maṣārifātından viriliyor (c1/34) ve lāzım gelen kerāste daḫı oradan gönderiliyor ve şimdiye degin Muḥammed Efendi’niñ (c1/35) ḫānesine biñ beş yüz iki biñ ġuruş ḳadar maṣraf oldı.” didiklerinde “(c1/36) Mādem öyledir. Bu işi vaḳtiyle ḳāʾim-maḳām Beg’e ḫaber viriñiz.” didim isem (c1/37) Berikli ile Yaḳomi: “Naṣıl ḫaber virelüm ṣoñra kötümüz açılur ve adımız daḫı (c1/38) fenāya çıḳar!” didiklerinde ben daḫı “Mādem ḳorḳar ve ḫaber viremezsiñiz böyle şübheye (c1/39) beni ḳarışdırmayıñız.” diyü cevāb virmiş idim yoḫsa ḳarantina-ḫāneden Muḥammed Efendi’niñ (c1/40) ḫānesine kerāste gönderildigini ben görmedim, faḳaṭ gönderildigini Yaḳomi ile Berikli’den (c1/41) işitdim idi.

- (s1) Ḳarantina-ḫāneye ṣarf olunan ḳum ve ṭopraḳ ve ṭaş ve ṣaman (s1/2) ve kireç ve alçınıñ miḳdārları ne idügini bilür misiñ?

- **(c1)** Ol vaḳt işler iken [üçünden] gelür ve ṣarf eyler idik. Miḳdārlarını (c1/2) ne oldıġını ḥesāb itmedim, faḳaṭ muʾaḫḫaren iki defʿa olaraḳ icrā olunan(c1/3) keşfde miḳdarları gösterilmişdir. Andan bellü olur.

(1) *Yapucı Ḥācı Ṭofi*

Ṭuzla

(2) **Ṭuzlalı Anṭoni Telpisi'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı**

Fī 23 Eylūl sene 90[481]

- (s2) Bu geçen defʿa ki olan Ḳarantina taʿmīrātında sen ḳaç gün ve yevmiyye (s2/2) ḳaç ġuruşa ḫidmet ider idiñ, andan ṣoñra nereye gitdiñ?
- **(c2)** Beş gün işledim ve yevmiyyem sekiz ġuruş idi ve beş günden ṣoñra Muḥammed Efendi ile (c2/2) usta Berikli ve yaḳomi: "Al āvādānlıġıñı, git, Muḥammed Efendi'niñ evinde işleyesiñ." (c2/3) didiklerinden ben daḫı oraya gitdim ve orada dört hefte ḳadar işledim (c2/4) ve orada yevmiyyem on ġuruş idi.
- (s3) Yevmiyyeleriñi nereden alur ve senden başḳa daha ḳanġı ustalar işledi ve orada ne işler yapıldı?
- **(c3)** Yevmiyyelerimi Muḥammed Efendi'den alurdum ve başḳa yapucı yoġ-ıdı, faḳaṭ dülger usta Candan (c3/2) ile Ṣoġori işler idiler ve on sekiz merteklik bir [şundurma][482] ile bir kemer yapdıḳ (c3/3) ve dülgerler eski ḳapuları ve pencere cāmlarını yapdılar ve alçı ve mermer işleri daḫı yapıldı.

[12b]

- (s1) Orada lāzım gelen kireç ve alçı ve ṭaş ve kerāste nereden (s1/2) alınurdı?
- **(c1)** Kireci alçı götüren Bandali götürür idi, velākin nereden götürdigini bilmem (c1/2) ve alçıyı daḫı merḳūm götürür idi ve ṭaş daḫı yine Aradipli bir Ḫristiyan götürür idi. (c1/3) İsmini bilmem, velākin merḳūm daḫı geldi

[481] 23 Eylül 1290 Rumi tarihi, 5 Ekim 1874 miladi tarihine tekabül etmektedir.
[482] İlgili kelimede "vāv" harfinin hemen sonrasında "ra" harfinin fazla olarak yazıldığı görülmektedir.

ḥükūmetdedir ve kerāsteyi daḫı iskeleden maġazalardan (c1/4) götürdiler, velākin kime götürdüklerini bilmem.

- (s2) Bu gelen kerāsteler hep cedīd miydi yoḫsa müstaʿmel daḫı (s2/2) var mıydı ve cāmlar daḫı yeñi miydi?
- **(c2)** Gelen kerāsteler hep yeñi idiler ve cāmlar eski cām idi, lākin nereden geldigini (c2/2) bilmem.
- (s3) Orada gerek işleyen usta ve ʿameleleriñ yevmiyyelerini (s3/2) ve gerek kerāsteleriñ eṣmānını kim ve nereden virirler idiler?
- **(c3)** Cümlesini Muḥammed Efendi virir idi, velākin nereden virdigini bilmem.
- (s4) Sen Muḥammed Efendi'niñ evine işledigiñiñ bir heftelik yevmiyyeyi (s4/2) ḳarantina-ḫāne maṣārifinden almışsıñ ḥaḳīḳat mi?
- **(c4)** Ḫayır, aṣlı yoḳdur.

(1) *Anṭoni Telpisi Veled-i Yorgi*

(2) **Ṭuzla Dülger Petro Candan'ıñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı**

23 Eylūl sene 90

- (s5) Ḳarantina-ḫāneniñ bu geçen sene olan taʿmīrātında sen daḫı işler miydiñ (s5/2) ve işledigiñ ḥālde ḳaç gün ve yevmī ḳaç ġuruşa işlediñ?
- **(c5)** Evet, yevmīsi ṭoḳuz ġuruşa olmaḳ üzre beş gün işledim.
- (s6) Andan ṣoñra nereye gitdiñ?
- **(c6)** Andan ṣoñra ḳarantina kātibi Muḥammed Efendi'niñ evinde daḫı on sekiz gün işledim (c6/2) ve yine orada daḫı ṭoḳuz ġuruşa işledim.
- (s7) Muḥammed Efendi'niñ evinde ne iş yapdıñız?
- **(c7)** İki cāmlı pencere bir ḳapu yapdım ve yigirmi iki veyāḫūd yigirmi üç mertek daḫı (c7/2) rendeledim. Başḳa iş yapamadıḳ.
- (s8) Ol pencereler ile cāmları ve sāʾir kerāsteleri nereden götürdiñiz?

- **(c8)** İbtidā lāzım gelen düzine ve taḫtaları usta Berikli'niñ maġazasından (c8/2) götürdüm. Ṣoñra yapucı kemeri yaparken Muḥammed Efendi beni ḳarantina-ḫāneye (c8/3) gönderdi. "Git, Yaḳomi ile Berikli kemer ḳaravçası içün saña dört mertek (c8/4) virsünler, al gel." didiginden ben daḫı merḳūmāna gidüp söyledigimde dānesi beşer (c8/5) ġuruşluḳ cinsinden olan aşaġı merteklerde merḳūmān bañḳ dört mertek (c8/6) virdiler ve [Aradipli Ṣova ردیع صوع] ile Ṭuzlalı ismini bilmedigim dīger bir ırġada virüp **[13a]** (c8/7) anlar omuzlarına alaraḳ Muḥammed Efendi'niñ evine götürdük ve andan ṣoñra (c8/8) üç taḫta ile biraz cām lāzım oldıġından Muḥammed Efendi'den suʾāl eyledigimizde (c8/9) "Git, ḳarantinada iki pencere cāmı var. Saña virsünler." didigi içün ben daḫı (c8/10) öylen ṭaʿāmı vaḳti ḳarantinaya gitdim. Yine Muḥammed Efendi'yi buldum. O daḫı usta Yaḳomi'yi (c8/11) çaġırdı. "Ol çıḳan pencere cāmları ẕāten eski ve lāzım olmayacaġından (c8/12) vir, götürsün." didigi içün Yaḳomi daḫı on iki cāmı ḥāvī iki ṭaḳım (c8/13) pencere cāmı virdi. Ben daḫı alup Muḥammed Efendi'niñ evine götürdim ve anları Muḥammed Efendi'niñ (c8/14) oṭası pencerelerine ḳoydıḳ.
- (s1) Ol götürdigiñiz mertekleri ḳaravçayı bozduḳdan ṣoñra (s1/2) ne yapdıñız, yine ḳarantinaya götürdiñiz mi yoḫsa orada bir yerde ḳullandıñız mı?
- **(c1)** Ṭamāmı ḳoydılar yoḫsa öyle ṭururlar mı? Ḫāṭırımda yoḳdur, faḳaṭ ḳarantinaya (c1/2) götürmediler.
- (s2) Ṭolmalardan çıḳan kerāstelerden ve mīḫ ve sāʾirlerden (s2/2) Muḥammed Efendi'niñ evine bir şey götürdiñiz mi?
- **(c2)** Ḫayır, başḳa bir götürmedik, faḳaṭ bir gün lüzüm görildiginden yigirmi ʿaded (c2/2) tel mīḫi aradıḳ. Daha bir şey almadıḳ.
- (s3) Muḥammed Efendi'niñ evinde lüzūm görilen ṭaş ve kireç ve alçıyı (s3/2) nereden alurdıñız?
- **(c3)** Anları götürenler daḫı geldiler nereden götürdüklerini bilmiyorum. Buralarını anlardan (c3/2) ṣorıñız.
- (s4) Siziñ yevmiyyeleriñizi ve ʿameleleriñ yevmiyyelerini size kim (s4/2) virir idi?
- **(c4)** Muḥammed Efendi virir idi.

(1) *Dülger Petro Candan Veled-i Ḫristofi*

(2) **Aradip Ḳaryeli Alçıcı Bandali veled-i Ḥācı Yorgi'niñ Baʿde't-taḥlīf İstinṭāḳı**

Fī 23 Eylūl sene 90[483]

- (s5) Ḳarantina-ḫāneniñ bu geçen sene olan taʿmīrātında orada lüzūm görilen (s5/2) alçıları sen mi götürdüñ ve götürdigiñ ḥālde ne miḳdār alçı götürdüñ?
- **(c5)** Refīḳim daḫı var idi, velākin cümlesi benim ḥesābıma olaraḳ ben götürdim, velākin (c5/2) ḳaç yük ve ḳaç ġuruşluḳ götürdigim ḫāṭırımda ḳalmadı.
- (s6) Ḳarantina-ḫāneye alçı götürdigiñ vaḳt Muḥammed Efendi'niñ ḫānesine (s6/2) götürür miydiñ ve anlarıñ parasını ḳarantina-ḫāneye götürdigiñ (s6/3) alçılarıñ parası ile berāber mi alurduñ ve aldıġıñ ḥālde kimden alurduñ?

[13b]

(c6) Gerek ḳarantina-ḫāneye ve gerek Muḥammed Efendi'niñ evine götürdigim alçılarıñ (c6/2) parasını bir ḥesāb olmaḳ üzre Berikli ile yaḳomi'den alurdum (c6/3) ve Muḥammed Efendi'den hīç para almadım.

- (s1) Muḥammed Efendi ḫānesine götürilen alçılarıñ paralarını Berikli ile Yaḳomi (s1/2) saña virdiklerini bilür miydi yoḫsa anıñ ḫaberi yoḳ mıydı?
- **(c1)** Bilürdi ya, bilmez miydi?
- (s2) Ḳarantinaya alçı götürdükden ṣoñra merḳūm Muḥammed Efendi çuvāllarıñıza (s2/2) ḳarantinadan kireç ṭoldırup siziñ maʿrifetiñizle evine yollarmış. (s2/3) Bunuñ aṣlı var mıdır?
- **(c2)** Evet, aṣlı vardır, ammā ḳaç defʿa ve ḳaç çuvāl oldıġı ḫāṭırımda yoḳdur (c2/2) ve bu kireçleri evine yollamaġa Muḥammed Efendi usta Yaḳomi ile Berikli'ye çaġırır emr (c2/3) iderdi. Anlar daḫı "Ṭoldır çuvalları, götür." didiklerinden ben daḫı ḫāṭır içün (c2/4) götürdüm. Ol bābda ücret daḫı almadım.
- (s3) Ḳarantinaya bu alçılar geldigi vaḳtde kim ṣayar ve kim ḥesāb (s3/2) ṭutardı?

[483] Adı geçen tārih.

- **(c3)** Baʿżan Berikli ve baʿżan Yaḳomi ve baʿż-ı kerre daḫı ġardiyan Muḥammed ʿAlī (c3/2) gelür, yükleri ṣayar ve defterlerine ḳayd iderler idiler. Her dāʾim biri bulunmazdı.

(1) *Alçıcı Bandali veled-i Ḥacı Yorgi Ḳarye-i Aradip*

(2) **Ṭaşçı Dimitri Ṣodiri'niñ Baʿde't-taḥlīf İstiṭāḳı**

Fī 23 Eylūl sene 90[484]

- (s4) Ḳarantina-ḫāneniñ bu geçen sene vuḳūʿ bulan taʿmīrātında lāzım gelen ṭaşları (s4/2) sen-mi götürdüñ?
- **(c4)** Ḳarantina-ḫāneye ben ṭaş götürmedim, faḳaṭ Muḥammed Efendi'niñ evine biraz (c4/2) kemer ṭaşı ile temel ṭaşı götürdüm.
- (s5) Merḳūmuñ evine ḳaç ġuruşluḳ ṭaş götürdiñ ve paraları (s5/2) kimden aldıñ?
- **(c5)** Taḫmīnen yüz on ġuruşluḳ ṭaş götürdim ve paralarını Berikli ile Yaḳomi (c5/2) ḥāżır olduḳları ḥālde Yaḳomi'niñ elinde aldım. Ẕāten bāzārlıġını yine ben merḳūm (c5/3) Yaḳomi ile itmiş idim ve Muḥammed Efendi ile ḳonuşmamış idim bile.
- (s6) Muḥammed Efendi'nin evine başḳa bir şey götürdiñ mi?
- **(c6)** Ḫayır, başḳa bir şey götürmedim.

(3) *Dimitri Ṣodiri Ḳarye-i*

Aradip

[484] Adı geçen tārih.

[14a]

(1) Dülger Petro Candan ifādāt-ı mesrūdesini merḳūm Muḥammed Efendi'niñ yüzine ḳarşu bir bir tekrār eyledikde, merḳūm Muḥammed Efendi, (2) usta Berikli kerāsteci oldıġı ve sā'ir kerāsteleri daḫı andan mübāyaʿa eyledigi cihetle kemer içün lüzūm görilen dört ʿaded (3) mertegi almaḳ üzre mezbūr Petro'yı Berikli'ye gönderdigini ve Berikli'niñ ḳarantina-ḫānede işledigi cihetle ẕikr olunan (4) mertekleri ḳarantina-ḫāne merteklerinden virmiş ise, kendüsiniñ maʿlūmātı olmadıġını ve pencere cāmları baḫşine gelince ol cāmlarıñ (5) eski olup bir yere iḳtiżāsı olmadıġından ve kendüsi her ne ḳadar evine gönderilmesini emr itmemiş ise de, usta Candan naṣıl (6) götürdigini cevāb virdigi üzerine merḳūm Petro Candan vuḳūʿ-ı ḥāl kendüsiniñ iḫbārı vechle oldıġını ışrār eylemişdir.

(7) Ve merḳūm Muḥammed Efendi'niñ keẕālik muvācehesinde alçıcı Bandali daḫı ifādāt-ı meşrūḥasını tekrār eyledikde, kendi ḫānesine götürilen alçılarıñ (8) eşmānına maḥsūben merḳūm Bandali'ya ḳarantina-ḫānede bir ʿaded Fransız altunı virüp ḳuşūr alçı behāları henüz borcı oldıġını ve Bandali (9) maʿrifetiyle ḳarantina-ḫāneden kendi evine kireç göndermedigini beyān eylemiş ise de, merḳūm Bandali alçı behāsı olaraḳ Muḥammed Efendi'den (10) hīçbir para bile almadıġını ve aña götürdigi alçılarıñ tamāmen eşmānını usta Berikli ile Yaḳomi'den alup ġayri alacaġı bile (11) ḳalmadıġını yād ve teẕkār eylemişdir.

(12) Ṭaşçı Ṣodiri daḫı keẕālik ifādāt-ı masṭūresini merḳūm Muḥammed Efendi'niñ yüzine tekrār eyledikde, ibtidādan ol ṭaşlarıñ (13) mübāyaʿasını usta yaḳomi'ye tenbīh eyledigi gibi ṭaşlar geldikden ṣoñra aḳçesini yine usta yaḳomi'ye virdigi içün merḳūm Ṣodiri ṭaşlarıñ (14) eşmānını Yaḳomi'den aldıġını ve bu sözi evvelce daḫı istinṭāḳında beyān eyledigini yād ve teẕkār eyledikde, merḳūm Yaḳomi ol ṭaşlarıñ (15) esmanı sā'ire miṣillü merḳūm Muḥammed Efendi'niñ emriyle ḳarantina-ḫāne maṣārifātı aḳçesinden virüp ṭaşlar içün Muḥammed Efendi'den para aldıġını (16) külliyyen inkār eylemiş oldıġı, işbu maḥalle şerḥ virilmişdir.

(17) *Müstanṭiḳ:* [Nāmıḳ] *Aʿżā-yı meclis-i mezbūr:* []

Aʿżā-yı meclis-i mezbūr: [] *Aʿżā-yı Meclis-i İdāre-i Livā:* []

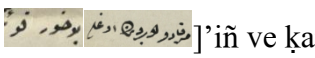
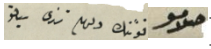
2.2.20. İstintakname No: 20

[1a]

(1) **Hū**[485]

- (s1) İsmiñ ve babanıñ ismi nedir, nerede ṭoġduñ, nerede oṭurursuñ, ṣanʿatıñ (s1/2) nedir, Müteʾehhil misiñ, ḳanġı millet ve tebaʿadansıñ, ḳaç yaşındasıñ, (s1/3) yazı bilür misiñ?
- **(c1)** Morduḫay veled-i Bünyamīn, Yeñişehr'de ṭoġdum ve burada oturırım, eskici eṣnāfındanım, (s1/2) Devlet-i ʿAliyye tebaʿasınıñ Yahūdī Milletindenim, elli yaşındayım, yazı bilürüm.
- (s2) Bundan on on iki sene evvel Marḳo Prḳoviç isminde bir adamıñ burada (s2/2) evlendigini bilür misiñ?
- **(c2)** Evet, bilürüm.
- (s3) Ḳanġı ḳarıyı almış idi?
- **(c3)** Ḳadın Roza dirlerdi.
- (s4) Ḳanġı tārīḫde evlenmiş idi?
- **(c4)** On iki, on üç sene olmalı.
- (s5) Merḳūmuñ mezbūreden evlādı oldı mı?
- **(c5)** Roza isminde bir ḳızı oldı.
- (s6) Bu ḳızıñ eşkālini bilebilür misiñ?
- **(c6)** Bilemem.
- (s7) Merḳūmuñ ḳarısı ne vaḳt vefāt itdi?
- **(c7)** Altı sene evvel olmalı
- (s8) Bu Ḳadın ne silsiledendir?
- **(c8)** Ḳaṣṣāb ʿAvrām [Pura] silsilesi anılur.

[485] Tahminen 27 Ocak 1880 tārihindedir.

- (s9) Ḳarı vefāt itdikden ṣoñra merḳūm Marḳo Prḳoviç nereye gitdi?
- **(c9)** Ben bilmem bunı daha eyüsüni ʿAvrām Pura ve [Merḳado Dobraʾniñ oġlı (c9/2) Boḫor Ḳoʾen/ Ḳohen]'iñ ve ḳarındaşı [Tacman] Yūsuf ve Ḫano Yūsuf ve (c9/3) [Ṣalamo Ḳoʾen/ Ḳohen'in veled-i Terzī Sibato] ve Ḳadın'ıñ ḳız ḳarındaşı oġlı ismini bilmem.
- (s10) Merḳūm Marḳo burada ne iş işler idi?
- **(c10)** Çalġıcı ve cān-bāzlıḳ ider idi.

(2) Kātib: *Cemāl* Müstanṭıḳ: [*Şerīf*] Bende: *[Morduḫay* *]*

- (s11) İsmiñ, babanıñ ismi nedir, nerede doġduñ ve nerede oṭurursuñ, (s11/2) ḳanġı millet ve tebaʿadansıñ, ṣanʿatıñ nedir, müteʾehhil misiñ, ḳaç (s11/3) yaşındasıñ, yazı bilür misiñ?
- **(c11)** ʿAvrām veled-i Ḫāyim Pura, Yeñişehr'de ṭoġdum ve burada oṭururum, Yahūdī (c11/2) Milletindenim ve Devlet-i ʿAliyye tebaʿasındanım ve ḳaṣṣablıḳ iderim, evliyim, ḳırḳ yaşındayım, (c11/3) yazı bilmem.
- (s12) Ḳadın isminde seniñ bir ḳız ḳarındaşıñ var mıdır, şimdi ṣaġ mıdır?
- **(c12)** Küçük ḳız ḳarındaşım ve ismi Ḳadın idi, altı sene evvel vefāt (c12/2) itmişdir.
- (s13) Mezbūre evli miydi ve evlādları var mıydı?
- **(c13)** Evvelki vefāt eden zevcinden biri [Loḳa] ve biri [Ḳlara] ve biri [Liza Pura] (c13/2) ismlerinde üç ḳızı ve dīger zevci cān-bāz ve çalġıcı eṣnāfından (c13/3) Marḳo Prḳoviç'den biri [Maryam] ve dīgeri vefāt itdikden (c13/4) ismini ḫāṭırlamam, faḳaṭ Maryam'ı merḳūm [Marḳo Prḳoviç] alup (c13/5) buradan gitdi.
- (s14) Ne vaḳt buradan gitdi?
- **(c14)** Beş altı sene evvel olmalı.

[1b]

- (s1) Bu “Maryam” didigin[486] ḳız ne vaḳt dünyāya geldi?
- **(c1)** Pek ḫāṭırlamam, ancaḳ merḳūm Marḳo buradan gideli altı senedir (c1/2) ve mezbūre [Maryam مريم] ol vaḳt beş altı yaşlarında var idi.
- (s2) Merḳūm Marḳo seniñ hemşīreñi alalı ḳaç senedir?
- **(c2)** Ḫāṭırlamam. On seneden ziyādedir.
- (s3) Bu Maryam’ıñ vücūdunda bir nişānı var mıdır ve eşkāli ne idi?
- **(c3)** Nişānı olup olmadığını bilmem, faḳaṭ Maryam’ıñ burada Bekir beg’iñ Ḳonaġında (c3/2) bulunan hemşīresi Liza bilebilür ve degirmi yüzli, ḳara ḳaşlı ve ḳara (c3/3) gözli ve ḳara ṣaçlı esmerce idi.
- (s4) Merḳūm [Marḳo مرقص]’nuñ hemşīreñden başḳa evlādı oldı mı?
- **(c4)** İki ḳızı olmuş-ıdı. Biri burada öldi ve biri bu Maryam’dır ve hemşīrem (c4/2) Selanik’de oldığından başḳa evlādı olup olmadığını bilmem.
- (s5) Marḳo buradan ḳaçdıḳdan ṣoñra nereye gitdi?
- **(c5)** Bilmem.
- (s6) Marḳo buralı mıydı?
- **(c6)** Ḳazaḳ ʿaskerinden idi. Buralı degil idi, faḳaṭ ḳızınıñ degildi. (c6/2) Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından idi.

(1) Kātib: *Cemāl* Müstanṭıḳ: *[Şerīf]* Bende: *[ʿAvrām ابرام]*

- (s7) İsmiñ ve babanıñ ismi nedir, nerede ṭoġduñ ve nerede otururbut, (s7/2) ṣanʿatıñ nedir, ḳanġı millet tebaʿasındansıñ, müteʾehhil misiñ, ḳaç yaşındasıñ, (s7/3) yazı bilür misiñ?
- **(c7)** Tacman veled-i Yūsuf, Yeñişehr’de ṭoġdum ve burada otururum, evliyim, meyve (c7/2) ṣatarım, şimdi ʿOṯmān Aġa ile deri tüccārlıġı iderim.

[486] “didigin”deki teklik ikinci sahıs iyelik ekinin “sağır kef” yerine normal “nûn“ ile yazıldığı görülmektedir.

Devlet-i ʿAliyye (c7/3) tebaʿasınıñ Yahūdī milletindenim. Evliyim. Elli yaşındayım. Yazı bilmem.

- (s8) Marḳo Prḳoviç isminde bir Yahūdīyi bilür misiñ?
- **(c8)** Bilürüm.
- (s9) Merḳūm buralı mıdır?
- **(c9)** Ḳazaḳ ʿaskerinden ve Devlet-i ʿAliyye tebaʿasından idi, buralı degildi.
- (s10) Ne ṣanʿat işler idi?
- **(c10)** Cān-bāzlıḳ ve çalġıcılıḳ ve terzīlik ider idi.
- (s11) Merḳūm burada evlendi mi?
- **(c11)** Evlendi.
- (s12) Ḳanġı ḳarıyı aldı?
- **(c12)** ʿAvrām Yahūdīniñ hemşīresi Ḳadını aldı.
- (s13) Evlādı oldı mı?
- **(c13)** İki ḳızı var idi. Biri Maryam isminde idi ve biri burada öldi, (c13/2) ancaḳ ḳanġısı öldi bilmem ve biriniñ ismini bilemem.
- (s14) Ne vaḳt ölmüş idi?
- **(c14)** On seneyi geçmişdir. Ne ḳadar oldıġını bilmem.
- (s15) Bu Ḳadın ṣaġ mıdır?
- **(c15)** Selanik'de vefāt itmişdir.
- (s16) Ḳaç sene evvel vefāt itmişdir?
- **(c16)** Selanik'de vefāt eylediginden bilmem
- (s17) Merḳūmuñ ḳızlarınıñ eşkâlleri [ne] idi?
- **(c17)** Vefāt ideni aṣlā ḫāṭırlamam. Ṣaġ ḳalan dil-berce bir ḳız idi. Eşkāli ḫāṭırıma gelmez. (c17/2) Küçük idi.

[2a]

- (s1) Marḳo'nuñ buradan ṣoñ [ḳaçışı] ḳaç senedir ve nereye gitdi?
- **(c1)** Beş altı sene olmalı ve nereye gitdigini bilmem.

(1) Kātib: *Cemāl* Müstanṭiḳ: *[Şerīf]* Bende: *Tacman*

- (s2) İsmiñ ve pederiniñ ismi nedir, nerde ṭoġduñ ve nerede oṭurursuñ, (s2/2) ḳaç yaşındasıñ, müteʾehhil misiñ?
- **(c2)** İsmim Dona ve pederimiñ [ʿAvrām Ḳoʾen/ Ḳohen] ve Yeñşehr'de ṭoġdum ve ḳırıḳ'da (c2/2) Yahūdī Maḥallesi'nde oṭururum ve yigirmi yaşındayım ve müteʾehhilim.
- (s3) Marḳo Prḳoviç nāmında bir Yahūdī bilür misiñ?
- **(c3)** Evet, bilürüm. Ögey pederimdir. Vālid[e]m[487] Ḳadın Pura ile geçinürdi.
- (s4) Seniñ vālideni ne vaḳt aldı?
- **(c4)** On dört on beş sene vardır.
- (s5) Seniñ vālid[e]n merḳūm Marḳo'dan hīç evlād ṭoġurdı mı?
- **(c5)** Evet, üç ḳız ṭoġurdı. İkisi vefāt itdi ve birisi ṣaġdır.
- (s6) O ṣaġ olan ḳız şimdi nerededir?
- **(c6)** Şimdi nerede oldıġını bilmem, ancaḳ beş altı sene vardır ki pederimle (c6/2) berāber buradan ḳaçdılar?
- (s7) O ḳızıñ ismine ne derler?
- **(c7)** [Maryam] derler.
- (s8) O ḳız burada iken ḳaç yaşında idi?
- **(c8)** Burada iken sekiz yaşında var idi.
- (s9) Yā seniñ vālid[e]n Ḳadın ḳaç sene vardır ki vefāt itdi?
- **(c9)** Altı sene vardır.

[487] Kaynak istintaknāmenin metninde "vālidem" kelimesinin sonundaki güzel he'nin unutulduğu görülmektedir.

- (s10) Merḳūm Marḳo'nuñ yanında öyle besleme Maryam nāmında bir ḳız (s10/2) var mı idi?
- **(c10)** Ḫayır, öyle besleme hīçbir ḳız yoḳ idi, faḳaṭ hemşīrem Maryam var idi.
- (s11) Maryam dinilen ḳız nerede ṭoġdı?
- **(c11)** Burada Yeñişehr'de ṭoġdı.
- (s12) Maryam dinilen hemşīreniñ eşkāli ne vechle bize beyān it.
- **(c12)** Kendüsi esmer ve siyāh ḳaşlı ve ḳara gözli uzun şaçlı çarıḳ (c12/2) çehreli ve orta boylı idi.
- (s13) Pederiñ Marḳo Prḳoviç fi'l-aṣl nereli idi?
- **(c13)** Fi'l-aṣl nereli oldıġını bilemem, faḳaṭ kendüsi Ḳazaḳ ʿaskerinden oldıġına (c13/2) dāʾir elinde bir ṭaḳım tezkereleri var idi.
- (s14) [Aliza ايليزه] nāmında bir hemşīreñiz var mıdır ve şimdi nerededir ve ḳaç yaşındadır?
- **(c14)** Evet, vardır ve şimdi buradadır. Yigirmi yaşlarında vardır.

[2b]

- (s1) Hemşīreñiz Aliza Ḳadın, Maryam'ı ḳaç sene vardır ki görmedi ve eñ (s1/2) şon nerede görişüp de ayrıldılar?
- **(c1)** Pederim Marḳo ve ḳızı Maryam ve Aliza Selanik'e gidüp andan şoñra (c1/2) Aliza anlardan üç sene vardır ki ayrıldı ve andan şoñra bir daha (c1/3) görüşmediler.
- (s2) Maryam ṭoġdığı vaḳt babası Marḳoviç burada mıydı?
- **(c2)** Evet, burada idi.
- (s3) Maryam buradan gitdigi vaḳt babası Marḳoviç'i ṭanıyabilür miydi?
- **(c3)** Naṣıl ṭanımazdı! kendüsi ḳoca ḳız idi. Evet, [ṭanar طنر] idi.
- (s4) Maryam'ıñ yüzünde yaḫūd başḳa bir ṭarafında başḳa bir nişānı var mıdır? Bilür misiñ?

- **(c4)** Ben bilmem, faḳaṭ Aliza buraya geldiginde Maryam Selanik'de iken gezen ḳollarıñ(c4/2) tüfengiñ ḳundaġı sehven ḳaşı üstine işābetle bir küçük nişānı (c4/3) oldıġını söyledi.

    (1) Kātib: *Cemāl* Müstanṭiḳ: *[Şerīf]* Bende: *[Dona]*

- (s5) İsmiñ nedir ve pederiniñ ismi nedir ve nerede ṭoġduñ ve nerede oṭurursuñ, (s5/2) ḳaç yaşındasıñ, müteʾehhil misiñ?
- **(c5)** İsmim Ḳlara ve pederimiñ ʿAvrām [Ḳoʾen/ Ḳohen] ve Yeñişehr'de ṭoġdum orada (c5/2) oṭururum ve yigirmi dört yaşındayım ve müteʾehhilim.
- (s6) Marḳo Prḳoviç nāmında bir Yahūdī bilür misiñ?
- **(c6)** Evet, bilürüm ve vālid[e]m Ḳadın ile geçinürdi.
- (s7) Seniñ vālideñden hīç evlādı oldı mı?
- **(c7)** Üç ʿaded ḳız evlādı oldı. İkisi vefāt itdi ve bir ṣaġdır.
- (s8) İsimleri nedir? Bize beyān it.
- **(c8)** Birisiniñ [Raḫil] ve dīgeri Roza ve ṣaġ olan ismi Maryam'dır.
- (s9) O ḳız şimdi nerededir?
- **(c9)** Dört, beş sene vardır ki babası alup vālid[e]mle berāber Selanik'e gitdiler. Vālidem (c9/2) vefāt itmekle pederiyle berāber nereye gitdigini bilmem.
- (s10) Seniñ vāliden ḳaç sene vardır ki vefāt itdi?
- **(c10)** Beş, altı sene vardır.
- (s11) Hemşīreñiz Maryam burada iken ḳaç yaşında idi?
- **(c11)** Yedi, sekiz yaşında idi.
- (s12) Yā nerede ṭoġdı?
- **(c12)** Burada ṭoġdı.
- (s13) Hemşīreñiz Maryam'ıñ nişānlarından ne bilürsüñ? Beyān it.

- **(c13)** Levni esmer ve gözleri büyücek ve siyāh idi ve saçları siyāh idi (c13/2) ve ḳaşları daḫı ḳara idi ve boyı orta idi.
- (s14) Aliza nāmında bir hemşīreñiz var mıdır ve ḳaç yaşındadır?
- **(c14)** Vardır. Buradadır ve yigirmi yaşında vardır.
- (s15) Hemşīreñiz Aliza Maryam'ı ḳaç sene vardır ki görmedi ve eñ ṣoñra nerede (s15/2) ayrıldı?
- **(c15)** Dört sene ḳadar vardır ki ayrıldılar ve eñ ṣoñra nerede ayrıldıḳlarını bilmem.
- (s16) Maryam buradan gitdigi vaḳt babası Maryam'ı ṭanıyabilür mi idi?
- **(c16)** Naṣıl ṭanımazdı. Kendisi ʿādetā büyücek idi. Ḥattā Maryam'a pederi (c16/2) cān-bāzlıḳ bile ögredirdi.

[3a]

- (s1) Maryam'ıñ başḳa nişānları var mıdır? Eyüce tefekkür it.
- **(c1)** Ḫayır, yoḳaruda didigim gibi idi ve pederine beñzer idi.

(1) Kātib: *Cemāl* Müstanṭiḳ: *[فيه Şerīf]* Bende: *[Ḳlara]*

(2) *Aṣlına muṭābıḳ ṣūret olmaġla taṣdīḳ olunmuşdur.*

[ ]

2.2.21. İstintakname No: 21

Biñbaşı Necīb Beg'in İstinṭāḳıdır

Ḫulāṣaya ḳayd-[şüd] [488]

Numero ʿAded

125 2

680

[1]

(1) **Hū**

(2) **Biñbaşı Necīb Begʾin ber-vech-i ātī İstinṭāḳıdır. Fī 29 CA**[489] **sene 98** [490]

- (s1) İsmiñiz, pederiñiz, sinniñiz, meʾmūriyyetiñiz nedir ve nerelisiñiz?
- **(c1)** İsmim Muḥammed Necīb, pederimiñ ismi Ḥasan, yigirmi ṭoḳuz yaşındayım. Birinci Ordu-yı Hümāyūnuñ elli beşinci (c1/2) livāsınıñ yüz onuncı alayınıñ ikinci ṭaburı Biñbaşısı olup şimdi Çorum ṭaburında meʾmūr (c1/3) oldığım ḥālde oradan geliyorum. Ẕāten āten Āsitāneli olup müteʾehhil olaraḳ semtim Beşikṭaş'dır.
- (s2) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ ḫalʿinde nerede buldıñız?
- **(c2)** Ḫalʿ gicesi ṣabāḥ namāzından evvel Ṭaşḳışla'ya emr geldi. Ṭabur ile berāber şeh-zādegān [dāʾiresine] geldik. (c2/2) Oranıñ muḥāfaẓasına meʾmūr olduḳ. Ol vaḳt yüzbaşı idim.
- (s3) Ḫalʿ māddesinden ṣoñra nereye gitdiñiz?
- **(c3)** Yine ṭaburum ile Ferʿiyye Sarāyı'na gitdik.
- (s4) Orada āmiriñiz ve ḳumandañız kimler idi? Ber-tefṣīl beyān it.

[488] İlgili kelimenin Farsça tellaffuzuna göre "şod" olarak okunurken İstanbul Osmanlı Türkçesinde "şüd" şeklinde okunmaktadır. Bkz.: Emrullah Yakut, "Farsça metinlerde çeviri yazı problemleri ve Hammer tercümesinde Türk telaffuzunun izleri", **Rumelide Dil ve edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (2020.18. Mart), s. 404-416; Abdurrahman Sağırlı, "Timār Ahkāmlarındaki "kaydüşod" Muāmelesi ve Tümār Tevcihlerindeki Yeri", **Tarih Dergisi**, S. 42, 2005, s. 111-136.

[489] "CA", "Cemāziyelevvel" birleşik isminin her iki kelimesinin ilk harfi alınarak yapılan yaygın kısaltma şeklidir.

[490] 29 Cemāziyelevvel 1298 Hicri tarihi, 29 Nisan 1881 miladi tarihine tekabül etmektedir.

- **(c4)** Ṭaburumuzuñ Biñbaşısı ʿİzzet Efendi, livāmız Ḥācı Rāşid Paşa idi. Maḥmūd Celāle'd-dīn Paşa'nıñ neẓāreti (c4/2) yaʿnī ḳumandası altında idik, āmirimiz idi.
- (s5) Maḥmūd Paşa oraya her gün gelür miydi?
- **(c5)** Üç dört gün mütemādiyen gelür ise de bir gün daḫı gelmedigi olur idi. Ḥattā ḳalfalarıñ ve eşyānıñ (c5/2) tefrīḳi ve taʿdādı belki gelmez kendüsüne ʿarż-ı maʿlūmāt itdim.

(3)Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

- (s6) Maḥmūd Paşa Ferʿiyye Sarāyı'na gelen eşyānıñ muʿāyenesinde bulundı mı ve gelen eşyā miyānında (s6/2) ẓuhūr iden mücevherāt kime teslīm olundı?
- **(c6)** Gelen eşyānıñ heyʾetiyle içerü girer idi. Ḳalfalar bu yoḳlama olunur idi ki: "Eşyā-yı nāriyye ve esliḥa (c6/2) dāʾirede bulunmasun.". Sarāylılar çırāḳ olmaġa başladı. Maḥmūd Paşa ḥażretleri ḳalfalarıñ gitmeleri içün (c6/3) lüzüm görinecek ʿaraba ve fażla eşyā çıḳacaḳ olur ise ve şübhe idiliyor ise yoḳlama idiliyor. (c6/4) Ḫazīne mālı ẓuhūr ider ise Maḥmūd Paşa alur Mā-beyn-i Hümāyūna götürür idi.
- (s7) Cennet-mekān Sulṭānʿ Abdülʿazīz Ḫan ḥażretleri Ferʿiyye Sarāyı'na teşrīf itdikden ṣoñra sarāy ḳapularınıñ (s7/2) anaḫtarları kimde bulur idi?
- **(c7)** Bilmem Efendim.
- (s8) Siziñ Ferʿiyye'den meʾmūriyyetiñiz sarāy ḳapularınıñ muḥāfaẓası içün beklemek mi idi?
- **(c8)** Münāvebeten Ferʿiyye Sarāyı'nıñ ḳapularınıñ muḥāfaẓasına meʾmūr idik.
- (s9) Sen ne vaḳt ḳapuları bekler idiñ?
- **(c9)** Benim içün beklemek nevbeti giceye de gündüze de teṣādüf ider idi.

(4) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

[2]

(1) **Hū**

(2) **Necīb Beg**

- (s1) Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥażretleriniñ Ferʿiyye'ye geldigi gün nevbetde bulundıñız mı?
- **(c1)** Nevbetde bulunmadım, faḳaṭ geldikleri [zamān][491] Raşīd ve ʿİzzet ve ʿAlī Beg ve baʿżı yüzbaşılar ile ḳapunuñ öñünde (c1/2) bulunduḳ.
- (s2) Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥażretleri ile berāber Ferʿiyye Sarāyı'na bende-gānından giren oldı mı ve ne muʿāmele cereyān itdi?
- **(c2)** Müşārün-ileyh ḥażretleri ile Sulṭān Murādıñ ser-ḳurenāsı Edhem ve Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ ser-ḳurenāsı Muḥammed Beg (c2/2) bir daha gençden ṣarı küçük Fuʾād Beg dirler şaḫṣen görsem ṭanıyacaġım. Birisi daha (c2/3) üç kişi içerü girmezden evvel yanında gördüm Sulṭān ḥażretleriyle (c2/4) Edhem Beg ve Muḥammed Beg'iñsarāy ḳapusundan içerü girdiklerini gördüm."Fuʾād Beg" didigim gençden olan (c2/5) ẕāt daḫı arḳasından içerüye girdi.

(3) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

- (s3) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriyle içerü girenler orada ḳaldılar mı?
- **(c3)** Edhem Beg ile Ḥāfıẓ Beg'iñ orada ḳaldıḳlarını görmedim. Ḳalmış olsaydılar görür idim.(c3/2) Fuʾād Beg ḳaraġol-ḫāneye gelür gider idi. Orada ḳaldıġını biliyorum.
- (s4) Ḥāfıẓ Muḥammed Beg Sulṭān ḥażretleriniñ ser-ḳurenāsı oldıġından berāber içerüye girmiş ise orada (s4/2) ḳalmış lāzım gelür idi. Ṣoñra naṣıl ve ne vaḳt çıḳarıldı?
- **(c4)** Bilmiyorum.
- (s5) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ bende-gānınıñ berāber içerüye ṣalıvirilmemesi içün sizlere bir güne emr ü tenbīhāt (s5/2) virilmedi mi?

[491] Kaynak istintaknāmenin metninde "zaman" kelimesinin yazılması unutulmuş olabilir.

- **(c5)** Virildi. Ḫāricden kimse giremez idi. Anlar yaʿnī Muḥammed Beg ve Edhem ve “Fuʾād Beg” didigim ẕāt (c5/2) berāber girmişler idi.
- (s6) Mā-dām ki size Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ bende-gānınıñ berāber içerüye bıraḳılması içün emr virilmişdir. (s6/2) O emriñ ḫilāfına ḥareketle mümā-ileyhimi naṣıl müşārün-ileyh ile içerüye ṣalıvirerek ḫilāfı-ı (s6/3) emr ḥareket itdiñiz?
- **(c6)** Ben orada nevbetçi degil idim ve emr daḫı almamış idim. Ferʿiyye’ye geleceginden daḫı ḫaberim yoḳ idi.
- (s7) “Fuʾād Beg” didigiñ adamı orada meʾmūren bıraḳan kimdir?
- **(c7)** Bilmem.
- (s8) Meʾmūren ḳaldıġını biliyorsuñuz kimiñ meʾmūr itdigini daḫı bilmeñiz lāzım gelür
- **(c8)** Kimiñ meʾmūr itdigini bilmem. Meʾmūren ḳaldıġını biliyorum.
- (s9) Neden biliyorsuñuz?
- **(c9)** İçerüye girüp çıḳmaġa meʾẕūn idi. Andan biliyorum meʾmūr oldıġını.
- (s10) Merḳūmuñ içerüye girüp çıḳmasına kim meʾẕūniyyet virmişdir?
- **(c10)** Bilmiyorum. Bendeñiz nevbetimde girmemişdi ki bileyim.

(4) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

[3]

(1) **Hū**

(2) **Necīb Beg**

- (s1) Sen Ferʿiyye’ye meʾmūr oldıġıñda Yüzbaşı oldıġını söylüyorsuñ ne vaḳt terfīʿ-i (s1/2) rütbe itdiñ?
- **(c1)** Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ ḫalʿinde bulunan ṭaburlarıñ ʿumūm-ı żābiṭānı terfīʿ-i rütbe itdigi ṣırada (c1/2) ḳol aġası oldum. Sulṭān ʿAzīz vefātından ṣoñra idi.
- (s2) Yāver ne vaḳt olduñ?

- **(c2)** Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ vefātından ṣoñra ḳışla ṭaburuñla naḳl itdigimizde yāver oldum.
- (s3) Kimiñ vāsıṭası ile yāver olduñ?
- **(c3)** Maḥmūd Celāle'd-dīn Paşa ve mā-beyn-i Hümāyūn müşīri Nūrī Paşa Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ vefātından on beş (c3/2) yigirmi gün ṣoñra mücevherātıñ resmini almaḳ üzre foṭoġrafları celb itmişler. Mücevherāt-ı meẕkūreniñ (c3/3) resmleri alınur iken beni meʾmūr itdikleri cihetle neẕāret itdim. Orada bulunan Maḥmūd Paşa ve nūrī Paşa (c3/4) haḳḳımda teveccühleri oldıġından bendeñiziñ yāverlik ile sarāyda ḳalacaġımı tebşīr itdiler.
- (s4) Siziñ ẕāten Muḥmūd ve Nūrī Paşalara tereddüd ve münāsebetiñ ne derecede idi?
- **(c4)** Ẕāten müşārün-ileyhimāya münāsebetim yoḳ idi. Muḥmūd Paşa'ya Ferʿiyye Sarāyında meʾmūr bulundıġı eṣnāda (c4/2) kesb-i münāsebet itdigim Nūrī Paşa'ya daḫı Beşikṭaş Sarāyında mücevherāt resmi alınur iken (c4/3) münāsebet ḥāṣıl itdim.
- (s5) Bu mücevherāt māddesinde size de bir şey virilmedi mi?
- **(c5)** [فریدون] nām Başkātib Ḳalfa: "Bir ḳaṣa[492] derūnunda naḳd mevcūdı olup bunuñ muʿāyenesi icrā (c5/2) olunmaḳsızın ḫārice çıḳarılması żımnında nıṣfını saña vireyim." diyerek beş on defʿa ḳapuya gelerek (c5/3) söyledi. "Eşyāñız nerededir?" diyü suʾāl iderdim ki: "Meydāna çıḳsun." O da "İçerüdedir." dir idi. (c5/4) Bendeñiz bir ṭarafa ṣaḳlamasun içün "Ḳaṭʿiyyen olmaz" cevābını virmez idim. Daha bu gibiler çoġaldı (c5/5) ve bunlar çırāḳ olaraḳ çıḳacaḳlar idi Eşyālar [ṣofa صوفه][ya][493] çıḳdıġında Maḥmūd Paşa daḫı orada (c5/6) mevcūd iken [فریدون] Ḳalfanıñ ḳaṣası açılmaḳ üzre miftāḥı kendüsinden ṭaleb olunduḳda (c5/7) "Ġayb itdim." cevābını virmesi üzerine çilingir celb idilerek Muḥmūd Paşa'nıñ ḥużūrında açıldı. (c5/8) İçinden beyān

[492] Kaynak istintaknāmenin metninde bu ilgili cevapta iki yer alan "ḳaṣa" kelimesinin elifsiz olarak yanlış yazılmasının iki defa aynen tekrarlandığı görülmektedir.
[493] "ṣofa" kelimesine gelen yönelme hali ekinin sehven unutulduğu anlaşılmaktadır.

itdigi naḳdden mā-ʿadā ḫazīne mālı olaraḳ ḫaylī mücevherāt ẓuhūr itdi. Maḥmūd Paşa (c5/9) sāʾir mücevherāt ile berāber alup mā-beynine götürdi. Ḥattā bir gün eşyā taḥrīr ider iken ceybime beşinci ḫazīne-dār (c5/10) ʿArż-ı niyaz-ı Ḳalfa idenleri pırlanṭa bir incü tesbīḥ ḳoymuş ve bir çift pırlanṭa ṭutanaḳ (c5/11) ẓarf resmen virdi bize. Gerek tesbīḥi ve gerek ẓarfları Muḥmūd Paşa'ya veyāḫūd Ḳızlar Aġası Süleymān (c5/12) Aġa'ya teslīm eyledim.

- (s6) Nūrī Paşa'ya mücevherāt resmleri alınurken yalñız siziñ orada [bulunmañızla/ bulunmazla بولنمزلہ] münāsebet ḥuṣūle (s6/2) gelmek taṣavvur olunamayacaġı gibi yalñız Ferʿiyye'de [bulunmañızla da/ bulunmazla da بولنمزلہ ده] Muḥmūd Paşa'ya münāsebet kesb (s6/3) itmek ʿaḳla baʿīd olup müşārün-ileyhimānıñ bir büyük ḫidmetlerinde bulunmaḳla (s6/4) kesb-i münāsebet ve teveccühleri ḥuṣūlini istilzām itmek lāzım geleceginden bunlarıñ ne gibi (s6/5) mühim ḫidmetlerinde bulundıġıñız?
- **(c6)** Bendeñiziñ ẕāten sarāya mensūb olup münāsebetim vardır. Ol vaḳt mā-beyn-i hümāyünda daḫı müdīr-i ṣānī Muṣṭafā Aġa (c6/2) enişdem idi anıñ vesāṭatıyla ve müşārün-ileyhimānıñ daḫı ber vech-i mücerred maʿiyyet ve ḫidmetlerinde bulundıġımdan (c6/3) kesb-i münāsebet eyledim.

(3) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[4]

- (s1) Bālāda żabṭ olunan ifādeñizde Ferʿiyye Sarāyı'na ḥarem aġaları oldıġını söylüyorsun. (s1/2) Bu ḥarem aġaları kimlerdir ve nereden geldiler ve ḳaç kişi idiler?
- **(c1)** Cennet-mekān vefātından ṣoñra Tevfiḳ ve Reyḥān Aġalar ve ikisiniñ ismlerini bilmem ʿacamī aġalar idiler. Bunlar Büyük Sarāy'dan (c1/2) Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ vefātından.
- (s2) Bunlar oraya Büyük Sarāy'dan yalñız mı geldiler ve yanlarında başḳa meʾmūrlar ḫidmet içün (s2/2) var mıydı?

- **(c2)** Bunları ḳız aġası götürüp oraya meʾmūr itmiş. Ḳızlar aġasınıñ oraya götürdiginden ben görmedim, ancaḳ bunlar ile (c2/2) berāber ḫidmet [iden] bir iḫtiyār ḳışa boylı şişmanca ve [ ] bir ḥaremaġası daha var idi. Onı çoḳ orada ṭutmadılar. (c2/3) Yine Büyük Sarāy'a aldılar. Bu dört ḥarem aġası ḳaldılar.
- (s3) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ ḫidmet-i maḫṣūṣalarında bulunmaḳ üzre mā-beyn-i hümāyūn müşīriyyetinden hīç (s3/2) kimse gönderilmedi mi?
- **(c3)** Geldi efendim, bunlar dört kişi idi. Cennet-mekān nefs-i hümāyūnlarında ḳullanılmaḳ üzre mā-beyn-i hümāyūn Müşīri (c3/2) ṭarafından gönderilmiş ve içerüye irsāl olunduḳda Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ merḳūmları ḳabūl itmedigini Faḫrī Beg (c3/3) söyledi.
- (s4) Bu Faḫrī Beg kim oluyor?
- **(c4)** Bu "Faḫrī Beg" didigim yoḳaruda "Fuʾād Beg" diyerek tereddüd eyledigim ṣarı gençden adam olmaġla (c4/2) [sözi] aġzıma gelivirdi.
- (s5) Bu dört şaḫṣ Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ ḫidmeti-çün gelüp de ḳabūl buyurulmayup reddolunması (s5/2) üzerine ne oldı ve nerede o gice ḳaldılar?
- **(c5)** Bunlarıñ ḫidmetleri ḳabūl buyurulmayup ḳaraġol oṭasında oturduḳlarını görüp ve öylece işitdim. Yatdıḳlarını görmedim, (c5/2) faḳaṭ gündüz Binbaşınıñ oṭasında idi gördüm. Gice evinde mi yatdılar veyāḫūd yatmadılar mı bilmiyorum.
- (s6) Bu adamlarıñ orada ḳaldıḳları gice ʿaskerce bir şenlik oldı mıydı? Yaʿnī ḳaraġoluñ öñüne fenerler (s6/2) ve meşʿaleler yanaraḳ zeybek oyunı ʿasker oynadı mıydı?
- **(c6)** Ḫāṭırıma gelmiyor.
- (s7) Eyüce muṭālaʿa idiñ
- **(c7)** Evet evet, şimdi ḫāṭırıma geldi. Meşʿaleler yandı, zeybek oyunı oynandı, eglenildi.

- (s8) Siz ʿasker Yüzbaşısı oldığıñız cihetle āmiriñiz ṭarafından virilen emriñ infāẕına mecbūr mıydıñız?
- **(c8)** Niẓāmī dāʾiresinde Āmirim ṭarafından aldığım emr ise ḥişşeme düşene borçluyum.
- (s9) Yoḳaruda “Fuʾād Beg” diyüp muʾaḫḫaren “Faḫrī Beg” didigiñiz adam her vaḳt ḳaraġola gelüp gider miydi? (s9/2) ve orada kimler ile görişiyordı?
- **(c9)** Çend defʾa ḳaraġola geldigini gördüm ve āmir oṭasında otururlardı. El-ān didigim Raşīd Paşa Biñbaşı ʿİzzet Beg (c9/2) daha ṭışarudan gelen bulunur ise ṭabīʿī onlar ile görişiyordı. Ḥattā ikisi de Ferʿiyye Sarāyındaki ḳalfaları (c9/3) baḳmaḳ üzre ṭabīb Ṣervet Beg ve Muṣṭafā daḫı münāvebeten gelürler. O oṭada otururlardı.
- (s10) Faḫrī Beg Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ vefātından bir gün evvelki cumʿa irtesi güni ḳaraġol-ḫāneden celb olunup (s10/2) altı sāʿate ḳadar orada ḳalmış kimer ile görişdi ve ne dürlü sözler cereyān itdi?
- **(c10)** Ḳaraġol-ḫāneye gelüp girerdi ve biñbaşınıñ oṭasında ḳalurdı. Bizim oṭamız başḳa olup o cihetle orada (c10/2) ne ḳadar otururidi ve kimler ile görişürdi ve ne laḳırdı iderdi, bunları bilmem ve böyle celb (c10/3) olundığından daḫı maʿlūmātım yoḳdur.
- (s11) O güni Faḫrī Beg’den Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫan ḥażretleriniñ nezd-i hümāyūnunda bulunan pala resmen ṭaleb olunmuş (s11/2) ve bu pala ferdāsı Pazar güni ṣabāḥleyin Faḫrī Beg ṭarafından bir ʿasker żābiṭine Ferʿiyye Sarāyınıñ alt ḳat (s11/3) penceresinden virilmiş oldığından bu bābda olan meʿlūmāt ve meşhūdātıñız nedir?
- **(c11)** Böyle bir pala māddesi ḳaṭʿan ḫāṭırıma gelmiyor, bilemiyorum.

(1) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

[5]

- (s1) Siz orada Ferʿiyye Sarāyınıñ anaḫtarları sende maḥfūẓa olup oraya girüp (s1/2) çıḳan ve ḥattā bir ṭaʿām gelse onları muʿāyene idüp içerüye viren sen

oldığıñ cihetle bu palanıñ (s1/3) alındığına meʿlūmātıñ ṭabīʿī olacağından ketm-i ḥaḳīḳat itmemeñiziñ iḫṭārına ibtidār olunur.

- **(c1)** Sulṭān ʿAzīz Ḫan efendimiziñ vefātından evvel bendeñiziñ Ferʿiyye Sarāyınıñ muḥāfaẓasına ve ṭaʿāmlarıñ müʿayenesine meʾmūr olmadığım (c1/2) gibi anaḫtarlarıñ daḫı evvel ve āḫir baña teslīm olundığı taḥaḳḳuḳ ider ise bu bābda her ne fenālıḳ var ise hepsi yaʿnī (c1/3) orada bulunanlarıñ fenālıḳları baña ʿāʾid olsun, cezāları baña taḥmīl olunsun.
- (s2) Anaḫtarlar kimlerde idi?
- **(c2)** Oranıñ bekçisi var idi. Anaḫtarı onlarda olması lāzım gelür.
- (s3) Bekçi kim idi ve naṣıl adamdır? Hīç görmediñ midir?
- **(c3)** Görülmüşdür, faḳaṭ ṭanıdığım adam degildir. İsmini bilmem. Şimdi görecek olsam daḫı teşaḫḫuṣ idemem.
- (s4) [Gördigñizi[494]] söylüyorsuñuz. Şekli naṣıldır? Burasını taʿrīf eyle.
- **(c4)** Bekçiler çoḳdur. Şekllerini taʿrīf idemem.
- (s5) Bu Ferʿiyyeʾye gelen dört kişi Pazar güni sāʿat bir buçuḳ ḳararlarında Ferʿiyye Sarāyı'na berāber gitmişsiñiz naṣıl oldı?
- **(c5)** Onlar ile berāber bir yere gitmedim. Bizim meʾmūriyyetimiz başḳadır.
- (s6) Bu adamlar o güni içerüye kimiñle gitdiler.
- **(c6)** Bilmiyorum
- (s7) Bunlar o güni ḳaraġolda yoḳ mıydılar? Yoḫsa ḳaraġoldan sarāya giderler iken mi görmediñiz?
- **(c7)** Pazar güni orada mıydılar bilemem. Bunlar yaʿnī Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ ḫidmetine gelen bu dört şaḫṣdan (c7/2) Pehlevān Muṣṭafā ismindeki olanı ṭanırım. Bunlar Efendimiziñ ḫidmetine gelmişler ise de içerüye ḳabūl olunmadıḳlarını söylediler işitdim.
- (s8) Bunlarıñ miḳdār-ı maʿāşlarına dāʾir bir şey işitdiñiz miydi?

[494] "gör-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin "Gördığınızı" şeklinde sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.

- **(c8)** Ne ḳadar maʿāşları oldıġını bilemiyorum. Bunlarıñ mā-beyn ḫademesi [ise] beşer yüz ġuruş maʿāşları (c8/2) olup oradan daḫı beşer yüz ġuruş [olsa] alacaḳlarından biñ ġuruş olur.
- (s9) Bu Pehlevān Muṣṭafā'yı neden ve ne ḳadar vaḳtden berü ṭanırsıñız?
- **(c9)** Çocuḳdan berü sarāyda oldıġımdan o cihetle ara şıra görür idim.
- (s10) Bu Muṣṭafā sizi hümāyūnda şeh-zādegān efendiler ḥażretlerinden ḳanġısınıñ dāʾiresinde görür idiñ?
- **(c10)** Murād Efendimiz ḥażretleriniñ dāʾiresinde görür idim.
- (s11) Mā-dām ki bu Muṣṭafā'yı ṭanırdıġıñız ḳaraġolda merḳūmla hīç görişmediñiz mi?
- **(c11)** Ṭanır isem de ḫidmetim olmadıġından görüşmedim.
- (s12) Bu dört kişiniñ içinde bu Muṣṭafā'dan başḳa bildiġiñ yoḳ mıdır?
- **(c12)** Bir orta boylı şişmanca beyāż yüzlü zannıma göre ismi ʿAlī Efendi olmalıdır. Anıñla biraz ülfetim vardır. (c12/2) Bunuñla da ḳaraġol-ḫānede ḳonuşdıġımı bilemiyorum.
- (s13) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ vefātından evvelce Ferʿiyye Sarāyınıñ [mermerliginden] Maḥmūd Celāle'd-dīn Paşa'nıñ (s13/2) yanında kendü dāʾiresi şişman bir ḥarem aġası oldıġı ve bir de [] ʿasker żābiṭi (s13/3) bulundıġı ḥālde ḳonuşmaḳda oldıġıñızı ḫaber viriyorlar. O şırada müşārün-ileyh ile ḳonuşdıġıñız (s13/4) ne idi?
- **(c13)** Ḫayır, görüşmedim aşlı yoḳdur.
- (s14) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ vefātında nerede idiñ ve o vaḳʿa naşıl oldı?
- **(c14)** Ḳarġol-ḫāne[de] [495] idim. Oṭamda çamaşur degişdiriyordum. Bir vāveylādır ḳopdı. ʿaskerler de ḳoşdı. (c14/2) Bendeñiz "Nedir?"diyerekden geyinüp çabucaḳ ḳoşdum. ʿAsker ve żābiṭān ḳapuyı açdırmışlar. (c14/3) Yoḳarudan ḳalfalar kendülerini aşaġıya atmaḳ istiyorlar. Aşaġıda olan onları

[495] "Ḳarġol-ḫāne"kelimesine gelen bulunma hali ekinin hızlı yazmaktan dolayı unutulduğu anlaşılmaktadır.

menʿ idiyorlardı. (c14/4) Bendeñiz de ne oldığını añlayamadım. Yoḳaruya çıḳmışlar bir heyʾetle ʿAbdülʿazīz cennet-mekānıñ oṭası öñünden geçmez (c14/5) şūretde ḳalfalar oldığı ḥālde bunlarıñ feryādlarını teskīni içün gitmiş olan żābiṭān ve efrād cennet-mekān.

(1) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

[6]

(c14/6) Efendimiziñ oṭasında Vālide Sulṭān oldığı ḥālde duḫūl itmişler ve bendeñiz geççe yetişdigimden (c14/7) ġalebeligi çabuḳ açup içerüye girüp taḥḳīḳıñ evveliyyātına muvaffaḳ olamadım. Żābiṭān vālide (c14/8) Sulṭān ʿAbdülʿazīz'in başını ṭutmuşdı. ḳadınları defʿ idüp Ḳaraġola götürdiler.

(1) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

(3) **Mūmā ileyh Necīb Efendi be-tekrār celb ile ber-vech-ātī istinṭāḳıdır**

Fī C [496] Sene 98[497] yevm-i cumʿ irtesi

- (s1) Şimdiye ḳadar cereyān iden istinṭāḳıñızda ketm-i ḥaḳīḳat eyledigiñiz muʿāmelāt-ı vāḳıʿaya dāʾir (s1/2) siziñ ifādātıñızda taḥḳīḳāt-ı mevcūdeye mübāyin olmaġla taḥaḳḳuḳ itmişlerdir. Bināʾen-ʿaleyh, işiñ (s1/3) oldığı gibi beyān olunması iḫtār olunur, çünki cennet-mekān Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫan merḥūmuñ (s1/4) Ferʿiyye'ye teşrīflerinde sarāy ḳapusundan Edhem Beg ile girüp kendü maʿiyyetinde bulunan bende-gānı (s1/5) içerüye şalıvirilmedigi Edhem ve Faḫrī Begler ile Biñbaşı ʿAlī Beg ifādeleriyle şübhe oldığı (s1/6) ve Ferʿiyye Sarāyınıñ anaḫtarları siziñ yediñizde bulunaraḳ emr ümuḥāfaẓasına ve gelen [yemeklikleriñ مطبخدن] içerüye (s1/7) virilerek muʿāyenesine meʾmūriyyetiñiz ḫaber virildigi ve Ferʿiyye'ye ḫidmet içün gönderilmiş olan (s1/8) Ḫarem Aġaları Pehlevān Muṣṭafā Çavuş ve refīḳleriyle berāber Sulṭānʿ Azīz ḥażretleriniñ vefātı vaḳʿasından (s1/9) bir gün evvel cumʿa irtesi cümlesi yāver-i maḫṣūṣ ile Nūrī Paşa ṭarafından Ferʿiyye ḳaraġol-ḫānesine (s1/10) gönderildikleri muḥaḳḳaḳ bulundığı ve Maḥmūd Paşa'nıñ andan evvelce Ferʿiyye Sarāyınıñ mermerliginden (s1/11)

[496] "C"; Cemāziyelāhir hicri ayının ilk harfi alınarak yapılan yaygın kısaltma şeklidir.
[497] 1 Cemāziyelāhir 1298 Hicri tarihi, 1 Mayıs 1881 miladi tarihine tekabül etmektedir.

seniñle ḳonuşdıġı ḫaber virildigi ḥālde buralarını ve sāʾir muʾāmelātı ḥaḳīḳate muġāyir olaraḳ (s1/12) ifāde idiyorsun[498].Bu ise ifādāt-ı vāḳıʿañızıñ buṭlānına [ṣ]arāḥaten [499] delālet idiyor.

- **(c1)** Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdülʿazīz Efendimiz ḥażretleri Ferʿiyye Sarāyı'na teşrīfleri güni sāḥilde bulunan ḳapu (c1/2) önünde ve rīḫtım üzerinde çend nefer geziniyor ṭurur idik. Rīḫtıma beş çifte yanaşdı. (c1/3) Şemsiyye olmaḳ münāsebetiyle ḳayıġıñ içindeki ʿAbdülʿazīz Efendimiz oldıġını çıḳmadıḳça ṭanıyamadıḳ .Mā-beyncilerden (c1/4) bir ikisi ḳayıḳdan ṭışaruya çıḳarlar, efendimiz de şemsiyyeyi ḳaldırup ṭışaruya çıḳacaġı eṣnāda (c1/5) ʿAbdülʿazīz'iñ oldıġını ol vaḳt añladım. Bendeñiz ḳapunuñ yanında ṭurmayup girüye çekilerek dīvārıñ (c1/6) berü ṭarafına çekilüp Efendimiz içerüye teşrīf buyurdılar. Mā-beyncilerden Edhem Beg ve Ḥāfiẓ Muḥammed ve Faḫrī Begler (c1/7) içerüde girerler iken gördüm. Bunlarıñ içlerinde ḳanġısı şalıvirilmedigi nevbetçi olmadıġım cihetle o ānda farḳ (c1/8) idemedim de muʾaḫḫaren Edhem ve Ḥāfiẓ Begler ṭışaruda gördüm ve Faḫrī Beg'i içerüde ḳaldıġını (c1/9) biliyorum ve anaḫtarlar bendeñizde yoġ-ıdı. Cennet-mekānıñ vefātından ṣoñra Ferʿiyye Sarāyı'na yaʿnī ḳalfalar ṭışaruya (c1/10) çıḳdıḳça emr ü muḥāfaẓasına ve eşyāларıñ üzerlerindeki yāftelerine baḳaraḳ gönderirdim. Cennet-mekānıñ (c1/11) vefātından evvel meʾmūriyyetim Ḥarem-i Hümāyūna oldıġından ḥarem aġalarını vefātından ṣoñra meʾmūriyyetim cihetle (c1/12) bilüp ṭanıdım ve Pehlevān Muṣṭafā ve refīḳleri nefs-i hümāyūna ḫidmet itmek içün geldikerini işitdim (c1/13) ve gördüm. Maḥmūd Paşa ḥażretleriniñ cennet-mekānıñ vefātından evvel beyān buyurılan mermerlik neresi oldıġını (c1/14) taʿyīn buyuruldıġından bilemedigim gibi müşārün-ileyh ile cennet-mekān Efendimiziñ vefātından evvel aṣlā ʿubūdiyyetim (c1/15) yoġ-ıdı ve görişmedim. Ṭoġrısı budur.

(2) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

[498] "idiyorsun" fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin "sîn ve sağır kef" harflerinin yerine "sîn, vāv ve normal nûn" ile yazıldığı dikkat çekmektedir.

[499] Kaynak istintaknāmenin metninde "şarāḥaten" kelimesinin sâd harfi ile yazılması gerekirken sin ile yazıldığı görülür.

[7]

- (s1) Mermerlik taʿrīf ve taʿyīn olunur ise Maḥmūd Paşa ile görişdigiñiz ḫāṭırıñıza gelür mi?
- **(c1)** Vefātından ṣoñra cennet-mekān Efendimiziñ demin ʿarż eyledigim gibi meʾmūriyyetim ḳalfalarıñ çırāḳ olanlarıñ (c1/2) eşyālarını tefrīḳ ve sevḳi eṣnālarında Maḥmūd Paşa ḥażretleri ile gerek ṭaşrada ve gerek ḥavli ve ṣofada (c1/2/3) teşrīflerinde ḥasbe'l-meʾmūriyye görişür idim. Cennet-mekān Efendimiziñ vefātından evvel meʾmūriyyet-i müstaḳillem (c1/4) olmadıġı cihetle müşārün-ileyh ile ẕāten ʿubūdiyyetim olmadıġı gibi bir emrini alacaḳ ṣūretde kendüsi (c1/5) ṭarafından celbine ve gerek biʾz-ẕāt mürācaʿatım vuḳūʿ buldıġından taʿrīf ve taʿyīn buyurulacaḳ (c1/6) mermerlik der-ḫāṭır itsem bile müşārün-ileyh ile görişmedigim yaḳīnen biliyorum.
- (s2) Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫanḥażretleriniñ nefs-i hümāyūnlarınıñ ḫidmetinde bulunmaḳ içün büyük(s2/2) sarāydan meʾmüren gönderilen Pehlevān Muṣṭafā ve Cezāyirli dīger Muṣṭafā ve Ḥācı Muḥammed Pazar güni (s2/3) sāʿat bir buçuḳ ḳararlarında Faḫrī Beg maʿrifetiyle ḳaraġol-ḫāneden alınaraḳ Sulṭān müşārün-ileyh ḥażretleriniñ (s2/4) oṭasına götürilüp Faḫrī Beg merḥūm müşārün-ileyh arḳasından ḳollarını ṭutaraḳ ve Cezāyirli Muṣṭafā (s2/5) ile Ḥācı Muḥammed dizlerine çökerek Pehlevān Muṣṭafā Faḫrī Beg'den almış oldıġı beyāż ṣaplı çaḳı ile (s2/6) ḳollarınıñ ḳan ṭamarlarını kesdigi ve o ṣırada ẕātıñız ile ʿAlī Beg'iñ eliñizde çekilmiş ḳılınçlar ile (s2/7) oṭa ḳapusunuñ iç ṭarafında ṭurup neẕāret itmiş oldıġıñız ḳātillerile orada bulunan ḥarem aġalarından (s2/8) Reyḥān ve Rāḳım Aġalarıñ ikrarlarıyla taḥaḳḳuḳ idüp siziñ böyle bir muʿāmele ve ḥareketde bulunmañız ṣıfat-ı (s2/9) ʿaskeriyyeñiz iḳtiżāsınca āmir ve ḳumandañızdan almış oldıġıñız emre mübtenī olmaḳ taḫaṭṭur olunüyor. Bu bābda (s2/10) size emr viren kimdir ve keyfiyyet naṣıl olmuşdur? Ṭoġrıca beyān idiñiz.
- **(c2)** Cennet-mekān Efendimiziñ ḫidmetine mā-beynden taʿyīn buyurılan Muṣṭafā ve rüfeḳāsınıñ cennet-mekān ṭarafından ḳabūl (c2/2) olunmadıġını işitdim ve ḳaraġol-ḫāneye daḫı ʿavdetlerinde gördüm. Faḫrī Beg'i ise ẕāten ḫidmet-i seniyyelerinde müstaḫdem (c2/3) bulunmuş oldıġından kemā-fi's-

sābıḳ ḫidmetine ḳabūl buyurulmuş ve ḫidmetine ve içerüye girüp çıḳdıġı daḫı görilmişdir. (c2/4) Muṣṭafā Aġa ile rüfeḳāsı ve Faḫrī Beg ile [degil] cennet-mekānıñ oṭa ḳapusı içerüsine ḥattā ṭaşrada bir yerde (c2/5) birleşmedim. Nerede ḳal[dıġı][500] oṭada ve vaḳʿa-i müteʾellimede beyān buyurılan ḥālātıñ nā-meşrūʿada iştirākim ve maʿlūmātım (c2/6) olmayup ḳaṣden şehīd edildigi taʿbīri şu istinṭāḳ-ı çāker-ānemde suʾāl-i ʿālīñizden maʿlūmāt aldıġım (c2/7) ve andan evvelce bu yolda maʿlūmātım olmadıġı ḳaviyyen bilüp ve ʿarż iderim ve buña dāʾir de bir ṭarafdan bir emr (c2/8) almadım ve bilmem.

- (s3) Seniñ zuʿmunca bu vaḳʿa naṣıl olmuşdur?
- **(c3)** Bendeñiziñ maʿlūmāt ve mesmūʿātım cennet-mekān Efendimiz āb-dest almaḳ üzre āb-dest-ḫāneye gitmişler ve āb-dest alup (c3/2) oṭasına ʿavdet buyurmuşlar. Oṭa ḳapusunuñ öñünde Vālide Sulṭān Efendimiz ve ikinci ḫazīne-dār ve beşinci (c3/3) ḫazīne-dār beklermişler. Cennet-mekān Efendimiz oṭa içerüsinde iken ʿarż itdigim Vālide Sulṭān ile ḫazīne-dārlar (c3/4) oṭa ḳapusunuñ öñünde otururlar iken dāḫil-i oṭada bir of ṣedāsı ile berāber ḳapuya ṭoġrı cennet-mekān Efendimiziñ (c3/5) yürimesini ḥiss itmişler ve oṭa ḳapusunı açup içerüye girmek ārzū itmişler ise ḳapu içerüsinden sürmelenmiş (c3/6) ve anaḫtar deliginden baḳmışlar. Cennet-mekān Efendimiz döşeme üzerine yatur iken görmişler. Der-ʿaḳab cümlesi birden (c3/7) ḳapuya ṭayanup açılup içerüye duḫūl itmişler ve Efendimiziñ ḳolları ṣıġalı ve ḳan dökülmüş (c3/8) ve kendüsi de yatup cān çekişür iken yetişdiklerini ve aḳdemce ustura isteyüp şübhe itmelerinden virmedigini (c3/9) ve muʾaḫḫaren "ṣaḳalımı [ḳoparacaġım]" diyü mıḳrāż istedigini ve bunı düş[ün]meyerek ḫāṭırına getürmeyerek virdigini ve bu (c3/10) mıḳrāṣda ḳollarını ṭamarlarını kendüsi ḳaṭʿ idüp ve ḳapu öñünde ḫazīne-dārlar ile maʿan ḳapunuñ öñünde bekledigini, (c3/11) müşārün-ileyhā Vālide Sulṭān Ṭopḳapu Sarāyı'na teşrīfleri hengāmında bendeñizi celb buyurdılar ve ṣofada ṭaşraya teşrīflerinde

(1) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

[500] "ḳal-" fiiline gelen sıfat-fiil ekinin"ḳaldıgı"şeklinde sehven yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır.

[8]

(c3/12) ve maʿiyyetinde ibrīḳ-dār ustā ve sāʾire ile teşyīʿ itmek içün ṣofada ḫaylī ḳalfalar var iken (c3/13) bendeñize bu ḥikāyeyiʿarż itdigim vech üzre beyān buyurdılar ve evvelce de mıḳrāṣ ile merḥūm (c3/14) müşārün-ileyh kendü ṭamarlarını kesdigi işidildigi gibi Vālide Sulṭān Efendimiziñ bu beyān ve iḫṭārātı mevādd-ı (c3/15) müteʾellimeyi ṣūret-i vuḳūʿunı teʾyīd buyurmuş olduklarından şimdiye degin āḫarınıñ ḳaṣdıyla vuḳūʿātıñ müteʾellimi (c3/16) vuḳūʿ buldıġını ve bi'ẕ-ẕāt cennet-mekān ẕikr olunan mıḳrāṣda ḳaṭʿ eylemesinden vefātı mūcib oldıġı (c3/17) şimdiye ḳadar bu maʿlūmātıyla bilürüm ve āḫarınıñ ḳaṣdından vefātı teşettüt eyledigi suʾāl-i (c3/18) ʿālīñizden añladım. Başḳa bir şey bilmem.

- (s1) Bu ifādeñiz ṣırf tebriʾe-i ẕimmet ile ketm-i ḥaḳīḳat yolunda der-mīyān olundıġı bedāheten añlaşılıyor, (s1/2) çünki Vālide Sulṭān ḥażretleri size öyle bir ifādede bulunmuş olsalar idi geçen gün biʾl-ḫāṣṣa (s1/3) ḥużūr-ı ʿālī-penāhīlerine [ʿazīmetle غزيمة] vaḳʿaya dāʾir ve ṣūret-i vuḳūʿuna mütevātiren beyān buyurduḳları emvāl (s1/4) siziñ der-mīyān itdigiñiz söze külliyyen muġāyir olup Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ yed-i āḫarla cerḥ ve itlāf (s1/5) olundıġını mübeyyindir ve siziñ ṭarafıñızdan. Müşārün-ileyhā ḥaḳḳında revā görilen muʿāmele-i ġaddārāneden (s1/6) ṭolayı şikāyāt-ı vāḳıʿaları siziñle didigiñiz gibi ḥasb-i ḥāl idecek (s1/7) derecede degil sizden kemāl-i nefret ve belki yüziñizi gördiginde dehşet idecek bir ḥālde (s1/8) oldıġı añlaşıldıġından ve [māhāẕā][501] fiʿl-i cerḥ üḳatli icrā idenler çaḳı ile kesdigini (s1/9) iḳrār eylediklerinden şu ḥālde ifāde-i vāḳıʿañız esāsen ve māddeten ḫilāf-ı vāḳiʿ oldıġı ve şāyān-ı (s1/10) ḳabūl görilemedigi cihet ile ṭoġrısını söylemeñiz iḫṭār olunur.
- **(c1)** Maʿrūżātım ṭoġrıdır.
- (s2) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ şehādetlerini müteʿāḳib ḳulaġından küpelerini ve parmaġından yüzigini ve üzerinden (s2/2) sāʾir mücevherātını bir evżāʿ-ı ẓālim-āne ile alınaraḳ kendüsi daḫı ferācesiz olaraḳ ḳaraġol-ḫāne meydānı

[501] Kaynak istintaknāmenin metninde Arapça kökenli olan "maʿa-hāẕā" edatının "māhāẕā" şeklinde telaffuz edildiği gibi yazılmış olduğu dikkatimizi çekmektedir.

(s2/3) gibi mecmaʿ-ı ʿumūma götürmüş oldığıñızı, Vālide Sulṭān ḥażretleriyle başkātibesi ve sāʾire-i (s2/4) ṭaraflarından vuḳūʿbulan ifāde ve iḫbārātla muḥaḳḳaḳ olup bu muʿāmelāt-ı ẓālim-āne (s2/5) ve ġaddārāneyi icrā itmekligiñiz ne gibi emre müsteniddir? Burasını beyān idiñiz.

- **(c2)** Bendeñiz öyle devletliye muʿāmele-i ġayr-i lāyıḳaya bulunmadığım gibi bulunamam ḥattā ve küll-i müşārün-ileyhāniñ maʿiyyeti cāriyelerinden (c2/2) eñ ʿacamīsiniñ çırāġ olduklarında her birerlerine edīb-āne ve muḥaḳḳaḳ bende-gāna ḫidmet itdigim çırāḳ olanlardan istifsār (c2/3) buyurun. Başkātibe ḳalfa ise sarāyda çırāḳ olunan ḳalfalarıñ eşyālarını sevḳinde ḫazīne mālı (c2/4) mücevherāt ve sāʾire götürmemeleri içün şübhe idilenlerden gözleri öñünde taḥarrī (c2/5) olunur idi. Ḳalfa-ı mümā-ileyhā timür ḳaṣasını açup ḫazīne mālı olan mücevherātı alup "Żabṭ itmesünler." diyü lafzını (c2/6) bendeñize vaʿd ile ṭaşraya ṣūret-i iḫrācında teshīlāt göstermesine bendeñize çend defʿa beyān ve der-mīyān (c2/7) buyurmuşlar idi. Ve bir derece-i muvāfaḳat idecegimi aldanaraḳ ḫīn-i muʿāyenede ṣandığıñ miftāḥı istenilmiş ve "Yoḳdur." (c2/8) diyü cevābı üzerine çilingir götürüp Maḥmūd Paşa ḥażretleri mevcūd olduḳları ḥālde ṣofada küşād (c2/9) idilerek derūnunda ẕī-ḳıymet ḫazīne mālı mücevherāt ẓuhūr iderek Paşa-yı müşārün-ileyh alaraḳ ḥāliyle mā-beyne götürmüşdür. (c2/10) Bu sebebden ṭolayı inkārına göre muʿāvenetde bulunamadığımdan bendeñizden ṣaġīre olmuşdur ve onuñ üzerine (c2/11) ʿöẕrümi iltizāmla ḥaḳḳımda söyledigi beyān olunan bendeñize külliyyen iftirādır.

(1) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

[9]

- (s1) Bu siziñ didigiñiz [نهسم] ḳalfa siziñ ifādeñizde daḫı sebḳ eyledigi vechle ol vaḳt çırāḳ (s1/2) olaraḳ çıḳmışdır. Vālide Sulṭān ḥaḳḳındaki muʿāmelāt-ı ġaddār-āneyi beyān iden Kātibe ḳalfa el-yevm müşārün-ileyhāniñ (s1/3) ḫidmet-i ʿiffet-ānelerinde bulunan bir ḳalfa oldığı gibi bunuñ ifādesi dīgerleriniñ sözleriyle mü'eyyid ve Vālide (s1/4) Sulṭān ḥażretleriniñ bu

bābda olan ifāde-i ʿişmet-penāhīlerini müʾeyyiddir bināʾen-ʿaleyh, evvelki suʾāle cavāb (s1/5) virmeñiz iḳtiżā ider.

- **(c1)** Vālide Sulṭān Efendimiziñ ḳulaġından küpe ve parmaġından yüzük ve üzerinden mücevherāt almadım ve alamam. (c1/2) Vālide Sulṭān Efendimiziñ Tıryal Ḫanım ile berāber Ṭopḳapu Sarāyı'na [teşrifleri emrini] ḳızlar aġası götürdi (c1/3) ve ʿarż olundı. Emr buyurdılarki biraz beklesünler. O müddet eṯnāsında Tıryal Ḫanım Efendi ḥażretleri de ʿaraba ile (c1/4) Ferʿiyye'ye teşrīf buyurmuşlar. Vālide Sulṭān Efendimiz ḥażırlanmış bendeñizi çaġırtdı. İbrīḳ-dār ustā (c1/5) ve dīger iki üç ḳalfa Vālide Sulṭān Efendimizi sarāydan çıḳarup Tıryal Ḫanım ile ʿarabaya binüp gitdiler. (c1/6) Ferācesi ve yaşmaġı oldıġı gibi ḳaraġol-ḫāne meydānına ferācesiz çıḳarılmamışdır.
- (s2) Vālide Sulṭān ḥażretleriniñ ḥaḳḳında vuḳūʿı muḫtaṣaren beyān olunan muʿāmelātıñ ṣıḥḥati ber-vech-i muḥarrer (s2/2) muḥaḳḳaḳ oldıġı ḥālde bu muʿāmelātda bulunmadıġıñızı söylüyorsuñuz. Bu ḥālde muʿāmelāt-ı mebḥūṯe başḳası ṭarafından mı (s2/3) icrā olunmuşdur?
- **(c2)** Bendeñiz o muʿāmelātda bulunmadım ve bulunamayacaġım gibi başḳası ṭarafından icrā olundıġını daḫı görmedim.
- (s3) Gerek bu işde ve gerek Ferʿiyye'de Sulṭān ʿAzīz Ḫan ḥażretleriniñ cerḥ ü itlāfında oṭada bulundıġıñızı (s3/2) gelüp yüziñize ḳarşu söyler ise ne dirsiñ?
- **(c3)** Bunlarıñ kāffesi eştātdanʿibāret. Oṭada degil ḥattā cennet-mekānıñ ṣaġlıġında sarāyınıñ ḳapusundan içerüye (c3/2) girmemişimdir. Yüzime ḳarşu söylerler ise ḳabūl itmem. Söylecek adamlarıñ ol emrde tezkiyesi (c3/3) lāzım gelür.
- (s4) Şāhidleriñ tezkiyesini istiyorsuñuz. Şimdi, ol emrde siziñ tezkiyeñiz düzelmek iḳtiżā itmez mi?

- **(c4)** Bendeñiziñ tezkiyem bildigimi ʿarż itmekden ʿibāretdir. [Bu gibi degil daha dūn [پرکی وکچی دکھادوبہ] mażmūm-ı aḫlāḳlarımla berāber (c4/2) [pervānem [پروانم] var ise taḥḳīḳ idiñiz.
- (s5) Teslīm idelim ki bu yolda sābıḳalu olmamış olsañ bile her işde bir de sābıḳa aranmaḳ (s5/2) iḳtiżā ider mi?
- **(c5)** İtmez.

(1) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

- (s6) Yoḳaruda sebḳ iden ifādeñizde Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ dāʾiresinde feryād ẓuhūrında çamaşur degişdirdigiñizi (s6/2) söylemişdiñiz. Bu çamaşur degişdirmek vaḳʿa üzerine oldıġını gösterir. Buyur ne dirsiñiz?
- **(c6)** Çamaşurlarım kirlenmiş ve evden o gün çamaşur gelmiş idi, degişdirdim ve vaḳʿaya yetişemem ki geyinmem mānīʿ (c6/2) oldı. Muʾaḫḫaren bendeñiz de gitdim.

(2) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necī*b

[10]

(1) **Hū**

- (s1) İşte Ḥarem Aġaları Reyḥān ve Rāḳım Aġalar eşnā-yı [vaḳʿada] yaʿnī Pehlevān Muṣṭafā refaḳatiyle (s1/2) ve Faḫrī Beg'iñ muʿāvenetiyle fiʿl-i cerḥ ü ḳatli iḳāʿ ve icrā eyledikleri şırada siziñ de orada (s1/3) ḥāżır ve eliñizde çekilmiş ḳılınç bulundıġı ḥālde dīger ismi maʿlūm bir ʿasker ile berāber nāẓır bulundıġıñızı (s1/4) yüziñize ḳarşu söylüyorlar. Ne dirsiñiz?
- **(c1)** Ḥāşā! yalan söylüyorlar.
- (s2) Siz ẕāten bu aġaları ṭanur mısıñız ve beyniñizde bir gün ġaraż ve nefsāniyyet var mıdır?
- **(c2)** Ṭanurum. Dīgerlerinden bir gün nefsāniyyet meʾmūl itmem, faḳaṭ Reyḥān benden bir ṣahbā (c2/2) istedi, virmedim. Belki andan infiʿāl eylemişdir ve belki bilmedigim ṣūretde bir infiʿāl-i (c2/3) şaḫṣiyyesi vardır.

- (s3) Reyḥān ṣahbā mahbā istemedigini söziñize ḳarşu söyledigi gibi öyle bir şey isteyüp (s3/2) virmemek mücib-i ġaraż olunamayacaġı der-kārdır.
- **(c3)** Kendüsüne emniyyet idemem. Bunuñ ifādesi bendeñizce maḳrūn-ı ṣıḥḥat degildir.

(2) *Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī*

*Muḥammed Nec*īb

- (s4) Yoḳaruda ifādede sebḳ iden ifādeñizde bu ḥarem aġalarınıñ Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥażretleriniñ şehādeti (s4/2) vaḳʿasından ṣoñra ḳızlar aġası götürdigini ve andan evvel Pehlevān Muṣṭafā ve refīḳleryle geldiklerini (s4/3) görmedigiñizi söylemişdiñiz. İşte şimdi, bunlar Muṣṭafā ve refīḳleriyle berāber yāver-i maḫṣūṣ (s4/4) ile vāḳıʿadan evvelki cumʿa irtesi güni ḳaraġol-ḫāneye götürüldüklerinde sizi orada gördüklerini (s4/5) söylüyorlar ne dirsiñiz?
- **(c4)** Bendeñiz o güni geldiklerini görmedim.

(3) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

- (s5) Bu ḥarem aġalarınıñ vaḳʿadan evvel yaʿnī Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥażretleriniñ ḥayātlarında geldikerini (s5/2) iḳrār eyledigini ifāde buyuruyorlar sen evvelki ifādende vaḳʿadan ṣoñra Süleymān Aġa'nıñ (s5/3) götürdigini söylemiş idiñ. Bu ifādeleriniñ ḳanġısı ṭoġrıdır?
- **(c5)** Bendeñiz cennet-mekān Efendimiziñ vefātından ṣoñra bu dört ḥarem aġası ile berāber Ferʿiyye Sarāyında bulundum. Cennet-mekānıñ (c5/2) vefātından evvel ṣaġlıġında ḫidmet itmek üzre [erkek] üç şaḫṣ geldigini biliyorum. (c5/3) Bu dört ḥarem aġası cennet-mekānıñ şehādetinden ṣoñra birlik-de bulunduḳ ise de vefātından ḳaç (c5/4) gün evvel ve ṣoñra geldiklerini bilemiyorum.

(4) *Laṭīf* Müstanṭiḳ: *Muḥammed* Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[11]

(1) **Hū**

- (s1) İşte ʿAlī Beg'iñ Sulṭān ʿAbdülʿazīz merḥūmuñ Ferʿiyye Sarāyını teşrīflerinde bende-gānından hīç kimse berāber (s1/2) içerüye bıraḳılmadıġını ve Pehlevān Muṣṭafā refīḳleriyle berāber Sulṭān ʿAbdülʿazīziñ vefātından evvelki (s1/3) cumʿa irtesi [502] güni ḳaraġol-ḫāneye vürūd itdiklerini söylüyorlar ne dirsiñ?
- **(c1)** Edhem Beg'iñ girdigini ve Faḫrī Beg'iñ daḫı dāḫil oldıġını biliyorum. Muḥammed'iñ girüp girmedigini uzaḳça(c1/2) oldıġımdan bilemiyorum. [Eski] Pehlevān Muṣṭafā ve refīḳleriniñ Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥażretleriniñ vefātından (c1/3) evvel ḫidmet itmek üzre ḳaraġol-ḫāneye geldiklerini biliyorum ve bunlardan ikisini gördüm, ṭanırım.

(2) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[12]

(1) **Hū**

(2) **Necīb Beg'iñ tekrār icrā ḳılınan İstinṭāḳıdır.Fī 1 Cümāde'l-āḫir sene [12]98**

- (s1) Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ Ferʿiyye'ye naḳl-i hümāyūnlarında ẕāt-ı hümāyūnlarına ve ḫānedān-ı seniyyelerine ʿāʾid (s1/2) eşyānıñ muʿāyenesiyle mücevherāta müteʿalliḳ şeyleriñ tefrīḳi żımnında ḳable'l-vefāt Maḥmūd Paşa'nıñ Ferʿiyye'ye (s1/3) meʾmūr olup sende anıñ ḳumandası altında olaraḳ eşyā-yı mebḥūṯeyi taḥrīr ve muʿāmelātı (s1/4) icrā eylediginizi refīḳiñizden ʿAlī Beg yüziñize ḳarşu söylüyor ne dirsiñ?
- **(c1)** Ḳable'l-vefāt gelen eşyāyı münāvebeten muʿāyene ve taʿdād iderdik ẓuhūr iden ḫazīne mālı (c1/2) mücevherātı ḳaraġol-ḫāneye şeyler ile gönderirdik. Eşyā ile kendim gitmedigim içün Maḥmūd Paşa (c1/2) orada olup olmadıġını bilemem.

(3) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[502] İlgili kelimedeki "ye" harfinin altında iki nokta olması gerekirken üstüne sehven olarak konulmuş olmalıdır.

- (s2) Bu eşyā muʿāyenesi olan Sulṭān ʿAbdülʿazīziñ ḥażretleriniñ vefātından evvel Maḥūd Paşa'nıñ oraya (s2/2) meʾmūriyyeti var mıydı?
- **(c2)** Bilmiyorum.
- (s3) İmzañız altında Efendimize ʿarż itmiş oldıġıñız ifādeñize ne dirsiñ?
- **(c3)** Efendimize imżām taḥtında ʿarż eyledigim Maḥmūd Paşa eñ büyügümüz ve müşīrimiz idi yaʾnī Ferʿiyye'ye ʿāʾid (c3/2) olan ḫuṣūṣātda müşīr ve āmirimiz idi. Üzerimize āmir oldıġını, baʿde'l-vefāt çırāḳ olan (c3/3) ḳalfalarıñ eşyālarını sevḳ ve taḥrīrinde olan meʾmūriyyetim eṣnāsında gelüp ḳumanda ider, ḫazīne mālı (c3/4) ẓuhūr ider ise aña teslīm olunur idi. Andan biliyorum ki: Maḥmūd Paşa orada bizim āmirimiz (c3/5) idi.

(4) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

- (s4) Seniñ imżāñ taḥtında şevket-meʾāb efendimiz ḥażretlerine ʿarż itmiş oldıġıñ ifādeñde Maḥmūd Paşa'nıñ (s4/2) Ferʿiyye'ye meʾmūriyyetim yaʾnī size ḳumandanlıġı baʿde'l-vefāt oldıġına dāʾir ṣarāḥat olmayup muṭābıḳ (s4/3) olaraḳ beyān eylemiş oldıġıñ gibi ʿAlī Beg'in ber-vech-i muḥarrer ifādesiyle iḫbārāt-ı sāʾire daḫı (s4/4) müşārün-ileyhiñ oraya meʾmūriyyeti Sulṭān ʿAbdülʿazīziñ ḥażretleriniñ vefātından evvel oldıġını mübeyyin (s4/5) bulundıġından şu ḥālde "Müşārün-ileyhiñ meʾmūriyyetini baʿde'l-vefāt." diyerek taḥvīl ile idāre-i lisān (s4/6) itmekliġiñ bir sebeb ve meʾmūriyyet taḥtında oldıġını gösterir. Buyur.
- **(c4)** Şevket-meʾāb Efendimiz, ḳuluñuza "Maḥmūd Paşa ḳuma[nda]nıñız[503] mı?" diyü suʾāl buyurdılar. Ḳuluñuz da "Evet, eñ büyük ḳumandanımız (c4/2) idi." diyerek ʿarż itdim. Tārīḫini istifsār buyurmadılar ki. "Şu mānde ḳumandası taḥtında idim." (c4/3) diyü ʿarż eyleyeyim. Bendeñiz ḳumanda oldıġı eşyā ve ḳalfalarıñ sevḳ olundıġı meʾmūriyyet-taḥtında (c4/4) ḳumanda ider idi. Anıñ içün ḳumandar bilerek ʿarż itmiş idim Yoḳsa zamānını taʿyīn (c4/5) itmemiş idim.

(5) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[503] Kaynak istintaknāmenin metninde ilgili kelime kökündeki ard arda gelen "nûn", "dāl" ve "elif" harflerin hızlı yazmaktan dolayı unutulduğu anlaşılmaktadır.

- (s5) Siz Ferʿiyye'de her ne yapdısañız kimiñ emriyle yapdıñız?
- **(c5)** Āmir ve ḳumandanımızıñ emriyle yapdıḳ.
- (s6) Āmir ve ḳumandanıñız kim idi?
- **(c6)** Maḥmūd Paşa ve Raşīd Paşa ve ʿİzzet Beg idi.

(6) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Nec*īb

[13]

(1) **Necīb Beg'den Suāl. Fī 2 C sene 98**[504]

- (s1) Sulṭān ʿAzīz ḥażretleriniñ vefātından bir gün evvel cumʿa irtesi güni Ferʿiyye ḳaraġol-ḫānesiniñ dīvān-ḫānesinde Faḫrī Beg'den Biñbaşı ʿİzzet Beg'iñ palayı isteyüp (s1/2) Faḫrī Beg de götürecegini taʿahhüd eylediginde orada mıydıñ?
- **(c1)** Bilmiyorum.
- (s2) Faḫrī Beg'iñ O günlerde ḳaraġol-ḫāneye gidüp Rāşid Paşa ve seniñle ḳonuşur iken gördigini yüzbaşı (s2/2) İbrāhīm Efendi söylüyor ne dersiñ?
- **(c2)** Faḫrī Beg'iñ cennet-mekānıñ ḫidmet-i seniyyelerine taʿyīn buyuruldıġını biliyorum. İçerüye gelüp giderken ara şıra taʿārüf (c2/2) idüp görilürdi. Selām virüp alurduḳ ʿubūdiyyet-i ḳadīmem yoġ-ıdı. Belki de Rāşid Paşa berāber olaraḳ üçümüz (c2/3) bir yerde görişmişizdir.
- (s3) Faḫrī Beg'iñ oraya meʾmūr oldıġını biliyorsuñuz kim meʾmūr eyledi?
- **(c3)** Kim meʾmūr eyledigini bilmiyorum. Cennet-mekān Efendimiz alıḳoydıġını işitdigim ṣaḥīḥ degilse mā-beynden meʾmūr olmuşdur.
- (s4) Sulṭān merḥūmuñ cenāzesi ḳaldırıldıḳdan ṣoñra arḳasında ferāceye beñzemez beyāż bir şey oldıġı (s4/2) ve elbisesinde ḳan bulaşıḳları oldıġı ḥālde Ferʿiyye ḳaraġol-ḫānesi meydānına çıḳarup Rāşid Paşa (s4/3) ve ʿİzzet Beg ve sen berāber oldıġınız ḥālde müşārün-ileyhā aġlayaraḳ "Oġlumı öldirdiñiz, beni de deñize atacaḳsıñız, (s4/4) vapura binmem." diyerek aġlayup yalvardıġı ve muʾaḫḫarenʿ araba götürilerek ʿarabaya seniñ bindirmiş

[504] 2 Cemāziyelāhir 1298 Hicri tarihi, 2 Mayıs 1881 miladi tarihine tekabül etmektedir.

(s4/5) oldıġıñ ḥālde “Beni götürüp öldireceksin.[505].” didigini, seniñ de “Ṣuṣ hey büyüci!” didigini [yüzbaşı] (s4/6) Muṣṭafā ve İbrāhīm Efendiler ḫaber viriyor ne dersiñ?

- **(c4)** Cennet-mekān Efendimiz cenāzesi çıḳarıldıġı zamān berāberlerinde bulunmadım Vālide Sulṭān Efendimiz ʿarabaya biner iken (c4/2) bendeñiz uzaḳ maḥallde ve benden ḳızlar aġası ve sāʾire bulunmuş oldıġından ve miṯillü iş ḥaddim degildir.

(2) Biñbaşı-ı Çorum-ı Tālī: *Muḥammed Necīb*

[14]

(1) **Hū**

- (s1) ʿAbdülʿazīz merḥūmuñ Ferʿiyye Sarāyında muḥāfaẓası-çün sizi ṭoġrıdan kim meʾmūr itdi.
- **(c1)** Ferʿiyye Sarāy[…] beşinci şiş-ḫānede ṭaburıyla meʾmūr idim.
- (s2) Ḳumandan müşīr yaʿnī ḳumandañız Maḥmūd Paşa degil miydi ve anıñ maʿiyyetinde Ferīḳ ve silk-i ʿaskerīden (s2/2) ṭard olunan Ḥācı Rāşid Paşa degil miydi?
- **(c2)** Müşīr Maḥmūd Paşa idi. Ferīḳ daḫı Ḥācı Rāşid Paşa idi ve Maḥmūd Paşa daḫı Ferʿiyyeye (c2/2) her gün gelür gider idi. O meʾmūriyyet-i mühimme Maḥmūd Paşa’ya muḥavvel idi.
- (s3) Bu ḳumandanlarıñ ḫaberi olmaḳsızın siz bir ḥareket itmege yaʿnī ḫayr u şerr bir şeyʾe muḳtedir olabilü[r]. (s3/2) Cevāb viriñ.
- **(c3)** Bir ʿasker ḳumandanından emr almadıḳça bir şey yapamaz ḳumandarı ṭarafından virilen emri icrāya (c3/2) mecbūrdur. Eger virilen emrde bir ḫaṭā var ise mesʾūliyyeti Āmirine ʿāʾiddir.
- (s4) Ve Maḥmūd Paşa daḫı Sulṭān Murād’ıñ cülūsunuñ ikinci ve üçünci güni, yaʿnī Sulṭān ʿAzīz merḥūmuñ eşyāsı (s4/2) taḫliyesine ve her gün

[505] “öldireceksin” fiil çekimindeki teklik ikinci şahıs ekinin “sîn ve sağır kef” harflerinin yerine “sîn, ye ve normal nûn“ ile yazıldığı görülmektedir.

ʿAbdülʿazīz'in muḥāfaẓası meʾmūr Maḥmūd ve RāşidPaşa degil miydiler? Sizler daḫı anlarıñ (s4/3) maʿiyyetinde degil miydiñiz?

- **(c4)** Ferʿiyye'de meʾmūr Maḥmūd Paşa ile Rāşid Paşa idi ve emr-i muḥāfaẓa daḫı anlara muḥavvel idi. (c4/2) Bendeñiz de anlarıñ maʿiyyetinde idim.
- (s5) ʿAbdülʿAzīz merḥūm Ferʿiyye'ye naḳl olundıġı gün-mi siz meʾmūr oldıñız yoḫsa Ṭopḳapu Sarāyı'nda bulundıġı (s5/2) zamānda da orada mıydıñız?
- **(c5)** ʿAbdülʿazīz merḥūm Ṭopḳapu Sarāyı'nda iken ben ṭaburum ile Ferʿiyye'de idim. Sulṭān müşārün-ileyh (c5/2) Ferʿiyye'ye naḳl buyurduḳdan ṣoñra yine Ferʿiyye'de bulundum.
- (s6) Yāverlik silkine ne vaḳt dāḫil olduñ?
- **(c6)** Sulṭān Murād'ıñ cülūsundan on beş yigirmi gün ṣoñra yaʿnī ʿAbdülʿazīz merḥūmuñ (c6/2) vefātından on beş veyāḫūd yigirmi gün ṣoñra yāver oldum ve yigirmi günden ziyāde degil.
- (s7) ʿAlī Beg senden evvel mi yāver oldı?
- **(c7)** Ferʿiyye'niñ emr-i muḥāfaẓasına meʾmūr olduḳdan birḳaç gün ṣoñra yāver oldı.
- (s8) Ḥarem dāʾiresiniñ ḫidmetinde ḳaç kişi idiñiz?[506]

(4) Biñbaşı-ı Ṭabur-ı Tālī-i Çorum: *Muḥammed Necīb*

[506] Kaynak istintaknāmenin metninde son soruya cevap verilmesinden vazgeçilmiş ya da onun cevabının yazılması unutulmuş olabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

3.1. GENEl DİZİN

A

ʿabā *(Ar.)* Geçmişte yoksulların ve sıradan esnafların giyidikleri palto, hırka, cüppe.
ʿa. 15/2a/c1/2, 16/1a/s9/8
ʿa.+ mı 11/2a/c3/3
ʿa.+ nı 16/1a/s9/6
ʿa.+sı 16/1b/c17/12, 16/1b/c4/13
ʿa.+ sını 16/1b/c17/13

āb-dest *(Far.)* Namaz kılmak, Kur'ân-ı Kerim okumak ve diğer ibâdetleri yerine getirilebilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etmekten ibâret arınma.
āb-dest al- İbadetten önce usûlünce yıkanarak temizlenmek.
ā.- almaḳ 21/7/c3
ā.- alup 21/7/c3
āb-dest-ḫâne (Far.) Abdest alınmaya mahsus yer, helâ, tuvalet.
ā.-ḫāneye 21/7/c3

ʿacabā *(Ar.)*Şüphe. Kuşku, tereddüt ve hayret bildiren soru zarfı.
ʿa. 19/12a/c1/31, 3/1a/s11, 4/5a/s2

ʿacamī *(Ar.)* Arap olmayanlar, Acem, îranlılar.
ʿa. 21/4/c1
ʿa.+ siniñ 21/8/c2/2

acı- Başkasına zarar veya eziyet gelmesine üzülmek, merhamet etmek.
a.- yup 4/10a/c7

acı Ağrı, rahatsızlık, ızdırap.
a.+ sından 18/1a/c4/7
a.+ sıyla 15/5b/s4/2

ʿāciz-āne *(Ar.+Far.)* Âciz olarak, âcizce, âciz olana yakışır biçimde, bir kimsenin kendisinden bahsederken kullandığı nezâket ve alçakgönüllülük sözü.
maʿlūmāt-ı ʿā.+ m 10/1b/4
ʿā.+ mizle 15/2a/2, 15/4b/2
maʿrifet-i ʿā.+ mizle 15/5a/3
maʿrifet-i ʿā.+ mle 15/4a/2

aç- Bir şeyi kapalı, kilitli, veya bağlı durumdan açık duruma getirmek.
a.- dı 16/1b/c17/23
a.- dıḳ 14/1a/c11
a.- dıḳdan 11/2a/c2/10
a.- dım 16/1a/7
a.- dıñ 14/1a/s10/3
a.- dıñız 14/1a/s11, 14/1a/s4/2
a.- ıñ 19/1b/c3/7
a.- madıḳ 4/7a/c9
a.- madıḳlarını 4/6b/c7
a.- madılar 4/6b/c5, 4/6b/c7
a.- madım 16/1a/c8,16/1b/c7
a.- up 14/1a/s4, 16/1a/s8, 16/1b/c4/17, 19/10b/c2/2, 21/6/c14/7, 21/7/c3/5, 21/8/c2/5, 4/6b/c6, 4/6b/s6, 4/6b/s7, 4/7a/s9

aç Yemek yememiş olan, mîdesinde bir şey bulunmayan.
a. 4/6b/c11

açdır- Açma işini başkasına yaptırmak, açmasına neden olmak, kapalı durumdan çıkartmak.
a.- mışlar 21/5/c14/2

açıḳ 1.Doğrudan doğruya, açıkça.
açıḳ- a. 4/4b/s6, 4/5b/s12
a.- açıḳ 4/4b/s6, 4/5b/s12
2. Kapalı olmayan yerde.
a.+ da imiş 13/c4
a.+ dan 13/c8
açıġa çıḳ- Belli olmak, anlaşılmak, açıklanmak.
a.- çıḳdı 13/c12

açıḳça Kapalı, örtülü, bağlı, katlı veya kilitli durumda olmayan, açılmış.
a. 4/7a/c10

açıl- Kapalı, kilitli, veya bağlı durumdan açık duruma getirilmek.
a.- dı 21/3/c5/7
a.- maḳ 21/3/c5/6
a.- mış 16/1b/c1
a.- mış idi 16/1b/s1, 16/1b/s5
a.- up 16/1b/c5, 21/7/c3/7
a.- ur 19/12a/c1/37

ad İsim, nam, ünvan.
a.+ ı 15/1a/s1, 15/1a/s4, 15/2a/s9, 15/2b/s3, 15/3a/s7, 15/3b/c9, 15/3b/s9, 15/4a/s8, 15/4b/s5,
15/5a/s1, 15/5a/s10, 16/1a/c2, 16/1a/s2, 18/1a/c1, 18/1a/s1, 5/s2, 7/s2, 8/1a/s2, 9/1b/s2
a.+ ım 15/1a/c1, 15/2a/c9, 15/3a/c7, 15/4a/c8, 15/5a/c1, 15/5a/c10, 16/1a/c2, 18/1a/c1
a.+ ımız 19/12a/c1/37
a.+ ıñ 15/1a/s1, 15/2a/s9, 15/3a/s7, 15/4a/s8, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 16/1a/s2, 18/1a/s1, 4/3a/s1
a.+ ını 15/1a/c8, 15/1a/s9, 4/10a/c9

ʿadāvet *(Ar.)* Düşmanlık, husûmet, kin.
ʿa.+ iñiz 14/1b/s1/2

ʿaded *(Ar.)* Sayı, adet, tane.
ʿa. 1/2/s3, 10/1a/s34/2, 11/1a/c2/2, 11/2a/c2, 19/13a/c2, 19/14a/2, 19/14a/8, 19/3b/c3/2, 19/4b/c2,
19/5b/c3/10, 19/6b/c2/6, 19/8a/c2, 19/8b/s1, 20/2b/c7
ʿa.+ ini 16/1a/c1/2

ʿadem *(Ar.)* Olmama, bulunmama, yokluk.
ʿa.- i- emniyyeti 4/1b/s1

adam *(Ar.)* Kişi, kimse, şahıs, adam.
ā. 1/2/c3/2, 1/2/c7, 11/2a/c3, 15/1b/c13, 15/1b/s13, 15/2a/s1, 15/2a/s8, 15/4b/c18/2, 16/2a/c2,
17/2a/c3/3, 17/2b/c2/3, 17/3a/c1/3, 17/4a/c1, 19/1a/c2/5, 19/8a/c2/8, 2/1/c3/10, 21/4/c4, 21/4/s9, 21/5/c3,
4/10b/s4, 4/1a/c17, 4/1a/c9, 4/1b/c6, 4/1b/s6, 4/2a/s13, 4/2b/s16, 4/3b/c4/2, 4/3b/s2, 4/3b/s4,
4/5a/s3, 4/5a/s5, 4/6a/s17, 4/6b/c6, 4/6b/s7, 4/7a/s6, 4/7b/c11/4, 4/7b/c7/2, 4/7b/s7, 4/7b/s9,
4/8a/s16, 4/8a/s9, 4/8b/s6, 4/9a/c8, 4/9a/s6, 4/9b/c2, 4/9b/c8/3, 8/1a/c20
a. idi 15/4a/c17, 15/4a/s17
a.+ dan 15/2a/s3
a.+ dır 21/5/s3, 4/1a/s9, 4/7a/s6
a.+ ı 15/2a/s2, 15/2a/c11, 17/3b/c7, 17/3b/c7/3, 17/4a/s1/4, 21/2/s7, 4/2a/c22, 4/3b/s5, 4/4b/s7, 4/6a/s2, 4/9a/c14, 4/9a/c2/2, 8/1a/c21
a.+ i iken 4/4b/s7
a.+ ım 15/1a/s3, 4/3a/c15
a.+ ımı 15/1a/c2
a.+ıñ 4/3a/s16, 17/3b/s3, 20/1a/s2, 4/3b/s7
ā.+ ıñ mıdır 15/1b/s17
ā.+ ıñdır 15/1b/c17
ā.+ ına 4/3b/c4
ā.+ ını 4/6a/s2/2
ā.+ la 19/6a/c3/14, 4/9b/c1
ā.+ lar 15/2b/s2, 21/5/s6, 4/10a/s2, 4/2a/c14, 4/2a/s23, 4/2a/s24,

4/7a/c11/2, 4/7b/c6, 4/8a/s5,
4/8a/s7, 4/8b/c12, 4/9a/s6, 4/9b/s11
ā.+ lara 4/9a/s6
ā.+ lardan 19/7b/c2/2, 4/3b/s13
ā.+ lardır 4/11a/c1/2
ā.+ ları 17/2a/c3/6, 4/3a/s17, 4/5a/c12, 4/5a/s4, 4/5b/s15, 4/6b/s16, 4/7b/s7, 4/8a/c13, 4/8b/c8,
4/8b/s14, 4/9a/c16, 4/9a/s5, 4/9b/s1, 4/9b/s2, 4/9b/s3,4/6a/c1, 4/7a/c10
ā.+ larımdan 4/10a/c11
ā.+ larıñ 4/3a/s15,21/4/s6,21/9/c3/2
ā.+ larından 4/7a/c8
ā.+ larını4/4a/c7, 4/4b/c7
ā.+ larıyla idi 4/4a/c4
ā.+ larız 19/12a/c1/27,19/6a/c2/3
ā.+ larla 4/5a/s4/2
ā.+ larları 4/5b/c1

ʿādetā *(Ar.)* Sanki, neredeyse, bayağı.
ʿā. 20/2b/c16, 4/9a/c15

adım Bir ayağın kaldırılıp az ileride yere basılmasından ibaret olan yürüme hareketi hatve, kadem.
a. 15/2a/c1/3, 15/4a/c5, 15/4b/c9, 15/5a/c6, 16/1b/c17/15
a.+ dan 15/1a/c14

ʿafv *(Ar.)* Suç, kusur, hatayı cezalandırmama, bağışlama.
ʿafv eyle- (günah, kabahat, suç ve kusuru) bağışlamak.
ʿa. eylediğini 4/2a/c19
ʿa. eylediklerini 4/1a/c20

aġ- Bkz.: aḳ-
a.- up 15/2a/s13

Aġa *(Moğ.)* Halk arasında saygı değer kimselere hitap ederken bey, beyefendi yerine kullanılan ve daha çok ismin sonuna getirilen hitap sözü, ağa.
A. 16/1b/c17/8
Aḥmed- A. 16/1a/s9/7, 16/1b/c17/17, 16/1b/c4/11, 16/2a/s4/4
Ferhād- A. 16/1b/c17/6, 16/1b/c17/9
Ḥaḳḳī- A. 17/1a/s3/9, 17/4a/4
Muḥammed- A. 19/6b/c2/5
Muṣṭafā- A. 21/3/c6, 21/7/c2/4
ʿOmer- A. 4/7b/c14
ʿOṯmān- A. 20/1b/c7/2
Zeynel- A. + ’da idim 4/8b/c2
a.+ lar idiler 21/4/c1
a.+ ları 21/10/s2
Aḥmed- A.+ ’nıñ 16/2a/s2
ʿAbdu’lḳādir- A.+ ’nıñ 18/1a/2
Aḥmed- A.+ ’ya 16/1a/s9/10
Ḥaḳḳī- A.+ ’ya 17/1a/c3/5
A.+ ’yı 16/1b/c17/6
Ḫristo- A.+ lar 19/2b/1
Ḳonomidi- A.+ lar 19/1a/1
Rāḳım- a.+ lar 21/10/s1
Reyḥān- A.+ lar 21/4/c1
Rāḳım- A.+ larıñ 21/7/s2/8
A.+ larınıñ 21/10/s5
Süleymān- A.+ nıñ 21/10/s5/2
Ḳızlar aġası Osmanlı sarayında haremin ve Enderun’un en büyük ağası ve diğer ağaların amiri durumunda olan, rübesi sadrāzam ve şeyhülislamdan sonra gelen siyah hadım ağası, dārüssāde ağası.
Ḳızlar Aġası Süleymān A.+ ’ya 21/3/c5/11, 21/3/c5/12
ḳızlar a.+ sı 21/13/c4/2, 21/9/c1/2
ḳız- a.+ sı 21/4/c2
ḳızlar a.+ sı 21/10/s4/2
ḳızlar a.+ sınıñ 21/4/c2
żabṭiyye aġası Polis, jandarma teşkilatın en üst görevlisi.
żabṭiyye A.+ ’nıñ 17/4a/4
ḥarem aġası Eskiden yabancı harem erkeklerin girmesi yasak olan harem dairesine ve kadınların yanına rahatça girip çıkabilmesi hizmet görebilmesi için hadım edilip erkekliği yok

edilmiş, çoğu zenci köle, hadım ağası.
ḥarem a.+ ları 21/4/s1, 21/4/s1/2, 21/6/s1/8, 21/10/s1
ḥarem a.+ larından 21/7/s2/7
ḥarem a.+ larını 21/6/c1/11
ḥarem a.+ larınıñ 21/10/s4
ḥarem a.+ sı 21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/4/c2/2, 21/4/c2/3, 21/5/s13/2
ḳolaġası Eskiden orduda yüzbaşı ile binbaşı arasındaki subay rütbesi ve bu rütbedeki subay.
ḳol a.+ sı 21/3/c1/2
tatar aġası Posta sürücülerinin başı.
tatar a.+ sıyla 18/2a/c4/9

aġıl Arkaç, mandıra.
a.+ ına 12/2a/c3/2, 12/2a/c4/2

aġız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında yer alan, içmeye, yemeye, soluk alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirime başlandığı organ veya boşluk.
a.+ ı 12/2a/c4/4, 12/2a/c6/2, 12/2a/s6/4
a.+ ma 21/4/c4/2
aġız otu Eski topları, çakmaklı ve fitilli tüfekleri ateşlemek için kullanılan barut, yemleme, yem.
a. otu 15/3a/c2

aġla- Üzüntü, acı, kader, pişmanlık vb.nin nedenlerden gözyaşı dökmek, ağlamak.
a.- yaraḳ 21/13/s4/3
a.- yup 21/13/s4/4

aġlaş- Birlikte, karşılıklı ağlamak.
a.- dığından 4/10a/c7
a.- dığını 4/9b/c1/3

aġustos *(Yun.)* Yılın, temmuzla eylül ayları arasındaki 31 gün çeken sekizinci ayı, yaz aylarının üçüncü.
a. 19/1a/1
a.+ uñ 2/1/c3/9

aḥālī *(Ar.)* Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi.
a.+ leri 13/c8

āḫar *(Ar.)* Diğer, başka.
ā. 5/c22/2
maḥall-i ā.+ a 19/10b/s2
ā.+ ına 2/1/s3
ā.+ ınıñ 21/8/c3/15, 21/8/c3/17
ā.+ la 21/8/s1/4

āḫir *(Ar.)* Son, sonraki, ahir.
ā. 21/5/c1/2
Cümāde'l- ā. 21/12/2
ā.+ ine 4/5b/s11

aḫlāḳ *(Ar.)* Ahlak, huylar, tabiat.
mażmūm-ı a.+ larımla 21/9/c4

aḫşāb *(Ar.)* Ahşap, kereste.
a. 19/10a/s7
a.+ a 19/6a/c1/5, 19/6a/s1/2

aḫşam Akşam, akşamleyin, akşam vakti.
a. 11/1b/c2/4, 12/2a/c3, 15/1b/c19, 15/2b/s18, 15/2b/s4, 15/3a/s13, 15/3b/c8, 15/3b/s5, 15/3b/s7,
15/4b/s1, 15/4b/s7, 4/3a/c13, 4/8b/c12
a. idi 8/1a/s15
a. mı 4/5a/s8
a.+ a 4/5a/c7
a.+ dan 15/2b/s8o, 15/3a/c5, 15/3a/s5, 15/3a/s5/2, 15/3b/s8, 15/5a/c8/2, 8/1a/c25
a.+ ısı 15/2b/c15bu, 15/5b/s3, 7/c5
a.+ lar 15/1b/s19

aḫşamleyin Akşam vakti, akşamleyin.
a. 4/4b/c6/11

āḫūr Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı,

hayvan damı, tavla.
ā.+ da 8/1a/c28
ā.+ dan 8/1a/s29

aḫẕ *(Ar.)* Alış, alma.
aḫẕ it- Almak, kabul etmek.
a. ider 19/7a/c4/4
a. itmek 11/1a/s2
aḫẕ olun- Kabul edilmek, alınmak.
a. olunmuş 1/2/s5/2
a. olunup 2/1/c3/4
aḫẕ ü girift Yakalama, ele geçirme, tevkif etme.
a. ü- girift olunmuş 2/1/s1
a. ü- girift olunurum 4/1a/c8

ʿā'id *(Ar.) 1.* (Birinin) Tasarruf veya mülkiyetinde bulunan, malı olan.
ʿā. 21/12/s1
2. Bir kimsenin yapması gereken, yapılması ona düşen.
ʿā.+ dir 21/14/c3/2
ʿā'id ol- 1. Birine veya bir şeye mahsus, ona ayrılmış, tahsis edilmiş.
ʿā. olan 21/12/c3
2. (Birine) Sorumluluk düşmek.
ʿā. olsun 21/5/c1/3

aḳ- Sıvı maddelerin bulunduğu yerden başka yere doğru gitmek veya düşmek.
ḳan a.- ar 6/c16
ḳan a.- dı ise 15/1b/c12
a.- mamış 15/1b/s12
ḳan- a.- mamış 15/1b/c11
a.- mamış mı 15/1b/s12
ḳan a.- mış mı 9/1b/s24

aḳçe Küçük gümüş sikke, para.
a. 1/2/c3/2, 10/1a/c23, 10/1a/c30, 10/1a/c34, 10/1b/4, 11/2b/2, 14/c1, 19/3a/c1/6, 19/8a/c2/6,
2/1/s1, 4/2b/s13, 4/4b/c6/10, 4/4b/c6/9, 8/1b/s16
baʿż-ı a. 11/1b/c2
a. idi 8/1a/s32/2
a.+ den 19/1b/c3/3, 19/1b/s3/3, 19/2a/s2/2, 19/3a/c2/4, 19/3b/s1/3, 8/1b/s15
a.+ ler 1/2/c6, 19/4a/s2/2
a.+ leri 19/3a/c1/5, 19/3a/c1/7, 19/3a/s2/2, 19/5b/c2/4, 19/7a/c4/3, 19/8b/c3/10
a.+ lerinden 19/2a/s3
a.+ lerini 19/8a/c2/4
a.+ m 4/10a/c10
a.+ ñ 1/2/s6/2
a.+ si 2/1/c6
a.+ sinden 19/14a/15, 19/1b/c3/8, 19/4a/s2/2, 19/4b/s2/2, 19/8b/s2/3
a.+ sine 19/1b/c3/13
a.+ sini 19/14a/13, 19/3a/c2/4, 19/6a/c1/2, 19/6a/c1/5, 4/6a/s3
a.+ siz 10/1a/c29
a.+ yi 10/1a/s32, 19/11a/s4, 19/3a/c1/3, 19/3a/c2/2, 19/3a/c3/5, 19/3a/s1, 19/4a/s4/2, 19/8a/s1bu, 19/9a/c2//d,
4/10b/c8, 4/3b/s1/2, 4/6a/c3, 4/8b/s16

aḳdem *(Ar.)* Daha eskiden, daha önce.
a. 11/1a/2, 15/2b/s12

aḳdemce *(Ar.+Tr.)*Evvelce, daha önce.
a. 2/1/2, 21/7/c3/8

ʿaḳl *(Ar.)* Us, düşünme ve anlama gücü, hafıza, hatır, kavrama ve doğruhüküm verme yeteneği.
ʿa.+ a 21/3/s6/3
ʿa.+ ıñı 4/5b/s13
ʿaḳlkesme- Anlayamamak, idrak idememek.
ʿa.+ ım kesmedi 19/4a/c4/2, 19/6a/c2/12
ʿaḳlögretmek Ne yapması gerektiğini söylemek, yol göstermek.
ʿa. ögretesiñ 19/12a/c1/31
ʿaḳlı başına gel- Ayılmak, kendine gelmek.
ʿa.+ ım başıma gelerek 12/2a/c6/6

aḳrabā *(Ar.)*Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler, soyca nesebce yakınlık bulunanlar, yakınlar.

a. 4/6b/c14
a.+ larımıza 4/5a/c11/3
a.+ mdan 4/1a/c16
a.+ mı 4/6b/c15
a.+ mız 4/6b/c17
a.+ mızı 4/5a/c11/2
a.+ mızla 4/6b/c12
a.+ ñdan 16/1a/s6
Necīb- a.+ sından 17/2b/c5/8

al- 1. Herhangi bir şeyi elle veya başka bir amaçla tutup bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a. 11/1a/c1/6, 11/2b/s3/2, 19/12a/c2/2, 19/12b/c8/4, 4/3b/c7, 4/5b/s13
a.- acaġı 15/5a/c8, 19/14a/10
a.- acaġım 19/9b/c2/10
a.- acaġımıñ 19/9b/c2/12
a.- acaḳ 21/7/c1/4
a.- acaḳ iken 4/3a/s13
a.- acaḳları 4/7a/c6
a.- acaḳlarında 19/10b/s3/7
a.- acaḳlarından 21/5/c8/2
yemīn a.- acaḳsıñ 4/4b/s5
a.- amadım 4/3a/c12
ḫaber a.- amadıñ mı 9/1b/s21
a.- amam 21/9/c1
a.- anı 8/1a/c32
a.- araḳ 19/10b/s3/2, 19/11a/c4/4, 19/13a/c8/7, 21/8/c2/9
a.- dan 4/6a/s2
a.- dı 4/4a/c7, 10/1a/s34/2, 11/2a/c2/2, 11/2a/c2/5, 19/4b/c2/2, 19/6a/c1/3, 19/6b/c2/2
a.- dıġı 10/1a/s34, 8/1b/s15
a.- dıġım 21/4/c8
a.- dıġıñ 19/10a/s5, 19/13a/s6/3
a.- dıġından 19/4a/c3/2
a.- dıġını 10/1a/s32/2, 19/11a/c5, 19/14a/14, 19/14a/15
ḫaber- a.- dıġıñız mı 8/1b/s8
a.- dıḳ 14/1a/c10/3, 19/9a/c2/4/d, 8/1b/c8
ḫaber a.- dıḳ 4/5a/c11/3, 4/5a/c9
a.- dıḳdan 19/8b/c3/10, 2/1/s4
rāy a.- dıḳdan 4/6a/c15
a.- dıḳları 15/1b/s9, 4/10b/s8
a.- dıḳlarından 19/4a/s3/3
a.- dılar 15/2b/c20/2, 19/11a/c2/7
a.- dım 4/2a/c6, 4/8b/c13, 11/2a/c3/3, 13/c4, 13/c9/2, 19/8a/c2/2, 19/8a/c2/4, 19/8a/c2/5, 19/8a/c2/7, 19/13b/c5/2
ḫaber a.- dım 19/7b/c2/12
a.- dıñ 13/s4, 19/13b/s5/2
ḫaber a.- dıñ 4/2b/s10, 4/7b/s5, 4/8a/s17, 5/s18/2
ḫaber- a.- dıñız 4/5a/s9
a.- ıñ 4/1b/c5/3, 4/4b/c6/4
a.- ıñız 19/10b/s3/9
a.- ma 8/1b/s16
a.- madadıḳ 19/13a/c2/2
a.- madı 19/4b/c2/3
a.- madığımızdan 4/5a/c9
a.- madığını 19/14a/10
a.- madıḳça 19/11b/c1/6, 19/11b/c1/8
emr a.- madıḳça 21/14/c3
a.- madım 10/1a/c23, 10/1a/c30, 21/7/c2/8, 21/9/c1, 8/1a/c32, 8/1b/c15, 19/13b/c2/4, 19/13b/c6/3/d
ḫaber a.- madım 4/7b/c6
ṣatun a.- madım 19/8a/c2/9
a.- maġa 4/6a/c5,
a.- maḳ 11/1a/c2, 15/5a/c8/2, 19/10b/c1, 19/14a/3, 2/1/c5, 21/3/c3/2, 4/1a/c16/2, 4/3a/c12
āb-dest a.- maḳ 21/7/c3
rāy a.- maḳ 4/6a/c14
a.- maḳdayım 17/2b/c3/2
a.- maḳlıġıñ 19/4b/s1/6
a.- mamış idim 21/2/c6
rāy a.- mamızı 4/5a/c11/3, 4/6b/c17
a.- mayacaġımız 4/5a/c4
a.- mayaraḳ 2/1/c5/2
a.- mayup 4/1b/c5/4

āteş a.- maz 4/11a/c1/4
a.- maz idi 19/11a/c4/6
a.- maz imiş 19/4a/s5/4
a.- mış 16/2a/s1, 21/7/s2/5, 21/7/s2/9, 4/4b/c6/10, 8/1b/s13/2
a.- mış idi 11/1a/c2/2, 11/1a/c2/3,
a.- mış idim 19/8a/c2/10
a.- mışsın 10/1a/s23, 8/1a/s31/2
a.- mışsıñ 19/12b/s4/2, 19/8b/s1/3
a.- up 1/1/c3/2, 1/1/s2/2, 11/1a/c2/2, 11/2a/c2/3, 11/2b/s3, 12/1a/c11/4, 12/1a/c11/6, 12/2b/s5/4,
15/1b/c8, 16/1a/7, 18/1b/c1/6, 18/1b/c1/8, 19/10a/c2/3, 19/10b/c2/3, 19/11a/c4/4, 19/13a/c8/13,
19/14a/10, 19/4a/s4/3, 19/9b/c2/9, 2/1/c5/2, 21/3/c5/9, 21/8/c2/5,
3/1a/c4/2, 4/1a/c16/3, 4/2b/c10, 4/4b/c6/12, 4/8b/c7, 4/9a/c1
āb-dest a.- up 21/7/c3
āteş- a.- up 12/2a/c4/5, 12/2a/c6/5
yemīn a.- up 4/10a/s12
a.- ur 17/2b/c4/4, 19/10a/c6/2, 19/11a/s4, 19/12a/s3, 19/3a/c1/4, 19/3a/s1/2, 19/5b/c2/5, 19/5b/s2/4, 19/6a/c1/4,
19/6a/c1/6, 19/7a/c4/3, 19/8a/c1/6, 19/9b/c1/4, 19/9b/s2, 21/1/c6/4
a.- ur imiş 19/10a/s4/4
a.- ur imiş idi 19/10a/s3
yemīn a.- ur mısıñ 4/10a/s8
a.- urdı 19/6a/s1/2, 19/3a/c2/9, 19/5b/c1/6
a.- urdıñız 19/13a/s3/2
a.- urduḳ 21/13/c2/2
a.- urdum 19/10a/c3, 19/12a/c3, 19/13b/c6/2/d
a.- urduñ 19/4b/s1/10, 19/8a/s2/2, 19/13a/s6/3
a.- urlar idiler 19/7a/c3/5, 19/9b/c2
a.- urum 4/4b/c5, 4/5b/c11

2.Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak, götürmek veya getirmek.
a. 17/2a/c3/5
a.- alı 20/1b/s2
a.- araḳ 4/4b/c6/9, 4/5a/c11, 4/9b/c8/2
a.- dıġı 4/5b/s6, 4/8a/c8
a.- dıġıñız 4/5b/s4
a.- dıġıñızda 4/6a/s18
a.- dıḳ 4/5a/c15
a.- dılar 4/2a/c14/2, 21/4/c2/3
a.- dım 4/8a/c3, 4/8a/c4
a.- dıñ 19/7b/s3/3, 4/8a/s4
a.- madım 19/7b/c3/4
a.- maġa 4/6a/s6
a.- maḳ 4/2a/c14
a.- mışdır 4/5a/c14
a.- up 10/1a/c25/2, 17/3a/c1/4, 19/5b/c3/2, 19/7b/c3/3, 20/1a/c13/4, 20/2b/c9, 4/4a/c7, 4/9a/c14, 7/c10, 8/1a/c21
a.- urdum 19/8a/c1/7
3. Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak.
a.- acaġıña 4/5b/s11/2
a.- acaḳsıñ 4/5b/s13
a.- ıyorlar 4/10b/c7
a.- mam 4/11a/c1/3
a.- ur mısıñ 4/1a/s16, 4/3a/s5
a.- urum 4/11a/c1/3, 4/3a/c5
4. Satın almak.
a.- maḳ 11/1a/c2, 11/1a/c2/3, 11/2a/c2/9, 11/2b/s3/2
a.- mayacaġını 11/2b/c3
a.- mışım 1/2/c6
5.Kendine ulaştırılmak, iletilmek.
a.- amadıñ mı 9/1b/s12
a.- amamışdim 19/2a/c3/15
a.- dıġım 21/7/c2/6
a.- up 17/3a/c5/25
6. Erkek, kadınla evlenmek.
a.- dı 20/2a/s4, 20/1b/c12, 20/1b/s12
a.- mış idi 20/1a/s3
7. Kazanmak, elde etmek.
a.- dım 4/2a/c15
a.- dıñ 4/2a/s16

8. Kazanç sağlamak.
a.- dım 4/2a/c16
9. Çalmak.
a.- dıḳları 4/3b/s3

ʿalā *(Ar.)* "Üzere, üzerine, üzerinde; ile, olarak, göre" manalarına gelen ve ön ek gibi kullanılan bir edattir. Arapça kelime ve tamlamaların başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.
ʿalā-mā-vaḳaʿ (Ar.) Olup bitenlere üzerine.
ʿa. 1/2/c3
ʿale'l-uṣūl (Ar.) Usulen, yöntemine uygun olarak.
ʿa. le'l-uṣūl 18/1b/c1/6
ʿale'ṣ-ṣabāḥ (Ar.) Sabah erkenden, sabahın ilk saatlerinde.
ʿa. 'ṣ-ṣabāḥ 1/1/17, 13/c9/2.

aʿlā *(Ar.)* Daha iyi, daha mükemmel.
pek- a. 19/4a/s4

alafranḳa *(İtal.)* Frenk tarzında, Avrupa usulünde, alafranga.Karşıtı. alaturka.
Alafranḳa saat Güneşin batışını 12 olarak kabul eden alaturka saat yerine 1910 yılından beri kullanılan bugünkü saat sistemi, vasatî saat.
a. saat 1/1/1, 2/1/1

ʿalāmet *(Ar.)* İz, belirti, emâre, işâret.
ʿa.-i ḳatl 4/9b/c1
ʿa.+ i 15/5b/c4/3, 15/1b/s11, 15/2a/s1/2, 2/2/1
ʿa.+ ler 4/6b/s8
ʿa.+ leri 4/9b/c8/2
ʿa.+ lerini 4/9b/c2
ʿa.+ lerle 4/9b/c3

alarġa *(İtal.)* Açıkta, sahilden, uzakta.
a. 15/1b/c18

alay *(Yun.)* Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik.
a.+ ınıñ 21/1/c1/2

alçı *(?)* Yapılarda, mimarlıkta, sanatta ve dişçilikte kullanılan beyaz toz madde.
a. 19/12a/c3/3, 19/12b/c1, 19/12b/s1, 19/13a/s5/2, 19/13a/s6, 19/13b/s2, 19/14a/8, 19/14a/9, 19/2b/s4/2,
19/3a/c3/8, 19/3b/c1/2, 19/3b/c1/4, 19/3b/s1, 19/3b/s1/2, 19/3b/s1/3, 19/6a/c3/13, 19/8a/c1/5, 19/8a/s1/4
a.+ lar 19/13b/s3
a.+ ları 19/13a/s5/2
a.+larıñ 19/13a/s6/3, 19/13b/c6/d, 19/13b/s1, 19/14a/10, 19/14a/7
a.+ nıñ 19/12a/s1/2
a.+ yı 19/12b/c1/2, 19/13a/s3, 19/3a/c3/8, 19/8a/c1/6

alçıcı *(?+Tr.)* Alçıyı satan kimse.
a. 19/13a/2, 19/13b/1, 19/14a/7, 19/3a/c3/7, 19/3b/c1/3

aldan- Bir yalana, bir hîleye, güvene layık olmayan birine kanmak, kapılmak, oyuna gelmek.
a.- araḳ 21/8/c2/7

ʿālem *(Ar.)* Herkes, insanlar.
ʿā.+ den 4/9a/s16

ʿalenen *(Ar.)* Alenî olarak, açıkça, alenî.
ʿa. 2/2/s1

ālet *(Ar.)* Bir işi gerçekleştirmek için özel olarak yapılmış nesne, araç, âlet.
ā. 12/1a/s14

ʿaleyh *(Ar.)* Onun üzerine.
müddeʿā-ʿa. 1/2/s6, 2/2/3, 3/1a/s13, 3/1b/c1, 21/6/s1/2, 21/9/s1/4
ʿa.+ inde 1/1/s3, 17/4a/4,

2/1/c3/2

alıḳoy- (Birini) Bir süre için bir yerde tutmak, gitmesine engel olmak.
a.- dığını 21/13/c3

alın- Alınmak işi, elinde veya yanında bulundurulmak.
a.- acaḳ 19/9b/c1/2
a.- an 19/2b/s3/2, 19/2b/s4/2, 19/3a/c2, 19/4b/c1, 19/4b/s1/4, 19/4b/s1/8, 19/5b/c1/3, 19/5b/s1/3, 19/5b/s2/2,
19/9a/c2/3/d, 19/9b/c1/2, 19/9b/c1/3, 8/1a/s31
a.- anlarıyla 21/6/s1/5
a.- araḳ 21/7/s2/3, 21/8/s2/2
a.- dı 10/1a/c34
a.- dığına 16/1b/s2/3, 16/1b/s6/3, 21/5/s1/3
a.- dığını 16/2a/s4
a.- ması 10/1b/4
a.- masını 11/2b/2
ḫaber a.- masıyla 4/4b/c6/3
ḫaber a.- mış 15/5b/c4/6
a.- mış ise 19/9b/c2/2
ḫaber a.- mış ise 17/2b/c5/10
a.- mışdır 16/2a/c4, 4/1a/c20/2
a.- up 4/9b/c8/3,16/2a/c4/2
a.- ur iken 21/3/c3/3, 21/3/c4/2
a.- urdı 19/12b/s1/2, 19/9a/c1, 19/9a/s1/2
a.- urken 21/3/s6

ʿālī *(Ar.)* Değeri yüksek, şerefli.
ḫużūr-ı ʿā. 21/8/s1/3
ʿā.+ ñizden 21/7/c2/6
suʾāl-i ʿā.+ ñizden 21/8/c3/18

alt Bir şeyin yere bakan yüzü, zir, aşağıda olan.
a. 15/3a/c17, 21/4/s11/2
a.+ ına 15/2a/c1/2
a.+ ında 12/1b/c11, 12/2a/c6/4, 19/4b/c2/5, 19/4b/c2/6, 19/6b/c2/3, 21/12/s1/3, 21/12/s3, 4/5a/c12, 4/6b/c6
a.+ ında idi 12/2a/c4/5
a.+ ında idik 21/1/c4/2
a.+ ından 12/1a/c13/2

altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.
a. 11/1a/c1, 11/1a/c1/4, 16/1a/c1, 17/1a/c2, 2/2/s1, 20/1a/c12, 20/1a/c14, 20/1a/c7, 20/1b/c1,
20/1b/c1/2, 20/2a/c1, 20/2a/c6, 20/2a/c9, 20/2b/c10, 21/4/s10/2, 4/1a/c7, 4/1b/c5/5, 4/2a/s4, 4/3b/s1/2,
4/3b/s3, 4/4b/c10, 4/4b/c6/11, 4/5a/c5, 4/5a/s5, 4/5b/c12, 4/5b/c14, 4/7a/c2, 4/7a/s2, 4/7b/s3,
4/8b/c12/2, 4/8b/c2, 4/8b/c7, 4/8b/s15, 4/8b/s16
a.+ nda 15/1a/c10

altı biñ Beş bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
a. 19/2a/c2/4

altılıḳ Sultan II. Mahmud zamanında basıla ve değeri 6 kuruş olan sikke.
a. 19/8b/c3/11
a.+ da 19/8b/c3/13
a.+ ları 19/8b/c3/12

altışer Altı sayısının “her birine altı veya her defasındaaltı tane” anlmına gelen üleştirme şekli, altışar.
a. 19/7b/c2/6

altmış Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.
a. 10/1a/s26, 19/4b/c3, 4/1a/c16/3

altmış beş Altmış dörtten sonra gelen sayının adı.
a. 19/9a/c2/4, 19/9a/c2/7, 19/9b/c2/11

altun Altından yapılmış sikke.
a. 1/2/c6, 7/c5/4
mecīdiyye- a. 1/2/s5

a.+ ı 1/1/5, 1/2/s6/2
Fransız- a.+ ı 19/14a/8
mecīdiyye- a.+ ı 1/2/s6,1/2/c6, 4/4b/c6/11
mecīdiyye- a.+ ını 10/1a/s34/3, 8/1a/s31
a.+ ları 4/2a/s15

ʿamden *(Ar.)* Önceden tasarlayarak, bile bile, kasten.
ʿa. 3/1a/c14

ʿamele *(Ar.)* Gündelikle çalışan işçi, irgat.
ʿa. 19/10b/s4, 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/22, 19/11b/c1/23, 19/1b/c2/2, 19/1b/c3/11, 19/1b/c3/6, 19/3a/c2/7, 19/3a/c2/8,
19/3a/c3/2, 19/4a/c3/2, 19/5a/c5/4, 19/5a/c6/3, 19/5a/s5, 19/5b/c3/9, 19/5b/s2, 19/7b/c3/3, 19/7b/s3/2, 19/8a/c1/2,
19/8a/c1/4, 19/8a/s1/2
ʿa.+ den 19/8a/c1/4
ʿa.+ ler 19/2a/s2, 19/3a/c2/5, 19/3a/s3, 19/6b/c3/5, 19/7b/s2, 19/8a/c1, 19/8a/s1/3
ʿa.+ lerden 19/10b/c4, 19/1b/c2/2
ʿa.+ lere 19/10b/s3/2
ʿa.+ leri 19/1b/c3/4, 19/5b/c1/3, 19/5b/s1/3
ʿa.+ leriñ 19/1b/s3, 19/2b/s3
ʿa.+ leriñ 19/11b/c1/23, 19/11b/c1/25, 19/12b/s3, 19/13a/s4, 19/1b/c3, 19/3a/c2/4, 19/3a/c3/4, 19/4b/s1/7, 19/6b/c3/4,
19/7a/s1/4
ʿa.+ lerinden 19/1b/s2/2
ʿa.+ yi 19/1b/s2/2

āmir *(Ar.)* Bir işte emretme yetkisi bulunan kimse, daha üst dereceli memur.
ā. 17/2b/c1/3, 21/12/c3/2, 21/12/c5, 21/12/s6, 21/4/c9, 21/7/s2/9
ā.+ im 21/4/c8
ā.+ im idi 21/12/c3/4
ā.+ imiz idi 21/1/c4/2, 21/12/c3/2
ā.+ ine 21/14/c3/2
ā.+ iñiz 21/1/s4, 21/4/s8

ʿĀmire *(Ar.)* İmar edilmiş.
Posta-ḫāne-i ʿĀmire Devlete ait postane.
Posta-ḫāne-i ʿĀ. 18/1a/2

ʿamm *(Ar.)* Amca.
ʿa.+ ımıñ 3/1a/c4

ammā*(Ar.)*Ancak, fakat, lâkin, velâkin, ama.
a. 15/1a/c12, 15/1a/c8, 15/2a/c2, 16/1a/c1/2, 15/3b/s11, 19/13b/c2, 19/2a/s4, 4/4b/c6/5

ān *(Ar.)* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem.
ā.+ da 12/2a/c6/4, 12/2b/s5/3, 15/1b/c11, 15/1b/c5, 15/1b/c8, 15/2a/c1, 21/6/c1/7

ana İnsanın ve hayvanın yavru sahibi olan dişisi, anne, valide.
a.+ m 16/1a/c6
a.+ sı 4/7a/c5, 4/7a/s5, 4/8a/c4, 4/9a/c2/2
a.+ sına 4/7a/2

aña Ona.
a. 10/1a/c21, 14/1b/c4, 15/3a/c5, 18/1a/c6/2, 19/11a/c3/3, 19/12a/c1/29, 19/14a/10, 21/12/c3/4, 3/1a/c11,
3/1a/c14, 3/1a/s11, 5/s12, 7/c5/7

anaḫtar *(Yun.)* Açar, açkı.
a. 16/1b/c17/22, 16/1b/c4/17, 21/7/c3/6
a.+ ı 16/1a/6, 16/1a/7, 21/5/c2
a.+ ıyla 1/1/5
a.+ lar 21/5/s2, 21/6/c1/9

a.+ ları 21/1/s7/2, 21/5/s1, 21/6/s1/6
a.+ larıñ 21/5/c1/2

ancaḳ Yalnız, ama, fakat, lâkin.
a. 11/1a/c2, 16/2a/c4, 17/1a/c3/6, 17/2b/c2/2, 17/4a/c1/2, 19/1a/c1, 19/1b/c3/12, 19/7b/c1/2, 2/1/c2/3,
2/1/c3/10, 2/1/c3/8, 20/1b/c1, 20/1b/c13/2, 20/2a/c6, 21/4/c2, 4/5a/c12

andan Ondan, sonra.
a. 10/1a/s30, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/8, 14/1b/s3/2, 15/1a/c20, 15/1a/c8, 15/2b/c21, 15/3b/c8/2, 16/1b/c4/3, 17/1a/c3/5, 17/3a/c5/31, 18/2a/c4/11, 18/2a/c4/14, 19/1a/s2/5, 19/7a/c4/4, 19/10a/s6,
19/11a/c4/3, 19/12a/c1/3, 19/12a/s2/2, 19/12b/c6, 19/12b/s6, 19/13a/c8/7, 19/14a/2, 19/1a/c2/3, 19/2a/c3/14, 19/2b/c2/4,
19/3b/s2/2, 19/5b/c1/5, 19/5b/c3/5, 19/6b/c1, 19/8a/c3/3, 19/8a/s1/3, 19/8b/c3/15, 20/2b/c1, 20/2b/c1/2, 21/10/c2/2,
21/10/s4/2, 21/12/c3/4, 21/2/c9, 21/6/s1/10, 21/7/c2/7, 4/4a/s3, 4/6b/c10, 8/1a/c17

anı Onu.
a. 14/1b/s4, 16/2a/s2/3, 17/2a/c3/5, 18/1a/c4/11, 18/1b/c1/3, 19/4b/c1/2, 4/10b/c10, 4/3b/c7, 4/5a/s2, 4/8a/s4, 4/8b/c22, 1/2/c5, 4/8a/c7

anıl- Adı geçmek, zikredilmek, bahsedilmek.
a.- ur 20/1a/c8

anıñ Onun.
a. 10/1a/c17, 11/2b/c3, 13/c8, 14/c1, 15/1a/c12, 15/1a/c17/2, 15/1a/c2, 15/2a/c1/2, 15/2a/c11, 15/2a/c3, 15/2b/c16/2,
15/3a/c5, 15/3b/c8, 15/4b/c18, 15/5a/c8,15/5a/c8/2, 15/5a/c8/6, 16/1b/c17/13, 17/1b/c3/24, 19/10a/s5/4, 19/10b/c2/2, 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/19, 19/13b/s1/2, 19/1a/c2/7, 19/1b/c1, 19/2a/c3/15, 19/2b/c1, 19/3a/s2/2, 19/4b/c3, 19/4b/s1/9, 19/5b/c1/6, 19/5b/s3/2, 19/8b/c3/7
19/9b/c1/3, 21/12/c4/4, 21/12/s1/3, 21/14/s2, 21/3/c6/2, 4/3b/c5/3, 4/8b/c4, 5/c19/2, 8/1b/s5,
a.+ la 16/1b/c17/13, 16/1b/c17/22, 19/3a/c1/2, 21/5/c12

ānīde *(Ar.+Tr.)*Derhal, hemen, birden.
ā. 4/10a/s14

ānif *(Ar.)* Az yukarıda belirtilen. Demincek beyan olunan, bildirilen.
ā. ü'l-beyān 1/2/c3/2

añla- Akıl erdirmek, kavramak.
a.- dığım 18/1a/c4/7, 19/6a/c2/10
a.- dığımdan 1/1/c3/3
a.- dığımızdan 4/5a/c4
a.- dığınız 17/3b/s7/5
a.- dıḳ 17/3a/c1/4, 4/6b/c2
a.- dım 16/1b/c4/3, 21/6/c1/5, 21/8/c3/18
a.- madıñ 5/s19
a.- mış iken 4/5b/s3
a.- yamadım 21/5/c14/4
a.- yup 15/2a/s1/6, 19/11b/c1/17

anlar Onlar.
a. 15/2b/c12, 15/2b/c18, 15/2b/c19, 15/4b/c17, 15/5a/c5, 17/1b/c3/45, 17/2b/c5/4, 19/10a/s7/2, 19/11a/c2/6,
19/11a/c2/7, 19/11b/c1/10, 19/11b/c1/6, 19/13a/c8/7, 19/13b/c2/3, 19/3b/c3/3, 19/7b/c2/4, 21/2/c5,

4/10b/c8/2, 7/s9,
9/1b/c16, 9/1b/s17
a. idiler 19/10a/c2/4
a.+ a 14/1b/c5, 19/2a/c4/2, 21/14/c4, 5/c16
a.+ dan 15/3b/s21, 17/1b/c3/43, 19/10b/s4/2, 19/13a/c3, 20/2b/c1/2
a.+ ı 15/2b/c11, 17/2b/s5, 19/10b/s2/2, 19/11b/c1/25, 19/13a/c3, 19/13a/c8/13, 19/6a/c1/6, 19/3b/c1/2, 19/7b/c3/4, 19/9a/c2/5, 4/7b/c7/5
a.+ ıñ 15/3a/s4, 15/3a/s4/2, 17/2a/c3/6, 19/10a/c3/2, 19/13a/s6/2, 19/1b/c3/12, 19/4b/s1/6, 19/5a/c5/5, 19/6b/s2/2, 19/9b/c2,
21/14/c4/2, 21/14/s4/2

anlarca Onlarca.
a. 17/3b/c7

añlaşıl- Kavranılmak, ne olduğunu bilinmek.
a.- dı 19/2a/c2/5
a.- dığından 21/8/s1/8
a.- ıyor 1/2/s6,16/1b/c5, 21/8/s1
a.- masıyla 17/1b/c3/33
a.- mışdır 15/1b/c9/3
a.- ur 19/3b/s2/3, 12/2a/s6/8, 19/5a/c4/2

ara- Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.
a.- dı 11/1a/c1/8
a.- dığında 11/1b/s3
a.- dığını 11/1a/c1/10
a.- dıḳ 15/5b/c4/3, 19/13a/c2/2
a.- dıḳlarında 4/1b/c5/3
a.- dılar 14/1a/c10/3, 14/1a/c4/3
a.- dım 4/9b/c8
a.- maġa 1/2/c3/4, 4/6a/s5
a.- maḳ 17/1b/c1/2
a.- mış isek 4/4b/c6/4
a.- yup 11/2a/c2/6, 4/1a/s10

ara Arasında, içinde.
a. 15/1b/c18, 21/13/c2, 21/5/c9
a.+ dalarında 18/1a/c4
a.+ dan 19/11b/c1/7, 19/12a/c1/30, 19/1a/c2/3
a.+ ları 15/4a/c5, 15/4a/s5, 15/5a/s6, 15/5b/c2/2, 15/5b/s2
a.+ larında 18/1a/c4/3
a.+ sı 15/2b/c6/2, 15/2b/s14, 15/2b/s16, 15/3b/s2, 15/4b/s9, 15/5a/c6
a.+ sında 16/1b/c17/8, 4/4b/c6/13, 4/4b/c9, 4/4b/s10, 4/5a/s1
a.+ sında iken 4/8b/c20
a.+ sından 16/1b/c4/6

ʿaraba *(Ar.)* At, eşek, öküz gibi hayvanlar tarafından çekilen, yük ve insan taşıyan tekerlekli kara taşıtı.
ʿa. 19/2a/c4, 19/2a/s4, 19/8b/c1, 21/1/c6/3, 21/13/s4/4, 21/9/c1/3
ʿa.+ sı 19/4b/c2, 19/6b/c2, 19/8b/s1
ʿa.+ ya 21/13/c4, 21/13/s4/4, 21/9/c1/5

ʿarak *(Ar.)* Bir rakı türü, içki.
ʿa. 11/1a/c2/3, 11/2b/c3, 11/2b/s3/2, 6/c11, 6/c11/2, 6/s13
ʿa.+ ı 6/c13, 6/s12, 8/1a/c25, 7/c5/6

arala- Yarı açık duruma getirmek, hafifçe açmak.
a.- yup 16/1a/s9/4

aralan- Aralık duruma gelmek, yarı açılmak.
a.- mış 16/1b/c17/8, 16/1b/c4/5

aralıḳ 1. Bu, şu, o işaret sıfatlarıyle kullanıldığında sınırları belli bir zamanı ifade eder, ara: “Bu aralık: bu sırada.” “O aralık: o sırada.”.
a. 4/3a/s13, 4/8a/s21, 17/1b/c3/30, 17/1b/c3/37
2. Yılın, kasım ve ocak ayları

arasındaki 31 gün çeken on ikinci ayı, kış aylarının ilki, birinci kânun, kânûnuevvel.
a. 4/3a/s13
a.+ da 19/3b/c2

aran- Bulunmaya çalışılmak.
a.- dıġını 17/2a/c3/3, 17/2b/c2/3, 17/2b/s2
a.- maḳ 21/9/s5

araşdır- Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek, araştırmak.
a.- maḳ 1/1/17

ʿāriyet *(Ar.)* Ödünç, eğreti.
ʿā. olsun 2/1/c3/8
ʿāriyet ver- Ödünç vermek.
ʿā. virdiñ mi 2/1/s3

arḳa Bir şeyin temel kabul edilen yüzünün tam tersi olan yanı.
a.+ dan 16/1b/c17/11, 4/9a/c5/4
a.+ sına 16/1b/c17/13
a.+ sında 21/13/s4
a.+ sından 15/1b/c12, 15/1b/c4, 15/1b/s12, 15/1b/s4, 15/2a/s1/2, 15/5b/c4/4, 15/5b/c4/5, 17/1b/c3/34, 21/2/c2/5,
21/7/s2/4
a.+ sından mı 15/1b/s4

arḳadaş Yâren, dost, yoldaş, refik.
a. 15/3a/c15, 15/3a/s15, 15/5a/c2, 15/5a/s2
a.+ dıñız 15/4b/s2
a.+ ı 16/1b/c17/11, 16/1b/c17/16, 15/3b/c20/4, 16/1b/c17/12, 4/1b/2
a.+ ım 15/2b/s3, 16/1a/c9, 16/1b/c17/20, 16/1b/c4, 16/1b/c4/15, 16/2a/c2
a.+ ın 16/1b/s7/3, 16/2a/s2/2
a.+ ıñ 15/3b/s12, 16/1a/s9/10, 16/1a/s9/5, 4/6b/s9
a.+ ını 16/1a/s9/7
a.+ ıñla 16/1a/s9, 16/1a/s9/4
a.+ ları 16/2a/c4/2
a.+ larım 15/4b/c14
a.+ larımı 4/2b/c7, 4/7b/c7
a.+ larıñ 4/2b/s7, 15/5a/c8/5
a.+ larında 15/4b/s4
a.+ larından 15/3a/s3
a.+ larınıñ 15/4b/s5
a.+ sıñız 15/3a/s12

art- Çoğalmak. Fazlalaşmak.
a.- madı idi 19/6b/c3/7

artıḳ Bundan böyle, bundan sonra.
a. 1/1/18, 4/10b/s1/2, 4/10b/s4, 4/3b/s10

ʿarż *(Ar.)* Sunma, yüksek makama anlatma ve bildirme.
ʿa.-ı maʿlūmāt 21/1/c5/2
ʿarż eyle- Sunmak, takdim etmek, büyük bir zatın huzuruna çıkarmak, saygı ile anlatmak, bildirmek, ifade etmek.
ʿa. eyledigim 21/12/c3, 21/7/c1
ʿa. eyleyeyim 21/12/c4/3
ʿarż it- Sunmak, takdim etmek, büyük bir zatın huzuruna çıkarmak, saygı ile anlatmak, bildirmek, ifade etmek.
ʿa. itdigim 21/7/c3/3, 21/8/c3/13
ʿa. itdim 21/12/c4/2
ʿa. iderim 21/7/c2/7
ʿa. itmekden 21/9/c4
ʿa. itmiş 21/12/s3, 21/12/s4
ʿa. itmiş idim 21/12/c4/4
ʿarż olun- Sunulmak, takdim edilmek.
ʿa. olundı 21/9/c1/3

ārzū *(Far.)* İstek, dilek.
ā. itmişler ise 21/7/c3/5

ʿasākir *(Ar.)* Askerler.
ʿa.-i żabṭiyye 17/1a/2

ʿasel *(Ar.)* Bal.

ʿa. 11/1a/c1/5, 11/1a/c2, 11/1a/s2, 11/2b/1, 112/1a/c1/11

aṣḥāb *(Ar.)* Sâhipler.
a.+ ına 19/3b/c2/3, 19/6b/c3/8

aşılu Asık, muallak.
a. 3/1a/c4/2

ʿasker *(Ar.)* Ordunun her kademesinde tüm görevlilere verilen isim.
ʿa. 21/10/s1/3, 21/14/c3, 21/4/s11/2, 21/4/s6/2, 21/4/s8, 21/5/c14/2, 21/5/s13/2
ʿa.+ de 14/1a/9, 14/1a/c10, 14/1a/c18, 14/1a/c4
ʿa.+ e 14/1a/s18
ʿa.+ i 4/9a/s10
ʿa.+ inden 20/2a/c13
Ḳazaḳ- ʿa.+ inden 20/1b/c9
ʿa.+ inden idi 20/1b/c6
ʿa.+ ler 21/5/c14

ʿaskerce *(Ar.+Tr.)* Asker gibi.
ʿa. 21/4/s6

ʿaskerī *(Ar.)* Askerlere mahsus, askerlikle ilgili, askerliğe âit.
silk-i ʿa.+ den 21/14/s2

ʿaskeriyye *(Ar.)* Askerliğe âit, askerlikle ilgili.
ṣıfat-ı ʿa.+ ñiz 21/7/s2/8

aṣl *(Ar.)1.* Kök, köken, kaynak, menşe, aslında, asıl.
a. 4/10b/s4, 15/1b/c13/4, 15/2b/c12, 15/4b/c12
fi-'l-a. 1/1/2, 17/1a/c1, 17/1a/s1/2, 17/3b/c1, 17/3b/s1, 18/1a/c1, 20/2a/c13, 20/2a/s13
a.+ ı 19/11b/s1/3, 19/12b/c4, 19/13b/c2, 19/13b/s2/3, 19/1b/c1, 19/1b/s1/4, 19/1b/s3/5, 19/2a/c5, 19/2a/s3/2,
19/2a/s5/2, 19/3b/s2/3, 19/4b/c3, 19/4b/s3/2, 21/5/c13
a.+ ına 15/5b/2, 20/3a/2
2. Gerçek, hakikat, asıl.
a. 12/2a/s4/2, 15/1b/c13/4, 15/2b/c12, 15/4b/c12, 4/10b/s4
a.+ ı 16/1a/c17/3

aṣlā *(Ar.)* Hiçbir zaman, hiçbirşekilde, kesinlikle.
a. 10/1b/4, 2/1/c1/2, 2/1/c3/9, 20/1b/c17, 21/6/c1/14, 5/c21, 9/1b/c15

aṣlen *(Ar.)* Hiçbir vakit, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.
a. 3/1a/c12

ʿaṣr *(Ar.)* İkindi vakti.
vaḳt-i ʿa.+ da 11/2a/c2

aşaġı Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.
a. 15/3a/c15, 19/12b/c8/5
a.+ da 21/5/c14/3
a.+ ya 21/5/c14/3

aʿşār *(Ar.)* Öşürler, toprak mahsullerinden hazîne giderleri için ondabir nispeyinde alınan vergiler.
a.-ı iltizāmı 4/3a/c12

aʿşārcı *(Ar.+Tr.)* Aşar toplayan kişi, ondalıkçı.
a. 4/9a/c12

āşikār *(Far.)* Belli, açık, meydanda.
ā. 19/4a/c1

ʿaşīret *(Ar.)* Aynı asıldan gelio birlikte yaşayan göçebe topluluk, kabîle, boy.
Bekdik- ʿa.+ indenim 14/1a/c1, 14/1a/c7

aşur- Bir şeyi yüksek bir yerin üstünden öbür yana geçirmek, aşırmak.
a.- muşlardır 16/2a/c4/2

at- Bir şeyi bir yöne doğru fırlatmak.
a.- acaḳsıñız 21/13/s4/3
a.- dı 4/2a/c22
a.- dı mı 15/4b/s19
a.- dı mı idi 15/4a/s3
a.- dıġı 15/2a/c1/4, 15/4a/s4
a.- dıġıñ 15/3a/s1ol
iftirā a.- dılar 15/2a/c11
a.- ıyorlar 15/2b/c14/2
a.- ıyorsıñız 4/9b/c1/2
a.- madı 15/3b/c12
a.- madı mı 15/3b/s12
a.- madıġını 15/4b/c19
a.- madım 15/2b/c21, 15/2b/c21/2
a.- maḳ 2/1/c3/4, 21/5/c14/3
a.- mış idi 15/4a/c3
a.- mış mı idiñ 15/2b/s21
a.- up 15/2b/c21, 15/4b/c19, 16/1b/c17/14

at Binme, yük taşıma vb. hizmetlerinde kullanılan, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a.+ ı 8/1a/c28/2
a.+ ına 8/1a/c38
a.+ ını 8/1a/c28, 8/1a/s28, 8/1a/s29

āteş *(Far.)* Patlayıcı silahların atılması.
ā. 15/1b/c1, 15/5a/c8/5, 15/5b/c4/2
ā.+ iñ 15/2a/s1
ā.+ inden 15/1b/c6
ā.+ ini 3/1b/c1/4
āteş al- Ateşli silah patlamak.
ā.- aldı 3/1a/c9/4
ā.- almaz 4/11a/c1/4
ā.- alup 12/2a/c4/5, 12/2a/c6/5

atıl- Bir şeyi bir yöne doğru fırlatılmak.
a.- dıġı 15/1b/c9, 15/1b/c9/2
a.- mamış idi 16/1a/c8/2

ātī *(Ar.)* Gelecek olan, aşağıda anlatılacak olan.
ber- vech- ā. 21/6/2, 1/1/3, 2/1/5, 21/2

āvādānlıḳ *(Far.+Tr.)* Bir şeyi onarmak için veya bir işi yapmak için kullanılan âlettakımı.
ā.+ ıñı 19/12a/c2/2

ʿavāʾidāt *(Ar.)* Gelirler, iratlar.
ʿa.-ı mīriyyeyi 4/1a/c20

ʿavdet *(Ar.)* Geri geliş, dönüş.
ʿa.+ imde 1/1/9, 4/7b/c7/2
ʿa.+ imizde 4/5b/c4, 4/7a/c11, 4/9b/c1
ʿa.+ iñizde 4/9b/s5
ʿa.+ le 4/1b/c5/4, 4/9b/c2
ʿa.+ lerinde 21/7/c2/2, 4/4b/c6/8
ʿavdet buyur- Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek.
ʿa. buyurmuşlar 21/7/c3/2
ʿavdet eyle- Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek.
ʿa. eyledigimde 4/4b/c6/2
ʿa. eyledik 4/9b/c3/2
ʿa. eylediklerinden 4/6b/c17
ʿa. eyledim 4/1a/c16/3
ʿavdet it- Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek.
ʿa. itdiginde 4/3b/s9
ʿa. ider 19/11a/c4/5
ʿa. itmiş isem 1/1/14
ʿa. idüp 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 17/3a/c5/18, 4/9a/c5/5

avlı *(Yun.)* Bir yapının ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan.
a.+ sında 4/6a/c19

ay 1.Yılın ayrıldığı on iki bölümün her biri.
a. 17/1a/c2, 17/3b/c6/4, 19/2a/c2/2, 19/2a/s2, 4/1a/c14, 4/2a/c5, 4/2b/c14, 8/1a/c15, 8/1b/s11
a.+ da 19/1a/c2
a.+ dan 10/1a/c19, 17/2a/c2,

19/2b/c2/4
2.Dünya'nın uydusu olan gök cismi, mah, meh, kamer.
a. 15/2b/c9, 15/3a/c5, 15/3a/c5/2, 15/3a/s5/2

ayaḳ Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü. Kadem.
a. 15/1b/s10
a.+ da 4/6a/s10
a.+ ıma 4/5b/c7
a.+ ıñ 4/7a/s4
a.+ ına 3/1a/c9/2
a.+ ını 15/3b/c14
ayaḳ bas- Bir yere ulaşmak, erişmek.
a. başacaḳ 19/4b/c2/5
a. başmaḳ 19/6b/c2/3

ʿayāl *(Ar.)* Eş, zevce.
ʿa.+ iñ 12/1a/s10, 12/1a/s7
ʿa.+ ine 12/1a/s5

ʿayb *(Ar.)* Söylenmesi saygısızlıktır, özür dilemek için kullanılan bir ifâde.
ʿa.+ dır- söylemesi 15/3b/c8

aydınlıḳ Aydın olma durumu. Işık, ziyâ.
a. 4/8b/c21

ayır- Birbirinden uzaklaştırmak, fasletmek.
a. 19/6b/c3/4
a.- dım 19/11a/c2/6
a.- ır 19/3a/c2/5, 19/3b/c1/6
a.- ırıḳ 19/9b/c1/5
a.- maḳ 19/11a/c2/4
a.- mış 12/2a/c11/5
a.- up 19/6b/c3/5

aylıḳ 1.Bir kimseye aydan aya ödenen para, ücret, maaş.
a. 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4, 4/4b/c6/6, 4/6a/c5
a.+ ımıza 4/4b/c6/10
a.+ ımızı 4/4b/c6, 4/4b/c6/3, 4/5a/c4
a.+ ıñız 4/4b/c6/4
a.+ ıñızı 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4
2. Bir ay süreli, bir ayda olan, yapılan veya bir ay süren.
a. 4/3a/c8

ʿaynı *(Ar.)* Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.
ʿa.+ nı 2/1/c3/7

ʿaynen *(Ar.)* Olduğu gibi, değiştirmeksizin, aynıyla.
ʿa. 15/2a/c1/4

ayrı Kendi başına, tek, yalnız, müstakil.
a. ayrı mı 15/1b/s18
ayrı- a. mı 15/1b/s18

ayrıl- Bir kimseden, bir şeyden, bir yerden uzaklaşmak.
a.- araḳ 17/1b/c3/43
a.- dı 20/2b/c1/2, 20/2b/s15/2
a.- dıġıñızda 4/8b/s19
a.- dıḳ 4/8b/c18
a.- dıḳdan 19/3b/c2/4, 4/3a/s10, 4/3a/s17, 4/4b/c6
a.- dıḳlarını 20/2b/c15
a.- dılar 20/2b/c15, 20/2b/s1/2
a.- dım 4/3a/c10, 11/2a/c3/3
a.- dıñ mı 15/4b/s13
a.- madım 15/4b/c13, 15/3a/c3
a.- madıñ mı 4/8b/s18
a.- mayaraḳ 17/1b/c3/34
a.- mış 4/10b/c9
a.- up 15/3a/s3, 15/3b/s14, 17/4a/s2/2, 4/3a/s11

ayru Başka, farklı.
a. 19/9b/c1/6

ayruca Başkaca, ayrı olarak.
a. 4/4b/s8

aʿżā *(Ar.)* Üye.
a. 16/2a/8, 4/1b/5

ā.+ sı 4/11a/1
a.-yı meclis-i idāre-i livā 19/14a/17
a.-yı meclis-i mezbūr 19/14a/17
a.+ larından 19/2b/1

ʿaẕāb *(Ar.)* İslam inanışına göre dünyada günah işlemiş olanlara ahrette verilecek ceza, azap.
ʿa. 15/2a/s1/5

ʿazīmet *(Ar.)* Yola çıkma, yönelme, gidiş.
ʿa. 17/1a/c3/13
ʿa.+ e 1/1/4
ʿa.+ le 21/8/s1/3
ʿazīmet it- Gitmek, yönelmek.
ʿa. idecegimden 11/1b/c2/2
ʿa. itdim 1/2/c3/5
ʿa. itmezden 1/2/c6

ʿazl *(Ar.)* Görevine son verme.
ʿa.+ i 4/4b/c6
ʿa.+ inden 4/1a/c11
ʿazl itdir- Uzaklaştırmak, bir kişiyi görevinden almak.
ʿa. itdirmek 10/1a/c32/2

ʿazv *(Ar.)* İsnat etmek, iftira etmek.
ʿa. 10/1a/s31

B

bāb *(Ar.)* Konu, mesele, husus.
b.+ da 12/2b/s5/6, 17/1a/c3/5, 17/3b/s7/6, 18/1b/c1/9, 18/1b/s4/2, 19/13b/c2/4, 19/5b/s3/3, 19/6a/s3, 19/7a/c5/3,
21/4/s11/3, 21/5/c1/2, 21/7/s2/9, 21/9/s1/4, 4/4b/s5
bāb-ı Fetvā Şeyhülislāmlık dāiresi, fetvāların verildiği yer.
B.-ı Fetvā Penāhīle 17/2a/s3/2
Bab-ı Meşīẖat Şeyhülislāmlık dāiresi, fetvāların verildiği yer.
B.-ı Meşīẖat Penāhī 17/1a/s3/5
bāb-ı Żabṭiyye Eskiden Emniyet Müdürlüğü vazîfesini gören dāire.
B.-ı Żabṭiyye 17/2a/c3/3
B.-ı Żabṭiyyeye 17/1b/c3/42, 17/1b/c3/45

baba Bir çocuğun dünyaya gelmesine sebep olan erkek, çocuk sahibi adam, Peder.
b.+ m 16/1a/c6, 4/4a/c1
b.+ mı 5/c11, 8/1a/c18
b.+ mıñ 15/1a/c1, 15/2a/c9, 15/3a/c7, 15/4a/c8, 15/5a/c1, 15/5a/c10, 16/1a/c2, 18/1a/c1
b.+ mızdan 15/2a/c4
b.+ ñ 14/1a/s17, 15/2a/s5, 5/s2, 6/s2, 7/s2, 9/1b/s2
Muṣṭafā-Çavuş b.+ ñ 8/1a/s2
b.+ nıñ 12/1a/s2, 12/1b/s2, 15/1a/s1, 15/2a/s9, 15/3a/s7, 15/4a/s8, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 16/1a/s2,
18/1a/s1, 20/1a/s1, 20/1a/s11, 20/1b/s7
b.+ ñıñ 14/1a/s9
b.+ sı 10/1a/c17, 10/1a/c17/2, 19/7b/c3, 20/2b/c9, 20/2b/s16, 20/2b/s2, 20/2b/s3, 4/10b/5, 4/4a/1,
4/8b/c4, 8/1a/c25/3
b.+ sını 8/1a/c23, 8/1a/c25/3
b.+ sınıñ 15/2b/s3

baʿde *(Ar.)* Sonra.
*baʿde'l- icrā (Ar.)*Yürütmenin sonrası.
b. 'l-icrā 4/7a/c6
baʿde'l- müşāhede (Ar.) Gözlem sonucunda varılan görüş veya kanaat sonrası.
b. 'l-müşāhede 4/9b/c8/2
baʿde'l- vefāt (Ar.) Ölümden sonra.
b.'l-vefāt 21/12/c3/2, 21/12/s4/2, 21/12/s4/5
baʿde't- taḥlīf (Ar.) Tahlif sonrası, yemin ettirmenin sonrası.
b.'t-taḥlīf 19/10a/1, 19/11a/1, 19/12a/2, 19/12b/2, 19/13a/2, 19/13b/2, 19/8b/s2/6, 19/9a/2, 4/7a/6,
4/7b/2, 4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2,

4/9a/2, 4/9b/1, 4/9b/3, 4/9b/4

baʿdehu *(Ar.)* Ondan sonra.
b. 1/1/16, 1/1/9, 2/1/c3/8, 4/10a/c4, 4/10a/s3, 4/1a/c8, 4/1a/c8/2, 4/4b/c6/11, 4/6a/c11,
4/7a/c11/2, 4/8b/s16, 4/9a/c5/3

bağ *(Far.)* 1.Kemik uçlarını birbirine bağlayan ve iç organları yerinde tutmaya yarayan lif demet.
b. 15/1b/c11, 15/1b/s12
2. Bağ, büyük bahçe, bostan.
b.+ lar 15/2a/c1/3, 15/5b/c4/5
b.+ lardan 15/5a/c8/4
b.+ larıñ 15/5a/c4/2, 15/5b/c2, 15/5b/c4/3
b.+ larınıñ 15/2a/c10
b.+ lu 4/5b/s3

bāġ-çe *(Far.)* Bahçe. (bağ ile küçültme edātı olan çe den yapılmıştır; "küçük bağ" demektir.
b. 16/1a/c8/2, 16/1a/s9/5
b.+ sine 16/1b/c4/10
b.+ ye 16/1b/c17/15, 2/1/c3/5

bağır- Yüksek tonda ses çıkarmak, haykırmak, konuşurken sesini gereğinden fazla yükseltmek, bir şeyi yüksek ve gür bir sesle söylemek.
b.- araḳ 16/1b/c17/15
b.- dı 15/1b/c5
b.- dığı 15/1a/c21
b.- dığımızdan 16/1b/c4/10
b.- ırlardı 16/1a/c10
b.- masıyla 15/2a/c1, 4/6a/c3

bağla- İp, bağ veya araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyahut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek.
b.- dı 4/5a/c15/2, 6/c11, 4/5b/c2
b.- dığı 4/3b/c5, 4/4a/s8, 4/8a/c17
b.- dıḳ 4/10a/c9
b.- dıḳdan 4/10a/c10, 4/10a/c13, 4/10a/c14, 4/10a/s14, 4/10a/s7
b.- dılar 4/2a/c20
b.- dılar 7/c5/12, 7/c9
b.- dıñ 4/10a/s9
b.- mazdan 4/8a/s9
b.- mış 4/5b/s2
b.- yup 18/1a/c4/8, 4/3a/c18/3, 4/6a/c21, 4/9b/c8/2

bağlan- İp, bağ gibi bir şeye, bir yere tuturulmuş olmak, bağlı bulunmak.
b.- dığında 4/7b/c4
b.- dıḳdan 4/8a/s12

bāġlıḳ *(Far. +Tr.)* Bağı çok olan arāzi.
b. 15/1a/c10, 15/2a/c1/3
b.+ ıñ 15/3a/c17, 15/4a/c13, 15/5a/c5, 15/5a/c8/4

bağlu İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan, tutkun, merbut.
b. 4/6b/c17, 4/7b/c7/3, 4/9a/c14, 4/9b/c8/3
b. idi 4/9a/c15, 4/9a/s15
b. iken 4/3b/c4

baḥren *(Ar.)* Denizden, deniz yoluyla
b. 1/1/4

baḥṣ *(Ar.)* Üzerinde konuşulan, tartışılan konu, mevzû, mesele.
b.+ ine 19/14a/4

baʿīd *(Ar.)* Olması ihtimalden uzak bulunan, beklenmeyen.
baʿīd ol- Uzak olmak.
b. olmadığını 17/1a/c3/16
b. olup 21/3/s6/3

baḳ- 1. Gözleri bir şey üzerine çevirmek.
b. 19/6a/c2/7
b.- amazdı 19/5a/c6/5
b.- ar 19/5a/c4

b.- araḳ 21/6/c1/10
b.- dıġını 16/1b/c4/6
b.- dıġıñız 4/5b/s5
b.- dıḳ 4/5b/c4
b.- dıḳları 15/3a/s2
b.- dıḳlarını 16/1b/c17/8
b.- dılar 15/2b/c20
b.- dılar idi 3/1a/c9/3 m
b.- dım 3/1b/c1/2
b.- dıñız 4/5b/s4
b.- dıñız mı 4/7a/s9
b.- ıñ 4/6b/s6
b.- ın 8/1a/c16
b.- madıḳ 4/5b/c4
b.- madılar 4/6b/c5, 4/6b/s7
b.- madım 11/2b/c1
b.- madıñ mı 11/2b/s1/2
b.- madıñız mı 4/5b/s4, 4/6b/s5
b.- maḳ 8/1a/c38
b.- maḳlığımı 19/6a/c2/8
b.- mışlar 21/7/c3/6
b.- up 16/1a/c17/3, 19/10b/s3/9

2. İlgilenmek, meşgul olmak.
b.- ar idi 19/7a/c2, 19/7a/s2
b.- ar idim 4/8a/c9
b.- ardıḳ 19/4a/c2
b.- madıġımdan 17/3b/c6/5
b.- maḳ 19/9a/c2/3
b.- maḳda 19/7a/c3/2
b.- maḳdasın 17/2a/s2
b.- maḳdayım 17/2a/c2

3.Muayene etmek, tedavi etmek.
b.- dı 3/1a/c11
b.- madı mı 3/1a/s11
b.- madıġımdan 17/3b/c6/5
b.- maḳ 21/4/c9/3

4.Bir şeye gereken bakımı yapmak, ihtimam göstermek, emek vermek.
b.- maḳ 19/10b/c1
b.- up 19/10b/s3/3

5. Seyretmek.
b.- maġa 4/9b/s3

bakalım İçinde bulunduğu cümleleriteşvik ve gayret verme gibi anlamlar katarak kuvvetlendirir.
b.- alım 4/11a/s1, 4/2b/s13, 4/6b/c6, 4/6b/s9, 4/6b/s16, 4/8b/s7, 4/6b/s10

baḳıl-1.Göz önünde bulundurulmak, nazarıîtibaraalınmak.
b.- ınca 19/3b/s2/3

2.İlgilenilmek.
b.- maması 17/1a/c3/7

bākire *(Ar.)* Kız oğlan kız, kız.
b. 8/1a/c25/2

baḳḳāl *(Ar.)* Pirinç, şeker, peynir, zeytin ve benzerleri gibi şeyler satan kimse.
b. 4/2a/c20
b.+ ıñ 11/2a/c2/8

bal*(?)* Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamdatatlı madde, asel.
b.+ ları 11/1a/c1/6

balmumu Arıların, karın halkalarının altında bulunan deri altı bezlerinden çıkardıkları ve bununla peteklerini yaptıkları yumuşak, sarımsı madde.
Mühr ü b. mūmıyla 1/2/s5/2

bālā *(Far.)* Yüksek, yukarı, üst, yüce.
ber-vech-i b. 2/2/s1
b.+ da 18/1a/c6/2, 18/1b/c4/6, 21/4/s1, 3/1b/3, 4/5b/c12, 8/1a/c36

balıḳ *(?)* Su içinde yaşayıp solungaç nefes alan, çoğunlukla yumurtalama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.
lacerda- b.+ ı 11/2a/c2/8

balıḳçılıḳ *(? +Tr.)* Balık tutma, balık avlama ve satma işi
b. 16/1a/c7

bāliġ *(Ar.)* Ulaşan, vasıl olan, erişen.
bāliġ ol- Erişmek, ulaşmak.
b. olmuş idi ise 19/3b/c1/2

baña Ben zamirinin yönelme hali.
b. 1/1/10, ½/c3/2, 10/1a/c20/2, 10/1a/c29, 10/1a/c31/3, 10/1a/c34, 11/2a/c2/5, 11/2b/s3/2, 12/1a/c11/11,
12/1a/c14, 15/1b/c16, 15/3b/c1, 15/3b/c1/2, 15/4a/c18, 16/1a/6, 16/1b/c17/20, 16/1b/c4/15, 16/1b/c7, 17/2b/c5/13,
17/3a/c2/2, 17/4a/s1/5, 18/1a/c6, 18/1b/c1, 18/1b/c1/8, 19/11a/c2/5, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/8, 19/12b/c8/5, 19/1b/c1/2,
19/1b/c3/11, 19/1b/c3/5, 19/3b/c3/6, 19/4b/c1/5, 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/7, 19/6a/c2/9, 19/6b/c3/4, 19/7a/c1, 19/8b/c3/10,
19/8b/c3/17, 19/9b/c1/8, 19/9b/c2/13, 2/1/c1, 2/1/c1/2, 2/1/c3/3, 2/1/c3/4, 2/1/c3/6, 2/1/c3/8, 21/5/c1/2,
21/5/c1/3, 3/1a/c4/2, 4/10a/c15, 4/10a/c7, 4/2a/c22, 4/2a/c24, 4/3b/c2, 4/3b/c5, 4/3b/c5/2, 4/3b/c7,
4/4b/c6/10, 4/8b/c4, 4/9a/c5/2, 4/9a/c5/3, 4/9a/c6, 4/9b/c1/2, 4/9b/c6/2, 5/c18, 5/c22, 7/c5/13

banḳ *(Fr.)*Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş, bankacılık işleminin yapıldığı yapı.
b. 19/11b/c1/15

bār *(Far.)* Defa, kere.
b. 11/1a/c1/2

barda *(?)* Dülgerlerin, fıçı yapanların, ağaç üzerinde çalışanların kullandıkları bir ucu eğri, diğer ucu keskin kısa saplı çekiç, fıçıcı keseri.
b.+ larını 19/2a/c5/3

bārgīr *(Far.)* Beygir, yük taşıyan ve araba at.
b. 10/1a/c32/3
re's-i b. 4/9a/c2/3
b.+ e 18/1b/c1/11
b.+ i 15/4b/c10
b.+ ini 6/c11
b.+ iniñ 15/2a/c1/3
b.+ leriñ 15/1b/c13/2, 15/1b/c15

bārgīrli *(Far.+Tr.)* Beygiri binen kimse.
b. 15/4b/s10

barışdır- Ara buluculuk ederek dargın veya kavgalı iki tarafı uzlaştırmak, barışmalarını sağlamak.
b.- maḳ 10/1a/c20/2

bārī *(Far.)* 1.Hiç olmazsa.
b. 2/1/c3/7
2. Keşke.
b. 14/1b/c5

bārūt *(Far.)* Güherçile, kükürt ve kömür tozundan ibaret patlayıcı madde.
b. 15/1b/c9, 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/18, 16/1b/c4/13

baş- Ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemine yahut her hangi bir yere koymak.
b.- up 4/4b/c6/14
ayaḳ b.- acaḳ 19/4b/c2/5
ayaḳ b.- maḳ 19/6b/c2/3
parmaḳ b.- mışdır 4/7a/5
parmaḳ b.- up 15/2a/c7, 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4a/c7, 15/4a/s7, 15/4b/c21, 15/4b/s20, 15/5a/c9, 15/5a/s9

başdırıl- Basması sağlanmak veya basmasına sebep olunmak.
parmaḳ- b.- mışdır4/4a/5

başıl- Basma yoluyla kağıt, kumaş veya deri üzerine çıkarılmak,

vurulmak.

parmaḳ b.- mışdır 15/2a/1, 15/4a/1, 15/5a/2, 15/4b/1, 15/3a/1

baş 1.İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi organlarının ve beyin bulunduğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa.

b.+ ı 8/1a/c18, 9/1b/s15

b.+ ım 4/10a/c10, 7/c6

b.+ ımı 4/1b/c6

b.+ ına 10/1a/c10, 10/1a/s11, 10/1a/s12, 4/5b/s13

b.+ ından 4/11a/c1/6

b.+ ını 21/6/c14/8

2.Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis.

b.+ ı 19/2a/s3, 19/4b/c1/4, 19/6b/c2/5,

19/7a/c3/3, 4/2a/c11

b.+ ıñ 19/8b/s1/4

b.+ ları 4/2b/s11

3.Bir şeyin başladığı zaman, başlangıç, iptida.

b.+ ı 19/2b/c4, 19/2b/c4/2, 19/3a/s1, 19/3b/c1, 19/3b/s2/4

19/7a/c4, 19/8a/c3/4, 19/9b/c2/2,

b.+ ı mı 19/5b/s2/3

b.+ ımı 19/2b/s4/4

b.+ ında 19/5b/c2

b.+ ısı 19/5b/c3/4

4.Herhangi bir şeyin veya yerin esas, ön, üst ve ileri kabul edilen tarafı.

b.+ ımı 19/2b/s4/4

b.+ ına 15/5a/c8/5, 17/1b/c3/35,

b.+ ında 15/2a/s1, 15/3b/c19, 15/5b/c4/2, 19/5a/c5, 19/5b/c1/2

b.+ ındaki 17/1a/c3/15

5.kişinin kendi şahsı, zatı.

b.+ ıma 12/2a/c6/7

b.+ ımı 4/1b/c3

b.+ ımıza 19/12a/c1/27

b.+ ımızı 4/10b/c8

başına gel- Bir olayın veya bir duruma uğramış olmak.

b.+ ıma- gelen 4/2a/c14

b.+ ına- geldi 4/8a/s8

başḳa Bilinenden gayri, diğer, sāir. 1/1/c3/3, 1/1/s1, 1/1/s4, 1/2/s8, 11/1b/c3, 11/2b/c2, 12/1a/s14,

15/1a/c16, 15/1a/s17, 15/1b/c6/2, 15/1b/s1, 15/1b/s17, 15/2a/s1/4,

15/2b/s4, 15/3b/c3, 15/3b/s13, 15/4b/c17, 15/5a/c3, 16/1a/3, 16/1a/c1/2, 17/1a/s2, 17/1b/c3/23,

17/2b/c2, 17/3a/c4/3, 17/3a/c5/25, 17/3b/c7/3, 19/12a/c3, 19/12b/c7/2, 19/13a/c2, 19/3b/s2/2, 19/13b/c6, 19/13b/s6,

19/2a/c5/3, 19/2b/c2/4, 19/3a/c2/7, 19/3b/s2/4, 19/4a/s1/2, 19/4b/c2/3, 19/5a/c2/2, 19/6a/c3, 19/6b/s3/2,

2/1/c5/2, 2/2/c1, 2/2/s1, 20/2b/s4, 20/3a/s1, 21/4/c10, 21/4/s2, 21/8/c3/18, 3/1a/s8, 4/10a/c4, 4/10a/s11, 4/1a/c15, 4/1a/c16/3, 4/1a/s15, 4/1a/s16, 4/2a/c17,

4/2a/c24, 4/2a/s16, 4/2a/s23, 4/3a/s3, 4/4b/c6/6, 4/5a/c3, 4/6b/c15, 4/6b/c16, 4/6b/s12, 4/6b/s16,

4/6b/s3, 4/7a/c4, 4/7a/c8, 4/7b/c11, 4/7b/c14, 4/7b/s11, 4/8a/c5, 4/8a/s14, 4/8a/s21, 4/8a/s3,

4/8a/s5, 4/8a/s7, 4/8a/s9, 4/8b/c14, 4/8b/c7, 4/8b/s14, 4/9a/s6, 4/9b/c6/2, 9/1b/s25

b.+ ları 19/5b/s1/2, 4/10a/s15, 4/10b/c8/2,4/10b/s9

b.+ larından 4/8a/s19

b.+ nıñ 4/9a/s2

b.+ sı 19/5b/c1yalñız, 19/6a/s3/3, 21/9/c2, 21/9/s2/2, 4/1b/c7, 4/5b/c12/2, 4/9a/c2

b.+ sına 1/1/c1, 17/3b/c6/4

b.+ sında 15/4a/s1

b.+ sını 15/3b/c21, 4/9a/c6

b.+ sıyla 15/2b/c14/2, 15/2b/s15

2.den gayri

12/2b/c5, 13/s9, 15/1b/s13/2, 15/2a/c4, 15/2a/s4, 15/2b/c5, 15/3b/s5, 19/12a/s3, 19/3a/c2/7, 19/5a/c5/2, 19/8b/c3/15, 20/1b/s4, 21/5/s12, 4/2a/s23, 4/7a/c4, 4/7a/c8

b.+ ları 19/8b/s2/6

b.+ sında 15/4a/s1

3.Farklı

b.+ dır 21/5/c5

başkātib *(Tr.+Ar.)* Bir dairede görevli olan kâtiplerin başı, başyazman.

b. 21/3/c5

başkātibe *(Tr.+Ar.)* Bir dairede görevli olan kâtiplerin başı, başyazman, başkātib kelimesinin müennes şekli.

b. 21/8/c2/3

b.+ si 21/8/s2/3

başla- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şurû etmek.

b. 19/11b/c1/12

b.- dı 21/1/c6/2

b.- dığımız 19/5a/c6

b.- dıḳlarında 17/3a/c1/2

b.- dım 19/2a/c3/16

b.- dıñ 4/5b/s13

b.- mış 17/1b/c3/31

b.- mış idiñ 19/7b/s3/2

b.- mış idiñiz 19/2b/s1

b.- mışdır 4/10a/7

başlatıl- Başlaması sağlanmak, başlamasına yol açılmak.

b.- dığı 19/5b/c3

bayrak-dār *(Tr.+Far.)* Öncü, önder.

b. 10/1a/2, 8/1a/s34, 8/1a/s35, 8/1a/s36, 8/1b/s1, 8/1b/s12, 8/1b/s13, 8/1b/s6, 9/1b/s15

b.-ı merḳūm 5/s20

b.+ a 5/s13, 8/1a/c27, 8/1a/s33, 8/1b/c2/3

b.+ ı 5/c12, 5/c19/2

b.+ ıñ 5/c14, 5/s15

baʿż *(Ar.)* Bir şeyin kısmı, birtakım.

b.-ı aḳçe 11/1b/c2

b.-ı beş 19/3a/c3/2

b.-ı cā-be-cā 10/1a/c31

b.-ı ecnās 1/2/c6

b.-ı eşyā 1/1/9

b.-ı ḥayvānāt 1/1/15, 1/1/8

b.-ı kerāsteleri 19/11b/s1/2

b.-ı kerre 19/13b/c3

b.-ı maḥalllerini 1/1/18

b.-ı maʿlūmātı 4/1b/2

b.-ı [mertebe] 4/1b/c5/3

b.-ı misāfirler 4/8a/s9/2

b.-ı pencere 19/4b/s3/2, 19/8b/s2/4

b.-ı reʿāyā 10/1a/s28

b.-ı reʿāyālar 10/1a/c20

b.-ı şeyler 19/10a/s7/2, 19/1b/c2/2, 19/4b/s2/2, 19/6b/s2, 19/8b/s1/4

b.-ı yedi 19/3a/c3/2

b.-ı yerlerde 4/1a/s16

b.-ı yüzbaşılar 21/2/c1

baʿżan *(Ar.)* Bâzı kere, bâzı zaman, aradabir, ara sıra.

b. 15/1b/c18, 19/10a/c2/2, 19/13b/c3, 4/1b/c8/2

bāzār irtesi Pazarla Salı arasındaki günün adı, haftanın ikinci günü.

b. 19/5a/c6

bāzārlıḳ *(Far.+Tr.)* Bir alış verişte kendileri için en uygun fiyatı belirlemek amacıylaalıcı ve satıcı arasında yapılan görüşme.

b.+ ını 19/11a/c2/6, 19/13b/c5/2

bāzārlıḳ it- Alış veriş sırasında bir şeyin fiyatı üzerinde tartışmak.

b. idüp 19/11b/c1/11

b.ını itmedi 19/11a/c2/6

b.ını yine ben merḳūm Yaḳomi ile itmiş idim 19/13b/c5/3

baʿżı baʿżı *(Ar.)* Zaman Zaman, arada bir.
b. 19/7a/c2

be- *(Far.)* Kelime başına getirilerek zarfla teşkil eden "ile, için, -e kadar, -e göre" anlamında ön ek.
be- her(Far.) Her bir.
b.- her 19/11b/c1/11, 19/2b/s3, 19/2b/s3/2, 19/2b/s4/2, 19/3a/s1, 19/4b/s1/4, 19/5b/c3/9, 19/8a/s1, 19/8a/c1/3, 19/8b/c3/13, 19/9a/s2/3
be-tekrār Tekrarla.
b.- tekrār 19/5b/s3, 19/6a/c2/10, 4/11a/c1/4, 2/1/c3/5, 21/6/2

bedʾ *(Ar.)* Başlama, başlayış.
b. 19/2b/c1
b. ü mübāşeret eyledigimizden 19/11b/c1
b.+ inden 19/7a/s1/2

bedāheten *(Ar.)* Birdenbire, ansızın, düşünmeksizin.
b. 21/8/s1

bedel *(Ar.)* Karşılık, bir şeyin yerine verilen şey.
b.-i iltizāmdan 17/1a/s3

beden *(Ar.)* Gövde, vücut, cisim, ten.
b.+ imden 19/8a/c3

beg Türk devletlerinde asılzâdelere, ileri gelen devlet adamlarına verilen unvan, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında binbaşıdan albaya kadar olan askerler için de kullanılmıştır, Erkek isimlerinin sonuna eklenen saygı sözü.
B. oġlu.'nda2/1/c1
b.+ iñ 15/3a/c8
Faḫrī B. 21/13/s1/2
Ḳīymet B. 16/2a/8
ʿİzzet B. 21/12/c6
Feyżü B.+ 'e 4/3a/s14
ḳāʾim-maḳām- b.+ 'e 19/12a/c1/36
Faḫrī B.+ i 21/7/c2/2
Edhem B. 21/2/c2/4, 21/2/c3, 21/6/c1/6, 21/6/s1/4
Faḫrī B. 21/4/c3/2, 21/4/c4, 21/4/s10, 21/4/s11/2, 21/4/s4, 21/4/s9, 21/7/c2/4, 21/7/s2/3, 21/7/s2/4
Feyżü B. 4/8b/c4
Fuʾād B. 21/2/c2/2, 21/2/c2/4, 21/2/c3/2, 21/2/c5, 21/2/s7, 21/4/c4, 21/4/s9
Ġanī B. 4/10a/7, 4/9b/c6
Muḥammed B. 21/2/c2, 21/2/c5, 21/2/s4
Necīb B. 21/2/2, 21/3/2
ʿAlī B. 21/12/s1/4, 21/14/s7, 21/2/c1, 21/6/s1/5
ʿİzzet B. 21/13/s4/3, 21/4/c9
Ṣervet B. 21/4/c9/3
Tevfīḳ B. 4/3a/s13
Zeynel B.+ 'de 4/1a/s7
Faḫrī B.+ 'den 21/4/s11, 21/7/s2/5
Maḥmūd B.+ 'den 4/3a/c10
Necīb B.+ 'den 21/13/1
Ādem B.+ 'e 4/1a/c17
Ġanī B.+ 'e 4/10a/s14
Ḳır-Serdārı ʿOṣmān B.+ 'e 13/c13/2
ʿÖmer B.+ 'e 17/1b/c3/44, 17/3a/c5/18
Zeynel B.+ 'e 4/1a/c10, 4/1a/c8/2, 4/1b/c5/6
Ġanī B.+ 'i 4/9b/c8/2
Ādem B.+ 'iñ 4/1a/c17, 4/3a/c10
Bekir B.+ 'iñ 20/1b/c3
Ġanī B.+ 'iñ 4/10a/3, 4/10a/4, 4/9b/c8/3
Maḥmūd B.+ 'iñ 4/3a/s8, 4/4b/c6
Zeynel B.+ 'iñ 4/1a/c11, 4/1a/c6
Ziḳo B.+ 'iñ 4/8b/c7
Edhem B.+ 'iñ 21/11/c1

Faḫrī B.+ ’iñ 21/11/c1, 21/13/c2, 21/13/s2, 21/13/s3
Feyżü- B.+ ’iñ 4/5a/c10, 4/5a/s10
Ġanī B.+ ’iñ 4/10a/5
Maḥmūd B.+ ’iñ 4/3a/s17
Necīb B.+ ’iñ 21/12/2
ʿAlī B.+ ’iñ 21/11/s1, 21/7/s2/6
ʿİzzet B.+ ’iñ 21/13/s1
Faḫrī B.+ den 21/13/s1
Faḫrī B.+ i 21/6/c1/8
Dimitraki b.+ iñ 15/4a/c9
ʿAlī B.+ iñ 21/12/s4/3
Faḫrī B.+ iñ 21/10/s1/2
Ḥāfıẓ B.+ iñ 21/2/c3
Muḥammed B.+ iñ 21/2/c2/4
Faḫrī B.+ ler 21/6/c1/6, 21/6/s1/5
Ḥāfız B.+ ler 21/6/c1/8
Necīb B.+ ’iñ 21, 21/2

behā *(Far.)* Kımet, bedel, değer.
ehven-i b. 11/1a/c1/5
b.+ ları 19/14a/8, 19/3b/c1/2
b.+ larını 19/4b/s1/8
b.+ sı 19/14a/9, 19/3b/c1/4
b.+ sından 1/1/c4

behālı *(Far.+Tr.)* Fiyatı yüksek olan.
b.+ dır 11/2b/c3

be-heme-ḥāl *(Far.+Ar.)* Ne olursa olsun, her halde, mutlaka.
b. 4/6a/s17/3

be-her *(Far.)* Her bir.
b. 19/11b/c1/11, 19/2b/s3, 19/2b/s3/2, 19/2b/s4/2, 19/4b/s1/4, 19/5b/c3/9, 19/8a/s1, 19/9a/s2/3

beḳā *(Ar.)* Devam, sebat, evvelki hal üzere kalmak, bâkilik.
b.+ larını 19/7b/c1/2

bekār *(Ar.)* Evli olmayan kimse.
b. 15/1a/s1
b. mıdır 15/1a/s6
b. mısın 15/5a/s10, 6/s4
b.+ dır 15/1a/c6
b.+ ım 12/1b/c8, 15/1a/c1

bekçi Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumaklagörevli kimse, kolcu.
b. 16/1a/s9/3, 16/1a/s9/5, 16/1b/2, 16/1b/c17/5, 21/5/s3
b.+ ler 16/1a/5, 16/1a/s15, 16/1a/s9, 16/1a/c10, 16/2a/2, 16/2a/s4/4, 21/5/c4
b.+ lerden 16/1b/s7
b.+ leriñ 16/2a/s2
b.+ leriñ 16/1b/4
b.+ lerinden 16/1a/11
b.+ si 21/5/c2

bekle- 1.Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.
b.- digini 21/7/c3/10
b.- r idik 8/1a/c12/2
b.- r idim 9/1b/c11/2
b.- rmişler 21/7/c3/3
b.- sünler 21/9/c1/3
b.- yüp 1/1/8
2.Bekçilik etmek, yanında bulunup gözlemek, korumak, muhafaza etmek.
b.- di 15/2b/c10, 15/2b/s10, 15/2b/s8, 15/3a/c5/2, 15/3a/s5/2, 15/3b/c8, 15/3b/c8/2, 15/3b/s8
b.- dim 15/2b/c8, 15/3a/c5, 15/3a/s5/2, 15/3a/s5/3, 15/3b/c8/2
b.- diñ 15/2b/s9
b.- diñiz mi 15/3b/s7
b.- mek 21/1/c9
b.- mek mi idi 21/1/s8
b.- r idi 15/1a/c15, 15/4b/c7
b.- r idiñ 21/1/s9
b.- r misiñiz 15/2b/s7, 15/3b/s6, 15/4b/s6
nevbet b.- rdi 15/5a/c8/3
b.- rdik 15/3b/c7
b.- riz 15/2b/c7, 15/3b/c6, 15/4b/c6
nevbet b.- yüp 15/5a/c8/3

beklet- Başkasının beklemesine sebep

olmak.
b.- medim 15/3a/c5

belā *(Ar.)* Dert, gam, keder, sıkıntı.
b. 19/12a/c1/27
b.+ sını 4/10b/c8
b.+ ya 4/9a/c2
b.+ yı 4/2a/c14
belā uġra- Başına bela gelmek.
b.+ ya- uġramayasıñ 4/7a/s4/2

belde *(Ar.)* Kasaba, şehir, diyar.
b. 2/1/c1/3, 2/1/c3/3

belki *(Ar.+Far.)* Olabilir, bir ihtimâle göre, muhtemelen.
b. 1/2/c6, 14/1b/c1/2, 16/2a/c4, 17/3a/c5/15, 19/4b/c1/3, 21/1/c5/2, 21/10/c2/2, 21/13/c2/2, 21/8/s1/7, 4/1b/s1, 4/8b/s19

bellü Anlaşılacak ve görülecek şekilde açık olan, meydanda, âşikâr, zâhir.
Bellü ol- Anlaşılmak , açıklanmak.
b. olur 19/12a/c1/3, 4/5b/c15

ben Tekil birinci şahsı gösterir.
b. 1/1/14, 1/1/6, 1/2/c3/3, 1/2/c7, 10/1a/c20/3, 10/1a/c27, 10/1a/c29/2, 10/1a/c32, 10/1a/c8, 11/1b/c2, 11/1b/c2/4, 11/1b/c2/5, 11/1b/c2/6, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/6, 11/2a/c3, 11/2b/s3, 12/1a/c11/10, 12/1a/c14/2, 12/2a/c11/8, 12/2a/c3, 12/2a/c6/6, 14/1a/c4, 15/1a/c19, 15/1a/c21, 15/1b/c7, 15/2a/c1, 15/2b/c1, 15/2b/c12, 15/2b/c13, 15/2b/c8, 15/3a/c4, 15/3a/c5, 15/3a/s4/2, 15/3a/s5/2, 15/3b/c1/2, 15/3b/c1/3, 15/3b/c15, 15/3b/c16, 15/3b/c20, 15/3b/c8/2, 15/4a/c2, 15/4b/c14, 15/4b/c7, 16/1a/c11, 16/1a/c17, 16/1a/c8, 16/1a/c9, 16/1b/c17/12, 16/1b/c17/13, 16/1b/c17/22, 16/1b/c4/16, 16/1b/c4/17, 16/1b/c4/9, 16/2a/c2, 16/2a/c3, 16/2a/c4, 17/1a/c3, 17/1a/c3/12, 17/1a/c3/8, 17/1b/c3/24, 17/1b/c3/25, 17/1b/c3/43, 17/2a/c1, 17/2a/c3, 17/2a/c3/6, 17/2b/c4, 17/2b/c5/2, 17/2b/c5/4, 17/3a/c5/18, 17/3a/c5/26, 17/3b/c6/3, 17/4a/s1, 17/4a/s2/4, 18/1a/c4/10, 18/1a/c4/13, 18/1a/c6/2, 18/1b/c1/3, 18/1b/c3, 18/1b/c4/2, 18/1b/c4/6, 19/10a/c3, 19/10a/c3/2, 19/11a/c1, 19/11a/c2/5, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/14, 19/11b/c1/18, 19/11b/c1/2, 19/11b/c1/4, 19/11b/c1/5, 19/11b/c1/8, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/38, 19/12a/c1/40, 19/12a/c2/3, 19/12b/c8/4, 19/13a/c5, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/9, 19/13b/c2/3, 19/13b/c4, 19/13b/c5/2, 19/1a/c2/4, 19/1a/c2/6, 19/1a/c2/7, 19/1b/c1, 19/1b/c3/2, 19/1b/c3/7, 19/2a/c3/15, 19/2a/c3/16, 19/2b/c1/2, 19/2b/c2/3, 19/3b/c2, 19/3b/c3/5, 19/3b/c3/6, 19/4b/c1/4, 19/5a/c1, 19/5a/c3, 19/5a/c5, 19/6a/c2, 19/6b/c3/3, 19/6b/c3/6, 19/7a/c4/2, 19/7a/c5/2, 19/7b/c3/3, 19/8a/c1, 19/8a/c1/5, 19/8a/c2/2, 19/8b/c1, 19/8b/c3/12, 19/8b/c3/7, 19/9a/c2/7, 19/9a/c2/8/d, 19/9b/c1/6, 19/9b/c1/8, 2/1/c3/5, 2/1/c3/9, 20/1a/c9, 20/2b/c4, 21/14/c5, 21/2/c6, 21/4/c2, 3/1a/c3, 3/1a/c4, 3/1a/c4/2, 3/1a/c9/4, 4/10b/c10, 4/10b/c5, 4/10b/c6, 4/11a/c1, 4/11a/c1/3, 4/1a/c10, 4/1a/c9, 4/1b/c5, 4/1b/c7, 4/2a/c18, 4/2a/c22, 4/3a/c18, 4/3a/c18/5, 4/3b/c10, 4/3b/c2, 4/3b/c4, 4/3b/c5/3, 4/3b/c6, 4/3b/c9, 4/4b/c6, 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/5, 4/5a/c5, 4/6a/s17,

4/6a/s17/2, 4/6b/c9, 4/7a/c11/2, 4/7a/c2, 4/7a/c3,
4/7a/c6, 4/7b/c7/2, 4/8a/c7, 4/8a/c9, 4/8b/c12, 4/8b/c13, 4/8b/c15, 4/8b/c7, 4/8b/c9, 4/9a/c5/5,
4/9b/c2, 4/9b/c6, 5/c16, 5/c8, 6/c14, 6/c15, 6/c19, 7/c5/6, 7/c5/9, 7/c8,
8/1a/c10, 8/1a/c32, 8/1b/c6, 9/1b/c11, 9/1b/c16, 9/1b/c20
b. idim 15/1b/c15, 15/4b/c9
b.+ den 11/1b/c2/4, 19/11b/c1/4, 19/9a/c1, 21/10/c2, 21/13/c4/2
b.+ i 1/2/c3/4, 10/1a/c23, 10/1a/c32/2, 11/1b/c2/5, 11/1b/c2/7, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 12/1a/c11/10, 12/2a/c11/9,
12/2a/c4/2, 12/2a/c6, 12/2a/c6/3, 12/2a/s6, 12/2b/c3/2, 13/c9, 15/1b/c5, 15/1b/c6, 16/1a/c8/2,
16/1a/c9, 18/1b/c1/10, 18/2a/c4/11, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/14, 19/12a/c1/39, 19/12b/c8/2, 2/1/c3/4, 21/13/s4/3, 21/13/s4/5,
21/3/c3/3, 4/10a/c10, 4/1a/c17/2, 4/2a/c14, 4/2b/c13, 4/2b/c16, 4/2b/s8, 4/3a/c18/3, 4/3a/c18/4, 4/3b/c2/2,
4/3b/c4/2, 4/3b/c5, 4/3b/c9, 4/4a/c7, 4/4b/c6/7, 4/4b/c6/9, 4/7a/c11, 4/7a/c5, 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3, 5/c11, 7/c5/10, 7/c5/8
b.+ im 1/2/c7, 11/1b/c1, 12/2a/c4/2, 12/2a/c6, 13/c13, 15/1a/c12, 15/1a/c17, 15/1b/c13, 15/1b/c13/2,
15/1b/c13/3, 15/2a/c1, 15/2a/c11, 15/2b/c20, 15/2b/s14/2, 15/3a/c2, 15/3b/c17, 15/3b/c20, 15/3b/c20/2, 15/3b/c21,
15/4b/c5, 16/1a/c8/2, 16/1b/c4, 16/2a/c1, 19/10a/c4, 19/10a/c5, 19/10b/c3, 19/12a/c1/28, 19/13a/c5, 19/8a/c2/8,
19/8a/c3/3, 19/9a/c2/10/d, 19/9a/c2/8/d, 21/1/c9, 4/10a/c12, 4/10b/c5, 4/10b/c7, 4/11a/c1/4, 4/1a/c17/2, 4/1a/c18,
4/1a/c20, 4/1b/c7, 4/2b/c6, 4/3b/c2, 4/4a/c7, 4/5b/c7, 4/6a/c3, 4/7a/c11, 4/7a/c11/2, 4/8b/c3,
4/8b/c8, 5/c19, 6/c14
b.+ imdir 15/3b/c20/3, 16/1a/c14, 4/1b/c2
b.+ imle 15/2b/c14, 15/2b/c19, 17/3b/c2, 19/3a/c2/6, 19/9b/c1

bend *(Far.)* Suyun önüne tutmak ve biriktirmek için yapılan set.
der- b. 4/6a/c21
der- b.+ inde 4/3a/c10

bende *(Far.)* Kul, köle, abd, memluk.
b. 10/1b/5, 13/3, 13/5, 13/7, 15/2a/1, 15/4a/1, 15/4b/1, 15/5a/2, 15/5b/1,
17/3a/2, 19/9a/1, 20/1a/2
20/1b/1, 20/2a/1, 20/2b/1, 20/3a/1, 5/5, 6/4, 7/5,
8/1b/2, 9/1b/5
b.-i Ḫudā 8/1b/2, 10/1b/5

bende-gān *(Far.)* Kullar, köleler.
b.+ ı 21/6/s1/4
b.+ ından 21/11/s1, 21/2/s2
b.+ ınıñ 21/2/s5, 21/2/s6

bende-gāne *(Far.)* Köle şeklinde.
b. 21/8/c2/2

bendeñiz *(Far.+Tr.)* Kulunuz, köleniz (nazik ve mütevazi konuşmada ben zamiri yerine kullanılır).
b. 21/10/c4, 21/10/c5, 21/12/c4/3, 21/13/c4/2, 21/14/c4/2, 21/2/c10, 21/3/c5/4, 21/5/c14/2, 21/5/c14/4,
21/6/c1/5, 21/6/c14/6, 21/8/c2, 21/9/c2, 21/9/c6/2
b.+ de 21/6/c1/9
b.+ den 21/8/c2/10
b.+ e 21/8/c2/11, 21/8/c2/6,

21/8/c3/13
b.+ i 21/7/c3/11, 21/9/c1/4
b.+ iñ 21/3/c6, 21/5/c1, 21/7/c3, 21/9/c4, 21/3/c3/4

bendeñizce *(Far. +Tr.)* Kulunuza göre (nazik ve mütevazi konuşmada ben zamiri yerine kullanılır).
b. 21/10/c3

beñze- Ortak tarafları sebebiyle birbirini hatırlatmak, andırmak.
b.- mez 21/13/s4
b.- r idi 20/3a/c1

ber- *(Far.)* Üzere.
b.-vechle 12/2a/s6/8
ber-mūcib (Far.+Ar.) Gereğince.
b.-mūcib-i ḳānūn-nāme-i hümāyūn 15/2a/s1/5
ber taḳrīb (Far.+Ar.) Yaklaşık olarak, tahmînen.
b.-taḳrīb 2/1/c3/4,16/1b/c4/9
ber-tefṣīl (Far.+Ar.) Tafsîlatıyla, ayrıntılarıyla.
b.-tefṣīl beyān it 21/1/s4
ber-vech (Far.+Ar.) Olduğu gibi, olarak.
b.-vech-i ātī 1/1/3, 2/1/5, 21/2, 21/6/2
b.-vech-i peşīn 2/1/c3/8
b.-vech-i muḥarrer 17/2a/c3/8, 18/1b/c1/4, 21/12/s4/3, 21/3/c6/2, 21/8/c2/7, 21/9/s2
b.-vech-i bālā 2/2/s1

berāber *(Far.)* Birlikte.
b. 1/1/10, 1/1/16, 10/1a/c24, 11/1a/c1/6, 11/1a/c2/2, 11/1a/c2/3, 11/1b/c2/5, 11/1b/c2/7, 11/2a/c2/12,
11/2a/c2/6, 13/c12, 13/c9/2, 15/2b/c19, 15/4b/c16, 15/4b/c17, 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16, 17/1a/c3/13, 17/1b/c3/27,
17/1b/c3/30, 17/1b/c3/41, 17/3a/c1/4, 17/3a/c5/14, 17/3a/c5/24, 17/3a/c5/32, 17/3b/c2, 18/2a/c4/11, 19/3a/c1/2, 19/3a/c3/8,
20/2a/c6/2, 20/2b/c9, 20/2b/c9/2, 21/1/c2, 21/10/c5, 21/10/s1/3, 21/10/s4/3, 21/11/s1, 21/11/s1/2, 21/13/c2/2,
21/13/s4/3, 21/2/c5/2, 21/2/s2, 21/2/s4, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/3/c5/9, 21/4/c2/2, 21/5/c5, 21/5/s5,
21/6/s1/8, 21/7/c3/4, 21/9/c1/2, 21/9/c4, 4/1a/c10, 4/3a/c13, 4/4b/c6/11, 4/4b/s8, 4/5a/s4, 4/5b/c12/2,
4/7a/s5/2, 4/8a/s3, 4/8b/c13, 4/8b/c14, 4/8b/c4, 4/8b/s22, 4/9b/c2/2, 4/9b/c3, 6/s14, 7/c5/8,
8/1a/c28/2, 8/1a/c9, 8/1a/s32
b. idim 12/2a/c1
b. idiñiz 8/1a/s9
b. imiş 15/3b/s16
b. ise 14/1b/s3/3
b. mi 15/1b/s18, 15/3a/s16, 15/4b/s16, 15/5a/s3, 15/5b/s1, 19/13a/s6/3
b. mi idi 15/4b/s17, 4/3a/s15
b.+ ce 4/3a/c18/2
b.+ inde 11/2b/1
b.+ lerinde 21/13/c4

beraberce*(Far.+Tr.)*Bir arada, birlikte.
b. 19/9a/c2

beri Bkz.: berü
b. 15/4a/c10

berü 1.Yakında bulunan.
b. 15/4a/c10, 21/6/c1/6, 4/1a/c8, 4/7b/c4,
b.+ de 4/4a/c9, 4/5b/c12/2, 4/7a/c2
b.+ kini 15/2a/s1/4
b.+ ye 15/2a/s13
b.+ ye- geçdim 4/1a/c9
2.Ayrılma halinden sonra geldiğinde "belli bir yerden ve zamandan bu yana" anlamı verir, bu işin başlangıç yerini ve zamanını gösteri.
b. 1/1/7, 16/1a/s13, 17/1a/c2/2, 17/1a/c3/8, 17/2a/c2, 17/2a/s2,

17/2b/c3, 17/2b/c5/5,
17/2b/s2, 17/2b/s3, 17/3b/c1/2, 18/1a/c2, 18/1a/s2, 19/10a/c1, 19/10a/s1/2, 21/5/c9, 21/5/s9,
4/1a/c3, 4/1a/s3, 4/2a/s4, 4/3a/s7, 4/5a/c2, 4/8a/c2, 4/8a/s2, 4/8b/c1,
4/8b/s1, 5/c6, 5/c7, 5/s6, 5/s7, 8/1a/c6, 8/1a/s6, 9/1b/s7, 9/1b/s9

besleme Evlerde boğaz tokluğuna çalıştırılan küçük hizmetçi kız, ahretlik, evlatlık, beslemelik.
b. 20/2a/c10, 20/2a/s10

beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.
b. 10/1a/c7, 11/1a/c1, 11/2a/c2/7, 12/1a/c9, 13/c10, 13/c3, 15/2b/c5, 15/3b/c5, 15/4b/s7,
16/1a/c17, 16/1b/c4, 17/1a/c3, 17/3b/c2, 18/1a/c4, 18/1b/s4/6, 19/12a/c2, 19/12b/c5, 19/1a/c2, 19/8a/c3/3,
19/9b/c2/9, 2/1/c6, 20/1a/c14, 20/1b/c1/2, 20/2a/c1, 20/2a/c6, 20/2b/c10, 20/2b/c9, 21/3/c5/2, 21/6/c1/2,
4/1a/c7, 4/1b/c5/5, 4/2a/s4, 4/6a/s1, 4/6b/c8, 4/8b/c2, 4/8b/s15, 8/1a/c9, 9/1b/s19
baʿż-ı b. 19/3a/c3/2
b. mi idi 15/3b/c8/2
b.+ de idi 18/1b/c2/5
b.+ den 15/5a/c8/3
b.+ e 15/1a/c11, 8/1a/c14
b.+ i 15/1a/c12

beşer Beş sayısının her birine beş veya her defasında beş tane anlamına gelen üleştirme şekli.
b. 19/12b/c8/4, 21/5/c8, 21/5/c8/2

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sıradayeri dördüncüden sonra, altıncıdan önce olan.
b. 21/14/c1, 21/3/c5/9, 21/7/c3/2

beşlik Beş tânesi bir arada olan veya içinde aynı şeyden beş tâne bulunan.
b.+ den 1/2/c6

beş yüz Dört yüz doksan dokuzdan sonra gelen saynın adı.
b. 10/1a/c32/3, 10/1a/s30, 10/1a/s34, 16/1a/c1, 8/1a/s32

beş yüz yetmiş Beş yüz altmış dokuzdan sonra gelen saynın adı.
b. 18/1a/c1/2

beyān *(Ar.)* Açıklama, anlatma, söyleme.
b. 12/1a/c14/2, 17/4a/4, 18/1a/c4/13, 18/1b/c1/9, 18/1b/s4/7, 18/2a/c1, 21/8/c2/6, 21/8/c3/14, 8/1b/1
ānif-ü'l-b. 1/2/c3/2
bi-'l-b. 4/7b/c11/4
b.+ ımda 7/4, 9/1b/4
b.+ ınıñ 19/1b/s3/4
b.+ ıyla 10/1a/c14
b.+ ları 19/8b/s2
beyān buyur- Bildirmek, anlatmak, söylemek.
b. buyurdılar 21/8/c3/13
b. buyurduḳları 21/8/s1/3
b. buyurılan 21/6/c1/13, 21/7/c2/5
beyān eyle- Bildirmek, anlatmak, söylemek.
b. eyle 12/1a/s11, 12/1b/s11, 12/2a/s3/3, 12/2a/s4/3, 12/2b/s5/7, 15/2a/s9/2, 9/1b/s13
b. eyledigi 12/2b/s5/3
b. eyledigim 18/1b/c4/7, 19/9b/c1/8
b. eyledigini 19/14a/14
b. eylemiş 12/2b/s5/6, 21/12/s4/3
b. eylemiş ise 19/14a/9
b. eylemişler 19/1b/s3/4
b. eyleyüp 4/4b/c6/15

b.-ı ḥāl eyledim 19/1a/c2/4

beyān it- Bildirmek, anlatmak, söylemek.

b. it 20/2a/s12, 20/2b/s13, 20/2b/s8

ber-tefṣīl b. it 21/1/s4

b. itdi 11/1a/c1/10, 11/2b/2, 11/2b/c3

b. itdigi 21/3/c5/8

b. itdiginñ 1/1/s4

b.-iden 21/9/s1/2

b. iderler ise 19/10b/c4/2

b. ideyim 1/2/c3

b. idiñiz 21/7/s2/10, 21/8/s2/5

b. itmedi 10/1a/c16

b. itmekligim 1/1/c3

b. itmiş 1/1/c1

taṣdīḳ ü b. itmişlerdir 4/10a/1

b. idüp 12/1a/c11/5, 4/5b/c12

beyān olun- Anlatılmak, bildirilmek, söylenmek.

b. olunan 17/1a/c3/5, 21/8/c2/11, 21/9/s2

b. olundığına 18/1b/c4

b. olunması 21/6/s1/3

b. olunur 2/1/5

b. + ı olunur 1/1/3

beyāż *(Ar.)* Kar renginde olan rengin adı, ak.

b. 21/13/s4, 21/5/c12, 21/7/s2/5, 4/10a/s3

b.+ a 19/7a/c4/2

b.+ ı 19/7a/c4/2

beyin *(?)* Akıl, şuur.

b.+ ñizde 21/10/s2

beyn *(Ar.)* Ara.

b.+ inde 15/5a/c4

b.+ iñizde 14/1b/s1

b.+ lerine 10/1a/c20/2

b.+ lerini- bulmuşlar 10/1a/c20/4

beytūtet *(Ar.)* Geceyi bir yerde geçirme, gecelemek.

beytūtet it- Gece kalmak, gecelemek.

b. itdim 1/1/17

b. itmiş 2/1/3

b. itmiş misin 1/1/s4

bez İnce pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma.

b. 13/c10, 13/c3

b.+ ler 13/c4

b.+ lerle 13/c13/2

bıçaḳ Bir sap ve kesici bir madenî kısımdan meydana gelen kesme āleti.

b. 12/2b/s5/3, 15/1b/s2, 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/18, 16/1b/c4/12, 7/c5/10, 7/c6/2, 7/s6

b.+ ıyla 4/10b/c4, 4/10b/c4/2, 4/10b/c4/3, 4/10b/s6, 4/11a/c1/5, 4/11a/c1/6, 4/8b/c20, 4/9a/c17

bıraḳ- 1.Tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak.

b.- araḳ 8/1b/c2/4

b.- dıġım 19/11b/c1/15

b.- dıġıñ 16/1a/s9/8

b.- dıñ 10/1a/s21/2

b.- ıraraḳ 16/1a/s9/6

b.- mış idik 15/1b/c13/2

b.- up 10/1a/c20/4

2. Terketmek

b.- dım 4/8a/c7

b.- 12/2a/s3

3.Götürmek

b.- an 21/2/s7

b.- araḳ 4/4b/c6/7

4.Bir şeyi bir kimseye başkasına verilmek üzere vermek.

b.- dılar 16/1a/6

5.Başkasına havale etmek, devretmek.

b.- maḳ 19/7a/s5/3

6.Sonsuza kadar hapishanede kalmasını sağlamak.

b.- sun 10/1a/c23

bıraḳıl- Bırakmak işi yapılmak.

b.- madıġını 21/11/s1/2

b.- ması 21/2/s6

bıyıḳlı Bıyığı olan kimse.
b. 15/4a/c17

bi- *(Ar.)* Harf-i tarif (el) almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara "ile" anlamı katarak zarflar teşkil eden ön ek. Aynı mana ile Arapça isim tamlamalarının başında harf-i tarifsiz de kullanılır.
b.-ġayri ḥaḳḳın 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3, 15/2a/s1/4
bi'l-beyān Beyan ederek, açıklayarak.
b. 'l-beyān 4/7b/c11/4
bi'l-iʿṭā Ödeyerek.
b. 'l-iʿṭā 1/1/14
bi 'l-muvācehe Karşı karşıya gelerek, yüzleşerek, yüz yüze.
b.'l-muvācehe 4/1b/s7
b.'t-teblīġ Bildirerek.
b.'t-teblīġ 17/2b/c5/13
bi't-teṣādüf Tesadüfen, bir tesadüfe dayanarak.
b.'t- teṣādüf 17/3a/c5/15
bi-ġayri ḥaḳḳın Haksız yere, haksız olarak.
b.-ġayri ḥaḳḳın 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3, 15/2a/s1/4

bī-*(Far.)* Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen Türkçede "-siz, -mez eklerinin anlamını karşılayan ön ek.
bi-hūde(Far.) Boşuna, boş yere.
b.-hūde 14/1b/c4
bi fā'ide Faydasız.
b.-fā'ide 1/1/18

bidāyet *(Ar.)* Başlangıç, başlama.
b.-i Tanẓīmātdan 5/c6

bi'd-defaʿāt *(Ar.)* Defalarca, bir çok kere, tekrar tekrar.
b. 4/11a/c1/7

bil- Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.
b.- digi 1/1/c3
b.- digim 16/1b/c17/24
b.- digimi 21/9/c4, 4/5b/c13
b.- digimize 4/5b/s13
b.- digiñ 21/5/s12
b.- diler 13/s8
b.- diñ 4/5a/s1
b.- diñiz 19/6a/s2, 4/6b/s2
b.- emedigim 21/6/c1/14
b.- emem 15/1b/c13/4, 15/1b/s15/2, 17/3a/c2/5, 19/2b/c2/5, 20/1a/c6, 20/1b/c13/2, 20/2a/c13, 21/12/c1/3, 21/5/c7, 6/c9
b.- emiyorum 15/4b/c7, 21/4/c11, 8/1a/c15, 21/10/c5/4, 21/11/c1/2, 21/5/c12/2, 21/5/c8, 4/10a/c9
b.- en 19/4b/s5/7
b.- enler 19/4a/s1/2
b.- erek 21/12/c4/4
b.- eyim 4/6b/c3, 21/2/c10
b.- iyor 19/4a/s2/4, 19/11b/c1/20
b.- iyor idik 19/5b/c1
b.- iyor mısın 15/4a/s6
b.- iyor mısıñ 4/2b/s9
b.- iyordum 19/4a/c4
b.- iyorlar mı 19/3b/s1/4, 19/5b/s1/2
b.- iyorsın 15/1a/s12, 15/1a/s17/2, 15/2b/s16/3, 18/1a/c4/14
b.- iyorsıñız 19/5b/s1
b.- iyorsun 15/3b/s15
b.- iyorsuñuz 21/13/s3, 21/2/s9, 4/4b/s10
b.- iyorsuñuz 21/2/s8
b.- iyorum 13/c7, 15/1a/c12, 16/2a/c4, 21/11/c1/3, 21/12/c3/4, 21/2/c9, 21/6/c1/9, 21/10/c5/2, 21/11/c1, 21/13/c2, 21/2/c3/2, 21/2/c8, 21/7/c1/6
b.- medigim 19/12b/c8/6, 21/10/c2/2
b.- medigimden 19/5a/c4
b.- medigini 18/1a/c4/13
yazu- b.- medigini 1/2/1
b.- mediğiniz 4/5a/s4, 4/5a/s4/2
b.- mem 12/2b/c5, 15/1a/c8,

15/2b/c14, 15/2b/c6/2, 15/3b/c15, 15/3b/c21, 15/4a/c16, 15/4b/c18, 16/1a/c10, 16/2a/c2, 16/2a/c3, 19/12b/c1, 19/12b/c1/3, 19/1b/c3/2, 19/5a/c5/4, 2/1/c2, 2/1/c2/3, 20/1a/c9, 20/1a/c9/3, 20/1b/c13/2, 20/1b/c16, 20/1b/c5, 21/1/c7, 21/2/c8, 21/4/c1, 21/4/c10/2, 4/1b/c1, 4/3b/c12, 4/3b/c13, 4/5b/c15, 4/8a/c7, 7/c8, 9/1b/c14, 9/1b/c18, 9/1b/c25, 15/4b/c19, 18/1a/c4/10, 19/10a/c1/2, 19/11a/c5, 19/12b/c1/4, 19/12b/c2/2, 19/12b/c3, 19/1a/c2/10, 19/7a/c4/4,
19/9b/c2/2, 20/1a/c11/3, 20/1b/c14, 20/1b/c3, 20/1b/c4/2, 20/1b/c7/3, 20/2a/c1, 20/2a/c6, 20/2b/c15, 20/2b/c4,
20/2b/c9/2, 21/2/c7, 21/5/c3, 21/7/c2/8, 21/8/c3/18, 4/3b/c10, 4/5a/c2/2, 4/6b/c16, 4/6b/c7, 4/7b/c14,
4/8a/c14, 4/8b/c22, 7/c10, 7/c5/12, 9/1b/c24

b.- meñiz 21/2/s8

b.- mez idik 4/5a/c11/4

b.- mez idim 2/1/c3/9, 3/1a/c5, 19/9b/c1/6

b.- mez misiñ 14/1a/s6, 4/8a/s14

b.- mez miydi 19/13b/c1

b.- mezdi 19/5b/c1yalñız

b.- mezdim 4/5a/c2

b.- miş 1/2/c7

b.- miyorsın 15/1a/s9

b.- miyorum 15/2b/c19, 15/4a/c6, 16/1a/c1/2, 19/10a/c7, 19/5a/c4, 21/13/c1, 21/2/c10, 21/2/c4, 21/5/c6, 4/5a/c3, 19/13a/c3, 19/1b/c2/3, 21/12/c2, 21/13/c3, 21/4/c5/2

b.- üp 13/c13/2, 15/4a/c6, 21/6/c1/12, 21/7/c2/7, 4/5b/s3, 4/6b/s7

b.- ür 12/1b/s10, 18/1a/c4/11, 19/10a/s5/4, 19/10b/s4/4, 19/6a/c2/4, 19/6a/s3/3, 2/1/c3/10, 4/10a/c4, 19/12a/c1/28

b.- ür idiñ 19/4a/s2/4

b.- ür iken 4/6b/s3

b.- ür mi 1/1/10

b.- ür misin 1/2/s5/2, 12/1a/s13, 12/1b/s9

b.- ür misiñ 19/10a/s1/3, 19/12a/s1/2, 20/1a/s1/3, 20/1a/s11/3, 20/1a/s2/2, 20/1b/s7/3, 20/1b/s8, 20/2a/s3, 20/2b/s4,
20/2b/s6, 4/5a/s3

b.- ür miydi 19/13b/s1/2

b.- ür miydiñ 4/5a/s2

b.- ürdi 19/13b/c1, 19/4a/c2/4

b.- ürdiñiz 19/4a/s4

b.- ürler idiler 19/3b/c1

b.- ürler mi 19/3b/s1/4, 4/8a/s10

b.- ürse 4/8a/c10

b.- ürsüñ 20/2b/s13

b.- ürsüñüz 4/8b/c5

b.- ürüm 1/2/c5, 14/1a/c6, 15/1a/c17/2, 18/1b/c3/4, 20/2b/c6, 21/8/c3/17, 3/1b/c1/6, 12/1b/c10, 12/1b/c9, 20/1a/c1/2, 20/1a/c2, 20/1b/c8, 20/2a/c3

bilā- *(Ar.)* "-siz, -meksizin, -meden" eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek.
Bilā-tereddüd (Ar.) Tereddüt etmeden.

b.- tereddüd 4/11a/c1/8

bildir- Bilinir duruma koyma, açıklamak, anlatmak, ilân etmek, tefhim etmek.

b.- iriz 4/6b/s9/3

b.- miş miydin 1/1/s1/2

bile *(?)* Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik.

b. 10/1a/c26, 15/2a/c1/3, 16/2a/c3, 19/10a/c3/2, 19/13b/c5/3, 19/14a/10, 19/4b/c3, 19/6a/c2/4, 19/8a/c2/6,
20/2b/c16/2, 21/7/c1/6, 21/9/s5

bilebil- Bilme ihtimali veya imkanı

bulunmak.
b.- ür 20/1b/c3/2
b.- ür misiñ 20/1a/s6

bi’l-ḫāṣṣa *(Ar.)* Mahsus, husûsî olarak, hele.
b. 21/8/s1/2

bin- 1.Ağırlığını vermek, yüklenmek.
b.- er 4/5a/s5/2
2.Yolculuk yapmak üzere yer almak, girmek.
b.- mem 21/13/s4/4
b.- üp 11/1b/c2/7
3.Kullanmak, yönetmek, sürmek.
b.- er iken 21/13/c4
b.- üp 21/9/c1/5

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.
b. 19/10a/c4, 19/1a/s1/2, 21/5/c8/2, 4/10b/s8, 8/1b/c16

bina-ber-īn Bundan dolayı, bunun üzerine, bu sebepten.
b. 2/2/1

binā’en *(Ar.)* Bundan dolayı, bunun üzerine.
b.-ʿaleyh 1/2/s6, 21/6/s1/2, 21/9/s1/4

biñbaşı Rütbesi yarbayla yüzbaşı arasında bulunan ve asıl görevi tabur kumandanlığı olan subay.
b. 21, 21/13/s1, 21/2, 21/4/c9, 21/6/s1/5, 4/2b/s3, 4/2b/s4, 4/2b/s5, 4/2b/s7
B.-ı Çorum-ı Tālī Muḥammed Necīb 21/1/3, 21/1/4, 21/2/3, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2, 21/10/2, 21/10/3, 21/10/4, 21/11/2, 21/12/3, 21/12/4, 21/12/5, 21/12/6, 21/13/2, 21/14/2
b.+ nıñ 21/4/c5/2, 21/4/c10
b.+ sı 21/1/c1/2, 21/1/c4

bindir- Binmesini sağlamak.
b.- miş 21/13/s4/4
b.- üp 18/1b/c1/11

binili Hayvana binmekte olan kimse.
b. 19/5a/c6/3

biñ beş yüz Bin dört yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
b. 19/12a/c1/35, 4/3b/s13

biñ iki yüz Bin yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
b. 19/9b/c2/8

biñ iki yüz altmış beş Bin iki yüz altmış dörtten sonra gelen sayının adı.
b. 19/9a/c2/2

bir Sayıların ilkinin adı, belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.
b. 1/1/11, 1/1/12, 1/1/5, 1/1/7, 1/1/8, 1/1/9, 1/1/c2, 1/1/c3/2, 1/1/c3/3, 1/1/c4, 1/1/s2, 1/1/s3, 1/1/s4, 1/2/2, 1/2/4, 1/2/c3, 1/2/c3/3, 1/2/c6, 1/2/c7, 1/2/s2, 1/2/s3, 1/2/s4, 1/2/s5/2, 1/2/s7, 1/2/s8, 10/1a/c10, 10/1a/c23, 10/1a/c26, 10/1a/c30, 10/1a/c32/3, 10/1a/c34, 10/1a/s21, 10/1a/s8, 11/1a/c1/4, 11/1a/c2/2, 11/1b/s2/2, 11/2a/c1, 11/2a/c2, 12/2a/c11/7, 13/c11, 13/c13, 13/c5, 13/c6, 13/c8/2, 13/c9/2, 13/s7, 13/s9, 14/1a/c4/4, 14/1b/s1, 14/1b/s2, 15/1a/c8, 15/1b/c13/2, 15/1b/c17, 15/1b/c18, 15/1b/c6, 15/1b/c6/2, 15/1b/s13, 15/1b/s13/2, 15/1b/s17, 15/2a/c1/2, 15/2a/c11, 15/2a/c4, 15/2a/c6, 15/2a/s13, 15/2b/c2, 15/2b/c21, 15/2b/s14, 15/2b/s16, 15/3b/c1/3,

15/3b/c11, 15/3b/c15, 15/3b/s15, 15/4a/c17, 15/4a/c18, 15/4b/c13, 15/4b/c14, 15/4b/c19, 15/4b/s12, 15/5a/c8/2,
15/5a/s8, 15/5b/c2/2, 15/5b/c3, 15/5b/c4, 15/5b/c4/6, 16/1a/c1/2, 16/1a/c11, 16/1a/c17/3, 16/1a/c8/2, 16/1a/s9,
16/1a/s9/4, 16/1b/c17/17, 16/1b/c17/18, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/12, 16/1b/c4/13, 16/1b/c4/14, 16/1b/c4/7, 16/1b/c4/9, 16/1b/s2,
16/1b/s6, 16/2a/c4/2, 16/2a/s1, 16/2a/s4, 16/2a/s4/3, 17/1a/c3/4, 17/1a/s2, 17/1b/c3/30, 17/1b/c3/41, 17/2a/c1,
17/2b/c2/3, 17/2b/c5/2, 17/3a/c2/5, 17/3a/c4/3, 17/3a/c5/23, 17/3a/c5/25, 17/3a/c5/27, 17/3a/c5/30, 17/3b/c6/4, 17/3b/s3,
17/3b/s7/6, 17/4a/c1/3, 18/1a/c4/12, 18/1a/c4/15, 18/1a/c4/4, 18/1a/c6, 18/1a/s6, 18/1b/c1/2, 18/1b/c1/5, 18/1b/c1/9,
18/1b/s4/4, 18/2a/c4/12, 19/10b/c1, 19/10b/c1/2, 19/10b/c2/2, 19/10b/c4/2, 19/10b/s4, 19/10b/s4/2, 19/10b/s4/4, 19/11a/c4/4,
19/11b/c1/25, 19/11b/c1/3, 19/12a/c1/27, 19/12a/c1/30, 19/12a/c1/31, 19/12a/c3/2, 19/12b/c1/2, 19/12b/c7, 19/12b/c8/6, 19/12b/s4,
19/13a/c2, 19/13a/c2/2, 19/13a/s1/2, 19/13a/s2/2, 19/13b/c6, 19/13b/c6/2/d, 19/13b/s6, 19/14a/1, 19/14a/5, 19/14a/8,
19/1a/c2/2, 19/1a/c2/6, 19/1a/c2/8, 19/1a/s2/5, 19/1b/s2/2, 19/2a/c3/14, 19/2a/c5/3, 19/2a/s3, 19/2b/c1, 19/2b/c1/2,
19/2b/c1/5, 19/2b/c2, 19/2b/c2/4, 19/3a/c1, 19/3a/c3, 19/3b/c3, 19/3b/c3/2, 19/4a/s2/2, 19/5a/c6/2, 19/5a/s6/2,
19/5b/c2/2, 19/5b/s3/3, 19/6b/c2/4, 19/6b/c2/5, 19/6b/c2/6, 19/6b/s1/2, 19/6b/s3/2, 19/7a/s5/2, 19/7b/c2/10, 19/7b/c2/8,
19/8a/c1/4, 19/8a/c2/6, 19/8a/c2/9, 19/8b/c3/7, 19/8b/s2/7, 19/9a/c2/5, 19/9a/c2/6/d, 19/9b/c1, 19/9b/c2/3, 2/1/3,
2/1/c1, 2/1/c1/2, 2/1/c2/2, 2/1/c3/10, 2/1/c3/4, 2/1/c3/5, 2/1/c3/6, 2/1/c3/7, 2/1/c4, 2/1/c5,
2/1/c5/2, 2/1/s1/2, 2/2/1, 2/2/c1, 2/2/s1, 20/1a/c5, 20/1a/s12, 20/1a/s2, 20/1b/c17, 20/1b/s3,
20/1b/s8, 20/2a/c13/2, 20/2a/s10, 20/2a/s14, 20/2a/s3, 20/2b/c1/2, 20/2b/c4/2, 20/2b/c7, 20/2b/s14, 20/2b/s4,
20/2b/s6, 21/1/c5, 21/10/c2, 21/10/c2/2, 21/10/s1/3, 21/10/s2, 21/10/s3, 21/12/s4/6, 21/13/c2/3, 21/13/s1,
21/13/s4, 21/14/c3, 21/14/c3/2, 21/14/s3, 21/2/c2/2, 21/2/s5, 21/3/c5, 21/3/c5/10, 21/3/c5/4, 21/3/c5/9,
21/3/s5, 21/3/s6/3, 21/4/c11, 21/4/c2/2, 21/4/s10, 21/4/s11/2, 21/4/s6, 21/5/c12, 21/5/c14, 21/5/c14/4,
21/5/c5, 21/5/s1/2, 21/5/s13/2, 21/5/s5, 21/5/s8, 21/6/c1/4, 21/6/s1/9, 21/7/c1/4, 21/7/c2/4, 21/7/c2/7,
21/7/c3/4, 21/7/s2/3, 21/7/s2/8, 21/8/c3/18, 21/8/s1/2, 21/8/s1/7, 21/8/s2/2, 21/9/s1/3, 21/9/s5, 3/1a/c11,
3/1a/c4, 3/1a/c6, 3/1a/c9/3, 4/10b/c3, 4/10a/c10, 4/10a/c11, 4/10a/s12/2, 4/10a/s5, 4/10b/s4, 4/11a/c1/2, 4/11a/c1/6,
4/11a/s1, 4/1a/c16, 4/1a/c16/3, 4/1a/c19, 4/1a/c20/2, 4/1a/c9, 4/1a/s9, 4/1b/c5, 4/1b/c5/5, 4/1b/s1,
4/1b/s8, 4/2a/c10, 4/2a/c7, 4/2a/s5, 4/2a/s8, 4/2b/c1, 4/2b/s16, 4/3a/c15, 4/3a/c18, 4/3a/s4,
4/3a/s5, 4/3a/s6, 4/3a/s7, 4/3b/c13, 4/3b/s1, 4/3b/s13, 4/4a/c5, 4/4a/c6, 4/4a/c7/2, 4/4b/c6/13,
4/4b/c6/7, 4/4b/c6/9, 4/4b/c8,

4/4b/s8, 4/5a/c15, 4/5a/c16, 4/5a/c9, 4/5a/s11, 4/5a/s14, 4/5a/s16,
4/5a/s3, 4/5a/s5, 4/5b/c12/2, 4/5b/c14, 4/5b/c7, 4/5b/s11/2, 4/5b/s6, 4/6a/c13, 4/6a/s17, 4/6b/c1,
4/6b/c11, 4/6b/c14, 4/6b/s16, 4/6b/s4, 4/7a/c11/3, 4/7a/c2, 4/7a/c4, 4/7a/s11, 4/7a/s2, 4/7a/s4,
4/7b/c14, 4/7b/c4, 4/7b/c5, 4/7b/c7/2, 4/7b/s14, 4/7b/s3, 4/7b/s4, 4/7b/s7, 4/8a/c11, 4/8a/c2,
4/8a/s10, 4/8a/s11, 4/8a/s14, 4/8b/c1, 4/8b/c10, 4/8b/c12, 4/8b/c13, 4/8b/c3, 4/8b/c7, 4/8b/c9,
4/8b/s7, 4/9a/c1, 4/9a/c10, 4/9a/c13, 4/9a/c2/3, 4/9a/c7, 4/9b/c1, 4/9b/c10, 4/9b/c5, 4/9b/s10,
4/9b/s5, 5/c11, 5/c19/3, 5/c9, 5/s8, 7/c5/6, 7/c7, 7/s5, 8/1a/c10, 8/1a/c16,
8/1a/c20, 8/1a/c7, 8/1b/c4, 8/1b/s9, 9/1b/c12, 9/1b/c13, 9/1b/c17, 9/1b/c23, 9/1b/s10, 9/1b/s12,
9/1b/s21
bire- b. 4/3b/c6
derḥāl b. 1/1/13
her- b. 19/11a/c2/7
b.+ den 21/7/c3/6, 4/5a/c6
b.+ e 1/1/8
b.+ i 19/13b/c3/2
b.+ i 12/1a/c9, 4/7b/c11/5
b.+ iyle 2/1/c3

birāder *(Far.)* Erkek kardeş.
b.+ iniñ 15/1b/s13

biraz Bir parça, azıcık.
b. 13/c13, 14/c1, 15/3b/c8, 19/13a/c8/8, 19/13b/c4, 21/5/c12, 21/9/c1/3, 7/c5/2

birbiri İki veya daha fazla şey yahut kimsenim yerin tutar, biri öteki, yekdiğer.
b.+ lerimiziñ 15/2b/s16
b.+ leriñizden 15/1b/s19
b.+ miz 12/2a/c4/5
b.+ mizi 15/1b/c19, 15/4a/c6/2
b.+ ne 15/2b/s14
b.+ yle 15/2b/s16/2

birçok Oldukça çok, epeyce fazla, bir hayli.
b. 19/1b/s2/3, 2/1/c3/3, 4/7a/s6

birden Bir anda, ansızın.
b. 16/1b/c4/8, 4/1b/c5/4, 4/6a/c11

birebir Çok etkili, pek uygun.
b. 4/3b/c6

birer Bir sayısının, her birine bir veya her defasında bir tâne anlamına gelenüleştirme şekli
b. 15/3b/c19, 19/2a/c4, 19/2a/s4, 4/1b/c8/2
birer- b. 12/2a/s4/3
b. birer 12/2a/s4/3
b.+ leri 19/4b/c2/3
b.+ lerine 21/8/c2/2

birez bkz.: biraz.
b. 13/c1, 13/c13

biri Bir kimse, herhangi bir şahıs.
b. 12/2b/c3, 15/4b/c5, 17/2a/s3/3, 20/1a/c13, 20/1a/c13/3, 20/1b/c13, 20/1b/c4, 4/1b/c5/4, 4/3a/s18,
4/4b/c10, 4/4b/c6/5, 4/5a/c4
Her- b. 19/11b/c1/25
b.+ le 2/1/c3
b.+ miz 15/1b/c19
her- b.+ miz 15/4b/c19
b.+ ni 1/2/s3, 17/2a/s3/3, 4/10b/s5, 4/1b/c3, 4/2a/s22, 4/6b/c4, 4/8b/c20, 4/8b/c9, 4/9b/s11
b.+ niñ 1/2/s1, 20/1b/c13/2, 4/8b/c9
b.+ niñ midir 1/2/s5/3
b.+ si 11/1a/c1/4, 20/2a/c5, 4/4b/c4
her- b.+ si 4/4b/s9

b.+ sini 16/1a/5, 4/9a/c5/2
b.+ siniñ 20/2b/c8

biribiri Bkz.: Birbiri.
b.+ ni 17/1a/s3/6

birinci Bir sayısının sıra sıfatı, sırada yeri en başta ve ikinciden önce olan, ilk.
b. 17/2b/c2/3, 18/1a/c4, 19/4b/c1, 19/5b/c3, 19/6b/c3, 19/6b/c3/8, 19/8a/s3, 21/1/c1

birisi Bir kimse, herhangi bir şahıs.
b. 12/2a/c11/7, 15/2b/c1, 16/1a/s9/10, 16/1b/c17/20, 17/2a/c3/5, 21/2/c2/2, 8/1a/c18
b.+ ni 19/4b/c2/2, 19/6b/c2, 19/8b/s1/2
b.+ niñ 19/4b/s1
b.+ yle 4/1a/c17

birḳaç Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyler belirtmek için kullanılır, az sayıda.
b. 17/1b/c3/23, 17/1b/s1, 17/3a/s2, 17/4a/s1/2, 19/11b/c1, 19/11b/c1/17, 19/11b/c1/7, 19/1b/c3/10, 19/7a/s1/2,
19/8b/s2/4, 21/14/c7, 4/2a/c11, 4/2a/c5, 4/3a/c14, 4/3a/c18, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/3, 4/8a/s16, 4/9b/c7

birle *(?)* İle, birlikte, beraber.
b. 1/1/12, 1/2/c3/5

birleş- Bir araya gelmek, beraber olmak, buluşmak.
b.- medim 21/7/c2/5
b.- üp 14/1a/s18/2

birlik Birlikte olma durumu, beraberlik.
b. 10/1a/c17, 7/c5/7, 8/1a/c19

birlikde Berâber.
b. 1/1/16, 1/1/8, 11/2a/c2/8, 112/1a/c1/11, 14/1a/c4, 14/1a/c10/2, 14/1b/c3, 16/1a/s9/11, 16/1b/c4/17, 2/1/c3,
21/10/c5/3, 4/10a/s7, 4/5a/s18, 4/5a/c1
b. idi 19/5a/c3/2
b. idik 4/10a/c7, 4/2a/c11, 4/5a/c18
b. idiñ 4/8b/s7

bit- Sona ermek, tamamlanmak.
b.- üp 19/9a/c2/3

bitir- Mahvetmek.
b.- miş 4/11a/c1/6

bitür- 1. Mahvetmek.
b.- di 4/8b/s5
2.Sona edirdirmek, tamamlamak.
b.- düñ mi 11/2b/s3/3

biz Çoğul birinci şahsı gösterir.
b. 14/1a/c18, 15/1b/c6/2, 15/2a/c1, 15/2b/c11, 15/2b/c16, 15/2b/c18, 15/2b/c19, 15/2b/s16, 15/2b/s16/2,
15/3a/c16, 15/3a/s4, 15/3b/c20/3, 15/3b/c3, 15/4b/c17, 15/5a/c3, 15/5a/c5, 15/5a/c7, 15/5b/c4, 17/1b/c3/19,
17/1b/c3/36, 17/2b/s5, 19/12a/c1/27, 19/3a/c1, 19/3a/c1/5, 19/3a/c1/7, 19/3a/c2, 19/3b/c1/3, 19/4a/c2, 19/5a/c4,
19/5b/c1, 19/6a/c2/2, 19/6a/c2/3, 4/4b/c6/3, 4/4b/c7, 4/4b/s4, 4/5a/c11/2, 4/5a/c11/3, 4/5a/c14, 4/5a/c8,
4/5b/c14, 4/5b/c15, 4/6a/c1, 4/7a/c10, 4/7a/s6, 4/7b/c7/5, 4/9b/c2/2, 8/1a/c8
b. ise 19/6a/c2/2
b.+ de 14/1a/c10/3
b.+ den 15/2b/c5, 15/4b/c9, 19/5a/c5/2, 19/6a/c2/2, 4/5a/c11/2, 8/1a/c9
b.+ e 1/1/s4, 1/2/s6/2,

11/1a/c1/12, 14/1a/c18, 14/1b/c5, 17/2b/c4/4, 17/2b/c5, 17/3a/c5/30, 19/11a/c5,
19/12a/c1/31, 19/3a/c1, 19/3a/c1/4, 19/3a/c1/7, 19/7b/c2/6, 20/2a/s12, 20/2b/s8, 21/3/c5/11, 4/4b/c8, 4/5a/c11,
4/5a/c15/2, 4/5b/s11
b.+ i 1/1/12, 15/2b/c17, 15/4b/c11, 15/5a/c8/4, 4/11a/c1/2, 4/5a/c11, 4/6a/c2
b.+ im 12/1b/c10, 12/1b/c11, 14/1a/c18/2, 15/1a/c17, 15/2b/c14/2, 15/2b/c16, 15/3a/c14, 15/3b/c1, 15/4b/c17,
15/5a/c4, 17/1b/c3/38, 17/3a/c1, 17/4a/c1, 21/12/c3/4, 21/4/c10, 21/5/c5, 4/10b/c8, 4/5b/s13, 4/8b/c10,
8/1a/c13, 8/1a/c18, 8/1a/c9
b.+ ler 4/4b/c6, 4/4b/c6/5

bi'ẕ-ẕāt *(Ar.)* Kendisi, kendi, şahsen.
b. 17/4a/s1/5, 21/7/c1/5, 21/8/c3/16

boğaz Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım.
b.+ ında 4/3a/s4/2

boġuş- Nefes almasına engel olarak öldürmek.
b.- urken 16/1b/c17/13

borç *(< Soğd.)* Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi kabul ve taahhüt edilen para yahut şey, deyn.
b.+ ı 19/14a/8

borçlu *(< Soğd.+Tr.)* Maddî bir borç altında bulunan, borç almış olan, alacaklısına karşı bir şey vermek veya yapmakla mükellef olan kimse, medyun.
b.+ yum 21/4/c8, 1/1/c4/2

boş İçinde yahut üzerinde bir şey bulunmayan, halî.
b. 3/1b/c1/4
b. mı imiş 15/1b/s9

boşan- Kaza ile patlamak, ateş almak.
b.- dı 3/1a/c4/3
b.- dıḳdan 3/1a/s9
b.- up 3/1b/c1/5

boy 1.İnsanın tabanı ile tepesi arasındak, yükseklik, kamet, endam.
b.+ ı 20/2b/c13/2
2. Bir şeyin yere değen veya yere en yakın olan kısmı ile en yüksek noktası arasındaki mesafe.
b.+ unda 15/2a/c1/3
b.+ undan 15/3a/c16

boylı Endamlı.
b. 21/4/c2/2, 21/5/c12
b. idi 20/2a/c12/2

boynuz *(?)* Bazı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silahi olarak kullandıkları, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazen da çatallı çıkıntı
b. 16/1b/c17/18, 16/1b/c4/13

boyñuz Bkz: boynuz.
b.+ ını 16/1a/s9/9

boyun Vücüdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.
b.+ ıñıza 4/7a/c11
b.+ ñuzda 4/9b/c1/2
b.+ uma 4/9a/c2/2
b.+ umı 4/1a/c19
b.+ umuza 15/5a/c8/9
b.+ uña 4/1b/s2, 4/6b/s15
b.+ unda 4/3a/s5
Boynuna al- Bir şeyi borç veya ödev olarak üzerine almak.
b.+ ña- alacaġıña 4/5b/s11/2
b.+ uma- almam di 4/11a/c1/3

b.+ uña alur mısıñ 4/1a/s16
b.+ larına- alıyorlar 4/10b/c7
b.+ larına- alacaḳları 4/7a/c6

boz- Bir şeyi işlemez, işe yaramaz duruma getirmek.
b.- duḳdan 19/13a/s1

böyle Bunun gibi olan, buna benzer, bu tarzda.
b. 10/1a/c14/2, 10/1a/s20, 10/1a/s21, 10/1a/s21/2, 10/1a/s29, 10/1a/s31, 11/1b/s2/2, 12/2b/s5, 13/c8/2,
14/1b/c4, 14/1b/s5, 15/2a/c3, 15/2a/s1/4, 15/3a/s6, 15/3b/c1, 17/2b/c1, 17/2b/c2/3, 18/1b/c2/2, 18/1b/s4/5,
18/1b/s4/7, 19/10a/c4, 19/10a/c5, 19/10b/c3, 19/12a/c1/38, 19/1b/c3/7, 19/4a/s4/2, 19/6a/c2/3, 19/6a/c2/4, 19/8b/c1,
21/4/c10/2, 21/4/c11, 21/7/s2/8, 4/10a/c3, 4/10a/c5, 4/10a/c6, 4/10a/s12, 4/10a/s13, 4/10a/s14, 4/10a/s4,
4/10a/s6, 4/10b/c8, 4/1a/c9, 4/1b/c4, 4/3b/c10, 4/3b/c2, 4/3b/c5, 4/3b/s2, 4/4b/c8, 4/5a/c11/3,
4/5a/c3, 4/5a/s3, 4/5a/s4/2, 4/6b/s15, 4/6b/s3, 4/7a/2, 4/7a/c6, 4/7b/s4, 4/7b/s8, 4/9a/c2,
4/9a/c6, 4/9a/s2, 4/9a/s6, 7/s8, 8/1a/c37, 8/1a/s38, 8/1b/s3, 8/1b/s9
b. ise 4/9a/s2
b. mi diyeceksiñiz 14/1b/s4/2
b.+ dir 4/4b/s10, 4/5a/c5
b.+ dir 19/4b/c1/5, 4/5b/c13, 4/6b/s16

böylece Bu şekilde, böylelikle.
b. 4/1b/s3

bu En yakında olan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir.
b. 1/1/10, 1/1/11, 1/1/2, 1/1/s2, 1/2/s6, 1/2/s6/2, 10/1a/c27, 10/1a/c29/2, 10/1a/c32/3,
10/1a/s19, 10/1a/s22, 10/1a/s24, 10/1a/s25, 10/1a/s27, 10/1a/s29, 10/1a/s30, 10/1a/s32, 10/1b/4, 11/1a/c1/12,
11/1a/c1/7, 11/1a/c3, 11/2a/c2/6, 11/2b/s3, 112/1a/c1/11, 12/1a/c11, 12/2a/c11/6, 12/2b/s5/6, 14/1a/c18/2,
14/1b/s4, 15/1a/c17, 15/1a/s15, 15/1a/s17, 15/1a/s18, 15/1a/s19, 15/1b/s10, 15/1b/s13, 15/2a/c11, 15/2a/s1,
15/2a/s13, 15/2a/s7, 15/2b/c14, 15/2b/c15/2, 15/2b/c15bu, 15/2b/c17, 15/2b/c20, 15/2b/s16/2, 15/2b/s21, 15/2b/s7,
15/3a/s14, 15/3a/s17, 15/3a/s4, 15/3a/s5/3, 15/3b/c20, 15/3b/s10, 15/3b/s17, 15/3b/s21, 15/3b/s9, 15/4a/s6,
15/4a/s7, 15/4b/s11, 15/4b/s12, 15/4b/s15, 15/4b/s16, 15/4b/s17, 15/4b/s18, 15/4b/s19, 15/4b/s20, 15/5a/c8/8,
15/5a/s8, 15/5a/s9, 15/5b/c4/4, 15/5b/s1, 15/5b/s4, 16/1a/4, 16/1a/c13, 16/1a/c17, 16/1a/s14, 16/1a/s9/9,
16/1b/c17/23, 16/1b/c17/24, 16/1b/c4/16, 17/1a/c3/16, 17/1a/c3/5, 17/1b/c3/22, 17/2a/c3/3, 17/2a/c3/7, 17/2b/c4/2, 17/3a/c5/17,
17/3a/s2, 17/3a/s3, 17/3b/c7, 17/3b/c7/3, 17/3b/s7/6, 17/4a/s1/4, 18/1b/c1/6, 18/1b/c1/9, 18/1b/c4/3, 18/1b/s4/7,
18/2a/s1, 19/10a/s2, 19/10a/s6, 19/10b/s4/4, 19/11a/s1, 19/12a/c1/36, 19/12a/s2, 19/12b/s2, 19/12b/s5, 19/13a/s5,
19/13b/c2/2, 19/13b/s3, 19/13b/s4, 19/14a/14, 19/1a/c2/5, 19/1a/s1, 19/1a/s2, 19/1b/s1, 19/2a/c2/3, 19/2a/c2/4,
19/2a/c3/14, 19/2a/c3/15, 19/2a/s2, 19/2a/s4, 19/2a/s4/2, 19/2b/c3/3, 19/2b/s2, 19/3b/c2/3,

19/3b/s1/4, 19/4a/c2,
19/4a/c2/4, 19/4a/c4, 19/4a/s1, 19/4a/s2/4, 19/4a/s4, 19/4a/s4/5, 19/4a/s5/5, 19/4b/c1/3, 19/4b/s3, 19/5a/s1,
19/5a/s3, 19/5a/s6, 19/5b/s1, 19/5b/s1/2, 19/6a/c2, 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/2, 19/6a/c2/4, 19/6a/c2/9, 19/6a/s2,
19/6a/s3, 19/6a/s3/2, 19/6b/c2/7, 19/6b/s1, 19/7a/c3, 19/7a/c5, 19/7a/s3, 19/7a/s5, 19/7a/s5/3, 19/7a/s5/4,
19/7b/c2/12, 19/7b/c2/6, 19/7b/s1/4, 19/7b/s2, 19/7b/s3, 19/8a/s3, 19/9a/c2/11/d, 19/9a/c2/7/d, 19/9a/s1, 2/1/c1,
2/1/c1/3, 2/1/c3/3, 2/1/c3/7, 2/1/c3/8, 2/1/c3/9, 2/1/s1/2, 2/1/s2, 2/1/s3, 2/1/s4, 20/1a/s6,
20/1a/s8, 20/1b/c4, 20/1b/s1, 20/1b/s15, 20/1b/s3, 21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/10/s2, 21/10/s4, 21/10/s5,
21/10/s5/3, 21/12/s2, 21/14/s3, 21/3/c5/4, 21/3/s5, 21/4/c2/3, 21/4/c4, 21/4/s1/2, 21/4/s11/2, 21/4/s11/3,
21/4/s4, 21/4/s5, 21/4/s6, 21/5/c1/2, 21/5/c7, 21/5/s1/2, 21/5/s10, 21/5/s11, 21/5/s12, 21/5/s5,
21/5/s6, 21/5/s9, 21/7/c2/7, 21/7/c3/9, 21/7/s2/9, 21/7/s3, 21/8/c2/10, 21/8/c3/13, 21/8/c3/14, 21/8/c3/17,
21/8/s1, 21/8/s2/4, 21/9/c4, 21/9/s1, 21/9/s1/4, 21/9/s2/2, 21/9/s3, 21/9/s5, 21/9/s6/2, 3/1a/c4/2,
3/1a/c9/3, 3/1b/c1/6, 3/1b/s1, 4/10a/1, 4/10a/7, 4/10a/c12, 4/10a/s11, 4/10a/s12, 4/10b/c8, 4/10b/c8/2,
4/11a/c1, 4/1a/c16/3, 4/1a/c20/2, 4/1a/s20, 4/1b/c8/2, 4/1b/s4, 4/2a/c15, 4/2a/c5, 4/2a/s18, 4/2a/s23,
4/2a/s8/2, 4/2b/s12, 4/3a/s4, 4/3b/c10, 4/3b/c5/2, 4/3b/s11, 4/3b/s12, 4/3b/s8, 4/3b/s9/2, 4/4b/c6/5,
4/4b/s12, 4/4b/s5, 4/4b/s7, 4/4b/s7/2, 4/4b/s9, 4/5a/c11, 4/5a/s4, 4/5a/s5/2, 4/5a/s9, 4/5b/c12,
4/5b/c13, 4/5b/s11, 4/5b/s12, 4/5b/s13, 4/5b/s7, 4/6a/s1, 4/6a/s9, 4/6a/s16, 4/6a/s2, 4/6a/s6,
4/7a/s2, 4/7a/s3/2, 4/7b/c11/4, 4/7b/c6, 4/7b/s5, 4/7b/s6, 4/7b/s9, 4/8a/c20, 4/8a/s14, 4/8a/s16,
4/8a/s17, 4/8a/s20, 4/8a/s8, 4/8b/s14, 4/8b/s16, 4/8b/s5, 4/9a/c16, 4/9a/c2/2, 4/9a/c5/3, 4/9a/s16,
4/9b/c6/2, 4/9b/s6, 5/4, 5/c19, 5/c22, 5/s11, 5/s21, 5/s22, 6/s17, 7/c5/5,
8/1a/c6, 8/1a/s25, 8/1a/s27, 8/1b/c10, 8/1b/c2/2, 8/1b/s1, 8/1b/s14, 9/1b/c15, 9/1b/s16, 9/1b/s19
teslīm itdi b. 2/1/c3/9
b. ise 21/6/s1/12
b. mıdır 15/2a/s8
b.+ dır 15/2a/c8
b.+ dur 15/2b/s14/2, 21/6/c1/15, 4/1a/s19
b.+ dur 4/6b/c10
b.+ na 17/4a/c1/3
b.+ ña 1/1/c2, 10/1a/s26, 16/2a/s4/4, 18/1b/c4/6, 19/10b/s4/5, 19/4a/s4/6, 19/7b/s1/5, 19/8b/s1/5, 21/7/c2/7,
4/7b/c7/3, 4/7b/s14, 4/7b/s3, 4/9b/2, 5/s20, 9/1b/s12
b.+ nda 12/2a/s3/2, 17/3a/c5/27, 4/9a/s2
b.+ ndan 1/2/c1, 10/1a/c19, 11/1a/2, 11/1a/c1, 13/c10, 13/c9/3, 13/s9, 14/1b/c1/2, 15/2b/s12,
17/1a/c1, 17/2a/c3/8, 17/3a/c2, 17/3b/c2, 17/3b/c6/3, 17/3b/s7/2, 18/1b/s2/3, 19/3b/c2/3, 2/2/s1, 20/1a/s2,
4/3a/s6, 4/3b/c1, 4/3b/c3, 4/5a/s15, 4/6a/s17/2, 4/7a/c4, 4/7b/c14, 4/7b/c3, 4/7b/s11, 4/7b/s3,
4/8a/c16, 4/8b/c14, 4/8b/c16, 4/9b/c6/2, 8/1b/c13
b.+ nı 10/1a/c25/2, 11/3a/1,

12/2a/s6/7, 13/c10/2, 17/1a/c3/17, 17/3b/c7/4, 2/1/c3/6, 2/1/c3/7, 2/1/s3,
20/1a/c9, 21/7/c3/9, 4/10a/s12, 4/10a/s15, 4/10b/s8, 4/11a/c1/7, 4/3b/c7, 4/4b/s4, 4/4b/s6, 4/5a/c11/3,
4/5b/s12, 4/6a/s1, 4/6a/s17, 4/6b/s3/2, 4/6b/s9/2, 4/7a/2, 4/7b/s10, 4/8a/c8, 8/1a/c31, 9/1b/s20
b.+ nlar 14/1b/s3/2, 15/2b/s16, 15/3b/c20/2, 16/1a/c14, 17/1b/c3/36, 18/2a/c4/10, 19/2a/c4, 19/7a/c3/3, 19/9a/c2/12/d,
19/9b/c2/13, 21/10/s4/3, 21/3/c5/5, 21/4/c1, 21/4/c2, 21/4/c3, 21/4/s2, 21/5/c7, 21/5/c7/2, 21/5/s7,
4/10a/s3, 4/10b/c7, 4/10b/s6, 4/1b/c5/4, 4/3b/c3, 4/7a/c1
b.+ nlar idi 10/1a/c25/2
b.+ nlara 19/2a/s1/2
b.+ nlardan 19/9a/c2/4, 19/9b/c2/9, 2/2/c1, 21/11/c1/3, 4/10b/s1, 4/3a/s18, 4/3b/s3/2, 4/8a/c9
b.+ nlardır 15/2b/c15/2
b.+ nları 1/2/c3/4, 1/2/c6, 11/2b/3, 19/3a/c3/8, 19/3b/c3/4, 19/4a/c1, 19/4b/c2/6, 19/7b/c3/3, 21/4/c10/2,
21/4/c2, 4/2a/s16, 4/2a/s8, 4/4b/c6/5, 4/6b/s3, 4/8b/c5, 4/8b/s6, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/2, 4/9b/c2/3,
4/9b/c7, 4/9b/s10
b.+ nların 21/3/s6/4, 21/5/c8, 4/7b/c11/4
b.+ nlarıñ 15/3a/s4/2, 19/1b/c2/3, 19/1b/s2/3, 19/1b/s3/4, 19/3a/c3/5, 19/3b/s1/2, 19/4b/c2, 19/4b/c2/3, 19/6b/c2,
19/6b/c2/6, 19/7a/c3/4, 19/7a/s4, 19/8a/s3/2, 19/8b/c3/16, 2/1/c2/2, 21/4/c5, 21/5/c14/5, 21/5/s8, 21/6/c1/7,
21/9/c3, 4/11a/c1/2, 4/11a/c1/3, 4/11a/c1/7, 4/1a/c20/2, 4/2b/s11, 4/4b/c8, 4/4b/s11, 4/4b/s9, 4/5b/s16,
4/6b/c4
b.+ nlarla 15/2b/s14, 4/4b/s8, 4/5a/s4, 4/8b/s10, 4/8b/s11, 4/8b/s22
b.+ nu 4/1b/4
b.+ nuñ 1/1/14, 1/1/9, 11/1a/s3, 12/2a/s3/2, 12/2a/s6/9, 12/2b/s5/7, 17/1a/s3/9,17/1b/c3/37, 17/3a/c4, 17/3a/c5/14,
19/11b/c1/20, 19/13b/s2/3, 19/1b/s1/4, 19/4b/s1/9, 19/8a/c3/5, 19/8b/s1/2, 2/1/c3/7, 21/10/c3, 21/3/c5, 21/9/s1/3,
4/1b/s1/2, 4/9a/3, 8/1b/s11
b.+ nuñla 21/5/c12/2
b.+ rada 20/1a/s2

buçuḳ Yarım.
b. 1/1/11, 15/1b/c18, 18/1b/c2, 18/1b/c2/3, 18/1b/c3/3, 18/2a/c4/12, 19/11b/c1/15, 19/2a/c2, 19/9b/c2/12,
19/9b/c2/9, 21/5/s5, 21/7/s2/3, 4/1a/c14, 4/1a/c16/2

buʿd *(Ar.)* Uzaklık.
b. 15/1a/s18
b.+ ında idi 15/2b/s6
b.+ unda 15/2b/s14

bugün İçinde bulunulan gün.
b. 11/1a/c1/7, 16/1a/3, 17/3a/c5/19

bul- Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak.
b. 18/1a/c4/12
b.- abildigim 17/2a/c3/7
b.- acaḳlarını 1/2/c3/2
b.- alım 4/6b/s9/2
b.- amadıġımdan 1/2/c3/4
b.- amadıġından 3/1a/c7
b.- amadıḳ 8/1b/c11/2
b.- amadım 1/1/11, 15/5b/c4/3, 17/1b/c3/45
b.- an 18/1b/c4/5
vuḳūʾ b.- an 17/2b/c5/12, 17/3b/s6, 19/10a/s2, 19/13b/s4, 19/2a/c2/3, 19/8b/c3/18, 21/8/s2/4, 4/1b/s1, 4/9a/c2
b.- araḳ 1/1/16
b.- aydım 2/1/c3/10

b.- ayım 11/1b/c2/6
b.- dı 11/1a/c1/10, 4/3b/s4
vuḳūʿ b.- dı 3/1a/s4, 4/11a/c1
b.- dı 11/1b/c2/7, 11/2a/c2/5, 11/2a/c2/7
vuḳūʿ b.- dı mı 3/1a/s12
vuḳūʿ b.- dıġı 19/2a/c2/4
b.- dıġımdan 1/1/9
vuḳūʿ b.- dıġından 21/7/c1/5
vuḳūʿ b.- dıġını 21/8/c3/16
b.- dıġıñız 15/1b/s7, 17/3b/s7/3
b.- dıġınızı 4/3b/s13
b.- dıḳları 15/1b/c9
b.- dılar 14/1a/c10/4, 14/1a/c4/4
b.- dıñız 21/1/s2, 4/5a/s13, 4/6a/s16, 4/6a/s6, 8/1a/s20
b.- dıñız idi 4/3b/s13, 4/4b/s7
b.- duḳ 15/1b/c6/3, 4/6a/c6, 4/5a/c12, 4/5a/c13, 4/8b/c12/2
b.- duḳlarını 4/3b/c4/2, 4/4b/c6/9
b.- dum 4/8b/c7/2, 17/3a/c5/20, 19/13a/c8/10
b.- duñ 4/10a/s9
b.- duñuz 4/6a/s2
vuḳūʿ b.- madı 3/1a/c12
b.- madıġım 1/1/c2
b.- madıḳlarından 11/1a/c2/3
b.- madım 4/3b/c13
b.- maḳ 4/7b/c7
vuḳūʿ b.- masıyla 4/4b/c6, 4/9b/c6
b.- muş 4/5a/s3
vuḳūʿ b.- muş 3/1a/s14, 9/1b/s10
vuḳūʿ b.- muş- idi 14/1b/c1/2
vuḳūʿ b.- muşdur 4/8a/c20
b.- muşlar 15/1b/c7, 16/1a/s9/10
beynlerini b.- muşlar 10/1a/c20/4
b.- unan 6/2
ḥāżır b.- unanlara 19/8b/c3/18
b.- up 1/1/13, 17/4a/s1/6, 19/1b/c3/10, 4/10a/c9, 4/10b/c10, 4/10b/s10
vuḳūʿ b.- up 4/7b/c4
b.- ur 19/7b/c3/4
b.- ur idi 21/1/s7/2
b.- ursam 19/7b/c3/4
b.- ursuñ 11/1b/c2/6

bulaş- Sürülmek, sıvaşmak, sıvaşıp yapışmak.
b.- ur idi 15/2a/s13

bulaşdır- Kirlenmek, lekelenmek.
b.- ırsın 15/1a/c17/2

bulaşıḳ Bulaşmış olan, üzerine bir şey sürülmüş bulunan, kirlenmiş, lekelenmiş.
b.+ ları 21/13/s4/2, 8/1a/c22

buldır- Bulmak işini başkasına yaptırmak, sağlatmak, temin ettirmek.
b.- alım 16/2a/s2/3

buldırıl- Bulmak işini başkasına yaptırılmak, sağlatılmak, temin ettirilmek.
b.- araḳ 17/2b/s4
b.- ıp 17/2a/s3
b.- ası 17/1a/s3/7, 17/2a/c3/2, 17/2b/s1, 17/3b/s3, 17/1a/c3/2
b.- mayaraḳ 17/3b/s5/2
b.- up 17/1a/s3/4

buldur- Bulmak işini başkasına yaptırmak, sağlatmak, temin ettirmek.
b.- maḳ 4/9b/c7

Bulġarī Bulgar diyarından olan kimse.
B. iyyü'l-ʿibāre 15/5b/1

bulun- Elde edilmek, ele geçirilmek.
b.- amadı 4/1b/5, 4/2b/1
b.- amadıġımdan 21/8/c2/10
b.- amam 21/8/c2
b.- amamış idi 17/3b/c5
b.- amamışdır 17/3b/c6/6
b.- amayacaġım 21/9/c2
b.- amayacaġından 19/6b/c3/2

b.- amayan 19/8a/c2/2
b.- amdı 17/2b/c5/11
b.- an 1/1/2, 10/1a/c20, 10/1a/c25, 11/1a/c1/4, 11/1a/s2, 11/2a/c2, 11/2a/c2/2, 13/c10, 15/5b/c4/5,
16/1a/4, 16/1b/c4, 17/1a/c3/7, 17/2b/c1/3, 17/3a/c5/15, 18/2a/c4/12, 19/10b/s2, 19/6a/c1/4, 19/7a/s5, 20/1b/c3/2,
21/3/c1, 21/3/c3/3, 21/4/s11, 21/6/s1/4, 21/7/s2/7, 21/9/s1/3, 3/1a/2, 4/2a/s15, 4/4b/c6/12, 4/7b/c7/4,
4/8a/c13, 4/8a/s12, 5/s15, 7/c5/3, 7/c8, 8/1a/c12, 8/1a/c28, 8/1b/c2
mevcūd b.- an 17/1a/c3/12
b.- anlarıñ 21/5/c1/3
b.- araḳ 21/6/s1/6, 4/10b/c9, 4/4b/c6/3, 4/7b/c7
b.- dı 4/3b/s4, 4/3b/s7, 4/3b/s9
b.- dı mı 21/1/s6
b.- dıġı 17/1b/c3/40, 17/3a/c4, 17/3b/s5/4, 21/10/s1/3, 21/14/s5, 21/3/c4, 21/5/s13/3, 4/11a/s1, 4/7b/c6, 5/c13, 7/c5/5
dūçār b.- dıġı 19/7a/s5/2
muḥaḳḳaḳ b.- dıġı 21/6/s1/10
b.- dıġım 11/1b/c2, 17/2b/c2/2, 4/1b/c5, 4/3a/c13
b.- dıġımdan 17/1a/c3/13, 21/3/c6/2, 4/6a/c5
b.- dıġımız 17/2b/c4/2
b.- dıġıñ 1/2/s2, 1/2/s4, 3/1a/s3
b.- dıġından 12/2a/c6/4, 18/1b/s4/5, 21/12/s4/5, 3/1a/c6, 3/1b/c1/2, 8/1a/c23
b.- dıġını 1/2/s5/2, 15/2a/s9/2, 4/9a/c12
ḥāżır b.- dıġını 19/10b/s3/11
b.- dıġıñız 21/3/s6/5
b.- dıġıñızı 21/10/s1/3, 21/9/s3
b.- dıḳ ise 21/10/c5/3
b.- dıḳları 10/1a/c20/2
b.- dıñız mı 21/2/s1
b.- duḳ 21/2/c1/2
b.- dum 19/5a/c1, 21/10/c5, 21/14/c5/2, 4/1a/c8/2
b.- duñ 4/2b/s14
b.- duñ mı 19/5a/s1/3, 4/2a/s11
b.- madıġı 17/4a/5
b.- madıġı 11/3a/2
b.- madıġım 21/8/c2
b.- madıġına 17/1a/c3/10
b.- madıġından 1/1/4, 4/10a/c4
b.- madıġıñızı 21/9/s2/2
b.- madım 21/13/c4, 21/2/c1, 21/9/c2
b.- maġla 3/1a/c4/2
b.- maḳ 21/4/s3, 21/7/s2
b.- maḳda isem 17/2a/c3
b.- maḳla 21/3/s6/3
b.- malı 17/3a/c5/19
b.- mamasına 17/1a/s3/10
b.- mamışdır 17/3b/s6/2
b.- mañız 21/7/s2/8
b.- mañızla 21/3/s6, 21/3/s6/2
b.- ması 15/5a/c8/6, 17/1a/c3/11, 17/1a/c3/16, 17/2b/c5/12, 17/3b/c6, 17/4a/s1/4
b.- masından 18/1b/s2
b.- masun 21/1/c6/2
ḥāżır b.- maz 19/11a/c4/6
b.- mazdı 19/13b/c3/2
b.- muş 1/1/c3/2, 17/3b/s6, 2/1/3, 21/13/c4/2, 21/7/c2/3, 21/8/s1/2, 4/3b/s4, 4/7b/c7/2
b.- up 17/1a/c3/9, 18/1b/c4/2, 4/1a/c8, 4/4b/c6/10, 5/c19/2
b.- ur 4/1b/s1
b.- ur ise 17/2b/c4/4, 21/4/c9/2
b.- ur mıydı 4/8a/s9/2
b.- ursın 16/1a/s7
b.- ursuñ 4/8b/s1, 4/1a/s3
b.- urum 16/1a/c7

buluş- Belli bir yerde bir araya gelmek, birbirini bulmak.
b.- duḳ 15/5a/c3
b.- madıḳ 15/2b/s16
b.- up 15/1b/c19, 4/6b/c12
b.- ur 15/1b/s19

bura Bu yer (burada, buradan, buranın,

burası, buraya, burayı, buralara, buraları gibi çekimli halleriyle içinde bulunulan, işâret edilen, kastedilen yakın bir yeri ve çevreyi gösterir veya dikkat çekilmek istenen bir husûsu belirtir.

b.+ da 11/2b/c3, 12/2b/c4, 15/2a/c6, 15/3a/s5, 15/3a/s5/2, 15/3b/c1/2, 16/1a/s6, 16/1a/s7, 16/1b/c17/6,

16/1b/c17/7, 17/3a/c5/16, 17/3a/c5/26, 18/1b/c1/7, 19/11b/c1/14, 19/11b/c1/19, 20/1a/c1, 20/1a/c11, 20/1a/s10, 20/1b/c13,

20/1b/c3, 20/1b/c4, 20/1b/c7, 20/1b/s11, 20/2a/c11, 20/2b/c12, 4/7b/c7/2, 4/7b/c7/3

b.+ da idi 20/2b/c2

b.+ da iken 20/2a/c8, 20/2a/s8, 20/2b/s11

b.+ da mıydı 20/2b/s2

b.+ dadır 20/2b/c14, 4/10a/c11, 4/1b/c5/3, 5/c12, 20/2a/c14

b.+ daki 18/1a/c1/3

b.+ dan 15/2a/s6, 17/3a/c5/14, 19/8b/c3/6, 20/1a/c13/5, 20/1a/s14, 20/1b/c1, 20/1b/s5, 20/2a/c6/2, 20/2a/s1,

20/2b/s16, 20/2b/s3, 4/3a/s15

b.+ larını 15/2a/s1/6, 19/13a/c3, 21/6/s1/11

b.+ lı 20/1b/c9

b.+ lı mıdır 20/1b/s9

b.+ sını 17/4a/c2, 21/5/s4, 21/8/s2/5

b.+ ya 1/1/19, 10/1a/s5, 11/2b/s3/2, 13/c12, 13/c13/3, 13/c9/3, 14/c1, 15/1a/s2, 15/2a/s11,

18/2a/c4/9, 2/1/c4, 20/2b/c4, 4/1a/s17, 4/1b/s3, 4/2b/c16, 4/3a/s4/2, 4/4a/s10, 4/5b/s11/2, 4/7a/s1

buralı Adı geçen yerden olan, bu yerden olan, yerli.

b. 20/1b/c6

b. mıydı 20/1b/s6

b.+ sın 18/1a/c4/13

buralık Adı geçen yerden olan, bu yerden olan, yerli.

b. 17/1b/c3/37

burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

b.+ um 18/1a/c4/8

buṭlān *(Ar.)* Bâtıllık, boşluk, çürüklük, beyhûdelik.

b.+ ına 21/6/s1/12

buyur- 1. Efendim, ne dedin, söyle.

b. 21/12/s4/6, 21/9/s6/2

2. buyur- "Etmek, eylemek, yapmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.

ʿavdet b.- muşlar 21/7/c3/2

ifāde b.- uyorlar 21/10/s5/2

celb b.- dılar 21/7/c3/11

emr b.- dılar 21/9/c1/3

teşrīf b.- dılar 21/6/c1/6

beyān b.- dılar 21/8/c3/13

suʾāl b.- dılar 21/12/c4

naḳl b.- duḳdan 21/14/c5/2

beyān b.- duḳları 21/8/s1/3

istifsār b.- madılar 21/12/c4/2

teʾyīd b.- muş 21/8/c3/15

teşrīf b.- muşlar 21/9/c1/4

der-mīyān b.- muşlar- idi 21/8/c2/6

suʾāl b.- uñ 4/1b/c1

istifsār b.- uñ 21/8/c2/3

buyurıl- Bkz.: buyurul-

taʿyīn b.- acaḳ 21/7/c1/5

beyān b.- an 21/6/c1/13, 21/7/c2/5

müsāʿade b.- an 19/2a/s2/2

taʿyīn b.- an 21/7/c2

buyurul- "Edilmek, olunmak, yapılmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.

b.- dı 4/2a/c6

taʿyīn b.- dığından 21/6/c1/14
taʿyīn b.- dığını 21/13/c2
emr ü tenbīh b.- ması 17/1a/c3/11
ḳabūl b.- mayup 21/4/c5, 21/4/s5
işāret b.- muş 17/1a/c3/3
ḳabūl b.- muş 21/7/c2/3

bütün Eksiksiz, tam, yekpâre.
b. 15/4b/s14, 19/10a/c2/4, 4/1a/s16
bütün bütün Tamamen, tamamıyla, iyice.
b. bütün 4/10b/c4, 4/3b/c1

büyücek Oldukça büyük, büyükçe.
b. 20/2b/c13
b. idi 20/2b/c16

büyüci Büyü yapan kimse, sihirbaz, gözbağı, efsuncu, büyücü.
b. 21/13/s4/5

büyük 1.Öçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan azîm, cesim, kebir.
b. 1/2/c3, 13/c11, 13/c5, 16/1a/c1, 17/3a/c5/23, 4/11a/c1/6,
2.Miktarı fazla olan, sayıca çok olan.
b. 19/2a/c4/2
3. Yaşı daha ileri, daha fazla olan.
b. 12/1a/c11/5, 15/4a/c17, 15/4a/s17
4. Çok etkili, etkisi kuvvetli.
b. 4/7a/s4
5. Mühim, önemli.
b. 21/3/s6/3
6.Yaşı, taşıdığı vasıflar ve bulunduğu mevki itibariyle saygı duyulan kimse.
b. 1/2/c7, 21/12/c4
b.+ ümüz 21/12/c3

C

C *(Ar.)* Cemâziyelâhir ayının kısaltmasıdır. Arabî ayların cemâziyelevvel ile recep arasında kalan altıncısı.
C. 21/13/1, 21/6/2

CA *(Ar.)* Cemâziyelevvel ayının kısaltmasıdır. Arabî ayların rebîulâhır ile cemaziyelâhir arasında kalan beşincisi.
C. 21/2

cā-be-cā *(Far.)* Yer yer.
c. 10/1a/c31,19/5a/c6/4

cām *(Far.)* Bu maddenin pencere, kapı, dolap gibi yerlere takılan tabaka halindeki şekli.
c. 19/13a/c8/8, 19/3b/c3/3
c. idi 19/12b/c2
c.+ ı 19/13a/c8/12, 19/13a/c8/13
c.+ ı 19/13a/c8/9, 19/8b/c3/15
c.+ lar 19/12b/c2, 19/12b/s2/2
c.+ ları 19/12b/s8
c.+ ları 19/13a/c8/11, 19/14a/4
c.+ larıñ 19/14a/4
c.+ larını 19/12a/c3/3, 19/6a/c3/12
c.+ larıyla 19/8b/s2/4

cāmlı *(Far.+Tr.)* Camı olan pencere.
c. 19/12b/c7

cān *(Far.)* Ruh.
cān acısıyla Vücûdun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı.
c. 15/5b/s4/2
cān çekiş- Ölmek üzere olmak.
c. çekişür iken 21/7/c3/8
cānḳorḳusıyla Hayatının tehlikede olduğunu hissetmekten gelen korku, ölüm korkusu.
c. 4/4b/c4

cānbāz *(Far.)* İp, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapan kimse, akrobat, cambaz.

c. 20/1a/c13/2

cānbāzlıḳ *(Far.+Tr.)* İp, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapan kimsenin mesleği ve ustalığı, akrobatlık, cambazlık.
c. 20/1b/c10, 20/2b/c16/2
cānbāzlıḳ it- İp, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapmak.
c. ve çalġıcılıḳ ve terzīlik ider idi 20/1a/c10

cānib *(Ar.)* Taraf, cihet, yan, cānip.
c.-i ḥükūmete 10/1a/s21

cāriye*(Ar.)*Para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız.
c.+ lerinden 21/8/c2

cebriyye *(Ar.)* Cebrî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli, Zorla, cebr ile.
ṣūret-i c.+ de 18/1b/c1/8

cedīd *(Ar.)* Yeni, kullanılmamış.
c. miydi 19/12b/s2

celb *(Ar.)* Getirtme, getirtilme, çağırtma, davet.
c. 17/2a/c3/7, 21/6/2, 4/10a/5, 4/11a/c1/7, 4/1b/3
c.+ i 4/3a/2, 4/4a/3, 4/4a/4, 7/c5/4
c.+ ine 21/7/c1/5
c.+ ini 4/7a/c6/2
c.+ iyle 14/1b/3, 18/1b/c1/5
celb buyur- Getirtmek, çağırtmak.
c. buyurdılar 21/7/c3/11
celb it- Getirtmek, çağırtmak.
c. itdi 8/1a/c36, 8/1a/s37
c. itdigiñizde 10/1a/s20
c. idecegimizden 4/7a/s1
c. iderek 10/1a/c13, 4/9b/c8/2
c. idilerek 21/3/c5/7
c. itmişler 21/3/c3/2
c. idüp 4/2b/c7
celb olun- Getirtilmek, çağırtılmak.
c. olunan 2/1/2, 4/10a/7, 4/9b/c8/3
c. olunaraḳ 10/1a/c14, 3/1b/1, 4/10a/1, 4/9a/3
c. olundıġından 21/4/c10/2
c. olunmaḳ 4/4a/2
c. olunup 21/4/s10, 3/1b/3

celblik *(Ar.+Tr.)* Pazara getirilmek.
c.+ i 15/5a/c10

celīle *(Ar.)* Kadri ve mertebesi yüksek.
Neẓāret-i C.+ sinden 17/2a/s3/3, 17/2b/s4/2, 17/3b/s5/3
Ḥaleb Vilāyet-i C.+ sine 17/2b/s4

cemʿ *(Ar.)* Toplama, yığma, bir araya gelme.
cemʿ olun- Toplanmak.
c. olunaraḳ 4/11a/c1/7

cemāʿat *(Ar.)* İnsan toplulukları.
c.+ lerini 17/3a/c5/22

cemʿen *(Ar.)* Toplamak sûretiyle.
c. 19/9a/c2/2, 4/7b/c5, 4/8b/c9/2

cemīʿ *(Ar.)* Cümle, hep, bütün.
c.-i kerāsteleri 19/5b/c1/4

cemʿiyyet *(Ar.)* Topluluk, kalabalık.
c. 4/9a/s11, 4/9a/s7

cenāze *(Ar.)* Gömülmek üzere hazırlanmış ceset, ölü, mevtâ.
c.+ si 21/13/c4, 21/13/s4

ceneral *(İtal.)* General.
c. 1/1/1

cennet *(Ar.)* Îmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükafat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve

nimetlerle dolu yer.

Cennet-mekān (Ar.) Yeri, durağı cennet olan, cennete nail olmuş bulunan anlamında olup daha çokölmüş Osmanlı padişahları hakkında kullanılır.

c.-mekān 21/1/s7, 21/10/c5, 21/13/c3, 21/4/c1, 21/4/c3, 21/5/c14/5, 21/6/c1, 21/6/c1/14, 21/6/s1/3,

21/7/c1, 21/7/c1/3, 21/7/c2, 21/7/c3, 21/7/c3/3, 21/7/c3/4, 21/7/c3/6, 21/8/c3/16

c.-mekānıñ 21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/13/c2, 21/5/c14/4, 21/6/c1/10, 21/6/c1/13, 21/6/c1/9, 21/7/c2/4, 21/9/c3

c.-mekān efendimiz 21/13/c4

cerāḥat *(Ar.)* İrinler, yaralar.

c.+ im 7/c5/13

cereyān *(Ar.)* Olma, oluş, vukû bulma.

cereyān it- Olmak, vukû bulmak, meydana gelmek.

c. itdi 21/2/s2, 21/4/s10/2

c. iden 21/6/s1

c. idüp 2/1/c3/9

cerḥ *(Ar.)* Yaralama.

c. 21/8/s1/4

ḍarb u c. 4/1b/c5/4, 10/1a/s20

sebeb-i ḍarb u c.-i misāfir-i merḳūm 8/1a/c25

c. ü itlāfında 21/9/s3

fiʿl-i c. ü ḳatli 21/10/s1/2, 21/8/s1/8

c.+ i 8/1a/c26, 8/1a/s25

cerḥ eyle- Yaralamak.

c. eyledi 7/c6/2

cerḥ it- Yaralamak.

ḍarb u c. itdigini 8/1a/s26

ḍarb u c. itdikde 7/s8

ḍarb u c. iderek 7/c5/10

cerḥ olun- Birisi tarafından yaralanmak.

c. olunmuş 8/1a/c24

c. olunmuş idi 11/1a/s18

cerrāḥ *(Ar.)* Uzmanlık alanı ameliyat yapmak olan hekim, operatör.

c. 18/1a/c4/10, 18/1a/c4/13, 18/1b/c1/5, 18/1b/c1/7, 3/1a/c11, 3/1a/s11

cesāret *(Ar.)* Cesurluk, yiğitlik, yüreklilik, korkusuzluk.

c.+ iñiz 4/5a/s4/2

c.+ le 4/5a/s4

c.+ leri 4/5a/s3

cevāb *(Ar.)* Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veyabaşka bir ifade yoluylaverilen karşılık, yanıt, cevāp.

c. 1/1/c1, 1/1/c2, 1/1/c3, 1/1/c4, 1/2/c1, 1/2/c2, 1/2/c3, 1/2/c4, 1/2/c5,

1/2/c6, 1/2/c7, 1/2/c8, 10/1a/3, 11/1a/3, 11/1a/c1, 11/1a/c2, 11/1b/c1, 11/1b/c2, 11/1b/c3,

11/2a/c1, 11/2a/c2, 11/2a/c3, 11/2b/c1, 11/2b/c2, 11/2b/c3, 14/1a/10, 14/1a/4, 14/1a/7, 14/1b/1,

14/1b/4, 2/1/c1, 2/1/c2, 2/1/c3, 2/1/c4, 2/1/c5, 2/1/c6, 2/2/c1, 3/1a/4, 3/1b/2,

5/3, 6/3, 7/3, 8/1a/4, 9/1b/3

c.+ 4/6b/c9

c.+ dan 1/2/c1

c.+ ı 21/8/c2/8

c.+ ıñ 3/1a/s13/2

c.+ ında 16/1b/c4/15, 4/5b/c12

c.+ ını 17/4a/s1/3, 21/3/c5/4, 21/3/c5/7

c.+ ıyla 1/1/10

c.+ lar 15/2a/3

cevap vir- Cevaplamak, cevaplandırmak, karşılık vermek.

c. vir 4/5a/s5/2, 4/7b/s8

c. virdi 11/1a/c1/7, 16/1b/c17/23, 19/3b/c3/6, 4/8b/c8

c. virdigi 19/14a/6

c. virdigimden 19/1b/c3/9

c. virdiginden 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/5, 19/6a/c2/9

c. virdigini 19/12a/c1/29, 4/7b/c7/5
c. virdigiñizi 17/4a/s1/6
c. virdiler 1/1/7
c. virdim 19/11b/c1/9
c. virildiginden 19/7b/c3/2
c. viriñ 21/14/s3/2
c. virmediklerinden 17/3b/c6/3
c. virmeñiz 21/9/s1/4
c. virmiş 19/7b/c5/4, 19/8b/c3/14, 3/1b/c1/5, 4/4b/c6/6
c. virmiş idi 19/4a/c2/4
c. virmiş idim 19/12a/c1/39

ceyb *(Ar.)* Cep.
c.+ ime 21/3/c5/9

cezā *(Ar.)* Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık.
c.+ ları 21/5/c1/3
c.+ larını 4/6b/s9/2
c.+ ma 10/1b/4, 18/1b/c4/3, 19/10b/c4/2, 5/4, 8/1b/1, 9/1b/4
c.+ mı 4/7a/c1
c.+ ña 4/2b/s16
c.+ yı 4/4b/c4, 4/7a/s1

[cığı جغی**]** *(Far.)* Kamış ve çubuktan bir nevi çit, kazan ve tavaların üstünü örtmek için uygun boy ve çaptaki kamış ya dadeğneklerin yanyana bağlanmaları ile yapılmış örtü, çamaşır sepeti, çığ ,çığa, cığa.
ç. 13/c4, 13/c10

cihān *(Far.)* Dünyâ, âlem.
c.+ da 4/9a/c2/2

cihet *(Ar.)* 1. Sebep.
c. 21/8/s1/10
c.+ iyle 4/7b/c7, 4/9a/s6
c.+ le 1/1/c2, 10/1a/c21, 14/1a/c18, 15/1b/c11, 15/1b/c9/2, 17/1a/c3/8, 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/22, 17/1b/c3/40,
17/2b/c2/2, 17/2b/c4/2, 17/3a/c2/4, 17/3a/c5/27, 17/3a/s4/2, 17/3b/s7/5, 17/4a/5, 19/14a/2, 19/14a/3, 19/1a/c2/3,
19/1a/s2/6, 19/6a/c2/10, 19/7a/s1/3, 19/7b/s1/3, 21/3/c3/3, 21/4/c10, 21/4/s8, 21/5/c9, 21/5/s1/2, 21/6/c1/11,
21/6/c1/7, 21/7/c1/4, 4/10a/c7, 4/1b/2, 4/1b/c5, 4/5a/c11/2, 4/7b/c7/5
2. Husus.
c.+ te 15/5a/c8/6

cināyet *(Ar.)* Adam öldürme veya o derecede ağır sayılan suç, cânîlik.
c. meclisinde 4/3b/s9
reʾīs-i Meclis-i C.-i Livaʾ-i Ṭolcı Rāġıb Muṣṭafā 16/2a/8
Meclis-i C.-i Livāʾ-i Varna 15/5b/2

cins *(Ar.)* Tür, nevi.
c. 19/10a/s7/2, 19/3b/s3/2, 19/9a/s2
c.+ i 19/2b/s3/2
c.+ inden 1/2/s6, 19/12b/c8/5

civār *(Ar.)* Etraf.
c.+ ında 12/2a/c1, 3/1b/c1

cumʿa *(Ar.)* Perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı, haftanın altıncı günü.
c. 15/2a/s10, 15/2a/s12, 15/5b/s3, 18/1a/c4/3
c. güni 11/1a/c1/3

cülūs *(Ar.)* Hükümdarlık tahtına oturma, tahta çıkma.
c.+ undan 21/14/c6
c.+ unuñ 21/14/s4

cümāde'l-āḫir *(Ar.)* Arabî ayların cemaziyeevvel ile recep arasında kalan altıncısı.
C. 21/12/2

Cümāde'l-ūlā *(Ar.)* Arabî ayların

rebîulahır ile cemaziyelahır arasında kalan beşincisi.

māh-ı C.+ nıñ 15/2a/s10, 15/3a/c11

cum‘airtesi *(Ar.+Tr.)* Cuma ile Pazar arasındaki günün adı, haftanın yedinci günü.

c. 11/2a/c2, 18/1a/s4, 19/11a/c4, 21/10/s4/4, 21/11/s1/3, 21/13/s1, 21/4/s10, 21/6/s1/9

yevm-i c. 21/6/2

c.+ nden 19/11a/c2/2

c.+ ne 19/11a/c2/2

cümle *(Ar.)* Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı.

c. 19/5b/s1/4, 16/1b/c17/23

c.+ miz 15/2b/c2, 15/4b/c16, 17/1b/c3/30, 4/4b/c6/11, 4/5b/c14

c.+ mize 4/11a/c1/3

c.+ mizi 4/4b/c7

c.+ niz 15/2b/s7

c.+ ñiz 15/1b/s18

c.+ ñiziñ 19/4a/s4/6

c.+ si 15/1b/c17, 15/1b/s17, 19/11b/c1/25, 19/13a/c5, 19/2b/c4, 19/8b/s2/2, 19/9b/c2/12, 21/6/s1/9, 21/7/c3/6,

4/11a/c1/7, 4/2a/c23, 4/5b/c12, 4/8b/c4, 8/1a/c25/2

c.+ sinde 15/4a/c1

c.+ sine 18/1a/c3, 19/4b/c1/4, 19/6b/c3/6

c.+ sini 15/3b/c19, 19/12b/c3, 19/3b/s1/3, 19/5b/c2/7, 19/8a/c2/5, 19/8a/c3, 19/9a/c2/5, 4/1b/c5/4

c.+ siniñ 19/2b/c4, 19/6a/c1/2

cünḥa *(Ar.)* Cezayı gerektiren, kabahatten ağır, cinayetten hafif suç.

c.+ ñız 13/s1

Ç

çabala- Güç bir işi yapmak, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için çalışıp uğraşmak, gayret sarfetmek, didinmek.

ç.- dıġım 12/2a/c6/4

ç.- r iken 12/2a/c4/5

çabucaḳ *(Far+Tr.)* Pek çabuk, acele ile, vakit geçirmeden, hemencik, derhal.

ç. 21/5/c14/2

çabuḳ *(Far.)* Hızlı, süratli, serî.

ç. 21/6/c14/7

çaġır- Bir kimseye gelmesi için seslenmek, dâvet etmek.

ç.- alım 18/1a/c4/11

ç.- dı 19/13a/c8/11

ç.- dılar 15/3b/s18, 15/3b/s19

ç.- dılar mı 15/3b/s19

ç.- ıñız 15/2b/c14

ç.- ır 19/13b/c2/2

ç.- ıyor 15/3b/c20/3

ç.- ıyorlar 15/3b/c20/3

ç.- madan 8/1a/s23

ç.- maġa 15/2b/s19, 15/3b/s20

ç.- maḳ 16/1b/c17/6

ç.- up 15/3b/c18, 15/3b/c19, 15/3b/s18, 18/1a/c4/12, 19/11b/c1/10, 4/9a/c5/4

çaġırt- Çağırmak işini başkasına yaptırmak.

ç.- dı 21/9/c1/4

çağmak Ağızdan doma tüfeklerde taşa çarpıp kıvılcım çıkaran ve bu şeilde barutu patlatan âlet, çakmak.

ç.+ ı 15/3a/c2

çāker-āne *(Far.)* Köle olana yakışır şekilde.

ç.+ mde 21/7/c2/6

çaḳı Bir sapı ile bir veya birden fazla kesici çelik bıçağı olan ve bu bıçakçıkların katlanark sap üzerinde

boylarına göre yapılmış yuvalara girmesi sûretiyle açılır kapanır duruma gelebilen ufak kesici âlet, küçük cep bıçağı.

ç. 21/7/s2/5, 21/8/s1/8

çaḳmaḳ Ağızdan dolma tüfeklerde taşa çarpıp kıvılcım çıkaran ve bu şekilde barutu patlatan alet.

ç. 12/2a/c4/4
ç.+ ı 12/2a/c6/3
ç.+ ını 3/1b/c1/5
ç.+ ınıñ 15/1b/c9

çal- Başkasına âit olan bir şeyi gizlice almak.

ç.- ar 15/1a/c12
ç.- dım ise 1/2/c3/4
ç.- maġa 15/5a/c8/5
ç.- maḳ 1/2/c3
ç.- mış isem 4/1a/c19
ç.- up 14/1a/c4/3, 4/1b/c8/2

çalgıcı Çalgı çalmayı meslek edinmiş kimse, sâzende, mutrip.

ç. 20/1a/c10, 20/1a/c13/2

çalgıcılık Bir mûsikî âleti çalan kimsenin sanatı, mesleği, sâzendelik, mutriplik.

çalġıcılıḳ it- Çalgıcılık yapmak.

cānbāzlıḳ ve ç. ve terzīlik ider idi 20/1b/c10

çalış- Bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarfetmek.

ç.- ur iken 16/1b/c4/9

çamaşur *(Far.)* Giyeceklerin ortak adı, çamaşır.

ç. 21/9/c6, 21/9/s6, 21/9/s6/2
ç.+ ı 21/5/c14
ç.+ larım 21/9/c6

çāmiʿ *(Ar.)* Müslümanların, içinde vakit namazlarıyla Cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibâdet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minâreli binâ, büyük mescit.

ç. 17/1b/c3/27
ç.+ de 17/3a/c5/20
ç.+ den 17/1b/c3/42
ç.+ e 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/21

çare *(Far.)* İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.

ç.+ miz 4/10b/c8
ç.+ si 4/1b/s1

çarık *(Far.)* İp veya deri şeritlerle ayağa bağlanani ham deriden yapılmış köylü pabucu.

ç. 20/2a/c12, 4/1b/c5/2

çarpıl- Bir tarafa doğru eğilmek.

ç.- mışsıñ 4/7a/s4

çārsū Bkz.: Çarşı.

ç.-yı kebīrden 17/3a/c5/14
ç.-yı kebīre 17/1a/c3/13
ç.+ da 17/3a/c5/17
ç.+ ya 17/3b/c6/5

çārşū Çeşitli dükkanların bulunduğu, üstü açık veya kapalı alış veriş yeri, çarşı.

ç. 16/1a/11
ç.+ da 16/1b/c4
ç.+ ya 16/1a/c17

çāryek *(Far.)* 1. Bir saatin dörtte biri olan beş dakika, çeyrek.2. Bir şeyin birbiriyle aynı ölçüde olan dört parçasından her biri, dörtte bir.

ç. 17/1b/c3/41, 2/1/c3/5

2. Bir şeyin birbiriyle aynı ölçüde olan dört parçasından her biri, dörtte bir.

ç. 8/1a/s32

çavuş *(Far.)* Onbaşıdan sonra gelen

erbaş.
ç. 5/2,5/s16, 8/1a/s7, 8/1b/2, 8/1b/c6
ç. idi 5/c15
ḳır- ç.+ umuñ 5/c19
ç.+ uñ 8/1a/2,9/1b/s20, 10/1a/s34/2
ḳır- ç.+ uñ 5/c13
ç.+ una 9/1b/s11
ç.+ unuñ 5/c12

çay Irmaktan küçük, dereden büyük akar su.
ç. 12/2a/c1
ç.+ a 12/2a/s2
ç.+ dan 12/2a/c3
ç.+ ıñ 12/2a/s3

çehār-şenbe *(Far.)* Dördüncü gün, Çarşamba.
ç. 7/c5
yevm-i ç. 17/2a/1, 17/2b/3, 17/3b/2, 18/1a/2

çehre *(Far.)* Yüz, surat.
ç.+ m 18/1a/c4/8

çehreli *(Far.+Tr.)* Yüzlü, suratlı.
ç. 20/2a/c12/2

çek- 1.Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak.
ç.- digim 18/1a/c6
ç.- digimde 18/1a/c4/15
2.Müsvedde halinde olan bir yazıyı temize çekmek.
ç.- erdim 19/7a/c4/2
3. Hissetmek, duymak
ç.- memek 4/2a/c14
4. Geri almak.
ç.- meyerek 4/11a/c1/8

çekdir- Kaldırtmak, gidertmek.
ç.- elim 4/6b/s9/2

çekil- 1.Bulunduğu yerden başka bir yöne götürülmek, belli bir yere yerleştirilmek.
ç.- erek 21/6/c1/5
ç.- üp 21/6/c1/6
2.Kullanılmak üzere ele alınmak.
ç.- miş 21/10/s1/3, 21/7/s2/6

çekiş- Ölmek üzere olmak.
cān- ç.- ür iken 21/7/c3/8

çelik *(?)* Demirin yüzde ikiden daha az karbonla meydana getirdiği alaşımın adı.
ç.+ den 1/2/s5/2

çend *(Far.)* Birkaç.
ç. 21/4/c9, 21/6/c1/2, 21/8/c2/6

çeşme *(Far.)* Pınar, su kaynağı.
ç. 123/2b/c1, 15/5a/c4
ç.+ lerde 15/4b/c1
ç.+ leriñ 15/2a/c10, 15/3a/c13, 15/3b/c1/2, 15/3b/s1, 15/5a/c5, 15/5b/c2
ç.+ leriniñ 15/2b/c6/2, 15/3b/s5
ç.+ niñ 123/2b/c1

çevir- Değiştirmek.
ç.- üp 4/9a/c2/2

çıḳ- Dışarıya varmak, içeriden dışarıya döğru gitmek.
ç.- acaġı 21/6/c1/4
ç.- acaḳ 21/1/c6/3
ç.- acaḳlar- idi 21/3/c5/5
ç.- alı 15/2b/s16
ç.- alım 4/10b/c8
ç.- an 12/2a/s6/3, 12/2a/s6/5, 19/10b/c2, 19/10b/s3/4, 19/13a/c8/11, 19/13a/s2, 19/3b/c3/3, 19/5b/c3/11, 19/8b/s2/3,
21/5/s1/2
ç.- ar ise 4/7a/s1
meydāna ç.- ar ise 4/1b/s2
ç.- arsa 4/7a/c1
ç.- dı 11/2a/c2/7, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/14, 18/1a/c4/12, 19/3a/c3/3,

2/1/c3/6
açıġa ç.- dı 13/c12
meydāna ç.- dı 13/c9/3
ç.- dı 11/1a/c1/5, 11/2a/c2/2, 19/3a/c3/2
ç.- dı ise 19/3b/c3/3
ç.- dıġı 15/1b/c11, 15/1b/c9/2, 21/7/c2/3, 4/5b/s3
yalan ç.- dıġı 4/5b/c7
ç.- dıġımda 3/1b/c1/5
ç.- dıġımdan 4/1b/c8
ç.- dıġında 21/3/c5/5, 4/2a/s6
ç.- dıġını 15/5b/c4/5, 18/2a/c1
meydāna ç.- dıġını 4/5b/s3
ç.- dıḳ 17/1b/c3/43
ç.- dıḳça 21/6/c1/10
ç.- dıḳdan 19/9a/c2/7
ç.- dıḳlarından 11/1a/c2
ç.- dım 1/1/4, 4/2a/c6
ç.- dım 4/2a/c5
ç.- dıñ 4/2a/s6
ç.- dıñ mı 4/2a/s5
ç.- ınca 19/3b/c2/2
ç.- madı 15/2a/c1/2, 4/4b/c6/4
ç.- madıġım 7/c5/9
ç.- madıġından 4/4b/c6/2
ç.- madıḳça 21/6/c1/3
ç.- madım 17/4a/s1
ç.- maġa 21/2/c9
ç.- mamış 15/5b/c4/4
ç.- masına 21/2/s10
ç.- masun 19/12a/c1/27
ç.- maz ise 4/4b/c4
ç.- mazdan 1/1/s1
ç.- mış 15/1b/c4, 15/1b/s4, 15/2a/s1/2, 18/1a/c4/6, 18/1a/c6/3, 18/1b/c1/4, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8, 4/2a/s17
ç.- mış 18/1b/c4/7
ç.- mışdır 21/9/s1/2
ç.- mışlar 21/5/c14/4
meydāna ç.- sun 21/3/c5/3
ç.- up 11/1a/c1/12, 11/1a/c1/7, 11/1b/c2/7, 112/1a/c1/11, 15/1b/s12, 17/1a/c3/13, 19/10b/s3/8, 4/10b/s5, 4/1b/c6, 4/2b/s16
4/1b/s6, 4/2a/c5, 4/4a/c9, 4/6a/c3, 4/9a/c2/2

çıḳar- Dışarı çıkmasını sağlamak.
ç. 12/1a/c11/2, 19/12a/c1/38, 19/8b/c3/9, 19/9a/c2/6, 19/9b/c1/7
ç.- an 8/1a/s29
ç.- dı 8/1a/c28, 8/1a/s30, 8/1a/c30
ç.- dıġıñ 19/8a/s1/3
ç.- dıḳdan 1/1/14
ç.- dıḳlarını 19/10b/c2/3
ç.- dılar 8/1a/c28/2
ç.- dıñ mı 19/8b/c3/10
ç.- dıñız 4/5a/c15/2
ç.- ıldı 21/2/s4/2
ç.- ır 19/9b/c2/3
ç.- maḳ 4/7a/s6, 7/c5/9
meydāna ç.- maları 4/11a/c1/2
ç.- mamış 12/1a/c11/3
ç.- mış 12/1a/c11/4, 12/2a/c11/4
ç.- mış idi 13/c9
ç.- mış idim 19/9a/c2/7, 19/9b/c1/9
meydāna ç.- mış 15/2a/s1/7
ç.- up 12/2a/c11/4, 21/13/s4/2, 21/9/c1/5, 4/6a/s7, 8/1a/s31
meydāna ç.- up 4/6b/s5

çıḳarıl- Bulunduğu yerden uzaklaştırılmak, dışarı çıkması sağlanmak.
ç.- dıġı 21/13/c4
ç.- mamışdır 21/9/c1/6
ç.- ması 21/3/c5/2
ç.- mış 17/3a/c2/3

çıḳıḳçı Vücuttaki çıkık ve kırıkları yerine koymakta ustalaşmış ve bunu iş edinmiş kimse, kırıkçı.
ç. 18/1a/c4/12, 18/1a/c4/13
ç.+ nıñ 18/1b/c1/5
ç.+ yı 18/2a/c4/12

çırāġ Bkz.: Çırak.
ç. 21/8/c2/2

çırāḳ *(Far.)* Bir ustanın yanında zanaat veya sanat öğrenen kimse, şakirt.

ç. 19/7b/c2/10, 21/1/c6/2, 21/12/c3/2, 21/3/c5/5, 21/7/c1, 21/8/c2/2, 21/8/c2/3, 21/9/s1

ç.+ ı 1/1/8

ç.+ ına 19/7b/c2/11

ç.+ ını 1/1/16

ç.+ ları 19/9b/c2

ç.+ larından 19/8b/s2/6

çiçekli Sivilce şeklindeki irinli kabarcıklar halinde görülen ve yüzde izler bırakan çok bulaşıcı, ateşli ağır hastalıklı olan.

ç. idi 15/1a/c17

çift *(Far.)* İkisi bir takım meydana getirmiş olan, iki taneden ibaret.

ç. 1/2/c3, 1/2/s3, 2/1/3, 21/3/c5/10

çiftçilik *(Far.+Tr.)* Toprağı işleme, ekip biçme işi, tarım, zirâat.

ç. 7/c4

çifte *(Far.)* Aynı kimse tarafından çekilen, karşılıklı çift kürekleri bulunan (kayık ve sandal).

ç. 11/1a/c1/7, 21/6/c1/2

çiftlik *(Far.+Tr.)* Ürün elde etmek için ekilip biçilen, hayvan yetiştirilen ve içinde çalışanların oturması için evler ve ahır, kümes gibi hayvan barınakları bulunan arâzi.

ç. 4/3a/c7

Ç.-i Hümāyūn-ı Müdīrligi 17/1a/s3

çil Yeni ve parlak.

ç. 15/2b/c21

çilingir *(Far.)* Kilit, anahtar vb. ince demircilik işleri ve tamirleri yapan usta.

ç. 21/3/c5/7, 21/8/c2/8

çizme Ayağı bacakla birlikte örtüp koruyan bir çeşit uzun ayakkabı.

ç.+16/1a/s9/8

ç.+ si 16/1b/c17/17, 16/1b/c4/12

çizmeci Çizme yapan veya satan kimse.

ç. 16/1a/c12

çōbān *(Far.)* Koyun, keçi, manda, sığır gibi ehlî hayvan sürülerini güdüp otlatan kimse.

ç. 15/1a/2, 15/1a/s18, 15/3a/c7, 15/3a/c8, 15/3a/s8, 15/3b/c19, 15/4a/1, 15/4a/c8, 4/11a/c1,

4/4b/s9, 4/8b/1, 4/8b/c13, 4/9a/s17, 8/1b/c4

ç.+ dır 15/1a/c1

ç.+ ı 4/3b/c10, 4/5b/c14

ç.+ ı 15/4b/s10, 15/4b/s12, 15/5a/s8, 4/4b/c6/14, 4/8b/c9

ç.+ ıdır 15/3b/c4

ç.+ ım 15/3a/s5/2, 15/3b/c20/2, 15/3b/c8

ç.+ ımıñ 15/3b/c21

ç.+ ıñ 15/3b/s14, 15/4a/s2, 15/4a/s3, 4/3b/s10, 4/3b/s12

ç.+ ıñ 15/1a/c17, 15/1b/c6/3, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 15/3b/s10, 15/4a/s6

ç.+ ını 15/2b/c15, 15/2b/s16/2, 15/3b/c20/2

ç.+ ınıñ 15/1a/s18, 15/4b/s11

ç.+ ısın 15/4a/s9

ç.+ ısıñ 12/1b/s5, 12/1b/s6, 4/8b/s7

ç.+ ıyım 12/1b/c6, 4/8a/c15

ç.+ ıyım 12/1b/c5, 15/4a/c9

ç.+ lar 15/3b/s4, 4/8a/s10

ç.+ lardan 4/5a/c9

ç.+ ları 15/3a/s17, 15/3b/s21, 15/4a/s13, 15/5b/s1

ç.+ larıñ 15/5b/s2

ç.+ larını 15/4a/c6

ç.+ larınıñ 15/3a/s14, 15/5b/c2
ç.+ larıyla 15/3a/s15, 15/5a/s2
ç.+ larla 15/3b/c3

çōbānlıḳ *(Far.+Tr.)* Çobanın yaptığı iş, hayvan güdücülüğü.
ç. 12/1b/c4, 15/5a/c1, 4/8b/s1
ç.+ dır 15/2a/c9

çocuḳ 1.Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu.
ç. 1/1/8, 15/4a/c17, 15/5a/c8/8, 15/5b/c4/2, 19/4b/c2, 19/6b/c2, 19/7b/c2/10, 19/8b/s1
ç. mı 15/4a/s17
ç.+ dan 15/5b/c4/2, 21/5/c9
ç.+ ı 12/2a/c11/6, 15/2b/s13, 15/5a/c8/4, 19/7b/c2/10, 4/2a/c22
ç.+ ı 15/2b/c1, 15/5b/c4/7, 19/6b/c3
ç.+ ını 15/3b/s17
ç.+ lar 19/2a/c4
ç.+ unuñ 15/4b/s18, 15/5b/c4/6
2.Bir kimsenin dünyaya gelmesine sebep olduğu oğul veya kız, velet.
ç.+ ı 15/2b/c1
ç.+ um 12/1a/c7, 15/3b/c8/2
ç.+ un 15/3b/s16
ç.+ uñ 12/1a/s7, 15/3b/s16
ç.+ unuñ 15/3b/s9

çoġal- Fazlalaşmak, artmak, ziyâdeleşmek.
ç.- dı 21/3/c5/4

çoḳ Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade.
ç. 11/2b/2, 15/5b/c4/3, 18/2a/c4/9, 21/4/c2/2, 4/10a/c11, 4/2a/c23, 4/5a/s16, 4/7b/c7/3, 4/9a/c5, 4/9b/s4
ç.+ dur 21/5/c4

çokça Fazlaca.
ç. 3/1a/c9/3

çolak Bir kolu veya eli sakat olan kimse.
ç. 19/11a/c2/3

çorāb *(Ar.<Far.)* Çıplak ayağa giyilen, çeşitli ipliklerden örülmüş giyecek.
ç. 2/1/c3/6

çōrbācı *(Far.+Tr.)* Gayrimüslimlerin ileri gelenlerine, patronlarına, özellikle Rum zenginlerine verilen unvan.
ç. 10/1a/c25, 15/4b/c12
ç.+ lar 10/1a/c25/2, 4/2b/s8
ç.+ nıñ 15/3a/c14

çök- dizlerini yere koyark oturmak.
ç.- erek 21/7/s2/5

çuḳur *(?)* Çevresine göre daha aşağı seviyede bulunan yer.
ç. 4/4b/c8,
c.+ a 4/5a/s10
ç.+ da 4/6b/c1
ç.+ ına 4/5a/c8

çukurca*(?+ Tr.)* Çevresine göre daha aşağı seviyede bulunan yer.
ç. 4/10b/c3

çuval *(Far.)* Erzak, öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyâfından veya naylon iplikten yapılmış büyük torba.
ç. 11/2a/c2/2, 19/13b/c2
ç.+ lar 19/6a/c3/14
ç.+ ları 19/13b/c2/3
ç.+ larıñıza 19/13b/s2

çün *(Far.)* Çünkü.
ç. 17/1a/s3/4, 2/1/s1/2

çünki *(Far.)* 1. Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ, çünkü.
ç. 15/3b/c8, 16/1a/c14, 16/1b/c1, 17/3a/c2/2, 17/4a/c1/3, 18/1b/c4/6, 19/3b/c3, 19/7b/c2/4,

19/9b/c1/5, 2/1/c2, 2/1/c3/7, 21/6/s1/3, 21/8/s1/2, 4/1a/c17, 4/1b/c7, 4/4b/s10, 4/5a/s9, 4/6a/s1,
4/6a/s17/2, 4/6b/s10, 4/6b/s16, 4/6b/s2, 4/6b/s7, 7/s8
2. Mâdem ki.
ç. 14/1b/s5

D

da Her çeşit ve her gramer şeklinde kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, "dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta" vb. mânâlara gelen, kelimeden ayrı yazılan takı.
d. 10/1a/s32, 12/2a/c11/8, 12/2a/s3, 13/c9/2, 13/c9/3, 14/1b/c4, 14/1b/s3/2, 15/1b/c5, 15/1b/s14,
15/1b/s4, 15/2a/c11, 15/2b/s14/2, 15/3a/c15, 15/3b/c16, 15/3b/s21, 15/4b/c18, 15/4b/s17, 17/3a/c5/28, 17/3b/c4,
18/1b/c4/2, 18/2a/c4/14, 19/10a/c6, 19/12a/c1/29, 19/2a/s4/2, 19/2b/c3/2, 19/3b/c1/6, 19/4a/s2/4, 19/4a/s4/3, 19/4a/s5/3,
19/9b/c1/4, 21/12/c4, 21/14/s5/2, 21/3/c5/3, 21/3/s6/2, 21/5/c12/2, 4/10b/c8/2, 4/2a/s18, 4/4b/c10, 4/5b/s13,
4/6a/s5, 4/6b/s9/2, 5/s22, 6/s15

dağıl- Düzgünlüğü, intizamı bozulmak, toplu ve düzenli durumdan çıkmak, karışık bir hal almak.
d.- acağı 15/1b/c18

daha 1.Başına geldiği sıfata bir karşılaştırmaya dayanarak fazlalık ve üstünlük anlamı katar.
d.15/2a/c1,19/10a/c4, 19/2b/c1/5,
19/9b/c2/11, 20/1a/c9,
4/10a/c11, 4/2b/c14,
4/7a/s4, 4/7b/c7/3, 4/8b/c19,
4/9a/c5
2. İlâve olarak, başka.
d. 1/1/s1, 1/2/c3/3, 1/2/s6/2, 1/2/s7, 13/s9, 15/2b/s4, 15/4a/c1,
17/2b/c5/10, 19/10a/c4, 19/12a/s3, 19/13a/c2/2, 19/2a/c3/14, 19/3a/c3, 19/5a/c3,
19/5a/c5/4, 19/5b/s1/2, 2/1/c4, 2/2/s1, 20/2b/c1/2, 21/2/c2/2, 21/3/c5/4,
21/4/c2/2, 21/4/c9/2, 21/9/c4, 4/10a/s11, 4/10b/c8/2, 4/1a/c16,
4/5a/s3, 4/6a/c1, 4/6a/s17, 4/7a/c2, 4/7b/s9, 4/8a/s5, 4/8b/c7,
4/9a/s8, 5/c19/3, 6/s20, 9/1b/s25
d.+ ları 19/7b/c2
3. Henüz, bu ana kadar.
d. 15/3b/c5, 16/1a/c8, 4/4b/c6/4
4. Hâlâ.
d. 19/10b/s3/12, 4/2b/s15, 8/1b/s11

dahı "Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.
d. 1/1/10, 1/1/11, 1/1/14, 1/1/17, 1/1/c3/3, 1/1/s4, 1/2/c3/3, 1/2/c6, 1/2/c7,
10/1a/c20/3, 10/1a/c21, 10/1a/c29/2, 10/1a/c31/2, 10/1a/c34/2, 10/1a/s20, 10/1a/s32/2, 10/1a/s34/3, 11/1a/c1/7, 11/1b/c2/4,
11/1b/c2/5, 11/1b/c2/6, 11/2a/c2/3, 11/2a/c3/3, 11/3a/1, 11/3a/2, 12/1a/c11/6, 12/1a/c9, 12/2a/c11/4, 12/2a/c11/7,
12/2b/c4, 12/2b/s5/2, 14/1b/s4, 15/1a/c16, 15/1a/c17, 15/1a/c21, 15/1a/s9, 15/1b/c13, 15/1b/c13/2, 15/1b/c6/2,
15/1b/s12, 15/1b/s13, 15/2a/3, 15/2a/c1/4, 15/2a/c3, 15/2a/s1/5, 15/2a/s1/6, 15/2a/s13, 15/2b/c15/2, 15/2b/c16,
15/3a/3, 15/3a/c2, 15/3b/c1, 15/3b/c1/2, 15/3b/c1/3, 15/3b/c19,

15/3b/c20/2, 15/3b/c20/3, 15/3b/s19, 15/3b/s7,
15/4a/2, 15/4b/c10, 15/4b/c5, 15/4b/s4, 15/5a/3, 15/5b/c1, 15/5b/c4/3, 15/5b/c4/4, 15/5b/c4/6, 15/5b/s1,
16/1a/c13, 16/1a/c6, 16/1a/c9/2, 16/1a/s9/6, 16/1b/c17/21, 16/1b/c17/22, 16/1b/c4/16, 16/1b/c4/17, 16/1b/c4/9, 16/2a/c1,
16/2a/s1, 17/1a/c3/12, 17/1a/c3/15, 17/1a/c3/16, 17/1b/c3/19, 17/1b/c3/20, 17/1b/c3/36, 17/1b/c3/37, 17/2b/c5, 17/2b/c5/3,
17/2b/c5/4, 17/3b/c6/3, 17/3b/s7/4, 17/4a/5, 17/4a/c2, 17/4a/s2/5, 18/1a/c4/13, 18/1a/c4/7, 18/1b/c1/10, 18/1b/s4/4,
18/2a/c4/10, 19/10a/c2/2, 19/10a/s4/3, 19/10a/s5/4, 19/10a/s6, 19/10b/s2/2, 19/10b/s3/11, 19/10b/s3/8, 19/11a/c1, 19/11a/c2/7,
19/11a/c3/3, 19/11a/c4/3, 19/11a/c4/6, 19/11a/s1, 19/11a/s5, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/18, 19/11b/c1/2, 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/4,
19/11b/c1/5, 19/11b/c1/8, 19/11b/s1, 19/12a/c1/28, 19/12a/c1/29, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/34, 19/12a/c1/37, 19/12a/c1/38, 19/12a/c2/3,
19/12a/c3/3, 19/12b/c1/2, 19/12b/c1/3, 19/12b/c6, 19/12b/c6/2, 19/12b/c7, 19/12b/c8/4, 19/12b/s2, 19/12b/s2/2, 19/12b/s5,
19/13a/c3, 19/13a/c5, 19/13a/c8/10, 19/13a/c8/12, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/9, 19/13b/c2/3, 19/13b/c2/4, 19/13b/c3, 19/14a/12,
19/14a/14, 19/14a/2, 19/14a/7, 19/1a/c1/3, 19/1a/c2/11, 19/1a/c2/7, 19/1a/c2/9, 19/1b/c1, 19/1b/c3/6, 19/1b/s1,
19/1b/s3/2, 19/2a/c1/3, 19/2a/c3/15, 19/2a/c3/16, 19/2a/s1/2, 19/2a/s4, 19/2a/s5/2, 19/2b/c3/3, 19/2b/c4, 19/3a/c1,
19/3a/c1/5, 19/3a/c1/6, 19/3a/c1/7, 19/3a/c2/9, 19/3a/c3/2, 19/3a/c3/8, 19/3b/c1/3, 19/3b/c3/4, 19/3b/c3/5, 19/3b/c3/7,
19/4a/s5/5, 19/4b/c1/3, 19/4b/c1/5, 19/4b/c2/2, 19/4b/c2/6, 19/4b/s1/6, 19/4b/s1/8, 19/4b/s3, 19/5a/c1, 19/5a/c3,
19/5a/c3/2, 19/5a/c5, 19/5a/c5/5, 19/5a/c6/2, 19/5a/c6/4, 19/5a/s1, 19/5a/s2, 19/5b/c2/3, 19/5b/c2/5, 19/5b/c2/6,
19/5b/c3/11, 19/5b/c3/4, 19/5b/s1/2, 19/6a/c1/2, 19/6a/c1/5, 19/6a/c1/6, 19/6a/c2/9, 19/6a/c3/12, 19/6a/c3/13, 19/6b/c2/2,
19/6b/c2/4, 19/6b/c2/5, 19/6b/c3/3, 19/6b/c3/5, 19/6b/c3/6, 19/6b/c3/8, 19/7a/c2, 19/7a/c3/4, 19/7a/c4/2, 19/7a/c5/2,
19/7b/c2/11, 19/7b/c2/7, 19/7b/c3/3, 19/7b/s1/3, 19/7b/s1/5, 19/7b/s2, 19/7b/s3, 19/8a/c1/6, 19/8a/c2/2, 19/8a/c2/4,
19/8a/c2/7, 19/8a/c3, 19/8a/s1/4, 19/8b/c1, 19/8b/c3/19, 19/8b/s1/2, 19/8b/s1/4, 19/9a/c2, 19/9a/c2/10/d, 19/9a/c2/12/d,
19/9a/c2/4, 19/9a/c2/7, 19/9a/c2/8/d, 19/9b/c1/8, 19/9b/c2/4, 19/9b/s1/2, 2/1/c1, 2/1/c1/2, 2/1/c1/3, 2/1/c3,
2/1/c3/4, 2/1/s3, 20/2b/c13/2, 21/1/c5, 21/11/c1, 21/12/s4/3, 21/14/c2, 21/14/c4, 21/14/s4, 21/14/s4/2,
21/2/c2/5, 21/2/c6, 21/2/s8, 21/3/c4/2, 21/3/c5/5, 21/3/c6, 21/3/c6/2, 21/4/c10/3, 21/4/c9/3, 21/5/c1/2,
21/5/c3, 21/5/c8/2, 21/7/c2/2, 21/7/c2/3, 21/8/s2/2, 21/9/c2, 21/9/s1, 3/1b/c1/6, 4/10a/2, 4/10a/4,
4/10a/s12/2, 4/10b/c10, 4/10b/c4/2, 4/10b/c4/3, 4/10b/c5,

4/10b/c8, 4/11a/c1/4, 4/11a/c1/6, 4/11a/s1, 4/1a/c10,
4/1a/c16/2, 4/1a/c19, 4/1a/c9, 4/1b/s1, 4/1b/s7, 4/2a/c11, 4/2a/c17, 4/2a/c22, 4/2a/c24, 4/2a/s8,
4/3a/c18/5, 4/3b/c5/3, 4/3b/c7, 4/4a/3, 4/4a/4, 4/4b/c5, 4/4b/c6/13, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/3, 4/4b/c6/5,
4/4b/c6/6, 4/4b/c6/7, 4/4b/c7, 4/4b/s4, 4/4b/s7, 4/5a/c11/3, 4/5a/c15/2, 4/5a/c4, 4/5a/c5, 4/5a/c8,
4/5a/c9, 4/5a/s5, 4/5b/c11, 4/5b/c5, 4/5b/s11, 4/5b/c15, 4/6a/c2, 4/6a/s1, 4/6a/s17, 4/6a/s17/2, 4/6a/s2,
4/6b/s9/3, 4/6b/s16, 4/7a/c11/2, 4/7a/c11/3, 4/7a/c2, 4/7a/c3, 4/7a/c6, 4/7a/c6/2, 4/7a/s2, 4/7a/s5, 4/7a/s5/2,
4/7b/c11/4, 4/7b/c7/2, 4/7b/c7/5, 4/7b/s7, 4/8a/s16, 4/8a/s18, 4/8a/s19, 4/8b/c12, 4/8b/c20, 4/8b/c9,
4/8b/s22, 4/9a/3, 4/9a/c17, 4/9a/c2/3, 4/9a/c5/2, 4/9a/c5/3, 4/9a/c5/5, 4/9a/s12, 4/9a/s6, 4/9b/2,
4/9b/c1/2, 4/9b/c2, 4/9b/c2/2, 4/9b/c6/2, 4/9b/c8/3, 5/c19/2, 6/c11/2, 7/c5/5, 7/c5/6, 7/c5/7,
7/c6, 8/1a/c17, 8/1a/c25/3, 8/1a/c28/2, 8/1a/c32, 8/1a/c38, 8/1a/c38/2, 8/1a/s19, 8/1b/c13, 8/1b/c2/2,
8/1b/s14
yemīn d. ideceksin 15/4b/s15/2

dāḫil *(Ar.)* İçinde.
d. 17/1a/s1, 21/11/c1, 21/7/c3/4, 21/14/s6
d.+ inde 3/1a/2
dāḫil ol- Girmek.
d. oldığınız 17/3b/s1
d. olduḳ 11/2a/c2

dā'im *(Ar.)* Devamlı, sürekli, her zaman.
d. 19/13b/c3/2, 19/3b/c3/7

dā'imā *(Ar.)* Devamlı olarak, her vakit, her zaman.
d. 1/1/6, 2/1/c2/2

dā'ir *(Ar.)* … ile ilgili, âit, değgin, müteallik.
d. 1/1/c2,1/1/15, 1/2/s2,2/1/3, 4/5b/s16,9/1b/s12, 16/1b/s2/3, 16/1b/s6/3, 17/1a/c3/10, 18/1b/s4/2, 18/1b/s4/8, 19/7a/s4/2, 20/2a/c13/2,
21/12/s4/2, 21/5/s8, 21/6/s1, 21/7/c2/7, 21/8/s1/3, 4/7b/s14, 4/7b/s3, 4/9b/c8/3, 4/9b/s10

dā'ire *(Ar.)* 1.Büyük bir binanın bölündüğü kısımlardan her biri.
d.+ si 21/5/s13/2
d.+ sinde, 21/5/c10, 21/5/s10, 21/9/s6
d.+ sine 21/1/c2
2. Devlet işlerin yöneten kuruluşlar veya bunların bölümlerinin her biri.
d.+ sinde 19/10b/s3/5, 21/4/c
3.Devlet işlerinin yönetildiği bu kısımların içinde çalıştıkları bina ve odalar.
d.+ si ise 19/7a/s5
4.Bir yerde belli bir iş için ayrılmış bölüm.
d.+ de 21/1/c6/2

daḳīḳa *(Ar.)* Bir saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi.
d. 17/1b/c3/38
d.+ dan 11/2a/c2/7

dāmād *(Far.)* Bir aileye göre kızları veya kızları gibi olan bir yakınları ile evlenmiş olan erkek, güvey.
d.+ ı 4/4b/c6/9, 4/6a/c3, 4/8b/c17
d.+ ımıñ 4/3b/c11
d.+ ınıñ 4/8b/s16

dāne *(Far.)* Adet, miktar, tâne.
d.+ si 12/1a/s8, 19/12b/c8/4, 4/10a/c11

ḍarb *(Ar.)* 1. Dövme, vurma, vuruş.

ḍ. 10/1b/4, 18/1b/s4/4, 4/11a/c1/6, 5/s21, 5/s22, 8/1a/c23, 8/1b/s16
ḍ.u cerḥ 4/1b/c5/4
ḍ. u cerḥ itdigini 8/1a/s26
ḍ. u cerḥ itdikde 7/s8
ḍ. u cerḥ- iderek 7/c5/10
sebeb-i ḍ. u cerḥ-i misāfir-i merḳūm 8/1a/c25
ḍ.+ ı 8/1a/c26, 8/1a/s25
ḍ.+ ına 10/1a/s17
ḫīn-i ḍ.+ ında 10/1a/s23
ḍ.+ ından 8/1b/s13
2. Madenî para basma.
ḍ.+ ında 2/1/3
ḍarb it- vurmak, dövmek.
ḍ. itdigi 7/s6
ḍ. idecek 15/2b/s13
ḍ. itmediñiz mi 8/1b/s14
ḍ. itmiş 8/1a/c25/4, 8/1b/s12
ḍ. itmişsin 10/1a/s22
ḍ. idüp 8/1a/c22
ḍarb it- Madenî para basmak.
ḍ. itmek 1/2/s5
ḍarb olun- Vurulmak, dövülmek.
cerḥ ü ḍ. olunup 10/1a/s20

ḍarbiyye *(Ar.)* Darb ile ilgili, darba âit.
muʿāmele-i ḍ.+ de 18/1b/c4/2, 18/1b/s2, 18/1b/s4/5

daʿvā *(Ar.)* Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yahut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma.
d. 10/1a/s34/3
d.+ mı 15/2a/c6
daʿvā it- Mahkemeye vermek.
d. itdi 10/1a/s14
d. itdim 15/2a/c3/2
d. iden 15/2b/c19, 15/2b/s6, 9/1b/s22
d. iderim 13/c10/2
d. idersin 15/2a/s3
d. itmedi 10/1a/c34
d. itmiş 9/1b/s23

daʿvācı *(Ar.+Tr.)* Dâvâ eden, mahkemede dâvâ açan kimse, müddeî.
d.+ ları 10/1a/c31/2

daʿvet *(Ar.)* Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.
daʿvet olun- Çağrılmak.
d. olunduḳda 1/2/1

de Her çeşit ve her gramer şeklinde kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimeden ayrı yazılan takı.
d. 1/1/11, 1/1/15, 1/1/18, 1/1/c3/3, 1/2/c3/4, 1/2/c5, 11/1b/c2/4, 11/3a/1, 11/3a/2,
12/1a/c8, 12/2a/s3, 13/c13, 13/c4, 13/c9, 13/c9/3, 14/1a/s18/4, 14/1b/c3, 14/1b/s2, 15/1a/c21,
15/1b/c12, 15/1b/c13/3, 15/2b/s14, 15/3a/c14, 15/5b/c4, 15/5b/c4/4, 16/1a/c1/2, 16/1a/s15, 16/1a/s9/6, 16/1b/c17/20,
16/2a/s2/3, 17/1a/c3/8, 17/1b/c3/25, 17/1b/c3/44, 17/2a/c3, 17/2a/c3/6, 17/2b/c2, 17/2b/c5/10, 17/2b/c5/2, 17/3a/c2/5,
17/3a/c5/26, 17/3a/c5/28, 17/3b/c6/2, 17/3b/c7/3, 17/3b/c7/4, 17/4a/c1, 17/4a/s2/4, 18/1a/c4/4, 18/1a/c6/2, 18/1a/s3,
18/1b/c1/10, 18/1b/c1/4, 18/1b/c1/7, 18/1b/c3, 19/10a/c3, 19/10a/s5/4, 19/10b/s4/4, 19/11a/c2/5, 19/11a/c3/2, 19/11b/c1/2,
19/14a/5, 19/14a/9, 19/1a/c1, 19/3a/s2/2, 19/3b/c1/5, 19/3b/s2/4, 19/4a/c2/3, 19/4a/s5/5, 19/5a/c6/2, 19/5a/c6/4,
19/5b/c3/8, 19/6a/s3, 19/6b/c2/7, 19/7a/c5/3, 19/7a/s1,

19/8a/c2/10, 19/8b/c3/12, 19/8b/c3/6, 2/1/c2/2, 20/2b/s1/2,
21/1/c5, 21/1/c9, 21/10/c5/3, 21/10/s1/2, 21/13/c2/2, 21/13/s1/2, 21/13/s4/3, 21/13/s4/5, 21/14/c4/2, 21/3/s5,
21/4/c9/2, 21/4/s5, 21/5/c11, 21/5/c14, 21/5/c14/4, 21/5/c7/2, 21/5/s13/2, 21/6/c1/8, 21/7/c2/7, 21/7/c3/8,
21/8/c3/13, 21/9/c1/3, 21/9/c6/2, 21/9/s5, 3/1a/c4/2, 4/10a/c12, 4/10b/s4, 4/10b/s6, 4/10b/s7, 4/11a/c1/3,
4/1a/s9, 4/1b/c5/6, 4/1b/s3, 4/3b/c5/2, 4/3b/c9, 4/3b/s2, 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4, 4/4b/c6/5,
4/4b/c6/8, 4/5a/c11, 4/5a/s5/2, 4/5b/c12/2, 4/5b/c14, 4/5b/s11, 4/5b/s3, 4/6a/s17/2, 4/6a/s2/2, 4/6b/s2,
4/6b/s3/2, 4/6b/s7, 4/7a/c1, 4/7a/c3, 4/7b/c7/4, 4/7b/s6, 4/7b/s8, 4/8a/s12, 4/8b/c9, 4/8b/s19,
4/8b/s3, 4/9a/c9, 4/9a/s5, 4/9b/s2, 4/9b/s3, 7/c5/9, 8/1a/c10, 8/1a/c20, 8/1a/c25/4, 8/1a/s16,
8/1a/s18, 8/1a/s33, 8/1a/s37
nışfü'l-leyle d. 11/2a/c3

de- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.
d.- iyeceğiñ 4/2a/s24
d.- miş 12/2a/c11/8, 12/2a/c11/9
d.- miş 12/2a/c11/8
d.- rler 20/2a/s7
d.- rler 12/1a/c5, 20/2a/c7
d.- rsin 17/4a/s2/5, 18/1b/s4/9
d.- rsiñ 21/13/s2/2, 21/13/s4/6
d.- rsin 10/1a/s28
d.- señiz 4/6a/s17/2

debāġlan- (Ar.+Tr.) Deri terbiye edilmek, tabaklanmak, sepilenmek.
Debāġlanmış deri Terbiye edilmiş, tabakalanmış, sepilenmiş deri.
d.- mış 16/1b/s2, 16/1b/s6

defʿ *(Ar.)* Öteye itme.
defʿ it- Savmak, uzaklaştırmak.
d. idüp 21/6/c14/8

defʿa *(Ar.)* Kere, kez, sefer.
d. 10/1a/s23, 11/1a/c1/9, 17/1b/c3/23, 17/1b/s1, 17/3a/s2, 17/4a/s1/2, 19/10a/s2, 19/11a/s1, 19/12a/c1/2,
19/12a/s2, 19/13b/c2, 19/5a/c6/2, 19/5a/s1, 19/6a/c3/14, 19/7a/c5, 19/7a/c5/2, 19/9a/s1, 19/9b/c1, 21/3/c5/2,
21/4/c9, 21/8/c2/6, 4/2a/s18, 8/1b/s13
d.+ da 4/8b/c7

defʿaten *(Ar.)* Bir defada, birden.
d. 18/1a/c4/5

defātir *(Ar.)* Defterler.
d.+ iniñ 19/7a/s1/4

defter *(Far.< Yun.)* Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kâgıt destesi.
d. 19/10a/c6, 19/10a/s2/3, 19/10a/s6, 19/11a/c4/2, 19/1b/c1, 19/3a/c2, 19/3a/s2, 19/5b/c2/2, 19/5b/s3, 19/9a/s2/2
d.+ e 19/11b/c1/20, 19/11b/c1/23, 19/3a/c3/4, 19/3a/c3/9, 19/5b/c3/7, 19/8a/s1/2, 19/8b/c3/8
d.+ i 19/10a/c6/2, 19/11a/c4/3, 19/1a/c2/11, 19/2b/s33, 19/3a/c1/3, 19/4a/s5/2, 19/7a/c4/2, 19/7a/s4/2
d.+ i 19/3a/c1
d.+ imden 19/9b/c2/3
d.+ imi 19/9a/c2
d.+ iñ 19/5b/c2/3
d.+ inden 19/5a/c4/2, 19/7a/c4
d.+ ine 19/2b/c3/2, 19/5b/c3/5, 19/5b/c3/9, 19/8a/c1/2, 19/8a/s1/4
d.+ iñe 19/10b/s3/3
d.+ ini 19/8a/c3/4

d.+ leri 19/1b/s1, 19/1b/s1/2
d.+ lerine 19/13b/c3/2
d.+ lerini 19/1a/c2/10

defter eyle- Hesâbını tutmak, yazmak, kaydetmek.

ṣebt-i d. eylemek 19/1a/s2/2
ṣebt-i d. eyleyen 19/11a/s2

defter it- Hesâbını tutmak, yazmak, kaydetmek.

. d. ider idi 19/10a/s6, 19/10a/s6
d. daḫı merḳūm ider imiş 19/1a/c2/11
d. iderler idiler 19/11a/c4/2, 19/11a/c4/2
ṣebt-i d. itmezler miydiler 19/2b/s33

defter ṭut- Hesâbını yazmak, kaydetmek.

d. ṭutardı 19/10a/s2/3
d. +i kim ṭ.utardı 19/2b/s33, 19/7a/s4/2
d. ṭutdıġını 19/1b/c1
d. ṭutarlar 19/10a/c6
d. ṭutar mıydıñ 19/9a/s2/2

degil Cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.

d. 21/14/c6/2, 21/7/c2/4, 21/8/s1/7, 21/9/c3, 21/9/c4
d. idi 15/4b/c17, 20/1b/c6
d. idim 19/5a/c3/3, 21/2/c6
d. iken 4/5b/s3, 4/7a/c5
d. ise 4/5a/s5/2
d. miydi 21/14/s2/2
d. mi 19/10b/s2/2
d. mi idi 3/1a/s7
d. miydi 19/2b/s2, 21/14/s2
d. miydiler 21/14/s4/2
d. miydiñ 4/10a/s7
d.+ di 15/4a/c17
d.+ di 19/2a/c1/4, 20/1b/c6, 20/1b/c9, 4/9a/c15
d.+ dim 4/8a/c16
d.+ dir 15/3b/c21, 19/1a/c2/6, 21/10/c3, 21/13/c4/2, 4/1b/c8/2
d.+ dir 19/2a/c3/2, 19/2a/c4/2, 19/2a/c5/2, 21/5/c3
d.+ im 17/3a/c2/4, 17/4a/s1/3
d.+ im 10/1a/c8, 18/1b/c4/6
d.+ miş 4/6b/c1
d.+ miydiñiz 21/14/s4/3
d.+ se 21/13/c3

degin Bir işin sona erdiği zamânı ve yeri gösterir, -e kadar, -e dek.

d. 19/12a/c1/34, 19/5a/c1, 19/5a/s2, 19/6b/s3, 19/9b/c1/5, 19/9b/c2/13, 21/8/c3/15

degirmi Yuvarlak.

d. 20/1b/c3/2

degişdir- Giydiği şeyi çıkarıp başkasını giymek.

d.- digiñizi 21/9/s6
d.- dim 21/9/c6
d.- iyordum 21/5/c14
d.- mek 21/9/s6/2

degnek Elde taşınacak uzunluk ve incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak.

d. 16/1b/c17/6
d.+ ine 19/5b/c2/3
d.+ iyle 12/1a/c11/4

dehşet *(Ar.)* Korkunç bir şey veya bir tehlike karşısında insanın için kaplayan korku, telaş ve ürküntü.

dehşet it- Çok korkmak.

d. idecek 21/8/s1/7

delālet *(Ar.)* Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, alâmet olma.

delālet it- Yol göstermek, rehberlik ve aracılık etmek.

d. idiyor 21/6/s1/12

delik Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.

d.+ inden 13/c10, 13/c2, 21/7/c3/6

delīl *(Ar.)* Yol gösteren, kılavuz,

rehber.
d. 17/3b/c7/2

despot (Yun.) Ortodoks Rumların din başkanları.
d. 4/1a/c16/3, 4/7a/c6
d.+ 'dan 4/10a/s8

dil-berce *(Far.+Tr.)* Güzele yakın, güzel gibi, biraz alımlı, alımlı gibi.
d. 20/1b/c17

demin Biraz önce, az önce.
d. 21/7/c1, 4/1b/s6, 4/5a/s1

demincek Biraz önce, pek az önce, demin.
d. 4/4b/s8, 4/5a/s5, 4/6a/s9

denil- Adı verilmek, … diye isimlendirilmek.
d.- en 1/1/s3, 16/1a/c4, 19/8a/c3/2

deñiz Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, deryâ.
d.+ e 21/13/s4/3

der- *(Far.)* Başına geldiği kelimelere "-de- içinde" anlamı katarak zarflar yapar.
der-ʿaḳab Hemen, hemen arkasından, arkası sıra, akabinde.
d. 21/7/c3/6
der-bend Dar geçit boğaz.
d.-bend 4/6a/c21
d.-bendinde 4/3a/c10
der-bendāt (Far.) Derbentler, boğazlar, dar geçitler.
d. 4/7b/c6, 4/8b/c4
der-dest Tutma, ele geçirme, yakalama.
d.-dest 17/1b/c3/46
der-ḥāl O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin, süratle, acilen.
d.-ḥāl 17/3b/s6, 10/1a/c20/4, 7/c9, 8/1b/c2/4, 8/1b/s5
d.-ḥāl 1/1/13
der-ḫāṭır it- Hatırlamak, hatırına getirmek.
d.-ḫāṭır iderek 16/1b/c17/4
d.-ḫāṭır itsem 21/7/c1/6
der-kār Belli, âşikâr.
d.+ dır 21/10/s3/2
der-miyān buyur- Bildirmek, açıklamak.
d. miyān buyurmuşlar idi 21/8/c2/6
der-miyān eyle- Ortaya koymak, bildirmek, açıklamak.
d. miyān eylemişdir 17/4a/6
der-miyān it- Ortaya koymak, bildirmek, açıklamak.
d. miyān itdigiñiz 21/8/s1/4
der-miyān olun- Ortaya koyulmak, açıklanmak.
d. miyān olundıġı 21/8/s1
Der-Saʿādet "Saadet kapısı" anlamına gelen kelime Osmanlı döneminde İstanbul için kullanılmıştır.
D.-Saʿādet Posta-ḫāne 18/2a/c4/10
D.-Saʿādet'de 18/1a/c1/3
D.-Saʿādet'e 15/2a/c9/2, 17/1a/s3/3, 17/3b/s5, 18/1b/c1/11
D.-Saʿādetli 15/3a/c8
der-ziyāde Çok, fazla.
d.-ziyāde 4/1b/c8/2

dere *(Far.) 1.* Genellikle kışın akan küçük akar su.
d.+ niñ 15/2b/c6
2. İki dağ yamacı arasında kalan uzun çukur yer, vâdi.
d.+ de 15/2b/c18

derece *(Ar.)* Ölçü, miktar.
d.+ de 21/8/s1/7
d.+ de idi 21/3/s4

deri İnsan ve hayvan vücûdunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.
d. 16/1a/c1, 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/3, 16/2a/s4, 20/1b/c7/2

d.+ lerden 16/1a/c1/2
d.+ leri 16/1b/s2, 16/1b/s6
d.+ ye 16/1b/c2, 16/1b/c6

derūn *(Far.)* İç, içeri, dâhil.
d.+ unda 1/2/c3/3, 1/2/s4, 16/2a/6, 2/1/3, 2/1/s1, 21/3/c5, 21/8/c2/9
d.+ unda ise 19/6b/c2/7

derzī *(Far.)* Terzi kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
d. 1/1/16

devām *(Ar.)* Sürme, kesilmeme.
devām it- sürmek, kesilmemek.
d. idemez imiş 19/1a/s2/6

devlet *(Ar.)* Belli bir toprakta bir hükûmet idâresi altına teşkîlatlanmış bulunan bağımsız siyâsî topluluk, milletin hukûkî şahsiyet kazanmış şekli.
d. 19/4a/s4, 19/4a/s4/2, 2/1/s2, 4/3a/s3
devlet-i ʿAliyye Osmanlı Devleti.
D.-i ʿAliyye 20/1a/c1/2, 20/1a/c11/2, 20/1b/c6/2, 20/1b/c7/2, 20/1b/c9, 4/2a/s2, 4/3a/c3, 4/3a/s3, 4/4b/s3
tebaʿa-i D.-i ʿAliyye'denim 4/2a/c2, 4/4b/c3, 4/5b/c10
d.+ i 4/3b/s1

devletli *(Ar.+Tr.)* Osmanlı Devleti'nde vezir, müşir gibi büyük rütbe sahiplerine verilen unvan.
d.+ ye 21/8/c2

devr *(Ar.)* Olduğu gibi başkasına vermek.
devr eyle- Başka birine teslim etmek.
d. eyler idi. 19/9b/c2/4

di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek, ifâde etmek.
d.- di 10/1a/s14, 10/1a/s15, 11/2b/s3, 15/1b/c6/2, 15/3b/c1/2, 15/3b/c16, 15/3b/c20/3, 19/11b/c1/7, 19/4b/c1/2,
19/9b/c1/3, 4/3a/c18/5, 4/3b/s9, 4/4a/s8, 4/4b/c6/5, 7/s9, 8/1a/c16, 8/1a/s16, 8/1a/s18, 8/1a/s37,
8/1a/s38
d.- di 10/1a/c15, 11/1b/c2/5, 11/1b/c2/6, 3/1a/c9/3, 4/4a/c8, 8/1a/c18, 8/1a/c37
d.- di idi 19/9b/c1/5
d.- di ise 19/11b/c1/5
d.- digi 19/13a/c8/12, 19/13a/c8/9
d.- digim 15/1a/c17, 15/1b/c6/2, 16/1b/c17/7, 19/8b/c3/20, 20/3a/c1, 21/2/c2/4, 21/2/c5, 21/4/c4, 21/4/c9
d.- digimde 11/1b/c2/5, 19/11b/c1/4, 19/11b/c1/6, 19/9b/c1/4, 2/1/c3/8, 4/7a/c11/2
d.- digimden 19/11b/c1/15, 19/6b/c3/5
d.- digimiz 4/3b/s3
d.- digimizde 19/6a/c2/3
d.- digin 20/1b/s1
d.- digiñ 15/1a/s17, 15/1a/s3, 15/1b/s13, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 15/2a/s1, 16/2a/s2/2, 21/2/s7, 4/3b/s6
d.- diginde 11/2b/s3/2, 19/12a/c1/26, 19/6a/s2/3, 4/6a/s17
d.- diginden 16/1b/c17/22, 19/11b/c1/2, 19/12b/c8/4
d.- digini 21/13/s4/5, 4/9a/c5/2
d.- diginiñ 15/1a/s18, 15/2a/s2, 15/2a/s3, 15/2b/s15, 15/2b/s3, 4/10b/c4
d.- digiñiz 21/4/s9, 21/8/s1/6, 21/9/s1
d.- dik 15/2b/c16
d.- dikden 4/11a/c1/7
d.- diklerim 15/2b/c15/2
d.-diklerinde 16/1a/s9/2, 19/11b/c1/22, 19/12a/c1/27, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/35, 19/12a/c1/38, 19/1b/c3/7
d.- diklerinden 19/3b/c3/5,

19/12a/c2/3, 19/13b/c2/3
d.- diklerini 4/8b/c11
d.- diler 15/2b/c20, 15/3b/c1/3, 15/3b/c20, 15/3b/s20, 15/5b/c4/3, 4/9b/c2/2
d.- diler 12/2b/c3/2, 15/2b/c16/2
d.- dim 10/1a/c14/2, 11/1b/c2/6, 15/2b/c20, 15/3b/c20, 4/3a/c18/5
d.- dim 5/c12/2
d.- dim ise 2/1/c3/4
d.- dim isem 19/12a/c1/36
d.- diñ 19/3b/s2,19/3b/s3/2, 19/9b/s1/3, 4/5a/s1, 4/5a/s5, 4/6a/s10, 5/s12, 5/s13
d.- diñiz 4/5a/s11
d.- iyecegim 4/2a/c24
d.- iyeceginñ 4/7a/s6
d.- iyor 4/10a/s6, 4/8b/s15,4/10b/s6
d.- iyorlar 4/10a/s3, 4/4b/s12, 4/5b/s6, 4/8b/s21, 4/8b/s22, 4/9a/c16, 4/9a/s2
d.- iyorsun 4/2a/s15, 4/3b/s9/2, 4/6a/s9, 4/6b/s3
d.- iyorsuñ 12/2a/s6/2, 4/4b/s10, 4/4b/s12,12/2b/s5
d.- iyorsuñuz 4/4b/s9
d.- iyorum 4/5a/c1
d.- medi 4/9a/c6
d.- mek 19/10a/s5/2, 19/10b/s4/3, 4/1b/s8
d.- mekden 4/5a/c1
d.- mekle 17/2b/c5/7
d.- mekligiñ 15/2a/s1
d.- meleriyle 4/7b/c7/2
d.- mesi 15/1a/c17/2, 17/3a/c5/19, 17/3a/c5/26, 18/1a/c4/11
d.- mesinden 16/1b/c17/10
d.- mesini 4/3b/c10
d.- mesiyle 16/1b/c4/17, 17/3a/c5/18, 4/4b/c6/2, 4/7a/c11/2, 4/9a/c5/5
d.- mez 19/12a/c1/29
d.- miş 10/1a/s17, 16/1b/s7/2, 4/11a/c1, 4/6a/s17/2
d.- miş idim 19/1a/c2/6
d.- miş idiñ 15/2b/s16,15/2b/s16/2, 19/6b/s3/3, 4/10a/s12, 4/7a/s3
d.- miş ise 19/8b/c3/6, 4/7b/c7/4
d.- mişler 4/6b/c6
d.- mişler ise 15/5b/c4/4, 18/1b/c1/4
d.- mişsin 15/3a/s4/2
d.- mişsiñiz 16/1a/s9/2
d.- r idi 4/10a/c10/2
d.- rler 12/1a/s5, 21/2/c2/2
d.- rlerdi 20/1a/c3
d.- rsin 16/1a/s15, 16/2a/s4/4
d.- rsiñ 21/11/s1/3, 21/12/s1/4, 21/12/s3, 21/9/s3/2
d.- rsiñiz 21/10/s4/5, 21/9/s6/2
d.- rsiñiz 21/10/s1/4
d.- rsün 4/3b/s6
d.- rsün 4/3a/s4/2
d.- yecegim 14/1b/c2, 19/10b/c4/2, 19/7b/c2/2, 19/8a/c1/4, 19/9a/c2/d, 4/4b/c4
d.- yeceginñ 1/2/s8, 19/8b/s2/7, 4/10a/s12/2, 4/10b/s5, 4/1b/s6, 4/2b/s16
d.- yecegiñiz 14/1b/s2, 17/3b/s7/6
d.- yecegiz 14/1b/c4
d.- yecek idiñiz 14/1b/s5
d.- yeceksin 1/1/s3/2
d.- yeceksiñ 19/10b/s4/5, 19/8b/s1/5, 4/3b/s3/2
d.- yeceksiñ 19/4a/s4/6
d.- yelüm 19/7b/s1/5
d.- yerek 10/1a/c29/2, 10/1a/c34, 10/1a/s32, 10/1a/s34/2, 16/1b/c17/4, 16/1b/c17/5, 17/1b/c3/25, 17/3a/c5/27, 17/3a/c5/30,
17/4a/s2/4, 18/1a/c4/14, 18/1b/c1/8, 19/10b/s3/10, 19/1b/s3/3, 19/6a/c2/7, 19/6a/c2/8, 19/7b/c5/4, 19/8b/c3/20, 19/9a/c2/11/d,
19/9a/c2/5/d, 21/12/c4/2, 21/12/s4/5, 21/13/s4/4, 21/3/c5/2, 21/4/c4, 4/10b/c4/2, 4/11a/c1/3, 4/1b/c5/3, 4/4b/c6/9

d.- yerekden 21/5/c14/2
d.- yeyim 16/2a/c4
d.- yeyim 4/10b/c7
d.- yince 10/1a/c20/3
d.- yor 4/7a/s5
d.- yorlar 19/9a/c2//d
d.- yorlar 19/9a/c2/8/d
d.- yorsın 15/1b/s12, 15/1b/s5, 15/2a/s1/2, 15/2b/s14/2, 15/3a/s4, 15/3a/s5/3, 15/3b/s11, 15/3b/s15
d.- yorsun 19/1b/s1
d.- yup 15/3b/c1/3
d.-yüp 15/3b/c20/3, 16/1b/c4/5, 21/4/s9

dīger *(Far.)* Başka, öteki, öbür, sâir.
d. 12/1a/c13, 16/1a/c1/2, 16/1b/2, 16/2a/c4, 17/2b/c5/3, 17/3b/s7, 19/12b/c8/6, 19/9b/c2/4, 20/1a/c13/2,
21/10/s1/3, 21/7/s2/2, 21/9/c1/5, 4/10b/1, 4/10b/2, 4/10b/4, 4/11a/1, 4/1a/c20/2, 4/3a/c18/4, 4/5b/c12/2,
9/1b/s20
d.+ i 19/8b/s1/2
d.+ i 12/1a/c9, 17/3b/c2/2, 20/1a/c13/3, 20/2b/c8
d.+ ini 19/4b/c2/2, 19/6b/c2/2
d.+ leri 11/1a/c1/4
d.+ lerinden 21/10/c2
d.+ leriniñ 21/9/s1/3

Direkli iryal *(Tr.+İtal.)* Beş franklık gümüş Sicilya ve Sardunya parası.
D. 2/1/c6

dinil- 1. Adı verilmek, …. Diye isimlendirilmek.
d.- en 11/1b/1, 17/4a/c1, 20/2a/s11, 20/2a/s12
d.- ür 10/1a/c24
2. Anlatılmak, ifâde edilmek.
d.- erek 16/1b/c4/4

diñle- İşitmek için kulak vermek, isteyerek duymak
d.- meyüp 12/1a/c11/3
d.- mez iseñiz 4/7a/c11

dīvān *(Far.)* Büyük meclis, yüksek meclis.
d. 19/2a/c5/3, 19/2a/s3, 19/6b/c2/5
d.+ ıñ 19/4b/c2/6

divān-ḫāne (Far.) Eski türk evlerinde, saray ve konaklarda büyük sofa, salon.
Ferʿiyye Ḳaraġol-ḫānesiniñ-d.-ḫānesinde 21/13/s1

dīvār *(Far.)* Duvar kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.
d. 19/6b/c2/6
d.+ da 3/1a/c4
d.+ dan 3/1a/c4/2
d.+ ıñ 21/6/c1/5

diyü Diyerek, deyip, diye.
d. 1/1/10, 1/1/7, 1/1/c3, 1/1/s2/2, 11/1a/c1/6, 11/1a/c1/7, 11/1b/c2/4, 11/2a/c2/6, 12/1a/c11/11,
12/1a/c11/2, 12/1b/c11/3, 12/2a/c11/6, 13/c9/2, 14/1b/c3, 15/1a/c20, 15/1b/c5, 15/2b/s14/2, 15/3a/s5/2, 15/3b/c20/2,
15/3b/s16, 15/4a/c15, 15/4b/c12, 15/5b/c4, 16/1a/6, 16/1a/7, 16/1b/c17/23, 16/1b/c4/10, 16/1b/c4/18, 16/1b/c4/7,
17/1a/c3/3, 17/1b/c3/24, 17/2a/c3/5, 17/2b/c4/3, 17/3a/c2, 17/3a/c2/4, 17/3b/c4, 17/4a/s1/2, 17/4a/s1/6, 18/1a/c4/12,
18/1b/s4/7, 19/11a/c3/2, 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/20, 19/11b/c1/22, 19/11b/c1/8, 19/11b/c1/9, 19/12a/c1/29, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/39,
19/1b/c3/9, 19/3a/c1/5, 19/3b/c3/4, 19/3b/c3/6, 19/4a/c2/4, 19/6a/c2/4, 19/8b/c3/10, 19/8b/c3/14, 19/8b/c3/17, 19/8b/c3/9,
19/9a/c2/6, 19/9b/c1/3, 19/9b/c1/8, 2/1/c3/3, 2/1/c3/6, 2/1/c3/7, 21/12/c4, 21/12/c4/3, 21/3/c5/3, 21/8/c2/5,

21/8/c2/8, 3/1a/c4/2, 3/1b/c1/5, 4/11a/c1/3, 4/11a/c1/4, 4/1b/s4, 4/2b/c4, 4/2b/s4, 4/3a/c18/3, 4/3a/s14,
4/3b/c2, 4/3b/c4/2, 4/3b/c5/2, 4/3b/c7, 4/3b/s5, 4/3b/s9/2, 4/4a/s8, 4/4b/c6/6, 4/5a/c15/2, 4/5a/s9,
4/6a/c8, 4/6b/s6, 4/6b/s9/2, 4/7a/c11, 4/7a/c3, 4/7a/s6, 4/7b/c7/4, 4/7b/c7/5, 4/8b/c8, 4/9a/c5/3,
4/9b/c1/2, 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3, 5/c11/2, 8/1b/c2/3
orada mıdır d. 11/2b/s1/2

diz Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım.
d.+ i 3/1a/c4/4
d.+ inden 3/1b/c1/3
d.+ ine 3/1b/c1/5
d.+ lerine 21/7/s2/5

[dizdir-] Sıraya koydurmak, sıralatmak.
d. 4/5b/c7

doġ- Dünyaya gelmek, tevellüt etmek.
d.- duñ 20/1a/s11

dōlāb *(Far.)* İçine eşyâ, giyecek ve öteberi konmak üzere yapılmış raflı, çekmeceli, kapaklı mobilya, dolap.
d. 19/2a/s3

dolaş- Gezinmek, gidip gelmek.
d.- dıḳ 17/3a/c5/22
d.- ın 17/3a/c5/26

dost *(Far.)* Birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımda kendisine güvenilir kimse, enis.
d.+ larımdır 4/8b/c8

dög- Üst üste vurmak, darbetmek.
d.- di 16/1a/c9
d.- di 5/c11/2
d.- digim 4/7b/c7
d.- digini 10/1a/s28, 15/2b/s16/2, 8/1a/c38/2
d.- diler 15/2b/c16, 15/2b/c16/2, 15/3b/c20, 15/3b/c20/2
d.- dügi 12/2a/s4, 12/2b/s5/2
d.- düklerini 15/2b/c16
d.- düm 10/1a/c15
d.- ecek 15/1b/c14, 15/1b/c15, 15/1b/c16, 15/1b/s14, 15/1b/s16, 15/2b/c13, 15/2b/s13, 15/3b/s17
d.- ecek idi 15/1b/s15
d.- er iken 12/2a/c11/5
d.- erken 9/1b/s15
d.- medim 10/1a/c22, 10/1a/c28
d.- mek 15/1b/c13/2
d.- mesine 10/1a/sc16
d.- müş 5/s20, 9/1b/c13, 9/1b/s24
d.- müş 10/1a/c17/2, 12/2a/c4, 9/1b/c23
d.- müşler 15/2b/c15bu

dögül- Bir yerine vurulmak.
d.- digini 10/1a/c14, 12/1a/c11/5

dögüş- Birbirini dövmek, birbirine saldırıp boğuşmak.
d.- üp 12/1a/c11/7

dökül- Akıtılmak.
ḳan d.- müş 21/7/c3/7

dördünci Dort sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.
d.+ si 4/4b/s11

dört Üçten sonra, beşten önce gelen dayının adı.
d. 10/1a/c7, 15/2a/c12, 15/2b/s1, 15/2b/s14/2, 15/3a/c12, 15/4b/s7, 15/5a/c8/3, 17/2b/c5/5, 18/1b/c1/11,
19/12a/c2/3, 19/12b/c8/3, 19/12b/c8/5, 19/14a/2, 19/1a/c2/8, 19/8a/c2, 20/2b/c15, 20/2b/c9, 21/1/c5, 21/10/c5,

21/10/c5/3, 21/4/c2/3, 21/4/c3, 21/4/s5, 21/5/c7, 21/5/s12, 21/5/s5, 4/1a/c8, 4/2b/s16, 4/4b/c6/3,
4/4b/c6/6, 4/4b/c6/7, 4/4b/s7, 4/5a/s3, 4/5a/s4, 4/5a/s5, 4/5b/c12/2, 4/6a/s2, 4/6b/c8, 4/7a/c11/2,
4/7a/s3, 4/7b/c5, 5/c7, 8/1a/c15
d. mi idi 15/2b/c9, 15/3b/c8
d.+ den 15/1b/c6, 15/3a/s5/2
d.+ e 15/3a/s5
d.+ i 15/1a/c11, 15/1a/c12
d.+ i 4/5a/c5
d.+ imiz 17/3a/c5/22
d.+ ümüz 17/1b/c3/41

dört yüz Üç yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
d. 4/2a/c17

döşeme Tahta, mermer veya taş gibi çeşitli malzeme ile yapılmış taban örtüsü, zemîne yapılan kaplama.
d. 21/7/c3/6

döşet- İçine eşya koyup yerleştirmek, tefriş ettirmek.
d.- di 6/c11

döv- Üst üste vurmak, darbetmek.
d.- ecek 15/3b/s17

dūçār *(Far.)* Tutulmuş, uğramış, yakalanmış.
d. 19/7a/s5/2

duḫān *(Ar.)* Tütün.
d. 11/1b/c2/3, 11/2a/c2/9

duḫūl *(Ar.)* Girme, giriş, dâhil olma.
duḫūl eyle- Girmek.
d. eylediginde 3/1a/c14
duḫūl it- Girmek.
d. itmişler 21/6/c14/6, 21/7/c3/7

dūn *(Ar.)* Alçak, aşağı, aşağılık.
d. 21/9/c4

dūt *(Far.)* İki çenekliler sınıfının dutgiller familyasından, yaprakları ile ipek böceği beslenen, odunundan tarım aletleri, mobilya vb. şeyler yapılan, 1 ile 8-20 metre boyunda dayanıklı ağaç
d. 3/1a/c6

dur- Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak.
d.- duḳdan 4/3a/c11
d.- dum 4/3a/c10, 4/3a/c12
d.- duñ 4/3a/s12

duy- Öğrenmek, haber almak, işitmiş olmak.
d.- dıġı 15/5b/c4/6
d.- duḳ 15/3b/c20/4

dügün Evlenme veya sünnet dolayısıylayapılan şenlik, velîme, sûr.
d. 7/c5/6
d.+ i 8/1b/c2/2

dükkān *(Far.)* İçine perâkende öteberi satılan veya küçük îmalâtyapılan iş yeri.
d. 16/1a/2, 16/1a/c17/2, 16/1a/c8, 16/1a/s9/2, 16/1b/c17/20, 16/1b/c17/23, 16/1b/c17/5, 16/1b/c17/7, 16/1b/c4/15,
16/1b/c4/5, 16/1b/s2, 16/1b/s6, 16/2a/4, 16/2a/s1
d.+ a 16/1a/c10, 16/1a/c9, 16/1a/s9/11, 16/2a/s3, 16/2a/s4/2
d.+ dan 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2, 4/2a/c22
d.+ ı 14/1a/s10/2, 14/1a/s11, 14/1a/s4/2, 16/1a/7, 16/1b/c7
d.+ ı 14/1a/s10, 16/1a/c17/2, 16/1b/c4/2, 17/1a/c3/14
d.+ ım 3/1b/c1
d.+ ıma 16/1a/3
d.+ ımıñ 16/1a/3, 16/1a/c1
d.+ ıñ 14/1a/c10/2, 14/1a/s13, 16/1a/s9, 16/1b/c4/3, 16/1b/s1,

16/1b/s5, 16/2a/c3
d.+ ına 11/1b/c2/3, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/5, 11/2a/c2/8, 11/2b/s3, 16/1a/4, 16/1a/s17, 16/1b/c17/4, 16/1b/s4
d.+ ında 4/2a/c20
d.+ ından 11/2a/c2/6, 14/1a/2, 16/1b/s2, 16/1b/s6, 16/2a/s4, 19/7a/c3/5
d.+ ını 14/1a/s4, 16/1a/s8
d.+ ınıñ 14/1a/c4/2, 14/1a/s18/2

dülger *(Far.)* Yapıların kapı, pencere dışındaki kaba tahta ve ağaç işlerini yapan usta.
d. 19/10a/c2/3, 19/12a/c3, 19/12b/2, 19/13a/1, 19/14a/1, 19/1a/c2/11, 19/1b/s1, 19/1b/s3/3, 19/2b/1,
19/2b/c1/3, 19/2b/c1/4, 19/2b/s1/2, 19/2b/s4, 19/3a/c3, 19/5a/1, 19/5a/c5, 19/5a/c5/2, 19/5a/c5/3, 19/5a/s2,
19/6a/c1/6, 19/6b/1, 19/7b/c2/5, 19/7b/c2/9, 19/7b/c3, 19/7b/s1/4, 19/9b/c1/3, 19/9b/c2, 19/9b/s1/3, 4/1a/c10
d.+ ler 19/12a/c3/3

dülgerlik *(Far.+Tr.)* Dülgerin yaptığı iş, dülgerin zanâatı.
d. 4/1a/c4, 4/1b/c5/7
d.+dir 15/5a/c1

dün İçinde bulunulan günden bir önceki gün.
d. 16/1a/c17, 16/1a/s8, 16/1b/s4, 4/9a/c2/2

dünki *(Tr.+Far.)* İçinde bulunulan günden bir önceki güne âit.
d. 17/1a/c3/15, 4/6b/s9

dünyā *(Ar.)* Hayat.
dünyāya gel- Doğmak.
d.+ ya- geldi 20/1b/s1

dünyaca *(Ar. +Tr.)* Dünyada, hayatta.
d. 15/2a/s1/5

dürlü Çeşitli, muhtelif.
d. 19/6a/c2/11, 21/4/s10/2, 5/s18/2

düş- Bulunduğu yerden ayrılıp yukarıdan aşağıya doğru inmek, sukutetmek.
d.- di 12/2a/s6, 16/1b/c17/12, 16/1b/c17/13
d.- di 12/2a/c4/3
d.- di idi 16/1b/c17/14
d.- ene 21/4/c8
d.- meksizin 15/2a/c1
d.- memiş 15/1b/c12
d.- müş 18/1a/c4/6
d.- üp 18/1a/c4/9, 18/1b/c4/7, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8, 4/6a/c9

düşün- Zihninde bir şey canlandırmak, elde edilen bilgilere zihnî faaliyet uygulayarak düşünce meydan getirmek, fikretmek.
d. 4/1b/s3, 4/5a/s5/2, 4/7a/c3, 4/7b/s8
d.- medim 19/4a/c4/2
d.- meyerek 21/7/c3/9
d.- mez miydiñiz mi 19/4a/s4/4
d.- üp 4/7a/c3
d.- ür idiñiz 19/4a/s4/4

düvel *(Ar.),* Devletler.
d.-i sā'ire 4/4b/s3

düzce Girintisi çıkıntısı olmayan, müstevî.
d. 4/4b/c8

düzel- Düz hâle gelmek.
d.- mek 21/9/s4

düzine *(İtal.)* Aynı cinsten nesnelerin on iki tanesinin meydana getirdiği takım.

d. 19/12b/c8

E

ebniye *(Ar.)* Binâlar, yapılar.
e.+ niñ 19/8b/s2/2
e.+ sine 19/4a/s4/2

ecl *(Ar.)* Sebep.
li-e.i'l-murāfaʿa 18/1b/s3

ecnās *(Ar.)* Cinsler, nevîler, çeşitler, türlüler.
baʿż-ı e. 1/2/c6

ecvibe *(Ar.)* Sorulan şeylerin, söylenilen sözlerin karşılıkları, cevaplar.
e. 15/3a/2, 16/2a/6
e.+ sine 2/2/s1

edevāt *(Ar.)* Bir işi işlemeye vâsıta olan şeyler, âletler, avadanlık.
e.+ ı 19/9a/s1/2
e.+ ını 19/6a/c1/4
e.+ ınıñ 19/8a/c2/4
e.+ ıyla 19/6a/s1/2

edīb-āne *(Ar.+Tr.)* Edepli, terbiyeli, zarif, nâzik.
e. 21/8/c2/2

edil- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı fiil.
şehīd- e.- digi 21/7/c2/6

efendi *(Yun.)* 1. Eskiden saygı ifadesi olarak kullanılırdı.
e. 12/2a/c11/5, 18/1b/c1, 18/1b/c4/4, 18/2a/c4/10
Tıryal Ḫanım e. ḥażretleri 21/9/c1/3
e.-i mūmā-ileyhi 17/4a/s2/5
e.+ ler 17/3a/c5/21, 17/3a/c5/22
şeh-zādegān e.+ ler-ḥażretlerinden 21/5/s10
e.+ lere 17/1a/c3/12
e.+ lerim 4/10b/c4
e.+ m 13/c9, 19/7b/c5/4, 21/1/c7, 21/4/c3, 4/11a/c1, 4/1b/c4, 4/1b/c8, 4/6b/c15, 4/6b/c7, 4/8b/c21
e.+ m 4/9b/c5
e.+ miz 21/12/c4, 21/13/c3, 21/6/c1/6, 21/7/c3, 21/7/c3/3, 21/7/c3/6
cennet-mekān e.+ miz 21/13/c4
vālide sulṭān e.+ miz 21/13/c4, 21/7/c3/2, 21/9/c1/4
Sulṭān ʿAbdülʿazīz e.+ miz-ḥażretleri 21/6/c1
şevket-meʾāb- e.+ miz-ḥażretlerine 21/12/s4
Murād- e.+ miz- ḥażretleriniñ 21/5/c10
e.+ mize 21/12/c3, 21/12/s3, 4/4a/c10
vālide- sulṭān- e.+ mizi 21/9/c1/5
e.+ miziñ 21/5/c1, 21/10/c5, 21/5/c7/2, 21/6/c1/14, 21/6/c14/6, 21/7/c1, 21/7/c1/3, 21/7/c2, 21/7/c3/4, 21/7/c3/7
vālide sulṭān e.+ miziñ 21/8/c3/14, 21/9/c1, 21/9/c1/2
e.+ niñ 18/2a/c4/11
2. Erkek isimlerinden sonra bey yerine kullanılan unvan sözü.
Ādem E. 19/1a/1
Bekir E. 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/31, 17/1b/c3/35, 17/1b/c3/37, 17/2b/c5/9, 17/3a/c5/21, 17/3a/c5/24, 17/3a/c5/29, 17/3b/s7/3,
17/4a/s2, 17/4a/s2/2
Edīb E. 19/2b/1
Ḥaḳḳī E. 17/3b/c2/2
Ḥamdī E. 17/1a/s3/8, 17/1b/c3/20, 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/31, 17/1b/c3/38, 17/1b/s1, 17/2a/c3/3, 17/2b/c4, 17/3a/c1, 17/3a/s2, 17/3a/c4, 17/3a/c4/2, 17/3a/c5/20, 17/3a/c5/24, 17/3a/s3, 17/4a/3, 17/4a/4
Ḥüseyin E. 17/3b/c4
Ḥüseyn Ḥüsnī E. 17/1a/s3/8,

17/3b/c2/2
İbrāhīm E. 21/13/s2/2
Keyyālī E. 17/1b/c3/42, 17/2b/c5, 17/2b/s5
Muḥammed E. 19/10a/s7, 19/10b/s3/9, 19/11a/c4/6, 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/2, 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/23, 19/11b/s1, 19/12a/c1/28, 19/12a/c2, 19/12b/c3, 19/12b/c8/2, 19/13a/c4, 19/13b/c2/2, 19/13b/c5/3, 19/13b/s1, 19/13b/s2, 19/14a/1, 19/1b/c3, 19/1b/c3/4, 19/1b/c3/5, 19/1b/s1/3, 19/1b/s2, 19/1b/s3, 19/2a/s4, 19/3a/c1, 19/3a/c1/6, 19/3a/c3/3, 19/3a/c3/8, 19/3a/s2, 19/3b/s3, 19/4a/c1, 19/4a/c2/2, 19/4a/s4/2, 19/4a/s5/2, 19/4b/c1/5, 19/4b/c2/2, 19/4b/s1/2, 19/5b/c1yalñız, 19/5b/c2, 19/5b/c2/6, 19/5b/c3/2, 19/5b/c3/4, 19/5b/c3/7, 19/5b/s1/2, 19/6a/c1/3, 19/6a/c2, 19/6a/c2/3, 19/6a/s1, 19/6a/s3, 19/6b/c2, 19/9a/c2/5
Muḥammed Nāẓım E. 19/8b/c3/21
Muṣṭafā E. 17/1a/c3/14, 17/1b/c3/40
Necīb E. 21/6/2
ʿAlī E. 17/1a/c3/7, 21/5/c12
ʿĀrif E. 19/6b/s1, 19/7a/c5/3
ʿĀrif E. 19/4b/s3
ʿİzzet E. 21/1/c4
ʿOs̱mān E. 18/2a/c4/13
Ülfet E. 19/11a/c4/3, 19/11a/c4/6, 19/11a/s3, 19/1a/s2/2, 19/1a/c2, 19/2b/c2, 19/2b/s2, 19/3a/c1/4, 19/3a/c2/2, 19/3a/s2, 19/4b/c1, 19/4b/s1/3, 19/5a/s6, 19/5b/c2/2, 19/7a/c2, 19/7a/c5/3, 19/7a/s1/2, 19/7a/s3, 19/9a/c2/6/d, 19/9a/c2/8/d, 19/10a/c2, 19/11a/c2
Yusūf Āgāh E. 19/8b/c3/21
Zekī E. 19/9a/c2/11/d
Muḥammed E. mi 19/3b/s1/4
Bekir E.+ ’den 17/1b/c3/21
Muḥammed E.+ ’den 19/12a/c3, 19/13a/c8/8, 19/13b/c6/3/d, 19/14a/15, 19/14a/9
Rıżā E.+ ’den 17/2b/c2/3
Ülfet E.+ ’den 19/11a/c4/4
Muḥammed E.+ ’i 19/2b/c2/2
Muḥammed E.+ ’niñ 19/11a/s5, 19/13a/s3
Keyyālī-zāde Ḥamdī- E.+ niñ 17/3a/c1/3
Ḥamdī E.+ ’niñ 17/4a/5
Keyyālī-zāde Muṣṭafā- E.+ ’niñ 17/3a/c1
Muḥammed E.+ ’niñ 19/10a/c6/2, 19/10a/s4/3, 19/10b/s3/7, 19/10b/s3/8, 19/11a/c4, 19/11b/c1/11, 19/11b/c1/16, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/34, 19/12a/c1/39, 19/12a/c2/2, 19/12b/c6, 19/12b/s4, 19/12b/s7, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/7, 19/13a/s2/2, 19/13a/s6, 19/13b/c4, 19/13b/c6/d, 19/13b/s6, 19/14a/1, 19/14a/12, 19/14a/15, 19/14a/7, 19/1b/c2, 19/2a/c1/2, 19/2a/s1, 19/3a/s3, 19/3b/c3/5, 19/4a/c4, 19/4a/s1, 19/4a/s2, 19/4b/c2, 19/4b/c2/6, 19/5b/c3/3, 19/5b/s1, 19/5b/s3, 19/6a/c2/10, 19/6a/c2/6, 19/6a/s3/2, 19/6b/c2, 19/6b/c3, 19/9a/c2/4, 19/9b/c1, 19/9b/c1/5, 19/9b/c2/13, 19/9b/s1
Muḥammed Ḫulūsī E.+ ’niñ 19/7a/1
ʿĀrif E.+ ’niñ 19/8b/c3/15
ʿārif E.+ ’niñ 19/8b/c3/19
Ṣodiri Muḥammed E.+ ’niñ 19/6a/c1
Ülfet E.+ ’niñ 19/4b/c5, 19/4b/s1/3, 19/7b/s1
Ḥaḳḳī E.+ ’ye 17/3a/s2/2
Ḥamdī E.+ ’ye 17/1b/c3/33
ḳāʾim-maḳām- ʿĀrif- E.+ ’ye 19/7a/c5/2
Muḥammed E.+ ’ye 19/10a/c6, 19/11b/c1/20, 19/2b/c3/2, 19/3a/c1/4,

19/3a/c2, 19/3b/c3/5, 19/4a/s5/5, 19/4b/c1, 19/4b/s1/4,
19/5b/c1/4, 19/5b/c2/5, 19/9b/c1/6, 19/9b/c2/11
Muḥammedʿ Alī E.+ ’ye 18/1a/c4/9
ʿ Ārif E.+ ’ye 19/1a/c2/4
Ülfet E.+ ’ye 19/10a/c6/2, 19/3a/c1/2, 19/4a/s2/5, 19/5b/c2/2, 19/6a/s2, 19/7a/c4/3
E.+ ’yi 17/2a/c3/4
Keyyālī E.+ ’yi 17/1b/c3/45
Muḥammed E.+ ’yi 19/13a/c8/10, 19/1b/c3/10, 19/5a/c6/3
mūmā-ileyh Keyyālī-zāde Muṣṭafā- E.+ ’yi 17/3b/s7/2
Muṣṭafā E.+ ’yi 17/1b/c3/22
Ülfet- E.+ ’yi 19/4b/s1, 19/7a/c5/3
Ḥaḳḳī E.+ le 17/3a/c5/14, 17/3a/c5/31
Ḥaḳḳī E.+ ler 17/2a/c3/5, 17/2b/c2
Ḥamdī E.+ ler 17/3a/c5/20
Ḥüseyn Ḥüsnī- E.+ ler 17/2b/c4
İbrāhīm E.+ ler 21/13/s4/6
Ḥaḳḳī E.+ lere 17/4a/c1/2
Ḥaḳḳī E.+ lerin 17/3b/s7
Ḥaḳḳī E.+ lerle 17/4a/3
ʿ Abdülʿ azīz E.+ miz 21/6/c1/3
Bekir E.+ niñ 17/1b/c3/18
Ḥaḳḳī E.+ niñ 17/1a/2
Ḥalebli Ḥamdī E.+ niñ 17/3b/2
Ḥamdī- E.+ niñ 17/1b/c3/34
Ḥüseyn Ḥüsnī- E.+ niñ 17/2a/1
Keyyālī-zāde Muṣṭafā E.+ niñ 17/3b/s5
Keyyālī-zāde Muṣṭafā E.+ niñ 17/2a/s3, 17/2b/s1, 17/2b/s4
Muḥammed E.+ niñ 19/3b/s1
Muṣṭafā E.+ niñ 17/1a/c3/2, 17/1a/c3/9, 17/1a/s3/4, 17/1b/c3/21, 17/2a/c3, 17/2b/s2, 17/2b/c5/11, 17/3b/c6
Ḥaḳḳī E.+ ye 17/2b/c5/3
Ḥalebli Bekir E.+ ye 17/1a/c3/14, 17/3a/c5/15
Ḥamdī E.+ ye 17/2b/c1/3, 17/3a/c5/28
Muḥammed E.+ ye 19/6b/s3/4
Bekir E.+ yi 17/3a/c5/20
Muṣṭafā E.+ yi 17/3a/c5/16, 17/3a/c5/29

efrād *(Ar.)* Erler, er olan askerler, erat.
e. 21/5/c14/5

eger *(Far.)*Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet.
e. 1/2/c7, 11/2a/c2/6, 19/4a/s4/4, 21/14/c3/2

egerçi *(Far.)* Gerçi.
e. 15/2b/c14, 19/11b/c1/14, 19/1a/c2/5, 19/1b/c3/8, 19/7b/c2/13, 19/8b/c3/8

eglen- Kalmak, eğlenmek.
e.- dik 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/13
e.- dim 4/1a/c16/3
e.- diñ mi 4/8b/s8

eglenil- Hoşça vakit geçirilmek.
e.- di 21/4/c7

egleş- Durup vakit geçirmek, oyalanmak, eğlenmek.
e.- digimden 13/c7

egrek Sürülerin dinlendiği sulak ve gölgelik yer.
e.+ inden 15/4a/c15

ehālī *(Ar.)* Bir memlekette, bir kasabada, bir köyde, bir semtte veyâ mahallede yerleşip oturanlar, ahâli.
e.-i ḳaryeden 4/1b/c5/5
e.-i merḳūmeden 4/1b/c5/7
e.+ den 18/2a/c4/8
e.+ si 4/9b/c8/3
e.+ sinden 17/3b/c1, 3/1a/c2,

4/1b/c5/2
e.+ sınden 3/1a/2, 3/1a/3

eḥvāl *(Ar.)* Korkular, dehşetler.
e.+ imde 4/1a/c20
e.+ iñ 4/1b/s1

ehven *(Ar.)* Ucuz, hesaplı.
e.- i- behā 11/1a/c1/5

ekl *(Ar.)* Yeme.
ekl it- Yemek.
e. itdik 11/2a/c2/8

ekser *(?)* Çekiçle dövülerek yapılan demir çivi.
e. 16/1b/c1, 16/1b/c5

ekṣerī *(Ar.)* Çok, birçok, çoğu.
e. 17/2a/c3/7, 17/2b/c1
e.+ si 17/3b/c4/2

eksil- Eskisinden az duruma gelmek, azalmak, tenâkus etmek.
e.- miş idi ise 19/8a/c2/10

el Kolun, bilek mafsalından îtibâren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.
e.+ den 4/8b/s7
ele vir- Suçlu bir kimseyi haber verip yakalatmak, ihbar etmek.
e.+ e- virmemek 17/3b/s7/4, 2/1/c1/2
yakayı *ele ver-* Kaçmayarak ele geçmek, yakalanmak.
yaḳayı ele virdiñ.4/2a/s18
e.+ imde 12/2a/c4/3
e.+ imdedir 4/3b/c2
e.+imden 18/1a/c6/3,16/1b/c17/14
e.+ inde 12/1a/c11/3, 12/1a/c11/8, 15/1b/c6/3, 15/1b/c7, 15/1b/s7, 15/2b/s20, 16/1a/s9/4, 16/1b/c17/10, 16/1b/c17/15,
16/1b/c4/7, 19/13b/c5/2, 2/1/c3/5, 20/2a/c13/2
e.+ inden 15/1b/s9, 16/1b/c4/10
e.+ ine 19/11a/c4/6, 19/4a/s5/3
e.+ iñizde 21/10/s1/3, 21/7/s2/6
e.+ leri 4/7b/c7/2, 4/9a/s15
e.+ lerinde 16/1b/c17/9, 16/1b/c2, 16/1b/c6, 16/2a/s4/3
e.+ lerinden 4/2a/c14/2
el uzat- Uzanmak.
e. uzatmadığını 19/1b/c3/13
e. uzatmadım 19/1a/c2/7
el yazuları Elle yazılan ve herkese göre değişik bir karakter gösteren yazı.
e. yazuları 11/3a/2

el-ān *(Ar.)* Şimdi, şimdiki halde, şu anda.
e. 21/4/c9

el-bette *(Ar.)* Mutlaka, şüphesiz, muhakkak.
e. 18/1a/c4/14

elbise *(Ar.)* Çamaşır üstüne giyilen dış giyeceği, giysi, esvaplar, libaslar.
e. 17/1a/c3/15
e.+ si 12/1a/c13, 15/1b/c12
e.+ sinde 21/13/s4/2

el-ḥāletü hāẕihi *(Ar.)* Henüz, şimdi, hâlâ, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar.
e. 2/1/c1/3,19/8a/c1/8

el-ḥāṣıl *(Ar.)* Hâsılı, netice îtibârıyla, sözün kısası.
e. 12/1a/s14/2, 19/11a/c2/7

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayının adı.
e. 19/11b/c1/11, 19/7b/c2, 20/1a/c1/2, 20/1b/c7/3,4/9b/c4, 4/9b/c11
e.+ sinde 7/c5

elli beş Elli dörtten sonra gelen sayının adı.

e. 15/5a/c1, 19/8a/c2/7

elli beşinci Elli beş sayısının sıra sıfatı.
e. 21/1/c1

elli iki Elli birden sonra gelen sayının adı.
e. 15/4a/c8

ellişer Elli sayısının her birine elli veya her defasında elli tane anlamına gelen üleştirme şekli.
e. 15/4a/c5, 19/4b/c2/3

elli ṭoḳuz Elli sekizden sonra gelen sayının adı.
e. 15/3a/c7

elmalı çeşmeler Elma ağaçlarıyla çevrili çeşmeler.
elmalı ç. + iniñ 15/2b/c6, 15/3b/s5

el-yevm *(Ar.)* Bugün, bugünkü günde.
e. 21/9/s1/2

emāre *(Ar.)* Alâmet, nişan eser, ipucu belirti.
e. 17/3b/c7/2
e.+ leri 15/5a/c8/8

emel *(Ar.)* Gönülde yaşatılan ve gelecekte gerçekleşmesi istenen şey, istek, arzu.
emel it- İstemek.
e. itmiş 8/1a/c25/3

emīn *(Ar.)* Herhngi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanaat getirmiş bulunan.
e. midir 4/1a/s18
emīn ol- İnanmak, güvenmek.
e. olmamak 4/1a/c18

emniyet *(Ar.)* İnanma, güvenme, güven, îtimat.
ʿadem-i e.+ i 4/1b/s1
emniyet it- Güvenmek, inanmak.
e. idemem 21/10/c3
e. idüp 15/3a/c5

emr *(Ar.)* İş buyurma, buyruk, buyrultu.
e. 10/1a/c29/2, 17/2b/c5/13, 17/3b/s6, 21/1/c2, 21/2/c6, 21/7/c2/7, 21/7/s2/10
ḫilāf-ı e. 21/2/s6/2
e. ise 21/4/c8
e.-i muḥāfaẓa 21/14/c4
e.-i muḥāfaẓasında 5/c13
e.-i taḥlīfi 4/9a/3
e.-i taḥlīfi 4/10a/2
e.-i taḥlīfleri 4/7a/c6
e. ü muḥāfaẓasına 21/6/c1/10, 21/6/s1/6
e. ü tenbīh buyurulması 17/1a/c3/11
e. ü tenbīhāt virilmedi mi 21/2/s5
e.+ de 21/14/c3/2, 21/9/c3/2, 21/9/s4
e.+ e 21/7/s2/9, 21/8/s2/5
e.+ i 19/1a/s1/2, 21/14/c3
e.+ i 12/1a/c14/2, 19/1a/c1/3, 21/14/c7
e.+ iñ 21/2/s6/2, 21/4/s8
e.+ ine 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2
e.+ ini 21/7/c1/4, 21/9/c1/2
e.+ iyle 19/14a/15, 19/4b/c2, 19/4b/c2/7, 19/6b/c2, 21/12/c5, 21/12/s5, 4/8b/c12, 4/8b/c13
emr al- Bir kimsenin veya kuruluşun hükmü altına girmek, ondan talimat almak.
e. almadıḳça 21/14/c3
emr buyur- Bir işin yapılması kendisine kesin olarak bildirilmek.
e. buyurdılar 21/9/c1/3
emr eyle- Kesin olarak bildirmek, buyurmak.
e. eyledi 19/8b/c3/17
emr it- Kesin olarak bildirmek, buyurmak.
e. itdim 19/3b/c3/6

e. iderdi 19/13b/c2/3
e. iderek 19/8b/s1
e. itmemiş ise 19/14a/5
e. itmesiyle 17/1a/c3/12
e. itmiş idiñiz 4/7a/c3
e. idüp 4/5a/c4

emr olun- Kesin olarak bildirilmek, buyurulmak.
e. olundığı 17/1a/c3/8

emr vir- Buyurmak, emretmek.
e. virdiginde 19/10b/s3/10
e. virilmişdir 21/2/s6

emvāl *(Ar.)* Mülkler, maller, satın alınan şeyler.
e. 21/8/s1/3

eñ Başına geldiği sıfatın ifâde ettiği en üstün derecesinde olduğunu belirtir.
e. 15/4b/c9, 20/2b/c15, 20/2b/s1, 20/2b/s15, 21/12/c3, 21/12/c4, 21/8/c2/2, 4/2b/s16

endāḫt *(Far.)* Atma, silah atma, boşaltma.
endāḫt it- Silah atmak.
e. itdigini 3/1b/c1/3
e. itmiş 12/2a/s6/7
e. idüp 12/1a/c11/8, 3/1a/c14/2

endāḫt ol- Silah atılmak.
e. oldığını 3/1b/c1/2

enişte *(Far.)* Kız kardeş veya kadın akrabâlardan birinin kocası.
e.+ m 4/4a/c10
e.+ m idi 21/3/c6/2
e.+ mi 4/4a/c10
e.+ si 4/10b/5

enteresso *(İtal.)* Menfaat, istifade, kar, enterese.
e.+ si 19/4b/s5/6
e.+ sı 19/5b/s3/3

envāʿ *(Ar.)* Neviler, çeşitler, türler.
e.+ ı 19/9a/s2
e.+ ını 19/2b/s3/2

erkek Dişinin karşıtı cinsi, er.
e. 21/10/c5/2

erken Belirli bir zamandan önce, er.
e. 15/3b/c1/2
e.+ den 5/c17

ertesi Bir sonraki.
e. 11/2a/c2

esāmī *(Ar.)* İsimler, adlar.
e. 19/2b/s3
e.+ siyle 19/7a/s4

esāsen *(Ar.)* Esâsında, zâten, gerçekte, aslında.
e. 21/8/s1/9

esbaḳ *(Ar.)* Öncekinden önce olan, daha eski, bir makamda bir evvelkinden önce bulunmuş olan.
e. 19/6b/s1, 19/7a/c5

eṣḥāb *(Ar.)* Sâhipler, mâlik ve mutasarrıf olan.
e.+ ına 19/4b/s1/8, 19/5b/c2/7, 19/5b/s2/4, 19/6b/c3/5

esʾile *(Ar.)* Sorular, suallar.
e. 15/2a/2, 15/3a/2, 16/2a/6

esīr *(Ar.)* Tutsak.
e.+ lerden 4/2b/c10

eski Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan, kadim.
e. 19/12a/c3/3, 19/12b/c2, 19/13a/c8/11, 19/14a/5, 21/11/c1/2, 4/2a/s15
e.+ den 19/9b/c2/12

eskici Çeşitli eski eşyâ ve özellikle giyim eşyâsı alıp satan kimse.
e. 20/1a/c1

esliḥa *(Ar.)* Silâhlar.

e. 21/1/c6
e.+ mı 4/4a/c7
e.+ sı 4/6a/c1

eşmān *(Ar.)* Bedeller, kıymetler, değerler.
e.+ ı 19/14a/15, 19/2b/c4/2, 19/2b/s4/3, 19/5b/s2/2, 19/9b/c2/8
e.+ ına 19/14a/8
sā'ire-i e.+ ından 19/3a/c2/7
e.+ ını 19/12b/s3/2, 19/14a/10, 19/14a/14, 19/1b/s3/2, 19/4b/s1/6
e.+ ınıñ 19/1b/c3/2

esmer *(Ar.)* Teni buğday renkinde olan kimse.
e. 20/2a/c12, 20/2b/c13

esmerce *(Ar.+Tr.)* Esmere yakın, biraz esmer olan.
e. idi 20/1b/c3/3

eşnā *(Ar.)* Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.
e. yı rāhda 11/2a/c2/9, 11/2a/c3/2, 17/1b/c1/2
e. yı vāḳı'ada 21/10/s1
e.+ da 1/2/s4, 17/4a/s2/2,19/7b/s3, 21/3/c4, 21/6/c1/4
e.+ larında 21/7/c1/2
e.+ sında 1/1/s4, 11/1b/c2/3, 21/12/c3/3, 21/9/c1/3

eṣnāf *(Ar.)* Yaptıkları işlere göre sınıflaraayrılmış olan, kazançları sermâyeden ziyâde çalışmaya ve beden gücüne dayanan zanaatkârlara ve küçük ticâret sâhiplerine verilen ortak isim.
e.+ ından 20/1a/c13/2
e.+ ındanım 20/1a/c1

ester *(Far.)* Katır.
e. 4/10a/c10

eṣḫāṣ *(Ar.)* Adamlar, kişiler, kimseler.
e.-ı merḳūmeyi 1/1/17

eşit- 1. Haber almak, öğrenmek, işitmek.
e.- digi 4/10a/c6
şundan bundan e.- digime 4/8a/c20
e.- dik 4/6a/c11, 4/3a/s14
e.- diler mi 4/10a/s15
e.- dim 17/2a/c3/3, 17/2b/c2/4, 4/1b/c5/5, 4/1b/c7, 4/3b/c4/3, 4/7b/c5, 4/1b/c5/7, 4/7b/c4, 4/7b/c7/6, 4/8a/c12, 4/8a/c13, 4/8a/c8, 4/9a/c5/3, 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3
e.- diñ 4/1b/c7, 4/3b/s10, 4/6a/s17, 4/7b/s5, 4/8a/s13, 4/9a/s16, 4/9b/s1
e.- diñ mi 4/9b/s5, 4/7b/s8
e.- emedim 4/9b/c10
e.- ir 4/7b/c8
e.- medim 4/9b/c5, 17/2b/c2/2, 4/8a/c11, 4/8a/c19
e.- mediñ mi 4/7b/s4, 4/7b/s6, 4/8a/s11, 4/8a/s19, 4/8a/s20, 4/1b/c7
e.- memiş idim 4/7b/c4
e.- miş 4/10a/s11
e.- miş oldığını 4/1b/s7
e.- üp 4/7b/c11/5
2.Kulak yoluyla duymak, işitmek.
e.- digimden 3/1b/c1/2
e.- dik 15/1b/c5
e.- medim4/8b/c11
e.- üp 4/4b/c6/13, 4/8b/c20

eşkāl *(Ar.)* Biçimler, tarzlar, şekiller.
e. 17/3a/c1/3
e.+ i 20/1b/c17, 20/1b/s3, 20/2a/s12
e.+ ini 20/1a/s6
e.+ leri 20/1b/s17

eşḳıyā *(Ar.)* Haydut, soyguncu.
e. 4/1a/s9
e.+ dan 21/9/c3

eşyā *(Ar.)* Nesneler, mevcut olan şeyler, levâzım.
e. 1/1/5, 13/c9/3, 13/s4, 14/1a/2, 21/1/c6/3, 21/1/s6,

21/12/c1/2, 21/12/c4/3, 21/12/s2,
21/3/c5/9, 4/4b/c6/9, 8/1a/s28
ba’ż-ı e. 1/1/9
e.-yı mebḥūṣeyi 21/12/s1/3
e.-yı meẕkūreyi 1/2/c3/4
e.-yı nāriyye 21/1/c6
e.+ dır 14/1a/s10/3, 14/1a/s4/3
e.+ lar 13/s3, 21/3/c5/5
e.+ ları 11/2a/c2/6, 11/2b/s3, 13/c13/2, 13/c8, 13/c9/2
e.+ ların 21/6/c1/10
e.+ larını 11/2a/c2/5, 14/1a/c10/3, 21/12/c3/3, 21/7/c1/2, 21/8/c2/3
e.+ m 4/1a/c20
e.+ mı 1/1/c3/2
e.+ ñı 1/1/s2/2
e.+ nıñ 21/1/c5, 21/1/c6, 21/1/s6, 21/12/s1/2
e.+ ñız 21/3/c5/3
e.+ sı 2/1/c3/3, 21/14/s4
e.+ sını 1/1/10, 1/1/12, 11/2b/s3, 13/c13, 14/1a/c4/3, 14/1a/s10/2, 14/1a/s18/3, 14/1a/s4/2, 14/c1
e.+ sıyla 8/1a/c28/2
e.+ yı 1/1/14, 21/12/c1

etmek Ekmek.
e. mek 4/1b/c5/2, 4/2a/c8, 4/2a/s15, 4/6b/s11
e.+ megi 4/1b/c5/4
e.+ megini 4/9a/s2
e.+mekiñiz 4/1b/c5/3
e.+ meklerini 4/1b/c5/3

eṭrāf *(Ar.)* 1. Bir yere veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.
e.+ ında 15/1a/c15, 15/4a/s5, 4/1b/c8
2. Bir kimsenin devamlı ilişkide bulunduğu insanlar, çevre, muhit.
e. 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/14
e.+ ıñızda 15/3b/s5
e.+ ıya 4/5b/s12

ev Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikâmet edilen yer, konut, mesken, hâne.
e.+ de 15/1a/c16, 19/8b/c3/6, 8/1b/s14
e.+ den 16/1a/c11,16/1a/c12, 21/9/c6
e.+ e 1/1/9, 19/11b/c1/2, 8/1a/c18
e.+ i 19/4a/s2/2
e.+ i 19/9b/c1/2
e.+ idir 8/1a/s17
e.+ imce 19/8a/c2/6
e.+ imde 19/8a/c2/9, 4/2a/c7
e.+ imde idim 4/2b/c6, 4/3a/c6
e.+ ime 19/8a/c2/8, 19/8a/c3/3, 4/4b/c6/2, 4/7a/c11/2
e.+ imiñ 19/7b/c3/3
e.+ imizden 4/5a/c11/2
e.+ imize 5/c11
e.+ in 10/1a/c17, 8/1a/s30
e.+ iñ 16/1a/s5
e.+ iñ 8/1a/c28
e.+ inde 10/1a/c16, 19/11b/c1/13, 19/12a/c2/2, 19/12b/c6, 19/12b/s7, 19/13a/s3, 19/3a/c2/7, 19/3b/c1/5, 4/2b/s6,
4/3a/s7, 4/5a/c13, 4/5a/c18, 4/6a/c6, 4/8a/c9, 4/8b/c17, 4/8b/s17
e.+ inde idim 4/3b/c11
e.+ inde mi 21/4/c5/2, 4/2b/s7, 4/8a/s6, 4/8b/s17
e.+ inden 4/5b/s3, 4/5b/s4
e.+ ine 19/11b/c1/11, 19/11b/c1/3, 19/12b/s4, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/7, 19/13a/s2/2, 19/13b/c2/2, 19/13b/c4, 19/13b/c6/d,
19/13b/s2/2, 19/13b/s5, 19/13b/s6, 19/14a/5, 19/14a/9, 19/1b/c3/11, 19/3b/c3/5, 19/4a/s2/3, 19/4a/s4/3, 19/4a/s5/4,
19/5b/c3/2, 19/6a/c1/2, 19/6a/c2/6, 19/6a/c2/7, 4/3b/s1/2, 4/4a/c1, 4/4a/c8, 4/4a/s9, 4/4b/c6/3, 4/4b/c6/9,
4/4b/s7, 4/5a/c14, 4/5a/s3, 4/6a/c3, 4/6a/s2, 4/8a/c6, 4/8a/s7,

4/8a/s8, 4/8b/s16, 4/9b/c8
e.+ lere 10/1a/c32
e.+ lerine 4/3a/c17
e.+ limisin 12/1a/s4
e.+ liyim 12/1a/c4

evāsıṭ *(Ar.)* Ortalar, ortadakiler, ortada bulunanlar.
e.+ ında 2/1/c3/9

eved Evet.
e. 4/10a/c3, 4/1a/c13, 4/6a/c4, 4/6a/c5, 4/6a/c8, 4/7a/c2, 4/8a/c1, 4/8a/c15, 4/8b/c6

evet Cevap olarak kullanılan tasdik sözü.
e. 17/2b/c5, 17/3a/c2, 19/10a/c1, 19/10a/c2, 19/10b/c4, 19/11a/c1, 19/12b/c5, 19/13b/c2, 19/1b/c1,
19/2a/c3, 19/2a/c4, 19/2a/c5, 19/2b/c2, 19/3b/c1, 19/3b/c3/6, 19/4a/c3, 19/5a/c1, 19/9a/c1, 19/9a/c2,
20/1a/c2, 20/2a/c14, 20/2a/c3, 20/2a/c5, 20/2b/c2, 20/2b/c3, 20/2b/c6, 21/12/c4, 21/4/c7, 4/3a/c14,
4/3b/c2

evlād *(Ar.)* Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları, Türkçe'de müfred olarak kullanılır (oğul, kız; çocuk).
e. 20/2a/s5
e.-ı ʿArab'dan 17/1b/c3/29
e.+ ı 20/1a/s5, 20/1b/c4/2, 20/1b/s13, 20/1b/s4, 20/2b/c7, 20/2b/s7
e.+ ım 8/1a/c4
e.+ ları 20/1a/s13

evlen- Nikâh bağı ile birleşerek bir âile kurmak, teehhül etmek, tezevvüçetmek.
e.- di 20/1b/c11
e.- di mi 20/1b/s11
e.- digini 20/1a/s2/2
e.- miş idi 20/1a/s4

evli Evlenmiş bulunan, müteehhil.
e. 15/1a/s1, 15/2a/s9
e. midir 15/1a/s6
e. misin 12/1b/s8, 15/3a/s7, 15/4a/s8, 15/5a/s1
e. miydi 20/1a/s13
e.+ yim 15/2a/c9/2, 15/3a/c7, 15/4a/c8, 15/5a/c1
e.+ yim 15/5a/c10, 20/1a/c11/2, 20/1b/c7, 20/1b/c7/3

evrāḳ *(Ar.)* Kağıtlar.
e. 17/2b/c5, 17/3b/s3
e.+ ı 17/2b/s5

evvel *(Ar.)* 1. Karşılaştırma yoluyle bir yer, zaman veya oluşan bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunuanlatır.
e. 1/1/s1, 1/2/c6, 12/1a/c11/11, 12/1a/c14, 12/2b/s5/6, 14/1a/s18,
21/10/c5/2, 21/10/s4/2, 21/10/s5, 21/11/c1/3, 21/11/s1/2, 21/12/s2, 21/12/s4/4, 21/2/c2/3, 21/5/c1, 21/5/c1/2, 21/6/c1/11, 21/6/c1/13, 21/6/c1/14, 21/7/c1/3, 4/2a/c8, 4/5a/s11, 4/6b/s12, 4/8a/s9
e. mi 21/14/s7
e.+ den 8/1a/s28
2. Zaman bildiren kelimelerden ve zaman zarflarından sonra kullanıldığında şimdiki vakitle bahsedilen olayın oluşu arasında ne kadar vakit geçmiş olduğunu gösterir.
e. 17/3a/c5/16, 19/6b/s3/2, 19/5a/c3/2,
20/1a/c14, 20/1a/c7, 20/1a/s2, 20/1b/s16, 21/10/c5/4, 21/10/s4/2,
21/5/c1/2, 21/6/s1/9, 21/7/c1/3, 4/1a/s6, 4/3a/s6
e.+ i 4/1a/s4, 4/2b/s2, 4/8b/s2
3.İlk, ilk gelen, ilk olan, birinci.
e. 19/5a/c3/2,
keşf-i e. 19/5a/s4
Rebīʿü'l-e. 12/1a/2, 12/1b/2

Teşrīn-i e.+ den 4/3a/c8
e.+ i 19/1a/s1
Teşrīn-i e.+ iniñ 1/1/1, 2/1/1
e.+ isi 19/5a/c2/2

4.Eskiden, önceleri.
e. 19/3b/s2/3, 19/10b/s3/8
e.+ i 4/1a/s8
e.+ inden 4/5a/s2, 4/5b/s16, 4/6b/s14

evvelce *(Ar.+Tr.)* Daha evvel, önce.
e. 16/2a/c4, 17/1b/s1, 19/14a/14, 19/2a/c1/4, 21/5/s13, 21/6/s1/10, 21/7/c2/7, 21/8/c3/13

evvelen *(Ar.)* İlk önce, ilk olarak.
e. 15/1a/s19

evveli *(Ar.)* Evvelki, bir önceki.
e.+ si 15/4a/c3, 19/6b/s3/2
keşf-i e.+ si 19/5a/s3

evveliyyāt *(Ar.)* Bir işin daha önce geçmiş olan safhaları, evreleri.
e.+ ına 21/6/c14/7

evvelki *(Ar.+Far.)* Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e. 1/2/c1, 17/3a/c5/31, 21/10/s4/4, 21/10/s5/2, 21/4/s10, 21/9/s1/4, 4/2a/2, 4/2a/s8, 4/2b/c14,
4/5b/2, 4/6b/c16, 4/7a/6, 4/7b/2, 4/8b/c19, 4/8b/c7, 4/9a/c2/2, 4/9a/c6

evżāʿ *(Ar.)* Haller, vaziyetler, tavırlar, duruşlar, durumlar.
e.-ı ẓālim-āne 21/8/s2/2

ey Nidâ için ve nidâya cevap için kullanılır, "hey, yâhû, bana bak!" gibi mânâlara gelir.
e. 14/1b/s3, 15/2a/s8, 16/1b/s7, 16/2a/s2, 4/10a/s12

eyle- "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil.
beyān- e. 12/1a/s11, 12/1b/s11, 12/2a/s3/3, 12/2a/s4/3, 12/2b/s5/7, 15/2a/s9/2, 9/1b/s13
ifāde e. 4/1b/s5, 4/4b/s6/2, 4/5b/s12/2, 4/7a/s2, 4/7b/s3
izāle e. 4/6b/s3/2
ḳayd e. 19/9b/c1/8
taḳrīr e. 1/2/s6/2
taʿrīf e. 21/5/s4
çerḫ e.- di 7/c6/2
emr e.- di 19/8b/c3/17
firār e.- di 16/1b/c4/9
icrā e.- di 19/5a/s3/2
ifāde e.- di 4/1b/s7
meʾmūr e.- di 21/13/s3
naḳl ü ḥikāye e.- di 2/1/c3/2
neẓāret e.- di 19/2b/s2/2, 19/5a/s6
taḳsīm e.- di 19/6b/c3/6
taʿyīn e.- di 19/2b/c2/3
tenbīh e.- di 19/9b/s1/3
vefāt e.- di 12/1a/c12
vekīl e.- di 19/4b/s1/2
ẓuhūr e.- di 13/s12
ifāde e.- di 12/1a/c11/11, 12/1a/c14/2
inkār e.- di 11/2b/3
vażʿ e.- di 1/2/2
beyān e.- digi 12/2b/s5/3
ifāde e.- digi 4/5b/c12
mübāyaʿa e.- digi 19/14a/2
ṣarf e.- digi 19/4a/s4/3
sebḳ e.- digi 21/9/s1
tanẓīm e.- digi 19/5b/c3/7
taʿrīf e.- digi 4/3b/c6, 4/4b/c6/6
tenbīh e.- digi 19/14a/13, 19/6a/c2/7
teşettüt e.- digi 21/8/c3/17
beyān e.- digim 18/1b/c4/7, 19/9b/c1/8
münāzaʿa e.- digim 4/1a/c17
ʿarż e.- digim 21/12/c3, 21/7/c1
tereddüd e.- digim 21/4/c4
e.- digimde 17/3a/c2/2
intisāb e.- digimde 4/5a/c2
ʿavdet e.- digimde 4/4b/c6/2

su’āl e.- digimde 1/1/7, 19/12a/c1/32, 19/8b/c3/10, 3/1b/c1/3, 4/4b/c6/9
ifāde e.- digimden 12/2b/c5
menʿ e.- digimden 10/1a/c32
münāzaʿa e.- digimden 4/1a/c17
tenbīh e.- digimden 19/8b/c3/9
su’āl e.- digimizde 19/13a/c8/8
teslīm- e.- digimizde 19/3a/c2/2
bedʿ ü mübāşeret e.- digimizden 19/11b/c1
duḫūl e.- diginde 3/1a/c14
ifāde e.- diginde 12/2a/c11/6
su’āl e.- diginde 4/5a/c11/2
taʿarruż e.- diginden 4/1b/c5/3
tenbīh- e.- diginden 19/11b/c1/13, 19/6b/c3/3, 19/9a/c2/6, 19/9b/c1/8, 4/1a/c17/2
teşvīḳ e.- diginden 4/7b/c11/4
vefāt e.- diginden 20/1b/c16
beyān e.- digini 19/14a/14
dülgerlik e.- digini 4/1b/c5/7
efendi-i mümā-ileyhi ketm ü iḫfā e.- digini 17/4a/s2/5
iḳrār e.- digini 21/10/s5/2
ḳatl e.- digini 4/10b/c4/3
me’mūr e.- digini 21/13/c3
neẕāret e.- digini 19/11a/c3/2
neẕāret e.- digiñi 19/10b/s3/2
ʿafv e.- digini 4/2a/c19
ṣarf e.- digini 19/1b/c3/4, 19/4a/s2/2
sirḳat e.- digini 13/s8
teslīm e.- digini 19/4b/s5/7
tevkīl e.- digini 19/7b/s1/3
taʿahhüd e.- diginde 21/13/s1/2
neẕāret e.- digiñiñ 19/10a/s5
teslīm e.- diginiñ 19/4b/s1/5
ketm-i ḥaḳīḳat e.- digiñiz 21/6/s1
icrā e.- diginizi 21/12/s1/4
ġavġā e.- dik 19/6a/c2
ʿavdet e.- dik 4/9b/c3/2
sirḳat e.- dik 14/1b/c3
tekrār e.- dikde 19/14a/1, 19/14a/12, 19/14a/7
teẕkār e.- dikde 19/14a/14
e.- dikleri 4/11a/c1/5
icrā e.- dikleri 21/10/s1/2
taḫṣīṣ e.- dikleri 4/1b/c5/2
naḳl e.- diklerinde 19/10b/s2
iḳrār e.- diklerinden 21/8/s1/9
muḥāfaẓa e.- diklerinden 4/5b/c3
ʿavdet e.- diklerinden 4/6b/c17
teklīf e.- diklerinden 4/9a/c5/3
i’māl e.- diklerini 2/1/c3
ḳabūl e.- diklerini 4/10a/1
ʿafv e.- diklerini 4/1a/c20
vefāt e.- diklerini 4/1b/c5/5
ḥesāb e.- diler ise 19/8b/c3/11
ḥikāye e.- dim 1/1/16
inkār e.- dim 2/1/c1/2
istidlāl e.- dim 4/4b/c10/2
istiḫbār e.- dim 1/1/14
ʿavdet e.- dim 4/1a/c16/3
recā e.- dim 2/1/c3/6
refāḳat e.- dim 4/2a/c9
su’āl e.- dim 12/1a/c11/10
taḫmīn e.- dim 2/1/c2/2
vekīl e.- dim 19/4b/c1/2
beyān-ı ḥāl e.- dim 19/1a/c2/4
ifāde e.- dim 12/2b/c4
kesb-i münāsebet e.- dim 21/3/c6/3
teslīm e.- dim 21/3/c5/12
İstanbul’dan e.- diñ 2/1/s4
muḫālefet e.- diñiz 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2
ışrār e.- medigimden 2/1/c3/5
idḫāl e.- mege 19/8a/s3/3
e.- mek 19/1a/s2/2
taṣdīḳ e.- mekligim 19/9a/c2/10/d
teslīm e.- mekligimi 19/6b/c3/2
ḳaṭʿ e.- mesinden 21/8/c3/16
inkār e.- mesiyle 4/9b/c8
beyān e.- miş 21/12/s4/3
ġavġā e.- miş 19/7b/c2/8
iḳrār e.- miş 13/c13/2
inkār e.- miş 19/14a/16
ışrār e.- miş 11/3a/1

tenbīh e.- miş 2/1/c3/7
beyān e.- miş 12/2b/s5/6
ifāde e.- miş- idi 19/1b/c3/13
tenbīh e.- miş idi ise 19/4a/c2/3
beyān e.- miş ise 19/14a/9
muḫālefet e.- miş isek 4/4b/c6/5
inhā e.- miş oluyor 1/1/s3/2
neş'et e.- mişdir 1/1/c2/2
teẕkār e.- mişdir 19/14a/11
der- miyān e.- mişdir 17/4a/6
infiʿāl e.- mişdir 21/10/c2/2
ışrār e.- mişdir 19/14a/6
beyān e.- mişler 19/1b/s3/4
sirḳat e.- mişsin 14/1a/s4/2
idḫāl e.- mişsiñiz 19/8a/s3/2
d. eyler idi. 19/9b/c2/4
ifāde e.- r 16/1a/7
inkār e.- r 4/10a/s12
neẕāret e.- r 19/5b/s1/3
teslīm e.- r 19/5b/c2/5
ṣarf e.- r idik 19/12a/c1
ṣarf e.- r imiş 19/4a/s5/4
tebyīn e.- r ise 19/10a/s5/2
neẕāret e.- rdi 19/5a/c5/2
teslīm e.- rdi 19/3a/c2/6
idḫāl e.- rdi 19/6a/c1/7
iʿṭā e.- rdi 19/5b/c2/7
niyāz e.- rim 4/7a/c6/2
e.- yen 19/11a/s2/2
ʿarż e.- yeyim 21/12/c4/3
beyān e.- yüp 4/4b/c6/15

eylen- Bir yerde durmak, beklemek, kalmak, tevakkuf etmek, eğlenmek.
e.- dikden 2/1/c4

eylūl *(Ar.<Süry)* Yılın ağustos ve ekim ayları arasındaki 30 gün çeken dokuzuncu ayı, sonbahar aylarının ilki.
E. 15/1a/2, 15/2a/4, 15/2a/6, 15/3a/3, 15/4a/2, 15/4a/4, 15/4b/3Fī, 15/5a/1, 15/5a/4, 15/5a/6,
19/10a/1, 19/12a/2, 19/12b/2, 19/13a/2, 19/13b/2, 19/2b/1, 19/7a/1, 19/9a/2
şehr- E.+ 'ün 17/3a/c2/3
E.+ üñ 17/1a/c2,17/3a/c2/3

eyü Tam ve doğru bir şekilde.
e.+ süni 20/1a/c9

eyüce İyi bir şekilde**,** oldukça iyi.
e. 16/2a/c4, 2/1/c3/7, 20/3a/s1, 21/4/s7

eẕān *(Ar.)* Müslümanlara namaz vaktini bildirmek ve namaza çağırmak için müezzin tarafından genellikle minâreden yüksek sesle yapılan dâvet.
e. 6/c8

F

fā'ide *(Ar.)* İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi, Fayda.
f.+ si 4/10b/s7, 4/3b/s3/2
fā'ide vir- İyi tesir etmek, yaramak, yarar sağlamak
f. virmedi 4/10b/c3

faḳaṭ *(Ar.)* Zıt hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağalar, yalnız, ancak, lâkin, ama.
f. 1/1/c4, 10/1a/c16, 10/1a/c27, 11/1a/c2/2, 11/1b/c3, 11/2b/c1, 11/2b/c3, 13/c11, 15/1b/c13,
15/1b/c13/3, 15/1b/c16, 15/1b/c9, 15/2b/c11, 15/2b/c12, 15/2b/c21, 15/3a/s4, 15/3b/c15, 15/3b/c16, 15/3b/c21,
15/3b/c3, 15/4b/c12, 15/4b/c18, 16/1a/c10, 16/1a/c9, 17/1a/c3/10, 17/2b/c1, 17/2b/c5/11, 17/4a/c1/2, 19/12a/c1/2,
19/12a/c1/40, 19/12a/c3, 19/13a/c1, 19/13a/c2, 19/13b/c4, 19/3b/c1/4, 19/3b/c3/2, 19/5a/c4, 19/5a/c6, 19/7a/c3,
19/8a/c3/2, 19/9b/c2/2, 2/1/c3/4, 20/1a/c13/4, 20/1b/c3, 20/1b/c6, 20/2a/c10, 20/2a/c13, 20/2b/c4, 21/10/c2,
21/2/c1, 21/4/c5/2, 21/5/c3,

4/10a/c7, 4/10a/s12, 4/10a/s6, 4/10b/s10, 4/2a/s8, 4/2b/c13, 4/3a/c18/5,
4/3b/c1, 4/4b/c10, 4/4b/c12, 4/4b/c6/4, 4/4b/c7, 4/5a/c11, 4/5a/c11/3, 4/5a/c15, 4/5b/c12, 4/5b/c15,
4/6a/c2, 4/6b/c4, 4/6b/c6, 4/7b/c10, 4/7b/c6, 4/8a/c12, 4/8b/c10, 4/8b/c11, 4/8b/c14, 4/9a/c12,
6/c14, 6/c15, 6/c17, 7/c5/13, 9/1b/c11
ḥelāl iderim f. 4/7a/c6/2

faḳīr *(Ar.)* Zengin olmayan, parasız, yoksul, muhtaç.
f. 19/12a/c1/28

familya *(İtal.)* Aile.
f.+ ma 7/c5/5
f.+ mı 4/2a/c14/2
f.+ ñ 10/1a/s4
f.+ ñı 4/2a/s14

fark *(Ar.)* İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, farklılık.
f. 4/4b/c10/2, 4/5a/s1
f. görüldi 19/5a/s4/2
farḳ it- Ayırt etmek, seçmek.
f. idemedim 21/6/c1/7, 21/6/c1/8, 4/10b/c1, 4/4b/c10, 4/4b/c9
f. idemediñ 4/4b/s10
f. idemez 19/12a/c1/26
f. itmedim 4/4b/c10/2
f. itmediñiz 4/5a/s1

farḳ ol- Ayırt etmek.
f. oldığı 19/5a/c4/2
f. oldığını 19/5a/c4

faẓīletlü *(Ar.+Tr.)* Fazîlet sâhibi, fâzil, erdemli.
f. 17/1a/s3/4

faẓla *(Ar.)* Artık, ziyade, çok, artan.
f. 19/11b/c1/23, 19/8a/c1/2, 19/8b/c3/13, 21/1/c6/3
f.+ dan 19/3b/c1/6

felāket *(Ar.)* Musîbet, belâ, büyük dert, yıkım, büyük sıkıntılara sebep olan çok üzücü durum.
f.+ lere 4/10b/c8

fenā *(Ar.)* Hoşa gitmeyecek durumda olan, istenen ve gereken nitelikte bulunmayan, kötü, bet.
f. 15/4b/c18/2, 4/1a/s9, 4/1b/s1, 4/2a/c14, 4/9a/s6
f.+ ya 17/3b/s7/4, 19/12a/c1/38
fenā it- Kötü ve yanlış davranmış olmak.
f. iderim 4/3b/c2
fenā yap- "Döverim, canını yakarım" anlamında tehdit sözü.
f. yaparım 4/1b/s4

fenālıḳ *(Ar.+Tr.)* Kötü olma durumu, köülük.
f. 2/1/c1/2, 21/5/c1/2,
f.+ ları 21/5/c1/3
fenālıḳ yap- Zarar vermek, kötülük etmek.
f. yapdıñ mı 4/1a/s9
f. yapmadım 4/1a/s9
f.+ ı yapdıḳlarını 4/3b/c5/2

fener *(Yun.)* İçinde fitil, mum veya elektrik amdülü gibi bir ışık kaynağı bulunan, önü veya etrafı bu ışığı aksettirecek şeffaflıkta bir malzeme ile çevrili aydınlatma aracı.
f.+ ler 21/4/s6

ferāce *(Ar.)* Eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, gerdan altında kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerie benzer, geniş yakalı üst giyeceği.
f.+ si 21/9/c1/6
f.+ ye 21/13/s4

ferācesiz *(Ar.+Tr.)*Ferâce giymemiş.
f. 21/8/s2/2, 21/9/c1/6

ferdā *(Far.)* Ertesi gün, yarın.
f.+ sı 18/1a/c4/3, 19/11b/c1/2, 21/4/s11/2, 4/5a/c7, 4/5b/c1, 4/8b/c12, 4/5a/c15

ferīḳ *(Ar.)* Eskiden fırka kumandanlarına verilen unvan.
f. 21/14/c2, 21/14/s2

Ferʿiyye *(Ar.)* Fer'î kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli. İkinci dercede olan.
F. 21/1/c8
F.+ 'de idim 21/14/c5
F. Ḳaraġol-ḫānesi 21/13/s4/2
F. Ḳaraġol-ḫānesine 21/6/s1/9
F. Ḳaraġol-ḫānesiniñ divān-ḫānesinde 21/13/s1
F. Sarāyı'na 21/1/s6, 21/2/s2, 21/6/c1, 21/1/c3, 21/1/s7, 21/4/s1, 21/5/s5, 21/6/c1/9
F. Sarāyında 21/10/c5, 21/14/c1, 21/14/s1, 21/3/c4
F. Sarāyındaki 21/4/c9/2
F. Sarāyınıñ 21/4/s11/2, 21/5/s1, 21/5/c1, 21/5/s13, 21/6/s1/10, 21/6/s1/6

feryād *(Far.)* Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış, çığlık.
f. 21/9/s6
f.+ larını 21/5/c14/5

Fetvā *(Ar.)* Bir mesele hakkında şerîatın hükmünü anlamak için sorulan soruya müftü tarafından muhâtap zikredilmeden verilen cevap, sorunun şer'î cevâbı.
fetvā-penāhī Şeyhülislâmlık.
Maḳām-ı F.-Penāhī 17/3b/s5/2
F.-penāhīden 17/2b/s4/2
Maḳām-ı F.-Penāhīden 17/1a/c3/2
Bāb-ı F.-Penāhīle 17/2a/s3/2

fevt *(Ar.)* Ölüm, mevt.
fevt ol- Ölmek.
f. olan 15/2b/s13
f. olmuş 3/1a/c10
f. olmuşdur 16/1a/c6/2

feżāḥat *(Ar.)* Rezillik, edepsizlik, rüsvâlık.
f. 10/1a/s21

fiṭr *(Ar.)* Oruç açma, fıtır.
ʿīd-i f.+ ıñ 18/1a/s4

fī *(Ar.)* Harf-i tarif "el" almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara "-de, içinde" anlamı katarak zarflar yapan ek.
f. 1/2/4, 10/1a/2, 11/1a/2, 11/1b/1, 12/1a/2, 12/1b/2, 13/2, 15/1a/2, 15/2a/4,
15/2a/6, 15/3a/3, 15/4a/2, 15/4a/4, 15/5a/1, 15/5a/4, 15/5a/6, 15/5b/2, 16/1a/2, 16/2a/7,
17/1a/2, 17/2a/1, 17/2b/1, 17/2b/3, 17/3a/1, 17/4a/7, 18/1a/2, 18/2a/1, 19/10a/1, 19/12a/2,
19/13a/2, 19/13b/2, 19/1a/1, 19/2b/1, 19/7a/1, 19/9a/2, 21/12/2, 21/13/1, 21/2, 21/6/2,
4/10a/3, 4/10a/6, 4/10b/1, 4/10b/2, 4/10b/3, 4/10b/4, 4/10b/5, 4/11a/1, 4/1a/2, 4/1b/3,
4/1b/4, 4/2a/2, 4/3a/1, 4/4b/2, 4/5b/2, 4/6b/2, 4/7a/1, 4/7a/4, 4/7a/6, 4/7b/2,
4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2, 4/8b/1, 4/9a/2, 4/9b/1, 4/9b/3, 4/9b/4, 4/9b/6, 6/2, 7/2, 8/1a/2, 9/1b/2,
Fī'l-aṣl (Ar.) Aslında.
f.'l-aṣl 1/1/2, 17/1a/c1, 17/1a/s1/2, 17/3b/c1, 17/3b/s1, 18/1a/c1, 20/2a/c13, 20/2a/s13
kemā-fī's-sābıḳ (Ar.) Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi.

kemā f. 21/7/c2/3

fiʿl *(Ar.)* Olup gerçekleşmiş iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kısıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel.
f.-i cerḥ ü ḳatli 21/10/s1/2, 21/8/s1/8
f.-i şenīʿ 8/1a/c23

filān *(Ar.)* 1. Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler.
f. 17/2a/c3/5, 4/3b/c4, 4/9b/c6/2, 8/1a/c16
2. Bir şahıs veya nesneyi bildiren kelimelerden sonra ona benzer şeyleri ayrıca saymamak için kullanılır.
f. 15/3b/s12

firār *(Ar.)* Kaçma, kaçış.
f. 16/1b/c17/12
f.+ ımızda 4/6a/c11
f.+ ları 1/1/s1
firār eyle- Kaçmak.
f. eyledi 16/1b/c4/9
firār it- Kaçmak.
f. itdiginden 16/1b/c17/13, 16/1b/c17/16
f. iden 4/5b/c14, 4/6a/c10, 4/6b/c4, 4/7b/c11/4, 4/8b/c20
f. ideniñ 16/2a/s4/3
f. itmiş 17/1a/s3/3
f. itmişdir 1/1/12
f. idüp 16/1a/s9/5,16/1b/c4/11

fişenk *(Far.)* Fişek, Tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlara, atılmak için sürülen ve içinde barut bulunan bir kovan ile bu kovanın ucuna yerleştirilmiş mermiden oluşan cephane.
f. 4/1b/c5/2

foṭoġraf *(Fr.< Yun.)* Resim.
f.+ ları 21/3/c3/2

frank *(Fr.)* Fransız.
f. 3/1a/c11

franḳalıḳ *(Fr.+Tr.)* Frank değerinde olan.
f. 2/1/c6

fuḳarā *(Ar.)* Fakirler, yoksullar.
f. 19/12a/c1/27, 19/6a/c2/3

fürūḫt *(Far.)* Satma, satış.
fürūḫt it- Satmak.
f. idecekler 11/1a/c1/5

G

ġaddār-āne *(Ar.+Far.)* Gaddarca, merhametsizce, hâincesine, insafsızca.
muʿāmele-i ġ.+ den 21/8/s1/5
ġ.+ yi 21/8/s2/5
muʿāmelāt-ı ġ.+ yi 21/9/s1/2

ġalebelik *(Ar.+Tr.)* Çok sayıda insanın bir arada bulunmasından meydana gelen topluluk, kalabalık.
ġ. 4/9b/c10
ġ.+ i 21/6/c14/7

ġālibā *(Ar.)* Sağlam bir ihtimâle göre, öyle görünüyor ki, görünüşe göre, anlaşılan, zannediyorum ki.
ġ. 11/1a/c2/3, 15/4b/c18

ġaraż *(Ar.)* 1. Hedef, gaye, maksat, meyil, istek.
ġ. 17/3a/c2/5
mūcib-i ġ. 21/10/s3/2
2. Birine karşı beslenen kötü niyet, gizli düşmanlık, hınç, kin.
ġ. 21/10/s2

ġardiyan *(Fr.)* Hapishânede mahkûmlara bekçilik etmek ve yasalara uygun davranmalarını sağlamakla görevli kimse.
ġ. 19/11a/c3, 19/13b/c3, 19/2a/s3, 19/3a/c2/8, 19/5b/c1/2,

19/6b/c2/5, 19/8b/s1/4
ġ. mısıñ 19/10a/s1
ġ.+ ı 19/10a/1, 19/2b/c3
ġ.+ ım 19/10a/c1
ġ.+ lar 19/8a/c2/7

ġavġā *(Far.)* Kavga, şiddetli tartışma veya dövüşme, vuruşma.
ġ. 15/3b/c20/3
ġavġāeyle- Şiddetli tartışma veya dövüşmek.
ġ. eyledik 19/6a/c2
ġ. eylemiş 19/7b/c2/8
ġavġā it- Şiddetli tartışma veya dövüşmek.
ġ. kim itdi 15/3b/c20
ġ. itdiler 15/1b/c13/2, 15/2b/c15/2, 15/2b/s15
ġ. iderek 12/2b/s5/5
ġ. iderler iken 12/1a/c11/7
ġ. idiyor 15/2b/s15
ġ. itmiş 15/5a/c8
ġ. itmişler 15/4b/c12
ġ. itmişler midir itmemişler midir 15/2b/c14
ġ. idüp 15/2b/c14/2, 19/6a/s3
ġavġā ol- Şiddetli tartışma veya dövüşmek.
ġ. oldı mı 15/4b/s12

ġavġālaş- *(Far.+Tr.)* Birbiriyle kavga etmek.
ġ.- dığımızdan 11/2a/c1

ġayb *(Ar.)* Göz önünde olmayan, Gözle görülemeyen, gizli olan şey, hal ve keyfiyet.
ġayb it- Göz önünde olmamak.
ġ. itdim 21/3/c5/7

ġāyib *(Ar.)* Ortadan kalkan ve ne olduğu bilinmeyen şey veya kimse yitik, gâip.
ġ.+ de 1/1/c3/2

ġayr *(Ar.)* Başınageldiği Arapça sıfatlara olumsuzluk anlamı katarak Farsça usûlüyle çeşitli meydana getirir.
muʿāmele-i ġ.-i lāyıḳaya 21/8/c2

ġayrı *(Ar.)* 1. başka.
ġ. 19/14a/10, 19/3b/c2/4
ġ.+ sına 15/2b/s14/2
2. -den başka.
ġ. 3/1a/c8

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek.
g.- çe 21/6/c14/6
g.- di 4/5a/s8
g.- di mi 15/4b/s10
g.- diginden 4/5a/c7
g.- dik 15/3a/s4, 15/5a/c5
g.- dim 11/2b/c1, 15/3b/c1/3
berüye g.- dim 4/1a/c9
g.- diñ 11/2b/s1
g.- enleri 4/4b/c6/4
g.- erek 4/1a/c8
g. erken 16/1a/c17/2, 19/11b/c1/10
g.- mekde iken 17/3a/c5/15
g.- mez 21/5/c14/4
g.- üp 11/2b/c1, 15/1b/s16
2.Aşıp ilerisine gitmek.
g.- diginden 19/1a/c1, 19/2b/c1/5, 4/5a/c7
g.- dikden 19/11b/c1/8, 19/12a/c1/30
g.- mişdir 20/1b/c14
g.- üp 15/1a/c11, 19/1a/c2/4
3. Konuşulmak, söylenmek.
g.- di mi 4/5b/s16
geçen Bir evvelki, bir önceki.
g.- en 15/2a/s10, 15/3a/c11, 15/5a/c12, 17/1a/c3/10, 17/1a/c3/9, 17/2a/c3/3, 17/2b/c2/4, 17/2b/c5/11, 17/3a/c2/3,
17/3b/s7/3, 19/10a/s2, 19/11a/s1, 19/12a/s2, 19/12b/s5, 19/13a/s5, 19/13b/s4, 19/1a/s1, 19/5a/s1, 19/7a/s1,
19/9a/s1, 21/8/s1/2, 4/10b/s1,

4/1a/c11, 4/2a/c19, 4/2a/c5, 4/2a/s6, 4/2b/c12, 4/2b/c14, 4/3a/c8,
4/5a/c2, 4/7a/s3

geçende geçenlerde.
g.- ende 15/5b/c4/6, 4/3b/c13

geçenlerde Yakın bir geçmişte, yakında, geçende.
g.- enlerde 17/4a/s1/4, 4/3a/c18/4, 4/3b/c1, 4/3b/s1, 4/3b/s13

geçin- Birlikte yaşadığı kimselerle anlaşmak, uyuşmak.
g.- ürdi 20/2a/c3, 20/2b/c6

geçir- Bir yerden bir yere geçmesini sağlamak.
g.- iyor idik 15/3b/c1
g.- iyorsın 15/4a/c15

geçür- Geçirmek.
g.- digiñi 19/10b/s3/4
g.- diler mi 15/5a/s5
g.- mege 15/2b/c16/2
g.- üp 15/3b/s1
g.- ür iken 15/3b/s3

gel- 1. Uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesâfe katedip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak, ulaşmak.
g. 10/1a/c20/3, 11/1a/c1/5, 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16, 19/11b/c1/2, 19/12b/c8/4, 4/2b/s4, 4/7a/s4
g.- di 11/1a/c1/8, 12/2b/c3, 13/c12, 13/c9/3, 15/2b/c16, 15/2b/s19, 19/11b/c1/12, 19/12b/c1/3, 19/5a/c6/2,
19/5a/c6/3, 21/1/c2, 21/4/c3, 21/4/c7, 3/1a/c4, 4/4a/s1, 4/8a/s8, 5/c11, 6/s5, 6/s7,
6/s8, 6/s9, 8/1a/c17, 8/1a/s14, 8/1a/s16, 8/1a/s18, 9/1b/c23
dünyāya g.- di 20/1b/s1
g.- di 10/1a/c11, 10/1a/c29, 11/2a/c2/7, 4/4a/c1, 5/c11, 6/c8, 8/1a/c18, 8/1b/c2/3
g.- digi 10/1a/c20/3, 10/1a/s34, 19/13b/s3, 21/2/s1, 3/1a/c7, 4/10a/c6, 4/4b/c6/3, 6/s10,
6/s11, 8/1a/s35, 8/1b/s4
g.- digimde 16/1b/c4/2, 18/1a/c4/9, 18/2a/c4/9
g.- digimiz 1/1/13
g.- digimizde 4/7b/c4
g.- diginde 11/1a/c1/9, 11/1b/c3, 19/11a/c2/3, 19/9b/c1, 20/2b/c4, 4/2b/s3, 4/8b/c14, 4/9b/c2
g.- diginden 16/1a/s9/7, 4/2a/c14, 9/1b/s21
lāzım g.- diginden 2/1/c5
g.- digini 19/12b/c2, 19/1a/c2/7, 21/10/c5/2, 21/4/c9, 4/6a/c11
g.- diginiñ 15/1b/s16
g.- digiñiz 15/3a/s11
g.- dik 15/3a/c16, 15/4a/c11, 15/4a/c12, 15/4b/c16, 15/4b/c17, 15/5a/c3, 16/1b/c17/8, 4/5a/c15/2, 4/5b/c1/2
g.- dik 15/3a/c11, 15/5a/c12, 21/1/c2, 4/6a/c22
g.- dikden 19/14a/13, 6/s13, 8/1b/s7
g.- dikerini 21/10/s5, 21/6/c1/12
g.- dikleri 15/2b/s19, 15/2b/s20, 15/3b/s20, 21/2/c1
g.- diklerinde 4/7b/c7/2
g.- diklerini 21/10/c4, 21/10/c5/4, 21/10/s4/2, 21/11/c1/3
g.- diler 15/5b/s1, 19/13a/c3, 21/4/s1/2, 21/4/s2, 3/1a/c9/2, 4/6a/c3, 4/9b/s7
g.- diler 19/10b/s3, 8/1a/c20/2
g.- dim 12/2a/c3/2, 4/1a/c12, 4/1a/c8/2, 4/8a/c4
rāst g.- dim 17/2a/c3/4
g.- dim 12/2b/c3, 15/1a/c2, 18/1b/c1/11, 2/1/c4, 4/2a/c19, 4/8a/c3, 4/8b/c2
g.- diñ 10/1a/s5, 11/2b/s3/2, 15/1a/s2, 15/4a/s11, 2/1/s4, 4/1a/s12, 4/2a/s19, 4/4b/s4, 8/1a/s33,
9/1b/s6

g.- diñiz 15/1b/s18, 15/3a/s16, 15/4a/s12, 15/4a/s13, 15/4b/s16, 15/5a/s12, 15/5a/s3, 4/6a/s17
g.- ecegi 17/1b/c3/21
g.- eceginden 21/2/c6
lāzım g.- eceginden 21/3/s6/4
lāzım g.- ecegini 17/4a/4
lāzım g.- ecek 19/8a/s1bu
g.- ememiş 14/1b/s4
g.- en 1/2/c3/4, 10/1a/c12, 10/1a/c29/2, 15/2b/c6, 17/2b/c1/2, 17/2b/c5, 18/2a/s1, 19/10a/s5/3, 19/10b/s3/3,
19/11a/s2, 19/12b/c2, 19/12b/s2, 19/1a/s2/4, 19/1b/s1/3, 19/2a/s5, 19/2b/1, 19/3b/c1/4, 19/3b/s1/2, 19/4a/s5,
21/1/c6, 21/1/s6, 21/12/c1, 21/4/c9/2, 21/5/c7, 21/5/s5, 21/6/s1/6, 4/2a/c14, 4/7a/6, 5/s10,
8/1a/s17
lāzım g.- en 19/11a/s4, 19/11b/s1/2, 19/12a/c1/34, 19/12b/c8, 19/12b/s1, 19/13b/s4, 19/1b/c3/2, 19/1b/s3/2, 19/4a/s5/2,
19/6a/c1/3, 19/6a/c3/12, 19/6a/s1, 19/7a/c3/5, 19/7a/s1/3
g.- ene 19/9b/c1/5
g.- erek 12/2a/c6/7, 21/3/c5/2, 4/7a/c11/2
rāst g.- erek 16/1a/5
g.- iñ 4/4b/c6/2
g.- ince 19/11a/c4/3
g.- inceye 15/1b/s18, 15/4a/c6, 15/4b/s16
g.- iyorız 15/5a/c11
g.- iyorlar 4/7b/c7/2
g.- iyorsıñız 15/5a/s11
g.- iyorum 21/1/c1/3
g.- medigi 19/10b/c1/2, 21/1/c5
g.- mediginden 1/1/8, 19/1a/c2/4
g.- medigini 19/11b/c1/17
g.- mege 19/1a/c2/8
g.- mek 1/1/s1, 2/1/c5, 21/3/s6/2
gidüp g.- mekde 2/1/c2/2
g.- memiş idi 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9
g.- mesi 15/5a/c8/5, 17/1b/c3/18
g.- mesini 15/2a/s1/4
g.- mesiniñ 3/1a/s6
g.- mesün 14/1b/c4
g.- meyen 18/1a/c4/2
rāst g.- meyüp 4/2a/c22
g.- mez 16/1b/c17/4, 21/1/c5/2
g.- mez 20/1b/c17
g.- mez idi 19/10a/c2/2
lāzım g.- mez miydi 19/9a/c2/9/d
g.- mezdi 19/7a/c5
g.- miş 10/1a/c10, 12/1a/c11/6, 12/2a/c4/2, 13/c13, 14/1a/9, 14/1b/c4, 17/2b/s5, 18/1a/c4/7, 19/6b/c3/6,
5/s11, 6/c16, 7/s5, 8/1a/c16
rāst g.- miş 3/1b/c1/5
g.- miş 12/2a/c11/9, 5/c9/2
g.- miş idi 19/2a/s2/3, 21/9/c6, 3/1a/c6, 4/6b/c17
g.- miş ise 18/1b/c3, 19/5a/c6/2
g.- miş isem 17/1b/c3/44, 18/1a/c4/4
g.- miş miydi 19/1a/s1/3
g.- mişdi 19/1a/c1/3
lāzım g.- mişdir 1/1/c3/2
lāzım g.- mişdir 4/3a/2, 4/4a/1, 4/4a/2, 4/4a/3, 4/4a/4
g.- mişler 15/5b/c1
rāst g.- mişler 16/1a/s9
g.- mişler idi 4/3b/c9
g.- mişler ise 21/5/c7/2
g.- miyor 21/4/c11
g.- miyor 19/2a/c2, 21/4/c6
g.- se 21/5/s1/2
g.- sün 16/1a/c15, 4/7a/c1
g.- sünler 14/1b/c2
g.- üp 11/1a/c1, 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/3, 11/1a/c1/8, 11/1b/c2/7, 11/1b/s2, 12/2a/c11/5, 12/2a/s3, 14/1b/s2,
15/2b/c20, 15/3b/c18, 15/3b/c20, 15/3b/s18, 15/5b/c4, 16/1a/3, 16/1b/c17/6, 17/1b/c3/20,

17/1b/c3/43, 17/3a/c5/25,
18/1b/c1, 19/1b/c3/5, 19/2a/c3/14, 19/2b/c2, 19/2b/s2/2, 19/4a/s3, 19/5a/c6, 19/5a/s6, 21/12/c3/3, 21/13/c2, 21/4/c10,
21/4/s5, 21/4/s9, 21/9/s3/2, 4/10a/c12, 4/10a/s12, 4/1a/c17/2, 4/1b/c5/4, 4/2a/c18, 4/2a/c24, 4/2a/s24,
4/3a/c11, 4/3a/c18/2, 4/3a/s4/2, 4/3b/s3/2, 4/5a/c15/2, 4/6a/c21, 4/7a/c11/2, 4/7a/s6, 4/7b/c14, 4/8a/c17,
4/8a/c8, 4/8a/s4, 4/8a/s9, 4/8b/s16, 4/9b/c6/2, 7/c5/12, 7/c9, 8/1a/c12, 8/1a/c13
rāst g.- üp 16/1b/c4/15
g.- ür 15/4b/c19, 16/1a/s15, 17/3a/c5/18, 19/10a/c2/2, 19/10b/c4, 19/10b/s4/2, 19/12a/c1, 19/13b/c3/2, 19/1a/c1/2, 19/3b/s2/4, 19/7a/c2, 19/7b/c2/2, 19/8b/s2/6, 19/9b/c2/3, 21/14/c2/2, 21/2/c3/2, 21/2/s8, 6/c14
lāzım g.- ür 19/9a/c2/11/d
żarar g.- ür 17/4a/s1/5
g.- ür 19/4a/c3
lāzım g.- ür 21/5/c2, 21/9/c3/3, 4/10b/s8
lāzım g.- ür idi 12/2a/s6/4, 12/2a/s6/6, 21/2/s4/2
g.- ür idik 15/1b/c18
g.- ür iken 15/4b/s19
ḳarşu g.- ür imiş 16/1b/c4/11
g.- ür ise 19/10b/c1, 19/5a/c6/4, 21/1/c5
lāzım g.- ür ise 19/5b/c2/6
g.- ür miydi 21/1/s5
g.- ür mi 21/7/s1
lāzım g.- ür miydi 19/7a/s5/5
g.- ürdi 19/11a/c2/2, 19/5b/s3
lāzım g.- ürdi 19/4b/s1/7
g.- ürdi 11/1a/c1/2, 19/1a/c2/8
g.- ürdüm 4/4b/c6/5
g.- ürler 21/4/c9/3
g.- ürmüş 4/8a/s9
2. Duyulmak.
g.- digi 15/5b/c4/5
3. Ele almak, üzerinde durmak.
g.- ince 19/14a/4
4.Çatmak, girmek, erişmek, başlamak.
g.- inceye 17/1a/c3/9, 17/3b/s6/2

gelebil- Gelme ihtimali veya imkanı bulunmak.
g.- iyordı 19/11a/c2/3

geliş Gelmek işi, vusul.
g.+ imde 4/1a/c16/3

gelivir- Ansızın çabucak veya kısa sürede gelmek.
g.- di 21/4/c4/2

genç Hayâtın çocuklukla orta yaşlılık arasındaki döneminde bulunan.
g. 1/1/9
g.+ den 21/2/c2/2, 21/2/c2/4, 21/4/c4

gerçi *(Far.)* Aslında, filvâki
g. 17/2b/c5/5, 17/4a/c1, 18/1a/c6/2, 19/1b/c3/11

gerek 1. Kelimeleri, kelime öbeklerini, görevdeş ögeleri birleştirme, eşitlik, istenileni seçme vb. anlamlar katarak bağlayan kelime.
g. 1/1/s3, 16/2a/s4/2, 16/2a/s4/3, 17/4a/c1/2, 17/4a/c1/3, 18/1b/s2, 18/1b/s2/2, 19/12b/s3, 19/12b/s3/2,
19/13b/c6/d, 19/1b/c3/2, 19/1b/c3/3, 19/1b/s3, 19/2b/s4/2, 19/4a/c4, 19/4a/c4/2, 19/5b/c3/5, 19/5b/c3/6, 21/3/c5/11,
21/7/c1/2, 21/7/c1/5, 21/9/s3, 8/1b/s14
2. Lâzım.
g.+ dir 4/2a/c24

gerek- Gerekli olmak, lâzım gelmek, icâp etmek, iktizâ etmek.
g.- digi 4/6a/s2/2

gerü Arkada bulunan taraf, arka taraf, geri.

g.+ ye 21/6/c1/5

getirtil- Gelmesini sağlamak.

g.- mek 15/5a/c10

getür- Bulunulan yere gelmesine sağlamak, gelmesine sebep olmak, gitirmek.

g.- meyerek 21/7/c3/9

g.- üp 18/2a/c4/13

geydir- Giyme işini yaptırmak, giydirmek.

g.- ir iken 12/1a/c13

geyin- Üstüne elbise vb. şeyler giymek, kendi kendini giydirmek, giyinmek.

g.- mem 21/9/c6

gez- Olmak, bulunmak, dolaşmak.

g.- digiñi 4/1a/s16

g.- dim 4/2a/c5, 4/2b/c12

g.- diñ 4/1a/s15

g.- en 20/2b/c4

g.- er 16/1a/c17

g.- er iken 16/1b/c4

g.- erek 4/5a/c8

g.- iyor 17/3a/c2

g.- iyorduḳ 4/2a/c12

g.- iyordum 4/1b/c8/2, 4/2a/s15

g.- iyordum 4/2b/c15

g.- iyorduñ 4/2a/s4

g.- meden 8/1b/c11

g.- mediñiz mi 4/2b/s12

gezici Gezgin.

g. 16/1a/c14

gezin- Belirli bir çevre içinde gezip durmak.

g.- iyor 21/6/c1/2

gibi 1. Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g. 19/5a/s2, 19/8a/s2, 21/3/s6/4,
21/8/c2, 21/8/s2/3, 21/9/c4,
4/6b/s8, 4/8b/s10, 4/9b/c1, 4/9b/c3,

g. idi 20/3a/c1, 4/8b/c21

g.+ ler 21/3/c5/4

2. O anda, tam o sırada hemen arkasından.

g. 11/2a/c3/3, 16/1a/s15, 16/1b/c17/12, 16/1b/c17/5, 17/2b/c5/4, 17/3b/s7/3, 17/4a/s1/4, 18/1a/c4/7,
18/2a/c4/9, 19/14a/13, 19/3a/c1/5, 19/5b/c2/5, 19/5b/c3/11, 19/6b/c2/3, 19/6b/c3/4, 19/7b/s1/4,
19/8a/s1/3, 21/10/s3, 21/12/s4/3, 21/3/s6/2, 21/5/c1/2, 21/6/c1/14, 21/6/s1/3, 21/7/c1,
21/7/c1/4, 21/8/c3/14, 21/8/s1/6, 21/8/s2/5, 21/9/c1/6, 21/9/c2, 21/9/s1/3,
4/10a/c6, 4/5b/s3, 4/6b/s15, 4/9b/c1

3.İmişçesine, benzer biçimde.

g. 16/1b/c1, 19/3b/s2/3,
3/1a/c12, 4/6b/s15, 4/6b/s8, 4/7b/c8, 7/c5/5

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman, gece.

g. 1/1/17, 1/1/c4, 1/2/s1, 10/1a/c8, 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/7, 11/2a/c2/11, 13/c2, 13/c9,
13/c9/2, 14/1a/c10/2, 14/1a/c11, 15/1a/c11, 15/2b/c15bu, 15/2b/s16, 15/2b/s7, 15/2b/s8o, 15/3a/s17, 15/3a/s3,
15/3b/s12, 15/3b/s14, 15/3b/s6, 15/4b/s10, 15/4b/s13, 15/4b/s14, 15/4b/s6, 15/4b/s8, 15/5b/c4/5, 15/5b/s2,
16/1a/4, 16/1a/c17, 16/1a/s8, 16/1b/c4/16, 16/1b/s4, 16/1b/s6, 18/1a/c4/5, 19/2b/c3, 19/5b/c1/4, 19/5b/c2,
21/4/c5/2, 21/4/s5/2, 21/4/s6, 4/10b/s3, 4/1a/c16, 4/4a/c6,

4/4b/c6/13, 4/4b/c9, 4/5a/c15, 4/5a/c7, 4/5a/c8, 4/5a/s15, 4/5a/s6, 4/5b/c1, 4/6a/c3, 4/8b/c8, 4/8b/c9/2, 4/8b/s11, 8/1a/c14
ferdāsı- g. 4/5a/c15
g. mi 13/s2, 14/1a/s11, 15/1a/s11
g.+ de 10/1a/s9
g.+ leri 16/1a/c17/3
g.+ si 15/2a/s10, 15/2a/s12, 15/5b/s3, 19/1a/c2/6, 21/1/c2
g.+ si mi 19/2b/s4/3, 19/5b/s2/2
g.+ ye 21/1/c9

giceleyin Gece.
g. 14/1a/c4/2

gidil- Gitmek işi yapılmak.
g.- di 8/1b/c5
g.- di mi 8/1b/s5
g.- mişdir 4/4b/c6/10

gidiş Gitme işi.
g.+ imizden 4/8b/c19
g.+ inde 4/8a/s3

gir- Geçmek, varmak, dâhil olmak, duhul etmek.
g.- di 21/2/c2/5
g.- digimde 18/2a/c4/8
g.- digimizi 16/1a/c10
g.- digini 16/1a/s17, 16/1a/s9/11, 16/2a/s4/2, 19/7a/c5, 21/11/c1
g.- diklerini 2/1/c3/2, 21/2/c2/4
g.- dim 13/c2
g.- diñ 13/s2, 13/s7, 16/2a/s3
g.- diñiz 16/1a/s8
g.- emez idi 21/2/c5
g.- en 21/2/s2
g.- enler 21/2/s3
g.- er- idi 21/1/c6
g.- erdi 21/4/c10
g.- erler iken 21/6/c1/7
g.- medigini 21/11/c1
g.- medim 16/1a/c9
g.- medim 16/1b/c7
g.- mek 21/7/c3/5
g.- memişdi 21/2/c10
g.- memişimdir 21/9/c3/2
g.- mezden 21/2/c2/3
g.- miş 16/1a/5, 16/1b/s4, 2/1/c1
g.- miş idik 16/1b/c4/17
g.- miş ise 21/2/s4
g.- mişler idi 21/2/c5/2
g.- üp 13/c10, 21/11/c1, 21/2/c9, 21/2/s10, 21/5/s1, 21/6/c14/7, 21/6/s1/4, 21/7/c2/3

girift *(Far.)* Yakalayıp tutma.
girift olun- Yakalanmak, tutulmak.
aḫẕ ü g. olunmuş 2/1/s1
aḫẕ ü g. olunurum 4/1a/c8

giril- Girmek işi yapılmak.
g.- digi 17/1b/c3/28

girü Arkada bulunan taraf, arka taraf, geri.
g.+ de 4/4b/c6/7, 4/5a/c5, 4/5a/s5
girü ḳal- Gecikmek.
g. ḳalmasun 18/1b/c1/3
girü ṭurul- Bir iş yapmaktan kaçınmak.
g. ṭurulmamış ise 17/3b/c6

git- 1. Yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek veya yönelmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak, azîmet etmek.
g. 19/11b/c1/12, 19/12a/c2/2, 19/12b/c8/3, 19/13a/c8/9, 19/6a/c2/6
g.- di 15/1b/c7, 15/3b/s16, 18/1a/c4/16, 18/1a/c6/4, 19/6b/s3/2, 20/1a/s14, 20/1a/s9, 20/1b/s5, 20/2a/s1,
8/1b/s6
g.- di 11/1a/c1/7, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 20/1a/c13/5
g.- di idi 15/3a/s4/2, 16/1a/c6
g.- di mi 15/3b/c15, 15/3b/s14
g.- digi 17/2b/c5/10, 20/2b/s16, 20/2b/s3, 4/8a/s7
g.- digimde 19/9a/c2/3,

4/10b/c10, 4/8b/c7, 4/9b/c1
g.- digimden 17/3b/c6/6
g.- digimizde 17/1b/c1/2, 4/3a/c18/2
g.- digimizi 4/6b/c15
g.- diginden 17/1b/c3/38, 19/8a/c3/3, 4/5a/c8
g.- digini 15/5a/s8, 19/6a/c2/6, 20/2a/c1, 20/2b/c9/2, 4/5a/s9, 8/1b/s8
g.- digiñiz 4/10a/s1, 4/6a/s7, 4/6a/s8
g.- digiñizde 4/5a/s11, 4/5a/s13, 4/6a/s16, 4/6a/s6, 4/6b/s5, 4/8a/s6
g.- diñiz ̋iz 4/6b/s10
g.- dik 14/1a/c10/2, 15/1b/c6/2, 15/5a/c5, 15/5b/c4/2, 17/1a/c3/17, 21/1/c3, 4/3a/c18/3, 4/5a/c11, 4/5a/c11/3,
4/5a/c4, 4/5a/c5, 4/5a/c6, 4/5a/c7, 4/6a/c11, 4/6a/c3, 4/6b/c10
g.- dik 11/1b/c2/8, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/12, 11/2a/c2/8, 14/1a/c4/2, 4/4a/c3, 4/5a/c19, 4/5a/c7,
4/5a/c8, 4/6a/c11, 4/6a/c21, 4/6b/c12, 4/6b/c13, 4/6b/c17/2, 4/6b/c8, 4/7a/c10, 4/8a/c3, 4/8b/c12/2,
8/1a/c19, 8/1b/c2/4
g.- dikden 19/6b/c3, 19/6b/s3/3, 4/2b/c7, 4/2b/s7, 4/8a/s8
g.- dikeri 15/2a/s2
g.- dikleri 11/2a/c3/3, 15/5a/c8/7
g.- diklerine 11/1a/c2/2
g.- diklerini 112/1a/c1/11
g.- diler 10/1a/c25/2, 11/1a/c2/3, 11/1a/s2/2, 112/1a/c1/11, 15/1b/c8, 15/1b/s8, 15/3a/c4, 20/2b/c9, 21/5/s6
g.- diler 11/1a/c1/12, 11/1a/c2, 21/9/c1/5, 4/9a/c14
g.- dim 1/1/9, 10/1a/c20/4, 11/2a/c1, 15/3a/s4/2, 16/1a/c13, 19/12a/c2/3, 4/1a/c11, 4/3a/c13, 4/3a/c18,
4/3a/c18/2, 5/c17, 8/1b/c6
g.- dim 11/1b/c2/3, 11/1b/c2/7, 11/2a/c2/3, 11/2a/c3/3, 11/2b/c1, 15/3b/c1/3, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/3, 19/13a/c8/10,
21/9/c6/2, 4/1a/c10, 4/3a/c10, 4/3a/c11, 4/3a/c12, 4/3a/c13, 4/3a/c14, 4/9a/c1, 4/9a/c5, 4/9b/c5, 4/9b/c8, 5/c16, 5/c17
g.- diñ 12/2a/s4, 12/2a/s4/2, 12/2b/s3, 19/12a/s2/2, 19/12b/s6, 4/3a/s10, 4/3a/s11,
4/3a/s15, 4/9a/s1, 5/s17
g.- diñ 4/10b/s1/2
g.- din mi 18/1b/s3/2
g.- diñ mi 15/3a/s3, 4/8a/s12
g.- diñiz 11/2a/s2, 21/1/s3, 4/4b/s6, 4/5a/s17, 4/5a/s19, 4/5a/s5, 4/5a/s6, 4/5a/s7, 4/5b/s1,
4/5b/s12, 4/6a/s11, 4/6a/s13, 4/6a/s14, 4/6a/s18, 4/6a/s20, 4/6a/s21, 4/6a/s22, 4/6a/s3, 4/6a/s4, 4/7a/s8
g.- diñiz 4/6b/s17
g.- diñiz mi 15/3b/s1, 4/8a/s3
g.- ecegim 11/1a/c1/7, 11/1b/c2/4, 15/2a/c6, 15/4b/c14, 17/3a/c5/26, 17/4a/s2/4
g.- ecegimi 11/1b/c2/6
g.- ecegini 11/2b/c3, 17/3a/c5/28, 4/5a/c9
g.- ecegiz 15/3b/c1/2
g.- ecek 4/9a/c5/4
g.- ecek idim 16/1a/c13
g.- ecekdir 4/6b/s9
g.- eceksiñ 11/1b/c2/3
g.- eceksin 15/2a/s6, 18/1b/c1/8
g.- eceksiñ 11/2b/s3/3, 4/10b/s7, 4/3a/s4/2
g.- eli 20/1b/c1
g.- elim 11/1a/c1/5, 16/1b/c17/22, 18/1a/c4/14, 4/3a/c18/3
g.- emem 4/4b/c6/5
g.- emeyecegimi 18/1b/c1/7
g.- enler 4/5b/c12/2
g.- er 19/11b/c1/15, 19/3a/c1/3
g.- er 19/11a/c4/4, 19/5b/c2/3
g.- er idi 21/14/c2/2, 21/2/c3/2
g.- er idim 16/1a/c11,

16/1a/c12
g.- er idiñ 16/1a/s11
g.- er iken 19/12a/c1/30, 4/3b/c8
g.- er isem 11/2a/c2/6
g.- er misin 18/1a/s3/2
g.- er miydi 21/4/s9
g.- erdim 16/1a/c8, 6/c14
g.- erdiñ 19/3b/s2/2
g.- erek 1/1/17, 4/4b/c6/15, 4/6a/c11, 4/8b/c12, 4/9b/c8/2
g.- erim 19/7a/c5/3, 4/10b/c7
g.- erim 18/1a/c3
g.- eriz 11/1a/c1/7
g.- erken 11/2a/c2/9, 11/2b/s1, 21/13/c2, 4/5a/c15/2, 4/6a/c23, 4/8a/s5
g.- erler 19/11a/c4/2
g.- erler iken 16/1b/c4/10, 21/5/s7
g.- ersem 11/2b/s3
g.- ersin 18/1a/s3
g.- iñ 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4
g.- ince 4/4a/s5
g.- iñiz 19/8b/c3/19
g.- iyor 17/3a/c5/25, 4/10a/c10/2
g.- iyorsuñ 4/10b/s4
g.- me 19/4a/c2/3
g.- medi 15/3b/c14, 15/3b/c16
g.- medigim 21/12/c1/2
g.- medigimde 4/1a/c16/3
g.- medigime 15/4b/c14
g.- medigimizden 4/6a/c6
g.- mediginden 10/1a/c17/2
g.- medigini 15/3b/s15
g.- medik 4/5a/c14
g.- medik 4/6a/c7
g.- medim 15/4b/c14, 4/2b/c4, 4/8a/c12
g.- medim 15/3a/c4, 15/4b/c13, 18/1b/c3, 21/5/c5, 4/1a/c15
g.- mediñ 4/2b/s4
g.- mediñiz mi 4/6b/s13
g.- mek 1/1/c3/3, 1/2/c3/2, 11/2b/1, 4/9b/c1, 8/1a/c12
g.- meleri 21/1/c6/2
g.- mem 19/11b/c1/14
g.- memekdir 19/10b/c1/2
g.- memişdir 15/5a/c8
g.- memizi 4/3a/c18/2
g.- mesi 12/2a/s6/4
g.- mesini 4/1a/c17/2
g.- meyüp 4/5b/c12/2
g.- mez- idim 19/10a/c3/2
g.- mezden 14/1a/s18, 4/5a/s11
g.- miş 1/1/12, 1/1/14, 1/1/16, 17/4a/s2/2, 21/5/c14/5, 4/3a/c17, 4/5a/c5,
4/5a/s10, 4/5b/s3, 4/9a/s14, 8/1b/c8
g.- miş 8/1b/c7
g.- miş idi 15/5a/c8/2, 19/5a/c2/2
g.- miş idim 9/1b/c20
g.- miş idiñ 4/8a/s3
g.- miş miydiñ 4/7b/s7
g.- mişdir 11/1a/s1, 15/4b/c19
g.- mişler 21/7/c3
g.- mişler 4/8b/s16
g.- mişsiñiz 21/5/s5
g.- üp 1/1/7, 11/1a/c1/2, 15/1b/c8, 15/1b/s7, 15/4b/c14, 15/5b/c4, 15/5b/s4, 16/1b/c17/22,
16/1b/c4/17, 17/1b/c3/30, 17/3a/c5/19, 19/11a/c2/5, 19/11a/c2/6, 19/11b/c1/16, 19/12b/c8/4, 19/1a/c2/4, 19/3b/c2/4, 19/3b/c3/6,
19/6a/c2/8, 19/8b/c3/9, 20/2b/c1, 21/13/s2, 4/1a/c16, 4/1a/c16/3, 4/1b/c5/2, 4/1b/c5/3, 4/1b/c5/7, 4/2a/c8,
4/2a/s7, 4/3b/c4/2, 4/4a/c5, 4/4b/c8, 4/4b/s8, 4/5a/c11/3, 4/5a/c14, 4/5a/c15, 4/5a/s4, 4/5a/s4/2,
4/5a/s5/2, 4/5b/c1, 4/6a/c16, 4/6b/c17, 4/7a/c11/2, 4/7a/c2, 4/7a/s2, 4/8a/s9, 4/8b/c12, 4/8b/c13,
4/9a/s5, 4/9b/c3, 4/9b/c8/2
g.- üp gelmekde- 2/1/c2/2
2.Belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak.
g.- di 6/s12
g.- diklerinde 4/8a/s18
g.- dim 4/6a/c5, 4/8a/c7,

4/9b/c2,
g.- diñ 11/1b/s2/2, 11/2a/s1, 4/6a/s5
g.- diñ mi 4/9b/s1
g.- diñ mi 4/9b/s2, 4/9b/s3
g.- diñiz4/6a/s23, 4/7a/s7
g.- medim 4/8a/c18
g.- mediñ mi 4/8a/s18
g.- miş 4/1a/c17
g.- miş idi 4/7b/s7
g.- üp 15/5a/c8/5
3. Ölmek.
g.- miş 15/2a/s3
4. gelmek.
g.- er idi 15/1a/c11

ġıyāben *(Ar.)* Kendi yokken, hazır ve mevcut değilken, gıyabında.
ġ. 14/1a/c18

giyin- Üstüne elbise vb. şeyler giymek, kendi kendini giydirmek.
g.- üp 21/5/c14/2

gizle- Başkalarının göremeyeceği bir yere koymak veya belli olmayacak bir duruma sokmak, saklamak.
g.- dim 4/6b/c15

gizlen- Kendi kendini gizlemek, görünmeyecek şekilde saklanmak.
g.- dim 16/1b/c17/10

gizlice Kimseye göstermeden, kimseye belli etmeksizin, gizli olarak.
g. 4/2b/c5, 4/5a/s14, 4/8b/c11, 4/8b/s11

gizlü Açıkça bilinmeyen, görülmeyen, açık ve âşikâr olmayan, meçhul, gizli.
g. 19/4a/c1

göbek Yağ bağlamış karın.
g.+ inden 15/1b/c3, 15/1b/c4, 15/1b/s4, 15/2a/s1/2
g.+ inden mi 15/1b/s4

gögüs Vücûdun bu kısmının ön tarafı, bağır.
g.+ üne 12/2a/c6/2

gök Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ gökyüzi Göğün gündüz mavi, gece karanlık olan ve üzerinde güneş, ay, gezegenler gibi gök cisimleri bulunan, yerden görünen yüzeyi, gökkube, semâ, âsuman, felek.
g. yüzine 12/2a/s6/3

göm- Ölüyü toprağa yerleştirip üstünü toprakla örtmek, defnetmek.
g.- üp 4/6b/s3
gömil- Toprağa yerleştirip üstünü toprakla örtmek, defnedilmek, gömülmek.
g.- miş 4/3b/c4/2

gömili Gömülmüş olan, toprak altında saklanmış olan, metfun.
g. 4/5a/s12
g. idi 4/6b/c1, 4/6b/s2

gönder- Gitmesini, ulaşmasını sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak, irsal etmek.
g. 4/4a/c8
g.- di 4/5a/c11
ḫaber g.- di 4/2b/s4
g.- di 19/12b/c8/3
g.- digi 19/3b/s3/2, 19/5b/c3/11, 4/2a/c14
ḫaber g.- diginden 4/8b/c7
g.- digini 19/14a/3, 19/3b/c3/2, 19/3b/c3/7, 19/4a/s1/2
g.- dik 7/c5/7
ḫaber g.- dik 4/5a/c11
g.- diler 4/1a/c17
g.- diler 14/c1, 15/2a/c11
g.- dim 7/c5/12
g.- diñ 4/4a/s9
g.- erek 4/9b/c1
g.- iliyor 17/2b/c4/4
g.- ir 19/3a/c1, 19/5b/c2/2

g.- ir- idi 19/3b/s3/2, 19/6a/c3/14
g.- ir idim 19/9b/c2/3
g.- ir imiş 19/11b/s1/3
g.- irdi 19/3b/s3/3, 19/4a/c1
g.- irdik 21/12/c1/2
g.- irdim 10/1a/c34/2, 21/6/c1/10
g.- irim 4/4b/c6/5
g.- iyor 19/11b/c1/14
g.- medi 8/1b/s3/2
g.- medigini 19/14a/9
g.- medim 10/1a/c21/2
g.- mek 10/1a/c20, 10/1a/s21
g.- mezdi 19/4a/c1
g.- miş 4/10a/s14
g.- miş- idi 19/6a/c3/12
g.- mişlerdir 4/1a/c17/2
ŋaber g.- mişsiñ 4/1b/s4
g.- üp 19/9a/c2/5, 4/8a/c4, 4/9b/c1
ŋaber g.- üp 4/2a/c19

gönderil- Gitmesini sağlamak, yollanmak.
g.- digini 19/12a/c1/40
g.- dikleri 21/6/s1/10
g.- en 19/10b/s3/7, 21/7/s2/2
g.- iyor 19/12a/c1/34
g.- medi mi 21/4/s3/2
g.- memi 4/1a/c17/2
g.- mesi 17/3b/s5/2
g.- mesini 19/14a/5
g.- miş 21/4/c3/2, 21/6/s1/7
g.- mişdir 4/9b/c8/4
g.- üp 4/9b/c7

gör- 1. Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
g.- di 11/1b/s3, 18/2a/c4/10
g.- digi 17/1b/s1, 18/2a/c4/9
g.- digimden 19/11b/c1/10
g.- digimi 4/9b/c2, 17/3b/c7/3
g.- diginde 21/8/s1/7
g.- diginden 19/9a/c2/11/d
g.- digini 21/13/s2
g.- digiñiz 4/5a/s4
g.- digiñizi 21/5/s4
g.- dükden 19/3a/c1/6
g.- düklerinde 13/c13/2
g.- düklerini 16/1b/s7
g.- diler 13/c8
g.- diñiz 4/6a/s9
g.- diñiz mi 4/6a/s6, 8/1a/s24/2
g.- di 15/4b/c14
g.- dük 15/2b/c11, 4/5a/c12, 4/5b/c1, 4/6a/c9, 4/6b/c6, 15/2b/c11, 4/6a/c22, 4/7a/c9
g.- dükden 4/10a/c2, 4/9b/c2
g.- düklerini 21/10/s4/4
g.- düm 17/4a/s1/2, 21/11/c1/3, 21/2/c2/3, 21/6/c1/8, 4/5a/c2, 4/8b/c21, 6/s16, 10/1a/c27, 13/c9/2, 15/2b/c13, 21/6/c1/7, 21/7/c2/2, 4/10b/s4,
4/7b/c7/3, 4/8b/c14, 6/c16/2,
g.- düm ise 10/1a/c23
g.- düñ 15/2b/s16/3
g.- dün mi 15/4a/s2, 15/5b/s4
g.- düñ mi 4/3b/s4, 4/9a/s5
g.- ecek 21/5/c3
g.- emedik 4/6a/c1
g.- emedim 4/10b/c2, 4/8b/c15
g.- emezdim 19/3b/c3
g.- en 4/10a/s2, 4/9b/s11
g.- erek 4/9b/c3
lüzūm g.- ilen 19/8a/c1/3
g.- medi 20/2b/s1, 20/2b/s15
g.- medigim 19/1a/c2/10
g.- medik 15/1b/c19, 15/2b/c11, 15/4a/c6/2, 16/1b/c2, 16/1b/c6
g.- medikçe 4/9a/c5/4
g.- medim 10/1a/c23, 10/1a/c27, 15/4a/c2, 15/4b/c10, 19/1b/c1, 21/4/c2, 4/3b/c10, 6/c15, 9/1b/c15, 9/1b/c24
g.- medim 10/1a/c30, 17/2b/c1, 19/10a/c7, 4/8a/c21, 4/8b/c14, 4/8b/c22, 5/c20, 8/1a/c32, 8/1b/c15
g.- mediñ 4/10b/s2, 4/8b/s15,4/8b/s19
g.- medin mi 17/2b/s1/2
g.- mediñ mi 4/8a/s21,

4/8b/s14
g.- mediñ midir 21/5/s3
g.- mediñiz mi 4/6b/s12, 4/6b/s8
g.- mediñiz mi v 4/5a/s15
g.- mege 4/6a/s23, 4/7a/s7, 4/7b/s7, 4/8a/s18, 4/9b/s1, 4/9b/s2
g.- mek 4/9a/c5/4
g.- mesini 15/2a/c3
g.- meyince 4/7b/c7/4
g.- meyüp 15/2a/s1/6
g.- mez 16/1b/c4/6
g.- mez misiñiz 4/2b/c16
g.- mezden 4/6b/s12
g.- müşler 21/7/c3/6
g.- müş 17/1b/c3/23, 17/3a/s4/2, 17/3b/s7/2, 4/5b/s3
g.- müş isem 15/2a/c3
g.- müş mi 1/1/9
g.- sem 21/2/c2/2
g.- üp 15/3b/c20/2, 17/1a/c3/4, 17/3b/c7/3, 19/10b/s2/2, 4/7a/c5, 4/7b/c7/2, 4/9b/c1
g.- ür idi 19/7a/c2
g.- ür idim 21/5/c10, 21/5/c9
g.- ür idiñ 21/5/s10
g.- ürdi 19/4a/c3
g.- ürler idiler 19/10a/c2/3, 19/4a/c1/2
2.Şahit olmak, müşahede etmek.
g.- di 15/2a/c1/4
g.- digim 16/1a/4
g.- digimizde 4/6a/c9
g.- digimizden 4/4b/c6/14
g.- diñ ise 16/1a/s17
g.- dük 8/1a/c24
g.- düm 12/1a/c13/3, 16/1a/c17/2, 19/3b/c3/4, 21/2/c2/4, 21/4/c9, 4/11a/c1/7,
g.- düm 19/1a/c2/7, 21/4/c5/2, 21/6/c1/13, 4/8b/c20/2, 6/c17
g.- dün mi 15/5a/s8,
g.- ecegim
g.- emedik 4/6a/s9
g.- emeyiz 19/10b/c2/3
g.- en 19/4b/c5, 19/4b/c5/2, 19/4b/s5/7
g.- enler 15/4b/s14
g.- ir 16/1b/c4/6
g.- medigiñizi 21/10/s4/3
g.- medim 13/c11, 15/5a/c8, 17/1b/c3/46, 19/11a/c3/2, 21/2/c3, 21/4/c5, 4/4b/c6/8,
g.- medim 19/12a/c1/40, 21/10/c4, 21/9/c2, 4/5a/c1
g.- mediñiz 21/5/s7
g.- mek 19/4a/c2/2
g.- mez miydi 19/4a/s3/2
g.- üp 21/4/c5
g.- ür- idim 19/7a/c3/2, 21/2/c3,
g.- ürdüm 19/3b/c3/7
3. Karşılıklı gelip konuşmak, yanına gidip görüşmek.
g.- mek 4/3b/c9
4. İncelemek, tetkik etmek.
g.- ecegim 15/2a/c6
5. Gönül gözüyle bilmek, sezmek, hissetmek .
g.- ecegi 15/2a/s1/5
żarar g.- ecegini 17/3a/c4/2
g.- ürsüñ 4/7a/s1
mücāzāt g.- ürsüñ 4/2a/s8
6. Uygun ve yerinde bulmak.
münāsib g.- diler 19/11b/c1/16
7. Karşılıklı alacak vereceği tasfiye etmek, ödeşmek.
ḥesāb g.- mege 19/9b/c1
ḥesāb g.- üp 19/4b/s5/6

göre Göz önünde tutulursa, bakılırsa, nazaran.
g. 1/2/s6, 15/2b/s14, 17/3b/s7, 18/1b/c2/4, 18/1b/s4/7, 19/1a/c2/10, 19/2a/c2, 21/5/c12, 21/8/c2/10,
4/10a/c10, 4/4b/s7, 4/5b/c12, 4/5b/c12/2, 4/6a/s2, 4/8a/c20, 4/8b/c19

görebil- Görme ihtimali veya imkânı bulunmak.
g.- diñ 4/8b/s21

göril- Görülmek.
g.- di 16/1b/c17/9

lüzūm g.- diginden 19/13a/c2
şāyān-ı ḳabūl g.- emedigi 21/8/s1/10
lüzūm g.- en 19/13a/s3, 19/13a/s5, 19/14a/2, 19/8a/c2/6, 19/8a/s1/3, 19/8b/s2/5, 19/9a/s1
revā g.- en 21/8/s1/5
ḥesāb g.- erek 19/2b/c4
g.- memiş 16/2a/s4/3
g.- miş 15/1b/c9/2
g.- mişdir 21/7/c2/3
g.- ür ise 19/8a/c1/4
g.- ürdi 21/13/c2/2

görin- Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükmek, zuhur etmek, görünmek.
lüzūm g.- ecek 21/1/c6/3
g.- iyor 15/2b/s14, 16/1b/c1, 18/1b/s4/9

göriş- Karşı karşıya gelip konuşmak, birbirini görmek, görüşmek.
g.- digiñiz 21/7/s1
g.- iyordı 21/4/s9/2
g.- iyordı 21/4/c9/2
g.- medigim 21/7/c1/6
g.- medik 15/2b/s16, 15/2b/s16/2
g.- medim 21/6/c1/15
g.- mediñiz mi 21/5/s11
g.- mişizdir 21/13/c2/3
g.- üp 20/2b/s1/2
g.- ür idik 3/1a/c12
g.- ür idim 21/7/c1/3
g.- ürdi 21/4/c10/2

görül- Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek.
farḳ g.- di 19/5a/s4/2
g.- di 19/1b/s1/3
g.- müş 16/1b/c17/11
g.- müşdür 21/5/c3

görün- Görünür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.
g.- mekligi 1/2/c3/2

görüş- Karşı karşıya gelip konuşmak, birbirini görmek.
g.- di 21/4/s10/2
g.- dük 4/6b/c12
g.-medik 15/2b/s16, 15/2b/s16/2
g.- mediler 20/2b/c1/3
g.- medim 4/3a/c18, 15/3a/s4, 21/5/c11, 21/5/c13, 4/3a/c18
g.- medim 21/5/c11
g.- mediñ mi 4/3a/s18
g.- müş 15/2b/s16/2
g.- müşler 15/2b/c11

göster- Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak.
g. 2/1/c3/4, 3/1a/c4/2
g.- di 17/3a/c5/30, 4/9b/c9
g.- diklerinden 4/3b/c4/2
g.- diñ 19/8a/s1/2
g.- iñ 19/11b/c1/23
g.- ir 21/12/s4/6, 21/9/s6/2
g.- me 2/1/c3/7
g.- mek 3/1b/c1/4
g.- memiş 15/2a/c2
g.- mesine 21/8/c2/6
g.- mesini 2/1/c3/3
g.- meye 17/3b/s7/5
ṣebāt g.- miş 2/1/c3/2
g.- miş ise 1/1/11
g.- miş mi 15/2a/s2
g.- üp 4/4b/c6/6

gösteril- Görülmesi sağlanmak, göz önüne serilmek.
g.- miş 17/1b/c3/33
g.- mişdir 19/12a/c1/3

götür- 1. Taşımak, ulaştırmak, iletmek, koymak.
g. 11/2b/s3/2, 18/1b/c1/4
g.- di 21/3/c5/9, 4/9b/c7
g.- digi 19/14a/10, 19/3a/c3/8,
g.- digim 19/13a/c5/2, 19/13b/c6/d,
g.- digiñ 19/13a/s5/2, 19/13a/s6
g.- digini 1/1/10, 19/12b/c1,

19/14a/6,
g.- digiñiz 15/1b/s17, 19/13a/s1
g.- dik 19/13a/c8/7
g.- dükden 19/13b/s2
g.- dükleri 15/1b/s17
g.- düklerinden 19/13b/c2/3
g.- düklerini 19/12b/c1/4, 19/13a/c3, 6/c17
g.- diler19/12b/c1/4
g.- dim 19/13a/c5, 19/13a/c8/13, 19/13b/c5, 19/9a/c2
g.- diñ 19/13b/s5
g.- diñ mi 19/13b/s6
g.- diñiz 16/2a/s1/2, 19/12b/s8
g.- diñiz mi 19/13a/s1/2, 19/13a/s2/2
g.- dük 14/1a/c10/3, 14/1a/c4/3
g.- düm 19/12b/c8/2, 19/13b/c2/4, 19/13b/c4/2, 4/8b/c13
g.- düñ 19/13a/s5/2, 19/13b/s4/2
g.- ecegini 11/2a/c2/5, 21/13/s1/2
g.- ecegiz 19/3b/c3/5
g.- ecek 17/4a/s2/3
g.- eceksiñiz 19/3b/c3/4
g.- en 19/12b/c1, 19/6a/c1, 19/8a/c2/8
g.- enler 19/11b/c1/5, 19/13a/c3
g.- eyim 11/2a/c2/6
g.- iyorsın 15/3a/s10
g.- iyorum 15/3a/c10
g.- ilen 19/3b/s1
g.- iñiz 19/10b/s3/10
g.- medik 19/13a/c2
g.- mediler 19/13a/c1/2
g.- medim 19/13b/c4, 19/13b/c6
g.- mege 6/s12
g.- mek 4/8b/c7
g.- memeleri 21/8/c2/4
g.- memiş 4/6b/s3
g.- memişdi 19/8a/c2/9
g.- müş 1/1/10, 13/c13, 7/c5/6
g.- sün 19/13a/c8/12, 19/3b/c3/6
g.- sünler 19/11b/c1/5
g.- üp 11/2b/s3,19/6a/c1/2,8/1a/c25
g.- ür 19/3a/c1/2, 19/5b/c1/4, 19/7a/c3/6, 19/7a/c4/3
g.- ür idi 19/12b/c1/2, 21/1/c6/4
g.- ür iken 13/c8, 13/c9/2
g.- ür miydiñ 19/13a/s6/2
g.- ürler idiler 19/10a/c6/2
2.Bir kimseyi bir yere kadar yürütmek.
g. 17/2a/c3/5
g.- di 13/c13/3, 15/3b/s18, 19/1b/c3/6, 21/9/c1/2, 4/3a/c18/4, 4/4a/c7
g.- di 19/5b/c3/3
g.- digi 19/1b/c3/5, 4/4a/c10
g.- digimizde 14/1b/s4/2
g.- diginden 21/4/c2
g.- digini 21/10/s4/2, 21/10/s5/3
g.- düklerini 6/c17
g.- diler 13/c8, 15/2a/s11, 15/2b/c17, 15/2b/s17, 15/2b/s19, 15/3b/c18, 15/3b/c19, 15/3b/c20/3, 15/4b/c11, 15/5a/c8/4, 18/2a/c4/11, 4/1a/s17, 4/4a/c7, 7/c10, diler 12/1a/c11/10, 12/2b/c3/2, 15/2b/c20/2, 21/6/c14/8
g.- diler idi 3/1a/c11/2
g.- dük 14/1b/s3, 17/3a/c1/5, 8/1a/c21, 8/1a/c27, 8/1a/c28/3
g.- düklerini 4/7b/c14
g.- diler 15/2b/c19
g.- düm 19/7b/c3/3, 4/8a/c6, 5/c14
g.- düñ mi 5/s14
g.- ecek 12/2b/c3/2
g.- ecekdir 4/10b/s10
g.- emem 17/4a/s1/6
g.- en 1/1/12, 19/6a/c3/13
g.- erek 8/1a/s31
g.- eyim 17/3a/c2/4, 5/c12/2, 5/s13
g.- ilen 19/13b/s1
g.- ir 17/2a/c3/7
g.- ir iken 17/2a/c3/4

g.- irim 11/1b/c2/5
g.- üyorum 15/2a/c9/2
g.- mediklerinden 4/1b/c5/2
g.- mek 17/1b/c3/42, 8/1b/c2, 8/1b/s3
g.- memesine 17/3a/s4/2
g.- meñ 8/1a/s22
g.- mesi 15/5a/c8/6
g.- mezden 8/1a/s28
g.- mezlerdi 4/2b/c16
g.- müş 19/1b/c3/11, 19/7b/c2/9, 21/8/s2/3, 4/6a/s14, 4/6a/c14
g.- müşdür 21/8/c2/9
g.- müşler 17/1b/c3/46, 4/5a/c11/2
g.- müşler 13/c13/2
g.- üp 19/1b/c2/2, 19/1b/s2/2, 19/3a/c2/2, 21/13/s4/5, 21/4/c2, 21/8/c2/8, 4/2a/s14, 4/3b/s6, 5/c16, 7/c5/7
g.- ür 4/2b/c4
g.- ür 19/2b/c3/2
g.- ür idi 19/12b/c1, 19/7b/c3/4,
g.- ür iken 4/3b/c4/2, 4/3b/c5
g.- ür müsüñ 11/1b/c2/5
3.Üzerinde taşımak, yanında bulundurmak.
g. 19/3a/c1/4
g.- di 4/4a/s10
g.- digim 19/6b/c3/3
g.- digiñ 19/13a/s6/2
g.- dükden 19/3a/s2/2
g.- elim 4/10b/c8/2
g.- en 4/3b/s1/2
g.- mezler 19/11b/c1/6, 19/11b/c1/9
g.- sünler 19/11b/c1/7
g.- üp 19/4a/s5/5, 19/4b/s1/5, 4/3b/s3
g.- ür 19/6b/s3/4

götüril- Götürmek işi yapılmak, götürülmek.
g.- en 19/14a/7
g.- mediginiñ 17/3a/c2/2
g.- mesi 15/5b/c4/4
g.- üp 21/7/s2/4

götürt- Götürülmesini sağlamak.
g.- müş 19/7a/c5/3

götürül- Götürme işi yapılmak veya götürme işine konu olmak.
g.- düklerinde 21/10/s4/4
g.- erek 21/13/s4/4

götürvir- Çabukça götürmek.
g.- 19/4b/c1/2

göz İnsanda ve hayvanda görme organı.
g.+ ime 16/1b/c4/7
g.+ iñizi 19/1b/c3/8
g.+ leri 20/2b/c13, 21/8/c2/4
g.+ ümle 4/9a/c5/4

gözet- Korumak, himâye etmek.
g.- mek 19/10b/s2/2

gözetle- Kendini göstermeden veya fark ettirmeden gizlice tâkip etmek.
g.- yüp 12/2a/s6/7

gözli Herhangi bir biçimde veya renkte gözü olan, gözlü.
g. 20/1b/c3/3, 20/2a/c12

gün-ā-gün *(Far.)* Türlü türlü, çeşit çeşit.
g. 19/4a/s4/3

ġurre *(Ar.)* Arabî ayın birinci gecesi ve günü.
ġ.-i Ṣ 4/4b/2

ġurūb *(Ar.)* Güneşin batması, gün batımı.
ġ.+ a 11/1a/c1/9
vaḳt-i ġ.+ a 11/1b/c2/2

ġuruş *(Alm.)* Liranın yüzde biri değerindeki Türk para birimi, kuruş

kelimesinde bugün halk ağzında yaşayan eski ve asıl şekli.

ġ. 10/1a/c32/3, 10/1a/s23, 10/1a/s30, 10/1a/s34, 11/2b/s3/2, 13/c3, 18/1a/c1/2, 19/10a/s3, 19/10a/s4/2,
19/10a/s4/4, 19/10a/s5, 19/10b/s3/2, 19/11a/c1/2, 19/11a/c5, 19/11a/s1/2, 19/11a/s5/2, 19/12a/c1/35, 19/1a/c1/2, 19/1a/c2,
19/1a/s2/3, 19/2a/c1/2, 19/2a/c1/3, 19/2a/c2/3, 19/2a/c2/4, 19/2a/s1/2, 19/2b/c3/3, 19/3a/c3/5, 19/5a/c3/2, 19/5b/c1/2,
19/5b/c1/6, 19/7a/c3/3, 19/7a/c3/4, 19/7b/c2/5, 19/8b/c3/11, 19/8b/c3/12, 19/9a/c2/2, 19/9a/c2/4, 19/9a/c2/7, 19/9b/c2/10,
19/9b/c2/11, 19/9b/c2/12, 19/9b/c2/8, 2/1/c6, 21/5/c8, 21/5/c8/2, 4/10b/s8, 4/1a/c16/2, 4/1a/c16/3, 4/3b/s13, 2/1/s6,
6/c11/2, 7/c5/13, 8/1a/s32, 8/1b/s13/2, 8/1b/s15

ġ. idi 19/12a/c2, 19/12a/c2/4, 19/1a/s1/2

ġ.+ a 1/2/c6, 19/12a/s2/2, 19/12b/c5, 19/12b/c6/2, 19/12b/s5/2, 19/4b/c2/3, 19/9a/s2/3

ġ.+ dan 19/7b/c2/6

ġ.+ dur 4/2a/c17

ġ.+ ı 19/4b/s5/7, 4/2a/c16, 19/9a/c2/4/d

ġ.+ ını 19/9b/c2/9

ġ.+ umı 13/c10/2

ġ.+ uñ 4/2a/s17

ġuruşluḳ *(Alm.+Tr.)* Herhangi bir kuruşa karşılık olan.

ġ. 1/1/5, 1/2/c6,2/1/s6, 16/1a/c1, 19/12b/c8/5, 19/13a/c5/2, 19/13b/c5, 19/13b/s5, 19/2a/s5

ġusl *(Ar.)* İslam dininde, cünuplükten kurtulmak veya kendini manen temiz hissetmek için dini kurallara uygun şekilde yıkanma, boy abdesti alma, gusül.

ġusl idil- Gusül abdesti alınmak.

ġ. idiliyor iken 15/5b/c4/4

gūyā *(Far.)* Sözde, sanki.

g. 1/1/s2/2, 8/1a/c38

gümüş 1. Tabiatta altın, bakır, bazen platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası îmaline yarayan, kendine has beyaz renkte metal element yapılmış eşya.

2. Bu elementten yapılmış.

g. 4/9a/c5/2

g.+ ler 1/2/c3/3

gün 1. Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden yirmi dört saatlik zaman parçası.

g. 1/1/s4, 1/2/s1, 10/1a/c34, 11/2a/c1, 11/2a/c2/7, 12/1a/s12, 12/2b/c2, 13/c10, 15/4a/c3, 15/4a/s12, 15/4b/c15, 15/4b/s12,
15/4b/s15, 17/1a/c3, 17/1a/c3/10, 17/1a/c3/15, 17/1a/c3/16, 17/1a/c3/7, 17/2a/c3/3, 17/2b/c2/4, 17/2b/c5/11,
17/3a/c2, 17/3a/c5/16, 17/3a/c5/17, 17/3b/c6/4, 17/3b/s7/3, 19/11a/c1/2, 19/11a/s1/2, 19/11b/c1, 19/11b/c1/7, 19/12a/c2,
19/12a/s2, 19/12b/c5, 19/12b/c6, 19/12b/s5/2, 19/1a/c2/3, 19/1b/c3/10, 19/2b/c2/3, 19/2b/s2/2, 19/2b/s3,
19/2b/s3/2, 19/2b/s4/2, 19/3b/s2, 19/4a/c3, 19/5a/c2/2, 19/5a/s6, 19/5b/c3/9, 19/7a/s1/2,
19/8a/c1/3, 19/8a/c3/3, 19/8a/s1bu, 2/1/c4, 21/1/s5, 21/10/c5/4, 21/13/s1,
21/14/c2/2, 21/14/c6, 21/14/c6/2, 21/14/c7, 21/14/s4/2, 21/3/c3/2,
21/8/s1/2, 3/1a/c10, 3/1a/s10, 4/1b/c5/5, 4/1b/c5/6, 4/2a/c11,

4/3a/c10, 4/3a/c11, 4/3a/c14, 4/3a/c18, 4/3a/s4/2, 4/4b/c6/11, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/3, 4/5a/s7, 4/6a/c12, 4/6a/s12, 4/6b/c10, 4/6b/c8, 4/6b/s8, 4/7a/c11/2, 4/7b/s10,
4/8a/s8, 4/8b/s15, 5/c22/2, 6/s9, 8/1b/c10, 9/1b/c20, 9/1b/s19
irtesi- g. 12/2a/s4/2, 15/5a/c8/4, 4/3a/c13
g.+ de 1/1/19, 19/10a/s4/2, 19/10a/s4/3, 19/11a/s5/2, 19/11b/c1/21, 19/1a/c2/7, 19/1a/c2/8, 19/8b/c3/7, 4/3a/c13,
4/6b/s11
g.+ den 12/1a/c12, 15/2b/c21, 19/12a/c2, 21/14/c6/2, 4/8b/s14
g.+ e 21/2/s5
irtesi- g.+ e 1/1/17
g.+ i 11/2a/c2
irtesi- g.+ i 19/6a/c2/7
g.+ i 11/1b/c2/2, 11/1b/s2/2, 15/3a/c11, 15/3a/s13, 15/4a/c12, 15/5a/c12, 15/5b/s1, 17/3a/c2/3,
18/1a/c4, 18/1a/c4/3, 18/1a/s4, 19/11b/c1/2, 19/5a/c6, 19/5a/c6/2, 21/10/s4/4, 21/11/s1/3, 21/13/s1,
21/14/s4, 21/4/s10, 21/5/c7, 21/5/s5, 21/7/s2/2
cumʿa- g.+ i 11/1a/c1/3
g.+ ine 17/1a/c2
g.+ ler 19/11b/c1/17
g.+ üñ 15/5b/s3
g.+ üne 17/1a/c3/9
2.Zaman, vakit.
g. 13/s9,14/1b/s1, 15/2b/c11, 15/2b/s11, 15/3a/s4, 15/3b/s1, 15/3b/s3,
15/5b/c1, 19/13a/c2, 19/3b/c3/2, 21/1/c5, 21/10/s2, 21/10/c2, 21/2/s1, 21/3/c5/9, 21/4/s10, 21/6/s1/9, 21/9/c6, 3/1a/c4, 4/1a/c16/3, 4/1b/s8, 4/5a/c8, 4/5a/s11, 4/7b/c10,4/7b/c7,
4/7b/s14, 4/8b/c10, 4/8b/c12, 4/8b/s18
g. mi 21/14/s5
g.+ e 17/1b/c3/46, 4/9a/s17
g.+ i 21/10/c4, 21/4/s11, 21/5/s6, 21/5/s7, 21/6/c1, 4/7a/c7, 4/7b/c10
g.+ i
g.+ ki 15/1b/s13
g.+ lerde 11/1b/c2, 21/13/s2, 4/8a/s11
g.+ ünüñ 17/1b/c1
3.Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman parçası, gündüz.
g.+ iñ 19/1b/c3/5, 19/2b/s4/3
g.+ ünün 15/2a/s10
4. Bir zaman parçasının belli bir olayı göstereni.
g. 19/3b/c2/2
g.+ i 21/6/c1
5.Târih.
g.+ i 1/1/1, 2/1/1

günāh *(Far.< Ar.)* Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet.
g.+ ı 4/3a/s5
g.+ ım 4/1b/c2, 4/9b/c1/2
g.+ ımı 4/10b/c7
g.+ ını 4/11a/c1/3
g.+ ıñı 4/1a/s16
günâhı boynuna "Ben karışmam, sorumluluk sana veya ona düşer" anlamında kullanılan bir söz.
g.+ ıboynuma4/9a/c2/2
g.+ ıboynumuza 15/5a/c8/9
g.+ ım boynıñıza4/7a/c11 g

gündelik Gün hesâbıyle verilen veya bir günlük iş karşılığı ödenen para, günlük, yevmiye.
g. 19/2a/c1/2, 19/2a/s1/2
g.+ i 19/4a/s3/3
g.+ leriñ 19/4b/s1/5

gündüz 1. Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.
g. 4/8b/c21
2.Bu zaman içinde, gündüzleyin, gündüz vaktinde.
g. 21/4/c5/2
g. mi 13/s2, 14/1a/s11, 4/5a/s8
g. mi idi 15/1a/s11

g.+ e 21/1/c9

günlük Bir gün için olan.
g. 13/c6, 13/s7

gürülti Kavga, karışıklık, patırtı, şamata, gürültü.
g. 6/c15
g.+ yi 9/1b/s18

güzel 1. Taşıdığı üstün nitelikler veya isteğe uygun olması sebebiyle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran.
g. 4/10a/c4
2. Pek iyi, pekâlâ, doğru.
g. 19/2a/s4
güzel ol- Güzel bir hal almak, isteğe uygun bir şekil almak, istenildiği gibi olmak.
g. olup 19/11b/c1/3
g. olur 19/11b/c1/4

güzelce Gerektiği gibi, adamakıllı, iyice.
g. 4/1b/s3, 4/5a/s5/2, 4/5b/s11, 4/7b/s8

güzerān *(Far.)* Geçici, geçen.
güzerān it- Geçmek.
g. iden 18/1a/s4

H

ḫaber *(Ar.)* Olmuş veya olmaktan bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz.
ḫ. 10/1a/c20/2, 10/1a/c29, 4/9b/s7, 9/1b/c12, 9/1b/s13
ḫ.+ i 11/2b/2
ḫ.+ i 19/13b/s1/2, 21/14/s3, 8/1b/s4
ḫ.+ im 11/1b/c1, 15/3b/c17, 15/3b/c20, 16/1a/c8/2, 16/2a/c1, 17/2a/c3/2, 19/10a/c3, 19/10a/c4, 19/10a/c5,
19/10b/c3, 19/6b/c1, 19/7b/c1, 21/2/c6, 4/10a/c12, 4/10a/s6, 4/3b/c1, 4/3b/c12, 4/3b/c3, 4/3b/c4/3,
4/5a/c3, 4/5b/c6, 4/6a/c17, 4/7b/c3, 4/8a/c16, 4/8a/c21, 4/8a/c9, 4/8b/c16
ḫ.+ imiz 4/5b/c16, 4/6a/c6
ḫ.+ iñ 15/3b/s17, 3/1a/s5, 4/9a/s17
ḫ.+ ine 8/1b/c3
ḫ.+ iñiz 4/6a/s1, 4/6a/s17/3
ḫaber al- Bir şey hakkında kendisine bilgi ulaşmış olmak, bir şeyi duymak, öğrenmek.
ḫ. alamadıñ mı 9/1b/s21
ḫ. aldıġıñız mı 8/1b/s8
ḫ. aldıḳ 4/5a/c11/3, 4/5a/c9, 8/1b/c8
ḫ. aldım 19/7b/c2/12
ḫ. aldıñ 4/2b/s10, 4/7b/s5, 4/8a/s17, 5/s18/2
ḫ. aldıñız 4/5a/s9
ḫ. alınmasıyla 4/4b/c6/3
ḫ. alınmış 15/5b/c4/6
ḫ. alınmış ise 17/2b/c5/10
ḫ. almadım 4/7b/c6
ḫaber gönder- Bir husûsu bildirmek.
ḫ. gönderdi 4/2b/s4
ḫ. gönderdiginden 4/8b/c7
ḫ. gönderdik 4/5a/c11
ḫ. göndermişsiñ 4/1b/s4
ḫ. gönderüp 4/2a/c19
ḫaber ver- Bir şeyi bildirmek, bir şey hakkında bilgi vermek.
ḫ. virdi 10/1a/s11, 11/1a/c1/12, 11/2a/c2/5, 15/1a/s21, 4/9b/s6, 4/9b/s9,8/1a/c13, 8/1b/c4, 8/1b/s4
ḫ. virdigine 9/1b/c11
ḫ. virdiginiñ 19/10b/s3/9
ḫ. virdik 11/1b/c2/4, 15/5b/c4, 8/1a/c33
ḫ. virdiklerinden 4/5a/c11/2
ḫ. virdiler 10/1a/c10/2, 14/1a/s18/4, 15/5b/c4, 19/7b/c2/6, 4/9b/c6/2
ḫ. virdim 11/1b/c2/6, 15/5b/c4/8, 17/3a/c5/19, 19/11b/c1/10
ḫ. virdim ise 19/7a/c5/2

ḫ. virdiñiz mi 8/1a/s33
ḫ. virecek 17/3a/c5/25
ḫ. virelüm 19/12a/c1/37
ḫ. viremezsiñiz 19/12a/c1/38
ḫ. virerek 15/1b/c8
ḫ. virildigi 21/6/s1/11, 21/6/s1/7
ḫ. virilmesi 17/2b/c5/9
ḫ. virilmesinden 18/1b/c1/2
ḫ. viriñ 14/1a/s18/4, 19/1b/c3/9
ḫ. viriñiz 19/12a/c1/36
ḫ. virir idim 19/7b/c2/14
ḫ. virir idiñiz 19/4a/s4/5
ḫ. viriyor 21/13/s4/6
ḫ. viriyorlar 10/1a/s28, 21/5/s13/3
ḫ. virmedi 19/1b/c1/2, 5/c18
ḫ. virmediginden 5/c22
ḫ. virmediñ 19/4a/s2/6, 7/s8/2
ḫ. virmediñiz 19/6a/s2/2, 8/1b/s11, 8/1b/s9
ḫ. virmege 19/4a/c4/2
ḫ. virmek 17/1b/c3/44, 7/c5/11, 8/1a/c27
ḫ. virmemesi 112/1a/c1/11
ḫ. virmemiş idi 19/2a/c3/14
ḫ. virmesinden 8/1b/c2/3
ḫ. virmiş 1/1/12, 5/c19/3, 5/s11
ḫ. virmiş idi 19/4a/c2/2
ḫ. virmişler 17/3b/c7/3
ḫ. virmişsin 9/1b/s11
ḫ. virsün 10/1a/s32/2
ḫ. virüp 19/6a/c2/6

ḫaberleş *(Ar.+Tr.)* Karşılıklı haber alıp vermek.
ḫ.- diñiz mi 4/5a/s11

ḥabs *(Ar.) 1.* Suçluların kapatıldığı yer, hapishâne.
ḥ. 9/1b/c11
ḥ.+ de 4/11a/c1/7
ḥ.+ den 4/10b/c8, 4/1b/s4, 8/1b/s2
ḥ.+ e 8/1b/c1
2. Hapsedilmiş kimse, tutuklu, mahpus.
ḥ.+ leriñ 15/5b/c4/7
ḥabs it- Bir yere kapatıp salıvermemek.
ḥ. itdim 18/1b/c1/3
ḥ. itmedim 10/1a/c25
ḥ. itmiş 19/9a/c2/12/d
ḥ. itmişsin 10/1a/s25

ḥabs-ḫāne *(Ar.+Far.)* Hapis cezâsına çarptırılanların cezâları süresince kapatıldıkları yer, cezâ evi, mahpes.
ḥ.-ḫānede 10/1a/c23
ḥ.-ḫānelerde 15/2a/s1/5

ḥācet *(Ar.)* Gerekli duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.
ḥācetḳal- Gerekli olmak, ihtiyaç kalmak.
ḥ. ḳalmadı 19/6a/c2/10
ḥ. ḳalmadıġı 19/7b/c3/2
ḥ. ḳalur mı 19/4b/c5/2

ḥācı *(Ar.)* Hac farîzasınını yerine getiren kimse.
ḥ. 11/2a/c2/2
ḥ. Filipo 19/5a/c3
ḥ. Marḳato 19/1a/1
ḥ. Misā'il 18/1a/c4/10
ḥ. Mitsi'niñ 19/8a/c2/3
ḥ. Muḥammed 21/7/s2/2, 21/7/s2/5
ḥ. Rāşid Paşa 21/1/c4, 21/14/s2/2, 21/14/c2
ḥ. Ṭofi 19/12a/1, 19/6a/c2, 19/2b/c1/4, 19/5a/c5/3
ḥ. Ṭofi'niñ 19/11a/1, 19/6a/c3, 19/7b/c2/10
ḥ. Ṭonı 19/6a/s3

ḥadd *(Ar.)* Sınır, derece.
ḥ.+ im 21/13/c4/2

ḫademe *(Ar.)* Resmî dâirelerde, bürolarda hizmet eden kimseler.
ḫ.+ si ise 21/5/c8

hadi Teşvik, uyarı ve ihtar sözü

olarakkullanılır.
h. 12/2b/c3, 15/3b/c20/3

ḥāfiẓ *(Ar.)* Kur'an-ı kerîm'i bütünüyle ezberlemiş olan ve ezberden okuyabilen kimse.
ḥ. 17/3a/c5/22, 21/2/s4
ḥ.+ıñ 17/3a/c5/23, 17/3a/c5/31

ḫafīce *(Ar.+Tr.)* Gizlice.
ḫ. 4/6a/c11

ḥaḳīḳat *(Ar.)* Bir şeyin aslı ve esâsı, mâhiyeti, gerçek.
ketm-i ḥ. 21/5/s1/3, 21/8/s1, 21/6/s1
ḥ. mi 19/12b/s4/2
ḥ.+ e 21/6/s1/11

ḥaḳīḳaten *(Ar.)* Doğrusu, gerçekten.
ḥ. 19/9b/s1/3

ḥākim *(Ar.)* Yargıç.
ḥ. 4/7a/c6

ḥaḳḳ *(Ar.)* 1. Doğru, gerçek.
ḥ. 4/7a/s4
2. Hukûkun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şeyi hisse, pay.
ḥ.+ ımı 12/1a/c14/2
ḥ.+ ını 15/2a/s1/7
3. Bir kimsenin, sorumluluğunu yüklenerek yaptığı bir işin maddî karşılığı.
ḥ.+ ını 19/3a/c1/7
ḥ.+ larını 19/4b/c1/4
4. Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik.
ḥ.+ ımda 21/8/c2/11
ḥ.+ ıñda 4/1a/s20, 4/1b/s1
ḥ.+ larında 4/1b/c5/3
4. Haksız yere, haksız olarak.
bi-ġayri ḥ. 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3, 15/2a/s1/4

ḥaḳḳında *(Ar.+Tr.)* Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik.
ḥ. 1/1/c3, 1/1/s2/2, 17/1a/c3/2, 17/2a/c3/2, 17/2a/s3/2, 17/2b/c5, 17/2b/s1, 17/2b/s4/2, 17/2b/s5,
17/3b/s3, 17/3b/s5/2, 17/4a/5, 19/9a/s2/2, 21/3/c3/4, 21/8/s1/5, 21/9/s1/2, 21/9/s2, 7/c5/4

ḥaḳlı *(Ar.+Tr.)* Hak sâhibi olan, hakkı olan.
ḥ.+ sın 18/1b/c1/2

ḥaḳsız *(Ar.+Tr.)* Hakka uygun olmayan, gerçeğe veya yasaya aykırı.
ḥ.+ dır 18/2a/c1

ḥāl *(Ar.)* Şimdiki zaman, keyfiyet, durum.
ḥ. 15/5b/c4/4, 18/1b/c1/6, 8/1b/c2/2
der- ḥ. 17/3b/s6, 7/c9, 8/1b/c2/4, 8/1b/s5,10/1a/c20/4
vuḳūʿ-ı ḥ. 19/14a/6
beyān-ı ḥ. eyledim 19/1a/c2/4
ḥasb-i ḥ. idecek 21/8/s1/6
ḥ.+ de 1/1/2, 1/2/c3/4, 10/1a/c20/2, 10/1a/s21, 10/1a/s31, 10/1b/4, 12/2a/s6/5, 13/c4, 13/s7,
15/1a/s17, 15/2a/c3, 15/2a/s1/6, 15/3b/s15, 15/4b/s10, 16/1a/4, 16/1a/s9/10, 16/1a/s9/4, 16/1b/c17/14, 16/1b/c17/17,
16/1b/c17/7, 16/1b/c17/9, 17/1b/c3/20, 17/1b/c3/23, 17/1b/c3/28, 17/1b/s1, 17/2a/c3/7, 17/2b/c5/4, 17/3a/s2/2, 17/3a/s4,17/3b/s5/4,
18/1a/c4/8, 18/1a/s6, 19/1a/1, 19/11b/c1/18, 19/12b/s5/2, 19/13a/s5/2, 19/13a/s6/3, 19/13b/c5/2, 19/1a/s2/7, 19/2b/1, 19/2b/s33,
19/4a/s4/3, 19/4b/s1/5, 19/5a/s1/2, 19/5b/c3/4, 19/5b/s1/2, 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/7, 19/6a/s2, 19/7a/c3/4, 19/8b/c3/20,
19/9a/s2/2, 21/1/c1/3, 21/10/s1/3, 21/12/s4/5, 21/13/s4/2, 21/13/s4/3, 21/13/s4/5, 21/5/c14/5, 21/5/s13/3, 21/6/c14/6, 21/6/s1/11,

21/8/c2/8, 21/8/s1/7, 21/8/s1/9, 21/9/s2/2, 4/11a/1, 4/11a/s1, 4/3b/c2, 4/3b/c3, 4/4b/c10, 4/4b/c6/10,
4/4b/c6/11, 4/4b/s7, 4/5a/s4,4/5a/s9, 4/5b/c7, 4/6b/s9/3, 4/7a/s10, 4/7a/s2, 4/9b/c1/2, 4/9b/c8/3, 5/4, 6/s5,
7/c5/10, 7/c5/5, 7/c5/9, 8/1a/c36, 8/1b/s9
ḥ.+ e 18/1b/s4/7, 4/6a/s2
ḥ.+ i 6/s17
vuḳūʿ-ı ḥ.+ i 1/2/c3,19/10b/c4, 19/10b/s4/2
şehr- ḥ.+ iñ 2/1/3
ḥ.+ inden 10/1a/c31
ḥ.+ iyle 21/8/c2/9
ḥ.+ leri 19/6a/s2

ḫalʿ *(Ar.)* Tahttan indirme.
ḫ. 21/1/c2, 21/1/s3
ḫ.+ inde 21/1/s2, 21/3/c1

ḥālā *(Ar.)* Bu zamâna kadar, daha, hâlen, şimdi bile, henüz.
ḥ. 1/1/c4, 16/2a/s2/2

ḫalāṣ*(Ar.)* Kurtuluş, kurtulma.
ḫ. itmek 8/1b/s13

ḥālāt *(Ar.)* Hâller, sûretler, keyfiyetler, nitelikler.
ḥ.+ ıñ 21/7/c2/5

ḥālbuki *(Ar.+Tr.+Far.)* Öyle iken, hakikat şudur ki, şu kadar var ki.
ḥ. 1/2/s6, 12/2a/s6/2, 12/2b/s5, 15/3a/s4, 16/2a/s4, 18/1b/c4/3, 19/1b/s1/2, 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2

ḥālen *(Ar.)* Şimdiki halde, şu anda, henüz.
ḥ. 19/10a/c1, 19/10a/s1, 19/8a/c2/5, 19/9a/c2/7/d, 19/9b/c2/13

ḥaml *(Ar.)* Yük, yükleme.
ḥaml it- Yüklemek.
ḥ. idersiñiz 4/9a/c5/2

ḥammāmcı *(Ar.+Tr.)* Hamam işleten kimse.
ḥ.+ sından 19/8a/c2/10

ḫan Osmanlı padişâhlarının ve Türk beylerinin isimlerinin sonuna getirilen unvan.
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫ. 21/6/s1/3
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫ. ḥażretleri 21/1/s7
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫ. ḥażretleriniñ 21/4/s11,21/5/c1, 21/7/s2, 21/9/s3

ḫān *(Far.)* Şehirlerde, kasabalarda veya yolların geçit yerlerinde yolcuların konaklaması, kendilerinin ve hayvanlarının gecelemesi için yapılmış binâ.
ḫ. 10/1a/c24
ḫ.+ a 7/c5/7, 8/1a/c28/2, 8/1a/s28, 8/1a/s35
ḫ.+ da 8/1a/s12
ḫ.+ da idik 4/2b/c7
ḫ.+ da iken 15/5b/c4
ḫ.+ ı 15/5b/c4/6
ḳaranfilüʾnüñ Ḫ.+ ı'na 8/1a/c27
ḫ.+ ında idim 15/5b/c3
ḫ.+ ında idiñiz 8/1a/s11
ḫ.+ lara 8/1a/c21, 8/1a/s33
ḫ.+ larda idik 8/1a/c8
Ḳaranfillü Ḫ.+ ı'nda 8/1a/c11
Vālide Ḫ.+ ında 17/2b/c5/7

ḫancer *(Ar.)* Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.
ḫ. 4/10b/c4, 4/10b/c4/3, 4/10b/s6, 4/11a/c1/6, 4/9a/c17

ḫāncı *(Far.+Tr.)* Bir hanı kendi adına işleten veya bir vakıf hanı yöneten kimse.
ḫ. 15/5b/c4/6, 15/5b/c4/7

ḫāne *(Far.)* Ev.

ḫ. 19/8b/c3/15, 3/1a/s8, 4/1a/c20, 8/1a/c34
ḳahve-ḫ. 11/2b/s1
Ḳaraġol-ḫ. 21/8/s2/2
ḳaraḳol-ḫ. 8/1a/c13, 9/1b/s11
ḳarantina-ḫ. 19/10a/s5/3, 19/10a/s6, 19/10a/s7, 19/12a/c1/33, 19/12b/s4/2, 19/14a/15, 19/14a/4, 19/1b/c3/13, 19/1b/c3/3,
19/1b/c3/6, 19/1b/c3/8, 19/1b/s2, 19/1b/s3/2, 19/2a/c5/3, 19/2a/s4/2, 19/2b/1, 19/3a/c3/7, 19/3b/c3, 19/4a/s2,
19/4b/s2/2, 19/5a/c2, 19/5b/c3/4, 19/5b/c3/7, 19/5b/c3/9, 19/6a/c1/2, 19/6a/c1/4, 19/6a/c1/5, 19/6a/c1/6, 19/6b/c2/7,
19/6b/s1, 19/7a/1, 19/8a/c3, 19/8a/c3/4, 19/8a/s1/2, 19/8a/s1/4, 19/8a/s3, 19/8b/c3/16, 19/8b/s2/2, 19/9a/c2,
19/9a/c2//d, 19/9a/c2/3, 19/9a/c2/3/d, 19/9a/c2/6, 19/9b/c2/8, 19/9b/s1/2
yazu-ḫ. 19/2a/c5/2, 19/4b/c2/5
tebdīl-i ḫ. iderek 1/1/10
Ḳaraġol-ḫ. Meydānına 21/9/c1/6
ḫ.-i merḳūmeye 3/1b/c1/2
Posta-Ḫ.-i ʿĀmire 18/1a/2
ḫ.+ de 3/1a/s7
ḥabs-ḫ.+ de 10/1a/c23
ḳahve-ḫ.+ de 11/2a/c2/4, 11/2a/c3, 11/2a/s3,11/2a/c2/12
ḳahve-ḫ.+ sine 11/2a/c2/9
ḳaraġol-ḫ.+ de 21/5/c12/2
ḳaraḳol-ḫ.+ de 5/s8, 9/1b/c11, 9/1b/s9
ḳarantina-ḫ.+ de 19/10b/s1, 19/10b/s2, 19/10b/s4, 19/11a/s4, 19/14a/3, 19/14a/8, 19/1a/s1, 19/1b/c2, 19/2a/c5,
19/3b/s2, 19/4a/c1/2, 19/5a/s5, 19/5b/c3/2, 19/8a/c1, 19/8a/c1/3, 19/8a/c3/2
posta-ḫ.+ de 18/1a/c1/2, 18/1a/s1/2
Posta-ḫ.+ de 18/1a/s2
şiş-ḫ.+ de 21/14/c1
ḫ.+ den 8/1a/s31
ḳaraġol-ḫ.+ den 21/4/s10, 21/7/s2/3
ḳarantina-ḫ.+ den 19/10b/s3/4, 19/11b/s1/2, 19/12a/c1/39, 19/14a/9, 19/3b/c3/3, 19/3b/s3, 19/4a/s1, 19/5b/c3/10, 19/5b/c3/11,
19/8b/s2/3
ḳonsolos-ḫ.+ den 1/1/s3
ḥabs-ḫ.+ lerde 15/2a/s1/5
ḫ.+ lerine 11/2a/c3/3
ḫ.+ mde 18/2a/c4/12, 3/1a/c4, 6/c19, 7/c5/3
ḫ.+ me 11/2a/c3/3, 11/2b/c1, 13/c10, 19/9a/c2/d
ḫ.+ miñ 6/c14, 7/c5/9
ḫ.+ mizde 12/2b/c3
ḫ.+ mize 12/1a/c11/9
ḫ.+ mizi 16/1a/c6
ḫ.+ ñde 19/7b/s3/2, 19/8b/s2/2
ḫ.+ ñden 12/2b/s5/3
ḫ.+ ñe 11/2b/s1, 19/8b/s2/5
ḫ.+ ñi 19/7b/s3
ḫ.+ nıñ 9/1b/c17
ḳahve-ḫ.+ niñ 11/2b/c1
ḳarantina-ḫ.+ niñ 19/10a/s2, 19/11a/s1, 19/11b/c1, 19/11b/s1, 19/12b/s5, 19/13a/s5, 19/13b/s4, 19/1b/s2, 19/4a/s2/3,
19/5a/s1, 19/5a/s3, 19/5b/c3, 19/6b/s3, 19/7a/s1, 19/7b/s3, 19/8b/c3/18
ḳonsolos-ḫ.+ niñ 1/2/s5
Posta-ḫ.+ niñ 18/1b/c4/2
ḫ.+ ñize 3/1a/s6, 7/s5
ḫ.+ si 13/c9/2, 19/10b/s3/7, 19/6a/c3/12, 19/9a/c2/5, 19/9b/c1/3, 2/1/c3/3, 3/1b/c1, 8/1a/c17
yazu-ḫ.+ si 19/6b/c2/2
ḫ.+ since 19/6a/c1/3
ḫ.+ sinde 1/1/17, 10/1a/s24, 11/1a/c1/10, 19/12a/c1/32, 19/1b/c2/2, 19/1b/c3, 19/3a/c2/3, 19/3a/s3, 19/5b/c3/3,
19/5b/c3/8, 19/8b/c3/19,

4/4a/c6, 6/2, 6/c19, 6/s10, 6/s5, 8/1a/s20, 8/1a/s8
Ferʿiyye Ḳaraġol-ḫānesiniñ-divān-ḫ.+ sinde 21/13/s1
ḳol-ḫ.+ sinde 9/1b/c8
ḳonsolos-ḫ.+ sinde 2/1/s1
yevmiyye-ḫ.+ sinde 19/3a/c3/3
ḫ.+ sinde idim 10/1a/c24
ḫ.+ sinden 13/c13, 13/c9, 14/c1, 4/7a/c11/3
ḳahve-ḫ.+ sinden 11/2b/s2
ḫ.+ sine 1/1/5, 10/1a/c12, 11/1a/c1/3, 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9, 13/s2, 13/s7, 19/10a/s7, 19/11b/c1/16,
19/11b/s1/3, 19/12a/c1/35, 19/12a/c1/40, 19/13a/s6, 19/13b/s1, 19/14a/7, 19/1b/c2/2, 19/1b/c3/4, 19/1b/c3/5, 19/1b/s2/2,
19/3a/c3/7, 19/3b/c1/4, 19/3b/s1, 19/3b/s3, 19/4a/s1, 19/6a/c3/14, 19/6a/s1, 19/9b/s1/2, 3/1a/c14, 4/4b/c6/3,
5/c9, 8/1a/s24
ḳahve-ḫ.+ sine 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/2
Posta-ḫ.+ sine 18/1a/s4/2
ḫ.+ sini 1/1/10, 19/11b/s1, 19/3a/c2/3
ḳaraḳol-ḫ.+ siniñ 5/2
ḳarantina-ḫ.+ siniñ 19/2b/s1
āb-dest-ḫ.+ ye 21/7/c3
ḳahve-ḫ.+ ye 1/1/16, 1/1/7
ḳaraġol-ḫ.+ ye 21/10/s4/4, 21/11/c1/3, 21/11/s1/3, 21/12/c1/2, 21/13/s2, 21/2/c3/2, 21/4/c10, 21/7/c2/2
ḳaraḳol-ḫ.+ ye 5/c19, 5/c22/2, 5/s18
ḳarantina-ḫ.+ ye 19/11a/c4/4, 19/12a/s1, 19/12b/c8/2, 19/13a/s6, 19/13a/s6/2, 19/13b/c4, 19/13b/c6/d, 19/3a/c3/8, 19/3b/s1,
19/3b/s1/3, 19/6a/c1, 19/6a/c3/13, 19/8a/c2/8, 19/9a/c2/5/d, 19/9a/s2
ḳonsolos-ḫ.+ ye 1/1/c2, 1/1/c3, 1/1/s2/2
mey-ḫ.+ ye 10/1a/c25/2
misāfir-ḫ.+ ye 8/1a/s22
Posta-ḫ.+ ye 18/1b/c1, 18/1b/c3, 18/1b/s4/2
ḫ.+ yi 6/c11

ḫānedān *(Far.)* Köklü, asil ve büyük âile, tarihteki tanınmış bir kimseye dayanan soy.
ḫ. 21/12/s1

ḫanım 1. Kadın.
ḫ. 18/1a/c1/3
2. Kadınlar için kullanılan unvan ve hitap sözü.
Tıryal Ḫ. 21/9/c1/2
Ḫanımefendi Kadınlar için kullanılan hanımdan daha saygılı hitap sözü.
Tıryal Ḫ. efendi ḥażretleri 21/9/c1/3

hani ya Nerede, ne oldu.
h. 19/11b/c1/8

ḫarāb *(Ar.)* Yıkık, yıkılmaya yüz tutmuş, viran, harap.
ḫarāb ol- Harap duruma gelmek, yıkılmak.
ḫ. oldıġından 4/1a/c20

ḥarām *(Ar.)* Dokunulması, herhangi bir şekilde saygısızlık gösterilmesi yasaklanmış olan mukaddes, kutsal.
Muḥarremü'l-ḥ. 18/2a/1

ḥareket *(Ar.)* 1. Bir şeyin, birnesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yâhut durumunu değiştirmesi, kımıldama.
ḥ. 21/14/s3
ḥ.+ de 21/7/s2/8, 8/1a/c23
ḥ.+ le 21/2/s6/2
2.Yola çıkma.
ḥ.+ i 18/1b/c2, 18/1b/s4/6
ḥ.+ im 18/1b/c2/4
ḥareket it- Yerini veya durumunu değiştirmek.

ḥ. itdiñiz 21/2/s6/3
ḥ. idüp 18/1a/c4/3,
ḥareket it- Yola çıkmak.
ḥ. idüp 18/1a/s4/2
ḥ. itmege 21/14/s3

ḥarem *(Ar.)* Müslüman saray, konak ve evlerinde yabancı erkeklerin giremediği, yalnız kadınlara mahsus bölüm.
Ḥ. 21/10/s5
ḥarem aġası Osmanlı saraylarında ve büyük konaklarda haremle selamlık arasında hizmet gören zenci köle, hadım ağası.
ḥ. aġaları 21/4/s1, 21/4/s1/2, 21/10/s1, 21/6/s1/8
ḥ. aġalarından 21/7/s2/7
ḥ. aġalarını 21/6/c1/11
ḥ. aġalarınıñ 21/10/s4
ḥ. aġası 21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/4/c2/2, 21/4/c2/3, 21/5/s13/2
Ḥarem daʾiresi Osmanlı sarayında harem dairesi.
Ḥ. daʾiresiniñ 21/14/s8
Ḥarem-i Hümāyūn Osmanlı sarayında harem dairesi.
Ḥ.-i Hümāyūna 21/6/c1/11

ḫāric *(Ar.)* Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı.
ḫ.+ den 21/2/c5
ḫ.+ e 21/3/c5/2
ḫ.+ inde 19/8b/s1/3, 4/1a/c8
ḫ.+ indedir 19/6b/c2/7

ḫarman *(Far.)* Dövülmek için hazırlanmış ekin yığını.
ḫ. 12/1a/c11, 12/1a/c11/2, 12/1a/c11/4, 12/1a/c11/6, 12/1a/c11/9, 12/2a/c4
ḫ.+ ı 12/1b/c11
ḫ.+ ıñ 12/1a/c11/6
ḫ.+ ına 12/2a/s4, 12/2b/s5/4
ḫ.+ ını 12/2a/s3

ḫarmen *(Far.)* Dövülmek için hazırlanmış ekin yığını.
ḫ. 12/2a/s2, 4/9b/c5
ḫarmen dög- Tanelerini ayırmak için ekini dövmek, üstünden düven geçirmek.
dögdigim ḫ.+ lerim 4/7b/c7

ḥasb *(Ar.)* Göre, cihetiyle, sebebiyle, gereğince.
ḥasb-eʾl-meʾmūriyye (Ar.) Memûriyet gereği.
ḥ.eʾl-meʾmūriyye 21/7/c1/3
ḥasb-i ḥāl it- Dertleşmek, halleşmek.
ḥ.-i ḥāl idecek 21/8/s1/6

ḥasebiyle *(Ar.+Tr.)* Dolayısıyla, -den ötürü, -den dolayı.
ḥ. 19/9a/c2/9/d, 2/1/c1/2, 8/1b/c11
ḥāṣıl *(Ar.)* Husûle gelen, olan, çıkan.
ḥāṣıl it- Peydâ etmek, elde etmek, edinmek.
ḥ. itdim 21/3/c4/3

ḫastalıḳ *(Far.+Tr.)* Canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli.
ḫ.+ ı 15/2b/s11

ḫaste *(Far.)* Sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse, hasta.
ḫ. idi 4/3a/c18
ḫaste ol- Sağlığı bozulmak, bir hastalığa yakalanmak, hastalanmak.
ḫ. oldıġım 15/1b/c16
ḫ. oldıġımdan 19/4b/c1/2
ḫ. oldıġından 19/11a/c2/2, 19/2b/c2/2, 19/5a/c6/2, 19/5a/c6/4, 4/4b/c6/5
ḫ. olduḳdan 19/5a/s6/2

ḫastelen- *(Far.+Tr.)* Sağlığı bozulmak, hasta olmak.
ḫ.- diginden 14/1b/s4
ḫ.- miş 1/1/5

ḫ.- üp 4/8a/c4

ḫastelik *(Far.+Tr.)* Canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli, illet, maraz, hastalık.

ḫ. 15/1a/c17/2

ḫāşā *(Ar.)* Bir kimsenin kabul edemeyeceği, mümkün görmediği bir şeyden bahsederken "asla, kat'iyen, hiçbir şekilde" anlamında kullandığı ret sözü.

ḫ. 10/1a/c23, 10/1a/c26, 10/1a/c28, 10/1a/c30, 21/10/c1

ḫāşā, şümme ḫāşā (Ar.) Olması imkan dışı veya ağza alınması büyük saygısızlık olan bir şeyden bahsetme durumunda kalındığı zaman, "Böyle şey olamaz ama tövbe tövbe" anlamında kullanılan ret ve tenzih sözü.

ḫ. 8/1b/c14

ḫaṭā *(Ar.)* Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık.

ḫ. 21/14/c3/2

ḫātır *(Ar.)* 1. Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hafıza.

der-ḫ. iderek 16/1b/c17/4

der-ḫ. itsem 21/7/c1/6

ḫ.+ ımda 19/13a/c1, 19/13b/c2, 8/1a/c34

ḫ.+ ımdan 19/3a/c3/3

2. Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, îtibar.

ḫ. 19/13b/c2/3

ḫ.+ ı 4/3b/s2

ḫāṭırına gel- Hatırlamak.

ḫ.+ ıma- geldi 21/4/c7

ḫ.+ ıma-gelmeyen 18/1a/c4/2

ḫ.+ ıma- gelmez 20/1b/c17

ḫ.+ ıma- gelmiyor 19/2a/c2, 21/4/c1, 21/4/c6

ḫ.+ ıma- gelür 19/1a/c1/2

ḫ.+ ıñıza- gel-ür mi 21/7/s1

ḫāṭırına getirme- Hiç düşünmemek, hatırına getirmemek.

ḫ.+ ına- getürmeyerek 21/7/c3/9

ḫāṭırında ḳal- Hâfızada yer etmek.

ḫ. +ımda 19/13a/c5/2, 19/1a/c1, 19/2b/c1, 19/2b/c1/5, 19/5a/c3, 19/5a/c3/3

ḫāṭırında ṭut- Unutmamak.

ḫ.+ ımda-ṭutuyorum4/7b/c8

ḫāṭırından çıḳ- Unutmak, aklından çıkmak

ḫ.+ ımdan çıḳdı 19/3a/c3/2

ḫāṭırla- *(Ar.+Tr.)* Zihninde yeniden canlandırmak, akla getirmek.

ḫ.- ıyorum 4/9a/c12

ḫ.-mam 20/1a/c13/4, 20/1b/c1, 20/1b/c2, 20/1b/c17

ḫ.- yamam 4/1a/c7, 4/7a/c7,4/7b/c10, 4/8a/c8, 4/9a/c12

ḫattā *(Ar.)* "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

ḫ. 15/2a/c1/2, 15/2b/c20, 17/2a/c3/2, 18/2a/c4/10, 19/8a/c1/6, 19/10a/c3, 19/10a/c4, 19/11a/c2/3, 19/1b/c3/4, 19/5a/c6/3, 19/7b/c2/5, 19/8a/c2/8, 20/2b/c16, 21/1/c5, 21/3/c5/9, 21/4/c9/2, 21/5/s1/2, 21/7/c2/4, 21/8/c2, 21/9/c3

ḫātūn *(Far.)* Kadın.

ḫ. 1/2/c1

ḫ.+ dan 1/2/s3

ḫ.+ uñ 1/2/s2

ḫ.+ uñ 1/1/c4, 1/2/c3

ḫavāle *(Ar.)* Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma, ısmarlama.

ḫ. 17/1a/c3/3, 17/1a/s3/6

ḫavāle it- Bir şeyin alınmasını, yapılmasını bir kimseye bırakmak, ısmarlamak, devretmek.

ḫ. itdi 19/7a/s3/2

ḥ. itdigi 19/7a/s3/2
ḥ. itdiginden 19/7a/c3
ḥ. iderek 12/1a/c11/8
ḥ. itmedi 19/7a/c1, 19/7a/s2
ḥ. itmiş 19/7a/s1/5
ḥ. itmiş idi 19/7a/s3

ḥavāle ol- Bir şeyin alınmasını, yapılmasını bir kimseye bırakılmak, ısmarlanmak, devredilmek.
ḥ. olmuş 17/3b/s5/3
ḥ. olunaraḳ 17/3b/c6/4
ḥ. olunmuş 17/1a/s3/9
ḥ. olunur 17/3b/c3, 17/3b/c4/2, 17/3b/s3, 17/3b/s4

ḫavf *(Ar.)* Korku, korkma.
ḫ.+ ıyla 4/1a/c8

ḫavf it- Korkmak.
ḫ. idüp 4/2a/c14, 4/4b/c6/14

ḥāvī *(Ar.)* İçinde bulunduran, kapsayan.
ḥ. 19/13a/c8/12, 4/1a/c20

ḥavl *(Ar.)* Etraf, çevre.
ḥ. i 21/7/c1/2
ḥ.+ isiniñ 15/2a/c1/3

ḥayāt *(Ar.)* Organların canlının varlığını devam ettirecek şekilde işlemesi ve canlıların, organlarının gösterdiği faaliyet sonucunda varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp giden yaşama, canlı olma, dirilik.
ḥ.+ da 4/6b/s3
ḥ.+ larında 21/10/s5

haydi Teşvik, uyarı ve ihtar sözü olarak kullanılır.
h. 18/1a/c4/14

ḥaydūd *(Bulg < Mac. ?)* Silahlı soygun yapan, dağlarda, kırlarda yol kesen kimse, şakî.
ḥ. 4/1b/c5, 4/1b/c5/3, 4/1b/s5, 4/2a/2, 4/2a/c11, 4/2a/c9, 4/2a/s11, 4/2b/c16, 4/7a/s6
ḥ.+ da 4/3a/c18/3
ḥ.+ lar 4/2b/s9
ḥ.+ uñ 4/3b/s1/2

ḥaydūdluḳ *(Bulg<Mac. ? +Tr.)* Haydut olma durumu, dağ hırsızlığı.
ḥ. 4/1a/s19, 4/3a/s4
ḥ. itdim 4/2b/c14
ḥ. itdiñ 4/2b/s15
ḥ. idüp 4/2b/c13
ḥ.+ a 4/2a/c6
ḥ.+ da 4/2b/s14
ḥ.+ da 4/2b/c2
ḥ.+ dan 4/2b/s13
ḥ.+ la 4/2a/c16
ḥ.+ mı 4/2a/s16
ḥ.+ um 4/1b/c8/2
ḥ.+ uña 4/2b/s16
ḥ.+ uñda 4/2a/s15

ḫayır "Öyle değil, olmaz, yok, aslâ"anlamlarında olumsuzluk, ret ve inkâr bildirir.
ḫ. 1/1/c1, 1/1/c4, 1/2/c2, 1/2/c4, 1/2/c5, 1/2/c8, 15/2b/c21, 15/3b/c14, 15/3b/c3,
15/4b/c12, 15/4b/c15, 15/4b/c8, 16/1a/c5, 17/2b/c1, 18/1a/c5, 18/1b/c3, 19/11a/c3, 19/12b/c4, 19/13a/c2,
19/13b/c6, 19/1b/c3/7, 19/2b/c4, 19/4b/c3, 19/4b/c5, 19/7a/c1, 19/7a/c5, 19/8a/c3, 19/8b/c3/7, 20/2a/c10,
20/3a/c1, 21/5/c13, 4/10b/c6, 4/1b/c4, 4/2a/c13, 4/3a/c18, 4/3b/c3, 4/5b/c16, 4/6a/c7, 4/6b/c5,
4/7b/c11, 4/8a/c16, 4/8a/c19, 4/8a/c21, 4/9a/c2, 4/9a/c6, 4/9b/c5

ḫayḳır- Çok yüksek sesle bağırmak.
ḫ.- dı 15/1a/c20

ḫaylī *(Far.)* Oldukça fazla, çokça, epey.
ḫ. 16/1a/c1/2, 16/1b/s2, 16/1b/s6, 16/2a/s1, 16/2a/s4,

19/10b/s4, 19/2b/c1/5, 19/4a/s2/2, 19/5a/c5/4, 21/3/c5/8, 21/8/c3/12

ḫaylīce *(Far.+Tr.)* Epeyce, oldukça fazla.
ḫ. 17/3a/c5/21

ḫaylüce *(Far.+Tr.)* Epeyce, oldukça, fazla.
ḫ. 7/c7

ḫayr *(Ar.)* Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
ḫ. u şerr 21/14/s3

ḫayriyye *(Ar.)* Sultan II. Mahmud'un 21. Ve 26. Cülûs yıllarında çift, tam ve yarım olmak üzere bastırılan altın para
ḫayriyye tüccārından Eskiden belli sayıdaki tanınmış, mûteber Müslüman tüccarlara beratla verilen imtiyaz ve unvan.
ḫ. 17/2b/c5/6

ḫayvān *(Ar.)* Hizmete yarayan at, eşek, katır cinsinden yaratık.
ḫ. 18/1a/c4/5, 19/11a/c2/3, 4/9a/c14
ḫ.+ da 19/5a/c6/3
ḫ.+ dan 18/1a/c4/5, 18/1b/c4/7, 18/1b/s4, 18/1b/s4/7, 19/5a/c6/3

ḫayvānāt *(Ar.)* Hayvanlar.
baʾż-ı ḫ. 1/1/15
baʿż-ı ḫ. 1/1/8

ḫāżır *(Ar.)* Huzurda, meydanda, göz önünde olan, bizzat bulunan.
ḫ. 19/5a/c3/3, 21/10/s1/3
ḫ. idim 19/5a/c3/4
ḫ. iken 4/11a/c1
ḫāżır bulun- (Orada) Bizzat bulunan.
ḫ. bulunanlara 19/8b/c3/18
ḫ. bulundığını 19/10b/s3/11
ḫ. bulunmaz 19/11a/c4/6
ḫāżır ol- Hazır durumda bulunmak.
ḫ. olaraḳ 19/8a/c2/7
ḫ. oldığı 4/11a/1, 8/1a/c36
ḫ. oldığımda 19/11b/c1/18
ḫ. oldıḳları 16/1a/s9/3, 19/13b/c5/2, 19/1a/1, 19/2b/1

ḫażırlan- *(Ar.+Tr.)* Yapılacak işe uygun ve hazır duruma getirilmek, hazır edilmek.
ḫ.- mış 21/9/c1/4

ḫazīne *(Ar.)* Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü.
ḫ. 21/1/c6/4, 21/12/c1, 21/12/c3/3, 21/3/c5/8, 21/8/c2/5, 21/8/c2/9
ḫ.-i mālı 21/8/c2/3
ḫazīne-i Ḫāṣṣa Pâdişahlaraâit emlâk, arâzi vb. şeylerin gelir ve giderleri ve bunlara bakan teşkîlât.
ḫ.-i Ḫāṣṣa 17/2a/s3/2, 17/2b/s4/2, 17/3b/s5/2
ḫ.-i Ḫaṣṣadan 17/1a/s3/5

ḫazīne-dār *(Ar.+Far.)* Bir hazineyi korumak ve yönetmekle görevli kimse.
ḫ. 21/3/c5/9
beşinci ḫ. 21/7/c3/3
ikinci ḫ. 21/7/c3/2
ḫ.+ lar 21/7/c3/10, 21/7/c3/3

ḫazīrān*(Ar.< Süry.)*Yılın mayıs ve temmuz ayları arasındaki 30 gün çeken altıncı ayı, yaz aylarının ilki.
ḫ.+ 'a 4/1a/c11

ḫażretleri *(Ar.+Tr.)* İsim ve unvanların sonuna saygı sözü olarak getirilir.
Maḥmūd Paşa ḫ. 21/1/c6/2, 21/7/c1/2, 21/8/c2/8
müşārün-ileyh- ḫ. 21/2/c2
nāẓır paşa ḫ. 17/1a/c3/11
Nāẓır Paşa ḫ. 17/2b/c5/12, 17/3b/s6
Sulṭān ʿAbdülʿazīz efendimiz

ḥ. 21/6/c1
Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥ. 21/2/s2
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫan ḥ. 21/1/s7
Tıryal Ḫanım efendi ḥ. 21/9/c1/3
vālide sulṭān ḥ. 21/8/s1/2
şeh-zādegān efendiler ḥ.+ nden 21/5/s10
şevket-meʾāb efendimiz ḥ.+ ne 21/12/s4
ḥ.+ niñ 21/12/s2
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫān ḥ.+ niñ 21/7/s2
Maḥmūd Paşa ḥ.+ niñ 21/6/c1/13
Murād efendimiz ḥ.+ niñ 21/5/c10
sulṭān ḥ.+ niñ 21/2/s4
sulṭān müşārün-ileyh ḥ.+ niñ 21/7/s2/3
Sulṭān ʿAbdülʿazīz ḥ.+ niñ 21/10/s4, 21/10/s5, 21/11/c1/2, 21/2/s1
Sulṭān ʿAbdülʿazīz Ḫan ḥ.+ niñ 21/4/s11
Sulṭān ʿAbdülʿazīziñ- ḥ.+ niñ 21/12/s4/4
Sulṭān ʿAzīz ḥ.+ niñ 21/9/s6
Sulṭān ʿAzīz ḥ.+ niñ 21/1/s2, 21/13/s1, 21/2/c2, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/3/c2, 21/4/c3/2, 21/4/s10, 21/4/s3,
21/5/s13, 21/5/s14, 21/6/s1/8, 21/8/s2
Sulṭān ʿAzīz Ḫān ḥ.+ niñ 21/9/s3
vālide sulṭān ḥ.+ niñ 21/9/s1/4, 21/9/s2
ḥ.+ yle 21/2/c2/3
Sulṭān ʿAzīz ḥ.+ yle 21/2/s3
vālide sulṭān ḥ.+ yle 21/8/s2/3

ḥebs *(Ar.)* Suçların kapatıldığı yer, hapishâne.
ḥ.+ e 2/1/c1, 2/1/c3

hefte *(Far.)* Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü, hafta.
h. 19/12a/c2/3, 19/1a/c2/2, 19/1a/s2/5, 19/2b/c2, 19/2b/c4, 19/2b/c4/2, 19/2b/s4/4, 19/3a/s1, 19/3b/c1,
19/3b/c2, 19/3b/s2/4, 19/4b/c1, 19/4b/s1/4, 19/5b/c2, 19/5b/c3, 19/5b/c3/2, 19/5b/c3/3, 19/5b/c3/4, 19/5b/s2/3,
19/6a/c2/6, 19/6b/c3, 19/6b/c3/6, 19/6b/c3/7, 19/6b/c3/8, 19/6b/s3/2, 19/7a/c4, 19/8a/c3/4, 19/8a/s3, 19/8a/s3/3,
19/9b/c2/2, 7/c7
h. idi 19/6b/c3/8
h.+ ye 19/9b/c2/4

heftelik *(Far.+Tr.)* 1. Hafta hesabıyle verilen veya bir haftalık iş karşılığı ödenen para.
h. 19/12b/s4
2. Haftada bir olan, yapılan, çıkan.
h. 19/3a/c1

hegbe *(Ar.)* Yolculukta binek hayvanlarının eyerine geçirilerek ikiyana sarkıtılan veya omuzda taşınan, kilim, deri, kıl veya meşinden, içine öteberi koymaya mahsus iki taraflı torba, heybe.
h.+ sini 8/1a/c28/2, 8/1a/s30
h.+ siyle 11/2a/c2/2

hekim *(Ar.)* Mesleği hastalıkları teşhis ve tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip.
h. 18/1a/c4/10, 18/1b/c1/7, 19/4a/c3, 19/4a/s3, 19/11b/c1/17, 19/11b/c1/20, 19/12a/c1/26, 19/4b/c2/6, 19/6a/c2/4, 19/7a/c5/2
h.+ de 19/6a/s3/2
h.+ e 19/6a/c2/6
h.+ i 3/1a/c11/2, 19/4b/s2
h.+ iñ 19/4b/c2/4, 19/6a/c2/9, 19/6b/c2/2, 19/8b/s1/3

ḥelāl*(Ar.)* Dinin yasaklamadığı.Karşıtı: Haram.

ḥelāl it- Cân ü gönülden bağışlamak, verdiği kimsenin hakkı olarak kabul etmek.
ḥ. iderim 4/7a/c6/2

hem *(Far.)* 1. Kullandığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zâten" mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir.
h. 15/2b/c18, 15/4b/c10, 9/1b/c20
2. Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir.
h. 4/9a/c9, 8/1a/c25/3, 8/1a/c25/4

hem-şehrī *(Far.)* Aynı şehir ve memleketten olan kişilerden heri biri.
h. ise 17/4a/c1
h. +inden 17/2b/c5/8
h. +lerine 17/3b/c6/2
h. +ñiz 17/3b/s5
h.+si 17/3a/c4

hemān *(Far.)* Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.
h. 1/2/c3/5

hemşīre *(Far.)* Kız kardeş.
h.+ m 20/1b/c4, 20/2a/c10
h.+ ñden 20/1b/s4
h.+ ñi 20/1b/s2
h.+ niñ 20/2a/s12, 4/3b/s7
h.+ ñiz 20/2a/s14, 20/2b/s1, 20/2b/s11, 20/2b/s13, 20/2b/s14, 20/2b/s15
h.+ si 20/1b/c12, 20/1b/c3/2

hengām *(Far.)* Vakit, zaman, mevsim.
h.+ da 1/2/s2
h.+ ında 21/7/c3/11, 9/1b/s16

henüz *(Far.)* 1. Daha şimdi, yeni.
h. 15/1b/c9, 15/1b/c9/2
2. Daha, hâlâ, şimdiye kadar, elan.
h. 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9, 15/1a/c12, 19/14a/8

hep 1. Hiçbiri veya hiçbir kimse dışarıda kalmamak üzere, bütün.
h.+ imiz 4/5a/c16
h.+ iñiz 4/5a/s16
2. Her zaman, dâima.
h. 19/12b/c2, 19/12b/s2, 19/9a/c1, 4/1a/s15, 4/7a/c4

hepsi Bütünü, tamâmı.
h. 21/5/c1/2

her *(Far.)* 1. Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, -nin hepsi, bütün, cümle.
h. 11/1a/c1/2, 17/3a/c2, 19/11a/c4, 19/13b/c3/2, 19/1a/c2/8, 19/3a/s1, 19/3b/c3, 19/3b/c3/7,
19/4a/c3, 19/5b/c2, 19/7b/c3/3, 19/8a/c1/3, 19/8b/c3/13, 19/8b/c3/7, 21/1/s5,
21/14/c2/2, 21/14/s4/2, 21/4/s9, 21/9/s5, 4/3a/c5,
4/3a/s4/2, 4/5b/c7, 4/6b/s15
be-her. 19/11b/c1/11, 19/2b/s3, 19/2b/s3/2, 19/2b/s4/2, 19/4b/s1/4, 19/5b/c3/9, 19/8a/s1, 19/9a/s2/3
2. önüne geldiği tekil kelime için cümlede verilen hüküm olumsuzsa, bu hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için değil ancak bazısı için geçerli olduğunu belirtir.
h. 19/4b/c2/3, 21/8/c2/2
her bir Tek tek, ayrı ayrı.
h. bir 19/11a/c2/7
her biri Teker teker, hepsi.
h. biri 19/11b/c1/25
h. birimiz 15/4b/c19
h. birisi 4/4b/s9
her ne Hangi.
h. 21/12/s5, 21/5/c1/2, 4/1b/s5,
her ne kadar Başına geldiği şart cümlesindeki hükmün doğru ve yerinde olduğunu belirttikten sonra bu

hükme zıt düşen hususlar bulunduğu bildirir: … ise de, -dir ama.

h. 15/1b/c12, 19/14a/5, 19/5b/c3/6, 19/6b/c2/6, 4/11a/c1/3,

herkes*(Far.)* Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.

h. 4/1a/c9, 4/3a/c17
h.+ e 19/3a/c1/7, 19/8b/c3/12
h.+ lere 19/11a/c4/5
h.+ leriñ 19/7b/c2/13

ḥesāb *(Ar.)* Alınan şeylerin veya yapılan masrafın tutarı, hesap.

ʿinde'l ḥ. 19/5a/c4/2
ḥ.+ ı 19/9b/c1/2, 19/9b/c1/6
ḥ.+ ıma 19/13a/c5, 19/9a/c2/6
ḥ.+ ına 19/6a/c1/6, 19/9b/s1/2
ḥ.+ ından 19/9a/c2/6
ḥ.+ ını 19/3a/c1/6
ḥ.+ larından 19/9b/c1/7
ḥ.+ larını 19/5b/c2/6

ḥesāb eyle- Saymak, hesaplamak.

ḥ. eylediler ise 19/8b/c3/11

ḥesāb gör- Karşılıklı alacak vereceğitasfiye etmek, ödeşmek.

ḥ. görilerek 19/2b/c4
ḥ. görmege 19/9b/c1
ḥ. görüp 19/4b/s5/6

ḥesāb it- Saymak, hesaplamak.

ḥ. itdigi 19/3b/c1/6
ḥ. ider 19/3a/c3/5
ḥ. iderek 19/3a/c2/5
ḥ. itmedim 19/12a/c1/2
ḥ. idüp 19/3a/c3/9, 19/3a/s2/2, 19/3b/c1/3

ḥesāb ol- Saymak, hesaplamak.

ḥ. olmaḳ 19/13b/c6/2/d
ḥ. olunaraḳ 19/3b/s1/2

ḥesāb ṭut- Alacağı vereceği bir yere yazmak.

ḥ. ṭutardı 19/13b/s3
ḥ. ṭutmaġa 19/1a/c2/9

ḥesāb yap- Saymak, hesaplamak.

ḥ. yapması 19/5b/s3/2

ḥesābāt *(Ar.)* Hesaplar.

ḥ.+ ı 19/9b/c1/7
ḥ.+ ımıza 19/9a/c2/3

ḥesāblaş- Karşılıklı olarak birbirindeki alacak vereceğin hesâbını görmek.

ḥ.- dıḳ 19/9a/c2/4

hey Azarlama, uyarı, üzüntü, sitem, tekdir, şüphe vb. duyguları anlatan cümlelerde anlama kuvvet verir.

h. 21/13/s4/5

hey'et *(Ar.)* 1.Dış görünüş, şekil, sûret.

h.+ le 4/2a/c14

2. Olduğu gibi, bütünüyle.

h.+ iyle 21/1/c6
h.+ le 21/5/c14/4

ḥıfẓ *(Ar.)* Koruma, saklama, muhafaza etme.

ḥ. 2/1/c3/7

ḥıfẓ it- Korumak, saklamak, muhafaza etmek.

ḥ. itmek 19/10b/c1

ḫırsız *(Ar. ?)* Başkasının malını çalan kimse.

ḫ. 16/1b/c4/3, 4/6a/s17/2

ḫırsızlıḳ *(Ar. ?+Tr.)* Başkasına âit olan bir şeyi çalma işi, sirkat.

ḫ. itmiş idiñ 4/1a/s19
ḫ.+ ım 4/2a/c8

hīç *(Far.)* Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla.

h. 15/1b/c19, 15/1b/s11, 15/2b/c21, 15/2b/c21/2, 15/2b/s21, 15/3a/c3, 15/3a/s4, 15/3b/c13, 15/3b/s12,
15/3b/s3, 15/4a/s3, 15/4b/c12, 15/4b/c3, 15/4b/c8, 15/4b/s19, 15/4b/s8, 15/5a/c8, 16/2a/c1, 17/1b/c3/46,
17/2b/s2, 19/11a/s3,

19/13b/c6/3/d, 19/4a/s4/4, 19/4a/s5/4, 19/6b/c3/7, 19/7b/c2/2, 20/2a/s5, 20/2b/s7, 21/11/s1,
21/4/s3, 21/5/s11, 21/5/s3, 3/1a/s12, 4/11a/c1/8, 4/2b/s12, 4/3b/c10, 4/5a/s15, 4/6b/s3/2, 4/7b/s6,
4/8a/s20, 4/8a/s21, 4/8b/s18

hīçbir *(Far.+Tr.)* Olumsuz cümlelerde ismin başına getirildiği zaman o cinsten olan şeylerden birinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını, bu hükmün o şeyin bütününe âit olduğunu anlatır.
h. 1/1/15, 10/1a/c29, 15/1b/c19, 15/1b/s13, 15/2a/s1/6, 15/3a/s3, 15/3b/c14, 15/3b/s14, 15/3b/s16, 15/4a/s6,
15/4b/c15, 15/4b/s13, 15/4b/s15, 17/4a/c1/4, 19/12a/c1/28, 19/12a/c1/29, 19/14a/10, 19/5a/c6/4, 19/9a/c2/d, 2/1/c3/2,
20/2a/c10, 4/2a/s13, 4/3b/s2, 4/5a/s15, 4/5b/s16, 5/c18, 5/c22, 8/1b/c15

hīçbiri *(Far.+Tr.)* Olumsuz cümlelerde yerini tutuğu ismin cinsinden olan şeylerden bir tanesinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını anlatır.
h. 4/3a/c18
h.+ si 17/2b/c1, 17/2b/s1/2

ḥicce *(Ar.)* Arabî ayların, zilkâde ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü kurban bayramı olan on ikincisi.
ẕī'l-ḥ. 15/5b/2

ḫidmet *(Ar.)* Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev, hizmet.
ḫ. 21/4/s2, 21/6/s1/7
ḫ.-i ʿiffet-ānelerinde 21/9/s1/3
ḫ.-i seniyyelerinde 21/7/c2/2
ḫ.-i seniyyelerine 21/13/c2
ḫ.+ de 16/1a/s7
ḫ.+ i 21/4/s3, 21/4/s5
ḫ.+ im 21/5/c11
ḫ.+ ime 4/8a/c9
ḫ.+ iñ 4/6a/s5
ḫ.+ inde 17/1a/c2/2, 17/1a/c3/8, 21/14/s8, 21/7/s2, 4/10b/c9, 4/1a/c8/2, 4/8b/s1
ḫ.+ ine 19/2b/c3/3, 21/5/c7, 21/5/c7/2, 21/7/c2, 21/7/c2/3
ḫ.+ iñiz 19/10b/s1
ḫ.+ iyle 18/1a/c3
ḫ.+ leri 21/4/c5
ḫ.+ lerinde 16/1a/c7, 21/3/c6/2, 21/3/s6/3, 21/3/s6/5
ḫidmet it- İş görmek, çalışmak, başkalarının işini yapmak.
ḫ. itdigim 21/8/c2/2
ḫ. itdim 4/3a/c8
ḫ. itdiñ 4/3a/s8
ḫ. iden 21/4/c2/2
ḫ. ider idiñ 19/12a/s2/2
ḫ. itmek 21/10/c5/2, 21/11/c1/3, 21/6/c1/12
ḫ. itmezdim 4/2a/c8

ḫidmet-kār *(Ar.+Far.)* Hizmet eden kimse, hizmetçi.
ḫ. 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16
ḫ.+ ı 19/10a/s4/3
ḫ.+ ı mısıñ 4/8a/s15
ḫ.+ ı mısıñ 4/8a/s1

ḫikāye *(Ar.)* Bir olayı sırasıyla anlatma işi.
ḫ.+ yi 21/8/c3/13
ḫikāye eyle- Anlatmak.
ḫ. eyledim 1/1/16

ḫikmet *(Ar.)* Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep.
ḫ.+ i 4/1b/s1/2

ḫilāf *(Ar.)* 1. Ters, aykırı.
ḫ.-ı emr 21/2/s6/2
ḫ.-ı vāḳiʿ 21/8/s1/9
2. Tersine, aksine
ḫ.+ ına 21/2/s6/2

3. Hakikate uygun olmayan, gerçeğe aykırı, yalan.
ḫ. 8/1b/1,12/2b/s5/6
ḫ.+ dır 3/1a/c13
ḫ.+ ı 7/4, 10/1b/4, 8/1b/1, 9/1b/4
ḫ.+ ım 9/1b/4
ḫ.+ ımıñ 5/4
4. ḫilāf söyle- Yalan söylemek
ḫ. söylüyorsuñ 12/2a/s3/2

ḥīn *(Ar.)* An, zaman, vakit, sıra.
ḥ.-i ḍarbında 10/1a/s23
ḥ.-i muʿāyenede 21/8/c2/7
ḥ.-i mūvāṣalatıñda 18/1a/s4/2

ḥiṣṣe *(Ar.)* Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.
h.+ me 21/4/c8
ḥ. virdi 8/1b/s15

ḥiss *(Ar.)* Dış dünyaya ait etkileri beş duyu yoluyla idrak etme.
ḥiss it- Beş duyuvasıtasıyle idrak etmek.
ḥ. itmişler 21/7/c3/5

hū *(Ar.)* Allah'ın zâtına delâlet eden ve ism-i a'zam ve ism-i celâl de denen Allah'ın isminin kısaltılmış şeklidir.
h. 10/1a/1, 11/1a/1, 12/1a/1, 12/1b/1, 13/1, 14/1a/1, 16/1a/1, 17/1a/1, 17/3b/1,
18/1a/1, 20/1a/1, 21/1/1, 21/10/1, 21/11/1, 21/12/1, 21/14/1, 21/2/1, 21/3/1, 3/1a/1,
4/1a/1, 4/2a/1, 4/4b/1, 5/1, 6/1, 7/1, 8/1a/1, 9/1b/1

hūde *(Far.)* Fayda.
bī-hūde (Far.) Boşuna.
bī- h. 14/1b/c4

ḫufye *(Ar.)* Gizlenme, saklanma.
ḫ. 17/2b/3, 17/2b/c3, 17/2b/c3/2, 17/2b/s3, 17/3b/c2/3

ḫulāṣa *(Ar.)* Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli.
ḫ.+ ya 21/

[ḫurdī] *(Far.)* Ufak, küçük.
ḫ. 19/1a/c2/6

ḥuṣūl *(Ar.)* Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme.
ḥ.+ e 21/3/s6
ḥ.+ üni 21/3/s6/4

ḫuṣūmet *(Ar.)* Hasımlık, düşmanlık, adâvet.
ḫ.+ i 10/1a/s32

ḫuṣūṣ *(Ar.)* Konu, iş, keyfiyyet, madde.
ḫ. 19/7a/s5/4
ḫ.+ da 4/8a/s14
ḫ.+ ı 5/s22
ḫ.+ ını 1/1/s1, 19/7a/s1/5
ḫ.+ unda 10/1b/4, 8/1b/s16

ḫuṣūṣāt *(Ar.)* Konular, meseleler, maddeler, işler.
ḫ.+ da 21/12/c3/2

ḥużūr *(Ar.)* Önemli bir makâmın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.
ḥ.+ ında 21/3/c5/7
ḥ.+ una 2/1/2 2
ḥ.+ unda 1/1/2, 4/1a/c16/3, 4/7a/c6
ḥużūr-ı ʿālī Büyük bir kimsenin bulunduğu yerden bahsedilirken kullanılır.
ḥ.-ı ʿālī 21/8/s1/3

hücūm *(Ar.)* Üstüne yürüme, saldırma, saldırı, savlet.
hücūm it- Saldırmak.
h. idüp 4/6a/s1

ḥükm *(Ar.) Mahkemenin yargılama sonunda verdiği karar,* bir şeyin veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.

ḥükm olun- karar verilmek, hüküm verilmek, hükmolumak.

ḥ. olundı 4/10b/s8

ḥükūmet *(Ar.)* Devletin, ülkeyi içeride ve dışarıda yönetmesinde yetkili olan yürütme organı, yönetme, yürütme kuvveti ve bu kuvveti temsil eden bakanlar kurulu.

ḥ. 15/2b/s19, 15/4b/c11, 18/1b/s3/2, 19/3a/c3/4, 2/1/c1/3, 4/1a/c8, 4/8b/c4

ḥ.+ de 19/8b/c3/10, 19/9a/c2/7/d

ḥ.+ dedir 19/12b/c1/3

ḥ.+ den 10/1a/c29, 19/11a/c4/4, 19/11a/s4, 19/4b/s1/4, 19/4b/c1, 19/6b/c3/3, 19/6b/s3/4, 19/9a/c2/3/d

ḥ.+ e 15/1b/c8, 15/2b/c17, 15/2b/s17, 15/3b/c20/3, 15/3b/s18, 15/5b/c4, 19/3a/c1/2, 19/4a/c2/5, 19/3a/c3/9, 19/4a/c4, 19/7b/c2/14

19/4a/s2/4, 19/4a/s4/5, 19/5b/c2/3, 19/6a/c2/12, 19/6a/s2/2, 19/7a/s5/4, 19/8b/c3/9, 19/9a/c2/6/d, 7/s8, 8/1b/s9

cānib-i ḥ.+ e 10/1a/s21

ḥ.+ inden 19/9a/c2/4/d

hümāyūn *(Far.)* Hükümdara âit olan, pâdişâha, pâdişâhlığa âit.

ber-mūcib-i ḳānūn-nāme-i h. 15/2a/s1/5

Çiftlik-i H. Müdīrligi 17/1a/s3

Ḥarem-i H.+ a 21/6/c1/11

Mā-beyn-i H. Müşīri Nūrī Paşa 21/3/c3

Mā-beyn-i H.+ da 21/3/c6

Mā-beyn-i H. Müşīriyyetinden 21/4/s3

Mā-beyn-i h.+ a 21/1/c6/4

nefs-i h.+ a 21/6/c1/12

h.+ da 21/5/s10

nezd-i h.+ unda 21/4/s11

ẕāt-ı h.+ larına 21/12/s1

h.+ larında 21/4/c3

naḳl-i h.+ larında 21/12/s1

nefs-i h.+ larınıñ 21/7/s2

ordu-yı h.+ uñ 21/1/c1

I

ırġad *(Yun.)* Toprak işlerinde ve yapılarda en basit ve ağır işleri yapan işçi, amele, rençber, ırgat.

ı. 19/4a/s3/3

ı.+ a 19/12b/c8/6

ı.+ larıñ 19/12a/c1/33

ırġadlıḳ *(Yun.+Tr.)* Irgat olma durumu, ağır işlerde çalışma.

ı. 19/5b/c1/6

ışlan- Islak duruma gelmek.

ı.- up 15/3a/c2

ısmarla- Bir şeyin hazırlanmasını, alınmasını veya getirilmesini bir kimseden istemek, sipariş etmek.

ı. 19/11b/c1/5, 19/11b/c1/6

ı.- yup 11/2a/c2/10

ışrār *(Ar.)* İstediğinin olması için bir şeyin veya kimsenin durmadan üstüne düşme, arzusunu kabul ettirmek için tekrar tekrar üstünde, üsteleme.

ışrār eyle Kuvvetle üstünde durmak, üstüne düşmek.

ı. eylemedigimden 2/1/c3/5

ışrār eyle Ayak diremek, direnmek, inat etmek.

ı. eylemiş 11/3a/1

ı. eylemişdir 19/14a/6

ışrār it- Kuvvetle üstünde durmak, üstüne düşmek.

ı. idigimden 18/1b/c3/2

ı. itdik 17/3a/c5/31

ışrār it- Ayak diremek, direnmek, inat etmek.

ı. itdi ise 17/3a/c5/28

İ

i- Aslı eski Türkçe'de ermek iken

irmek > imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sadece "şu veya bu durumda bulunmak" anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan fiil, isim fiili, ek fiil, imek fiili, cevherî fiil, fi'l-i cevherî.

ḳunduracılıḳ i.- der 2/1/c2/2
açılmış i.- di 16/1b/s1, 16/1b/s5
adam i.- di 15/4a/c17, 15/4a/s17
aḫşam i.- di 8/1a/s15
aḳçe i.- di 8/1a/s32/2
almaz i.- di 19/11a/c4/6
almış i.- di 11/1a/c2/2, 20/1a/s3
āmirim i.- di 21/12/c3/4
artmadı i.- di 19/6b/c3/7
atdı mı i.- di 15/4a/s3
atılmamış ı.- dı 16/1a/c8/2
atmış i.- di 15/4a/c3
baġlu i.- di 4/9a/s15
baḳar i.- di 19/7a/c2, 19/7a/s2
baḳdılar i.- di 3/1a/c9/3
beklemek mi i.- di 21/1/s8
bekler i.- di 15/4b/c7
bir yer i.- di 11/1b/c3, 4/10b/c3
berāber mi i.- di 15/4b/s17, 4/3a/s15
beş mi i.- di 15/3b/c8/2
birlikde i.- di 19/5a/c3/2
boylı i.- di 20/2a/c12/2
bulaşur i.- di 15/2a/s13
bulur i.- di 21/1/s7/2
buʿ dında i.- di 15/2b/s6
burada i.- di 20/2b/c2
cānbāzlıḳ ider- i.- di 20/1a/c10
cerḥ olunmuş i.- di 11/1a/s18
cevāb virmiş i.- di 19/4a/c2/4
çiçekli i.- di 15/1a/c17
çıḳacaḳlar i.- di 21/3/c5/5
çıḳarmış i.- di 13/c9
degil i.- di 15/4b/c17
degil mi i.- di 3/1a/s7
derecede i.- di 21/3/s4
der-mīyān buyurmuşlar i.- di 21/8/c2/6
dir i.- di 4/10a/c10/2
dögecek i.- di 15/1b/s15
dört mi i.- di 15/2b/c9, 15/3b/c8
enişte̊m i.- di 21/3/c6/2
evlenmiş i.- di 20/1a/s4
gelmemiş i.- di 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9
gelmez i.- di 19/10a/c2/2
gelmiş i.- di 21/9/c6
gelmişler i.- di 4/3b/c9
gibi i.- di 20/3a/c1, 4/8b/c21
girer i.- di 21/1/c6
gitdi i.- di 15/3a/s4/2, 16/1a/c6
gider i.- di 15/1a/c11, 21/2/c3/2
gitmiş i.- di 15/5a/c8/2
gömili i.- di 4/6b/c1, 4/6b/s2
gönderir i.- di 19/3b/s3/2
göndermiş i.- di 19/6a/c3/12
götürür i.- di 19/12b/c1, 19/12b/c1/2
gündüz mi i.- di 15/1a/s11
ġuruş i.- di 19/12a/c2
ḫaber virmiş i.- di 19/4a/c2/2
ḫaste i.- di 4/3a/c18
ḥavāle itmiş- i.- di 19/7a/s3
ḫırsızlıḳ itmiş i.- diñ 4/1a/s19
içün i.- di 15/2b/s12
ilerü i.- di 15/4b/c9
işler i.- di 20/1a/s10, 20/1b/s10
ḳaç i.- di 15/2b/s11
ḳadar i.- di 4/2a/c8, 7/s7
ḳanġıñız i.- di 15/4b/s7
ḳara i.- di 20/2b/c13/2
ḳaranlıḳ i.- di 4/8b/s21
ḳarīb i.- di 15/5b/c2/2
ḳavuşmuş i.- di 15/2b/c9
kim i.- di 10/1a/s12, 19/10a/s2/2, 19/11a/s2/2, 21/12/s6, 21/5/s3
kimler i.- di 21/1/s4, 6/s18, 8/1a/s10
kimlerde i.- di 21/5/s2
kişi i.- di 21/4/c3, 4/2b/s9, 4/9a/s10
ḳızı i.- di 8/1a/c20
ḳoydı i.- di 19/5a/c6/4
küçük i.- di 20/1b/c17/2
ḳumandamız i.- di 21/12/c4/2

ḳumandamız i.- di 21/12/c4/2
maḳūleleri i.- di 19/7b/c2/10
māl i.- di 4/4b/c7
maʿiyyetinde i.- di 4/7b/c6
meʾẕūn i.- di 21/2/c9
miḳdār i.- di 19/3b/s3/3
muḥavvel i.- di 21/14/c2/2, 21/14/c4
müşīrimiz i.- di 21/12/c3
müteʿahhid i.- di 19/2b/c2
ne i.- di 12/1b/s11, 19/4b/s2/3, 19/8a/s3/3, 20/1b/s17, 20/1b/s3, 21/5/s13/4, 4/5a/s10
neler i.- di 19/6b/s2/2
nere i.- di 15/5a/s4
nerede i.- di 15/4a/s13, 15/5a/s4, 15/5b/s2, 8/1a/s34
nereli i.- di 20/2a/s13
nereñde i.- di 7/s6/2
oldı i.- di 15/1b/c14
öldürmek i.- di 4/4b/c7
öldürmeli i.- di 4/4b/s7/2
öldürmüş i.- di 4/7b/s3
ölmüş i.- di 20/1b/s14
olsalar i.- di 21/8/s1/2
olur i.- di 21/1/c5
orada i.- di 15/3b/c15, 15/5a/c4, 4/4b/c12
orada mı i.- di 8/1a/s35
oturur i.- di 21/4/c10/2, 4/8a/c6
oṭasında i.- di 21/4/c5/2
ser-ḫōş i.- di 15/3a/c5, 15/5a/c8/2
siyāh i.- di 20/2b/c13
ṣoñra i.- di 21/3/c1/2
söylemiş i.- di 15/1b/c16, 19/8b/c3/17, 4/5a/c11/3
söylerler i.- di 4/8a/c13
süri i.- di 15/2b/c5, 15/2b/s5
taʿrīf ider- i.- di 4/3b/c5
taʿyīn olunmuş ı.- dı 19/1a/c2
tüccār i.- di 9/1b/s14
ṭanır i.- di 20/2b/c3
ṭanıyabilür mi i.- di 20/2b/s16
ṭarafa i.- di 12/2a/c4/4
ṭoldırmış i.- di 15/4a/c4
ṭoldırmış mı i.- di 15/4a/s4
üç mi i.- di 15/2b/c9
urmamış i.- di 15/1a/c12
urmuş i.- di 15/1a/c12
uyumaz i.- di 15/1a/c15
uyuyor i.- di 15/1a/c16
vaḳt i.- di 4/10a/s1
var i.- di 1/2/s4, 11/1b/s3, 11/2a/s3, 11/2b/s2, 15/1a/c16, 15/2b/c4, 15/3b/c2, 15/3b/c5, 15/4a/c5,
15/4b/c9, 15/5a/c6, 15/5b/c3, 15/5b/c4/2, 16/1b/c17/20, 19/13a/c5, 19/3a/c3, 19/4b/c1/4, 19/5a/c3, 19/5a/c5/4,
19/5a/c5/5, 21/4/c2/2, 3/1a/s8, 4/1a/s9, 4/2a/c21, 4/2a/s9, 4/9a/s8, 4/9b/c11, 4/9b/s11, 6/s10,
7/s6/2
var mı i.- di 14/1a/s12, 15/1b/s11, 20/2a/s10/2, 4/5b/s5, 4/8a/s5, 4/8a/s7
vekīli i.- di 19/4b/c5
virilür i.- di 19/11a/s5/2, 19/2b/s4/3
virir i.- di 19/11a/c4/5, 19/11a/s4/2, 19/12b/c3, 19/13a/s4/2, 19/3b/c2/3, 19/4b/c1/5, 19/5b/c1/5, 19/5b/s2/4, 19/6b/s3/4,
19/7b/c2/11, 19/9b/s2/2
virmiş i.- di 4/4a/c7/2
vuḳūʿ bulmuş i.- di 14/1b/c1/2
yalñız mı i.- di 4/4a/s4
yanayor i.- di 16/1b/c4/3
yanında i.- di 15/1b/c15, 15/2b/c20, 15/5b/c2, 4/5a/c2
yanıñızda mı i.- di 4/5b/s5
yaşında i.- di 15/1a/c5, 20/2a/s8, 20/2b/s11
yoġ ı.- dı 15/1a/c18, 15/1b/c13, 15/2b/c20, 15/5a/c8/8, 16/1a/c9/2, 19/1a/c2/8, 21/6/c1/15, 4/6a/c1, 4/6a/s1
yoḳ i.- di 15/1a/c16, 21/2/c6, 21/3/c4
yoḳ mı i.- di 14/1a/s12
yoḳlama olunur- i.- di 21/1/c6
i.- di 1/2/c1

adamlarıyla i.- di 4/4a/c4
almış i.- di 11/1a/c2/3
altında i.- di 12/2a/c4/5
alur imiş i.- di 19/10a/s3
āmirimiz i.- di 21/1/c4/2, 21/12/c3/2
bağlu i.- di 4/9a/c15
bekler i.- di 15/1a/c15
beñzer i.- di 20/3a/c1
beşde i.- di 18/1b/c2/5
buldıñız i.- di 4/3b/s13
bulunamamış i.- di 17/3b/c5
bunlar i.- di 10/1a/c25/2
büyücek i.- di 20/2b/c16
cām i.- di 19/12b/c2
çavuş i.- di 5/c15
degil i.- di 20/1b/c6
didi i.- di 19/9b/c1/5
düşdi i.- di 16/1b/c17/14
esmerce i.- di 20/1b/c3/3
eyler i.- di 19/9b/c2/4
gelmiş i.- di 19/2a/s2/3, 3/1a/c6, 4/6b/c17
giremez i.- di 21/2/c5
girmişler i.- di 21/2/c5/2
gider i.- di 21/14/c2/2
gitmiş i.- di 19/5a/c2/2, 4/7b/s7
gönderir i.- di 19/6a/c3/14
görür i.- di 19/7a/c2
götürdiler i.- di 3/1a/c11/2
götürür i.- di 19/12b/c1/2, 19/7b/c3/4, 21/1/c6/4
ġuruş i.- di 19/12a/c2/4, 19/1a/s1/2
ẖaber virmemiş i.- di 19/2a/c3/14
hefte i.- di 19/6b/c3/8
içerüdedir- i.- di 21/3/c5/3
ifāde eylemiş i.- di 19/1b/c3/13
işitdim i.- di 19/12a/c1/41
işitmiş i.- di 19/8b/c3/21
isminde i.- di 20/1b/c13
ider i.- di 19/10a/s6, 20/1b/c10, 21/12/c4/4
ḳaçamaz i.- di 4/5b/c3
ḳaṭʿ idile i.- di 19/7b/c2/14
kişi i.- di 4/8b/c9/2
ḳız i.- di 20/1b/c17, 20/2b/c3
küflü i.- di 15/3a/c2
laḳırdı iderlerdi i.- di 4/8b/s10
muḥāfıẓ i.- di 4/5a/s9
muʿārażalaşmışlar i.- di 15/1a/c17/2
nere i.- di 15/1a/s18
ʿaskerinden i.- di 20/1b/c6
olmuş ı.- dı 20/1b/c4
orada i.- di 8/1a/c35
orta i.- di 20/2b/c13/2
oturur i.- di 19/11a/c4/7, 4/8a/c9
oṭada i.- di 9/1b/c16
sāʿatde i.- di 4/9a/s11
ṣarılı i.- di 15/2b/c20
sildim i.- di 15/3a/c1
siyāh i.- di 20/2b/c13
ṣularında i.- di 4/10a/c1, 4/7b/c10
taʿrīfiyle i.- di 4/3b/c13
taʿyīn olunmuş ı.- dı 19/1a/s2/2
tebaʿasından i.- di 20/1b/c6/2
taḥarrī olunur i.- di 21/8/c2/4
teşādüf ider- i.- di 21/1/c9
teslīm olunur- i.- di 21/12/c3/4
ṭoġrı i.- di 12/2a/c6/3
ṭolu i.- di 12/2a/c5
ṭuruyor i.- di 12/2a/c6
üzerinde i.- di 4/9a/c14
var i.- di 11/2a/c3, 11/2b/c2, 13/c5, 20/1b/c1/2, 20/1b/c13, 20/2a/c10, 20/2a/c13/2, 20/2a/c8, 21/5/c2,
4/5b/c5, 4/7b/s9, 4/9a/c10, 4/9a/c8, 4/9a/c9, 4/9b/c4, 8/1a/c9
virilmiş i.- di 19/6b/c3/8
virilür i.- di 19/1b/s2/3, 19/2b/c3/3, 19/2b/c4/2, 19/2b/s4/4, 19/5b/c2
virir i.- di 19/10a/s3/2, 19/13a/c4, 19/3b/c1/6, 19/5b/c2/5
virirdi i.- di 19/3a/s1/2
virmezler i.- di 15/4b/c18/2
virmiş i.- di 4/3b/c7
yanımızda i.- di 4/6b/c4
yanında i.- di 15/5a/c4/2

yaşında i.- di 20/2b/c11
yerde i.- di 4/9a/s7
yoġ ı.- dı 19/12a/c3, 19/4a/c3/3, 19/6a/c3, 21/13/c2/2, 21/6/c1/9, 3/1a/c8, 4/8a/c5
yoḳ i.- di 11/1b/c3, 11/2b/c2, 20/2a/c10
bāliġ olmuş i.- di ise 19/3b/c1/2
eksilmiş i.- di ise 19/8a/c2/10
idḫāl itmez i.- di ise 19/5b/c3/8
işlemiş i.- di ise 19/2b/c1/5
istemek i.- di ise 15/1b/c13/3
tenbīh eylemiş i.- di ise 19/4a/c2/3
lāyıḳ idigi 4/4b/s7/2
altında i.- dik 21/1/c4/2
bıraḳmış i.- dik 15/1b/c13/2
geçiriyor i.- dik 15/3b/c1
girmiş i.- dik 16/1b/c4/17
ḫānde i.- dik 4/2b/c7
kişi i.- dik 15/2b/s14/2, 15/4b/c2, 4/5b/c15, 4/7a/c2
ṭarafında i.- dik 15/5a/c7
virir i.- dik 19/3a/c1/2
bekler i.- dik 8/1a/c12/2
biliyor i.- dik 19/5b/c1yalñız
bilmez i.- dik 4/5a/c11/4
birlikde i.- dik 4/10a/c7, 4/2a/c11, 4/5a/c18
gelür i.- dik 15/1b/c18
görişür i.- dik 3/1a/c12
ḫānlarda i.- dik 8/1a/c8
iftirā itmiş i.- dik 14/1b/c3/2
kişi i.- dik 15/2a/c12, 4/5a/c16, 4/5b/c14
meʾmūr i.- dik 21/1/c8
ṣarf eyler i.- dik 19/12a/c1
silāḥlı i.- dik 14/1a/c12
ṭurur i.- dik 21/6/c1/2
virir i.- dik 19/3a/c1/7, 19/3b/c1/3
yanında i.- dik 15/2a/c10
aġalar i.- diler 21/4/c1
alurlar i.- diler 19/7a/c3/5
bilürler i.- diler 19/3b/c1
görürler i.- diler 19/10a/c2/3
işler i.- diler 19/12a/c3/2
kimler i.- diler 19/3a/s3/2
kişi i.- diler 15/2b/s19, 21/4/s1/2
muʿāraża itmiş i.- diler 15/1b/c13
neresinde i.- diler 15/3a/s17
şeyler i.- diler 19/10a/s7/2
virdiler i.- diler 19/11a/c2/7
virirler i.- diler 19/12b/s3/2, 19/2a/s1/3
yanına i.- diler 15/5a/c8/4
yanında i.- diler 15/4a/c13
yeñi i.- diler 19/12b/c2
alurlar i.- diler 19/9b/c2
anlar i.- diler 19/10a/c2/4
görürler- i.- diler 19/4a/c1/2
götürürler i.- diler 19/10a/c6/2
iderler i.- diler 19/11a/c2/7, 19/11a/c4/2
ḳayd iderler i.- diler 19/13b/c3/2
kimler i.- diler 19/7b/s3/3
olmuşlar i.- diler 19/9a/c2/13/d
söylemezler i.- diler 19/11a/c5
yanında i.- diler 15/3a/c17
söylemişler i.- diler ise 19/11a/c2/5
i.- dim 5/c8
almamış i.- dim 21/2/c6
ben i.- dim 15/4b/c9
degil i.- dim 19/5a/c3/3, 21/2/c6
dimiş i.- dim 19/1a/c2/6
gidecek i.- dim 16/1a/c13
gitmiş i.- dim 9/1b/c20
görür i.- dim 19/7a/c3/2, 21/5/c9
ḫānında i.- dim 15/5b/c3
itmiş i.- dim 19/13b/c5/3
ḳonuşmamış i.- dim 19/13b/c5/3
ḳovmuş i.- dim 10/1a/c31
meʾmūr i.- dim 21/14/c1
müsellaḥ i.- dim 4/4a/c5
orada i.- dim 19/10a/c2
ser-ḫōş olmuş i.- dim 15/3b/c8

sirḳat itmiş i.- dim 13/c9/2
ṭışaruda i.- dim 9/1b/c16
uyuyor i.- dim 15/1a/c13
vekīl i.- dim 19/9a/c2/8/d
virdirmiş i.- dim 1/1/6
virmiş i.- dim 19/9a/c2/2
yatar i.- dim 11/2a/c1
yoḳ i.- dim 15/3a/c2
Zeynel Aġa'da i.- dim 4/8b/c2
i.- dim 16/1a/c13/2
alamamış ı.- dım 19/2a/c3/15
almış i.- dim 19/8a/c2/10
baḳar i.- dim 4/8a/c9
bekler i.- dim 9/1b/c11/2
ben i.- dim 15/1b/c15
berāber i.- dim 12/2a/c1
bilmez i.- dim 2/1/c3/9, 3/1a/c5
cevāb virmiş i.- dim 19/12a/c1/39
çıḳarmış i.- dim 19/9a/c2/7, 19/9b/c1/9
eşitmemiş i.- dim 4/7b/c4
evimde i.- dim 4/2b/c6, 4/3a/c6
evinde i.- dim 4/3b/c11
gider i.- dim 16/1a/c11, 16/1a/c12
gitmez i.- dim 19/10a/c3/2
gönderir i.- dim 19/9b/c2/3
görişür i.- dim 21/7/c1/3
görür i.- dim 21/2/c3, 21/5/c10
ḫaber virir- i.- dim 19/7b/c2/14
ḫānesinde i.- dim 10/1a/c24
ḥāżır i.- dim 19/5a/c3/4
işledir i.- dim 19/7b/c3/4
ider i.- dim 10/1a/c20/3
ḳarġol-ḫāne i.- dim 21/5/c14
ḳolcı i.- dim 4/3a/c9
ḳoyunlarda i.- dim 4/8b/c7
maʿiyyetinde i.- dim 21/14/c4/2
ʿarż itmiş i.- dim 21/12/c4/4
sirḳat itmiş i.- dim 14/c1
söylemiş i.- dim 4/3b/c1, 4/3b/c2/2
taḥtında i.- dim 21/12/c4/2
taʿyīn itmemiş i.- dim 21/12/c4/4
ṭaġda i.- dim 4/8b/c15
ṭuruyor i.- dim 12/2a/c3/2
uġraşur i.- dim 19/10a/c3/2
urmuş i.- dim 15/2b/c21
uyuyor i.- dim 15/4b/c7
virir i.- dim 19/8a/c1/6
virmez i.- dim 21/3/c5/4
virmiş i.- dim 19/8a/c3
yanında i.- dim 4/1a/c6
yüzbaşı i.- dim 21/1/c2/2
bilmez i.- dim 19/9b/c1/6
atmış mı i.- diñ 15/2b/s21
bekler i.- diñ 21/1/s9
bilür i.- diñ 19/4a/s2/4
dimiş i.- diñ 15/2b/s16, 15/2b/s16/2, 4/7a/s3
gider i.- diñ 16/1a/s11
görür i.- diñ 21/5/s10
ḫidmet ider i.- diñ 19/12a/s2/2
köyüñde mi i.- diñ 4/1a/s13
müsellaḥ mı i.- dıñ 4/4a/s5
nefer mi i.-diñ ne i.-diñ 4/3a/s9
nerede i.- diñ 4/3a/s9, 15/1a/s13, 15/5b/s3, 21/5/s14
nerede i.- diñ 10/1a/s9, 12/2a/s1, 15/2a/s10, 4/1a/s4, 4/1a/s6, 4/1a/s8, 4/2b/s2, 4/2b/s8, 4/7b/s14, 4/8b/s2, 9/1b/s11/2, 9/1b/s16
orada i.- diñ 4/7a/s5
orada mı i.- diñ 15/3a/s2
silmiş mi i.- diñ 15/3a/s1ol
virir i.- diñ 19/3b/s1/4, 19/8a/s3/3
virmiş i.- diñ 4/3b/s9/2
yapar i.- diñ 4/3a/s7
i.- diñ 4/3b/s11
başlamış i.- diñ 19/7b/s3/2
birlikde i.- diñ 4/8b/s7
dimiş i.- diñ 19/6b/s3/3, 4/10a/s12
gitmiş i.- diñ 4/8a/s3
ḳurtılur i.- diñ 4/6b/s15
nerede i.- diñ 15/2a/s10, 4/3a/s6
orada i.- diñ 4/8a/s16
söylemiş i.- diñ 21/10/s5/3
virmiş i.- diñ 19/9a/s2/3

berāber i.- diñiz 8/1a/s9
diyecek i.- diñiz 14/1b/s5
düşünür i.- diñiz 19/4a/s4/4
emr itmiş i.- diñiz 4/7a/c3
ḫānında i.- diñiz 8/1a/s11
ilerü mi i.- diñiz 15/5a/s7
kişi i.- diñiz 15/2a/s12, 21/14/s8, 4/5b/s14
ḳonuşur mı i.- diñiz 15/1b/s19
söylemiş i.- diñiz 4/3b/s13
ṭaraf mı i.- diñiz 15/5a/s7
uyḳuda mı i.- diñiz 4/6a/s1
başlamış i.- diñiz 19/2b/s1
ḫaber virir i.- diñiz 19/4a/s4/5
işler i.- diñiz 19/5a/s5
ne i.- dügi 15/1a/s1
ne i.- dügini 9/1b/s13, 15/2a/s9,19/12a/s1/2
i.- ken 19/4a/s3
adamı i.- ken 4/4b/s7
alacaḳ i.- ken 4/3a/s13
alınur i.- ken 21/3/c3/3, 21/3/c4/2
añlamış i.- ken 4/5b/s3
arasında i.- ken 4/8b/c20
baġlu i.- ken 4/3b/c4
bilür i.- ken 4/6b/s3
biner i.- ken 21/13/c4
burada i.- ken 20/2a/c8, 20/2a/s8, 20/2b/s11
çabalar i.- ken 12/2a/c4/5
çalışur i.- ken 16/1b/c4/9
cān çekişür i.- ken 21/7/c3/8
degil i.- ken 4/5b/s3, 4/7a/c5
döger i.- ken 12/2a/c11/5
ġavġā iderler i.- ken 12/1a/c11/7
geçmekde i.- ken 17/3a/c5/15
geçürür i.- ken 15/3b/s3
gelür i.- ken 15/4b/s19
geydirir i.- ken 12/1a/c13
gezer i.- ken 16/1b/c4
girerler i.- ken 21/6/c1/7
gider i.- ken 19/12a/c1/30, 4/3b/c8
giderler i.- ken 16/1b/c4/10, 21/5/s7
götürir i.- ken 17/2a/c3/4
götürür i.- ken 13/c8, 13/c9/2, 4/3b/c4/2, 4/3b/c5
ġusl idilür i.- ken 15/5b/c4/5
ḫānda i.- ken 15/5b/c4
ḥāżır i.- ken 4/11a/c1
icāb ider i.- ken 10/1a/s21/2
içerüsinde i.- ken 21/7/c3/3
işler i.- ken 19/11a/c4/3, 19/12a/c1, 19/4a/c3
ḳaçar i.- ken 16/1a/s9/5
ḳonuşur i.- ken 21/13/s2
köyde i.- ken 4/2a/s20
maḥallde i.- ken 4/4a/c7/2
maʿiyyetinde i.- ken 4/5a/s10
mevcūd i.- ken 21/3/c5/6
miyānında i.- ken 4/3a/s17
orada i.- ken 19/6b/c3/6, 4/6a/c21
ortasında i.- ken 4/2a/c18
oturur i.- ken 3/1a/c4,15/1b/c10
otururlar i.- ken 21/7/c3/4
şafaḳ söker i.- ken 15/1b/c6
siper idecek i.- ken 3/1a/c9/4
ṣırada i.- ken 8/1b/c2/2
söyler i.- ken 16/1b/c4/8
taḥrīr ider i.- ken 21/3/c5/9
taḥarrī itmekde i.- ken 4/9b/c6
ṭolaşmaḳda i.- ken 17/1b/c3/27
urmaḳda i.- ken 12/2a/c6/3
uyuyor i.- ken 15/3b/c15
üzre i.- ken 6/s17, 8/1b/c2
var i.- ken 15/3b/s21, 21/8/c3/12
varır i.- ken 4/4b/c6/6
virilür i.- ken 19/11a/c4/5, 19/11a/c4/7
virir i.- ken 3/1a/c4/3
yanında i.- ken 16/1b/c17/10, 4/2a/c11
yatur i.- ken 21/7/c3/6
yemekde i.- ken 8/1b/c2/4
açıḳda i.- miş 13/c4
almaz i.- miş 19/4a/s5/4
berāber i.- miş 15/3b/s16
boş mı i.- miş 15/1b/s9
devām idemez i.- miş

19/1a/s2/6
itdirir i.- miş 19/11b/s1
ḳarşu gelür i.- miş 16/1b/c4/11
müşterek i.- miş 4/10b/s8
ne i.- miş 10/1a/sc16, 12/1a/s11, 17/3a/s4/3
neẓāret ider i.- miş 19/1a/c2/11
oturur mı i.- miş 15/1b/s10
tanẓīm ider i.- miş 19/4a/s5/2
ṭolu i.- miş 15/1b/c9
üzeri mi i.- miş 15/1b/s10
var i.- miş 19/1b/c1, 4/7a/c4
var mı i.- miş 9/1b/s25
virir i.- miş 19/1b/s3/3
yazar i.- miş 19/4a/s5/3
gönderir i.- miş 19/11b/s1/3
işler i.- miş 19/11a/s5
ider i.- miş 19/1a/c2/11
misāfir i.- miş 10/1a/c12
öyle i.- miş 4/8b/c6
ṣarf eyler i.- miş 19/4a/s5/4
ṭuruyor i.- miş 4/6b/c8
ziyādece i.- miş 4/9a/c12
alur i.- miş idi 19/10a/s3
virirler i.- mişler 19/10a/s4/2
ḳayd ider i.- mişsiñ 19/8a/s1/5
i.- se 16/1b/s4/2, 17/2b/c5/2
alınmış i.- se 19/9b/c2/2
ārzū itmişler i.- se 21/7/c3/5
bāliġ olmuş idi i.- se 19/3b/c1/2
berāber i.- se 14/1b/s3/3
beyān eylemiş i.- se 19/14a/9
beyān iderler i.- se 19/10b/c4/2
biz i.- se 19/6a/c2/2
böyle i.- se 4/9a/s2
bu i.- se 21/6/s1/12
bulundıḳ i.- se 21/10/c5/3
bulunur i.- se 17/2b/c4/4, 21/4/c9/2
çaldım i.- se 1/2/c3/4
çıḳar i.- se 4/7a/s1
çıḳdı i.- se 19/3b/c3/3
çıḳmaz i.- se 4/4b/c4
dā'iresi i.- se 19/7a/s5
degil i.- se 4/5a/s5/2
derūnunda i.- se 19/6b/c2/7
didi i.- se 19/11b/c1/5
didim i.- se 2/1/c3/4
dimiş i.- se 19/8b/c3/6, 4/7b/c7/4
dimişler i.- se 15/5b/c4/4, 18/1b/c1/4
eksilmiş idi i.- se 19/8a/c2/10
emr i.- se 21/4/c8
emr itmemiş i.- se 19/14a/5
gelmiş i.- se 18/1b/c3, 19/5a/c6/2
gelmişler i.- se 21/5/c7/2
gelür i.- se 19/10b/c1, 19/5a/c6/4, 21/1/c5
girmiş i.- se 21/2/s4
gördüm i.- se 10/1a/c23
görilür i.- se 19/8a/c1/4
göstermiş i.- se 1/1/11
ḫaber alınmış i.- se 17/2b/c5/10
ḫaber virdim i.- se 19/7a/c5/2
ḫademesi i.- se 21/5/c8
hem-şehrī i.- se 17/4a/c1
ḥesāb eylediler i.- se 19/8b/c3/11
icāb ider i.- se 18/2a/c4/14
idḫāl itmez idi i.- se 19/5b/c3/8
ifāde itdim i.- se 12/2b/c4
inkār ider i.- se 4/3b/s6
iṣbāt iderler i.- se 19/8b/s2/6
işlemiş idi i.- se 19/2b/c1/5
ışrār itdi i.- se 17/3a/c5/28
istemek idi i.- se 15/1b/c13/3
istiḫdām itmiş i.- se 4/1b/c5/6
ider i.- se 19/3a/c3/5, 4/10a/s12/2
ḳalfa i.- se 21/8/c2/3
ḳan aḳdı i.- se 15/1b/c12
lāzım gelür i.- se 19/5b/c2/6
lāzım i.- se 18/1a/c6/2
mażbaṭa i.- se 4/1a/c20/2
meydāna çıḳar i.- se 4/1b/s2
muḫālefet itmiş i.- se 4/11a/c1/3
nerede i.- se 4/10b/s10
niẓām-ı iḳtiżāsından i.- se 11/3a/2
olmaz i.- se 19/4a/s2/4

olmuş i.- se 12/2a/s4/3
olunmuş i.- se 11/3a/1
olur i.- se 19/1b/c3/8, 2/1/c1/2, 21/1/c6/3, 4/7a/c6
öyle i.- se 1/2/s1
rāddelerinde i.- se 18/1b/c2/2
şehādet ider i.- se 4/2b/s16
şey i.- se 19/1a/c2/6
şikāyet-i vāḳıʿam i.- se 1/1/c3
ṣordum i.- se 19/3b/c3/6
söyleler i.- se 14/1b/s2
söylemiş i.- se 17/3a/c2/4
söylemişler idiler i.- se 19/11a/c2/5
söyler i.- se 21/9/s3/2
söylerler i.- se 16/1a/s15, 19/10b/s4/3, 19/7b/c2/2, 21/9/c3/2, 4/3b/s3/2
ṣoymuşlar i.- se 4/4b/c6/8
şübhe idiliyor i.- se 21/1/c6/3
taḥaḳḳuḳ ider i.- se 21/5/c1/2
taʿyīn olunur i.- se 21/7/s1
tebeyyün ider i.- se 18/1b/c4/3
tebyīn eyler i.- se 19/10a/s5/2
tenbīh eylemiş idi i.- se 19/4a/c2/3
tenbīh olunmuş i.- se 1/1/c3/3
teşvīḳ itmiş i.- se 4/4b/c6/12
ṭurulmamış i.- se 17/3b/c6
ṭutılur i.- se 4/5b/s11/2
ṭutmuş i.- se 16/1a/s9/6
uṣūlünden i.- se 4/10a/c8
var i.- se 11/1a/c1/6, 14/1a/c18/2, 15/3b/s17, 21/14/c3/2, 21/5/c1/2, 21/9/c4/2, 4/1b/s5, 4/5b/c7, 4/6b/c15
virilecek i.- se 19/3a/c1/6
virmiş i.- se 19/14a/4
yalanıñ ṭutılur i.- se 4/8b/s7
yoġ ı.- sa 17/1a/s2, 18/1a/s3
ẓuhūr ider i.- se 21/1/c6/4, 21/12/c3/4, 8/1b/1, 9/1b/4
gördiñ i.- se 16/1a/s17
iṯbāt iderler i.- se 19/7b/s2/2
aramış i.- sek 4/4b/c6/4
istemiş i.- sek 4/4b/c6/2
ṣorar i.- sek 4/3b/s6
söylemiş i.- sek 14/1b/c3
ṭutar i.- sek 4/3a/s4, 4/3a/s5
bulunmaḳda i.- sem 17/2a/c3
çalmış i.- sem 4/1a/c19
didim i.- sem 19/12a/c1/36
gelmiş i.- sem 17/1b/c3/44, 18/1a/c4/4
gider i.- sem 11/2a/c2/6
görmüş i.- sem 15/2a/c3
ifāde itmiş i.- sem 18/1b/c1/7
incitmiş i.- sem 4/1b/c3
istemiş i.- sem 18/1b/c1/10
ʿavdet itmiş i.- sem 1/1/14
ṭanır i.- sem 21/5/c11
ṭolaşmış i.- sem 1/1/18
yalan söyler i.- sem 4/3a/c5
muḫālefet eylemiş i.- sek 4/4b/c6/5
ṣatmış i.- sen 19/4b/s1/6
söylemez i.- señ 4/5b/s7
söyler i.- señ 4/3b/c2
yazdırmış i.- señ 19/8b/c3/8
diñlemez i.- señiz 4/7a/c11
istemez i.- señiz 19/11b/c1/14

ʿibāre *(Ar.)* Anlatımı meydana getiren bir veya birkaç cümlelik yazılı söz dizisi.
Bulġariyyü'l-ʿi. 15/5b/1

ʿibāret *(Ar.)* Sadece –den meydana gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.
ʿi. 1/2/s5/2, 21/9/c3
ʿi.+ dir 15/1a/c14, 17/2a/c3/8
ʿi.+ dir 21/9/c4, 4/9a/c2
ʿibāret ol- Ancak –den meydana gelmek, -den oluşmak.
ʿi. olmasıyla 1/2/c6

ibrām *(Ar.)* Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama.
ibrām it- Bıktırıncaya kadar üstüne düşmek, can sıkacak şekilde ısrar etmek, zorlamak.
i. itmesiyle 4/11a/c1/4

ibrīḳ-dār *(Ar.<Far.+Far.)* Eskiden saray ve konaklarda pâdişah veya ricâlin eline su dökmekle, leğen ve ibriklere bakmakla görevli kimse.
i. usta 21/8/c3/12

ibtidā *(Ar.)* 1. Başlama.
i. 4/3a/1, 4/4b/2
i.+ dan 19/14a/12
2. Bir işin, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama zamanı, başlangıç. Karşıtı: intiha.
i.+ dan 4/6a/c16
i.+ sında 19/1b/c3/5
i.+sından 17/2b/c3, 17/3b/c6/5, 19/11a/c1, 19/5a/c1, 19/5a/s1/2, 19/5a/s2
3.Önceleri, ilk başta, evvela, en evvel.
i. 19/12b/c8, 19/3b/s2, 19/8a/c3/2, 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2, 4/7b/c4, 4/8b/c2, 4/9b/s6

ibtidār *(Ar.)* Bir işe girişme, başlama.
İbtidār olun- Bir işe girişmek, başlanmak.
i. olunur 21/5/s1/3

iç Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil, karşıtı: dış.
i. 21/7/s2/7
i.+ i 3/1a/c4/3
i.+ inde 1/2/s5, 10/1a/c17, 11/1a/c1/4, 11/1a/c1/5, 12/1a/c13, 13/2a/s5, 13/c10/2, 13/c4, 14/1a/c10/2,
14/1a/c4/3, 14/1a/s10/2, 14/1a/s18/3, 15/5b/c3, 15/5b/c4/4, 16/1a/7, 16/1a/c1, 16/1a/c17/2, 16/1a/s9, 16/1a/s9/8,
16/1b/c17/14, 16/1b/c17/17, 16/1b/c4/12, 16/1b/c4/3, 17/1b/c3/27, 19/11a/c2/4, 19/4b/c2/5, 2/1/c3/6, 21/5/s12, 3/1a/s8,
4/10b/c8/2, 8/1a/c28, 8/1a/s24
i.+ indeki 21/6/c1/3
i.+ inden 13/s4, 21/3/c5/8, 7/c5/9, 8/1a/s30
i.+ ine 12/1b/c11/3, 19/10b/s3/6
i.+ lerinde 21/6/c1/7

iç- İçki kullanmak.
i.- dikden 8/1a/c25/2
i.- diler 6/s14, 6/c13
i.- erek 7/c5/8
i.- medim 6/c14

icāb *(Ar.)* Gerek, lüzûm, iktizâ.
icāb it- Gerek, lâzım gelmek.
i. idiyor 1/1/s2/3, 1/2/s1/2
i. ider iken 10/1a/s21/2
i. ider ise 18/2a/c4/14
i. iderken 8/1b/s3

içerü İçte kalan yer, iç kısım, iç taraf. Karşıtı:dışarı.
i. 15/1b/c8, 21/1/c6, 21/2/c2/3, 21/2/c2/4, 21/2/s3
i.+ de 16/1a/s9/2, 16/1b/c4/4, 21/6/c1/7, 21/6/c1/8
i.+ de 16/1b/c17/4
i.+ dedir idi 21/3/c5/3
i.+ den 16/1a/c17/3
i.+ sinde iken 21/7/c3/3
i.+sinden 15/1b/c9/2, 21/7/c3/5
i.+ sine 21/7/c2/4
i.+ ye 21/11/s1/2, 21/13/c2, 21/2/c2/5, 21/2/c9, 21/2/s10, 21/2/s4, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/2/s6/2,
21/4/c3/2, 21/5/c7/2, 21/5/s1/2, 21/5/s6, 21/6/c1/6, 21/6/c14/7, 21/6/s1/5, 21/6/s1/6, 21/7/c2/3, 21/7/c3/5, 21/7/c3/7, 21/9/c3

icrā *(Ar.)* Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yürütme, uygulama.
baʿde-’l-i. 4/7a/c6
i.-yı neẓāreti 19/7a/s1/4
i.+ sı 17/1a/s3/2
i.+ ya 21/14/c3
icrā eyle- Yapmak, uygulamak.
i. eyledi 19/5a/s3/2
i. eylediginizi 21/12/s1/4

i. eyledikleri 21/10/s1/2

icrā it- Yapmak, uygulamak.

i. itdiñ 10/1a/s24

i. idenler 21/8/s1/8

i. idilen 19/7a/s1

i. itmekligiñiz 21/8/s2/5

i. idüp 19/1a/s2/5

icrā ḳıl- Yapmak, uygulamak.

i. ḳılınan 21/12/2

icrā olun- Yapılmak, uygulanmak.

i. olunan 19/12a/c1/2, 19/1a/s1, 4/9a/3

i. olundıġı 15/4b/2, 15/5a/3

i. olundıġını 21/9/c2

i. olundıḳdan 15/5b/c4/8

i. olunmaḳsızın 21/3/c5

i. olunmuşdur 21/9/s2/3, 4/10a/2

ictimāʿ *(Ar.)* Bir araya gelme, toplanma.

i.+ i 1/1/6

içün 1.Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla, gayesiyle.

i. 1/2/c3, 1/2/c3/2, 10/1a/c21, 11/1a/c1/12, 11/1a/c2, 11/1a/c2/2, 11/1a/c2/3,

11/1a/s1, 11/1a/s2/2, 11/1b/c2/2, 11/1b/c2/3, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/9, 11/2b/1, 11/2b/s3/2, 112/1a/c1/11,

12/1b/c11/2, 15/2a/s2, 16/1b/c17/6, 17/1a/c3/15, 17/1a/s3/2, 17/1a/s3/7, 17/2b/c1/2, 17/2b/c4/2, 17/2b/c5/12, 17/3b/c6, 18/1b/c3/2, 18/1b/s2/2,

19/11a/c3, 19/4b/c1/5, 19/5b/c3/7,

19/7b/c3/3, 2/1/c2/2, 2/1/c3/7, 2/1/c5, 2/1/s3, 21/1/c6/2, 21/1/s8, 21/14/s1, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/3/c5/4, 21/4/s2, 21/4/s5, 21/5/c14/5, 21/6/c1/12, 21/6/s1/7, 21/7/s2, 21/8/c2/4, 21/8/c3/12, 4/1a/c18,

4/2a/c14, 4/4b/c6/7, 4/5a/s5, 4/6a/c4, 4/6b/c14,

4/6b/c15, 4/7a/6, 4/7a/c11/3, 7/c5/13, 7/c5/6, 7/c5/8

i. mi 15/1b/c13/3, 15/1b/c13/4, 4/1b/c7, 4/6a/s4

i.+ dür 19/7b/c1/2

2.Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı, için.

i. 1/1/c3, 10/1a/s31, 11/2b/c3,

12/1b/c11/3, 12/2a/c11/5, 14/c1, 15/1a/c12, 15/1a/c2, 15/1b/c13/3, 15/1b/c15, 15/1b/s15, 15/2a/c1/2,

15/2a/c11, 15/2b/c14, 15/2b/c16, 15/2b/c16/2, 15/2b/s11, 15/3a/c5, 15/3b/c20/3, 15/3b/c21, 15/3b/c8,

15/4a/c1, 15/4b/c12, 15/4b/c18, 15/5a/c8/2, 18/1a/c6, 19/10a/s5/4, 19/10b/c2/2, 19/13a/c8/12, 19/13a/c8/9,

19/13b/c2/3, 19/14a/13, 19/1a/c2/10, 19/1a/c2/7, 19/2a/c3/15, 19/4a/s2/5, 19/4b/c1/4, 19/5b/c1/6,

19/6a/s2/2, 19/7b/c2/8,

19/9a/c2/7/d, 2/1/c1/2, 21/12/c1/2, 21/12/c4/4,

4/2a/s15, 4/3b/c2/2, 4/3b/c5/2, 4/3b/s2, 5/c13

i. idi 15/2b/s12

3. -e ayrılmış, -e özgü, -e has, -e mahsus.

i. 19/10a/s5/3, 19/10b/s3/7, 19/11a/s4, 19/12b/c8/3, 19/14a/15, 19/14a/2, 19/1b/c3/3, 19/1b/s3/2, 19/2a/c3/2, 19/2a/c4, 19/2a/c5/2, 19/4b/c2/3, 19/4b/s2/2, 19/5a/s3,

19/5b/c3/9, 19/6a/c3/12, 19/6b/s1/2, 19/8a/s1/2, 19/8a/s1, 19/9a/c2, 19/9a/c2/5,

19/9b/c1/2, 19/9b/c1/3, 19/9b/c2/8,

21/1/c9, 4/1b/c7, 7/c5/4,

i. midir 19/2a/s4/2

4. Hakkında.

i. 3/1b/s1, 4/10b/s10, 4/4b/s4, 4/9a/c17, 4/9a/s17

5. Yemin sözleri yapar.

i. 15/4a/c2, 15/4b/s15, 16/1a/s17/2, 16/1b/c4/18, 16/1b/s4/2, 19/12a/c1/26,

6. Karşılıklı olarak, karşılığında.

i. 6/c11/2.

ʿīd *(Ar.)* Bayram.

ʿī.-i meẕkūruñ 18/1a/c4

ʿī.-i fiṭr (Ar.) Ramazan bayramı.

ʿī.-i fiṭrıñ 18/1a/s4

idāre *(Ar.)* Gerektiği gibi yürümesi için bir işin başında bulunup düzene sokma, şartlarını ayarlayıp çekip çevirme, döndürme, yönetme.

meclis-i i. 19/2b/1

i.-i lisān 21/12/s4/5

aʿżā-yı meclis-i i.-i livā 19/14a/17

i.+ ñizde 10/1a/s8

iddiʿā *(Ar.)* İleri sürülen ve savunlan düşünce.

i.+ ñ 18/1b/s4/9

i.+ sı 10/1a/s34/2

iddiʿā it- Bir fikri ileri sürmek.

i. idiyor 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2, 16/2a/s1/2, 4/8b/s6

i. idiyorsın 16/2a/s4

iddiʿā olun- Bir fikri ileri sürülmek.

i. olunan 4/1b/s5

idẖāl *(Ar.)* İçeri sokma, içeri koyma, dahil etme, ithal.

i. 19/5b/c3/5

idẖāl eyle- İçeri sokmak, içeri koymak, dahil etmek.

i. eylemege 19/8a/s3/3

i. eylemişsiñiz 19/8a/s3/2

i. eylerdi 19/6a/c1/7

idẖāl it- İçeri sokmak, içeri koymak.

i. iderdi 19/3a/c3/9

i. ideyim 19/8b/c3/17

i. itmedim 19/8a/c3/2

i. itmez idi ise 19/5b/c3/7

idil- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı fiil.

ḳaṭʿ i.- e idi 19/7b/c2/14

yoḳlama i.- iyor 21/1/c6/3

şübhe i.- iyor ise 21/1/c6/3

iftirā i.- mesi 15/5a/c8/6

mücādele i.- mesinden 18/1b/c2/3

ġusl i.- iyor iken 15/5b/c4/4

idiş Bir işe girişmek, teşebbüs etmek.

taşaddī- i.+ im 17/3b/c7

ifā *(Ar.)* Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma.

ifā it- Bir işi yapmak, yerine getirmek, iş hâline koymak.

i. idecekdir 19/1a/c2/5

ifādāt *(Ar.)* İfâdeler.

i. 5/4, 9/1b/4

i.-ı mesrūdesini 19/14a/1

i.-ı meşrūḥasını 19/14a/7

i.-ı masṭūresini 19/14a/12

i.-ı vāḳıʿaña 1/2/s6

i.-ı vākıʿañızıñ 21/6/s1/12

i.+ ını 4/11a/c1/8

i.+ ıñızda 21/6/s1/2

ifāde *(Ar.)* Şahit veya zanlının hakim veya polise yaptığı açıklama, sorulan sorulara verdiği cevap.

i. 1/1/c1, 1/2/c3, 10/1a/c34, 17/1a/2, 17/1b/c3/26, 17/2a/1, 17/2b/3, 17/3b/2, 18/1a/2,

18/1b/c4/5, 18/1b/c4/6, 18/1b/s4/9, 21/8/s2/4, 4/1b/c5, 4/4b/s4, 4/5b/c12, 4/9a/3, 7/4

i.-i ʿişmet 21/9/s1/4

i.-i vākıʿañız 21/8/s1/9

i.+ de 21/10/s4, 21/8/s1/2

i.+ leri 17/2a/c3/6

i.+ lerimde 4/5b/c7

i.+ lerini 16/2a/s2, 17/4a/3, 19/1b/c3/11, 4/4b/s5

i.+ leriniñ 21/10/s5/3

i.+ m 4/6b/c16, 4/7b/c11
i.+ mi 4/9a/c2/2
i.+ ñ 13/s10, 13/s13, 4/7a/s3, 4/7b/s11
i.+ nde 21/10/s5/2
i.+ ñde 21/12/s4
i.+ ñe 1/2/s7, 12/2a/s6/8
i.+ ñiz 14/1b/s3/2, 21/8/s1
i.+ ñizde 21/10/s4, 21/4/s1, 21/9/s1, 21/9/s6
i.+ ñize 21/12/s3, 4/4b/s7, 4/6a/s2
i.+ si 10/1a/c16, 11/2b/1, 15/2a/3, 15/3a/3, 21/10/c3, 21/9/s1/3, 3/1a/c13
i.+ sinden 4/9b/c8
i.+ sine 17/3b/s7, 4/5b/c12, 4/5b/c12/2, 4/6b/s9, 4/8b/c19
i.+ sini 16/1b/c17/23, 4/10a/4
i.+ siyle 21/12/s4/3
i.+ ye 4/7a/s3/2

ifāde buyur- Anlatmak, söylemek, bildirmek, açıklamak, sorulan sorulara cevap vermek.
i. buyuruyorlar 21/10/s5/2

ifāde eyle- Anlatmak, söylemek, bildirmek, açıklamak, sorulan sorulara cevap vermek.
i. eyle 4/1b/s5, 4/4b/s6/2, 4/5b/s12/2, 4/7a/s2, 4/7b/s3
i. eyledi 12/1a/c11/11, 12/1a/c14/2, 4/1b/s7
i. eyledigi 4/5b/c12
i. eyledigimden 12/2b/c5
i. eyledigimde 12/2a/c11/6
i. eyledim 12/2b/c4
i. eylemiş idi 19/1b/c3/13
i. eyler 16/1a/7

ifāde it- Anlatmak, söylemek, bildirmek, açıklamak, sorulan sorulara cevap vermek.
i. itdi mi 10/1a/s34/3
i. itdigim 18/1a/c6/2, 8/1b/1
i. itdigimde 18/1a/c4/10
i. itdik 4/5a/c11
i. itdikde 4/6a/c16
i. itdim 17/3a/c5/28, 7/c8
i. itdim ise 12/2b/c4
i. idiyor 17/4a/s1/7
i. idiyorlar 16/2a/s4/4
i. idiyorsun 21/6/s1/12
i. idiyorsuñ 12/2b/s5/7
i. itmekdedirler 17/3b/s7/5
i. itmesi 17/1a/c3/17
i. itmiş 3/1b/c1/4
i. itmiş isem 18/1b/c1/7
i. itmişdir 4/10b/c4/3, 4/11a/c1/8, 4/9b/2
i. itsün 4/1b/s7

ifāde olun- Anlatılmak, bildirilmek, açıklanmak, sorulan sorulara cevap verilmek.
i. olundıġı 17/4a/s1/5

ʿiffet-āne *(Ar.+Far.)* Namuslu, iffet sahibi.
ḫidmet-i ʿi.+ lerinde 21/9/s1/3

ifşā *(Ar.)* Açığa vurma, ortaya dökme, ifşaetme.

İfşā it- Açığa vurma, faşetme, açıklamak.
i. itmemek 2/1/c3/8
i. itmemekde 2/1/c3/2

iftirā *(Ar.)* Bir kimseye aslı olmayan bir suç yükleme, bir kabahat yakıştırma.
i.+ dır 21/8/c2/11
i.+ yı 10/1a/c32/3

iftirā at- İftira etmek.
i. atdılar 15/2a/c11

iftirā it- Bir suçu birinin üzerine atmak, kara çalmak, kara sürmek.
i. idilmesi 15/5a/c8/6
i. ider 10/1a/c29/3, 10/1a/s31
i. idiyor 10/1a/c31/3, 15/2b/c14, 15/2b/s14/2
i. idiyorlar 16/1b/c7
i. itmeyüp 15/2b/s14/2
i. itmiş idik 14/1b/c3
i. itmişler 14/1a/c18
i. itmişlerdir 14/1b/c1/3
i. itsün 10/1a/s29

i. itsünler 14/1b/s1
iftirā itdir- İftira attırmak.
i.ı itdirmişler 10/1a/c32/3

iġfāl *(Ar.)* Gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptırma, aldatma.
iġfāl it- Aldatmak, kandırmak, baştan çıkarmak.
i. itdi 11/1a/c3

iḫbār *(Ar.)* Haber verme, bildirme.
i. 4/4b/s4, 4/7b/c11/5
i.-i keyfiyyet 4/9a/3
i.+ ı 19/14a/6
i.+ ıyla 4/9b/c3
iḫbār it- Haber vermek, bildirmek
i. ideceksiñ 4/4b/s4
i. itmişdir 4/9a/3

iḫbārāt *(Ar.)* İhbarlar.
i.-ı sāʾire 21/12/s4/3
i.+ la 21/8/s2/4

iḫfā *(Ar.)* Gizleme, saklama.
efendi-i mümā-ileyhi ketm ü i. eylediğini 17/4a/s2/5
ketm ü i.+ ya 17/3b/c7

iḫrāc *(Ar.)* Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.
i. 2/1/1
ṣūret-i i.+ ında 21/8/c2/6

iḫtilās *(Ar.)* Aşırma, çalma, para çalma.
i. 19/2a/s2/2

iḫtilāsāt *(Ar.)* İhtilāslar.
i. 19/2a/c2/4, 19/4a/s4/5
i.+ dan 19/10a/s5/3, 19/2b/1
i.+ ını 19/9a/c2/12/d

iḫtimāl *(Ar.)* 1. Mümkündür, belki.
i. 4/6a/c1
i.+ dir 17/3a/c5/17
2.Mümkün olma, imkan dahilinde bulunma, olabilirlik, olasılık.
i.+ den 17/1a/c3/16

iḫtiyār *(Ar.)* Yaşlı kimse.
i. 21/4/c2/2, 4/6a/c14
i.+ lar 4/6a/s16
i.+ larıñ 4/6a/s15

iḫṭār *(Ar.)* Dikkat çekme, uyarma.
i.+ ına 21/5/s1/3
iḫṭār olun- Hatırlatılmak, dikkatini çekip uyarılmak.
i. olunur 21/6/s1/3, 21/8/s1/10

iḫṭārāt *(Ar.)* İhtarlar, hatırlatmalar, tenbihler, uyarmalar.
i.-ı mevādd-ı müteʾellimeyi 21/8/c3/14

iḳāʿ *(Ar.)* Meydana getirme, yapma, yaptırma, işleme meydana.
i. 21/10/s1/2

iḳāmet *(Ar.)* 1. Bir yerde yerleşip oturma, mukim olma.
i. 1/1/s4
2. Bir yerde yerleşip oturmak.
i. iderek 4/7a/c11/2

iki 1. Birden bir fazla olan.
i. 1/1/11, 1/2/c3/2, 1/2/s1, 1/2/s4, 1/2/s5/2, 11/1a/c1/9, 11/1a/s2, 11/1b/c2/5, 12/1a/c12, 12/2a/c2, 12/2b/c2, 15/1a/c14, 15/1b/c18, 15/1b/c7, 15/1b/c8, 15/2a/s1/6,
15/2b/c19, 15/3b/c18, 15/4a/c1, 15/5b/c4/5, 15/5b/c4/6, 16/1a/4, 16/1a/c13, 16/1a/s9/3, 16/1b/c17/8, 16/1b/c4/5,
16/1b/c4/8, 18/1a/c4/2, 18/1b/c2/3, 18/1b/c3/3, 19/12a/c1/2, 19/12b/c7, 19/13a/c8/12, 19/13a/c8/9,
19/2a/c2, 19/4b/c2, 19/5a/c5/4, 19/5a/c6/3, 19/6a/c3/14, 19/6b/c2, 19/6b/s3/2, 19/8b/c3/7, 19/8b/s1, 20/1b/c13,
20/1b/c4, 21/9/c1/5, 4/11a/s1,

4/1a/c14, 4/1a/c3, 4/1b/c5, 4/1b/s5, 4/1b/s6, 4/3a/c11, 4/3b/c4,
4/3b/c5/2, 4/5b/c14, 4/5b/c7, 4/6a/c1, 4/6a/c12, 4/6a/c14, 4/6a/s1, 4/6b/s10, 4/7a/c11/2, 4/7b/c5,
4/8b/s14, 4/9a/c13, 4/9a/c2/2, 4/9a/c5/2, 4/9b/c3, 4/9b/c7, 8/1a/c12, 9/1b/c20
i.+ miz 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/3, 4/5a/c6, 4/6a/c11
i.+ mizden 3/1a/c8
i.+ miziñ 14/1b/c1
i.+ nizi 4/3b/s6
i.+ si 16/1a/c6, 18/2a/c4/11, 19/7a/c3/4, 20/2a/c5, 20/2b/c7, 21/4/c9/2, 21/6/c1/4, 4/7b/c11/5
i.+ sini 10/1a/c34/2, 21/11/c1/3, 4/1b/c5/4
i.+ siniñ 21/4/c1
2.Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.
i. 1/1/2
3.Günün yirmi dört saatinin gece yarısından sonrak, ikinci ve on dördüncü saatleri.
i. 11/1a/c1/10, 11/2a/c2/11, 18/1a/c4/3, 18/1b/c2,

iki biñ Bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
i. 19/12a/c1/35

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri biriciden sonra, üçüncüden önce olan.
i. 1/1/1, 17/2b/c1/2, 17/3b/2, 18/1a/s4, 19/5b/c3/2, 19/6a/c2/5, 19/6b/c3/7, 21/1/c1/2, 21/14/s4,
4/1b/4, 4/6b/2, 4/7a/4
i. ḫazīne-dār 21/7/c3/2

ikindi Öğle ile akşam arasındaki zaman.
i. 11/1a/c1/8, 12/2a/c4, 4/5b/c1, 4/7b/c7
i.+ den 19/11a/c4/2

ikişer İki sayısının her birine iki veya her defasında iki tâne anlamına gelen üleştirme şekli.
i. 19/3a/c2/8, 19/4a/c3/2, 19/4a/s3/2, 19/7a/c3/4, 4/4b/c6/11

iki yüz Yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
i. 19/8b/c3/11, 4/5b/c5
i. 10/1a/s23, 8/1b/s13/2

iki yüz yigirmi yedi İki yüz yirmi altıdan sonra gelen sayının adı.
i. 19/9b/c2/12

iḳrār *(Ar.)* Gizlemeyip açıklama, îtiraf etme.
i.+ ı 4/9a/c2
i.+ larıyle 21/7/s2/8
iḳrār eyle- Gizlemeyip açıklamak, îtiraf etmek.
i. eyledigini 21/10/s5/2
i. eylediklerinden 21/8/s1/9
i. eylemiş 13/c13/2
iḳrār it- Gizlemeyip açıklamak, îtiraf etmek.
i. itdi 8/1a/c26, 8/1a/c38/2
i. itdi mi 8/1a/s26
i. itdikden 8/1b/s1
i. ider 10/1a/s32/2
i.+ ı itdikten 8/1a/s27

iḳtiżā *(Ar.)* 1. Lüzum, gerek.
i.+ sı 19/14a/5, 19/4a/c2/3, 19/6a/c2/8
2. Gerekme, gerektirme.
niẓām-ı i.+ sından ise 11/3a/2
iḳtiżā it- Gerekmek.
i. iden 19/3b/s3, 19/11a/s4/2
i. ider 21/9/s1/5
i. idermi 21/9/s5/2
i. iderdi 19/3a/s2/3, 19/4b/s1/9, 19/5b/s3/2
i. itmez mi 21/9/s4
i. itmez miydi 19/9a/c2/10/d
iktizasınca Gereğince, gereğine göre, gerektirdiği şekilde.

i.+ sınca 21/7/s2/9

ʿilāve *(Ar.)* Söylediklerine bir söz daha ekleme.
ʿi. 2/2/s1
ʿilāve it- Söylediklerine bir söz daha eklemek.
ʿi. idecek 1/2/s7
ʿilāve it- katmak, eklemek.
ʿi. iderdi 19/3a/c3/7

ʿilāveten *(Ar.)* İlâve, ek olarak.
ʿi. 17/4a/6

ile İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar ya isimlerin sonuna gelerek berâberlik, refâket, vâsıta, araç, hal, tarz, ilişki vb anlamlarda zarflar yapar.
i. 1/1/12, 1/1/13, 1/1/8, 1/1/s1, 1/2/1, 1/2/c3/3, 1/2/c6, 1/2/s3, 10/1a/c13,
10/1a/c17, 10/1a/c24, 10/1a/c32/2, 10/1a/c32/3, 10/1a/s23, 10/1a/s34, 11/1a/2, 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/5, 11/1b/c2,
11/1b/s2/2, 11/2a/c1, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/12, 11/2a/c3/2, 12/1a/c11/9, 12/1a/c12, 12/1a/s14, 12/1b/s11, 12/2a/c1,
12/2a/c3, 12/2a/c4/5, 13/c10, 13/c2, 14/1a/2, 14/1a/c10/2, 14/1a/s18, 14/1b/3, 14/1b/c1, 14/c1,
15/1b/c13, 15/1b/c13/2, 15/1b/c13/3, 15/1b/c13/4, 15/1b/c18, 15/1b/c19, 15/1b/c2, 15/1b/c6, 15/1b/c7, 15/1b/s13,
15/1b/s2, 15/1b/s5, 15/1b/s7, 15/2a/s2, 15/2b/c12, 15/2b/c15bu, 15/2b/c16, 15/2b/c19, 15/2b/c20, 15/2b/c7,
15/2b/s11, 15/2b/s12, 15/2b/s15, 15/2b/s16, 15/2b/s7, 15/3b/c18, 15/3b/c6, 15/3b/c8/2, 15/3b/s2, 15/4a/s16,
15/4a/s6, 15/4b/c11, 15/4b/c12, 15/4b/c17, 15/4b/c19, 15/4b/c6, 15/4b/s10, 15/4b/s12, 15/4b/s6, 15/5a/c8,
15/5a/s6, 15/5b/c4/2, 15/5b/c4/3, 15/5b/c4/4, 15/5b/s1, 16/1a/3, 16/1a/c14, 16/1a/s9, 16/1a/s9/11, 16/1a/s9/4,
16/1a/s9/9, 16/1b/c1, 16/1b/c17/11, 16/1b/c17/18, 16/1b/c17/22, 16/1b/c17/8, 16/1b/c17/9, 16/1b/c4/13, 16/1b/c4/17, 16/1b/c4/6,
16/1b/c5, 16/1b/s1, 16/1b/s5, 16/2a/2, 17/1a/c3/13, 17/1a/c3/3, 17/1a/c3/8, 17/1a/s3/5, 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/27,
17/1b/c3/31, 17/1b/c3/35, 17/2b/c4, 17/3a/c5/20, 17/3a/c5/21, 17/3a/c5/24, 17/3b/c1/2, 17/3b/c7/2, 17/3b/s5/2, 17/4a/3,
18/1a/c4/3, 18/1b/c1/6, 18/1b/c2/2, 18/2a/c4/8, 19/10a/c2/3, 19/10a/c6, 19/10b/c4, 19/10b/s3, 19/11a/c2, 19/11a/c2/3,
19/11a/c2/5, 19/11a/c4, 19/11b/c1/10, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/22, 19/12a/c1/26, 19/12a/c1/30, 19/12a/c1/31, 19/12a/c1/37, 19/12a/c1/40,
19/12a/c2, 19/12a/c3/2, 19/12b/c8/3, 19/12b/c8/6, 19/12b/s8, 19/13a/c8/8, 19/13a/s6/3, 19/13b/c2/2, 19/13b/c4/2, 19/13b/c5,
19/13b/c5/3, 19/13b/c6/2/d, 19/13b/s1, 19/14a/10, 19/1b/s3/4, 19/2a/s1, 19/2a/s4, 19/2b/1, 19/3a/c2/5, 19/3a/c2/8,
19/3a/c3/8, 19/3b/c3/2, 19/3b/c3/3, 19/3b/s1/2, 19/3b/s3/3, 19/4a/c3/2, 19/4a/s3/2, 19/4a/s4/3, 19/4a/s4/6, 19/4b/s1/5,
19/4b/s1/7, 19/4b/s2, 19/5a/s4, 19/5b/c2/2, 19/5b/c2/3, 19/5b/c3/5, 19/6a/c2, 19/6a/c3/14, 19/6a/s3, 19/6b/s2,
19/7a/c3/2, 19/7a/s1/4, 19/7b/c1, 19/7b/c3, 19/7b/s1/5, 19/8a/s1/3, 19/8a/s1/4, 19/8b/c3/15, 19/8b/c3/21, 19/8b/s2,

19/9b/c2, 19/9b/c2/11, 2/1/1, 2/1/c3/6, 2/1/c3/7, 2/1/c4, 2/1/s3, 2/1/s4, 2/1/s5, 20/1b/c7/2,
20/2a/c3, 20/2b/c6, 21/1/c2, 21/1/c3, 21/10/c5, 21/10/s1/3, 21/10/s4/4, 21/12/c1/2, 21/12/s4/5, 21/14/c4,
21/14/c5, 21/2/c1, 21/2/c2, 21/2/c3, 21/2/s2, 21/2/s6/2, 21/3/c3/4, 21/3/c5/9, 21/3/s3, 21/4/c10/2,
21/4/c2, 21/4/c9/2, 21/4/s10/2, 21/4/s9/2, 21/5/c5, 21/5/s13/3, 21/6/2, 21/6/c1/14, 21/6/s1/4, 21/6/s1/5,
21/6/s1/9, 21/7/c1/2, 21/7/c1/4, 21/7/c1/6, 21/7/c2/4, 21/7/c3/10, 21/7/c3/3, 21/7/c3/4, 21/7/s1, 21/7/s2/5,
21/7/s2/6, 21/7/s2/7, 21/8/c2/6, 21/8/c3/12, 21/8/c3/13, 21/8/s1, 21/8/s1/10, 21/8/s1/8, 21/8/s2/2, 21/9/c1/2,
21/9/c1/3, 21/9/c1/5, 3/1a/s12, 3/1b/c1/4, 4/10a/5, 4/10a/7, 4/10a/c10, 4/10b/c4/3, 4/11a/c1/6, 4/1a/c10,
4/1a/c9, 4/1b/c5, 4/1b/c5/4, 4/1b/c5/5, 4/1b/c8, 4/1b/c8/2, 4/1b/s7, 4/2a/c11, 4/2a/c9, 4/2a/s13,
4/2a/s8, 4/2b/c12, 4/3a/c13, 4/3a/c15, 4/3a/c18, 4/3a/c7, 4/3a/c9, 4/3a/s13, 4/3a/s18, 4/3b/s1/2,
4/4a/s9, 4/4b/c11, 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/8, 4/4b/s12, 4/5a/c1, 4/5a/c12, 4/5a/s1, 4/5a/s13, 4/5b/c12/2,
4/5b/s15, 4/6a/c5, 4/6a/s1, 4/6a/s16, 4/6a/s6, 4/6b/c16/2, 4/7a/c10, 4/7a/c2, 4/7a/s5, 4/8b/c12,
4/8b/c13, 4/8b/c14, 4/8b/c20, 4/8b/c20/2, 4/8b/c7, 4/9a/c14, 4/9a/c5, 4/9a/c5/2, 4/9b/c1, 4/9b/c2/2,
4/9b/c3, 4/9b/c9, 4/9b/s9, 6/s14, 7/c5/10, 7/c5/8, 7/c6, 7/c6/2, 7/s6, 8/1a/c9,
8/1a/s32, 8/1a/s9, 8/1b/s13, 8/1b/s6, 9/1b/c13, 9/1b/c23
i. mi 15/1b/s2, 4/9b/s7

ilerü 1.Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf. Karşıtı: geri.
i. idi 15/4b/c9
i. mi idiñiz 15/5a/s7
i.+ ye 15/5a/c5
2. Öne doğru.
i. 15/2b/c16/2
3.Önde olan, önde bulunan.
i. 15/5a/c7

ileyh *(Ar.)* Ona.
ḳonsolos-ı mūmā-i. 1/1/c3/2, 1/1/s3/2
mūmā-i. 17/1a/c3, 17/1a/c3/14, 17/1a/c3/9, 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/21, 17/1b/c3/32, 17/1b/c3/33, 17/1b/c3/39, 17/1b/c3/42,
17/1b/c3/45, 17/1b/s1, 17/2a/c3, 17/2a/c3/3, 17/2b/c5/11, 17/2b/c5/5, 17/2b/s1, 17/2b/s2, 17/3a/c5/15, 17/3a/c5/20,
17/3b/c6, 17/4a/3, 17/4a/4, 17/4a/5, 19/2b/c2, 19/2b/s2, 19/3a/c1, 19/3a/c2/2, 19/3a/c3/3, 19/3b/c1/3,
19/3b/c1/4, 19/3b/s1, 19/3b/s3, 19/4a/s1, 19/4a/s2, 19/4a/s4/2, 19/4a/s5, 19/5a/c6, 19/7a/s2, 19/7b/s1,
21/6/2, 4/10a/4
mūmā-i.+i 17/1b/c1
mūmā-i.+ iñ 18/1a/c4/12
müşārün-i. 21/14/c5, 21/2/s6/2, 21/5/s13/3, 21/6/c1/14, 21/7/c1/4, 21/7/c1/6, 21/7/s2/4, 21/8/c3/14
paşa-yı müşārün- i. 21/8/c2/9
müşārün-i. ḥażretleri 21/2/c2
sulṭān müşārün-i. ḥażretleriniñ 21/7/s2/3
mīr-i mūmā-i.+ ’iñ 4/4b/c6
ḳonsolos-ı mūmā-i.+ i 1/1/c2
mūmā-i.+ i 17/3b/s7/5
mīr-i mūmā-i.+ iñ 4/1a/c8/2
mūmā-i.+ iñ 17/1a/c3/11, 17/1a/s3/7, 17/3b/s5/3, 19/3a/c3/7
müşārün-i.+ iñ 21/12/s4/4, 21/12/s4/5

ileyhā *(Ar.)* (kadın için) ona.

ḳalfa-ı mūmā-i. 21/8/c2/5
müşārün- i. 21/13/s4/3, 21/7/c3/11, 21/8/s1/5
küll-i müşārün-i.+ nıñ 21/8/c2
müşārün-i.+ nıñ 21/9/s1/2

ileyhim *(Ar.)* Onlara.
mūmā-i.+ i 21/2/s6/2

ileyhimā *(Ar.)* O ikisine.
meʾmūr-ı mūmā- i. 4/10a/7
Mūmā-i. 17/4a/3
müşārün-i.+ nıñ 21/3/c6/2, 21/3/s6/3
müşārün-i.+ ya 21/3/c4

iliş- 1. Dokunmak, temas etmek.
i.- memek 4/6b/c14
i.- memiş 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2
i.- meyiñ 3/1a/c9/3
2. Tesadüfen görüvermek.
i.- di 16/1b/c4/7

ilk 1.En önce olan, en önde gelen. Karşıtı: son.
i. 1/1/c4
2. En önce, en başta, birinci olarak.
i. 4/6a/s7

ilḳā *(Ar.)* Atma.
ilḳā it- Atmak.
i. itdi 8/1b/c1
i. iderek 1/2/c3/2

illā *(Ar.)* Aksi takdirde, aksi halde.
i. 4/10b/s4

iltimās *(Ar.)* Birini, başkalarının veya bulunduğu işin zararı pahasına da olsa tutma veya birinden tutulmasını rica etme, tercih edilmesinin isteme, arka çıkma, kayırma.
i. 18/1b/c4/5

iltizām *(Ar.)* 1.Devlet gelirlerinden birinin toplanmasını belli şartlarla üstüne alma, bu hak devlet tarafından birine verilme.
i. 4/3a/s13
bedel-i i.+ dan 17/1a/s3
aʿşār-ı i.+ ı 4/3a/c12
2.Gerekli bulma, lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma.
i.+ la 21/8/c2/11

imā *(Ar.)* Bir şeyi üstü kapalı biçimde anlatan kelime, cümle, işaret.
imā it- İşaret etmek.
i. ider 15/2a/s1/4

iʿmāl *(Ar.)* Yapma, işleyip yapma.
i.+ i 2/1/s1/2, 2/1/s3
iʿmāl eyle- İşlemek, yapmak.
i. eylediklerini 2/1/c3

imām *(Ar.)* Önde bulunan kimse, lider, önder, başkan.
i. 12/2a/c11/6
i.+ a 12/2a/c11/6
i.+ ı 12/2a/c11/5

imżā *(Ar.)* Bir kimsenin bir metinde yazılı olanları kabul ettiğini, gördüğünü veya bir şeyin kendisi tarafından yapıldığınıgöstermek üzere kendi eliyle ve kendine has birbiçimde yazdığı ismi.
i. 16/1a/10, 16/1a/8, 16/1b/1, 16/1b/3, 16/2a/1, 16/2a/3, 16/2a/5, 4/10a/1, 4/10a/s12/2
muḥarrer-ʾül- i. 1/1/2, 2/1/2, 2/2/1
i.+ larını 4/10a/c4
i.+ m 21/12/c3
i.+ ñ 21/12/s4
i.+ ñı 4/9a/c5/4
i.+ ñız 21/12/s3
i.+ ñızı 4/7b/c7/3
i.+ sı 12/1a/3, 12/2b/1
i.+ yı 4/10a/s3
imżā it- Kabul ettiğini imzâsını yazmak suretiyle bildirmek.
i. itdirilmişdir 2/2/2
i. idemeyecegimi 4/9a/c5/4
i. ider 4/4b/c5
i. daḫı ider ise 4/10a/s12/2

i. idermisin 4/5b/s11/2
i. itmegi 4/9a/c5/3, 4/9b/c2
i. itmek 1/2/1
i. itmişdir 15/5b/1
i. idüp 4/4b/s5

imżā ḳoy- Aynen kabul ve tasdik etmek.
i. ḳoydum 4/9a/c5/5

imżā olun- İmzâlanmak.
temhīr ü i. olunmaḳ 11/3a/2
i. olunup 4/1a/c20/2

imżā ver- Bir şeyi kabul ve taahhüt ettiğine dair atmak.
i. virdi mi 4/10a/s2

in- Aşağıya doğru gelmek.
i.- ecek 4/2a/c22
i.- medik 8/1b/c10
i.- üp 2/1/c3/5

incin- Görünürde bir değişiklik olmadığı halde zedelenip insanaağrı ve zahmet vermek.
i.- miş 18/1a/c4/6

incit- Zedelemek.
i.- miş isem 4/1b/c3

incü *(ET.< Çin.)* İstiridiye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.
i. 21/3/c5/10

ʿind *(Ar.)* Yan, kat, nezd.

ʿind-Allāh (Ar.) Allah katında.
ʿi.-Allāh 15/2a/s1/5

ʿinde'l-ḥesāb (Ar.) Hesaba göre.
ʿi.e'l-ḥesāb 19/5a/c4/2

indir- İnmesini sağlamak.
i.- di 19/5a/c6/3

infāẕ *(Ar.)* Yerine getirme, icrâ etme.
i.+ ına 21/4/s8

infiʿāl *(Ar.)* Gücenme, darılma, kırılma, dargınlık duyma.
i.-i şaḥṣiyyesi 21/10/c2/2

infiʿāl eyle- Gücenmek, darılmak, kırılmak, dargınlık duymak.
i. eylemişdir 21/10/c2/2

infiṣāl *(Ar.)* Memûriyetten ayrılma, azledilme.

infiṣāl it- Memûriyetten ayrılmak, azledilmek.
i. itmezden 17/1a/c3

inhā *(Ar.)* Bildirme, haber verme, ulaştırma.

inhā eyle- Bildirmek, haber vermek.
i. eylemiş 1/1/s3/2

inkār *(Ar.)* Kabul ve tasdik etmeme, tanımama. Karşıtı: ikrar.
i.-ı sābıḳasından 11/3a/1
i.+ a 4/3b/s10
i.+ ı 4/10a/c12
i.+ ıñ 4/10b/s7
i.+ ına 21/8/c2/10

inkâr eyle- Israrla saklamak, kabul etmemek.
i. eyledi 11/2b/3
i. eyledim 2/1/c1/2
i. eylemesiyle 4/9b/c8
i. eylemiş 19/14a/16
i. eyler 4/10a/s12

inkâr it- Israrla saklamak, kabul etmemek.
i. ider ise 4/3b/s6
i. idersin 4/3b/s12
i. idersiñ 19/10a/s4/4, 19/10a/s5/4, 19/10b/s3/12
i. idiyor 14/1b/s3/2, 16/2a/s4/2
i. idiyorsın 16/1a/s9/11
i. itmedi mi 4/6a/s6
i. itmekdesin 16/2a/s2/2
i. idüp 2/1/c3/3, 4/6a/c6

inşāallāh *(Ar.)* "Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında dilek sözü.
i. 11/1a/c1/7

intisāb *(Ar.)* Bir ailenin, bir iş yerinin,

bir topluluğun içinde yer alma, oraya mensup duruma gelme, oranın ferdi olma.
intisāb eyle- Bir ailenin, bir iş yerinin, bir topluluğun içinde yer almak, oraya mensup duruma gelmek, oranın ferdi olmak.
i. eyledigimde 4/5a/c2
intisāb it- Bir ailenin, bir iş yerinin, bir topluluğun içinde yer almak, oraya mensup duruma gelmek, oranın ferdi olmak.
i. idemedim 4/3a/c14
i. itmek 4/3a/s14

irād *(Ar.)* Söyleme.
i.-ı ʿözr 1/2/1
irād olun- Söylenmek.
i. olunan 2/2/s1
i. olunmuş 15/2a/2, 15/3a/2, 2/1/4

irāʾe *(Ar.)* Gösterme.
i.+ siyle 2/1/s1
irāʾe it- Göstermek.
i. iderek 19/3a/c1/3
irāʾe ḳılın- Gösterilmek.
i. ḳılınaraḳ 1/2/s5/3
irāʾe olun- Gösterilmek.
i. olundıġı 17/4a/s2/2

irsāl *(Ar.)* Gönderme, yollama
i.+ i 17/1a/s3/4, 17/2a/s3, 17/2b/s4/2
irsāl olun- Gönderilmek, yollanmak.
i. olundıḳda 21/4/c3/2

irtesi Bir sonraki, ertesi.
i. gün 12/2a/s4/2, 15/5a/c8/3, 4/3a/c13,4/4a/s6
i. güne 1/1/17
i. güni 19/6a/c2/7

işābet *(Ar.)* Çıkma, vurma.
i.+ le 20/2b/c4/2
işābet it- Çıkmak, vurmak.
i. itdi 3/1a/c4/4
i. itmesi 12/2a/s6/6

işbāt *(Ar.)* Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma, ispat.
işbāt it- Bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak, kanıtlamak.
i. idebilür misin 12/1a/s14/2
i. idemem 12/1a/c14
i. idemeyecegini 17/4a/5
i. iderler ise 19/7b/s2/2, 19/8b/s2/6
i. iderseñ 4/1a/s16
i. itmesi 17/4a/4

ʿiseviyye *(Ar.)* Îsa peygamberin dîninden olan, Hıristiyan anlamında gelen îsevî kelimesinin müennes şekli.
sene-i ʿi.+ si 2/1/1, 1/1/1

iskān *(Ar.)* Sürekli oturmak üzere vbir yere yerleştirme, yerleştirilme.
maḥall-i i.+ ı 17/3b/c6/2
iskān it- Yerleştirmek.
i. itmek 4/1a/c20

iskele *(Yun.)* 1.Deniz taşıtlarının yanaşması için yapılmış, kıyıdan denize doğru uzanan tahta veya beton yer.
i.+ den 19/12b/c1/3
i.+ ye 11/1a/c1/2, 11/1b/c2/3, 11/1b/c2/7
2.Denizden uzak bir yerin kendine en yakın olan deniz taşıtı uğrak yeri, liman.
i.+ si 11/1a/c1, 19/2b/1
i.+ sinde 11/1a/2
i.+ sine 11/1a/c2, 11/1a/c2/3, 11/1a/s1, 11/1a/s2/2, 11/1b/c2/2, 11/1b/c2/4, 11/1b/s2/2, 11/2a/c2, 11/2a/s2

iskemle *(Yun.)* Arkalıksız, üstü tahta veya hasır, dört ayaklı sandalye.
i. 10/1a/c10, 7/c5/10, 7/c6,

9/1b/c13, 9/1b/c23

ism *(Ar.)* Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.
i.+ i 6/s2
i.+ i 12/1a/c9, 12/1a/s2, 12/1b/s2, 14/1a/s17, 14/1a/s3, 14/1a/s9, 17/1a/c1/2, 17/1a/s1/2, 2/1/c2,
20/1a/c12, 20/1a/s1, 20/1a/s11, 20/1b/s7, 20/2a/s2, 20/2b/c8, 20/2b/s5, 21/1/c1, 21/10/s1/3, 21/5/c12,
4/8b/c9, 5/s10, 8/1a/c34
i.+ im 17/1a/c1/2, 20/2a/c2, 20/2b/c5, 21/1/c1
i.+ iñ 10/1a/s1, 12/1a/s1, 12/1b/s1, 14/1a/s16, 14/1a/s2, 14/1a/s8, 17/1a/s1, 20/1a/s1, 20/1a/s11,
20/1b/s7, 20/2a/s2, 20/2b/s5, 3/1a/s1, 4/1a/s2, 4/2a/s1, 4/4b/s1, 4/5b/s8, 4/7b/s1, 4/7b/s12,
4/9a/s3, 5/s1, 6/s1, 7/s1, 8/1a/s1, 9/1b/s1
i.+ inde 20/1a/c5, 20/1a/s12, 20/1a/s2, 20/1b/s8
i.+ inde idi 20/1b/c13
i.+ indeki 21/5/c7/2
i.+ ine 20/2a/s7
i.+ ini 15/2b/c19, 19/11b/c1/20, 19/12b/c1/3, 19/12b/c8/6, 19/5b/c3/4, 2/1/c2/3, 20/1a/c13/4, 20/1a/c9/3, 20/1b/c13/2,
21/5/c3
i.+ iñiz 21/1/s1
i.+ leri 12/1a/s9, 15/2b/s1, 18/1a/c4/2, 2/1/s2, 20/2b/s8, 4/6a/s15
i.+ lerinde 20/1a/c13/2
i.+ lerini 17/4a/c1/2, 19/3a/c3/4, 19/5a/c5/4, 19/5a/c5/5, 21/4/c1, 4/8b/s9

ismen *(Ar.)* Sadece isim olarak.
i. 9/1b/c14

ʿişmet *(Ar.)* Namuslu olma, ahlak kurallarına uyma, nefsi namusa dokunacak fuhuş vb şeylerden uzak tutma, ırz temizliği, iffet.
ʿişmet penāhī Yüksek mevkilerdeki kimselerin hanımları için unvan sözü olarak kullanılırdı.
ifāde-i ʿi. penāhīlerini 21/9/s1/4

iste- İstek duymak, arzulamak, arzu etmek, talep etmek.
i.- di 2/1/c3/4, 21/10/c2/2, 3/1a/c7, 6/c11
i.- digimde 2/1/c3/3
i.- digini 1/1/s3/2, 21/7/c3/9
i.- digiñiz 19/10b/s3/10
i.- medigini 21/10/s3
i.- mek 1/1/s2, 4/6a/s4
i.- mek idi ise 15/1b/c13/3
i.- mem 4/1b/c3
i.- memiş 4/5b/s3
i.- mez iseñiz 19/11b/c1/14
i.- miş isek 4/4b/c6/2
i.- miş isem 18/1b/c1/10
i.- rim 15/1a/c2, 15/1a/c8, 15/2a/c3, 19/11b/c1/2, 12/1a/c14/2, 13/c13/3, 4/6a/s17/3
i.- riz 4/6b/s9/3
i.- rseñiz 17/3a/c5/26
i.- rsin 4/1b/s8
i.- yecegim 4/4a/c8
i.- yecegimde 4/3b/c7
i.- yerek 4/1b/c5/2
i.- yorlar 15/2b/c16/2, 21/5/c14/3
i.- yorsın 15/1a/s7
i.- yorsuñuz 21/9/s4
i.- yüp 21/10/s3, 21/13/s1, 21/7/c3/8

istenil- İstenmek.
i.- miş 21/8/c2/7

istidʿā *(Ar.)* Bir işin yapılmasını bir yazıyla resmî bir makamdan isteme
istidʿā it- Bir işin yapılmasını bir yazıyla resmî bir makamdan istemek.

i. itdigimde 1/1/c3/2

istidlāl *(Ar.)* Bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama.
istidlāl eyle- Bir delillere dayanarak bir hükme varmak.
i. eyledim 4/4b/c10/2

istifāde *(Ar.)* Fayda sağlama, faydalanma, yararlanma.
istifāde it- Fayda sağlamak, faydalanmak, yararlanmak.
i. itmiş 2/1/c3/10

istifsār *(Ar.)* Bir şey hakkındaayrıntılı bilgi öğrenmek isteme, açıklama, isteme, sorma, araştırma.
istifsār buyur- sormak.
i. buyurmadılar 21/12/c4/2
i. buyuruñ 21/8/c2/2

istiḫbār *(Ar.)* Haber ve bilgi alma, duyma.
İstiḫbār eyle- Haber ve bilgi almak, duymak.
i. eyledim 1/1/14

istiḫdām *(Ar.)* Bir hizmette kullanma, hizmete kabul etme, bir işte çalıştırma.
istiḫdām it- Bir hizmette kullanmak, hizmete kabul etmek, bir işte çalıştırmak.
i. itmiş ise 4/1b/c5/6
istiḫdām olun- Bir hizmette kullanılmak, hizmete kabul edilmek, bir işte çalıştırılmak.
i. olunan 17/1a/2, 17/2b/3
i. olunuyorsın 17/1a/s2/2
i. olunuyorsuñ 19/10a/s1/2
i. olunuyorum 19/10a/c1
i. olunmaḳdasıñ 17/2b/s3
i. olunmaḳdayım 17/1a/c2/2, 17/1a/c3/8, 17/2a/c1, 17/2b/c3/2, 17/3b/c1/2
i. olunurum 17/2a/c3/7

istiḳrāż *(Ar.)* Ödünç para alma, borçlanma.
i. 11/1b/c2

istilzām *(Ar.)* Gerektirme, gerekme, îcap etme, îcap ettirme.
istilzām it- Gerektirmek, gerekmek, îcap etmek, îcap ettirmek.
i. itmek 21/3/s6/4

isti‘māl *(Ar.)* Kullanma.
ṭarīḳ-i i.+ ini 2/1/c3/9

istinṭāḳ *(Ar.)* Nutka getirme, birini söyletmek isteme, sorguya çekme, soru sorarak söyletme, sorgu hâkimi tarafından yapılan ilk tahkîkat, sorgu.
i. 13/2, 13/4, 13/6, 15/4b/2, 15/5a/3, 2/2/1
i.+ da 19/1b/s1/3, 19/2a/s5
i.+ ı 10/1a/2, 11/1a/2, 11/1b/1, 12/1a/2, 12/1b/2, 14/1a/9, 15/2a/6, 15/3a/5, 15/4a/2,
15/4a/4, 15/5a/1, 15/5b/c4/8, 16/1a/9, 16/1b/4, 16/2a/2, 16/2a/4, 17/1a/2, 18/1a/2, 19/10a/1, 19/11a/1,
19/12a/2, 19/12b/2, 19/13a/2, 19/13b/2, 19/1a/1, 19/2b/1, 19/5a/1, 19/7a/1, 19/9a/2, 3/1a/3,
4/1a/2, 4/9b/1, 4/10a/3, 4/10a/6, 4/10b/1, 4/10b/2, 4/10b/3, 4/10b/4, 4/10b/5, 4/11a/1, 4/1b/3, 4/1b/4,
4/2a/2, 4/3a/1, 4/4a/1, 4/4b/2, 4/5b/2, 4/6b/2, 4/7a/1, 4/7a/4, 4/7a/6, 4/7b/2,
4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2, 4/8b/1, 4/9a/2, 4/9b/3, 4/9b/4, 4/9b/6, 5/2, 6/2,
7/2, 8/1a/2, 9/1b/2, 21/7/c2/6,
i.+ ıdır 15/1a/2, 15/5a/6, 16/1b/2, 17/2a/1, 17/2b/3, 17/3b/2, 2/1/4, 21, 21/12/2,21/2, 21/6/2
i.+ ıñ 4/10b/s4
i.+ ında 15/3a/s4, 15/3a/s5, 19/14a/14, 4/10b/s1, 4/7a/s3
i.+ ıñda 19/9b/s1
i.+ ıñızda 21/6/s1
i.+ lara 19/4a/s5

istinṭāḳ olun- Sorguya çekilmek.
i. olunduḳda 3/1b/3
i. olunmaġla 1/1/3

istinṭāḳ-nāme *(Ar.+Far.)* Sanığa sorulan soruların ve alınan cevapları yazıldığı zabıt.
i. 11/3a/2, 16/2a/6
i.+ de 15/3a/2
i.+ leri 14/1a/2
i.+ si 1/2/4
i.+ sinde 19/7b/s1/2
i.+ ye 19/1a/s2/4
İ.+ yi 1/2/1

istis ʾāl *(Ar.)* Soru soruma.
istis ʾāl it- Soru sormak.
i. itdigimde 1/1/10

iş Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.
i. 15/2b/c15/2, 17/3a/c5/27, 19/10a/s3, 19/12b/c7/2, 19/12b/s7, 19/3a/s3/2, 20/1a/s10, 21/13/c4/2, 4/7b/s4,
4/8a/s8, 7/c7
i.+ de 14/1a/c18/2, 21/9/s3, 21/9/s5
i.+ e 19/11b/c1/12, 19/7a/c3, 19/7a/s2, 4/10a/c10
i.+ i 12/1a/s14/2, 15/3a/s5, 15/3a/s5/3, 15/5a/c8/8, 19/12a/c1/36, 19/6a/c2/11, 19/6a/s3/2, 19/7a/s3, 4/5a/c5,
4/5a/s10, 4/5a/s9, 4/7a/s2, 4/7b/s5, 5/c19, 9/1b/c15
i.+ i 19/2b/s2/2, 19/4a/s4
i.+ ime 4/8a/c7
i.+ iñ 4/1a/s9
i.+ iñ 15/2b/c15, 19/2a/c3/15, 19/7b/c2/12, 21/6/s1/2, 4/10b/c8/2
i.+ ine 17/1a/c3/7, 4/10a/c6
i.+ iñi 11/2b/s3/3
i.+ ler 19/12a/s3, 19/4a/s3, 19/4a/s4, 19/6a/c2/2, 5/c19
i.+ lere 19/1b/s1, 19/3b/c2/4, 19/5a/s6, 19/6a/c2/9
i.+ leri 19/10b/s4/4, 19/12a/c3/3, 19/4a/c2/4, 19/4a/c4, 19/4a/s2/4, 19/4a/s4/5, 4/10a/s12
i.+ leri 17/3b/c6/4
i.+ leriñ 19/7a/s5/3
i.+ leriñ 19/5b/c1/2, 19/6b/c3/7, 19/7a/c5
i.+ lerinde 17/2a/c1, 17/2a/c3, 17/2a/c3/7
i.+ lerine 17/2a/c2, 17/2a/s2
i.+ lerle miydiler 19/2a/s1/2

işʿār *(Ar.)* Bildirme.
işʿār it- Bildirmek.
i. itmemiş 18/2a/c1
işʿār olun- Bildirilmek.
i. olunuyor 18/1b/s4/7

işāret *(Ar.)* Bir şey üzerine dikkati çekme, belli bir hususu belirtme, gösterme.
İşāret buyurul- Anlatılmak, gösterilmek.
i. buyurulmuş 17/1a/c3/3
işāret olun- Bildirilmek, gösterilmek, ona delil olunmak.
i. olunaraḳ 17/2b/c4/4

işbu Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.
i. 1/2/1, 1/2/c6, 1/2/s5/3, 1/2/s6, 1/2/s7, 11/3a/2, 13/c10, 13/c13, 13/s4,
13/s6, 15/2a/2, 15/2a/3, 15/3a/2, 15/3a/3, 15/4a/2, 15/4b/2, 15/5a/3, 15/5b/2, 16/1a/6,
16/1a/s9/8, 16/2a/6, 19/14a/16, 2/1/1, 2/2/1, 4/10a/4, 4/11a/c1/8, 4/6b/s8, 7/4, 8/1b/1,
9/1b/4

işidil- Haber alınmak, öğrenilmek, işitilmek.
i.- digi 21/8/c3/14
i.- üp 4/6a/c14

işit- 1. Haber almak, öğrenmek.

i.- digi 15/5b/c4/7
i.- digim 21/13/c3
i.- digime 19/1a/c2/10
i.- digimi 16/1b/c4/18
i.- digiñ 9/1b/s13
i.- digini 15/5b/c4/7
i.- dik 15/2b/c17
i.- diler 16/1b/c17/24
i.- dim 15/4b/c12, 19/11a/c3/2, 19/1b/c2/2, 19/2a/c1/3, 21/6/c1/12
i.- dim 19/2a/c1/3, 21/4/c5, 21/5/c7/2, 21/7/c2/2
i.- dim idi 19/12a/c1/41
i.- diñ 15/4b/s11, 16/2a/s2, 19/1b/s1/2
i.- din mi 5/s21
i.- diñiz miydi 21/5/s8
i.- ememeñize 5/s22/2
i.- irim 17/4a/c1/2
i.- medik 15/2b/c18
i.- medim 15/4b/c12, 9/1b/c20
i.- medim 19/11a/c3/3, 5/c21, 9/1b/c12, 9/1b/c19
i.- medin mi 17/2b/s2
i.- mediñ mi 15/4b/s12, 9/1b/s19, 9/1b/s20
i.- miş 19/2a/c1/4
i.- miş idi 19/8b/c3/21
i.- üp 16/1b/c4/2

2. Kulak yoluyla duymak.
i.- diñ mi 15/3b/s13
i.- diñiz 15/2b/c18
i.- diñiz mi 15/1b/s5, 15/2b/s18, 15/4b/s8
i.- enlerden 3/1a/c9
i.- medik 15/4b/c8
i.- medim 15/3b/c13, 15/4b/c10

işle- 1.Bir şeyi daha elverişli duruma getirmek için üzerine emek sarfetmek.
i.- di 19/12a/s3
i.- di 19/5b/c3/2
i.- di miydi 19/5a/s2/2
i.- digi 19/14a/3, 19/5b/c3/3, 19/8b/c3/6
i.- digiñ 19/12b/s5/2
i.- digini 19/11b/c1/17, 19/6a/c2/5
i.- digiñiñ 19/12b/s4, 19/5a/s1/2
i.- dikleri 19/2a/c2
i.- diler 19/2a/c2/2
i.- diler 19/2a/s2
i.- dim 19/12a/c2, 19/12a/c2/3, 19/12b/c6, 19/2b/c2/3, 19/3b/c2, 19/3b/c2/3
i.- dim 19/11a/c1/2, 19/12b/c5, 19/12b/c6/2
i.- diñ 19/12b/s5/2, 19/3b/s2
i.- dir idim 19/7b/c3/4
i.- medigini 19/11b/c1/19
i.- mesi 19/8a/c1/3
i.- mez 19/11b/c1/25
i.- miş 4/4b/c6
i.- miş idi ise 19/2b/c1/5
i.- r 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/22, 19/3b/s2/4
i.- r 19/11b/c1/25
i.- r idi 20/1a/s10, 20/1b/s10
i.- r idiler 19/12a/c3/2
i.- r idiñiz 19/5a/s5
i.- r iken 19/11a/c4/3, 19/12a/c1, 19/4a/c3
i.- r imiş 19/11a/s5
i.- r miydiñ 19/12b/s5
i.- r miydi 19/11a/s1
i.- r miydiñ 19/5a/s1/2
i.- rdi 19/3a/c3/2
i.- rdi 19/10b/s4, 19/2b/s1/2, 19/7b/c2/2
i.- rdim 19/11a/c1, 19/2b/c2/4, 19/5a/c1
i.- rdiñ 19/11a/s1/2
i.- rim 19/11b/c1/15
i.- yemedim 7/c7
i.- yen 18/1a/c3, 19/12a/c1/32, 19/12b/s3, 19/1b/c2, 19/2b/s3, 19/2b/s4, 19/3a/c2/5, 19/3a/c2/7, 19/3a/c3/3,
19/3a/s3, 19/3b/c1/5, 19/5b/c1/3, 19/5b/s1/3, 19/5b/s2, 19/5b/c3/6, 19/6a/c3, 19/7b/s2, 19/7b/s3/2, 19/8a/c1, 19/8a/s1/3,
19/9b/c1/3

i.- yenler 19/4a/c1/2
i.- yesiñ 19/12a/c2/2
i.- yüp 19/8a/c3/3
2. Yapmak.
i.- digiñiz 4/5a/s9

işledir- İşlemesini sağlamak, çalıştırmak.
i.- digi 19/5b/c3/8

işlem Bir işi sonuçlandırmak, bir mamûlu meydana getirmek, bir hesabın sonucunu bulmak için art arda yapılan hareketlerin, uygulanan usullerin, kullanılan matematik kurallarının her biri, muamele.
i.+ lerine 19/7b/c3/2

işlen- İstenilen şekle konulmak, arzu edilen şekilde kullanılır duruma getirilmek.
i.- di 19/3a/s3/2

işlet- İşlemesini sağlamak, işlemek işini yaptırmak.
i.- mege 19/11b/c1/14

işletdir- İşlemesini sağlamak, çalıştırmak.
i.- digi 19/1b/c3
i.- miş 19/3a/c2/3

işte Bir kimse, şey veya durumu işaret etmek için kullanılır.
i. 1/1/s3, 14/1b/s3, 15/2a/c11, 16/1b/c17/7, 16/1b/s7, 16/1b/s7/2, 19/10b/s3, 19/10b/s3/11, 19/11b/c1/12,
19/9a/c2, 21/10/s1, 21/10/s4/3, 21/11/s1, 4/10b/s7, 4/10b/s8, 4/11a/c1, 4/1b/c5/3, 4/1b/s7, 4/2b/s16,
4/3b/s12, 4/4b/c6/4, 4/4b/c6/5, 4/4b/s5, 4/7a/s4, 4/8b/s5

iştikā *(Ar.)* Şikayet etme, yanıp yakılma.
iştikā it- Şikayet etmek, yanıp yakılmak.
i. itmiş 1/1/s2/2

iştirā *(Ar.)* Satın alma, alınma, mubayaa.
i.+ sı 11/2b/1
iştirā it- Satın alma.
i. idelim 11/1a/c1/6
i. itmek 11/1b/c2/2, 11/1b/c2/3, 112/1a/c1/11

iştirāk *(Ar.)* Ortak olma, birlikte bulunma, ortaklık.
i.+ im 21/7/c2/5

it- 1. Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek.
i.- diginiden 16/1b/c17/11
2. (Birini bir şeye) Sevketmek, sürüklemek.
fiʿl-i şenīʿe i.- mek 8/1a/c23

it- Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz filler, ayrıca çeşitli deyimler yapan fill.
i.- digini 19/4a/c4, 8/1a/s25
i.- emedigi 19/1a/s2/6
i.- erler idiler 19/11a/c2/7
i.- mem 9/1b/c15
i.- mez 21/9/c5
ber-tefṣīl beyān- i. 21/1/s4
beyān i. 20/2a/s12, 20/2b/s13, 20/2b/s8
tefekkür i. 20/3a/s1
icāb i.- der 1/1/s2/3
i.- di 15/3b/c20, 21/14/s1
beyān i.- di 11/2b/2
celb i.- di 8/1a/s37
cereyān i.- di 21/2/s2
daʿvā i.- di 10/1a/s14
ġavġā kim i.- di 15/3b/c20
meʾmūr i.- di 21/14/s1
firār i.- üp 16/1a/s9/5
ḥavāle i.- di 19/7a/s3/2

iṣābet i.- di 3/1a/c4/4
maʿūnaya i.- di 16/1b/c17/17
muḥākeme i.- di 13/c13/2
muʿāmele i.- di 8/1a/s36, 8/1b/s2
neẓāret i.- di 19/2b/c2
recā i.- di 8/1b/c2
sipariş i.- di 11/2a/c2/6
teklīf i.- di 4/3a/c18/2
tenbīh i.- di 11/1a/c1/12, 4/3a/c18/5, 4/3b/c5/3
teʾaḫḫur i.- di 18/1b/s2/4
vefāt i.- di 15/1b/c6, 20/1a/s7, 20/2a/c5, 20/2a/s9, 20/2b/c7, 20/2b/s10, 3/1a/s10
vefāt i.- en 20/1a/c13
ẓuhūr i.- di 21/3/c5/8
beyān i.- di 11/1a/c1/10, 11/2b/c3
celb i.- di 8/1a/c36
cereyān i.- di 21/4/s10/2
iġfāl i.- di 11/1a/c3
iḳrār i.- di 8/1a/c26, 8/1a/c38/2
ilḳā i.- di 8/1b/c1
suʾāl i.- di 11/1b/c2/4
tenbīh i.- di 4/3b/c2
teşādüf i.- di 4/4b/c8
ışrār i.- di ise 17/3a/c5/28
ifāde i.- di mi 10/1a/s34/3
iḳrār i.- di mi 8/1a/s26
i.- digi 15/1b/c13/4
beyān i.- digi 21/3/c5/8
ḍarb i.- digi 7/s6
ḥavāle i.- digi 19/7a/s3/2
ḥesāb i.- digi 19/3b/c1/6
lāyıḳ i.- digi 4/4b/s7/2
tenbīh i.- digi 11/2b/2
terfīʿ-i rütbe i.- digi 21/3/c1
teşādüf i.- digi 17/3a/s2
vürūd- i.- digi 17/1a/c3/5
ʿarż i.- digim 21/7/c3/3, 21/8/c3/13
ḫidmet i.- digim 21/8/c2/2
ifāde i.- digim 18/1a/c6/2, 8/1b/1
kesb-i münasebet i.- digim 21/3/c4/2
şübhe i.- digim 17/3a/c5/27
ifāde i.- digimde 18/1a/c4/10
istidʿā i.- digimde 1/1/c3/2
istisʾāl i.- digimde 1/1/10
suʾāl i.- digimde 16/1b/c4/4
firār i.- diginden 16/1b/c17/13
ışrār i.- digimden 18/1b/c3/2
teşādüf i.- digimden 1/2/c3/4
tenbīhāt i.- digimiñ 10/1a/c31/2
suʾāl i.- digimiz 16/1a/s15
muʿāraża i.- digiñizde 15/4a/s18
naḳl i.- digimizde 21/3/c2
beyān i.- digiñ 1/1/s4
ʿavdet i.- diginde 4/3b/s9
firār i.- diginden 16/1b/c17/16
ḥavāle i.- diginden 19/7a/c3
teʾaḫḫur i.- digine 18/1b/s4/6
ḍarb u cerḥ- i.- digini 8/1a/s26
endāḫt i.- digini 3/1b/c1/3
ḳatl i.- digini 4/8b/c20
naḳl i.- digini 19/4a/s2/3
neẓāret i.- digini 19/1a/c2/9
şübhe i.- digini 15/4b/c18
meʾmūr i.- digini 21/2/c8, 21/2/s8
taḥrīk i.- digini 11/2b/1
taʿrīf i.- digini 4/3b/c10
teʾaḫḫur i.- digini 18/1b/c3/3
vefāt i.- digini 3/1b/c1/6
ḳatl i.- digiñi 4/1b/s7
muʿāraża i.- diginiñ 15/4a/s17
der-mīyān i.- digiñiz 21/8/s1/4
celb i.- digiñizde 10/1a/s20
ḳabūl i.- digiñizi 19/7b/s1/4
ekl i.- dik 11/2a/c2/8
ifāde i.- dik 4/5a/c11
ışrār i.- dik 17/3a/c5/31
muʿāraża i.- dik 15/4a/c15
şarf i.- dik 19/9a/c2/5/d
suʾāl i.- dik 15/5b/c4, 7/c5/3, 8/1a/c26
ẓann i.- dik 15/3b/c20/3
ḍarb u cerḥ- i.- dikde 7/s8
ifāde i.- dikde 4/6a/c16
murād i.- dikde 7/c5/9
iḳrār i.- dikden 8/1b/s1
mürūr i.- dikden 7/c5/2

suʾāl i.- dikden 8/1a/s38
teslīm i.- dikden 19/3a/c1/7
teşrīf i.- dikden 21/1/s7
vefāt i.- dikden 20/1a/c13/3, 20/1a/s9
i.- dikleri 19/2b/s33, 21/3/c3/3
muʿāyene i.- dikleri 4/8a/s12
vürūd i.- diklerini 21/11/s1/3
iḳrārı i.- dikten 8/1a/s27
ġavġā i.- diler 15/1b/c13/2, 15/2b/c15/2, 15/2b/s15
muʿārāża i.- diler 15/1b/c13/3, 15/3b/c3
şübhe i.- diler 15/3b/c21
suʾāl i.- diler 15/3b/c20/2
tevḳīf i.- diler 4/2a/s14
muʿārāża i.- diler 15/2b/c12
tebşīr i.- diler 21/3/c3/4
ʿarż-ı maʿlūmāt i.- dim 21/1/c5/2
ʿazīmet i.- dim 1/2/c3/5
beytūtet i.- dim 1/1/17
daʿvā i.- dim 15/2a/c3/2
emr i.- dim 19/3b/c3/6
ġayb i.- dim 21/3/c5/7
ḥabs i.- dim 18/1b/c1/3
ifāde i.- dim 17/3a/c5/28
meşġūl i.- dim 4/3a/c7
neẕāret i.- dim 21/3/c3/3
ṣarf i.- dim 19/9a/c2//d
ses i.- dim 16/1b/c17/4
tenbīh i.- dim 10/1a/c29/2
teslīm i.- dim 17/1a/c3/5
ḥāṣıl i.- dim 21/3/c4/3
ḥaydūdluḳ i.- dim 4/2b/c14
ḫidmet i.- dim 4/3a/c8
ifāde i.- dim 7/c8
ʿarż i.- dim 21/12/c4/2
suʾāl i.- dim 10/1a/c13
taʿmīr i.- dim 19/8b/c3/16
ifāde i.- dim ise 12/2b/c4
i.- diñ 10/1a/c14/2, 8/1a/c37
ḥaydūdluḳ i.- diñ 4/2b/s15
ḫidmet i.- diñ 4/3a/s8
icrā i.- diñ 10/1a/s24
ḳatl i.- diñ 11/1b/s1, 3/1a/s3/2
rütbe i.- diñ 21/3/s1/2
tedārik i.- din 1/2/s6/2
terfīʿ-i rütbe i.- diñ 21/3/s1
yemīn de i.- diñ 4/9b/s2
ḥareket i.- diñiz 21/2/s6/3
muʿāmele i.- diñiz 10/1a/s20/2
muʿārāża i.- diñiz 15/4a/s15, 15/4a/s16
muʿārāża i.- diñiz mi 15/3b/s3
suʾāl i.- diñiz mi 8/1a/s25
ḳaṭʿ i.- dirmez 19/7b/c2/14
naḳl i.- dirmiş 19/10a/s7/2
işbāt i.- ebilür misin 12/1a/s14/2
ʿazīmet i.- ecegimden 11/1b/c2/2
suʾāl i.- ecegimiz 16/1a/s16, 16/1b/s3
celb i.- ecegimizden 4/7a/s1
muvāfaḳat i.- ecegimi 21/8/c2/7
ṣarf i.- ecegini 19/1b/c3/12
suʾāl i.- ecegiz 4/6a/s17
ḍarb i.- ecek 15/2b/s13
dehşet i.- ecek 21/8/s1/7
ḥasb-i ḥāl i.- ecek 21/8/s1/6
ʿilāve i.- ecek 1/2/s7
ṣarf i.- ecek 19/1b/c3/8
tebeyyün i.- ecek 5/4, 8/1b/1
tenḳīş i.- ecek 2/2/c1
terettüb i.- ecek 7/4
tesviye i.- ecek 19/1b/c3/7
siper i.- ecek iken 3/1a/c9/4
ifā i.- ecekdir 19/1a/c2/5
fürūḫt i.- ecekler 11/1a/c1/5
ḳatl i.- eceklerini 4/7b/c11/4, 4/7b/c7/5
iḫbār i.- eceksiñ 4/4b/s4
yazık i.- eceksiñ 4/6b/s9/2
yemīn daḫı i.- eceksin 15/4b/s15/2
işţirā i.- elim 11/1a/c1/6
teslīm i.- elim 21/9/s5
neẕāret i.- emedi 19/5a/c6
farḳ i.- emedim 21/6/c1/7, 21/6/c1/8, 4/4b/c10, 4/10b/c1, 4/4b/c9
intisāb i.- emedim 4/3a/c14
kesb i.- emedim 5/c22/2

farḳ i.- emediñ 4/4b/s10
emniyyet i.- emem 21/10/c3
iṣbāt i.- emem 12/1a/c14
taʿrīf i.- emem 21/5/c4
teşeḫḫuṣ i.- emem 21/5/c3
taḥḳīḳ i.- ememiş 1/1/15
imżā i.- emeyecegimi 4/9a/c5/4
iṣbāt i.- emeyecegini 17/4a/5
muḳābele i.- emeyerek 18/1a/c6/3
farḳ i.- emez 19/12a/c1/26
devām i.- emez imiş 19/1a/s2/6
tilāvet-i Ḳurʾān i.- en 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/23
beyān i.- en 21/9/s1/2
cereyān i.- en 21/6/s1
daʿvā i.- en 15/2b/c19, 15/2b/s6, 9/1b/s22
firār i.- en 4/5b/c14, 4/6a/c10, 4/6b/c4, 4/7b/c11/4, 4/8b/c20
güzerān i.- en 18/1a/s4
ḫidmet i.- en 21/4/c2/2
iḳtiżā i.- en 19/3b/s3, 19/11a/s4/2
mürür i.- en 4/4b/c6/7
neẓāret i.- en 19/11a/s2
sebḳ i.- en 21/10/s4, 21/9/s6
sirḳat i.- en 14/1a/2
tebeyyün i.- en 10/1b/4
teşekkül i.- en 17/1a/s3/2
tilāvet i.- en 17/1b/c3/35
vefāt i.- en 11/1a/2, 11/1b/1
vürūd i.- en 17/1a/s3/6, 17/2a/s3/3, 17/2b/c4/2, 17/2b/s4/3, 17/3b/s3, 17/3b/s5/3, 18/1b/s4/2, 19/7b/s1
ẓuhūr i.- en 21/1/s6/2, 21/12/c1, 8/1b/c3
vefāt i.- eni 20/1b/c17
firār i.- eniñ 16/2a/s4/3
icrā i.- enler 21/8/s1/8
recāyı i.- enler 10/1a/c25/2
ḳalfa i.- enleri 21/3/c5/10
ḳumanda i.- er 21/12/c3/3
aḫẕ i.- er 19/7a/c4/4
iftirā i.- er 10/1a/c29/3
imā i.- er 15/2a/s1/4
imżā i.- er 4/4b/c5
ḳayd i.- er 19/1b/s1/2
ʿavdet i.- er 19/11a/c4/5
şehādet i.- er 4/10b/c5, 4/7a/c5
tanẓīm i.- er 19/3a/c1
teslīm i.- er 17/2a/c3/7, 19/3a/c1/4
i.- er 19/9b/c2/13
ḥesāb i.- er 19/3a/c3/5
iftirā i.- er 10/1a/s31
iḳrār i.- er 10/1a/s32/2
iḳtiżā i.- er 21/9/s1/5
taḥrīr i.- er 17/2b/c4/5
defter i.- er idi 19/10a/s6
cānbāzlıḳ ve çalġıcılıḳ ve terzīlik i.- er idi 20/1b/c10
cānbāzlıḳ i.- er idi 20/1a/c10
ḳumanda i.- er idi 21/12/c4/4
taʿrīf i. er idi 4/3b/c5
teşādüf i.- er idi 21/1/c9
ḳuşluḳ ṭaʿāmı i.- er idim 10/1a/c20/3
ḫidmet i.- er- idiñ 19/12a/s2/2
icāb i.- er iken 10/1a/s21/2
taḥrīr i.- er iken 21/3/c5/9
defteri daḫı merḳūm i.- er imiş 19/1a/c2/11
neẓāret i.- er imiş 19/1a/c2/11
tanẓīm i.- er imiş 19/4a/s5/2
ḳayd i.- er imişsiñ 19/8a/s1/5
ḳaç ġuruş i.- er ise 19/3a/c3/5
icāb i.- er ise 18/2a/c4/14
imżā daḫı i.- er ise 4/10a/s12/2
inkār i.- er ise 4/3b/s6
taḥaḳḳuḳ i.- er ise 21/5/c1/2
tebeyyün i.- er ise 18/1b/c4/3
ẓuhūr i.- er ise 21/1/c6/4, 21/12/c3/4, 8/1b/1, 9/1b/4
iḳtiżā i.- er mi 21/9/s5/2
imżā i.- ermisin 4/5b/s11/2
yemīn i.- er misin 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4b/s20, 15/5a/s9, 16/1a/s16, 16/1b/s3, 8/1b/s16/2
ḳayd i.- er miydi 19/5b/s1/4
emr i.- erdi 19/13b/c2/3
idḫāl i.- erdi 19/3a/c3/9
iḳtiżā i.- erdi 19/3a/s2/3,

19/4b/s1/9, 19/5b/s3/2
ʿilāve i.- erdi 19/3a/c3/7
laḳırdı i.- erdi 21/4/c10/2
naḳl i.- erdi 19/2b/c3/2
neẓāret i.- erdi 19/1a/s2/7
ṣarf i.- erdi 19/7a/c3/6
tenbīh i.- erdi 19/3a/c1/5
tesviye i.- erdi 19/6a/c1/5
żam i.- erdi 19/3a/c3/6
taʿdād i.- erdik 21/12/c1
teslīm i.- erdik 19/3a/c1/5
neẓāret i.- erdim 19/5a/c5
suʾāl i.- erdim 21/3/c5/3
ḳumanda mı i.- erdiñ 19/3b/s2/5
celb i.- erek 10/1a/c13, 4/9b/c8/2
ḍarb u cerḥ- i.- erek 7/c5/10
der-ḫāṭır- i.- erek 16/1b/c17/4
emr i.- erek 19/8b/s1
ġavġā i.- erek 12/2b/s5/5
ḥavāle i.- erek 12/1a/c11/8
ḥesāb i.- erek 19/3a/c2/5
iḳāmet i.- erek 4/7a/c11/2
ilḳā i.- erek 1/2/c3/2
irāʾe i.- erek 19/3a/c1/3
sirḳat i.- erek 13/c13
taḳrīr i.- erek 3/1b/3
taṣdīḳ i.- erek 4/10a/5
tebdīl-i ḫāne i.- erek 1/1/10
tedārik i.- erek 4/10b/c8/2
teklīf i.- erek 4/11a/c1/3
tenbīh i.- erek 4/6b/c17
tavassuṭ i.- erek 10/1a/c20/2
tavaṭṭun i.- erek 11/1a/c1/2
yemīn i.- erek 19/10b/s4/3
ẓann i.- erek 12/2a/c6/6
ẓuhūr i.- erek 21/8/c2/9
daʿvā i.- erim 13/c10/2
dülgerlik i.- erim 4/1a/c4
fenā i.- erim 4/3b/c2
neẓāret i.- erim 19/1a/c2/6
ʿarż i.- erim 21/7/c2/7
şehādet i.- erim 3/1b/c1, 3/1b/c1/6
yemīn i.- erim 15/4a/c7, 15/5a/c9, 16/1b/c3
ẓann i.- erim 19/1a/c2
i.- erim 18/1a/c2
ḳabūl i.- erim 4/4b/c4, 4/6b/c15, 4/7a/c1
ḳaṣṣablıḳ i.- erim 20/1a/c11/2
şehādet i.- erim 4/7b/c11/5
tüccārlıġı i.- erim 20/1b/c7/2
yemīn i.- erim 15/2a/c7, 15/4b/c14, 15/4b/c21, 16/1a/c16, 19/10a/c4, 4/10a/c8, 4/1a/c16/3, 8/1b/c16
ẓann i.- erim 16/2a/c4/2
icāb i.- erken 8/1b/s3
defter i.- erler idiler 19/11a/c4/2
ḳayd i.- erler idiler 19/13b/c3/2
ġavġā i.- erler iken 12/1a/c11/7
beyān i.- erler ise 19/10b/c4/2
iṣbāt i.- erler ise 19/7b/s2/2, 19/8b/s2/6
laḳırdı i.- erlerdi idi 4/8b/s10
iṣbāt i.- erseñ 4/1a/s16
daʿvā i.- ersin 15/2a/s3
inkār i.- ersin 4/3b/s12
inkār- i.- ersiñ 19/10a/s4/4, 19/10a/s5/4, 19/10b/s3/12
şehādet i.- ersin 3/1b/s1
tatarlıḳ i.- ersin 18/1a/s2
yemīn i.- ersin 15/4a/s7
ẓann i.- ersiñ 4/5a/s2
ketm i.- ersiñ 19/10b/s4/4
ḥaml i.- ersiñiz 4/9a/c5/2
müttehim i.- ersiñiz 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3
beyān i.- eyim 1/2/c3
idḫāl i.- eyim 19/8b/c3/17
icrā i.- ilen 19/7a/s1
şübhe i.- ilenlerden 21/8/c2/4
celb i.- ilerek 21/3/c5/7
küşād i.- ilerek 21/8/c2/9
muṭālaʿa- i.- iñ 21/4/s7
suʾāl i.- iñ 18/2a/c4/14
suʾāl i.- ince 13/c8
keşf- i.- iñiz 19/8b/c3/19
beyān i.- iñiz 21/7/s2/10, 21/8/s2/5
taḫḳīḳ i.- iñiz 21/9/c4/2

ġavġā i.- iyor 15/2b/s15
iddiʿā i.- iyor 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2, 16/2a/s1/2
iftirā i.- iyor 15/2b/c14, 15/2b/s14/2
inkār i.- iyor 14/1b/s3/2, 16/2a/s4/2
delālet i.- iyor 21/6/s1/12
icāb i.- iyor 1/2/s1/2
iddiʿā i.- iyor 4/8b/s6
ifāde i.- iyor 17/4a/s1/7
iftirā i.- iyor 10/1a/c31/3
ifāde i.- iyorlar 16/2a/s4/4
iftirā i.- iyorlar 16/1b/c7
şübhe i.- iyorlar 15/4b/c18, 15/4b/s18
menʿ i.- iyorlardı 21/5/c14/3
inkār i.- iyorsın 16/1a/s9/11
iddiʿā i.- iyorsın 16/2a/s4
ifāde i.- iyorsun 21/6/s1/12
ifāde i.- iyorsuñ 12/2b/s5/7
ketm i.- me 12/2a/s6/9
daʿvā i.- medi 10/1a/c34
bāzārlıġını i.- medi 19/11a/c2/6
beyān i.- medi 10/1a/c16
ḥavāle i.- medi 19/7a/s2, 19/7a/c1
inkār i.- medi mi 4/6a/s6
laḳırdı i.- medi mi 4/9a/s6
sebḳat i.- medi 18/1b/c3/2
taḥrīk i.- medigine 4/10a/s8
żabṭ i.- medi 4/8b/s6
ẓuhūr i.- medi 1/1/7
inkār idüp i.- mediġiñi 4/6a/c6
ḳabūl i.- medigini 21/4/c3/2
muʿāraża i.- medik 15/2b/c11, 15/3b/c3
suʾāl i.- medik 17/2b/s5
laḳırdı i.- mediler 4/8b/c10
farḳ i.- medim 4/4b/c10/2
ḥabs i.- medim 10/1a/c25
ḥesāb i.- medim 19/12a/c1/2
idḫāl i.- medim 19/8a/c3/2
ḳatl i.- medim 3/1a/c3
muʿāraża i.- medim 15/2b/c12
suʾāl i.- medim 2/1/c2, 5/c19/3
teşebbüṣ i.- medim 1/1/c1
ḳatl i.- mediñ mi 4/9a/c5/3
farḳ i.- mediñiz 4/5a/s1
ḍarb i.- mediñiz mi 8/1b/s14
ḥareket i.- mege 21/14/s3
laḳırdı i.- mege 17/3a/c1/2
şehādet i.- mege 4/4b/s4, 4/6a/s17
temāşā i.- mege 1/1/8
imżā i.- megi 4/9a/c5/3, 4/9b/c2
aḫẕ i.- mek 11/1a/s2
ḍarb i.- mek 1/2/s5
ḫalāṣ i.- mek 8/1b/s13
ḫidmet i.- mek 21/10/c5/2, 21/11/c1/3, 21/6/c1/12
ḥıfẓ i.- mek 19/10b/c1
imżā i.- mek 1/2/1
intisāb i.- mek 4/3a/s14
iskān i.- mek 4/1a/c20
istilzām i.- mek 21/3/s6/4
işṭirā i.- mek 11/1b/c2/2, 11/1b/c2/3, 112/1a/c1/11
ḳayd i.- mek 19/11b/c1/20
kesb i.- mek 21/3/s6/2
neẓāret i.- mek 19/10a/s4, 19/1a/s2, 19/2a/c1ġardiyan
siper i.- mek 3/1a/c7
taʿmīr i.- mek 11/1a/c2/2
taḥarrī i.- mek 4/9b/c8
temāşā i.- mek 1/1/15
teʾehhül i.- mek 11/1b/c2
teslīm i.- mek 1/2/c3/3, 1/2/c3/5
teşyīʿ i.- mek 21/8/c3/12
vaʿd i.- mek 7/c5/5
viḳāye i.- mek 4/1b/c8
laḳırdı i.- mekde 17/1b/c3/37
tilāvet i.- mekde 17/1b/c3/29
ẓuhūr i.- mekde 10/1a/c31/2
taḥarrī i.- mekde iken 4/9b/c6
ifāde i.- mekdedirler 17/3b/s7/5
ʿarż i.- mekden 21/9/c4
ẕevḳ i.- mekden 10/1a/c32
inkār i.- mekdesin 16/2a/s2/2
tatarlıḳ i.- mekdeyim 18/1a/c1/3
vefāt i.- mekle 20/2b/c9/2

beyān i.- mekligim 1/1/c3
idāre-i lisān i.- mekligiñ 21/12/s4/6
icrā i.- mekligiñiz 21/8/s2/5
şübhe i.- melerinden 21/7/c3/8
şübhe i.- melerine 15/3b/s21
ḳabūl i.- mem 17/1b/c3/24, 19/7b/c2/3, 19/8b/c3/9
ḳanāʿat i.- mem 18/1b/c4/6
ḳabūl i.- mem 17/3b/c7/4, 17/4a/c2, 19/8b/c3/7, 21/9/c3/2, 8/1a/c31
meʾmūl i.- mem 21/10/c2
ifşā i.- memek 2/1/c3/8
ifşā i.- memekde 2/1/c3/2
teẕkār i.- memekligim 1/1/c2
ketm-i ḥaḳīḳat i.- memeñiziñ 21/5/s1/3
işʿār i.- memiş 18/2a/c1
taʿyīn i.- memiş idim 21/12/c4/4
emr i.- memiş ise 19/14a/5
ġavġā i.- mişler midir i.- memişler midir 15/2b/c14
suʾāl i.- memizle 17/3a/c5/16
ifāde i.- mesi 17/1a/c3/17
işābet i.- mesi 12/2a/s6/6
iṣbāt i.- mesi 17/4a/4
muḫālefet i.- mesinden 8/1a/c38/2
tasalluṭ i.- mesini 8/1a/c25/2
emr i.- mesiyle 17/1a/c3/12
ibrām i.- mesiyle 4/11a/c1/4
żabṭ i.- mesünler 21/8/c2/5
teṣādüf i.- meyerek 12/2a/s6/5
iftirā i.- meyüp 15/2b/s14/2
şübhe i.- meyüp 15/3b/s21
idḫāl i.- mez idi ise 19/5b/c3/8
iḳtiżā i.- mez mi 21/9/s4
iḳtiżā i.- mez miydi 19/9a/c2/10/d
laḳırdı i.- mez miydi 4/8b/s11
infiṣāl i.- mezden 17/1a/c3
ʿazīmet i.- mezden 1/2/c6
ḳayd i.- mezdi 19/3a/c3/4
vaʿd i.- mezdi 4/9a/c2/3
ḫidmet i.- mezdim 4/2a/c8
ṣebt-i defter i.- mezler miydiler 19/2b/s33
ʿarż i.- miş 21/12/s3, 21/12/s4
beyān i.- miş 1/1/c1
beytūtet i.- miş 2/1/3
daʿvā i.- medi ve i.- miş 10/1a/c34
daʿvā i.- miş 9/1b/s23
ḍarb i.- miş 8/1b/s12
emel i.- miş 8/1a/c25/3
endāḫt i.- miş 12/2a/s6/7
firār i.- miş 17/1a/s3/3
ġavġā i.- miş 15/5a/c8
ḥabs i.- miş 19/9a/c2/12/d
ḥavāle i.- miş 19/7a/s1/5
ifāde i.- miş 3/1b/c1/4
istifāde i.- miş 2/1/c3/10
işţikā i.- miş 1/1/s2/2
ḳatl i.- miş 3/1a/c14/2, 4/6a/s1
meʾmūr i.- miş 21/4/c2
muʿtād i.- miş 1/1/6
neẕāret i.- miş 21/7/s2/7
sirḳat i.- miş 1/2/s3, 13/c10/2, 14/1a/s18/3
suʾāl i.- miş 1/1/11
taḳrīr i.- miş 1/2/s1
tebdīl i.- miş 1/2/c6
vażʿ i.- miş 4/10a/s3
vürūd i.- miş 17/2a/c3/2
yemīn i.- miş 2/1/c1/2
ḍarb i.- miş 8/1a/c25/4
teġayyür i.- miş 15/2a/c2
żabṭ i.- miş 4/8b/c5
ḥavāle i.- miş idi 19/7a/s3
iftirā i.- miş idik 14/1b/c3/2
muʿāraża i.- miş idiler 15/1b/c13
ʿarż i.- miş idim 21/12/c4/4
bāzārlıġını yine ben merḳūm Yaḳomi ile i.- miş idim 19/13b/c5/3
sirḳat i.- miş idim 13/c9/2, 14/c1
emr i.- miş idiñiz 4/7a/c3
istiḫdām i.- miş ise 4/1b/c5/6
muḫālefet i.- miş ise 4/11a/c1/3
teşvīḳ i.- miş ise 4/4b/c6/12
ifāde i.- miş isem 18/1b/c1/7

ʿavdet i.- miş isem 1/1/14
teslīm i.- miş misin 1/2/s3
sebḳat i.- miş midir 4/5a/s3
beytūtet i.- miş misin 1/1/s4
ḫırsızlıḳ i.- miş idiñ 4/1a/s19
firār i.- mişdir 1/1/12
imżā i.- mişdir 15/5b/1
şehādet i.- mişdir 3/1b/4
vefāt i.- mişdir 20/1b/s16
ifāde i.- mişdir 4/10b/c4/3, 4/11a/c1/8, 4/9b/2
iḫbār i.- mişdir 4/9a/3
teslīm i.- mişdir 4/8b/c4
vefāt i.- mişdir 20/1a/c12, 20/1b/c15
duḫūl i.- mişler 21/6/c14/6, 21/7/c3/7
ġavġā i.- mişler 15/4b/c12
iftirā i.- mişler 14/1a/c18
tenbīh- i.- mişler 18/1b/c1/9
celb i.- mişler 21/3/c3/2
ārzū i.- mişler ise 21/7/c3/5
ġavġā i.- mişler midir 15/2b/c14
iftirā i.- mişlerdir 14/1b/c1/3
taḥaḳḳuḳ i.- mişlerdir 21/6/s1/2
taṣdīḳ ü beyān i.- mişlerdir 4/10a/1
sirḳat i.- mişsin 14/1a/s10/2
ḍarb i.- mişsin 10/1a/s22
ḥabs i.- mişsin 10/1a/s25
muʿāraża i.- mişsiñiz 15/2b/s11, 15/2b/s12
tevāfuḳ i.- miyor 4/5b/s13
der-ḫāṭır i.- sem 21/7/c1/6
ifāde i.- sün 4/1b/s7
iftirā i.- sün 10/1a/s29
iftirā i.- sünler 14/1b/s1
bāzārlıḳ i.- üp 19/11b/c1/11
beyān i.- üp 12/1a/c11/5, 4/5b/c12
celb i.- üp 4/2b/c7
cereyān i.- üp 2/1/c3/9
ḍarb i.- üp 8/1a/c22
defʿ i.- üp 21/6/c14/8
emniyyet i.- üp 15/3a/c5
emr i.- üp 4/5a/c4
endāḫt i.- üp 12/1a/c11/8, 3/1a/c14/2
firār i.- üp 16/1b/c4/11
ġavġā i.- üp 15/2b/c14/2, 19/6a/s3
ḥareket i.- üp 18/1a/c4/3, 18/1a/s4/2
ḫavf i.- üp 4/2a/c14, 4/4b/c6/14
ḥaydūdluḳ i.- üp 4/2b/c13
ḥesāb i.- üp 19/3a/c3/9, 19/3a/s2/2, 19/3b/c1/3
hücūm i.- üp 4/6a/s1
icrā i.- üp 19/1a/s2/5
imżā i.- üp 4/4b/s5
inkār i.- üp 2/1/c3/3, 4/6a/c6
ḳatl i.- üp 4/9b/c6/2
ḳaṭʿ i.- üp 21/7/c3/10
muḫālefet i.- üp 4/4b/c6/12
muʿāyene i.- üp 21/5/s1/2
muvācehe i.- üp 4/3b/s6
ʿavdet i.- üp 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 17/3a/c5/18, 4/9a/c5/5
sirḳat i.- üp 13/c13
suʾāl i.- üp 4/1b/s2
taḥaḳḳuḳ i.- üp 21/7/s2/8
taʿārüf i.- üp 21/13/c2
taʿdād i.- üp 19/10b/s3/3
tedārik i.- üp 4/10b/s8/2
taḥarrī i.- üp 17/2b/c5/5, 4/10b/s10
teʾaḫḫur i.- üp 18/1b/c2/3
teşvīḳ i.- üp 11/1a/c1/6
vaʿd i.- üp 10/1a/c32/3
yemīn i.- üp 15/3a/c6

itdir- “Başkası vasıtasıyle yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak” anlamında yardımcı fiil.

naḳl i.- digini 19/8b/s2/5
tedāvī i.- dim 18/2a/c4/13
tebyīn i.- ememiş 11/3a/1
taʿmīr i.- ir imiş 19/11b/s1
vize i.- mediñ 2/1/s5
ʿazl i.- mek 10/1a/c32/2
taʿmīr i.- mek 11/2a/c2/4
vize i.- meyerek 2/1/c5/2

iftirāyı i.- mişler 10/1a/c32/4

itdiril- "Etmesine yol açılmak, yapmasına sebep veya vasıta olunmak" anlamında yardımcı fiil.
imżā i.- mişdir 2/2/2

iʿtimād *(Ar.)* Güvenme, emniyet etme, güven, emniyet.
iʿtimād ol- Güvenilmek.
ber-vechle i. olamaz 12/2a/s6/8

iʿtirāf *(Ar.)* Bir kimsenin başkalarına söylemek istemediği bir gerçeği veya suçu artık saklamaktan vazgeçip açıklaması, bu yolda gerçeği gizlemeden yapılan açıklama.
i. 2/1/c3/2

itlāf *(Ar.)* Öldürme.
cerḥ ü i.+ ında 21/9/s3
itlāf olun- Öldürülmek.
i. olundığını 21/8/s1/4

ittifāḳ *(Ar.)* Fikir birliğe varma, uyuşma, anlaşmaya varma.
i.+ ı 19/4a/s4/6

iʿṭā *(Ar.)* Verme, verilme, ödeme, ödenme.
i. 1/2/c3/5
bi-'l-i. 1/1/14
iʿṭā ḳılın- Verilmek.
i. ḳılınamayup 1/1/c3/3
iʿṭā eyle- ödemek.
i. eylerdi 19/5b/c2/7
iʿṭā olun- ödenmek.
i. olunmaḳ 19/3a/c2/6
i. olunurdı 19/5b/s2/3

iz 1.İnsan veya hayvan ayağının yerde kalan şekli.
i.+ i 15/2a/c1/4
i.+ ini 15/2a/c1/3
2. Bir şeyin bir yerde bıraktığı belirti.
i.+ i 15/5b/s4/2

izāle *(Ar.)* Giderme, yok etme, ortadan kaldırma.
izāle eyle- Gidermek.
i. eyle 4/6b/s3/2

ʿizzetlü *(Ar.+Tr.)* Osmanlı Devletinde miralay ve kaymakam (albay ve yarbay) rütbesinde olanlar için kullanılan unvan sözü.
ḳāʾim-maḳām-ı sābıḳ ʿi. ʿĀrif Efendi 19/4b/s3

K

ḳabāḥat *(Ar.)* Çirkin hareket, uygunsuz iş, kusur, suç.
ḳ. 4/6b/s9/2
ḳ.+ i 4/9a/c5/2, 4/9b/c1/2
ḳ.+ im 4/1a/c18, 4/1b/c8
ḳ.+ iñ 4/1a/s19, 4/1b/s8
ḳ.+ ini 4/5b/s3
ḳ.+ le 2/1/c1/3
ḳ.+ lerimi 4/2a/c19
ḳ.+ leriñ 4/2a/s8

ḳabāḥatsiz *(Ar.+Tr.)* Suçsuz, masum.
ḳ. 4/5b/s7

ḳabl *(Ar.)* Önce, evvel, mukddem.
ḳ.e'l-vefāt 21/12/c1, 21/12/s1/2
ḳ. e'ẕ-ẓuhr 1/1/1
ḳ. e'ẕ-ẓuhr 2/1/1

ḳabūl *(Ar.)* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme.
ḳ. 21/7/c2
ḳabūl buyur- Alınmak.
ḳ. buyurulmayup 21/4/c5, 21/4/s5
ḳ. buyurulmuş 21/7/c2/3
ḳabūl eyle- Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak.
ḳ. eylediklerini 4/10a/1
ḳabūl göril- Kabul edilmek, onaylanmak.
şāyān-ı ḳ. görilemedigi 21/8/s1/10

ḳabūl it- Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak.
ḳ. itdigiñizi 19/7b/s1/4
ḳ. iderim 4/4b/c4, 4/6b/c15, 4/7a/c1
ḳ. itmedigini 21/4/c3/2
ḳ. itmem 17/1b/c3/24, 17/3b/c7/4, 17/4a/c2, 19/7b/c2/3, 19/8b/c3/7, 19/8b/c3/9, 21/9/c3/2, 8/1a/c31
ḳabūl olun- Alınmak.
ḳ. olunmadıḳlarını 21/5/c7/2

ḳaç- Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.
ḳ.- amaz idi 4/5b/c3
ḳ.- an 4/5a/s2
ḳ.- ar iken 16/1a/s9/5
ḳ.- arken 16/1a/s9/6, 16/1b/c17/15
ḳ.- dıġıñız 4/6b/s10
ḳ.- dı 16/1b/c17/14
ḳ.- dıġımdan 4/2a/c14/2
ḳ.- dıġımızda 4/6b/c10
ḳ.- dıġından 1/1/c3/2
ḳ.- dıġınızda 4/6b/s13
ḳ.- dıġıñızda 4/5a/s6
ḳ.- dıḳ 4/4b/c7, 4/5b/c15
ḳ.- dıḳ 4/6a/c2
ḳ.- dıḳdan 20/1b/s5
ḳ.- dılar 20/2a/c6/2
ḳ.- dım 123/2b/c1
ḳ.- dım 12/2a/c6/7
ḳ.- dıñ 12/2b/s1
ḳ.- madıñ 4/2a/s18
ḳ.- maḳ 4/5b/s3
ḳ.- malarını 4/7a/c11/3
ḳ.- mış 16/1b/c4/15, 4/4b/c12, 4/4b/s12, 4/5a/c11/2
ḳ.- mışdır 1/1/s2/2
ḳ.- up 16/1b/c4/10

ḳaç Bir şeyin niceliğini sormaya yarayan soru sıfatı, ne kadar, nice.
ḳ. 12/1a/s12, 12/1a/s6, 12/1a/s7, 12/1a/s8, 12/1b/s7, 12/2a/s2, 15/1a/s1, 15/1a/s5, 15/2a/s12, 15/2a/s9/2, 15/2b/s19, 15/2b/s5, 15/3a/s12, 15/3a/s7, 15/3b/s9, 15/4b/s2, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 17/1a/s1/2,
18/1a/s1, 19/11a/c5, 19/11a/s1/2, 19/11a/s5/2, 19/11b/c1/21, 19/12a/s2, 19/12a/s2/2, 19/12b/s5/2, 19/13a/c5/2, 19/13b/c2,
19/13b/s5, 19/1a/s1/2, 19/1a/s2/3, 19/2a/s2, 19/2b/s2/2, 19/3a/c3/5, 19/5a/c3/2, 19/5a/s5, 19/5a/s6, 19/9a/s2/2,
19/9a/s2/3, 2/1/s6, 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/2, 20/1b/s16, 20/1b/s2, 20/1b/s7/2, 20/2a/s1, 20/2a/s14, 20/2a/s2/2,
20/2a/s8, 20/2a/s9, 20/2b/s1, 20/2b/s10, 20/2b/s11, 20/2b/s14, 20/2b/s15, 20/2b/s5/2, 21/10/c5/3, 21/14/s8,
21/4/s1/2, 3/1a/s10, 4/2a/s17, 4/2b/s14, 4/2b/s9, 4/4b/s6, 4/5a/s7, 4/5b/s12, 4/5b/s14, 4/5b/s15,
4/6a/s10, 4/6a/s12, 4/6b/s8, 4/7a/s8, 4/7b/s9, 4/8a/s8, 4/9a/s10, 4/9a/s8, 5/s6, 8/1b/s15,
8/1b/s6, 9/1b/s7
ḳ. idi 15/2b/s11
ḳ.+ a 15/2b/s9, 4/4a/s2
ḳ.+ dır 15/4a/s8
ḳ.+ ı 12/1a/s8

ḳaçar Kaç soru sıfatının üleştirme şekli.
ḳ. 12/1a/s9, 19/2a/s1/2

ḳaçıḳ Bir yana kaçmış, kaymış.
ḳ. 15/2a/s2

ḳaçır- Kaçmasını sağlamak.
ḳ.- up 16/1a/5

[ḳaçış] Kaçma işi.
ḳ.+ ı 20/2a/s1

ḳadar *(Ar.)* Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde

veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.
ḳ. 1/1/5, 1/1/8, 10/1a/c27, 11/1a/c1/6, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/13, 11/2a/c2/3, 12/2b/s2, 13/s6,
15/1a/s14, 15/1b/c12, 15/1b/c18, 15/1b/c19, 15/1b/s18, 15/1b/s6, 15/1b/s8, 15/2b/c14, 15/2b/s17, 15/2b/s6,
15/2b/s9, 15/3a/c5, 15/3a/c5/2, 15/3a/s5, 15/3a/s5/2, 15/3b/c2, 15/3b/c8/2, 15/3b/c9, 15/3b/s21, 15/4a/c5,
15/4a/c6, 15/4a/s5, 15/4b/c9, 15/4b/s16, 15/4b/s9, 15/5a/c6, 15/5a/c8/3, 15/5a/s3, 15/5a/s6, 15/5b/c4/3,
15/5b/s2, 16/1b/c17/15, 17/1a/c2, 17/1a/c3/9, 17/1a/s3/10, 17/1b/c3/46, 17/3b/c5, 17/3b/c7/2, 17/3b/s5/4, 17/3b/s6/2,
18/1b/c2/3, 18/1b/c3/3, 18/1b/s2/3, 18/1b/s4/6, 18/2a/c4/12, 19/11a/c1, 19/12a/c1/35, 19/12a/c2/3, 19/14a/5, 19/2a/c2/3,
19/2a/c2/4, 19/2b/c2, 19/2b/c2/5, 19/2b/s1/2, 19/2b/s2/2, 19/2b/s2/3, 19/3a/s3, 19/3b/c3/2, 19/5a/c2, 19/5a/s1/2,
19/5b/c3/6, 19/6b/c2/6, 19/7b/c2, 19/8a/s1/2, 19/9b/c2/2, 2/1/c2, 2/1/c3/9, 2/1/c4, 2/1/s4, 2/1/s6,
20/1b/c14, 20/2b/c15, 21/4/c10/2, 21/4/s10/2, 21/5/c8, 21/5/s9, 21/6/s1, 21/8/c3/17, 4/10b/s8, 4/11a/c1/3,
4/1a/c11, 4/1a/c14, 4/1a/s11, 4/1a/s13, 4/1a/s14, 4/1a/s5, 4/1a/s7, 4/1b/c8/2, 4/2a/c17, 4/2b/c14,
4/2b/c7, 4/2b/s1, 4/3a/c10, 4/3a/c8, 4/3a/s4/2, 4/4a/c2, 4/4a/s2, 4/4b/c6/9, 4/5a/c7, 4/5b/s11,
4/5b/s3, 4/6a/c16, 4/7a/c8, 4/7b/c9, 4/8b/c3, 4/8b/s10, 4/9a/c13, 4/9a/c15, 4/9a/c7, 4/9a/c8,
4/9a/s13, 4/9a/s7, 4/9b/c11, 4/9b/c4, 4/9b/s11, 7/c7, 7/s6, 8/1a/s7, 8/1b/c1, 8/1b/s11,
9/1b/c7, 9/1b/c9
ḳ. idi 4/2a/c8, 7/s7
ḳ.+ dır 4/1b/c8/2, 15/2b/c6/2, 15/3b/s2, 16/1b/c17/24
ḳ.+ ımıza 14/1b/c5

ḳader *(Ar.)* Yazgı, alın yazısı, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü.
ḳ.+ imize 14/1b/c5

ḳadīme *(Ar.)* Geçmişi uzun zamana dayanan, eski anlamında gelen kadim kelimesinin müennes şekli.
ʿubūdiyyet-i ḳ.+ m 21/13/c2/2

ḳadın Odalık, câriye.
ḳ.+ ları 21/6/c14/8

ḳafa *(Ar.)* Baş.
ḳ.+ sı 10/1a/c18

kāffe *(Ar.)* Hep, bütün, cümle.
k.-i taḥarriyātim 1/1/18
k.+ si 21/9/c3

kāfī *(Ar.)* Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifayet eden.
kāfī ol- Yetmek, yetişmek.
k. olmamağla 2/1/c5

kāğıd *(Far.)* Yazılı kağıt, mektup, tezkere, varaka.
k. 1/2/s4, 1/2/s5
k.+ a 2/1/c3/5, 4/7b/c7/3

ḳahve *(Ar.)* Kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup sohbet edilen dükkan, kahvehane, kafe.
ḳ. 11/2a/c2/4
ḳ.+ den 11/2a/c2/5, 11/2b/s1
ḳ.+ sine 11/2a/c2/12, 11/2a/c2/7
ḳ.+ ye 11/2a/c2/3
ḳahve-ḫāne (Ar.+Far.) Para ile kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup konuşulan, vakit geçirilen dükkan, kahve, kafe.
ḳ.-ḫāne 11/2b/s1

ḳ.-hanede 11/2a/c2/12
ḳ.-ḫānede 11/2a/c2/4, 11/2a/c3, 11/2a/s3
ḳ.-ḫāneniñ 11/2b/c1
ḳ.-ḫānesinden 11/2b/s2
ḳ.-hānesine 11/2a/c2/9
ḳ.-ḫānesine 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/2
ḳ.-ḫāneye 1/1/16, 1/1/7

ḳā'im-maḳām *(Ar.)* Kaymakam, Bir ilçede devleti temsil eden en yetkiliyönetim görevlisi, ilçebay.
ḳ. 18/1b/c3, 19/6a/c2/4, 19/6a/s3/2, 19/9a/c2/10/d, 19/12a/c1/36, 19/7a/c5
ḳ.+ ı 18/1b/c1, 19/1a/c2/4, 19/4b/s3, 19/6b/s1

ḳā'im-maḳāmlıḳ*(Ar.+Tr.)*1. Kaymakamın makamı ve bu makama bağlı resmi dairelerin bütünü.
ḳ. 19/5b/c2/4
ḳ.+ a 19/3a/c2
ḳ.+ da 17/3a/c5/15
ḳ.+ dan 19/1b/s1/3,19/2a/s5
2. İlçe, kaza.
ḳ.+ dan 19/1a/s2/4
ḳ.+ ı 3/1a/2
Ṭuzla Ḳ.+ ında 19/9b/s1
Ṭuzla Ḳ.+ ından 19/7b/s1

kā'in *(Ar.)* Olan, bulunan, var olan, mevcud olan.
k. 4/7b/c14, 4/7b/c2

ḳal- 1. Olduğu yerde ve olduğu halde durmak.
ḳ.- dı 3/1a/c9
ḳ.- mış 15/5b/s4/2, 4/7a/c2
ḳ.- mışlar 4/5b/c12/2
ḳ.- sun 19/9b/c1/4
ḳ.- up 15/1b/c12
2.Bir yerde olmak veya bulunmak.
ḳ.- acaġımı 21/3/c3/4
ḳ.- dı 15/3b/c19
ḳ.- dıġı 21/7/c2/5
ḳ.- dıġımdan 4/7a/c2
ḳ.- dıġını 21/2/c3/2, 21/2/c8, 21/2/s8, 21/6/c1/8
ḳ.- dıġıñızı 4/6b/s3
ḳ.- dıḳ 4/5a/c5
ḳ.- dıḳ 4/5a/c14
ḳ.- dıḳları 21/4/s6
ḳ.- dıḳlarını 21/2/c3
ḳ.- dılar 21/4/c2/3
ḳ.- dılar mı 21/2/s3
ḳ.- dım 4/8b/c8
ḳ.- dım 11/2a/c2/4
ḳ.- masından 10/1a/c17/2
ḳ.- mış 21/2/c3, 21/2/s4/2, 21/4/s10/2
ḳ.- mışlar 15/5a/c5
ḳ.- up 11/2a/c2/11
ḳ.- urdı 21/4/c10

3.Var durumda olmak, mevcut bulunmak.
ḳ.- dı mı 4/2b/s16
ḳ.- madı 4/3b/s10
ḳ.- madıġını 19/14a/11
ḳ.- mayacaġından 4/2a/c24
ḳ.- maz 19/10b/c4/2, 19/8a/c1/5
ḳ.- maz 14/1b/c2
ḳ.- ur mı 14/1b/s2/2, 4/10a/s12/2, 4/2a/s24
4.Oturmak, ikamet etmek.
ḳ.- araḳ 4/8b/c12
ḳ.- dıḳ 4/4b/c6/12
ḳ.- dılar 21/4/s5/2
ḳ.- dılar 4/8b/s15
ḳ.- dım 4/1a/c16
ḳ.- dın 18/1b/s2/3
ḳ.- madıñız mı 4/5a/s15
8/1b/s7
5.Yanında bulunmak, refaket etmek.
ḳ.- 4/5a/c1
ḳ.- dıġını 4/5a/c1, 4/5a/s1
ḳ.- dıḳdan 17/3a/c5/24
ḳ.- dım 15/1b/c7
ḳ.- mış 4/4b/s12
ḳ.- mışdır 4/4b/c11
6.Zaman, uzalık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

ḳ.- dı 19/9b/c2/10, 19/9b/c2/9,
ḳ.- dıġından 4/4b/c10
ḳ.- mış 2/1/c3/4, 4/4b/c10
7. . …. durumuna gelmek, …. durumda olmak.
ḳ.- mış 4/7a/s3
bī-fā'ide ḳ.- mış 1/1/18
8. İşine devam etmek, o işten ayrılmamak.
ḳ.- dı 19/5a/c2
ḳ.- mayup 19/6b/s3/2
9.Yer etmek.
ḳ.- madı 19/5a/c3/2, 19/5a/c3/3
ḳ.- madı 19/13a/c5/2, 19/1a/c1, 19/2b/c1/2, 19/2b/c1/6
10.Gerekli olmak, ihtiyaç kalmak.
ḥācet ḳ.- madı 19/6a/c2/10
ḥācet ḳ.- madıġı 19/7b/c3/2
ḥācet ḳ.- ur mı 19/4b/c5/2
11. Olmak.
ḳ.- sun 4/7a/c11, 4/9b/c1/2
12.Üzerinden çok zaman geçmiş olmak veya araya çok mesafe girmek.
ḳ.- dı 4/5a/s5
ḳ.- up 4/4b/c6/7
12. Sonraya bırakılmak, tehir edilmek.
girü ḳ.- masun 18/1b/c1/3

ḳala Bir yeri veya zamanı başka bir yere veya zamana göre belirtmek için kullanılır.
ḳ.- a 18/1a/c4/4

ḳal'a *(Ar.)* Eskiden düşmana karşı koymak ve güvenliği sağlamak için savunulması gereken önemli noktalara yapılan yüksek, kalım duvarlı, burçlu, mazgallı, sağlam ve kuvvetlı yapı, kermen, germen, kale.
taḥte'l-ḳ.+ da 18/2a/c4/12

ḳalabalıḳ Çok sayıda insanın bir arada bulunmasından meydana gelen topluluk.
ḳ. 4/5b/c3, 4/7b/c7/2, 4/9a/c12

ḳalb *(Ar.)* Sahte, düzme, taklit.
ḳ. 2/1/s1
ḳ. sikke 2/1/c3, 2/1/s3
ḳ. sikkelerden 2/1/c3/3

ḳaldır- Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.
ḳ.- dıḳ 15/2a/c1/2

ḳaldırıl- Kaldırmak işi yapılmak.
ḳ.- dıḳdan 21/13/s4

ḳalfa *(Ar.)* 1.Eskiden saray ve konaklarda halayıkların başı durumunda olan kadın.
ḳ. 21/3/c5, 21/3/c5/10, 21/8/c2/3, 21/9/c1/5, 21/9/s1, 21/9/s1/2, 21/9/s1/3
ḳ.-ı mūmā-ileyhā 21/8/c2/5
ḳ.+ lar 21/1/c6, 21/5/c14/3, 21/5/c14/5, 21/6/c1/9, 21/8/c3/12
ḳ.+ ları 21/4/c9/2
ḳ.+ larıñ 21/1/c5, 21/1/c6/2, 21/12/c3/3, 21/12/c4/3, 21/7/c1, 21/8/c2/3
ḳ.+ nıñ 21/3/c5/6
ḳalfa itmek Kalfalık yapmak.
ḳ. idenleri 21/3/c5/10
2.Bir zanâatta derecesi çırakla usta arasında olan kimse.
ḳ.+ larıyla 19/7b/c2, 19/7b/c2/3

ḳālıb *(Ar.)* Elde edilmek istenen biçime göre hazırlanmış olup içine dökülen sıvı veya hamur kıvamındaki maddeye aynı biçimi veren içi oyuk nesne.
ḳ. 2/1/c3/4, 2/1/c3/6
ḳ.+ ı 2/1/c1, 2/1/c3/7, 2/1/c3/8, 2/1/c3/9, 2/1/s3, 2/1/s4
sikke ḳ.+ ı 2/1/s1/2
ḳ.+ ı 16/1b/c4/13, 16/1b/c17/18
sikke ḳ.+ ına 2/1/3

ḳālıbzenlik *(Ar.+Far.+Tr.)* Kalp para basma işi, kalpazanlık.
ḳ. 2/1/c1

ḳalḳ- 1.Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak.

ḳ. 11/2b/s1

ḳ.- acaḳ 4/11a/c1/5

ḳ.- dı 15/1a/c21

ḳ.- dım 15/1a/c20, 15/1a/c21

ḳ.- up 12/2a/c11/9, 15/2a/c1, 8/1b/c2/4

2.Gitmek üzere yerinden ayrılmak, hareket geçmek, bulunduğu yeri terk etmek.

ḳ.- acaġımı 11/1b/c2/5

ḳ.- dıġıñda 11/2b/s2

ḳ.- dıġınızda 4/5a/s17

ḳ.- maḳ 7/c5/8

ḳ.- mış 8/1b/c7

ḳ.- up 11/2a/c2/8, 11/2a/c3/2,11/2b/s1, 12/2a/c4/2, 16/1a/c11, 16/1a/c12, 17/1b/c3/38, 17/1b/c3/39, 17/1b/c3/41, 17/3a/c1, 17/3a/c5/14, 4/1a/c9

3.Uykudan uyanıp yataktan ayrılmak.

ḳ.- dıġım 15/3b/c15

ḳ.- up 4/5a/c19

ḳan Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

ḳ. 12/1a/c13, 15/1b/s11, 15/2a/c3, 15/2a/s1/2, 15/5a/c8/7, 15/5b/c4/3, 15/5b/s4/2, 21/13/s4/2, 21/7/s2/6, 4/6b/s8, 4/9b/c1, 4/9b/c3, 8/1a/c22, 8/1a/s24, 9/1b/s25

ḳ.+ ı 15/2a/c1/2, 15/2a/s13

ḳ.+ ımı 4/7a/c6/2

ḳ.+ ıyla 10/1a/c11

ḳ.+ lar 4/6b/c8

ḳ.+ larını 4/7a/c9

ḳan aḳ- Savaş veya dövüşte kanlı çarpışma olmak.

ḳ. aḳar 6/c16

ḳ. aḳdı ise 15/1b/c12

ḳ. aḳmamış 15/1b/c11

ḳ. aḳmış mı 9/1b/s24

ḳan dökül- Yaralanmak veya öldürülmek.

ḳ. dökülmüş 21/7/c3/7

ḳanā'at *(Ar.)* Elindekinden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene râzı olma.

ḳanā'at it- Yetinmek, kafi bulmak.

ḳ. itmem 18/1b/c4/6

ḳançılar *(İtal.)* Konsolosluklarda vatandaşlara âit muâmeleleri, noterlik işlerini yürüten memur.

ḳ. 1/2/3, 2/2/3

ḳ.+ ı 1/1/1, 2/1/2

ḳançılarya *(İtal.)* Konsoloshânelerde vatandaşlara âit muâmelelerin, noterlik işlerinin yürütüldüğü yer.

ḳ.+ sına 1/2/s5

ḳangı Hangi, adı geçen hususla, iki veya daha fazla şeyden neyin ve kimin kastedilgi öğrenilmek istendiği zaman kullanılan soru sıfatı.

ḳ. 15/4a/s12, 16/1a/s4, 19/12a/s3, 19/7a/c3, 19/7a/s3/2, 2/1/s2, 2/1/s4, 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/2, 20/1a/s3, 20/1a/s4, 20/1b/s12, 20/1b/s7/2, 4/5a/s7, 4/5b/s10, 4/5b/s2, 6/s3

ḳ.+ ñız idi 15/4b/s7

ḳ.+ si 15/4b/c7

ḳ.+ sı 15/3a/s4/2, 15/4a/c16, 20/1b/c13/2, 21/10/s5/3, 21/6/c1/7

ḳ.+ sınıñ 21/5/s10

ḳānūn *(Ar.)* Bu hukuk kurallarının yazılı şekli.

ber-mūcib-i ḳ.-nāme-i hümāyūn 15/2a/s1/5

ḳānūnen *(Ar.)* Kanûna göre, kanûna uyarak, kanûna uygun olarak, kanûn yoluyla.

ḳ. 8/1b/1

ḳapalı Kapanmış veya kapatılmış, açık

olmayan.
ḳ. 11/2b/c1

ḳapalu Kapanmış veya kapatılmış, açık olmayan, kapalı.
ḳ. 1/1/9

ḳapan- Kapalı duruma getirilmek.
ḳ.- mış 16/1a/c17/3

ḳaptan *(İtal.)* Bir işin başı ve yöneticisi olan kimse.
ḳ.Niḳolaki 4/3a/c18/2, 4/3a/c18/4

ḳapu Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer, kapı.
ḳ. 16/1a/c17/3, 16/1a/s9/3, 16/1b/c17/10, 16/1b/c17/8, 16/1b/c4/6, 17/3a/c5/23, 19/12b/c7, 21/7/c3/10, 21/7/c3/5
ḳ.+ dan 19/10b/c1, 19/10b/c1/2, 4/1a/c8, 4/3b/c7
ḳ.+ dan- de port'uñ 2/1/c5
ḳ.+ ları 19/12a/c3/3, 21/1/s9
ḳ.+ larınıñ 21/1/c8, 21/1/s7, 21/1/s8
ḳ.+ nuñ 21/2/c1, 21/6/c1/5, 21/7/c3/10
ḳ.+ sı 11/2b/c1, 12/1a/c11/7, 21/7/c2/4
ḳ.+ sundan 17/1b/c3/28, 21/2/c2/4, 21/6/s1/4, 21/9/c3
ḳ.+ sunı 16/1b/c17/23, 19/10b/c2/2, 21/7/c3/5
ḳ.+ sunuñ 16/1b/c4/5, 19/10b/s3/6, 21/7/c3/2, 21/7/c3/4, 21/7/s2/7
ḳ.+ ya 16/1a/c17/2, 17/3a/c5/26, 17/3a/c5/28, 17/4a/s2/4, 21/3/c5/2, 21/7/c3/4, 21/7/c3/7
ḳ.+ yı 1/1/9, 16/1a/s9/4, 16/1b/c4/17, 21/5/c14/2

ḳapudan *(İtal.)* Bir işin başı ve yöneticisi olan kimse.
ḳ. 4/2a/c9, 4/2b/c11, 4/3a/2, 4/3b/c1, 4/3b/s2, 4/3b/c4, 4/3b/c4/2, 4/3b/s5, 4/3b/c5/3, 4/3b/s8, 4/4a/c10, 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/15, 4/5a/c7, 4/6b/s12, 4/7b/c7/2, 4/8a/c8, 4/8a/s9, 4/8a/c17, 4/9a/c5, 4/9a/s9, 4/9b/c1, 4/9b/6

ḳapusuz Geçimini sağlamak için halktan zorla para veya para değerini toplayan. Bir işi olmayan, memuriyetsiz, kayırılmamış.
ḳ. 8/1a/c16, 8/1a/s17
ḳ.+ lar 10/1a/c20/3, 8/1b/c2/3, 8/1b/s4
ḳ.+ larıñ 8/1b/c3

ḳapusuzluḳ Kapusuz olma durumu.
ḳ. 8/1b/c10, 8/1b/c11

ḳara Kömür renginde olan, siyah renkli.
ḳ. 20/1b/c3/2, 20/1b/c3/3, 20/2a/c12
ḳ. idi 20/2b/c13/2

ḳaraġol Karakolhâne, bir yerin âsâyiş ve huzûrunu sağlamakla görevli polis ve jandarma kuvvetlerinin barındıkları binâ.
ḳ. 21/4/c5, 4/4b/c6/7
ḳ.+ a 21/4/c9, 21/4/s9, 21/6/c14/8
ḳ.+ da 21/5/s11, 21/5/s7, 4/7a/c2, 4/7a/s3
ḳ.+ dan 21/5/s7
ḳ.+ uñ 21/4/s6
ḳaraġol-ḫāne Karakol binâsı, karakol.
Ḳ.-ḫāne 21/8/s2/2
Ḳ.-ḫāne Meydānına 21/9/c1/6
ḳ.-ḫānede 21/5/c12/2
ḳ.-ḫāneden 21/4/s10, 21/7/s2/3
ḳ.-ḫāne idim 21/5/c14
Fer‘iyye Ḳ.-ḫānesi 21/13/s4/2
Fer‘iyye Ḳ.-ḫānesine 21/6/s1/9
Fer‘iyye Ḳ.-ḫānesiniñ divān-ḫānesinde 21/13/s1

ḳ.-ḫāneye 21/10/s4/4, 21/11/c1/3, 21/11/s1/3, 21/12/c1/2, 21/13/s2, 21/2/c3/2, 21/4/c10, 21/7/c2/2

ḳaraḳol Bir yerin âsâyiş ve huzûrunu sağlamakla görevli polis ve jandarma kuvvetlerinin barındıkları binâ, karakolhâne**.**

ḳ. 4/5a/s5

ḳ.+ da 4/5a/c5, 4/5b/c12/2

ḳaraḳol-ḫāne Karakol binâsı, karakol.

ḳ.-ḫāne 8/1a/c13, 9/1b/s11

ḳ.-ḫānede 5/s8, 9/1b/c11, 9/1b/s9

ḳ.-ḫānesinde 5/s7

ḳ.-ḫānesiniñ 5/2

ḳ.-ḫāneye 5/c19, 5/c22/2, 5/s18

ḳaraḳol ol- Gözcü olmak.

ḳ. olaraḳ 4/5a/s5

ḳaranlıḳ Işıklı olmama durumu.

ḳ. 15/2b/c15bu, 4/10b/c2, 4/8b/c21

ḳ. idi 4/8b/s21

ḳ.+ da 4/5a/s1

ḳ.+ ında 4/4b/c9

ḳarantina *(İtal.)* Limana uğrayan gemilerin bulaşıcı hatsalık taşımalarını önlemek için kurulan sağlık teşkilatı dairesi, tahaffuzhâne.

ḳ. 19/11b/c1/19, 19/12a/s2, 19/12b/c6, 19/1a/1, 19/2b/c2/2, 19/2b/c3, 19/2b/c3/2, 19/4a/c2, 19/4a/s2/5,

19/4b/c1/3, 19/4b/s2, 19/7a/s5, 19/9b/c1/7

ḳ.+ da 19/13a/c8/9, 19/3a/c2/5, 19/4a/s3, 19/4b/c2/4, 19/6a/c2/5, 19/7b/c3/2

ḳ.+ dan 19/13b/s2/2, 19/7b/c3/4

ḳ.+ nıñ 19/9b/s2

ḳ.+ ya 19/11b/c1/17, 19/13a/c1, 19/13a/c8/10, 19/13a/s1/2, 19/13b/s2, 19/13b/s3, 19/2a/c3, 19/9b/c2/3

ḳarantina-ḫāne (İtal.+Far.) Sahildeki sağlık teşkilatı dairesi, tahaffuzhâne.

ḳ.-ḫāne 19/10a/s5/3, 19/10a/s6, 19/10a/s7, 19/12a/c1/33, 19/12b/s4/2, 19/14a/15, 19/14a/4, 19/1b/c3/13, 19/1b/c3/3,

19/1b/c3/6, 19/1b/c3/8, 19/1b/s2, 19/1b/s3/2, 19/2a/c5/3, 19/2a/s4/2, 19/2b/1, 19/3a/c3/7, 19/3b/c3, 19/4a/s2,

19/4b/s2/2, 19/5a/c2, 19/5b/c3/4, 19/5b/c3/7, 19/5b/c3/9, 19/6a/c1/2, 19/6a/c1/4, 19/6a/c1/5, 19/6a/c1/6, 19/6b/c2/7,

19/6b/s1, 19/7a/1, 19/8a/c3, 19/8a/c3/4, 19/8a/s1/2, 19/8a/s1/4, 19/8a/s3, 19/8b/c3/16, 19/8b/s2/2, 19/9a/c2,

19/9a/c2//d, 19/9a/c2/3, 19/9a/c2/3/d, 19/9a/c2/6, 19/9b/c2/8, 19/9b/s1/2

Ṭuzla Ḳ.-ḫāne 19/10a/1

ḳ.-ḫānede 19/10b/s1, 19/10b/s2, 19/10b/s4, 19/11a/s4, 19/14a/3, 19/14a/8, 19/1a/s1, 19/1b/c2, 19/2a/c5,

19/3b/s2, 19/4a/c1/2, 19/5a/s5, 19/5b/c3/2, 19/8a/c1, 19/8a/c1/3, 19/8a/c3/2

ḳ.-ḫāneden 19/10b/s3/4, 19/11b/s1/2, 19/12a/c1/39, 19/14a/9, 19/3b/c3/3, 19/3b/s3, 19/4a/s1, 19/5b/c3/10, 19/5b/c3/11,

19/8b/s2/3

ḳ.-ḫāneniñ 19/10a/s2, 19/11a/s1, 19/11b/c1, 19/11b/s1, 19/12b/s5, 19/13a/s5, 19/13b/s4, 19/1b/s2, 19/4a/s2/3,

19/5a/s1, 19/5a/s3, 19/5b/c3, 19/6b/s3, 19/7a/s1, 19/7b/s3, 19/8b/c3/18

Ṭuzla Ḳ.-ḫānesi 19/9a/s1

Ṭuzla Ḳ.-ḫānesinde 19/10a/s1

ḳ.-ḫānesiniñ 19/2b/s1

ḳ.-ḫāneye 19/11a/c4/4, 19/12a/s1, 19/12b/c8/2, 19/13a/s6,

19/13a/s6/2, 19/13b/c4, 19/13b/c6/d, 19/3a/c3/8, 19/3b/s1,
19/3b/s1/3, 19/6a/c1, 19/6a/c3/13, 19/8a/c2/8, 19/9a/c2/5/d, 19/9a/s2

ḳararlarında *(Ar.+Tr.)* Sıralarında, sularında.
ḳ. 21/5/s5, 21/7/s2/3

ḳaravça *(Yun.)* Sütun kasnağı, bina iskeleti, kalıp.
ḳ.+ sı 19/12b/c8/3
ḳ.+ yı 19/13a/s1

ḳardaş Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri ya da babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu, kardeş.
ḳ.+ ıma 4/3b/c9
ḳ.+ ıñ 15/1a/s15, 15/1a/s16

ḳarı Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, zevce.
ḳ. 16/1a/s12, 2/1/c1, 20/1a/s9
ḳ.+ dan 2/1/s4
ḳ.+ dır 16/1a/s12
ḳ.+ nıñ 16/1a/c11, 2/1/s2
ḳ.+ sı 20/1a/s7
ḳ.+ sınıñ 16/1a/c12
ḳ.+ yı 20/1a/s3, 20/1b/s12

ḳarın İnsan ve hayvan vücûdunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mîde, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın.
ḳ.+ ından 15/1b/c11

ḳarındaş Kardeş.
ḳ. 3/1a/c12
ḳ.+ ı 11/1a/2, 11/1b/c3, 11/3a/1, 12/1a/c11, 12/1a/c11/5, 19/8a/c1/7, 20/1a/c9/2, 20/1a/c9/3, 3/1a/5
ḳ.+ ım 12/1b/c11, 15/1a/c20, 15/1a/c21, 15/1b/c1, 15/1b/c13/4, 15/1b/c15, 15/1b/c16, 15/1b/c5, 15/1b/c8,
15/2a/c1, 20/1a/c12, 3/1a/c14, 4/4a/c9
ḳ.+ ıma 15/1a/c17
ḳ.+ ımdır 15/1a/c3
ḳ.+ ımı 12/2a/c11/4, 12/2a/c4, 15/1b/c13/2, 15/1b/c13/3, 15/2a/c3, 15/2a/s1, 15/2b/s14/2
ḳ.+ ımıñ 15/1b/c13, 15/1b/c7
ḳ.+ ıñ 12/2b/s5/2, 15/1a/s5, 15/1a/s6, 15/1b/s1, 15/1b/s10, 15/1b/s6, 15/1b/s8, 15/2a/s3, 20/1a/s12,
4/3b/s9
ḳ.+ ıñ 15/1a/s4
ḳ.+ ına 15/1a/s7
ḳ.+ ıñda 4/3b/s9
ḳ.+ ını 12/2a/s4, 12/2b/s5/2, 15/1a/s10, 15/1a/s13, 15/1a/s17, 15/1b/s14
ḳ.+ ınıñ 11/1a/s1, 15/1a/s14, 15/1a/s19, 15/1b/s16, 15/2a/s13, 4/4a/4, 4/8a/s6
ḳ.+ ıñıñ 15/2a/s4

ḳarış- 1.Düzeni, tertîbi bozulmak, karmakarışık olmak.
ḳ.- mayacaġı 15/5a/c6
ḳ.- mayacaḳ 15/4a/c5
2.Kendi düşüncesine göre olmasını isteyip el atmak, fikir yürütmek, müdahale etmek.
ḳ.- mayıñız 19/6a/s3/2
ḳ.- mayıñız 19/6a/c2/4
ḳ.- mazdım 19/3b/c2/4

ḳarışdır- 1.Hatırlanması gereken birşeyin sırasını şaşırmak, zihninde tam olarak sıralayamamak, tam ifade edememek.
ḳ.- ırsañız 4/10b/s1/2
ḳ.- ma 4/8b/s7
2.Düzenini, tertibini bozmak.
ḳ.- maḳ 15/5a/c8/8
3.İşin içine sokmak, o işe girmesine

izin vermek, dahil etme, iştirak ettirmek.

ḳ.- mayıñız 19/12a/c1/39

ḳarīb *(Ar.)* Yakın.

ḳ. 11/1a/c1/9, 11/1b/c2/2, 4/2a/c7

ḳ. idi 15/5b/c2/2

ḳarşu Bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi, karşı.

ḳ. 15/1b/c6, 15/3a/c17, 16/1a/s9/7, 16/1b/s7/2, 19/10b/s3/11, 19/14a/1, 21/10/s1/4, 21/10/s3, 21/12/s1/4,

21/9/c3/2, 21/9/s3/2

ḳ. gelür imiş 16/1b/c4/11

ḳ.+ dan 6/c17

ḳ.+ sında 15/2b/c6

ḳ.+ sındaki 15/4a/c13, 15/5b/c2

ḳ.+ sundaki 15/5a/c4/2

ḳarye *(Ar.)* Köy.

ḳ.- i- Aradip 19/13b/1, 19/13b/3

sākin-i ḳ.-i Çatal Çam 12/2b/1

sākine-i ḳ.-i mezbūr 12/1a/3

ḳ.-i mezbūrdan 12/1b/2, 13/6

ḳ.-i mezbūrede 11/1b/c2

ḳ.-i mezbūreye 4/1a/c16/2

ḳ.-i meẕkūre 3/1a/3

ḳ.+ de 13/c7, 4/2a/c7

ehālī-i ḳ.+ den 4/1b/c5/5

ḳ.+ lerine 4/9b/c8/2

ḳ.+ miz 10/1a/c4, 11/1a/c1

ḳ.+ mizde 11/1a/c1/2, 3/1a/c11, 7/c5/11

ḳ.+ mizden 11/1a/c2

ḳ.+ mize 11/1a/c1, 13/c13

ḳ.+ ñ 13/s6

ḳ.+ ñizden 11/1a/s1

ḳ.+ ñize 11/1a/s2

ḳ.+ si 4/9b/1,4/1a/2, 4/1a/c1,4/9b/c2/2, 13/c8,4/9a/3,/1a/2, 3/1a/c2, 4/5a/c19, 4/1a/c16, 11/1a/2, 11/1a/c1/3, 11/1b/1, 11/1b/s1

ḳ.+ sinde 11/1a/c2, 11/1a/s2, 12/1a/2, 13/c9, 5/c9,13/c9,4/1a/c16, 10/1a/c4, 13/c12, 4/5b/c2, 4/7b/c14, 4/7b/c7

ḳ.+ sindedir 15/2a/c5

ḳ.+ sinden 8/1a/c3,13/2, 15/2b/c6, 4/6a/s18, 6/c3,14/c1, 10/1a/c2,4/4a/c9, 4/5b/c4, 4/6a/c23

ḳ.+ sindenim 12/1a/c3,12/1b/c3

ḳ.+ sine 4/6a/c23, 13/c13/2, 4/6a/c21, 4/4a/c6, 4/5a/c15, 4/5a/c17, 4/5b/s3, 4/6a/c20, 4/3a/c18/2, 4/6a/c18, 4/5b/c1, 4/5b/c1,11/1b/s2, 4/3a/c18/3

ḳ.+ yi 4/7b/c5

ḳ.+ siniñ 4/5a/c15

ḳaryece *(Ar.+Tr.)* Köy tarafından.

ḳ. 15/4b/c15

ḳaryeli *(Ar.+Tr.)* Köylü, köy halkından olan kimse.

ḳ. 19/13a/2, 19/6a/c1, 19/8a/c1/7, 4/10b/c9, 4/3a/c2, 4/9a/c5/2, 4/4b/c2, 4/10b/c9, 4/9b/4, 4/1b/3, 4/9b/c6, 4/9b/c1, 4/9a/c5, 4/5b/c9, 4/7b/c5, 4/7b/2, 4/7b/c2, 4/7b/c13,4/9b/3, 15/5a/1, 15/5a/6, 15/2a/6, 15/2a/c9, 15/3a/1,15/3a/5, 15/4a/4, 4/2a/c3, 4/9b/2, 3/1a/c15, 3/1a/s3, 4/1a/c16/2,

ḳ.+ dir 4/5a/c2

ḳ.+ lerinden 4/2a/c24

ḳ.+ yim 15/1a/c1, 15/3a/c7,15/4a/c8,15/5a/c1,15/5a/c10,

ḳ.+ yiz 15/2b/c2

ḳaryelü *(Ar.+Tr.)* Bkz.: ḳaryeli.

Aradip ḳ. 19/11b/c1/6

ḳaryola *(İtal.)* Ağaç, pirinç veya demirden içine yatak konacak şekilde yapılmış, baş ve ayak tarafları yüksekçe, yatmaya mahsus dört ayaklı kerevet.

ḳ. 19/6b/c2/4

ḳaṣa *(İtal.)* İçine para, mücevher,

önemli evrak vb. değerli şeyler konulup saklanan kilitli, emniyet tertîbatlı çelik dolap.
ḳ. 21/3/c5
ḳ.+ sı 21/3/c5/6
ḳ.+ sını 21/8/c2/5

ḳaṣaba *(Ar.)* Köyle şehir arası yerleşim yer, küçük şehir.
ḳ. 15/4b/c9
Ḳ.-ı Ṭuzla 19/6b/1
ḳ.+ dan 15/3b/c8, 15/5a/s7
ḳ.+ nıñ 15/4b/c1
ḳ.+ ya 15/1b/c8, 15/3a/c4, 15/4b/c11

Ḳaṣabalı *(Ar.+Tr.)* Kasaba halkından olan kimse.
Aydonat Ḳ. 4/9a/c4
Ṭolcı ḳ.+ yım 16/1a/c3

ḳaṣd *(Ar.)* Niyet, istek, amaç, gâye, kasıt.
ḳ.+ ından 21/8/c3/17
ḳ.+ ıyla 21/8/c3/15

ḳaṣden *(Ar.)* Bilerek, isteyerek, bile bile, kasten.
ḳ. 12/2a/s6/7, 21/7/c2/6

ḳāsım *(Ar.)* Senenin ekim ve aralık ayları arasındaki 30 gün çeken on birinci ayı, sonbahar aylarının üçüncüsü, ikinci teşrin, son teşrin, teşrînsanî.
Ḳ. 9/1b/5, 9/1b/c1
Ḳ.+ ıñ 9/1b/2

ḳaṣṣāb *(Ar.)* Koyun, kuzu, sığır, dana gibi eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan kimse, kasap.
ḳ. 20/1a/c8

ḳaṣṣablıḳ *(Ar.+Tr.)* Kassabın yaptığı iş.
ḳ. iderim 20/1a/c11/2

ḳaş Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar.
ḳ.+ ı 20/2b/c4/2
ḳ.+ ına 9/1b/c24
ḳ.+ ları 20/2b/c13/2

ḳaşıḳçı Fabrikada madenî çatal kaşık îmalinden önce tahta, bağa, fildişi, mercan, akik, şimşir, abanoz vb. maddelerden kaşık yapan kimse.
ḳ.+ larda 17/2a/c3/4

ḳaşlı Kaşı olan.
ḳ. 20/1b/c3/2, 20/2a/c12

ḳat Bir binânın üst üste olan ve döşemelerle birbirinden ayrılan kısımlarından her biri.
ḳ. 21/4/s11/2

ḳaṭʿ *(Ar.)* Kesme, kesilme, biçme.
ḳaṭʿ eyle- Kesmek.
ḳ. eylemesinden 21/8/c3/16
ḳaṭʿ edil- Kesilmek.
ḳ. idile idi 19/7b/c2/14
ḳaṭʿ it- Kesmek.
ḳ. itdirmez 19/7b/c2/14
ḳ. idüp 21/7/c3/10

ḳaṭʿā *(Ar.)* Hiçbir zaman, asla, kat'iyen.
ḳ. 10/1b/4, 17/2a/c3/2, 4/10a/c6, 4/5a/c2/2, 4/7b/c3, 8/1b/c12, 9/1b/c15

ḳaṭʿan *(Ar.)* Hiçbir zaman, asla, kat'iyen.
ḳ. 11/1b/c1, 11/2b/2, 21/4/c11, 5/4, 7/4, 8/1a/c31, 8/1b/1, 8/1b/s16, 9/1b/4

ḳatır *(?)* Erkek eşekle kısrağın çiftleşmesinden doğan, eşekten büyük, başı iri ve uzun, yelesi kısa, göğsü dar, karnı geniş, sağrısı ve bacakları cılız,

uzun kulaklı, kuvvetli, dayanıklı, ağır işlere, dağlık araziye uygun melez hayvan.
ḳ.+ dan 4/2a/c16

ḳaṭırcı *(?+Tr.)*Katırla eşya taşıyan kimse.
ḳ.+ nıñ 4/4b/s6, 4/5b/s12

kātib *(Ar.)* Bir resmî dairede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı, kâtip.
k. 15/2a/5, 15/3a/4, 15/4a/3, 15/4b/4, 15/5a/5, 16/2a/8, 17/3b/c4, 19/10a/s4/2, 19/11a/c4,
19/11b/c1/2, 19/1b/s1/3, 19/2a/s4, 19/6a/c2/11, 19/6b/c3/2, 19/6b/s2, 19/8b/s1/2, 19/9a/c2/4, 20/1b/1, 20/2a/1,
20/2b/1, 20/3a/1
k.+ i 19/12b/c6, 19/2b/c2/2, 19/2b/c3/2, 19/7a/1

kâtibe *(Ar.)* Kadın kâtip.
k. 21/9/s1/2

ḳātil *(Ar.)* Cana kıyan, katleden, birini öldüren kimse.
ḳ.+ i 11/1a/s3
ḳ.+ i 11/1a/s1, 11/1b/1
ḳ.+ ler 21/7/s2/7

ḳaṭʿiyyen *(Ar.)* Kat'î olarak, kesinlikle.
ḳ. 21/3/c5/4, 4/4b/c6/6

ḳatl *(Ar.)* Öldürme, öldürülme.
ḳ. 4/1b/s7, 4/3b/s1/2, 4/5b/c12/2, 4/6b/c10, 4/6b/s10, 4/6b/s13, 4/6b/s8, 4/9a/c5, 4/9a/c5/4,
4/9b/c1, 4/9b/c3
ʿalāmet-i ḳ. 4/9b/c1
ḳ.+ den 4/6b/s8
maḥall-i ḳ.+ e 4/9b/c8/2
fiʿl-i cerḥ ü ḳ.+ i 21/10/s1/2, 21/8/s1/8
mādde-i ḳ.+ iñ 11/1b/s2
ḳ.+ inde 4/7a/s5
ḳ.+ inden 11/1b/c1
ḳ.+ iyle 3/1a/2, 3/1a/s3
Ḳatl eyle- Öldürmek.
ḳ. eyledigini 4/10b/c4/3
ḳatl it- Öldürmek.
ḳ. itdigini 4/1b/s7, 4/8b/c20
ḳ. itdiñ 11/1b/s1, 3/1a/s3/2
ḳ. ideceklerini 4/7b/c11/4, 4/7b/c7/5
ḳ. itmedim 3/1a/c3
ḳ. itmediñ mi 4/9a/c5/3
ḳ. itmiş 3/1a/c14/2, 4/6a/s1
ḳ. idüp 4/9b/c6/2
ḳatl ol- Öldürmek.
ḳ. olanları 4/4b/c10
ḳ. olduḳlarını 4/4b/s10
ḳ. olup 4/4b/c10
ḳatl olun- Öldürülmek.
ḳ. olunan 4/7b/c5
ḳ. olundıġı 4/7a/s5
ḳ. olunmuşdur 11/1a/s1

ḳatlen *(Ar.)* Kâtil olma durumu.
ḳ. 11/1b/1

ḳaviyyen *(Ar.)* Kuvvetli olarak, kuvvetle.
ḳ. 21/7/c2/7

ḳavuş- Batmak.
ḳ.- duḳdan 15/3a/c5/2
ḳ.- muş- idi 15/2b/c9
ḳ.- uncaya 15/3a/c5, 15/3a/s5/2

ḳayd *(Ar.)* Yazıya geçirme, yazma, kaydetme işi, kayıt.
ḳ. 1/2/4
Silk-i ʿAsākir-i Teftīşine ḳ. 17/3b/c1/2
ḳ.+ ı 19/7a/s1/4
ḳayd eyle- Yazıya geçirmek, yazmak.
ḳ. eyle 19/9b/c1/8
ḳayd it- Yazıya geçirmek, yazmak.
ḳ. ider 19/1b/s1/2
ḳ. ider imişsiñ 19/8a/s1/5
ḳ. idermiydi 19/5b/s1/4

ḳ. iderler idiler 19/13b/c3/2
ḳ. itmek 19/11b/c1/20
ḳ. itmezdi 19/3a/c3/4

ḳayd olun- Yazılmak, tespit edilmek.
ḳ. olundum 17/1a/c1, 17/2a/c1

ḳayd-şüd *(Ar.-Far.) Kayd olundu anlamındadır.*
ḳ. 21

ḳayıḳ Deniz, göl ve nehirlerde dolaşmak, yük taşımak için yapılmış, kürek veya yelkenle yol alan küçük tekne.
ḳ. 1/1/12, 1/1/4, 1/1/6, 16/1a/c14
ḳ.+ dan 1/1/14, 21/6/c1/4
ḳ.+ ı 1/1/13
ḳ.+ ıñ 21/6/c1/3

ḳayıḳçı Kayığı ile yük veya insan taşıyan kimse, kayıkçı.
ḳ. 11/1a/c1, 11/1a/c1/2

ḳayın Bir erkeğe göre karısının, bir kadına göre kocasının erkek kardeşi, kayın birader.

ḳayınpeder Kaynata, kayın baba.
ḳ. pederim 4/1a/c16

ḳayınvālide Kaynana.
ḳ. vālidem 11/2a/c1

ḳayırıl- Korunmak, gözetilmek, himâye edilmek.
ḳ.- dıġından 4/1a/c9

ḳażā *(Ar.)* 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise.
ḳ.+ dır 3/1a/c9/3
ḳ.+ ya 11/1a/c1/4, 11/1a/s2

2.Eskiden memleketin idarî taksimatında kadının hükmü ve idaresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık, ilçe.
ḳ.+ da 8/1a/c6
ḳ.-ı Bayramiç 12/2b/1
ḳ.-ı mezbūra 14/1a/2
Ḳırḳ Kilīsā Ḳ. +lı 7/c5
Erikli Ḳ.+ sı 14/1a/2
Bayramiç Ḳ.+ sı'na 12/1a/2
Budaközi Ḳ.+ sı'na 13/2
Keskin Ḳ.+ sı'na 14/c1
Mesarya Ḳ.+sı'na 11/1a/2, 11/1b/1
Bayramiç Ḳ.+ sı'nda 12/1a/c3
Filibe Pazarcıġı Ḳ.+ sı'nda 15/2a/6, 15/2a/c9, 15/3a/5
Prizren Ḳ.+ sı'nda 15/1a/c1
Ḳoçana Ḳ.+ sı'nda 8/1a/c3, 8/1a/c4
Pazarcıḳ Ḳ.+ sı'nda 15/3a/c9
Premedi Ḳ.+ sında 4/7b/2, 4/7b/c2
Prizren Ḳ.+ sında 15/2a/c5
Prizren Ḳ.+ sından 10/1a/c2

ḳazaḳ Kazakistan Cumhûriyeti'nde ve dağınık olarak Özbekistan, Batı Sibirya, Türkmenistan, Volga boyu, Çin ve Moğolistan'da yaşayan Türk boyu ve bu boydan olan kimse.
ḳ. 16/1a/4
Ḳ. Andriya'dan 16/1b/s4
Ḳ. Andriya'nıñ 16/1a/s17
Ḳ. Andriya'yı 16/1b/c17/11
Ḳ. maḥallesi'nde 16/1a/c11, 16/1a/c4

ḳazan- El emeği veya ticaret yoluyla kendine kar sağlamak.
ḳ.- ayım 4/2b/c13
ḳ.- dıġıñ 4/2b/s13
ḳ.- dım 4/2a/c16
ḳ.- dıñ 4/2a/s15

ḳazıl- Bir âletle yarılıp eşilmek.
ḳ.- mış 4/6b/c2

ḳażiyye *(Ar.)* İleri sürülen iddia, dâvâ, mesele, husus.
ḳ.+ yi 1/1/16

kebīr *(Ar.)* Büyük, ulu.
çār-sū-yı k.+ den 17/3a/c5/14
çār-sū-yı k.+ e 17/1a/c3/13

keçi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen, çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan.
k. 12/1a/c11, 12/1b/c5, 12/2a/c1, 12/2a/c3, 12/2a/c4/2, 4/8a/s16, 4/8a/s21, 4/8b/c12/2, 4/8b/c13,
4/8b/c3, 4/8b/c7, 4/8b/c9
k.+ lere 4/8b/c13
k.+ leri 12/1a/c11/4, 12/2a/c3/2
k.+ leriniñ 4/8a/c15
k.+ ñ 4/8b/s3
k.+ yi 4/8b/c13

kefālet *(Ar.)* Bir borcun borçlu tarafından yerine getirilmesi sorumluluğunu alacaklıya karşı üçüncü kişi olarak üzerine alma, kefil olma.
k. virdiklerinden 4/9b/c7

kefīl *(Ar.)* Bir kimsenin borcunu ödememesi durumunda ödemeyi veya yapması gereken şeyi yerine getirmediği takdirde yapmayı üzerine alan kimse .
k. virüp 4/10b/c8
kefīl ol- Biri borcunu ödemediği veya üzerine düşeni yapmadığı takdirde o borcu ödemeyi veya o işi yapmayı üzerine almak.
k. olurız 15/4b/c15

kehyā *(Far.)* Büyük bir konak veya çiftliğin çeşitli işlerini çekip çeviren kimse, kâhya.
k. 15/1a/c21, 15/1b/c13, 15/1b/c13/2, 15/1b/c13/3, 15/1b/c7, 15/1b/c8, 15/2a/s2, 15/2b/c1, 15/2b/c10,
15/2b/c16, 15/2b/s12, 15/3a/c4, 15/3a/c5/2, 15/3a/s4/2, 15/3b/s21, 15/4a/1, 15/4a/4, 15/4b/1, 15/5a/2,
15/5a/c8/3
Vasil k. 15/5b/1
k.+ ’nıñ 15/3b/c20
k.+ lar 15/2b/c11, 15/2b/c14, 15/2b/c19, 15/2b/s16/2
k.+ ları 15/3b/c19, 15/3b/s19
k.+ larını 15/4a/c6
k.+ m 15/3a/c5
k.+ mız 15/1a/c16
k.+ ñ 15/3a/s5
k.+ nıñ 15/2b/c15, 15/2b/s16/2, 15/3b/c4, 15/4a/2, 15/4b/c9, 15/4b/s10, 15/4b/s12, 15/4b/s16, 15/4b/s9,
15/5a/1, 15/5a/3, 15/5a/6, 15/5a/s6, 15/5a/s8, 15/5b/c2, 15/5b/s2
k.+ ñız 15/1a/s17
k.+ sı 15/2b/c19, 15/2b/s11, 15/3b/c1, 15/5a/c1, 15/5a/c8/2
k.+ sısın 15/3a/s8
k.+ sıyım 15/3a/c8
k.+ ya 15/1a/s21
k.+ yı 15/3b/c20

kehyālıḳ *(Far.+Tr.)* Kâhyanın yaptığı iş, kâhyalık.
k.+ ı 15/3a/c7
k.+ ıdır 15/4a/c8

kelām *(Ar.)* Söyleyiş, konuşma.
k. 11/1b/c2/3

kemā *(Ar.)* “Gibi, misilli, olduğu üzere” anlamında benzetme edâtıdır.
kemā fī’s-sābıḳ (Ar.) Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi.
k.-fi’s-sābıḳ 21/7/c2/3

kemāl *(Ar.)* Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.
k.-i nefret 21/8/s1/7

kemer *(Far.)* Yapıların kapı, pencere gibi kısımlarını, su yolu, geçit, köprü açıklıklarını, oyuğu aşağı bakacak

şekilde üstten kavisli olarak örten yapı unsuru.

k. 19/11b/c1/11, 19/11b/c1/3, 19/11b/c1/5, 19/12a/c3/2, 19/12b/c8/3, 19/13b/c4/2, 19/14a/2

k.+ i 19/12b/c8/2

kenār *(Far.)* Merkezden uzak olan er, uç, köşe, yan.

k.+ ında 15/1a/c10, 15/1b/c13/2, 15/2a/c1/4

kendi Kişinin öz varlığı, zâtı, İyelik eki almış kelimelerin önüne geldiğinde sıfat gibi kullanılır ve anlamı pekiştirir.

k. 11/1a/c1/10, 19/10a/c3/2, 19/11b/s1/2, 19/14a/7, 19/14a/9, 19/1b/c3/12, 19/2a/c3/2, 19/2b/c3/2, 19/3a/c2/7,

19/4a/s2/2, 19/4a/s2/3, 19/4b/c2/2, 19/4b/s5/6, 19/6b/s1/2, 19/7a/c3/5, 19/7a/c4, 19/7b/c1/2, 19/8a/c3, 19/8a/s3/2,

19/8b/s2/5, 19/9a/c2/6, 19/9b/c1/7, 2/1/c2, 4/4b/c7, 4/5a/c13, 4/6a/c6, 4/8a/c6, 4/8a/s6, 4/8b/s17,

6/c19, 8/1a/c30

k.+ lerine 11/2a/c2/10

k.+ m 12/2a/c6/6, 19/8a/c1/5, 21/12/c1/2

k.+ mi 4/1b/c8

k.+ ñe 4/6b/s9/2

k.+ ni 16/1b/c17/10, 16/1b/c4/7, 4/3b/s2

k.+ si 20/2b/c16

kendü Bkz.: kendi.

k. 10/1a/c11, 12/1b/c6, 15/2a/3, 19/5a/c6/4, 21/5/s13/2, 21/6/s1/4, 21/8/c3/14, 4/3a/c17, 4/3b/s10,

4/4a/c4, 4/4a/c7, 4/4a/c8, 4/4b/s7, 4/6a/s2/2

k.+ ler 19/10b/c2/2

k.+ lere 4/9b/c6/2

k.+ leri 1/2/c3/2, 17/3b/c7/3, 4/9a/s6

k.+ lerinden 18/1b/c1/9

k.+ lerini 21/5/c14/3

k.+ si 10/1a/s32/2, 15/2b/c15, 15/5a/c8/3, 17/3a/c2/3, 17/3a/c5/27, 18/1a/c4/13, 19/11a/c4/5, 19/14a/5, 19/3a/c2/9,

19/3b/c1/4, 19/3b/c1/5, 19/3b/c1/6, 19/4a/s5/2, 19/4a/s5/3, 19/4a/s5/4, 19/7a/c3/6, 2/1/c3, 20/2a/c12, 20/2a/c13,

20/2b/c3, 21/7/c1/4, 21/7/c3/10, 21/7/c3/8, 21/8/s2/2, 3/1a/c9/3, 4/10a/s5, 4/5a/s9, 4/5b/c12/2, 7/c5/4

k.+ sinden 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/14, 17/3a/c5/16, 21/3/c5/6

k.+ sini 1/1/11, 19/5a/c6/3, 2/1/c1/2

k.+ siniñ 17/4a/c1, 19/14a/4, 19/14a/6, 19/1b/c3/13, 19/4b/s1/9, 19/7b/s1/2

k.+ siyle 15/2b/s16/2, 15/3b/c4, 2/1/c2/3, 4/4b/c6/11

k.+ sünden 4/1b/c5/7

k.+ süne 1/1/16, 1/1/c4, 1/2/c3/5, 1/2/s5/3, 12/1a/c11/10, 17/4a/5, 2/1/4, 2/1/c3/6, 21/1/c5/2,

21/10/c3, 3/1a/c11, 3/1a/c4/3, 3/1a/c6, 3/1b/c1/3, 4/10a/s8, 4/5a/c7, 4/6a/c11, 4/7a/c11/3, 4/7b/c7/5

k.+ süni 4/7b/c11/4, 4/7b/c7/5, 4/8b/s5, 4/9a/c2

k.+ sünüñ 10/1a/c14, 7/c5/3

k.+ ye 19/3a/s2/2, 19/8a/c2/2

kendülük Bir dış etki zorlama olmaksızın, kendi kendine.

k.+ lerinden mi 4/9b/s7

k.+ ünden 3/1a/c4/3, 3/1a/c9/4

kerāste *(Far.)* Marangozluk ve inşaat malzemesi olarak kullanılan odun.

k. 19/10b/s2, 19/12a/c1/34, 19/12a/c1/40, 19/12b/s1, 19/1b/c3/2, 19/1b/s3/2, 19/4a/s2/3, 19/4b/s1/6, 19/7a/s4

sāʾire-i k. 19/3a/c3/6,

19/3b/c1/5
k.+ ler 19/12b/c2, 19/12b/s2, 19/3b/s3/2
k.+ lerden 19/13a/s2
k.+ leri 19/10b/c2, 19/10b/s3/3, 19/10b/s3/4, 19/3b/c3/3, 19/3b/s3, 19/4a/s1/2, 19/5b/s1/4, 19/12b/s8, 19/14a/2
baʿż-ı k.+ leri 19/11b/s1/2
cemīʿ-i k.+ leri 19/5b/s1/4, 19/5b/c1/4
k.+ leriñ 19/12b/s3/2
k.+ lerini 19/8b/s2/4
k.+ niñ 19/2b/s3/2, 19/5b/s2/2
sāʾire-i k.+ niñ 19/2b/s4/3, 19/3a/c2/4
k.+ sine 19/3a/c3/7
k.+ yi 19/10b/s3/10, 19/11a/s2, 19/12b/c1/3, 19/3a/c3/6, 19/6a/c1/6, 19/6a/s1/2, 19/7a/c3/5

kerāsteci *(Far.+Tr.)* Kerasteyi yapan ya satan.
k. 19/14a/2

kerevet *(Yun.)* Tahtadan yapılmış, üzerine minder ve şilte konarak oturulan veya yatılan yüksek sedir.
k. 19/8b/c3/16

kerpeden *(Ar.)* Çivi sökmeye, bazı cisimleri tutmaya yarayan kıskaç şeklinde alet, kerpeten.
k. 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/13

kerre *(Ar.)* Defa, kez, sefer.
k. 15/1b/c13/2, 15/2b/c21, 19/2a/c3/14, 19/8b/c3/7, 4/10a/c8, 8/1b/c16
baʿż-ı k. 19/13b/c3
k.+ i 15/1b/c13/2

kes- 1.Zedelemek, yarmak.
k.- digi 21/7/s2/6, 21/8/c3/14
k.- digini 21/8/s1/8
2.Öldürmek, katletmek.
k.- iñ 4/1a/c19, 4/1b/c6
3.Bulunduğu yerden ayırmak, çıkarmak.
k.- mek 3/1a/c6
4.Başını gövdesinden ayırmak, boğazlamak, zebhetmek.
k.- miş 15/2a/s13
5.Ödenecek bir şeyin bir miktarını alıkoyup vermemek, indirmek.
k.- üp 19/4b/s5/7
ʿaḳlı kes- Olabileceğine inanmak, olabilmesini mümkün görmek.
ʿaḳlım k.- medi 19/4a/c4/2, 19/6a/c2/12

kesb *(Ar.)* Kazanma, çalışarak kazanma.
k.-i münāsebet 21/3/s6/4
kesb it- Kazanmak, edinmek.
k. idemedim 5/c22/2
k. itmek 21/3/s6/2
k.-i münāsebet itdigim 21/3/c4/2
kesb eyle- Kazanmak, edinmek.
k.-i münāsebet eyledim 21/3/c6/3

kesil- Belli bir zaman için ara vermek veya son vermek.
k.- üp 4/9a/c5/3

keşf *(Ar.)* Yapılacak bir binanın tespit edilen inşa şartlarına ve kullanılacak malzemeye göre kaçaçıkacağını gösteren hesap.
k. 19/1a/c1/2
k.-i evvel 19/5a/s4
k.-i evvelisi 19/5a/s3
k.-i meẕkūr 19/1a/s1/2
k.-i ṣāliṣde 19/2a/c2/3
k.-i ṣaliṣiñ 19/5a/s4
k.-i ṣānī 19/5a/s3/2
k.-i ṣānīde 19/5a/c3/3
k.-i ṣānīsinde 19/2a/c2/2
k.+ de 19/12a/c1/3
k.+ i 19/5a/c3/2, 19/9a/c2/4/d
k.+ i 19/1a/s1

k.+ iñ 19/6b/c2/7, 19/8b/s1/3
k.+ inde 19/8b/c3/18
k.+ ine 15/5a/c8/7, 4/7b/c7/2
keşf it- Ortaya çıkarmak.
k. idiñiz 19/8b/c3/19
keşf olun- Ortaya çıkarılmak.
k. olundığını 19/1a/c1/2

ketm *(Ar.)* Saklama, gizli tutma, göstermeme.
k.-i ḥaḳīḳat 21/8/s1
k. ü iḫfāya 17/3b/c7
ketm it- Saklamak, gizli tutmak.
k. idersiñ 19/10b/s4/4
k. itme 12/2a/s6/9
k.-i ḥaḳīḳat itmemeñiziñ 21/5/s1/3
ketm eyle- Saklamak, gizli tutmak.
k.-i ḥaḳīḳat eyledigiñiz 21/6/s1
efendi-i mūmā-ileyhi k. ü iḫfā eyledigini 17/4a/s2/5

keyfiyyet *(Ar.)* Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hal, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik.
k. 112/1a/c1/11, 21/7/s2/10, 4/8a/s16
iḫbār-i k. 4/9a/3
k.+ e 19/7b/c2/6
k.+ i 11/1a/c1/12, 11/1a/c1/9, 11/2b/2, 12/1a/c11/11, 12/1a/c11/5, 12/2b/s5/2, 12/2b/s5/6, 19/7b/c2/14, 3/1b/c1/4,
4/10b/s7, 4/1b/c5, 4/4b/c6/15, 4/4b/s6, 4/7b/c7/3, 4/8b/s7
k.+ i 11/3a/1, 4/5a/c11/2, 4/7b/c4, 4/7b/c7/4, 9/1b/s10
k.+ ini 11/2b/c3
k.+ ler 2/1/c3/9
k.+ leri 19/4a/c2

keyifsiz *(Ar.+Tr.)* Hastaca, hafifçe hasta.
k. 19/1a/c2/3, 19/1a/s2/6
k.+ dir 19/1a/c2/5
keyifsiz ol- keyifsiz duruma gelmek, hafifçe hasta olmak, keyifsizlenmek.
k. oldığı 19/7a/s1/3, 19/7b/s1/2
k. oldığından 19/10a/c2/2
k. olup 19/6b/c3/2

keyifsizlik *(Ar.+Tr.)* Keyifsiz olma durumu, hafif hastalık, kırıklık.
k.+ e 19/7a/s5/2
k.+ i 19/1a/c2/5

keẕālik *(Ar.)* Bu da öyle, yine öyle, kezâ.
k. 17/4a/s1/6, 19/14a/12, 19/14a/7, 3/1b/3, 4/9b/4, 4/9b/c1/2, 8/1a/c28/2

ḳıl- 1.Etmek, eylemek, yapmak, namaz için edâ etmek, yerine getirmek.
2. *namāz ḳıl-* Edâ etmek, yerine getirme.
namāz ḳ.- dıkdan 17/1b/c3/20

ḳılıflu *(Ar.+Tr.)* Bir şeyi korumak için üzerine geçirilen, yumuşak bir maddeden yapılmış aynı biçimde kaplı.
ḳ. 4/9a/c5/3

ḳılıḳlı - e benzer şekilde, tarzında, herhangi bir şeye benzer biçimde olan, benzeyen
ḳ. 4/9b/c3

ḳılın- Edilmek, yapılmak.
iʿṭā ḳ.- amayup 1/1/c3/3
icrā ḳ.- an 21/12/2
irāʾe ḳ.- araḳ 1/2/s5/3
şerḥ ü temhīr ḳ.- dı 15/4a/2
temhīr ḳ.- dı 15/2a/3
temhīr ḳ.- dı 15/4b/2, 15/5a/3
temhīr k.- mışdır 15/3a/3
tenbīh ḳ.- dığından 17/1b/c3/18

ḳılınç Kılıç.
ḳ. 21/10/s1/3
ḳ.+ lar 21/7/s2/6

ḳımıldat- Oynatmak, hafifçe hareket ettirmek.
ḳ.- madı 15/3b/c14

ḳır Şehir ve kasaba dışındaki işlenmemiş geniş, boş arazi.
ḳ. 5/c12, 8/1a/s7
ḳ. çavuşumuñ 5/c19
ḳ. çavuşuñ 5/c13
ḳır ser-darı Eskiden kırlarda, dış yollarda güvenliği sağlamak, haydutları tâkip etmekle görevli zâbıta kuvvetlerinin başı.
ḳ.+ ına 13/c8
ḳ. ʿOṣmān- Beg'e 13/c13/2

ḳır- Sağlam durumdan çıkarıp bozmak.
ḳ.- dıġıñızı 14/1a/s6
ḳ.- dıḳ 14/1a/c10/2, 14/1a/c13, 14/1a/c14, 14/1a/c4/3, 14/1a/c5, 14/1a/c6
ḳ.- dıñız 14/1a/s13, 14/1a/s14, 14/1a/s5
ḳ.- up 14/1a/s10/2, 14/1a/s18/3

ḳırā'at *(Ar.)* Okumak işi, okuma.
ḳırā'at olun- Okunmak.
ḳ. olunduḳdan 2/1/4

ḳırıḳ Kırılmış olan.
ḳ. 11/1a/c2/2, 16/1a/6
ḳ.+ dır 16/1b/c1

ḳırıl- Kırmak işi yapılmak.
ḳ.- mış 16/1b/c5
ḳ.- ur 14/1a/c5

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.
ḳ. 15/2a/c9/2, 20/1a/c11/2, 4/10a/c8, 4/1a/c17/2, 4/1b/c5/6, 4/7b/c9, 4/8b/c3, 4/9b/c11, 7/c5/13, 8/1b/c10
Ḳ. Kilīsā Ḳażālı 7/c5

ḳırḳ beş Kırk dörtten sonra, kırk altıdan önce gelen sayının adı.
ḳ. 4/7b/c9

ḳırḳ dört Kırk üçten sonra, kırk beşten önce gelen sayının adı.
ḳ. 15/5a/c10/2

ḳırḳ sekiz Kırk yediden sonra, kırk dokuzdan önce gelen sayının adı.
ḳ. 18/1a/c1

ḳışa İki ucu arasında az mesâfe olan, boyu uzun olmayan.
ḳ. 21/4/c2/2

ḳıssīs *(Ar.)* Keşiş.
ḳ.+ 'iñ 3/1a/3

ḳış Sonbahar ile ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi.
ḳ. 11/1b/s2/2
ḳ.+ dan 4/5a/c2

ḳışla Askerlerin barınması için yapılan büyük binâ.
ḳ. 21/3/c2
ḳ.+ ya 21/1/c2

ḳıṭʿa *(Ar.)* Tâne.
ḳ. 1/1/c3/2, 1/1/s2, 1/1/s3, 17/1a/c3/4, 17/2b/c5/2, 18/1b/c1/9, 19/9a/c2/6/d

ḳıymet *(Ar.)* Bir şeyin taşıdığı maddi varlığa tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer.
z̄ī-ḳ. 21/8/c2/9

ḳıyye *(Ar.)* Okka, 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü.
ḳ. 19/9a/s2/3
ḳ.+ sini 19/9a/s2/3

ḳız Dişi cinsten olan evlat, Dişi cinsten çocuk yaştakimse.
ḳ. 12/1a/s8, 20/1a/c12, 20/1a/c9/3, 20/1a/s12, 20/1b/s1,

20/2a/c10, 20/2a/c5, 20/2a/s10, 20/2a/s11,
20/2a/s6, 20/2a/s8, 20/2b/c7, 20/2b/s9, 4/3b/c9, 4/3b/s9, 4/4a/4, 4/4a/c9, 4/8a/s6, 7/c5/3
ḳ. aġası 21/4/c2
ḳ. idi 20/1b/c17, 20/2b/c3
ḳ.+ dır 12/1a/c8
ḳ.+ ı 4/8a/c4
ḳ.+ ı 10/1a/c17, 20/1a/c13/2, 20/1a/c5, 20/1b/c13, 20/1b/c4, 20/2b/c1
ḳ.+ ı idi 8/1a/c20
ḳ.+ ım 4/3a/c18, 7/c5/3, 7/c5/8
ḳ.+ ımıñ 4/4b/c6/5
ḳ.+ ıñ 20/1a/s6, 20/2a/s7
ḳ.+ ına 10/1a/s17, 11/1a/c1/2, 8/1a/c25/2
ḳ.+ ından 10/1a/c16
ḳ.+ ını 8/1a/c23, 8/1a/c25/4, 8/1a/s26
ḳ.+ ınıñ 2/1/c2, 2/1/s2, 20/1b/c6
ḳ.+ ıyla 2/1/c3
ḳ.+ larınıñ 20/1b/s17

Ḳızlar aġası Osmanlı sarayında haremin ve Enderun'un en büyük ağası ve diğer ağaların amiri durumunda olan, rütbesi sadrazam ve şeyhülislamdan sonra gelen siyah hadım ağası, darüssaade ağası.
ḳ.- aġası 21/10/s4/2, 21/13/c4/2, 21/9/c1/2
Ḳ. Aġası Süleymān Aġa'ya 21/3/c5/11
ḳ. aġasınıñ 21/4/c2

ki *(Far.)* İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getirir.
k. 1/2/c3, 10/1a/c20/3, 10/1a/s17, 11/2b/s3, 11/2b/s3/2, 12/2a/c11/8, 14/1b/s3, 15/1a/s12, 15/1a/s7,
15/2b/s12, 15/2b/s16, 15/3a/c14, 17/3a/c2/4, 17/4a/s1/3, 19/10a/s5/3, 19/10b/s4/4, 19/12a/s2, 19/1a/s2/7, 19/1b/s1,
19/3b/c1, 19/3b/s2, 19/6b/c3/7, 2/1/4, 2/1/c2, 2/1/c3/9, 20/1a/c13, 20/2a/c6, 20/2a/s9, 20/2b/c1/2,
20/2b/c15, 20/2b/c9, 20/2b/s1, 20/2b/s10, 20/2b/s15, 21/1/c6, 21/11/s1/2, 21/12/c3/4, 21/12/c4/2, 21/2/c10,
21/3/c5/3, 21/9/c1/3, 21/9/c6, 21/9/s5, 3/1b/c1, 3/1b/c1/2, 4/10a/s3, 4/10a/s6, 4/10b/s1, 4/11a/c1,
4/1a/c20, 4/1b/s1, 4/1b/s8, 4/2a/s15, 4/3a/1, 4/3b/s9, 4/4b/c8, 4/4b/s8, 4/5a/s1, 4/5a/s5,
4/5a/s9, 4/5b/s6, 4/6a/c1, 4/6a/s9, 4/6a/s17/2, 4/6b/s3, 4/7a/s3, 4/7a/s4, 4/7a/s5, 4/7b/c5,
4/8b/c9/2, 4/8b/s15, 4/8b/s22, 4/9a/s2, 3/1a/c9/3
mā-dām k. 1/1/s3, 11/1a/s2, 21/2/s6, 21/5/s11, 4/10b/c5
mādem k. 15/1a/s17, 15/2a/s1/2, 15/2b/s14, 19/9a/c2//d

kibrīt *(Ar.)* Bir ucuna, sert bir şeye sürtüldüğü zaman tutuşan bir ecza sürülmüş çöp parçası.
k. 16/1b/c17/9, 16/1b/c4/6

kilīd *(Yun.)* Anahtar, düğme vb. birparça ile işleyen kapatmaaleti, kilit.
k. 14/1a/c5, 16/1a/3, 16/1a/5, 16/1a/c17/3, 16/1b/c1, 16/1b/c5
k.+ i 14/1a/s5
k.+ i 16/1a/3, 16/1b/s1, 16/1b/s5
k.+ ini 14/1a/c10/2, 14/1a/c4/2, 14/1a/s10/2, 14/1a/s13, 14/1a/s18/3

kilīdle- *(Yun.+Tr.)* Kilidi anahtarla kapamak.
k. 16/1a/6
k.- rler 19/10b/c2/2
k.- yüp 16/1a/6

kilīdlen- *(Yun.+Tr.)* Anahtarla kapanmak.
k.- medigini 19/10b/s3/6
k.- miş 16/1a/3

kilīsā (Far.<Yun.) Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer. Hristiyanlıkla ilgili dinî kuruluş.
k. 4/5a/c16
Ḳırḳ K. Ḳażālı 7/c5

kim Hangi kimse.
k. 10/1a/s11, 11/1b/s3, 11/2b/s2, 12/1a/c11/10, 12/1a/s10, 12/1a/s5, 15/1a/s19, 15/1a/s21, 15/1a/s8,
15/2b/s10, 15/2b/s8o, 15/3b/c20, 15/3b/s18, 15/3b/s8, 15/4a/s18, 16/1b/c17/4, 16/1b/c4/4, 17/1b/c3/25, 17/2b/c4/4,
19/10a/s2/3, 19/10a/s3/2, 19/10a/s6, 19/11a/s4, 19/11a/s4/2, 19/12b/s3/2, 19/13a/s4, 19/13b/s3, 19/1a/c2/10, 19/1a/c2/5,
19/1a/c2/9, 19/2b/s33, 19/3a/c3/2, 19/3a/s1/2, 19/5b/s2/4, 19/6b/s3/4, 19/7a/s2, 19/7a/s4/2, 19/9b/c2/2, 19/9b/s2,
19/9b/s2/2, 21/13/c3, 21/13/s3, 21/14/s1, 21/2/s10, 21/4/s4, 3/1b/c1/3, 4/10b/s1, 4/2a/s9, 4/3b/c10,
4/4a/s10, 4/4a/s9, 4/4b/c10, 4/4b/s10, 4/5a/s1, 4/5b/c15, 4/6a/s9, 4/6a/s14, 4/6b/s11, 4/7b/s5,
4/9b/c2/2, 4/9b/s6, 6/s12, 6/s5, 6/s6, 8/1a/s25, 8/1a/s30, 8/1b/s4
k. idi 10/1a/s12, 19/10a/s2/2, 19/11a/s2/2, 21/12/s6, 21/5/s3
k.+ de 21/1/s7/2
k.+ den 15/5b/c4, 19/13a/s6/3, 19/13b/s5/2, 4/2b/s10
k.+ dir 11/1a/s1, 11/1a/s3, 14/1a/s10/3, 14/1a/s4/2, 15/1a/s3, 15/2b/s15, 16/1a/s9/2, 16/1b/s7/3, 19/9b/c1/3,
21/2/s7, 21/7/s2/10, 4/10b/s9, 4/2b/s11, 4/3a/s16, 8/1a/s29, 9/1b/s22
k.+ e 15/4a/s18, 19/12b/c1/4, 21/1/s6/2
k.+ i 19/7b/c3/3, 4/10b/s1, 4/4b/c10, 4/4b/s10, 4/4b/s9, 4/5a/s1, 4/5b/c15, 4/6a/s9, 8/1a/s20
k.+ iñ 10/1a/s24, 15/1b/s7, 8/1a/s11, 8/1a/s17
k.+ iñ 12/1b/s6, 15/2b/c20, 15/2b/s15, 15/3a/s8, 15/3b/c20/2, 15/4a/s9, 17/3b/s4, 21/12/s5, 21/2/c8,
21/2/s8, 21/3/s3, 4/2b/s6, 4/9a/s14, 8/1a/s9
k.+ iñdir 15/3a/s14, 16/1a/s14, 9/1b/s17
k.+ iñle 21/5/s6, 4/6b/s17
k.+ ise 16/2a/s2/2
k.+ ler 11/2a/s3, 13/s1, 15/2b/s19, 19/3b/s3/3, 19/5a/s3/2, 21/4/c10/2, 21/4/s10/2, 21/4/s9/2, 3/1a/s8,
4/3b/s1/2, 4/3b/s4, 4/8b/s8, 6/s10, 6/s14
k.+ ler- idi 21/1/s4, 6/s18, 8/1a/s10
k.+ ler idiler 19/3a/s3/2, 19/7b/s3/3
k.+ lerde idi 21/5/s2
k.+ lerden 19/8a/s2
k.+ lerdir 10/1a/s33, 15/3b/s4, 21/4/s1/2, 3/1a/s15, 5/s15, 9/1b/s18
k.+ lere 19/3a/c1/6, 19/5b/c2/6
k.+ leri 4/4b/s9

kimesne Kimse.
k. 11/1b/c3, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/12, 11/2b/c2
k.+ ler 11/2a/c3/2, 4/8a/s21
k.+ leriñ 14/1a/2
k.+ niñ 1/1/5, 11/1a/c1/4, 11/2a/c2/12, 11/2a/c2/2, 11/2a/c2/5, 11/2a/c2/9, 14/c1, 15/2a/c1, 5/c22
k.+ ye 112/1a/c1/11, 19/6b/s3/2, 2/1/c3/7, 2/1/c3/8

kimse 1.Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs.
k.15/1a/s16, 4/10a/s11, 4/5b/s5

k.+ ler 18/2a/c4/9, 9/1b/s18
k.+ ñ 16/1a/s6
k.+ niñ 10/1a/s11
k.+ si 15/2a/s4
k.+ yi 8/1b/s3
2.Hiçbir şahıs, hiçbir insan.
k. 10/1a/c29, 15/1a/c16, 15/1a/s17, 17/4a/5, 21/11/s1, 21/2/c5, 21/4/s3/2, 3/1a/c8,
4/10a/c4, 4/8a/c5, 5/c18
k.+ den 17/2b/c2, 17/2b/s2
k.+ miz 15/2a/c4
k.+ ye 16/2a/c2
k.+ yi 19/11a/c3, 19/11a/s3, 4/5a/c9, 4/6b/s12

kirācı *(Ar.+Tr.)* Bir şeyi, özellikle bir binâyı kirâ ile tutan kimse.
k. 4/3b/s3, 4/7a/c11/3
k.+ dan 4/10b/s8
k.+ yı 4/3b/s1/2, 4/4b/c6/8, 4/5a/s4, 4/5a/s5/2, 4/7a/c2/2, 4/7b/s3

kireç *(Far.)* Kireç taşının bu işe mahsus ocaklarda kavrulmasıyla elde edilen, kalsyum oksitten ibaret taşımsı beyaz madde.
k. 19/12a/s1/2, 19/12b/s1, 19/13a/s3, 19/13b/s2/2, 19/14a/9, 19/2b/s4/2, 19/3b/c1/2, 19/3b/c1/4, 19/3b/s1,
19/3b/s1/2, 19/8a/c1/5, 19/8a/c2/9, 19/8a/s1/4, 19/8a/s2
k.+ i 19/11b/s1/2, 19/12b/c1, 19/3b/c3/7
k.+ ler 19/3b/s1/4
k.+ leri 19/13b/c2/2, 19/6a/c3/13, 19/8b/s2/5

kireççi *(Far.+Tr.)* Kireç taşından kireç yapan ve satan kimse.
k.+ lere 19/3b/c1/3

kirlen- Kirli duruma gelmek, kirli olmak.
k.- miş 21/9/c6

kirlüce Üzerinde veya içinde leke, toz, yağ vb.bulunan, temizliği kirle bozulmuş olan, pis.
k. 2/1/c3/5

kīse *(Far.)* Kese, ufak torba.
k. 2/1/3, 2/1/s1, 4/10a/c10
k.+ mden 19/8a/c1/6
k.+ ñden 19/8a/s3/2
k.+ sinden 19/1b/c3/12

kişi İnsan, kimse, şahıs.
k. 18/1b/c1/11, 21/2/c2/3, 21/5/s5, 4/10a/c11, 4/1b/c5, 4/1b/s5, 4/2a/c23, 4/2b/s16, 4/3a/c9,
4/3b/c4, 4/3b/c5/2, 4/3b/s3, 4/3b/s4, 4/4b/c10, 4/4b/c6/3, 4/4b/c6/7, 4/4b/s11, 4/4b/s6, 4/4b/s7,
4/5a/c5, 4/5a/s16, 4/5a/s3, 4/5a/s4, 4/5a/s5, 4/5a/s5/2, 4/5b/c12, 4/5b/c12/2, 4/5b/c5, 4/5b/s12,
4/5b/s15, 4/6a/c9, 4/6a/c8, 4/6a/s1, 4/6a/s9, 4/6a/s10, 4/6a/s2, 4/6a/s8, 4/7a/c2, 4/7a/c8,
4/7a/s2, 4/7a/s3, 4/7a/s5, 4/7a/s8, 4/7b/c5, 4/7b/c7/3, 4/7b/c9, 4/7b/s3, 4/8b/c7/2, 4/8b/s16,
4/9a/c5, 4/9a/c5/5, 4/9a/s8, 4/9b/c4, 4/9b/c6/2, 4/9b/c7, 4/9b/s4
k. idi 21/4/c3, 4/2b/s9, 4/8b/c9/2, 4/9a/s10
k. idik 15/2a/c12, 15/2b/s14/2, 15/4b/c2, 4/5a/c16, 4/5b/c14, 4/5b/c15, 4/7a/c2
k. idiler 15/2b/s19, 21/4/s1/2
k. idiñiz 15/2a/s12, 21/14/s8, 4/5b/s14
k.+ de 15/4a/c1
k.+ den 11/2a/c3
k.+ yle 4/2b/s12
k.+ ler 4/8b/s8
k.+ niñ 15/2b/s1, 21/5/s12, 4/1a/c17/2, 4/4b/s10, 4/5a/s12, 4/6a/c1, 4/7b/c5
k.+ yi 4/10b/s1, 4/1b/s6, 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/6, 4/4b/s9, 4/6a/s10, 4/8b/c12/2, 4/9a/c5/2,

4/9b/c8
k.+ yiz 15/3a/c12

kiẕb *(Ar.)* Yalan.
k. 5/4
k.+ im 7/4, 8/1b/1, 9/1b/4

ḳo- 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, koymak.
ḳ.- rlar 19/10b/c2/2
2. Öne sürmek, feda etmek, vermek.
ḳ.- rmı 4/3b/s2

ḳoca Bir kadının evli olduğu erkek, eş, zevç.
ḳ. 12/2a/c1, 15/4a/c17, 20/2b/c3
ḳ.+ m 12/1a/c11/2, 12/1a/c11/3, 12/1a/c14
ḳ.+ mıñ 12/1a/c11
ḳ.+ n 12/1a/s12
ḳ.+ nı 12/1a/s14
ḳ.+ sı 2/1/c1/3, 2/1/c2, 2/1/c3/2, 2/1/c3/7, 8/1a/c20/2
ḳ.+ sını 2/1/c2
ḳ.+ sınıñ 2/1/c3, 2/1/s2

ḳoḳu Cisimlerden yayılan zerrelerin burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiği duyu.
ḳ.+ dan 4/7a/c9

ḳol İnsanın omzundan parmak uçlarına kadar olan organ.
ḳ. 10/1a/s7, 16/1b/c17/16, 16/1b/c4/10, 21/3/c1/2
ḳ.-ḫānesinde 9/1b/c8
ḳ.+ ı 10/1a/c18, 16/1b/c17/15, 8/1a/c24
ḳ.+ ımıñ 18/2a/c1
ḳ.+ ın 18/1b/s2/2, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8
ḳ.+ ıyla 16/1a/s9/7
ḳ.+ ları 21/7/c3/7
ḳ.+ ların 20/2b/c4
ḳ.+ larını 21/7/c3/10, 21/7/s2/4
ḳ.+ larınıñ 21/7/s2/6
ḳ.+ um 18/1a/c4/12, 18/1a/c4/6, 18/1a/c6/3, 18/1b/c1/4, 18/1b/c2/2, 18/1b/c4/7
ḳ.+ umı 7/c6
ḳ.+ una 10/1a/s7

ḳolcı Bir şeyi, bir yeri korumak için bekleyen veya kol gezen kimse, bekçi.
ḳ. 4/1b/c5
ḳ. idim 4/3a/c9
ḳ.+ sı 4/1b/c5/6, 4/9a/c9

ḳoltuḳ Sırtı ve kolları dayayacak yerleri olan büyük sandalye, tek kişilik kanepe.
ḳ.+ umda 12/2a/c6
ḳ.+ umuñ 12/2a/c4/4, 12/2a/c6/4

ḳoma *(Fr.<Yun.)* Bir kimsenin işitme, görme, anlama ve hareket etme gibi iradî faaliyetlerini hemen hemen tamamen kaybettiği, genellikle hastalık veya şiddetli darbe yahut sarsıntı sonunda meydana gelen derin baygınlık durumu.
ḳ. 15/1b/c5

ḳomisyon *(Fr.)* Belirli bâzı işleri görmek, inceleyip sonuçlandırmaküzere bir araya gelmiş üyelerden meydana gelen topluluk, encümen.
ḳ. 16/1a/c13, 17/1a/s3/3

ḳomşu Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad.
ḳ. 16/1a/4
ḳ.+ lar 12/1a/c11/9, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/14, 16/1b/c17/23

ḳon- Misafir olmak.
ḳ.- up 10/1a/c32

ḳonaḳ Büyük, gösterişli ev.

ḳ.+ ıma 4/3a/c13
ḳ.+ ına 12/2b/c3/2, 15/2b/s19, 18/1b/s3/2, 19/11b/c1/15
ḳ.+ ında 12/2b/s4, 20/1b/c3
ḳ.+ ında 15/4b/c11

ḳoñşı Bkz.: Komşu.
ḳ.+ mız 3/1a/c6

ḳonsolos *(Yun.)* Yabanci bir ülkede, kendi hükümetine siyasi ve ticari bilgiler vermekle ve orada bulunan yurttaşlarının hak ve çıkarlarını korumakla görevli dış işleri görevlisi.
ḳ. 1/1/1, 1/1/s2, 2/1/2
ḳ.-ı mūmā-ileyh 1/1/c3/2, 1/1/s3/2
ḳ.-ı mūmā-ileyhi 1/1/c2
ḳ.+ una 2/1/c2/2

ḳonsolos-ḫāne*(Yun.+Far.)*
Konsolosluk işlerinin görüldüğü yer.
ḳ.-ḫāneden 1/1/s3
ḳ.-ḫāneniñ 1/2/s5
ḳ.-ḫānesinde 2/1/s1
ḳ.-ḫāneye 1/1/c2, 1/1/c3, 1/1/s2/2

ḳonuş- Bir dilin kelimelerini telaffuz etmek.
ḳ.- dan 4/8b/c13
ḳ.- dıġı 21/6/s1/11
ḳ.- dıġımı 21/5/c12/2
ḳ.- dıġıñız 21/5/s13/3
ḳ.- madıḳ 15/1b/c19
ḳ.- maġa 17/1b/c3/31
ḳ.- maḳda 21/5/s13/3
ḳ.- mamış idim 19/13b/c5/3
ḳ.- ur iken 21/13/s2
ḳ.- ur mı idiñiz 15/1b/s19
ḳ.- uyordu 4/8b/c11

ḳop- Birdenbire patlak vermek, ortaya çıkmak, birden başlamak.
ḳ.- dı 21/5/c14

ḳopar- Kesmek.
ḳ.- acaġım 21/7/c3/9

ḳorḳ- Korkuya kapılmak, korku duymak, ürkmek.
ḳ.- ar 19/12a/c1/38
ḳ.- arız 19/6a/c2/3
ḳ.- dıġımızdan 4/6a/c14
ḳ.- madıḳ 4/5a/c9
ḳ.- madıñız mı 4/5a/s9
ḳ.- mayıñ 19/12a/c1/28

ḳorḳu Bir tehlike veya tehlike ihtimâli karşısında duyulan ürkütücü duygu.
ḳ.+ sıyla 4/4b/c4

ḳorḳut- Korkmasına yol açmak.
ḳ.- dıġı 4/3b/c2/2

ḳoş- Bir yere hızla, acele ile gitmek.
ḳ.- dı 21/5/c14
ḳ.- dum 21/5/c14/2

köşk *(Far.)* Bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır.
k.+ de 19/11a/c4/7

ḳov- Bir yerden sürüp çıkarmak.
ḳ.- muş- idim 10/1a/c31

ḳoy- 1.Bir yere bırakmak, bir yereyerleştirmek.
ḳ.- araḳ 19/7b/c2/11
ḳ.- dı idi 19/5a/c6/4
ḳ.- dıġı 19/7b/c2/9
ḳ.- dıḳ 19/13a/c8/14
ḳ.- dılar 19/11a/c3, 19/13a/c1
ḳ.- duġum 12/1a/c13/2
ḳ.- duġundan 12/1a/c11/2
ḳ.- dum 12/2a/c3/2
ḳ.- dun 12/1b/c11/3
ḳ.- duñ 8/1a/s31/2
ḳ.- madı mı 19/5a/s6/2
ḳ.- muş 21/3/c5/10
ḳ.- muş 12/1b/c11/2
ḳ.- up 19/10b/s3/6
2.Yazmak.
ḳ. 4/9a/c5/4

ḳ. 4/9a/c5/5
3.Bir işe yerleştirmek, tayin etmek.
ḳ.- madı 19/11a/c3
ḳ.- mamış mıydı 19/11a/s3

ḳoyıviril- Koyulmak.
ḳ.- meyecegini 17/3a/c5/27

ḳoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.
ḳ. 15/2a/c9/2, 15/2b/s4, 15/2b/s6, 15/3a/c4, 15/3b/s1, 15/3b/s5, 4/1b/c8/2, 4/8b/s3
ḳ.+ lar 15/1a/s14, 15/1b/c13/3, 15/1b/s17, 15/4a/c5, 15/4b/c12, 15/4b/c19, 15/4b/c7
ḳ.+ lara 4/9a/c1
ḳ.+ larda idim 4/8b/c7
ḳ.+ ları 15/1a/c15, 15/1b/c18, 15/2b/c11, 15/3b/c1, 15/3b/c1/2, 15/3b/s3, 15/3b/s6, 4/8b/s5
ḳ.+ ları 15/1a/c17, 15/1a/s18, 15/3a/s14, 15/5a/s4, 15/5b/s2, 4/8b/c4
ḳ.+ ların 15/3a/s9
ḳ.+ larıñ 15/1a/s18, 15/4a/s10
ḳ.+ larıñ 15/1a/c13, 15/1a/c15, 15/1a/c17, 15/1b/s1, 15/2b/c12, 15/2b/s11, 15/2b/s7, 15/3a/c3, 15/4a/c15,
15/4b/s14, 15/4b/s6, 15/5a/c6
ḳ.+ larına 15/3b/c1
ḳ.+ larını 15/1a/c17, 15/2b/c16/2
ḳ.+ larınıñ 15/3b/s1
ḳ.+ larıñız 15/2b/s14
ḳ.+ larıyla 15/3a/s17
ḳ.+ um 4/8b/c3
ḳ.+ uyla 4/8b/c4

ḳoyuvir- Bir yere bırakmak.
ḳ.- diñiz 15/3b/c1/2

köpek Köpekgiller familyasından, birçok çeşidi bulunan, bekçi olarak ve avcılıktakullanılan, sadık, evcil memeli hayvan.
k. 4/6a/c3

köşe *(Far.)* İki sokağın kesiştiği yer.
k. 19/10b/c2

kötü Fena.
k.+ müz 19/12a/c1/37

köy *(Far.)* Belediye teşkîlâtı olmayan, genel karar organları halk tarafından seçilen, halkı daha çok zirâatla uğraşan, kır düzenindeki konutlardan, ahır, ağıl, tarla, çayır vb.nden meydana gelen, câmi, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi malları ortak olan yerleşme birimi.
k. 4/1a/c8, 4/1b/c5/2, 4/1b/c8, 4/2a/c18
k.+ de 4/10a/c4, 4/1a/c15, 4/1a/s16, 4/5b/s2, 4/8b/s17
k.+ de iken 4/2a/s20
k.+ de mi 4/1a/s15
k.+ den 4/4a/s5, 4/6a/c22
k.+ densin 6/s3
k.+ e 11/2a/c2/6, 11/2b/c3, 11/2b/s3, 11/2b/s3/2, 11/2b/s3/3, 12/2b/c3, 4/2a/s19, 4/6a/c22, 4/6b/c15,
4/8a/c3, 4/8a/s6, 4/8b/c12, 4/8b/c14
k.+ i 13/s6
k.+ ine 4/4a/s1
k.+ lü 4/1a/c17/2
k.+ ümde 4/1a/c20, 4/3a/c18
k.+ ümden 4/3b/c8, 4/4a/c7
k.+ üme 4/1a/c12, 4/3a/c10, 4/3a/c11, 4/3a/c13, 4/3a/c18/2
k.+ ümüze 4/6a/c11
k.+ üñ 4/10a/c9, 12/2a/c11/5, 12/2a/c3, 15/4a/c10
k.+ ünde 4/5a/c15
k.+ üñde 4/1a/s3, 4/1a/s14
k.+ ünde mi idiñ 4/1a/s13
k.+ üne 4/3a/s15, 4/3b/s9, 4/8a/s3, 4/3a/s11
k.+ üñüzde 4/6a/s12
k.+ üñüze 4/4b/c6/2, 4/6b/s13
k.+ üñüzüñ 4/2b/s16

köylü *(Far.+Tr.)* Köyde yaşayan, köy halkında olan kimse.
k. 12/1b/c10, 4/7b/s5
k.+ den 4/1a/c17/2, 4/1b/c1, 4/2a/s23, 4/6a/c14, 4/6b/c17, 4/9b/c7
k.+ lerinden 4/9b/c7
k.+ mden 4/1a/c17
k.+ müze 4/6b/c14
k.+ ñ 4/1a/s18
k.+ nüñ 4/1a/c20, 4/1a/c20/2, 4/1b/s1
k.+ ñüzi 4/7a/s1
k.+ sünden 4/1b/c5/5
k.+ yi 4/1b/s4

ḳucaḳla- Kollarının arasına almak, sarılmak.
ḳ.- dı 12/2a/s6
ḳ.- dı 12/2a/c4/2
ḳ.- dığı 12/2a/c6/2
ḳ.- yup 12/2a/s6/2, 15/2a/c1/2

ḳudret *(Ar.)* Kuvvet, güç, takat, iktidar.
ḳ.+ i 19/1a/c2/8

ḳuluñuz Nazik ve müevazi konuşmada "ben" zamiri yerine kullanılır, bendeniz, köleniz.
ḳ. 21/12/c4
ḳ. 21/12/c4

ḳulaḳ 1.Başın iki yanında bulunan işitme organı.
ḳ.+ ımla 19/12a/c1/29
2.Bu organın sesleri toplayan, dıştan görülen kısmı.
ḳ.+ ından 21/8/s2, 21/9/c1

ḳullan- Bir şeyden hangi işe yarıyorsa o maksatla yararlanmak.
ḳ.- dıñ mı 2/1/s3
ḳ.- dıñız mı 19/13a/s1/2
ḳ.- madım 2/1/c3/9

ḳullanıl- Bir hizmette çalıştırılmak.
ḳ.- maḳ 21/4/c3

ḳum Silisli kütlelerin, bazı kaya ve maden parçalarının tabiî tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tanecikler ve bunlardan oluşan kütle.
ḳ. 19/12a/s1

ḳumanda *(Fr.)* Bir işi belli bir düzenle yönetme, idâre etme.
ḳ. 19/3b/s2/5, 21/12/c3/3, 21/12/c4/3, 21/12/c4/4
ḳ.+ mız idi 21/12/c4
ḳ.+ ñız 21/1/s4, 21/14/s2
ḳ.+ ñızdan 21/7/s2/9
ḳ.+ sı 21/1/c4/2, 21/12/c4/2, 21/12/s1/3
ḳ.+ sına 19/7a/s5/3
ḳumanda it- Emir vermek, yönetmek.
ḳ. ider 21/12/c3/3
ḳ. mı iderdiñ 19/3b/s2/5
ḳ. ider idi 21/12/c4/4

ḳumandan *(Fr.)* Bir askerî birliğin yönetimini elinde bulunduran kimse, komutan.
ḳ. 21/14/s2
ḳ.+ ımızıñ 21/12/c5
ḳ.+ ından 21/14/c3
ḳ.+ ıñız 21/12/s6
ḳ.+ ıñız mı 21/12/c4
ḳ.+ larıñ 21/14/s3

ḳumandanlıḳ *(Fr.+Tr.)* Kumandan olma kimsenin görevi, komutanlık.
ḳ.+ ı 21/12/s4/2

ḳumandar *(Fr.+Far.?)* Bir askerî birliğin yönetimini elinde bulunduran kimse, komutan.
ḳ. 21/12/c4/4
ḳ.+ ı 21/14/c3

ḳumpanya *(İtal.)* Şirket, ortaklık.
Ḳ. 15/5a/c10

ḳundaḳ *(Yun.)* Ateşli silahlarda

namlunun altında bulunan ve silahı çeşitli yönlere çevirmeye yarayan ağaç veya tahta kısım.
ḳ.+ ı 20/2b/c4/2

ḳunduracı *(İtal.+Tr.)* Kundura yapan ve satan kimse, ayakkabıcı.
ḳ. 1/1/13, 1/1/4

ḳunduracılıḳ *(İtal.+Tr.)* Kundura yapma ve satma işi, ayakkabıcılık.
ḳ. ider 2/1/c2/2

ḳurā *(Ar.)* Karyeler, köyler.
ḳ. 4/9b/c8/3

ḳurb *(Ar.)* Yakınlık.
ḳ.+ ından 6/c14

ḳurşun Tabanca, tüfenk gibi hafif silâhlarda kullanılan mermi.
ḳ. 15/1b/c2, 15/1b/c5, 15/1b/s2, 15/1b/s4, 15/1b/s5, 15/2a/s1/2, 15/5b/c4/4, 15/5b/c4/5, 15/5b/c4/6,
16/1b/c17/18, 16/1b/c4/13, 4/9a/c7
ḳ. mıydı 13/2a/s5
ḳ.+ ıyla 12/1a/s14
ḳ.+ uñ 15/1b/s5

ḳurt Köpekgillerden, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.
ḳ. 15/4a/c1

ḳurtar- Kurtulmasını sağlamak, bir canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan, helâk olmaktan uzaklaştırmak.
ḳ. 4/10a/c10
ḳ.- amazsıñ 4/8b/s7
ḳ.- ın 8/1a/c18
ḳ.- ırım 4/3a/c18/5, 4/3b/c2, 4/6a/s17/2
ḳ.- maḳ 19/7b/c1/2, 19/7b/c2/4
ḳ.- mış 4/6b/s9
ḳ.- up 4/9a/c2

ḳurtıl- Kurtulmak.
ḳ.- up 18/1a/c6/4
ḳ.- ur idiñ 4/6b/s15

ḳurtul- Sıyrılmak, uzaklaşmak, selâmete çıkmak, halâs olmak.
ḳ.- dıġıñ 4/1b/s4
ḳ.- maḳ 18/1a/c6

ḳurtuluş Kurtulmak işi, kurtulma, halâs, necat.
ḳ.+ uñ 4/3b/c5/2

ḳuṣūr *(Ar.)* 1.Eksiklik, noksan.
ḳ. 19/14a/8, 19/8a/c2/3,4/4b/c6/14, 4/4b/c6/7, 4/5a/s5
ḳ.+ ını 19/3a/c2/5, 4/2a/c16
2.Bir şeyden geriye kalan miktar.
ḳ. 19/1a/c1, 19/8b/c3/11,
ḳ.+ 19/4b/s5/7, 19/9b/c2/4

ḳuşluḳ Günün sabahla öğle arasındaki saatleri.
ḳ. 15/3b/c18, 15/4b/c11, 4/5b/c1
ḳ. ṭaʿāmı 10/1a/c20/3
ḳ.+ un 4/4a/c6

ḳuṭı *(yun.)* Çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapalı, taşınabilir kap, kutu.
ḳ. 1/2/c3/3

küçük 1.Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan.
k. 16/1a/c1/2, 16/1b/c17/17, 16/1b/c4/12, 19/8b/c3/20, 20/2b/c4/2, 21/2/c2/2
2. Yaşı daha az olan.
k. 12/1a/c11, 12/1b/c11, 20/1a/c12
3. Yaşça ufak kimse, çocuk.
k. idi 20/1b/c17/2

küflen- Küflü duruma gelmek, küf tutmak, küf bağlamak.
k.- miş 15/3a/c2

küflü Küflenmiş, paslanmış olan.
k. idi 15/3a/c2

kül *(Ar.)* Bir şeyin tamamı, bütünü, tamam. Karşıtı: cüz.
k.-i müşārün-ileyhānıñ 21/8/c2

külliyetlü *(Ar.+Tr.)* Çok, pek çok, bir hayli.
k. 11/1a/c1/6

külliyen *(Ar.)* Bütünüyle, tamâmen.
k. 11/2b/3, 16/2a/s4/2, 19/14a/16, 21/8/c2/11, 21/8/s1/4

küme *(Ar.)* Tomar.
k.+ ler 16/2a/s1

k.+ lerden 16/2a/c1
k.+ leri 16/2a/s1/2

küpe Genellikle kadınların kulak memelerine taktıkları süs.
k. 1/2/c3/3, 1/2/s3, 21/9/c1
k.+ lerini 21/8/s2
k.+ siyle 1/2/c3

küşād *(Far.)* Açılış, açma.
küşād it- Açmak.
k. idilerek 21/8/c2/8

L

lacerda *(Yun.)* Palamut ve özellikle altıparmak, torik vb. balıkların kalın dilimler halinde kesilerek yapılmış salamurası, lakerda.
l. balıḳı 11/2a/c2/8

lafẓ *(Ar.)* Gerek anlamlı olsun (kelime), gerek anlamı başka kelimelerle ortaya çıksın (edat) ağız çıkan veya yazılan söz, lafız.
l.+ ını 21/8/c2/5

lāḥiḳ *(Ar.)* Şimdiki.
l. 4/3a/c10

laḳırdı Lâf, söz.
l. 17/3a/c1/2, 17/3a/c5/21, 19/9b/s1/4, 21/4/c10/2, 4/3b/s2, 4/5b/c7
l. söylemedi 4/9a/c6
l.+ dan 4/9a/c6
l.+ lar 4/10a/s14, 4/3b/c1, 4/3b/c13, 4/9a/c5/3
l.+ larda 4/5b/s11/2
l.+ ları 4/3a/c18/4, 4/3b/c6, 4/3b/s1, 4/3b/s6
l.+ larıñ 4/1a/s20, 4/4b/c4, 4/6b/s9
l.+ larından 17/1b/c3/32
l.+ ñ 4/6b/s15
l.+ ñız 4/5b/s16
l.+ sını 4/9b/c10
l.+ yı 4/10a/5, 4/7b/s9
laḳırdı it- konuşmak.
l. iderdi 21/4/c10/2
l. iderlerdi idi 4/8b/s10
l. itmedi mi 4/9a/s6
l. itmediler 4/8b/c10
l. itmege 17/3a/c1/2
l. itmekde 17/1b/c3/37
l. itmez miydi 4/8b/s11

lākin *(Ar.)* Ama, ancak, fakat.
l. 10/1a/s32/2, 15/4b/c18, 19/12b/c2, 19/1a/c2/10, 2/1/c3/6

lāle *(Far.)* Bir zincirle ağır suçluların boynuna takılan, iki ucu lâle biçiminde kıvrık demir halka, pranga, gul.
l. 4/3a/s4/2
l.+ sini 4/5b/s7

laṭīfe *(Ar.)* Güldürmek, eğlendirmek amacıyla söylenen güzel ve nükteli söz veya hikâye.
l. 17/3a/c2/5

lāyıḳ *(Ar.)* Uygun, yaraşır, münâsip.
l. itdigi 4/4b/s7/2
lāyıġ-ı- vechle Uygun bir şekilde.
l.-ı vechle 4/7a/s4

lāyıḳa *(Ar.)* Uygun, yaraşır, münâsip**,** lâyık sözünün müennes şekli.
muʿāmele-i ġayr-ı l.+ ya 21/8/c2

lāzım *(Ar.)* Gerekli, lüzumlu.
l. 19/13a/c8/11, 19/13a/c8/8, 21/2/s8, 9/1b/c21
l. ise 18/1a/c6/2
lāzım gel- Gerekmek, îcap etmek.
l. geldiginden 2/1/c5
l. geleceginden 21/3/s6/4
l. gelecegini 17/4a/4
l. gelecek 19/8a/s1bu
l. gelen 19/11a/s4, 19/11b/s1/2, 19/12a/c1/34, 19/12b/c8, 19/12b/s1, 19/13b/s4, 19/1b/c3/2, 19/1b/s3/2,

19/4a/s5/2,
19/6a/c1/3, 19/6a/c3/12, 19/6a/s1, 19/7a/c3/5, 19/7a/s1/3
l. gelmez miydi 19/9a/c2/9/d
l. gelmişdir 1/1/c3/2, 4/3a/2, 4/4a/1, 4/4a/2, 4/4a/3, 4/4a/4
l. gelür 19/9a/c2/11/d, 21/5/c2, 21/9/c3/3, 4/10b/s8
l. gelür idi 12/2a/s6/4, 12/2a/s6/6, 21/2/s4/2
l. gelür ise 19/5b/c2/6
l. gelür miydi 19/7a/s5/5
l. gelürdi 19/4b/s1/7
lāzım ol- Gerekmek, gerekli olmak, ihtiyaç duyulmak.
l. olacaḳ 19/11a/c2/5, 19/3a/c3/6, 19/3b/c3/7
l. olan 19/6a/c1/2

lede *(Ar.)* "Yanında, nezdinde, vukûnda, sırasında, …dığı zaman" anlamlarına gelen zarf.
lede'l-muvācehe (Ar.) Yüzleştiğinde, yüz yüze geldiğinde.
l.'l-muvācehe 17/4a/3
lede's-su'āl (Ar.) Sorulduğunda.
l.'s-su'āl 4/7b/c7/4

levāzımāt *(Ar.)* Lâzım olan şeyler, gerekli şeyler, lüzümlü olan nesneler.
l. 11/1b/c2/2

ʿaleyh *(Ar.)* Üzere, üzerine, onun üzerine.
ʿ.+ inde 15/2a/c1

levn *(Ar.)* Renk.
l.+i 20/2b/c13

leyl *(Ar.)* Gece.
nıṣfü'l-l.+ de 11/2b/s1
nıṣfü'l-l.+ e 11/2a/c2/12

leylen *(Ar.)* Geceleyin, gece vakti.
l. 13/c10, 14/1a/s4

li- *(Ar.)* "İçin, sebebinden, ötürü, …den dolayı, tarafından" anlamlarına gelen harf-i cer.
li-ecl (Ar.) -den dolayı, için, maksadıyla.
l.-ecli'l-murāfaʿa 18/1b/s3

lisān *(Ar.)* Dil.
idāre-i l. 21/12/s4/5
l.-ı ʿArab 17/1b/c3/36, 17/3a/c5/21
l.+ ınca 16/1b/c17/5, 16/1b/c4/4

lisānen *(Ar.)* Söylemek sûretiyle, dille söyleyerek, ağızdan, şifâhen.
l. 4/9a/c5

livā *(Ar.)* 1.Osmanlı mülkî teşkilatında bir mutasarrıf tarafından yönetilen, vilayetle kazaarasındaki idârî bölüm, sancak.
aʿżā-yı meclis-i idāre-i l. 19/14a/17
2.Osmanlı ordusunda iki alaydan meydana gelen askeri birlik, tuğay.
l.+ mız 21/1/c4
3.Bu askerî birliğinin kumandanı, mirlivâ, tuğgeneral.
l.+ sıñın 21/1/c1/2

Livā' *(Ar.)* Bkz.: Livā.
Meclis-i Cināyet-i L.-i Varna 15/5b/2
reʾīs-i Meclis-i Cināyet-i L.-i Ṭolcı 16/2a/8

loḳanda *(İtal.)* Ticârı maksatla açılmış, para ile yemek yenilen yer, büyük dükkânı.
l.+ da 1/2/s2, 1/2/s4, 2/1/3
l.+ sında 1/1/c4, 1/2/s1

lüzūm *(Ar.)* Gerekme, lâzım olma, gereklilik, gerek.
l. 19/2a/c3
l.+ ı 19/2a/c5
lüzūm göril- İhtiyaç duyulmak, gerekli

sayılmak, lazım olduğuna inanılmak.
l. görildiginden 19/13a/c2
l. görilen 19/13a/s3, 19/13a/s5, 19/14a/2, 19/8a/c1/3, 19/8a/c2/6, 19/8a/s1/3, 19/8b/s2/5, 19/9a/s1
l. görinecek 21/1/c6/3

M

M *(Ar.)* Muharrem ayının kısaltmasıdır. Hicrî senenin veya kamerî yılın birinci ay, aşûre ayı.

m. 1/2/4

mā-ʿadā *(Ar.)* -den başka, -den gayri.
m. 19/7b/c2, 21/3/c5/8, 8/1a/c9
m.+ sı 14/1a/c10/4, 14/1a/c4/4

maʿan *(Ar.)* Beraber, birlikte.
m. 21/7/c3/10

maʿāş *(Ar.)* Bir kimseye aydan aya ödenen para, ücret, aylık.
m. 4/6a/c4, 4/6a/s4, 4/6a/s5
m.+ ı 17/2b/c3/2
m.+ ıñ 18/1a/s1/2
m.+ la 18/1a/c1/2, 19/1a/c2, 19/1a/s2/3
m.+ ları 21/5/c8
miḳdār-ı m.+ larına 21/5/s8
m.+ larından 4/7b/c7/5

mā-beyn *(Ar.)* 1.İki şeyin arası, aradaki şey, ara.
m.+ inde 19/5a/s4
m.+ lerinde mi 19/4b/s1/2
2. Pâdişah sarayı.
m. 21/5/c8
m.+ den 21/13/c3, 21/7/c2
m.+ e 21/8/c2/9
m.+ ine 21/3/c5/9
Mâbeyn i Hümāyūn Sarayda pâdişahın hükümet işlerini gördüğü, vekilleri, elçileri kabul ettiği dâire.
M.-i Hümāyūn 21/4/c3
M.-i Hümāyūn- Müşīri- Nūrī-Paşa 21/3/c3
M.-i Hümāyūn-Müşīriyyetinden 21/4/s3
M.-i hümāyūna 21/1/c6/4
M.-i Hümāyūnda 21/3/c6

Mābeynci *(Ar.+Tr.)* Pâdişahirâdesini gereken yerlere iletmek, resmî veya özel işleri olanlarla konuşup isteklerini Pâdişahaarzetmek ve dışarı ile ilişkilerini sağlamakla görevli saray memuru.
m.+ lerden 21/6/c1/3, 21/6/c1/6

mā-dām *(Ar.)* Çünkü, değil mi ki, -diği için, mâdam.
m. ki 1/1/s3, 11/1a/s2, 21/2/s6, 21/5/s11, 4/10b/c5

mādde *(Ar.)* Mesele, iş, konu, husûs.
m. 10/1a/s19, 3/1a/s14, 3/1a/s4, 3/1b/s1, 4/10b/s8, 4/2a/s23, 4/7b/s6, 4/8a/c20, 9/1b/s10
taḥḳīḳ-i m. 4/1b/c5
m.-i ḳatliñ 11/1b/s2
m.+ de 4/5b/s7, 4/7b/c6
m.+ den 4/10a/c12
m.+ ler 19/6a/c2
m.+ niñ 4/5b/s7, 4/6b/s9, 5/c22, 9/1b/s16
m.+ si 11/3a/1, 21/4/c11, 4/11a/c1, 4/4b/s4, 4/7b/s14, 4/8b/s20, 4/9b/c6
m.+ sinde 10/1b/4, 21/3/s5
m.+ sinden 14/1b/c1, 21/1/s3, 4/1b/s5, 4/3a/s4
m.+ sini 4/11a/s1, 4/5b/s11, 4/6a/c14, 5/s21
m.+ yi 19/6a/c2/4, 2/1/c1/2, 4/5a/c11, 4/5a/c15/2, 4/5b/s11, 4/5b/s12, 4/6a/c16, 4/6a/s6, 4/7a/c11,
4/7a/s4, 4/8a/s17, 4/9a/s16, 4/9b/c6/2, 4/9b/s6, 8/1b/c2/4, 9/1b/s11, 9/1b/s19

māddeten *(Ar.)* Gözle görülür, elle tutulur, sözle değil işle, kesin olarak.

m. 21/8/s1/9

mādem *(Ar.)*Başına getirildiği cümleyi "değil mi ki- diği için,- diğine göre" gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar.

m. 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/4, 19/12a/c1/36, 19/12a/c1/38, 19/1a/c2/5, 19/3a/s2, 19/4a/s2, 19/4b/c5, 19/5b/s3,

19/6b/s3/3, 19/7a/s2, 19/8a/c1, 19/8a/s3/2

m. ki 15/1a/s17, 15/2a/s1/2, 15/2b/s14, 19/9a/c2//d

mā-fevḳ *(Ar.)* Âmir durumunda olan kimse, üst.

m.+ ımızda 17/2b/c1/3

maʿfüvv *(Ar.)* Affolunmuş, suçu bağışlanmış, mâfüv.

m.+ dür 4/1b/s1, 4/2a/s8

maġaza *(Fr.)* 1.İçine her çeşit ticâret eşyâsı konulan depo, mahzen.

m. 19/10b/s3/6
m.+ lardan 19/12b/c1/3
m.+ mdan 16/1a/c1
m.+ nıñ 19/10b/s3/5
m.+ sından 19/12b/c8
m.+ ya 19/10b/c2

māh *(Far.)* Bir takvim yılının on ikide biri, ay, şehr.

m.10/1a/c7, 11/1b/s2, 17/3b/c2, 18/2a/c4/12, 4/1a/c5, 4/1a/c7, 4/1a/c8, 4/2b/c1, 4/3a/c8

m.-ı Cümāde'l-ūlānıñ 15/2a/s10, 15/3a/c11

m.-ı muḳddem 17/1a/c1
m.-ı şubaṭıñ 11/1a/c1/3

m.+dan 17/2b/c5/5, 17/2b/s2, 4/1a/c3, 4/1a/s6

maḥall *(Ar.)* Yer, mekân, mevki, cay.

m.15/3b/s2,15/5b/s4/2,4/10b/c3, 4/5a/c12, 8/1a/s17, 19/7a/s5/2

m.-i āḫara 19/10b/s2
m.-i iskānı 17/3b/c6/2
m.-i ḳatle 4/9b/c8/2

m.-i meẕkūra 11/1a/c1/5, 4/7b/c7

m.+ de 10/1a/s8, 15/1b/s11, 15/2a/c1/3, 15/2a/s1/2, 15/2a/s1/4, 15/5a/c8/7, 15/5b/s4, 21/13/c4/2, 4/3b/c4,

4/4a/c9, 4/9a/c5
m.+ de iken 4/4a/c7/2
m.+ de mi 15/1b/s1
m.+ dir 19/3b/c3

m.+ e 1/1/s1, 12/2a/s6/6, 15/2a/3, 15/5a/3, 15/5b/s4, 4/1a/c16/3, 4/1b/c5/2, 4/4b/c6/6, 4/4b/c6/7

m.+ iñ 15/3b/s2
m.+ inde 3/1a/c9

m.+ inden 12/2a/c4, 18/1b/c4, 18/1b/s4/2, 18/2a/s1

m.+ ine 17/1a/s3/4
m.+ ini 4/3b/c4/2
m.+ lerde 17/1b/c3/23
m.+ lerden 1/1/s4
m.+ lere 19/11a/s4/2
baʿż-ı m.+ lerini 1/1/18
m.+ leriniñ 18/1a/c3

maḥallāt *(Ar.)* Mahalleler.

m.+ da 10/1a/c32

maḥalle *(Ar.)* Bir şehir veyâ kasabanın bölündüğü kısımlardan her biri.

m. 15/1a/s14, 15/3a/3, 15/4a/2, 15/4b/2, 16/2a/6, 19/14a/16
m.+ de 16/1a/c4, 16/1a/s4
m.+ de mi 15/1b/s1

m.+ sinde 5/c9,7/c3, 8/1a/s8, 8/1a/c34,10/1a/c10, 16/1a/c11, 16/1a/c4, 20/2a/c2/2

Samaḳov m.+ sinde idim 10/1a/c9
m.+ sinden 6/c3,5/c3,9/1b/c3

maḥallī *(Ar.)* Bir yere ait veya bir yere mahsus olan, yerli, yerel, yöresel.

m. 18/1b/c4/4ve

māhāẕā *(Ar.) Maahâzâ,* bununla birlikte, bununla beraber, böyle iken, böyle ise de.
m. 21/8/s1/8

maḥbes *(Ar.)* Suçluların hapsedilip cezâlarını çektikleri yer, cezâ evi, hapishâne.
m.+ da 4/3b/c4, 4/3b/c5
m.+ den 2/1/1

maḥbūs *(Ar.)* 1.Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş.
m. 4/3a/s4/2, 8/1a/c12/2
2. İşlediği bir suçtan dolayı mahkemede hüküm giyip cezasını çekmek üzere hapse atılan kimse.
m.+ dur 2/1/c1/3

maḥfūẓ *(Ar.)* Saklanmış, gizlenmiş.
m.+ dur 19/9a/c2/7/d

maḥfūẓa *(Ar.)* Mahfuz kelimesinin müennes şekli, saklanmış, gizlenmiş, korunmuş, korunan, saklı.
maḥfūẓa ol- Korunan olmak.
m. olup 21/5/s1

maḥkeme *(Ar.)* Davalara bakmak, suçluları cezalandırmak ve adaleti yerine getirmekle görevli hakim veya hakimlerin başkanlığında kurulan heyet.
m. 18/1b/c3

maḫlaş *(Ar.)* Bir kimsenin ismine eklenen isim.
m.+ ı 12/1a/s5

maḥrūse *(Ar.)* Korunmuş belde, şehir vs.
Memālik-i M.+ niñ 18/1a/c3

maḥsūb *(Ar.)* Hesaplanmış, hesâba geçirilmiş, hesâba dâhil edilmiş.
m. ṭutdum 19/8b/c3/14

maḥsūben *(Ar.)* Hesâba katılarak, alacağa tutularak, hesâba geçirilerek.
m. 19/14a/8, 4/4b/c6/10

maḫṣūṣ *(Ar.) 1.* Özel, Has.
yāver-i m. 21/6/s1/9, 21/10/s4/3
2. İsteyerek, bilerek, kastî olarak, kasten.
m. 2/1/3

maḫṣūṣa *(Ar.)* Mahsus kelimesinin müennes şekli, Birisi için ayrılmış, birine tahsis edilmiş, özel.
ḫidmet-i m.+ larında 21/4/s3

maḥżā *(Ar.)* Yalnız, ancak, sadece, sırf.
m. 10/1a/c32/2

maḥżar *(Ar.)* Yüce bir makama takdim edilen çok imzalı dilekçe, mazbata.
m.+ ında 2/1/2, 2/2/1

mā'ī *(Ar.)* Su renginde, mavi.
m. 2/1/c3/5

maʿiyyet *(Ar.)* Berâberlik.
m. 21/3/c6/2
m.+ i 21/8/c2
m.+ imde 4/3a/c9
m.+ imle 18/1a/c4/2
m.+ inde 21/14/s2, 21/14/s4/3, 21/6/s1/4, 21/8/c3/12, 4/1a/c8, 4/1b/c5, 4/3a/s17, 4/4b/c6, 4/6a/c5, 4/7b/c7/4
m.+ inde idi 4/7b/c6
m.+ inde idim 21/14/c4/2
m.+ inde iken 4/5a/s10
m.+ ine 4/1b/c5/6
m.+ iyle 4/1a/c9

maḳām *(Ar.)* Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh.

maḳām.-ı Fetvā Penāhī Şeyhülislamlık makamı.
m.-ı Fetvā-Penāhī 17/3b/s5/2
m.-ı Fetvā-Penāhīden 17/1a/c3/2
m.-ı Neẕāret-Penāhīye 17/1a/c3/2
maḳam-ı ṣadāret Osmanlı Devleti'nde sadrâzamlık makâmı, sadrâzamın işi ve makâmı.
m.-ı Ṣadāret 17/2b/s4/2
m.-ı Ṣadāretden 17/1a/s3/5, 17/2a/s3/2

maḳrūn *(Ar.)* Yakınlaştırılmış, yakın
maḳrūn-ı ṣıḥḥat Sıhhat ve hakîkate yakın.
m.-ı ṣıḥḥat 21/10/c3

maḳṣad *(Ar.)* İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç, gâye.
m. 4/5a/c1

maḳṣūre *(Ar.)* Camilerde etrafı parmaklıklarla çevrilerek hükümdarlar için ayrılan yüksekçe yer.
m.+ niñ 17/1b/c3/28

maḳtūl *(Ar.)* Katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş.
m. 11/1a/c1/8, 11/1b/c2/3
vereṣe-i m. 11/3a/1
m.-i merḳūm 11/1a/c1/7, 11/1a/c1/9, 11/1a/c2/2, 112/1a/c1/11
m.-i merḳūmı 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/6, 11/1a/c3
m.-i merḳūmuñ11/1a/c1/3, 11/3a/1, 3/1a/5
m.-i merḳūmūñ 4/7b/c7/4
m.-i merḳūmūnūñ 4/7b/c11/5
m.+ leri 4/9a/c5/4
m.+ leriñ 4/9b/c2, 4/10b/s5
m.+ üñ 15/5a/c8/7

maḳtūlen *(Ar.)* Katledilerek, öldürülerek, öldürülmek sûretiyle.
m. 11/1a/2

maḳūle *(Ar.)* 1. Cins, tür, takım, çeşit, nevi.
m. 1/2/s6/2
2. Bir cinsin en aşağı tabakası.
m.+ leri idi 19/7b/c2/10
m.+ sinden 4/6a/s17/2

māl *(Ar.)* 1.Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet.
m. 19/3a/s1, 19/5b/c2/4
m. idi 4/4b/c7
m.+ ı 21/1/c6/4, 21/12/c1, 21/12/c3/3, 21/3/c5/8, 21/8/c2/5, 21/8/c2/9
ḫazīne-i m.+ ı 21/8/c2/3
m.+ ım 13/c12
m.+ ımdan 16/2a/c4
m.+ ımızı 4/10b/c8/2
m.+ ıñ 13/s12
m.+ ıñız 4/10b/s8
2. Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan inek, manda vb. hayvan.
m. 15/4b/c12,
m.+ ımıñ 12/1b/c6
m.+ ınıñ 12/1b/s6

maʿlūm *(Ar.)* Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan.
m. 21/10/s1/3
m.+ dur 17/3b/c7/2
maʿlūm ol- Bilinmek.
m. olmadığından 17/3b/c6/2

maʿlūmāt *(Ar.)* Bilgi.
m. 17/3a/c5/25, 17/3a/c5/30, 17/4a/s2/3, 19/2a/c3/15, 19/7a/s5/4, 21/1/c5/2, 21/4/s11/3, 21/7/c2/6, 21/7/c3, 5/c22/2,
5/s22/2, 9/1b/s12
ʿarż-ı m. 21/1/c5/2
m.-ı ʿāciz-ānem 10/1b/4
m.+ ı 19/6a/c2/9, 19/7b/c2/12
m.+ ı 19/14a/4, 19/4a/c3/3, 19/4a/s3/3, 19/7b/c2/7
baʿż-ı m.+ ı 4/1b/2

m.+ ım 17/1a/c3/10, 17/1a/c3/6, 19/7a/c3, 19/8b/c1, 21/4/c10/3, 21/7/c2/5, 21/7/c2/7, 6/c21, 8/1b/c12,
8/1b/c13, 9/1b/c10, 9/1b/c11
m.+ ımız 11/1a/c2/2
m.+ ıñ 16/1b/s2/3, 16/1b/s4/2, 16/1b/s6/3, 19/10a/s6/2, 21/5/s1/3, 4/1b/s5, 4/7b/s14, 4/7b/s3, 5/s20
m.+ ıñ 8/1b/s16
m.+ ıñız 8/1b/s12
m.+ yla 21/8/c3/17

manastır *(yun.)* Hıristiyanlık'ta farklı bir sınıf olarak kabul edilen ve belirli kurallara göre dış dünya ile ilgilerini kesmiş bir halde yaşayan râhip ve râhibelere mahsus binâ, keşişhâne, deyr.
m.+ 'a 4/2b/c4
m.+ a 4/4a/c5, 11/1b/c2/7, 11/1b/c3, 11/2a/c1, 11/2a/s1
m.+ da 4/5a/s16, 11/1b/c2/6, 11/1b/c2/7, 11/1b/s3, 4/5a/c15
m.+ 'dan 4/5a/s17
m.+ ınıñ 4/4a/2, 4/7a/c6/2

mānde *(Far.)* Sefere iştirak etmemiş, geri kalmış.
m. 21/12/c4/2

mandıra *(Yun.)* Koyun, keçi vb. süt veren hayvanların beslendiği, süt ve süt mâmulleri elde edilen yer.
m. 4/11a/s1, 4/6a/c13, 4/8b/s20
m.+ da 4/10b/s1, 4/7a/s5, 4/8a/s9/2, 4/8b/s7
m.+ larda 4/3b/s3
m.+ larına 4/5a/c8
m.+ ñda 4/3b/s11
m.+ ñızda 4/3b/s4
m.+ sına 4/1b/c5/2, 4/4b/c6/11, 4/8b/c12/2, 4/8b/c7
m.+ sında 4/5a/s12, 4/7b/s7, 4/8a/s12, 4/8a/s16, 4/8a/s21
m.+ ya 4/1b/c5/3, 4/7a/s6, 4/8b/c13, 4/8b/c19, 4/8b/s16

mānic *(Ar.)* Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel.
mānic ol- Engel olmak, engellemek, önlemek.
m. oldı 21/9/c6

macrifet *(Ar.)* Bilme, biliş.
m.-i cāciz-ānemizle 15/5a/3
m.-i cāciz-ānemle 15/4a/2
m.+ i 15/2a/2, 15/4b/2
m.+ imizle 15/3a/2
m.+ iñizle 19/13b/s2/2
m.+ iyle 15/1b/c9/2, 19/14a/9, 19/8a/c2, 19/8a/c2/3, 19/8a/c2/6, 21/7/s2/3, 3/1a/c6, 4/1a/c20/2, 4/9b/c8/3
m.+ ñizle mi 19/5a/s3
m.+ yle 19/8a/c2/4

mār *(Ar.)* Geçen, geçmiş.
mārrrü'z̲-z̲ikr Arzedilmiş, sunulmuş olan.
m.-z̲ikr 1/2/c1

mart *(Yun.)* Yılın şubat ve nisan ayları arasındaki 31 gün çeken üçüncü ayı, ilkbahar aylarının birincisi.
m. 15/5b/2

macrūżāt *(Ar.)* Küçükten büyüğe yahut üst bir makama sözlü veya yazılı olarak bildirilen istekler, sunulan bilgi vb. şeyler.
m.+ ım 21/8/c1

maşa *(Yun.)* Bir destek veya ayaklar üstüne oturtulan ve üzerinde yemek yemek, yazı yazmak gibi çeşitli işler yapılan, genişçe bir tabladan ibâret mobilya.
m.+ sını 19/8b/c3/16

maṣārif *(Ar.)* Sarf olunanlar, harcananlar.
m.+ i 19/5b/c3/4
m.+ inden 19/12b/s4/2,

19/1b/c3/6, 19/6a/c1/3, 19/6a/c1/5
m.+ ini 1/1/6

maṣārifāt *(Ar.)* Harcanan, sarfedilen paralar, giderler, masraflar.
m.-ı meẕkūreniñ 19/2a/c2/2
m.-ı sāʾireyi 19/1b/c3/12
m.-ı vāḳıʿayı 19/1a/s2, 19/4a/s5/3
sāʾire-i m.+ a 19/3a/c2/6
m.+ ı 19/14a/15, 19/4a/s2, 19/4b/s2/2, 19/5b/c3/7, 19/8b/s2/3
m.+ ına 19/8a/c3, 19/8a/s3
m.+ ınca 19/2b/1
m.+ indan 19/9a/c2//d
m.+ ından 19/11b/c1/19, 19/12a/c1/33, 19/6b/s1
m.+ ını 19/10a/c2/3, 19/10a/s2/2, 19/10a/s6

maṣlaḥat *(Ar.)* 1.İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.
m. 11/1a/s1
2. İş, emir, husus.
netīce-i m. 17/3b/s7/4

maṣnūʿ *(Ar.)* Sanatle yapılmış, sanat mahsulü.
m. olaraḳ 1/2/s5/2

maṣraf *(Ar.)* Sarfedilen, harcanan para, gider, harcama.
m. 19/1a/c2/10, 19/2a/c4/2, 19/2a/s3, 19/12a/c1/35
m.+ dır 19/8b/c3/20
m.+ ı 19/10a/s4, 19/5a/s3
m.+ ıñ 19/2a/s5/2
m.+ ına 19/8b/c3/17
m.+ larını 19/8b/c3/16

masṭūre *(Ar.)*Şâhitleri gizli olarak temize çıkarmak üzere hâkim tarafından âit oldukları makama yazılan yazı.
ifādāt-ı m.+ sini 19/14a/12

matriḳola *(İtal.)* (matricola), Ruhsat tezkeresi.
m. 2/1/c5
m.- ñı 2/1/s5

maʿūna *(Ar.)* Limanlarda kıyı ile gemiler arasında yük taşımakta kullanılan büyük kayık, güvertesiz tekne, mavna.
m.+ larda 16/1a/c7
m.+ larında 16/1a/c8
m.+ sıdır 16/1a/c13
m.+ ya 16/1a/s13
m.+ ya itdi 16/1b/c17/17

mayıs *(Yun.)*Yılın nisan ve haziran ayları arasındaki 31 gün çeken beşinci ayı, ilkbahar aylaının üçüncüsü.
m. 16/1a/2, 4/3a/c8

mażbaṭa *(Ar.)* İstek veya şikayette bulunmak üzere birden çok kimse tarafından imzalanarak resmî bir makama sunulan yazı, çok imzalı dilekçe, mahzar.
m. 18/1b/c4, 18/1b/c4/3, 18/1b/s4, 18/2a/s1, 4/1a/s20
m. ise 4/1a/c20/2
m.+ sı 2/2/1

mażmūm *(Ar.)* İlave edilmiş, eklenmiş, zammedilmiş.
m.-ı aḫlāḳlarımla 21/9/c4

meʾāl *(Ar.)* Anlam, kavram, mana, mefhum.
m.+ i 18/2a/s1

mebāliġ *(Ar.)* Paralar, akçeler, meblağlar.
m. 19/7a/c4/3

mebḥūṯe *(Ar.)* Mebĥûŝ kelimesinin müennes şekli, sözü edilmiş, bahsolunmuş.
muʿāmelāt-ı m. 21/9/s2/2
eşyā-yı m.+ yi 21/12/s1/3

meblaġ *(Ar.)* Para miktarı, akçe, para, tutar.
m. 1/2/c6

mebnī *(Ar.)* -Den dolayı, -den ötürü, binaen.
m. 8/1b/c3, 10/1a/c21/2, 15/1b/s15, 15/2b/s13,

mecāl *(Ar.)* İmkân, fırsat.
m.+ iñ 4/3b/s10

mecbūr *(Ar.)* İcbâr edilmiş, zor görmüş, zorla bir işe girişmiş.
mecbūr ol- Yapmak zorunda olmak.
m. oldıġını 17/3b/s7/5
m. mıydıñız 21/4/s8
m.+ dur 21/14/c3/2

mecīdiyye *(Ar.)* Sultan Abdülmecid tarafından 1844'te bastırılmış olan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.
m. 1/1/5, 2/1/3
M. Yolu'ndan 15/3a/c16
m.+ niñ 15/2b/c21
mecīdiyye altun Sultan Abdülmecid zamanınd bastırılan yüz kuruş değerindeki altın sikke.
m. altun 1/2/s5
m. altunı 1/2/s6, 4/4b/c6/11
m. altunını 1/2/c6, 10/1a/s34/3, 8/1a/s31

meclis *(Ar.)* Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.
m. 4/10b/s4, 4/11a/s1
m.-i cināyet 4/11a/1
reʾīs-i M.-i Cināyet-i Livaʾ-i Ṭolcı Rāġıb Muṣṭafā 16/2a/8
M.-i Cināyet-i Livāʾ-i Varna 15/5b/2
m.-i cināyetde 4/9a/c2
m.-i idāre 19/2b/1
aʿżā-yı m.-i idāre-i livā 19/14a/17
aʿżā-yı m.-i mezbūr 19/14a/17
m.-i muvaḳḳat'a 4/1b/2
m.-i muvaḳḳat'da 4/10a/1
m.+ de 4/3a/c18/4
m.+ e 18/1a/c4/14
m.+ ine 18/1b/c4/4
cināyet m.+ inde 4/3b/s9
Pazarcıḳ M.+ inde 15/3b/c16

mecmaʿ *(Ar.)* Toplanılan yer, toplantı yeri.
m.-ı ʿumūma 21/8/s2/3

mecrūḥen *(Ar.)* Yaralanmış, yaralı.
m. 15/2b/s13

medfūn *(Ar.)* Toprağa gömülmüş, defnedilmiş, metfun.
m. 4/9b/c6/2,

medḫal *(Ar.)* Dâhil olacak, girecek yer, giriş, methal.
m. 8/1b/s16
m.+ i 4/7b/c6, 4/7b/s6, 4/9a/s2
m.+ im 10/1b/4
m.+ imiz 14/1a/c18/2
m.+ iñ 4/3b/c5/2

mefsedet *(Ar.)* kötülük, fenalık, fitne, fesat; bunlara sebep olan azdırma, kışkırtma, münafıklık etme gibi ahlak dışı her türlü davranış.
m.+ lerinden 17/1a/2

meger *(Far.)* Meğer, ancak, yalnız, fakat, illa.
m. 16/1b/c4/11

mehleke *(Ar.)* İnsanın mahvına, helakine sebep olabilecek kadar tehlikeli, tehlikelerle dolu yer, iş, durum.
m.+ ye 4/3b/s2

meh-tāb *(Far.)*Ayışığı, ay aydınlığı.
m. 4/10b/c3, 4/10b/s3

mekān *(Ar.)* Yer, mahal.
Cennetmekân "Yeri, durağı cennetolan, cennete nâil olmuş

bulunan" anlamında olup daha çok ölmüş Osmanlı pâdişahları hakkında kullanılır.

cennet- m. 21/1/s7, 21/10/c5, 21/13/c3, 21/4/c1, 21/4/c3, 21/5/c14/5, 21/6/c1, 21/6/c1/14, 21/6/s1/3,

21/7/c1, 21/7/c1/3, 21/7/c2, 21/7/c3, 21/7/c3/3, 21/7/c3/4, 21/7/c3/6, 21/8/c3/16

cennet- m.+ ıñ 21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/13/c2, 21/5/c14/4, 21/6/c1/10, 21/6/c1/13, 21/6/c1/9, 21/7/c2/4, 21/9/c3

melḥūẓ *(Ar.)* Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dahilinde bulunan, muhtemel.

m. 4/11a/c1/2

mellāḥ *(Ar.)* Gemici, kaptan, denizci.

m. 1/1/2, 1/2/4, 4/4a/3

memālik *(Ar.)* Korunan memleketler, Osmanlı imparatorluğu, Osmanlı ülkesi.

M.-i Maḥrūseniñ 18/1a/c3

memhūr *(Ar.<Far.)* Mühürlü, mühürlenmiş, mahtum.

m. 1/2/s5, 19/9a/c2/6/d, 2/1/3, 2/1/s1

memleket *(Ar.)* Şehir, kasaba.

m.+ imle 18/1a/c1/3

m.+ ince 17/3a/c4/2

me'mūl *(Ar.)* Emel edilen, ümit olunan, umulan, beklenilen.

m. 15/5b/c4/4

m.+ dür 15/5a/c8/6

me'mūl it- Ummak, ümit etmek.

m. itmem 21/10/c2

me'mūr *(Ar.)* Bir işle vazîfelendirilen kimse, devlet hizmetinde maaş veyâ ücretle çalıştırılan kimse, görevli.

m. 17/2b/c4/2, 17/3b/c6/6, 19/6a/c2/11, 21/1/c1/2, 21/1/c2/2, 21/12/s1/3, 21/13/s3, 21/14/c4, 21/14/c7,

21/14/s1, 21/14/s4/2, 21/14/s5, 21/2/c8, 21/2/c9, 21/2/s8, 21/3/c3/3, 21/3/c4, 21/3/s1, 21/4/c2,

21/5/c1, 4/9b/c6, 5/c17

m. idik 21/1/c8

m. idim 21/14/c1

m.-ı mūmā-ileyhimā 4/10a/7

m.-ı neferāt-ı żābıṭadan 17/1a/c3/4

m.+ ı 4/10a/3, 17/2b/c5/13, 17/3a/2, 17/3a/c2/4, 17/3a/c5/18, 17/4a/s1/3, 4/8b/c4, 4/9b/6, 8/1a/c13

m.+ lar 21/4/s2

m.+ larına 17/1a/c3/3, 17/2b/c4/3, 17/3b/c4

m.+ larından 17/2a/1, 17/2b/c1/3, 17/2b/c2/3, 17/3b/2

m.+ larıyla 15/3a/c4

me'mūr eyle- (Bir kimseyi bir işle) Görevlendirmek, (o işle) görevli kılmak.

m. eyledi 21/13/s3

m. eyledigini 21/13/c3

me'mūr it- (Bir kimseyi bir işle) Görevlendirilmek.

m. itmiş 21/4/c2

m. itdigini 21/2/c8, 21/2/s8

me'mūr ol- Görevlendirilmek, görevli kılınmak.

m. olmuşdur 21/13/c3

me'mūre *(Ar.)* Memur kelimesinin müennes şekli.

umūr-ı me'mūre Yapılması emredilen işler.

umūr-ı m.+ ñiz 19/7a/s5

umūr-ı m.+ sinde 19/1a/c2/2

umūr-ı m.+ sini 19/1a/c2/5, 19/1a/s2/5

me'mūren *(Ar.)* Memur olarak, bir iş vazifelendirilerek.

m. 21/2/c8, 21/2/s7, 21/2/s8, 21/7/s2/2

me'mūriyye *(Ar.)* Memurluk, hizmet, vazîfe.
ḥasbe'l-m. 21/7/c1/3

me'mūriyyet *(Ar.)* Memurluk, hizmet, vazîfe.
m. 21/12/c4/3, 21/12/s4/6
m.-i mühimme 21/14/c2/2
m.-i müstaḳillem 21/7/c1/3
m.+ de mi 17/1a/s2
m.+ i 21/12/s4/4
m.+i 17/4a/s1/4, 21/12/s2/2
m.+ im 17/2a/c3/4, 17/2a/c3/8, 21/12/c3/3, 21/12/s4/2, 21/6/c1/11, 21/7/c1, 5/c19
m.+ imiz 21/5/c5
m.+ imle 19/10a/c3/2
m.+ iñ 17/2a/s1
m.+ inde 17/1a/2, 17/1a/c2, 17/1a/c2/2, 17/2b/3, 17/2b/s3
m.+ inden 17/1a/c3, 17/3a/c2/3, 17/4a/s1
m.+ ine 17/2a/c1, 17/3b/c2/3, 17/3b/s2
m.+ ini 21/12/s4/5
m.+ iñiz 21/1/s1, 21/1/s8, 21/6/s1/7
m.+ lerinde 17/2b/c3/2

me'mūrīn *(Ar.)* Memur kelimesinin çoğul şekli, memurlar.
m. 19/10b/s3/4

menʿ *(Ar.)* Yasak etme, bırakmama, durdurma, vermeme, önleme.
menʿeyle- Yasak etmek, bırakmamak, durdurmak, vermemek, önlemek.
m. eyledigimden 10/1a/c32
menʿit- Yasak etmek, bırakmamak, durdurmak, vermemek, önlemek.
m. idiyorlardı 21/5/c14/3

mensūb *(Ar.)* Bir kuruluşun üyesi olan, bir yere bağlı durumda bulunan kimse.
m. 21/3/c6

menzil *(Ar.)* Ok, kurşun, gülle vb. şeylerin eriştiği uzaklık, erim.
m.+ i 4/9a/c7

menzilci *(Ar.+Tr.)* Eskiden posta hizmetlerinde menzil atları ile haber götüren kimse, tatar, postacı.
m. 18/1a/c4/10, 18/1b/c1/2, 18/1b/s4/
m.-i merḳūmı 18/1a/c4/11

merām *(Ar.)* İstek, niyet, maksat.
m.+ ından 4/9a/c2

merḥūm *(Ar.)* 1.Ölmüş bir Müslüman erkekten bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek "Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli" anlamında kullanılır.
m. 21/14/c5, 21/14/s5, 21/7/s2/4
m.+ uñ 21/11/s1, 21/12/s1, 21/13/s4, 21/14/c6, 21/14/s1, 21/14/s4, 21/4/c1/2, 21/4/s5, 21/5/c7, 21/6/s1/3, 21/8/s1/4
2. Ölmüş Müslüman erkek.
m. 21/8/c3/13

merḥūmen *(Ar.)* Ölmüş bir Müslüman erkekten bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek "Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli" anlamında kullanılır.
m. 21/3/c1, 21/3/c3

merkeb *(Ar.)* Vapur, gemi, sefîne.
m.+ e 1/1/13
m.+ le 1/1/12

merḳūm *(Ar.)* Yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen.
m. 1/1/10, 1/1/11, 1/1/12, 1/1/13, 1/1/16, 1/1/6, 1/1/7, 1/1/9, 1/1/c3, 1/1/s1, 1/1/s2/2, 1/1/s3, 1/2/1, 1/2/c1, 1/2/c3/3, 10/1a/c13, 10/1a/c14, 10/1a/c32/3, 10/1a/s20, 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/8,

11/1a/c1/9, 11/1a/c3, 11/1b/c2/4, 11/1b/c2/7, 11/1b/c3, 11/1b/s3, 11/2a/c2, 11/2a/c2/10,
11/2a/c2/11, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 11/2b/s1, 11/2b/s3, 11/3a/1, 12/1a/c11/5, 12/2a/c4/4, 12/2b/s5/5,
13/s2, 14/1b/3, 15/2a/2, 15/2a/3, 15/2b/c16, 15/3a/2, 15/3a/3, 15/3b/c8/2, 15/4b/c10, 15/5a/3,
15/5a/c8/2, 15/5a/c8/6, 15/5b/c4/7, 16/1b/4, 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2, 16/2a/2, 16/2a/s4/2, 17/1a/c3/13, 17/1a/c3/6,
17/1b/c3/26, 17/1b/c3/35, 18/1a/c4/15, 19/10a/c2/2, 19/11a/c2/2, 19/11b/c1/16, 19/12b/c1/2, 19/12b/c1/3, 19/13b/c5/2, 19/13b/s2,
19/14a/1, 19/14a/12, 19/14a/13, 19/14a/15, 19/14a/6, 19/14a/7, 19/14a/8, 19/14a/9, 19/1a/c2, 19/1a/c2/11,
19/1a/c2/2, 19/1a/c2/7, 19/1a/s2/3, 19/1a/s2/4, 19/1b/c3, 19/1b/c3/10, 19/1b/c3/4, 19/1b/s1/2, 19/1b/s2, 19/1b/s3,
19/2b/c3/3, 19/3a/c1/3, 19/5a/c2/2, 19/5b/c1/3, 19/5b/c1/4, 19/5b/c3/3, 19/7a/c4/2, 19/7b/c2/13, 19/7b/c2/5, 19/8a/c3/4,
19/8b/c3/20, 19/9b/s1/4, 20/1a/c13/4, 20/1a/s10, 20/1a/s9, 20/1b/c1, 20/1b/s11, 20/1b/s2, 20/1b/s4, 20/1b/s9,
20/2a/s10, 20/2a/s5, 3/1a/c14, 3/1a/c4, 3/1a/c4/2, 3/1a/c9, 3/1a/s10, 3/1a/s12, 3/1b/3, 3/1b/c1/6,
4/10a/7, 4/11a/c1/3, 4/11a/c1/4, 4/1a/c10, 4/1a/c9, 4/1b/c5/6, 4/1b/s7, 4/4b/c6, 4/4b/c6/10, 4/4b/c6/12,
4/4b/c6/13, 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/15, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4, 4/4b/c6/5, 4/4b/c6/7, 4/4b/c6/8, 4/7a/c11, 4/7b/c11/5,
4/7b/c7/4, 4/7b/c7/5, 4/8b/c22, 4/9a/c5/2, 4/9b/c2, 4/9b/c8, 4/9b/c8/3, 8/1a/c24, 8/1a/s24, 8/1a/s26
bayrak-dār-ı m. 5/s20
maḳtūl-i m. 11/1a/c1/7, 11/1a/c1/9, 11/1a/c2/2, 112/1a/c1/11
misāfir-i m. 8/1a/c30, 8/1a/s27, 8/1b/s1
müddeʿī-i m. 13/4
sebeb-i ḍarb u cerḥ-i misāfir-i m. 8/1a/c25
tüccār-ı m. 10/1a/c32/2, 9/1b/s11
m.+ a 12/2a/s6/5, 18/1a/s5, 19/11a/s5/2, 19/8a/c2/4, 19/8a/c2/6, 19/8a/c2/8, 19/8b/c3/9,19/14a/14 3/1b/1, 4/9a/c5/2
m.+ da 19/8a/c2/2
m.+ dan 11/2b/2
m.+ ı 1/1/11, 1/1/7, 19/11a/c3/2, 19/5b/c3/2, 8/1a/c27
maḳtūl-i m.+ ı 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/6, 11/1a/c3
menzilci-i m.+ ı 18/1a/c4/11
misāfir-i m.+ ı 5/s20, 8/1b/s12
m.+ la 19/5b/c3/11, 21/5/s11
m.+ lar 11/2a/c3/3, 11/3a/2, 14/1a/s18/4, 14/1b/s2, 4/4b/c6/8
m.+ lara 1/1/15, 19/1b/c3/9, 3/1a/c9/3
m.+ lardan 11/2a/c3/3, 3/1b/1
m.+ ları 19/9a/c2/12/d
m.+ ları 21/4/c3/2
m.+ larıñ 14/1b/3
m.+ uñ 1/1/17, 11/1b/c1, 12/2a/c6/2, 12/2b/s5/4, 19/11a/c5, 19/13b/s5, 19/5b/c3/4, 19/7b/c2/9, 2/1/2,
20/1a/s5, 20/1a/s7, 20/1b/s17, 21/2/s10, 3/1a/c13, 3/1a/c4/3, 3/1a/c9/2, 3/1a/s6
maḳtūl-i m.+ uñ 11/1a/c1/3, 11/3a/1, 3/1a/5,4/7b/c7/4

merḳūmān *(Ar.+Far.)* Adı geçen kimseler, merkumlar.

m. 16/2a/2, 17/4a/c1/2, 17/4a/s1/7, 19/12b/c8/5, 19/8b/s2, 19/9a/c2/d, 4/1b/c5/3, 4/9b/s7
m.+ a 19/12b/c8/4, 4/9b/c2/3

m.+ ı 4/7b/c11/4
m.+ ıñ 4/1b/c5/2, 4/9b/c8
m.+ la 19/8b/s2/5, 19/9a/c2/5/d

merḳūme *(Ar.)* Merkum kelimesinin kadını ifade eden müennes şekli, yukarıdaadı geçen, anılan, zikredilen.
m. 1/2/c3, 4/1b/c5/5
ehālī-i m.+ den 4/1b/c5/7
ḫāne-i m.+ ye 3/1b/c1/2
eşḫāṣ-ı m.+ yi 1/1/17

merḳūmūn *(Ar.)* Adı geçen kimseler, merkumlar.
maḳtūl-i m.+ ūñ 4/7b/c11/5

mermer *(Yun.)* Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilaya elverişli, billurlaşmış bir çeşit kireç taşı.
m. 19/12a/c3/3

mermerlik *(Yun.+Tr.)* Mermerle döşenmiş yer.
m. 21/6/c1/13, 21/7/c1/6, 21/7/s1
m.+ inden 21/5/s13, 21/6/s1/10

mersūm *(Ar.)* Bir yazıda "daha önce yazılan, adı geçen, anılan" anlamında kullanılır, merkum, mezkur.
m. 1/2/c1, 2/2/1, 4/5a/c2
m.+ a 1/2/s3
m.+ ları 4/4b/c6/15

mersūme *(Ar.)* Mersum kelimesinin müennes şekli. Bir yazıda "daha önce yazılan, adı geçen, anılan" anlamında kullanılır, merkum, mezkur.
m. 1/2/c3/4, 2/1/c1, 2/1/c2, 2/1/c3, 2/1/c3/4, 2/1/s3
m.+ niñ 2/1/c1/2, 2/1/c2

[mertebe مرتبه] *(Ar.)* Kademe, derece, basamk, sıra.
baʿż-ı m. 4/1b/c5/3

mertek *(Erm. / Tr. ?)* Kalın ve uzun dört köşe kereste.
m. 19/12b/c7, 19/12b/c8/3, 19/12b/c8/5, 19/3b/c3/2, 19/5b/c3/10, 19/8a/s2
m.+ i 19/14a/3
m.+ le 19/8a/c2
m.+ lerde 19/12b/c8/5
m.+ leri19/10b/s3/7, 19/13a/s1, 19/14a/4, 19/8b/s2/4
m.+ leri 19/8a/c2/3
m.+ lerinden 19/14a/4

merteklik*(Erm./Tr.?+Tr.)*Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç.
m. 19/12a/c3/2

mesāfe *(Ar.)* Uzaklık, ara.
m.+ de 8/1a/s32,11/1a/s2

meṣelā *(Ar.)* Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.
m. 17/2a/c3/5

meskūkāt *(Ar.)* Damgalanmış, üzerine sikke vurulmuş madenî paralar, sikkeler, akçe çeşitleri.
m. 2/1/s6

mesmūʿ *(Ar.)* İşitilmiş, duyulmuş, haber alınmış.
m.+ uñuz 3/1a/s13

mesmūʿāt *(Ar.)* Duyulan şeyler, kulağa gelen haberler, işitilen havadisler.
m.+ ım 21/7/c3

mesrūde *(Ar.)* Serd olunmuş, söylenmiş, bildirilmiş, mezkur, beyan edilmiş.
ifādāt-ı m.+ sini 19/14a/1

mesʾūl *(Ar.)* Yaptığı veya üstüne aldığı işlerden ve davranışlardan hesap vermeye mecbur olan, sorumluluk yüklenen, sorumlu.
mesʾūl ol- Sorumlu olmak.

m. olacaġıñızı 19/4a/s4/4
m. olursıñız 19/1b/c3/9

mes'ūl tut- Sorumlu görmek, sorumlu saymak.
m. ṭutıluruz 19/6a/c2/2

mes'ūliyyet *(Ar.)* Mesul olma durumu, sorumluluk.
m.+ i 21/14/c3/2

meş'ale *(Ar.)* Bir sopanın ucuna yerleştirilmiş yağlı paçavra vb. yanıcı maddelerin yakılması suretiyle ışık veren aydınlatma aracı.
m.+ ler 21/4/c7, 21/4/s6/2

meşġūl *(Ar.)* Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.
meşġūl it- Uğraştırmak.
m. itdim 4/3a/c7

meşhūdāt *(Ar.)* Meşhut olan, gözle görülen şeyler.
m.+ ıñız 21/4/s11/3

meşhūr *(Ar.)* Şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış, ün salmış.
m. 17/2b/c5/7, 4/2a/s11

meşīẖat *(Ar.)* Şeyhlik.
Meşīẖat-penāhī (Ar.+Far.) Şeyhülislamlık.
Bāb-ı M.-Penāhī 17/1a/s3/5

meşrūḥ *(Ar.)* Şerh olunmuş, açıklanmış.
m.+ i 1/1/3

meşrūḥa *(Ar.)* Meşruh kelimesinin müennes şekli, şerh olunmuş, açıklanmış.
ifādāt-ı m.+ sını 19/14a/7
mevādd-ı m.+ yı 1/2/1

mevādd *(Ar.)* Hususlar, meseleler, işler, konular.
m.-ı meşrūḥayı 1/2/1
iẖṭārāt-ı m.-ı müte'ellimeyi 21/8/c3/14

mevcūd *(Ar.)* Var olan, bulunan.
m. 11/1a/c1/6, 19/3a/c2/4, 5/c19/2
m. 17/1a/c3/12
m. iken 21/3/c5/6
m.+ ı 21/3/c5

mevcūd ol- Var olmak, hazır bulunmak.
m. olan 4/10a/5
m. oldıḳları 21/8/c2/8
m. olduḳları 1/1/2

mevcūde *(Ar.)* Mevcut kelimesinin müennes şekli, var olan, bulunan.
taḥḳīḳāt-ı m.+ ye 21/6/s1/2

mevżi' *(Ar.)* Yer, mekan, mahal.
m.+ de 4/5a/c7, 4/6b/c10

mey *(Far.)* Şarap, bâde.
mey-ḫāne (Far.) Şarap, içki içilen ve satılan yer.
m.-ḫāneye 10/1a/c25/2

meydān *(Ar.)* Üzerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha.
m.+ a 4/5a/c15/2
m.+ da 4/6b/c1
m.+ da mı idi 4/6b/s1
M.+ ı 21/8/s2/2
m.+ ına 21/9/c1/6, 21/13/s4/2
m.+ ında 4/5a/c16

meydana çıkmak Görünmek, belli, açık, âşikâr olmak, ortayaçıkmak.
m.+ a- çıḳdı 13/c9/3
m.+ a- çıḳdıġını 4/5b/s3
m.+ a- çıḳsun 21/3/c5/3

meydana çıkarmak Açıklığa kavuşturmak, ortaya çıkarmak, belli etmek.
m.+ a- çıḳar ise 4/1b/s2
m.+ a- çıḳarmaları 4/11a/c1/2
m.+ a- çıḳarmış 15/2a/s1/7
m.+ a- çıḳarup 4/6b/s5

meyve *(Far.)* Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.
m. 20/1b/c7

mezār *(Ar.)* Kabir, ölünün gömüldüğü yer.
m. 4/9b/c3

mezārlıḳ *(Ar.+Tr.)* Mezarların toplu olarak bulunduğu yer, kabristan.
m.+ ıñ 15/3a/c17

mezbūr *(Ar.)* Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkur.
m. 19/14a/3
aʿżā-yı meclis-i m. 19/14a/17
sākine-i ḳarye-i m. 12/1a/3
ḳażā-ı m.+ a 14/1a/2
ḳarye-i m.+ dan 12/1b/2, 13/6

mezbūre *(Ar.)* Mezbur kelimesinin müennes şekli, yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkur.
m. 20/1a/s13, 20/1b/c1/2
vuḳūʿāt-ı m. 5/c8
ḳarye-i m.+ de 11/1b/c2
m.+ den 20/1a/s5
ḳarye-i m.+ ye 4/1a/c16/2

meẕheb *(Ar.)* Din.
Rūmu'l-m. 1/1/2

meẕkūr *(Ar.)* Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.
m. 1/2/c6, 1/2/s2, 1/2/s4, 11/1a/c1/4, 11/1a/c1/5, 11/1a/c2/3, 11/2a/c2/12, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/5, 11/2a/c2/7, 11/2a/c3, 11/2a/s3, 11/2b/c1, 11/2b/s1, 15/5a/c5, 15/5b/c4/7, 15/5b/s1, 17/1a/c3/6, 3/1a/c6, 3/1b/3, 4/1b/c5, 4/1b/c5/2, 4/3b/s1/2, 4/4b/c6/6, 4/4b/c6/7, 4/5a/c10, 4/5a/c8, 4/5a/s10, 4/5a/s3, 4/5b/c2
keşf-i m. 19/1a/s1/2
maḥall-i m.+ a 11/1a/c1/5, 4/7b/c7
tārīḫ-i m.+ den 17/1a/c2/2
ʿīd-i m.+ uñ 18/1a/c4

meẕkūre *(Ar.)* Mezkur kelimesinin müennes şekli, Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.
m. 11/2a/c2/4
ḳarye-i m. 3/1a/3
taʿmīrāt-ı m.+ de 19/2b/c2/3
maṣārifāt-ı m.+ niñ 19/2a/c2/2
mücevherāt-ı m.+ niñ 21/3/c3/2
taʿmīrāt-ı m.+ ye 19/7a/s1/2, 19/7a/s1/3
eşyā-yı m.+ yi 1/2/c3/4

meʾẕūn *(Ar.)* İzinli, izin almış, kendisine izin verilmiş.
m. idi 21/2/c9

meʾẕūniyyet *(Ar.)* İzinli olma durumu, izin.
m. 21/2/s10

mıḳrāṣ *(Ar.)* Kesecek âlet, makas.
m. 21/8/c3/13
m.+ da 21/7/c3/10, 21/8/c3/16

mıḳrāż *(Ar.)* Bkz.: mıḳrāṣ.
m. 21/7/c3/9

miftāḥ *(Ar.)* Anahtar.
m.+ ı 21/3/c5/6
m.+ ı 21/8/c2/7

mīḫ *(Far.)* Mıh, çivi.
m.19/13a/s2,19/3a/c3/6,19/6a/c1/3, 19/6a/s1
m.+ i 19/13a/c2/2

miḳdār *(Ar.)* Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet.
m. 14/1a/s10/3, 14/1a/s4/3,

15/5a/c8/2, 19/13a/s5/2, 19/1b/s2/2, 19/2a/c2, 19/2a/s2/2, 19/3b/c1/2, 19/5a/c4,
19/5a/c4/2,19/5a/s4,19/9b/c2/4, 4/8b/c13, 4/9a/c1
m. idi 19/3b/s3/3
m.-ı maʿāşlarına 21/5/s8
m.+ ı 19/2a/c2/2
m.+ ı 19/10b/s4/2, 19/1a/c2/2, 19/1a/s2/5, 19/2a/s5, 19/2b/c2/3, 19/3b/c2, 19/3b/c2/2, 19/3b/s2, 19/8a/c2/7,
4/4b/c6/11
m.+ ına 19/7a/s4
m.+ ını 14/1a/c4/4, 19/2b/s3
m.+ ları 19/12a/c1/3, 19/12a/s1/2
m.+ larını 19/12a/c1

miḳdārca *(Ar.+Tr.)* Bir kemiyet.
m. 19/8a/c2/9

millet *(Ar.)*1. Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan ve aralarında dil, din, tarih, sanat, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus.
m. 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/2, 20/1b/s7/2
2. Din, akîde, inanç.
m.+ indenim 20/1a/c1/2, 20/1a/c11/2
m.+ indenim 20/1b/c7/3

mīr *(Far.)* âmir, baş, başkan, kumandan, bey, vâli.
m.-i mūmā-ileyhiñ 4/1a/c8/2, 4/4b/c6

mīrī *(Far.)* Devlete ait olan, devlet mali olan, beylik.
m. 16/1b/c4/10, 4/8b/c5, 4/8b/s6

mīriyye *(Far.)* Devlete ait olan, devlet mali olan, beylik.
ʿavāʾidāt-ı m.+ yi 4/1a/c20

misāfir *(Ar.)* Görüşme, ziyaret vb. amaçlarla birinin evine veya bir yere ve geçici olarak kimse, konuk.
m. 10/1a/c10, 10/1a/c13, 10/1a/s11, 10/1a/s14, 10/1a/s15, 10/1a/s20, 5/c11, 5/c9, 7/c5/2,
7/s5, 8/1a/c20, 8/1a/c21, 8/1a/c38, 8/1a/s26, 8/1a/s35, 8/1b/s7
m. imiş 10/1a/c12
m.-i merḳūm 8/1a/c30, 8/1a/s27, 8/1b/s1
sebeb-i ḍarb u cerḥ-i m.-i merḳūm 8/1a/c25
m.-i merḳūmı 5/s20, 8/1b/s12
m.+ den 8/1b/s15
m.+ e 8/1a/c26
m.+ i 8/1a/c36, 8/1b/s14
m.+ iñ 5/s10
baʿż-ı m.+ ler 4/8a/s9/2
misāfir-ḫāne *(Ar.+Far.)* Misâfir kabul edip ağırlamak için ayrılmış veya yapılmış yer.
m.-ḫāneye 8/1a/s22

miṣillü *(Ar.+Tr.)* Gibi, benzer, kabîlinden.
m. 11/3a/2, 15/2a/s1/5, 17/2a/c3/7, 17/2b/c4/2, 19/10b/s4/3, 19/2a/c1/2, 19/2a/c3/14, 19/4a/s1, 19/6b/c3/8, 19/7b/c2/4, 19/14a/15, 21/13/c4/2, 4/7a/c6

miyān *(Far.)* Ara, mabeyn.
der-m. eylemişdir 17/4a/6
m.+ ında 21/1/s6, 4/9a/c5
m.+ ında iken 4/3a/s17

miyāne *(Far.)* Ara, mabeyn, meyan.
m.+ mizde 14/1b/c1/2
m.+ ñizde 3/1a/s12

Mösyö *(Fr.)* Batılı yabancılar için "bey, efendi" anlamlarında hitap sözü, saygı sözü.
M. Brakit 19/4b/s2, 19/6b/s2
M. Brakit'iñ 19/1a/1

mu'aḫḫaren *(Ar.)* Sonradan, daha sonra, bilâhare.
m. 11/1a/c1/12, 11/1a/c1/9, 11/1a/c2, 11/1b/c2/7, 17/1b/c3/26, 17/3a/c4/2, 17/3b/c6/6, 17/3b/s7/4, 18/1a/c4/7,
19/12a/c1/2, 19/4a/c2/3, 19/8b/c3/18, 21/13/s4/4, 21/4/s9, 21/6/c1/8, 21/7/c3/9, 21/9/c6/2, 4/1b/c5/6, 4/3b/s3/2, 4/7b/c4

muʿālece *(Ar.)* İlâç.
m. 12/1a/c13/2

muʿāmelāt *(Ar.)* Muameleler, karşılıklı davranışlar.
m.-ı ġaddār-āneyi 21/9/s1/2
m.-ı mebḥūṣe 21/9/s2/2
m.-ı vāḳıʿaya 21/6/s1
m.-ı ẓālim-āne 21/8/s2/4
m.+ da 21/9/c2, 21/9/s2/2
m.+ ı 21/6/s1/11, 21/12/s1/3
m.+ ıñ 21/9/s2

muʿāmele *(Ar.)* Başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum.
m. 21/2/s2, 21/7/s2/8
m.-i ḍarbiyyede 18/1b/c4/2, 18/1b/s2, 18/1b/s4/5
m.-i ġaddār-āneden 21/8/s1/5
m.-i ġayr-i lāyıḳaya 21/8/c2
m.+ de 7/c5/5
m.+ yi 10/1a/s24
muʿāmele it- Davranmak.
m. itdi 8/1a/s36, 8/1b/s2
m. itdiñiz 10/1a/s20/2

muʿāraża *(Ar.)* Kavga, çekişme, niza.
m. 15/1a/c17/2, 15/1b/c13/4, 15/4b/s12
m.-i sābıḳa var mıydı 15/1b/s13/2
m.+ mız 15/1b/c13
m.+ ñiz 15/1b/s13
m.+ ñız 15/2b/s12
m.+ ñıza 15/2b/s11
m.+ sından 15/1b/s13/2
muʿāraża it- Kavga etmek, çekişmek, niza etmek.
m. itdigiñizde 15/4a/s18
m. itdiginiñ 15/4a/s17
m. itdik 15/4a/c15
m. itdiler 15/1b/c13/3, 15/2b/c12, 15/3b/c3
m. itdiñiz 15/4a/s15, 15/4a/s16
m. itdiñiz mi 15/3b/s3
m. itmedik 15/2b/c11, 15/3b/c3
m. itmedim 15/2b/c12
m. itmiş idiler 15/1b/c13
m. itmişsiñiz 15/2b/s11, 15/2b/s12

muʿārażalaş- *(Ar.+Tr.)* Kavgalaşmak.
m.- mışlar idi 15/1a/c17/2

muʿāvenet *(Ar.)* Yardım.
m.+ de 21/8/c2/10
m.+ iyle 21/10/s1/2

muʿāyene *(Ar.)* 1. Ne olduğunu ve nasıl olduğunu anlamak için görere inceleme, dikkatle bakma, yoklama, gözden geçirme.
m. 18/1b/c1/6, 21/12/c1
ḥīn-i m.+ de 21/8/c2/7
m.+ si 21/12/s2, 21/3/c5
m.+ sinde 21/1/s6
m.+ sine 21/6/s1/7, 21/5/c1
m.+ siyle 21/12/s1/2
2.Hasta olup olmadığını anlamak veya hastalığına teşhis koymak için doktorların bir kimse üzerinde yaptıkları inceleme, araştırma, sağlık kontrolü.
m. 18/1b/c3/2, 18/1b/s2/2
muʿāyene it- Görerek incelemek, gözden geçirmek, kontrol etmek.
m. itdikleri 4/8a/s12
m. idüp 21/5/s1/2
muʿāyene ol- Bir hekim tarafından kontrol edilmek.
m. olundı 16/1b/c4/12

mūcib *(Ar.)* Sebep, gerek, vesîle, îcap, mûcep.

m.-i ġaraż olunamayacağı 21/10/s3/2

ber-m.-i ḳānūn-nāme-i hümāyūn 15/2a/s1/5

mūcib ol- Sebep olmak, gerektirmek.

m. oldığı 21/8/c3/16

mūcibince Gerektirdiği şekilde, gereğince.

m.+ ince 19/3a/c2, 19/5b/s3, 19/7a/c4/3,19/9a/c2/5/d

muġāyir*(Ar.)* Uymayan, bağdaşmayan, aykırı, zıt, muhalif.

m. 21/6/s1/11, 21/8/s1/4

muḥāfaẓa *(Ar.)* Olduğu gibi kalmasını sağlama, koruma, koruyup gözetme, korunma.

m. 4/10a/3, 4/10b/s10, 4/4b/c6/7, 4/6b/c15, 4/9b/6

emr-i m. 21/14/c4

m.+ da 4/1b/c5/6

m.+sı 21/1/s8, 21/14/s1, 21/14/s4/2

m.+ sına 21/1/c2/2, 21/1/c8, 21/14/c7, 21/5/c1

emr ü m.+ sına 21/6/c1/10, 21/6/s1/6

m.+ sında 4/10a/c7, 4/5a/s10, 4/7b/c6

emr-i m.+ sında 5/c13

m.+ sındadır 4/5a/c10

muḥāfaẓa eyle- Korumak, saklamak.

m. eylediklerinden 4/5b/c3

muḥāfiẓ *(Ar.)* Koruyan, gözeten, bekleyen, muhâfaza eden kimse, Kale, kasaba, şehir vb. yerlerin iç güvenliğinden ve düşmana karşı korunmasından birinci derecede sorumlu olan askerî kumandan.

m. 4/1a/c17,4/1b/c8, 4/3b/c4

m. idi 4/5a/s9

m.+ ı 4/3a/c10, 4/6a/c21

m.+ı 4/4b/c6/12, 4/5a/c15/2

m.+ larıñ 4/7a/c8

muḥākeme *(Ar.)* Bir meselede tarafları dinleyerek ileri sürülen farklı iddia ve görüşleri değerlendirip karâra varma, hüküm verme, yargılama.

muḥākeme it- Yargılamak.

m. itdi 13/c13/2

muḥaḳḳaḳ *(Ar.)* Şüphesiz, kesinlikle, ne olursa olsun, mutlaka.

m. 21/6/s1/10,21/8/c2/2, 21/8/s2/4, 21/9/s2/2

muḫālefet *(Ar.)* Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma.

muḫālefet eyle- Karşı çıkmak, karşı koymak, aksini savunmak veya yapmak.

m. eylediñiz 4/4b/s7/2, 4/6a/s2/2

m. eylemiş isek 4/4b/c6/5

muḫālefet it- Karşı çıkmak, karşı koymak, aksini savunmak veya yapmak.

m. itmesinden 8/1a/c38/2

m. itmiş ise 4/11a/c1/3

m. idüp 4/4b/c6/12

muḥarrem *(Ar.)* Hicrî senenin veya kamerî yılın birinci ay, aşûre ayı.

m. 11/1b/1

m. 11/1a/2, 13/2, 18/1a/2, 4/3a/1

muḥarrem ü'l-ḥarām Cahiliyet devrinde savaşın yasaklandığı dört aydan ilki olan muharrem ayı.

m.ü'l-ḥarām 18/2a/1

muḥarrer *(Ar.)* Yazılı, yazılmış, tahrir edilmiş.

m. 15/3a/2, 18/1b/c1/4, 21/12/s4/3, 21/9/s2

ber-vech-i m. 17/2a/c3/8

m. olan 16/2a/6, 19/3a/c1/3, 3/1b/3, 8/1a/c36

m. oldığı 19/7a/c4/3

m.'ül-imżā 1/1/2, 2/1/2, 2/2/1

muḥarrerāt *(Ar.)* Yazılmış, yazıya

geçirilmiş şeyler.
m.-ı sāʾire 17/2b/c4/3

muḥāsebāt *(Ar.)* Muhâsebe işleri.
m.+ ı 17/1a/s3/2

muḥavvel *(Ar.)* Bir başkasına yükletilmiş, yüklenmiş, ısmarlanmış, sipariş edilmiş.
m. idi 21/14/c2/2, 21/14/c4

muḫbir *(Ar.)* Şüpheli kişi veya davranışları, suçluları yetkili bir makâma gizlice bildiren, ihbar eden kimse.
m. 4/9a/3, 4/9b/c3
m.+ i 4/9b/1

muḫḫ *(Ar.)* Beyin, dimağ, muh.
m.+ ıñ 12/1a/c13/2

muḫtaṣaren *(Ar.)* Kısaca, muhtasar olarak.
vuḳūʿ -ı m. 21/9/s2

muḳābele *(Ar.)* Birbirine karşı koyma, çatışma.
Mukabele itmek Karşı koymak, direnmek veya karşılıklı çatışmaya girmek.
m. idmeyerek 18/1a/c6/3

muḳābeleten *(Ar.)* Karşılık olarak.
m. 18/1a/c6/2, 18/1b/s4/4

muḳābil *(Ar.)* Bir söz veya davranışa karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan.
m. 19/2b/c3/3, 19/5b/c3/8

muḳaddem *(Ar.)* 1.Zaman bakımından daha eski olan, önce, evvel, önceki, evvelki.
m. 1/1/12, 10/1a/c31, 11/1a/c1, 13/c10, 16/1a/c6, 17/1a/c1, 17/1a/c3, 17/2a/c1, 17/3a/c2
17/3b/c2, 17/3b/c6/4, 17/3b/s7/2, 4/7b/s3, 4/8b/c19, 4/9a/c2
m.+ den 15/4a/s6, 15/4b/s15
m.+ leri 11/1b/s2, 11/2a/c1
2.Küçük tarafından büyüğün önüne, huzuruna sunulan, arz ve takdim edilen.
m. 14/1b/s3, 4/1a/c20, 4/1b/s1

muḳaddemā *(Ar.)* Bundan önce, evvelce, eskiden.
m. 15/1b/c13, 4/4b/c6

muḳaddemce *(Ar.+Tr.)* Öncelik verilerek.
m. 10/1a/c14, 4/9b/c7, 2/1/c1

muḳaddemen *(Ar.)* Bundan önce, evvelce, eskiden.
m. 15/1b/s13, 15/4b/s12, 3/1a/s12

muḳātele *(Ar.)* Karşılık vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma.
m.+ den 4/7b/c14

muḳāvele *(Ar.)*Bir iş hakkında iki taraf arasında alınan kararların ve tarafların ileri sürdüğü şartların hukûkî kurallara uygun biçimde yazılmış şekli, yazılı sözleşme, senet.
m.+ leri 4/11a/c1/5

muḳīm *(Ar.)* Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan, ikâmet eden kimse.
m. 1/1/s2

muḳtedir *(Ar.)* Bir işe gücü yeten, o işi yapcak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sâhip olan, güçlü, kudretli.
m. 21/14/s3

mūm *(Far.)* Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst

kısmından yakmak sûretiyle kullanılan basit bir aydınlatmaaracı, şem'.

m. 16/1a/c17/2, 16/1a/s9, 16/1b/c17/6, 16/1b/c4/3, 16/1b/c4/5

m.+ ı 16/1a/s9/3, 16/1b/c17/7

mühr ü bal- m.+ ıyla 1/2/s5/2

mūmā *(Ar.)* İşaret edilen.

mūmā-ileyh (Ar.) Adı geçen, sözü edilen kimse.

müdīr-i m. 18/1a/c4/12

m.-ileyh 17/1a/c3, 17/1a/c3/14, 17/1a/c3/9, 17/1b/c3/18, 17/1b/c3/21, 17/1b/c3/32, 17/1b/c3/33, 17/1b/c3/39, 17/1b/c3/42,

17/1b/c3/45, 17/1b/s1, 17/2a/c3, 17/2a/c3/3, 17/2b/c5/11, 17/2b/c5/5, 17/2b/s1, 17/2b/s2, 17/3a/c5/15, 17/3a/c5/20,

17/3b/c6, 17/4a/3, 17/4a/4, 17/4a/5, 19/2b/c2, 19/2b/s2, 19/3a/c1, 19/3a/c2/2, 19/3a/c3/3, 19/3b/c1/3,

19/3b/c1/4, 19/3b/s1, 19/3b/s3, 19/4a/s1, 19/4a/s2, 19/4a/s4/2, 19/4a/s5, 19/5a/c6, 19/7a/s2, 19/7b/s1,

21/6/2, 4/10a/4

ḳonsolos-ı m.-ileyh 1/1/c3/2, 1/1/s3/2

mīr-i m.-ileyh'iñ 4/4b/c6

m.-ileyhi 17/1b/c1, 17/3b/s7/5

ḳonsolos-ı m.-ileyhi 1/1/c2

m.-ileyhiñ 17/1a/c3/11, 17/1a/s3/7, 17/3b/s5/3, 19/3a/c3/7

mīr-i m.-ileyhiñ 4/1a/c8/2

m.-ileyh Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi'yi 17/3b/s7

efendi-i m.-ileyhi ketm ü iḫfā eyledigini 17/4a/s2/5

mūmā-ileyhā (Ar.) Adı geçen, sözü edilen kadın.

ḳalfa-ı m.-ileyhā 21/8/c2/5

mūmā-ileyhimā (Ar.) Adı geçenler, sözü edilenler.

m.-ileyhimā 17/4a/3

me'mūr-ı m.-ileyhimā 4/10a/7

mūmā-ileyhim (Ar.) Adı geçenler, sözü edilenler.

m.-ileyhimi 21/2/s6/2

murād *(Ar.)* Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç, murat.

m.+ ı 8/1a/s23

m.+ ım 1/2/c1

murād it- İstemek, dilemek, arzu etmek, amaçlamak.

m. itdikde 7/c5/9

murāfaʿa *(Ar.)* Bir kimseyi dâvâ edip hâkim huzûruna çıkarma, mahkemeye verme.

li-ecli'l-m. 18/1b/s3

muṣaddıḳ *(Ar.)* Doğruluğunu ortaya koyan, doğrulayan, tasdik eden.

m. 15/2a/3, 15/4a/2, 16/2a/6

muʿtād *(Ar.)* Alışkanlık haline gelmiş, adet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

m. itmiş 1/1/6

muʿteber *(Ar.)* Saygı gören, hatırı sayılır, saygın, îtibarlı.

m.+ lerinden 4/2b/s16

muttaṣıl *(Ar.)* Ara vermeksizin, devamlı olarak, aralıksız.

m. 17/1b/c3/36

muṭābıḳ *(Ar.)* Uygun, münâsip, muvâfık.

m. 20/3a/2, 21/12/s4/2

muṭālaʿa *(Ar.)* Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik.

muṭālaʿa it- Üzerinde düşünmek.

m. idiñ 21/4/s7

muṭlaḳ *(Ar.)* Serbest bırakılmış, salıverilmiş, serbest.

m. 17/3a/c5/29

muvācehe *(Ar.)* Yüz yüze gelme, yüzleşme.

m. 4/10a/7, 4/11a/c1/8,11/3a/1

bi-’l-m. 4/1b/s7
lede’l-m. 17/4a/3
m.+ si 14/1b/3, 4/10b/3
m.+ sinde 16/1b/4, 19/14a/7

muvācehe it- Yüzleşmek.
m. idüp 4/3b/s6

muvāceheten *(Ar.)* Yüz yüze, karşı karşıya.
m. 11/3a/1

muvāfaḳat *(Ar.)* Uygun görme, râzı olma, kabul etme, müsâade.
muvāfaḳat it- Uygun görmek, râzı olmak, kabul etmek.
m. idecegimi 21/8/c2/7

muvaffaḳ *(Ar.)* Başarı kazanmış, başarmış, başarılı.
Muvaffaḳ ol- Başarmak, başarılı olmak.
m. olamadım 21/6/c14/7

muvāfiḳ *(Ar.)* Uygun, münâsip.
m. 4/9b/2
m.+ dır 15/5b/2

muvaḳḳat *(Ar.)* Belirli bir zâmana mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.
meclis-i m.+’a 4/1b/2
meclis- m.+’da 4/10a/1

müvāṣalat *(Ar.)* Bir yere ulaşma, varma, varış.
ḥīn-i m.+ ıñda 18/1a/s4/2

muvaẓẓafen *(Ar.)* Görevle, muvazzaf olarak.
m. 18/1a/c2

mübāşeret *(Ar.)* Bir işe başlama, yapmayagirişme.
bedʿ ü m. eyledigimizden 19/11b/c1

mübāyaʿa *(Ar.)* Satın alma, iştirâ.
m.+ sını 19/14a/13

mübāyaʿa eyle- Satın almak.
m. eyledigi 19/14a/2

mübāyin *(Ar.)* Ayrı, farklı olan, başka.
m. 21/6/s1/2

mübeyyin *(Ar.)* Açıkça ortaya koyan, açıklayan, açıklayıcı.
m. 16/2a/6, 21/12/s4/4, 4/10a/4
m.+ dir 21/8/s1/5

mübtenī *(Ar.)* Bir şeye dayanan, istinat eden, müstenit.
m. 21/7/s2/9

mücādele *(Ar.)* Çatışma, vuruşma, savaş.
mücādele it- Didişmek, uğraşmak, savaşmak.
m. idilmesinden 18/1b/c2/3

mücāzāt *(Ar.)* Suça karşılık olarak verilen cezâ verme.
m. 4/2a/s8, 15/2a/s1/5
m.+ ı 4/3a/c5, 4/5b/s11/2, 4/5b/s13
m.+ ıma 7/4

mücerred *(Ar.)* Yalnız, yalnızca, sadece, ancak, sırf.
m. 10/1a/c15, 21/3/c6/2

mücevherāt *(Ar.)* Elmas vb. değerli taşlarla süslü veya kıymetli mâdenlerden yapılmış mücevher takımı, mücevherler.
m. 21/1/s6/2, 21/3/c4/2, 21/3/c5/8, 21/3/c5/9, 21/3/s5, 21/3/s6, 21/8/c2/4, 21/8/c2/9, 21/9/c1
m.-ı meẕkūreniñ 21/3/c3/2
m.+ a 1/2/s2, 21/12/s1/2
m.+ ı 21/12/c1/2, 21/8/c2/5
m.+ ıñ 21/3/c3/2
m.+ ını 21/8/s2/2

müddeʿā *(Ar.)* Dâvâ sebebi, dâvâ konusu olan mesele.

müddeʿā- ʿaleyh (Ar.) Aleyhine dâvâ açılan kimse, dâvâlı.
m.-ʿaleyh 2/2/3, 3/1a/s13, 3/1b/c1

müddeʿī *(Ar.)* Birini dâvâ eden, dâvâ açan kimse, dâvâcı.
m.-i merḳūm 13/4

müddet *(Ar.)* Zaman, vakit, süre.
m. 18/1b/s2/3, 18/1b/s2/4, 19/12a/c1/30, 19/3a/s3/2, 21/9/c1/3, 4/1a/c8, 4/1a/s16, 4/1a/s5, 4/2a/c7
m.+ de 19/8b/c3/6, 4/1a/s15

müddetce *(Ar.+Tr.)* Müddet içinde, sürece.
m. 4/3a/s4

müdīr *(Ar.)* Çekip çeviren, yöneten, idâreden kimse, müdür.
m. 15/1b/c9/2
m.-i mümā 18/1a/c4/12
m.-i ṣanī 21/3/c6
m.+ i 17/1b/c3/44, 18/1a/c4/9, 18/1b/c4/4ve, 18/2a/c4/10
m.+ ine 17/3a/c4/2
m.+ iniñ 17/4a/c1/3

müdīriyyet *(Ar.)* Müdürlük, müdüriyet.
m.+ inden 17/3b/c3
m.+ ine 17/1a/c3/11

müdīrlik *(Ar.+Tr.)* Müdürün işi ve mekâmı.
m.+ ine 15/5b/c4/7
Çiftlik-i Hümāyūn- M.+ i 17/1a/s3

müʾebbed *(Ar.)* Sonsuz, ebedî, dâimî.
m. 10/1a/c23

müʾeyyid *(Ar.)* Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış, güçlü, takviye edilmiş, sağlam.
m. 21/9/s1/3,
m.+ dir 21/9/s1/4

mühim *(Ar.)* Ehemmiyetli, önemli.
m. 21/3/s6/5

mühimme *(Ar.)* Mühim kelimesinin müennes şekli, ehemmiyetli, önemli.
meʾmūriyyet-i m. 21/14/c2/2

mühr *(Far.)* Üzerine bir kimse, makam veya kuruluşun ismi kazınmış olan ve basıldığı kâğıt vb. yerde bıraktığı iz imzâ yerine geçen mâden, plastik vb. den yapılmış damga, kaşe, mühür.
m. ü bal- mūmuyla 1/2/s5/2
m.+ i 4/4a/5
m.+ leri 11/3a/2
m.+ leriyle 19/9a/c2/6/d

mührle- *(Far.+Tr.)*Doğruluğunu tasdik etmek, kabul ve kontrol edildiğini belirtmek amacıyla mühür basmak.
m.- mekligim 19/9a/c2/9/d
m.- r 19/11a/c4/3

mührlü *(Far.+Tr.)* Mühür basılmış, mühürlenmiş, mühürlü.
m. 1/2/s4

mülābese *(Ar.)* Sebep, vesîle, münâsebet.
m.+ siyle 11/1a/c1/2, 4/9b/c10

mülāzemeten *(Ar.)* Mülâzemet ederek, mülâzemet yoluyla.
m. 18/1a/c2

mümeyyiz *(Ar.)* Bir dairede katiplerin yazılarını ve evrakı inceleyip tashih eden memur.
m. 15/2a/5, 15/3a/4, 15/4a/3, 15/4b/4, 15/5a/5
m.+ lerden 19/1a/1

mümkin *(Ar.)* Olması, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan, olabilir, kâbil, muhtemel, mümkün.

m. 1/1/c3/3, 19/2a/c1/4

münāsebet *(Ar.)* 1.Yakınlk, ilgi, ilişki, alâka.
m.21/3/c4/3, 21/3/s6, 21/3/s6/2
kesb-i m. 21/3/c4/2, 21/3/s6/4
kesb-i m. eyledim 21/3/c6/3
m.+im 2/1/c2/3, 21/3/c4, 21/3/c6
m.+ iñ 21/3/s4
2. Sebep, vesîle.
m.+iyle 18/1a/c4/5, 19/7a/c3/3, 21/6/c1/3
m.+ le 15/1b/c16

münāsib *(Ar.)* Uygun, yerinde.
münāsib gör- Uygun, yerinde bulmak.
m. gördiler 19/11b/c1/16

münāvebeten *(Ar.)* Münâvebe ile, nöbetleşerek.
m. 21/1/c8, 21/12/c1, 21/4/c9/3

münāzaʿa *(Ar.)* Ağız kavgası, çekişme, münâkaşa.
m. 4/9a/c5
m.+ ñız 12/1b/s11
münāzaʿa eyle- Ağız kavgası yapmak, çekişmek, münâkaşa etmek.
m. eyledigim 4/1a/c17
m. eyledigimden 4/1a/c17

mürācaʿat *(Ar.)* Bilgi edinmek amacıyla bakma, inceleme, araştırma.
m. 19/8a/c1/2
m.+ ım 21/7/c1/5

mürūr *(Ar.)* Geçip gitme, bitme, sona erme.
m.+ unda 4/3a/c18/2, 4/7a/c11/2, 5/c22/2
mürūr it- Geçmek.
m. iden 4/4b/c6/7
m. itdikden 7/c5/2

müsāʿade *(Ar.)* Uygun, elverişli olan, elverişlilik.
m. 19/2a/s2/2

müsāfereten *(Ar.)* Misafir olarak.
m. 1/1/2

müsellaḥ *(Ar.)* Silâhlı, silâhlanmış.
m. idim 4/4a/c5
m. mı idıñ 4/4a/s5

müselleḥan *(Ar.)* Silâhlı olarak, silâhlanarak.
m. 14/1a/c10/2, 14/1a/c4/2

müslimānca *(Ar.+Far.+Tr.)*Müslüman gibi, müslümana yakışacak tarzda, İslam dînine şekilde.
m.+ sını 4/10a/c10

müstaḫdem *(Ar.)* Hizmette bulunan, kullanılan, hizmetli, hademe.
m. 21/7/c2/2

müstaḳille *(Ar.)* Müstakill kelimesinin müennes şekli. Başlı başına, kendi başına, kendi kendine.
meʾmūriyyet-i m.+ m 21/7/c1/3

müstaʿmel *(Ar.)* Kullanıldığı belli olan, eskimiş, eski.
m. 19/12b/s2

müstanṭiḳ *(Ar.)* İstintak eden, sorgu hâkimi.
m. 19/14a/17, 20/1a/2, 20/1b/1, 20/2a/1, 20/2b/1, 20/3a/1, 21/1/4, 21/10/4, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2

müstenid *(Ar.)* İstinâdeden, dayanan, yaslanan, güvenen, bir şey bir şey üzerine kurulmuş olan.
m.+ dir 21/8/s2/5

müşāhede *(Ar.)* Bir şeyi gözle görme.
baʿde'l-m. 4/9b/c8/2

müşār *(Ar.)* İşaret edilen, işaretle gösterilen.
müşārün-ileyh (Ar.) Adı geçen, sözü edilen, anılan, işaret edilen kimse.
m.-ileyh 21/14/c5, 21/2/s6/2, 21/5/s13/3, 21/6/c1/14, 21/7/c1/4, 21/7/c1/6, 21/7/s2/4, 21/8/c3/14
paşa-yı m.-ileyh 21/8/c2/9
m.-ileyh- ḥażretleri 21/2/c2
sulṭān m.-ileyh ḥażretleriniñ 21/7/s2/3
müşārün-ileyhā *(Ar.)* Adı geçen, sözü edilen kadın.
m.-ileyhā 21/13/s4/3, 21/7/c3/11, 21/8/s1/5
m.-ileyhānıñ 21/9/s1/2
müşārün-ileyhmā (Ar.) Adı geçenler, sözü edilenler.
m.-ileyhimānıñ 21/3/c6/2, 21/3/s6/3
m.-ileyhimāya 21/3/c4

müşʿir *(Ar.)* Haber veren, bildiren.
m. 15/3a/3, 15/4b/2, 15/5a/3

müşīr *(Ar.)* Askerlikteki en üst rütbeyi taşıyan asker, mareşal.
m. 21/12/c3/2, 21/14/c2, 21/14/s2
M.+ i 21/4/c3
Mā-beyn-i Hümāyūn- M.+ i-Nūrī- Paşa 21/3/c3
m.+ imiz idi 21/12/c3

müşterek *(Ar.)* İştirâk eden, ortak olan, ortaklaşa.
m. 4/3a/s13
m. imiş 4/10b/s8

müşterik *(Ar.)* Ortak.
m.+ siñ 4/7a/s5

müteʿahhid *(Ar.)* Bir kimse veya kuruluş için bina, yol vb. yapımını, erzak, mal vb. sağlamayı üstüne alan kimse.
m. 19/11a/c2, 19/11a/c4/2, 19/11a/s3, 19/1a/s2/2, 19/2b/s2, 19/3a/c1/2, 19/4a/s2/5, 19/4b/c5, 19/5a/s6,
19/6a/s2, 19/7a/s1/2, 19/9a/c2/6/d
m. idi 19/2b/c2
m.+ e 19/4a/c2/5, 19/4a/c4/2
m.+ iñ 19/7a/s5/2

müteʿāḳib *(Ar.)* Birbirini tâkip eden, birbiri ardından gelen.
m. 17/1a/s3/6, 17/2a/s3/3, 21/8/s2

müteʿāḳiben *(Ar.)* Sonra, ardı sıra, arkası sıra, arka arkaya, tâkîben.
m. 17/2b/s4/3

müteʿalliḳ *(Ar.)* Âit, dâir, ilgili, alâkalı.
m. 16/1b/c2, 16/1b/c6, 19/6a/c1/5, 19/6a/s1/2, 21/12/s1/2

mütecāviz *(Ar.)* -i geçen, -den fazla, çok.
m. 8/1a/c7

müteʾehhil *(Ar.)* Teehhül etmiş, evlenmiş, evli.
m. 21/1/c1/3
m.+ im 9/1b/c5, 10/1a/c3, 18/1a/c1/3, 20/2a/c2/2, 20/2b/c5/2, 5/c4
m.+ imdir 8/1a/c4
m.+ misiñ 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/2, 20/2a/s2/2 20/1b/s7/2, 20/2b/s5/2
m.+ misin 10/1a/s3, 5/s4, 8/1a/s4, 9/1b/s5

müteʾellim *(Ar.)* Elemli, kederli, mehzun.
m.+ i 21/8/c3/15

müteʾellime *(Ar.)* Müteʾellim kelimesinin müennes şekli, elemli, kederli, mehzun.
vaḳʿa-i m.+ de 21/7/c2/5

iḫṭārāt-ı mevādd-ı m.+ yi 21/8/c3/14

mütemādiyen *(Ar.)* Ara vermeden, durmadan, sürekli olarak, devamlı.
m. 21/1/c5

mütevātiren *(Ar.)* Ağızdan ağıza yayılarak, tevâtür yoluyla.
m. 21/8/s1/3

müttehem *(Ar.)* Suçlanan, suçlu olduğu iddia edilen, töhmet altında bulunan.
m. 3/1a/2, 3/1a/s3, 8/1b/s7

müttehim *(Ar.)* Suçlayan, itham eden.
m. idersiñiz 4/9b/c1/3, 4/9b/c2/3

müzāyede *(Ar.)* Açık arttırma.
m.+ de 4/3a/c13

N

naġra *(Ar.)* Yüksek sesle haykırma, bağırma, nara.
n. 15/5b/c4/5
n.+ yı 15/5b/c4/7

nāḥiye *(Ar.)* İdârî taksimatta ilçelerin bir müdürle yönetilen bölümlerinden her biri, bucak.
Malḳaş N.+ sinde 4/7b/c14

naḳd *(Ar.)* Elde bulunan geçerli para, akçe, nakit.
n. 21/3/c5
n.+ den 21/3/c5/8

naḳl *(Ar.)* 1.Bir yerden başka yere götürme, taşıma, nakil.
n.+ i 1/1/5
2.Başkasınaait bir sözü veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikaye etme.
n. 4/2a/s8
naḳl buyur- Götürmek, taşımak, aktarmak, geçirmek.
n. buyurduḳdan 21/14/c5/2
naḳl eyle- Götürmek, taşımak, aktarmak, geçirmek.
n. eylediklerinde 19/10b/s2
naḳl it- Götürmek, taşımak, aktarmak, geçirmek.
n. itdigimizde 21/3/c2
n. itdigini 19/4a/s2/3
n. itdirdigini 19/8b/s2/5
n. itdirmiş 19/10a/s7/2
n. iderdi 19/2b/c3/2
naḳl olun- Götürülmek, taşınmak, aktarılmak, geçirilmek.
n. olundıġı 21/14/s5
naḳl-i hümayun Padişahı tahtı revanla taşınması.
n.-i hümāyūnlarında 21/12/s1
naḳl üḥikāye eyle- Bir yerde anlatmak, hikaye etmek.
n. ü ḥikāye eyledi 2/1/c3/2

nām *(Far.)* İsim, ad.
n. 1/1/3, 1/1/4, 1/1/5, 11/1a/2, 11/1a/c1, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/12, 11/2a/c2/2, 11/2a/c2/5,
11/2a/c2/8, 11/2a/c2/9, 11/2a/c3/2, 11/2b/c2, 14/1a/2, 14/c1, 19/6a/c3/14, 2/1/2, 2/1/s1, 21/3/c5,
3/1a/c11, 3/1a/s3/2, 4/3a/c18/3, 4/4a/c9, 4/4b/c6/3, 4/5a/c7, 4/6b/c10
n.+ ına 17/3b/s4
n.+ ında 1/2/s1, 1/2/s3, 16/1a/s9/10, 16/1b/c17/20, 16/2a/c2, 19/7b/c2/8, 19/8a/c3/5, 20/2a/s10, 20/2a/s14,
20/2a/s3, 20/2b/s14, 20/2b/s6, 4/2a/c7

namāz *(Far.)* İslam dininee belli kurallara göre günde beş vakit yapılması Müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslam'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.
ṣabāḥ- n.+ ı 11/1a/c1/3
n.+ ından 12/2a/c3, 21/1/c2
namāz ḳıl- Namaz ibadetini yerine

getirmek.

n. ḳıldıkdan 17/1b/c3/20

nāme *(Far.)* Sonuna geldiği isme, o ismin belittiği manaya ait olan "yazı veya kitap" anlamı katarak Farşça usûlüyle birleşik isimler yapar.

istinṭāḳ-n. 11/3a/2, 16/2a/6

şehādet-n. 4/9a/c5/3, 4/9b/c8/3

ber-mūcib-i ḳānūn-n.-i hümāyūn 15/2a/s1/5

istinṭāḳ-n.+ de 15/3a/2

istinṭāḳ-n.+ leri 14/1a/2

istinṭāḳ-n.+ si 1/2/4

istinṭāḳ-n.+ sinde 19/7b/s1/2

istinṭāḳ-n.+ ye 19/1a/s2/4

İstinṭāḳ-n.+ yi 1/2/1

nā-meşrūʿa *(Far.+Ar.)* Dince yasaklanan, dine, şeriata, akla, vicdana ters düşen, kanun ve geleneklere uygun olmayan.

n.+ da 21/7/c2/5

nāriyye *(Ar.)* Ateşe mensup, ateşle ilgili.

eşyā-yı n. 21/1/c6

naşıl 1.Bir kimse veya bir şey hakkında bilgi almak için kullanılan soru sıfatı; ne biçim, ne türlü, ne gibi.

n. 1/2/s6/2, 10/1a/s10, 10/1a/s14, 10/1a/s27, 12/2b/c4, 13/s12, 13/s2, 13/s7, 14/1a/c5,

14/1a/s14, 14/1a/s6, 15/1b/s16, 15/2a/c3, 15/3a/s5/3, 15/5b/s4, 16/1a/s10, 16/1a/s12, 16/1a/s17, 16/1a/s8, 16/1b/s7, 16/2a/c2, 19/12a/c1/37, 19/14a/5, 2/1/c3, 2/1/s1/2, 2/1/s3, 2/1/s5, 21/2/s4/2, 21/2/s6/2, 21/5/s14, 21/5/s3, 21/5/s5, 21/7/s2/10, 21/7/s3, 3/1a/s4, 3/1a/s9, 4/10b/s10, 4/2a/s18, 4/2a/s20, 4/2a/s21, 4/3b/s13, 4/3b/s4, 4/4b/c6/8, 4/4b/s10, 4/4b/s6, 4/4b/s7/2, 4/5a/s16, 4/5a/s3, 4/5a/s4/2, 4/5a/s9, 4/5b/s12, 4/6a/s1, 4/6a/s9, 4/6a/s14, 4/6b/s2, 4/7a/s2, 4/7b/s5, 4/8a/s13, 4/8a/s16, 4/8b/c21, 4/8b/s12, 4/8b/s15, 4/8b/s20, 4/8b/s21, 4/9a/s16, 4/9b/s6, 4/9b/s7, 4/9b/s8, 5/s18, 5/s20/2, 8/1a/s28, 8/1a/s32/2, 8/1a/s8, 8/1b/s13/2, 9/1b/s14, 9/1b/s24

n.+ dır 21/5/s4, 4/4b/s12, 4/7a/s3/2, 5/s8, 7/s5, 9/1b/s10

2.Fiilerin geniş zamanları ile kullanıldığında yapılan işin şaşırtıcı olduğunu, olağan ve tasvip edilen bir husus olmadığını anlatır.

n.+ dır 20/2b/c3, 20/2b/c16

nāşī *(Ar.)* -den dolayı, sebebiyle, ötürü.

n.10/1a/c17/2, 6/c14, 8/1b/c2/3

nāṭıḳ *(Ar.)* İçinde belli bir hususu bildiren bir ifade bulunan, bir şeyi gösteren, anlatan, bildirici, beyan edici.

n. 19/5b/c2/4

naẓaran *(Ar.)* Göre, bakılırsa.

n. 19/1a/s2/4, 19/4a/s5, 4/4b/s7, 4/6a/s2

nāẓır *(Ar.)* Bir işin yönetimine memur olan kimse.

n. 17/1a/c3/11, 17/2b/c5/12, 17/3b/s6, 18/2a/c4/11, 19/10a/c2, 19/10a/s2/2, 21/10/s1/3

ne Hangi, nasıl, niçin anlamına gelir ve bazı kelimelerle kullanıldığında bunlara aşırılık kavramı katar ve kelimenin anlamına göre şaşma, yakınma, beğenme, takdir vb. ifâde eder.

n. 1/1/s3/2, 1/2/c5, 1/2/s4, 10/1a/s13, 10/1a/s14, 10/1a/s15, 10/1a/s17, 10/1a/s19, 10/1a/s20/2,

10/1a/s28, 10/1a/s31, 10/1a/s5, 10/1a/s7, 11/1a/c1/6, 11/1a/c2/2, 11/1a/s1, 11/1b/c2/3, 11/1b/c2/5, 11/1b/s1,

11/1b/s2/2, 11/2a/s1, 11/2a/s2, 12/1b/c11/3, 12/1b/s5, 12/2a/c11/5, 12/2a/s4/2, 12/2b/s2, 12/2b/s4, 13/s4, 13/s6, 14/1a/s10/2, 14/1a/s10/3, 14/1a/s13, 14/1a/s4/2, 14/1a/s4/3, 14/1a/s5, 15/1a/s14, 15/1a/s7, 15/1b/c12, 15/1b/c15, 15/1b/s15, 15/1b/s16, 15/1b/s2, 15/1b/s6, 15/1b/s8, 15/2a/s3, 15/2a/s9, 15/2b/c11, 15/2b/c13, 15/2b/c14, 15/2b/c16, 15/2b/c6/2, 15/2b/s12, 15/2b/s13, 15/2b/s17, 15/2b/s6, 15/3a/s11, 15/3a/s15, 15/3b/c21, 15/3b/s18, 15/3b/s2, 15/3b/s20, 15/4a/s5, 15/4b/s9, 15/5a/c8, 15/5a/s12, 15/5a/s6, 15/5b/s2, 16/1a/c10, 16/1a/s13, 16/1a/s15, 16/1a/s7, 16/1b/s1, 16/1b/s4/2, 16/1b/s5, 16/1b/s7, 16/2a/c4, 16/2a/s1/2, 16/2a/s4/4, 17/1a/s1, 17/1b/s1/2, 17/2a/s2, 17/2b/c2, 17/2b/s3, 17/3a/s1, 17/3b/c7/2, 17/3b/s1, 17/3b/s2, 17/3b/s3, 17/4a/s2/5, 18/1a/s2, 18/1a/s4/3, 18/1b/s1, 18/1b/s2/3, 18/1b/s4/9, 19/10a/c3, 19/10a/s1/2, 19/10a/s3, 19/10a/s5/2, 19/10a/s7/2, 19/10b/s3/12, 19/10b/s4/5, 19/11a/c3/2, 19/11b/c1/7, 19/12a/c1/2, 19/12a/c1/31, 19/12a/s1/2, 19/12a/s3, 19/12b/s7, 19/13a/s1/2, 19/13a/s5/2, 19/14a/5, 19/1a/c2/6, 19/2a/c2, 19/2a/s2/2, 19/2b/c1, 19/2b/c2/5, 19/2b/s1, 19/2b/s1/2, 19/2b/s2/3, 19/3a/s2/3, 19/3a/s3, 19/3a/s3/2, 19/3b/c1/2, 19/3b/c3/2, 19/3b/s3/2, 19/3b/s3/3, 19/4a/s2/5, 19/4a/s3, 19/4b/s1/10, 19/5a/c4, 19/5a/c4/2, 19/5a/s4, 19/5b/c3/6, 19/5b/s3/2, 19/6a/s2/2, 19/6b/c2/6, 19/7a/c4/4, 19/7b/s1/5, 19/8b/s1/5, 19/9a/c2/7/d, 19/9b/c2/2, 2/1/s3, 2/1/s4, 2/1/s6, 20/1a/s10, 20/1a/s14, 20/1a/s7, 20/1a/s8, 20/1b/c14, 20/1b/s1, 20/1b/s10, 20/1b/s14, 20/2a/s12, 20/2a/s4, 20/2a/s7, 20/2b/s13, 21/1/s9, 21/10/s1/4, 21/10/s4/5, 21/11/s1/3, 21/12/s1/4, 21/12/s3, 21/12/s5, 21/13/s2/2, 21/13/s4/6, 21/14/s6, 21/2/s2, 21/2/s4/2, 21/3/s1, 21/3/s2, 21/3/s4, 21/3/s6/4, 21/4/c10/2, 21/4/s10/2, 21/4/s5/2, 21/5/c1/2, 21/5/c14/4, 21/5/c8, 21/5/s9, 21/8/s2/5, 21/9/s3/2, 21/9/s6/2, 3/1a/s14, 3/1a/s3/2, 3/1b/s1, 4/10a/s1, 4/10a/s13, 4/10a/s14, 4/10b/c7, 4/10b/s8/2, 4/11a/c1/3, 4/1a/c18, 4/1a/s11, 4/1a/s14, 4/1a/s3, 4/1a/s5, 4/1a/s7, 4/1a/s9, 4/1b/s5, 4/2a/s10, 4/2a/s12, 4/2a/s7, 4/2b/s1, 4/3a/s17, 4/3a/s4/2, 4/3a/s7, 4/3a/s8, 4/3a/s9, 4/3b/s3/2, 4/3b/s5, 4/3b/s6, 4/3b/s8, 4/4a/s1, 4/4a/s3, 4/4a/s5, 4/4a/s6, 4/4a/s7, 4/4a/s8, 4/4b/c6/9, 4/4b/s11, 4/5a/c11, 4/5a/s11, 4/5a/s4, 4/5b/s1, 4/5b/s4, 4/6a/s16, 4/6a/s23, 4/6a/s3, 4/6b/c3, 4/6b/s9, 4/7a/s7, 4/7b/s10, 4/7b/s5, 4/8a/s17, 4/8a/s2, 4/8a/s9, 4/8b/s1, 4/8b/s10, 4/8b/s5, 4/9a/s11, 4/9a/s13, 4/9a/s15, 4/9a/s17, 4/9a/s7, 4/9b/s1, 4/9b/s11, 5/s12, 5/s16, 5/s18/2, 5/s7, 6/s11, 6/s13, 6/s15, 6/s16, 6/s17, 6/s19, 6/s8, 6/s9, 7/c10, 7/c5/12, 7/s10, 7/s6, 7/s7, 7/s9, 8/1a/s12, 8/1a/s13, 8/1a/s14, 8/1a/s15, 8/1a/s16, 8/1a/s18, 8/1a/s19, 8/1a/s21, 8/1a/s22, 8/1a/s27, 8/1a/s36, 8/1a/s37, 8/1a/s38, 8/1a/s6, 8/1a/s7, 8/1b/s1, 8/1b/s2,

9/1b/c21, 9/1b/s13, 9/1b/s17, 9/1b/s23, 9/1b/s6, 9/1b/s9

alur imiş n. 19/10a/s4/4

n. idi 12/1b/s11, 19/4b/s2/3, 19/8a/s3/3, 20/1b/s17, 20/1b/s3, 21/5/s13/4, 4/5a/s10

n. imiş 10/1a/sc16, 12/1a/s11, 17/3a/s4/3

n.+ den 1/1/s2/3, 1/2/s1, 12/1b/s10, 13/s8, 15/2b/s16/3, 21/2/s9, 21/5/s9, 4/2b/s5, 4/5a/s1,

4/6b/s7

n.+ dir 10/1a/s1, 10/1a/s6, 10/1a/s8, 12/1a/s1, 12/1a/s2, 12/1a/s5, 12/1a/s9, 12/1b/s1, 12/1b/s2,

12/1b/s4, 13/s1, 13/s10, 13/s13, 13/s3, 14/1a/s16, 14/1a/s17, 14/1a/s2, 14/1a/s8, 14/1a/s9,

15/1a/s1, 15/1a/s4, 15/2a/s9, 15/2b/s1, 15/2b/s3, 15/3a/s7, 15/3b/s11, 15/3b/s21, 15/3b/s9, 15/4a/s8,

15/4b/s5, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 16/1a/s1, 17/1a/s1/2, 17/1a/s3/10, 17/2a/s1, 17/3b/s5/4, 18/1a/s1, 19/10b/s1,

19/12a/c1/32, 2/1/s2, 20/1a/s1, 20/1a/s1/2, 20/1a/s11, 20/1a/s11/2, 20/1b/s7, 20/1b/s7/2, 20/2a/s2, 20/2b/s5,

20/2b/s8, 21/1/s1, 21/4/s11/3, 21/5/c14/2, 3/1a/s1, 3/1a/s13/2, 3/1a/s6, 4/10b/s5, 4/1a/s2, 4/1b/s1/2,

4/1b/s6, 4/2a/s1, 4/3a/s1, 4/4b/s1, 4/5b/s8, 4/6a/s15, 4/7a/s6, 4/7b/s1, 4/7b/s12, 4/7b/s3,

4/9a/s3, 5/s1, 5/s10, 5/s5, 5/s9, 6/s1, 6/s2, 7/s1, 7/s4, 8/1a/s1,

8/1a/s2, 8/1a/s5, 8/1b/s10, 9/1b/s1, 9/1b/s2

n.+ dir 14/1a/s3, 16/1a/s2, 5/s22/2

n.+ imiş 8/1a/s23

n.+ ler 19/4a/c2/2, 19/6a/c2/7, 6/s20

n.+ ler- idi 19/6b/s2/2

neci Ne iş yapar, ne ile uğraşır.

n.+ dir 16/2a/s2/3

nefer *(Ar.)* 1. İnsanların sayılmasında sayı sıfatlarından sonra kullanılır.

n. 1/2/c3/2, 11/1a/c1/4, 18/1a/c4/2, 19/11b/c1/21, 19/5a/c5/4, 19/5a/s5, 19/5b/c3/9,

21/6/c1/2, 4/3b/s1, 4/3b/s1/2, 4/7b/s3, 8/1a/c12, 8/1a/c9, 8/1b/s6

n.+ i /9a/c10

2. Rütbesi olmayan asker, er.

n. 17/2b/c3/2, 18/1a/c4/3,

n. mi idiñ 4/3a/s9

n.+ i 8/1a/c9

n.+ leri 8/1a/s10

n.+ lerine 5/c14, 7/c5/11

neferāt *(Ar.)* Neferler.

n.-ı żabiṭadan 17/2b/3

n.-ı żābıṭadan 17/1a/s3/8

meʾmūr-ı n.-ı żābıṭadan 17/1a/c3/4

n.+ ı 5/s15

n.+ ına 5/c19/2

n.+ından17/3b/c2/2, 17/3b/c2/3

nefret *(Ar.)* Bir şeyi veya kimseyi beğenmekten, kötü bulmaktan ileri gelen şiddetli itici duygu, iğrenç bulup tiksenme.

kemāl-i n. 21/8/s1/7

nefs *(Ar.)* 1.Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

n.+ i 19/4b/c2/3, 19/6b/s1/2

n.+ im 19/2a/c5/2

n.+ leri 19/4b/s2/2

2.Bir şeyin içi, merkezi, kendisi.

n.-i hümāyūna 21/6/c1/12

n.-i hümāyūnlarında 21/4/c3

n.-i hümāyūnlarınıñ 21/7/s2

nefsāniyyet *(Ar.)* Kin, garaz, öfke.

n. 21/10/c2, 21/10/s2

nerd-bān *(Far.)* Bir yere çıkmaya veya

bir yerden inmeye yarayan basamaklar dizisi, badal, basak.
n. 19/10b/s3/5

nere Hangi yer.
n. idi 15/1a/s18, 15/5a/s4
n.+ de 11/1b/c2/6, 15/1a/s10, 15/1b/s14, 15/2a/s9, 15/2b/c18, 15/3a/s13, 15/3a/s15, 15/4a/s10, 15/4b/s1,
15/5a/s2, 16/2a/c3, 20/1a/s1, 20/1a/s11, 20/1b/s7, 20/2a/c6, 20/2a/s11, 20/2a/s2, 20/2b/c15, 20/2b/s1/2,
20/2b/s12, 20/2b/s15, 20/2b/s5, 21/1/s2, 21/4/s5/2, 21/7/c2/5, 4/10a/s7, 4/10a/s9, 4/10b/s10, 4/2b/s13,
4/2b/s6, 4/3b/s11, 4/5a/c2, 4/5a/s13, 4/5a/s18, 4/5b/s2, 4/6a/s16, 4/6a/s19, 4/6a/s6, 8/1b/s7,
9/1b/s8
nerede Hangi yerde.
n.+ de idi 15/4a/s13, 15/5a/s4, 15/5b/s2, 8/1a/s34
n.+ de idiñ 10/1a/s9, 12/2a/s1, 15/1a/s13, 15/2a/s10, 15/5b/s3, 4/1a/s4, 4/1a/s6, 4/1a/s8, 4/2b/s2, 4/2b/s8, 4/3a/s6, 21/5/s14
4/7b/s14, 4/8b/s2, 9/1b/s11/2, 9/1b/s16
n.+ de ise 4/10b/s10
n.+ dedir 10/1a/s4, 15/2a/s5, 15/3a/s9, 20/2a/s14, 20/2a/s6, 21/3/c5/3, 4/5a/s2
n.+ dedir 20/2b/s9, 4/8b/s4
nereden Hangi yerden, hangi taraftan.
n.+ den 15/1a/s17/2, 15/1a/s20, 15/3a/s10, 15/3b/s15, 15/4a/s11, 15/4b/s11, 15/5a/s11, 19/12a/s3, 19/12b/c1,
19/12b/c2, 19/12b/c3, 19/12b/s1, 19/12b/s3/2, 19/12b/s8, 19/13a/c3, 19/13a/s3/2, 19/1b/c2/3, 19/1b/c3/2, 19/1b/s2/3,
19/6a/s1/2, 19/7b/s3/3, 19/9b/c1/2, 21/4/s1/2, 4/2a/s15, 4/7a/c5, 6/s7
n.+ lerde 4/2a/s4, 4/2b/s15
n.+ ñde idi 7/s6/2
neresi Nerede, hangi yer.
n.+ si 11/1a/s18, 21/6/c1/13
n.+ sinde idiler 15/3a/s17
n.+ sinden 12/1a/s13, 15/1b/s3, 15/5b/s4
nereye Hangi yere.
n.+ ye 12/2b/s1, 12/2b/s3, 15/2a/s6, 15/4b/c14, 15/5a/c8/2, 16/1a/s11, 16/2a/s1/2, 19/12a/s2/2, 19/12b/s6,
19/3b/c3/4, 20/1a/s9, 20/1b/s5, 20/2a/c1, 20/2a/s1, 20/2b/c9/2, 21/1/s3, 4/1a/s12, 4/2a/s6, 4/2a/s7,
4/3a/s10, 4/4b/s6, 4/5a/s17, 4/5a/s19, 4/5a/s6, 4/5b/s1, 4/5b/s12, 4/6a/s11, 4/6a/s13, 4/6a/s18,
4/6a/s20, 4/6a/s21, 4/6a/s22, 4/6b/s10, 4/9a/s1, 4/9a/s14, 5/s17, 6/s7, 8/1a/s31/2, 8/1b/s8

nereli Hangi memleketli, hangi yerli.
n. 15/1a/s1, 15/2a/s9, 20/2a/c13
n. idi 20/2a/s13
n.+ dir 10/1a/s27, 15/2b/s2, 16/2a/s2/3, 17/3a/s3, 4/5a/s2
n.+ sin 10/1a/s2, 12/1a/s3, 12/1b/s3, 15/3a/s7, 15/4a/s8, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 16/1a/s3, 17/1a/s1/2,
17/3b/s1, 18/1a/s1, 5/s3, 7/s3, 8/1a/s3, 9/1b/s3
n.+ siñ 14/1a/s1, 14/1a/s15, 14/1a/s7, 4/1a/s1, 4/2a/s3, 4/3a/s2, 4/4b/s2, 4/5b/s9, 4/7b/s13,
4/7b/s2, 4/9a/s4
n.+ siñız 21/1/s1

nerelü Hangi memleketli, hangi yerli, nereli.
n.+ sün 3/1a/s2

neş'et *(Ar.)* İleri gelme, kaynaklanma.
neş'et eyle- İleri gelmek, kaynaklanmak.
n. eylemişdir 1/1/c2/2

netīce *(Ar.)* Son, akıbet, nihayet.
n.-i maṣlaḥat 17/3b/s7/4

nevʿ *(Ar.)* Cins, tür, nevi.
n. 2/1/s6

nevbet *(Ar.)* Koruma ve kontrol için bir yer, bir şey veya kimseyi belli bir süre beklemek sûretiyle yürütülen hizmet**,** nöbet.
n. 15/2b/c7, 15/2b/s7, 15/2b/s8o, 15/3b/c6, 15/4b/c6, 15/4b/s6
n.+ de 21/2/c1, 21/2/s1
n.+ i 15/3a/s5, 15/3a/s5/2
n.+ i 21/1/c9
n.+ im 16/1a/c17, 16/1b/c4
n.+ imde 21/2/c10
nevbet bekle- Bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak, nöbetçilik etmek.
n. beklerdi 15/5a/c8/3
n. bekleyüp 15/5a/c8/3

nevbetçi *(Ar.+Tr.)* Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse.
n. 15/4b/s7, 21/2/c6, 21/6/c1/7

nevl *(Ar.)* Gemi kirası, yolcuların verdiği vapur parası, navlun.
n.+ i 1/1/14, 2/1/s6

neẓāret *(Ar.)* 1. Denetim, gözetim, kontrol, murakabe.
n. 19/11a/c3, 19/1b/s1
icrā-yı n.+ i 19/7a/s1/4
n.+ i 21/1/c4
2. Bakanlık.
Maḳām-ı N.-Penāhīye 17/1a/c3/2
N.-i Celīlesinden 17/2a/s3/3, 17/2b/s4/2, 17/3b/s5/3
neẓāret eyle- Denetlemek, kontrol etmek.
n. eyledi 19/2b/s2/2, 19/5a/s6
n. eyledigini 19/11a/c3/2
n. eylediğiñi 19/10b/s3/2
n. eylediğiñiñ 19/10a/s5
n. eyler 19/5b/s1/3
n. eylerdi 19/5a/c5/2
neẓāret it- Denetlemek, kontrol etmek.
n. itdi 19/2b/c2
n. itdigini 19/1a/c2/9
n. itdim 21/3/c3/3
n. idemedi 19/5a/c6
n. iden 19/11a/s2
n. ider imiş 19/1a/c2/11
n. iderdi 19/1a/s2/7
n. iderdim 19/5a/c5
n. iderim 19/1a/c2/6
n. itmek 19/10a/s4, 19/1a/s2, 19/2a/c1
n. itmiş 21/7/s2/7

nezd *(Far.)* Yan, kat, huzur.
n.-i hümāyūnında 21/4/s11
nezdinde(Far.+Tr.) İndinde, nazarında, kabul ve anlayışına göre.
n. 2/1/c1/3

nıṣf *(Ar.)* Yarı, yarım, nısıf.
n.+ ını 21/3/c5/2
nıṣfü'l-leyl (Ar.) Gece yarısı.
n.ü'l-leylde 11/2b/s1
n.ü'l-leyle 11/2a/c2/12, 11/2a/c3

nice Nasıl.
n. 10/1a/s14, 4/5b/s3, 4/6a/s1, 4/6b/s16, 4/6b/s3
n.+ dir 8/1b/s12

niçün Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan "neden, hangi sebeple, hangi sebepten ötürü" anlamında soru zarfı, niçin.
n. 10/1a/c14/2, 10/1a/s21/2, 10/1a/s29, 11/1a/s2/2, 11/2b/c3, 11/2b/s3/3, 14/1b/s1, 14/1b/s5, 15/1a/s2,
15/2a/s11, 15/2b/s14/2, 15/3a/s5/2, 15/3b/c1, 15/3b/s17, 15/4a/c15, 15/4a/s15, 15/4b/c18, 15/4b/s18, 16/1a/s9/11,
17/3a/s4/2, 17/3b/s6/2,

17/4a/s1/2, 18/1a/s6, 2/1/s5, 4/10a/s4, 4/10b/s2, 4/10b/s6, 4/1a/s17, 4/2a/s14,
4/2b/s4, 4/3a/s13, 4/3b/s12, 4/3b/s7, 4/4b/s8, 4/5a/c15/2, 4/5a/s10, 4/5a/s8, 4/6b/c7, 4/6b/s14,
4/6b/s6, 4/8a/s4, 4/9a/c5/2, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/3, 5/s13, 5/s19, 7/s8, 8/1a/c37, 8/1b/s11,
8/1b/s3/2, 8/1b/s9

nihāyet *(Ar.)* 1. Son.
n.+ i 4/10b/s4
n.+ inde 4/4b/c6/12
n.+ ine 19/11a/c1, 19/5a/c1, 19/5a/s1/2, 19/5a/s2, 4/3a/c8, 4/6a/c16
2.Sonunda, en sonunda.
n. 17/1b/c3/34, 17/3a/c5/23, 18/1b/c1/10

nīsān *(Ar.< Süry.)*Yılın, mart ve mayıs ayları arasındaki 30 gün çeken dördüncü ayı, ilkbahar aylarının ikincisi, yılın dördüncü ayı, april.
N. 16/2a/7, 17/2b/c3
N.+ 'da 4/5a/c2

nişān *(Far.)* İşaret, belirti, iz, alamet.
n.+ ı 20/1b/s3, 20/2b/c4/2, 20/2b/s4
n.+ ı 20/1b/c3
n.+ ları 20/3a/s1
n.+ larından 20/2b/s13

nişāne *(Far.)* İşaret, belirti, iz, alamet.
n. 1/2/s5/2
n.+ niñ 1/2/s6

nişānlan- *(Far.+Tr.)* Nişanlı duruma gelmek, evlenme kararının belirtisi olarak yüzük takmak.
n.- up 11/1a/c1/2

nişānlı *(Far.+Tr.)* Nişanlanmış olan.
n. 11/1b/c2

niyāz *(Far.)* Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, ricâ.
niyāz eyle- Yalvarmak, ricâ etmek.
n. eylerim 4/7a/c6/2

niye Bir şeyin sebebini sormak için kullanılır; niçin, neden.
n. 4/2a/s19, 4/3a/s12, 4/6b/c6

niyet *(Ar.)* Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koymak, yapmaya karar verme.
n.+ i 4/4b/c7

nizā' *(Ar.)* Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilâf.
n.14/1b/c1/2,3/1a/c12, 3/1a/s12
n.+ ıñ 19/7b/c2/12

niẓām *(Ar.)* Kainatta ve her türlü kuruluşta, o şeyin varlığının gerektirdiği şekilde mevcut olan ve devamını sağlayan yasa ve kural, düzen, usûl.
n.-ı iḳtiżāsından ise 11/3a/2

niẓāmī *(Ar.)* Kânûna ve nizâma uygun, askerî taşkîlâtta asıl silâh altında bulunan asker, ordunun muvazzaf sınıfı. Bu tür askerlik işleriyle uğraşan dâire.
N. Dā'iresinde 21/4/c8

noḳṣān *(Ar.)* Eksiklik, kusur.
n. 16/1a/c1/2

numero *(İtal.)* Sayı.
n. 1/2/4, 21/

O

o Tekil üçüncü şahsı gösterir- işâret zamiri olarak yerini tuttuğu en uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.
o. 10/1a/s9, 11/1b/c2, 12/1a/c11/6, 12/2a/c11/8, 13/c9, 13/c9/2, 15/1a/c17/2, 15/1a/s9, 15/1b/c13,

15/1b/c6/2, 15/1b/s13, 15/1b/s17, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 15/2a/c3, 15/2a/s2, 15/2a/s3, 15/2b/c11, 15/2b/c15bu,
15/2b/c18, 15/2b/s11, 15/2b/s12, 15/2b/s16, 15/2b/s17, 15/2b/s18, 15/2b/s2, 15/2b/s21, 15/2b/s4, 15/3a/s1ol,
15/3a/s3, 15/3a/s4, 15/3b/c16, 15/3b/c17, 15/3b/c8, 15/3b/s1, 15/3b/s12, 15/3b/s14, 15/3b/s3, 15/3b/s4,
15/3b/s7, 15/4a/s2, 15/4b/s1, 15/4b/s13, 15/4b/s7, 15/5a/c8/4, 15/5b/c1, 15/5b/c4/2, 15/5b/s2, 15/5b/s3,
16/1a/c9, 16/1a/s12, 16/1a/s13, 16/1a/s9/10, 16/1b/c17/14, 16/1b/c7, 16/1b/s6, 16/2a/s1/2, 16/2a/s3, 17/1a/c2/2,
17/1a/c3/15,17/1b/c3/30 17/3a/c5/28, 17/3b/s6/2, 18/1a/c4/7, 18/1a/s6, 18/1b/s4/4, 19/11a/c4/3, 19/12a/c1/29, 19/13a/c8/10, 19/13b/c2/3,
19/1b/c1, 19/2b/c3/2, 19/4a/s2/4, 19/4a/s5/3, 19/4a/s5/5, 19/5b/c2/5, 19/6a/c2/11, 19/6b/c3/8, 19/7a/s2, 19/7b/c2/4,
19/8b/c3/20, 19/9a/c2/7/d, 2/1/c3/6, 20/2a/s6, 20/2a/s7, 20/2a/s8, 20/2b/s9, 21/10/c4, 21/13/s2, 21/14/c2/2,
21/2/s6/2, 21/3/c5/3, 21/4/c10, 21/4/c9/3, 21/4/s11, 21/4/s5/2, 21/5/c9, 21/5/s13/3, 21/5/s14, 21/5/s6,
21/5/s7, 21/6/c1/7, 21/7/s2/6, 21/9/c1/3, 21/9/c2, 21/9/c6, 4/10b/c5, 4/10b/c8, 4/10b/s3, 4/1a/c9,
4/1a/s13, 4/1a/s15, 4/1a/s16, 4/1a/s6, 4/2a/c22, 4/2a/s10, 4/2a/s12, 4/2a/s24, 4/2a/s9, 4/2b/s9,
4/3a/s13, 4/3b/s11, 4/4b/c12, 4/4b/s12, 4/5a/c11, 4/5a/c7, 4/5a/c8, 4/5a/s10, 4/5a/s11, 4/5a/s14,
4/5a/s6, 4/5b/c4, 4/6a/s1, 4/6a/s15, 4/6b/s11, 4/6b/s9/2, 4/7b/c7, 4/8a/s11, 4/8a/s9/2,4/8a/s21, 4/8b/c12,
4/8b/c12/2, 4/8b/c8, 4/8b/c9/2, 4/8b/s11, 4/8b/s18, 4/8b/s21, 4/8b/s8, 4/9a/c15, 4/9a/s11, 4/9a/s7,
4/9b/c6, 5/s9, 6/s18, 7/s5, 8/1a/c22, 8/1a/c38/2, 8/1a/s10, 9/1b/s18

o. 15/2b/c6
o.+ dur 4/6b/c9
o.+ nı 21/4/c2/2
o.+ nları 4/2a/c15
o.+ nuñ 21/8/c2/10
o.+ nuñla 4/10a/s7
o.+ nuñ 4/1a/s9

of *(Ar.)* Usanç, sıkıntı, bezginlik, ağrı, ıztırap, şikâyet vb duyguları anlatmak için kullanılır.

o. 21/7/c3/4

oġlaḳ Keçi yavrusu.

o. 4/4b/c6/13
o.+ ları 12/1a/c11/2, 12/1b/c11/2, 12/1b/c11/3
o.+ ları 12/1b/c11/2
o.+ larını 12/1a/c11

oġlan Erkek çocuk.

o.+ dır 12/1a/s8

oġul Cinsiyeti erkek olan evlât.

o.+ ı 2/1/c2/2, 4/7a/2
o.+ ı 11/1b/c3, 14/1a/s10, 14/1a/s18/2, 19/2b/c3, 19/8a/c2/5, 20/1a/c9, 20/1a/c9/3, 8/1a/c17, 8/1a/c19, 8/1a/c29, 8/1a/s18, 8/1a/s23
o.+ um 7/c5/6, 18/2a/c4/13
o.+ umı 7/c5/11, 21/13/s4/3
o.+ u'nda 2/1/c1
o.+ undan 19/6a/c3, 19/8a/c2/3

oḳḳa *(Ar.)* 1283 Gramlık eski bir ağırlık ölçüsü birimi, kıyye.

o. 4/1a/c16/2, 7/c5/6

oḳu- Bir yazıda ne yazıldığınısâdece gözle veya aynı zamanda seslendirerek

çözmek.
oḳuyup yazma Okuma yazma.
o.- yup 19/10a/c1/2, 19/10a/s1/2

ol Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı, “o”nun eski şekli.
o. 1/1/11, 1/1/17, 1/2/c6, 1/2/s2, 10/1a/s15, 13/c7, 15/1b/c15, 15/1b/s12, 15/4b/c11,
15/4b/c7, 15/5b/c4/3, 16/1a/s11, 16/1b/c17/17, 16/1b/c17/9, 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2, 16/2a/6, 17/1a/c3/8,
17/3b/c1/2, 18/1a/c4/9, 18/1b/c2/3, 18/1b/s4/2, 19/10a/c2, 19/10a/c2/3, 19/10a/s2/2, 19/10a/s3/2, 19/10b/s3/6,
19/10b/s4, 19/12a/c1, 19/12b/s8, 19/13a/c8/11, 19/13a/s1, 19/13b/c2/4, 19/14a/12, 19/14a/14, 19/14a/4, 19/1a/c1/2,
19/1b/s1/2, 19/2a/s3, 19/2b/c2/4, 19/2b/s33, 19/2b/s4/3, 19/3a/c2/3, 19/3a/c3/5, 19/3a/s2, 19/3b/c1/5, 19/3b/c2/4,
19/5b/c2/3, 19/5b/c3/3, 19/5b/s3/3, 19/6b/c3/6, 19/7a/c4/2, 19/7a/c5, 19/7a/c5/3, 19/7b/c2/2, 19/8a/s3/3,
19/8b/c3/12, 19/8b/c3/14, 19/9a/c2/10/d, 19/9a/c2/7, 19/9a/c2/8/d, 19/9a/c2/9/d, 19/9b/c1/5, 19/9b/c1/7, 19/9b/c2/11, 20/1b/c1/2,
21/1/c2/2, 21/3/c6, 21/6/c1/5, 21/9/c3/2, 21/9/s1, 21/9/s4, 3/1a/c9/3, 3/1a/s6, 3/1a/s7, 3/1a/s8,
3/1b/c1/2, 4/10a/c4, 4/4b/c6/10, 4/5a/c4, 4/5a/s12, 4/7a/s10, 4/9a/s12, 5/c20, 7/c5/10, 7/s6,
8/1a/s19, 8/1a/s34, 8/1b/s6, 9/1b/s11/2

ol- 1. Olmak, Meydana gelmek, vukû bulmak, varlık kazanmak.
o.- abilür 21/14/s3
o.- acaġından 21/5/s1/3
o.- acaġını 4/4b/c10/2
rāżī o.- acaġıñı 4/2b/s16
mesʾūl o.- acaġıñızı 19/4a/s4/4
yazıḳ o.- acaġını 4/6b/s9/3
o.- acaḳ 14/1b/c5
lāzım o.- acaḳ 19/11a/c2/5, 19/3a/c3/6, 19/3b/c3/7
o.- alı 8/1a/s7
muvaffaḳ o.- amadım 21/6/c14/7
ber-vechle iʿtimād o.- amaz 12/2a/s6/8
o.- an 1/1/s2/2, 1/2/s5/2, 10/1a/c17, 10/1a/c24, 10/1a/c4, 10/1a/s11, 10/1a/s15, 10/1a/s34/2,
11/1a/c2, 11/2b/1, 12/1a/c11/3, 12/1a/c11/8, 12/1a/s7, 12/2a/c4/3, 13/c10/2, 14/1a/9, 14/1a/c10,
14/1a/c4, 14/1b/c1, 15/2a/2, 15/2a/c5, 15/3a/2, 15/3a/c17, 15/3a/s5/2,
16/1a/c17, 16/1b/c17/11, 16/1b/c17/16, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/15, 16/1b/s4,
17/1a/c3/4, 17/1a/s3, 17/1a/s3/3, 17/1a/s3/8, 17/2a/c3/2, 17/2b/s1, 17/2b/s5,
19/12a/s2, 19/12b/c8/5, 19/12b/s5, 19/13a/s5, 19/1b/c3/11, 19/2a/c3, 19/2a/c5, 19/3a/s1
19/6b/c3, 19/6b/c3/7, 19/7a/s4/2, 19/7b/c2/8, 19/9b/s1, 2/1/3, 2/1/4, 2/1/c1, 2/1/s1, 20/2a/s6, 20/2b/c8, 21/12/c3/2,
21/12/c3/3, 21/12/s2, 21/2/c2/4, 21/4/s11/3, 21/5/c14/3, 21/5/c14/5, 21/6/s1/7, 21/8/c2/5, 21/9/s1/4, 4/1a/c16,
4/1a/c16/2, 4/3a/s17, 4/3b/s4, 4/4b/c6/14, 4/4b/s11, 4/4b/s5, 4/4b/s7, 4/6a/s2,
5/s9, 6/c21, 7/c5/11, 8/1a/c19, 8/1a/c21, 8/1a/c25/2, 8/1a/c25/3, 8/1a/c28,
8/1a/s8, 8/1b/s3, 8/1b/s7
fevt o.- an 15/2b/s13

lāzım o.- an 19/6a/c1/2
mevcūd o.- an 4/10a/5
muḥarrer o.- an 16/2a/6, 19/3a/c1/3, 3/1b/3, 8/1a/c36
ʿāʾid o.- an 21/12/c3
vākiʿ o.- an 1/1/s3, 4/5b/s13, 17/4a/s1/2, 17/4a/3, 18/1b/s4/9, 2/1/4
o.- anı 21/5/c7/2
o.- anlar 4/3b/s3/2, 4/4b/c10
o.- anlardan 21/8/c2/2
o.- anları 14/1a/c10/3
ḳatl o.- anları 4/4b/c10
o.- anlarıñ 21/7/c1
o.- araḳ 1/1/18, 1/2/s5/2, 2/1/3, 17/1b/c3/32, 18/1b/s2/2, 19/11b/c1/9, 19/12a/c1/2, 19/13a/c5, 19/14a/9, 19/3a/c2/7, 19/6b/s1/2,
19/8b/c3/8, 19/8b/s1/3, 2/1/c6, 21/1/c1/3, 21/12/s1/3, 21/12/s4/3, 21/13/c2/2, 21/3/c5/5, 21/3/c5/8, 21/6/s1/11,
21/8/s2/2, 21/9/s1/2, 4/3a/s4/2, 4/5a/s5, 4/9a/c5, 4/9b/c6, 7/c5/2, 8/1a/c19
ḥāżır o.- araḳ 19/8a/c2/8
o.- aydı 10/1a/c34/2
o.- aydım 19/2a/c1/4, 19/7b/c2/13
o.- dı 4/10a/c3, 4/8a/s16, 4/8b/c12, 10/1a/s19, 11/1a/c1/4, 12/2b/s5, 14/1b/c5, 15/1a/s7, 15/1b/s14, 15/3a/s5/3, 16/1b/c17/5, 17/3a/s1, 19/4a/s4/6, 19/10a/s5/3, 19/12a/c1/35, 19/5a/s3/2, 21/4/s5/2, 21/5/s14, 21/5/s5, 21/14/s7, 3/1a/s9, 4/10a/s4, 4/3b/s11, 4/4b/s6,
4/4b/s7/2, 4/5b/s12, 4/8b/s12, 4/8b/s20, 4/9b/s6, 4/9b/s7, 4/9b/s8, 5/s20/2, 6/s16, 6/s20,
8/1a/s13, 8/1a/s22, 8/1a/s8, 8/1b/s13/2
māniʿ o.- dı 21/9/c6
o.- dı idi 15/1b/c14
o.- dı mı 17/2a/s3/4, 21/2/s2
ġavġā o.- dı mı 15/4b/s12
o.- dıġı 1/1/10, 1/1/5, 1/2/s6, 5/4, 8/1b/s9, 10/1a/c21, 10/1a/c8, 10/1a/s21, 10/1a/s31, 10/1b/4,
11/2b/s1, 12/2a/s6/5, 13/s7, 15/1a/s1, 15/1b/c13/3, 15/1b/c15, 15/1b/c9, 15/1b/c9/2,
15/2b/c15bu, 15/2b/c17, 11/3a/1, 15/3a/3, 15/3a/s17, 15/3b/s6, 15/4b/s10, 15/4b/s6,
15/5b/c4/7, 16/1b/c4/7, 16/1b/c5, 17/1b/c3/22, 17/2b/c5/4, 17/3a/c2/4, 17/3a/s4, 17/3a/s4/2,
18/1a/c4/8, 18/1b/s3, 19/13b/c2, 19/14a/16, 19/14a/2, 19/1a/c2/3, 19/1a/s2/6, 19/2b/c2/5, 19/3a/c1/5, 19/3a/c2/3,
19/3a/c3/2, 19/4b/s1/3, 19/5a/c3/3, 19/5a/s3/2, 19/5b/s1/2, 19/5b/c2/4, 19/5b/c2/5, 19/6a/c2/11, 19/6b/c3/3, 19/7a/s5/2, 19/7b/c2/9, 2/1/3,
21/12/c4/3, 21/13/s4, 21/5/c14/5, 21/5/s13/2, 21/6/s1/5, 21/6/c14/6, 21/6/s1/3, 21/7/s2/5, 21/8/s1/8, 21/9/c1/6,
21/9/s1/3, 21/9/s2/2, 4/10b/s3, 4/2a/s23, 4/4b/c10, 4/9b/c8/3, 4/9b/s1
farḳ o.- dıġı 19/5a/c4/2
ḥāżır o.- dıġı 4/11a/1, 8/1a/c36
ḫilāf-ı vāḳiʿ o.- dıġı 21/8/s1/9
keyifsiz o.- dıġı 19/7a/s1/3, 19/7b/s1/2
mūcib o.- dıġı 21/8/c3/16
muḥarrer o.- dıġı 19/7a/c4/3
o.- dıġım 1/1/c1, 1/1/5, 18/1a/c4/5, 18/1b/c4/3, 19/4b/c1/4, 2/1/c1/2, 21/1/c1/3, 4/10a/c7, 4/1a/c16/2,5/c17, 7/c5/6
ḫaste o.- dıġım 15/1b/c16
ser-ḫōş o.- dıġım 15/3b/s15
o.- dıġımda 4/9a/c5/4
ḥāżır- o.- dıġımda 19/11b/c1/18
o.- dıġımdan 1/1/c4, 1/1/15, 1/2/c6, 16/1a/c14, 18/1a/c4/6, 21/11/c1/2, 5/c19/3
ḫaste o.- dıġımdan 19/4b/c1/2
o.- dıġımı 18/1a/c4/10, 19/12a/c1/28

ḥaydūd o.- dıġımı 4/2b/c16
o.- dıġımız 1/1/16, 1/1/6, 14/1a/c18, 17/1b/c3/20, 19/10b/c2/3, 4/4b/c6/11, 4/5a/c11/2
o.- dıġıñ 1/2/s3, 12/2a/s6/7, 16/1b/s7/3,17/3b/s7/3 19/8b/s2/2, 19/9b/s1/2, 21/12/s4, 21/12/s4/3, 21/13/s4/5, 21/5/s1/2
o.- dıġına 15/2a/c7, 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4a/c7, 15/4a/s7, 15/4b/c21, 15/4b/s20, 15/5a/c9, 15/5a/s9,
18/1b/s4/2, 18/1b/s4/8, 20/2a/c13, 21/12/s4/2, 3/1a/c14/2, 4/9b/c8/3
o.- dıġında 4/11a/c1/5
o.- dıġıñda 21/3/s1
o.- dıġından 1/1/18, 2/1/c2/2, 10/1a/c31/2, 11/2b/c1, 12/1a/c11/4, 12/1a/c13, 12/1b/c10, 16/1a/6, 17/1a/s3/9, 17/1b/c3/37,
18/1a/c4/8, 18/1a/c6/3, 18/1b/c1/5, 18/1b/c4/5, 19/13a/c8/8, 19/2b/c1, 19/6b/c3/6, 19/8b/c3/13, 2/1/c1,
21/13/c4/2, 21/2/s4, 21/3/c3/4, 21/4/s11/3, 21/6/c1/11, 21/7/c2/3, 3/1a/s13/2, 3/1a/s5, 4/10b/c2,
4/10b/s4, 4/1a/c17, 4/4b/c6/6, 4/4b/c8, 4/5a/c4, 4/5b/c3, 4/6a/s17/2, 4/6b/c2, 4/6b/s15, 4/7a/c2, 4/7b/c7/5, 4/11a/c1/2,8/1a/c38
ḫarāb o.- dıġından 4/1a/c20
ḫaste o.- dıġından 19/11a/c2/2, 19/2b/c2/2, 19/5a/c6/2, 19/5a/c6/4, 4/4b/c6/5
keyifsiz o.- dıġından 19/10a/c2/2
żabṭ o.- dıġından 4/8b/c4
o.- dıġını 1/1/12, 1/1/c3/3, 1/2/s1, 10/1a/c10/2, 12/1a/c13/3, 12/1a/s13, 12/2b/s5/5, 15/1b/s16, 15/2a/3, 15/2a/c1/4, 15/2a/s9, 15/2b/c14, 15/3a/3, 15/3b/c21, 15/4a/2, 15/4a/c16, 15/4b/c7, 16/1a/4, 16/1a/5, 16/1b/c17/4, 16/1b/c4/3, 16/1b/c4/4, 16/1b/c4/5, 16/2a/6, 16/2a/c2, 16/2a/c3, 16/2a/s4/4, 17/1b/c3/26, 17/1b/s1/2, 17/2b/c5/8, 17/3a/c1/4, 17/3a/s2/2, 18/1a/c4/6, 18/2a/c4/8, 19/5b/s1, 19/12a/c1/2, 19/14a/6, 19/14a/8, 19/1b/s1/2, 19/4a/s4, 19/7a/c3/2, 2/1/c3/4, 2/1/s1/2, 20/1b/c14, 20/2a/c13, 20/2a/c6, 20/2b/c4/3, 21/11/c1, 21/12/c3/2, 21/12/s4/4, 21/12/s4/6, 21/13/s3, 21/2/c9, 21/3/s1, 21/4/s1, 21/5/c14/4, 21/5/c8, 21/6/c1/13, 21/6/c1/3, 21/6/c1/5, 21/9/s6/2, 3/1a/c5, 3/1b/c1/4, 4/1b/c5/5, 4/3b/c5/2, 4/3b/s1/2, 4/4b/c6/8, 4/5a/c1, 4/5a/c2/2, 4/5a/s12, 4/5a/s3, 4/5a/s4, 4/5b/c15, 4/7b/c11/5, 4/8b/s8, 4/9b/c6/2, 4/9a/s6, 5/s18, 6/c16, 8/1a/c17, 8/1b/c8, 9/1b/c13
endāḫt o.- dıġını 3/1b/c1/2
eşitmiş o.- dıġını 4/1b/s7
farḳ o.- dıġını 19/5a/c4
mecbūr o.- dıġını 17/3b/s7/5
żāyiʿ o.- dıġını 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2
o.- dıġınız 21/13/s4/3
o.- dıġıñız 15/3a/s15, 17/1b/c3/23, 21/12/s3, 21/4/s8, 21/7/s2/7, 21/7/s2/9, 4/5a/s3, 4/7a/s2
dāḫil o.- dıġınız 17/3b/s1
o.- dıġıñıza 4/7b/c7/3
o.- dıġıñızı 14/1a/s18/3, 16/2a/s1, 21/8/s2/3, 21/5/s13/3
o.- dıḳ 21/1/c2/2
ḥāżır o.- dıḳları 16/1a/s9/3, 19/13b/c5/2, 19/1a/1, 19/2b/1
mevcūd o.- dıḳları 21/8/c2/8
o.- dıḳlarında 21/8/c2/2
o.- dıḳlarından 18/2a/c1
o.- dıḳlarını 15/1b/c16
o.- dıñ 15/2b/s13, 17/1a/s1, 21/14/s6
o.- dıñız 15/5a/s2, 21/14/s5
o.- duġumdan 11/1b/c2
o.- duḳ 15/5a/c2
o.- duk 15/3a/c15
dāḫil o.- duḳ 11/2a/c2
o.- duḳda 4/4b/c6/13

o.- duḳdan 15/2b/s17, 21/14/c7
ḫaste o.- duḳdan 19/5a/s6/2
o.- duḳları 4/4b/c6/10, 4/9a/c5/3
mevcūd o.- duḳları 1/1/2
o.- duklarından 21/8/c3/15
o.- duḳlarını 1/1/14, 2/1/c2/2, 4/11a/c1/7, 4/5b/c12, 4/6b/s2
ḳatl o.- duḳlarını 4/4b/s10
o.- dum 15/2b/c13, 21/3/c1/2, 4/2a/c22
sūvār o.- dum 2/1/c5/2
vāṣıl o.- dum 1/1/19
yāver o.- dum 21/14/c6/2, 21/3/c2
yāver ne vaḳt o.- duñ 21/3/s2
rākib o.- duñ 2/1/s5
taʿyīn o.- duñ 10/1a/s7
yāver o.- duñ 21/3/s3
o.- madan 15/1a/c20
o.- madı 4/3b/s9/2
o.- madığı 21/7/c1/4
o.- madığım 21/5/c1, 21/6/c1/7
o.- madığımdan 5/c20
o.- madığına 15/4b/c15, 5/4,
o.- madığından 1/1/6, 19/14a/5, 21/5/c11, 4/4a/5, 4/7a/5
maʿlūm o.- madığından 17/3b/c6/2
rāżī o.- madığından 8/1a/c25/3
o. madığını 15/2a/s9/2, 17/1a/c3/16, 19/14a/4, 20/1b/c3, 7/c5/4
o.- madığınıñ 10/1b/4
o.- maġa 21/1/c6/2
o.- maġla 1/1/12, 3/1a/c4/3, 4/4b/c6/11, 8/1b/c2/2
o.- maḳ 11/1a/c1/2, 18/1a/c4/5, 19/12b/c5, 19/6a/c3/14, 19/7a/c3/3, 21/6/c1/3, 21/7/s2/9,4/9a/s6, 4/9b/c10
ḥesāb o.- maḳ 19/13b/c6/2/d
o.- maḳla 20/3a/2, 21/4/c4, 21/6/s1/2
o.- maḳlıġa 19/4b/c5/2
o.- maḳlığın 1/1/s2/3
o.- maḳsızın 21/14/s3
o.- malarıyla 1/2/c3/3
o.- malı 20/1a/c14, 20/1a/c4, 20/2a/c1, 4/10b/s10
virmiş o.- malı 4/4a/c10
o.- malı 8/1a/c14
o.- malıdır 21/5/c12
o.- malıydı 4/7a/c8
o.- malıydı 4/7b/c9
kāfī o.- mamaġla 2/1/c5
emīn o.- mamaḳ 4/1a/c18
ziyān o.- mamaḳ 10/1a/c21
o.- mamış 21/9/s5
o.- masam 4/2b/c16
o.- ması 1/2/s1, 17/1b/c3/33, 21/5/c2
o.- masıdır 17/3a/c4/3
o.- masıyla 1/1/c3/2
ʿibāret o.- masıyla 1/2/c6
o.- masun 14/1b/c5
şāhid o.- mayacaġımı 4/7b/c7/4
o.- mayacaġından 19/13a/c8/11
o.- mayacaġını 19/11b/c1/4
o.- mayup 21/12/s4/2, 21/7/c2/6, 7/4
o.- maz 19/11b/c1/20, 19/1b/c3/7, 19/7b/c2/3, 21/3/c5/4
vārid o.- maz 1/1/c2
o.- maz 19/12a/c1/28
o.- maz ise 19/4a/s2/4
o.- muş 10/1a/s10, 10/1a/s14, 10/1a/s17, 10/1a/s8, 15/1b/c15, 15/2b/c15/2, 15/3b/s17, 15/4b/c18/2, 19/2a/s5/2, 19/7b/c2/13
3/1a/s13, 4/4b/s11, 5/s8
fevt o.- muş 3/1a/c10
ḥavāle o.- muş 17/3b/s5/3
tevātür o.- muş 5/s22
bāliġ o.- muş- idi ise 19/3b/c1/2
ser-ḫōş o.- muş idim 15/3b/c8
o.- muş ise 12/2a/s4/2
żāyiʿ o.- muş mıydı 1/2/s2
o.- muşdur 21/7/s2/10, 21/8/c2/10
fevt o.- muşdur 16/1a/c6/2
meʾmūr o.- muşdur 21/13/c3
o.- muşdur 21/7/s3
o.- muşlar- idiler 19/9a/c2/13/d

o.- muşsun 15/2b/s13
sebeb o.- muşsun 18/1b/s4/6
rāżī o.- muşumdur 7/4
rāżī o.- muşumdur 8/1b/1
o.- sa 14/1b/c4, 21/5/c8/2, 4/2a/c8, 4/9a/c2/2.15/4b/c18/2
o.- salar 15/2a/s13
o.- salar idi 21/8/s1/2
o.- sam 21/5/c3
o.- sañ 21/9/s5
o.- saydılar 21/2/c3
o.- saydım 1/2/c7
o.- saydıñ 4/6b/s15
o.- sun 10/1a/s32, 19/12a/c1/26
ʿāʾid o.- sun 21/5/c1/3
ʿāriyet o.- sun 2/1/c3/8
o.- sun 4/9a/c2/2
o.- sun mı 4/1b/s2
icrā o.- unan 19/12a/c1/2
o.- unca 19/2b/c3, 6/c15
ifāde o.- undığı 17/4a/s1/5
o.- unmadığını 21/7/c2
taḥarrī o.- unur idi 21/8/c2/4
o.- up 1/1/2, 1/1/c3, 2/1/c1, 11/1a/2, 11/1b/1, 14/1a/9, 15/1a/c1, 15/1a/s17, 15/2a/2, 15/2a/s9,
15/3a/2, 15/3a/c17, 15/5b/s4/2, 17/1a/2, 17/1a/c1/2, 17/1a/c3/14, 17/2b/3, 17/2b/c5/6, 17/3b/c1,
19/11b/c1/3, 19/12a/c1/27, 19/14a/5, 19/6a/c3/13, 2/1/c2, 2/1/c2/2, 2/1/s1, 21/1/c1/2, 21/1/c1/3, 21/3/c6, 21/12/s1/3, 21/3/c5, 21/4/c10, 21/5/c8/2, 4/10b/c9, 4/1b/2, 4/2b/s5, 4/4b/c6, 4/4b/s7,
4/5b/c12/2, 4/6a/c1, 4/6a/s2, 4/8b/c4, 5/c19, 6/s7, 7/c5/3, 7/c7, 20/1b/c3
baʿīd o.- up 21/3/s6/3
ḳatl o.- up 4/4b/c10
keyifsiz o.- up 19/6b/c3/2
maḥfūẓa o.- up 21/5/s1
muġāyir o.- up 21/8/s1/4
muḥaḳḳaḳ o.- up 21/8/s2/4
rāżiye o.- up 2/1/c3/8
o.- ur 15/4b/c14, 19/10b/s4/4, 19/11b/c1/4, 19/4b/c2/4, 21/5/c8/2
bellü o.- ur 4/5b/c15
o.- ur 11/1a/c1/6
bellü o.- ur 19/12a/c1/3
o.- ur idi 21/1/c5
o.- ur ise 19/1b/c3/8, 2/1/c1/2, 21/1/c6/3, 4/7a/c6
o.- urdum 1/2/c7, 2/1/c3/10
kefīl o.- urız 15/4b/c15
mesʾūl o.- ursıñız 19/1b/c3/9
o.- ursun 15/2a/s1/7
rāżī o.- urum 19/10b/c4/3
o.- uyor 6/s6, 1/1/s3/2, 21/4/s4
2. Bulunmak, var olmak.
o.- an 10/1a/c16, 10/1a/s8,
14/1a/c10/3, 14/1a/c4/3, 14/1a/s18/3, 15/3b/s17, 15/4a/s5, 16/1a/c1,
17/1b/c3/29, 19/10b/c2, 19/11a/c2/4, 4/3b/c4, 4/3b/c5, 4/7a/c9, 4/9a/s12
o.- dığı 1/2/c3/3, 13/c4, 15/1b/s1,
15/3b/s2, 15/5a/c8/7, 21/13/s4/2,
4/7a/c11, 4/9b/s4
o.- dığım 4/6a/c3
o.- dığımdan 21/5/c9
o.- dığımız 4/10b/c3
o.- dığımızı 4/5a/c11/2
o.- dığından 15/1a/c12, 19/8a/c2/9, 8/1a/c22/2
o.- dığını 15/4b/s14, 4/6b/c6, 4/6b/s7
o.- dığıñız 6/s5
o.- duḳları 4/7b/c7/5
o.- madığı 15/1a/s17
o.- madığından 19/2b/c2/5
o.- madığını 21/12/c1/3
o.- malı 15/2b/c9
o.- mayup 15/2a/s1/4
o.- up 21/12/c1/3
3. Sahip olmak.
o.- amazdı 19/1a/c2/9
o.- an 15/5b/c4/2, 17/1a/c3/14
o.- dı 20/1a/c5, 20/2b/c7
o.- dı mı 20/1a/s5, 20/1b/s13, 20/1b/s4, 20/2b/s7
o.- dığı 15/2b/s6, 15/3b/c21

o.- dığım 12/2a/c4/2
o.- dığını 13/c11, 19/6a/c2/9
o.- madı 15/1b/c16
o.- madı 8/1b/c9
o.- madığı 11/3a/2, 21/7/c2/7
o.- madığına 8/1b/s10, 8/1b/s16
o.- madığından 2/1/c2/3, 8/1b/1
o.- madığını 11/2b/2, 20/1b/c4/2, 4/7b/c6, 4/7b/s6
o.- maḳ 4/1b/2
o.- mayacaḳ 19/3b/s2/3
o.- mayup 13/c5, 17/1a/c3/10, 9/1b/4, 9/1b/c11
o.- muş- idi 20/1b/c4
o.- saydı 1/2/c7
o.- up 20/1b/c4/2, 4/7b/c6, 4/7b/s6
4. Gelip çatmak, yaklaşmak.
o.- dığında 19/3b/c1
o.- unca 19/5b/c1/4, 19/5b/c2, 19/7a/c4, 19/9b/c2/2
5. Geçmek, tamamlanmak.
o.- dı 8/1a/s7, 8/1b/s11 10/1a/c19, 8/1a/c15
6.Gerçekleşmek, tahakkuk etmek.
o.- an 19/3b/c2,
o.- dı mıydı 21/4/s6
o.- maḳ 4/7b/c7
o.- malı 20/1a/c7
7. Yaşamak.
o.- dığı 17/2b/c5/6
o.- dığından 20/1b/c4/2

olun- Olmak fiiline konu olmak, birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alan daralmış bulunan yardımcı fiil.
tenḳīṣ o.- acağına 2/2/s1
ṣarf o.- acaḳ 19/1b/s3/3, 19/3b/s1/3
tertīb o.- acaḳ 4/4b/c4
mūcib-i ġaraż o.- amayacağı 21/10/s3/2
taṣavvur o.- amayacağı 21/3/s6/2
o.- an 1/2/s5, 13/2, 13/4, 13/6, 19/7a/c4/2, 21/4/s1, 21/8/c2/3, 4/10b/c9, 4/1b/3
beyān o.- an 17/1a/c3/5, 21/8/c2/11, 21/9/s2
celb o.- an 2/1/2, 4/10a/7, 4/9b/c8/3
icrā o.- an 19/1a/s1, 4/9a/3
iddiʿā o.- an 4/1b/s5
irād o.- an 2/2/s1
istiḫdām o.- an 17/1a/2, 17/2b/3
ḳatl o.- an 4/7b/c5
ṣarf o.- an 19/12a/s1, 19/2a/c4/2, 19/4a/s4/2, 19/7a/s4, 19/9a/c2/d
taḳdīm o.- an 19/3a/c2, 19/3a/c3/4, 19/3a/c3/9
taʿbīr o.- an 12/1a/c11/7
taʿrīf o.- an 17/3a/c1/2
taʿyīn o.- an 19/7a/s1
ṭard o.- an 21/14/s2/2
ẕikr o.- an 1/2/c3/3, 1/2/c7, 19/14a/3, 21/8/c3/16, 6/c19
celb o.- araḳ 10/1a/c14, 3/1b/1, 4/10a/1, 4/9a/3
cemʿ o.- araḳ 4/11a/c1/7
ḥavāle o.- araḳ 17/3b/c6/4
ḥesāb o.- araḳ 19/3b/s1/2
işāret o.- araḳ 17/2b/c4/4
taḥarrī o.- araḳ 2/1/c3/3
taḫaṭṭur o.- uyor 21/7/s2/9
ḥükm o.- dı 4/10b/s8
muʿāyene o.- dı 16/1b/c4/12
taḥḳīḳ o.- dı 4/10b/s3,
teʾkīd o.- dı 4/10b/s10
teslīm o.- dı 21/1/s6/2
ʿarż o.- dı 21/9/c1/3
taʿyīn o.- dı 19/1a/s2/3
o.- dığı 17/1b/c3/46
bedʾ o.- dığı 19/2b/c1
der-mīyān o.- dığı 21/8/s1
emr o.- dığı 17/1a/c3/8
icrā o.- dığı 15/4b/2, 15/5a/3
irāʾe o.- dığı 17/4a/s2/2
ḳatl o.- dığı 4/7a/s5
naḳl o.- dığı 21/14/s5

sevḳ o.- dıġı 21/12/c4/3
taḥarrī o.- dıġı 17/2b/c5/4
teslīm o.- dıġı 21/5/c1/2
tesviye o.- dıġı 19/8b/s2/3
taʿyīn o.- dıġımdan 5/c22/2
beyān o.- dıġına 18/1b/c4
rivāyet o.- dıġına 18/1b/c2/4
celb o.- dıġından 21/4/c10/2
icrā o.- dıġını 21/9/c2
itlāf o.- dıġını 21/8/s1/4
keşf o.- dıġını 19/1a/c1/2
vażʿ o.- dıġını 1/2/s5
irsāl o.- dıḳda 21/4/c3/2
icrā o.- dıḳdan 15/5b/c4/8
ḳayd o.- dım 17/1a/c1
taʿyīn o.- dım 17/3b/c2
ḳayd o.- dım 17/2a/c1
daʿvet o.- duḳda 1/2/1
istinṭāḳ o.- duḳda 3/1b/3
muvācehe o.- duḳda 4/10a/7, 4/11a/c1/8
suʾāl o.- duḳda 11/2b/2
ṭaleb o.- duḳda 21/3/c5/6
ḳırāʾat o.- duḳdan 2/1/4
taʿyīn o.- duñ 17/3b/s2
istiḫdām o.- uyorsın 17/1a/s2/2
istiḫdām o.- uyorsuñ 19/10a/s1/2
istiḫdām o.- uyorum 19/10a/c1
ḳabūl o.- madıḳlarını 21/5/c7/2
istinṭāḳ o.- maġla 1/1/3
celb o.- maḳ 4/4a/2
iʿṭā o.- maḳ 19/3a/c2/6
temhīr ü imżā o.- maḳ 11/3a/2
istiḫdām o.- maḳdasıñ 17/2b/s3
istiḫdām o.- maḳdayım 17/1a/c3/8, 17/2b/c3/2
istiḫdām o.- maḳdayım 17/1a/c2/2, 17/2a/c1, 17/3b/c1/2
muʿāyene o.- maḳlıġımı 18/1b/c1/6
icrā o.- maḳsızın 21/3/c5
teslīm o.- mamasına 17/3b/s5/4
beyān o.- ması 21/6/s1/3
redd o.- ması 21/4/s5
aḫẕ o.- muş 1/2/s5/2
aḫẕ ü girift o.- muş 2/1/s1
cerḥ o.- muş 8/1a/c24
ḥavāle o.- muş 17/1a/s3/9
irād o.- muş 15/2a/2, 15/3a/2, 2/1/4
taḥḳīḳ o.- muş 17/1b/c3/22
teslīm o.- muş 4/4b/c6/10
ṭaleb o.- muş 21/4/s11
cerḥ o.- muş idi 11/1a/s18
taʿyīn o.- muş ıdı 19/1a/c2, 19/1a/s2/2
suʾāl o.-muş ise 11/3a/1
tenbīh o.- muş ise 1/1/c3/3
icrā o.- muşdur 21/9/s2/3, 4/10a/2
ḳatl o.- muşdur 11/1a/s1
temhīr o.- muşdur 16/2a/6
taṣdīḳ o.- muşdur 20/3a/2
taʿyīn o.- muşlardır 17/3b/c2/3
mürācaʿat o.- sun 19/8a/c1/2
taḥmīl o.- sun 21/5/c1/3
aḫẕ o.- up 2/1/c3/4
celb o.- up 21/4/s10, 3/1b/3
cerḥ ü-ḍarb o.- up 10/1a/s20
imżā o.- up 4/1a/c20/2
muvācehe o.- up 11/3a/1
suʾāl o.- up 16/1b/c4/14
teṣādüf o.- up 17/2b/c5/10
beyān o.- ur 2/1/5
beyānı o.- ur 1/1/3
ḥavāle o.- ur 17/3b/c3, 17/3b/c4/2, 17/3b/s3, 17/3b/s4
iḫṭār o.- ur 21/6/s1/3, 21/8/s1/10
taʿbīr o.- ur 4/6a/c13, 4/4b/c6/6
ibtidār o.- ur 21/5/s1/3
teslīm o.- ur idi 21/12/c3/4
yoḳlama o.- ur idi 21/1/c6
taʿyīn o.- ur ise 21/7/s1
iʿṭā o.- urdı 19/5b/s2/3
mücāzāt o.- ursun 15/2a/s1/5
aḫẕ ü girift o.- urum 4/1a/c8
istiḫdām o.- urum 17/2a/c3/7
işʿār o.- uyor 18/1b/s4/7

omuz *(Yun. ?)* Vücutta boynun iki yanında kalan, kolların gövdeye bağlandığı kısım.

o.+ ıma 18/1a/c4/15
o.+ larına 19/13a/c8/7

on Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı.
o. 1/1/5, 11/2a/c1, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/7, 11/2b/s3/2, 15/2b/c21, 15/4a/c3, 17/1a/c1, 17/3a/c2,
17/3b/c6/4, 19/11a/c1, 19/12a/c2/4, 19/5a/c2, 19/7a/c3/4, 19/8b/c3/11, 19/8b/c3/13, 20/1a/s2, 20/1b/c14, 20/1b/c2,
21/3/c5/2, 4/9a/c10, 4/9a/c13, 9/1b/c9, 9/1b/s19
o.+ da 17/1b/c3/18, 2/1/1
o.+ dan 12/1a/c11/6

on altı On beşten sonra, on yediden önce gelen sayının adı.
o. 13/c10, 15/1a/c5, 19/11b/c1/22, 19/3b/c2/2

on beş On dörtten sonra, on altıdan önce gelen sayının adı.
o. 13/c10, 15/1a/c5, 15/3b/c9, 17/1a/c3/7, 17/1b/c3/38, 19/2b/c2/3, 19/3b/c2/2, 19/3b/s2, 19/5a/c2,
2/1/c4, 20/2a/c4, 21/14/c6, 21/14/c6/2, 21/3/c3, 3/1a/c10, 6/c11/2, 9/1b/c6, 9/1b/c7

on dört On üçten sonra, on beşten önce gelen sayının adı.
o. 15/3b/c9, 20/2a/c4

on iki On birden sonra, on üçten önce gelen sayının adı.
o. 12/1a/c9, 19/13a/c8/12, 19/2a/c1, 20/1a/c4, 20/1a/s2, 5/c22/2

onlar O şahıs zamirinin çokluk biçimi.
o. 15/2b/s20, 15/3a/c16, 15/3b/c1, 15/3b/c3, 15/5a/c3, 15/5a/c8/4, 15/5b/c1, 21/4/c9/2, 21/5/c5,
4/5a/c3, 4/5a/s4, 4/6a/s17/2, 4/7a/s6
o.+ da 21/5/c2
o.+ ı 15/2b/c13, 21/5/c14/3, 21/5/s1/2, 4/4b/s7/2
o.+ ıñ 15/3a/c14, 15/3b/c1, 15/3b/s1, 15/3b/s2, 15/4a/s14, 15/5a/c7, 4/2a/s8, 4/5a/s3

on sekiz On yediden sonra, ondokuzdan önce gelen sayının adı.
o. 12/1b/c7, 18/1a/c2, 19/12a/c3/2, 19/12b/c6, 19/1a/c1

on sekiz biñ On yedi bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
o. 19/9a/c2/3/d,19/1a/c1.

On ṭoḳuz On sekizden sonra, yirmiden önce gelen sayının adı.
o. 12/1b/c7, 18/1a/c2

on üç On ikiden sonra, on dörtten önce gelen sayının adı.
o. 1/1/18, 20/1a/c4

on yedi On altıdan sonra, on sekizden önce gelen sayının adı.
o. 19/11b/c1/22

on yedinci On yedi sayısının sıra sıfatı.
o. 11/1a/c1/3, 11/1b/c2/2

ora O yer.
o.+ da 1/1/11, 1/1/13, 1/1/7, 1/1/c2, 1/1/s1, 10/1a/c10, 10/1a/c25, 10/1a/c8, 11/1b/c2/3,
11/1b/s2, 11/2a/c1, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/3, 11/2a/c2/8, 12/2a/c11/7, 12/2a/c3/2, 12/2b/c1/2, 12/2b/c4,
123/2b/c1, 13/c13/2, 15/1a/c17/2, 15/1b/c1, 15/1b/c13/2, 15/2a/s12, 15/2a/s13, 15/2b/c16, 15/2b/c17, 15/2b/s14/2,
15/2b/s4, 15/3b/c1, 15/3b/s21, 15/5b/c4/5, 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16, 17/1a/c3/12, 17/1a/c3/13, 17/1b/c3/19, 17/1b/c3/32,

17/1b/c3/40, 17/1b/c3/41, 17/4a/s2/4, 18/1a/s4/3, 18/1b/s2/2, 19/10a/s1/2, 19/11a/c1, 19/11a/c4/2, 19/11a/c4/3, 19/11a/s1,
19/11b/c1/15, 19/11b/c1/17, 19/12a/c2/3, 19/12a/c2/4, 19/12a/s3, 19/12b/c6/2, 19/12b/s1, 19/12b/s3, 19/13a/s1/2, 19/13a/s5,
19/1b/s2/2, 19/2a/s2, 19/2b/c2/5, 19/2b/s1, 19/2b/s4, 19/3a/s3/2, 19/3b/c2, 19/3b/s2/4, 19/5a/s1, 19/5a/s2/2,
19/5b/c1/5, 19/5b/s2, 19/6a/s3/3, 19/7b/c2, 19/7b/s2, 20/2b/c5, 21/1/s4, 21/10/s1/2, 21/10/s4/4, 21/12/c1/3,
21/12/c3/4, 21/2/c3, 21/2/c3/2, 21/2/c6, 21/2/s3, 21/2/s4, 21/2/s7, 21/3/c3/3, 21/3/c5/5, 21/3/s6,
21/4/c10, 21/4/c2/2, 21/4/s10/2, 21/4/s6, 21/4/s9/2, 21/5/c1/3, 21/5/s1, 21/7/s2/7, 4/10a/c4, 4/3a/c18/3,
4/4a/c9, 4/4b/c10, 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/3, 4/5a/c15, 4/5a/s12, 4/5a/s15, 4/5a/s18, 4/5b/c1, 4/5b/s1,
4/6b/s2, 4/6b/s3, 4/6b/s7, 4/7a/c5, 4/7a/s11, 4/7b/s9, 4/8a/c16, 4/8a/c6, 4/8b/c12/2, 4/8b/c7,
4/8b/c8, 4/8b/s8, 4/9a/c5/5, 4/9a/s13, 4/9a/s6, 4/9a/s8, 4/9b/c5, 4/9b/c8/3, 4/9b/s1, 5/c19/2,
5/c20, 5/s15, 5/s20, 6/s15, 6/s16, 7/c8, 8/1b/c2, 9/1b/s10

o.+ da idi 15/3b/c15, 15/5a/c4, 4/4b/c12, 8/1a/c35

o.+ da idim 19/10a/c2

o.+ da idiñ 4/7a/s5, 4/8a/s16

o.+ da iken 19/6b/c3/6, 4/6a/c20

o.+ da mı idi 8/1a/s35

o.+ da mı idiñ 15/3a/s2

o.+ da mı idi 4/4b/s12

o.+ da mıdır 11/2b/s1/2

o.+ da mıydı 4/7a/s10, 4/9a/s12, 4/9a/s9

o.+ da mıydılar 21/5/c7

o.+ da mıydıñ 19/10a/s2, 21/13/s1/2

o.+ da mıydıñız 21/14/s5/2

o.+ dan 11/1b/c2/6, 11/2a/c3, 12/2a/c6/7, 16/2a/s1, 17/1a/c3/3, 17/1a/s3/7, 17/3a/c1/4, 17/3a/c5/18, 18/1b/c2/4,
19/10b/c2/2, 19/12a/c1/34, 19/3b/c2/4, 21/1/c1/3, 21/5/c8/2, 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/7, 4/5a/s19, 4/5a/s8, 4/5b/s1,
4/6a/c10, 4/6a/s10, 4/6a/s20, 4/6b/s8, 4/9b/c8/2, 5/c16, 5/s17

o.+ larda 4/9b/c6

o.+ larıñ 4/4b/c6/12

o.+ nıñ 19/8a/c1/2, 21/1/c2/2, 21/5/c2

o.+ ya 1/1/6, 1/1/c3/4, 13/c9, 15/1b/c6/2, 15/2a/s1/4, 15/5b/c1, 16/1a/c8, 16/1b/c17/22, 17/2b/c5/9,
19/12a/c2/3, 21/1/s5, 21/12/s2, 21/12/s4/4, 21/13/s3, 21/4/c2, 21/4/s2, 21/5/s1, 4/10a/s1, 4/10b/c10,
4/1b/c5, 4/3a/c18/2, 4/4b/c6/2, 4/5a/c11, 4/5a/c7, 4/5a/c9, 4/5a/s9, 4/7a/s8, 4/8a/s9, 4/9a/c5,
4/9b/s5, 5/c12, 6/c15, 6/c16

oracık Hemen o yer, bulunduğu yer.

o.+ da 4/7b/c7

ordu *(Moğ.)* Bir devletin silâhlı kuvvetlerinin bütünü.

ordu-yı hümāyūn Pâdişahın, Osmanlı Devleti'nin ordusu.

o.-yı hümāyūnuñ 21/1/c1

orman Ağaçlarla kaplı geniş alan, büyük koru.

o. 15/5a/c4

o.+ a 123/2b/c1, 4/6a/c11

o.+ da 12/2b/s2

orta Ne çok fazla ne çok az olan, ifrat ve tefrit arasında, mûtedil.

o. 20/2a/c12/2, 21/5/c12

o. idi 20/2b/c13/2

orṭa 1. Başlangıçla sondan veya etraftaki yerlerden aynı uzaklıkta kabul edilen yer.

o.+ sında iken 4/2a/c18

2. Herkesin görebileceği yer.

o.+ da 13/c10

ot 1. Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadıktan sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı.

o. 15/3b/c1/2

2. Hayvan yemi.

o. 14/1b/c1

o.+ ı 4/9a/c1

oṭa Oda, bir binânın, özellikle bir evin mutfak, banyo, giriş ve salon dışındaki çalışma, oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri.

o. 21/7/c2/4, 21/7/c3/2, 21/7/c3/3, 21/7/c3/4, 21/7/c3/5, 21/7/s2/7, 9/1b/s17

o.+ da 11/2a/c1, 19/6b/c2/4, 21/4/c9/3, 21/7/c2/5, 21/7/c3/4, 21/9/c3, 21/9/s3, 9/1b/s17

o.+ da idi 9/1b/c16

o.+ dır 9/1b/c17

o.+ mda 21/5/c14

o.+ mız 21/4/c10

o.+ nıñ 19/4b/c2/5

o.+ sı 19/13a/c8/14, 21/5/c14/4

o.+ sına 19/11a/c4/2, 21/7/c3/2, 21/7/s2/4

o.+ sında 19/11b/c1/3, 19/8b/s1/4, 21/4/c10, 21/4/c5, 21/4/c9, 21/6/c14/6, 9/1b/c17

o.+ sında idi 21/4/c5/2

o.+ sıyla 19/8b/s1/3

oṭlat- Ot yemesi için otluk yerlere götürmek, ot yemesini sağlamak, otlamaya bırakmak.

o.- maḳ 12/1b/c11/2

otur- 1.Bir yere yerleşmekvücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek.

o.- acaḳ 19/4b/c2/5

o.- dı 17/1b/c3/40, 17/3a/c1/2,

o.- dığı 17/3a/c1/3,

o.- dığımız 17/3a/c5/31

o.- dıḳ 17/3a/c5/23, 17/3a/c5/32

o.- muş 15/1b/c1

o.- muşsun 9/1b/s15

o.- up 15/2a/c1/4

o.- ur iken 15/1b/c10

o.- ur mı imiş 15/1b/s10

o.- urken 15/5b/c4/2

2.Devamlı olarak kalmak, ikâmet etmek.

o.- dı 4/8a/s6

o.- dığı 19/4b/c2/4

o.- duk 4/4a/c6

o.- dum 4/2a/c7, 4/3a/c14

o.- ırım 20/1a/c1

o.- maġla 1/2/c1

o.- up 15/2a/c6, 4/9a/c5,

o.- ur idi 19/11a/c4/7, 4/8a/c6, 4/8a/c9

o.- urdı 4/2b/s7

o.- urduñ 4/2b/s6

o.- ursuñ 20/1b/s7

o.- urum 20/1b/c7

3.Hiçbir iş yapmadan boş vakit geçirmek, boş durmak.

o.- dı 3/1a/c7

o.- dıḳ 17/1b/c3/36

o.- dıḳlarını 21/4/c5

o.- maḳda 17/1b/c3/19

o.- muşsuñuz 4/8b/s10

o.-up 17/1b/c3/35, 19/10b/c1/2, 4/2a/c12, 4/5a/c7, 4/9a/s13

o.- ur idi 21/4/c10/2

o.- ur iken 3/1a/c4

o.- urdum 4/2a/c20

o.- urlar iken 21/7/c3/4

o.- urlardı 21/4/c9, 21/4/c9/3

oṭur- Oturmak . 1. Devamlı olarak

kalmak, ikamet etmek.
o.- acaḳ
o.- dıġıñızda 4/8b/s17
o.- dıñız 4/8b/s17
o.- duḳdan 11/1b/s2
o.- ır 13/c9
o.- ursuñ 20/1a/s1, 20/1a/s11, 20/2a/s2, 20/2b/s5
o.- urum 20/1a/c11, 20/2a/c2/2, 20/2b/c5/2
2. Hiçbir iş yapmadan boş vakit geçirmek, boş durmak.
o.- duḳ 11/2a/c2/3

otuz Yirmi dokuzdan sonra, otuz birden önce gelen sayının adı.
o. 10/1a/s34/2, 15/2a/c9/2, 19/9a/c2/4, 19/9a/c2/7, 19/9b/c2/11, 4/9b/c11, 8/1a/s31

otuz beş Otuz dörtten sonra, otuz altıdan önce gelen sayının adı.
o. 12/1a/c6, 19/9a/c2/2

ova Çevresindeki yüksek ve ârızalı topraklara göre çukurda kalan geniş ve düz arâzi.
o.+ sına 4/5a/c19

oyna- Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak.
o.- dı 21/4/c7
o.- dı mıydı 21/4/s6/2

oyun Bir menfaat olmadan hoşça vakit geçirmek için yapılan, çeşidine göre belli kurallara bağlanmış, mahârete dayalı eğlence.
o.+ ı 21/4/c7
o.+ ı 21/4/s6/2

Ö

öbür Diğer, öteki.
ö. 15/1b/c6/2, 15/1b/c8, 15/1b/s7, 15/1b/s8, 15/2a/s2, 15/3b/c19, 15/3b/s19, 4/6a/c21, 4/9a/s12
ö.+ i 4/10b/s10
ö.+ lerinden 4/4b/s8

ögendire *(Yun.)* Çifte sürülen öküzleri dürtmek için kullanılan, ucuna sivri bir demir çakılmış değnek, bizlengeç, bizlengiç.
ö. 12/1a/c11/3

ögey Aralarında kan bağı bulunmayıp sonradan kanun yoluyla bağ kurulmuş veya tek taraflı kan bağıyla birbirine bağlı bulunan, üvey.
ögey peder Üvey baba, bir kimsenin kendi öz annesi olmayan öz babasının karısı.
ö. pederimdir 20/2a/c3

ögren- Öğrenmek. 1. Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek.
ö.- emediñ mi 4/8b/s9
ö.- ürsiñiz 15/2b/c14/2
2. Haber almak.
ö.- dik 8/1a/c17
ö.- diñ 15/1b/s16, 15/5b/s4

ögret- Ne yapması gerektiğini söylemek, yol göstermek.
ʿaḳl ö.- esiñ 19/12a/c1/31
ö.- irdi 20/2b/c16/2

öküz Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır.
ö. 13/c9/2, 13/c9/3
ö.+ le 13/c13/2, 13/c9/2
ö.+ ümi 13/c13/3
ö.+ ümü 13/c13

öl- Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.
ö.- di 20/1b/c4, 20/1b/c13, 20/1b/c13/2, 4/3a/c18
ö.- diginden 4/8a/c4
ö.- digini 4/5a/s12, 4/6a/c9

ö.- en 4/3b/s7, 4/5a/c12, 4/5b/c14, 4/5b/s15, 4/7a/c11/2, 4/7b/s7
ö.- mezden 12/1a/c11/11, 12/1a/c14, 12/2b/s5/5
ö.- müş 12/2b/s5, 15/2a/s3, 4/4b/s11, 4/5b/c1, 4/5b/c15

ölçü Boyut.

ölçü ver- Bir şeyin uygun şekilde yapılabilmesi veya uygun olan bulunabilmesi için bir kimseye o şeyin boyutlarını bildirmek.
ö. virdi 17/3a/c5/17
ö. virdigini 17/1a/c3/15

öldir- Bir canlının hayâtına son vermek, öldürmek.
ö.- di 12/1a/s10, 15/1a/s8, 4/9a/c16
ö.- di 12/1a/c10
ö.- digi 4/1b/s5
ö.- digini 12/1a/c14, 4/1b/c7
ö.- digiñi 4/1b/s6, 4/3b/s5
ö.- digiñiz 4/3b/s13
ö.- digiñizi 4/3b/s3/2
ö.- diler 15/1a/c7
ö.- diñiz 21/13/s4/3
ö.- ecek 12/2a/c11/8
ö.- ecekdi 4/6a/c2
ö.- eceksin 21/13/s4/5
ö.- en 15/2b/s14/2
ö.- irim 12/2a/c11/9
ö.- medigiñi 4/1b/s6
ö.- megi 4/4b/c6/12
ö.- memiş 4/9a/c2/2
ö.- memişdir 15/5a/c8/4
ö.- meye 12/2a/c11/9, 12/2a/s4/2
ö.- miş 4/6a/s2/2
ö.- mişde 4/4b/s7/2
ö.- sün 4/6a/s2/2
ö.- üp 4/5a/s5/2

öldirici Öldüren, ölüme yol açan.
ö. 4/5b/c15

öldirebil- Öldürme ihtimali veya imkanı bulunmak.
ö.- ür mi 12/2a/s3/2

öldiril- Hayâtına son verilmek, öldürülmek.
ö.- en 4/10b/s1, 4/7a/s5
ö.- mesine 4/5b/s16
ö.- mesini 4/11a/c1/2

öldür- Bir canlının hayâtına son vermek.
ö.- di 4/10b/c4, 4/4b/s9, 4/5a/s5, 4/9a/c2/2
ö.- di 4/10b/c6
ö.- digi 4/8a/s16, 4/9a/s5, 4/9b/s2, 4/9b/s3
ö.- digine 4/9b/s10
ö.-digini 15/1a/s17/2, 4/10b/s1, 4/10b/s5, 4/4b/c10, 4/4b/s10, 4/5b/c15, 4/6a/s9, 4/6a/s8, 4/6b/c4,
4/6b/s16, 4/8a/c13, 4/8b/c20/2, 4/9b/c2/2
ö.- digiñiz 4/9b/c1/2
ö.- diñiz 4/9b/c2/3, 4/5a/s4
ö.- dük 4/7a/s6, 4/7b/c7/5, 4/9b/c2/2
ö.- düklerini 4/4b/c6/14, 4/5a/c12, 4/7a/c11/3, 4/7b/c11/4, 4/9a/s6
ö.- düm 4/6a/s17/2
ö.- düñ 4/6a/s17/2
ö.- en 4/4b/s9
ö.- medi mi 4/9a/c5/2
ö.- medigimizden 4/5a/c9
ö.- medim 4/6a/s17, 4/10b/c6
ö.- mek idi 4/4b/c7
ö.- meli idi 4/4b/s7/2
ö.- mesini 4/7b/c11/4
ö.- mesiniñ 4/4b/c7
ö.- müş 12/2b/s5/5, 4/11a/c1/7, 4/4b/c10, 4/6a/c8, 4/8b/s22, 4/9b/s1
ö.- müş 4/5b/s15, 4/6b/s3, 4/7a/c2/2, 4/7b/c7/3
ö.- müş- idi 4/7b/s3
ö.- müşsüñ 4/10b/s6, 4/7a/s5/2
ö.- müşsüñ 4/2a/s22
ö.- ürken 4/8b/c22

öli Ölü. 1. Ölmüş olan insan cesedi.
ö. 4/7b/c7/2, 4/7b/c7/3, 4/9b/c2
ö.+ ler 4/6b/s1
ö.+ lerden 4/9a/s7
ö.+ lere 4/6b/s4, 4/6b/s5
ö.+ leri 4/6a/s23, 4/6a/s7, 4/6b/s6, 4/7a/s6, 4/7a/s7, 4/7a/s9, 4/7b/c7/4, 4/8a/s12, 4/8a/s18
ö.+ leriñ 4/7a/c11, 4/9b/s11, 4/9b/s9
2.Ölmüş olan artık yaşamayan kimse.
ö. 4/6a/s10, 4/6b/s7, 4/8a/c13, 4/9a/c5/5, 4/9a/s6, 4/9b/c8/3

ölü 1.Ölmüş olan artık yaşamayan kimse.
ö. 4/3b/s4
2. Ölmüş olan insan cesedi.
ö.+ lere 4/5b/s4
ö.+ leriñ 4/3b/c4/3

ʿömr *(Ar.)* Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.
ʿö.+ üñ 4/3a/s4

öñ Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yakın yer.
ö.+ ünde 11/2a/c2/5, 12/1a/c11/7, 13/c9/2, 16/1a/s9/3, 21/2/c1, 21/6/c1/2, 21/7/c3/10, 21/7/c3/2, 21/7/c3/4,
21/8/c2/4
ö.+ ünden 11/2b/c1, 11/2b/s1, 16/1a/c17/2, 16/1b/c4/2, 21/5/c14/4
ö.+ üne 16/1b/c17/8, 21/4/s6

öte Öbür taraf, öbür yan, uzakça bir yer.
ö. 15/2a/c10, 15/4b/c1, 15/5a/c4, 15/5b/c2
ö.+ sinde 15/2b/c21
ö.+ ye 15/2a/s13

öteki Bahsedilenden, bilinenden başka, öbür, diğer.
ö. 15/1b/c6
bi-ġayri ḥaḳḳın ö.+ ni 15/2a/s1/4

ötür- İshal olmak.
ö.- ecek 15/1a/c17/2

ötüri -Den dolayı, -in yüzünden, -in sebebiyle.
ö. 10/1a/c16, 10/1a/c17/2, 8/1a/c22/2, 8/1a/c23/2

öyle 1. ona benzer, onun gibi.
ö. 16/1b/c2, 16/1b/c6, 16/2a/c2, 17/4a/c1/3, 19/10a/c3, 19/7a/s5/3, 19/9b/s1/4, 20/2a/c10, 20/2a/s10, 21/10/s3, 21/8/c2, 21/8/s1/2, 9/1b/c12
2.o şekilde, o biçimde, o tarzda.
ö. 12/2b/c4, 14/1b/s5, 15/2b/c14, 19/13a/c1, 19/1a/c2/8, 19/6b/c2/4, 19/7b/c2/13, 4/10a/s5, 4/10b/s6
3.Tasdik sözü olarak kullanılır.
ö.+ dir 19/6b/s3/3
ö.+ dir 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/4, 19/12a/c1/36
ö. imiş 4/8b/c6
öyle ise O halde.
ö. ise 1/2/s1
öyle mi Doğru mu, gerçek mi, o şekilde mi
ö. mi 19/1a/s2/6, 4/1b/s8
ö.- midir 17/3a/s2/3

öylece Tam öyle, Tam olduğu gibi, o şekilde, o biçimde.
ö. 21/4/c5

öylen Öğle vakti, öğleyin, öğlen.
ö. 19/13a/c8/10, 19/6a/c2/8
ö.+ den 19/11a/c4

öyleyin Öğle vakti, öğleyin.
ö. 1/1/8, 2/1/c3/4

ʿöẕr *(Ar.)* 1.Yanlış, hata bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş

görülmesinin istemek üzere öne sürülen sebep, mâzeret.

irād-ı ʿö. 1/2/1

ʿö. ü sebeb 8/1b/s10

2. Kusur, hata, eksiklik.

ʿö.+ imi 21/8/c2/11

P

paçavra *(Yun.)* Eski kumaş veya bez parçası.

p. 15/1b/c9/2, 15/2b/c20

p.+ ları 15/5a/c8/8

pala *(İtal.)* Geniş olan kısmı kabzasına doğru daralan, kavisl, kalın ve kısa bir nevi kılıç.

p. 21/4/c11, 21/4/s11, 21/4/s11/2

p.+ nıñ 21/5/s1/2

p.+ yı 21/13/s1

[pambuḳ] *(Far.)* Ebgümecigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisinin işlenmiş biçiminden yapılmış.

p. 2/1/c3/5

panayır *(Yun.)* Belli zamanlarda belirli yerlerdeki meydanlarda kurulan büyük Pazar.

p. yeriniñ 15/2b/c6, 15/3a/c17 15/4a/c13, 15/5a/c4, 15/5b/c2

pancur *(Fr.)* Güneş ve rüzgarı önlemek, ışığı azaltmak, içerinin görünmesine engel olmak için pencerenin iki yanına takılan, aynaları açılır kapanır yatay ve dar tahtalardan, plastik veya metalden yapılmış, duvar tarafına doğru açılan, genellikle iki kanattan ibaret düzenk.

p. 19/4b/c3

p.+ ı 19/4b/s3/2

para *(Far.)* Alış verişte ödeme aracı olarak kullanılmak üzere devlet tarafından basılıp tedâvüle çikarılan, üzerinde îtibârî değeri yazılı kâğıt veya mâden.

p. 19/11a/c4/6, 19/11b/c1/7, 19/13b/c6/3/d, 19/14a/10, 19/14a/15, 19/4a/s5/4, 19/5b/c2/6, 19/5b/s3, 19/6b/c3/7,

19/8b/c3/11, 19/8b/c3/13, 19/9a/c2/7, 19/9b/c2/10, 19/9b/c2/11, 19/9b/c2/9

p.+ dan 19/4b/s3

p.+lar19/11a/c4/5, 19/11a/c4/7, 19/9a/c2/11/d

p.+ ları 19/10a/s3/2, 19/13b/s5, 19/3b/c2/3, 19/3b/s1/4, 19/4a/s5/4, 19/4a/s5/5, 19/4b/c1, 19/5b/s2/3, 19/6b/c3/2,

19/6b/s3/4

p.+ ları 19/1b/s2/3

p.+ larını 19/13b/c5, 19/13b/s1, 19/1b/c3/6, 19/4b/s1/10, 19/6b/c3/4, 19/8a/c1/6, 19/8a/c1/7, 19/8a/c1/8, 19/8a/c2/2,

19/8a/c2/7, 19/9b/s2/2

p.+ sı 19/13a/s6/3

p.+ sını 19/11a/c2/7, 19/13a/s6/2, 19/13b/c6/2/d

p.+ ya 19/11b/c1/11

p.+yı 19/11a/c4/4, 19/11b/c1/6, 19/11b/c1/8, 19/3a/s2/3, 19/3b/c1/5, 19/4b/s1/4, 19/6b/c3/3

paralıḳ *(Far.+Tr.)* Kuruşun kırkta biri.

p. 19/9a/c2/2, 19/9a/c2/4

pār-çe *(Far.)* Bir bütünden ayrılmış kısım.

p.+ den 1/2/s5/2

p.+ siniñ 2/1/c3/6

pāre Para.

p. 13/c4, 4/2b/c13, 8/1b/c15

p.+ dir 13/c3

p.+ lik 11/2a/c2/9

p.+ m 1/1/4, 4/2b/c13

p.+ si 4/1a/c16/2

p.+ yi 13/s4, 4/3b/s3, 4/8b/c19, 4/8b/s19

parmaḳ İnsanın ve bâzı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

p.+ ından 21/8/s2, 21/9/c1

parmaḳ baṣ- İmza yerine mürekkebe batırdığı baş parmağını bastırmak.

p. baş 4/1b/s3

p. başarım 15/3a/c6

p. başdı 4/10a/5

p. başdırılmışdır 4/4a/5

p. başılmışdır 15/2a/1, 15/3a/1, 15/4a/1, 15/5a/2

P. başılmışdır 15/4b/1

p. başmışdır 4/7a/5

p. başup 15/2a/c7, 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4a/c7, 15/4a/s7, 15/4b/c21, 15/4b/s20, 15/5a/c9, 15/5a/s9

pasaporṭ *(Fr.)* Yurt dışına gidenlere, gittikleri yabancı ülkelerde kimliklerini ispat edebilmeleri için yetkili kuruluşlarca verilen kimlik belgesi.

p. 1/1/c3/2, 1/1/s2, 1/1/s3/2, 2/1/c5

pasaporṭsuz *(Fr.+Tr.)* Pasaportu olmayan.

p. 1/1/c3/3

paşa *(?)* Osmanlı Devleti'nde mirlivalara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan.

P. 4/4a/c10

Ḥācı Rāşid P. 21/1/c4, 21/14/s2/2,21/14/c2, 21/14/c4

İsmāʿīl P. 4/6b/c17, 4/9b/c6

Maḥmūd P. 21/1/c6/2, 21/1/c6/4, 21/1/s5, 21/1/s6,21/3/c3/3, 21/3/c5/5, 21/3/c5/8, 21/6/c1/13,21/7/c1/2, 21/8/c2/8, 21/12/c1/2, 21/12/c3, 21/12/c3/4, 21/12/c4, 21/12/c6, 21/14/c2,

21/14/c4, 21/14/s2, 21/14/s4, 21/7/s1

Maḥmūd Celāle'ddīn P. 21/3/c3

Mā-beyn-i Hümāyūn Müşīri Nūrī P. 21/3/c3

nāẓır p. 17/1a/c3/11,17/2b/c5/12, 17/3b/s6

Nūrī P. 21/3/c3/3, 21/6/s1/9

Raşīd P. 21/12/c6, 21/4/c9,21/13/c2/2, 21/13/s2, 21/13/s4/2, 21/14/s4/2

İsmaʿīl- P.+ 'nıñ 4/3b/c4, 4/4a/c7, 4/5a/c11/3,4/5a/c15/2, 4/5a/s10,4/7a/c10,4/9a/c9,4/9a/c14

Muḥmūd- P.+ 'nıñ 21/3/c5/7,21/12/s1/2, 21/12/s2, 21/12/s4, 21/6/s1/10

İsmaʿīl- P.+ 'ya 4/5a/c11/2

Muḥmūd- P.+ 'ya 21/3/c4, 21/3/c5/11, 21/3/s6/2

Nūrī- P.+ lara 21/3/s4

Nūrī- P.+ 'ya 21/3/c4/2, 21/3/s6

MaḥmūdCelāl'eddīn- P.+ nıñ 21/1/c4, 21/5/s13

p.-yı müşārün-ileyh 21/8/c2/9

paşḳalya *(Yun.)* Hıristiyanların Hz. İsa'nın dirilişinin yıl dönümü olarak kutladıkları bayram.

p.+ 'nıñ 7/c5

pasḳalya *(Yun.)* bkz.: paśḳalya.

p.+ 'da 4/8b/c14

patenta *(Fr.)* Yabancı limandan gelen gemilere, kıyı sağlık dairesi tarafından karantinamuayenesinden sonra verilen kıyıya çıkma belgesi.

p.+ sını 19/10b/c1

patla- İçten gelen bir basınç etkisiyle bir şeyin içindeki nesne büyük bir gürültü çıkararak dışarıya fırlamak, dışarıya doğru dağılmak, infilak

etmek.
p.- yan 4/8b/c20

Pazar *(Far.)* 1. Cumartesi ile pazartesi arasındaki günün adı, haftanın birinci günü.
p. 19/3b/c2/2, 21/4/s11/2, 21/5/s5
P. 21/5/c7, 21/7/s2/2
2.Birçok satıcının bir arada bulunduğu alış veriş yeri.
p.+ a 15/5a/c10

Pazarlık *(Far.+Tr.)* Bir alış verişte kendileri için en uygun fiyatı belirlemek amacıylaalıcı ve satıcı arasında yapılan görüşme.
p.+ ını 19/11a/c2/4

Pazarirtesi *(Far.+Tr.)* Pazarla Salı arasındaki günün adı, haftanın ikinci günü.
p. 17/1a/c3/9

peder *(Far.)* Baba.
p.+ i 20/2b/c16, 3/1b/c1
p.+ im 13/c9
P.+ im 20/2b/c1
ḳayınp.+ im 4/1a/c16
ögey p.+ imdir 20/2a/c3
p.+ imiñ 13/c9, 17/1a/c1/2, 20/2a/c2, 20/2b/c5, 21/1/c1
P.+ imiñ 13/c9/2
p.+ imle 20/2a/c6
p.+ iñ 20/2a/s13
p.+ inden 19/7b/c2
p.+ ine 20/3a/c1
p.+ iniñ 17/1a/s1, 19/7b/c2/3, 20/2a/s2, 20/2b/s5
P.+ iñiñ 14/1a/s3
p.+ iñiz 21/1/s1
p.+ iyle 20/2b/c9/2

pehlevān *(Far.)* İri yapılı, kuvvetli kimse, yiğit, cesur, kahraman, pehlivan.
p. 21/10/s1, 21/10/s4/2, 21/11/c1/2, 21/11/s1/2, 21/5/c7/2, 21/5/s9, 21/6/c1/12, 21/7/s2/2, 21/7/s2/5

pek Çok, fazla, ziyade.
p. 15/3b/c20/3, 18/2a/c4/9, 19/12a/c1/28, 19/1a/c1, 20/1b/c1

pek aʿlā *(Tr.+Ar.)* Çok kesin olarak, çok iyi şekilde, kesinlikle.
p. 19/4a/s4

peki Teklif edilen şeyin kabul ve tasdik edildiğini bildirir; olur, kabul, tamam.
p. 15/3b/c1/3

penāhī *(Far.)* Sonuna geldiği kelimelere "koruyucu olan kimseyle ilgili" anlamı katarak birleşik kelimeler yapar.
Fetvā- p.+ den 17/2b/s4/2
ḥużūr-ı ʿālī p.lerine 21/8/s1/3
ifāde-i ʿişmet p.lerini 21/9/s1/4
Maḳām-ı Fetvā- P. 17/3b/s5/2
Maḳām-ı Fetvā- P.+ den 17/1a/c3/2
Bāb-ı Fetvā- P.+ le 17/2a/s3/2
Bāb-ı Meşīḫat- P. 17/1a/s3/5
Maḳām-ı Neẓāret- P.+ ye 17/1a/c3/2

pencere *(Far.)* Binâ duvarlarda, taşıtların belli yerlerinde, hava ve ışığın içeriye girmesi ve içeridekilerin dışarıya görmesi için bırakılan açıklık.
p. 19/12a/c3/3, 19/12b/c7, 19/13a/c8/11, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/9, 19/14a/4, 19/6a/c3/12
baʿż-ı p. 19/4b/s3/2, 19/8b/s2/4
p.+ de 19/10b/s3/9
p.+ ler 19/12b/s8
p.+ lerine 19/13a/c8/14
p.+ leriniñ 19/8b/c3/15
p.+ sinden 21/4/s11/3

penc-şenbe *(Far.)* Çarşamba ile

cumaarasındaki günün adı, haftanın beşinci günü.
p. 15/3a/c11, 15/5a/c12, 15/5b/s1, 15/5b/s3, 18/1a/c4, 19/5a/c6/2
P. 15/3a/s13, 15/4a/c12

penīr *(Far.)* Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp katılaştırılması sûretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek, peynir.
p. 4/8b/c7
P.+ i 4/8b/s8

[pervāne] *(Far.)* Yol gösteren, kılavuz, rehber.
p.+ m 21/9/c4/2

peşīn *(Far.)* Önceden, daha önce.
ber- vech-i p. 2/1/c3/8

pıçaḳ Bıçak.
p.+ ı 13/c11
p.+ ım 13/c5

pırlanṭa *(İtal.)* Üzerinde çok façeta oluçacak şekilde yontulmuş, çok parlak kıymetli elmas.
p. 21/3/c5/10

piliç Civcivlikten çıkmış tavuk yavrusu, henüz ergin duruma gelmemiş tavuk veya horoz.
p. 15/2a/s13

pirina *(Yun.)* Sıkıldıktan sonra da üzerinde yağ kaldığı için hayvan yemi ve gübre olarak kullanılan zeytin küspesi.
p.+ larıñ 15/2b/c20

pişir- Isıda tutarak yenecek duruma getirmek.
p.- üp 4/4b/c6/13
P.- üp 4/8b/c13

Piştov *(Bulg.)* Tabanca.
p. 15/3b/c11, 4/2a/c22, 4/2a/c24, 4/4b/c6/13, 4/8b/c20
p.+ ını 4/11a/c1/4
p.+ ıñı 4/11a/c1/4
p.+ um 4/11a/c1/4
p.+ uyla 4/9a/c5/2, 4/10b/c4/2

Posta *(İtal.)* Bu emânetleri teslim almak ve yerlerine ulaştırmakla görevli kuruluş.
p. 18/1a/c3, 18/1a/c4/9, 18/1b/c1/3, 18/1b/c1/6, 18/1b/c4/4ve, 18/2a/c4/8
P. 18/1b/c1/3
p.+ nıñ 18/1b/c2, 18/1b/c3/3, 18/1b/s2/3, 18/1b/s4/5
p.+ yı 18/1b/c1/8

*Posta-ḫāne (İtal.+Far.)*Postaya verilen mektup, paket vb.nin teslim alındığı, ayırım ve dağıtımların yapıldığı posta teşkîlâtı binâsı.
Der-Saʿādet P.-ḫāne 18/2a/c4/10
P.-ḫāne-i ʿĀmire 18/1a/2
p.-ḫānede 18/1a/c1/2, 18/1a/s1/2
P.-ḫānede 18/1a/s2
P.-ḫāneniñ 18/1b/c4/2
P.-ḫānesine 18/1a/s4/2
Aḳşehīr P.-ḫānesine 18/1a/c4/4, 18/1a/c4/9
P.-ḫāneye 18/1b/c1, 18/1b/c3, 18/1b/s4/2

pranḳa*(İtal.)* Ağır cezâ mahkûmlarının ayağına takılan zincir, pranga.
p. 4/5b/c7
p. 4/5b/s7
p.+ da 4/1b/2
p.+ sı 4/5b/c7
p.+ ya 4/10b/s1/2, 4/10b/s4, 4/10b/s7
p.+ ya 4/10b/c7

pusu Birine ansızın saldırmak üzeresaklanılıp beklenen yer.
p.+ ya 4/4b/c6/12

puṣula *(İtal.)* Üzerine kısa bir yazı, bir not veya hesap yazılmış küçük kağıt.
p. 19/9b/c2/3
p.+ sını 17/2b/c4/5, 17/2b/c5/3

R

RA (Ar.) Rebiülevvel ayının kısaltmasıdır. Arabî ayların safer ile rebiyülâhir arasında kalan üçüncüsü.
R. 10/1a/2

rādde *(Ar.)* Derece, mertebe, kerte.
rāddelere - rāddelerinde - rāddelerine Aşağı yukarı, yaklaşık olarak.
r.+ lere 15/3b/c8/2
r.+ lerinde 11/1a/c1/10, 15/4b/s7,18/1a/c4
r.+ lerinde ise 18/1b/c2/2
r.+ lerine 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/3

rāh *(Far.)* Yol.
eṣnā-yı r.+ da 11/2a/c2/9, 11/2a/c3/2, 17/1b/c1/2

rāhib *(Ar.)* Dünyayı terk edip manastıra çekilmiş Hıristiyan din adamı.
r.+ i 4/4a/2, 4/7a/c6/2

rākib *(Ar.)* Binen kimse, binici.
rākib ol- Bir hayvana veya taşıta binmek.
r. oldığım 18/1a/c4/4
r. olduñ 2/1/s5

ramażān *(Ar.)* Arabî ayların şâban ve şevval arasında kalan ve devâmı bounca oruç tutulan dokuzuncu ayı.
R. 17/1a/2, 17/1b/1, 17/2a/1, 17/2b/1, 17/2b/3, 17/3a/1, 17/3b/2, 17/4a/1fī, 17/4a/7
R.-ı Şerīfde 17/2b/c2/2
R.+ ’ıñ 17/3b/c6/5

rāst *(Far.)* Rastlama, tesâdüf.
rāst gel- 1.Tasarlamadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesâdüf etmek.
r. geldim 17/2a/c3/4
r. gelerek 16/1a/5
r. gelmişler 16/1a/s9
r. gelüp 16/1b/c4/15
2.Hedefe ulaşmak, isabet etmek.
r. gelmeyüp 4/2a/c22
r. gelmiş 3/1b/c1/5

ra’y *(Ar.)* Fikir, görüş, düşünce, ray.
r. 19/4a/s4/6

rāy *(Ar.)* Teslim.
r.+ dan 4/2a/c8
rāy al- kendini teslim etmek.
r. aldıḳdan 4/6a/c16
r. almaḳ 4/6a/c14
r. almamızı 4/5a/c11/3, 4/6b/c17
rāy vir- Teslim olma, kendini teslim etme.
r. virdiginden 4/2a/s8
r. virdikden 4/2a/s7
r. virdim 4/1a/c10
r. virdiñ 4/1a/s9
r. virdiñ mi 4/1a/s10
r. virelim 4/3a/c18/3
r. virerek 4/1a/c8/2, 4/1b/c5/6, 4/2a/c6
r. virmişdim 4/2a/c18

rāżī *(Ar.)* Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren, râzı.
r. 18/1b/c4/6
r.+ yim 18/1b/c4/3, 5/4
r.+ yimdir 10/1b/4, 9/1b/4
r.+ yüz 14/1b/c5
rāżī ol- Kabul etmek, uygun bulmak, istemek.
r. olacaġıñı 4/2b/s16
r. olmadığından 8/1a/c25/3
r. olmuşumdur 7/4, 8/1b/1
r. olurum 19/10b/c4/3

rāżiye *(Ar.)* Râzı kelimesinin aynı manadaki müennes şekli.
rāżiye ol- Kabul etmek, uygun bulmak, istemek.
r. olup 2/1/c3/8

reʿāyā *(Ar.)* Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren halk.
baʿż-ı r. 10/1a/s28
r.+ lar 8/1a/c28, 8/1b/c2
baʿż-ı r.+ lar 10/1a/c20
r.+ larıñ 10/1a/c21
r.+ nıñ 10/1a/c24

Rebīʿü'l-evvel *(Ar.)* Arabî ayların safer ile rebiyülâhir arasında kalan üçüncüsü.
R.ü'l-evvel 12/1a/2, 12/1b/2

recā *(Ar.)* Dilek, istek.
r.+ sına 10/1a/c21/2
r.+ yı 10/1a/c25/2
recā eyle- Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, dilemek.
r. eyledim 2/1/c3/6
recā it- Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, dilemek
. r.+ yı idenler 10/1a/c25/2
r. itdi 8/1b/c2

redd *(Ar.)* Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.
redd olun- Kabul edilmemek, geri çevirilmek, ret.
r. olunması 21/4/s5

refāḳat *(Ar.)* Birinin berâberinde olma, arkadaşlık, yoldaşlık.
r.+ iyle 21/10/s1, 4/4b/c6
refāḳat eyle- Arkadaşlık etmek, berâber olmak.
r. eyledim 4/2a/c9

refīḳ *(Ar.)* Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.
r.+ i 4/5b/2
r.+ im 1/1/4, 14/1a/c4, 15/5b/c3, 19/13a/c5, 4/10b/c4/3, 4/1a/c10, 4/1b/c8/2, 4/4b/c6, 4/4b/c6/12,
4/4b/c6/7, 4/5a/c5, 4/7b/c7/4, 8/1a/c19
r.+ ime 4/4b/c6/11
r.+ imi 4/4b/c6/9
r.+ imleriñ 17/1a/s3/7
r.+ iñ 2/1/s1, 4/10b/s5, 4/2a/s9, 4/4b/s7, 4/5a/s5, 4/5b/s11,4/6a/s2, 4/6b/s15, 8/1a/s32
r.+ ine 1/2/s6
r.+ iniñ 1/1/s1
r.+ iñizden 21/12/s1/4
r.+ iyle 4/10b/3
r.+ leri 21/6/c1/12
r.+ lerime 1/2/c3/3
r.+ lerimizden 17/1a/c3/4
r.+ leriñ 14/1a/s10/3
r.+ lerıñ 14/1a/s4/2
r.+ lerinden 9/1b/s20, 1/2/s5/3
r.+ lerine 17/2b/c5/3
r.+ leriniñ 21/11/c1/2, 4/10b/c8
r.+ leriyle 21/10/s4/2, 21/10/s4/3, 21/11/s1/2, 21/6/s1/8

reʾīs *(Ar.)* Baş, başkan, âmir.
r.-i Meclis-i Cināyet-i Livaʾ-i Ṭolcı- RāġıbMuṣṭafā 16/2a/8
r.+ imiz 17/1a/c3/7
r.+ inden 1/1/13

rendele- *(Far.+Tr.)* Rende ile pürüzlerini gidermek, istenilen biçimi vermek.
r.- dim 19/12b/c7/2

renk *(Far.)* Görünüş, tarz, şekil, sûret.
r.+ i 15/2a/c2

reʾs *(Ar.)* Hayvanların her biri, baş.
r.-i bārgīr 4/9a/c2/3

resm *(Ar.)* Fotoğraf, resim.
r.+ i 21/3/c4/2
r.+ ini 21/3/c3/2
r.+ leri 21/3/c3/3, 21/3/s6

resmen *(Ar.)* Devlet adına, resmî olarak.
r. 21/3/c5/11, 21/4/s11

revā *(Far.)* Lâyık, uygun, yerinde, münâsip.
revā göril- Bir davranış, bir olayıbir kimseye lâyık, uygun görülmek.
r. görilen 21/8/s1/5

revān *(Far.)* Yürüyen, giden.
r. 1/1/18

rīḫtım *(Far.)* Bir deniz veya akasu kıyısında deniz taşıtlarının yanaşması, yükleme, boşaltma, indirme, bindirme işlerinin yapılabilmesi için düzenlenmiş yer.
r. 21/6/c1/2
r.+ a 21/6/c1/2

rivāyet *(Ar.)* Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.
r.+ i 8/1b/c11
rivāyet olun- Ağızdan ağıza anlatılmak, nakledilmek.
r. olundığına 18/1b/c2/4

rom *(İng.)* Şeker kamışından şeker elde edilirken çıkan öz suyu, posa ve artıklardan elde edilen alkollü sert içki.
r. 11/2a/c2/10

ruḫṣat *(Ar.)* Bir işe izin verildiğini bildiren belge.
r. teẕkeresi 2/1/c5/2

rüfeḳā *(Ar.)* Refikler, arkadaşlar, dostlar.
r.+ m 1/2/c3/2
r.+ sı 21/7/c2/4, 4/1b/c5/5
r.+ sına 4/1b/c5/4
r.+ sından 2/1/c3
r.+ sınıñ 21/7/c2

rütbe *(Ar.)* Derece, sıra, basamak.
terfīʿ-i r. itdigi 21/3/c1
r. itdiñ 21/3/s1/2
terfīʿ-i r. itdiñ 21/3/s1

rüʾyet *(Ar.)* Görme, bakış, görüş, inceleme.
r.+ iniñ 17/1a/s3/2

S

Ṣ *(Ar.)* Safer ayının kısaltmasıdır. Arabî ayların muharremle rebîülevvel arasında kalan ikincisi.
ṣ. 4/10b/1, 4/10b/2, 4/10b/3, 4/8b/1, 4/9b/6
Ṣ. 4/10a/3, 4/10a/6, 4/10b/4, 4/10b/5, 4/1b/3, 4/1b/4, 4/2a/2, 4/5b/2, 4/6b/2,
4/7a/1, 4/7a/4, 4/7a/6, 4/7b/2, 4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2, 4/9a/2, 4/9b/1, 4/9b/3,
4/9b/4, 6/2, 7/2, 8/1a/2, 9/1b/2
ġurre-i Ṣ. 4/4b/2
selḫ-i ṣ. 4/11a/1

sāʿat *(Ar.)* 1.Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.
s. 1/1/12, 11/1a/s2, 11/1b/c2/5, 12/2a/s2, 15/1a/c18, 15/1b/c18, 15/3b/c2, 15/5b/c2/2, 18/1a/c4/4,
18/1b/c2/3, 18/1b/c3/3, 18/1b/s4/6, 2/1/c3/5, 4/1b/c5/4, 4/7b/c10, 4/9a/c11, 8/1b/c1, 8/1b/s2
s.+ de 4/7b/c8
s.+ dir 12/2a/c2, 13/s6
s.+ e 15/2b/s14, 15/2b/s16, 21/4/s10/2
s.+ i 4/3b/s7
2.Günün hangi zamanında bulunulduğunu belirtmeye yarayan ve 1'den 24'e kadar rakamlarla gösterilen belli vakitlerinden her biri.
s. 1/1/1, 1/1/8, 11/1a/c1/10, 11/2a/c2/11, 11/2a/c2/3, 15/1a/c11, 15/1b/c6, 15/2b/c9, 15/2b/s11, 15/2b/s9, 15/3b/c8, 15/4b/s7, 15/5a/c8/3, 16/1a/c17, 16/1b/c4,

17/1b/c3/18, 18/1a/c4, 18/1a/c4/3, 18/1b/c2, 18/1b/c2/4, 2/1/1, 21/5/s5, 21/7/s2/3, 4/10a/c1, 4/4a/c2, 4/4a/c7, 4/4a/s2, 4/6a/c3, 4/9a/c13, 8/1a/c14
s.+ de 4/6a/s3
s.+ de idi 4/9a/s11
3.Zamanı göstermeye yarayan âlet.
s. 15/1a/c12, 4/10a/s5, 4/10a/s8, 4/3b/s9,4/5b/s6,
s.+ i 4/3b/c9, 4/3b/s13, 4/3b/s8, 4/4a/c7, 4/4a/s10, 4/4a/s8, 4/4a/s9
s.+ im 15/1a/c12
s.+ imi 1/2/c6
s.+ iñ 15/1a/s12

şabāḥ *(Ar.)* 1.Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.
ṣ. 21/1/c2
ṣ. namāzı 11/1a/c1/3
ṣ.+ a 15/1b/c6, 15/3b/c8/2, 15/5a/c8/3, 4/8b/s10
ṣ.+ dan 1/1/7, 19/11b/c1/3
2. Sabah vaktinde, sabahleyin.
ṣ.12/1a/c12, 15/4a/s2, 4/8b/c12
ʿale-’ṣ-ṣ. 1/1/17,13/c9/2
ṣ.+ ısı 5/c17, 7/c5/13

şabāḥleyin *(Ar.+Tr.)* Sabah vaktinde.
ṣ. 15/2b/c16, 15/2b/c17, 15/3b/c18, 15/4b/c11, 15/5b/c4, 16/1a/3, 17/1b/c1, 18/1b/c2, 21/4/s11/2, 4/4a/c1, 4/5a/c19, 1/1/15

şaban Daha çok bir çift öküze çektirilen demir uçlu çift sürme âleti.
ṣ.+ lar 15/5b/c4/5

sābıḳ *(Ar.)* 1.Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.
s. 19/1a/c2/4, 19/4b/s3, 19/9a/c2/11/d
2. Geçmiş Zaman.
kemā-fi’s-s. 21/7/c2/3

sābıḳa *(Ar.)* 1.Geçmişte olan şey, geçmiş bulunan olay.
s.+ larından 4/5a/c3
inkār-ı s.+ sından 11/3a/1
2.Daha önce işlenmiş ve mahkeme kararıyla ispatlanıp cezâlandırılmış suç.
s. 21/9/s5
s.+ sı 15/4b/c15, 15/4b/s15

sābıḳalu *(Ar.+Tr.)* Daha önce suç işlemiş ve mahkeme kararıyla cezâlandırılmış olan, sabıkâsı bulunan.
s. 21/9/s5

saç Başı kaplayan kıllar.
s. 4/7a/c9, 4/9b/c1, 4/9b/c3
s.+ ları 20/2b/c13
şaçlı Saçı olan.
ṣ. 20/1b/c3/3, 20/2a/c12

şaçma 1.Av fişeklerinin içine konan çeşitli boylardaki yuvarlak küçük kurşun tanelerinden her biri.
ṣ. 3/1a/c4/3
2.Bir değeri olmayan, yersiz, tutarsız, mantıksız söz.
ṣ. 4/10a/7

saçma Av fişeklerinin içine konan çeşitli boylardaki yuvarlak küçük kurşun. tanelerinden her biri.
s. 12/2a/c5, 12/2a/s6/3, 12/2a/s6/5

ṣadāret *(Ar.)* Osmanlı Devleti’nde sadrazamlık makamı, sadrazamın işi ve makamı.
maḳām-ı ṣ. 17/2b/s4/2
maḳām-ı ṣ.+ den 17/1a/s3/5, 17/2a/s3/2
ṣ.-i ʿuẓmā 17/3b/s5/2

sāde *(Far.)* Yalnız, yalnızca, sadece.
s. 11/1a/c1/5, 4/1b/c7, 4/1b/c8, 4/2a/s15, 4/6b/c15

ṣaġ 1.Yaşamakta olan, hayatta

bulunan, diri, canlı.
ṣ. 12/1a/s12, 4/3b/s3/2, 20/2a/s6, 20/2b/c8
ṣ. mıdır 20/1a/s12, 20/1b/s15
ṣ.+ dır 20/2a/c5, 20/2b/c7
2.Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.
ṣ. 18/1a/c4/15, 18/1a/c4/6, 7/c6
3.Bu tarafta bulunan (yön).
ṣ. 15/3b/c1/3, 17/1b/c3/28,
ṣaġ ḳal- Hayatta kalmak, ölmemiş olmak.
ṣaġ ḳ.- an 20/1b/c17

ṣaġīre *(Ar.)* İslâm dininde haram olduğuna dâir hakkındaaçık hüküm bulunan büyük günahların dışında kalan günahlardan her biri.
ṣ. 21/8/c2/10

ṣaġlıḳ Vücûdun fizik ve psikolojik bakımlardan bütün fonksiyonlarının yerinde bulunması durumu, hasta halde olmama, sıhhat, esenlik.
ṣ.+ ında 21/9/c3, 21/10/c5/2

ṣahbā *(Ar.)* Şarap.
ṣ. 21/10/c2
ṣ. mahbā 21/10/s3

ṣāḥib *(Ar.)* 1.Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik.
ṣ.+ i 8/1a/c22
ṣ.+ i15/1b/s17, 15/2b/c12, 15/4b/c12, 16/1a/2, 16/1a/s9/2, 16/1b/c17/21, 16/1b/c17/7, 16/1b/c4/15, 16/1b/s2,
16/1b/s6, 16/2a/4, 16/2a/s1
ṣ.+ iniñ 8/1a/c34
ṣ.+ iyiz 16/1b/c17/5
2.Bahsedilen şeyi meydana getiren, yapan, düzenleyen kimse.
ṣ.+ leri 4/10a/1

ṣāḥibe *(Ar.)* Sahip kelimesinin müennes şekli, Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik.
ṣ.+ sine 1/2/c3/5

ṣaḥīḥ *(Ar.)* Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.
ṣ. 21/13/c3, 4/5a/c5, 4/5a/s5/2, 4/9a/s2
ṣ. mi 4/1b/s4, 4/5a/s5/2, 4/5b/s6, 4/8b/s22
ṣ. mi 19/7a/s1/5, 4/8b/s16
ṣ.+ dir 4/9a/c2
ṣ.+ i 4/3a/c18/5, 4/6b/c9

ṣaḥīḥan *(Ar.)* Gerçekten, hakîkaten, sahiden.
ṣ. 4/7b/s8

sāḥil *(Ar.)* Deniz, nehir veya göl kenarı, kıyı, yalı.
s.-i selāmete 11/1a/c1/4
s.+ de 11/2a/c2/2, 21/6/c1
s.+ inde 11/1a/c1/3

sāʾir *(Ar.)* Diğer, başka, öteki, öbür
s. 1/2/c3/3, 4/4b/s7, 4/6a/s2, 10/1a/c32/2, 10/1a/s33, 11/3a/1, 12/2a/s6/6, 15/1b/s19, 15/1b/c19, 15/5a/c8/7, 15/3b/s21, 17/2b/c5/10, 19/11a/s4/2, 19/4b/s1/7, 19/5b/c3/6, 19/5b/c3/11, 19/6a/s1, 19/7a/c3/3,19/7b/s2, 19/11a/s4/2, 19/12b/s8, 19/14a/2, 21/3/c5/9, 21/6/s1/11, 21/8/s2/2
s.+ lerden 19/13a/s2
s.+ leri 19/1b/c3/3, 19/1b/s3/4, 19/5a/c3, 19/8b/c3/21
s.+ lerine 17/2b/c5/13, 17/3a/s2/3
s.+ leriniñ 15/4a/c1

sāʾire *(Ar.)* Diğer, başka, öteki, öbür, sāʾir kelimesinin müennes şekli.
s. 10/1a/c29, 15/5a/c8/7, 19/4b/s1/8, 19/14a/15, 21/13/c4/2,

21/8/c2/4, 21/8/c3/12
düvel-i s. 4/4b/s3
iḫbārāt-ı s. 21/12/s4/3
muḥarrerāt-ı s. 17/2b/c4/3
s.-i eṣmānından 19/3a/c2/7
s.-i kerāste 19/3a/c3/6, 19/3b/c1/5
s.-i kerāsteniñ 19/2b/s4/2, 19/3a/c2/4
s.-i maṣārifāta 19/3a/c2/6
s.-i timür 19/6a/c1/3
s.-i ṭaraflarından 21/8/s2/3
s.+ den 4/3b/c4/2, 4/7b/s5
s.+ lerini 19/4a/s2/3
s.+ si 15/5a/c8/8
s.+ sinden 19/10a/s7
s.+ ye 19/11b/c1/24, 19/3a/s1/2, 19/8a/c1/5
s.+ yi 19/8a/s1/4, 19/10b/s2
maṣārifāt-ı s.+ yi 19/1b/c3/12

ṣaḳal Erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü.
ṣ.+ ımı 21/7/c3/9

saḳat *(Ar.)* Hasta veya kusurlu.
s. 18/1b/s2/2

ṣaḳatlan- Bkz.: saḳatlan- .
ṣ.- mış 18/1a/c4/10

saḳatlan- *(Ar.+Tr.)* Sakat duruma gelmek.
s.- masından 18/1b/c2/2

ṣaḳın Bir davranış yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü.
ṣ. 16/1b/c17/10, 16/1b/c4/7

sākin *(Ar.)* Bir yerde oturan, ikamet eden, o yerin halkından olan kimse.
s. 1/1/5, 17/2b/c5/7
s.-i ḳarye-i ÇatalÇam 12/2b/1
s.+ lerinden 11/1a/2, 11/1a/c1, 11/1b/1, 11/1b/s1, 14/1a/2
s.+ sin 16/1a/s4
s.+ yi 19/1b/c3/12, 19/8a/s1/4, 19/10b/s2

sākine *(Ar.)* Sākin kelimesinin kadını ifade eden müennes şekli. Bir yerde oturan, ikamet eden, o yerin halkından olan kimse.
s. 2/1/c1
s. i ḳarye-i mezbūr 12/1a/3

ṣaḳla- 1.Başkasına göstermemek için kapamak, örtmek veya bir yere, bir şeyin içine koymal, gizlemek.
ṣ. 4/3b/c7
ṣ.- masun 21/3/c5/4
2.Bir şeyi söylememek, bilgi ve haber vermemek sûretiyle başkalarından gizli tutmak, gizlemek.
ṣ.- dım 4/6b/c14

ṣaḳlan- Gizlenmek.
ṣ.- dım 12/2b/c2

ṣalı *(Ar.?)* Pazartesi ile Çarşambaarasındaki günün adı, haftanın üçüncü günü.
yevm-i ṣ. 17/1a/2

ṣalıvir- Serbest bırakmak, gitmesine izin vermek.
ṣ.- dikleri 4/2b/c10
ṣ.- erek 21/2/s6/2
ṣ.- iñ 4/2b/c13

ṣalıviril- Koyuverilmek, serbest bırakılmak.
ṣ.- medigi 21/6/c1/7, 21/6/s1/5
ṣ.- memesi 21/2/s5
ṣ.- meyüp 17/3a/c5/29

ṣalīb *(Ar.)* Haç.
ṣ. 1/2/2,2/2/1

sālif *(Ar.)* Geçen, geçmiş.
sālifü'ẕ-ẕikr (Ar.) Daha önce adı geçmiş, bahsedilmiş olan.
s. 1/1/11, 1/2/c3/4, 1/2/s3,

4/4b/s10, 4/9b/c8

ṣāliṣ *(Ar.)* Üçüncü.
ṭeftīş-i ṣ. 17/1b/2, 17/3b/c2, 17/3b/c2/2, 17/4a/8
keşf-i ṣ.+ de 19/2a/c2/3
keşf-i ṣ.+ iñ 19/5a/s4
ṣ.+ inde 19/5a/c3/3
ṣ.+ ini 19/5a/s3/2

şaman Tahılların tâneleri alındıktan sonra kalan sapları.
ṣ. 19/12a/s1

saña Sen zamirinin yönelme hâli.
s. 10/1a/s11, 10/1a/s29, 10/1a/s30, 10/1a/s31, 10/1a/s32, 10/1a/s34, 10/1a/s34/3, 11/2b/s3, 12/2b/s5/3,
14/1b/s1, 15/2b/s14/2, 17/1b/c3/24, 17/1b/s1/2, 17/2a/s3/4, 17/2b/s4/3, 17/3a/c5/29, 17/4a/s1/5, 18/1a/s6, 18/1b/c1/2,
18/1b/s3, 18/1b/s4/4, 19/10a/s3/2, 19/10a/s4, 19/12a/c1/31, 19/12b/c8/3, 19/13a/c8/9, 19/13b/s1/2, 19/9b/s1/3, 19/9b/s1/4,
19/9b/s2/2, 2/1/s3, 2/2/s1, 21/3/c5/2, 4/10a/c10, 4/10a/s13, 4/2b/s16, 4/2b/s4, 4/3b/s3, 4/3b/s5,
4/3b/s8, 4/3b/s9/2, 4/5b/s7, 4/9a/s6, 5/s11, 8/1b/s15

ṣan‘at *(Ar.)* Zanaat, insanların maddî ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ve el emeğine dayanan iş.
ṣ. 20/1b/s10
ṣ.+ ım 15/1a/c1, 15/2a/c9, 15/3a/c7, 15/4a/c8
ṣ.+ ım 15/5a/c1/2
ṣ.+ ıñ 10/1a/s6, 12/1b/s4, 15/1a/s1, 15/2a/s9, 15/3a/s7, 15/4a/s8, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 20/1a/s1,
20/1a/s11/2, 20/1b/s7/2, 5/s5, 7/s4, 8/1a/s5, 9/1b/s4

şandal *(Yun.)* Kürekle yürütülen kısa, genişçe deniz teknesi.
ṣ. 11/1b/s2/2
ṣ.+ a 11/1b/c2/7
ṣ.+ da 11/2a/c2

şandıḳ *(Ar.<Yun.)* 1. İçine saklanması istenen şeyler konan, dört köşe büyük bir kutu şeklindeki kapaklı ev eşyası.
ṣ. 19/2a/s3/2
ṣ.+ ımıñ 1/1/5
ṣ.+ ıñ 21/8/c2/7
2. Eskiden resmi daire veya şirketlerde paraların saklandığı yer, kasa, vezne.
ṣ.+ dan 19/3a/c1/4, 19/5b/s2/3
ṣ.+ ından 19/3a/s1, 19/5b/c2/4

ṣānī *(Ar.)* İkinci.
keşf-i ṣ. 19/5a/s3/2
ṭeftīş-i ṣ. 17/2b/2
keşf-i ṣ.+ de 19/5a/c3/3
keşf-i ṣ.+ sinde 19/2a/c2/2
müdīr-i ṣ. 21/3/c6

ṣāniyen *(Ar.)* İkinci olarak.
ṣ. 7/c5/4

ṣaplı Sapı olan.
ṣ. 21/7/s2/5

ṣarāḥat *(Ar.)* Tam ve kesin biçimde belirli olma durumu, açıklık.
ṣ. 18/1b/s4/3, 21/12/s4/2

sarāḥaten *(Ar.)* Üstü kapalı olmayarak, açık açık, apaçık bir şekilde.
ṣ. 21/6/s1/12

sarāy *(Far.)* Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı, büyük konak, saray.
s. 21/1/s7, 21/1/s8, 21/2/c2/4, 21/6/s1/4, 21/14/c1
s.+ a 21/3/c6, 21/5/s7
s.+ da 21/3/c3/4, 21/5/c9, 21/8/c2/3, 4/3a/c13
s.+ dan 21/9/c1/5, 4/3a/s13

sarāylı *(Far.+Tr.)* Osmanlı Devleti’nde padişah sarayında

bulunmuş olan.
ṣ.+ lar 21/1/c6/2

ṣarf *(Ar.)* Harcama, masraf etme.
ṣarf eyle- Harcamak.
ṣ. eyledigi 19/4a/s4/3
ṣ. eyledigini 19/1b/c3/4, 19/4a/s2/2
ṣ. eyler idik 19/12a/c1
ṣ. eyler imiş 19/4a/s5/4
ṣarf it- Harcamak.
ṣ. itdik 19/9a/c2/5/d
ṣ. itdim 19/9a/c2//d
ṣ. idecegini 19/1b/c3/12
ṣ. idecek 19/1b/c3/8
ṣ. iderdi 19/7a/c3/6
ṣarf olun- Harcanmak.
ṣ. olunacaḳ 19/1b/s3/3, 19/3b/s1/3
ṣ. olunan 19/12a/s1, 19/2a/c4/2, 19/4a/s4/2, 19/7a/s4, 19/9a/c2/d

ṣarı Sarışın.
ṣ. 21/2/c2/2,21/4/c4

ṣarıl- Kuşatılmak, çevrelenmek.
ṣ.- mış 2/1/c3/5

ṣarılı kuşatılmış, sarılmış.
ṣ. idi 15/2b/c20

ṣat- Bir şeyi bir bedel karşılığında başkasına devretmek.
ṣ.- ar mısın 2/1/c3/6
ṣ.- arım 20/1b/c7/2
ṣ.- dıġım 4/2a/c16
ṣ.- mış 4/1a/c16/2
ṣ.- mış iseñ 19/4b/s1/6
ṣ.- up 1/2/c6, 16/1a/c6, 4/10b/c8/2

ṣatun Parasını ödeyerek bir şeyi almak, bedellini ödeyip o şeye sâhip olmak, satın almak.
ṣ. almadım 19/8a/c2/9

ṣavış- Savuşmak.
ṣ.- araḳ 4/1b/c5/6, 4/4b/c6/14

ṣavuş- Kimsenin dikkatini çekmeden ve kimseye haber vermeden gizlice ayrılmak, kaçıp gitmek.
ṣ.- duñ 4/3a/s13
ṣ.- masından 17/3b/s5
ṣ.- up 18/1a/c4/16, 18/1a/c6/4

ṣay- Aynı cinsten olan şeylerin, 1 sayısından başlayarak her biri için bir sayı eklemek sûretiyle kaç tane olduğunu belirmek, sayısını bulmak, tadat etmek.
ṣ.- ar 19/13b/c3/2, 19/13b/s3
ṣ.- mış 12/2a/c11/7

ṣebāt *(Ar.)* Kararından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.
ṣebāt göster- Karaından ve sözünden dönmemek, azim ve kararında devam etmek, dayanmak, yılmamak
ṣ. göstermiş 2/1/c3/2

sebeb *(Ar.)* Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden.
s. 10/1a/c16, 10/1a/s17, 17/1a/s3/10, 17/3a/c4, 17/3a/c4/3, 17/3a/s4/2, 17/3b/s5/4, 17/4a/c1/4, 19/8a/s3/3,
21/12/s4/6, 5/s22/2, 8/1a/s22
ʿöẕr ü s. 8/1b/s10
s.-i ḍarb u cerḥ-i misāfir-i merḳūm 8/1a/c25
s.+ den 10/1a/c29/2, 16/1a/c9, 21/8/c2/10, 3/1b/c1/6
s.+ e 15/1b/s15, 15/1b/s16, 15/2b/s13, 19/10b/s4/4
s.+ i 10/1a/sc16, 15/3b/s21
s.+i 12/1a/s11, 3/1a/s6, 4/4b/c7
s.+ ine 8/1b/c10
s.+ ini 17/3a/c2/2
Sebeb ol- Bir şeyin olmasına veya yapılmasına yol açmak, olmasını, yapılmasını gerektirmek, neden olmak.
s. olmuşsun 18/1b/s4/6

sebebiyyet *(Ar.)* Sebep olma.
s. 18/1b/c4/2

sebḳ *(Ar.)* Önceden olma, geçme, evvelce geçme, vaki olma, sebkat.
sebḳ eyle- Önceden olmak, geçmek.
s. eyledigi 21/9/s1
sebḳ it- Önceden olmak, geçmek.
s. iden 21/10/s4, 21/9/s6

sebḳat *(Ar.)* Geçme, önceden olma, cereyan etme, sebk.
sebḳat it- Önceden geçmiş olmak, geçmek.
s. itmedi 18/1b/c3/2
s. itmiş midir 4/5a/s3

ṣebt *(Ar.)* Yazma, kaydetme.
ṣebt-i defter Deftere yazma.
ṣ.-i defter 19/11a/s2, 19/1a/s2/2, 19/2b/s3/2

ṣedā *(Ar.)* Ses, âvaz.
ṣ.+ sı 15/3b/s13, 15/4b/s8, 15/5b/c4/5, 21/7/c3/4, 4/4b/c6/13
ṣ.+ sını 15/1b/c5, 15/1b/s5, 15/5b/c4/6, 3/1a/c9, 4/8b/c20

sedd *(Ar.)* Yamaçlarda ve bahçelerdeki merdiven basamaklarını andıran tabiî veya sun'î yerlerden her biri, seki, set.
s. 17/1b/c3/29

sefer *(Ar.)* Kez, defa, kere.
s. 16/1a/c13

sefīne *(Ar.)* Gemi.
s. 11/1a/c1/4, 11/3a/1
s.+ den 11/1a/c2, 11/1a/s2
s.+ ineniñ 11/1a/c1/4
s.+ niñ 11/1a/c1/5
s.+ ye 11/2b/1
s.+ yi 11/1a/c2/3

sehv *(Ar.)* Kasten yapılmayan, yanılmaktan doğan yanlış, hatâ, sehiv.
s.+ im 4/7a/c4

sehven *(Ar.)* Yanlışlıkla, hatâ ile.
s. 20/2b/c4/2

sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı.
s. 11/2a/c1, 12/1a/c9, 16/1a/c6, 17/2a/c2, 19/10a/c1, 19/10a/s3, 19/10a/s4/2, 19/10a/s4/3, 19/10a/s5, 19/10b/s3, 19/12a/c2, 19/2a/c1/3, 19/2b/c3/3, 19/5b/c1/2, 19/5b/c1/6, 20/2a/c8, 20/2b/c11, 4/10a/c1, 4/5b/c14, 4/5b/c15, 4/7b/c10

sekizer Sekiz sayısının her birine sekiz veya her defasında sekiz tâne manasına gelen üleştirme şekli.
s. 19/7a/c3/3, 19/7b/c2/5

sekizinci Sekiz sayısını sıra sıfatı;sırada yeri yedinciden sonra, dokuzuncudan önce olan.
s. 15/2a/s10, 15/3a/c11

sekiz yüz Yedi yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
s. 4/2a/c16

sekiz yüz altmış dört Sekiz yüz altmış üçten sonra gelen sayının adı.
s. 19/9b/c2/9

sekiz yüz yigirmi iki Sekiz yüz yirmi birden sonra gelen sayının adı.
s. 19/9a/c2/4/d

seksen yedi Seksen altıdan sonra gelen sayının adı.
s. 17/2b/c3, 4/1a/c16/2

selām *(Ar.)* Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezaket gösterme, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için " merhaba" gibi sözlerden birini söyleme yâhut aynı

dileği taşıyan bir işâret veya harekette bulunma.
selām vir- Birini selamlamak.
s. virüp 21/13/c2/2

selāmet *(Ar.)* Tehlikeden uzak olma, güvenlik.
sāḥil-i s.- e 11/1a/c1/4

selḫ *(Ar.)* Her Arabî ayın son günü.
s.-i ṣ 4/11a/1

semt *(Ar.)* Birkaç mahalleyi içine alan bölüm, bölge.
s.+ im 21/1/c1/3

sen Tekil ikinci şahsı gösterir.
s. 10/1a/s22, 10/1a/s24, 10/1a/s25, 10/1a/s26, 11/1b/s1, 11/1b/s2, 11/2a/s1, 11/2b/s1, 11/2b/s3/2,
12/1b/c11/2, 12/2a/s1, 12/2a/s3/2, 12/2a/s6/7, 12/2b/s5, 12/2b/s5/3, 12/2b/s5/6, 14/1a/s1, 14/1a/s10, 14/1a/s15,
14/1a/s18, 14/1a/s4, 14/1a/s7, 15/1a/s13, 15/1a/s17, 15/1b/s13, 15/2a/s6, 15/2b/s13, 15/2b/s16, 15/2b/s21,
15/3a/s2, 15/3a/s3, 15/3a/s4, 15/3a/s5, 15/3b/s15, 15/4a/s14, 15/4a/s2, 15/4b/s13, 16/1a/s11, 16/1a/s9,
16/1a/s9/10, 16/1a/s9/6, 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16, 16/2a/s3, 17/1a/s1, 17/1a/s2, 17/2b/s1/2, 17/2b/s2,
17/2b/s3, 17/3a/s2/2, 17/3b/s7, 17/4a/s2/2, 18/1a/c4/13, 18/1a/s3, 18/1a/s5, 18/1b/c1, 18/1b/s1, 18/1b/s2,
18/1b/s4, 18/1b/s4/6, 19/10a/s1, 19/10a/s1/2, 19/10a/s2, 19/10a/s3, 19/10a/s5/4, 19/10b/s3/12, 19/10b/s3/3, 19/10b/s4/4,
19/11a/s1, 19/11b/c1/6, 19/12a/s2, 19/12b/s4, 19/12b/s5, 19/1b/s1, 19/3b/s2, 19/3b/s2/4, 19/4a/s2, 19/4b/s1/10,
19/4b/s1/3, 19/4b/s1/5, 19/5a/s1, 19/7b/s3, 19/8a/s3/2, 19/8b/c3/8, 19/8b/s1, 19/8b/s1/2, 19/9b/s1, 21/1/s9,
21/10/s5/2, 21/13/s4/3, 21/3/s1, 21/5/s1/2, 3/1a/s2, 4/10a/s7, 4/10b/s4, 4/10b/s6, 4/10b/s7, 4/1a/s9,
4/2a/s15, 4/2b/s5, 4/2b/s8, 4/3a/c18/5, 4/3a/s17, 4/3b/c2, 4/3b/c5/2, 4/3b/s11, 4/3b/s4, 4/3b/s9,
4/4a/c8, 4/4b/s12, 4/4b/s4, 4/4b/s7, 4/5a/s5, 4/5b/s11, 4/5b/s13, 4/6a/s17/2, 4/6a/s2, 4/6b/s9,
4/6b/s9/2, 4/7a/s3, 4/7a/s5, 4/7a/s5/2, 4/7b/s7, 4/8a/s1, 4/8a/s12, 4/8a/s15, 4/8a/s16, 4/8a/s18,
4/8b/s15, 4/8b/s7, 4/9a/c5/3, 4/9a/s1, 4/9a/s5, 4/9b/s2, 4/9b/s3, 5/s12, 5/s13, 5/s19,
6/s3, 8/1a/c37, 8/1a/s31/2, 9/1b/s15, 9/1b/s16
s. mi 19/13a/s5/2, 19/13b/s4/2, 19/3b/s1/4
s.+ de 19/8a/s1/3, 21/12/s1/3, 21/5/s1
s.+ den 15/2a/s4, 15/2b/s10, 15/2b/s6, 16/1a/s15, 16/1a/s16, 16/1b/s3, 19/10b/s3/8, 19/11b/c1/7, 19/12a/s3,
19/9b/s2, 21/14/s7, 3/1a/s8, 4/1a/s18
s.+ den mi 19/9a/s1/2
s.+ i 11/1b/c2/6, 11/1b/s3, 12/1a/c11/10, 12/2a/c11/8, 12/2a/s3, 12/2a/s6/2, 12/2b/c3, 13/s1, 15/2a/s11,
15/2b/s17, 15/2b/s19, 16/1a/s9/7, 16/1b/s7, 19/11b/c1/2, 4/10a/s14, 4/10b/s4, 4/1a/s17, 4/2b/s5, 4/3a/c18/5,
4/3b/c2, 4/4a/s8, 5/c12, 7/s6, 7/s8,16/1a/s9/5
s.+ i mi 15/2b/s19
s.+ in 21/13/s4/5
s.+ iñ 15/2b/s20, 15/3a/s2, 4/10b/s5, 4/11a/c1/4, 4/1b/s8, 4/3b/s11, 4/3b/s7

s.+ iñ 10/1a/s28, 13/s10, 13/s12, 13/s13, 13/s6, 13/s8, 15/1a/s10, 15/1a/s12, 15/1a/s15,
15/1a/s17, 15/1a/s19, 15/1b/s1, 15/1b/s10, 15/1b/s14, 15/2a/s1, 15/2a/s13, 15/2a/s8, 15/2a/s9, 15/2b/s14,
15/3a/s7, 15/3b/s10, 15/3b/s14, 15/3b/s9, 15/4a/s2, 15/4a/s3, 15/4a/s6, 15/4a/s8, 15/4b/s2, 15/4b/s3,
15/5a/s1, 16/1a/4, 16/1a/s9/4, 17/2a/s1, 18/1b/s4/7, 19/10a/s5, 19/10b/s3, 19/10b/s3/11, 19/11b/c1/7, 19/2a/s5/2,
19/4a/s5/5, 19/5a/s2, 19/8a/c3/5, 2/1/s1, 20/1a/s12, 20/1b/s2, 20/2a/s4, 20/2a/s5, 20/2a/s9, 20/2b/s10,
20/2b/s7, 21/12/s4, 21/13/s4/4, 21/7/s3, 4/10a/s6, 4/1b/s1, 4/1b/s7, 4/2a/s24, 4/2b/s7, 4/3b/s1/2,
4/3b/s10, 4/3b/s12, 4/3b/s9, 4/4a/s1, 4/5a/s5/2, 4/6a/s5, 4/6b/s15, 4/6b/s9, 4/8b/s3, 5/s22,
5/s22/2, 7/s5
s.+ iñ- midir 1/2/s5/3
s.+ iñle 11/1a/c1/5, 17/1a/s3/7, 21/13/s2, 21/6/s1/11

sene *(Ar.)* Yıl, sâl.
s. 1/2/4, 10/1a/2, 11/1a/2, 11/1a/c1, 11/1b/1, 12/1a/2, 12/1b/2, 13/2, 15/1a/2,
15/2a/4, 15/2a/6, 15/3a/3, 15/4a/2, 15/4a/4, 15/4b/3Fī, 15/5a/1, 15/5a/4, 15/5a/6, 15/5b/2,
16/1a/2, 16/1a/c6, 16/2a/7, 17/1a/2, 17/1b/1, 17/2a/1, 17/2a/c1, 17/2b/1, 17/2b/3, 17/3a/1,
17/4a/1fī, 17/4a/7, 18/1a/2, 18/2a/1, 19/10a/1, 19/12a/2, 19/12b/2, 19/12b/s5, 19/13a/2, 19/13a/s5,
19/13b/2, 19/13b/s4, 19/1a/1, 19/1a/s1, 19/2b/1, 19/7a/1, 19/9a/2, 20/1a/c12, 20/1a/c14, 20/1a/c4,
20/1a/c7, 20/1a/s2, 20/1b/s16, 20/2a/c1, 20/2a/c4, 20/2a/c6, 20/2a/c9, 20/2a/s9, 20/2b/c1/2, 20/2b/c10,
20/2b/c15, 20/2b/c9, 20/2b/s1, 20/2b/s10, 20/2b/s15, 21/12/2, 21/13/1, 21/2, 21/6/2, 4/10a/3,
4/10a/6, 4/10b/1, 4/10b/2, 4/10b/3, 4/10b/4, 4/10b/5, 4/11a/1, 4/1a/2, 4/1b/3, 4/1b/4,
4/2a/2, 4/2a/c15, 4/2a/c5, 4/2a/s6, 4/2b/c12, 4/2b/c14, 4/3a/1, 4/3a/s6, 4/4b/2, 4/5b/2,
4/6b/2, 4/7a/1, 4/7a/4, 4/7a/6, 4/7b/2, 4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2, 4/8b/1, 4/8b/c2,
4/9a/2, 4/9b/1, 4/9b/3, 4/9b/4, 4/9b/6, 6/2, 7/2, 8/1a/2, 9/1b/2, 9/1b/c6,
9/1b/c7, 9/1b/c9
s.-i ʿiseviyyesi 1/1/1, 2/1/1
s.+ de 4/2a/c5
s.+ den 18/1a/c2, 19/10a/c1, 20/1b/c2, 4/3a/s7, 4/8a/c2, 4/8b/c1, 5/c7, 5/s6, 8/1a/c6,
8/1a/c7, 9/1b/s7
s.+ dir 20/1b/c1, 20/1b/s2, 20/2a/s1, 4/2b/s14
s.+ lerden 4/2a/s4
s.+ si 17/2b/c3
s.+ ye 10/1a/c5, 16/1a/c13, 19/2b/c1
s.+ yi 20/1b/c14

sened *(Ar.)* Gerektiğinde bir anlaşmayı ispat etmek yâhut bir borcun, mal veya hakkın kime âit olduğunu belirtmek maksadıyla yazılıp imzalanan belge, senet.
s. 18/1b/c1/10, 19/3a/c1/4, 19/10b/s3/8, 19/5b/c2/4, 19/9a/c2/6/d, 19/9a/c2/7/d, 4/10a/4
s.+ i 19/9a/c2/10/d, 19/9a/c2/7/d,19/9a/c2/8/d,19/9a/c2/9/d
s.+ ine 4/10a/5

senelik *(Ar.+Tr.)* Üzerinden… sene geçmiş olan.
s. 19/4b/c3

seniyye *(Ar.)* Yüksek, yüce.
ḫidmet-i s.+ lerinde 21/7/c2/2
ḫānedān-ı s.+ lerine 21/12/s1
ḫidmet-i s.+ lerine 21/13/c2

ser- Açarak yaymak.
s.- üp 15/2a/c1/2

ser-gerde *(Far.)* Baş, başkan, reis.
s. 4/3a/s8, 4/4b/c6

ser-ḫōş *(Far.)* Alkollü bir içki veya keyif verici bir madde etkisiyle az veya çok kendini bilmez, kendine hâkim olamazduruma gelmiş kimse, sarhoş.
s. idi 15/3a/c5, 15/5a/c8/2
s.+ dum 16/1a/c10
ser-ḫōş ol- Sarhoş duruma gelmek.
s. oldıġım 15/3b/s15
s. olmuş idim 15/3b/c8

serīʿan *(Ar.)* Süratle, çarçabuk, hemen.
s. 17/1a/c3/11, 17/2b/c5/11

ser-ḳurenā *(Far-Ar.)* Başmâbeyinci, serkarin.
s.+ sı 21/2/c2, 21/2/s4

ser-māye *(Far.)* Servet, varlık.
s.+ ñ 11/1a/c1/6

sersemle- Sersem duruma gelmek.
s.- yerek 12/2a/c6/6

ses Bir kulağın duyabileceği frekans ve özellikteki titreşim.
s.+ i 15/2b/c18, 15/2b/s18
ses it- Seslenmek
s. itdim 16/1b/c17/4

sevḳ *(Ar.)* Önüne katıp bir yöne, bir yere doğru sürme, sürüp götürme.
s. 21/12/c3/3
s.+ i 21/7/c1/2
s.+ inde 21/8/c2/3
sevḳ olun- Bir tarafa doğru götürülmek.
s. olundıġı 21/12/c4/3

ṣıfat *(Ar.)* Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.
ṣ.-ı ʿaskeriyyeñiz 21/7/s2/8

ṣıġalı Yukarıya doğru çekilerek veya kıvrılarak toplanmış, sıvanmış, sıvalı.
ṣ. 21/7/c3/7

ṣıḥḥat *(Ar.)* Sâhihlik, doğruluk, gerçeklik, doğruya, gerçeğe uygunluk.
maḳrūn-ı ṣ. 21/10/c3
ṣ.+ i 21/9/s2

ṣıḳı Genişliği içine girecek şeye göre yetersiz olan, sığılması zor, dar.
ṣ. 4/9a/c15

ṣınıf *(Ar.)* Önemlerine, niteliklerine göre kişi veya nesnelerin yerleştirildiği kategorilerden her biri.
ṣ. 17/1a/2, 17/1a/c1, 17/2a/1, 17/2b/c1/2, 17/2b/c2/3, 17/3b/2

ṣıra An, vakit, zaman, esna.
ṣ. 21/13/c2, 21/5/c9
ṣ.+ da 17/3b/s7/4, 17/4a/s1/5, 18/1a/c4/7, 19/11b/s1, 19/1b/s2, 19/3a/c2/3, 19/5a/s1, 21/10/s1/2, 21/3/c1,
21/5/s13/3, 21/7/s2/6, 4/10a/7
ṣ.+ da iken 8/1b/c2/2

ṣırf *(Ar.)* Yalnız, ancak, sadece.
ṣ. 21/8/s1

ṣırt İnsanlarda göğsün arkasına isâbet eden ve ense kökü ile bel arasında bulunan kısım.
ṣ.+ ından 16/1a/s9/6, 16/1b/c17/13

sikke *(Ar.)* Madenî para.
s. 1/2/c7, 1/2/s5/2
ḳalb s. 2/1/c3, 2/1/s3
s. ḳālıbı 2/1/s1/2
s. ḳālıbına 2/1/3

ḳalb s.+ lerden 2/1/c3/3
s.+ yi 1/2/s5/3

sil- Kiri almak, temizlemek.
s.- dim- idi 15/3a/c1
s.- miş mi idiñ 15/3a/s1ol

silāḥ *(Ar.)* Düşmanı öldürmek, imhâ etmek veya kendini savunmak maksadıyla kullanılan her türlü âlet.
s. 15/2b/c18, 15/2b/s18, 15/3b/s12, 15/3b/s13, 15/4a/s1, 15/4b/c18/2, 15/4b/s8
s.+ ı 13/s11, 15/3b/s10, 15/3b/s11
s.+ ım 13/c5, 15/4b/c3, 4/2a/c21
s.+ ıñ 15/4b/s3, 4/2a/s21
s.+ ını 12/1a/c11/6
s.+ ıñız 13/s5, 14/1a/s12
s.+ larını 15/3b/c20/2
s.+ larınıñ 15/4b/c18

silāḥlı *(Ar.+Tr.)* Silâhlı olan, silâh taşıyan.
s. idik 14/1a/c12

silk *(Ar.)* Bir kimsenin tuttuğu yol, meslek.
s.-i ʿAsākir-i Teftīşine ḳayd 17/3b/c1
s.-i ʿaskerīden 21/14/s2
s.-i teftīşe 17/1a/s1
s.-i teftīşiñ 17/1a/c1
s.-i teftīşiyyeye 17/3b/s1
s.+ ine 21/14/s6

silsile *(Ar.)* Atalardan yaşayan torunlara kadar zincirleme uzayan soy kütüğü, şecere.
s.+ dendir 20/1a/s8
s.+ si 20/1a/c8

sinn *(Ar.)* Doğumdan itibaren yaşanılan süre, yaş, sin.
s.+ iñiz 21/1/s1

sipāhī-zāde *(Far.)* Osmanlı ordusunda bir sınıf süvâri askeri.
s.+ ler 17/2b/c5/7

sipāhlıḳ *(Far.+Tr.)* Sipâhînin görevi.
s.+ ı 15/1b/c9

sipariş *(Far.)* Yapılmasını veya gönderilmesini isteme, ısmarlama.
sipariş it- Ismarlamak.
s. itdi 11/2a/c2/6

siper *(Far.)* Korunmak, gizlenmek maksadıyla arkasına, altına veya içine sığınılacak, saklanılacak şey.
siper it- Siper gibi kullanmak.
s. idecek iken 3/1a/c9/4
s. itmek 3/1a/c7

sirḳat *(Ar.)* Çalma, hırsızlık.
s.+ ıñız 13/s9
sirḳat eyle- Çalmak, hırsızlık yapmak.
s. eyledigini 13/s8
s. eyledik 14/1b/c3
s. eylemişsin 14/1a/s4/2
sirḳat it- Çalmak, hırsızlık yapmak.
s. iden 14/1a/2
s. iderek 13/c13
s. itmiş 1/2/s3, 13/c10/2, 14/1a/s18/3
s. itmiş idim 13/c9/2, 14/c1
s. itmişsin 14/1a/s10/2
s. idüp 13/c13

siyāh *(Far.)* En köyü renk, kömür rengi, kara.
s. 20/2a/c12
s. idi 20/2b/c13

siz Çoğul ikinci şahsı gösterir.
s. 14/1a/s18/4, 15/2a/s12, 15/2b/s11, 15/2b/s14, 15/2b/s18, 15/2b/s4, 15/3b/c1/2, 15/3b/s3, 15/3b/s6,
15/4a/s13, 15/4a/s18, 15/4b/s1, 15/4b/s16, 15/4b/s6, 15/5a/s11, 15/5a/s7, 16/2a/s1, 17/1b/c3/22, 17/3a/c5/26, 19/1b/c3/9, 19/4a/s4, 19/4a/s4/3, 19/4a/s5/3, 19/5a/s5,

19/6a/c2/3, 19/6a/s2, 19/6a/s3/2, 21/10/s2, 21/12/s5, 21/14/s3, 21/14/s5, 21/4/s8, 21/5/s1, 4/2b/c16, 4/2b/s12, 4/4b/c6/2, 4/4b/s8, 4/5a/s9, 4/6a/s1,
4/6a/s17, 4/6a/s2/2, 4/6b/s6, 4/8b/c5, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/3, 8/1a/s19, 8/1a/s24, 8/1a/s27, 8/1b/s14
s. mi 19/5b/s1
s.+ de 4/6b/s9/2
s.+ den 15/3b/s21, 15/3b/s5, 15/4a/s1, 19/9a/c2/11/d, 21/8/s1/7, 4/5b/s11, 4/6a/s17/3, 4/6b/s9/3
s.+ e 1/1/c1, 1/2/c3, 16/1a/s9/2, 17/3b/s3, 17/3b/s5/3, 19/11a/s4/2, 19/13a/s4, 19/3a/s2/3, 19/7a/s1/5,
19/7a/s2, 21/12/s4/2, 21/2/s6, 21/3/s5, 21/7/s2/10, 21/8/s1/2, 4/10a/c10, 4/4b/s7/2, 4/5a/s11, 4/6a/s16, 4/6a/s2/2, 4/6b/s11, 4/7a/c6/2, 4/9b/s6, 8/1a/s32
s.+ i 15/3b/c20/3, 15/3b/s18, 15/3b/s20, 19/7b/s1/3, 21/10/s4/4, 21/14/s1, 21/5/s10, 4/1a/s10, 4/3a/s4,
4/4b/s7/2, 4/5a/s14, 4/5a/s9, 4/5b/s3, 4/6a/s14, 4/6a/s2/2, 8/1a/s23
s.+ i mi 15/3b/s19
s.+ iñ 15/2b/s6, 15/5b/s1, 4/4b/c6/4, 4/6b/s3
s.+ iñ 15/1a/s18, 15/1b/s17, 15/2b/s14, 15/3b/s1, 15/3b/s14, 15/3b/s2, 15/3b/s5, 15/4a/s5, 15/4b/s10,
15/4b/s9, 15/5a/s4, 15/5a/s5, 15/5a/s6, 19/10b/s1, 19/10b/s2/2, 19/11a/s2, 19/13a/s4, 19/13b/s2/2, 19/1b/s1/3,
19/5a/s3, 19/6a/s3, 19/7a/s5, 19/7b/s1/3, 21/1/s8, 21/10/s1/2, 21/3/s4, 21/3/s6, 21/6/s1/2, 21/6/s1/6,
21/7/s2/8, 21/8/s1/4, 21/8/s1/5, 21/9/s1, 21/9/s4, 4/10b/s8, 4/6a/s1, 4/6a/s17/2, 4/7a/s1
s.+ iñle 21/8/s1/6, 4/4b/c6/5
s.+ ler 21/14/s4/2, 6/s19
s.+ lere 21/2/s5

şobalı *(Mac.+Tr.)* Kışın soba ile ısıtılan, kalorifersiz.
ş. 9/1b/c16, 9/1b/s17

şofa *(Ar.)* Evlerde oda kapılarının açıldığı ve eskiden ev halkının birlikte oturduğu, yemek yediği genişçe yer, hol.
ş.+ ya 21/3/c5/5

şoḳ- Girmesini sağlamak.
ş.- ma 15/1a/c17

şol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.
ş. 12/1a/c13/2, 15/3b/c1/2, 7/c6

şon En son, son olarak. Bkz.: şoñ.
ş. 20/2b/s1/2

şoñ 1.Bir şeyin en sonra olan veya ortaya çıkan bitiş, tükeniş kısmı, bitme tükenme noktası, nihayet.
ş.+ ı 1/1/8
ş.+ una 2/1/c3/4
2.Ondan sonrası veya başkası olmayan, onunla nihayet bulan.
ş. 20/2a/s1

şoñra Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.
ş. 1/1/14, 10/1a/c20/4, 10/1a/s13, 11/1b/c2/6, 11/1b/s2/2, 11/2a/c2/10, 11/2a/c2/7, 12/1a/c11/3, 12/1a/c12,
12/1a/s12, 12/2a/c11/7, 12/2a/c6/6, 12/2b/s3, 13/c12, 14/1a/c10/3, 15/1b/c13/3, 15/1b/c6, 15/1b/s6, 15/1b/s8,
15/2b/c21, 15/2b/s10, 15/2b/s17, 15/3a/c5/2, 15/3a/s5/2, 15/3b/c20/2, 15/3b/c8/2, 15/5a/c8/3, 15/5a/c8/5, 15/5b/c4/2,
15/5b/c4/8, 16/1a/s9/3, 17/1a/c3/5, 17/1a/c3/7, 17/1b/c3/20, 17/1b/c3/38, 17/1b/c3/41, 17/1b/c3/45, 17/3a/c5/24, 17/3a/c5/31,
17/3a/s1, 17/4a/s2/2, 18/1b/c1, 18/1b/s1, 18/2a/c4/11, 19/10a/c6,

19/10a/s5/2, 19/11a/c4, 19/11a/c4/2, 19/11a/c4/3,
19/11b/c1, 19/11b/c1/8, 19/11b/c1/9, 19/12a/c1/27, 19/12a/c1/30, 19/12a/c1/37, 19/12a/c2, 19/12a/s2/2, 19/12b/c6, 19/12b/c8/2,
19/12b/s6, 19/13a/c8/7, 19/13a/s1, 19/13b/s2, 19/14a/13, 19/1a/c2/3, 19/1a/c2/7, 19/1a/s2/5, 19/1b/c3/10, 19/1b/c3/9,
19/2a/c3/14, 19/2a/c3/15, 19/2b/c2/2, 19/2b/c2/4, 19/3a/c1/6, 19/3a/c1/7, 19/3a/s2/2, 19/3b/c2/3, 19/3b/c2/4, 19/3b/s2/2,
19/5a/s6/2, 19/5b/c3/5, 19/6a/c2/2, 19/6b/c3, 19/6b/s3/3, 19/7a/c4/4, 19/7a/c5/2, 19/7a/s1/3, 19/7b/c2/12, 19/8a/c3/3,
19/8a/c3/4, 19/8b/c3/10, 19/8b/c3/9, 19/9a/c2/7, 19/9b/c1/5, 19/9b/c1/6, 19/9b/c2/11, 19/9b/c2/3, 2/1/4, 2/1/c3/5,
2/1/c4, 2/1/s4, 20/1a/s9, 20/1b/s5, 20/2b/c1, 20/2b/c1/2, 20/2b/c15, 20/2b/s15, 21/1/s3, 21/1/s7,
21/10/c5, 21/10/c5/3, 21/10/c5/4, 21/10/s4/2, 21/10/s5/2, 21/13/s4, 21/14/c5/2, 21/14/c6, 21/14/c6/2, 21/14/c7,
21/2/s4/2, 21/3/c2, 21/3/c3/2, 21/4/c1, 21/6/c1/11, 21/6/c1/9, 21/7/c1, 3/1a/c10, 3/1a/s10, 3/1a/s9,
4/10a/1, 4/10a/c10, 4/10a/c13, 4/10a/c14, 4/10a/c2, 4/10a/s14, 4/10a/s7, 4/11a/c1/2, 4/11a/c1/5, 4/11a/c1/7,
4/1a/c10, 4/1a/c11, 4/1a/s12, 4/1b/c5, 4/1b/c5/5, 4/1b/c5/6, 4/2a/c6, 4/2a/c7, 4/2a/s7, 4/2b/c7,
4/2b/s7, 4/3a/c10, 4/3a/c11, 4/3a/c12, 4/3a/c14, 4/3a/c18, 4/3a/s10, 4/3a/s17, 4/3a/s18, 4/3b/s3,
4/4a/c6, 4/4a/s3, 4/4a/s7, 4/4b/c12, 4/4b/c6, 4/4b/c6/13, 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/3, 4/4b/s5, 4/4b/s6,
4/5a/c15/2, 4/5a/s15, 4/5a/s6, 4/5b/c1, 4/5b/c1/2, 4/5b/s11/2, 4/5b/s12, 4/6a/c11, 4/6a/c16, 4/6a/s13,
4/6a/s20, 4/6a/s22, 4/6a/s3, 4/6b/c10, 4/6b/c12, 4/6b/s8, 4/8a/s12, 4/8a/s8, 4/8b/c13, 4/8b/c2,
4/8b/s12, 4/8b/s13, 4/8b/s16, 4/8b/s20, 4/8b/s8, 4/9a/s1, 4/9b/c2, 4/9b/c8, 4/9b/s8, 5/s14,
5/s16, 5/s18, 6/c21, 6/s13, 6/s19, 6/s20, 7/c10, 7/c5/12, 7/c5/2, 7/c5/8,
7/s10, 8/1a/c25/2, 8/1a/s13, 8/1a/s21, 8/1a/s27, 8/1a/s33, 8/1a/s38, 8/1b/s1, 8/1b/s2, 8/1b/s7,
9/1b/c20, 9/1b/s12, 9/1b/s19, 9/1b/s21
ṣ. idi 21/3/c1/2
ṣ.+ dan 14/1a/c4/3, 15/5b/c4/4, 19/2a/c1/3, 4/5a/c11/3, 8/1a/c20

ṣoñraca Sonra.
ṣ. 4/6b/c8, 4/9a/c11

ṣoñraki *(Tr.+Far.)* Daha sonra olan, daha sonra meydana gelen.
ṣ.+ niñ 4/1b/s1

ṣopa *(?)* Değneğin kalını, kalınca değnek.
ṣ. 10/1a/c26, 10/1a/s26
ṣ.+ sını 16/1b/c4/2

ṣor- Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.
ṣ.- acağız 4/3a/s4, 4/4b/s4, 4/5b/s11
ṣ.- ar isek 4/3b/s6
ṣ.- dığımda 19/9b/c1/3, 3/1b/c1/4, 4/7b/c7/2, 4/7b/c7/3
ṣ.- dığında 19/11b/c1/22, 19/11b/c1/4, 19/11b/c1/8
ṣ.- dığından 19/11b/c1/18
ṣ.- dılar 15/3b/c16
ṣ.- duḳ 14/1b/s3/2, 4/5b/s11
ṣ.- duḳ 17/2b/s5/2
ṣ.- duḳdan 4/8b/s16
ṣ.- dum 11/2b/c3, 19/3b/c3/4, 4/8b/c8, 4/9b/c2/2

ṣ.- dum ise 19/3b/c3/6
ṣ.- ıñız 15/2b/c14, 19/13a/c3/2
ṣ.- madım 15/3b/c16
ṣ.- madım 11/2b/c3/2
ṣ.- madın mı 15/1b/s16
ṣ.- madıñ mı 11/2b/s3/2
ṣ.- maġa 15/1b/c16

şorıl- Bilgi almak için soru yöneltilmek, sual edilmek, sorulmak.
ṣ.- up 4/3a/s4/2
ṣ.- ur 19/6a/c2/2

şorul- Bilgi almak için soru yöneltilmek, sual edilmek.
ṣ.- duḳça 17/3b/c6/3

şoy- Çalmak, gaspetmek.
ṣ.- dıñız 4/5a/s4
ṣ.- duḳdan 4/3b/s3
ṣ.- maḳ 4/5a/s5
ṣ.- muş 4/5a/s5/2
ṣ.- muşlar ise 4/4b/c6/8
ṣ.- uñ 4/4b/c6/4
ṣ.- up 4/3b/s1, 4/4b/c6/8, 4/7a/c11/3, 4/7a/c2/2, 4/7b/s3

şoyıl- Soyulmak.
ṣ.- an 15/5b/c4/6, 4/8b/s6

şoyul- Hırsızlık işine konu olmak, kendine ait şeyler çalınmak, sahip olduğu şeyler elinden alınmak.
ṣ.- ması 4/4b/s6, 4/5b/s12

sök- Ufukta şafak aydınlığı belirmek, güneşin doğma belirtileri başlamak, tan ağarmak.
şafaḳ s.- er iken 15/1b/c6
şafaḳ s.- ünceye 15/3a/c5/2

sökil- Sökmek işine konu olmak.
s.- üp 15/1b/c9/2

sön- Artık yanmaz, parlamaz olmak, ışığını veya yakıcılığını kaybetmek.
s.- di 16/1b/c4/5

söndir- Kapatmak, örtmek, artık yanmaz ve parlamaz duruma getirmek, söndürmek.
s.- diler 16/1b/c17/7
s.- üp 16/1a/s9/3

söy- Irza, namusa dokunan, ayıp, çirkin ve haysiyet kırıcı birtakım kalıplaşmış söylemek, küfretmek, sövmek.
s.- müş 12/2a/c11/7

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini Sözle anlatmak, bildirmek.
s. 12/2a/s6/9, 15/2a/s1/4, 15/2a/s1/6, 15/2a/s9/2, 15/2b/s13, 15/3a/s5/3, 15/4b/s15, 16/1a/s17/2, 16/1b/s4/2,
16/1b/s7/2, 16/2a/s2/3, 17/3a/c5/30, 19/10a/s4/5, 4/10b/s1, 4/10b/s4, 4/11a/s1, 4/1a/s9, 4/1b/s1/2, 4/1b/s3,
4/2b/s13, 4/3a/c18/5, 4/3b/c5/2, 4/3b/s1/2, 4/3b/s5, 4/5b/s13, 4/5b/s6, 4/6a/s1, 4/6a/s17/2, 4/6b/s16,
4/6b/s3/2,4/6b/s10, 4/7a/c11/2, 4/7a/c3, 4/7a/s4, 4/8b/s7, 4/9a/s2, 4/9b/s2
s.- cek 21/9/c3/2
s.- di 15/1b/s6, 15/2b/c16, 17/1b/c3/25, 17/1b/s1/2, 17/3a/c2/5, 21/3/c5/3, 3/1a/c4/2, 4/10a/c15, 4/10a/s13, 4/3b/c5, 4/3b/c5/3, 4/5a/s11, 4/5b/s11, 4/6b/s9/2, 17/1b/c1/3, 20/2b/c4/3, 21/4/c3/3, 4/10a/c14, 4/3b/s5, 4/7b/c14, 5/c11/2
s.- di mi 15/3b/s16, 19/9b/s1/4
s.- digi 17/4a/4, 19/7b/s1/4, 21/10/s3, 21/8/c2/11, 4/10a/s15, 4/3b/c6, 4/7a/c5, 4/7b/s10, 4/7b/s9
s.- digim 4/10a/c12, 4/3a/c18/4, 4/3b/c1, 4/3b/c13
s.- digimde 18/1a/c4/13, 19/12b/c8/4, 19/1b/c3/11, 19/6a/c2/8, 19/9a/c2/5, 19/9b/c1/7
s.- digimdir 4/3a/c18/5

s.- digimi 16/1a/c10
s.- digiñ 4/5b/s11/2,15/2a/s1/6
s.- diginde 19/11b/c1/21, 19/4b/c1/3, 4/9b/c2/2
s.- digiñde 4/4a/s8
s.- diginden 4/2a/c19
s.- digine 15/4b/s15
ṭoġrı s.- digiñe 4/4b/s5
s.- digini 16/1b/c4/18, 4/5a/c11/3, 4/7b/c11/5, 4/7b/s8, 4/9a/c5/3, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/3
s.- digiñi 4/7a/s6
s.- diginiñ 17/3a/s4, 19/3b/s2/2, 19/3b/s2/3
s.- digiñiz 4/4b/s8
s.- diñiz mi 4/6a/s8
s.- dik 4/5a/c12, 4/6b/c6, 4/6a/c9, 4/6a/c8
s.- dikde 2/1/c3/4, 4/7a/c11/3
s.- dikden 4/4b/s5
s.- dikleri 17/2a/c3/6, 19/10b/c4/2, 19/10b/s4/3, 4/3b/c3, 4/3b/c5/2
s.- diklerin 15/2a/s7
s.- dikleriñ 15/3a/s6, 15/4a/s7, 15/4b/s20, 15/5a/s9
s.- diklerinden 4/7a/c11/3
s.- diler 15/5b/c4/5, 21/5/c7/2
s.- dim 16/1a/c9, 4/11a/c1/7, 4/5b/c13,4/6b/c9, 4/7a/c4, 13/c8, 17/1b/c3/24, 4/3b/c5/3, 4/7a/c3, 4/7a/c4
s.- diñ 12/2b/s4, 16/1a/s10, 4/10a/s12, 4/10b/s1, 4/1b/s6, 4/2b/s16
yalan s.- diñ 4/6b/s14
s.- diñiz 14/1b/s5, 4/6a/s9, 4/6a/s16
s.- diñiz mi 4/5a/s12
s.- üyor 4/9a/s2
s.- üyorlar 4/5b/s7,4/6b/s7, 4/9a/c17
s.- üyorlardı 4/8b/c10
s.- ler ise 14/1b/s2
s.- medi 15/1b/c6/2, 15/3b/c16
laḳırdı s.- medi 4/9a/c6
s.- medi mi 4/5a/s14
s.- mediğiñ 4/3b/c2
yalan s.- mediğiñi 4/6b/s16
s.- medik 19/4a/c2/5
s.- mediler 17/2b/c2
s.- medim 17/4a/c1/3, 16/2a/c2, 4/1b/c4
s.- mediğiniz 4/6b/s9/3
s.- mediñiz mi 4/6b/s6
s.- mege 19/6a/c2/10, 4/7a/c11
ṣaçma s.- mege 4/10a/7
yalan s.- mege 4/5b/s13
s.- megi 19/6a/c2/12
s.- mek 4/3a/c18/4
s.- mekligi 4/9a/c2/2
s.- meleri 19/7b/c1
s.- meleriyle 17/2a/c3/6
s.- meli 4/2a/s8/2, 4/3a/s4, 4/3b/s10
yalan s.- mem 15/2a/c1
s.- memi 4/3b/c5
s.- meñiz 21/8/s1/10
yalan s.- meñiziñ 4/3b/s3/2
s.- mesi 4/9a/c2
ʿaybdır s.- mesi 15/3b/c8
s. mesini 4/3b/c2
s. mesiyle 16/1a/6
s. meyüp de 4/3a/s5
s. mez iseñ 4/5b/s7
s. mez miydi 4/9b/s10
s. mezdi 4/9a/c2/3
s. mezler idiler 19/11a/c5
s.- miş 1/2/c3/2, 12/1a/c11/2, 15/5b/c4/7, 17/1b/c3/25, 17/3a/c2/2, 17/3a/c4/2, 4/10a/s14, 4/6a/c16, 4/6a/s16,
4/7a/2, 8/1a/c38
s.- miş 4/10a/s6, 4/6b/c4,4/6b/s10,4/6b/s15, 4/7b/c7/5, 4/9a/s6
s.- miş idi 15/1b/c16, 19/8b/c3/17, 4/5a/c11/3
s.- miş idim 4/3b/c1, 4/3b/c2/2
s.- miş idiñ 21/10/s5/3
s.- miş idiñiz 4/3b/s13
s.- miş ise 17/3a/c2/4
s.- miş isek 14/1b/c3
s.- miş mi 4/6b/s4
s.- mişdiñiz 21/10/s4/3,

21/9/s6/2
s.- mişler idiler ise 19/11a/c2/5
s.- mişlerdir 4/4b/c6/8
s.- mişsin 15/3a/s5/2, 16/1a/s9/11, 17/3a/s2/3
s.- mişsiñ 2/1/s1/2
s.- r 4/10a/c6, 16/1b/c17/5, 19/1b/c3/4, 19/4a/s5/3, 19/7a/c4
s.- r iken 16/1b/c4/7
s.- r ise 21/9/s3/2
yalan- s.- r isem 4/3a/c5
s.- r iseñ 4/3b/c2
s.- r miydi 4/7a/s11
s.- rdi 4/5a/c15/2
s.- rdik 19/5a/c4
s.- rim 4/11a/c1/7, 4/3b/c6, 4/5b/c11, 16/1b/c4/18, 4/3a/c4
s.- rler 19/7b/c2/4
s.- rler idi 4/8a/c13
s.- rler ise 16/1a/s15, 19/10b/s4/3, 19/7b/c2/2, 21/9/c3/2, 4/3b/s3/2
s.- rse 4/10a/c12, 4/10b/s5, 4/1b/c6, 4/1b/s6, 4/2a/c24, 4/7a/s6
yalan s.- rseñ 4/2a/s8
yalan s.- rsiñ 4/10b/s6
s.- sem 19/12a/c1/29
s.- sünler 4/8a/c10, 14/1b/c2, 14/1a/c18/2, 16/1a/c15
s.- üyor 4/10a/s5, 4/1b/s7, 4/3b/s12, 10/1a/s30/2, 13/c11, 16/1b/s7/2, 21/12/s1/4, 21/13/s2/2
s.- üyorlar 4/10b/s7, 17/3b/c7/4, 17/4a/s2/5, 19/10b/s3/11, 19/7b/s1/5,21/10/s1/4, 21/10/s4/5, 21/11/s1/3
yalan s.- üyorlar 21/10/c1
yalan s.- üyorsın 15/3a/s5
s.- üyorsuñ 4/6b/s16, 21/3/s1
ḫilāf s.- üyorsuñ 12/2a/s3/2
s.- üyorsuñuz 21/5/s4, 21/9/s2/2
s.- üyüp 4/6b/s9
s.- yecegim 4/4b/c4
s.-yecegine 16/1a/s16, 16/1b/s3
s.- yecek 4/6b/s10
s.- yecek misiñ 4/5b/s11
yalan s.- yeceklerdir 4/3b/c3
s.- yecekleri 19/7b/c2/3
s.- yelim 19/12a/c1/31
s.- yen 4/7a/c6
s.- yerek 4/11a/c1/4, 4/7b/c7/4, 4/9a/c5/4
s.- yeyim 4/10a/c10,4/10b/c4/2, 4/11a/c1, 16/2a/c2/2
s.- yiñ 14/1b/s3/3
s.- yüp 4/3b/s2, 4/4b/c6/12, 4/9b/c1/3

söylen- Söylemek işi yapılmak, sözle anlatılmak.
s.- ceyeḳadar 4/3a/s4/2

söyleş- Karşılıklı konuşma, sohbet etmek.
s.- üp 4/9b/c1/2

söz Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.
s. 17/4a/c1/3
s.+ e 21/8/s1/4
s.+ i 17/4a/5, 19/14a/14, 19/4b/c1/3, 19/7b/c2/3, 19/7b/s1/4, 19/7b/s2
s.+ i 21/4/c4/2
s.+ ine 4/4b/c6/5
s.+ ini 4/10a/s11
s.+ iñize 21/10/s3
s.+ ler 19/7b/c2/4, 21/4/s10/2
şundan bundan s.+ ler 4/8b/c10
s.+ lerde 8/1b/1
s.+ leri 19/2a/c3/14, 4/5b/c12
s.+ leriñ 4/5b/s13
s.+ lerine 4/5b/s13
s.+ leriñe 19/3b/s2/2
s.+ leriyle 21/9/s1/3
s.+ üm 2/2/c1
s.+ üñ 2/2/s1, 19/3b/s2/3

su’āl *(Ar.)* Sorulan şey, soru.
s. 1/1/c2, 1/1/s1, 1/1/s2, 1/1/s3, 1/1/s4, 1/2/s1, 1/2/s2, 1/2/s3, 1/2/s4,
1/2/s5, 1/2/s6, 1/2/s7, 1/2/s8, 10/1a/3, 11/1a/3, 11/1a/s1, 11/1a/s2,

11/1b/c2/5, 11/1b/s1,
11/1b/s2, 11/1b/s3, 11/2a/s1, 11/2a/s2, 11/2a/s3, 11/2b/s1, 11/2b/s2, 11/2b/s3, 11/3a/1, 14/1a/10,
14/1a/4, 14/1a/7, 14/1b/1, 14/1b/4, 16/1b/c17/20, 17/1a/c3/15, 17/3a/c2/2, 2/1/s1, 2/1/s2, 2/1/s3,
2/1/s4, 2/1/s5, 2/1/s6, 2/2/s1, 21/13/1, 21/7/c2/6, 3/1a/4, 3/1a/5, 3/1b/1, 3/1b/2,
4/1b/s7, 5/3, 6/3, 7/3, 8/1a/4, 9/1b/3
lede'-s. 4/7b/c7/4
s.-i ʿālīñizden 21/8/c3/17
s.+ e 17/4a/s1/3, 21/9/s1/4
s.+ iñ 2/2/s1,4/5b/c12
s.+ ler 15/2a/2

suʾāl buyur- Sormak.
s. buyurdılar 4/1b/c1, 21/12/c4

suʾāl eyle- Sormak.
s. eyledigimde 1/1/7, 19/12a/c1/32, 19/8b/c3/10, 3/1b/c1/3, 4/4b/c6/9
s. eyledigimizde 19/13a/c8/8
s. eylediginde 4/5a/c11/2
s. eyledim 12/1a/c11/10

suʾāl it- Sormak.
s. itdi 11/1b/c2/4
s. itdigimde 16/1b/c4/4
s. itdigimiz 16/1a/s15
s. itdik 15/5b/c4, 7/c5/3, 8/1a/c26
s. itdikden 8/1a/s38
s. itdiler 15/3b/c20/2
s. itdim 10/1a/c13
s. itdiñiz mi 8/1a/s25
s. idecegimiz 16/1a/s16, 16/1b/s3
s. idecegiz 4/6a/s17
s. iderdim 21/3/c5/3
s. idiñ 18/2a/c4/14
s. idince 13/c8
s. itmedik 17/2b/s5
s. itmedim 2/1/c2, 5/c19/3
s. itmemizle 17/3a/c5/16
s. itmiş 1/1/11
s. idüp 4/1b/s2

suʾāl olun- Sorulmak.
s. olunduḳda 11/2b/2
s. olunup 16/1b/c4/14

şubaşı Şehirlerde kadınların emrinde bulunan, güvenlik ve belediye işleriyle görevli zabıta memurlarının başı.
ṣ. 4/9b/c3

şofa *(Ar.)* Sofa kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.
ṣ.+ da 21/7/c1/2, 21/7/c3/11, 21/8/c3/12

şularında Saat bildiren sayıların ve zaman ifade eden kelimelerden sonra gelerek o saati veya zamanı yaklaşık olarak bildirir.
ṣ.16/1a/c17, 16/1b/c4, 4/9a/c13
ṣ. idi 4/10a/c1, 4/7b/c10

sulṭān *(Ar.)* Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah.
s. 21/13/s4, 21/14/c5, 21/2/c2/3
vālide- s. 21/6/c14/6, 21/7/c3/11, 21/7/c3/3, 21/9/s1/2
S. Bāyezīd Çāmiʿinde 17/4a/s2
S. Bāyezīd çāmiʿine 17/1b/c1/2
S. Bāyezīd'de 17/3b/s7/2, 17/4a/s1
vālide s. efendimiz 21/13/c4, 21/7/c3/2, 21/9/c1/4
vālide s. efendimizi 21/9/c1/5
vālide s. efendimiziñ 21/8/c3/14, 21/9/c1, 21/9/c1/2
vālide s. ḥażretleri 21/8/s1/2
S. ḥażretleriniñ 21/2/s4
vālide s. ḥażretleriniñ 21/9/s1/4, 21/9/s2
vālide s. ḥażretleriyle 21/8/s2/3
S. Murād'ıñ 21/2/c2,21/14/c6, 21/14/s4
s. müşārün-ileyh ḥażretleriniñ 21/7/s2/3
S. ʿAbdülʿazīz 21/11/s1, 21/6/s1/3, 21/7/s2
S. ʿAbdülʿazīz efendimiz ḥażretleri 21/6/c1

s. ʿAbdülʿazīz Ḫan ḥażretleri 21/1/s7
S. ʿAbdülʿazīz Ḫan ḥażretleriniñ 21/4/s11
S. ʿAbdülʿazīz ḥażretleri 21/2/s2
vālide s. ʿAbdülʿazīz'iñ 21/6/c14/8
S. ʿAbdülʿazīziñ 21/11/s1/2, 21/12/s2
S.ʿAbdülʿazīziñ ḥażretleriniñ 21/12/s4/4, 21/10/s4, 21/10/s5, 21/11/c1/2, 21/2/s1
S. ʿAzīz 21/14/s4, 21/3/c1, 21/3/c1/2, 21/3/c3, 21/4/c1/2, 21/4/s5, 21/5/c1, 21/5/c7, 21/8/s1/4, 21/12/s1
S. ʿAzīz Ḫān ḥażretleriniñ 21/9/s3
S.ʿAzīz ḥażretleriniñ 21/1/s2, 21/13/s1, 21/2/c2, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/3/c2, 21/4/c3/2, 21/4/s10, 21/4/s3,
21/5/s13, 21/5/s14, 21/6/s1/8, 21/8/s2, 21/9/s6
S. ʿAzīz ḥażretleriyle 21/2/s3

ṣunʿ *(Ar.)* Yapış, yapma.
ṣ. 10/1b/4

ṣundurma Yağmurdan, güneşten korunmak için kapı üstüne veya duvar önüne yapılan saçak, üstü örtülü, önü açık yer.
ṣ. 19/12a/c3/2

ṣūret *(Ar.)* Tarz, yol, şekil.
ṣ. 15/5b/2, 2/1/4, 20/3a/2
ṣ.-i cebriyyede 18/1b/c1/8
ṣ.-i iḫrācında 21/8/c2/6
ṣ.-i vuḳūʿını 21/8/c3/15
ṣ.-i vuḳūʿuna 21/8/s1/3
ṣ.+ de 21/10/c2/2, 21/5/c14/5, 21/7/c1/4, 4/5a/s4
ṣ.+ e 19/7a/c5
ṣ.+ iyle 4/9b/c8
ṣ.+ le 14/1a/s10/2, 14/1a/s4/2, 16/1b/s7, 18/1a/c4/9, 4/2a/s8/2, 4/4b/c6/6, 4/5a/c4, 4/9a/s15, 8/1b/s1

ṣūretce *(Ar.+Tr.)* Şekilce.
ṣ. 15/2a/s13

ṣuş- Konuşmayaara vermek, konuşmayı kesmek veya sözünü bitirmek.
ṣ. 21/13/s4/5

sür- Kadar zaman almak.
s.- di 19/2b/s2/3
s.- müşdi 19/2b/c2/5

süri Evcil hayvanlar ve özellikle koyun, keçi topluluğu, sürü.
s. 15/3b/c5, 15/5a/s6
s. idi 15/2b/c5, 15/2b/s5
s.+ de 15/4b/s2
s.+ ler 15/4a/s5, 15/5a/c4, 15/2b/s4, 15/5a/c4, 15/5b/c2
s.+ leriñ 15/3b/c19
s.+ lerini 15/3b/s1
s.+ leriniñ 15/3a/s4, 15/5a/s5
s.+ leriñiz 15/5a/s4
s.+ leriñizi 15/5a/s5
s.+ niñ 15/1b/c6, 15/1b/c6/2, 15/1b/s7, 15/4b/s10, 15/4b/s13, 15/4b/s9
s.+ ñiziñ 15/4a/s5, 15/2b/s6
s.+ si 15/2b/c6, 15/2b/s6, 15/3b/s5, 15/4b/c9, 15/5b/c2, 15/5b/s2
s.+ siniñ 15/5a/c7, 15/5a/s6
s.+ siyle 15/4b/s16, 15/4b/s9
s.+ ye 15/1b/c8, 15/1b/s8, 15/2a/s2

sürici At, beygir, deve vb. yük hayvanlarını süren kimse .
s. 18/1a/c4/2

sürmelen- Sürmelemek işi yapılmak, sürgülenmek, sürmesini sürüp kapatılmak.
s.- miş 21/7/c3/5

sūvār *(Far.)* Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse.

s. 1/1/13, 2/1/c4

sūvār ol- Bir taşıta binmek.

s. oldum 2/1/c5/2

süvārī *(Far.)* Atlı asker.

s. 18/1a/c4/2

Ş

şādurvān *(Far.)* Genellikle câmi avlularında bulunan, ortasındaki fıskıyeden ve kenarlarındaki musluklardan su akan, üzeri açık veya bir kubbe ile örtülü, dâire şeklinde, dört köşe veya çök köşeli havuz, şadırvan.

ş. 17/1b/c3/27

şafaḳ *(Ar.)* Güneş doğmadan önce ufukta görülen aydınlık.

şafaḳ sök- Ufukta şafak aydınlığı belirmek, güneşin doğma belirtileri başlamak, tan ağarmak.

ş. söker iken 151b/c6

ş. sökünceye 15/3a/c5/2

şāgird *(Far.)* Bir ustadan sanat öğrenen kimse, çırak, yamak.

ş.+ le 19/2b/c1/2

şāgirdsiz *(Far.+Tr.)* Çıraksız.

ş. 19/2b/c1/2

şāhid *(Ar.)* 1.Bir dâvâda gördüklerini, bildiklerini anlatarak dâvânın halline yardımcı olan veya bir akdin yapılmasında hazır bulunan kimse, tanık.

ş. 2/2/3, 4/7b/2, 4/7b/3, 4/8a/1, 4/9a/2

ş.+ ler 1/1/2, 2/1/2, 2/2/1

2.Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.

ş.+ ler 4/9a/s12

ş.+ lerim 3/1a/c14/2, 3/1a/c15

ş.+ leriñ 3/1a/s15

ş.+ leriñ 21/9/s4

şāhid ol- Bir olayı görmüş olmak.

ş. ol-dıġıñıza4/7b/c7/3

ş. olmayacaġımı 4/7b/c7/4

şaḫṣ *(Ar.)* Kişi, kimse, şahıs.

ş. 1/1/3, 21/10/c5/2, 21/4/s5

ş.+ a 1/1/4, 2/1/2

ş.+ dan 21/5/c7

şaḫṣen *(Ar.)* Şahıs olarak, şahısça, şahıs îtibâriyle.

ş. 15/1a/c17, 15/1a/s17, 15/1a/s18, 15/1a/s9, 15/1b/c6/2, 15/1b/s13, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 15/2a/s1,

15/2a/s2, 15/2a/s3, 15/2a/s8, 17/1a/c3/17, 17/4a/c1, 21/2/c2/2, 9/1b/c14

şaḫṣiyye *(Ar.)* Bir kimsenin şahsına ve nefsine ait özelliklerin, rûhî ve manevî niteliklerin bütünü, kişilik.

infiʿāl-i ş.+ si 21/10/c2/3

şamar Elin iç kısmı ile yapılan vuruş.

ş. 15/4a/c18

şamāṭa *(Ar.)* Gürültü, patırtı.

ş.+ sından 12/2a/c6/5

şarāb *(Ar.)* Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

ş. 4/1a/c16/2, 6/c11

şarṭ *(Ar.)* Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.

ş. 2/1/s3

ş.+ la 2/1/c3/8

şāyān *(Far.)* Lâyık, değer, yakışır.

ş.-ı ḳabūl görilemedigi 21/8/s1/9

şehādet *(Ar.)* Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma.
ş. 4/2a/s24, 4/7a/6
ş.+ i 21/10/s4
ş.+ inden 21/10/c5/3
ş.+ lerini 21/8/s2
şehādet it- Doğruluğunu tasdik etmek.
ş. ider 4/10b/c5, 4/7a/c5
ş. iderim 3/1b/c1, 3/1b/c1/6, 4/7b/c11/5
ş. ider ise 4/2b/s16
ş. idersin 3/1b/s1
ş. itmege 4/4b/s4, 4/6a/s17
ş. itmişdir 3/1b/4
şehādet-nāme Rapor, bilge.
ş.-nāme 4/9a/c5/3, 4/9b/c8/3

şehīd *(Ar.)* Vatan, millet, kutsal bir amaç ve görev uğrunda ölen kimse, şehit.
Şehīd edil- Amacı uğrunda öldürülmek.
ş. edildigi 21/7/c2/6

şehr *(Far.)* 1.İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idarî ve mülkî bakımından köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticaret, sanayı ve idare işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi kent, şehir.
ş.+ e 1/1/14
ş.+ iñ 1/1/18

şehr*(Ar.)*Otuz günlük zaman dilim, ay.
ş-i Eylūl'ün 17/3a/c2/3
ş-i ḥāliñ 2/1/3
ş.+ i 19/1a/s2/3

şeh-zādegān *(Far.)* Şehzâdeler.
ş. 21/1/c2
ş. efendiler ḥażretlerinden 21/5/s10

şekl *(Ar.)* Dış görünüş, dış çizgiler, biçim, şekil.
ş.+ i 21/5/s4
ş.+ inde 4/4b/c6/7
ş.+ lerini 21/5/c4

şemsiyye *(Ar.)* Yağmur veya güneşten korunmak için kullanılan, bir sapın üstünde tellere kumaş gerilerek yapılmış, açılır kapanır, taşınır eşya.
ş. 21/6/c1/3
ş.+ yi 21/6/c1/4

şenīʿ *(Ar.)* Kötü, yakışıksız, aklak dışı iş.
ş.+e 8/1a/c23

şenlik *(Erm.+Tr.)*Toplu olarak yapılan eğlence, kutlama, donanma.
ş. 21/4/s6

şerḥ *(Ar.)* Açıklama.
ş. virilmişdir 19/14a/16
ş. virilüp 16/2a/6
ş. ü temhīr ḳılındı 15/4a/2
ş.+ le15/2a/3, 15/3a/3, 15/4b/2, 15/5a/3

şerīf *(Ar.)* Şerefli, kutsal, mübarek.
Ramażān-ı Ş.+ de 17/2b/c2/2

şerr *(Ar.)* Kötülük, fenâlık.
ḫayr u ş. 21/14/s3
ş.+ ine 13/c8

şevket-meʾāb*(Ar.)*"Şevketin, büyüklüğün bulunduğu yer" anlamındaki kelime Osmanlı pâdişahları için unvan sözü olarak kullanılırdı.
ş. 21/12/c4
ş. efendimiz ḥażretlerine 21/12/s4

şey *(Ar.)* Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşyâ vb yerine

kullanılan belirsiz kelime.

ş. 1/1/15, 13/c8/2, 15/1b/c6/2, 15/2a/s1/6, 16/1b/c2, 16/1b/c6, 16/2a/s4/3, 19/10b/c2/2, 19/12a/c1/27,
19/12a/c1/28, 19/12a/c1/29, 19/12a/c1/31, 19/13a/c2/2, 19/13a/s2/2, 19/13b/c6, 19/13b/s6, 19/1a/c2/6, 19/1b/c3/7, 19/2a/c5/3,
19/4b/c2/3, 19/6b/s1/2, 2/1/c3/2, 21/10/s3, 21/13/s4, 21/14/c3, 21/3/s5, 21/5/s8, 21/8/c3/18, 4/11a/c1/2,
4/1b/c4, 4/2a/c10, 4/3b/c13, 4/4a/c5, 4/5a/c9, 4/5a/s14, 4/5a/s4/2, 4/6a/s17, 4/6b/c11, 4/6b/s3,
4/6b/s4, 4/7a/s11, 4/7b/c14, 4/7b/c4, 4/8a/c11, 4/8a/s10, 4/8a/s11, 4/8a/s14, 4/9a/s2, 4/9b/c5,
4/9b/s10, 4/9b/s5

ş. ise 19/1a/c2/6

ş.+ den 16/1a/c8/2, 19/10a/c3, 19/10a/c5, 19/6a/c2/3

ş.+ dir 2/1/s1/2, 4/1b/s1, 4/5a/s4/2, 4/6a/s1

ş.+ dir 19/4b/c3, 4/6a/s9

ş.+ e 19/6a/c2/4

ş.+ i 19/11a/c2/7

ş.+ ler 16/1a/s14, 19/2a/c5, 19/2a/c5/2, 19/4b/s2/3, 19/6b/c2/7, 21/12/c1/2, 4/3b/s11

baʿż-ı ş.+ ler 19/10a/s7/2, 19/1b/c2/2, 19/4b/s2/3, 19/6b/s2, 19/8b/s1/4

ş.+ ler- idiler 19/10a/s7/2

ş.+ lerden 19/10a/c4, 19/10b/c3, 19/8b/c1, 4/10a/s6

ş.+ lere 4/5a/c3

ş.+ leri 19/8a/s2, 19/8b/c3/19, 4/10a/c5, 4/10a/c6, 4/10a/s13, 4/4b/c6/9, 6/c15

ş.+ leriñ 17/4a/4, 21/12/s1/2

şey' *(Ar.)* Bkz.: Şey.

ş. 16/1a/s16, 16/1b/s3

ş.+ e 21/14/s3, 4/5a/s3

ş.+ i 1/2/s2

ş.+ iñ 1/2/s7

şeyṭān *(Ar.)* Bu varlığın devamı olarak insanda bulunan ve ona musallat olp doğru yoldan uzaklaştıran, daima fenalığa, isyana teşvik eden kötü kuvvet.

ş. 13/c8

şikāyāt *(Ar.)* Şikayetler.

ş.-ı- vāḳıʿaları 21/8/s1/6

şikāyet *(Ar.)* Bir kimsenin yaptığı haksız veya kötü işleri yazılı veya sözlü olarak bildirip çaresine bakılmasını isteme.

ş.-i vāḳıʿam ise 1/1/c3

ş.+ e 4/1a/c17

ş.+ ini 1/1/s3

şikest *(Far.)* Kırılmış, kırık.

ş. 11/1a/c2, 11/2b/1

şimdi 1. İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda.

ş. 15/2a/c9, 15/2a/s5, 15/2a/s9, 17/1a/s2, 20/1a/s12, 20/1b/c7/2, 20/2a/c14, 20/2a/c6, 20/2a/s14, 20/2a/s6,
20/2b/s9, 21/1/c1/2, 21/4/c7, 21/5/c3, 4/5a/c2, 4/5a/s2, 4/8b/s4

2. Buna göre, bu duruma göre, artık.

ş. 1/1/s3/2, 13/c12, 14/1b/s2, 15/2a/s3, 15/2a/s6, 16/1a/s9/11,
16/1b/c4/5, 17/3b/s6, 19/3b/s2/2,
21/10/s4/3, 21/9/s4, 4/10a/s12, 4/11a/s1, 4/1a/s9, 4/2a/c14,
4/3b/s1, 4/3b/s9/2, 4/6a/s9, 4/7a/s4, 4/8b/s5, 4/9a/c2

şimdiden Zamanının gelmesini beklemeden, şu andan îtıbaren, hemen.

ş.+ den 4/6b/s9/3

şimdiye degin Şu ana kadar, bugüne gelinceye kadar.

ş.+ ye 19/12a/c1/34, 19/9b/c2/13, 21/8/c3/15,

şimdiye kadar Şu ana kadar, bugüne gelinceye kadar.

ş.+ ye 10/1a/c27, 17/1a/s3/9, 17/3b/c5, 17/3b/c7/2, 17/3b/s5/4,

21/6/s1,
21/8/c3/17, 4/1a/s13, 4/2b/c7, 8/1b/s11

şimdiki *(Tr.+Far.)* İçinde bulunulan zamanda olan veya yapılan, zamandaki, bu andaki.
ş. 4/3a/c18/5

şimdilik Şimdiki halde, şimdiki durum gereği olarak, bu an için.
ş. 4/1b/c5/7, 4/8b/c4

şiş-ḫāne *(Far.)* Namlusunda altı yiv bulunan tüfek veya top.
şiş-ḫāne ṭaburı Başçavuşluk.
ş. ṭaburıyla 21/14/c1

şişman Vücûdu, aşırı derecede yağlı olduğu için şişkin görünen, şişko.
ş. 21/5/s13/2

şişmanca Biraz şişman.
ş. 21/4/c2/2, 21/5/c12

şöyle Şu şekilde, şu yolda.
şöyle ki Bir fikri, bir iddiayı açıklamak amacıyla söylenecek sözlerin başına getirilir, şimdi açıklayacağımız gibi.
ş. 1/2/c3,12/2b/s5, 19/3b/c1

şu 1.Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir.
ş. 12/1a/s14/2, 12/2a/s6/8, 16/1b/c17/20, 16/1b/c4/15, 16/1b/c4/3, 16/2a/s2/2, 2/1/c3/9, 21/12/c4/2, 21/12/s4/5, 21/7/c2/6, 21/8/s1/9, 3/1b/c1, 4/10a/5, 4/10b/s4, 4/11a/s1, 4/1b/s5, 4/1b/s6, 4/3b/s5, 4/5a/s2, 4/5b/c7, 4/5b/s15, 4/6b/s16, 4/7a/c11, 4/7a/c11/2, 4/7a/s3, 4/7a/s4, 4/7b/c7/3, 4/7b/c8, 4/8b/s14, 4/8b/s19, 4/8b/s7
2.Yerini tuttuğu uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.
ş.+ nı 2/1/c3/4
ş.+ nuñ 15/2a/s1/4, 19/10a/s4/4, 4/4b/s4
Şu kadar Tam olarak bilinmeyen bir zaman, miktar, veya mesâfeyi bildirir.
ş. 4/2a/c17, 4/10b/s8
Şu kadar ki Ancak, bununla birlikte, *ne var ki, mâmâfih.*
ş. 2/1/c2, 2/1/c3/9
şundan bundan Çeşitli şeylerden.
ş.+ ndan-bundan eşitdigime 4/8a/c20, 4/8b/c10

şubaṭ *(Ar.< Süry.)* Senenin ocak ve mart ayları arasındaki 28, dört yılda bir 29 gün çeken ikinci ay, kış aylarının üçüncüsü.
ş. 4/2b/c14
ş.+ ’ıñ 11/1b/c2/2
māh-ı ş.+ ıñ 11/1a/c1/3

şuhūd *(Ar.)* Şahitler, tanıklar, şühut.
ş. 1/2/3

şura Şu yer, şu ara.
şuralarda Şu civarda, şu yakınlarda.
ş.+ larda 15/2b/c9

şübhe *(Ar.)* Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesi biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek, şüphe.
ş. 21/6/s1/5
ş.+ m 15/5b/c4/2
ş.+ mizi 4/6b/s3/2
ş.+ ñ 15/5b/c4
ş.+ ye 19/12a/c1/38
şübhe ıt- Şüphe içinde bulunmak, şüphe duymak, tereddüt göstermek, kuşkulanmak.
ş. idiliyor ise 21/1/c6/3
ş. itdigim 17/3a/c5/27
ş. itdigini 15/4b/c18
ş. itdiler 15/3b/c21
ş. idilenlerden 21/8/c2/4
ş. idiyorlar 15/4b/c18, 15/4b/s18
ş. itmelerinden 21/7/c3/8
ş. itmelerine 15/3b/s21

ş. itmeyüp 15/3b/s21

T

tā *(Far.)* Bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık açısından abartmalı bir şekilde anlatan söz.
t. 12/2a/s3

taʿahhüd *(Ar.)* Bir şeyi yapmayı üstüne alma, üstlenme, deruhte etme.
t.+ üñ 4/4b/s6, 4/5b/s12
taʿahhüd eyle- Bir şeyi yapmayı üstüne almak, üstlenmek, deruhte etmek.
t. eylediginde 21/13/s1/2

ṭaʿām *(Ar.)* Yemek, aş.
ṭ. 21/5/s1/2, 8/1b/c2/3
ḳuşluḳ ṭ.+ ı 10/1a/c20/3
ṭ.+ ı 19/13a/c8/10
ṭ.+ larıñ 21/5/c1
ṭ.+ nı 4/5b/c1

taʿarruż *(Ar.)* Saldırı.
taʿarruż eyle- Saldırmak.
t. eylediginden 4/1b/c5/3

taʿārüf *(Ar.)* Bilmek, idrak etmek.
t. idüp 21/13/c2

ṭabanca *(Far.)* Kısa, hafif, cepte veya belde taşınan silah.
ṭ. 12/2b/s5/3, 15/4a/c1, 16/1a/s14, 16/1a/s9/4, 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/10, 16/1b/c17/15, 16/1b/c17/9, 16/1b/c4/14, 16/1b/c4/7
ṭ.+ sı 16/1b/c17/14

tābiʿ *(Ar.)* Bağımlı.
t. 11/1a/2, 11/1b/1, 12/1a/2, 13/2, 14/1a/2, 14/c1, 3/1a/2

ṭabīb *(Ar.)* Doktor, hekim.
ṭ. 19/4a/c2/4, 19/6b/s2, 21/4/c9/3
ṭ.+ ī 19/1a/1
ṭ.+ ine 19/4a/c2, 19/4a/s2/5

ṭabīʿī *(Ar.)* Doğal olarak, doğallıkla, işin gereği olarak.
ṭ. 21/4/c9/2, 21/5/s1/3

taʿbīr *(Ar.)* Deyiş, anlatım, ifade.
t. 4/4b/c6/6
t.+ i 21/7/c2/6
taʿbīr olun-...diye ifade edilmek.
t. olunan 12/1a/c11/7
t. olunur 4/6a/c13

ṭabur *(Mac. ?)* Dört bölükten kurulan, bir binbaşının komutasındaki asker birliği.
ṭ. 21/1/c2
Biñbaşı-ı Ṭ.-ı Tālī-i Çorum-Muḥammed Necīb 21/1/3, 21/1/4, 21/2/3, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2, 21/10/2, 21/10/3, 21/10/4, 21/11/2, 21/12/3, 21/12/4, 21/12/5, 21/12/6, 21/13/2, 21/14/2
ṭ.+ ı 21/1/c1/2
ṭ.+ ında 21/1/c1/2
ṭ.+ ıyla 21/14/c1
ṭ.+ larıñ 21/3/c1
ṭ.+ um 21/1/c3, 21/14/c5
ṭ.+ umuzuñ 21/1/c4
ṭ.+ uñla 21/3/c2

taʿdād *(Ar.)* Sayma.
t.+ ı 21/1/c5/2
taʿdād it- Saymak.
t. iderdik 21/12/c1
t. idüp 19/10b/s3/3

ṭaġ Dağ, yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.
ṭ. 4/5a/c10, 4/5a/c6, 4/5a/s10
ṭ.+ a 4/5a/s7

ṭ.+ da 4/5a/s7
ṭ.+ da idim 4/8b/c15
Ḳopança- ṭ.+ ına 4/6b/c10
ṭ.+ larda 4/2b/c15
Varani- ṭ.+ ına 4/5a/c7

ṭaġıl- Bir yerden uzaklaşmak, o yeri bırakmak, dağılmak.
ṭ.- dıḳ 4/9a/c13
ṭ.- dıḳları 4/9a/s14
ṭ.- dıñız 4/9a/s13
ṭ.- mış 4/3a/c17

taḥaḳḳuḳ *(Ar.)* Gerçekleşme.
taḥaḳḳuḳ it- Gerçekleşmek.
t. ider ise 21/5/c1/2
t. itmişlerdir 21/6/s1/2
t. idüp 21/7/s2/8

taḥarrī *(Ar.)* Arama, araştırma.
t. 17/1a/2, 17/1a/c2, 17/1a/c3, 17/1a/c3/3, 17/1a/c3/7, 17/2a/c2, 17/2a/c3, 17/2a/s2, 17/2b/3,
17/2b/c1, 17/2b/c3, 17/2b/c4/2, 17/2b/c4/3, 17/2b/s3, 17/3a/2, 17/3a/c2/3, 17/3a/c2/4, 17/3b/c2/3, 17/3b/c4,
17/3b/c6/4, 17/3b/s2, 17/4a/s1, 17/4a/s1/3
t.+ den 17/3b/c6
t.+ ye 17/1a/c3/4, 17/2a/c3/4, 17/2a/c3/8, 17/2b/c4
taḥarrī it- Aramak, araştırmak.
t. itmek 4/9b/c8
t. itmekde iken 4/9b/c6
t. idüp 17/2b/c5/5, 4/10b/s10
taḥarrī olun- Aranmak, araştırılmak.
t. olunaraḳ 2/1/c3/3
t. olundıġı 17/2b/c5/4
t. olunur idi 21/8/c2/4

taḥarriyāt *(Ar.)* Aramalar, araştırmalar.
kāffe-i t.+ im 1/1/18

taḫaṭṭur *(Ar.)* Hatırlama.
taḫaṭṭur olun- Hatırlanmak.
t. olunuyor 21/7/s2/9

taḥḳīḳ *(Ar.)* Soruşturma, araştırma.
t. 4/10b/s3,5/s19, 17/1b/c3/22
t.-i mādde 4/1b/c5
t.+ e 4/9b/c6
t.+ ıñ 21/6/c14/7
taḥḳīḳ it- Soruşturmak, araştırmak.
t. idememiş 1/1/15
t. idiñiz 21/9/c4/2

taḥḳīḳāt *(Ar.)* Soruşturma, araştırma.
t.-ı mevcūdeye 21/6/s1/2
t.+ dan 1/1/c1

taḥlīf *(Ar.)* Yemin ettirme, ant içirmek.
baʿde't-t. 19/10a/1, 19/11a/1, 19/12a/2, 19/12b/2, 19/13a/2, 19/13b/2, 19/8b/s2/6, 19/9a/2, 4/7a/6,
4/7b/2, 4/7b/3, 4/8a/1, 4/8a/2, 4/9a/2, 4/9b/1, 4/9b/3, 4/9b/4
emr-i t.+ i 4/9a/3
emr-i t.+ i 4/10a/2
emr-i t.+ leri 4/7a/c6

taḫliye *(Ar.)* Boşalma.
t.+ sine 21/14/s4/2

taḥmīl *(Ar.)* Yüklenmek.
t. 1/1/12
taḥmīl olun- Bir iş birinin üzerine bırakılmak.
t. olunsun 21/5/c1/3

taḫmīn *(Ar.)* Sezgilere ve belirtilere göre olacak bir şeyi önceden kestirme ve buna göre verilen hüküm.
taḫmīn eyle- Sezgilere vebelirtilere göre olacak bir şeyi önceden kestirmek.
t. eyledim 2/1/c2/2

taḫmīnen *(Ar.)* Aşağı olarak, yaklaşık olarak.
t. 16/1b/c4, 17/1a/c3/6, 17/3b/c2, 17/3b/c6/4, 18/1b/c3/3, 19/13b/c5, 19/3b/c2/2, 19/5a/s4

taḥrīk *(Ar.)* Kışkırtma.
t. 11/1a/c1/6, 11/1a/c3, 11/3a/1,

4/10a/s12, 4/9a/s2
t.+ iñle 4/10a/s6
taḫrīk it- Kışkırtmak.
t. itdigini 11/2b/1
t. itmedigine 4/10a/s8
taḫrīr *(Ar.)* Yazma, kaleme alma.
t. 21/12/s1/3
t.+ inde 21/12/c3/3
taḫrīr it- Yazmak, kaleme almak.
t. ider 17/2b/c4/5
t. ider iken 21/3/c5/9

taḫrīrāt *(Ar.)* Resmi yazışmalar.
t. 18/1b/c4/4ve
t.+ da 18/1b/c4, 18/1b/s4/

taḫṣīṣ *(Ar.)* Bir şeyi bir kimse veya yer için ayırma.
taḫṣīṣ eyle- Bir şeyi bir kimse veya yer için ayırmak.
t. eyledikleri 4/1b/c5/2

taḫt *(Ar.)* Alt, aşağı.
t.+ ında 21/12/c3, 21/12/c4/3, 21/12/s4, 21/12/s4/6
t.+ ında idim 21/12/c4/2
taḫte'l-ḳalʿa (Ar.) Kalenin aşağı.
t. e'l-ḳalʿada 18/2a/c4/12

taḫta *(Far.)* 1. Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası.
t. 19/13a/c8/8, 19/2a/c5/3, 19/3a/c3/6, 19/4b/c2/5, 19/4b/c2/6, 19/8a/s2
t.+ ları 19/12b/c8, 19/8a/c2
t.+ larını 19/6b/c2/5
2. Ağaçtan yapılmış.
t.+ larını 19/2a/c5/3

taḫtalıḳ *(Far.+Tr.)*Evlerde kap kaçağın konulduğu yer.
t. 19/6b/c2/3, 19/6b/c2/4

taḫvīf *(Ar.)* Korkutma.
t. 4/10a/s6, 4/10a/s8
t.+ iyle 4/10a/s12

taḥvīl *(Ar.)* 1. Devletin veya özel kuruluşun ödünç para almak için çıkardığı, değişik dönemlerde belirli oranlarda faiz getiren yazılı sene.
t. 4/2a/c17
t.+ den 4/2a/c17
2. Boşalan bir memuriyetin başkasına verilmesi.
t. 21/12/s4/5,

ṭā'ife *(Ar.)* Tayfa, gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi.
ṭ. 16/1a/s13
ṭ.+ sinden 1/1/2
ṭ.+ yim 16/1a/c8

ṭaḳ- Geçirmek.
ṭ. acaḳlardır 4/5b/s7
ṭ. ıñız 4/5b/c7

ṭaḳdır- Takma işini yaptırmak.
ṭ.- dıḳ 4/6b/s15

taḳdīm *(Ar.)*Kendinden büyük ve üstün bir kimseye sunma.
taḳdīm olun- Kendinden büyük ve üstün bir kimseye sunulmak.
t. olunan 19/3a/c2, 19/3a/c3/4, 19/3a/c3/9

taḳdīrce *(Ar.+Tr.)* Durum ve şart bildirir; … halde…durumda.
t. 1/1/s2, 14/1b/s4, 19/4a/s4/5, 19/4a/s5/5, 19/4b/s1/3, 19/5a/s3/2, 19/7a/s5/3, 19/7a/s3/2

ṭaḳım Herhangi bir bakımdan bir bütün oluşturan şeylerin tümü.
ṭ. 12/2a/c11/7, 19/13a/c8/12, 20/2a/c13/2, 4/1b/c5, 4/1b/c5/5, 4/7b/s7
ṭ.+ ı 4/1a/c20/2
ṭ.+ ıyla 17/2b/c5/2

taḳrīb *(Ar.)* Tahmin.
t. 16/1b/c4/9
ber- t. 2/1/c3/4

taḳrīr *(Ar.)* Bir kimsenin bir husus hakkında resmi olarak ifâde etmesi veya birini sorguya çekip söylediklerini kaydetme.
t. 1/1/3, 1/1/s3/2
t.+ i 3/1b/3
t.+ i 14/1a/3, 14/1a/6
t.+ idir 16/1a/11, 16/1a/2
t.+ inde 5/4
t.+ ini 4/3b/s10
t.+ leri 3/1a/s13
taḳrīr eyle- İfâde etmek.
t. eyle 1/2/s6/2
taḳrīr it- İfâde etmek.
t. iderek 3/1b/3
t. itmiş 1/2/s1

taḳsīm *(Ar.)* Bölüştürme.
taḳsīm eyle- Bölmek.
t. eyledi 19/6b/c3/6

ṭaleb *(Ar.)* İsteme, dileme, istem.
ṭaleb olun- İstenilmek.
ṭ. olunduḳda 21/3/c5/6
ṭ. olunmuş 21/4/s11

tālī *(Ar.)* Redif askerini ikinci sınıfı.
Biñbaşı-ı Çorum-ı t.- Muḥammed Necīb 21/1/3, 21/1/4, 21/2/3, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2, 21/10/2, 21/10/3, 21/10/4, 21/11/2, 21/12/3, 21/12/4, 21/12/5, 21/12/6, 21/13/2, 21/14/2

ṭam Dam, çatı.
ṭ.+ ında 14/1b/c1

ṭamām *(Ar.)* Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan, bütün, tamam.
ṭ.+ ı 19/13a/c1
tamāmıyla Tam olarak, külliyen.
t.+ ıyla 19/1a/s1/3, 19/9a/c2/4/d, 4/10a/1

tamāmen *(Ar.)* Tam olarak, bütünüyle.
t. 19/14a/10

ṭamar Damar, canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.
ṭ.+ larını 21/7/c3/10, 21/7/s2/6, 21/8/c3/14

tamġa Bir şeyin üzerine belli bir maksatla basılan işaret, mühür, nişan, kaşe.
tamġa vur- Üzerine belli bir nişan koymak.
t. ururken 15/3b/c1

taʿmīr *(Ar.)* Onarma.
t. 19/11b/s1
t.+ i 19/11b/s1, 19/1b/s2, 19/2b/c1, 19/5a/s1, 19/7b/s3
t.+ ine 19/11b/c1, 19/2b/s1, 19/4a/s2/2, 19/5b/c3
taʿmīr it- Onarmak.
t. itdim 19/8b/c3/16
t. itmek 11/1a/c2/2
taʿmīr itdir- Onartmak.
t. itdirmek 11/2a/c2/4

taʿmīrāt *(Ar.)* Onarma, Onarım, tamirler.
t. 19/1a/s2, 19/2b/c2/4, 19/2b/s2/2
t.-ı meẕkūrede 19/2b/c2/3
t.-ı meẕkūreye 19/7a/s1/2, 19/7a/s1/3
t.+ ı 19/6b/s3, 19/7b/c3/3, 19/9a/c2/3
t.+ ıñ 19/10a/c2, 19/10a/s2/2, 19/1a/s1, 19/2b/s2
t.+ ına 19/7a/s1
t.+ ında 19/10a/s2, 19/11a/s1, 19/12a/s2, 19/12b/s5, 19/13a/s5, 19/13b/s4, 19/9a/s1
t.+ ınıñ 19/5a/c2, 19/9a/c2/3/d

taʿmīriyye *(Ar.)* Onarım.
t. 11/2b/s3/2

tāne *(Far.)* Adet.
t. 8/1a/c4

ṭanı- Daha önce görmüş olmak, ilişkisi bulunmak, bilmek.

ṭ.- dığım 21/5/c3
ṭ.- dığınıñ 15/2a/s8
ṭ.- dım 21/6/c1/12
ṭ.- dıñ mı 4/8b/s8
ṭ.- madı mı 4/5a/s14
ṭ.- madığım 1/2/c6
ṭ.- madığımız 17/1a/c3/17
ṭ.- mam 17/4a/c1
ṭ.- mam 17/1b/c3/47, 19/5a/c5/5, 4/10a/c5, 4/10a/c6
ṭ.- mayız 15/4a/c6
ṭ.- maz mısın 15/1a/s9
ṭ.- mazdı 20/2b/c3
ṭ.- mazdı 20/2b/c16
ṭ.- mıyorum 15/4a/c16
ṭ.- r idi 20/2b/c3
ṭ.- r isem 21/5/c11
ṭ.- r mısın 1/2/s5/3
ṭ.- r mısın 1/2/s3
ṭ.- rdığıñız 21/5/s11
ṭ.- rım 1/2/c5, 15/1a/c17, 15/1a/c9, 15/1a/s17, 15/1a/s18, 15/1b/c6/2, 15/1b/s13, 15/1b/s7, 15/1b/s9,
15/2a/s1, 15/2a/s2, 15/2a/s3
ṭ.- rım 21/11/c1/3, 21/5/c7/2
ṭ.- rsıñız 21/5/s9
ṭ.- yabilür miydi 20/2b/s3
ṭ.- yacaġım 21/2/c2/2
ṭ.- yamadıḳ 21/6/c1/3

ṭanış- Daha önce birbirini tanımayan kimseler birbirini tanır duruma gelmek.

ṭ.- dıḳlarında 19/10b/s3/8

ṭanıyabil- Tanıma ihtimali veya imkanı sağlamak.

ṭ.- ür mi idi 20/2b/s16

ṭanu- Tanımak.

ṭ.- r mısıñız 21/10/s2
ṭ.- rım 21/10/c2

tanẓīm *(Ar.)* Düzenleme.

tanẓīm eyle- Düzenlemek, tertip etmek.

t. eyledigi 19/5b/c3/7

tanẓīm it- Düzenlemek, tertip etmek.

t. ider 19/3a/c1
t. ider imiş 19/4a/s5/2

tanẓīmāt *(Ar.)* Düzenlemeler, Osmanlı Devletinde 1839 yılında Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnu'nun ilânı ile başlayan yönetimi ıslâh hareketi.

bidāyet-i t.+ dan 5/c6

ṭaraf *(Ar.)* 1. Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.

ṭ. mı idiñiz 15/5a/s7
ṭ.+ a 15/3b/c1/3, 16/1b/c17/10 19/5a/c6/4,
ṭ.+ a idi 12/2a/c4/4
ṭ.+ da 15/1b/c6,
ṭ.+ dan 15/4b/c19, 21/7/c2/7
ṭ.+ ına 16/1a/s9/5, 7/c6
ṭ.+ ında 12/1a/c13/2, 15/4b/c9
ṭ.+ ından 15/1b/s12, 15/4a/c11, 15/5a/c11, 15/5b/c4/5, 17/1b/c3/28, 8/1a/c12

2. Yer, Yöre, Bölge.

ṭ.+ a 15/3a/s3, 15/3b/c14, 15/3b/s14, 16/2a/c4/2, 19/10b/c1/2, 21/3/c5/4, 4/1a/c8,4/7b/c4, 4/8b/c12
ṭ.+ da 1/1/2, 19/11b/c1/25
ṭ.+ ları 4/9b/c6
ṭ.+ larında 4/2a/s13

3. Bir şeyin belli bir bölümü.

ṭ.+ ı 12/2a/c4/4
ṭ.+ ına 21/6/c1/6
ṭ.+ ında 17/3a/c5/23, 20/2b/s4, 21/7/s2/7
ṭ.+ ında idik 15/5a/c7

4. Bahsedilen kimse veya varlığını belirtir.

ṭ.+ dan 17/3b/s3
ṭ.+ ından 19/4b/c1/2
ṭ.+ ımıza 4/1b/c5
ṭ.+ ına 17/1a/s3/9
ṭ.+ ından 1/2/c3/4, 15/2b/s13,

17/1a/c3/11, 17/1a/c3/7,17/2a/c3/5, 17/2b/c5/12, 17/2b/c5/13, 17/2b/c5/4, 17/2b/c5/9, 17/3b/s6, 17/4a/s1/4, 17/4a/s2, 18/1b/c4/4ve, 19/11a/s3,
19/3a/c2/2, 19/3a/s2, 19/4b/s1/3, 19/5b/c1, 19/7a/s2, 19/7b/s1/3, 19/9a/c2/8/d, 2/1/c3/3, 2/2/1, 21/14/c3,
21/4/c3/2, 21/4/c8, 21/4/s11/2, 21/4/s8, 21/6/s1/9, 21/7/c1/5, 21/7/c2, 21/9/c2, 4/1a/c8, 4/1b/c8,
4/8b/c4, 4/9b/c6, 4/9b/c8/3
ṭ.+ ından mı 21/9/s2/2
ṭ.+ ıñızdan 21/8/s1/5
ṭ.+ ları 4/9b/c6
ṭ.+ larına 19/7b/c3/2
ṭ.+ larından 11/3a/2
sāʾire-i ṭ.+ larından 21/8/s2/4
5. Doğrultu, yön, yan.
ṭ.+ ından 4/7a/s4
6. Cıvarında, yakın.
ṭ.+ ına 16/1a/c6

ṭarafca *(Ar.+Tr.)* Taraftan.
ṭ. 15/2a/s1/6

ṭarafeyn *(Ar.)* Her iki taraf.
ṭ. 17/4a/3

ṭard *(Ar.)* Bulunduğu meslekten kovma, çıkarma, uzaklaştırma.
ṭard olun- Mesliğinden çıkarılmak, kovulmak.
ṭ. olunan 21/14/s2/2

ṭarıl- Azarlamak, paylamak.
ṭ.- dım 19/1b/c3/7
ṭ.- mışdı 4/1a/c20/2

taʿrīf *(Ar.)* Bir şeyin ne ve nasıl olduğunu anlatma, tanımlama.
t. 21/7/c1/5, 21/7/s1
t.+ īne 15/2b/s14
t.+ iyle 4/3b/c1, 4/9a/s2
t.+ iyle idi 4/3b/c13
taʿrīf eyle- Bir şeyin ne ve nasıl olduğunu anlatmak, tanımlamak.
t. eyle 21/5/s4
t. eyledigi 4/3b/c6, 4/4b/c6/6
taʿrīf it- Bir şeyin ne ve nasıl olduğunu anlatmak, tanımlamak.
t. itdigini 4/3b/c10
t. idemem 21/5/c4
t. ider idi 4/3b/c5
taʿrīf ol- Bir şeyin ne ve nasıl olduğu anlatılmak, tanımlanmak.
t. olunan 17/3a/c1/2

tārīḫ *(Ar.)* Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl.
t.-i- meẕkūrden 17/1a/c2/2
t.+ de 20/1a/s4
t.+ inde 17/3b/c1
t.+ ini 21/12/c4/2

ṭarīḳ *(Ar.)* Yol.
ṭ. 2/1/s4
ṭ.-i istiʿmālini 2/1/c3/9
Aydonat Ṭ.+ i'nde 4/7b/s3

tarla Tarıma elverişli, belirli ve sınırlı toprak parçası.
t.+ dan 12/1b/c11/3
t.+ mız 12/1b/c11
t.+ mıza 12/1b/c11/2
t.+ nıñ 12/1b/c11/3
t.+ sı 19/11a/c2/4

taṣaddī *(Ar.)* Bir işe girişme, teşebbüs etme.
t. idişim 17/3b/c7

tasalluṭ *(Ar.)* Saldırma ve özellikle nâmusuna tecâvûz etme.
tasalluṭ it- saldırmak tecâvûz etmek.
t. itmesini 8/1a/c25/2

taṣavvur *(Ar.)* Zihinde canlandırma, tahayyül etme.
taṣavvur olun- Zihinde canlandırılmak, tahayyül edilmek.
t. olunamayacağı 21/3/s6/2

taṣdīḳ *(Ar.)* Onay, onaylama, İdârî ve

hukükî bir işlemi uygun bulduğunu imzâ ve mühürle bildirme.
t. 1/2/2
taṣdīḳ eyle- Onaylamak.
t. eylemekligim 19/9a/c2/10/d
taṣdīḳ it- Onaylamak.
t. iderek 4/10a/5
t. ü beyān itmişlerdir 4/10a/1
taṣdīḳ olun- Onaylanmak.
t. olunmuşdur 20/3a/2

taṣrīḥen *(Ar.)* Açıkça belirterek.
t. 4/6a/s8

ṭaş Yapı işlerinde kullanılmak üzere koparılmış veya hazırlanmış malzeme, taş.
ṭ. 16/1a/c13, 16/1a/c8, 19/11b/c1/9, 19/12a/s1, 19/12b/c1/2, 19/12b/s1, 19/13a/s3, 19/13b/c4, 19/13b/c5,
19/13b/s5, 19/2b/s4/2, 19/3b/c1/2, 19/3b/c1/4, 19/3b/s1/2, 19/3b/s1/3, 19/4b/s1/8, 19/6a/c1, 19/6a/s1, 19/8a/c2/7,
19/8a/c2/8, 19/8a/c2/9, 19/8a/s1/4, 19/8a/s2, 21/1/c2, 4/10b/c4/3, 4/11a/c1/6, 4/8b/c20/2
ṭ.+ ı 19/3b/s1, 19/8a/c1/5
temel- ṭ.+ ı 19/13b/c4/2
ṭ.+ ı 19/13b/c4/2
ṭ.+ ında 15/1b/c9
ṭ.+ ını 15/3a/s1ol, 19/11b/c1/11
ṭ.+ lar 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/8, 19/14a/13, 19/14a/15
ṭ.+ ları 19/11a/c2/4, 19/11a/c2/6, 19/11b/c1/5, 19/13b/s4, 19/6a/c1/2, 19/8a/c2/6
ṭ.+ larıñ 19/14a/12, 19/14a/13, 19/14a/14
ṭ.+ larını 19/11b/c1/5

ṭaşçı Taş yontan kimse.
ṭ.19/3b/c1/3,19/13b/2, 19/14a/12
ṭ.+ yı 19/11b/c1/9

ṭaşı- Üzerinde buludurmak, hâmil olmak, silâh taşımak.
ṭ.- rım 16/1a/c14
ṭaşra Dışarı.
ṭ. 11/2a/c2/2
ṭ.+ da 21/7/c1/2, 21/7/c2/4
ṭ.+ ya 21/7/c3/11, 21/8/c2/6

tatar Eskiden mektup, haber ve emirleri gidecekleri yere götüren atlı posta sürücüsü, postayı süren kimse.
t.+ larından 18/1a/2
tatar aġası Posta sürücülerinin başı.
t. aġasıyla 18/2a/c4/9

tatarlıḳ Tatar olma durumu, tatar olan kimsenin mesleği.
t. 18/1a/c2, 18/1a/c3, 18/1a/s2
tatarlıḳ it- Tatarlık yapmak, icrâ etmek.
t. idersin 18/1a/s2
t. itmekdeyim 18/1a/c1/2

tavassuṭ *(Ar.)* Arabuluculuk, aracılık, tavassut.
tavassuṭ it- Araya girmek, iki kişi veya iki taraf arasındaki anlaşmazlığı gidermek.
t. iderek 10/1a/c20/2

tavaṭṭun *(Ar.)* Bir yere yerleşme, Yurt edinme.
tavaṭṭun it- Yurt edinmek.
t. iderek 11/1a/c1/2

ṭavran- Kullanmak üzere bir şeye el atmak, silaha davranmak.
ṭ.- madım 4/2a/c21
ṭ.- madıñ mı 4/2a/s21

ṭavuḳ Sülüngilerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.
ṭ. 4/1a/c19, 4/1b/c3

ṭayan- Bir yere yaslanmak, kendini dayamak.
ṭ.- a 19/5b/c2/3

ṭ.- up 21/7/c3/7

taʿyīn *(Ar.)* Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme
taʿyīn buyurul- Belirlenmek, belirli duruma getirilmek.
t. buyurılacaḳ 21/7/c1/5
t. buyuruldığından 21/6/c1/14
taʿyīnbuyurul- Atanmak, nasbedilmek, bir göreve yerleştirilmek.
t. buyurılan 21/7/c2
t. buyuruldığını 21/13/c2
taʿyīn eyle- Atamak, nasbetmek, bir göreve yerleştirmek.
t. eyledi 19/2b/c2/3
taʿyīn it- Belirlemek.
t. itmemiş idim 21/12/c4/4
taʿyīn ol- Atanmak, nasbolmak, bir göreve yerleştirilmek.
t. olduñ 10/1a/s7
taʿyīn olun- Atanmak, nasbolmak, bir göreve yerleştirilmek.
t. olunan 19/7a/s1
t. olundı 19/1a/s2/3
t. olundığımdan 5/c22/2
t. olundum 17/3b/c2
t. olunduñ 17/3b/s2
t. olunmuş ıdı 19/1a/c2, 19/1a/s2/2
t. olunmuşlardır 17/3b/c2/3
taʿyīn olun- Belirlenmek.
t. olunur ise 21/7/s1

teʾaḫḫur *(Ar.)* Gecikme.
teʾaḫḫur it- Gecikmek.
t. itdi 18/1b/s2/4
t. itdigine 18/1b/s4/6
t. itdigini 18/1b/c3/3
t. idüp 18/1b/c2/3

tebaʿa *(Ar.)* Uyruk.
t.-i Devlet-i ʿAliyye'denim 4/2a/c2, 4/4b/c3, 4/5b/c10
t.+ dansıñ 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/2
t.+ dansıñ 4/5b/s10
t.+ sından 1/2/4, 4/3a/c3, 4/3b/s1
t.+ sındanidi 20/1b/c9
t.+ sından- idi 20/1b/c6/2
t.+ sından mı 4/3a/s3, 4/4b/s3
t.+ sından mısın 4/3a/s3
t.+ sından mısıñ 4/2a/s2, 4/4b/s3
t.+ sındandır 2/1/s2
t.+ sındanım 20/1a/c11/2
t.+ sındansıñ 20/1b/s7/2
t.+ sınıñ 20/1a/c1/2
t.+ sınıñ 20/1b/c7/3

tebdīl *(Ar.)* Değiştirme.
tebdīl it- Değiştirmek.
t. itmiş 1/2/c6
t.-i ḫāne iderek 1/1/10

tebeyyün *(Ar.)* Ortaya çıkma, Meydana çıkma, belli olma. Görülüp anlaşılma.
tebeyyün it- Ortaya çıkmak, belli olmak.
t. idecek 5/4, 8/1b/1
t. iden 10/1b/4
t. ider ise 18/1b/c4/3

teblīġ *(Ar.)* Genellikle resmî olarak yapılan yazılı bildirim, ihbâr.
bit-teblīġ (Ar.) Genellikle resmî olarak yapılan yazılı bildirim ile, ihbâr ile.
bi't-t. 17/2b/c5/13

tebriʾe *(Ar.)* Birini bir suç veya kabahatten temiz çıkarma, aklama, şüpheden kurtarma veya kendisinin suçsuz olduğunu ispat etme.
t.-i ẕimmet 21/8/s1

tebriye *(Ar.)* Zimmetinde devlet parası olmadığını veya borcu bulunmadığını, suçsuz olduğunu ispat etme.
t.+ si 17/1a/s3

tebşīr *(Ar.)* Müjde verme, müjdeleme, muştulama.
tebşīr it- Müjde vermek, müjdelemek,

muştulamak.
t. itdiler 21/3/c3/4

tebyīn *(Ar.)* Meydana çıkarma, açıktan açığa anlatma, belli etme.
tebyīneyle- Meydana çıkarmak, açıktan açığa anlatmak, belli etmek.
t. eyler ise 19/10a/s5/2
tebyīn itdir- Belli ettirmek, meydana çıkartmak.
t. itdirememiş 11/3a/1

tedārik *(Ar.)* Sağlama, temin etme, hazır bulundurma.
tedārik it- Sağlamak, temin etmek, hazır bulundurmak.
t. itdin 1/2/s6/2
t. iderek 4/10b/c8/2
t. idüp 4/10b/s8/2

tedāvī *(Ar.)* İlaç iyileştirme, sağaltma.
t. 18/1b/c3/2
tedāvī itdir- İlaçla iyileştirmek, sağaltmak.
t. itdirdim 18/2a/c4/13

te'ehhül *(Ar.)* Evlenme.
te'ehhül it- Evlenmek.
t. itmek 11/1b/c2

tefekkür *(Ar.)* Kafa yorma, Düşünme.
tefekkür it- Kafa yormak, düşünmek.
t. it 20/3a/s1

tefrīḳ *(Ar.)* Ayırma, ayrılama.
t. 21/7/c1/2
t.+ i 21/1/c5/2, 21/12/s1/2

teftīş *(Ar.)* Araştırma, inceleme, denetleme, kontrol etme.
t. 17/1a/c3/8, 17/2a/1, 17/2a/c1, 17/2b/c1/2, 17/3b/2
t.-i ṣāliṣ 17/1b/2, 17/3b/c2, 17/3b/c2/2, 17/4a/8
t.-i ṣānī 17/2b/2
silk-i t.+ e 17/1a/s1
silk-i t.+ iñ 17/1a/c1

teftīşiyye *(Ar.)* Teftişe mensup, teftişle ilgili.
umūr-ı t.+ de mi 17/1a/s2
silk-i t.+ ye 17/3b/s1

teġayyür *(Ar.)* Başkalaşma, değişme.
teġayyür it- Başkalaşmak, değişmek.
t. itmiş 15/2a/c2

te'ḫīr *(Ar.)* Geciktirme, geciktirilme.
t.+ ine 18/1b/c4/2

tek Bir tâne,bir yalnızca, tek bir.
t. 13/c13

te'kīd *(Ar.)* Bir isteği, bir buyruğu tekrarlama, tekit etme, daha önce yazılmış veya söylenmiş olan bir şeyi tekrar hatırlatma, bir daha bildirme.
te'kīd olun- Daha önce yazılmış veya söylenmiş olan bir şeyi tekrar hatırlatılmak, bir daha bildirilmek.
t. olundı 4/10b/s10

te'kīdlü *(Ar.+Tr.)* Vurgulu, ısrarlı bir şekilde.
t. 2/1/c3/7

teklīf *(Ar.)* Önerme, öneride bulunma.
teklif eyle- Önermek, öneride bulunmak.
t. eylediklerinden 4/9a/c5/3
teklīf it- Önermek, öneride bulunmak.
t. itdi 4/3a/c18/2
t. iderek 4/11a/c1/3

tekmīl *(Ar.)* 1. Tamamlama, bitirme.
t.+ inde 19/9a/c2/3/d
t.+inden 19/2a/c3/15, 19/5a/c2, 19/7b/c2/12
t.+ ine 19/5a/c2, 19/6b/s3
2. Tamam, tüm.
t.+ i 19/6b/c3/7

tekrār *(Ar.)* Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok

defa meydana gelişi.
t. 11/3a/1, 16/2a/2, 16/2a/4, 17/4a/3, 2/1/4, 21/12/2, 4/10b/3, 4/11a/c1/8, 4/1b/s2,
6/c15
be- t. 19/5b/s3, 19/6a/c2/10, 2/1/c3/5, 21/6/2
tekrār eyle- Bir şeyi yeniden yapmak veya söylemek.
t. eyledikde 19/14a/1, 19/14a/12, 19/14a/7

tekrāren *(Ar.)* Defalarca.
t. 19/2a/c2/3

tel *(Erm.)* Çeşitli madenlerden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne.
t. 19/13a/c2/2

telef *(Ar.)* Yok etme, mahvetme, öldürme.
telef ol- Ölmek, mahvolmak.
t. 11/1a/c1/4

telġraf *(Fr.)* Telgraf haberleşme sistemiyle gönderilen haberin yazılı olduğu kağıt.
t.+ ıñ 17/2b/c5/2

temāşā *(Far. < Ar.)* Seyretme, hoşlanarak bakma.
temāşā it- Seyretmek, bakmak.
t. itmege 1/1/8
t. itmek 1/1/15

temek *(?)* Ahırdaki gübreyi dışarı atmak için kullanılan kapalı veya kapaksız delik, pencere.
t. 13/c10

temel Taşı *(Yun+Türk)* Temelin köşelerine konan büyük taş.
t. ṭaşı 19/13b/c4/2

temhīr *(Ar.< Far.)* Mühürleme, mühür basma.
temhīr ḳılın- Mühürlenmek, üzerine mühür basılmak.
t. ḳılındı 15/2a/3, 15/4b/2, 15/5a/3
t. ḳılınmışdır 15/3a/3
temhīr olun- Mühürlenmek, üzerine mühür basılmak.
t. olunmuşdur 16/2a/6
t. ü imżā olunmaḳ 11/3a/2

temin Biraz önce, az önce.
t. 4/3b/s3

tenbīh *(Ar.)* Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını söyleme, sıkı sıkıya ısmarlama, bunu üstleyerek hatırlatma, uyarı, uyarma, tembih.
t. 4/10b/s10
emr ü t. 17/1a/c3/11
t.+ iyle 4/8b/c12
tenbīh eyle- Bir şeyin belli biçimde ve yolla yapılmasını veya yapılmamasını istemek, söylemek, uyarmak, tembih etmek, tembihlemek.
t. eyledi 19/9b/s1/3
t.eyledigi19/14a/13,19/6a/c2/7
t. eyledigimden 19/8b/c3/9
t. eylediginden 19/11b/c1/13, 19/6b/c3/3, 19/9a/c2/6, 19/9b/c1/8, 4/1a/c17/2
t. eylemiş 2/1/c3/7
t. eylemiş idi ise 19/4a/c2/3
tenbīh it- Bir şeyin belli biçimde ve yolla yapılmasını veyayapılmamasını istemek, söylemek, uyarmak, tembih etmek, tembihlemek.
t. itdi 11/1a/c1/12, 4/3a/c18/5, 4/3b/c2, 4/3b/c5/3
t. itdigi 11/2b/2
t. itdim 10/1a/c29/2
t. iderdi 19/3a/c1/5
t. iderek 4/6b/c17
t. itmişler 18/1b/c1/9
tenbīh ḳılın- Bir şeyin belli biçimde ve yolla yapılması veya yapılmaması istenmek, uyarılmak, tembih edinmek,

tembihlenmek.
t. ḳılındığından 17/1b/c3/18
tenbīh olun- Bir şeyin belli biçimde ve yolla yapılması veya yapılmaması istenmek, uyarılmak, tembih edinmek, tembihlenmek.
t. olunmuş ise 1/1/c3/3

tenbīhāt *(Ar.)* Tembihler, uyarılar.
tenbįhāt it- uyarmak, tembih etmek.
t. itdigimiñ 10/1a/c31/2

tenḳīṣ *(Ar.)* Azaltma, eksiltme.
t. 2/2/s1
tenḳīṣ it- Azaltmak, eksiltmek.
t. idecek 2/2/c1

tercümān *(Ar.)* Dilmaç.
t. 1/1/s3
t.+ ıñ 1/1/s2/2

tereddüd *(Ar.)* Duraksama, tereddüt.
t. 21/3/s4
bilā- t. 4/11a/c1/8
tereddüd eyle- Karar vermemek, kararsızlık göstermek, tereddüt etmek.
t. eylediğim 21/4/c4

terettüb *(Ar.)* Gerekme, icap etme.
terettüb it- Gerekmek, icap etmek.
t. idecek 7/4

terfīʿ *(Ar.)*Derece, makam bakımından yükselme.
terfīʿ-i rütbe it- Bir üst rütbeye yükselmek.
t.-i rütbe itdigi 21/3/c1
t.-i rütbe itdiñ 21/3/s1

terk *(Ar.)* Bırakma.
t. 17/1a/c3/8

tertīb *(Ar.)* Düzenleme.
tertīb olun- Düzenlenmek.
t. olunacaḳ 4/4b/c4

terzī *(Far.)* Elbise biçip diken ve bunu melsek edinen kimse, dikişçi.
t. 1/1/8, 20/1a/c9/3
t.+ ye 17/1a/c3/15, 17/3a/c5/17

terzīlik *(Far.+Tr.)* Terzi olma durumu, terzinin yaptığı iş, dikişçilik.
terzīlik it- Dikişçilik yapmak.
cānbāzlıḳ ve çalġıcılıḳ ve t. ider idi 20/1b/c10

teṣādüf *(Ar.)* Rastlama, rast gelme.
bi't-t. 17/3a/c5/15
teṣādüf it- Rastlamak, rast gelmek.
t. itdi 4/4b/c8
t. itdigi 17/3a/s2
t. itdigimden 1/2/c3/4
t. ider idi 21/1/c9
t. itmeyerek 12/2a/s6/5
teṣādüf olun- Rastlanmak.
t. olunup 17/2b/c5/10

tesbīḥ *(Ar.)* Allah'ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş dizi.
t. 21/3/c5/10
t.+ i 21/3/c5/11

teshīlāt *(Ar.)* Kolaylıklar.
t. 21/8/c2/6

teskīn *(Ar.)* Yatıştırma, sükünete erdirme.
t.+ i 21/5/c14/5

teslīm *(Ar.)* Bir şey veya birini bir makam veya kimseye verme, götürüp verme.
teslīm eyle- Bir şey veya birini bir makam veya kimseye vermek, götürüp vermek.
t. eyledigimizde 19/3a/c2/2
t. eyledigini 19/4b/s5/7
t. eylediginiñ 19/4b/s1/5
t. eyledim 21/3/c5/12

t. eylemekligimi 19/6b/c3/2
t. eyler 19/5b/c2/5
t. eylerdi 19/3a/c2/6

teslīm it- Bir şey veya birini bir makam veya kimseye vermek, götürüp vermek.
t. itdi 2/1/c3/8
t. itdikden 19/3a/c1/7
t. itdim 17/1a/c3/5
t. idelim 21/9/s5
t. ider 17/2a/c3/7, 19/3a/c1/4
t. iderdik 19/3a/c1/5
t. itmek 1/2/c3/3, 1/2/c3/5
t. itmiş misin 1/2/s3
t. itmişdir 4/8b/c4

teslīm olun- Bir şey veya biri bir makam veya kimseye verilmek, götürülüp verilmek.
t. olundı 21/1/s6/2
t. olundığı 21/5/c1/2
t. olunmamasına 17/3b/s5/4
t. olunmuş 4/4b/c6/10
t. olunur idi 21/12/c3/4

tesviye *(Ar.)* Ödeme, verme.
tesviye it- Ödemek, vermek.
t. idecek 19/1b/c3/7
t. iderdi 19/6a/c1/5

tesviye olun- Ödenmek, verilmek.
t. olundığı 19/8b/s2/3

teşebbüş *(Ar.)* Bir işi yapmaya davranma, girişme.
teşebbüs it- Yapmaya davranmak, girişmek.
t. itmedim 1/1/c1

teşeḫḫuş *(Ar.)* Belirlenme, tarif edilebilir hâle gelme.
teşeḫḫuş it- Bilip ayırmak, ayırt etmek.
t. idemem 21/5/c3

teşekkül *(Ar.)* Şekillenme, oluşma, oluşum.
teşekkül it- Oluşmak.
t. iden 17/1a/s3/2

teşettüt *(Ar.)* Çatallaşma, dağılma.
teşettüt eyle- Çatallaşmak, dağılmak.
t. eyledigi 21/8/c3/17

teşrīf *(Ar.)* Gelerek veya giderek şeref verme, şereflendirme, onurlandırma.
t.+ leri 21/7/c3/11, 21/9/c1/2
t.+ leri 21/6/c1
t.+ lerinde 21/11/s1, 21/6/s1/4, 21/7/c1/3, 21/7/c3/11

teşrīf buyur- Gelerek veya giderek şeref vermek, şereflendirmek, onurlandırmak.
t. buyurdılar 21/6/c1/6
t. buyurmuşlar 21/9/c1/4

teşrīf it- Gelerek veya giderek şeref vermek,şereflendirmek,onurlandırmak.
t. itdikden 21/1/s7

teşrīn-i evvel *(Ar.<Süry+Ar.)* Ekim ayı, birinci teşrin, ilk teşrin.
t.-i evvel'den 4/3a/c8
t.-i evveliniñ 1/1/1, 2/1/1

teşvīḳ *(Ar.)* 1. Cesâretlendirme, gayrete getirme, isteklendirme, özendirme.
t. 7/c5/5

2. Bir kimseyi kötü bir iş yapması için kışkırtma.
t.+ iyledir 4/10a/c12

teşvīḳeyle- Kışkırtmak.
t. eylediginden 4/7b/c11/4

teşvīḳ it- Kışkırtmak.
t. itmiş ise 4/4b/c6/12
t. idüp 11/1a/c1/6

teşyīʿ *(Ar.)* Uğurlama, Selâmetleme.
teşyīʿ it- Uğurlamak, geçirmek.
t. itmek 21/8/c3/12

tevāfuḳ *(Ar.)* Birbirine uyma, uygun gelme.
tevafuḳ it- Birbirine uymak, uygun gelmek.
t. itmiyor 4/5b/s13

tevatür *(Ar.)* Bir haberin ağızdan ağıza geçerek yaylması, söylenti.

tevātür ol- Bir haberin ağızdan ağıza geçerek yaylmak.
t. olmuş 5/s22

teveccüh *(Ar.)* Yakınlık duyma, hoşlanma, beğenme, iltifat.
t.+ leri 21/3/s6/4
t.+ leri 21/3/c3/4

tevḳīf *(Ar.)* Tutuklama.
tevḳīf it- Tutuklamak.
t. itdiler 4/2a/s14

tevkīl *(Ar.)* Vekil olarak tâyin etme, vekil etme.
tevkīl eyle- Birini vekil etmek.
t. eyledigini 19/7b/s1/3

teʾyīd *(Ar.)* Gerçekleme, doğrulama.
teʾyīd buyur- Gerçeklemek, doğrulamak.
t. buyurmuş 21/8/c3/15

teẕākir *(Ar.)*Tezkereler. Bkz.: teẕkere.
t. 17/2b/c4/3, 17/2b/s4/3, 17/3b/s5/3
t.-i żābıṭaya 17/1a/s3/6
t.+ den 17/2a/c3/2, 17/2a/s3/4
t.+ e 17/1a/c3/6

teẕkār *(Ar.)* Anma, hatırlama.
teẕkār eyle- Anmak, hatırlamak.
t. eyledikde 19/14a/14
t. eylemişdir 19/14a/11
teẕkār it- Anmak, hatırlamak.
t. itmemekligim 1/1/c2

teẕkere *(Ar.)* Bir iş için izin verildiğini bildiren kağıt.
t.19/11a/c4/4, 2/1/s5, 4/1a/c20/2, 4/9b/c1
t.+ ler 17/2b/c1/2, 17/2b/c5/2
t.+ lerden 17/2b/s1
t.+ leri 20/2a/c13/2
t.+ si 15/4b/c18/2
ruḫṣat- t.+ si 2/1/c5/2
t.+ yi 17/1a/c3/4, 17/1a/c3/6

tezkiye *(Ar.)* 1. Soruşturarak hâlinin iyiliğini meydana çıkarma.
t.+ m 21/9/c4
t.+ ñiz 21/9/s4
2. Şâhitlerin doğru insanlar olup olmadıklarını mahkemece soruşturulması.
t.+ si 21/9/c3/2
t.+ sini 21/9/s4

ṭıbḳ *(Ar.)* Aynı şekilde, hiç farksız olarak.
ṭ.+ ınca 4/9a/3

ṭışarı Dışarı, içeri karşıtı.
ṭ. 16/1a/s9/4, 16/1b/c17/11, 16/1b/c4/8
ṭ.+ da 4/7a/c9, 4/9a/s12

ṭışaru Bkz.: ṭışarı.
ṭ.+ da 21/6/c1/8
ṭ.+ da idim 9/1b/c16
ṭ.+ dan 21/4/c9/2
ṭ.+ ya 21/6/c1/4, 21/6/c1/9

ticāret *(Ar.)* Ürün, mal vb. alım satımında elde edilen kâr.
t. 11/1a/c1/6

tilāvet *(Ar.)* Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallara göre okuma.
t. 17/1b/c3/29, 17/1b/c3/35, 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/23,
tilāvet it- Kur'ân'ı güzel sesle ve usûlünce okumak.
Ḳurʾān t. iden 17/1b/c3/35
t.-i Ḳurʾān iden 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/23
t. itmekde 17/1b/c3/29

timür Demir.
t. 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/18, 16/1b/c4/13, 19/6a/s1, 19/6b/c2/4, 19/8a/c2/4, 19/8a/s2, 19/9a/c2/2, 19/9a/s1, 19/9a/s2/3,
19/9b/c2/2, 21/8/c2/5
sāʾire-i t. 19/6a/c1/3
T. Ḳapu'dadır 18/1a/c1/4
t.+ leri 19/9b/c1/3, 19/9b/s1/2

t.+ leriñ 19/9a/s2
t.+ leriñ 19/9b/c1/2, 19/9b/c2/8
t.+ lerini 19/9b/s2

timürci Demiri dükkânında veya atölyesinde işleyen zanâatkâr, demirci.
t. 19/6a/c1/4, 19/8a/c2/5
t.+ si 19/6a/c1/4

ṭoġ- Dünyaya gelmek, doğmak.
ṭ.- dı 20/2a/s11, 20/2b/s12
ṭ.- dı 20/2a/c11, 20/2b/c12
ṭ.- dıġı 20/2b/s2
ṭ.- dum 20/1a/c1, 20/1a/c11, 20/1b/c7, 20/2a/c2, 20/2b/c5
ṭ.- duñ 20/1a/s1, 20/1b/s7, 20/2a/s2, 20/2b/s5

ṭoġrı Doğru. 1. Yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gerçek, sıdk.
ṭ. 15/2a/c7, 15/2a/s1/6, 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4a/c7, 15/4a/s7, 15/4b/c21, 15/4b/s15, 15/4b/s20, 15/5a/c9, 15/5a/s9,
16/1a/s16,16/1b/s3, 16/1b/s7/2, 17/3b/c6/3, 4/4b/c4
ṭ. söylediğiñe 4/4b/s5
ṭ. mıdır 15/2a/s7, 15/4b/s20, 15/5a/s9
ṭ.+ ca 4/10b/s1, 4/3a/s10
ṭ.+ dır 15/2a/c7, 15/3a/c6, 15/3a/s4/2, 15/3a/s6, 15/4a/c7, 15/4a/s7, 15/4b/c21, 15/5a/c9, 21/10/s5/3
ṭ.+ dır 21/8/c1, 4/6b/c16
ṭ.+ sı 19/3b/c3, 21/6/c1/15, 4/1b/s1, 4/6b/c10
ṭ.+ sını 12/2a/s3/3, 12/2b/s5/7, 14/1a/s18/4, 19/10a/s4/4, 21/8/s1/10, 4/11a/c1, 4/2a/s8/2, 4/3a/c4, 4/3a/s4,
4/3a/s5, 4/3b/s10, 4/4b/c4, 4/4b/s4, 4/5b/c11, 4/5b/s11, 4/5b/s12, 4/5b/s13, 4/5b/s7, 4/6a/s17/3,
4/6b/s15, 4/6b/s9, 4/6b/s9/2, 4/7a/c3, 4/7a/c4, 4/9a/s2, 4/9b/s2
ṭ.+ yı 15/2b/s13, 15/3a/s5/3, 4/10b/c4/2, 4/10b/s4, 4/6b/s10, 4/6b/s9/3, 4/7a/s4
2. Karşı yönünce, -e yönelmiş olarak, -e karşı, -e müteveccihen.
ṭ. 1/2/c3/5, 12/2a/s6/3, 12/2a/s6/4,
16/1b/c17/15, 16/1b/c4/10, 21/7/c3/4, 4/6b/s13,9/1b/c24
ṭ. idi 12/2a/c6/3
3. Hiçbir yöne sapmadan, doğruca, dosdoğru.
ṭ. 1/1/14, 1/1/15, 11/2a/c3/3, 11/2b/c1, 12/2b/s5/4, 4/5a/s6,4/6b/s10, 4/8a/c3

ṭoġrıca Dolaylı olmayarak.
ṭ. 15/2a/s1/4, 15/2a/s1/6, 16/1b/s4/2, 17/1a/c3/17, 17/2b/c1/2, 21/7/s2/10, 4/10b/s4, 4/11a/s1, 4/3a/s11,
4/4b/s5, 4/4b/s6/2, 4/5b/c13, 4/6b/s3/2,4/6b/c9, 4/8a/s3, 4/8b/s7
ṭ.+ sını 4/3a/s4

ṭoġrıdan Aracısız, direkt, doğrudan.
ṭ. 21/14/s1

ṭoġrıdan ṭoġrıya Araya bir şey girmeden, vasıtasız olarak.
ṭ.+ dan- ṭoġrıya 12/2a/s6/9

ṭoġrıla- Düzelmek.
ṭ. 4/6b/s9/2, 4/7a/s4

ṭoġrılıḳ Gerçek, hakikat, yalan olmayan, sıdk.
ṭ.+ ım 4/4b/c5

ṭoġur- Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak, doğurmak.
ṭ.- dı 20/2a/c5
ṭ.- dı mı 20/2a/s5

ṭoḳad *(?)* Şamar, sille.
ṭ. 18/1a/c4/15, 18/1a/c6, 18/1a/s6, 18/1b/c1/2
ṭ.+ ’ıñ 12/2b/s5/4

toḳad *(?)* bkz.: ṭoḳad
t. 18/1b/s4/4
t.+ dan 18/1b/s3

ṭoḳsan beş Doksan dörtten sonra gelen sayının adı.
ṭ. 1/2/c6

ṭoḳuz Sekizden sonra gelen sayının adı.
ṭ. 1/1/5, 17/2a/c2, 19/12b/c5, 19/12b/c6/2, 4/10a/c1, 4/7b/c10, 4/8b/c9/2
ṭ.+ a 4/4a/c2
ṭ.+ da 1/1/1
ṭ.+ dan 4/9a/c11

ṭoḳuzuncı dokuz sayısının sıra sıfatı, Sekizinciden sonra gelen.
ṭ. 2/1/4

ṭolma Arası toprak, ufak taş veya harçla doldurularak yapılmış.
ṭ. 19/8b/s2/4
ṭ.+ lardan 19/13a/s2, 19/3b/c3/3

ṭōlāb *(Far.)* İçine eşya, giyecek ve öteberi konmak üzere yapılmış raflı, çekmeceli, kapaklı mobilya veya duvara oyulmuş raflı, kapaklı göz, dolap.
ṭ.+ ı 19/6b/c2/6

ṭolaş- 1. Gezmek, gezinmek.
ṭ.- mış isem 1/1/18
2. Genel güvenliği sağlamak amacıyla bir yeri gezmek.
ṭ.- maġa 16/1a/c17
3. Vakit geçirmek veya oyalanmak için gelişigüzel gezmek.
ṭ.- araḳ 4/1a/c8
ṭ.- maḳda iken 17/1b/c3/27

ṭolaşdır- Oradan oraya götürmek.
ṭ.- ıyorsun 15/3a/s5

ṭolayı Dolayı, Ötürü.
ṭ. 1/1/c4/2, 10/1a/c31, 13/c9/3, 14/1b/c1/2, 14/1b/c1/3, 16/1b/s4/2, 17/3b/s5, 17/4a/s2/3, 18/1b/c1/2, 18/1b/c2/3, 18/1b/s2/3, 18/1b/s3, 18/1b/s4/5, 19/11b/c1/18, 19/2b/1, 21/8/c2/10, 21/8/s1/6, 4/3a/s4, 4/7b/c14, 5/c19/3, 8/1a/c38/2

ṭoldır- 1. Dolmasını sağlamak.
ṭ. 19/13b/c2/3
ṭ.- up 19/13b/s2/2
2.Ateşli silahların içine mermi sürmek.
ṭ.- mış 15/4a/s2
ṭ.- mış idi 15/4a/c4
ṭ.- mış mı idi 15/4a/s4

ṭoldırıl- Ateşli silahların içine mermi sürülmek.
ṭ.- mış 15/1b/c9/2

ṭolu İçi boş olmayan, pür.
ṭ. 16/1b/c17/18, 16/1b/c4/13, 3/1a/c4/3, 3/1a/c5, 3/1a/s5
ṭ. idi 12/2a/c5
ṭ. imiş 15/1b/c9
ṭ. mı 15/1b/s9

ṭop 1. Kumaş, kağıt vb. şeylerin düzenli bir yığın durumuna getirilmiş bağı.
ṭ. 13/c10, 13/c3
2. Tamamen, bütünüyle.
ṭ. 15/3b/c19
ṭop atıl- İftar topu patlamak, iftar olmak.
ṭ. atılmamış idi 16/1a/c8
ṭopdan Toplu olarak, bütünüyle.
ṭ.+ dan 19/5b/c2/7

ṭopla- Bir araya getirmek.
ṭ.- dıḳ 15/4b/c17
ṭ.- yalım 4/3b/s1

ṭoplan- Bir araya getirilmek, derilmek.
ṭ.- dılar 15/3a/c4

ṭoplaş- Bir araya gelmek.
ṭ.- dıḳ 15/3a/c16
[ṭoplı] Toplanmış, toplu.
ṭ. 15/3b/c19

ṭopraḳ 1. Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan yüzey bölümü.
ṭ. 4/5a/c12, 4/6b/c2, 4/9b/c3
2. Bu Yer kabuğunun bu bölümden belli bir amaçla ayrılmış parça.
ṭ. 19/12a/s1

ṭorba *(Far.)* Kıl, bez, iplik vb.nden dokunmuş, ağzı büzülebilen, küçük bir çuval şeklinde kullanım eşyâsı.
ṭ. 4/8b/c7

töhmet *(Ar.)* Suç, kabahat.
t.+ iyle 2/1/c1

töhmetlü *(Ar.+Tr.)* Suçlu, kabahatli.
t. 8/1b/s3

ṭrapeza *(Yun.)* Yemek masası.
ṭ.+ sı 19/6b/c2/3

ṭul Eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya kimse, dul.
ṭ.- mısın 6/s4

ṭur- Hareketsiz durumda olmak, durmak.
ṭ.- acaḳsıñ 4/3a/s4/2
ṭ.- araḳ 4/5b/c12/2
ṭ.- dı 12/1a/s12, 4/4a/s2
ṭ.- diñiz 4/5a/s7
ṭ.- dıñız 4/6a/s12
ṭ.- duḳ 4/6b/c11
ṭ.- dum 4/1a/c15, 4/1a/c5, 4/1a/c7
ṭ.- dum 12/2b/c3, 4/1a/c11, 4/1a/c14
ṭ.- duñ 12/2b/s2, 4/10a/s7, 4/1a/s11, 4/1a/s14, 4/1a/s15, 4/1a/s5, 4/1a/s7, 4/5a/s5
ṭ.- duñ 4/2b/s1
ṭ.- ırım 13/c9
ṭ.- madım 4/9b/c5
ṭ.- mayup 21/6/c1/5, 4/1a/s16
ṭ.- muşsuñ 4/3a/s14
ṭ.- sam 4/11a/c1/7
ṭ.- up 19/1a/c2/3, 21/7/s2/7, 4/6b/c4, 4/7a/s3, 4/7a/s4, 4/7b/c7/2
ṭ.- ur 19/5b/s1/3
ṭ.- ur idik 21/6/c1/2
ṭ.- urdı 19/5b/c1/3
ṭ.- urdum 4/2b/c5
ṭ.- urken 4/7a/s4
ṭ.- urlar mı 19/13a/c1
ṭ.- uyor idi 12/2a/c6
ṭ.- uyor idim 12/2a/c3/2
ṭ.- uyor imiş 4/6b/c8

ṭurul- Durma işi yapılmak.
ṭ.- mamış ise 17/3b/c6
ṭ.- muş 4/9a/c13

ṭut- 1. Ele geçirmek, yakalamak.
ṭ.- acaġını 4/6a/c17
ṭ.- acaḳları 4/1a/s10
ṭ.- amayup 16/1a/s9/7
ṭ.- ar 4/5a/s9
ṭ.- ar isek 4/3a/s4, 4/3a/s5
ṭ.- ar mıydıñ 19/9a/s2/2
ṭ.- araḳ 21/7/s2/4
ṭ.- ardı 19/13b/s3
defter ṭ.- ardı 19/10a/s2/3
defteri kim ṭ.- ardı 19/2b/s33, 19/7a/s4/2
ḥesāb ṭ.- ardı 19/7a/c4
ṭ.- ardıñ 19/10a/s3/2
ṭ.- arlar 19/10a/c6
defter ṭ.- arlar 19/10a/c6
defter ṭ.- ar mıydıñ 19/9a/s2/2
ṭ.- ayım 17/4a/s1/3
ṭ.- dı 13/s1, 16/1b/c17/16
ṭ.- dıġı 19/1b/s1/3
ṭ.- dıġıñ 19/9a/s2/2
defter ṭ.- dıġını 19/1b/c1
ṭ.- dıḳlarını 16/1b/s7/2
ṭ.- dılar 16/1a/5, 16/1a/c8/2, 4/2a/c18, 4/2a/s20

ṭ.- duḳları 4/2a/s17, 4/2b/s8
ṭ.- dum 16/1b/c17/12
maḥsūb ṭ.- dum 19/8b/c3/14
ṭ.- madılar 21/4/c2/2
ṭ.- madın 17/4a/s1/2
ṭ.- madıñız mı 4/2a/s13
ṭ.- maġa 16/1b/c4/9
ḥesāb ṭ.- maġa 19/1a/c2/9
ṭ.- maḳ 15/2a/s2
ṭ.- malı 4/10b/s10
ṭ.- mamış 17/1b/s1, 17/3a/s2/2, 4/2b/s5
ṭ.- mamışsıñız 17/1b/c3/23
ṭ.- masından 4/5a/c9
ṭ.- muş 4/6a/c16, 16/1a/s9/6, 16/1b/c4/12
ṭ.- muşdı 21/6/c14/8
ṭ.- muşlar 16/1a/s9/8
ṭ.- up 17/3a/c2/4, 17/3a/s4/2, 18/1a/c4/15, 4/10b/s10, 4/1a/c17, 4/1a/s17, 4/2a/c20, 4/2b/c16, 4/3b/c5, 4/8b/c13
ṭ.- uyorum 4/7b/c8
2. Gitmeye bırakmamak.
ṭ.- uyormuş 4/7a/c10

ṭutanaḳ Zabıt varakası, bir durumu açıklayacak tarzda düzenlenmiş ve ilgililerce imzalanmış yazı.
ṭ. 21/3/c5/10

ṭutdur- Tutmasını sağlamak, yakalatmak.
ṭ.- duḳ 4/4b/c6/15
ṭ.- ırım 4/10b/c10

ṭutıl- Tutma işine konu olmak, tutuk duruma gelmek, tutulmak.
ṭ.- amadı 16/1b/c17/16
ṭ.- an 16/2a/s4/3, 19/1a/1, 19/2b/1, 19/8a/s1/2
ṭ.- dığı 16/2a/s4/2
ṭ.- dım 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16
ṭ.- mamaḳ 4/1b/c8
ṭ.- up 17/3a/c2/2
ṭ.- ur ise 4/5b/s11/2
yalanıñ ṭ.- ur ise 4/8b/s7
ṭ.- urken 4/2a/s22
ṭ.- urlarda 4/11a/c1/2
mes'ūl ṭ.- uruz 19/6a/c2/2

ṭutul- Tutma işine konu olmak, tutuk duruma gelmek.
ṭ.- dığı 17/1b/c1
ṭ.- duñ 16/1a/s13, 4/2a/s21
ṭ.- masa 4/9b/s6
ṭ.- muş 4/7a/s4
ṭ.- muşlar 13/c12
ṭ.- sun 4/10b/c8/2

ṭuy- İşitmek, ses almak, duymak.
ṭ.- dı 15/1a/s19
ṭ.- dum 15/1a/c19, 15/1a/c20, 19/12a/c1/29
ṭ.- duñ 15/1a/s20
ṭ.- maġa 19/2a/c3/16

tüccār *(Ar.)* Ticâretle uğraşan kimse, tacir.
t. 10/1a/c21, 10/1a/c29, 10/1a/s15, 10/1a/s27, 10/1a/s29, 10/1a/s30, 10/1a/c32/2, 10/1a/s33, 10/1a/s34, 6/c6, 9/1b/c13, 9/1b/c23, 9/1b/s10
t. idi 9/1b/s14
t.-ı merḳūm 10/1a/c32/2, 9/1b/s11
t.+ dan 19/7b/c2/7, 19/8a/c2/3
t.+ ı 10/1a/c27, 10/1a/c32, 10/1a/s22, 10/1a/s25, 9/1b/s15
t.+ ından 17/1a/c3/14, 17/2b/c5/6

tüccārlıḳ *(Ar.+Tr.)* Tüccar olma durumu.
tüccārlıḳ it- Ticaret yapmak.
t.+ ı iderim 20/1b/c7/2

tüfekçi *(Far.+Tr.)* Tüfek yapan ve tamir eden usta.
t.+ ye 11/2a/c2/4

tüfenk *(Far.)* Uzun namlu. Taşınabilir

ateşli silâh, tüfek.
t. 11/2a/c2, 12/1a/s14, 12/2a/c4/3, 12/2a/c4/5, 12/2a/c6/3, 12/2a/c6/5, 15/1b/c6, 15/2b/c20, 15/2b/s20, 15/4a/c1, 15/4a/s1, 15/4a/s3, 15/4b/c19, 15/4b/s10, 15/5a/c8/6, 15/5a/c8/8, 20/2b/c4/2, 3/1a/c14/2, 3/1a/c4/3, 3/1a/s5, 3/1a/s9, 3/1b/c1/2
t.+ den 12/2a/s6/3, 12/2a/s6/5
t.+ i 11/1a/c2/2, 15/1b/c6/3, 15/1b/c7, 15/1b/c9, 15/1b/c9/2, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 15/2b/s21, 15/4a/s2,
15/4b/s19, 3/1a/c4/2, 3/1a/c7, 3/1a/c9/4, 3/1b/c1/3, 3/1b/c1/4
t.+ i 15/3b/c11, 15/4b/c18, 15/5b/c4/2, 3/1a/c4
t.+ im 15/2b/c20
t.+ imi 11/2b/s3
t.+ imiñ 15/3a/c2
t.+ iñ 12/2a/c6/2, 12/2a/c6/5, 12/2a/s6/4, 13/2a/s5, 15/1b/c9/2, 15/3a/s1ol, 3/1a/c9
t.+ ine 15/3a/s2
t.+ ini 11/2a/c2/3, 12/1a/c11/8, 12/2b/s5/4, 15/2a/c1/4, 15/3b/c21

tüfenkçi *(Far.+Tr.)* Tüfek onaran, yapan, veya satan kimse.
t.+ den 11/2b/s3

tüfenkli *(Far.+Tr.)*Tüfengi olan kimse.
t. 15/1a/c8, 15/3a/s5/2

tütünci Tütün yetiştiren veya satan kimse.
t.+ den 1/1/11

tüy Kuşların gövdesini örten ince ve tel gibi uzantıların her biri veya hepsi.
t.+ iyle 4/1b/c3

U

ʿubūdiyyet *(Ar.)* Aşarı derecede bağlılık.
ʿu.-i ḳadīmem 21/13/c2/2
ʿu.+ im 21/6/c1/14, 21/7/c1/4

uç Kenar, yan.
u.+ ıiye 1/2/s4

ufaḳ Küçük.
u. 19/2a/c4

uġra- 1. Bir yere kısa süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak.
u.- dıġı 16/1b/c17/12
u.- dılar 16/1b/c4/8
u.- dım 15/4a/c14
u.- dıñ mı 15/4a/s14
u.- dıñız mı 4/8a/s3
u.- madım 15/3a/s4/2
u.- madım 1/1/c3/4
u.- maḳlıġım 1/1/c3/3
u.- yup 16/1a/s9/5
2. Kötü duruma konu olmak.
u.- dı 11/1a/c1/4
u.- maḳlıġım 1/1/c3/3
u.- mamaḳ 4/7a/c11/3
belāya- u.- mayasıñ 4/7a/s4/2
u.- yan 11/1a/s2

uġraş- Meşgul olmak.
u.- ur- idim 19/10a/c3/2

uġrat- Başına kötü bir şey gelmesine sebep olmak.
u.- dı 4/10b/c8
u.- maḳ 4/9a/c2

umul- Beklenmek.
u.- maz 4/6b/s3/2

ʿumūm *(Ar.)*Bütün, cümle.
ʿu.-ı żābiṭānı 21/3/c1
mecmaʿ-ı ʿu.+ a 21/8/s2/3

umūr *(Ar.)* İşler.
umūr-ı meʾmūre Yapılması emredilen işler.
u.-ı meʾmūreñiz 19/7a/s5
u.-ı meʾmūresinde 19/1a/c2/2

u.-ı me'mūresini 19/1a/c2/5, 19/1a/s2/5

umūr-ı teftīşiyye Teftiş işleri, denetim işleri.

u.-ı teftīşiyyede mi 17/1a/s2

unut- Bir şeyi dalgınlıkla bir yerde bırakmak.

u.- dun mı 1/2/s4

ur- Vurmak.

u.- acağız 15/3b/c1/3
u.- an 10/1a/s12
u.- anı 15/2a/s1
u.- araḳ 4/11a/c1/5
u.- dı 12/1a/c11/10, 12/1a/c11/11, 12/1a/s14/2, 12/2a/c4/3, 12/2a/s6, 15/1b/c13/3, 15/1b/c13/4, 15/2a/s1, 15/4a/c18,
15/4a/s18, 18/1a/c6, 4/2a/c22
u.- dı 12/2a/c4/6
u.- dığı 12/2a/s6/2, 18/1b/c1/2
u.- dığımı 4/10b/c5
u.- dığına 4/2a/s24
u.- dığını 10/1a/s11, 15/1a/c17/2, 16/1b/c4/2, 4/10b/c4/2, 4/5a/s1, 4/8b/c20, 4/9a/c17
u.- dığınıñ 4/10b/c4/2
u.- dılar 15/1a/c10, 15/1a/c11, 15/1a/c7, 15/1a/s10, 15/1a/s11, 15/1b/c5, 15/1b/c6/2
u.- dılarsa 4/8b/c22
u.- duḳları 15/1a/s13
u.- duḳlarını 4/4b/c6/8
u.- dum 16/1b/c17/6, 4/10b/c5
u.- madığıñ 18/1a/s6
u.- madım 18/1a/c5
u.- madım 10/1a/c26
u.- madın mı 18/1a/s5
u.- maḳ 18/1a/c6/2
u.- maḳda iken 12/2a/c6/3
u.- mamış idi 15/1a/c12
u.- masından 18/1b/s4/4
u.- muş 10/1a/c10/2, 12/1a/c11/4, 12/1a/s14, 18/1b/s3, 4/4b/c6/8, 4/4b/s9
u.- muş idi 15/1a/c12
u.- muş idim 15/2b/c21
u.- muşsın 10/1a/s26
u.- sun 18/1a/s6
u.- uñ 15/3b/c1/3
u.- up 15/2a/s1/2, 18/1a/c4/15, 4/11a/c1/6, 4/3b/s3, 4/4b/c6/4, 7/c6
u.- up da 15/1b/s4
u.- urken 15/3b/c1
u.- uyorsın 12/2a/c11/6

urıl- Bkz.: urulmak.

u.- an 15/1b/c7
u.- araḳ 15/2a/s1/4
u.- up 15/5b/c4/4

urul- Vurulmak.

u.- dı 15/1b/c6
u.- dığı 15/1a/s14, 15/1a/s15, 15/1a/s16, 15/1b/c11, 15/1b/c8, 15/1b/s10, 15/1b/s11, 15/2a/c1, 15/2a/s1/2,
15/4b/s18, 15/5b/s4
u.- dığında 12/1a/c11/9
u.- dığını 15/1a/s19, 15/3b/c20/4, 15/4b/s11, 15/5b/c4/5, 15/5b/s4, 4/6b/s7
u.- duḳdan 12/1a/s12, 15/1b/s6, 15/1b/s8, 15/5a/c8/5, 4/1b/c5
u.- dum 12/2a/c6/6, 15/1a/c20
u.- ması 4/4b/s6, 4/5b/s12
u.- masından 4/3b/c4/3
u.- muş 12/1a/c11/9, 12/1a/c13/2, 12/1a/s13, 12/2a/c6/5, 15/1b/c10, 15/1b/c2, 15/1b/c3, 15/1b/s1, 15/1b/s2,
15/1b/s3, 15/1b/s5, 15/2a/c11, 15/5a/c8/5, 15/5b/c4/2, 15/5b/s4, 3/1b/c1/3
u.- muş 15/1b/c1
u.- up 15/1b/c4, 15/1b/s4

usta *(Far.)* Zanaatçılar için kullanılan bir unvan.

u. 19/10b/c4, 19/10b/s3, 19/10b/s3/2, 19/10b/s4, 19/11a/c4, 19/12a/c1/33, 19/12a/c2/2, 19/12a/c3, 19/12b/c8,

19/12b/s3, 19/13a/c8/10, 19/13b/c2/2, 19/14a/10, 19/14a/13, 19/14a/2, 19/14a/5, 19/1a/c2/11, 19/1b/c2/2, 19/1b/c3, 19/1b/c3/11, 19/1b/c3/4, 19/1b/c3/6, 19/1b/s2, 19/1b/s2/2, 19/1b/s3, 19/1b/s3/3, 19/2a/s2, 19/2b/1, 19/2b/c1/2, 19/2b/s3, 19/3a/c2/4, 19/3a/c2/5, 19/3a/c2/6, 19/3a/c2/7, 19/3a/c3/4, 19/3a/s1/2, 19/3b/c2/3, 19/3b/c3/2, 19/4a/c2, 19/4a/c2/3, 19/4b/c1/4, 19/5a/1, 19/5a/s2, 19/5a/s5, 19/5b/c1/3, 19/5b/c3, 19/5b/s1/3, 19/6a/c2/5, 19/6b/1, 19/6b/c3, 19/6b/c3/4, 19/6b/c3/5, 19/6b/s3, 19/6b/s3/3, 19/7a/c2, 19/7a/c3/2, 19/7a/c3/3, 19/7a/c3/5, 19/7a/c4, 19/7a/s1/4, 19/7b/c1, 19/7b/c2/11, 19/7b/c2/7, 19/7b/c2/8, 19/7b/c2/9, 19/7b/s1/4, 19/7b/s2, 19/8a/c2, 19/8a/c3/2, 19/8b/s2, 19/9b/c1, 19/9b/c2,21/8/c3/12

u.+ lar 19/12a/s3, 19/1b/c3/3, 19/1b/c3/5, 19/2a/c3/14, 19/3a/s3, 19/4a/c3, 19/4a/s3, 19/4b/s1/7, 19/7b/c3/4

u.+ lara 19/10a/s4, 19/10a/s5, 19/2a/c1ġardiyan, 19/7a/c3, 19/7a/c3/3

u.+ lara mı 19/7a/s3

u.+ lardan 19/7b/c2/7

u.+ ları 19/10b/c2

u.+ larıñ 19/1b/c3/10, 19/5a/c5, 19/5b/c3/6, 19/5b/c3/8, 19/5b/s2, 19/7a/s5/3, 19/8a/s1bu, 19/8a/s3

u.+ larına 19/3b/c1/5, 19/5a/c5, 19/7b/c2/5

u.+ larınıñ 19/7b/c2/9

u.+ sı 19/2b/c1/4, 19/2b/c1/5, 19/2b/s1/2

u.+ ya 19/7a/s3/2

u.+ yı 19/7b/s3/2

uṣūl *(Ar.)* Kural, kâide, âdet, usûl.

u. 19/4b/c1/5

ʿale-’l-u. 18/1b/c1/6

u.+ünden ise 4/10a/c8

uşaḳ *(Far.)* Erkek hizmetçi.

u.+ ı 19/3a/c2/8, 19/5b/c1/5

u.+ ı 19/11a/s5, 19/2a/c1/2, 19/2a/s1

uy- 1. Uyuşmak, bağdaşmak, intibâk etmek, mutâbık olmak.

u.- mamış 4/7a/s3/2

u.- muyor 4/6b/s9/2

2. İttibâ etmek, tâbi olmak.

u.- dum 13/c8/2

uyan- Uyku durumundan çıkmak.

u.- araḳ 4/4b/c6/13

u.- dığımda 4/8b/c20

u.- dığımızda 15/1b/c5

uyanıḳ Uyanmış veya uyumamış olan, uyku durumunda olmayan, uyumayan.

u. 4/6a/s1

uyḫu Bkz.: uyku.

u. 4/4b/c6/13

uyḳu Vücuttan ve dış dünyadan gelen uyarıları fizyolojik ve geçici olarak idrak edememesi durumu.

u. 4/4b/c9, 4/4b/s10, 4/5a/s1, 4/8b/c20

u.+ da 15/1a/s17, 4/6a/s9

u.+ da mı idiñiz 4/6a/s1

u.+ ya 4/8b/c13/2

uyu- Uyku durumunda olmak.

u.- maḳ 4/4b/c6/13

u.- maz idi 15/1a/c15

u.- yor idi 15/1a/c16

u.- yor idim 15/1a/c13, 15/4b/c7

u.- yor iken 15/3b/c15

u.- yor mısıñız 15/2b/s7

u.- yor mıydı 15/1a/s15

uzaḳ Irak, yakın karşıtı.

u. 21/13/c4/2

u.+ dı 4/9a/c7

uzaḳça Biraz uzak olan.
u. 21/11/c1, 4/4a/c7, 4/4b/s8, 4/5a/c14, 4/6b/c4, 4/9a/c5, 4/9a/s7

uzat- Uzatmasını sağlamak.
el uzat- almaya, dokunmaya kalkışmak.
el- u.- madığını 19/1b/c3/13
el- u.- madım 19/1a/c2/7

ʿuẓmā *(Ar.)* Çok büyük, çok yüce.
Ṣadāret-i ʿuẓmā Yüce sadrazamlık mevkii.
Ṣadāret-i ʿu. 17/3b/s5/2

uzun Kısa karşıtı.
u. 17/3b/s7, 20/2a/c12
u. uzun 4/5b/c12

Ü

ücret *(Ar.)* İş gücünün karşılığı olan para.
ü. 19/10a/c3, 19/10a/s3, 19/10a/s4/2, 19/10b/s3/2, 19/13b/c2/4
ü.+ i 1/1/6
ü.+ le 19/11a/c1/2, 19/11a/s1/2

üç Dörtten önce, ikiden sonra gelen sayının adı.
ü. 1/1/s4, 10/1a/c19, 10/1a/c5, 10/1a/s23, 11/1b/s2, 12/1a/c7, 15/1a/c14, 15/4b/c2, 17/2b/c5/4,
17/3a/c5/16, 18/1a/c4/2, 18/1b/c1/11, 19/13a/c8/8, 19/1a/c2/3, 19/1a/c2/7, 19/3b/c2, 19/3b/c3/2, 19/5b/c3/10, 20/1a/c13/2,
20/2a/c5, 20/2b/c1/2, 20/2b/c7, 21/1/c5, 21/10/c5/2, 21/2/c2/3, 21/9/c1/5, 4/10b/s1, 4/1a/c16/3, 4/1a/c17/2,
4/1b/c5/3, 4/2b/c14, 4/3a/c11, 4/3b/s4, 4/3b/s5, 4/4b/c10, 4/4b/c6/14, 4/4b/s10, 4/4b/s11, 4/4b/s9,
4/5a/s12, 4/5b/c14, 4/6a/c9, 4/6a/c8, 4/6a/s9, 4/6a/s10, 4/6a/s8, 4/6b/c10, 4/6b/s11, 4/7a/c2,
4/7a/s5, 4/7b/c7/3, 4/9a/c5/5, 4/9a/s6, 4/9b/c6/2, 4/9b/c8, 8/1a/c4, 8/1b/s11, 8/1b/s13
ü. mi idi 15/2b/c9
ü.+ i 12/1a/c8, 4/5a/c4, 4/5b/c15, 4/6b/c1
ü.+ imiz 19/12a/c1/30
ü.+ ini 4/3b/s3/2
ü.+ümüz 17/3a/c1/4, 17/3a/c5/32, 21/13/c2/2

ü.+ ünüden 19/12a/c1

üç biñ İki bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
ü. 4/2a/c17

üçünci Üç sayının sıra sıfatı, üçüncü.
ü. 21/14/s4, 17/1a/2, 17/1a/c1, 17/2a/1, 4/10a/6, 4/7a/1

üç yüz otuz beş Üç yüz otuz dörtten sayının adı.
ü. 19/9b/c2/10, 2/1/c6

üst Bir şeyin yukarıya, göğe bakan yanı, yüzü, yüzeyi, üzeri, fevk, alt karşıtı.
ü. 15/3a/c13
ü.+ de 21/7/c3/8
ü.+ i 4/5b/c1, 4/7b/c7, 4/8b/c12
ü.+ ine 20/2b/c4/2
yüzi ü.+ ü 8/1b/c2/4
ü.+ üne 9/1b/s15

üstād *(Far.)* Usta.
ü.+ larıñ 19/2b/s4

üzer 1. Üstünde.
ü.+ lerinde 4/4b/c6/9
2. Bir şeyin dışa bakan yüzü, dış yüz.
ü.+ lerindeki 21/6/c1/10

üzeri Üstüne, üzerine.
ü. 12/2a/c4, 16/1b/c4/12
ü. mi imiş 15/1b/s10

ü.+ me 12/2a/c4/3, 12/2a/s6, 15/2a/c11, 16/1b/c17/12, 19/9b/c1/7
ü.+ mize 15/2b/c14/2, 21/12/c3/2
ü.+ nde 13/s11, 15/1b/c12, 15/2a/c1/3, 16/1a/s9/8, 17/1b/c3/29, 19/10a/c2, 19/10a/s2/2, 21/6/c1/2, 8/1a/c22
ü.+ ñde 4/2a/s17
ü.+ nde idi 4/9a/c14
ü.+ nden 21/8/s2, 21/9/c1
ü.+ ne 1/1/14, 10/1a/c29/2, 10/1a/c31/3, 12/1a/c11/8, 13/c8, 15/1a/c17/2, 15/2a/c1/2, 15/5a/c8/6, 16/1b/c17/17,
17/1a/c3/12, 17/1a/c3/17, 17/1b/c3/24, 17/2a/c3/6, 17/2b/c5/9, 17/3a/c1/3, 17/3a/c2/5, 17/3a/c5/14, 17/3a/c5/19, 17/3a/c5/21,
17/3a/c5/26, 17/3b/s6, 18/1a/c4/11, 18/1b/c4/5, 19/10b/s3/9, 19/11b/c1/12, 19/14a/6, 19/1a/c1/2, 19/2b/s2, 19/3a/c3/6,
19/3b/c1/6, 19/6a/c2, 19/8a/c1, 2/1/c3/7, 21/3/c5/7, 21/4/s5/2, 21/7/c3/6, 21/8/c2/10, 21/8/c2/8, 21/9/s6/2,
3/1a/c4/4, 4/10a/s3, 4/10b/c4, 4/10b/c4/2, 4/10b/s8, 4/1b/4, 4/3b/c5/3, 4/4b/c5, 4/5a/c6, 4/5a/s5/2,
4/6a/s1, 4/7a/s3, 8/1b/s5
ü.+ ñe 4/5b/s13
ü.+ ñizde 13/s5

üzre Amacıyla.
ü. 1/1/16, 1/1/17, 1/1/s1, 1/1/s2, 1/2/1, 1/2/c3/3, 1/2/c3/5, 1/2/s5, 10/1a/c20,
10/1a/c20/2, 10/1a/c32/2, 11/1b/c2, 11/2b/1, 12/1a/c14/2, 17/1b/c1/2, 17/1b/c3/36, 17/1b/c3/42, 17/1b/c3/44, 18/1a/c6,
18/1b/c4, 19/10a/s4/2, 19/11a/c2/4, 19/12b/c5, 19/13b/c6/2/d, 19/14a/3, 19/1a/c1/3, 19/1a/s1/2, 19/1a/s2, 19/1a/s2/2,
19/2a/c1, 19/2a/c3, 19/3a/c2/3, 19/3a/c2/6, 19/4a/c2/2, 19/6a/c3/14, 19/6b/c2/3, 19/7b/c2/4, 19/8b/c3/11, 19/9a/c2/3,
2/1/c3/8, 21/10/c5/2, 21/11/c1/3, 21/3/c3/2, 21/3/c5/6, 21/4/c3, 21/4/c9/3, 21/4/s3, 21/7/c3, 21/8/c3/13,
3/1a/c6, 3/1b/c1/5, 4/1a/c16/2, 4/1a/c20, 4/1b/c8, 4/3a/c12, 4/3a/c18/4, 4/3a/s14, 4/3b/c9, 4/4b/c6/13,
4/6a/c15, 4/7a/s6, 4/7b/c7, 4/8b/c7, 4/9a/c5/4, 4/9b/c1, 4/9b/c7, 7/c5/11, 8/1a/c12, 8/1a/c23,
8/1a/c27, 8/1a/c38, 8/1b/s13
ü. iken 6/s17, 8/1b/c2

üzüm Asmanın taze veya kuru olarak salkım şeklinde bulunan meyvesi.
ü. 15/5a/c8/5

V

vaʿd *(Ar.)* Söz verme, taahhüt etme.
v. 21/8/c2/6
vaʿd it- Söz vermek, taahhüt etmek.
v. itmek 7/c5/5
v. itmezdi 4/9a/c2/3
v. idüp 10/1a/c32/3

vāhī *(Ar.)* Boş, anlamsız, saçma, abes.
v. 18/1b/s4/9
v.+ dir 4/10a/c12

vaḳʿa *(Ar.)* Olay, hâdise.
v. 21/5/s14, 21/7/s3, 21/9/s6/2
v.-i müteʾellimede 21/7/c2/5
v.+ dan 21/10/s5, 21/10/s5/2
v.+sından 21/10/s4/2, 21/6/s1/8
v.+ ya 21/8/s1/3, 21/9/c6

vāḳiʿ *(Ar.)* Olan, vuku bulan.
v. 19/10b/s3/5
vāḳiʿ ol- Meydana gelmek.
v. olan 1/1/s3, 17/4a/3,17/4a/s1/2, 18/1b/s4/9, 4/4b/s7, 4/5b/s13, 4/6a/s2, 2/1/4

ẖilāf-ı v. oldığı 21/8/s1/9
vāḳıʿa *(Ar.)* Olmuş olan şey.
v.+ dan 21/10/s4/4
ifāde-i v.+ ñız 21/8/s1/9
ifādāt-ı v.+ ñızıñ 21/6/s1/12
eşnā-yı v.+ da 21/10/s1
şikāyāt-ı v.+ ları 21/8/s1/6
şikāyet-i v.+ m ise 1/1/c3
ifādāt-ı v.+ ña 1/2/s6
muʿāmelāt-ı v.+ ya 21/6/s1
maṣārifāt-ı v.+ yı 19/1a/s2, 19/4a/s5/3

vāḳıʿā *(Ar.)* Olmuş olan şey.
v. 17/2a/c3, 4/5a/c2

vaḳt *(Ar.)* Zaman, an, vakit.
v. 1/1/11, 1/1/c3/3, 10/1a/s15, 10/1a/s5, 10/1a/s7, 11/1b/c2/3, 11/1b/c2/5, 11/2a/s2, 12/1a/c13/2,
12/2a/c6/2, 12/2a/s6/3, 12/2b/s5/2, 15/1a/c21, 15/1a/s13, 15/1a/s15, 15/1a/s16, 15/1b/c15, 15/1b/c9, 15/1b/s10,
15/1b/s16, 15/1b/s9, 15/2b/s12, 15/2b/s17, 15/2b/s19, 15/2b/s20, 15/2b/s4, 15/3a/s11, 15/3a/s15, 15/3a/s1ol,
15/3a/s2, 15/3b/c15, 15/3b/s18, 15/3b/s20, 15/3b/s6, 15/4a/s13, 15/4a/s4, 15/4b/c11, 15/4b/c7, 15/4b/s6,
15/5a/c8/7, 15/5a/s12, 16/1a/c17/3, 16/1a/s11, 16/2a/s4/2, 17/1a/s1, 17/1b/s1/2, 17/3b/s1, 17/3b/s2, 18/1a/s2,
18/1b/c2, 18/1b/s4/5, 19/12a/c1, 19/13a/s6, 19/1a/c1, 19/1a/c2/8, 19/2a/c2, 19/2b/c1, 19/2b/c1/5, 19/2b/c2/5,
19/2b/s1, 19/2b/s2/3, 19/3b/c3, 2/1/c3/6, 2/1/s3, 2/1/s4, 20/1a/s14, 20/1a/s7, 20/1b/c1/2, 20/1b/s1,
20/1b/s14, 20/2a/s4, 20/2b/s16, 20/2b/s2, 20/2b/s3, 21/1/c2/2, 21/1/s9, 21/14/s6, 21/2/s4/2, 21/3/c6,
21/3/s1, 21/3/s2, 21/4/s9, 21/6/c1/5, 21/9/s1, 3/1a/c7, 3/1a/c9/3, 3/1a/s6, 3/1a/s7, 3/1a/s8,
3/1b/c1/2, 4/10a/c4, 4/10a/s1, 4/10a/s13, 4/10a/s14, 4/10a/s15, 4/10b/s8/2, 4/1a/c9, 4/1a/s10, 4/1a/s11,
4/2a/s12, 4/2a/s17, 4/2a/s23, 4/2b/s8, 4/3a/s15, 4/3a/s8, 4/3b/c5, 4/3b/s11, 4/3b/s5, 4/3b/s8,
4/4a/c10, 4/4a/c8, 4/4a/s1, 4/4a/s8, 4/4b/c12, 4/4b/c6/10, 4/4b/s12, 4/5a/s12, 4/5a/s14,4/5a/s15, 4/5b/c4,
4/5b/s4, 4/5b/s6, 4/6a/s1, 4/6a/s23, 4/6a/s7, 4/6a/s8, 4/6b/s10, 4/7a/s5, 4/7a/s7, 4/7b/c6,
4/7b/s10, 4/7b/s9, 4/8a/c17, 4/8a/c8, 4/8a/s12, 4/8a/s17, 4/8a/s7, 4/8b/s21, 4/9a/s12, 4/9a/s13,
4/9a/s14, 5/c20, 6/s10, 6/s11, 6/s8, 7/c5/2, 7/s6, 8/1a/s19, 8/1a/s34, 8/1a/s35,
8/1b/c11, 8/1b/s4, 8/1b/s6, 9/1b/s11/2, 9/1b/s6
v. idi 4/10a/s1
v.-i ġurūba 11/1b/c2/2
v.-i ʿaṣrda 11/2a/c2
v.-i ẓuhrda 11/1a/c1/8
v. mi 12/2a/s4
v. ü zamānıyla 19/7a/s5/4
v.+ de 10/1a/s34, 15/2a/s2, 15/2b/c15, 19/10b/c1/2, 19/13b/s3, 4/1b/s4, 4/5b/s5
v.+ den 16/1a/s13, 17/1a/c3/8, 17/2a/s2, 17/2b/s3, 17/3b/c1/2, 19/10a/s1/2, 21/5/s9, 4/1a/s13, 4/1a/s3,
4/8a/s2, 4/8b/s1, 5/s7, 8/1a/s6, 9/1b/s9
v.+ e 17/3b/s6/2, 19/9b/c1/5
v.+ i 11/1a/c1/3, 11/1a/c1/8, 15/1a/s12
v.+ i 15/3b/c18, 15/4b/c11, 18/1b/s2/3, 19/13a/c8/10, 19/1a/c2/9, 19/6a/c2/8, 6/c8, 8/1b/c2/2
v.+ im 15/1b/c16
v.+ imiş 4/7b/s10
v.+ imiz 8/1b/c9
v.+ iñiz 8/1b/s10
v.+ iyle 19/12a/c1/36,

19/1b/c3/9, 19/4a/s4/5
v.+ ler 4/2a/s10
v.+ lerde 4/2a/s9, 19/5b/c3/11
vālide *(Ar.)* Anne.
V. Ḫānında 17/2b/c5/6
v.+ m 20/2a/c3, 20/2b/c6, 20/2b/c9, 3/1a/c6
ḳayın- v.+ m 11/2a/c1
v.+ mi 3/1a/c7
v.+ mle 20/2b/c9
v.+ n 20/2a/s5, 20/2a/s9, 20/2b/s10
v.+ ñden 20/2b/s7
v.+ ni 20/2a/s4
v.+ ñiz 3/1a/s7
vālide sulṭān Osmanlı padişahlarının annelerine verilen unvan.
v. sulṭān 21/6/c14/6, 21/7/c3/11, 21/7/c3/3, 21/9/s1/2
v. sulṭān efendimiz 21/13/c4, 21/7/c3/2, 21/9/c1/4
v. sulṭān efendimizi 21/9/c1/5
v. sulṭān efendimiziñ 21/8/c3/14, 21/9/c1, 21/9/c1/2
v. sulṭān ḥażretleri 21/8/s1/2
v. sulṭān ḥażretleriniñ 21/9/s1/3, 21/9/s2
v. sulṭān ḥażretleriyle 21/8/s2/3
v. Sulṭān ʿAbdülʿazīz'iñ 21/6/c14/7

vālī Paşa Bir ilde devleti temsil eden en mülkî amir.
V. 4/2a/c14,4/2a/c19

vapur *(Fr.)* Buhar gücüyle çalışan gemi.
v. 2/1/s6
v.+ a 2/1/c5/2, 2/1/s5, 21/13/s4/4
v.+ una 2/1/c4

var- Ulaşmak.
v.- acağını 17/3b/s7/4
v.- dığımda 4/1b/c5, 4/9a/c5
v.- dığımı 1/1/c2
v.- dığımızda 15/3b/c20/4, 4/4b/c6/3, 4/5a/c11, 4/5a/c12
v.- dığında 13/c13/2, 5/s18
v.- dığıñızda 4/4b/s7, 4/5a/s3, 4/6a/s2,4/6b/s4, 4/7a/s6, 8/1a/s24
v.- dıḳ 4/8b/c13/2
v.- dım 1/1/13, 3/1b/c1/2
v.- dım 13/c9, 6/c15/2
v.- dıñız 4/6b/s8
v.- ıñ 8/1a/c16
v.- ır iken 4/4b/c6/6
v.- mış 1/1/s2/2
v.-up 1/1/15, 1/1/c3, 12/2b/s5/4, 4/4b/c6/11, 4/4b/c6/7

var Yok karşıtı.
v. 12/1a/c7, 12/1a/s7, 12/1a/s9, 12/1b/c11, 12/2a/s2, 123/2b/c1, 15/1a/c8, 15/4b/c18, 15/4b/c18/2,
15/5a/c4, 15/5a/c8, 16/1a/7, 16/1a/c1/2, 16/1b/c17/4, 16/1b/c17/9, 17/2a/c3/5, 17/3a/c5/27, 19/13a/c8/9, 4/2b/s13,
4/3b/c4/2, 4/7b/c7/3, 4/8a/s16
v. idi 1/2/s4, 11/1b/s3, 11/2a/c3, 11/2a/s3, 11/2b/c2, 11/2b/s2, 13/c5, 15/1a/c16, 15/2b/c4,
15/3b/c2, 15/3b/c5, 15/4a/c5, 15/4b/c9, 15/5a/c6, 15/5b/c3, 15/5b/c4/2, 16/1b/c17/20, 19/13a/c5, 19/3a/c3,
19/4b/c1/4, 19/5a/c3, 19/5a/c5/4, 19/5a/c5/5, 20/1b/c1/2, 20/1b/c13, 20/2a/c10, 20/2a/c13/2, 20/2a/c8, 21/4/c2/2,
21/5/c2, 3/1a/s8, 4/1a/s9, 4/2a/c21, 4/2a/s9, 4/5b/c5, 4/7b/s9, 4/9a/c10, 4/9a/c8, 4/9a/c9,
4/9a/s8, 4/9b/c11, 4/9b/c4, 4/9b/s11, 6/s10, 7/s6/2, 8/1a/c9
v. iken 15/3b/s21, 21/8/c3/12
v. imiş 19/1b/c1, 4/7a/c4
v. ise 11/1a/c1/6, 14/1a/c18/2, 15/3b/s17, 21/14/c3/2, 21/5/c1/2, 21/9/c4/2, 4/1b/s5, 4/5b/c7, 4/6b/c15
v. mıdır 15/2a/s4
v. mı 1/2/s6/2, 16/1a/s5, 16/1a/s6, 19/11b/s1/3, 19/2a/s3/2,

19/2a/s5/2, 19/4b/s3/2, 19/4b/s5/7, 19/8b/s2/7,
4/10a/s11, 4/7b/s11, 4/8b/s3
v. mı idi 14/1a/s12, 15/1b/s11, 20/2a/s10/2, 4/5b/s5, 4/8a/s5, 4/8a/s7
v. mı imiş 9/1b/s25
v. mıdır 1/2/s7, 1/2/s8, 13/s9, 14/1b/s1/2, 15/1a/s12, 15/1b/s17, 15/3b/s10, 15/3b/s17, 15/4a/s6,
15/4b/s14, 15/4b/s15, 15/4b/s3, 16/1b/s2/3, 16/1b/s6/3, 17/3b/s7/6, 18/1a/s1/2, 19/13b/s2/3, 2/2/s1, 20/1a/s12,
20/1b/s3, 20/2a/s14, 20/2b/s14, 20/2b/s4, 20/3a/s1, 21/10/s2
v. mıdır 4/7b/s14
v. mıydı 13/s11, 13/s5, 15/1a/s16, 15/1b/s13, 15/2b/s20, 15/2b/s4, 15/3b/s5, 15/5b/s4/2, 19/12b/s2/2,
19/4a/s3/3, 19/5b/s3/3, 19/6a/s3/3, 20/1a/s13, 21/12/s2/2, 21/4/s2/2, 4/10a/s15, 4/2a/s23, 4/5a/s16, 4/6a/s5,
4/9a/s10, 4/9b/s4
muʿārażа-ı sābıḳa v. mıydı 15/1b/s13/2
v.+ dı 15/4b/s9, 15/5b/s2, 4/2a/c17, 4/2a/c23
v.+ dır 15/1a/s14, 15/3b/c10, 15/3b/c11, 15/3b/c9, 15/3b/s11, 15/4a/c1, 15/4a/s5, 15/5a/c8, 15/5b/c4,
19/10a/c3, 19/13b/c2, 19/2a/c5, 19/4b/c3, 19/7b/c2/7, 20/2a/c14, 20/2a/c6, 20/2a/s9, 20/2b/c1/2, 20/2b/c15,
20/2b/c9, 20/2b/s1, 20/2b/s10, 20/2b/s15, 21/10/c2/3, 21/3/c6, 21/5/c12, 3/1a/c14/2, 4/10a/c11, 4/1a/c18,
4/1a/s20, 4/6a/s17/3, 4/9a/c5/5, 4/9a/s17, 8/1a/c4
v.+ dır 11/1a/c1/5, 20/2a/c14, 20/2a/c4, 20/2a/c9, 20/2b/c10, 20/2b/c14, 4/10a/c10, 4/10b/c8/2, 4/8b/c3
v.+ mış 4/7a/s3

varaḳa *(Ar.)* Yazılı kağıt, pusula, varak.
v.+ ya 4/9a/c5/3, 4/9a/c5/5
zīr-i v.+ ya 1/2/2

vārid *(Ar.)* Olması mümkün olan, olabilecek olan.
vārid ol- Olması mümkün ve düşünülebilir olmak, akla gelmek.
v. olmaz 1/1/c2

varil *(Fr.)* Çoğunlukla sıvı koymaya mahsus, silindir biçiminde, ekseriya altı üstü kapalı fıçı.
v.+ i 11/1a/c2/3
v.+ ini 11/1a/c2/3

vāṣıl *(Ar.)* Erişen, ulaşan.
vāṣıl ol- Ulaşmak, erişmek.
v. olmadığından 1/1/6
v. oldum 1/1/19

vāsıṭa *(Ar.)* Aracı.
v. 4/9b/s7
v.+ sı 21/3/s3
v.+sıyla17/3b/s7/3,18/2a/c4/13, 19/5b/c3/10

vāsiʿ *(Ar.)* Geniş.
v. 19/3b/c3

vāveylā *(Ar.)* Çığlık, feryat, yaygara.
v.+ dır 21/5/c14

vażʿ *(Ar.)* Koyma, konulma.
v.+ ıyla 2/2/2
vażʿ eyle- Koymak.
v. eyledi 1/2/2
vażʿ it- Koymak.
v. itmiş 4/10a/s3
vażʿ olun- Koyulmak.
v. olundığını 1/2/s5

vaʿẓ *(Ar.)* İbadet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarasından yapılan dini konuşma.

v. 17/3a/c5/21

vāz geç- *(Far.+Tr.)* Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık isemez olmak, bırakmak, terk etmek**.**

v.- digiñiz 15/2b/s14

v.- diñiz 15/1b/s13

vāzgeçdi *(Far.+Tr.)* kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olma, terk etme, bırakma, vazgeçme, vazgeçiş.

v.+ leri 15/4a/s6

v. + si 15/1b/c13/3

vaẓīfe *(Ar.)* Görev, resmi iş.

v.+ ñdir 19/11b/c1/7

v.+ ñiz 19/10b/s2/2

ve *(Ar.)* İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.

v. 1/1/11, 1/1/13, 1/1/17, 1/1/6, 1/1/9, 1/1/c1, 1/1/c3/2, 1/1/c4, 1/1/s2/2,
1/1/s3, 1/1/s3/2, 1/2/c3, 1/2/c3/4, 1/2/c5, 1/2/c7, 1/2/s1, 1/2/s3, 1/2/s4, 1/2/s5,
1/2/s5/2, 1/2/s6/2, 10/1a/c18, 10/1a/c23, 10/1a/c25, 10/1a/c29, 10/1a/c30, 10/1a/c31/2, 10/1a/c34, 10/1a/s14,
10/1a/s19, 10/1a/s23, 10/1a/s24, 10/1a/s27, 10/1a/s31, 10/1a/s34/3, 10/1a/s7, 10/1b/4, 11/1a/c1/12, 11/1a/c1/4,
11/1a/c1/5, 11/1a/c1/6, 11/1a/c1/7, 11/1a/c1/8, 11/1a/c2, 11/1a/c2/2, 11/1a/c3, 11/1a/s1, 11/1a/s2, 11/1b/c2,
11/1b/c2/6, 11/1b/s3, 11/2a/c1, 11/2a/c2, 11/2a/c2/2, 11/2a/c2/6, 11/2a/c2/7, 11/2a/c3, 11/2a/c3/2,
11/2a/c3/3, 11/2b/1, 11/2b/3, 11/2b/s3, 11/2b/s3/3, 11/3a/1, 112/1a/c1/11, 12/1a/c11/2, 12/1a/c11/6, 12/1a/c11/9,
12/1a/c13/2, 12/1a/c14/2, 12/1a/c9, 12/1a/s14/2, 12/1a/s5, 12/1a/s8, 12/1a/s9, 12/2a/c11/4, 12/2a/c3/2, 12/2a/c4/2,
12/2a/c4/3, 12/2a/c4/4, 12/2a/c6/5, 12/2a/s6, 12/2b/c1/2, 12/2b/s4, 12/2b/s5/3, 12/2b/s5/4, 13/c12, 13/c13,
13/c13/2, 13/c3, 13/c4, 13/c8, 13/c9/2, 13/c9/3, 13/s1, 13/s4, 14/1a/c10, 14/1a/c10/2,
14/1a/c10/4, 14/1a/c4, 14/1a/c4/4, 14/1a/s10/3, 14/1a/s18, 14/1a/s4/2, 14/1b/s3, 15/1a/c1, 15/1a/c11, 15/1a/s1,
15/1a/s11, 15/1a/s17, 15/1b/c13, 15/1b/c13/2, 15/1b/c13/3, 15/1b/c15, 15/1b/c18, 15/1b/c19, 15/1b/c6, 15/1b/c9,
15/1b/s13, 15/1b/s15, 15/1b/s16, 15/1b/s17, 15/1b/s19, 15/1b/s6, 15/2a/c1/2, 15/2a/c3, 15/2a/c7, 15/2a/c9,
15/2a/c9/2, 15/2a/s1/2, 15/2a/s1/4, 15/2a/s7, 15/2a/s9, 15/2a/s9/2, 15/2b/c1, 15/2b/c11, 15/2b/c13, 15/2b/c18,
15/2b/c20, 15/2b/s13, 15/2b/s14, 15/2b/s16, 15/2b/s16/3, 15/2b/s19, 15/3a/c16, 15/3a/c2, 15/3a/c6, 15/3a/c7,
15/3a/s15, 15/3a/s5, 15/3a/s6, 15/3a/s7, 15/3b/c1/2, 15/3b/c11, 15/3b/c14, 15/3b/c20, 15/3b/c20/2, 15/3b/c9,
15/3b/s17, 15/3b/s18, 15/3b/s21, 15/3b/s5, 15/3b/s9, 15/4a/c1, 15/4a/c6, 15/4a/c7, 15/4a/c8, 15/4a/s1,
15/4a/s7, 15/4a/s8, 15/4b/c10, 15/4b/c13, 15/4b/c14, 15/4b/c15, 15/4b/c21, 15/4b/c5, 15/4b/s12, 15/4b/s19,
15/4b/s20, 15/5a/c1, 15/5a/c11, 15/5a/c2, 15/5a/c4, 15/5a/c8, 15/5a/c8/3, 15/5a/c8/5, 15/5a/c8/6, 15/5a/c8/7,
15/5a/c8/8, 15/5a/c9, 15/5a/s1,

15/5a/s10, 15/5a/s3, 15/5a/s9, 15/5b/2, 15/5b/c2, 15/5b/c2/2, 15/5b/c3, 15/5b/c4, 15/5b/c4/3, 15/5b/c4/4, 15/5b/c4/5, 15/5b/c4/6, 15/5b/c4/7, 15/5b/s2, 15/5b/s4, 15/5b/s4/2, 16/1a/c17, 16/1a/c17/2, 16/1a/c17/3, 16/1a/c7, 16/1a/c9, 16/1a/s14, 16/1a/s2, 16/1a/s9/10, 16/1a/s9/2, 16/1a/s9/8, 16/1a/s9/9, 16/1b/c17/14, 16/1b/c17/18, 16/1b/c17/19, 16/1b/c17/5, 16/1b/c17/7, 16/1b/c17/9, 16/1b/c4/12, 16/1b/c4/13, 16/1b/c4/14, 16/1b/c4/5, 16/1b/c4/8, 16/1b/c7, 16/1b/s7, 16/2a/6, 16/2a/s1/2, 16/2a/s2, 16/2a/s2/3, 16/2a/s4/2, 16/2a/s4/3, 16/2a/s4/4, 17/1a/2, 17/1a/c1, 17/1a/c1/2, 17/1a/c2/2, 17/1a/c3/16, 17/1a/c3/17, 17/1a/c3/3, 17/1a/c3/5, 17/1a/c3/9, 17/1a/s1, 17/1a/s1/2, 17/1a/s3, 17/1a/s3/5, 17/1a/s3/7, 17/1a/s3/8, 17/1b/c3/19, 17/1b/c3/22, 17/1b/c3/23, 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/32, 17/1b/c3/36, 17/1b/c3/37, 17/1b/c3/41, 17/1b/c3/46, 17/1b/c3/47, 17/2a/1, 17/2a/c3/3, 17/2a/c3/4, 17/2a/c3/5, 17/2a/c3/7, 17/2a/s3/2, 17/2b/3, 17/2b/c1/3, 17/2b/c2, 17/2b/c3, 17/2b/c3/2, 17/2b/c4, 17/2b/c4/3, 17/2b/c4/4, 17/2b/c5/10, 17/2b/c5/13, 17/2b/c5/2, 17/2b/c5/3, 17/2b/c5/6, 17/2b/s3, 17/2b/s4/2, 17/3a/c2/2, 17/3a/c4, 17/3a/c5/20, 17/3a/c5/21, 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/26, 17/3a/c5/27, 17/3a/s2/3, 17/3b/2, 17/3b/c2/2, 17/3b/c2/3, 17/3b/c6/2, 17/3b/c6/3, 17/3b/c6/5, 17/3b/c6/6, 17/3b/c7/2, 17/3b/s1, 17/3b/s5/2, 17/3b/s7, 17/3b/s7/4, 17/4a/4, 17/4a/c1/3, 17/4a/s2/2, 17/4a/s2/4, 18/1a/2, 18/1a/c1/2, 18/1a/c1/3, 18/1a/c2, 18/1a/c4/10, 18/1a/c4/13, 18/1a/c4/2, 18/1a/c4/6, 18/1a/c4/8, 18/1a/c6/2, 18/1a/c6/3, 18/1a/s1, 18/1b/c1/4, 18/1b/c1/6, 18/1b/c1/7, 18/1b/c1/9, 18/1b/c2/2, 18/1b/c3/2, 18/1b/c4, 18/1b/c4/5, 18/1b/c4/6, 18/1b/c4/7, 18/1b/s2/2, 18/1b/s2/3, 18/1b/s4, 18/1b/s4, 18/1b/s4/4, 18/1b/s4/5, 18/1b/s4/6, 18/1b/s4/7, 18/1b/s4/8, 18/1b/s4/9, 18/2a/c1, 18/2a/c4/10, 18/2a/c4/11, 18/2a/c4/12, 18/2a/c4/8, 19/10a/c1, 19/10a/c1/2, 19/10a/c2, 19/10a/c2/2, 19/10a/c2/3, 19/10a/c3, 19/10a/c4, 19/10a/c6, 19/10a/c7, 19/10a/s1/2, 19/10a/s2/2, 19/10a/s3/2, 19/10a/s4, 19/10a/s4/2, 19/10a/s5, 19/10a/s7, 19/10b/c1, 19/10b/c1/2, 19/10b/c2/2, 19/10b/c4, 19/10b/c4/2, 19/10b/s2, 19/10b/s3/2, 19/10b/s3/3, 19/10b/s3/4, 19/10b/s3/6, 19/10b/s4, 19/10b/s4/2, 19/11a/c1, 19/11a/c2, 19/11a/c2/3, 19/11a/c2/4, 19/11a/c2/6, 19/11a/c2/7, 19/11a/c3, 19/11a/c3/2, 19/11a/c3/3, 19/11a/c4/2, 19/11a/c4/5, 19/11a/c4/6, 19/11a/c4/7, 19/11a/s1/2, 19/11a/s2, 19/11a/s4/2, 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/15, 19/11b/c1/16, 19/11b/c1/17, 19/11b/c1/24, 19/11b/c1/3, 19/11b/c1/7, 19/11b/c1/9, 19/11b/s1/2, 19/12a/c1, 19/12a/c1/30, 19/12a/c1/33, 19/12a/c1/34, 19/12a/c1/37, 19/12a/c1/38, 19/12a/c2, 19/12a/c2/2, 19/12a/c2/3, 19/12a/c2/4, 19/12a/c3, 19/12a/c3/2, 19/12a/c3/3, 19/12a/s1, 19/12a/s1/2, 19/12a/s2, 19/12a/s3, 19/12b/c1/2, 19/12b/c1/3, 19/12b/c2, 19/12b/c6/2, 19/12b/c7, 19/12b/c8, 19/12b/c8/6, 19/12b/s1, 19/12b/s2/2, 19/12b/s3, 19/12b/s3/2,

19/12b/s5/2, 19/12b/s8, 19/13a/c5/2, 19/13a/c8/11, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/7, 19/13a/s2, 19/13a/s3, 19/13a/s4, 19/13a/s5/2, 19/13a/s6/2, 19/13a/s6/3, 19/13b/c2, 19/13b/c2/2, 19/13b/c3, 19/13b/c3/2, 19/13b/c5, 19/13b/c5/3, 19/13b/c6/3/d, 19/13b/c6/d, 19/13b/s3, 19/13b/s5, 19/14a/10, 19/14a/11, 19/14a/14, 19/14a/2, 19/14a/3, 19/14a/4, 19/14a/5, 19/14a/7, 19/14a/8, 19/1a/1, 19/1a/c1/2, 19/1a/c2/10, 19/1a/c2/11, 19/1a/c2/2, 19/1a/c2/6, 19/1a/c2/7, 19/1a/c2/9, 19/1a/s1/2, 19/1a/s2, 19/1a/s2/4, 19/1a/s2/6, 19/1b/c1, 19/1b/c2/2, 19/1b/c3, 19/1b/c3/11, 19/1b/c3/13, 19/1b/c3/3, 19/1b/c3/4, 19/1b/c3/6, 19/1b/s1, 19/1b/s2/2, 19/1b/s3, 19/2a/c2/2, 19/2a/c2/3, 19/2a/c3/14, 19/2a/c5/2, 19/2a/c5/3, 19/2a/s1/2, 19/2a/s2, 19/2a/s2/2, 19/2a/s3, 19/2b/1, 19/2b/c1/2, 19/2b/c1/3, 19/2b/c1/4, 19/2b/c1/5, 19/2b/c2, 19/2b/c2/3, 19/2b/c3, 19/2b/c3/3, 19/2b/c4/2, 19/2b/s1, 19/2b/s1/2, 19/2b/s2, 19/2b/s2/2, 19/2b/s3, 19/2b/s3/2, 19/2b/s4, 19/2b/s4/2, 19/3a/c1, 19/3a/c1/2, 19/3a/c1/3, 19/3a/c1/4, 19/3a/c1/6, 19/3a/c2/4, 19/3a/c2/5, 19/3a/c2/6, 19/3a/c2/7, 19/3a/c3, 19/3a/c3/2, 19/3a/c3/3, 19/3a/c3/4, 19/3a/c3/6, 19/3a/c3/7, 19/3a/s1/2, 19/3a/s3, 19/3a/s3/2, 19/3b/c1/2, 19/3b/c1/3, 19/3b/c1/4, 19/3b/c1/5, 19/3b/c2/2, 19/3b/c2/3, 19/3b/c2/4, 19/3b/c3/2, 19/3b/c3/4, 19/3b/c3/7, 19/3b/s1, 19/3b/s1/2, 19/3b/s1/3, 19/3b/s1/4, 19/3b/s2/2, 19/3b/s3/3, 19/4a/c1/2, 19/4a/c2, 19/4a/c2/2, 19/4a/c2/4, 19/4a/c4/2, 19/4a/s2/3, 19/4a/s3/2, 19/4a/s4/6, 19/4a/s5/3, 19/4a/s5/4, 19/4a/s5/5, 19/4b/c1/3, 19/4b/c1/4, 19/4b/c1/5, 19/4b/c2/2, 19/4b/c2/3, 19/4b/c2/4, 19/4b/c2/5, 19/4b/c2/6, 19/4b/s1/2, 19/4b/s1/8, 19/4b/s5/7, 19/5a/c1, 19/5a/c3, 19/5a/c3/2, 19/5a/c3/3, 19/5a/c5, 19/5a/c5/2, 19/5a/c5/3, 19/5a/c5/4, 19/5a/c6/2, 19/5a/c6/3, 19/5a/c6/4, 19/5a/s3/2, 19/5a/s5, 19/5a/s6/2, 19/5b/c1/2, 19/5b/c1/3, 19/5b/c1/4, 19/5b/c1/5, 19/5b/c1/6, 19/5b/c1, 19/5b/c2/2, 19/5b/c2/5, 19/5b/c2/7, 19/5b/c3/10, 19/5b/c3/5, 19/5b/c3/6, 19/5b/s1/2, 19/5b/s1/3, 19/5b/s2, 19/5b/s2/2, 19/5b/s2/3, 19/5b/s2/4, 19/6a/c1/2, 19/6a/c1/3, 19/6a/c1/4, 19/6a/c1/5, 19/6a/c1/6, 19/6a/c2, 19/6a/c2/10, 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/2, 19/6a/c2/4, 19/6a/c2/5, 19/6a/c3/12, 19/6a/s1, 19/6a/s3/2, 19/6b/c2/2, 19/6b/c2/4, 19/6b/c2/5, 19/6b/c2/6, 19/6b/c3/4, 19/6b/c3/5, 19/6b/c3/6, 19/6b/c3/7, 19/6b/s3/4, 19/7a/c2, 19/7a/c3/3, 19/7a/c3/5, 19/7a/c3/6, 19/7a/c4, 19/7a/c4/2, 19/7a/c4/3, 19/7a/c4/4, 19/7a/c5/2, 19/7a/s1/4, 19/7a/s3/2, 19/7a/s5/2, 19/7a/s5/4, 19/7b/c2/10, 19/7b/c2/12, 19/7b/c2/14, 19/7b/c2/5, 19/7b/c2/6, 19/7b/c2/9, 19/7b/c3, 19/7b/c3/3, 19/7b/s1/3, 19/7b/s2, 19/7b/s3/2, 19/7b/s3/3, 19/8a/c1/5, 19/8a/c1/6, 19/8a/c1/7, 19/8a/c2/2, 19/8a/c2/4, 19/8a/c2/5, 19/8a/c2/6, 19/8a/c2/7, 19/8a/c2/8, 19/8a/c2/9, 19/8a/s1/4, 19/8a/s2, 19/8b/c1, 19/8b/c3/11, 19/8b/c3/15, 19/8b/c3/16, 19/8b/c3/17,

19/8b/c3/21, 19/8b/s1/3, 19/8b/s2/3, 19/8b/s2/4, 19/8b/s2/5, 19/9a/c2, 19/9a/c2/10/d, 19/9a/c2/12/d, 19/9a/c2/4, 19/9a/c2/4/d, 19/9a/c2/7/d, 19/9a/c2/8/d, 19/9a/c2/d, 19/9a/s2/2, 19/9a/s2/3, 19/9b/c1/3, 19/9b/c1/7, 19/9b/c2, 19/9b/c2/11, 19/9b/c2/12, 19/9b/c2/3, 19/9b/c2/9, 19/9b/s2, 19/9b/s2/2, 2/1/c2, 2/1/c2/3, 2/1/c3, 2/1/c3/2, 2/1/c3/3, 2/1/c3/5, 2/1/c5/2, 2/1/c6, 2/1/s2, 2/1/s3, 2/1/s5, 2/1/s6, 2/2/c1, 20/1a/c1, 20/1a/c10, 20/1a/c11, 20/1a/c11/2, 20/1a/c12, 20/1a/c13, 20/1a/c13/2, 20/1a/c13/3, 20/1a/c9, 20/1a/c9/2, 20/1a/c9/3, 20/1a/s1, 20/1a/s1/2, 20/1a/s11, 20/1a/s11/2, 20/1a/s13, 20/1b/c1/2, 20/1b/c10, 20/1b/c13, 20/1b/c13/2, 20/1b/c3/2, 20/1b/c3/3, 20/1b/c4, 20/1b/c7, 20/1b/c9, 20/1b/s3, 20/1b/s7, 20/2a/c1, 20/2a/c12, 20/2a/c12/2, 20/2a/c14, 20/2a/c2, 20/2a/c2/2, 20/2a/c5, 20/2a/s1, 20/2a/s14, 20/2a/s2, 20/2b/c1, 20/2b/c1/2, 20/2b/c13, 20/2b/c13/2, 20/2b/c14, 20/2b/c15, 20/2b/c5, 20/2b/c5/2, 20/2b/c6, 20/2b/c7, 20/2b/c8, 20/2b/s1, 20/2b/s14, 20/2b/s15, 20/2b/s5, 20/3a/c1, 21/1/c4, 21/1/c5, 21/1/c5/2, 21/1/c6, 21/1/c6/3, 21/1/s1, 21/1/s4, 21/1/s6, 21/10/c2/2, 21/10/c5/4, 21/10/s1, 21/10/s1/2, 21/10/s1/3, 21/10/s2, 21/10/s4/2, 21/10/s4/3, 21/11/c1, 21/11/c1/2, 21/11/c1/3, 21/11/s1/2, 21/12/c1, 21/12/c3, 21/12/c3/2, 21/12/c3/3, 21/12/c4/3, 21/12/c5, 21/12/c6, 21/12/s1, 21/12/s1/3, 21/12/s4/6, 21/12/s6, 21/13/c4/2, 21/13/s2, 21/13/s4/2, 21/13/s4/3, 21/13/s4/4, 21/13/s4/6, 21/14/c2, 21/14/c4, 21/14/c6/2, 21/14/s2, 21/14/s4, 21/14/s4/2, 21/2/c1, 21/2/c2, 21/2/c2/4, 21/2/c5, 21/2/c6, 21/2/s2, 21/2/s4/2, 21/3/c3, 21/3/c3/3, 21/3/c5/10, 21/3/c5/11, 21/3/c5/5, 21/3/c6/2, 21/3/s4, 21/3/s6/4, 21/4/c1, 21/4/c10, 21/4/c10/2, 21/4/c2/2, 21/4/c3/2, 21/4/c5, 21/4/c9, 21/4/c9/3, 21/4/s1/2, 21/4/s10/2, 21/4/s11/2, 21/4/s11/3, 21/4/s2, 21/4/s5/2, 21/4/s6/2, 21/4/s9/2, 21/5/c1, 21/5/c1/2, 21/5/c14/2, 21/5/c14/5, 21/5/s1/2, 21/5/s13/2, 21/5/s14, 21/5/s3, 21/5/s9, 21/6/c1/10, 21/6/c1/12, 21/6/c1/13, 21/6/c1/15, 21/6/c1/2, 21/6/c1/6, 21/6/c1/8, 21/6/c1/9, 21/6/c14/6, 21/6/s1/10, 21/6/s1/11, 21/6/s1/5, 21/6/s1/6, 21/6/s1/7, 21/6/s1/8, 21/7/c1/2, 21/7/c1/5, 21/7/c2, 21/7/c2/2, 21/7/c2/3, 21/7/c2/4, 21/7/c2/5, 21/7/c2/7, 21/7/c2/8, 21/7/c3, 21/7/c3/10, 21/7/c3/11, 21/7/c3/2, 21/7/c3/5, 21/7/c3/6, 21/7/c3/7, 21/7/c3/8, 21/7/c3/9, 21/7/s1, 21/7/s2/10, 21/7/s2/2, 21/7/s2/4, 21/7/s2/6, 21/7/s2/8, 21/7/s2/9, 21/8/c2, 21/8/c2/10, 21/8/c2/2, 21/8/c2/4, 21/8/c2/6, 21/8/c2/7, 21/8/c3/12, 21/8/c3/13, 21/8/c3/14, 21/8/c3/16, 21/8/c3/17, 21/8/s1/3, 21/8/s1/4, 21/8/s1/5, 21/8/s1/7, 21/8/s1/8, 21/8/s1/9, 21/8/s2, 21/8/s2/3, 21/8/s2/4, 21/8/s2/5, 21/9/c1, 21/9/c1/3, 21/9/c1/5, 21/9/c1/6, 21/9/c2, 21/9/c6, 21/9/s1/3, 21/9/s3, 3/1a/c11, 3/1a/c12, 3/1a/c15, 3/1a/c4, 3/1a/c4/3, 3/1a/c7, 3/1a/c9, 3/1a/c9/2, 3/1a/c9/3,

3/1a/s14, 3/1b/c1/2, 3/1b/c1/3, 3/1b/c1/4, 3/1b/c1/6, 4/10a/7, 4/10a/c1,
4/10a/c12, 4/10a/c6, 4/10a/s12, 4/10a/s3, 4/10a/s6, 4/10a/s8, 4/10a/s9, 4/10b/3, 4/10b/5, 4/10b/c4,
4/10b/c4/3, 4/10b/c6, 4/10b/c8, 4/10b/c8/2, 4/10b/c9, 4/10b/s1, 4/10b/s10, 4/10b/s4, 4/10b/s7, 4/10b/s8,
4/10b/s8/2, 4/11a/c1, 4/11a/c1/2, 4/11a/c1/4, 4/11a/c1/6, 4/11a/c1/7, 4/1a/c10, 4/1a/c16, 4/1a/c16/2, 4/1a/c16/3,
4/1a/c17, 4/1a/c20, 4/1a/c8/2, 4/1a/s19, 4/1b/c5/2, 4/1b/c5/4, 4/1b/c5/5, 4/1b/c5/7, 4/1b/c8, 4/1b/c8/2,
4/1b/s1, 4/1b/s3, 4/2a/c17, 4/2a/c23, 4/2a/c7, 4/2a/c9, 4/2b/c11, 4/2b/c14, 4/2b/s5, 4/2b/s6,
4/3a/c17, 4/3a/c18, 4/3a/c18/4, 4/3a/s4/2, 4/3b/c13, 4/3b/c4, 4/3b/c4/2, 4/3b/c5, 4/3b/c6, 4/3b/s1/2,
4/3b/s3, 4/3b/s4, 4/3b/s6, 4/3b/s9, 4/4a/5, 4/4a/c7, 4/4b/c10, 4/4b/c4, 4/4b/c5, 4/4b/c6,
4/4b/c6/10, 4/4b/c6/11, 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/14, 4/4b/c6/3, 4/4b/c6/8, 4/4b/c6/9, 4/4b/c9, 4/4b/s12, 4/4b/s4,
4/4b/s6, 4/4b/s7, 4/4b/s8, 4/4b/s9, 4/5a/c11, 4/5a/c12, 4/5a/c18, 4/5a/c3, 4/5a/c4, 4/5a/c7,
4/5a/c8, 4/5a/c9, 4/5a/s10, 4/5a/s11, 4/5a/s12, 4/5a/s14, 4/5a/s18, 4/5a/s2, 4/5a/s4, 4/5a/s5,
4/5a/s7, 4/5a/s8, 4/5a/s9, 4/5b/c1/2, 4/5b/c11, 4/5b/c12, 4/5b/c12/2, 4/5b/c3, 4/5b/c5, 4/5b/s1,
4/5b/s11/2, 4/5b/s12, 4/5b/s13, 4/5b/s2, 4/5b/s3, 4/5b/s4, 4/5b/s5, 4/5b/s7, 4/6a/c1, 4/6a/c10,
4/6a/c11, 4/6a/c15, 4/6a/c16, 4/6a/s1, 4/6a/s16, 4/6a/s2, 4/6a/s6, 4/6b/c10, 4/6b/c14, 4/6b/c17,
4/6b/c17/2, 4/6b/c4, 4/6b/c5, 4/6b/s10, 4/6b/s4, 4/6b/s8, 4/7a/c11/2, 4/7a/c2, 4/7a/c6, 4/7a/c6/2,
4/7a/c8, 4/7a/c9, 4/7a/s1, 4/7a/s3, 4/7a/s5, 4/7b/c10, 4/7b/c11/5, 4/7b/c4, 4/7b/c5, 4/7b/c7/3,
4/7b/s10, 4/7b/s5, 4/8a/c6, 4/8a/s9, 4/8b/c13, 4/8b/c20, 4/8b/c3, 4/8b/c8, 4/8b/c9, 4/8b/s22,
4/8b/s7, 4/8b/s8, 4/9a/3, 4/9a/c2/3, 4/9a/c5, 4/9a/c5/2, 4/9a/c6, 4/9a/s14, 4/9a/s2, 4/9a/s6,
4/9b/c1, 4/9b/c1/2, 4/9b/c10, 4/9b/c2/2, 4/9b/c3, 4/9b/c5, 4/9b/c6, 4/9b/c6/2, 4/9b/c8/2, 4/9b/s1,
4/9b/s6, 4/9b/s7, 5/4, 5/c11, 5/c15, 5/c19/2, 5/c22, 5/s16, 5/s19, 5/s21,
5/s22, 5/s22/2, 6/c10, 6/c11, 6/c11/2, 6/c16, 6/c18, 6/c19, 6/s10, 6/s11,
6/s13, 6/s15, 6/s16, 6/s9, 7/4, 7/c5/10, 7/c5/3, 7/c5/4, 7/c5/5, 7/c5/6,
7/s6/2, 8/1a/c10, 8/1a/c19, 8/1a/c20, 8/1a/c20/2, 8/1a/c23, 8/1a/c24, 8/1a/c25/4, 8/1a/c26, 8/1a/c28,
8/1a/c28/2, 8/1a/c32, 8/1a/c4, 8/1a/s10/2, 8/1a/s23, 8/1a/s25, 8/1a/s26, 8/1a/s28, 8/1a/s31, 8/1a/s32,
8/1b/1, 8/1b/c15, 8/1b/c2/2, 8/1b/c6, 8/1b/s11, 8/1b/s12, 8/1b/s13, 8/1b/s16, 8/1b/s2, 8/1b/s5,
9/1b/4, 9/1b/c14, 9/1b/c15, 9/1b/c20, 9/1b/s17, 9/1b/s20

vebāl *(Ar.)* Günah.

v. 4/1b/s2

vech *(Ar.)* Biçim, tarz, yol, vecih, veçh.

v. 21/8/c3/13

ber-v.-i ātī 1/1/3, 2/1/5, 21/2, 21/6/2

ber-v.-i peşīn 2/1/c3/8

ber-v.-i muḥarrer 17/2a/c3/8, 18/1b/c1/4, 21/12/s4/3, 21/3/c6/2, 21/8/c2/7, 21/9/s2

ber-v.-i muvāfaḳat 21/8/c2/7
ber-v.-i mücerred 21/3/c6/2
v.+ le 10/1a/c16, 11/1a/c2/2, 11/1a/c3, 11/1a/s1, 11/1b/s1, 14/1a/s13, 14/1a/s5, 14/1b/s3/2, 16/1b/s2/2,
16/1b/s6/2, 16/2a/6, 17/3a/s4, 18/1a/c6/2, 18/1b/c2/3, 18/1b/c4/7, 19/10b/c4/2, 19/14a/6, 19/4b/s5/6, 19/5b/c2/4,
19/7a/c4/2, 19/8b/s2, 19/9b/c1/8, 20/2a/s12, 21/9/s1, 3/1a/s14, 3/1a/s3/2, 3/1b/3, 3/1b/c1, 3/1b/s1,
4/4b/s6, 4/5b/s12, 4/7b/s5
lāyıḳ-ı v.+ le 4/7a/s4

vefāt *(Ar.)* Ölüm.
baʿde'l-v. 21/12/c3/2, 21/12/s4/2, 21/12/s4/5
ḳable'l-v. 21/12/c1, 21/12/s1/2
v.+ ı 21/8/c3/16, 21/8/c3/17
v.+ ı 21/6/s1/8
v.+ ında 21/5/s14
v.+ ından 21/10/c5, 21/10/c5/2, 21/10/c5/3, 21/11/c1/2, 21/11/s1/2, 21/12/s2, 21/12/s4/4, 21/13/s1, 21/14/c6/2,
21/3/c1/2, 21/3/c2, 21/3/c3, 21/4/c1, 21/4/s10, 21/5/c1, 21/5/s13, 21/6/c1/11, 21/6/c1/13, 21/6/c1/14,
21/6/c1/9, 21/7/c1, 21/7/c1/3
v.+ ından 21/4/c1/2
vefāt it- Ölmek.
v. iden 20/1a/c13
vefāt eyle- Ölmek.
v. eyledi 12/1a/c12
v. eylediginden 20/1b/c16
v. eylediklerini 4/1b/c5/5
vefāt it- Ölmek.
v. itdi 15/1b/c6, 20/1a/s7, 20/2a/c5, 20/2a/s9, 20/2b/c7, 20/2b/s10, 3/1a/s10
v. itdigini 3/1b/c1/6
v. itdikden 20/1a/c13/3, 20/1a/s9
v. iden 11/1a/2, 11/1b/1
v. ideni 20/1b/c17
v. itmekle 20/2b/c9/2
v. itmişdir 20/1a/c12, 20/1b/c15, 20/1b/s16

vekâlet *(Ar.)* Vekillik.
v.+ den 19/7b/c1
v.+ im 19/9a/c2/9/d
v.+ ini 19/7b/s1/3

vekīl *(Ar.)* Bir kimsenin adına vekâleten işlerini görmek üzere yerine bıraktığı ve bu konuda bir belge ile yetki verdiği kimse.
v. 19/2b/c2/2, 19/4b/s1, 19/4b/c1/2, 4/4b/c6/5, 19/5a/c6/4, 19/5a/s6/2, 19/5b/s1, 19/5b/s1/2, 19/7b/c2/13
v. idim 19/9a/c2/8/d
v.+ i 19/4b/s1/3
v.+ i idi 19/4b/c5
v.+ iniñ 1/1/s2

velākin *(Ar.)* Lakin, fakat, ama.
v. 19/10a/c2/2, 19/11a/c2, 19/11a/c3/2, 19/11b/c1/14, 19/11b/c1/19, 19/12b/c1, 19/12b/c1/3, 19/12b/c1/4, 19/12b/c3,
19/13a/c5, 19/1b/c1, 19/1b/c2/3, 19/1b/c3/2, 19/2a/c1/3, 19/2a/c3, 19/2a/c4, 19/2a/c5, 19/2b/c2/4, 19/2b/c2/5,
19/3a/c3/2, 19/3a/c3/3, 19/3a/c3/5, 19/3b/c2, 19/4a/c2/5, 19/4a/c3, 19/4a/c4, 19/4a/s5/2, 19/4b/c3, 19/4b/c5,
19/5a/c3, 19/5a/c3/2, 19/5a/c3/3, 19/5a/c5/4, 19/5a/c5/5, 19/7b/c2/3

veled *(Ar.)* Oğul, çoğu zaman gayrimüslimlerin künyelerinde kullanılmıştır
v. 15/4a/4

vereşe *(Ar.)* Mirasçılar.
v.-i maḳtūl 11/3a/1
v.+ niñ 11/2b/1
v.+ sinden 11/1a/2

v.+ siyle 11/3a/1
vesāṭaṭ *(Ar.)* Aracılık etme.
v.+ ıyla 21/3/c6/2

veyā *(Ar.+Far.)* Yahut.
v. 17/3a/c2/5, 17/3b/c7/2, 19/3b/c2/2

veyāḫūd *(Ar.+Far.)* Yahut, veya.
v. 12/2a/s6/4, 15/1a/s1, 15/5a/c8/5, 15/5b/c4/3, 17/2b/c4/5, 17/3b/c7/3, 18/1b/c1/5, 19/11a/c1/2, 19/11a/c4/6,
19/11b/c1/23, 19/12b/c7, 19/4a/c2/5, 19/4a/s2/5, 19/6a/s2/2, 19/9a/c2/9/d, 2/2/s1, 21/14/c6/2, 21/3/c5/11, 21/4/c5/2,
4/1a/c17/2

viḳāye *(Ar.)* Koruma.
viḳāye ıt- Korumak.
v. itmek 4/1b/c8

vilāyet *(Ar.)* Valilik.
v.+ de 15/2a/s4
v.+ den 15/4b/c18/2
v.+ imiz 15/2a/c5
Ḥaleb V.-i Celīlesine 17/2b/s4
Ḥaleb V.+ ine 17/2a/s3

vir- Bir şeyi bir kimseye eriştirmek, iletmek.
v. 19/13a/c8/12, 19/3a/c1/5, 19/6b/c3/4, 2/1/c3/8, 4/11a/c1/4
v.- di 17/3a/c5/17, 17/3a/c5/30, 19/4b/c2/2, 19/6b/c2/2, 2/1/s3, 21/3/c5/11, 4/3b/c7, 4/3b/c8, 4/3b/s8, 4/3b/s9/2, 19/13a/c8/13, 6/c11/2, 7/c5/13
cevāb v.- di 11/1a/c1/7, 16/1b/c17/23, 19/3b/c3/6, 4/5a/s5/2, 4/7b/s8, 4/8b/c8
ḫaber v.- di 15/1a/s21, 4/9b/s6, 8/1a/c13, 8/1b/s4, 10/1a/s11, 11/2a/c2/5, 4/9b/s9, 11/1a/c1/12, 8/1b/c4
ḥişşe v.- di 8/1b/s15/2
imżā v.- di mi 4/10a/s2
v.- digi 19/14a/13, 19/3a/c2/8, 19/7b/c2/6
cevāb v.- digi 19/14a/6
v.- digim 19/9b/c2/12
cevāb v.- digimden 19/1b/c3/9
v.- digiñ 1/2/s6
emr v.- diginde 19/10b/s3/10
v.- diginden 4/1a/c20/2
cevāb v.- diginden 19/6a/c2/11, 19/6a/c2/5, 19/6a/c2/9
rāy v.- diginden 4/2a/s8
ḫaber v.- digine 9/1b/c11
v.- digini 10/1a/s30/2, 17/1a/c3/16, 19/12b/c3, 19/1b/c2/3, 19/1b/c3/2, 21/7/c3/9
v.- digiñi 19/4a/s5/5
cevāb v.- digini 19/12a/c1/29, 4/7b/c7/5
v.- diginiñ 17/4a/s1/3, 19/9a/s2
ḫaber v.- diginiñ 19/10b/s3/9
cevāb v.- digiñizi 17/4a/s1/6
ḫaber v.- dik 11/1b/c2/4, 15/5b/c4, 8/1a/c33
v.- dikden 17/1a/c3/6, 4/8b/s8
rāy v.- dikden 4/2a/s7
v.- dikleri 19/2a/c1/2
ḫaber v.- diklerinden 4/5a/c11/2
kefālet v.- diklerinden 4/9b/c7
v.- diklerini 19/13b/s1/2, 19/2a/c1/3, 4/3b/s3
v.- diler 19/12b/c8/6, 19/8b/c3/11, 19/9a/c2/6/d, 19/9a/c2/7/d, 4/8b/s19
cevāb v.- diler 1/1/7
ḫaber v.- diler 10/1a/c10/2, 14/1a/s18/4, 15/5b/c4, 19/7b/c2/6
v.- diler 4/10a/c2, 4/6a/c3
ḫaber v.- diler 4/9b/c6/2
v.- diler idiler 19/11a/c2/7
v.- dim 10/1a/s32, 19/8a/c2/2, 19/8a/c2/4, 19/8a/c2/8, 4/3b/c9
cevāb v.- dim 19/11b/c1/9
ḫaber v.- dim 17/3a/c5/19
rāy v.- dim 4/1a/c10
v.- dim 19/6b/c3/4, 19/8a/c1/8,

2/1/c6, 4/4a/c9
ḫaber v.- dim 11/1b/c2/6, 15/5b/c4/8, 19/11b/c1/10
ḫaber v.- dim ise 19/7a/c5/2
v.- diñ 19/9a/s2/3, 2/1/s6
rāy v.- diñ 4/1a/s9
v.- diñ mi 4/10a/s5
ʿāriyet v.- diñ mi 2/1/s3
rāy v.- diñ mi 4/1a/s10
ḫaber v.- diñiz mi 8/1a/s33
v.- ecegi 15/5a/c8, 19/9b/c2/4, 4/7b/c7/5
v.- ecek 19/9a/c2/12/d
ḫaber- v.- ecek 17/3a/c5/25
v.- eceksiñiz 4/10b/s8/2
v.- elim 4/10b/c8/2
rāy v.- elim 4/3a/c18/3
ḫaber v.- elüm 19/12a/c1/37
ḫaber v.- emezsiñiz 19/12a/c1/38
v.- en 19/10a/c2/3, 21/5/s1/2, 21/7/s2/10
v.- erek 19/5b/c2/4, 4/11a/c1/4
ḫaber v.- erek 15/1b/c8
rāy v.- erek 4/1a/c8/2, 4/1b/c5/6, 4/2a/c6
sened v.- erek 19/3a/c1/4
v.- eyim 19/6b/c3/5, 21/3/c5/2
v.- eyim 4/2b/c13
v.- ilmiş idi 19/6b/c3/8
v.- ilmez 19/5b/c2
ḫaber v.- iñ 19/1b/c3/9, 14/1a/s18/4
cevāb v.- iñ 21/14/s3/2
ḫaber v.- iñiz 19/12a/c1/36
v.- ir 19/5b/c1/2, 19/5b/c2/7, 19/9b/c2/4
v.- ir idi 19/10a/s3/2, 19/11a/c4/5, 19/11a/s4/2, 19/12b/c3, 19/13a/c4, 19/13a/s4/2, 19/3b/c1/6, 19/3b/c2/3, 19/4b/c1/5,
19/5b/c1/5, 19/5b/c2/5, 19/5b/s2/4, 19/6b/s3/4, 19/7b/c2/11, 19/9b/s2/2
v.- ir- idik 19/3a/c1/2, 19/3a/c1/7, 19/3b/c1/3
v.- ir idim 19/8a/c1/6
ḫaber v.- ir idim 19/7b/c2/14
v.- ir idiñ 19/3b/s1/4, 19/8a/s3/3
ḫaber v.- ir idiñiz 19/4a/s4/5
v.- ir iken 3/1a/c4/3
v.- ir imiş 19/1b/s3/3
v.- irdi 19/3b/c1/5, 4/6b/s11, 19/3b/s1/5
v.- irdi idi 19/3a/s1/2
v.- irim 4/4b/c6/2, 19/8b/c3/7
v.- iriz 19/11b/c1/24
v.- irler idiler 19/12b/s3/2, 19/2a/s1/3
v.- irler imişler 19/10a/s4/2
v.- irse 4/2a/s24
ḫaber v.- iyor 21/13/s4/6
ḫaber v.- iyorlar 10/1a/s28, 21/5/s13/3
v.- iyoruz 19/11b/c1/19
v.- medi 2/1/c3/6, 19/3b/c1/4, 19/9b/c2/13
fāʾide v.- medi 4/10b/c3
ḫaber v.- medi 19/1b/c1/2, 5/c18
ḫaber v.- mediginden 5/c22
v.- medigine 4/10a/s8
v.- medigini 21/7/c3/8
v.- mediginiz 15/1b/s14
v.- medik 15/1b/c13/3
cevāb v.- mediklerinden 17/3b/c6/3
v.- medim 19/8a/c2/6, 19/8a/c1/8, 21/10/c2/2, 4/10a/c5
ḫaber v.- mediñ 7/s8/2, 19/4a/s2/6
ḫaber v.- mediñiz 19/6a/s2/2, 8/1b/s11, 8/1b/s9
ḫaber v.- mege 19/4a/c4/2
v.- mek 19/3a/s2/3, 19/4b/c1/4
ḫaber v.- mek 17/1b/c3/44, 7/c5/11, 8/1a/c27
v.- mekligi 19/4b/s1/9
v.- memek 19/7a/s5/4, 21/10/s3/2
ele v.- memek 17/3b/s7/4, 2/1/c1/2
ḫaber v.- memesi 112/1a/c1/11

ḫaber v.- memiş idi 19/2a/c3/14
v.- memişler 15/2b/s13
v.- memişlerdir 18/1b/c1/10
v.- meñiz 4/10b/s8
cevāb v.- meñiz 21/9/s1/4
v.- mesi 21/3/c5/7
ḫaber v.- mesinden 8/1b/c2/3
v.- meyecegiñi 4/4b/c6/6
v.- mez- idim 21/3/c5/4
v.- mezler idi 15/4b/c18/2
v.- miş 15/3a/3, 17/2b/c5/3, 18/1b/c4/3, 19/9b/s1/2, 2/1/c1, 4/4b/c6/11, 4/5b/s6, 8/1a/s32/2
cevāb v.- miş 19/8b/c3/14, 3/1b/c1/5, 4/4b/c6/6
ḫaber v.- miş 1/1/12, 5/c19/3, 5/s11
cevāb v.- miş 19/7b/c5/4
v.- miş idi 4/3b/c7, 4/4a/c7/2
cevāb v.- miş idi 19/4a/c2/4
ḫaber v.- miş idi 19/4a/c2/2
v.- miş idim 19/8a/c3, 19/9a/c2/2
cevāb v.- miş idim 19/12a/c1/39
v.- miş idiñ 19/9a/s2/3, 4/3b/s9/2
v.- miş ise 19/14a/4
v.- miş olmalı 4/4a/c10
rāy v.- mişdim 4/2a/c18
v.- mişdir 21/2/s10
v.- mişdir 4/10a/4
ḫaber v.- mişler 17/3b/c7/4
v.- mişler 4/8b/s16
v.- mişlerdi 4/8b/c19
ḫaber v.- mişsin 9/1b/s11
v.- sün 4/10b/c8
ḫaber v.- sün 10/1a/s32/2
v.- sünler 19/12b/c8/4, 19/13a/c8/9
v.- üp 1/1/5, 11/2b/s3/2, 19/12b/c8/6, 19/14a/15, 19/14a/8, 19/8b/s1/2, 4/10a/s14, 4/1b/c5/6
ḫaber v.- üp 19/6a/c2/6
kefīl v.- üp 4/10b/c8
selām v.- üp 21/13/c2/2
yemīn v.- üp 2/1/c3/8
v.- ürsün 4/3b/c7, 4/4a/c8

virdir- Verme işini yaptırmak, vermesine sebep olmak, vermesini sağlamak.
v.- miş- idim 1/1/6

virdirt- Bkz.: virdir-
v.- di 19/5b/c3/5

virebil- Verme gücü bulunmak.
v.- digimden 19/8b/c3/12

viril- Verme işine konu olmak, vermek işi işi yapılmak.
v.- di 21/2/c5
v.- di mi 17/2b/s4/3
v.- digi 19/3b/s1/3, 19/7a/c3/4
ḫaber v.- digi 21/6/s1/11, 21/6/s1/7
cevāb v.- diginden 19/7b/c3/2
v.- digini 19/11a/c3/3
v.- ecek 19/3a/s1
v.- ecek ise 19/3a/c1/6
v.- en 17/2a/s3/4, 19/1b/c3/3, 19/9b/c2/8, 21/14/c3, 21/14/c3/2, 21/4/s8
v.- erek 21/6/s1/7
v.- iyor 19/12a/c1/33
v.- iyor 17/2b/c1/3
v.- medi mi 21/3/s5
emr ü tenbīhāt v.- medi mi 21/2/s5/2
v.- mek 19/5b/c2/6
ḫaber v.- mesi 17/2b/c5/9
ḫaber v.- mesinden 18/1b/c1/2
v.- miş 17/2b/c5, 21/4/s11/3
emr v.- mişdir 21/2/s6
şerḥ v.- mişdir 19/14a/16
v.- sün 19/8b/c3/6
şerḥ v.- üp 16/2a/6
v.- ür idi 19/11a/s5/2, 19/1b/s2/3, 19/2b/c3/3, 19/2b/c4/2, 19/2b/s4/3, 19/2b/s4/4, 19/5b/c2
v.- ür iken 19/11a/c4/5, 19/11a/c4/7

v.- ürdi 19/5b/s2/2

vize *(Fr.)* Bir ülkeye girmek veya o ülkeden çıkmak için resmi makamlardan alınması gereken izin.

v. itdirmediñ 2/1/s5

v. itdirmeyerek 2/1/c5/2

vuḳūʿ *(Ar.)* Meydana gelme, olma, husûle gelme.

v. 18/1b/c4/5

v.-ı ḥāl 19/14a/6

v.-ı ḥāli 1/2/c3, 19/10b/c4, 19/10b/s4/2

v.-ı muḫtaṣaren 21/9/s2

v.+ a 19/10a/s5/3, 19/2a/s2/2, 19/2b/1

ṣūret-i v.+ ını 21/8/c3/15

ṣūret-i v.+ una 21/8/s1/3

v.+ unda 11/1b/s2, 19/7b/c2/12, 4/5a/c11/2, 4/7b/s14

v.+ undan 5/c22, 8/1b/s11

vuḳūʿ bul- Olmak meydana gelmek.

v.- bulan 17/2b/c5/12, 17/3b/s6, 19/10a/s2, 19/13b/s4, 19/2a/c2/3, 19/8b/c3/18, 21/8/s2/4, 4/1b/s1, 4/9a/c2

v.- buldı 3/1a/s4, 4/11a/c1

v.- buldı mı 3/1a/s12

v.- buldıġı 19/2a/c2/4

v.- buldıġından 21/7/c1/5

v.- buldıġını 21/8/c3/16

v.- bulmadı 3/1a/c12

v.- bulmasıyla 4/4b/c6, 4/9b/c6

v.- bulmuş 3/1a/s14, 9/1b/s10

v.- bulmuş idi 14/1b/c1/2

v.- bulmuşdur 4/8a/c20

v.- bulup 4/7b/c4

vuḳūʿāt *(Ar.)* Ödürme, yaralama, çatışma, kavga vb. olaylar.

v. 10/1a/c8, 10/1a/s8, 15/2b/s17, 15/3a/s17, 5/s8, 5/s9,7/s5, 8/1b/s9

v.+ a 6/c20

v.-ı mezbūre 5/c8

v.+ ı 4/3b/s12, 4/8a/s20, 5/s11, 8/1a/s8

v.+ ı 9/1b/s16

v.+ ıñ 15/2b/c17, 21/8/c3/15

vücūd *(Ar.)* İnsan veya hayvan gövdesi, beden, vücut.

v.+ unda 20/1b/s3

vürūd *(Ar.)* Varma, gelme, ulaşma, erişme.

v. 17/1a/c3/3, 18/1b/c4

vürūd it- Varmak, gelmek, ulaşmak, erişmek.

v. itdigi 17/1a/c3/5

v. itdiklerini 21/11/s1/3

v. iden 17/1a/s3/6, 17/2a/s3/3, 17/2b/c4/2, 17/2b/s4/3, 17/3b/s3, 17/3b/s5/3, 18/1b/s4/2, 19/7b/s1

v. itmiş 17/2a/c3/2

Y

yā *(Far.)* 1. Soru cümlerin başında ve çekimli fiillerden sonra anlamı güçlendirir.

y. 19/10a/s4, 19/10a/s5, 19/10b/s2, 19/13b/c1, 19/7b/s2, 19/8a/s3, 19/9b/s1, 20/2a/s9, 20/2b/s12

2. Şaşkınlık ve hayret bildirir.

y. 19/4a/c1

y. 19/4a/s4

yā… veyāḫūd *(Far.)* İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

y. 19/11a/c1/2, 19/11a/c4/6, 19/6a/s2

yā … yāḫūd *(Far.)* İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

y. 17/3a/c5/29

yabancı *(Far.+Tr.)* Başka bir milletten olan (kimse), ecnebi.

y. 4/11a/c1/2, 4/5b/s5

yād *(Far.)* Hâtıra.

y. 19/14a/11, 19/14a/14

yāfte *(Far.)* Pusula, tezkire.
y.+ lerine 21/6/c1/10

yaġ Besin olarak kullanılan, yüksek enerji veren hayvansla veya bitkisel madde, yağ.
y. 11/1a/c1/5, 11/1a/c2, 11/1a/s2, 11/2b/1, 112/1a/c1/11
y.+ ı 11/1a/c1/5

yaġmurluḳ Yağmurdan korunmak için giyilen üstlük.
y. 15/2a/c1/2

yāḫūd *(Far.)* Veya.
y.15/3b/s6,17/3a/c5/30, 20/2b/s4

yahūdī *(Ar.)* Mûsevi.
y.+ yi 4/7a/c11/3

yaḳ- Tutuşmak.
y.- dığımız 16/1b/c17/9, 16/1b/c4/6

yaḳa Giysilerin boynu çeviren bölümü.
y.+ sından 18/1a/c4/14, 18/1a/c6
y.+ sını 4/6b/s9
y.+ yı 4/2a/s18, 4/8b/s7

yaḳın Az bir ara ile ayrılmış olan.
y. 10/1a/c5, 15/2b/s14, 19/2b/c1, 8/1a/c14
y. yaḳın 15/2b/c5
y.+ dır 15/2b/s16
y.+ larda 15/2b/s21

yaḳīnen *(Ar.)* Kesin olarak.
y. 21/7/c1/6

yalan Gerçeğe uymayan, doğru olmayan.
y. 4/10b/s1/2, 4/6b/s15, 4/8b/s7
y.- mıdır 18/2a/s1
y.+ dır 15/2a/s1, 15/3b/c17, 4/7a/c5
y.+ ım 4/6b/c15, 4/7a/c1
y.+ ıñ 4/5b/s11/2, 4/8b/s7
y.+ ını 4/3a/s4, 4/3a/s5
y.+ ıñız 4/7a/s1

yalan çık- Yalan olduğu anlaşılmak.
y. çıḳdığı 4/5b/c7

yalan söyle- Gerçeğe uymayan şeyler söylemek.
y. söylediñ 4/6b/s14
y. söylemedigiñi 4/6b/s16
y. söylemege 4/5b/s13
y. söylemem 15/2a/c1
y. söylemeñiziñ 4/3b/s3/2
y. söyler isem 4/3a/c5
y. söylerseñ 4/2a/s8
y. söylersiñ 4/10b/s6
y. söyleyeceklerdir 4/3b/c3
y. söylüyorlar 21/10/c1
y. söylüyorsın 15/3a/s5

yalı *(Yun.)* Deniz, göl ve nehir kenarlarında düz ve açık arâzi.
Ṭuna Y.+ sında 15/1b/c13

yalñız 1. Sâdece.
y. 11/2b/c2, 15/2b/s19, 15/3b/s19, 15/4a/c18, 15/4a/c5, 18/1a/s3, 19/11a/c2/2, 19/4b/s1/5, 19/5b/s1, 19/5b/c1, 4/10a/c15, 4/4a/c4, 4/5a/c12
2.Tek başına.
y. 12/2a/s3, 21/3/s6, 21/3/s6/2, 4/7a/s3
y. mı 16/2a/s3, 21/4/s2, 4/3a/s15
3. Ama, fakat.
y. 15/3a/s4/2, 18/1b/c3/2, 18/1b/s4, 19/2b/c1/2, 2/1/c5, 4/9b/c2/3
4.Yanında başka biri bulunmayan, başkası ile birlikte olmayan.
y. mı idi 4/4a/s4

yalu *(Yun.)* Deniz, göl ve nehir kenarlarında düz ve açık arâzi.
y.+ ya 17/3b/c6/6

yalvar- Birinden ısrarlı bir şekilde, kendine acındırarak sözlerle, saygılı

bir şekilde bir şey istemek.
y.- dığı 21/13/s4/4

yan 1.Birlikte, beraberinde olma, nezd.
y.+ ı 17/1a/c3/15, 17/1b/c3/35
y.+ ıma 3/1a/c4, 4/9b/c8
y.+ ımda 16/1a/c14
y.+ ımıza 15/2b/c16, 17/1b/c3/20, 3/1a/c9/2, 8/1a/c13
y.+ ımızda 4/8b/c10
y.+ ımızda idi 4/6b/c4
y.+ ımızdan 17/1b/c3/39, 17/3a/c1
y.+ ına 12/2a/s3, 15/1a/c17, 15/1b/c6/2, 15/1b/s16, 15/1b/s7, 15/3a/s4/2, 15/3b/c1/2, 15/3b/s1, 15/4a/s14,
16/1b/c4/2, 17/1b/c3/30, 17/1b/c3/40, 17/3a/c1/2, 17/3a/c1/3, 17/3a/c5/32, 18/2a/c4/11, 19/10b/s3/8, 4/10a/c7, 4/5a/c11,
4/5a/c14, 4/5b/s6, 4/9a/s14, 4/9b/c2, 8/1a/s7
y.+ ına- idiler 15/5a/c8/4
y.+ ında 1/2/c1, 10/1a/c17, 11/1b/c3, 12/2a/c1, 12/2a/c3, 12/2b/s5/5, 123/2b/c1, 15/1a/c13, 15/1a/s16,
15/1b/c1, 15/1b/c13/2, 15/1b/c7, 15/2a/c10, 15/2b/c6/2, 15/2b/s7, 15/3a/c13, 15/3a/c15, 15/3a/c17, 15/3a/c3,
15/3b/s5, 15/3b/s6, 15/4a/c10, 15/4b/s13, 15/4b/s14, 15/4b/s6, 15/5a/c4, 15/5a/c5, 15/5b/c2, 15/5b/c4/5,
16/1a/c8/2, 16/1b/c17/19, 16/1b/c4/14, 17/1b/c3/28, 17/3a/c5/23, 17/4a/5, 17/4a/c1/3, 18/1a/c4/12, 19/10b/s3/5, 19/6a/c3,
19/7b/c2/8, 20/2a/s10, 21/2/c2/3, 21/5/s13/2, 21/6/c1/5, 4/1a/s9, 4/2a/s11, 4/2a/s15, 4/3a/c10, 4/3a/s8,
4/3a/s9, 4/3b/s7, 4/4b/c6/10, 4/5a/c11/2
y.+ ında idi 15/1b/c15, 15/2b/c20, 15/5a/c4/2, 15/5b/c2, 4/5a/c2
y.+ ında idik 15/2a/c10
y.+ ında idiler 15/3a/c17, 15/4a/c13
y.+ ında idim 4/1a/c6
y.+ ında iken 16/1b/c17/10, 4/2a/c11
y.+ ında mı 15/3b/s1, 19/4b/s1
y.+ ındaki 15/4b/c1
y.+ ından 15/3a/s4, 15/4b/s10, 15/5a/s5, 4/3a/s10
y.+ ıñıza 15/4a/s5
y.+ ıñızda 11/1b/s3, 15/3b/s5, 4/5b/s5, 4/8a/s5
y.+ ıñızda mı idi 4/5b/s5
y.+ ıñızda mıydı 4/6b/s4
y.+ ıñızdan 15/3b/s14
y.+ larına 15/3a/s4/2, 19/10a/c3/2, 4/6a/c6
y.+ larında 21/4/s2, 4/4b/c8
2.Arkada, önde, altta veya üstte olmayan.
y. 16/1b/c17/10

yan- Tutuşmak, ateş almak, alev almak.
y.- an 16/1b/c4/5
y.- araḳ 21/4/s6/2
y.- dı 21/4/c7
y.- dığını 16/1a/c17/2
y.- ıyor 16/1b/c17/6

yana- Yanmak.
y.- yor idi 16/1b/c4/3

yanaş- Yaklaşmak.
y.- dı 21/6/c1/2
y.- madım 4/9b/c10
y.- mazdım 4/10a/c7

yaʿnī *(Ar.)* "Demek ki" anlamlarında bir söz.
y. 11/1a/c1/9, 11/2b/1, 112/1a/c1/11, 15/1b/c18, 15/1b/c6/2, 15/1b/s2, 15/2a/s10, 15/2b/s15, 15/3a/c11,

15/5a/c10, 15/5b/s3, 17/1a/c2, 17/1a/s3/3, 17/1b/c1, 21/1/c4/2, 21/10/s1, 21/10/s5, 21/12/c3, 21/12/s4/2,
21/14/c6, 21/14/s2, 21/14/s3, 21/14/s4, 21/2/c5, 21/4/s6, 21/5/c1/2, 21/5/c7, 21/6/c1/9, 4/4b/s9

yap- Ortaya koymak, meydana getirmek,oluşturmak, gerçekleştirmek.
y.- acaḳsıñ 4/6b/s9
y.-acaḳsıñız4/10b/s8/2, 4/8b/s5
y.- alım 19/12a/c1/31
y.- amadıḳ 19/12b/c7/2
y.- amaz 21/14/c3
y.- an 9/1b/s18
y.- anları 4/6b/s9/2
y.- ar 19/5b/c2/2, 19/5b/c2/6
y.- ar idiñ 4/3a/s7
y.- ardı 4/8a/s9, 19/3a/s2
y.- ardıñız 8/1a/s12
y.- arım 4/1b/s4
y.- arken 19/12b/c8/2
y.- arsıñ 19/10a/s5/2
y.- ayım 4/4a/s8
y.- dı 6/s11, 6/s15, 6/s17, 8/1b/s1, 19/4b/c2/7
y.- dıġı 19/4b/c2/4, 6/c15
y.- dıġım 4/10a/c10
y.- dıġına 12/1a/s14/2
y.- dıġını 4/7b/c5
y.- dıḳ 19/12a/c3/2, 19/4b/c2, 21/12/c5, 4/5a/c4
y.- dıḳdan 4/4b/s6, 4/5b/s12
y.-dıḳlarını 4/3b/c5/2, 7/c5/12, 7/c10, 19/4a/s3, 19/7a/c4/4
y.- dılar 19/12a/c3/3, 6/s13, 7/s10, 9/1b/s17, 5/s16
y.- dım 19/12b/c7, 13/c8/2
y.- dıñ 12/2b/s4, 18/1a/s4/3, 18/1b/s1, 4/2a/s7, 4/3a/s17
y.- dıñ mı 4/1a/s9
y.- dıñız 10/1a/s13, 16/2a/s1/2, 19/12b/s7, 19/13a/s1/2, 21/12/s5, 4/4a/s3, 4/4a/s5, 4/4a/s6, 4/4a/s7,
4/4b/s6, 4/5b/s1, 4/5b/s12, 4/7a/s2, 6/s19, 8/1a/s19, 8/1a/s21, 8/1a/s27, 8/1a/s28, 4/2a/s10, 4/2a/s12
y.- dırdı 19/4b/c2/6
y.- dırdıġını 19/4a/c2/2
y.- dırdıḳları 19/4b/s2/3
y.- dısañız 21/12/s5
y.- madıḳ 4/4a/c5
y.- madım 4/1a/c9, 4/2a/c10
y.- madıñ 4/10a/s12
y.- maġa 11/1b/s2/2, 11/2a/s1, 4/5a/s4/2
y.- maḳ 19/11a/c2/4
y.-mamışdır15/5a/c8/8, 4/9a/s2
ḥesāb y.- ması 19/5b/s3/2
y. mış 4/5b/c12/2, 4/7b/s5, 4/9a/c5/3, 4/6b/c3
y.- mışla 4/5a/c5
y.- up 19/11a/c2/6, 4/11a/c1/2

yapdır- Meydana gelmesini, ortaya konmasını sağlamak.
y.- acaġını 19/11b/c1/3
y.- dı 19/2a/c3, 19/6b/c2/4, 19/6b/c2/5, 19/6b/c2/6, 19/2a/c3
y.- dı mı 19/6b/s1/2
y.- dıġı 19/6b/c2/2, 19/6b/c2/3, 19/6b/c2/6, 19/6b/s2/2
y.- dıġım 19/2a/c5/2
y.- dıġını 19/1b/c2/2, 4/9b/c6/2
y.- dılar 19/2a/c4
y.- dım 19/2a/c5/2, 19/2a/c5/3
y.- ır 19/5b/c1/6, 19/6a/c2/7
y.- madım 19/8b/c1, 19/2a/c5/4
y.- maġa 19/7b/s3/2
y.- maḳ 19/3a/c2/3, 2/1/c3/7
y.- mış 19/1b/s2/3, 19/2a/s3/2, 19/4b/s3/2, 19/8b/s2/2
y.-mışlar 19/2a/s4/2, 19/4b/s2/3, 19/6b/s2
y.- mışsıñ 19/8b/s1/4

yapıl- Ortaya konmak, meydana getirilmek, oluşturulmak, gerçekleştirilmek.
y.- an 19/5a/c4/2, 19/6b/c2/7, 19/8b/c3/19
y.- dı 19/12a/s3, 19/12a/c3/3, 19/6b/c2

y.- mış 18/1b/c4/5
y.- up 19/8b/s1

yapucı Yapı ustası.
y. 19/11a/1, 19/12a/1, 19/12a/c3, 19/12b/c8/2, 19/2b/c1/4, 19/2b/c1/5, 19/2b/s1/2, 19/3a/c3, 19/5a/c3/2, 19/5a/c5,
19/5a/c5/4, 19/6a/c2, 19/7b/c2/10, 19/7b/c2/5

yar- Derin yaraaçmak.
y.- dı 8/1a/c18

yara Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik.
y.+ ñ 7/s6, 7/s7

yaralan- Yaralamak işi yapılmak, bir yerinde yaraaçılmak.
y.- dığını 18/2a/c1
y.- mış 18/1a/c6/3, 18/1b/c1/5, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8, 18/2a/c4/8

yaralı Yarası olan yararlanmış olan.
y. 18/1a/c4/8

yarı Tam değil, tamamlanmamış.
y. 19/11b/c1/15
y.+ sında 4/6a/c3

yarım Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı.
y. 15/1a/c18, 15/3b/c2, 4/4a/c7, 8/1b/c1, 8/1b/s2
y.+ da 4/6a/c3

yarın Bugünden sonra gelecek ilk gün.
y. 19/11b/c1/2, 19/6a/c2/6, 15/3b/c1/2

yaş Sin, Doğuştan îtibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.
y.+ ın 15/4a/s8
y.+ ında 1/1/2, 12/1a/c9, 12/1a/s9, 15/1a/c1, 15/1a/s1, 15/2a/s9/2, 15/3b/c9, 20/2a/c8, 20/2b/c14
y.+ ında idi 15/1a/c5, 20/2a/s8, 20/2b/c11, 20/2b/s11
y.+ ındadır 15/1a/s5, 15/3b/s9, 20/2a/s14, 20/2b/s14
y.+ ındasın 12/1a/s6, 12/1b/s7, 15/3a/s7, 15/5a/s1, 15/5a/s10, 17/1a/s1/2, 18/1a/s1
y.+ ındasıñ 20/1a/s1/2, 20/1a/s11/3, 20/1b/s7/2, 20/2a/s2/2, 20/2b/s5/2
y.+ ındayım 15/3a/c7, 15/5a/c1, 20/1a/c1/2, 20/2a/c2/2, 20/2b/c5/2, 21/1/c1
y.+ ındayım 12/1a/c6, 12/1b/c7, 15/2a/c9/2, 15/4a/c8, 15/5a/c10/2, 17/1a/c1/2, 18/1a/c1, 20/1a/c11/2, 20/1b/c7/3
y.+ larında 20/1b/c1/2, 20/2a/c14

yaşa- Sağ olmak, hayatta bulunmak.
y.- dı 15/1b/s6

yaşmak Başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü.
y.+ ı 21/9/c1/6

yat- Uyumak.
y.- acağım 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16
y.- alım 16/1b/c17/22, 16/1b/c4/17
y.- ar idim 11/2a/c1
y.- dığı 19/6b/c2/4
y.- dığımızda 4/4b/c6/13
y.- dığıñ 15/3b/s2
y.- dığıñız 15/2b/s4, 15/3b/s5, 4/4b/s12
y.- dıḳ 15/4b/c1, 15/5a/c5, 4/4b/c8, 4/5a/c15, 4/5a/c16, 4/5a/c18, 4/5b/c1, 15/3a/c13, 4/4a/c5, 4/4a/c6
y.- dıḳlarını 21/4/c5
y.- dılar 21/4/c5/2
y.- dım 12/2b/c1/2, 18/2a/c4/12, 6/c19
y.- dıñız 15/3a/s13, 15/4b/s1, 4/4b/s8, 4/5a/s16, 4/5a/s18, 4/6a/s19

y.- ıyordum 15/3b/s15
y.- madıḳ 4/5a/c15
y.- madılar mı 21/4/c5/2
y.- madıñız 4/4b/s8
y.- masını 10/1a/c17
y.- maz 16/1b/c17/7
y.- mış 1/1/c4, 1/2/s1
y.- up 15/5a/c8/3, 21/7/c3/8
y.- ur iken 21/7/c3/6
y.- ur mısıñız 15/3b/s6, 15/4b/s6

yataġan *(Moğ.)* Namlusu kavisli, iki yanı da keskin, bir tür uzun ve dar savaş bıçağı.
y. 4/10b/c4/2, 4/11a/c1/5, 4/8b/c20

yataḳ Karyola, kerevet, somya, sedir vb.
y. 1/1/c4

yatır- Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak, yatmasına neden olmak.
y.- dıḳ 15/2a/c1/2
y.- maḳlığıñ 15/2a/s1/5

yāver *(Far.)* Emir subayı.
y. 21/3/c2, 21/3/s2, 21/3/s3,21/14/c7, 21/14/s7, 21/14/c6/2,
y.-i maḫṣūṣ 21/6/s1/9, 21/10/s4/3

yāverlik *(Far.+Tr.)* Yâver olma durumu veya yâver olan kimsenin işi.
y. 21/14/s6, 21/3/c3/4

yayan Yaya, yürüyerek.
y. 1/1/4

yayılma Yayılmak işi, otlayacağı yere dağılmak işi, otlamak işi.
y.+ dan 13/c13

yaz- Bir şeyi deftere kaydetmek.
y. 19/9a/c2/6
y.- ar 19/5b/c1/4, 19/9b/s2
y.- ar imiş 19/4a/s5/3
y.- ardı 19/2b/c3, 19/5b/c3/9
y.- dıġı 19/10a/c6/2
y.- dıġım 19/8a/c3/5
y.- dıġımı 19/9a/c2/5
y.-dıġını 19/11a/c3/2, 19/1a/c2/10, 19/9b/c2/2
y.- dım 19/8a/c1/2
y.- ıñ 4/7b/c7/4
y.- ma 19/10a/c1/2, 19/10a/s1/3
y.- maḳ 19/10a/s4
y.- up 4/10a/c4

yazdır- Bir şeyi deftere kaydını yaptırmak.
y.- dıḳdan 19/8a/c3/4
y.- dım 4/10a/c4
y.- ırlar 19/10a/c6
y.- mış iseñ 19/8b/c3/8
y.- up 19/7b/c2/6

yazı Düşüncenin belli bir işaretlerle tespit edilmesi**.**
y. 4/10a/c4, 20/1a/c1/2, 20/1a/c11/3, 20/1a/s1/3, 20/1a/s11/3, 20/1b/c7/3, 20/1b/s7/3

yazıcı Kâtip.
y. 19/4b/s2
y.+ sı 19/4b/c1/3

yazıḳ Günâh, suç.
yazıḳ it- Boş yere zarar vermek.
y. ideceksiñ 4/6b/s9/2
yazıḳ ol- Boş yere zarar verilmek.
y. olacaġını 4/6b/s9/3

yazıl- Kaydedilmek.
y.- an 19/8b/c3/13, 4/10a/1
y.- dıġı 19/8a/c1/4
y.- masını 19/9b/s1/3
y.- mayacaġını 19/9b/c1/6
y.- mış 15/2a/2, 15/3a/2
y.- mış 4/10a/s3
y.- up 19/9b/c1/6

yazıñ Yaz mevsiminde, yaz aylarında.
y. 4/2b/c14

yazu Bkz.: yazı.
y. 1/2/1, 1/2/c7,19/5a/c4
el- y.+ ları 11/3a/2
y.+ sı 4/4a/5, 4/7a/5
y.+ sıyla 17/3b/c4/2
y.+ yı 4/10a/1
yazu-ḫāne Yazı masası.
y.-ḫāne 19/2a/c5/2, 19/4b/c2/5
y.-ḫānesi 19/6b/c2/2

ye- Karın doyurmak.
yemek y.- digiñiz 4/4b/s12
y.- dik 4/5b/c1
y.- dikden 4/4b/c6/13, 4/8b/c13
ḳuşluġuñ yemek y.- dikden 4/4a/c6
yemek y.- dikden 4/11a/c1/5
y.- diñ 4/9a/s2
y.- iyecek 4/2a/c8
y.- iyordum 4/1b/c8/2
y.- mekde iken 8/1b/c2/3
y.- mesün 10/1a/c29/2

yed *(Ar.)* El.
y.+ inden 2/1/c5
y.+ iñizde 21/6/s1/6

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı.
y. 17/1a/c2, 19/10a/c1, 19/8b/c3/11, 20/2b/c11, 21/8/s1/4, 4/1a/c5, 4/1a/s6, 4/2b/c14, 4/3a/c8, 4/4b/c6/11
baʿż-ı y. 19/3a/c3/2
y.+ yle 19/6b/c3/8

yedi biñ Alt bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 19/2a/c2/3

yedişer Yedi sayının her birine yedi veya her defasında yedi tane anlamına gelen üleştirme şekli.
y. 19/8b/c3/12

yem Hayvan yiyeceği.
y. 10/1a/c29

yemek Yiyecek, aş.
y. 1/1/c4
y. yedigiñiz 4/4b/s12
y. yedikden 4/11a/c1/5
ḳuşluġuñ y.- yedikden 4/4a/c6

yemeklik Yiyecek maddesi.
y.+ iñ 21/6/s1/6

yemīn *(Ar.)* Ant, kasem.
y. 4/4b/c5, 4/5b/c11, 4/5b/s11/2, 4/9b/s2
y. alacaḳsıñ 4/4b/s5
y. alup 4/10a/s12
y. alur mısıñ 4/10a/s8
yemīn it- Ant içmek.
y. daḫı ideceksin 15/4b/s15/2
y. idermisin 15/2a/s7, 15/3a/s6, 15/4b/s20, 15/5a/s9, 16/1a/s16, 16/1b/s3, 8/1b/s16/2
y. iderek 19/10b/s4/3
y. iderim 15/2a/c7, 15/4a/c7, 15/4b/c14, 15/4b/c21, 15/5a/c9, 16/1a/c16, 16/1b/c3, 19/10a/c4, 4/10a/c8,
4/1a/c16/3, 8/1b/c16
y. idersin 15/4a/s7
y. itmiş 2/1/c1/2
y. idüp 15/3a/c6
y. de itdiñ 4/9b/s2
yemīn vir- Ant vermek.
y. virüp 2/1/c3/8

yeñ Giyecek şeylerin kol kısmı, giysi kolu.
y.+ i 16/1b/c17/14
y.+ inde 16/1a/s9/8, 16/1b/c4/14
y.+ inden 16/1b/c17/12

yeñi Hiç kullanılmamış olan.
y. 15/4a/c10, 19/5b/c3/10

y. idiler 19/12b/c2
y. miydi 19/12b/s2/2

yer Mekân, mevki, mahal.
y. 4/6b/c6
y.+ de 1/1/s4, 17/2a/c3/5, 19/11b/c1/25, 19/13a/s1/2, 19/2b/c2/4, 19/3b/s2/4, 21/13/c2/3, 21/7/c2/4, 4/11a/s1,
4/4b/c6/7, 4/4b/s8, 4/5a/c14, 4/5a/c16, 4/5a/s5, 4/6b/c4, 4/7a/c10, 4/9b/c6/2, 4/9b/s4,4/10b/c3
y.+ de idi 4/9a/s7
y.+ de mi 4/1a/s15, 4/5a/s16
y.+ den 15/3b/s13, 17/3a/c5/25, 19/10b/c2/3, 4/1a/c16/3, 4/6b/c1
y.+ den mi 4/2a/s16
y.+ dendir 4/5a/c3
y.+ e 12/2a/c4/3, 12/2a/s6, 12/2a/s6/2, 12/2a/s6/4, 15/1b/c12, 15/2a/c6, 15/3b/c15, 15/3b/s15, 15/3b/s16,
15/4b/c13, 15/4b/c14, 15/4b/s13, 15/5a/s8, 16/1b/c17/14, 18/1a/c4/7, 19/14a/5, 19/3b/s2/2, 19/5a/c2/2, 21/5/c5,
4/1a/c15, 4/2a/s5, 4/4b/c8, 4/4b/s8, 4/6a/c3, 4/6b/s3, 4/7a/c11, 8/1a/c16
y.+ i 4/6b/s7
y.+ i 12/2a/s2, 4/1a/s20
y.+ ime 4/4b/c6/5
y.+ inde 9/1b/s25
y.+ inden 12/1a/c11/2, 12/1a/c11/4, 12/1a/c11/9, 4/1a/c9, 4/6b/c10, 4/6b/s10, 4/6b/s13, 4/7a/c11, 4/9a/c5
y.+ ine 12/1a/c11, 12/1a/c11/6, 15/2a/c3, 19/1a/c2/9, 19/1a/s2/7, 19/2b/c2/2, 19/5a/c6/3, 19/5a/s6/2, 19/7b/c2/11,
19/7b/c2/9, 4/5a/c12, 4/5b/c12/2, 4/6b/s8, 4/9a/c5/4, 4/9b/c1, 4/9b/c3, 4/9b/c5
panayır- y.+ ine 15/3a/c17
y.+ ini 4/9b/s9
panayır- y.+ iniñ 15/2b/c6, 15/4a/c13, 15/5a/c4/2, 15/5b/c2
y.+ ler 19/1b/s2/3
baʿż-ı y.+ lerde 4/1a/s16
y.+ lere 15/1b/c11, 4/8a/s3
y.+ leri 15/5a/c8/8

yerli Hemşehri, memleketli.
y.+ si 4/10a/c7
y.+ sinde 4/10a/c9

yetiş- Vaktinde bulunmak, vaktinde varmak.
y.- digimden 21/6/c14/6
y.- diklerini 21/7/c3/8
y.- emem 21/9/c6

yetmiş Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 4/1a/c16/2, 4/9a/c8

yetmiş ṭoḳuz Yetmiş sekizden sonra gelen sayının adı.
y. 17/3b/c1

yevm *(Ar.)* Gün.
y.-i çehār-şenbe 17/2a/1, 17/2b/3, 17/3b/2, 18/1a/2
y.-i cumʿa irtesi 21/6/2
y.-i şalı 17/1a/2
y.+ i 19/4a/s3/2

yevmī *(Ar.)* Günlük, gündelik.
y. 19/10a/s4, 19/12b/s5/2, 19/5b/c1/2, 19/5b/c1/3, 19/5b/s1/3, 19/5b/s2/2, 19/7a/s4
y.+ si 19/12b/c5

yevmiyye *(Ar.)* Gündelik.
y. 19/10a/s3, 19/10a/s5, 19/10b/s3, 19/11a/c1, 19/11a/c3/3, 19/11a/s1/2, 19/12a/s2, 19/2a/c1/3, 19/2a/c1ġardiyan,
19/2b/c3/3, 19/2b/c4, 19/3a/c2/8, 19/3a/c3/2, 19/3a/c3/7, 19/5b/c1/6, 19/7a/c3/4, 19/7a/c3/5, 19/7b/c2/5
y.-ḫānesinde 19/3a/c3/3
y.+ leri 19/12a/c1/33, 19/2b/s4,

19/3a/c3/5, 19/5b/s2
y.+ lerimi 19/12a/c3
y.+ lerine 19/5b/c3/8
y.+lerini 19/11b/c1/24, 19/12b/s3, 19/13a/s4, 19/1b/c2/3, 19/1b/s3, 19/3a/c2/9, 19/4b/s1/7, 19/5b/c3/6, 19/7b/c2/14,
19/8a/s3, 19/8a/s3/2
y.+ leriñi 19/12a/s3
y.+ leriñizi 19/13a/s4
y.+ leriyle 19/1b/c3, 19/1b/c3/12, 19/3a/c2/4, 19/3a/c2/7
y.+ m 19/12a/c2, 19/12a/c2/4
y.+ mize 19/4a/c2
y.+ si 19/3a/c2/8, 19/4a/c3/2, 19/7b/c2/11, 19/7b/c2/8, 19/8a/s1bu, 19/8b/c3/6
y.+ sini 19/11b/c1/19, 19/5b/c3/5, 19/8b/c3/14, 19/8b/c3/7
y.+ yi 19/12b/s4

yıḳıl- Düşmek, yığılmak.
y.- up 18/1a/c4/5

yi- Yenecek bir şeyle karnını doyurmak, yemek.
y.- medik 4/6b/c11

yigirmi On dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 1/1/1, 1/1/2, 11/2a/c2/9, 11/2a/c3, 19/11b/c1/23, 19/13a/c2, 19/5b/c3/9, 19/8a/c1/2, 19/8a/c1/4,
19/8a/s1/2, 20/2a/c14, 20/2a/c2/2, 20/2b/c14, 21/14/c6, 21/14/c6/2, 21/3/c3/2, 4/10a/c10, 4/10b/s8, 4/1b/c5/5,
4/3a/c10, 4/3a/c9, 4/5a/c16, 4/7a/c8, 8/1a/c6

yigirmi altı Yirmi beşten sonra gelen sayının adı.
y. 17/1a/c1/2, 19/11a/c1/2

yigirmi altıncı Yirmi altı sayısının sıra sıfatı.
y. 17/3a/c2/3, 2/1/1

yigirmi beş Yirmi dörtten sonra gelen sayının adı.
y. 19/11b/c1/23, 19/9b/c2/10, 15/1a/c1, 4/2b/c9, 4/2b/s12

yigirmi beşinci Yirmi beş sayısının sıra sıfatı.
y. 17/1a/c2

yigirmi dört Yirmi üçten sonra gelen sayının adı.
y. 4/1b/c5/4, 17/1a/c2, 20/2b/c5/2

yigirmi iki Yirmi birden sonra gelen sayının adı.
y. 19/12b/c7
y.+ sinde 2/1/3

yigirmi ṭoḳuz Yirmi sekizden sonragelen sayının adı.
y. 21/1/c1

yigirmi üç Yirmi ikiden sonra gelen sayının adı.
y. 19/12b/c7

yigirmi yedi Yirmi altıdan sonra gelen sayının adı.
y. 19/11a/c1/2

yine Bir daha, tekrar, gene.
y. 1/1/17, 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9, 11/2a/c2/4, 11/2a/c2/7, 11/2a/c2/8, 15/4a/s4, 17/1b/c3/36,
17/3a/c5/19, 17/3a/c5/31, 19/11a/c4/4, 19/12b/c1/2, 19/12b/c6/2, 19/13a/s1/2, 19/13b/c5/2, 19/14a/13, 19/2b/s4/3, 19/3a/c1/2,
19/3a/c1/7, 19/3a/s2/2, 19/3a/s2/3, 19/3b/s2/4, 19/4b/s5/7, 19/5b/c3/11, 19/8a/c2/3, 21/1/c3, 21/14/c5/2, 21/4/c2/3,
3/1a/c9, 4/11a/c1/7, 4/11a/c1/8, 4/1a/c10, 4/1b/c5/2, 4/5a/c18,

4/5a/s18, 4/7a/c11/2, 4/8b/c12, 4/8b/c12/2,
5/s18, 9/1b/s21
Y. 19/13a/c8/10

yinelen- Tekrarlanmak.
y.- me 15/5b/c4/3
y.- miş 15/5b/s4/2
y.- üp 15/5a/c8/7

yiyecek Yenecek şey, mekûlât, azık.
y. 10/1a/c29

yoġ Bkz.: yoḳ.
y. idi 15/1a/c18, 15/1b/c13, 15/2b/c20, 15/5a/c8/8, 16/1a/c9/2, 19/12a/c3, 19/1a/c2/8, 19/4a/c3/3, 19/6a/c3,
21/13/c2/2, 21/6/c1/15, 21/6/c1/9, 3/1a/c8, 4/6a/c1, 4/6a/s1, 4/8a/c5
y. + ısa 17/1a/s2, 18/1a/s3
y.+ muş 4/4b/c6/9

yoḫsa Bkz.: yoḳsa.
y. 12/2a/s4, 15/1a/s11, 15/1b/c13/3, 15/1b/s1, 15/1b/s10, 15/1b/s17, 15/1b/s18, 15/1b/s2, 15/1b/s4,
19/12a/c1/39, 19/12b/s2, 19/13a/c1, 19/13a/s1/2, 19/13b/s1/2, 19/2b/s4/4, 19/3b/c2/4, 19/3b/s1/4, 19/3b/s2/4, 19/4b/s1/2,
19/5b/s1, 19/5b/s2/3, 19/5b/s3/2, 4/1a/s15, 4/1a/s9, 4/2a/s16, 4/3a/s15, 4/3a/s3, 4/4b/c10/2, 4/5a/c1,
4/6a/s1, 4/8a/s3, 4/8a/s6, 4/8b/s17, 4/9b/s7, 1/2/s5/3, 15/3b/s19, 15/4a/s17, 15/4b/s6, 15/5a/s7, 21/14/s5, 21/5/s7
Metro y. 4/9b/s9

yoḳ Var karşıtı.
y. 15/3b/c1/2, 16/1a/c17/3, 4/10a/c15
y. idi 11/1b/c3, 11/2b/c2, 15/1a/c16, 20/2a/c10, 21/2/c6, 21/3/c4
y. idim 15/3a/c2
y. mı idi 14/1a/s12
y. mıdır 15/4a/s1, 15/4b/s4, 19/10a/s6/2, 19/1b/s1/4, 19/1b/s3/5, 19/4a/s1/2
y. mıydı 15/2b/s20, 19/13b/s1/2, 3/1a/s5, 4/2a/s21
y. mıydılar 21/5/s7
y.+ dur 11/1a/c2/2, 15/1a/c12, 15/2a/c4, 15/2a/c6, 15/2a/s1/2, 15/2b/s14, 15/3b/c17, 15/3b/c20, 15/4a/c6,
15/4b/c10, 15/4b/c15, 15/4b/c3, 15/4b/c4, 16/1a/c1/3, 16/1a/c8/2, 16/2a/c1, 17/1a/c3/6, 17/2a/c3/2, 17/3a/c4/3,
17/4a/c1/4, 18/1b/c1/8, 18/1b/s4, 19/10a/c4, 19/10a/c5, 19/10b/c3, 19/13a/c1, 19/13b/c2, 19/4b/c5, 19/6a/c2/8,
19/9a/c2/d, 2/1/c3/3, 2/2/c1, 21/4/c10/3, 21/8/c2/7, 4/10a/c12, 4/10a/s6, 4/1a/s20, 4/1a/s9, 4/1b/c8,
4/1b/s8, 4/2b/c13, 4/3b/c1, 4/3b/c3, 4/3b/c5/2, 4/6b/s9/2, 4/8a/c21, 4/9a/s2, 6/c21, 8/1b/c12
y.+ dur 11/1b/c1, 14/1a/c18/2, 19/12b/c4, 19/4a/c2/4, 19/4b/c3, 19/6b/c1, 19/7a/c3, 19/7b/c1, 19/8b/c1,
21/5/c13, 4/10b/c8, 4/10b/s7, 4/3b/c12, 4/3b/c4/3, 4/3b/s3/2, 4/5a/c3, 4/5b/c16, 4/5b/c6, 4/6a/c17,
4/6a/c6, 4/6a/s17/2, 4/7a/c4, 4/7b/c11, 4/7b/c3, 4/8a/c16, 4/8a/c9, 4/8b/c16, 8/1a/c34, 8/1b/c13,
9/1b/c10
y.+ mıdır 21/5/s12

yoḳarı Bkz.: yoḳaru.
y. 2/1/c3/6
y.+ da 15/2b/s16, 15/2b/s3

yoḳaru Aşağı karşıtı.
y.+ da 12/2b/c5, 19/11a/c4/7, 19/9b/c1/8, 20/3a/c1, 21/4/c4, 21/4/s9,

21/9/s6
Y.+ da 21/10/s4
y.+ dan 21/5/c14/3
y.+ ya 21/5/c14/4

yoḳlama Gözden geçirmek, bakmak, kontrol etmek, yoklamak işi.
y. 21/1/c6, 21/1/c6/3

yoḳsa Aksi takdirde, soru tümcelerinde kesinlik kazanmamış iki fikri anlatan söcüklerin arasına getirilir.
y. 21/12/c4/4

yol Rah, tarik.
y. 1/1/4, 1/1/s1
y.+ a 1/1/18
y.+ da 1/1/15, 15/4b/s19, 19/12a/c1/30, 21/7/c2/7, 21/9/s5, 4/3b/c4/2, 4/3b/c5, 4/3b/c8, 4/3b/c9,
4/3b/s9/2, 4/4a/c5, 4/4a/c9, 4/4a/s5, 8/1b/s14
y.+ dan 15/4b/c17, 15/5a/c3
y.+ ıdır 13/c6
y.+ ınıñ 15/2a/c1/3
y.+ lar 19/4a/s4/3
y.+ lardadır 4/4b/c6/4
y.+ unda 2/1/c5, 4/3b/s1, 21/8/s1
y.+ undan 15/3a/c16

yolla- Göndermek.
y.- dığını 19/3b/c3/4
y.- dılar 19/11b/c1/11
y.- maġa 19/13b/c2/2
y.- rmış 19/13b/s2/2
y.- yup 4/4a/c7

yortı *(Yun.)* Bkz.: yortu.
y. 4/7b/c7

yortu *(Yun.)* Hıristiyanların bayramı.
y. 19/3b/c2/2
y.+ ları 4/7b/c10

yuvarlaḳ Top veya küre biçiminde olan, müdevver, kürevî.
y. 16/1b/c4/12, 16/1b/c17/18

yük Bir hayvan veya taşıtın taşayabileceği miktar.
y. 19/13a/c5/2, 19/8a/c2/7, 4/5a/s5/2
y.+ leri 19/13b/c3/2

yükli Bkz.: yüklü.
y. 19/11b/c1/9

yüklü Üstünde yük bulunan, yükü olan, yüklenmiş.
y. 16/1a/c13

yüri- Adım atarak ilerlemek, yürümek.
y.- mesini 21/7/c3/5

yüz 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 1/2/c6, 10/1a/s30, 15/2a/c1/3, 15/4b/c9, 15/5a/c6, 16/1b/c17/15, 19/1a/c2, 19/2a/s5, 21/5/c8, 21/5/c8/2
2.Surat, sima, çehre.
y.+ i üstü 8/1b/c2/4
y.+ ime 14/1a/c18/2, 21/9/c3/2
y.+ ine 14/1b/s3/3, 16/1b/s7/2, 19/14a/1, 19/14a/12, 4/11a/c1/7, 4/3b/c6
y.+ iñe 19/10b/s3/11
gök y.+ ine 12/2a/s6/3
y.+ iñize 14/1b/s2, 21/10/s1/4, 21/12/s1/4, 21/9/s3/2
y.+ iñizi 21/8/s1/7
y.+ üm 18/1a/c4/7, 18/1a/c6/3, 18/1b/c1/4, 18/1b/c2/2, 18/2a/c4/8
y.+ ümüñ 18/2a/c1
y.+ ün 18/1b/s2/2, 18/1b/s4, 18/1b/s4/8
y.+ ünde 20/2b/s4
Yüzünden Sebebiyle, -den ötürü.
y.+ ünden 17/3a/c4, 17/4a/s1/5

yüzbaşı Orduda rütbesi üstteğmenle binbaşı arasında olan subay.
y. 15/5b/c4/3, 16/1a/c9,

16/1a/s9/6, 16/1b/c17/17, 16/2a/s2, 16/2a/s4/4, 21/13/s2, 21/3/s1
y. idim 21/1/c2/2
baʿż-ı y.+ lar 21/2/c1
y.+ sı 15/2a/c1/3, 15/5a/c8/7, 15/5b/c4/2, 16/1b/c4/11, 21/4/s8
y.+ ya 16/1a/s10

yüzer Yüz sayısının her birine yüz veya her defasında yüz tane anlamına gelen üleştirme şekli.
y. 15/4a/c5

yüzik Bkz.: yüzük.
y.+ ini 21/8/s2

yüzli Bkz.: yüzlü.
y. 20/1b/c3/2

yüzlü Yüzü herhangi bir nitelikte olan.
y. 21/5/c12

yüzük Parmağa geçirilen metal halka.
y. 21/9/c1
y.+ gi 1/2/s3
y.+ gini 1/2/c3
y.+ i 1/2/c3/3

yüz on Yüz dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 19/13b/c5

yüz onuncı Yüz on sayısının sıra sıfatı.
y. 21/1/c1/2

yüz seksen beş Yüz seksen dörtten sonra gelen sayının adı.
y. 13/c10/2

yüz seksen dört Yüz seksen üçten sonra gelen sayının adı.
y. 13/c3

Z

żābıṭa *(Ar.)* Bir şehirde güvenliği sağlamakla görevli teşkîlat, zaptiye.
ż. 17/1a/c3/11, 17/1b/c3/44, 17/2b/c5/13, 17/3a/c4/2, 17/3a/c5/18, 17/3b/c4, 17/4a/s1/4,17/4a/c1/3
ż.+ dan 17/2b/c1
meʾmūr-ı neferāt-ı ż.+ dan 17/1a/c3/4
neferāt-ı ż.+ dan 17/1a/s3/8, 17/2b/3
ż.+ inden 17/3b/c3
ż.+ ya 17/1a/c3/3
teẕākir-i ż.+ ya 17/1a/s3/6

żābiṭ *(Ar.)* Eskiden orduda teğmenden binbaşıya kadar olan asker, subay, zabit.
ż. 2/1/c3/3
ż.+ i 16/1b/c17/16,21/5/s13/2
ż.+ ine 21/4/s11/2

żābiṭān *(Ar.+Far.)* Subaylar, zabitler.
ż. 21/5/c14/2, 21/5/c14/5, 21/6/c14/7
ʿumūm-ı ż.+ ı 21/3/c1
ż.+ ıñ 17/2b/c4/3

żabṭ *(Ar.)* Yönetimi altına alma, zapt etmek.
ż. 21/4/s1
ż.+ındadır 14/1a/c10/4, 14/1a/c4/4
żabṭ it- Tutmak.
ż. itmedi 4/8b/s6
ż. itmesünler 21/8/c2/5
ż. itmiş 4/8b/c5
żabṭ ol- Tutulmak .
ż. oldığından 4/8b/c4

żabṭiyye *(Ar.)* Devletin güvenliğini sağlamakla görevli askerî teşkilata mensup olan kimse, polis, jandarma, zaptiye.
ż. 10/1a/s31, 15/1b/c7, 15/1b/c8, 15/2b/c19, 15/3b/c18, 16/1a/s9/7, 16/1b/c17/15, 16/1b/c4/11, 17/2a/c3/5,
17/3b/c2/2, 18/1a/c4/3, 4/7b/c14, 7/c5/11, 7/c5/13, 8/1a/c9,

8/1a/s10, 8/1a/s10/2, 8/1a/s7, 9/1b/2, 9/1b/c4
ʿasākir-i ż. 17/1a/2
ż.- Aġa'nıñ 17/4a/4
Bāb-ı Ż. 17/2a/c3/3
Bāb-ı Ż.+ ye 17/1b/c3/42, 17/1b/c3/45
ż.+ ler 15/2a/s2, 15/3b/c20, 15/3b/s20, 15/4b/c11, 6/c16, 6/s17, 6/s18, 7/c5/12, 8/1a/c36
ż.+ lere 7/c8
ż.+ si 4/1a/c17/2
ż.+ sin 5/s7, 8/1a/s6, 9/1b/s7, 9/1b/s8, 9/1b/s9
ż.+ ye 17/3a/c1/4
ż.+ yim 8/1a/c6

żabṭiyyelik *(Ar.+Tr.)* Zaptiye olma durumu.
ż. 10/1a/c6, 5/c5
ż.+ dir 8/1a/c5

ẓaḫīre *(Ar.)* Gerektiğinde kullanılmak üzere tahıl, aşlık, hububât, erzak.
ẓ. 15/5a/c8/2

zā'id *(Ar.)* Fazla, gereksiz.
z. 19/8b/c3/8

ẓālim-āne *(Ar. +Far.)* Zâlimce.
evżāʿ-ı ẓ. 21/8/s2/2
muʿāmelāt-ı ẓ. 21/8/s2/4

żamm *(Ar.)* Ekleme, ilâve etme.
ż. 2/2/c1
żamm it- Eklemek, ilâve etmek.
ż. iderdi 19/3a/c3/6

ẓann *(Ar.)* Sanı.
ẓ. 3/1b/c1/4
ẓ.+ ıma 19/2a/c2, 21/5/c12
ẓ.+ ından 1/1/c2
ẓ.+ ıyla 1/1/13
ẓann it- Sanmak.
ẓ. itdik 15/3b/c20/3
ẓ. iderek 12/2a/c6/6
ẓ. iderim 16/2a/c4/2, 19/1a/c2
ẓ. idersiñ 4/5a/s2

żarar *(Ar.)* Kötü sonuç, ziyan.
ż. 4/6a/s17/2, 4/6b/c14
żarar gel- kötülük gelmek.
ż. gelür 17/4a/s1/5
żarar gör- kötü sonuca uğramak.
ż. görecegini 17/3a/c4/2
ż.+ a 19/8b/c3/14, 4/7a/c11/3
ż.+ ı 4/1a/s9
ż.+ ım 19/8b/c3/13

ẓarf *(Ar.)* Kılıf, kap, sarma, mahfaza.
ẓ. 21/3/c5/11
ẓ.+ ında 4/1a/s16, 4/1b/c5/4
ẓ.+ ları 21/3/c5/11

ẕāt *(Ar.)*kişi, şahıs özellikle saygıdeyer kimse; pâdişahlardan bahsedilirken saygı göstermek için kullanılan bir söz.
ẕ. 21/2/c2/5, 21/2/c5
ẕ.-ı hümāyūnlarına 21/12/s1
ẕ.+ ı 19/2a/c3/2
ẕ.+ ıñ 17/1b/c3/30
ẕ.+ ıñız 21/7/s2/6

ẕāten *(Ar.)* Aslında, esâsen.
ẕ. 13/c7, 14/1b/s1, 14/1b/s5, 19/11b/c1/14, 19/11b/c1/25, 19/13a/c8/11, 19/13b/c5/2, 19/4a/c1, 21/1/c1/3,
21/10/s2, 21/3/c4, 21/3/c6, 21/3/s4, 21/7/c1/4, 21/7/c2/2

żāyiʿ *(Ar.)* Kayıp.
żāyiʿ ol- Kaybolmak.
ż. oldıġını 16/1b/s2/2, 16/1b/s6/2
ż. olmuş mıydı 1/2/s2

żāyiʿāt *(Ar.)* Kayıplar.
ż.+ ım 16/1a/7, 16/1a/c1/2
ż.+ ıñ 16/1a/s1

zamān *(Ar.)* Vakit.
z. 10/1a/s19, 21/13/c4,

8/1a/s14, 8/1a/s7
z.+ da 21/14/s5/2
z.+ ıñ 17/1a/s3/2
z.+ ını 21/12/c4/4
vaḳt ü z.+ ıyla 19/7a/s5/4

zencīr*(Far.)*Eskiden suçluların ayağına veya boynuna demirden yapılmış bağ, zincir.
z. 4/6b/c15
z.+ i 4/6b/s15

zevc *(Ar.)* Koca.
z.+ i 20/1a/c13/2
z.+ im 6/c4
z.+ inden 20/1a/c13

zevce *(Ar.)* Karı.
z.+ si 11/1a/c1/12, 11/1a/c1/9, 11/3a/1, 12/1a/2
z.+ sine 12/2b/s5/6
z.+ siniñ 11/1a/2

ẕevḳ *(Ar.)* Hoş duygu, zevk etmek, eğlenmek.
ẕevḳ it- Eğlenmek.
z. itmekden 10/1a/c32

zeybek *(?.)* Batı Anadolu efelerine mahsus oyun ve mûsikî.
z. 21/4/c7, 21/4/s6/2

ẕī *(Ar.)* Önüne geldiği kelimelere "sahip, -li" anlamı katarak birleşik kelimeler yapar.
ẕī-ḳıymet (Ar.) Değerli, kıymetli.
ẕ.-ḳıymet 21/8/c2/9
ẕī'l-Ḥicce (Ar.) Arabî ayların, zilkade ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü kurban bayramı olan on ikincisi.
ẕ.'l-Ḥicce 15/5b/2

ẕikr *(Ar.)* Anma, sözünü etme, adını söyleme, zikir.
ẕ. 1/2/s5
mārrü'ẕ-ẕ. 1/2/c1
sālifü'ẕ-ẕ. 1/1/11, 1/2/c3/4, 1/2/s3, 4/4b/s10, 4/9b/c8
ẕikr olun- İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak.
ẕ. olunan 1/2/c3/3, 1/2/c7, 19/14a/3, 21/8/c3/16, 6/c19

ẕimmet *(Ar.)* 1. Üstünde olan şey.
ẕ. 17/1a/s3
tebri'e-i ẕ. 21/8/s1
2.Bir kimsenin üzerine geçirdiği borç.
ẕ.+ idir 19/9b/c2/13
ẕ.+ inden 13/s12

żımn *(Ar.)* Açıkça söylenmeyip dolayısıyla anlatılan maksat.
żımnında İçin, dolayısıyla, maksadıyla.
ż.+ 1/2/2, 21/12/s1/2, 21/3/c5/2, 4/1b/c5, 4/9a/3

zīr *(Far.)* Alt, aşağı taraf.
z.-i varaḳaya 1/2/2
z.+ de 1/1/2, 2/1/2, 2/2/1

zīrā *(Far.)* Çünkü, şundan dolayı.
z. 1/1/4, 11/1a/c3, 15/3b/c1/3, 15/4b/s15, 15/5a/c8/6, 19/11a/c5, 19/1a/c2/8, 19/4b/c1/2, 19/7b/c2/7,
2/1/c3/9, 4/10a/c10, 4/10b/s8, 4/3b/c5/2, 8/1a/c15
Z. 19/12a/c1/27

ziyāde *(Ar.)* 1. Fazla.
z. 4/1b/c8/2,10/1a/c19, 11/2a/c3, 15/2b/c21, 19/2b/c2/4, 19/5b/c3/9, 19/8a/c1/4, 19/8a/s1/2, 21/14/c6/2,
4/2a/c8
z.+ dir 20/1b/c2
2. Çok.
z. 19/7b/s1/2

ziyādece *(Ar.+Tr.)* Fazlaca.
z. 18/1a/c4/6, 18/1a/c6
z. imiş 4/9a/c12

ziyān *(Far.)* Zarar.
ziyān ol- Bir işe yaramayıp heder olmak.
z. olmamaḳ 10/1a/c21

ẓuhr *(Ar.)* Öğle, öğle vakti.
ḳabl-e'ẓ- ẓ. 1/1/1
ḳabl-e'ẓ- ẓ. 2/1/1
vaḳt-i ẓ.+ da 11/1a/c1/8

ẓuhūr *(Ar.)* Meydana çıkma, ortaya çıkma, baş gösterme, görünme.
ẓ.+ ında 21/9/s6, 5/c8
ẓ.+ unda 7/4
ẓuhūr eyle- Meydana çıkmak, ortaya çıkmak, baş göstermek, görünmek.
ẓ. eyledi 13/s12
ẓuhūr it- Meydana çıkmak, ortaya çıkmak, baş göstermek, görünmek.
ẓ. itdi 21/3/c5/8
ẓ. iden 21/1/s6/2, 21/12/c1, 8/1b/c3
ẓ. ider ise 21/1/c6/4, 21/12/c3/4, 8/1b/1, 9/1b/4
ẓ. iderek 21/8/c2/9
ẓ. itmedi 1/1/7
ẓ. itmekde 10/1a/c31/2

zu'munca *(Ar.+Tr.)* Zannına göre, (birinin) kanaatince.
z. 21/7/s3

3.2. YER VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

ʿAbbās Aġa
ʿA.+ ’ya 4/2a/c6

[ʿAbduh ʿÖmer Ḳamerī Maẓhar Nūrī]
ʿA. 4/10a/8, 4/10b/6, 4/11a/2, 4/1b/5, 4/2b/1, 4/5b/1, 4/6b/1, 4/7a/3, 4/7b/1, 4/9a/1, 4/9b/5

ʿAbdu’l ḳādir veled-i Muḥammed
ʿA. 18/2a/2
ʿAbdu’lḳādir Aġa
ʿA. +’nıñ 18/1a/2
ʿAbdu’lḳādir
ʿA. 18/1a/c1

ʿAbdu’llāh
ʿA. 14/1a/c17

ʿAbdu’llāh El-Ḥāc
ʿA. 4/10b/6, 4/11a/2, 4/1b/5, 4/4a/5, 4/5b/1, 4/6b/1, 4/7a/3, 4/7b/1, 4/9a/1

ʿAbdülʿazīz
ʿA. 21/14/c5, 21/14/c6, 21/14/s1, 21/14/s5, 21/5/c14/4
ʿA.+ ’iñ 21/14/s4/2, 21/6/c1/5
Sulṭān ʿAbdülʿazīz
Sulṭān ʿA. 21/11/s1
Sulṭān ʿA. efendimiz ḥażretleri 21/6/c1
sulṭān ʿA. Ḫan ḥażretleri 21/1/s7
Sulṭān ʿA. ḥażretleri 21/2/s2
Sulṭān ʿA. ḥażretleriniñ 21/10/s4, 21/10/s5, 21/11/c1/2, 21/2/s1
Sulṭān ʿA.+’ iñ 21/11/s1/2, 21/12/s2, 21/12/s4/4, 21/6/c14/8
Sulṭān ʿA. 21/6/c1/3, 21/6/s1/3, 21/7/s2
Sulṭān ʿA. Ḫan ḥażretleriniñ 21/4/s11
Sulṭān ʿAzīz
Sulṭān ʿA. 21/14/s4, 21/3/c1, 21/3/c1/2, 21/3/c3, 21/4/c1/2, 21/4/s5, 21/5/c7, 21/8/s1/4, 21/12/s1, 21/5/c1
Sulṭān ʿA. ḥażretleriniñ 21/1/s2, 21/13/s1, 21/2/c2, 21/2/s5, 21/2/s6, 21/3/c2, 21/4/c3/2, 21/4/s10, 21/4/s3, 21/5/s13, 21/5/s14, 21/6/s1/8, 21/8/s2, 21/9/s6, 21/9/s3
Sulṭān ʿA. ḥażretleriyle 21/2/s3

Aḥmed Aġa
A. Aġa 16/1a/s9/7, 16/1b/c17/17, 16/1b/c4/11, 16/2a/s4/4
A. Aġa’nıñ 16/2a/s2
A. Aġa’ya 16/1a/s9/10

[Aḳliyanti]
Dülger A. 19/2b/c1/3

Aḳşehīr
A. 18/1a/s4/2, 18/1b/c1, 18/1b/c4/4ve
A.+ ’den 18/1b/c2
A.+ ’e 18/1a/c4/4, 18/2a/c4/8
A. Posta-ḫānesine 18/1a/c4/4, 18/1a/c4/8

ʿAlembegli Ḳaryesi
ʿA. 13/c8
ʿA. +’nde 13/c12
ʿA. +’ne 13/c13/2

ʿAlī Beg
ʿA. 21/12/s1/4, 21/14/s7, 21/2/c1, 21/6/s1/5
ʿA. +’iñ 21/11/s1, 21/7/s2/6, 21/12/s4/3
ʿAlī Efendi
ʿA. 21/5/c12

ʿAlī Efendi
ʿA. 17/1a/c3/7

ʿAlī Oġlı ʿOṣmān
ʿA.+ ’dan 13/2

ʿAlī Şāmil
ʿA. 3/1a/c9/2

[Aliza]
A. 20/2a/s14, 20/2b/c1, 20/2b/c1/2, 20/2b/c4, 20/2b/s14, 20/2b/s15
Aliza ḳadın
A. 20/2b/s1

Allāh
A. 10/1a/c23, 15/4a/c2, 15/4b/s15, 16/1a/s17/2, 16/1b/c4/18, 16/1b/s4/2, 19/12a/c1/26, 4/10b/c8, 4/4b/c4
ʿind-A. 15/2a/s1/5
A.+ ’ıñ12/1a/c14/2

[Anaġonoş Papa]
A. Papa 4/9a/3

Anaṭolı
A.+ ’ya mı 18/1a/s3

[Anba] ḳaryesi
A. +’ ne 11/1b/s2

[Andoni]
A. 4/1b/s7
A.+ ’niñ 4/1b/3

[Andriya]
A. 16/1a/c2, 16/1b/c17/12, 16/1b/c4/9, 16/1b/s7, 16/2a/s2, 16/2a/s4
A. Ḳazaḳı 16/1b/c17/16
Ḳazaḳ A.+ ’dan 16/1b/s4
A.+ ’nıñ 16/1b/4, 16/2a/2, 16/2a/s4/3
Ḳazaḳ A.+ ’nıñ 16/1a/s17
A.+ ’yı 16/1b/c4/11, 16/1b/c4/8
Ḳazaḳ A.+ ’yı 16/1b/c17/11
A. Ḳazaḳıñ 16/1b/c4/6

[Andriya veled-i Miḫal]
A. 16/1a/10, 16/2a/1, 16/2a/3

[Angel]
A. 10/1a/c25

[Angel]
A. 16/1a/4

[Anṭoni Telpisi Veled-i Yorgi]
A. 19/12b/1
[Anṭoni Telpisi]
A. 19/7b/c3, 19/8a/c3/2
A.+ dir 19/8a/c3/5
A.+ ’niñ 19/11b/c1/18, 19/12a/2
A.+ ’yi 19/11b/c1/16, 19/8b/c3/8
[Anṭoni]
A. 19/8a/c3/5
A.+ ’niñ 19/11a/c2/3, 19/8b/c3/13
A.+ ’ye 19/11b/c1/24
[Telpisi]
T. 19/3a/c3, 19/5a/c5/3, 19/5b/c3, 19/5b/c3/3, 19/2b/c1/4
T.+ ’niñ 19/5b/c3/6
T.+ ’yi 19/6a/c2/5

[Anṭon Maġona]
A. 11/2a/c2/2
[Maġona]
M.+ ’nıñ 11/2a/c2/7

ʿArab
lisān-ı ʿA. 17/1b/c3/36, 17/3a/c5/21
evlād-ı ʿA.+ ’dan 17/1b/c3/29
ʿA.+ ’ıñ 17/1b/c3/35

ʿArabca
ʿA. 1/1/c3, 17/1b/c3/31, 17/3a/c1/2

[Aradip] Ḳaryesi
ḳarye-i A. 19/13b/1, 19/13b/3

A. ḳarye.+li 19/13a/2, 19/6a/c1, 19/8a/c1/6
A. ḳarye.+lüdirler 19/11b/c1/6

Aradipli
A. 19/6a/c3/13, 19/12b/c1/2
[Aradipli Ṣova]
A. 19/12b/c8/6

[Ardosi] Ḳaryesi
A. Ḳarye.+li 4/10b/c9, 4/3a/c2

ʿĀrif Efendi
ʿĀ. 19/4b/s3, 19/6b/s1, 19/7a/c5/3
ʿĀ. +’niñ 19/8b/c3/15, 19/8b/c3/19
ʿĀ. +’ye 19/1a/c2/4, 19/7a/c5/2

Arnabud
A. 15/1a/2, 15/2a/1, 15/3a/s14, 15/3a/s15, 15/3a/s17, 15/3b/c18, 15/3b/s17, 15/4a/c18, 15/4a/s13, 15/4a/s16, 15/4b/s11, 15/4b/s18, 15/5a/s2, 15/5b/c2, 15/5b/s1, 15/5b/s2, 15/5b/s4
A.+ lar 15/2b/c15bu, 15/4a/s6, 15/4b/c17, 15/4b/s12, 15/4b/s17, 15/5a/c8, 15/5b/c4,15/5b/c4/3
A.+ larla 15/3a/s4, 15/3b/s3,15/3b/c20
A.+ larıñ 15/2a/c11, 15/2b/c6, 15/2b/s11, 15/2b/s16/2, 15/3b/c20/4, 15/4a/c6, 15/5a/c4, 15/5a/s4, 15/5a/s5
A.+ ’uñ 15/2b/c19, 15/2b/s6

Arnabudluḳ
A.+ ’dan 4/3b/s9

Arna’vud
A. 4/2a/c22

Arslan oğlı Muḥammed
A. 19/2b/c3

[ʿArż-ı niyaz]
ʿA. ḳalfa 21/3/c5/10

[Asfian]
A. 10/1a/c25

Āsitāneli
Ā. 17/1a/c1/2, 17/2a/1, 21/1/c1/3

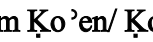
[Astifatoz]
A. 15/4b/c14

[ʿAşḳa]
ʿA. 14/1a/c10/2, 14/1a/c4, 14/1b/s4
ʿA.+ ’nıñ 14/1a/c10/4, 14/1a/c4/4

[Aṭnaş]
A. 10/1a/c25

ʿAvker Şuḳayr
ʿA. 3/1a/c9

Avlonya
O.+ ’da 4/1a/c4, 4/1a/s11, 4/1a/s5
O.+ ’ya 4/1a/c10, 4/1b/c5/6

[ʿAvrām Ḳo’en/ Ḳohen]
ʿA. 20/2a/c2, 20/2b/c5

[ʿAvrām veled-i Ḥāyim Pura]
ʿA. 20/1a/c11
ʿAvrām Pura
ʿA. 20/1a/c9
ʿAvrām
ʿA. 20/1a/c8, 20/1b/c12

Avrupalu
A.+ dan 1/1/9
A. 1/1/11

Avusturya
A. 1/1/1, 1/2/4, 2/1/1, 2/1/c4

[Ayanapa بابا]
A. 11/1a/2, 11/1b/1, 11/1b/s1

Aydonat
A. Ḳaṣabalı 4/9a/c4
Aydonat Ṭarīḳi
A. +’nde 4/7b/s3
Aydonat yolu
A. +’nda 4/3b/s1

ʿĀyşe bint İbrāhīm
ʿĀ. 12/1a/3
ʿAyşe
ʿA. 12/1a/c1
ʿĀyşe Ḫātūn
ʿĀ.+ ’uñ 12/1a/2

Bağşos Ḳaryesi
B. Ḳarye.+li 4/7b/c5, 4/9a/c5/2
B. Ḳarye.+lidir 4/5a/c2
Bağşosli
B. 4/7b/c7/5
Bağşosli Ḫariṭi
B. 4/10b/c4, 4/10b/c4/2

Balḳan
B.+ ’a 8/1b/c11
B.+ ’dan 8/1b/c10, 8/1b/c11

[Banalı بانه لی] Muḥammed
B. 8/1a/c10

[Bandali veled-i Ḥācı Yorgi مرحوم حاجی یورکی]
B. 19/13b/1
Bandali
B. 19/12b/c1, 19/14a/7, 19/14a/8, 19/14a/9, 19/6a/c3/13, 19/8a/c1/7
B.+ ’nıñ 19/8a/c1/7,19/13a/2
B.+ ’ya 19/14a/8

[Barbabo بربابه]
B. 8/1a/c20/2

[Baştiya بشتیه] Ḳaryesi
B. 4/3a/c18/3
B. + ’nde 4/5b/c2,4/9b/c8/2
B. + ’nden 4/4a/c9
B. + ’ne 4/4a/c6, 4/5a/c15, 4/5a/c17, 4/5b/s3, 4/6a/c20

Bāyezīd
B.+ ’de 17/1b/c3/22, 17/2a/c3/4, 17/2b/c2/2, 17/3a/c2
Sulṭān B.+ ’de 17/3b/s7/2, 17/4a/s1/2

Bāyezīd Çāmiʿi
B. Çāmiʿinde 17/3b/s7/3
B. Çāmiʿ-i Şerīfinde 17/1a/c3/16
B. Çāmiʿsine 17/1a/c3/17,17/3a/c5/19
Sulṭān B. Çāmiʿinde 17/4a/s2
Sulṭān B. çāmiʿine 17/1b/c1/2

Bayramiç
B. 12/1a/2, 12/1a/c3, 12/2b/c3/2, 12/2b/s4
ḳażā-ı B. 12/2b/1
B.+ ’de 12/1b/c3
B.+ ’e 12/2b/c3/2
B.+ ’iñ 12/2a/c1

Bayram Oġlı ʿAlī
B.+ ’niñ 14/1a/6
Bayram ʿAlī
B. 14/1a/2, 14/1a/c4, 14/1a/c8, 14/1a/s18, 14/1b/c1
Bekdikli B. 14/1a/8, 14/1b/5
ʿAlī
ʿA. 14/1b/s3

Beg oġlu
B. oġlu.’nda

Bekdikʿ Aşīreti
B.+’nden 14/1a/2
B. +’ndenim 14/1a/c1, 14/1a/c7

Bekdikli
B. Bayramʿ Alī 14/1a/8, 14/1b/5

B. Deli Ḳadrī 14/1b/5
B. Dona Ḥasan 14/1b/2
B.+’yim 14/1a/c15

Bekdikli Poṭuḳ Oġlı Deli Ḳadrī
B. 14/1a/5, 14/1a/c10

Bekir Efendi
B. 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/31, 17/1b/c3/35, 17/1b/c3/37, 17/2b/c5/8, 17/3a/c5/21, 17/3a/c5/24, 17/3a/c5/29, 17/3b/s7/3, 17/4a/s2, 17/4a/s2/2
B. +’den 17/1b/c3/21
B. +’niñ 17/1b/c3/18
B. +’ye 17/1a/c3/14, 17/3a/c5/15
B. +’yi 17/3a/c5/20

Bekir Beg
B. +’iñ 20/1b/c3

[Berikli]
B. 19/10a/c2/3, 19/10a/c6, 19/10b/s3, 19/10b/s4/2, 19/11a/c2, 19/11a/c2/5, 19/11a/c4, 19/11a/c4/3, 19/11b/c1/10, 19/12a/c1/30, 19/11b/c1/22, 19/12a/c1/26, 19/12a/c1/31, 19/12a/c1/37, 19/12a/c2/2, 19/12b/c8/3, 19/13b/c3, 19/13b/c5, 19/13b/c6/2/d, 19/13b/s1, 19/14a/10, 19/14a/2, 19/1a/c2/11, 19/1b/s1, 19/1b/s3/4, 19/5a/c2, 19/5a/c3, 19/5a/c5, 19/5a/s2, 19/5b/c2/2, 19/5b/c2/3, 19/5b/c2/7, 19/6b/c3, 19/6b/s3, 19/6b/s3/3, 19/7a/c3/2, 19/7a/c3/5, 19/7a/c4, 19/7a/c4/2, 19/7b/c1, 19/7b/c2/5, 19/7b/s1/4, 19/8a/c3/4, 19/8b/c3/20, 19/8b/s2, 19/9b/c1, 19/9b/c2, 19/9b/c2/3, 19/9b/s1/3, 19/9b/s1/4
B.+ ’den 19/12a/c1/40, 19/6a/c1/6, 19/8a/c2
B.+ ’niñ 19/10b/c4, 19/12b/c8, 19/14a/3, 19/2b/1, 19/7b/c2,19/7b/c2/3, 19/7b/c3
B.+ ’ye 19/11b/c1/13, 19/13b/c2/2, 19/14a/3, 19/5b/c2/5, 19/5b/c3/5, 19/7b/c2/13
B.+ ’ye 19/5b/c2/7
B.+ ’yi 19/7b/c2/4

Beşikṭaş
B.+ dır 21/1/c1/3
Beşikṭaş Sarāyı
B. +’nda 21/3/c4/2

Beyrūt
B.+ ’a 1/2/c3/2
B.+ ’dan 3/1a/c11

[Bernostu]
B. 7/c5/4

Bişāre veled-i Ṭannūs
B. 3/1a/3, 3/1a/c1
Bişāre
B. 3/1a/c14, 3/1b/c1/3
B.+ ’den 3/1b/c1/4
B.+ ’niñ 3/1a/c14, 3/1a/s13, 3/1b/c1

[Blizani] Ḳaryesi
B. +’nde 4/1a/c16

[Bona]
B. 6/c4

[Brakit]
Hekīm B. 19/7a/c5/2
Mösyö B. 19/1a, 19/4b/s2, 19/6b/s2

[Broḳobi]
B. 19/2b/1

[Budaḳözi]
B. 13/2

Bulġarī
B. iyyü’l-ʿibāre 15/5b/1

Büyük Sarāy
B.+ ’a 21/4/c2/3
Büyük S.+ dan 21/4/c1,

21/4/s2, 21/7/s2/2

Caʿfer
C. 4/11a/c1/2, 4/4b/c6/3, 4/8b/c9
C.+ ’i 4/8b/c20/2,4/10b/c4, 4/10b/c4/2, 4/11a/c1/6

[Candan جانلم]
C. 19/12a/c3, 19/14a/5, 19/7b/c3, 19/8a/c2, 19/8a/c2/3, 19/8a/c2/4

Cebel-i Lübnān
C. +’a 3/1a/2

Celāle’d-dīn Paşa
C. +’nıñ 21/1/c4

Cemāl
C. 20/1a/2,20/1b/1, 20/2a/1, 20/2b/1,20/3a/1

Cennet
C. 12/1a/c9

Cezāyirli Muṣṭafā
C. 21/7/s2/2, 21/7/s2/4

[Ciacci جياجي]
C. 1/1/10, 1/1/11, 1/1/12, 1/1/13, 1/1/5, 1/1/s1
C.+ ’yi 1/1/7, 1/1/9

Çiçeklikeller
Ç. 13/2

[Cimaḳofa جيمه قوفه]
C. 4/9b/2

Circis Kfūrī
C. 3/1a/c11

[Cuvani جوانى]
C. 19/2a/s4, 19/4b/c1/3, 19/4b/c2/2, 19/4b/s2, 19/6b/c3/5, 19/6b/c3/8, 19/6b/s2
C.+ ’ye 19/4b/c2/2, 19/6b/c2/2, 19/6b/c3/2, 19/6b/c3/4, 19/8b/s1/2

Çāmiʿ Müslümanların içinde vakit namazlarıyla Cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibadet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minareli bina, büyük mescit.
Bāyezīd Ç.-i Şerīfinde 17/1a/c3/16
Bāyezīd Ç.+ inde 17/3b/s7/3
Sulṭān Bāyezīd Ç.+ inde 17/4a/s2
Sulṭān Bāyezīd ç.+ ine 17/1b/c1/2
Bāyezīd Ç.+ sine 17/1a/c3/17, 17/3a/c5/17, 17/3a/c5/19

Çatal Çam Ḳaryesi
sākin-i ḳarye-i Ç. 12/2b/1
Ç. +’ndenim 12/1b/c3
Çatal Çam
Ç. 12/1a/2, 12/1a/c3

Çemişgezekli
Ç.+ ’yim 18/1a/c1/2

[Çişo Çaḳmaki جنجيصو چاقماقى]
Ç. 4/3a/c18/3

[Çoço جوجو]
Ç. 4/2b/c11

[Çolaḳ Çerḳaḳo جولاق چركاكو]
Ç.+ ’niñ 11/2a/c2/9

Çorum
Ç. 21/1/c1/2, 21/1/3, 21/1/4, 21/2/3, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2, 21/10/2, 21/10/3, 21/10/4, 21/11/2, 21/12/3, 21/12/4, 21/12/5, 21/12/6, 21/13/2, 21/14/2

[Danacı دانجى] Ḳaryesi
D. +’nde 13/c9
D. +’nden 14/c1

Deli Ḳadrī
D. 14/1a/c2, 14/1a/s18
Bekdikli D. 14/1b/5
D.+ ’niñ 14/1a/3

Deli Velī oġlı Ḥabīb
D.+ ’den 13/4

[Demati] Ḳaryesi
D. +’nde idim 4/7b/c14

[Demstoḳli]
D. 19/5a/c5/3

[ ]
7/c5/3

Dervīş Şuḳayr
D. 3/1a/c9/2

Devlet-i ʿAliyye
D.-i ʿA. 20/1a/c1/2, 20/1a/c11/2, 20/1b/c6/2, 20/1b/c7/2, 20/1b/c9, 4/2a/s2, 4/3a/c3, 4/3a/s3, 4/4b/s3
tebaʿa-i D-i ʿA.+ ’denim 4/2a/c2, 4/4b/c3, 4/5b/c10

[ ]
D. 5/2, 5/s7, 5/c9, 5/s7, 5/c12, 6/c3, 9/1b/c8, 10/1a/s7
D.+’da 7/c3

[Dimitraki] Beg
D. + ’iñ 15/3a/c8,15/4a/c9

[Dimitri]
D. 4/5b/c8, 4/6b/1, 4/6b/s9, 4/8b/c9, 4/8b/s22, 4/10b/c9
D.+ ’niñ 4/5b/2, 4/5b/c12/2
[Dimitri Pandola]
D. 4/10b/c9

Dimitri
Pazarcıḳlı D. 10/1a/c33

Dimitri
D.+ ’dir 15/2b/c1, 15/3b/c9

[Dimitri prono Papa]
D.+ ’ya 4/1a/c16

[Dimitri Roso]
D. 4/2b/1

[Dimitri Şodiri]
D. 19/13b/3
D.+ ’niñ 19/13b/2

[Doḳat]
D. 12/1a/c11/7

[Doḳat Ḫātun]
D. 6/2, 6/4, 6/c1

[Dona]
D. 20/2a/c2
[Dona]
D. 20/1a/c13

Dona Ḥasan
D. 14/1a/9, 14/1a/c10, 14/1a/c10/4, 14/1a/c16, 14/1a/c4, 14/1a/c4/4
D.+ ’ı 14/1b/s3
Bekdikli Dona Ḥasan
Bekdikli D. 14/1b/2

[Dorosu]
D. 4/2a/c9

[Draġoveçi] Ḳaryesi
D. 4/9b/1
D. Ḳarye.+li 4/9b/4, 4/10b/c9
[Draġoveçili Yorgi Ẕermaki]
D. 4/3a/c16

[Dratmo]
D. 4/6a/c13

Dürzī
D. 3/1a/2
D.+ ’yi 3/1a/s3/2

Ebu Bekir
E. 9/1b/c2

Edhem Beg
E. 21/2/c2/4, 21/2/c3, 21/6/c1/6
E.+'iñ 21/6/s1/4, 21/11/c1
Edhem
E. 21/2/c2, 21/2/c5, 21/6/c1/8, 21/6/s1/5

Edīb
E. Efendi 19/2b/1

[El-Ḥāc ʿAbdu'l-lāh]
ʿA. 4/10b/6, 4/11a/2, 4/1b/5, 4/4a/5, 4/5b/1, 4/6b/1, 4/7a/3, 4/7b/1, 4/9a/1, 4/10a/8, 4/2b/1, 4/9b/5

Emīn
E. 8/1a/s10/2

Emīr Ḥüseyn Oġlı Ḥasan
E. 12/1a/c10, 12/1a/c11/10
E.+ 'ıñ 12/1b/2
Emīr Ḥüseyn
E. 12/1b/c2

Erikli Ḳażāsı
E. 14/1a/2
Erikli
E. 14/1a/s10, 14/1a/s18/2

Erikli Ṣarıcalı Oġlı Muṣṭafā
E.+ 'nıñ 14/1a/s4, 14/1a/s18/2

Faḫrī Aġa
F. 16/1b/c17/6, 16/1b/c17/9
Faḫrī
F. 16/1b/c17/5, 16/1b/c17/7, 16/1b/c17/10, 16/1b/c17/13, 16/1b/s7

Faḫrī Beg
F. 21/13/s1/2, 21/4/c3/2, 21/4/c4, 21/4/s10, 21/4/s11/2, 21/4/s4, 21/4/s9, 21/6/c1/6, 21/6/s1/5, 21/7/c2/4, 21/7/s2/3, 21/7/s2/4
F. +'den 21/4/s11, 21/7/s2/5, 21/13/s1
F. +'i 21/6/c1/8
F. +'i ise 21/7/c2/2
F. +'iñ 21/10/s1/2,21/11/c1, 21/13/c2, 21/13/s2, 21/13/s3

Ferhād bin Bekir
F. 16/1b/3
F.+ 'iñ 16/1b/2

Ferʿiyye
F. 21/1/c8
F. Ḳaraġol-ḫānesi 21/13/s4/2
F. Ḳaraġol-ḫānesine 21/6/s1/9
F. Ḳaraġol-ḫānesiniñ divān-ḫānesinde 21/13/s1
F. Sarāyı'na 21/1/c3, 21/1/s6, 21/1/s7, 21/2/s2, 21/4/s1, 21/5/s5, 21/6/c1, 21/6/c1/9
F. Sarāyında 21/10/c5, 21/14/c1, 21/14/s1, 21/3/c4
F. Sarāyındaki 21/4/c9/2
F. Sarāyını 21/11/s1
F. Sarāyınıñ 21/4/s11/2, 21/5/c1, 21/5/s1, 21/5/s13, 21/6/s1/10, 21/6/s1/6
F.+ 'de 21/12/s5, 21/14/c4, 21/14/c5/2, 21/3/s6/2, 21/9/s3
F.+ 'de idim 21/14/c5
F.+ 'den 21/1/s8
F.+ 'niñ 21/14/c7
F.+ 'ye 21/12/c3, 21/12/s1, 21/12/s1/2, 21/12/s4/2, 21/14/c5/2, 21/14/s5, 21/2/c6, 21/2/s1, 21/3/s1, 21/5/s5, 21/6/s1/4, 21/6/s1/7, 21/9/c1/4

Feyżī bin Ramażān
F. 10/1a/c1
Feyżī
F. 10/1b/5, 5/c12
F.+ 'niñ 10/1a/2
Feyżullāh
F. 10/1b/5

Feyżü Beg
F. Beg 4/8b/c4

F. Beg'e 4/3a/s14
F. Beg'iñ 4/5a/c10, 4/5a/s10

Filibe Pazarcığı Ḳażāsı
F. + 'nda 15/2a/6, 15/2a/c9, 15/3a/5
Filibe Pazarcığı
F. + 'nda 15/3a/1, 15/4a/4, 15/4a/c8, 15/5a/1, 15/5a/6, 15/5a/c1, 15/5a/c10

[Filipo فیلبه]
Ḥācı F. 19/5a/c3
F.+ 'nıñ 19/7b/c2/7, 19/7b/c2/8

[Forla فورلیه]
F. 11/2a/c3/2

[Francois Ullan فرانسوا اولان]
F. 2/1/s1

Fransız
F. 2/1/c2/2, 2/1/c6
F. altunı 19/14a/8

Fransızlu
F. 2/1/c2/2

[فرنجه / فرنجه / فرنجه]
F. 21/3/c5, 21/3/c5/6, 21/9/s1

Fu'ād Beg
F. 21/2/c2/2, 21/2/c2/4, 21/2/c3/2, 21/2/c5, 21/2/s7, 21/4/c4, 21/4/s9

[Ġabrielli غابریللی]
Ġ. 1/2/3, 2/2/3

Ġanī Beg
Ġ. 4/10a/7, 4/9b/c6
Ġ.'e 4/10a/s14
Ġ.'i 4/9b/c8/2
Ġ.'iñ 4/10a/3, 4/10a/4, 4/10a/5, 4/9b/c8/3

[Ġaraçana غرجنه] Ḳaryesi
Ġ. Ḳarye.+li 4/7b/c13

[Giovanni Battista جیوانی باتستا]
G. 1/1/13, 1/1/4, 1/1/s2/2, 1/1/s3
Giovanni
G. 1/1/6
G.+ yı 1/1/c3

Güller Ḳaryesi
G. + 'nde 13/c9

Ḥabīb
Ḥ. 13/5, 14/c1
Ḥ.+ 'iñ 13/c13, 13/s2, 13/s6

Ḥācı Muḥammed
Ḥ. 21/7/s2/2, 21/7/s2/5

Ḥāfiẓ Muḥammed
Ḥ. 15/2a/5, 15/3a/4, 15/4a/3, 15/4b/4, 15/5a/5

Ḥāfiz Muḥammed Beg
Ḥ. 21/6/c1/6
Ḥ. +'iñ 21/2/c3
Ḥ. +ler 21/6/c1/8

Ḥaḳḳī Aġa
Ḥ. 17/1a/s3/9, 17/4a/4
Ḥ. +'ya 17/1a/c3/5
Ḥaḳḳī
Ḥ. 17/1a/c1/2, 17/1a/c3/13, 17/1b/2, 17/1b/c3/25, 17/1b/c3/26, 17/1b/s1/2, 17/2b/c4, 17/3a/2, 17/3a/c5/20, 17/3b/c2/3, 17/3b/s7, 17/4a/8
Ḥ.+ le 17/1b/c3/19
Ḥ.+ 'ye 17/1a/c3/6

Ḥaḳḳī bin ʿAbdullāh
Ḥ.+ 'iñ 17/2b/3

Ḥaḳḳī Efendi
Ḥ. 17/3b/c2/2
Ḥ. +'ye 17/2b/c5/3, 17/3a/s2/2
Ḥ. +le 17/3a/c5/14,

17/3a/c5/30
Ḥ. +ler 17/2a/c3/5, 17/2b/c2
Ḥ. +lere 17/4a/c1/2
Ḥ. +leriñ 17/3b/s7
Ḥ. +lerle 17/4a/3
Ḥ. + ‘niñ 17/1a/2

Ḥaleb
Ḥ. 17/1a/c3/14, 17/2a/s3, 17/2b/s4,17/3b/c1
Ḥ.+ ’den 17/1a/s3/3
Ḥ. +li 17/1a/c3/14, 17/2b/c1/2, 17/3a/s4, 17/3a/c5/15, 17/3b/2
Ḥ.+ lidir 17/3a/c3

Ḫalīl
Ḫ. 3/1a/c14, 3/1a/c4, 3/1b/c1/6
Ḫ.+ ’iñ 3/1b/c1/5

Ḫalīl bin Süleymān
Ḫ. 16/1b/1
Ḫ.+ ıñ 16/1a/11
Ḫalīl
Ḫ. 16/1a/s9/6, 16/1b/c4/8, 16/1b/s7, 3/1a/c14, 3/1a/c4, 3/1b/c1/6
Ḫ.+ e 16/1b/c4/7
Ḫ.+ ’iñ 16/1b/c4/9

Ḫalīl Ḳavvās
Ḫ. 5/5, 5/c1, 8/1a/c13, 8/1a/s14, 8/1a/s16
Ḫ.+ ı 5/2
Çavuş Ḫalīl
Çavuş Ḫ.+ ıñ 5/2

Ḫalīl [Lippo]
Ḫ.+ ’nuñ 16/1b/c4/2

Ḫalīl veled-i Nimr
Ḫ. 3/1a/s3
Ḫ.+ ’iñ 3/1a/2
Ḫalīl Nimr
Ḫ. 3/1b/c1/3

Ḥamdī
Ḥ. 17/2a/c3/5, 17/2b/c2, 17/4a/2, 17/4a/8
Ḥ. Efendi 17/1a/s3/8, 17/1b/c3/20, 17/1b/c3/26, 17/1b/c3/30, 17/1b/c3/38, 17/1b/s1, 17/2a/c3/3, 17/2b/c4, 17/3a/c1,
17/3a/c4, 17/3a/c4/2, 17/3a/c5/20, 17/3a/c5/24, 17/3a/s2, 17/3a/s3, 17/4a/3, 17/4a/4
Ḥ. Efendi’niñ 17/4a/5
Ḥ. Efendi’ye 17/1b/c3/33
Ḥ. Efendiler 17/3a/c5/20
Ḥ. Efendi’niñ 17/1b/c3/33,17/3a/c1/3
Ḥalebli Ḥ. Efendi’niñ 17/3b/2
Ḥ. Efendi’ye 17/2b/c1/3, 17/3a/c5/28

Ḥanīfe
Ḥ. 12/1a/c9

[Ḫano] Yūsuf
Ḫ. 20/1a/c9/2

[Ḫarasim]
Ḳazaḳ çizmeci Ḫ.+ ’iñ 16/1a/c12

[Ḫariṭi]
Ḫ. 4/10b/c6, 4/10b/c9, 4/10b/s10, 4/11a/c1/4, 4/11a/c1/5, 4/8b/c20, 4/8b/c9, 4/9a/c5/2
Ḫ.+ ’niñ 4/10b/s1
Bağşoslı Ḫariṭi
Bağşoslı Ḫ. 4/10b/c4, 4/10b/c4/2

Ḥasan
Ḥ. 12/1b/c1, 12/2a/c11/8, 21/1/c1
Ḥ.+ ’a 12/1a/c11/5
Ḥ.+ ’ı 12/2a/c11/8
Ḥ.+ ’iñ12/1a/c11, 12/1a/c14

Ḫazīne-i Ḫāṣṣa
Ḫ. 17/2a/s3/2, 17/2b/s4/2,

17/3b/s5/2
Ḫ.+dan 17/1a/s3/5

[Herşḳo هرشقو]
H. 16/1b/c17/5
H.+ dur 16/1a/s9/2, 16/1b/c4/4

Ḫıristiyan
Ḫ. 15/1a/c17, 15/1a/c8, 15/1a/s18, 15/1b/c13, 15/1b/c6/2, 15/1b/s7, 15/1b/s9, 19/12b/c1/2, 4/5a/c4, 4/7a/c8, 4/7b/c11/5
Ḫ.+ dan 4/5b/c5, 4/5b/s5
Ḫ.+ ıñ 11/1a/2, 11/1a/c1/2, 15/1a/s17, 15/1a/s9, 15/1b/s17, 4/2a/s22, 4/7a/c6
Ḫ.+ larıñ 4/7b/c10

[Ḫodor خدور]
Ḫ. 16/1a/s9/10, 16/1b/c17/20, 16/1b/c17/22, 16/1b/c4/11, 16/1b/c4/15, 16/1b/c4/17, 16/1b/c4/9, 16/1b/s7/2, 16/2a/c2, 16/2a/s2/2
Ḫ.+ ’yı 16/1b/c4/8

[Aġrafalı Ḫiristo اغرافلو خرستو]
Aġrafalı Ḫ.+ ’yı 4/11a/c1/6
Ḫiristo
Ḫ. 4/4b/c6/3, 4/11a/c1/2, 4/8b/c9
Ḫ.+ ’dur 15/2a/c9
Ḫ.+ ’nuñ 4/4a/1
Ḫ.+ ’yı 4/10b/c4, 4/10b/c4/3, 4/10b/s6
[Ḫiristo Boya خرستو بويه]
Ḫ.+ ’nıñ 4/4a/c1,4/10b/5,4/8b/c4

Ḫristo Aġa
Ḫ. 19/2b/1

[Ḫristofi veled-i Anṭon خرستوفى ولد انطون]
Ḫ. 11/1a/2

[Ḫaralampo Polo خرالامبو بولو]
Ḫ. 11/2a/c2/10

Ḫudā
bende-i Ḫ. 8/1b/2, 10/1b/5

Ḥüseyn
Ḥ. 13/7
Ḥ.+ ’den 13/6

Ḥüseyn
Ḥ. 19/10a/s4/3, 19/11a/s5, 19/2a/c1/2, 19/4a/s3/2
Ḥ.+ ’iñ 19/4a/c3/2

Ḥüseyn Efendi
Ḥ. 17/3b/c4

Ḥüseyn Ḥüsnī
Ḥ. 17/2b/2
Ḥ. Efendi 17/1a/s3/8, 17/3b/c2/2
Ḥ. Efendiler 17/2b/c4
Ḥ. Efendi’niñ 17/2a/1

İbrahīm
İ. 12/1a/c2

İbrāhīm
İ. 15/2a/s8

İbrāhīm Efendi
İ. 21/13/s2/2
İ. + ler 21/13/s4/6

İbrāhīm Ḥaḳḳī
İ. 16/2a/8

İbrāhīm Oġlı Muṣṭafā
İ. 12/1a/c5

İhtiman
İ.+ ’a 8/1b/c8, 9/1b/c20
İ.+ ’dan 9/1b/s21

İngiltere Devleti
İ. 4/3b/s1
İskenderiyye
İ.+ ’de 2/1/1

İ.+ ’den 1/1/12
İ.+ ’ye 1/1/s1, 1/2/c3/5, 2/1/c5, 2/1/s6, 2/1/s4

İslām
İ. 4/5b/c5, 4/10b/c4/2, 4/11a/c1/6, 4/5a/c4, 4/5b/s5, 4/7a/c8, 4/7b/c11/5
İ.+ ıñ 4/7a/c6

İsmāʿīl
İ. 12/1b/c11

İsmāʿīl Ḥaḳḳī
İ. 17/4a/8

İsmāʿīl Paşa
İ. 4/6b/c17, 4/9b/c6
İ.+’nıñ4/3b/c4, 4/4a/c7, 4/5a/s10, 4/5a/c15/2, 4/5a/c11/3, 4/7a/c10, 4/9a/c9, 4/9a/c14
İ.+’ya 4/5a/c11/2

İstanbul
İ.+ ’da 17/2b/c5/5, 2/1/c1, 2/1/c4
İ.+ ’dan 2/1/s4

[İstariçani] Ḳaryesi
İ. + ’nde 4/1a/c16

[İstavri Ṭanaşi]
İ. 4/6a/c15, 4/6b/c17

İşḳodra
İ. 9/1b/c3
İ.+ ’da 9/1b/c5

İşḳodralı
İ. 8/1a/c10, 9/1b/2

ʿİzzet Beg
ʿİ. 21/2/c1, 21/13/s4/3, 21/4/c9
ʿİ. idi 21/12/c6
ʿİ. +’iñ 21/13/s1

ʿİzzet Beg Efendi
ʿİ. Efendi 21/1/c4

[Jaḳa]
J. 4/1a/c8, 4/1a/s9, 4/1b/c8

Jerma Ḳaryesi
J. Ḳarye.+li 4/1b/3

[Ḳadın]
Ḳ. 20/1a/s12, 20/1a/s8, 20/1b/s15, 20/2a/s9, 20/2b/c6
Ḳ.+ ı 20/1b/c12
Ḳ.+ ’ıñ 20/1a/c9/3
Ḳ. idi 20/1a/c12

[Ḳadın Pura]
Ḳ. 20/2a/c3

[Ḳadın Roza]
Ḳ. 20/1a/c3

Ḳadrī
Ḳ. 14/1b/s3

[Ḳaḳar Ranca]
Ḳ. 4/2a/c11, 4/2a/s13
Ḳ.+ ’nıñ 4/2a/s11

[Ḳamerī Maẓhar Nūrī]
Ḳ. 4/10a/8, 4/10b/6, 4/1b/5, 4/2b/1, 4/5b/1, 4/7a/3, 4/7b/1, 4/9a/1, 4/9b/5, 4/11a/2, 4/4a/5, 4/6b/1

[Ḳonomidi] Aġa
Ḳ. 19/1a/1

Ḳara Ḥüseyn Oġlı ʿAbdurraḥmān
Ḳ. 14/1a/c9

[] Ḳaryesi
.+’nden 8/1a/c3

Ḳaranfillü
Ḳ. 10/1a/c24
Ḳ.+ ’nüñ
Ḳaranfillü Ḫānı
Ḳ.+ +’na 8/1a/c27
Ḳ. +’nda 8/1a/c11

[Ḳarazan قره زلمه]
Ḳ. 9/1b/c17

Ḳāsım
Ḳ. 9/1b/5, 9/1b/c1
Ḳ.+ ıñ 9/1b/2

Ḳāsım bin Nimr
Ḳ.+ ’e 3/1a/5

Ḳattarolu
Ḳ. 1/1/3

Ḳavala
Ḳ.+ ’da 9/1b/s20
Ḳ.+ ’ya 5/c17

[Ḳazaḳ Çizmeci Ḫarasim قزاق چزمه جی خراسیم]
Ḳ. +’iñ 16/1a/c12
Ḳazaḳ
Ḳ. 16/1a/4,16/1b/c17/8, 16/1b/c4/6, 16/1b/c4/8, 20/1b/c6,20/1b/c9,20/2a/c13
Andriya Ḳazaḳ
Andriya Ḳ.+ ı 16/1b/c17/16
Andriya Ḳ.+ ıñ 16/1b/c4/6
[Ḳazaḳ Andriya قزاق اندره یه]
Ḳ. +’dan 16/1b/s4
Ḳ. +’nıñ 16/1a/s17
Ḳ. +’yı 16/1b/c17/11,16/1a/9
Ḳazaḳ Maḥallesi
Ḳ. +’nde 16/1a/c11, 16/1a/c4

Ḳazaḳ
Ḳ. 20/1b/c6, 20/1b/c9, 20/2a/c13

Keskin Ḳażāsı
K. +’na 14/c1

Keyyālī-zāde Muṣṭafā Efendi
K. +’niñ 17/2a/s3,17/2b/s1, 17/2b/s4, 17/3a/c1, 17/3b/s5
K. +’yi 17/3b/s7/2
Keyyālī Efendi
K. 17/1b/c3/42, 17/2b/c5, 17/2b/s5
K. +’yi 17/1b/c3/45
Keyyālī-zāde
K. 17/1a/c3, 17/1a/s3/4, 17/1b/c1, 17/1b/c3/21, 17/1b/c3/32, 17/1b/c3/39, 17/2a/c3,17/3a/c1/3, 17/3a/c2,17/3a/c5/29, 17/4a/5, 17/4a/c1, 17/4a/s2
K.+ ’den 17/4a/s2/3
K.+ ’yi 17/1b/s1, 17/3a/c1/4, 17/3a/s2, 17/4a/s1
K.+ de 17/3a/s4
K.+ niñ 17/3a/c4

Ḳırıḳ
Ḳ.+ ’da 20/2a/c2

Ḳırḳ Kilīsā Ḳażāsı
Ḳ. +lı 7/c5

[Ḳiras قراس] Maḥallesi
F. +’nden 9/1b/c3

Ḳīymet Beg
Ḳ. 16/2a/8

[Ḳlara قیلره]
Ḳ. 20/1a/c13, 20/2b/c5, 20/3a/1

[Ḳoçana قوجانه] Ḳażāsı
Ḳ.+ ’nda 8/1a/c3, 8/1a/c4

[Ḳoḳarya قوجاایلی]
Ḳ. 4/4b/c6/6

[Ḳokidi قوکیدی]
Ḳ. 11/2a/c2/9
Ḳ.+ ’niñ 11/2a/c2/10, 11/2b/s2

[Ḳomarofḳa قومارفقه]
Ḳ. 16/1a/c4

Ḳoncoloz Ḥüseyn
Ḳ. 19/2a/s1/2

Ḳonya
Ḳ.+ ’dan 18/1a/s4

[Ḳopança قوپانچه] Ṭaġı
Ḳ.+'na 4/6b/c10

[Ḳoṣta قوصطه]
Ḳ.+ 'nıñ 4/10b/c9

[Ḳoṣta Joġo قوصطه روغه]
Ḳ.+ 'nuñ 4/9a/c12, 4/9b/3

[Ḳoṣta Lampro قوصطه لامبرو]
Ḳ.+ 'nuñ 4/9b/4

Ḳoṣta [Pazoḳa پازوقه]
Ḳ. +'ya 4/1a/c16/2

[Ḳoṣta Rali قوصطه رالی]
ḳapudan Ḳ. 4/2a/c9
Ḳ.+ 'niñ 4/2a/c11

[Ḳoṣṭanṭi قوصطه‌لی]
Ḳ.+ 'den 19/8a/c2/5

[Ḳoṣṭanṭino mavromari قوصطه‌لی ماورومارى]
Ḳ.+ 'niñ 19/9a/2
[Mavromari ماورومارى]
M. 19/6a/c1/4,19/8a/c2/5
M.+ 'den 19/6a/c1/4

Ḳastanyani Ḳaryesi
Ḳ. 4/1a/2, 4/1a/c1

[Ḳoṭo Pandola قوطو پاندولو]
Ḳ.+ 'nıñ 4/9b/1

[Ḳopaka قوپاقا]
Ḳ. 4/4a/c9

[Ḳozma قوزمه]
Ḳ. 4/7b/c5
Ḳ. 4/11a/c1/2, 4/4b/c6/3, 4/8b/c9
Ḳ.+ 'nıñ 4/4b/c6/10
Ḳ.+ 'yı 4/10b/c4, 4/11a/c1/5, 4/8b/c14
Ḳ.+ yı 4/10b/c4/2

Ḳur'ān
Ḳ. 17/1b/c3/29, 17/1b/c3/34, 17/3a/c5/22, 17/3a/c5/23

Laṭīf
L. 21/1/4, 21/10/4, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2

Lazlı Ḳaryesi
L.+nde 10/1a/c4
L.+nden 10/1a/c2

[Lazo Ḳoṣta لازو قوصطه]
L. 4/1a/c2, 4/1b/1, 4/1b/5
L.+ 'nıñ 4/1a/2
[Lazo لازو]
L. 4/1b/4, 4/1b/c5/5, 4/1b/c5/6
L.+ 'nuñ 4/1b/2, 4/1b/4, 4/1b/s5

[Leftri لفترى]
L. 19/2b/c1/4, 19/5a/c5/3

[Lifori لیفوره]
L. 19/2b/c1/3, 19/5a/c5/2

Liġopedri Ḳaryesi
L. 11/1a/c1/3
L.+nde11/1a/s2,11/1a/c2

[Lippo veled-i Penḳo لیپو ولد پنکو]
L. 16/1a/8, 16/2a/5
L.+ 'nuñ 16/1a/2
Lippo
L. 16/2a/s1
L.+ 'nuñ 16/1a/c17/2, 16/1a/c17/3, 16/1a/s17, 16/1a/s8, 16/1b/s2, 16/1b/s4, 16/1b/s6, 16/2a/4

Livikista Ḳaryesi
L. 4/9b/c2/2
L. Ḳarye.+li 4/4b/c2, 4/5b/c9, 4/7b/c5, 4/9a/c5, 4/9b/c6, 4/9b/c1

[Liza Pura لیزه پوره]
L. 20/1a/c13
Liza

L. 20/1b/c3/2

[Lodovi(c /ḳ) Peter]
L. 1/2/c1, 1/2/s1
Lodovi(c /ḳ)
L.+ nuñ 1/2/c1

Lübnān
Cebel-i L.+ ’a 3/1a/2

[Mpalomeno]
M.+ ’dur 4/2b/c11

[Maçan] Caʿfer
M. 4/7b/c1
M.+ ’iñ 4/7b/2

[Maçin]
M.+ ’iñ 15/3a/c15

[Madalina]
M. 2/1/c2

Maḥmūd
M.+ ’uñ 3/1b/3

Maḥmūd Beg
M.+’den 4/3a/c10
M.+’iñ 4/3a/s8, 4/3a/s9, 4/3a/s10, 4/3a/s17, 4/4b/c6

Maḥmūd Paşa
M. 21/1/c4, 21/1/c6/4, 21/1/s5, 21/1/s6, 21/3/c3/3, 21/3/s4, 21/3/c5/5, 21/3/c5/8, 21/7/s1, 21/12/c1/2, 21/12/c3, 21/12/c3/4, 21/12/c4, 21/12/c6, 21/14/c2,21/14/c4, 21/14/s2, 21/14/s4, 21/14/s4/2
M. idi 21/14/c2
M. ḥażretleri 21/1/c6/2, 21/7/c1/2, 21/8/c2/8
M. ḥażretleriniñ 21/6/c1/13
M.+nıñ 21/3/c5/7, 21/12/s1/2, 21/12/s2, 21/12/s4, 21/6/s1/10
M. +ya 21/3/c4, 21/3/c5/11, 21/3/s6/2, 21/14/c2/2

Maḥmūd bin Ṭal ī ʿ
M. 3/1a/c15, 3/1b/1

Maḥmūd Celāle’d-dīn Paşa
M. 21/1/c4, 21/3/c3,21/5/s13

Majani Ḳaryesi
M. Ḳarye.+li 4/7b/2, 4/7b/c2

[Malinḳo]
M. 6/c10

Malḳaş Nāḥiyesi
M. +’nde 4/7b/c14

Malṭalu
M. 2/1/c2

[Mariya]
M.+ ’dır 2/1/c2

[Marḳo Prḳoviç]
M. 20/1a/s2, 20/1a/s9, 20/1a/c13/4, 20/1b/s8, 20/2a/s13, 20/2a/s3, 20/2b/s6
M.+ ’den 20/1a/c13/3
Marḳo
M. 11/1b/c3, 16/2a/8, 20/1a/s10, 20/1b/c1, 20/1b/s2, 20/1b/s5, 20/1b/s6, 20/2b/c1
M.+ ’dan 20/2a/s5
M.+ ’nuñ 20/1b/s4, 20/2a/s1, 20/2a/s10
Marḳoviç
M. 20/2b/s2
M.+ ’i 20/2b/s3

[Maryam]
M. 20/2a/c7, 20/2a/s10, 20/2a/c10,20/2a/s11, 20/2b/c1, 20/2b/c4, 20/2b/s11, 20/2a/s12, 20/2b/s16, 20/2b/s2, 20/2b/s3
M.+ ’dır 20/2b/c8
M.+ ’e 20/2b/c16
M.+ ’ı 20/2b/s1, 20/2b/s15, 20/2b/s16
M.+ ’ıñ 20/2b/s13, 20/2b/s4,

20/3a/s1
[Maryam]
M. 20/1a/c13/3, 20/1b/c13, 20/1b/s1
M.+ ’dır 20/1b/c4
M.+ ’ı 20/1a/c13/4
M.+ ’ıñ 20/1b/c3
[Maryam]
M. 20/1b/c1/2
M.+ ’dır 12/1a/c9
M.+ ’ıñ 20/1b/s3

[Mavri]
M.+ ’niñ 11/2a/c2/6, 11/2b/s3

Mecīdiyye
M. 15/4a/c11

[Meliḫova] Ḳaryesi
M. Ḳarye.+li 4/9b/3

[Meno]
M. 6/c10, 6/c12
[Meno]
M. 8/1a/c29
[Meno]
M.+ ’yı 5/s14, 5/c16
[Meno]
M.+ ’yı 7/c5/7

[Merḳado Dobra’niñ oġlı Boḫor Ḳo’en/ Ḳohen]
M.+ ’iñ 20/1a/c9

[Merḳato]
Ḥācı M. 19/1a/1

[Mersin] bin Ṭāhir
M. 4/9a/c3
M.+ ’iñ 4/9a/2
Mersin
M. 4/7b/c7/4
Ṣubaşı M. 4/9b/c3

Mesarya
M. 11/1a/2, 11/1b/1

[Metro]
M. 4/4b/c6, 4/4b/c6/7, 4/7a/c2, 4/7a/s3, 4/9b/c2/2, 4/9b/c6/2, 4/9b/c9, 4/9b/s9
M.+ ’nuñ 4/10b/2, 4/11a/1
[Metri]
M. 4/10b/s7

Mışır
M.+’a 1/2/c6
M.+’da 1/1/1, 1/1/s2, 1/1/s4, 1/2/s5, 2/1/2
M.+ ’dan 1/1/4, 1/1/s1

[Miçi Pasḳo]
M. 4/8b/c9
M.+ ’nuñ 4/8a/2

[Miha’il Mavri]
M. 11/2a/c2/5

[Miḫal]
M.+’dır 16/1a/c2

[Mīkā’īl Şuḳayr]
M. 3/1a/c9

[Milo]
M.+ ’dur 15/2b/c3,15/5a/c1

[Mimo]
M. 15/3a/c7
M.+ ’nuñ 15/3a/5

[Misā’il]
M. 18/1a/c4/15, 18/1b/s3
Ḥācı M. 18/1a/c4/11
M.+ ’i 18/1b/s4/4
M.+ ’iñ 18/1b/s2, 18/1b/c2/2

[Mitsi]
Ḥācı M.+ ’niñ 19/8a/c2/3

[Momca]
M. 8/1a/c19

Moralı
M. 4/2a/c6

[Morduḫay veled-i Bünyamīn مردوخای ولد بنیامین**]**
M. 20/1a/c1, 20/1a/2
[Morduḫay مردوخای]
M. 20/1a/2

[Moşari موشاری**]**
M. 4/3a/c10
M.+ ’den 4/3a/s11

Muḥammed
M. 18/1a/c1

Muḥammed
M.+ ’iñ 21/11/c1

Muḥammed
Müstanṭiḳ M. 21/1/4, 21/10/4, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2

Muḥammed Aġa
M. Aġa 19/6b/c2/5

Muḥammed ʿAlī Efendi
M. +’ye 18/1a/c4/9

Muḥammed ʿAlī bin Muṣṭafā
M. 19/10b/1
M.+ ’nıñ 19/10a/1
Ġardiyan Muḥammed ʿAlī
M.19/2a/s1,19/2a/c1, 19/2b/c3/3,19/3a/c2/8, 19/4a/s3/2,19/4a/c3/2, 19/5b/c1/2, 19/5b/c1/4, 19/11a/c3,19/13b/c3,

Muḥammed Beg
M. 21/2/c2, 21/2/c5, 21/2/s4
M. +’iñ 21/2/c2/4

Muḥammed Efendi
M. 19/10a/s7, 19/10b/s3/9, 19/11a/c4/6, 19/11b/c1/12, 19/11b/c1/13, 19/11b/c1/2, 19/11b/c1/21, 19/11b/c1/23, 19/11b/s1, 19/12a/c1/28, 19/12a/c2, 19/12b/c3, 19/12b/c8/2, 19/13a/c4, 19/13b/c2/2, 19/13b/c5/3, 19/13b/s1, 19/13b/s2, 19/14a/1, 19/1b/c3, 19/1b/c3/4, 19/1b/c3/5, 19/1b/s1/3, 19/1b/s2, 19/1b/s3, 19/2a/s4, 19/3a/c1, 19/3a/c1/6, 19/3a/c3/3, 19/3a/c3/8, 19/3a/s2, 19/3b/s3, 19/4a/c1, 19/4a/c2/2, 19/4a/s4/2, 19/4a/s5/2, 19/4b/c1/5, 19/4b/c2/2, 19/4b/s1/2, 19/5b/c1, 19/5b/c2, 19/5b/c2/6, 19/5b/c3/2, 19/5b/c3/4, 19/5b/c3/7, 19/5b/s1/2, 19/6a/c1/3, 19/6a/c2, 19/6a/c2/3, 19/6a/s1, 19/6a/s3, 19/6b/c2, 19/9a/c2/5
M. Efendi’den 19/12a/c3, 19/13a/c8/8, 19/13b/c6/3/d, 19/14a/15, 19/14a/9
M. Efendi mi 19/3b/s1/4
M. Efendi’niñ 19/10a/c6/2, 19/10a/s4/3, 19/10b/s3/6, 19/10b/s3/8, 19/11a/c4, 19/11a/s5, 19/11b/c1/11, 19/11b/c1/16, 19/12a/c1/32, 19/12a/c1/34, 19/12a/c1/39, 19/12a/c2/2, 19/12b/c6, 19/12b/s4, 19/12b/s7, 19/13a/c8/13, 19/13a/c8/7, 19/13a/s2/2, 19/13a/s3, 19/13a/s6, 19/13b/c4, 19/13b/c6/d, 19/13b/s6, 19/14a/1, 19/14a/12, 19/14a/15, 19/14a/7, 19/1b/c2, 19/2a/c1/2, 19/2a/s1, 19/3a/s3, 19/3b/s1, 19/3b/c3/5, 19/4a/c4, 19/4a/s1, 19/4a/s2, 19/4b/c2, 19/4b/c2/6, 19/5b/c3/3, 19/5b/s1, 19/5b/s3, 19/6a/c2/10, 19/6a/c2/6, 19/6a/s3/2, 19/6b/c2, 19/6b/c3, 19/9a/c2/4, 19/9b/c1, 19/9b/c1/5, 19/9b/c2/13, 19/9b/s1
M. Efendi’ye 19/10a/c6, 19/11b/c1/20, 19/2b/c3/2, 19/3a/c1/4, 19/3a/c2, 19/3b/c3/5, 19/4a/s5/5, 19/4b/c1, 19/4b/s1/4, 19/5b/c1/4, 19/5b/c2/5, 19/6b/s3/4,19/9b/c1/6, 19/9b/c2/11
M. Efendi’yi

19/2b/c2/2,19/13a/c8/10, 19/1b/c3/10, 19/5a/c6/3

Muḥammed Emīn
M. 17/1a/c1/2

Muḥammed Ḫulūṣī Efendi
M. +'niñ 19/7a/1
Muḥammed Ḫulūṣī
M. 19/9a/1

Muḥammed Nāẓım Efendi
M. 19/8b/c3/21

Muḥammed Necīb
M. 21/1/c1
Biñbaşı-ıÇorum-ı Tālī M. 21/1/3, 21/1/4, 21/10/2, 21/10/3, 21/10/4, 21/11/2, 21/12/3, 21/12/4, 21/12/5, 21/12/6,21/13/2, 21/2/3, 21/2/4, 21/3/3, 21/4/1, 21/5/1, 21/6/1, 21/6/3, 21/7/1, 21/8/1, 21/9/1, 21/9/2, 21/14/2
Necīb Beg
N. 21/2/2, 21/3/2
N. +'den 21/13/1
N. +'iñ 21, 21/2, 17/2b/c5/7
Necīb Efendi
N. 21/6/2

[Muḥammed Ṭāhir]
M. 4/10b/6, 4/11a/2, 4/1b/5, 4/4a/5, 4/5b/1, 4/6b/1, 4/7a/3, 4/7b/1, 4/9a/1, 4/10a/8, 4/2b/1, 4/9b/5

Murād
M. efendimiz ḥażretleriniñ 21/5/c10
Sulṭān Murād
Sulṭān M.+ 'ıñ 21/2/c2, 21/14/c6, 21/14/s4

Murtażā
M.+ 'dır 15/1a/c4
M.+ 'nıñ 15/5b/s4

Muṣṭafā
M. 12/1b/s11, 12/2a/c4, 12/2a/c6, 12/2a/s3, 12/2a/s4, 12/2a/s6, 12/2a/s6/2, 12/2b/s5/2
M.+ 'dan 12/1a/s7, 12/2a/c4/4
M.+ 'nıñ 12/1b/c11
M.+ 'yı 12/1a/s10, 12/2a/c4/6, 12/2a/s4/2

Muṣṭafā Aġa
M. 21/3/c6, 21/7/c2/4

Muṣṭafā Çavuş
M. 5/c15, 5/s16, 6/c18, 8/1a/c1, 8/1b/2, 10/1a/s34/2
M.+uñ 8/1a/2

Muṣṭafā Efendi
M. 17/1a/c3/14, 17/1b/c3/39
M.+'niñ 17/1a/c3/2, 17/1a/c3/9, 17/1a/s3/4, 17/1b/c3/21, 17/2a/c3, 17/2b/s2, 17/2b/c5/1117/3b/c6
M. +'yi 17/1b/c3/22, 17/2a/c3/317/3a/c5/16, 17/3a/c5/29

Muṣṭafā Refīḳ
M. 15/2a/5, 15/3a/4, 15/4a/3, 15/4b/4, 15/5a/5

Müslimān
M. 4/8b/c20/2

Müşīriyyet
Mā-beyn-i Hümāyūn- M.+ inden 21/4/s3

Nāmıḳ
Müstanṭıḳ N.19/14a/17

[Napolitan]
N. 2/1/s1

[Naşi Ṭoḳa]
N. 4/6a/c15,4/6b/c17

[Niki veled-i Yorgi]

N. 11/1a/c1
N.+ ’niñ 11/1b/1
Niki
N. 11/1a/c1/10, 11/1a/c1/8, 11/1a/c1/9, 11/3a/1
N.+ ’dir 11/1a/c3

[Ulaḥ Niḳola اولاح نيقولا]
Ulaḥ N. 4/6b/c4, 4/9a/s17, 4/10b/c4, 4/10b/c4/3,4/11a/c1/6
Ulaḥ N.+ ’nıñ 4/8b/1, 4/3b/s10, 4/10b/4
Ulaḥ
U. 4/5a/c8, 4/6a/c10, 4/9a/c17
Niḳola
N. 4/11a/c1, 4/4b/c6/14, 4/5b/c14

[Niḳola نيقولا]
N. 15/2b/c15, 15/2b/c16, 15/2b/s16/2, 15/3b/c20, 15/3b/c4, 15/4a/4, 15/4a/c8, 15/4b/1

[Niḳola pala نيقولا پالا]
N.+ ’ya 4/1a/c16

[Niḳolaki نيقولاكى]
N. 4/10a/7, 4/10a/c12, 4/10a/s12, 4/10a/s13, 4/10a/s14, 4/3b/s6, 4/3b/s9/2, 4/4a/s1, 4/5a/c12, 4/4a/s4,4/5a/c14, 4/5a/s10, 4/5a/s13, 4/5a/s8, 4/5b/s2, 4/5b/s6, 4/6a/s16, 4/6a/s17, 4/6a/s6, 4/7a/c10, 4/7b/c7/4, 4/9a/c14, 4/9a/c9, 4/9b/c2/2
N.+ ’ye 4/5a/c11, 4/5a/c11/3, 4/5a/s11, 4/5a/s12, 4/6a/s16, 4/6b/c10, 4/6a/c13, 4/6a/s14, 4/6a/s8, 4/6b/c12, 4/6b/c17, 4/6b/s17, 4/9b/c3
N.+ ’niñ 4/10a/c12, 4/10a/s12, 4/5a/s9, 4/6a/c11, 4/9a/s10, 4/9b/c2, 4/9b/c3, 4/9b/s4, 4/3b/c13
N.+ ’yi 4/3b/s6
ḳapudan Niḳolaki
ḳapudanN.4/3a/c18/2,4/3a/c18/4, 4/3b/s5, 4/3b/c5/3,4/5a/c7, 4/8a/c8, 4/8a/s9, 4/8a/c17, 4/9a/s9, 4/9b/c1, 4/3b/c4, 4/3b/s8, 4/9a/c5
ḳapudan N.+ ’niñ 4/3a/2,4/3b/c,4/9b/6
ḳapudan N.+ ’ye 4/4b/c6/15
ḳapudan N.+ ’yi 4/4b/c6/12, 4/6b/s12, 4/7b/c7/2

Niḳolaki Ṭanaş
ḳırḳ kilīsā Ḳażā.+lı N. 7/c5/2
[Niḳolaki نيقولاكى]
N. 6/c5, 6/s15, 6/s6, 7/c5/8, 9/1b/s10
N.+ ‘dir 5/c10
N.+ ’yi 6/c17

Nīl
N.+ ’e 1/1/13

Nūrī Paşa
N. 21/3/c3/3, 21/6/s1/9
Mā-beyn-i Hümāyūn Müşīri N. 21/3/c3
N. +’lara 21/3/s4
N. +’ya 21/3/c4/2, 21/3/s6

[Ocalı اوجالى]
O. 15/2a/5, 15/3a/4, 15/4a/3, 15/4b/4, 15/5a/5

ʿOmer Aġa
ʿO. 4/7b/c14

ʿÖmer Beg
ʿÖ. + ’e 17/1b/c3/44, 17/3a/c5/18

[Ormano اورمانو] Ḳaryesi
O. +’ne 4/6a/c21

ʿOṣmān Aġa
ʿO. 20/1b/c7/2

ʿOṣmān Beg
Ḳır-serdārı ʿO. +’e 13/c13/2

ʿOṣmān Çavuş
ʿO. 8/1a/c2, 8/1a/c10, 8/1b/c6

ʿOşmān Efendi
ʿO. 18/2a/c4/13

ʿOşmānlı
ʿO. 15/5b/c4/6, 15/5b/c4/7

[Ostyan]
O. 15/2b/c15, 15/2b/c16, 15/2b/s16/2, 15/3b/c20, 15/5a/1, 15/5a/2, 15/5a/3, 15/5a/c1
O.+ ’niñ 15/3b/c4

[Otluḳ] Ḳaryesi
O. Ḳarye.+li 15/2a/6, 15/2a/c9, 15/3a/1, 15/3a/5, 15/4a/4, 15/5a/c1, 15/5a/1, 15/5a/6
O. ḳarye.+liyim 15/3a/c7, 15/5a/c10

[Palaça] Ḳaryesi
P. +’ndedir 15/2a/c5
P. Ḳarye.+liyim 15/1a/c1

[Panayoṭ]
P.+ ’uñ 4/4b/c6/9, 4/6a/c3, 4/8b/s17, 4/8b/c17, 4/10b/5

[Pandazi]
P. 4/10b/c9

[Pani]
P. 19/7b/c2/8

[Pani İspano]
P. 11/2a/c2/8

[Paolo Pasomi]
P. 19/5a/c5/2
[Paolo]
P. 19/2b/c1/3

[Papas]
P.+ ’dan 19/8a/c1/7
P.+ ’ıñ 19/8a/c1/8

[Paratiç]
P. 1/2/3, 2/2/3

[Parşenio]
P.+ ’uñ 4/7a/c6/2

[Pasiḳa]
P.+ 'da 15/3a/c15, 15/5a/c2, 15/3a/s3, 15/3a/c11

Pazarcıḳ
P. 8/1a/c12, 15/1a/c10, 15/1b/c13/2,15/2a/c1/3, 15/2a/c10, 15/3a/s4, 15/3a/s5, 15/5a/c8/7, 15/5b/c3, 15/5b/c4/7
P.+ ’a 15/3a/s11, 15/3a/s16, 15/4a/c6, 15/4a/s11, 15/4a/s12, 15/4a/s13, 15/4b/s16, 15/5a/c8/4, 15/5a/s3, 15/5a/s12,15/1b/c19, 15/1b/s18
P.+ ’da 15/1a/c12, 15/1b/c9, 15/2b/c11, 15/3a/s2, 15/3a/c16, 15/4b/s19, 15/4b/c17, 15/5a/c3, 15/5a/s4, 15/5b/c4/6
P.+ ’ıñ 15/3a/c13, 15/3a/s17, 15/5a/c4, 15/5b/c2
P.+ lı Dimitri 10/1a/c33
Filibe P.+ ’nda 15/3a/1, 15/3a/c7, 15/4a/4, 15/4a/c8, 15/5a/1, 15/5a/6, 15/5a/c1, 15/5a/c10
P. Ḳażāsı’nda 15/3a/c9
P. Meclisi’nde 15/3b/c16
Filibe P.+ ı Ḳażāsı’nda 15/2a/6, 15/3a/5

[] Maḥallesi
. +’nde 5/c9, 7/c3, 8/1a/s8, 10/1a/c10
. +’nden 6/c3

Pehlevān Muṣṭafā Çavuş
P. 21/6/s1/8
Pehlevān Muṣṭafā
P. 21/5/c7/2 21/6/c1/12 21/7/s2/2 21/7/s2/5 21/10/s1 21/10/s4/2 21/11/s1/2 21/11/c1/2
P. +’yı 21/5/s9
Muṣṭafā
M. 21/10/s4/3, 21/13/s4/6, 21/4/c9/3, 21/5/s10, 21/7/c2,

M.+ ’dan 21/5/s12
M.+ ’yı 21/5/s11
Cezāyirli Muṣṭafā
Cezāyirli M. 21/7/s2/4

[Pepo Petraki]
P. 11/2a/c3/2

[Peşo veled-i Resto]
P. 7/5
Peşo
P. 10/1a/c11, 10/1a/c14, 10/1a/s14, 10/1a/s20, 6/c10, 6/c19, 7/c1, 8/1a/c20, 8/1a/c25/3,
8/1a/s26, 9/1b/c22
P.+ ’nuñ 10/1a/c10, 10/1a/c16, 10/1a/s11, 10/1a/s12, 10/1a/s18, 5/c9, 6/2, 6/c16, 6/c19, 6/s10, 6/s5, 7/2, 8/1a/c17, 8/1a/c19, 8/1a/c20, 8/1a/c24, 8/1a/c25/2, 8/1a/c29, 8/1a/s18, 8/1a/s20, 8/1a/s23, 8/1a/s24, 8/1a/s8, 8/1b/c2/2
P.+ ’nuñ oġlı Meno 5/c11, 5/s11
P.+ ’ya 6/c11, 8/1a/c38
P.+ ’yı 10/1a/c13, 10/1a/c17, 9/1b/c13, 8/1a/c22, 8/1a/s24
[Resto]
R. 7/c2

[Petri veled-i Mimo]
P.+ ’nuñ 15/3a/5
Petri
P. 15/2b/c1, 15/3a/s5, 15/4b/c9, 15/4b/s10, 15/4b/s12, 15/4b/s16, 15/4b/s9, 15/5a/c8/3, 15/5a/s6
P. + ’niñ 15/2b/c1

Petro]
P. 15/2b/c10, 15/3a/c7, 15/3a/s5, 15/4a/1, 15/4a/2, 15/5a/s8, 15/5b/c2, 15/5b/s2

[Petro Candan Veled-i Ḫristofi]
P. 19/13a/1
Petro Usta Candan
P. 19/9b/c1/4
Petro Candan
P. 19/14a/1, 19/14a/6, 19/2b/c1/3, 19/3a/c3, 19/5a/c5/2, 19/5b/c3/10
P.+ ’ıñ 19/12b/2
P.+ dır 19/9b/c1/3
[Petro]
P. 19/3b/c3/2
P.+ ’yı 19/14a/3

Poṭuḳ Oġlı ʿAbdurraḥmān
P.+ ’dır 14/1a/c3

Poṭuḳ Oġlı Deli Ḳadrī
Bekdikʿ Aşīreti’nden P. 14/1a/2

[Pranḳo]
P.11/1a/2

Premedi Ḳażāsı
P. +’nda 4/7b/2, 4/7b/c2

Prizren Ḳażāsı
P. +’nda 15/1a/c1, 15/2a/c5
P.’ndan 10/1a/c2

[Radi]
R. 15/4b/c5

Rāġıb Muṣṭafā
reʾīs-i Meclis-i Cināyet-i Livaʾ-ı Ṭolcı R. 16/2a/8

[Raḫil]
R. 20/2b/c8

Rāḳım Aġa
R. + lar 21/10/s1
R. +larıñ 21/7/s2/8

Ramażān
R. 17/1a/2, 17/1b/1, 17/2a/1, 17/2b/1, 17/2b/3, 17/3a/1, 17/3b/2, 17/4a/1fī, 17/4a/7
R.- ı- Şerīfde 17/2b/c2/2
R.+ ’ıñ 17/3b/c6/5

Ramażān bin Ḥasan
R. 4/10a/5

Rāşid Paşa
R. 21/2/c1, 21/13/c2/2, 21/13/s2, 21/13/s4/2, 21/14/s4/2, 21/12/c6, 21/4/c9
R. idi 21/14/c4
Ḥācı R. Paşa 21/14/s2/2
Ḥācı R. Paşa idi 21/14/c2, 21/1/c4

[Ratmo رتمو]
R. 4/5a/c7, 4/5a/c8

Reyḥān Aġa
R. + lar 21/4/c1
Reyḥān
R. 21/10/c2, 21/10/s1, 21/10/s3, 21/7/s2/8

Rıżā Efendi
R. Efendi'den 17/2b/c2/3

[Rizo ريزو]
R. 4/1a/c10

[Rodos رودوس]
R.+ 'a 4/5a/s13

Romano Ḳaryesi
R. 4/9a/3
R. +'nde idim 4/7b/c7
R. +'nden 4/5b/c4, 4/6a/c23
R. +'niñ 4/5a/c19
Sistron ve Romano Manastırı
R. +'nıñ 4/7a/c6/2

[Roza روزه]
R. 20/1a/c5, 20/2b/c8

Rūm
R. **u'l-meẕheb** 1/1/2

Rūm ili
R.+ 'ye 18/1a/s3

[Rüstem Aġa رستم اغا]
R. 4/2a/c19

Sa'de'd-dīn bin Cābir'
S. 3/1b/3
S.+ 'dir 3/1a/c15

[Ṣalamo Ḳo'en/ Ḳohen'in veled-i Terzī Sibato صلومو قوهين ولد ترزي سبتو]
Ṣ. 20/1a/c9/3

Ṣāliḥ
Ṣ. 5/c2

Ṣāliḥ bin İbrāhīm
Ṣ. 15/2a/2
Ṣ.+ 'iñ 15/1a/2
Ṣāliḥ
Ṣ. 15/1a/c1
Ṣ. 5/c2
Ṣ.+ 'iñ 15/2a/3
Arnabud Ṣāliḥ
Arnabud Ṣ. 15/2a/1

[Ṣamarina صمارينه]
Ṣ. 4/2a/c3, 4/2a/s13, 4/2a/c24
Ṣ.+ 'da 4/2a/c4, 4/2b/s1, 4/2b/s3, 4/2b/c3, 4/2b/s5, 4/2b/c8
Ṣ.+ lı 4/2b/s8
Ṣ.+ lılarıñ 4/2a/c23

[Ṣamaḳov صمقوه]
Ṣ.+ 'a 5/c17, 8/c12, 8/1b/c2, 8/1b/s3, 10/1a/c20, 10/1a/c34
Ṣ.+ 'da 5/c3, 5/c8
Ṣ.+ 'dan 5/s18

[Samaḳov سمقوه] Maḥallesi
S. + 'nde 8/1a/c34
S. + 'nde idim 10/1a/c9

Ṣarıcalı Oġlı Muṣṭafā
Ṣ.+ 'nıñ 14/1a/c4/2, 14/1a/2
Erikli Ṣ.+'nıñ 14/1a/s10, 14/1a/s18/2

Selanik
S.+ 'de 20/1b/c15, 20/1b/c16,

20/1b/c4/2, 20/2b/c4,
S.+ ’e 20/2b/c1, 20/2b/c9

Selīm Aḳ
S. 6/c18
Selīm
S. 10/1a/s30, 10/1a/s31, 5/c15, 5/s16, 7/c5/13, 8/1a/c10, 8/1a/c19, 8/1a/s32
S.+ ’den 10/1a/c30
S.+ ’e 10/1a/c32/3
S.+ ’iñ 8/1b/s15,10/1a/c31, 10/1a/s32, 10/1a/s34

Selīm
S. 15/1a/c21, 15/1a/s17, 15/1a/s21, 15/1b/c13, 15/1b/c8, 15/2a/s2, 15/2b/s11, 15/2b/s12

Şervet Beg
Ş. 21/4/c9/3

[Simon Yovanovıç]
S. 1/1/3, 2/1/2, 2/2/3,2/2/1

Sistron
S. 4/7a/c6/2, 4/9b/c8/2
S.+ ’a 4/3b/c8, 4/4a/c3, 4/4a/s5, 4/5a/c15/2
S.+ ’da 4/6a/s19
Sistron Ḳaryesi
S. Ḳarye.+li 4/9b/2
S. +’ne 4/3a/c18/2, 4/6a/c18
S. +’niñ 4/5a/c15
Sistron Manastırı
S. + ’a 4/4a/c5
S. +’nın 4/4a/2
Sistron ve Romano Manastırı
S. +’nıñ 4/7a/c6/2

[Şodiri]
Ş. 19/14a/12, 19/14a/13

[Şodiri] Muḥammed Efendi
Ş. +’niñ 19/6a/c1

[Şofya]
Ş.+ ’dan 6/c7

[Şoġori]
Ş. 19/12a/c3/2, 19/2b/c1/4, 19/3a/c3, 19/5a/c5/3
Ş.+ ’niñ 19/7b/c3

[Şova]
Aradipli Ş. 19/12b/c8/6

Süleymān Aġa
Ḳızlar Aġası S. +’ya 21/3/c5/11
S. + ’nıñ 21/10/s5/2
Süleymān
S. 13/c10, 13/c13

Şerīf
Ş. 20/1a/2, 20/1b/1,20/2b/1, 20/3a/1

Şeyh Maḥallesi
Ş. + ’nden 5/c3

Şüveyfāt Ḳaryesi
Ş. 3/1a/2, 3/1a/c2
Ş. Ḳarye.+li 3/1a/c15, 3/1a/s3

[Tacman] veled-i Yūsuf
T. 20/1b/c7
Tacman Yūsuf
T. 20/1a/c9/2
Tacman
T. 20/2a/1

[Ṭanas]
Ṭ. 15/4a/c8
Ṭ.+’ıñ15/4a/4

[Ṭanas Ḳoroso]
Ḳapudan Ṭ. 4/2b/c11
[Ḳoroso]
Ḳ. 4/2b/c12

Ṭannūs
Ṭ.+ ’uñ 3/1b/c1

[Ṭaşo Adamo]
Ṭ. 4/2a/c1
[Ṭaşo]
Ṭ. 4/2b/1
Ṭ.+ ’nuñ 4/2a/2

Tatar
T. 4/2a/c7

[Tedeschi]
T. 1/2/s3
T.+ ’ye 1/2/c3/4

[Telpisi]
T. 19/3a/c3, 19/5a/c5/3, 19/5b/c3, 19/5b/c3/3, 19/2b/c1/4
T.+ ’niñ 19/5b/c3/6
T.+ ’yi 19/6a/c2/5

Tevfiḳ Aġa
T. 21/4/c1

Tevfiḳ Beg
T. 4/3a/s13

[Şerakis] Ḳaryesi
T. +’ne 4/5b/c1

Tıryal Ḫanım
T. Ḫanım 21/9/c1/2, 21/9/c1/5, 21/9/c1/3

[Tilpi]
T.+ ’niñ 4/7a/6

Timür Ḳapu
Timür Ḳ.+ ‘dadır 18/1a/c1/4

[Ṭodori]
Ṭ. 6/c2

[Ṭofi]
Ḥācı Ṭ. 19/12a/1, 19/2b/c1/4, 19/5a/c5/3, 19/6a/c2
Ḥācı Ṭ.+ ’niñ 19/11a/1, 19/6a/c3, 19/7b/c2/10

[Ṭoġli]
Ṭ. 19/2b/c1/4

[Ṭolcı]
Ṭ. 15/2b/s13, 15/5a/c11, 15/5a/s3
Ṭ. ḳaṣabalıyım 16/1a/c3
Re’īs-i Meclis-i Cināyet-i Liva’-ı Ṭ. Rāġıb Muṣṭafā 16/2a/8
Ṭ.+ ’da 15/1b/c15, 15/1b/c14,15/2b/s12, 15/2b/c13,15/3b/s17, 15/5a/c2,
Ṭ.+ ’dan 15/1b/s18,15/1b/c19, 15/2b/s16, 15/4a/c6, 15/4b/s16

[Ṭonı]
Ḥācı Ṭ. 19/6a/s3

Ṭopḳapu Sarāyı
Ṭ.+ ı’na 21/7/c3/11, 21/9/c1/2
Ṭ.+ ı’nda 21/14/c5, 21/14/s5

[Ṭoşi Ḳoştaki]
Ṭ.+ ’niñ 4/4a/3,4/4a/c6, 4/5a/c18

Triestelü
T. 1/1/c4, 1/2/c1

Ṭuna
Ṭ. 15/3a/c16
Ṭuna Yalısı
Ṭuna.+ sı’nda 15/1b/c13

Ṭuzla
Ṭ. 11/1a/2, 11/1a/c1, 11/1a/c2, 11/1a/c2/3, 11/1a/s1, 11/1b/c2/2, 11/1b/c2/4, 11/1b/s2/2, 11/2a/c2,
11/2a/s2, 19/12a/1, 19/12b/2, 19/1a/s2/4, 19/2b/1, 19/2b/s1, 19/4a/s5, 19/7b/s1, 19/8a/c2/5, 19/8a/c2/10, 19/9a/s1,19/9a/c2/4/d, 19/9b/s1, 19/10a/1, 19/10a/s1
Ḳaṣaba-ı Ṭ. 19/6b/1
Ṭ.+ ’dan 11/1b/s2
Ṭ.+ lı 19/9a/2, 19/11a/1, 19/12b/c8/6, 19/2b/c1/2, 19/5a/1,

19/12a/2

[Ulaḥ Niḳola اولاح نيقولا]
Ulaḥ N. 4/6b/c4, 4/9a/s17, 4/10b/c4, 4/10b/c4/3,4/11a/c1/6
Ulaḥ N.+ ’nıñ 4/8b/1, 4/3b/s10, 4/10b/4
Ulaḥ
U. 4/5a/c8, 4/6a/c10, 4/9a/c17
Niḳola
N. 4/11a/c1, 4/4b/c6/14, 4/5b/c14
[Ulaḥ Çolaḳ اولاح چولاق]
U. 4/1b/c7
Ulaḥlar
U.+ ’da 4/8b/c2

[اولاحه]
U.+’dan 15/3a/c10

Ülfet Efendi
Ü. 19/1a/c2, 19/10a/c2, 19/11a/c2, 19/11a/c4/2, 19/11a/c4/6, 19/11a/s3, 19/1a/s2/2, 19/2b/c2, 19/2b/s2, 19/3a/c1/3, 19/3a/c2/2, 19/3a/s2, 19/4b/c1, 19/4b/s1/3, 19/5a/s6, 19/5b/c2/2, 19/7a/c2, 19/7a/c5/3, 19/7a/s1/2, 19/7a/s3, 19/9a/c2/6/d, 19/9a/c2/8/d
Ü. +’den 19/11a/c4/4
Ü. +’niñ 19/4b/c5, 19/4b/s1/2, 19/7b/s1
Ü. +’ye 19/10a/c6/2, 19/3a/c1/2, 19/4a/s2/5, 19/5b/c2/2, 19/6a/s2, 19/7a/c4/3
Ü. +’yi 19/4b/s1, 19/7a/c5/3

[Vanni German(o) وانى جرمه]
V. 2/2/3
Vanni
V. 2/2/3

[Vran وران] Ṭağı
V. +’na 4/5a/c7

Varna
Meclis-i Cināyet-i Livā’-i V. 15/5b/2

[Varitmo وارتمو]
V. 4/6b/c10

[Vasil واسيل] Kehyā
V. 15/5b/11, 5/5a/6
Vasil
V. 15/4b/c5, 15/5a/c10

[Vasilaki واسيلاكى]
V.+ ’niñ 15/5b/c3

[Viṣoḳo ويشوقو] Ḳaryesi
V. Ḳarye. +li 4/1a/c16/2

[Vono وونو]
V. 6/c10

Yahūdī
Y. 16/1a/2, 16/1a/c17, 16/1a/s17, 16/1b/c17/5, 16/1b/c4/4, 16/1b/s4, 20/1a/c1/2, 20/1a/c11, 20/1b/c7/3, 20/2a/c2/2, 20/2a/s3, 20/2b/s6, 4/11a/c1, 4/4b/c6/8, 4/7a/s3
Y.+ den 4/10b/s8, 4/4b/c6/10
Y.+ niñ 4/4b/s6, 4/5a/c11/2, 4/5b/s12, 4/6a/s3, 4/6a/c14, 4/9b/c6, 20/1b/c12
Y.+ ye 16/1b/c17/21, 16/1b/c4/16
Y.+ yi 20/1b/s8, 4/3b/s1, 4/3b/s3, 4/5a/s4, 4/5a/s5/2, 4/7a/c2, 4/7b/s3, 4/8b/s16

[Yaḳomi veled-i Ḥācı İstaoro يعقوبى ولد الحاج استاورو]
Y. 19/6b/1
Yaḳomi
Y. 19/4a/c2, 19/7a/c3/2, 19/7b/s1/5, 19/9b/c2, 19/11b/c1/13, 19/12a/c1/37,19/10a/c2/3,19/10a/c6, 19/10b/c4, 19/10b/s3, 19/11a/c2/5, 19/11a/c4, 19/11b/c1/22,19/12a/c1/26, 19/12a/c1/30,19/12a/c1/31,19/12a/c1/40, 19/12a/c2/2, 19/12b/c8/3, 19/13a/c8/12, 19/13b/s1, 19/13b/c2/2, 19/13b/c3, 19/13b/c5, 19/13b/c5/3,

19/14a/14, 19/2b/c1/2, 19/3b/c2/3, 19/4b/c1/3, 19/8a/c2/6
Y.+ ‘den 19/13b/c6/2/d, 19/14a/10,19/14a/14
Y.+ ’niñ 19/5a/1, 19/7b/c1, 19/8b/s2, 19/10b/s4/2,19/13b/c5/2,
Y.+ ’ye 19/11b/c1/10, 19/14a/13, 19/3a/c2/6, 19/4a/c2/3
Y.+ ’yi 19/13a/c8/10
Y. idi 19/11a/c2

[Yanaki Simondira]
P. 11/2a/c2/12

[Yanaki Ṭaşi]
Y. 4/4b/c1
Y.+ ’niñ 4/4b/2, 4/5b/2, 4/6b/2
[Yanaki]
Y. 4/10b/c4/3, 4/10b/s7, 4/11a/c1, 4/11a/c1/3, 4/11a/c1/6, 4/5b/2, 4/5b/c12/2, 4/7a/3, 4/8b/c9,
4/8b/s15, 4/8b/s22, 4/9a/c5, 4/9b/c1, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/2, 4/9b/c6, 4/9b/c9, 4/9b/s9
Y.+ ’den 4/5b/s11
Y.+ ’niñ 4/5b/c12, 4/10b/1, 4/5b/s13, 4/6b/c4, 4/8b/c19, 4/10b/3, 4/7a/1
Y.+ ’ye 4/9b/c1/2

[Yanbori]
Y. 19/5a/c5/4

[Yan-viran] **Maḥallesi**
B.+ ’nde 10/1a/c10

Yanya
Y.+ ’da 4/3a/s12, 4/3a/s14
Y.+ ’da 4/3a/c18
Y.+ ’dan 4/8a/s3
Y.+ ’ya 4/3a/c11, 4/3a/c18/4, 4/3b/c4/2, 4/4a/c7, 4/5a/c15/2, 4/5b/c1/2, 4/6a/c22, 4/6b/c17, 4/7b/c14, 4/9b/c7, 4/9b/c8/4

Yeñişehr
Y.+ ’de 20/1a/c1, 20/1a/c11, 20/1b/c7, 20/2a/c11, 20/2a/c2, 20/2b/c5
Y.+ ’e 4/2a/c7, 4/2a/c8, 4/2a/s14

[Yorġaki]
Y. 11/2a/c3/2

[Yorġaki Civani]
Y. 11/2a/c3

[Yorġaki Dranda]
Y. 11/2a/c3

[Yorġaki Paşḳali]
Y. 11/2a/c2/11

[Yorġaki Paşḳali]
Y. 11/2b/c2

Yorġan Ḳaryesi
Y. +’ne 4/5b/c1, 4/6a/c23

[Yorgi]
Y. 4/4b/c6/3, 4/4b/s12, 4/4b/s9, 4/5a/s2, 4/5b/c14, 4/6b/c4, 4/7b/c11/4
Y.+ ’dir 4/4b/s9
Y.+ ’niñ 4/4b/c6/14, 4/5a/s1
Y.+ ’yi 4/6a/c9

Yorgi
Y. 11/2a/c2, 11/2a/c2/11, 11/2b/s3,
Y.+ ’niñ 11/1b/c2/3, 11/2b/s1

Yorgi
Y.+ ’dir 15/5a/c10

[Yorgi Anṭon]
Y.+ ’ı 11/1b/s1
Y.+ ’uñ 11/1b/1

[Yorgi Dimagi]
Y.+ ’niñ 4/8a/1

[Yorgi Ḫariṭi]
Y. 4/10b/c9, 4/10b/s10,

4/11a/c1
[Yorgi Ḫariṭo يورگي خريطو]
Y. 4/4b/s11

[Yorgi Pranḳo يورگي پرانقو]
Y. 11/1a/2

[Yorgi veled-i Misa'il يورگي ولد موسايل]
Y. 11/1a/c1

[Yorgi Yani يورگي يانس]
Y. 4/7b/c12
Y.+ 'niñ 4/7b/3

[Yorgi Ẓermaki يورگي ظرماكي]
Draġoveçili Y. 4/3a/c16

[Yorġo Diḳa يورغو ديقا]
Y. 4/6b/c17/2

[Yovan يوانس]
Y. 15/2a/c9, 15/2b/c1, 15/3a/1, 15/3b/c8,15/3b/c8/2,15/3b/s14,15/3b/s17, 15/4a/s2, 15/4b/s10, 15/4b/s19, 15/5a/c8/2, 15/5a/c8/3, 15/5a/c8/4
Y.+ 'a 15/3a/2
Y.+ 'da 15/5a/c8/6
Y.+ 'dan 15/4b/s18
Y.+ 'ıñ 15/2a/6,15/2b/s3, 15/3a/3, 15/3b/c20/2, 15/3b/s10, 15/3b/s15, 15/4a/s6, 15/4b/c10, 15/4b/s12, 15/4b/s15, 15/5a/s8

Yumuḳ Oġlı Muṣṭafā
Y.+ 'nıñ 12/1a/2
Y.+ 'yı 12/1b/s9

Yūnān
Y.+ 'a 4/1a/c10
Y.+ 'da 4/1a/c8
Y.+ 'dan 4/1b/c8

[Yūnān Rizo يونان ريزو]
Y. 4/1b/c8/2

Yūsuf
Y. 8/1a/c10, 8/1b/c6

Yūsuf
Y. 15/3b/c1

Yūsuf Āgāh Efendi
Y. 19/8b/c3/21

Zekī Efendi
Z. 19/9a/c2/11/d

Zeynel Aġa
Z. +'da idim 4/8b/c2
Zeynel Beg
Z. +'de 4/1a/s7
Z. +'e 4/1a/c10, 4/1a/c8/2, 4/1b/c5/6
Z. +'iñ 4/1a/c11, 4/1a/c6

[Ziḳo زيقو]
Z. 4/4b/c6/12, 4/4b/c6/13, 4/7a/c11, 4/8a/c13, 4/3a/c1,4/7b/c11/5, 4/5a/c4,4/8b/c7, 4/10a/7, 4/10a/c6, 4/10a/s12, 4/10a/s6, 4/10b/c4, 4/10b/c4/2, 4/10b/c6, 4/10b/s1, 4/11a/c1, 4/11a/c1/4, 4/11a/c1/6, 4/4b/c11, 4/4b/c6, 4/4b/c6/10, 4/4b/s12, 4/4b/s9, 4/5a/c1, 4/5a/c15/2, 4/5a/s1, 4/5a/s14, 4/5b/c14, 4/5b/c5, 4/5b/s15, 4/5b/s3, 4/5b/s5, 4/6a/c10, 4/6a/c3, 4/6a/c8, 4/6a/s1, 4/6a/s17, 4/6b/s3, 4/6b/s4, 4/7a/2, 4/7a/c11/3, 4/7a/s10, 4/7a/s11, 4/7a/s5, 4/7b/c7/3, 4/7b/c7/5, 4/7b/s14, 4/7b/s9, 4/8a/c9, 4/8a/s12, 4/8a/s6, 4/8a/s8, 4/8a/s9, 4/8b/c12, 4/8b/c14, 4/8b/c20, 4/8b/c7, 4/8b/c9, 4/8b/s11, 4/8b/s5, 4/9a/c14, 4/9a/c16, 4/9a/c2, 4/9a/c5, 4/9a/c5/2, 4/9a/c5/4, 4/9a/s14, 4/9a/s6, 4/9b/c1, 4/9b/c1/2, 4/9b/c2/2, 4/9b/c8/3, 4/9b/s10, 4/9b/s9
Z. + da 4/8b/s15
Z.+ 'dan 4/4b/c6/2, 4/4b/c6/4, 4/6b/s3, 4/7b/c7/4, 4/8a/c20, 4/8a/s11, 4/8b/c8, 4/8b/s18, 4/9b/s5
Z.+ 'nuñ 4/10a/6, 4/10a/c7, 4/7a/5, 4/10a/s11, 4/10b/5, 4/10b/c4/2, 4/10b/c8, 4/10b/s8, 4/3a/1, 4/4a/5, 4/7b/c4, 4/7b/s7,4/4b/c6/9, 4/4b/c7,

4/4b/s4, 4/4b/s7, 4/4b/s7/2, 4/5a/c11/2, 4/5a/c14, 4/5a/c15, 4/5a/c2, 4/5a/s12, 4/9a/s5,4/5b/c7, 4/5b/s11, 4/5b/s7, 4/6a/c1, 4/6a/c3, 4/6a/s9, 4/6a/s2, 4/6a/s2/2, 4/6a/s8, 4/7a/4, 4/7a/c11, 4/7a/c5, 4/7a/s1, 4/7a/s5, 4/7b/c6, 4/7b/s8, 4/8a/s1, 4/8a/s15, 4/8a/s16, 4/8a/s21, 4/8b/c12, 4/8b/c13, 4/8b/c4, 4/8b/s1, 4/8b/s17, 4/8b/s7, 4/9a/c2, 4/9a/s15, 4/9a/s2, 4/9b/c1/3, 4/9b/c8, 4/9b/s1, 4/9b/s2, 4/9b/s3, 4/9b/s6, 4/4b/c6/5, 4/6a/s2, 4/7b/s6,4/6b/s16, 4/8a/s3, 4/5a/s3

Z.+ ’ya 4/10a/s5, 4/11a/c1/4,4/4b/c6/10,4/5a/c11,4/5a/c5, 4/9b/s6, 4/6a/c9, 4/6a/s17, 4/6a/s4, 4/6a/s5, 4/6a/s3,4/6a/s7, 4/8b/c2, 4/8b/s16, 4/9a/c5/3, 4/9b/c1/2, 4/9b/c10

Z.+ ’yı 4/10a/c10, 4/10a/s7, 4/10a/s8, 4/10a/s9, 5a/s13, 4/5a/c14, 4/5a/c15, 4/5a/c15/2, 4/5a/s15, 4/5b/s2, 4/5b/s4, 4/5b/s6, 4/5b/s7, 4/6a/c16, 4/6a/c21, 4/6a/s6, 4/6a/s18, 4/7b/c14, 4/7b/c7/3, 4/8a/c17, 4/8a/c3, 4/8a/c8,

4/9b/c8, 4/9b/c8/2

Ziḳo [Boya بۇيا]

Z. 4/9b/c6/2

SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve M. 22 Teşrînievvel (Ekim) 1847 - H. 2 Cemâziyelâhir 1298 (M. 2 Mayıs 1881) tarihleri arasında geçen toplam yirmi bir adet seçme istintak veya istintakname üzerine bir dil incelemesini yapılmıştır. Tarafımızdan seçilen bu 19. yüzyıla ait resmî belgelerin konu, şekil, varak sayısı ve dil düzeylerine göre farklı olmasına dikkat edilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız istintak belgelerinin veya istintâknâmelerin tanımı, terimi, genel konuları, kompozisyon ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiştir, Metinler incelendikten sonra sorgu tutanağını veya sorgu kaydını ifade etmek için "istintâk", "istintâknâme" ve "istintâk mazbatası" terimlerinin bazen birbirlerinin yerine kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Dil düzeyi, şekil, varak ve sayfa sayısı bakımından farklılık gösteren ele aldığımız metinlerin konuları pasaportsuz ve vizesiz kaçak giriş, kalpazanlık, cinayet, darp, hırsızlık, görevi ihmal ve geciktirme, ihtilas ve sûistimal ile ilgili çeşitli suçlamalardan meydana gelmiştir. Özellikle Tanzimat reformları sonrasında düzenlenen istintaknamelerin dil ve içerik itibarıyla Türk dili, hukuk dili, sosyoloji gibi alanlara katkı sağlayacak metinler olduğu kanaatindeyiz.

İstintaknameler sorgu tutanaklarıdır. İçerikleri soruşturmaya konu olan olayla ilgilidir. Soru-cevap şeklinde düzenlenmiş belgelerdir. İstintâknâmelerin çoğunlukla yalın ve doğal konuşma dili ile tutulduğu, çobandan devlet adamına kadar toplumun birçok kesimlerinin kullandıkları farklı dil düzeylerini içinde barındırdığı, tehdit, teşvik, ikna, mizah ve benzeri üslup türlerini içerdiği gözlemlenmiştir. Tanzimat dönemi Osmanlı Türkçesi ile tutuldukları esas itibariyle istintâknâmelerin dil özelliklerinin genel temayülü Türkiye Türkçesi yönünde olduğu söylemek mümkündür. Ancak bu istintâknâmelerde en azından kalıplaşmış imlâ bakımından Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi ve klasik Osmanlı Türkçesi dönemlerinden kalan bazı dil özelliklerinin yer yer karşımıza çıkmış olduğu görülmüştür.

İncelenen metinler söz varlığı ve dil özellikleriyle Tanzimat dönemi Osmanlı Türkçesini büyük ölçüde yansıtır. Bununla birlikte söz konusu metinlerin dönemin telaffuz veya sesletim özelliklerini ve hatta bazen ağız özelliklerini de yansıttıkları görülür. İstintakname metinlerinin dil çalışmalarında önemli bir yer tutacağına kaniyiz.

Metinlerimizin tümünde geçen teklik ikinci şahıs ekinde ñ > n değişiminin yaklaşık olarak yüzde altmış dört oranında olduğu saptanmıştır. Karşılıklı konuşma tarzında tanzimedilmiş istintâknâmelerin metinlerinde hemen hemen bütün şahıs çekim ekleri kullanılmakla birlikte teklik birinci ve ikinci şahıs çekim ekleri ağırlıklı olarak karşımıza çıkmıştır.“aḫşamısı”, birisi”, “evvelisi”, “heftebaşısı” ve “ṣabāḥısı” gibi kelimelerde iki iyelik ekinin üst üste getirilerek çok fazla kullanılması dikkat çekmektedir.

İncelenen istintaknamelerin dizin bölümünde kökenleri tespit edilen madde başlarının toplam sayısı iki bin iki yüz elli civarındadır. Bunlardan yaklaşık bin kırkı Arapça, yedi yüz ellisi Türkçe, yüz doksan yedisi Farsça, otuz beşi Yunanca, yirmisi İtalyanca, on beşi Fransızca, üçü Moğolca ve birer kelime de Almanca, Bulgarca, Ermenice ve İngilizce kökenlidir. Bununla birlikte yaklaşık olarak altmış dört kelime Arapça-Türkçe, elli beş kelime Farsça-Türkçe, on beş kelime Arapça-Farsça, yedi kelime Farsça-Arapça, dörder kelime Türkçe-Farsça ve Yunanca-Türkçe, üçer kelime Fransızca-Türkçe ve Türkçe-Arapça, ikişer kelime İtalyanca-Türkçe ve İtalyanca-Farsça, birer kelime de Almanca-Türkçe, Ermenice-Türkçe, Macarca-Türkçe ve Yunanca-Farsça bulunmaktadır. Arapça kökenli kelimelerin çok fazla kullanılması, dönemin hukuk dilinin Türkçeleşmesi bakımından iyice gelişmemiş olmasıyla ilgili olduğu düşünülebilir.

Arapça ve Farsça tamlamaların toplam sayısı ise tekrarlananlar dışında, yaklaşık olarak yüz yetmiş ikidir. Yirmi beşi Arapça tamlamalar ve yüz kırk yedisi Farsça tamlamalardır. Ayrıca “Çiftlik-i Hümāyūn” ve “menzilci-i merḳūmı” gibi Farsça tamlamaların yaygın olmayan bazı kullanımlarına rastlanmıştır.

Soru-cevap niteliğindeki istintâklar işlenirken “yol, râh, tarîk “ gibi Türkçe, Farsça ve Arapça kökenli bazı eş anlamlı kelimelerin yaygın şekilde kullanılması tanzimat döneminde bu eş anlamlıların hemem hemen herkese anlaşılır hale geldiğini düşündürebilir.

İstintâk metinlerimizde yer alan eski harfle yazılmış çeşitli yabancı özel ad ve yer isimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın gerek Osmanlı belgelerinde gerekse de diğer Osmanlı kaynaklarında geçen söz konusu bazı özel isimler tespit edilirken yararlı olabilmektedir.

Son olarak bu çalışmanın dilbilimciler kadar tarih ve hukuk araştırmacılarına da yararlı olacağı ve Türk diline zerre kadar olsa da katkıda bulunacağı dileğindeyiz.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi İstintakname Belgeleri)

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34.1.(İstintakname No: 1).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: HR.TO, Dosya No:150, Gömlek No:34. 5.(İstintakname No: 2).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} MKT. UM, Dosya No: 29, Gömlek No: 5.2.(İstintakname No: 3).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: HAT, Dosya No: 1241, Gömlek No: 48267.(İstintakname No: 4).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45.5.(İstintakname No: 5).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 4.(İstintakname No: 6).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 3.(İstintakname No: 7).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 2.(İstintakname No: 8).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 45. 1.(İstintakname No: 9).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 23, Gömlek No: 51. 1.(İstintakname No: 10).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: A.} M, Dosya No: 25, Gömlek No: 53. 1.(İstintakname No: 11).
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA):	Fon Kodu: MVL, Dosya No: 652, Gömlek No: 63. 1.(İstintakname No: 12).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: MVL, Dosya No: 653, Gömlek No: 2. 1.(İstintakname No: 13).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: MVL, Dosya No: 655, Gömlek No: 23. 1.(İstintakname No: 14).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1079, Gömlek No: 46. 1.(İstintakname No: 15).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: MVL, Dosya No: 1080, Gömlek No: 10. 1.(İstintakname No: 16).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 1.(İstintakname No: 17).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 2. 1.(İstintakname No: 18).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: ZB, Dosya No: 6, Gömlek No: 20. 2.(İstintakname No: 19).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: HR. TH, Dosya No: 34, Gömlek No: 27. 2.(İstintakname No: 20).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA): Fon Kodu: Y.EE. Dosya No:17, Gömlek No:80.(İstintakname No: 21).

II. Araştırma ve İnceleme Eserleri

Acaroğlu, M. Türker: **Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, İstanbul, IQ Kültür Sanatı Yayıncılık, 2006.

Acaroğlu, M. Türker: **Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1988.

Akbayar, Nuri: **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü,** İstanbul, Tarih Vakfi Yurt Yay., 2001.

Akyazan, Ahmet Emrah: **Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Doğrudan soru Yöneltme (Çapraz Sorgu)**,

Ankara, T.C Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Argunşah, Mustafa; Güner, Galip: **Codex Cumanicus,** İstanbul, Kesit Yay., 2015.

Arslan, Oruç B: "Türkçede Gereklilik Kipi", 38.ICNANAS, 10-15 Eylül 2007, C.111: **Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi Bildirileri,** Ankara, 2011, s.1245-1261.

Ayverdi, İlhan: **Asırlar boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, 2010.

Bacanlı, Eyüp: "Türk dillerinin şahıs zamirlerinde düzensizlikleri", **Turcology and linguistics**, (Ed. Nurettin Demir, Birsel Karakoç, Astrid Menz), Hacettepe Üniversitesi, 2014. s. 43- 63.

Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri,** 9. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.

Bayraktar, Nesrin: **Türkçede Fiilimsiler,** 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2018.

Boz, Erdoğan: "İmâdü'l-İslâm'da Ünlü Uyumları" **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Jornal of Turkish World Studies**, C. V. S. 2, 2005, s.185-197.

Bulak, Şahap: "Üçüncü Kişi İyelik Eklerinin Kelime Türetme İşlevi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,** C. 9, S. 42, Şubat 2016.

Bulduk, Türker Barış: "Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı bir öğrenilen geçmiş zaman eki ve çekimi: -Ip/ -Up, -Ipduru/ -Upduru"**, Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages,

Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 13/20, summer 2018, s. 225-244.

C. Mostras: **DICRIONAIRE DE L'EMPIRE OTTOMAN**, ST.PETERSBOURG, Commissionnaires de l' Academie İmperiale des Sciences, 1873.

C. Mostras: **Osmanlı İmparatorluğu Çoğrafyası Sözlüğü**- (Fransızca'dan çev. Ömer Öztürk), Yaba Yay., 2012.

Ceylan, Emine Yılmaz: "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü", **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara, 1991.

Cin, Ali: "-ArAktAn Ekinin Kullanımı ve yapısı", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilimler Dergisi,** mayıs 2012, S. 25, s.185-192.

Clauson, Gerard: **An Etymological Dictionary of pre-Thirteenth-Century Turkish,** Clarendon Press, Oxford, 1972.

Coşkun, Mustafa Volkan: **Türkçenin Ses Bilgisi**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2015.

Demircan, Ömer: **Türkçenin sesdizimi Sesler Sesbirimler Ayırıcı Özellikler Ses Değişimleri Vurgu Vurgulama Ezgi Ezgileme,** 5. bs., İstanbul, Der Yay., 2015.

Demirci, Metin; Kırmıt, Dursun: "Tarihi Türk Lehçelerinde Ve Türkiye Türkçesinde Geniş Zaman Üzerine Bir İnceleme", **Route Educationaland Social Science Journal**, Volume 3, Julay 2016, s. 51-85.

Develi, Hayati: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar,** Ankara, TDK Yay., 1995.

Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Grameri,** Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2010.

Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1,** İstanbul, Kesit Yay., 2019.

Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2**, İstanbul, Kesit Yay., 2016.

Develioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)**, 16. bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yay.,1999.

Duman, Musa: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri,** Ankara, TDK Yay., 1995.

Duman, Musa: **"Klâsik Osmanlı Türkçesinde i/e Meselesine Dair", Makaleler Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine,** İstanbul, Kesit Yay., 2008.

Eker, Süer: **Çağdaş Türk Dili,** 9. bs., Ankara, Grafiker Yay., 2015.

Eminoğlu, Mehmet: **Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş**, 15. bs., Ankara, Türk Diyanet Vakfı Yay., 2017.

Eraslan, Kemal: "Eski Türkçe'de yönelme (dativ) hâli ekinin yapı, fonksiyon ve ifadeleri", **TDED,** C. 29, S. 0, 2000, s.67-76.

Eraslan, Kemal: **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2012.

Eraslan, Kemal: "-Maḳlıḳ/ -meklik ve maḳçı /-mekçi Birleşik Ekleri Hakkında", **V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, Ankara, TDK Yay., 1. C., 20-26 Eylül 2004, s.927, 928.

Erdem, Mevlüt: "Yön Ekleri: Çekim ve Türetim özellikleri bakımından tarihsel bir değerlendirme", **Prof. Dr. Mine Mengi adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri**, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana, Çukurova Üniversitesi, 2012.

Eren, Hasan: **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü,** 2. bs., Ankara, Bizim Büro Basım Evi, 1999.

Ergin, Muharrem: **Orhun Abideleri,** 45. bs., İstanbul, Boğaziçi Yay., 2011.

Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, 2011.

Eyuboğlu, İsmet Zeki: **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1991.

Francisci A Mesgnien Meninski: **LexiconArabico-Persico-Tvrcicvm, Typis JOSEPHİ NOBİLİS DE KURZBÖCK,** I-IV, 2. bs., Viennae, 1780.

Gabain, A.Von: **Eski Türkçenin Grameri,** (çev. Mehmet Akalın), 5. bs., Ankara, TDK Yay., 2007.

Gökçe, Aziz: "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu", **Turkish Studies** İnternational Periodicalfort he Languages, Literatureand History of Turkishor Turkkic, Volume 4/3 Spring, 2009, s. 991-1012.

Gülensoy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N),** Ankara, TDK Yay., 2007.

Gülensoy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (A-N),** Ankara, TDK Yay., 2007.

Gülsevin, Gürer; Boz, Erdoğan: **Eski Anadolu Türkçesi,** 3. bs., Gazi Kitabevi, 2013.

Gülsevin, Gürer: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler,** 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.

Gülsevin, Gürer: "Eski Türkiye Türkçesinde "İstek Kipi" Üzerine", **İlmi Araştırmalar 13,** 2002, s. 35-50.

Gümüş Kılıç, Mehmet: **Viguire'in "Elemens De la lange Turque (Türk Dilinin Unsurları)" Adlı Eserinin Ses Uyumları Bakımından İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, 1992.

Gündüz, Asım: **Niyazi-i Mısri'nin Dîvân-ı ilâhiyt Eserindeki İsim Hâl Ekleri,** Yüksek lisans, Danışman, prof. Dr. Erhan Aydın, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya 2016.

Güvenç, Sefer: **Mübadele Öncesi ve Sonrası Eski ve Yeni Adları ile Kuzey Yunanistan Yer Adları Atlası,** Lozan Mübadilleri Vakfı, 2010.

Hacıeminoğlu, Necmettin: **Türk Dilinde Edatlar,** İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1992.

Hindoğlu, Artin: **Hazine-i Lugat ou DictionaireTurc-Francais,** Vienne, 1838.

İlhan, Nadir: **Türk dilinde çokluk,** Elazığ, Manas Yayıncılık, 2009.

İpek, Birol: Türk Dilinde vasıta Hâli, **Türkiyat araştırmaları Dergisi,** Selçuk Üniversitesi, S. 23, 2008, s. 63-97.

Kabtaş, Orhan: **Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü**, 2. bs., İstabbul, Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.,

2009.

Kara, Funda: " "Bil-" tasvir fiilini işlevleri", **Turkish Studies-** İnternational periodical for The Languages, terature and History of Turkisk or Turkic, Volume 6/1 Winter 2011, s.1421-1438.

Kara, Mehmet: **Ayrı düşmüş kelimeler**, 2. bs., İstanbul, Kesit Yay., 2011.

Karaağaç, Günay: **Türkçenin dil bilgisi,** 2. bs., Ankara, Ağaç Yay., 2013.

Karaağaç, Günay: **Türkçenin Ses bilgisi,** İstanbul, Kesit Yay., 2013.

Karademir, Fevzi: **Türkiye Türkçesinde İyelik Olgusu,** İstanbul, Kesit Yay., 2013.

Karpuz, Hacı Ömer: **Türkçe'de zarflar Türkiye Türkçesi Edebi dilindeki zarfların yapısal ve işlevsel incelemesi,** Denizli, Ege-Doğuş Yay., 2013.

Karslı, İlyas: **Osmanlı Türkçesini Okuma ve Anlamada Arapçanın Yeri,** İstanbul, Ensar Neşriyat, 2009.

Kartallıoğlu, Yavuz: **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17, ve 18. Yüzyıllar),** Ankara, TDK Yay., 2011.

Kartallıoğlu, Yavuz: "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır", **Turkish Studies-** İnternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6, Fall, 2008, s.449-470.

Kayasandık, Ahmet: "Tuhfetü'l-İhvân'da Soru Eki/Edatı "mI" ", **İnternational Jornal of Languages' Education and Teaching,** Volume 6, İssue 3, September 2018, s. 1-14.

Korkmaz, Zeynep: **Gramer Terimleri sözlüğü**, 3. bs., Ankara, TDK Yay., 2007.

Korkmaz, Zeynep: "Türkçede -acak/ -ecek Gelecek zaman (Futurum) Ekinin Yapısı", **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,** Ankara Üniversitesi, C. 17, S. 1-2, 1959, s.159-168.

Korkmaz, Zeynep: **Türkçede Eklerin kullanılış şekilleri ve ek kalıplaşması olayları**, Ankara, TDK Yay., 2018.

Korkmaz, Zeynep: **Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1-2,** Ankara, TDK Yay., 2017.

Korkmaz, Zeynep: **Türk Dili Üzerine Araştırmalar III**, Ankara, TDK Yay., 2007.

Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 4. bs., Ankara, TDK Yay., 2014.

Mansuroğlu, Mecdut: "Eski Osmanlıca" Tarihi Türk Şiveleri", (çev. Mehmet Akalın), Ankara**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, Yay: 73, Seri: IV, S. 21, 1988, s. 247-276.

Nalbant, Mehmet Vefa: "Çağatay Türkçesinde Görülen (+nI) ilgi hali ekinin kökeni üzerine", **Türkbilig**, 2018/ 36, s. 21-28.

Ömer, Ahmed Muhtâr**:** **Mu'cemü'l-Lugati'l-Arabiyyeti'l-Muâsıra**, I-IV, Kahire, Alemü'l-Kütüb, 2008.

Özçelik, Sadettin: "Aykırılaşma Terimi, Tanımı ve Örneklerin Tasnifi Üzerine", **İlmî Araştırmalar 14**, 2002, s. 131-144.

Özek, Fatih: **Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler,** T.C. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ, 2009.

Özek, Fatih: "Türkçenin temel ünlülerinin tarihî görünümü", **ZeitschriftfürdieWelt der Türken, Journal of World of Turks,** (Vol. 5, No1, 2013), s. 137-158.

Özgül, İbrahim; Kartal, Nazım: **Osmanlı'da Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetim Metinleri**, İstanbul, Hiperlink Yay., 2019.

Özkan, Abdurrahman: "Tersine Uyumsuzluk", **Türk Dil Bilgisi Toplantıları 2: Türkiye Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi Bildiriler (Ankara, 31-Ekim-1 Kasım 2014),** Ankara, TDK Yay., 2017, s. 185-205.

Özkan, Mustafa; Tören, Hatice: **Osmanlı Türkçesi II,** İstanbul, akademik kitaplar, 2012.

Özkan, Mustafa: **Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi,** İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Özkan, Mustafa: **Türkiye Türkçesi, Ses ve Yazım Bilgisi,** İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Özkan, Mustafa; Tören, Hatice; Esin, Osman: **Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve sözlü Anlatım**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Öztoprak, Nihat; Recep Ahıshalı: **Osmanlı Türkçesi-1**, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi yayını, 2011.

Öztürk, Deniz: **Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynamış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller,** Ankara, TDK Yay., 2008.

Pakalın, Mehmet Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.: 2506 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 647 Sözlük Dizisi: 2,1993.

Sağırlı, Abdurrahman: "Timār Ahkāmlarındaki "kaydüşod" Muāmelesi ve Tümār Tevcihlerindeki Yeri", **Tarih Dergisi,** S. 42, 2005, s. 111-136.

Sami, Şemseddin: **Kâmûs-ı Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Lugat, DictionnaireTurc-Français,** İstanbul, Mihran Matbaası, (1300[1883]).

Schull, Kent F.: **Prisons in the Late Ottoman Empire: Microcosms Of Modernity**, Edinburgh University Press, 2014.

Sezen, Tahir: **Osmanlı Yer Adları,** Ankara, T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu: 26, 2017.

Şahin, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi**, 3. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2011.

Tekin, Talat: **Orhon Türkçesi Grameri,** İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:9, 2003.

Telli, Burak: **Kenzü's-Sıhhatü'l-Ebdâniyye Eser-i Mürşid-i Osmaniyye İnceleme-Metin-Gramatikal Dizin-Tıpkıbasım**, Adıyaman, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2017.

Tietze, Andreas: **Tarihi Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati Sprachgeschichtlichesund etymologisches Wörterbuchdes Türkei-Yürkisch,** İstanbul–Wien .C. I, A-E. Österreichiseche Akademie der Wissenschaften-Simurg Yayınevi, 2002.

Timurtaş, Faruk K: **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, İstanbul, Kapı Yay., 2012.

Timurtaş, Faruk K: **Osmanlı Türkçesi Giriş I,** 33. bs., İstanbul, Alfa Yay., 2014.

Timurtaş, Faruk K: **Osmanlı Türkçesi Grameri III** (Eski Yazı ve İmlâ - Arapça - Farsça - Eski Anadolu Türkçesi), 14. bs., İstanbul, Alfa Yay., 2011.

Toker, Mustafa: "Haydi, hadi, hayda" Kelimeleri üzerine", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** S. 30, 2011, s. 55-70.

Tosun, İbrahim: "Türkiye Tükçesinde +cA Ekinin kullanım ve anlam çeşitliliği", **Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic,Volume 5/4, Fall 2010, s: 1472-1486.

Tören, Hatice: **Alî Şîr Nevayî Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin),** Ankara, TDK Yay., 2001, s.40.

Tulum, Mertol: **Osmanlı Türkçesine Giriş II,** Anadolu Üniversitesi, 2014.

Tulum, Mertol: **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, TDK Yay., 2011.

Türk Dil Kurumu: **Türkçede Batı Kökenli kelimeler sözlüğü,** Ankara, TDK Yay., 2015.

Türk Dil Kurumu: **Yazım Kılavuzu,** 26. bs., Ankara, TDK Yay., 2009.

Türk, Vahit: "Türkçede şimdiki zaman kavramı, çekimleri ve ekleri", **TDAY-Belleten**, 44 (1996), s.291-340).

Ünal, Orçun: "Bulgar Hanları Listesi'nin Söz Varlığına Dair Bazı Düşünceler", **Uluslararası Türkçe Tarihî Metin Araştırmaları Sempozyumu (Metin Yayımı, Kataloglama, Dijitalleşme),** Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, Almatı / KZAKİSTAN, 13-14 Haziran 2019, s. 399-410.

Üst, Sibel: "Ta'ālîm-i Kitābet'te İmlā Bahsi Üzerine" **Turkish Studies** İnternational Periodical for he Languages, Literature and History of Turkish or Turkkic, Volume 3/6 Fall 2008, s. 671-704.

Vural, Hanifi; Böler, Tuncay: **Ses ve Şekil Bilgisi,** 2. bs., İstanbul, Kesit Yay., 2012.

Yakut, Emrullah: "Farsça metinlerde çeviri yazı problemleri ve Hammer tercümesinde Türk telaffuzunun izleri", **Rumelide Dil ve edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (2020.18. Mart), s. 404-416

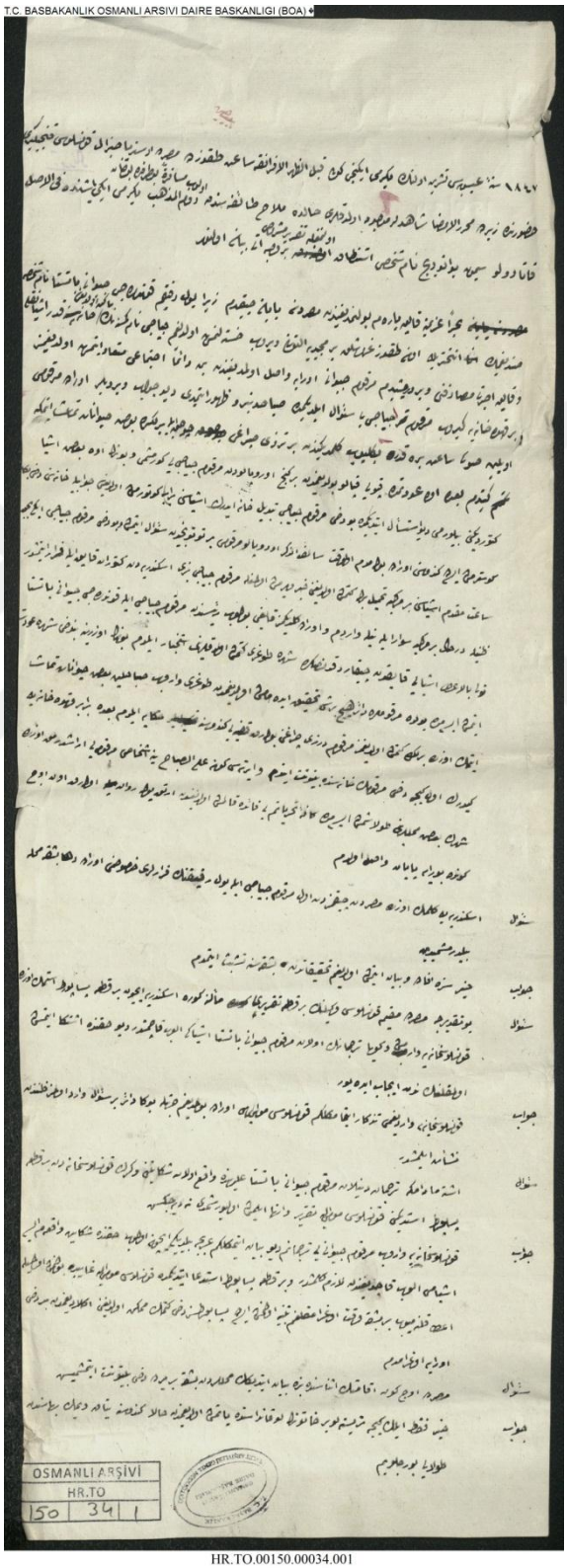
Yelten, Muhammet: **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul Üniversitesi Basım ve yayınevi Müdürlüğü, 2009.

ÖZGEÇMİŞ

2012 yılında başkent Kahire'de bulunan "Ain Shams" Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümünde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında "Sultan İkinci Mahmut Tarafından Mehmet Ali Paşa'ya Buyurulan Şâhânî-Askerî Fermanların Diplomatik Dili Üzerine Bir İnceleme: Tenkitli Neşir ve Arapçaya Çevirme" adlı yüksek lisans tezimi tamamladım. 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktora programına başladım. Evli ve iki çocuk babasıyım.

TIPKIBASIM

1.İstintakname No: 1

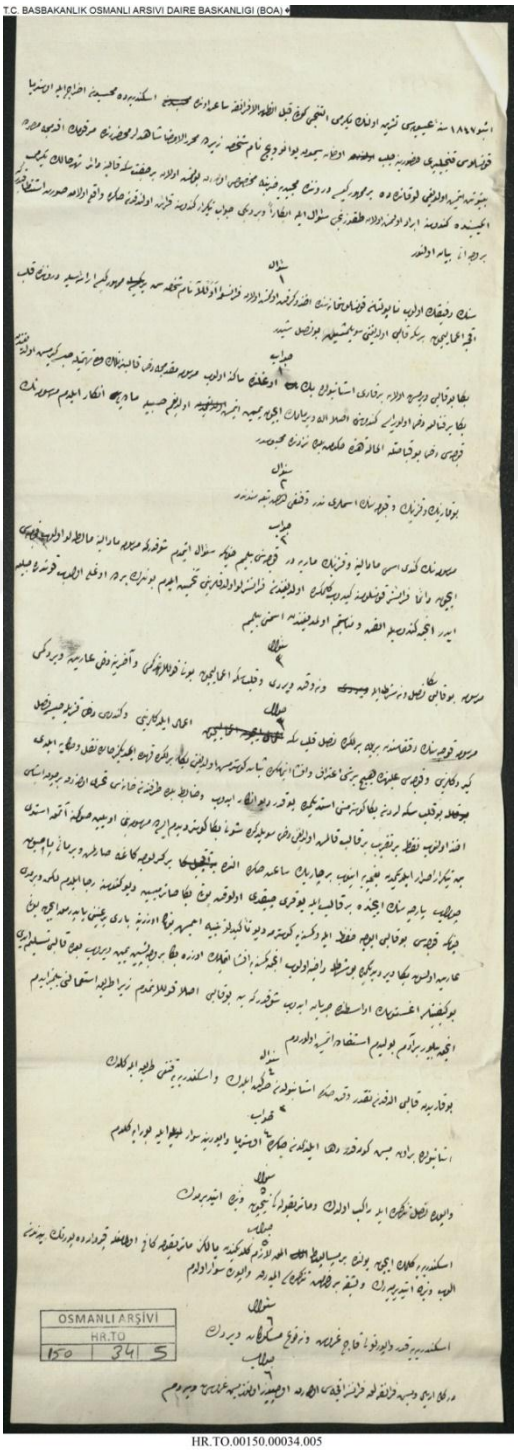

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
HR.TO
150 | 34 | 1

HR.TO.00150.00034.001

HR.TO.00150.00034.001

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

2.İstintakname No: 2

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

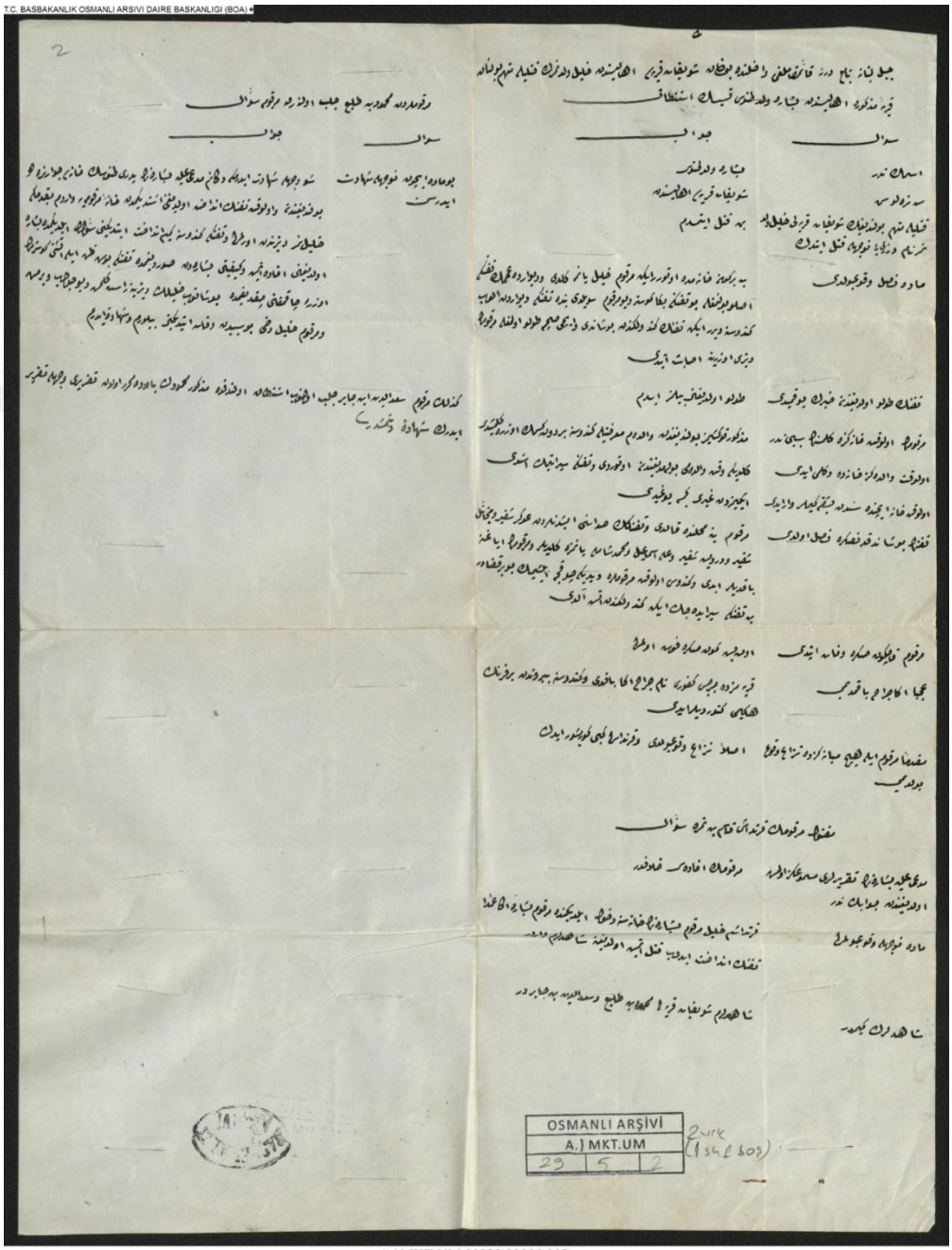
OSMANLI ARŞİVİ
HR.TO
150 | 341 5

HR.TO.00150.00034.005

HR.TO.00150.00034.005

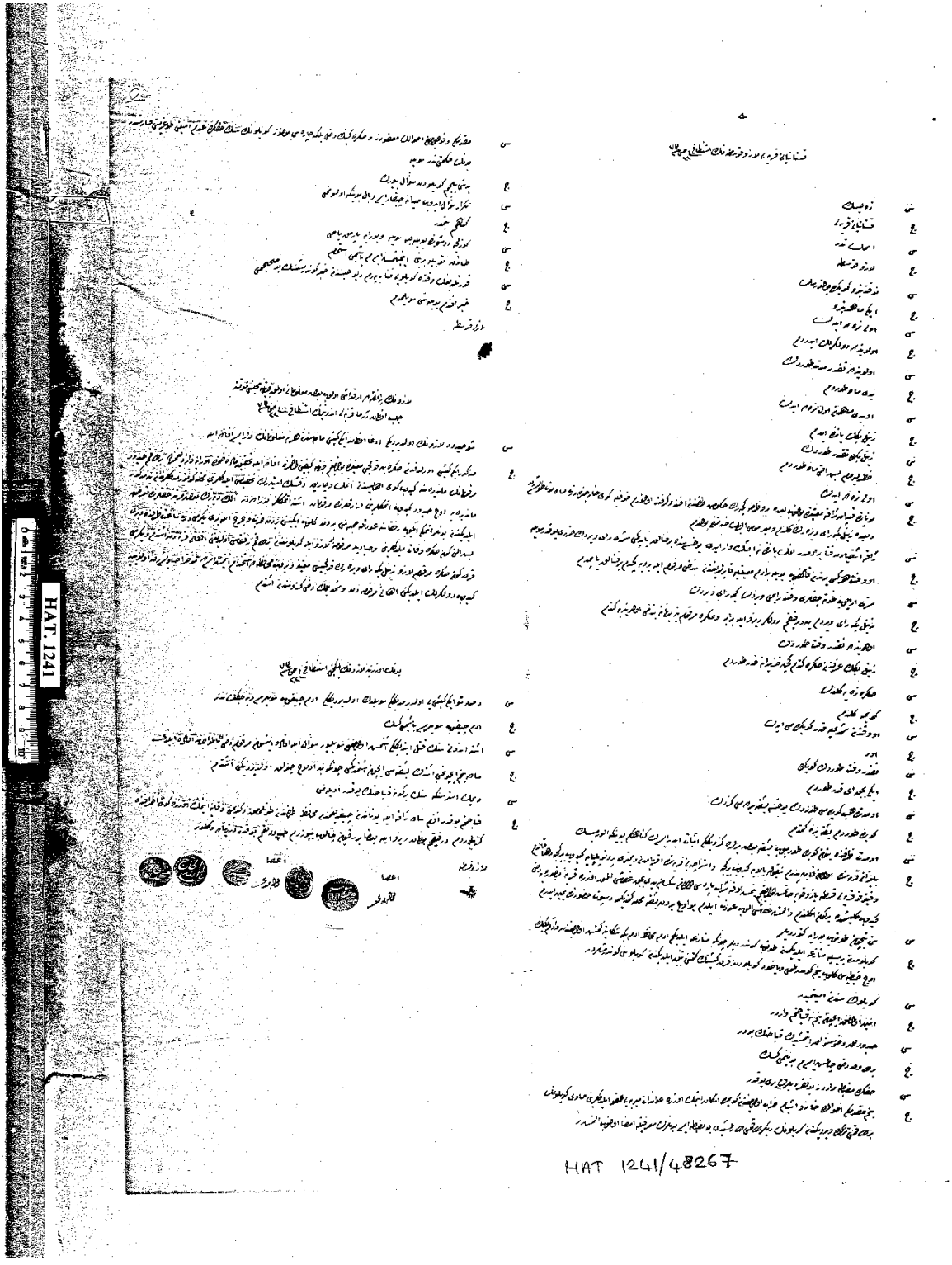
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

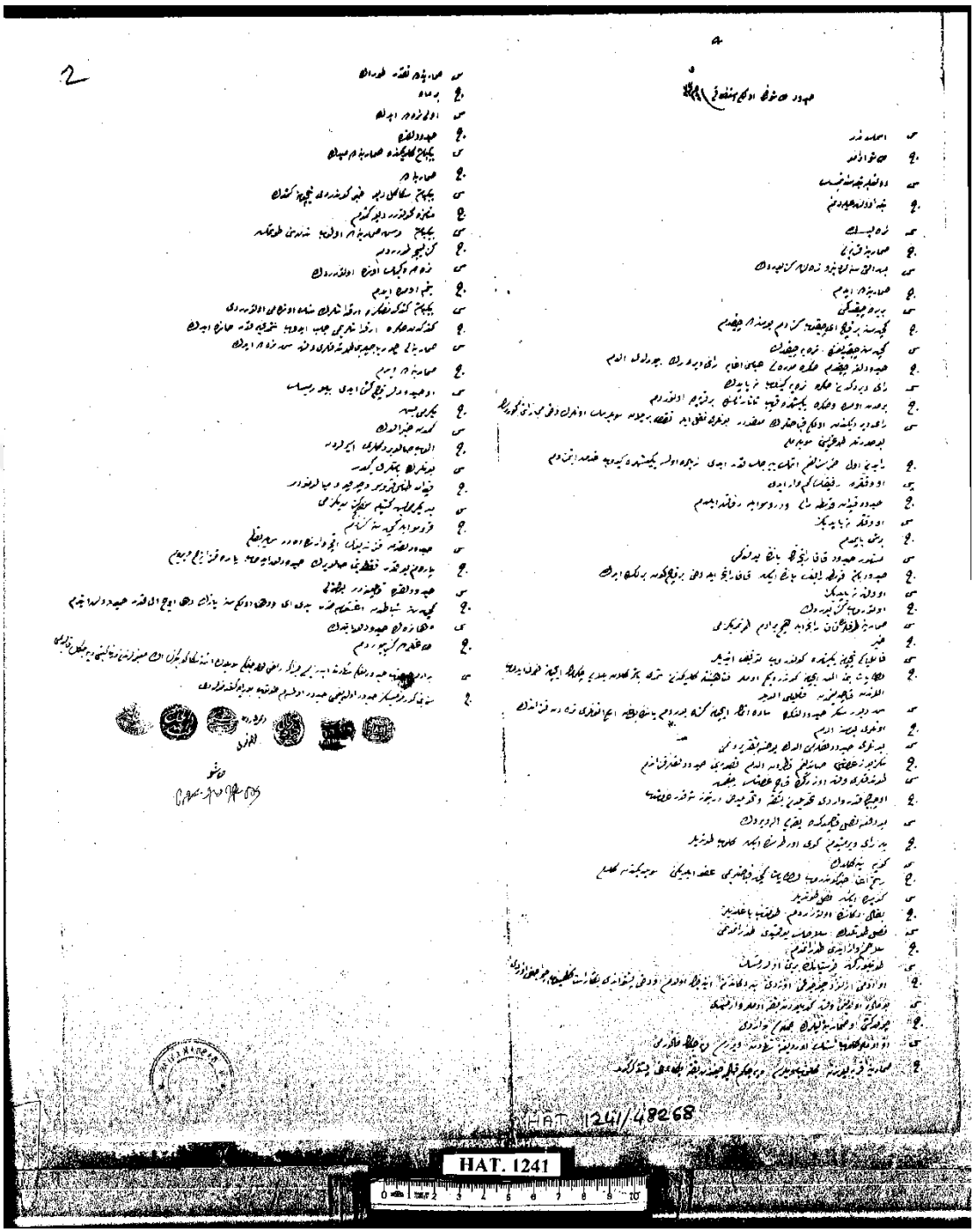
3.İstintakname No: 3

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
A.}MKT.UM
29 5 2

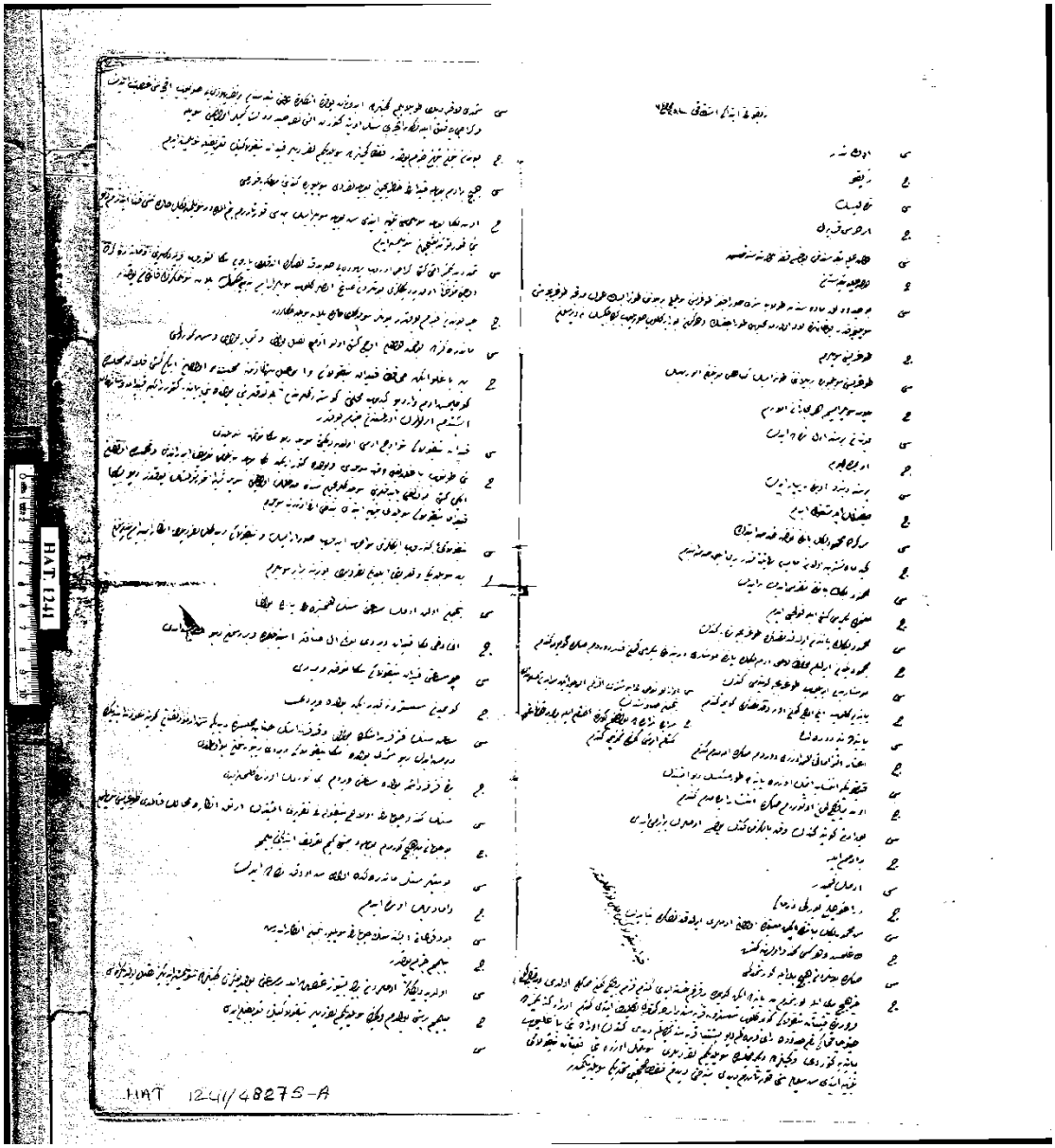
A.}MKT.UM.00029.00005.002

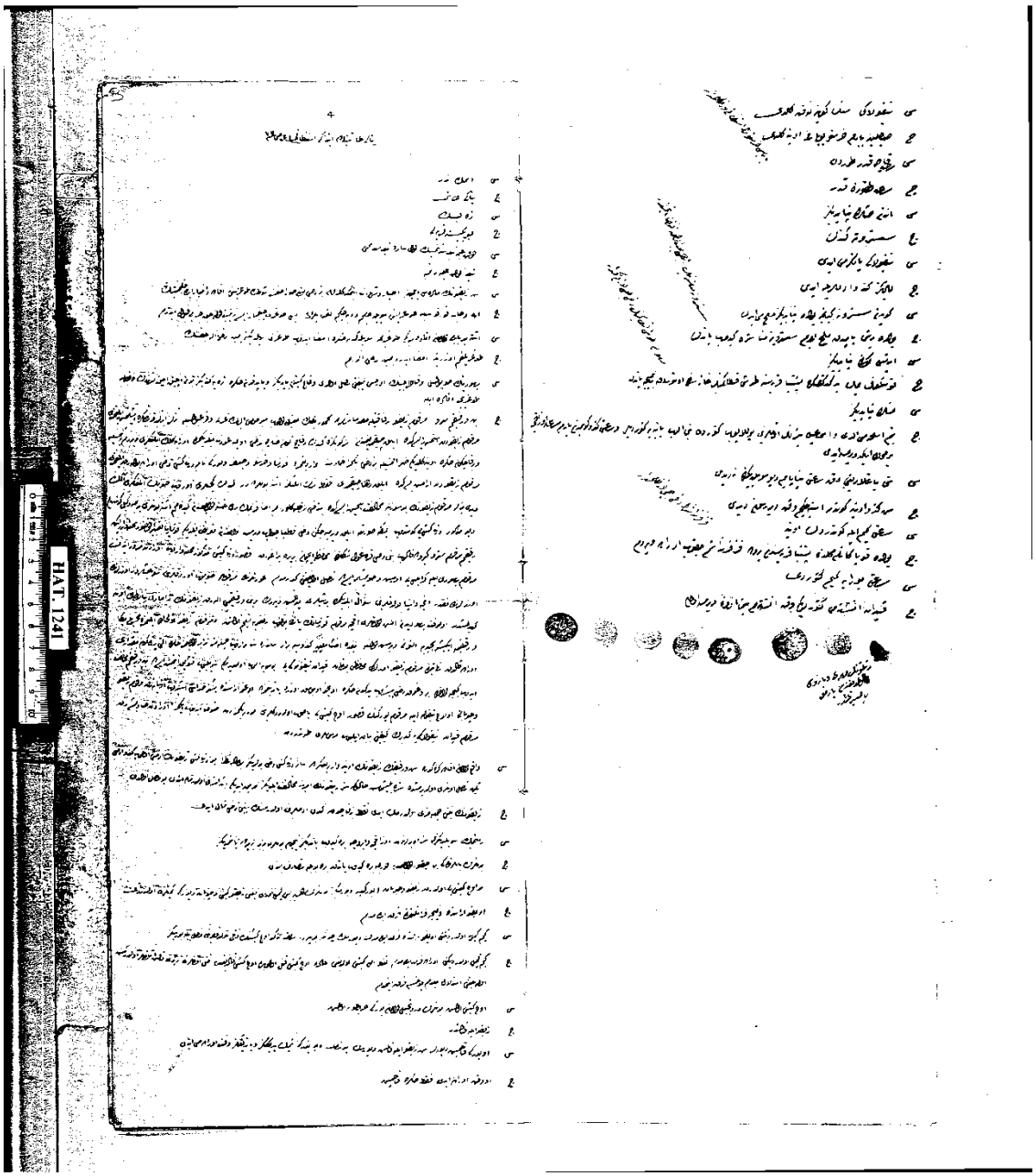
4.İstintakname No: 4

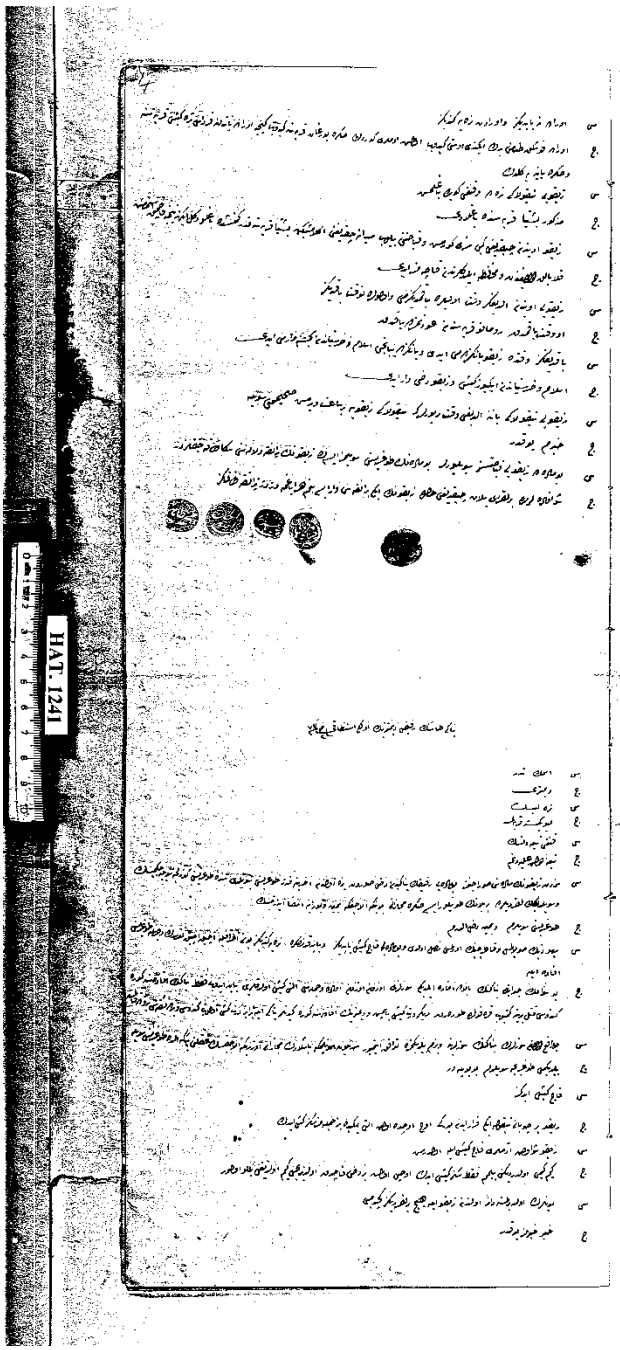

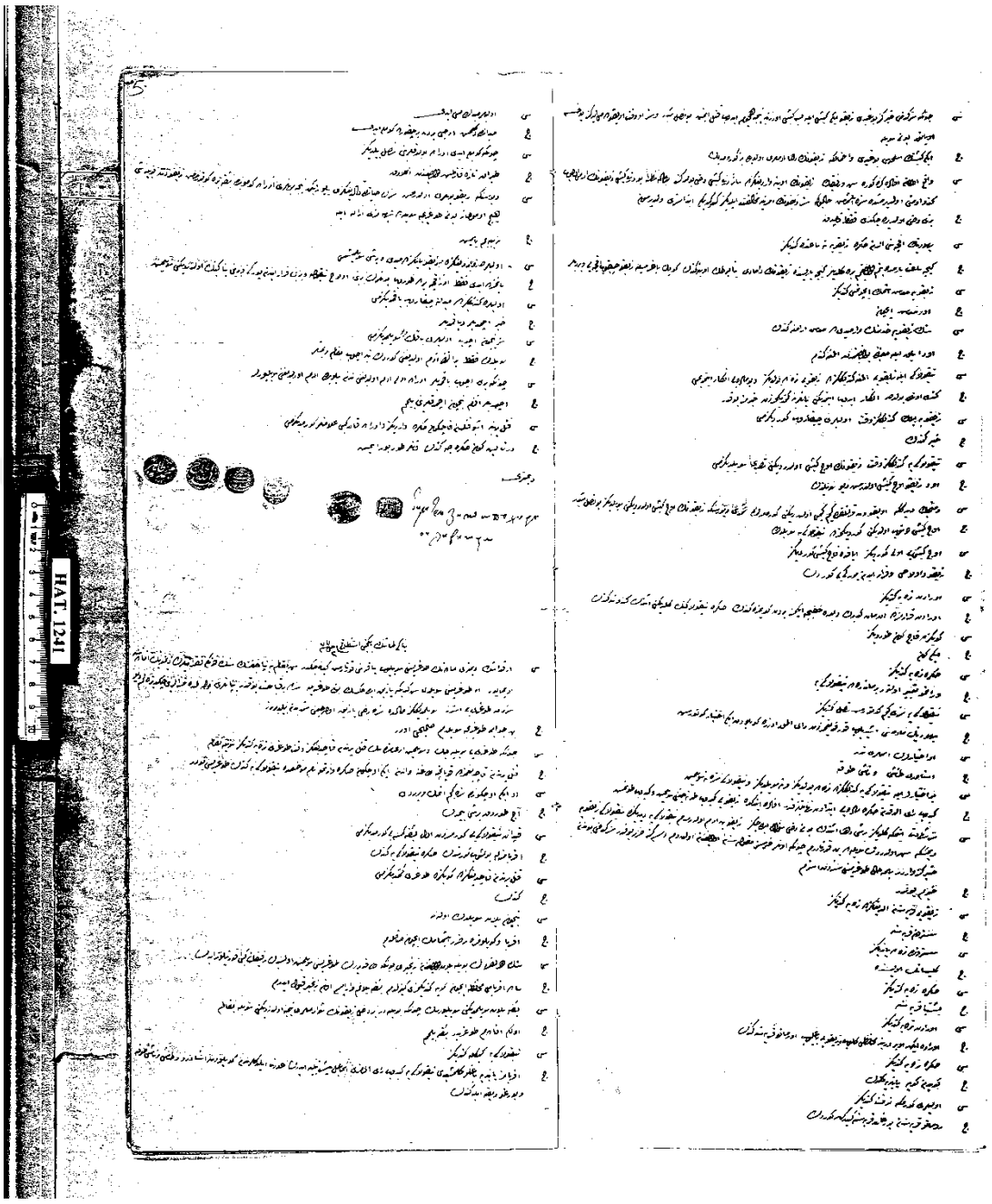

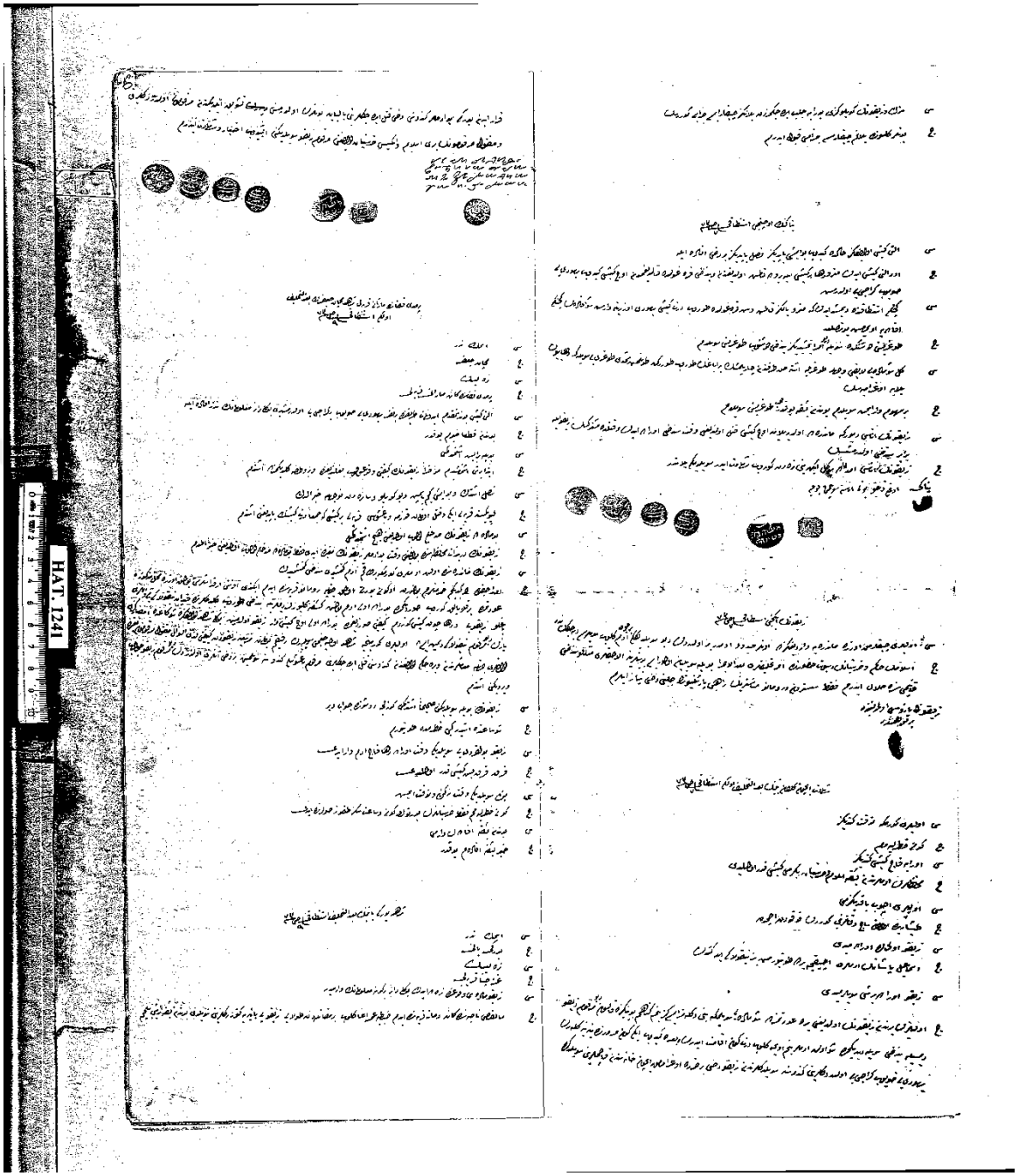
HAT. 1241/48268
HAT. 1241

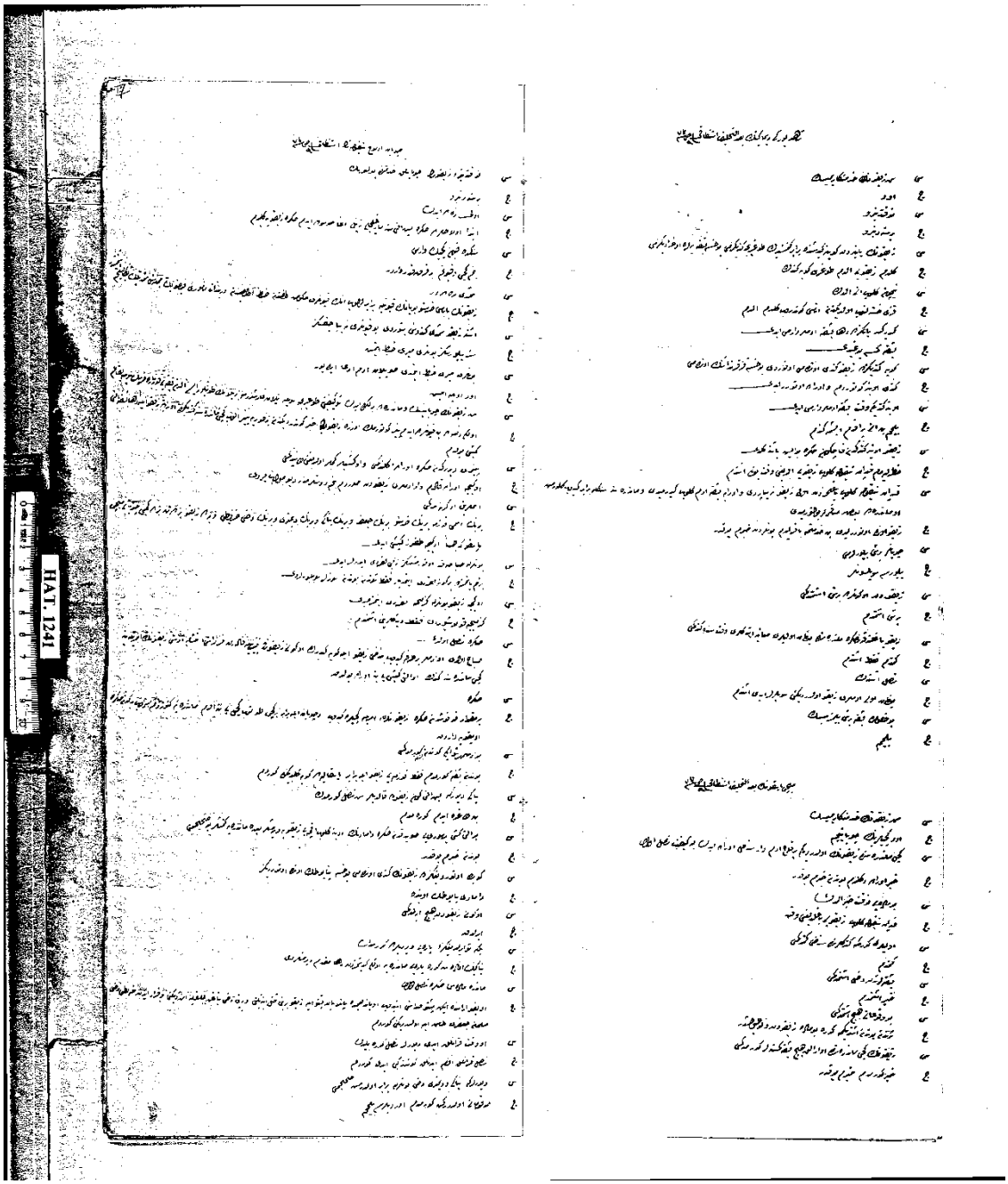

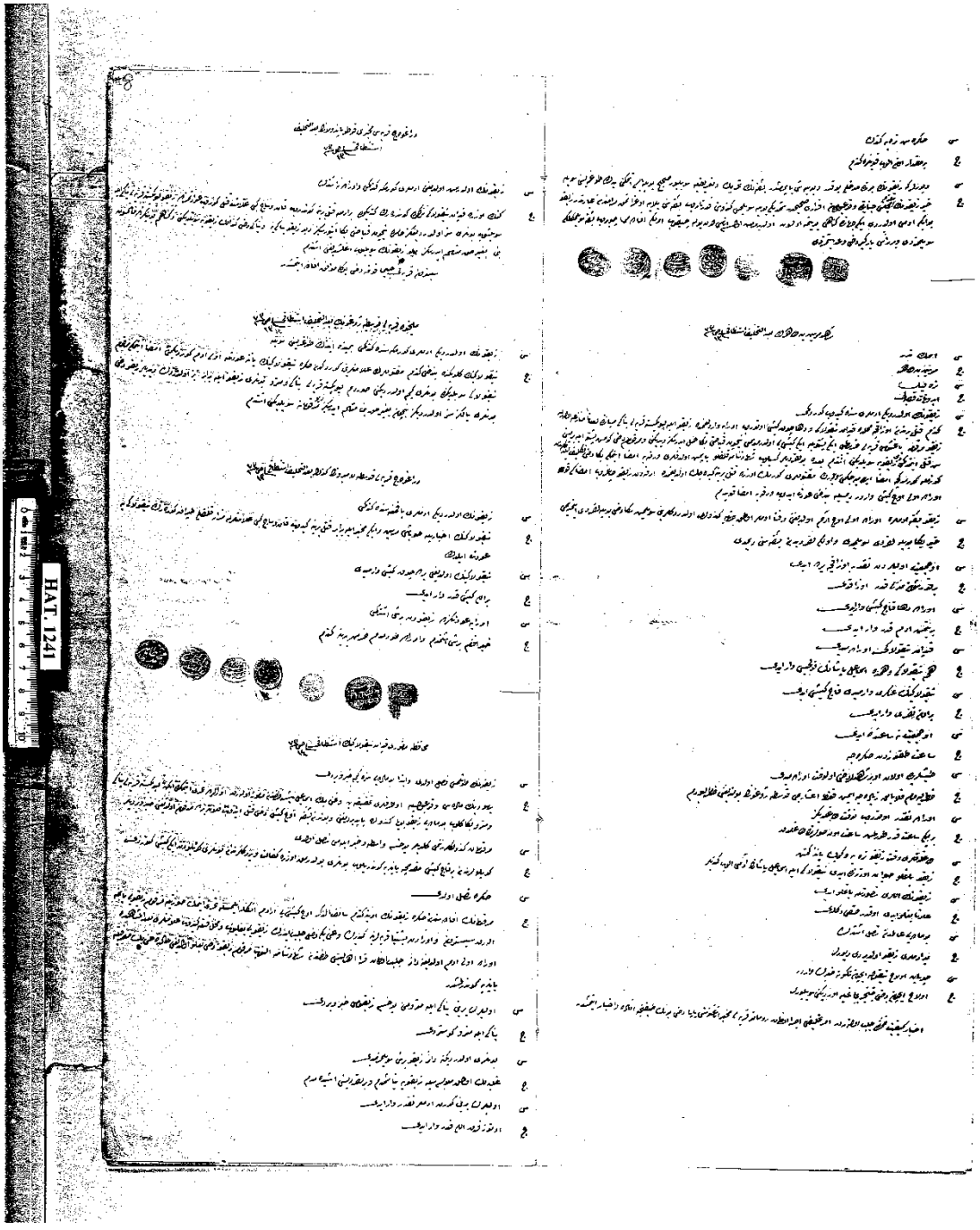

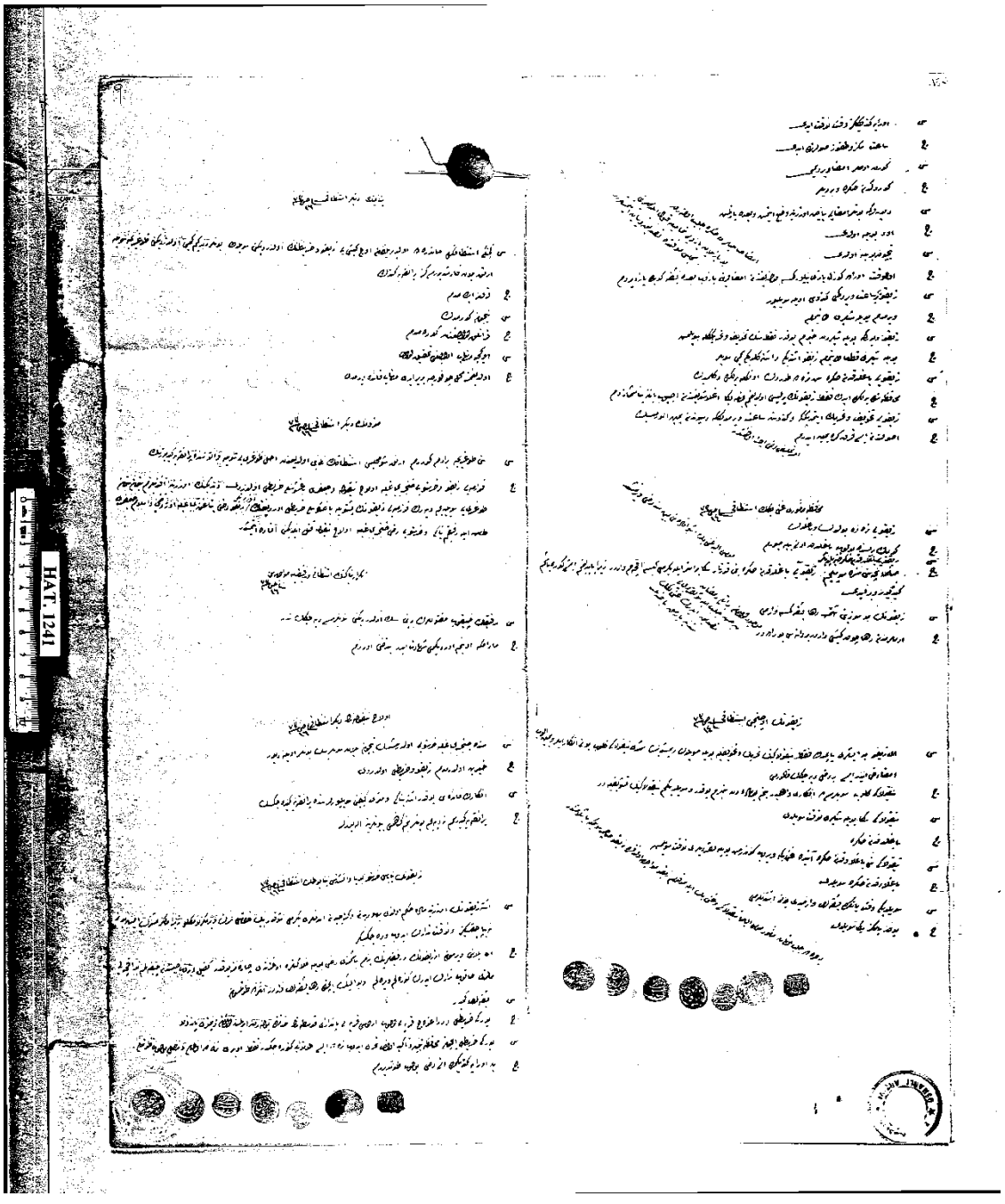

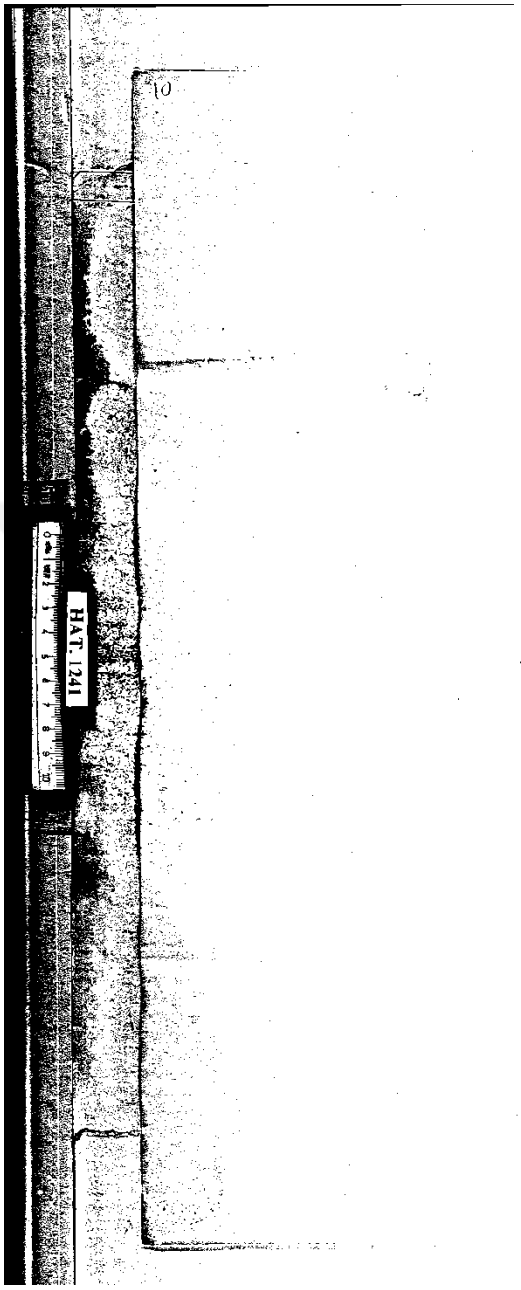

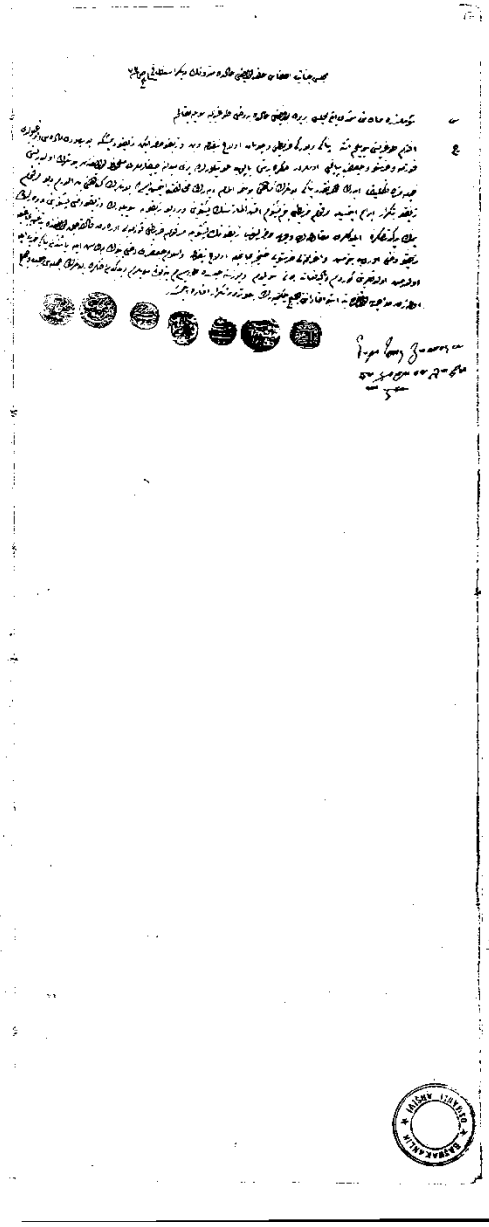

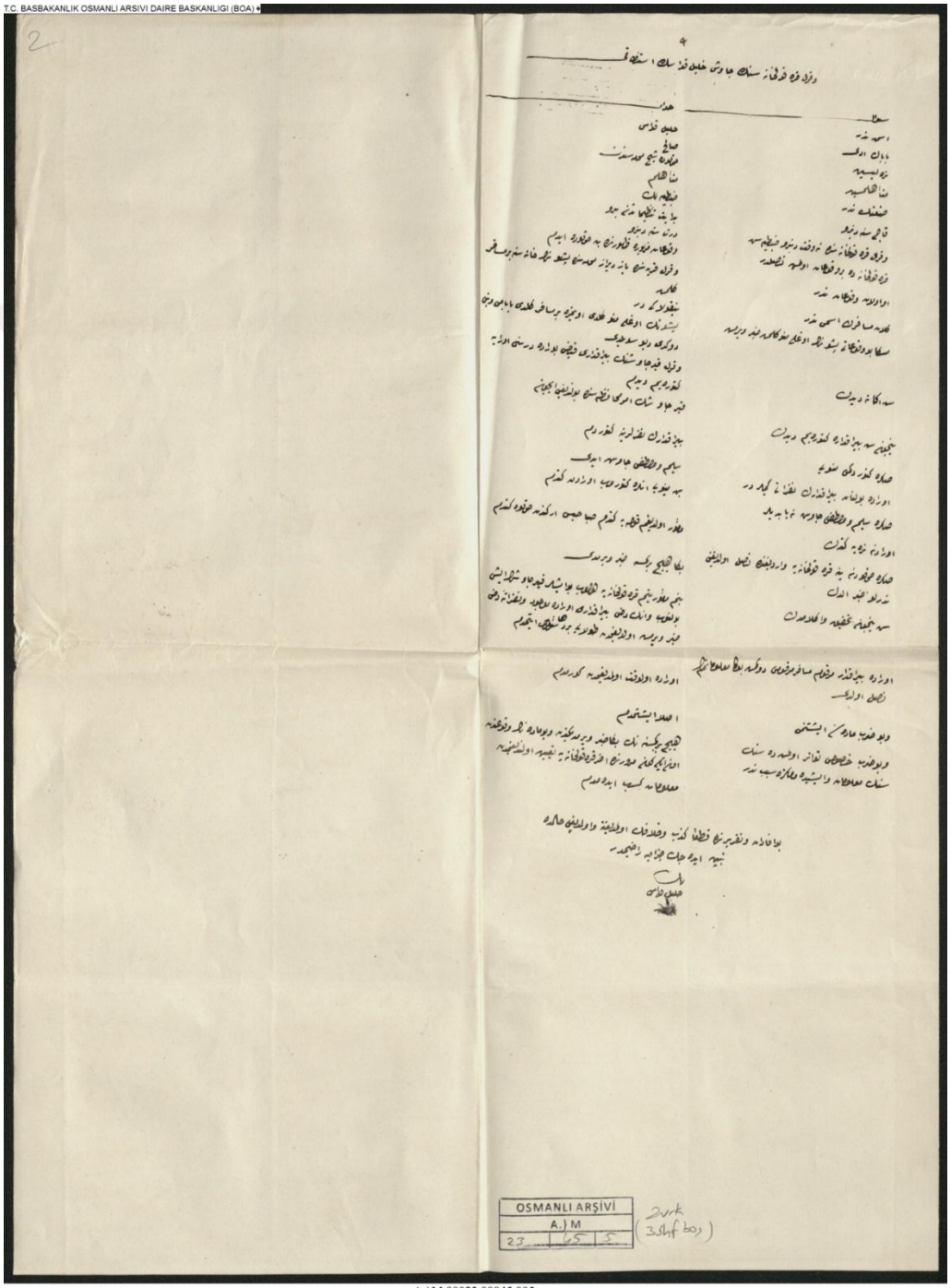

HAT. 1241

HAT. 1241

HAT.1241

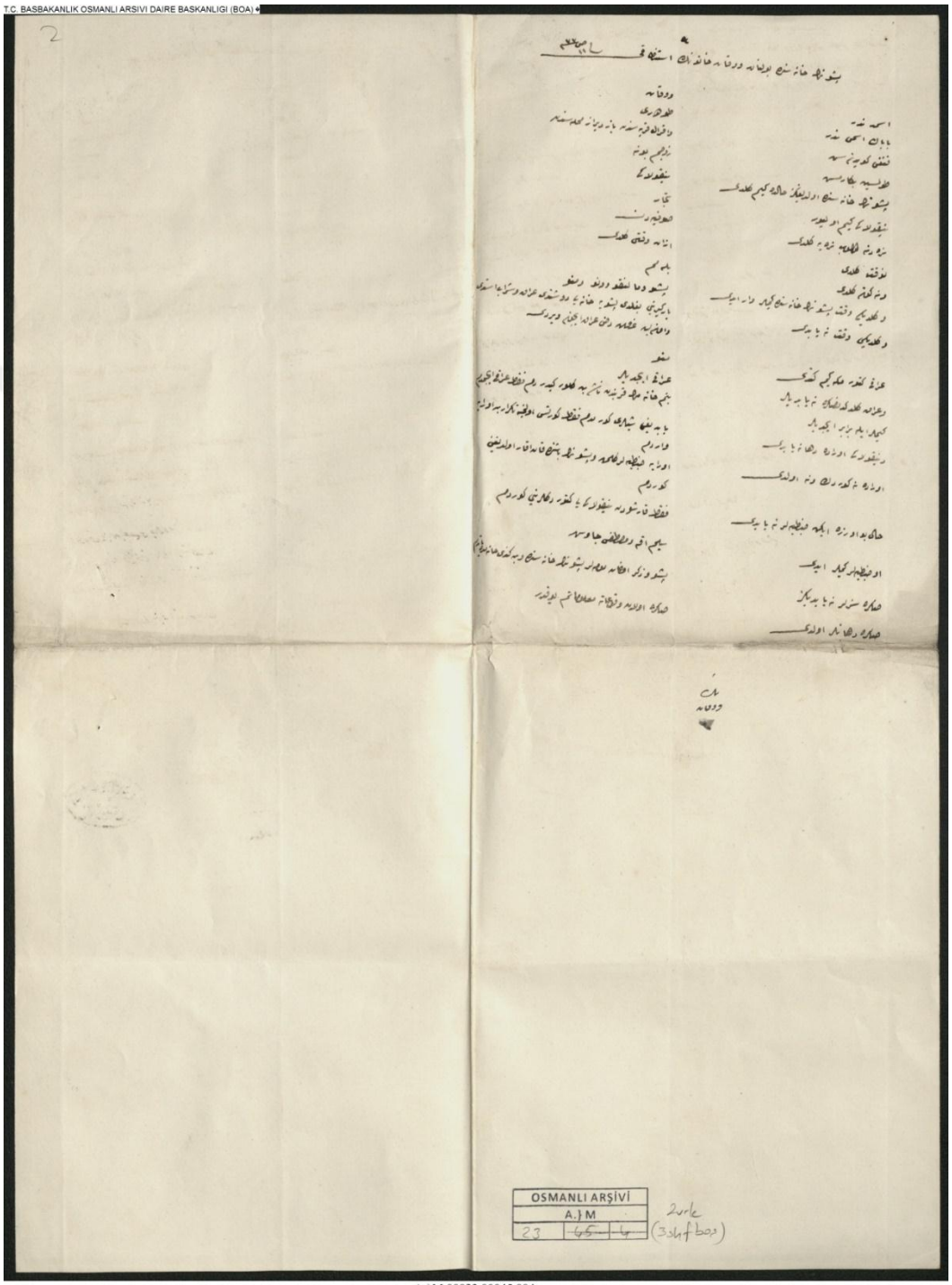
5. İstintakname No: 5

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

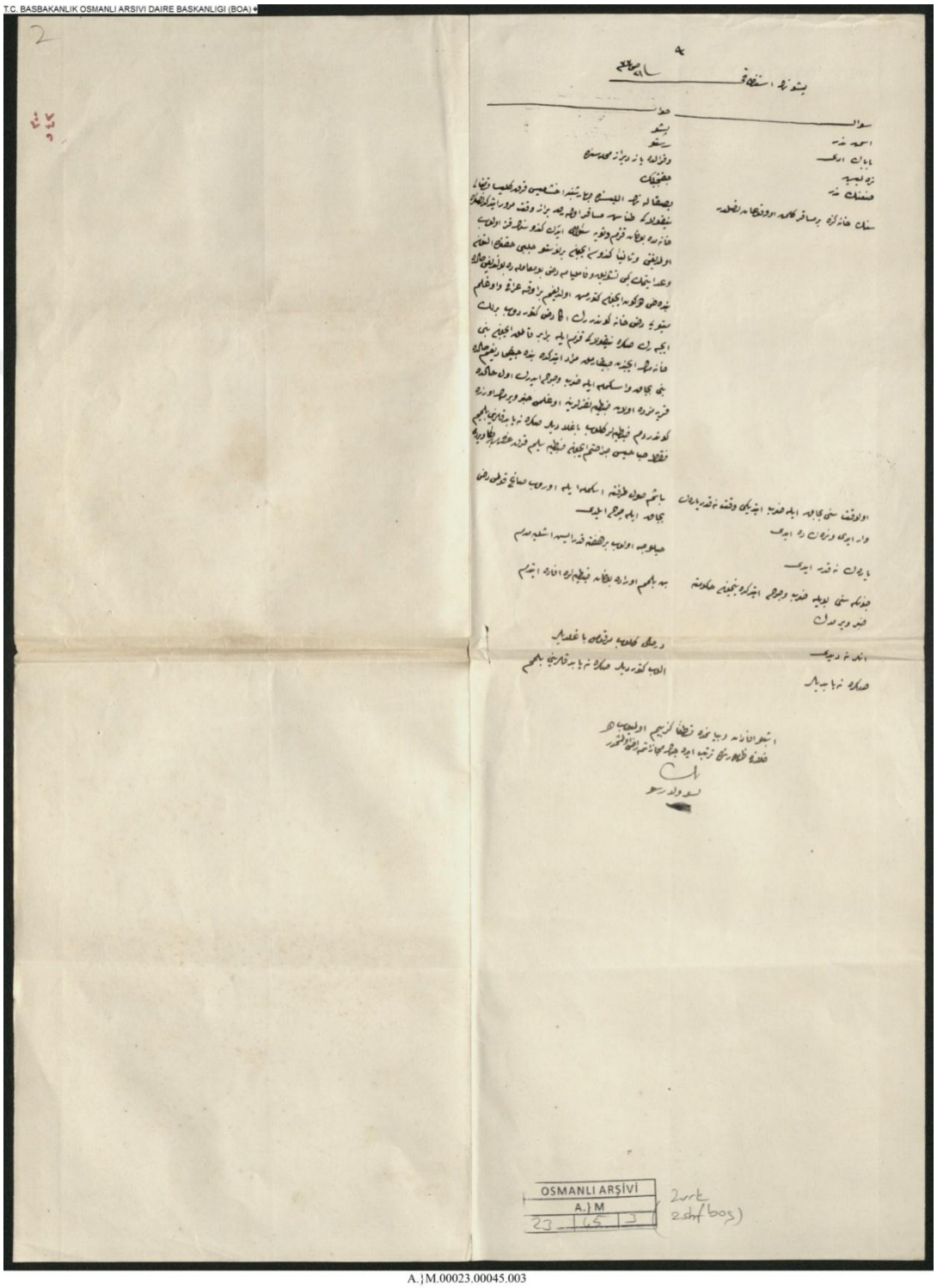
OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
23 65 5
Dvrk
(3 Shf box)

A.}M.00023.00045.005

6. İstintakname No: 6

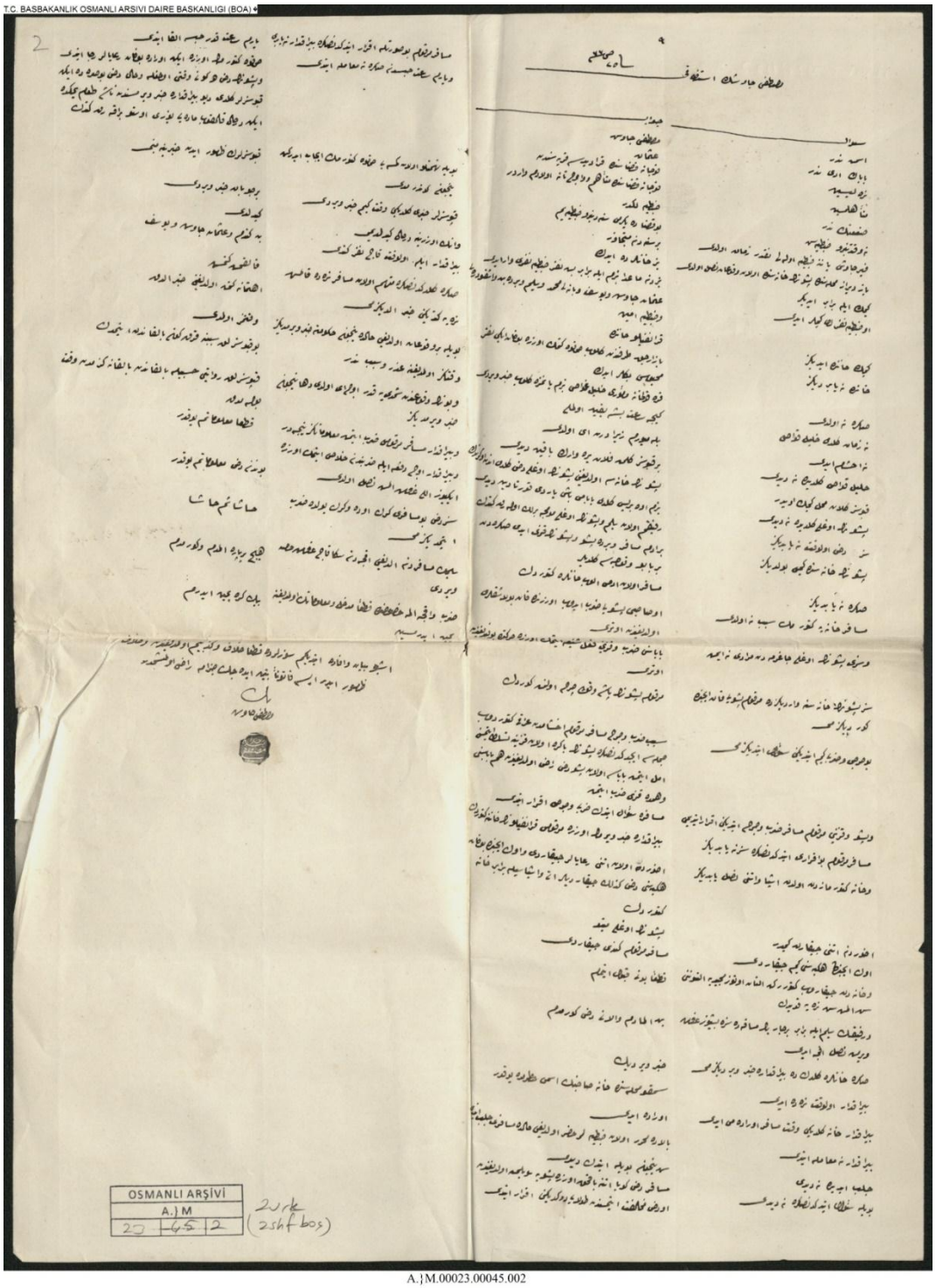

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
23 45 6
A.}M.00023.00045.004

7. İstintakname No: 7

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
23 165 3
2 evrak
2 shf boş)

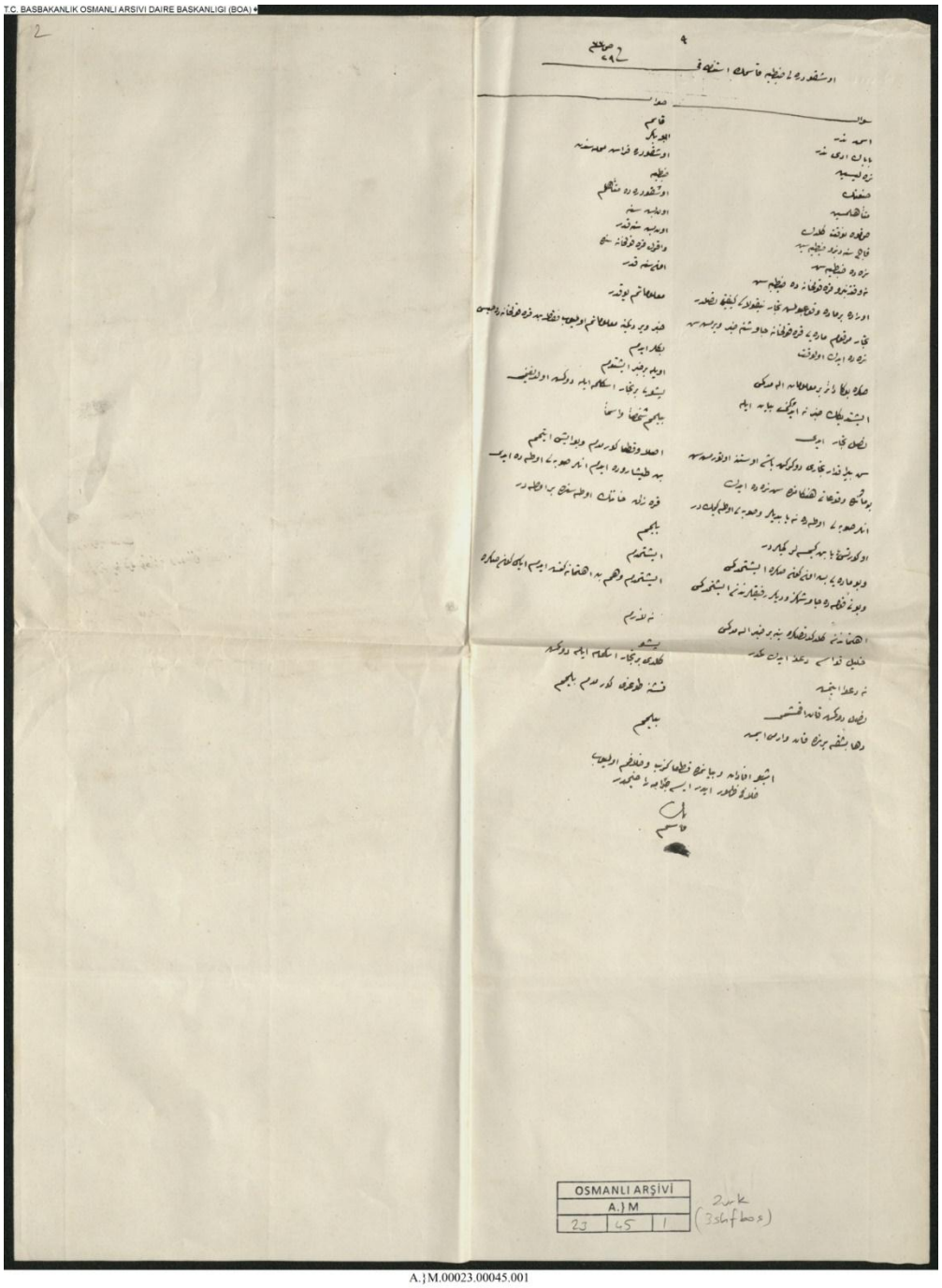
A.}M.00023.00045.003

8. İstintakname No: 8

A.}M.00023.00045.002

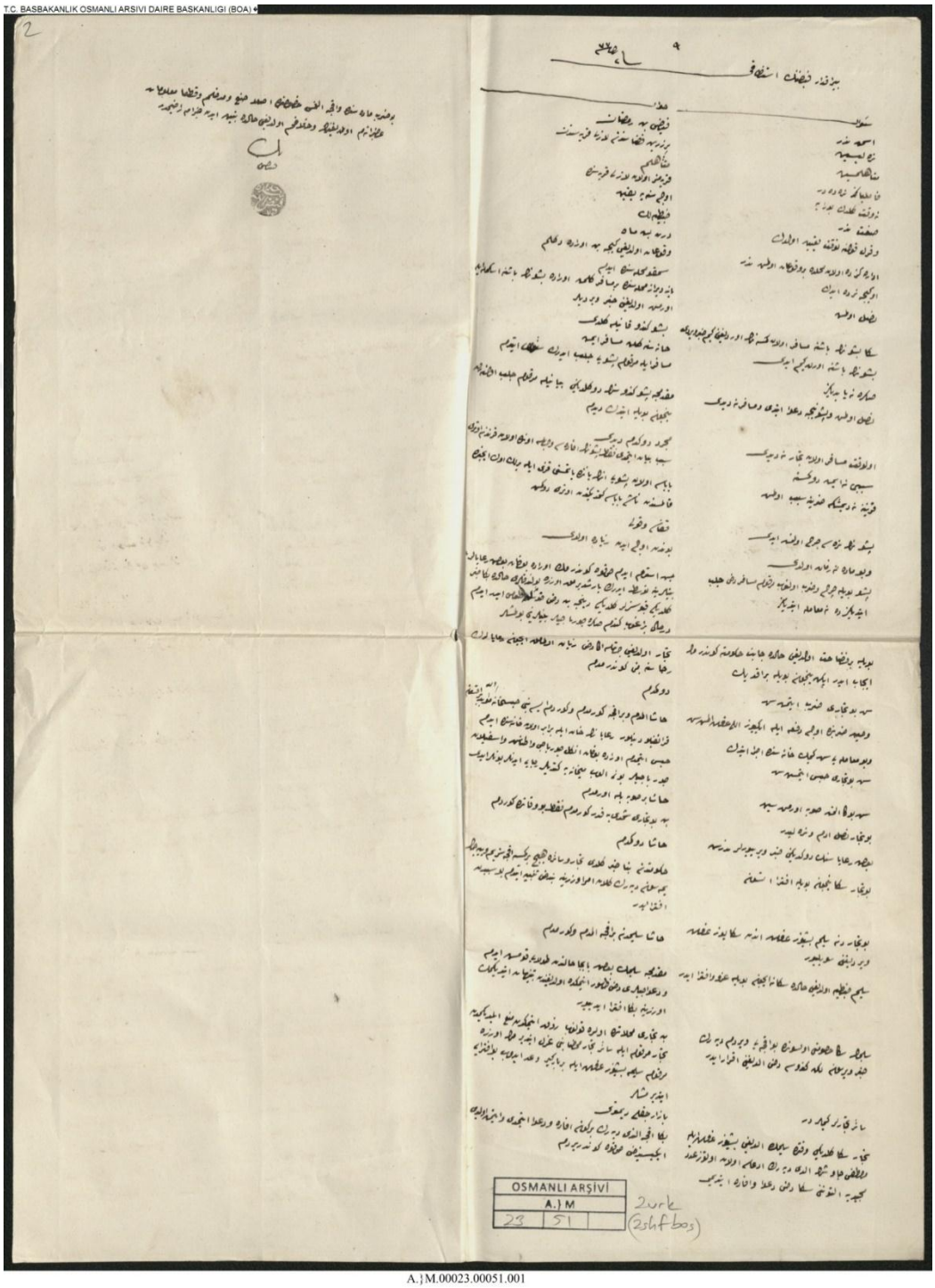
9. İstintakname No: 9

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
23 | 45 | 1

A.}M.00023.00045.001

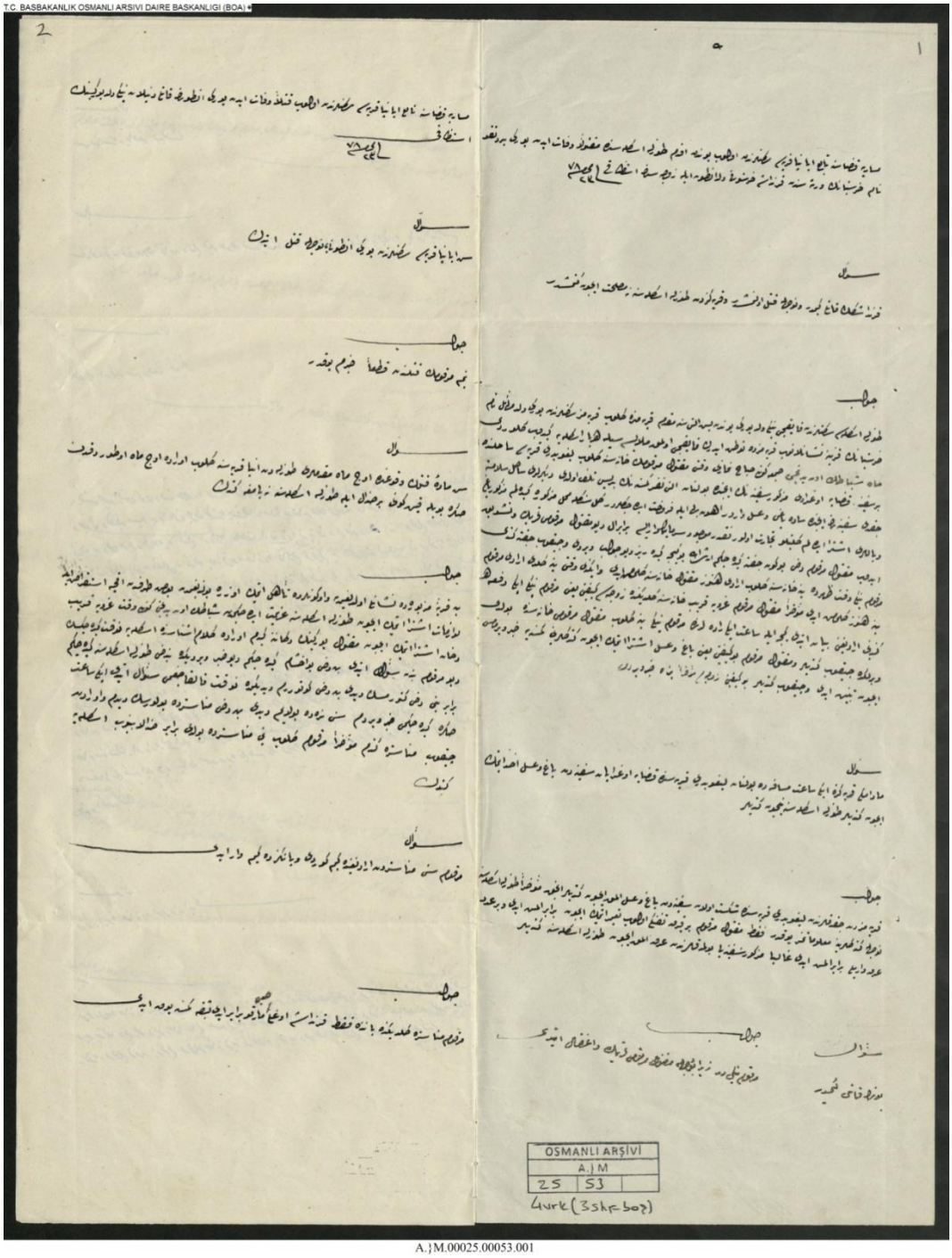
10. İstintakname No: 10

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
23 51
Zurk
(2shf bos)

A.}M.00023.00051.001

11. İstintakname No: 11

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.}M
25 53
Yurt (3sh-502)

A.}M.00025.00053.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

سؤال

جواب

سؤال

جواب

سؤال

جواب

سؤال

جواب

سؤال

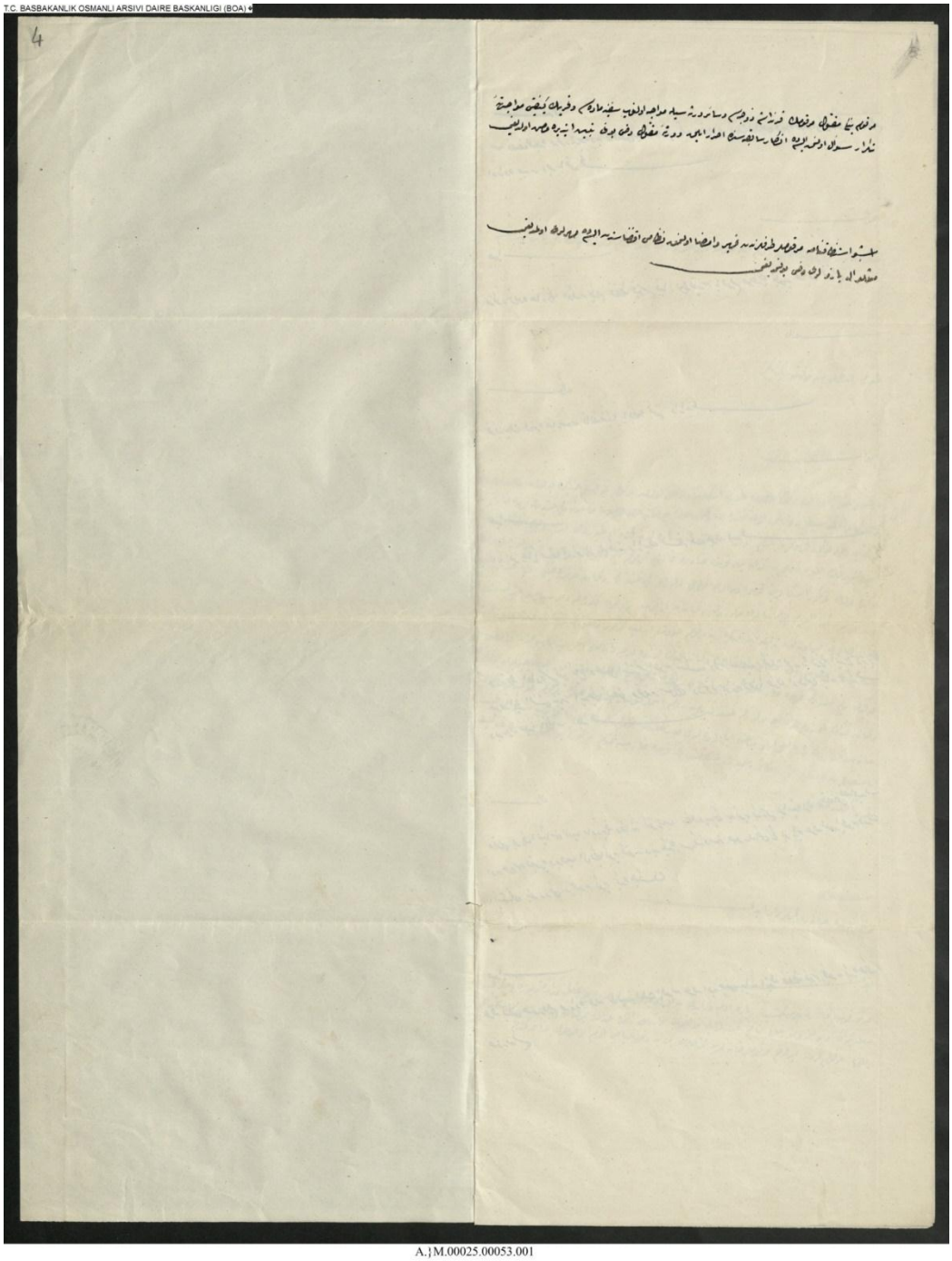
جواب

سؤال

جواب

A.}M.00025.00053.001

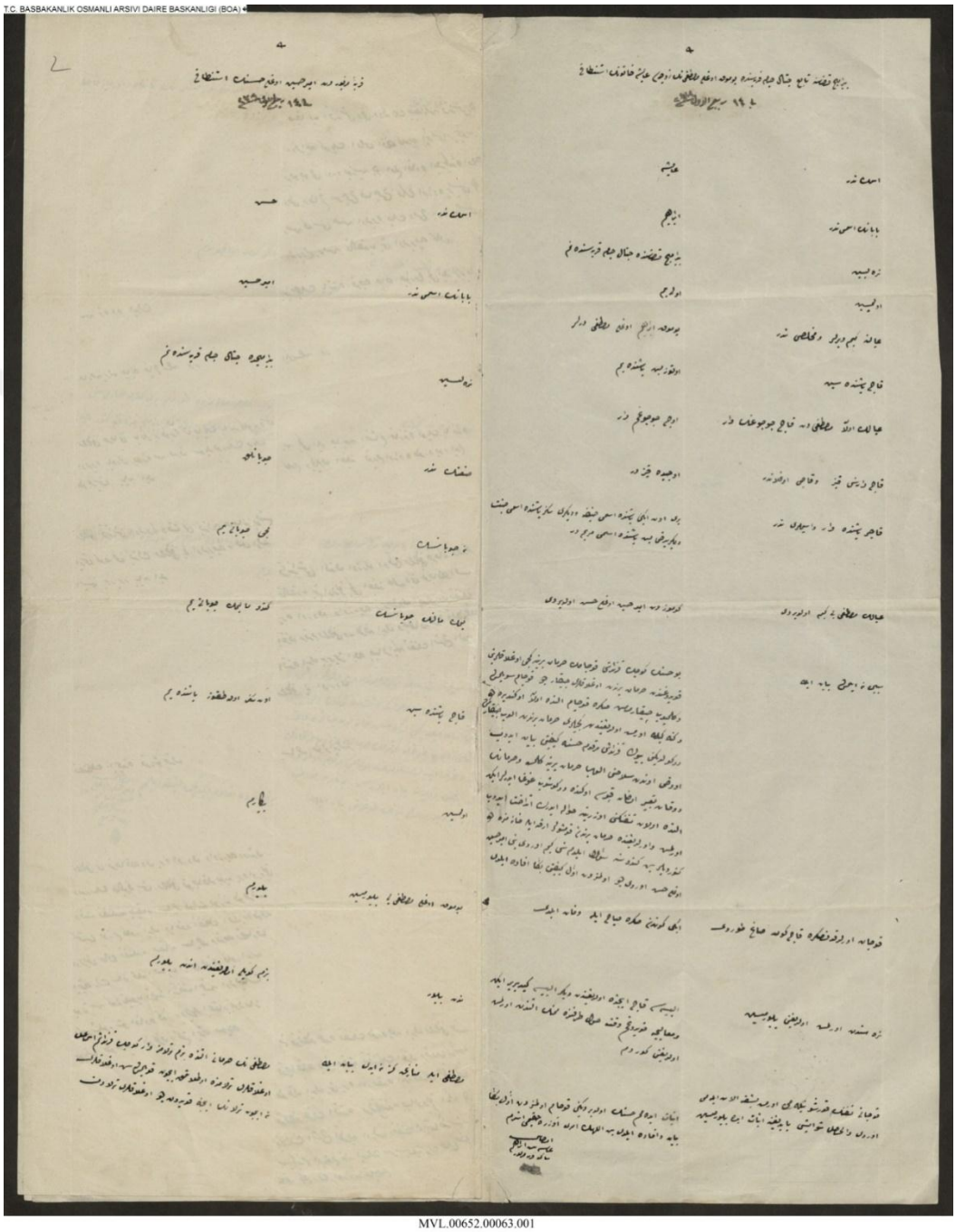
T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

A.}M.00025.00053.001

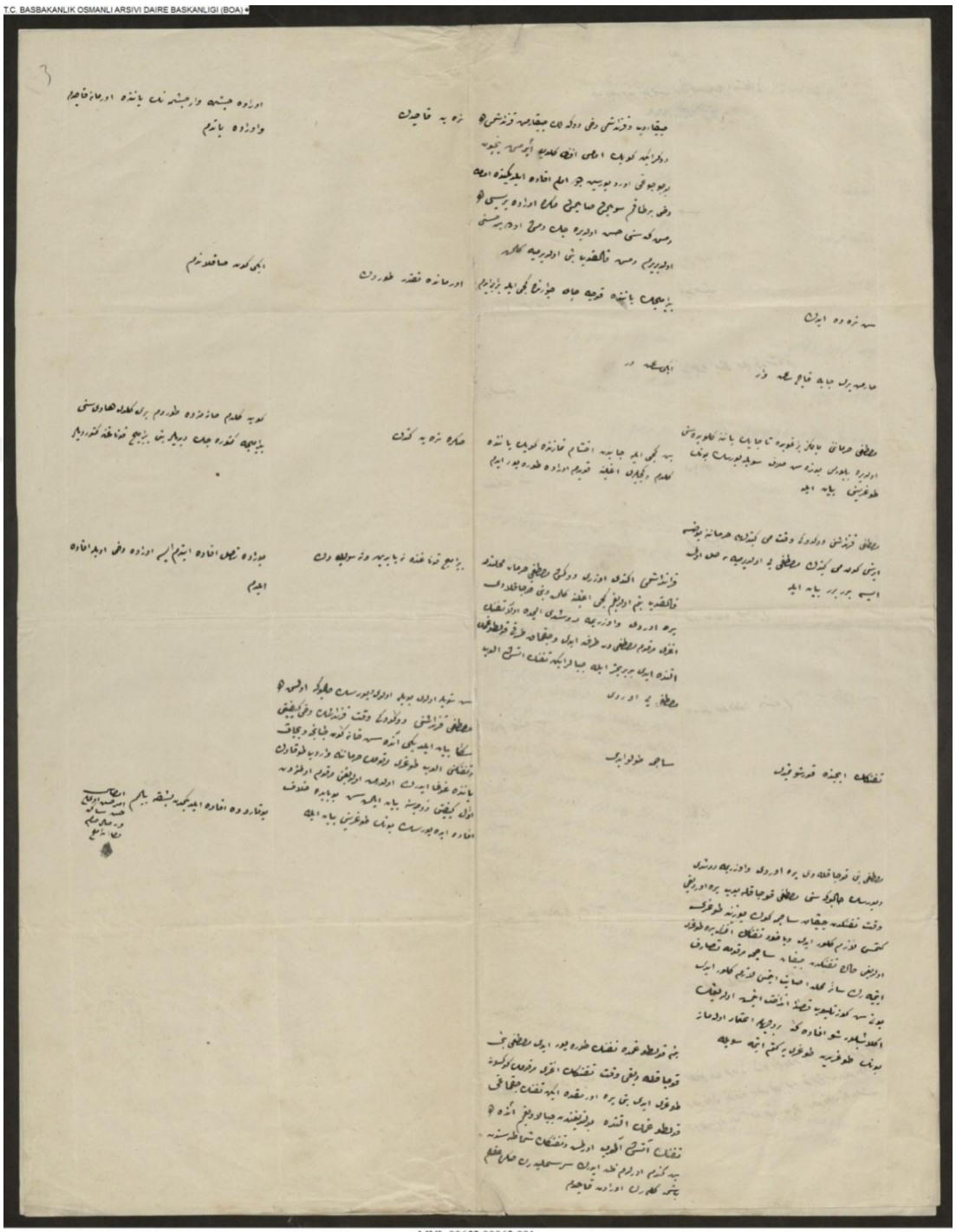
12. İstintakname No: 12

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

MVL.00652.00063.001

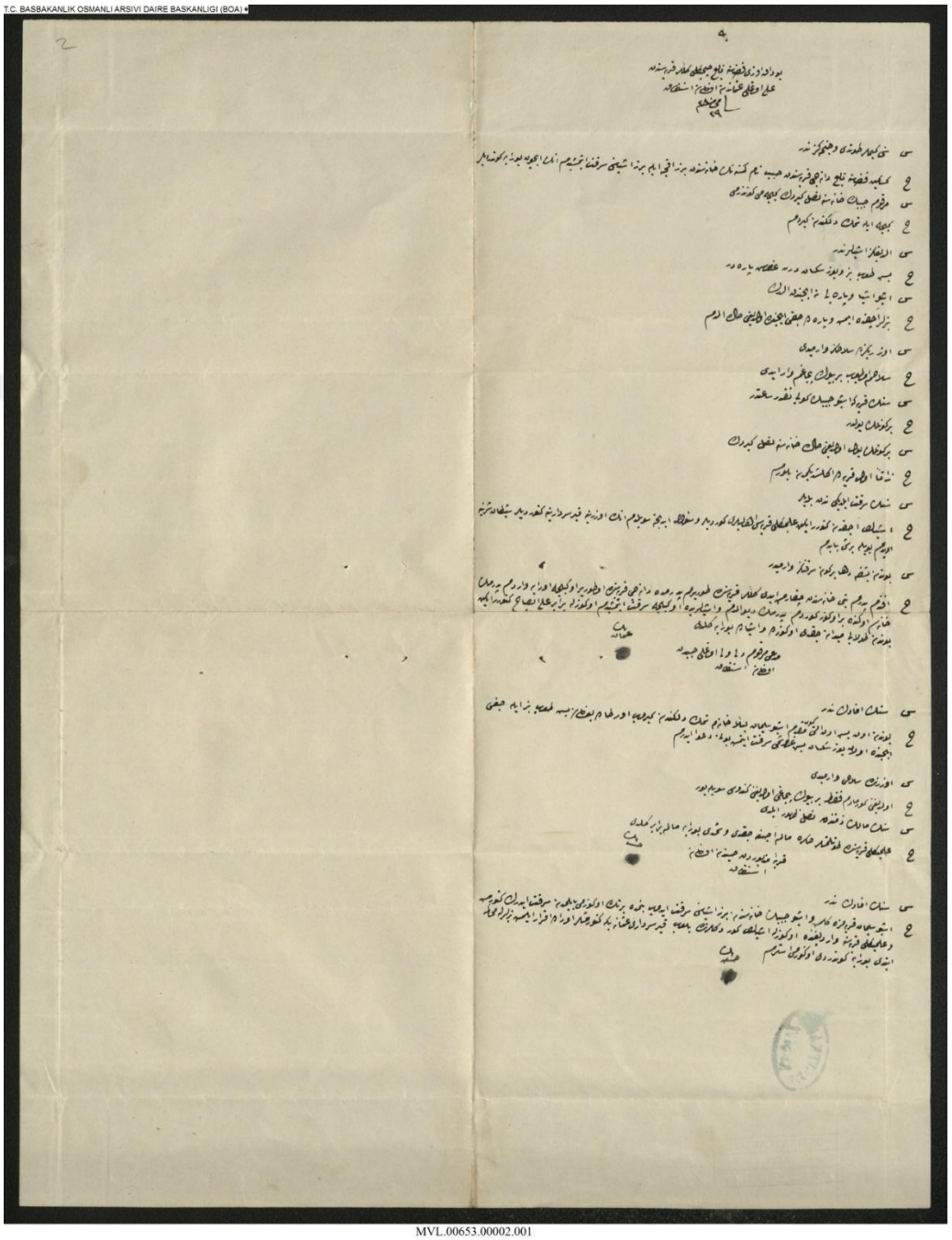
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

MVL.00652.00063.001

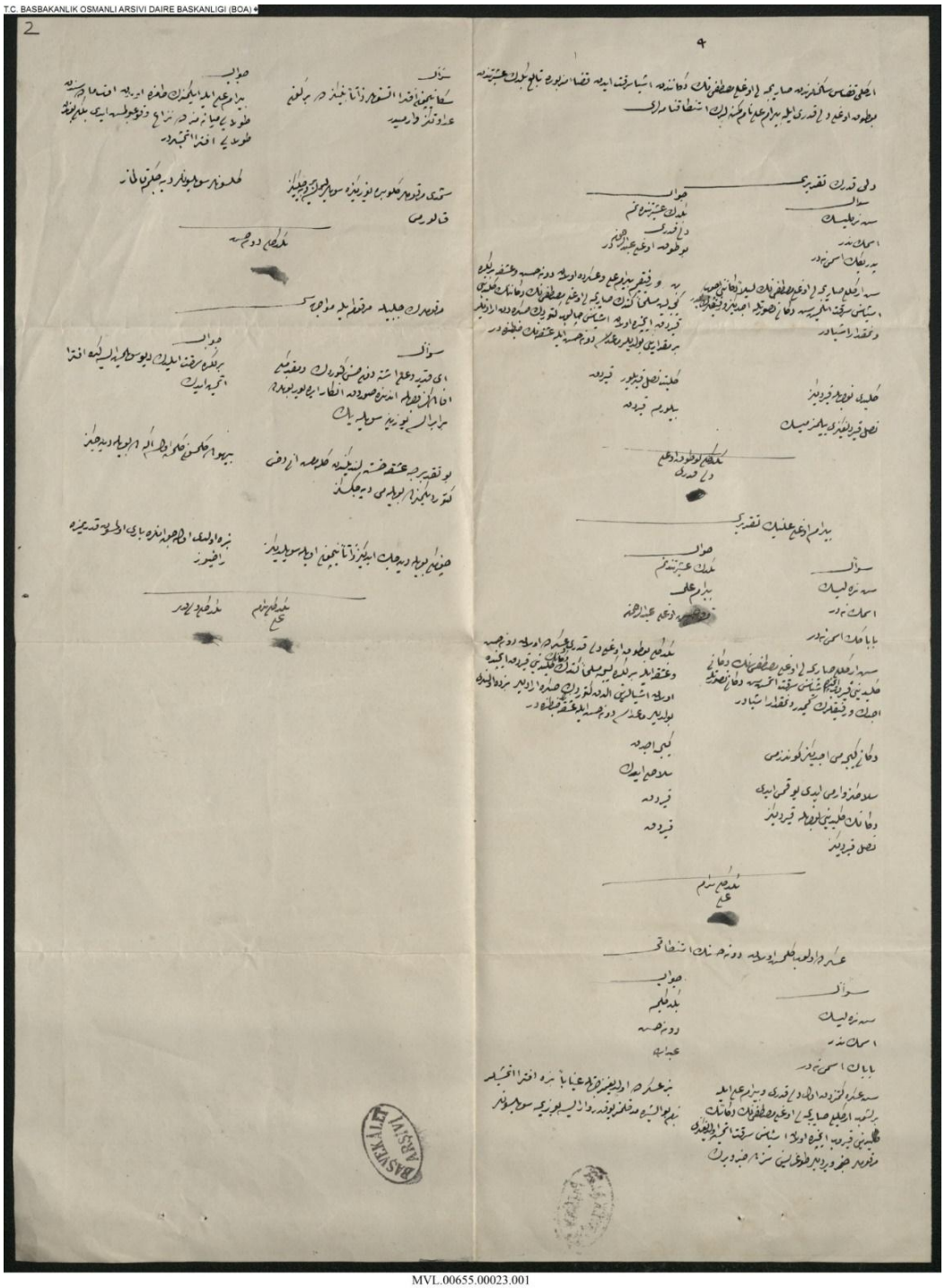
13. İstintakname No: 13

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

MVL.00653.00002.001

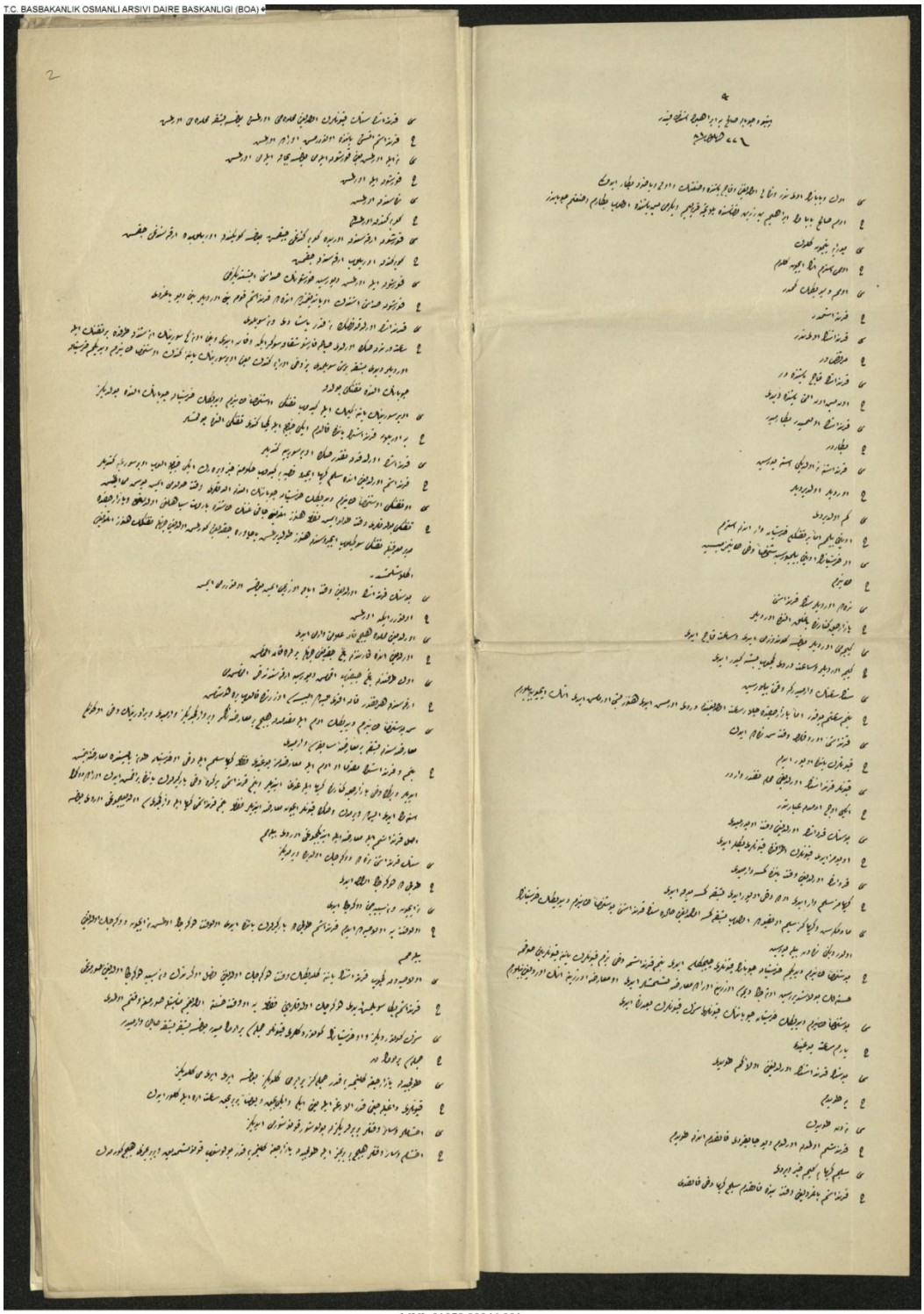
14. İstintakname No: 14

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

MVL.00655.00023.001

15. İstintakname No: 15

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

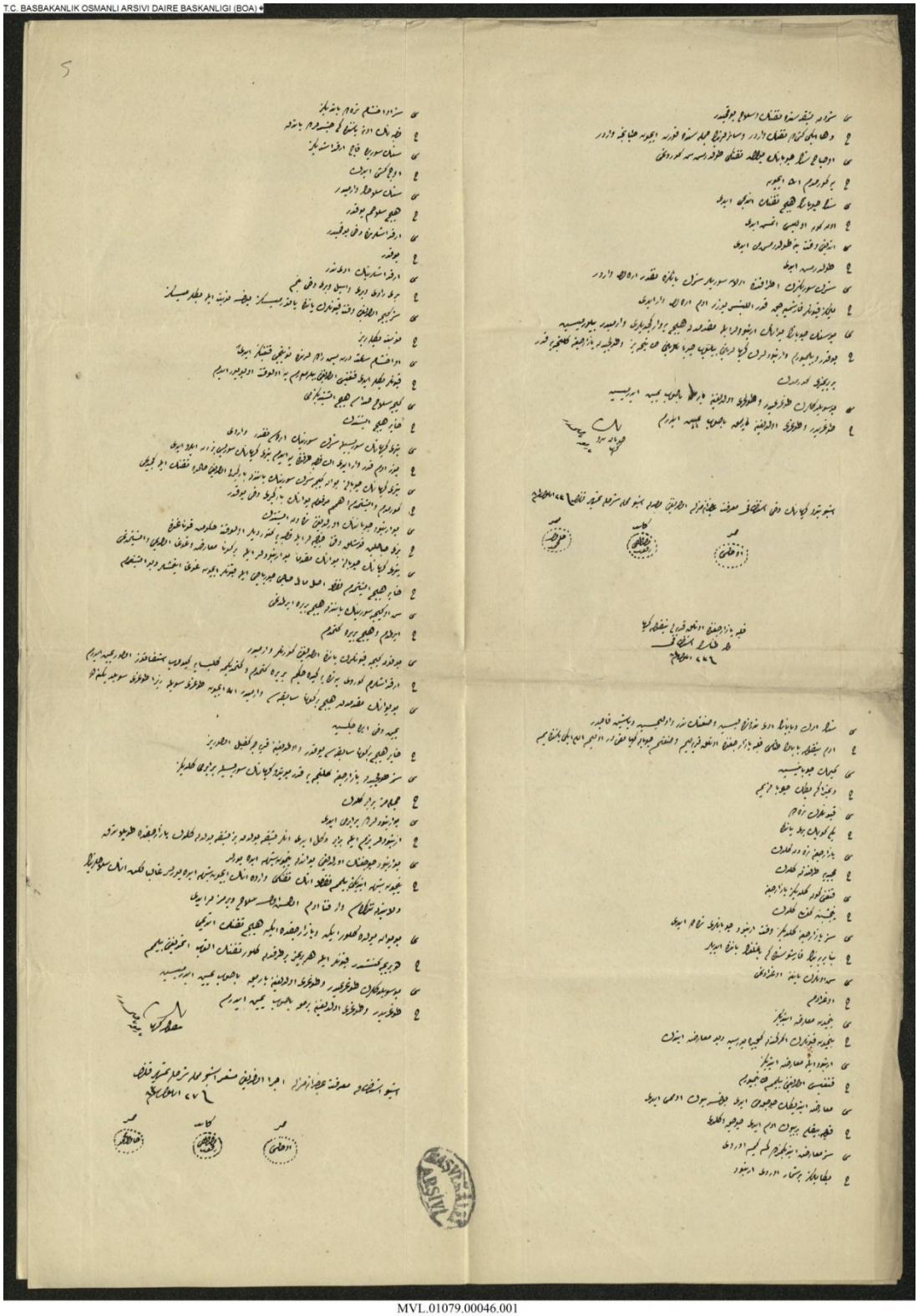
MVL.01079.00046.001

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

MVL.01079.00046.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

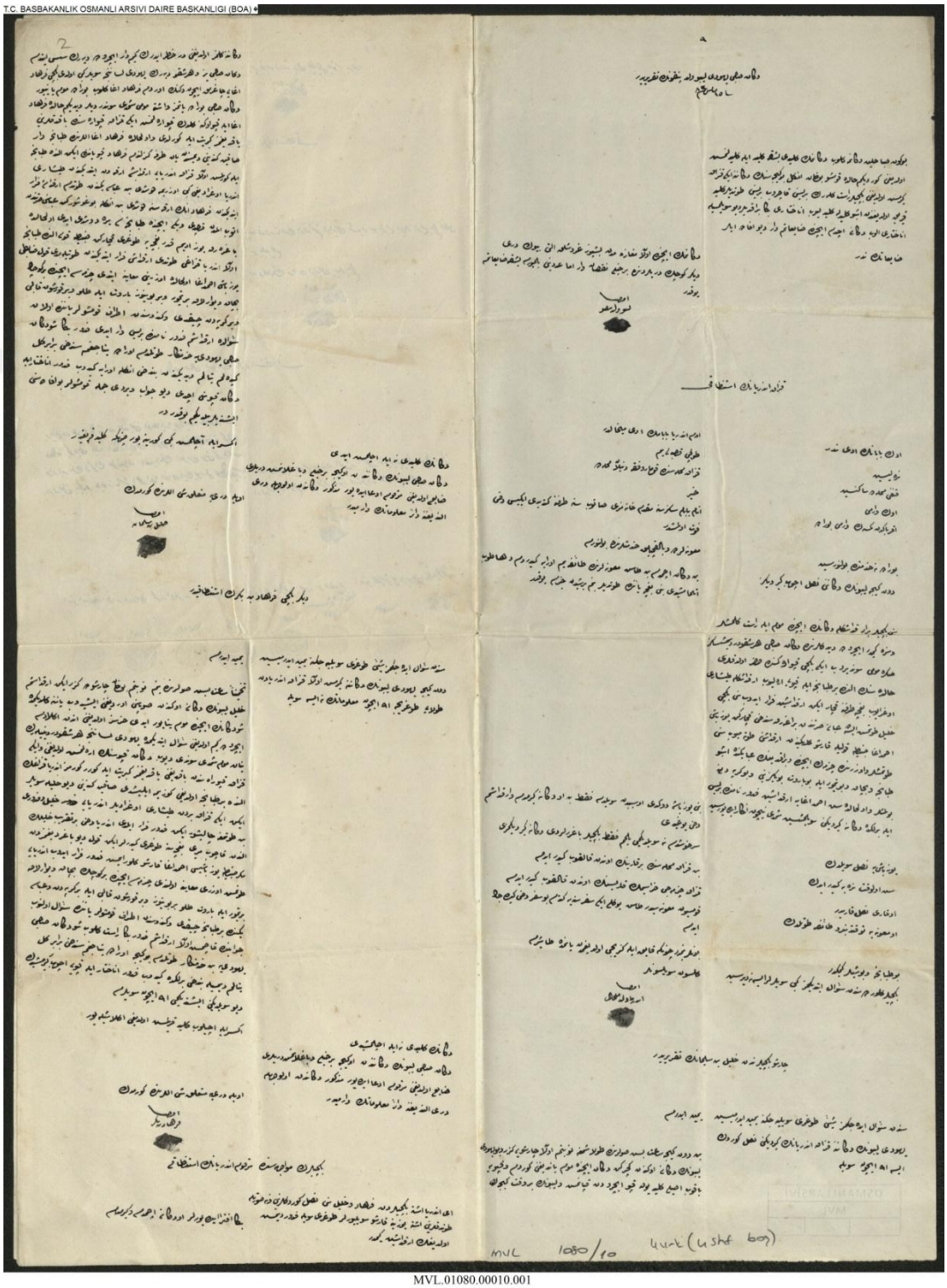

MVL.01079.00046.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

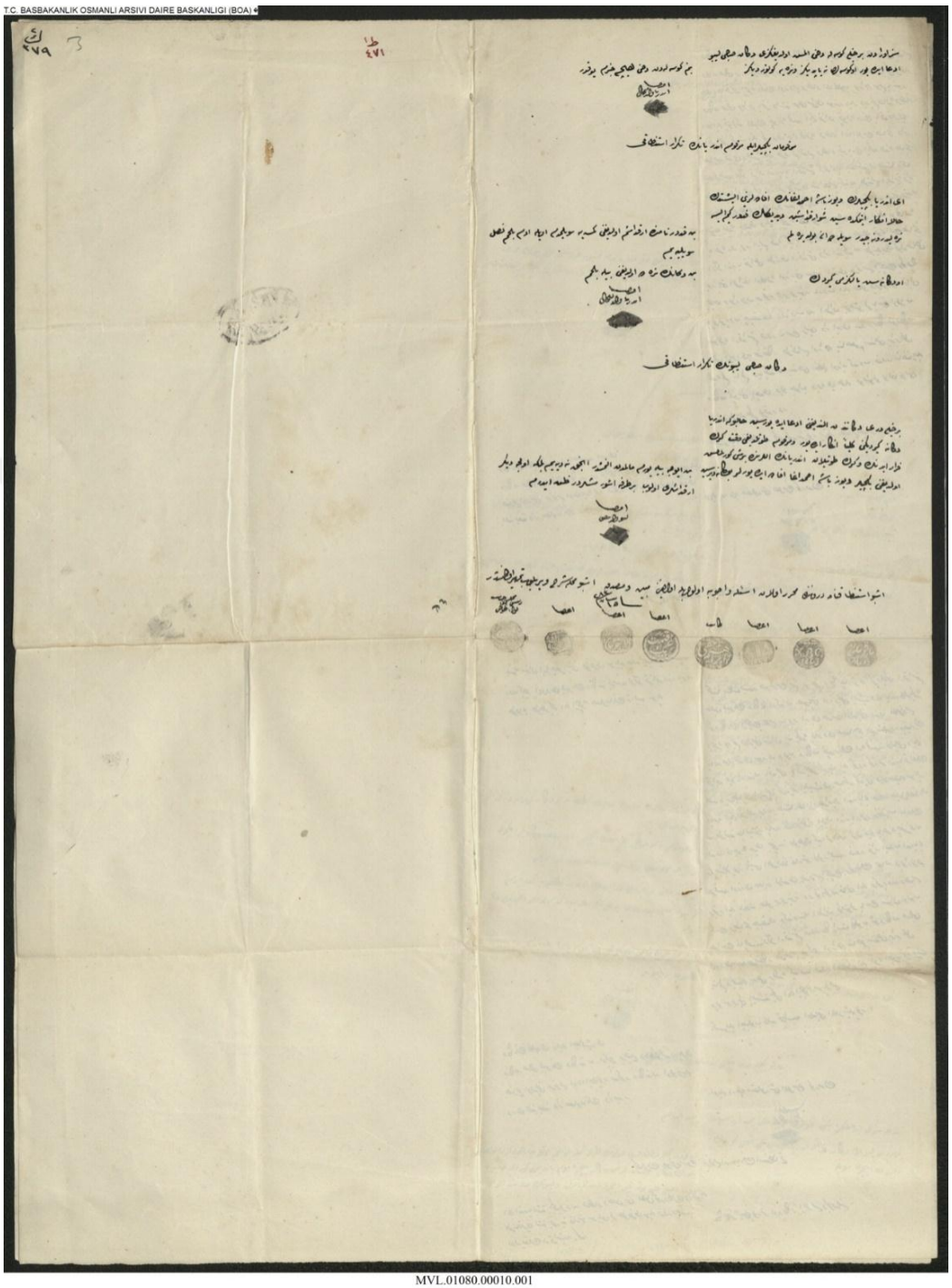
MVL.01079.00046.001

16. İstintakname No: 16

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

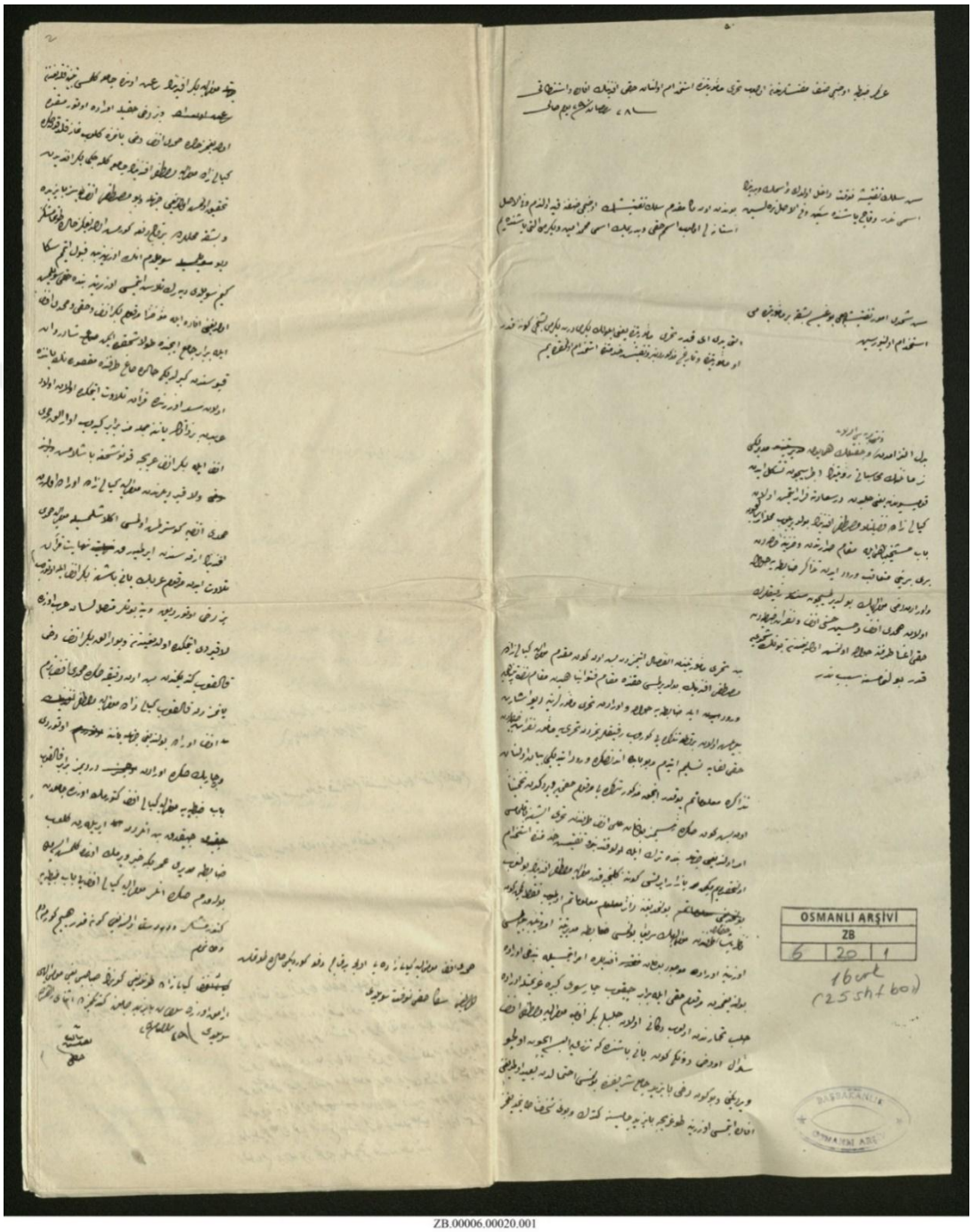
MVL.01080.00010.001

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

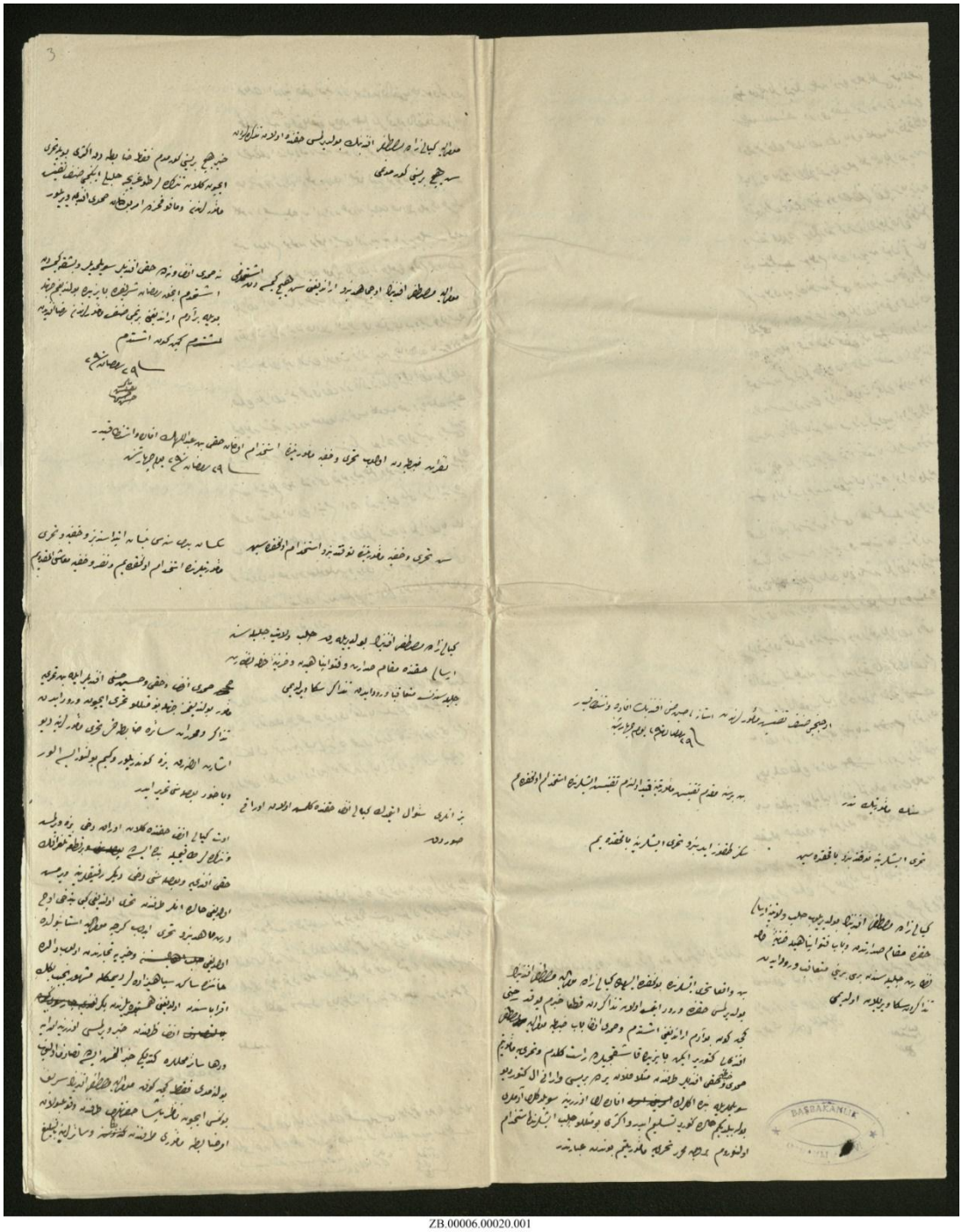

MVL.01080.00010.001

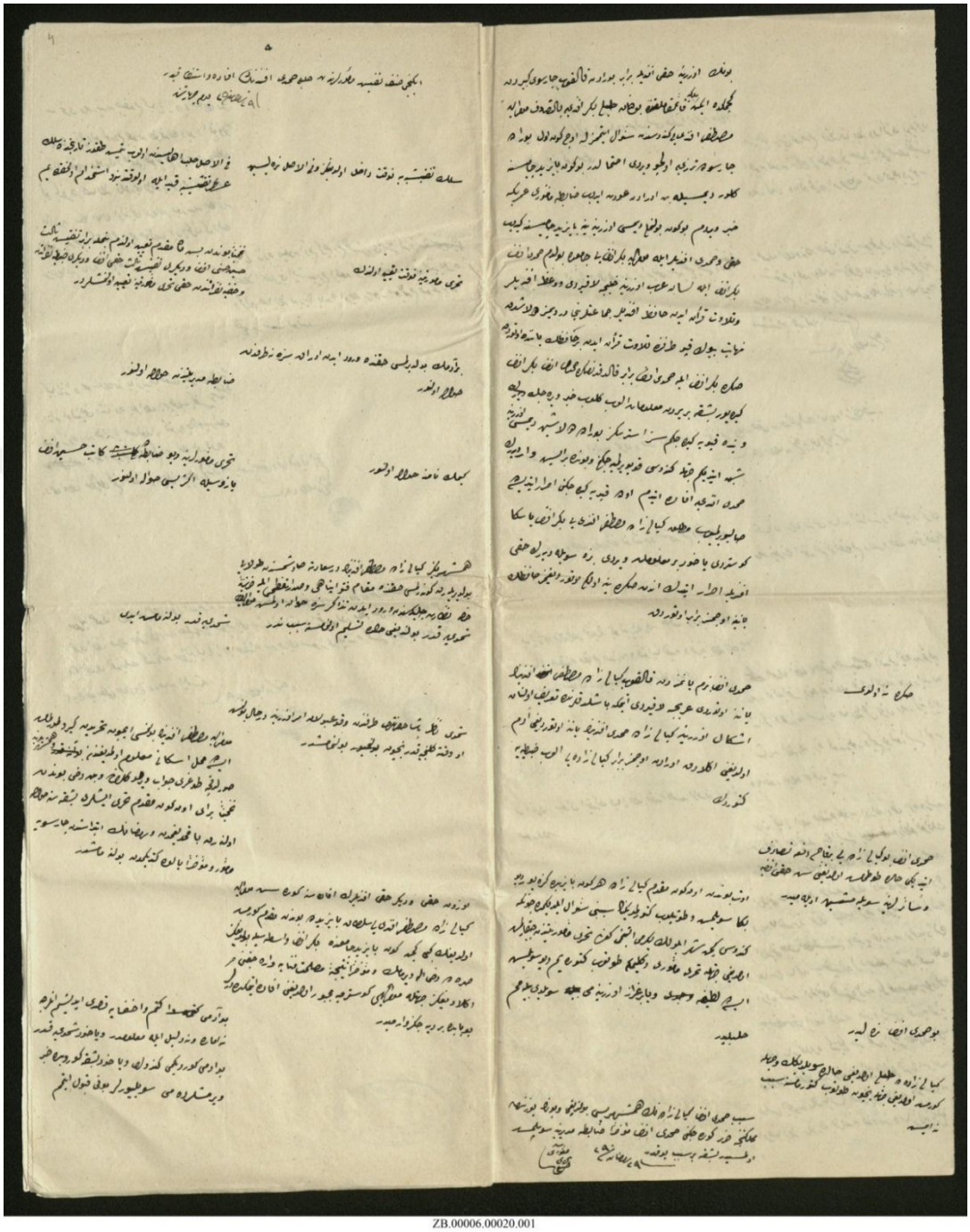
17. İstintakname No: 17

OSMANLI ARŞİVİ
ZB
6 | 20 | 1
16 varak
(1255 H 1601)
BAŞBAKANLIK
OSMANLI ARŞİVİ

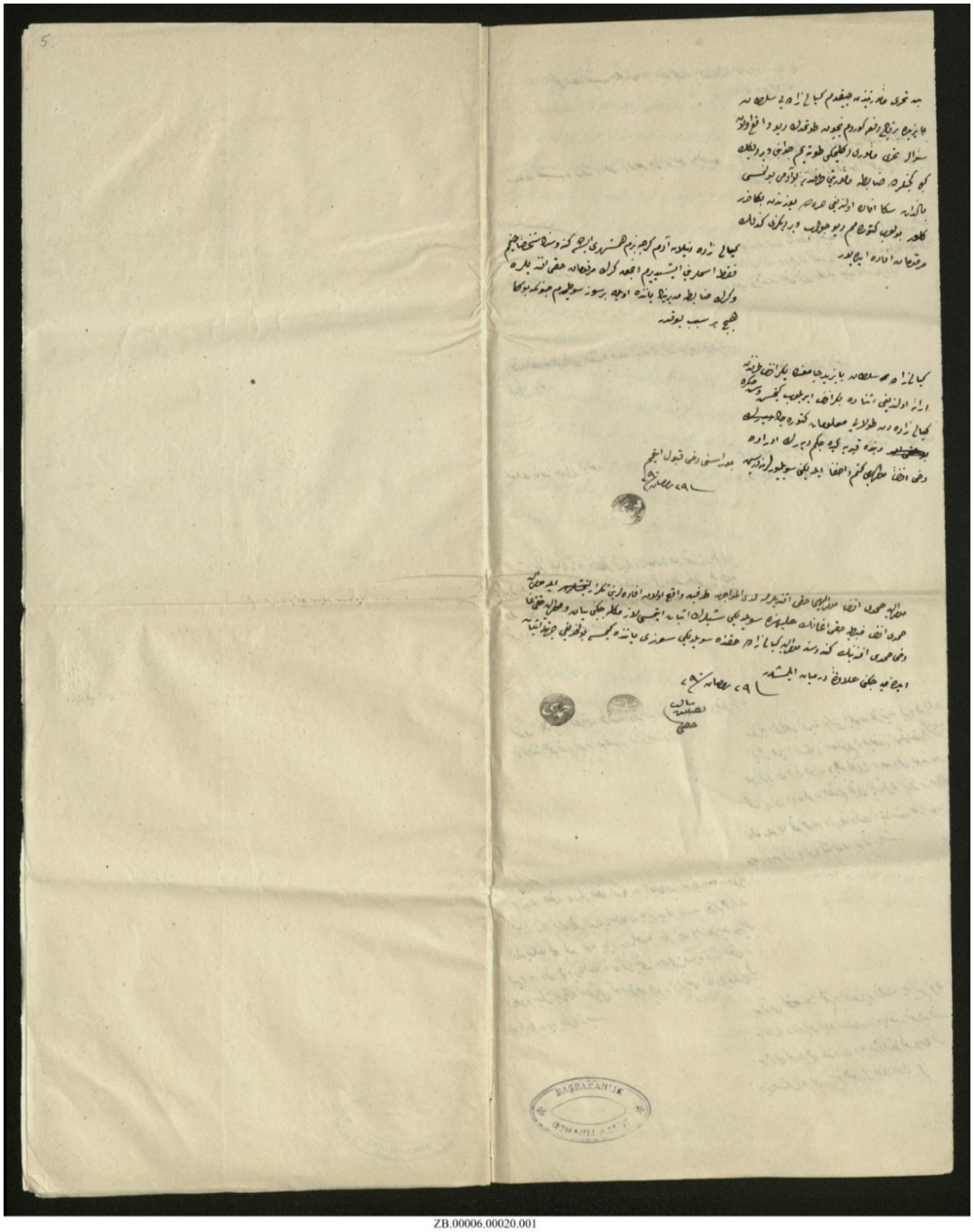
ZB.00006.00020.001

ZB.00006.00020.001

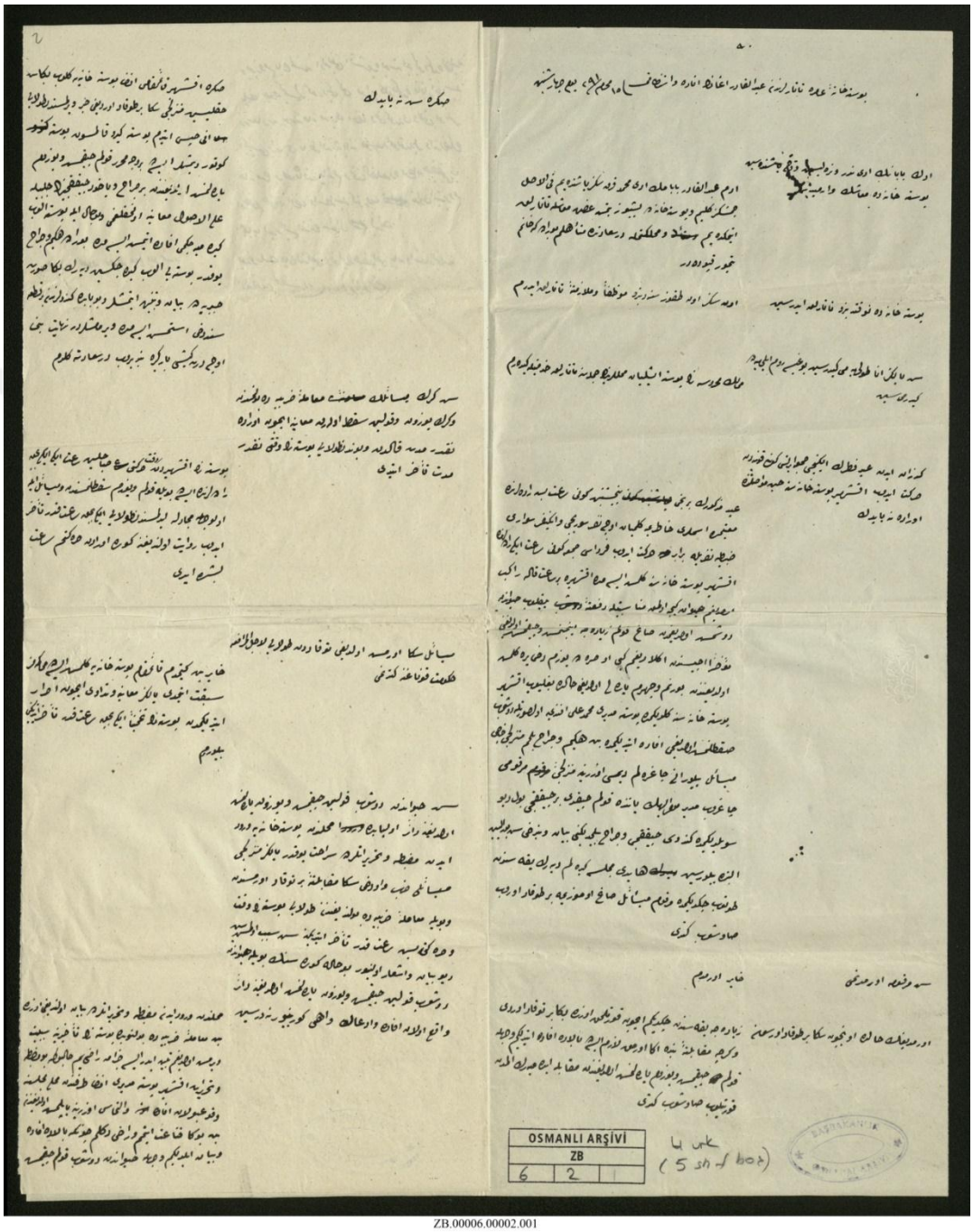

ZB.00006.00020.001

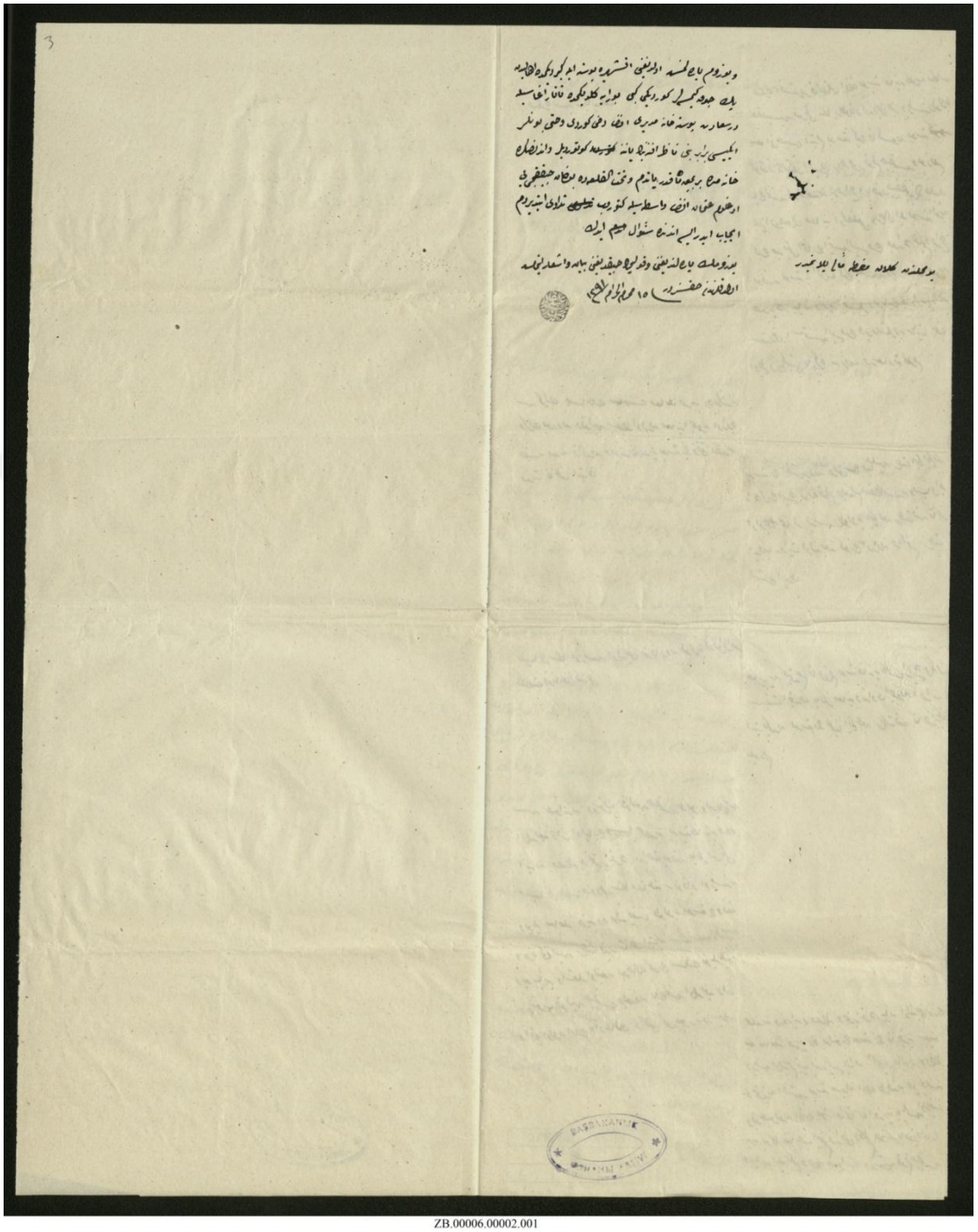

ZB.00006.00020.001

18. İstintakname No: 18

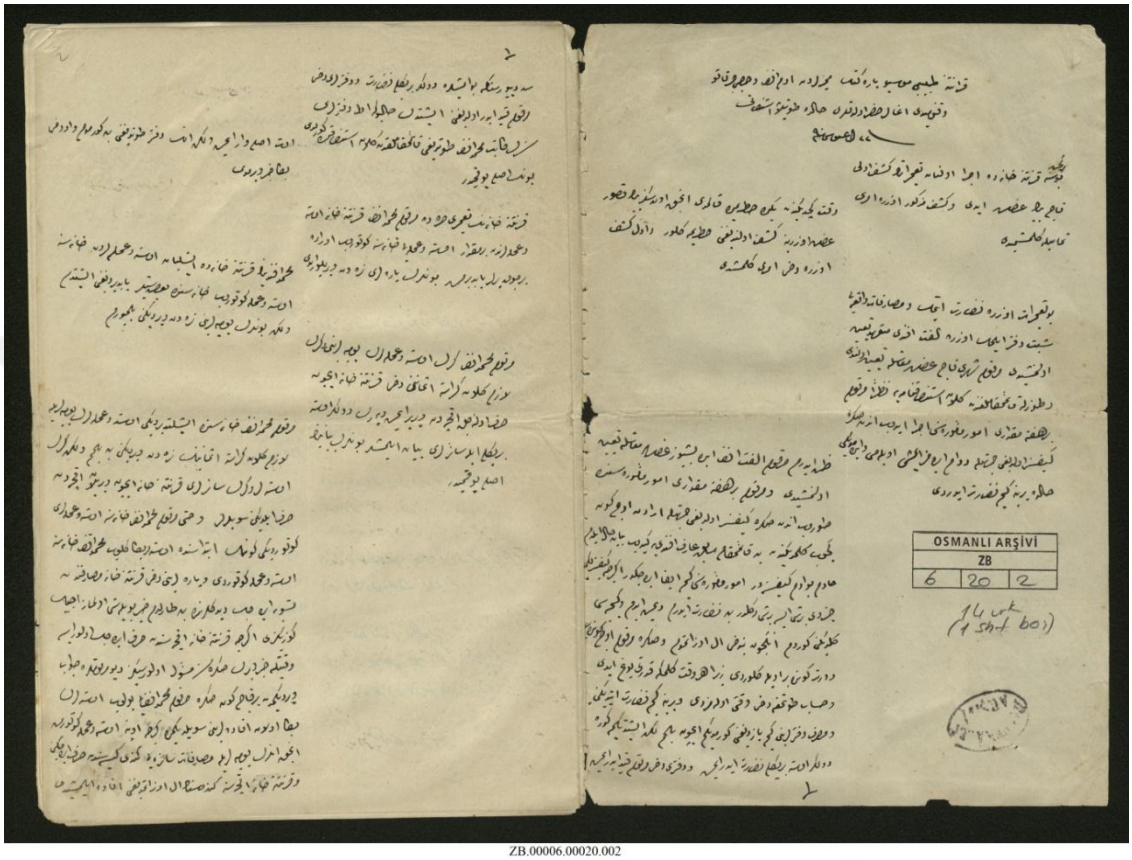

ZB.00006.00002.001

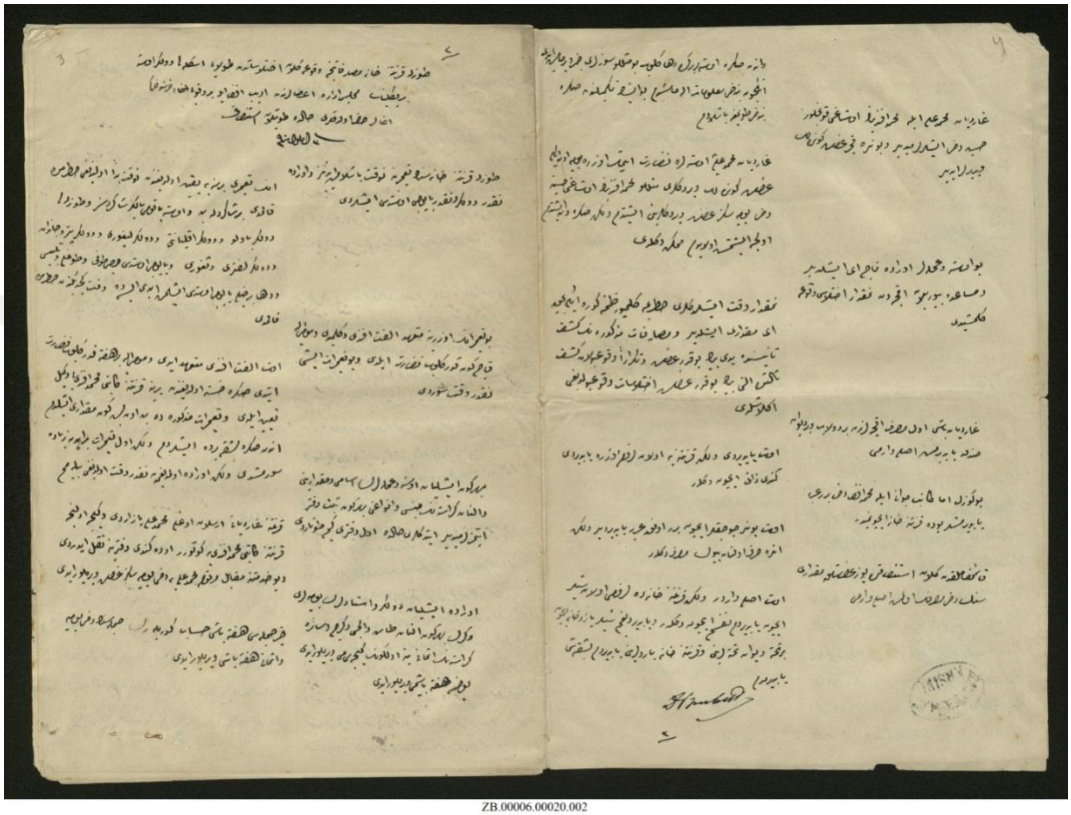

ZB.00006.00002.001

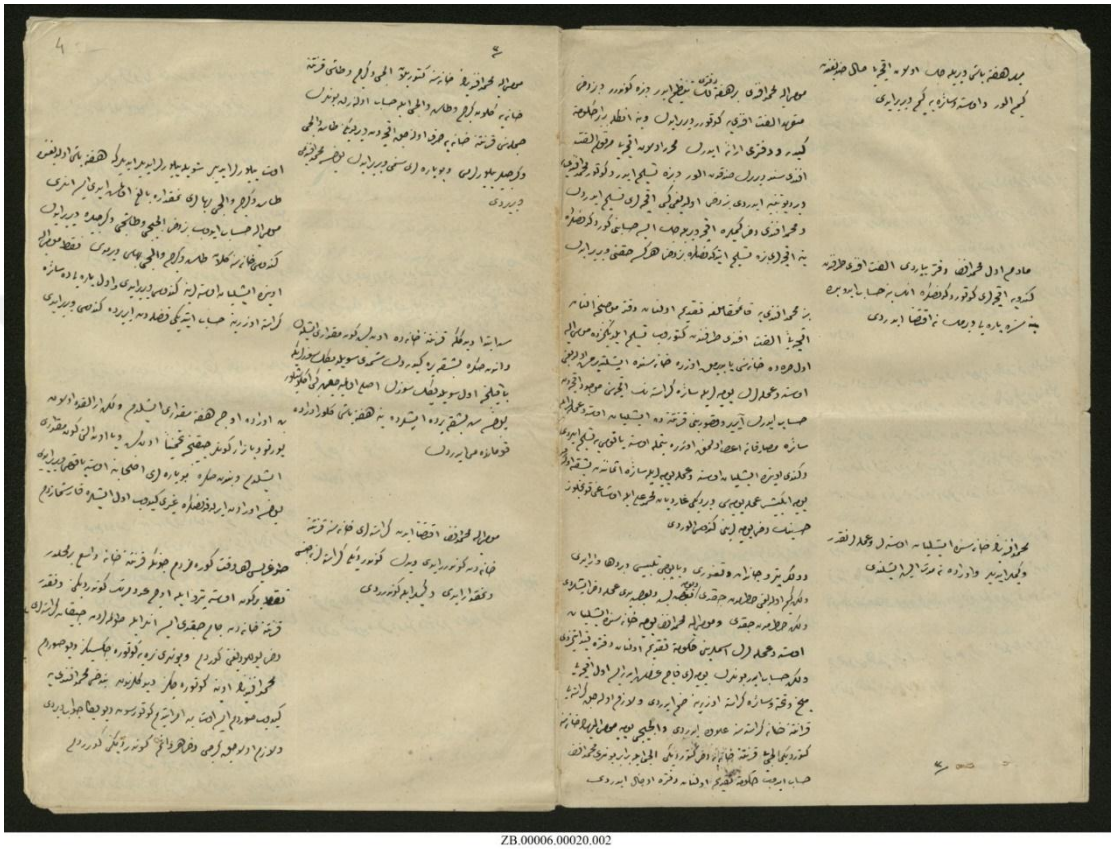
19. İstintakname No: 19

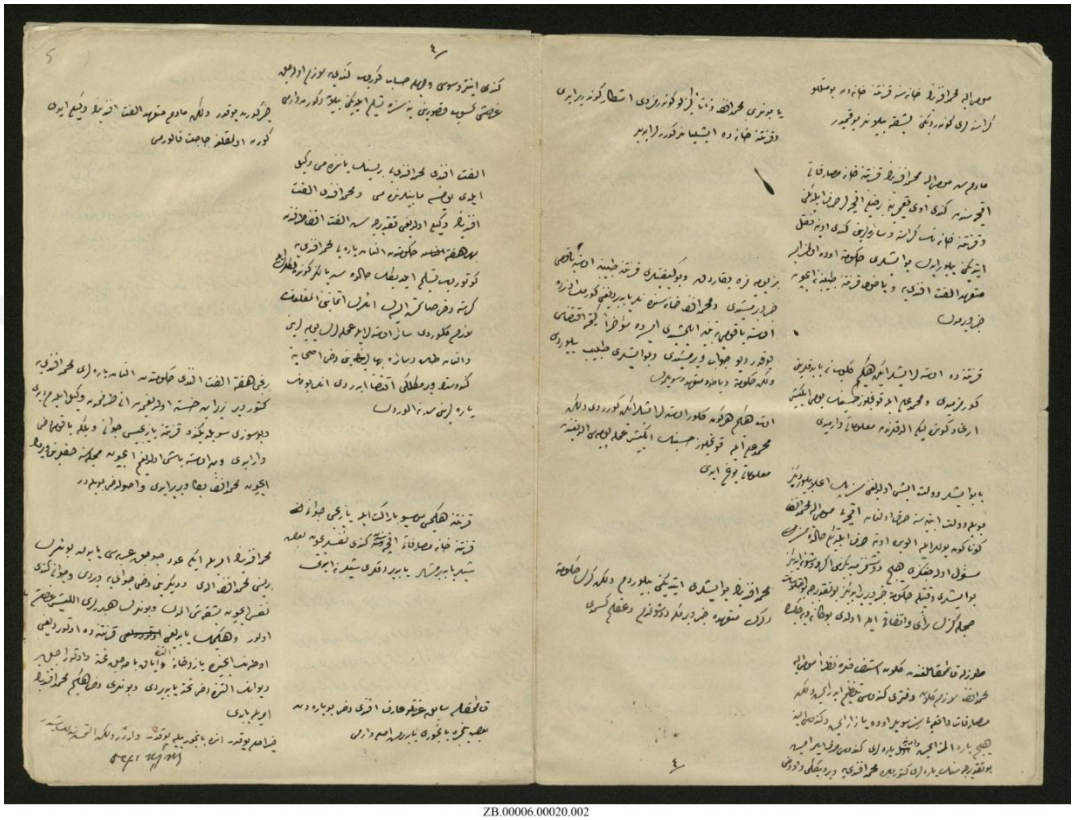
ZB.00006.00020.002

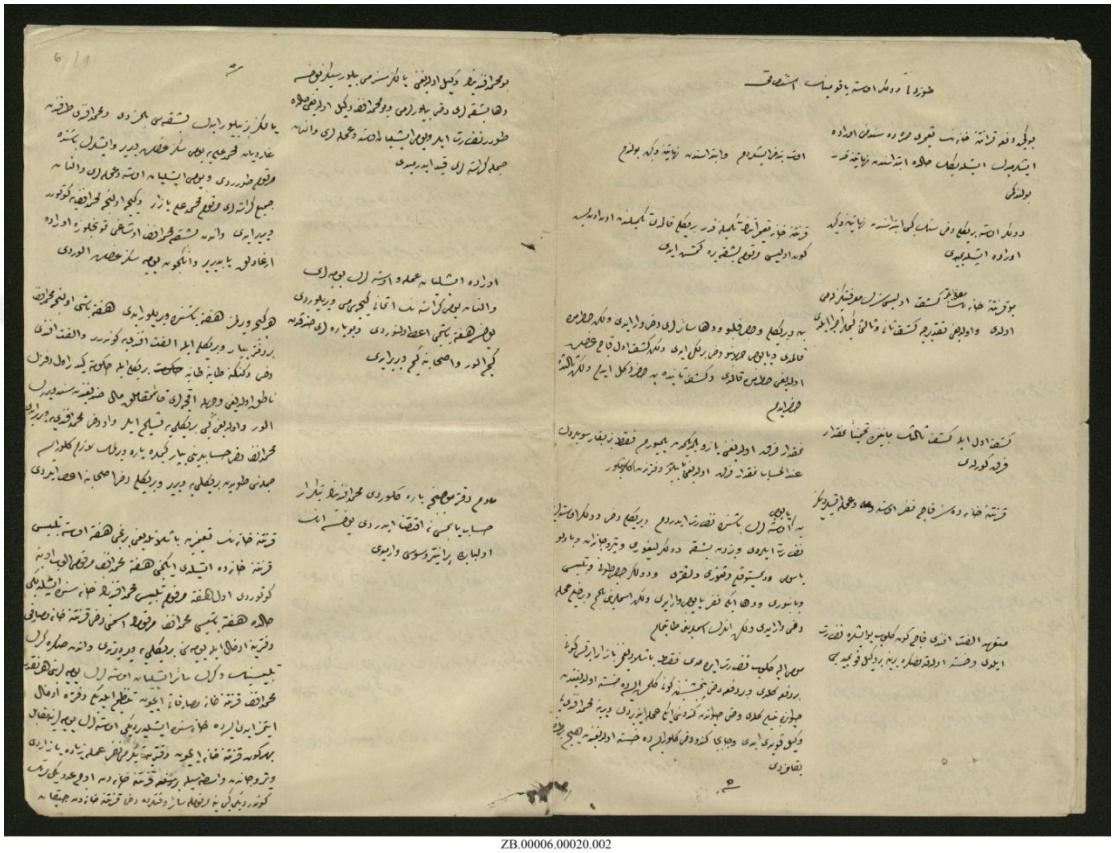
ZB.00006.00020.002

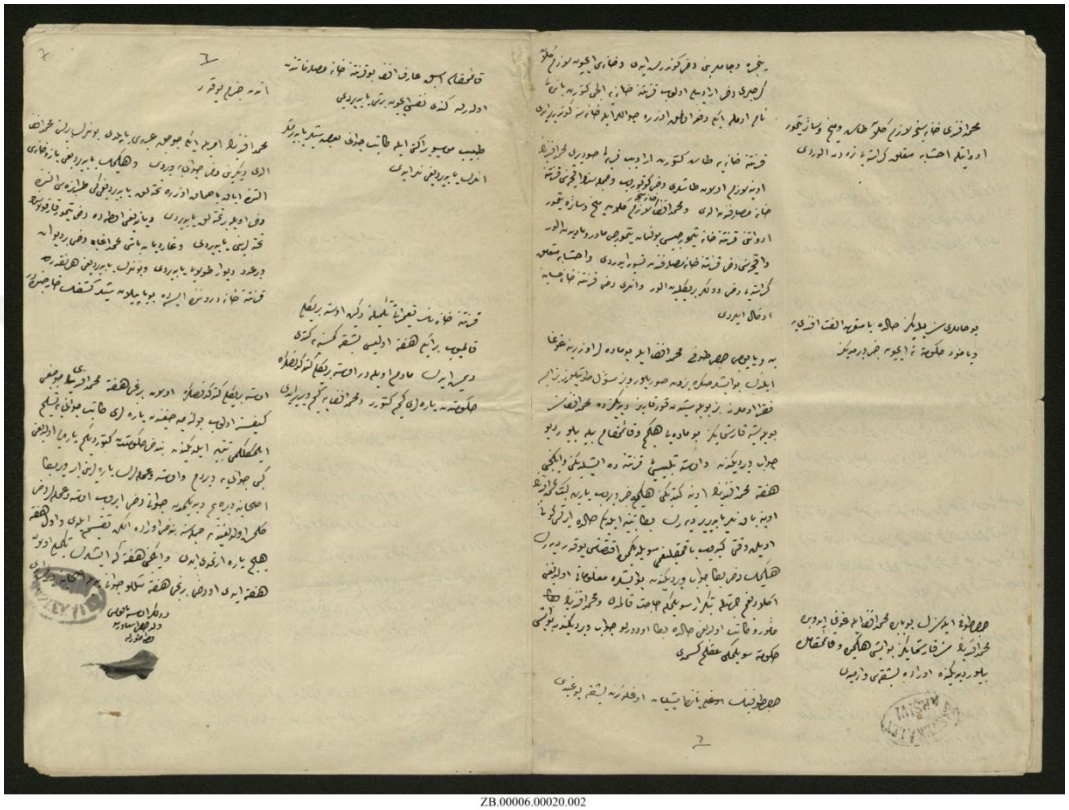
ZB.00006.00020.002

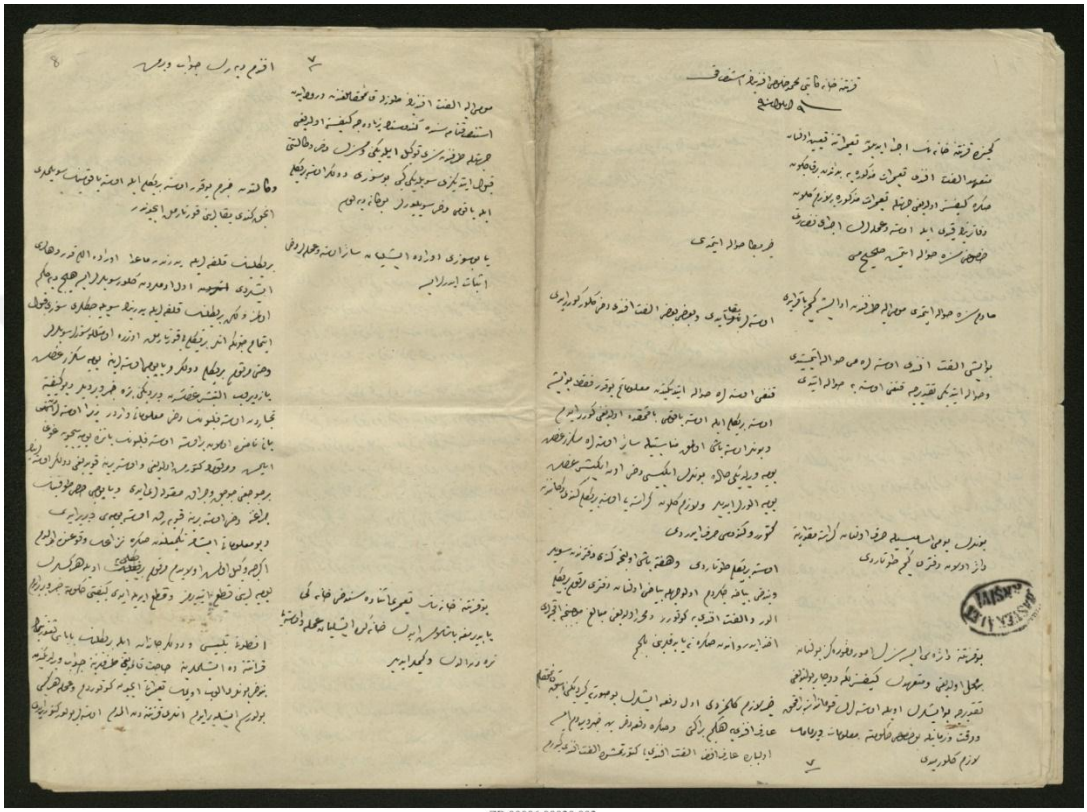
ZB.00006.00020.002

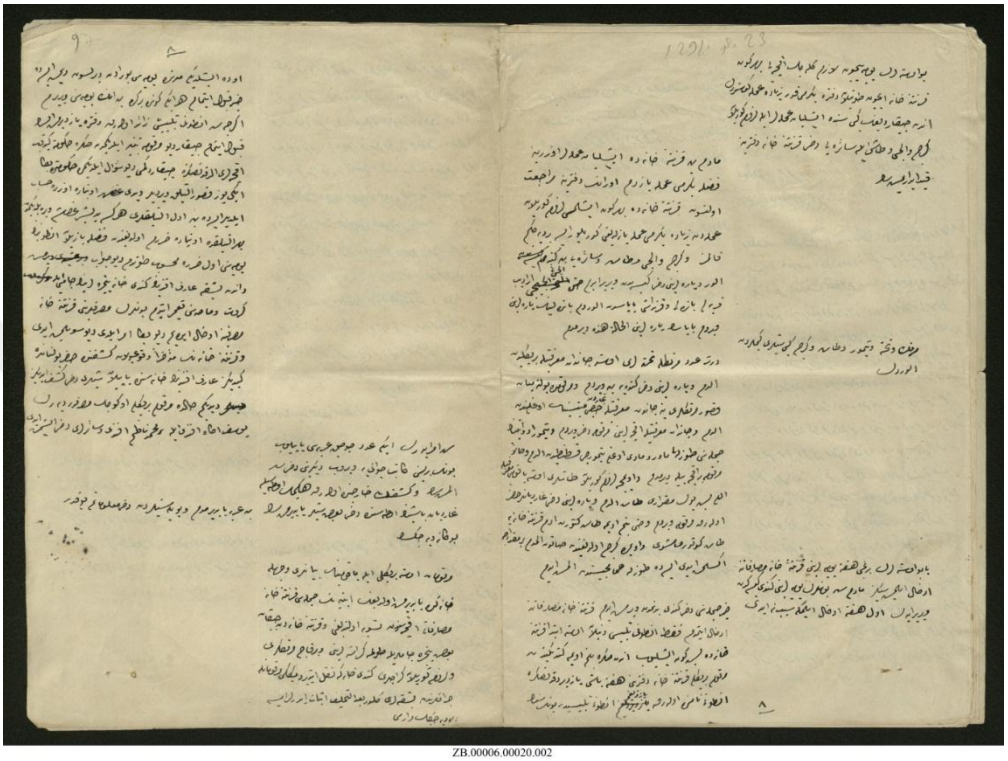
ZB.00006.00020.002

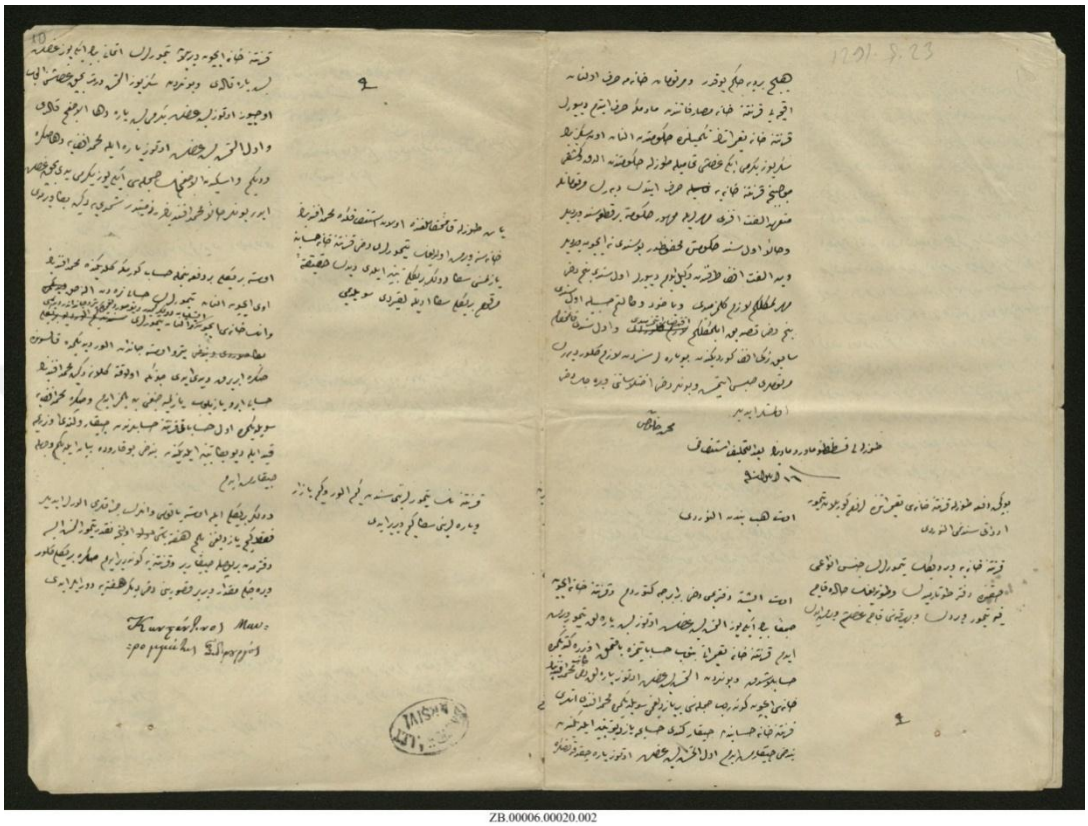
ZB.00006.00020.002

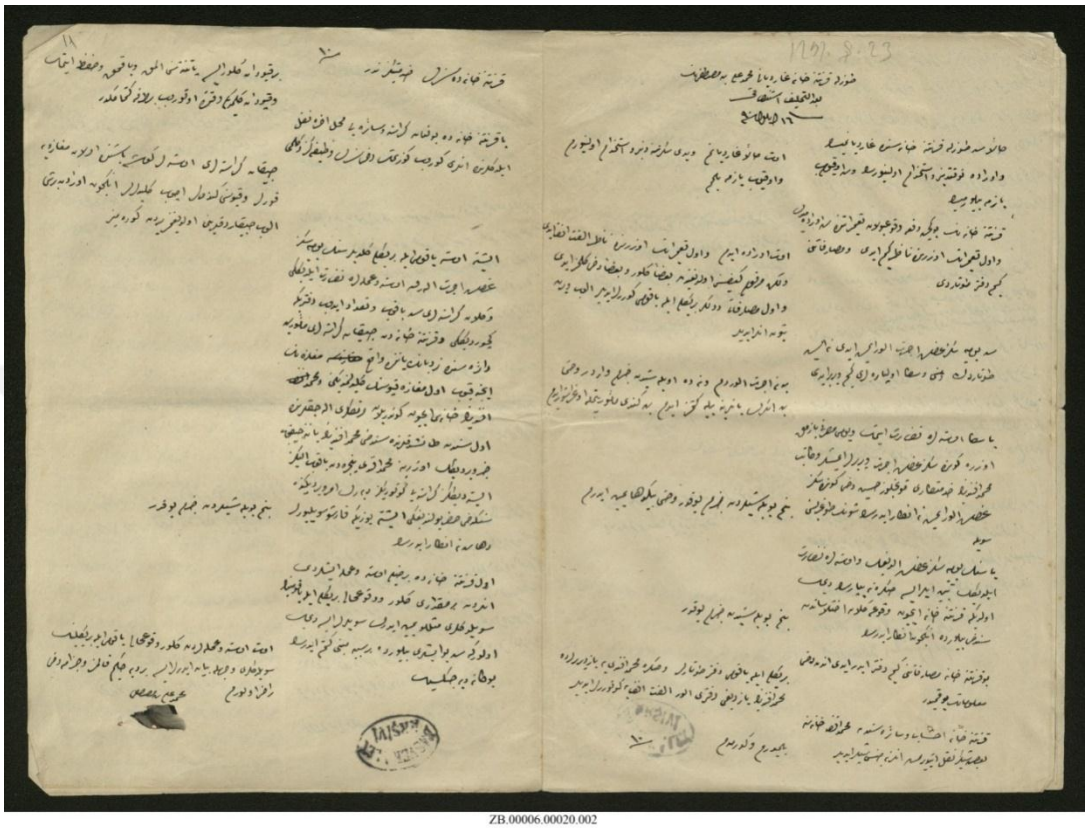
ZB.00006.00020.002

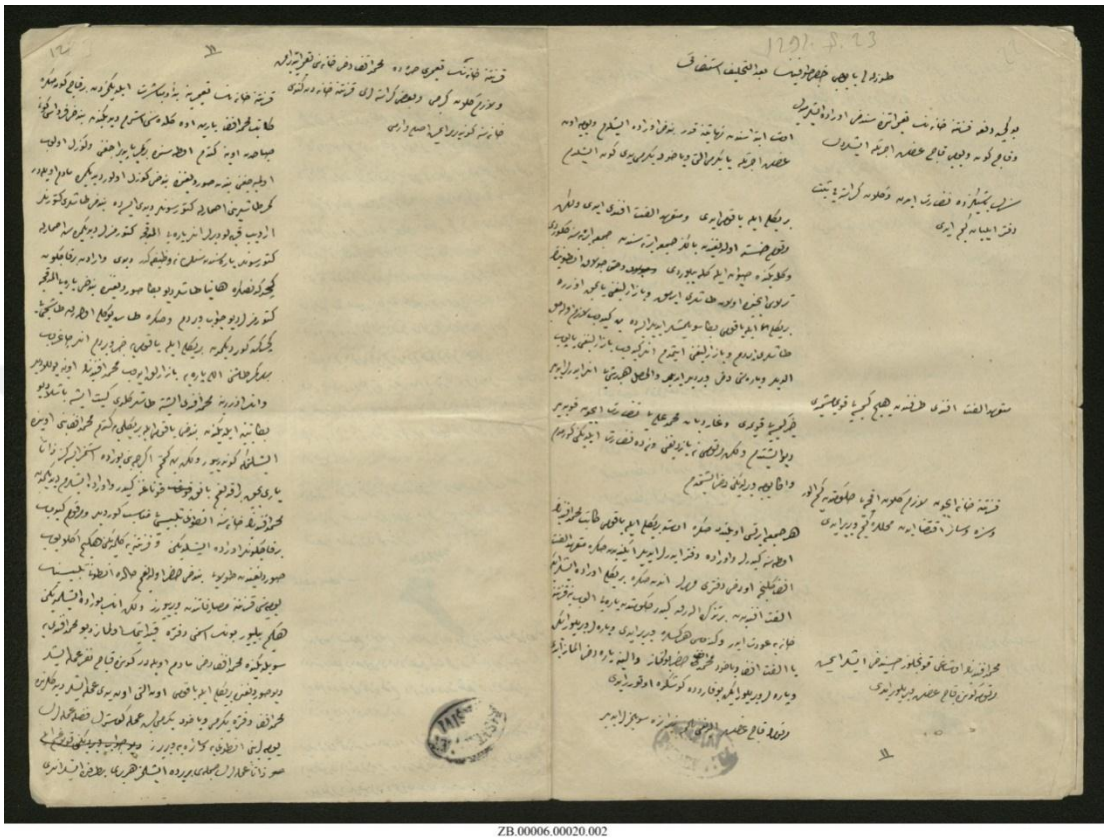
ZB.00006.00020.002

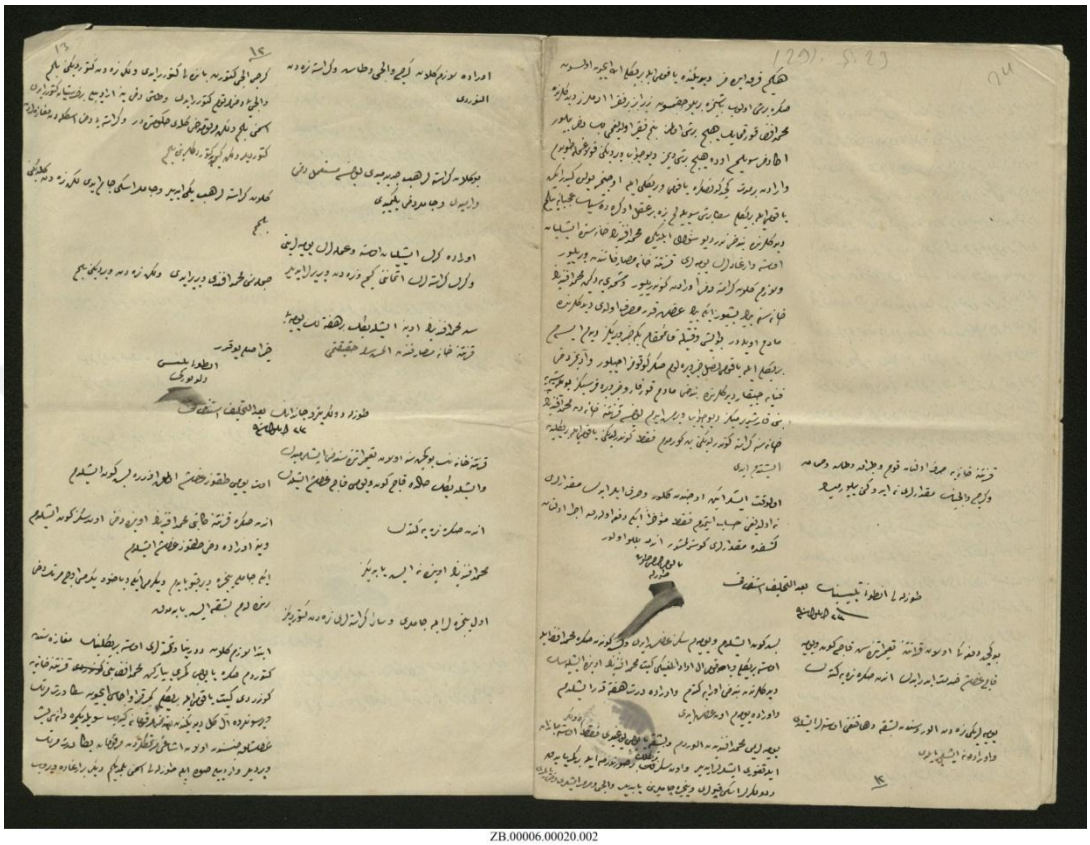
ZB.00006.00020.002

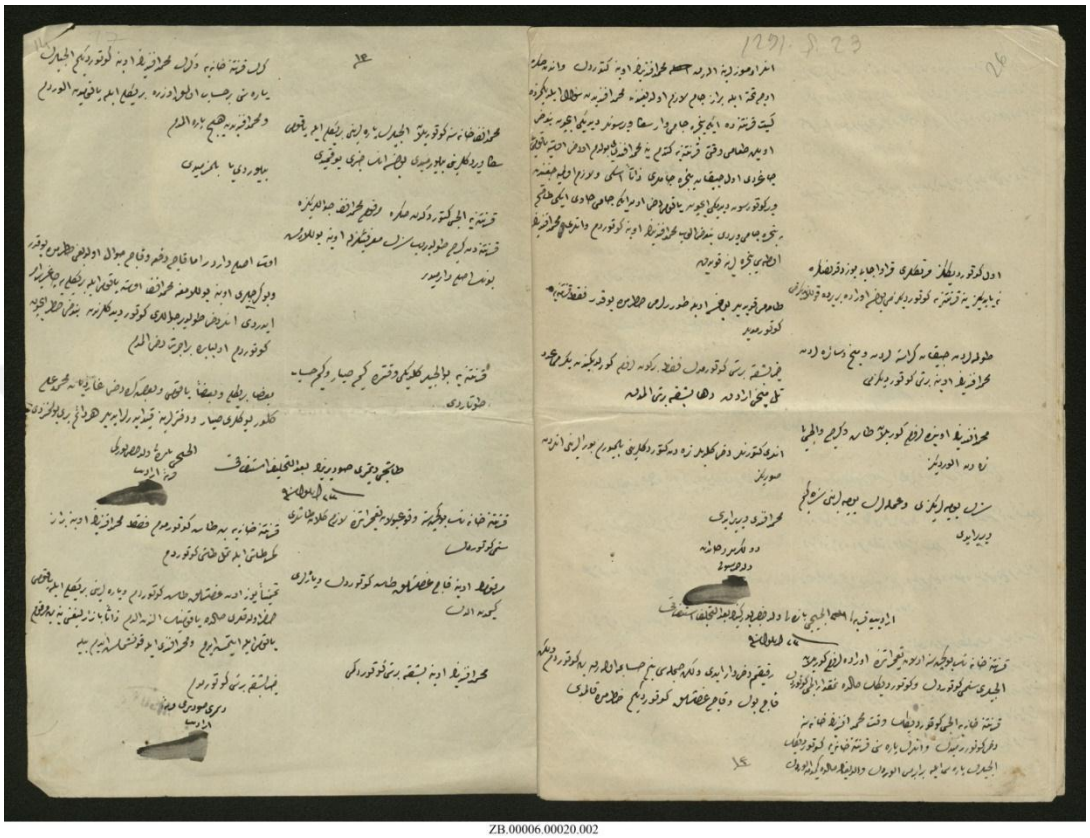
ZB.00006.00020.002

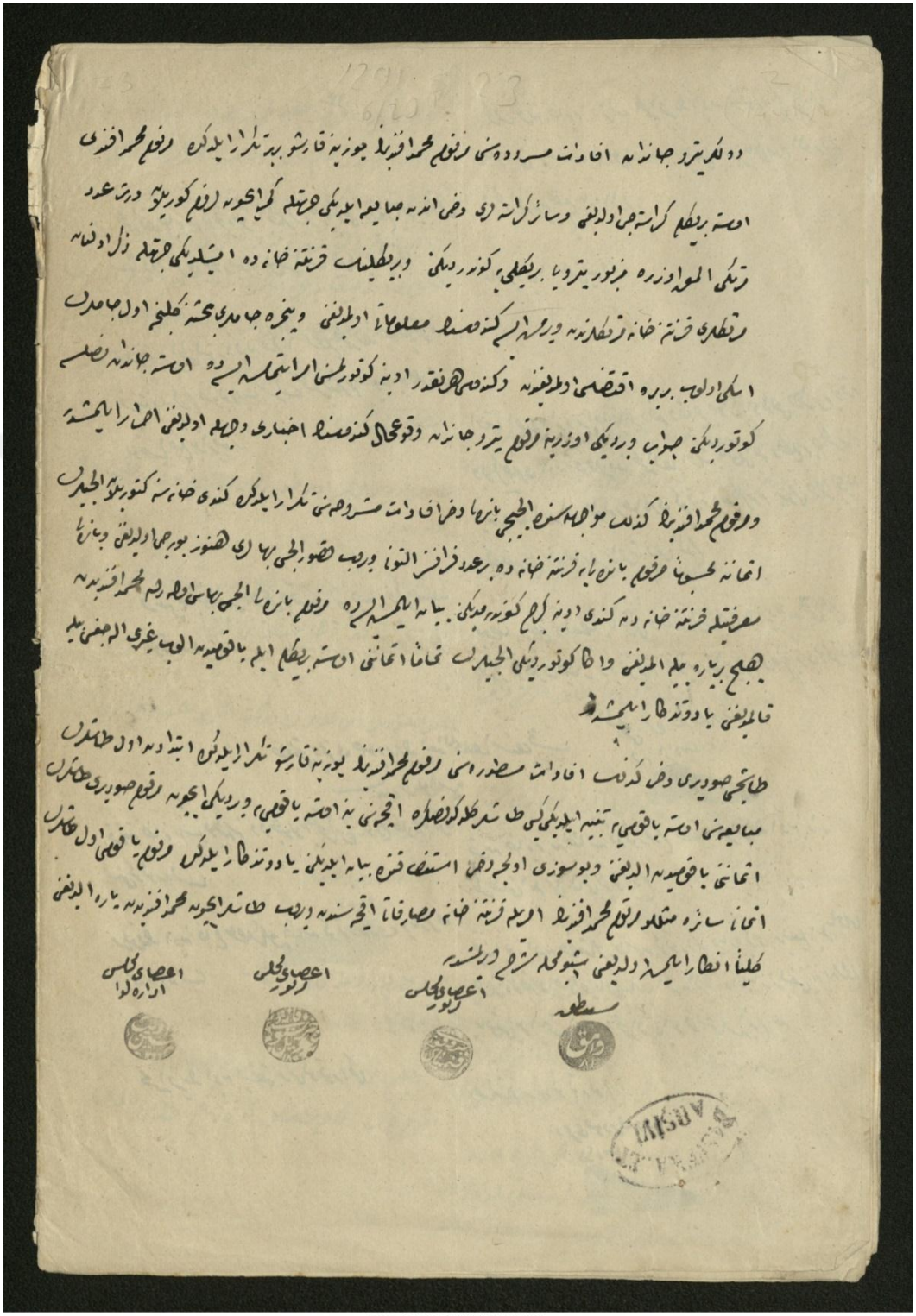
ZB.00006.00020.002

ZB.00006.00020.002

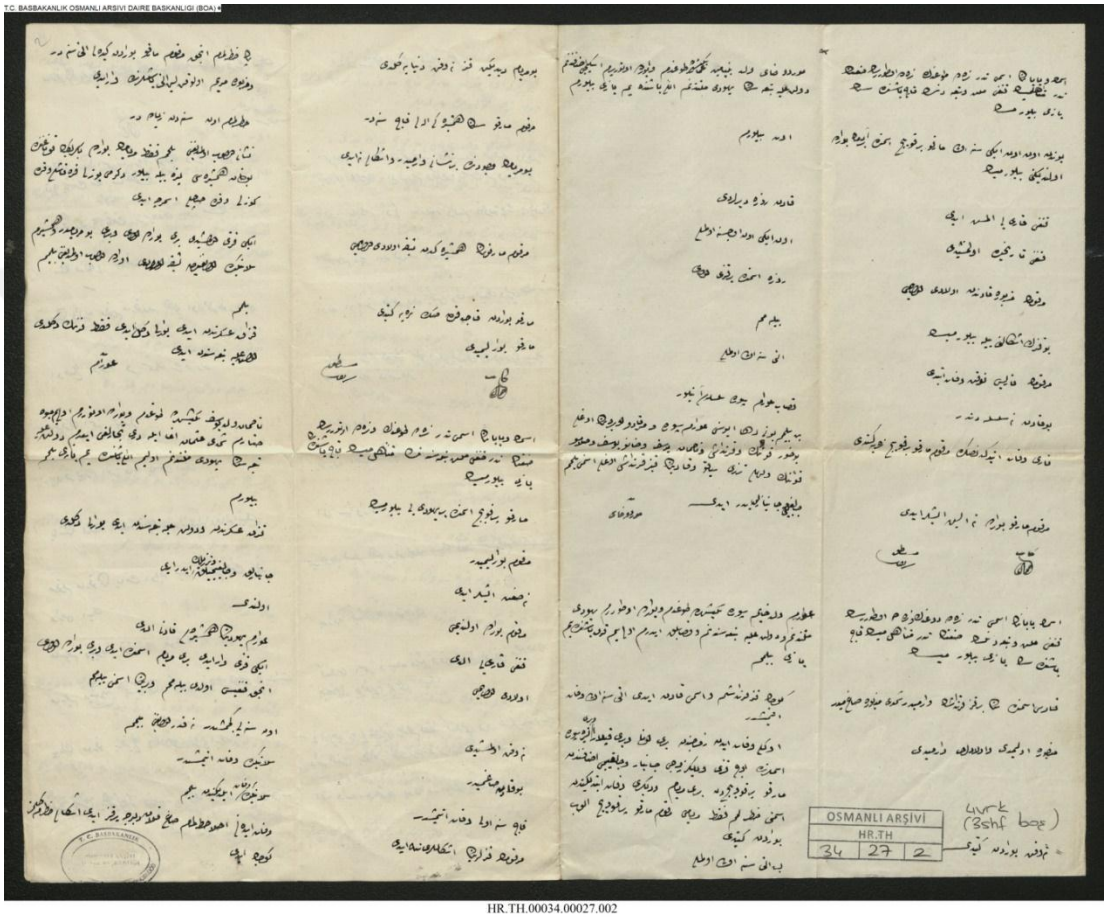

ZB.00006.00020.002

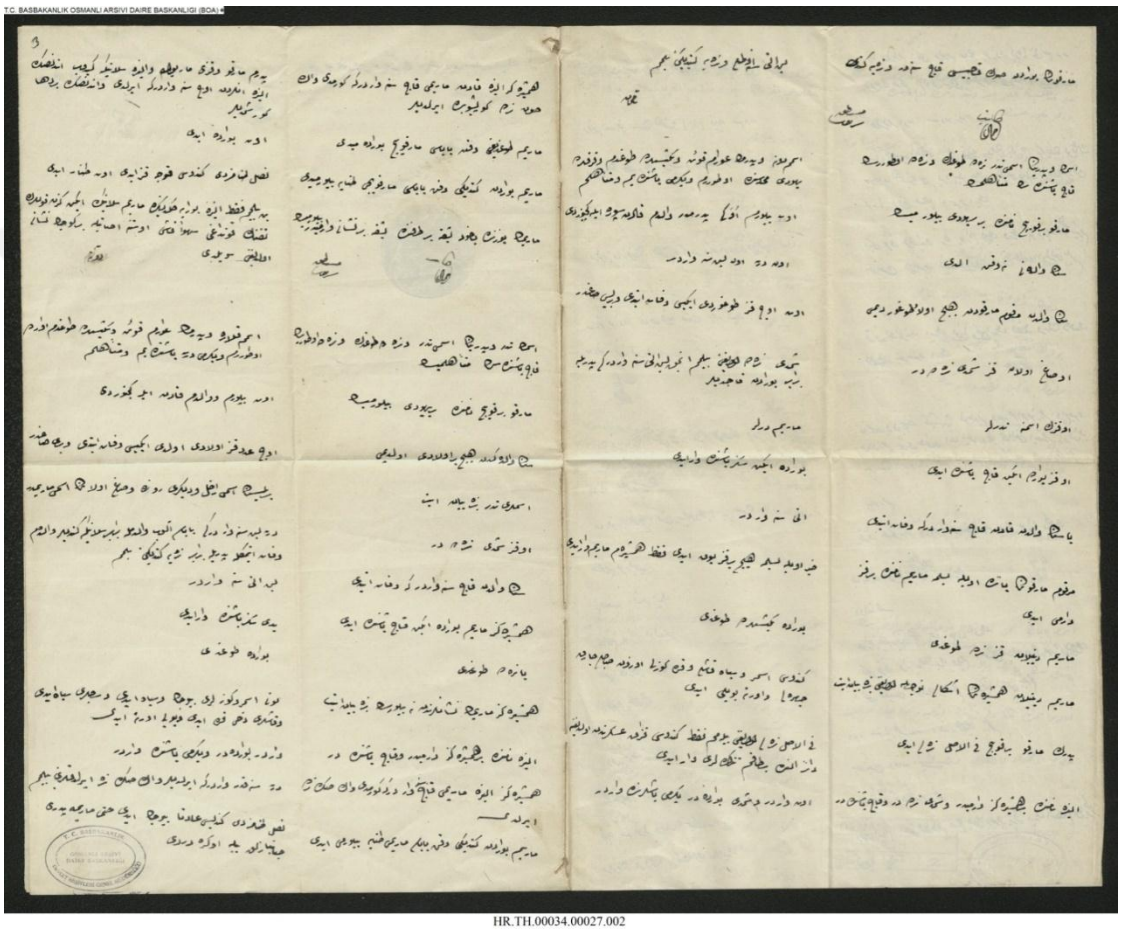
ZB.00006.00020.002

20. İstintakname No: 20

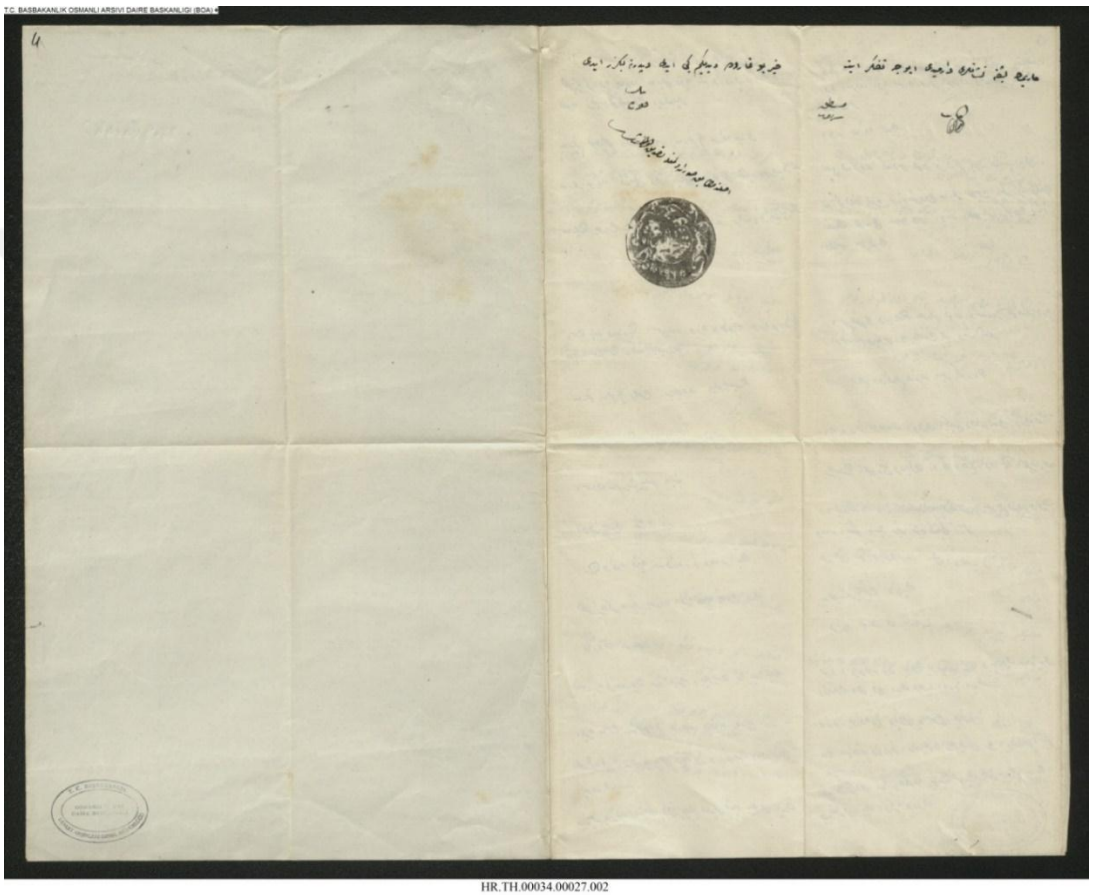
HR.TH.00034.00027.002

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSİVİ DAIRE BASKANLIGI (BOA)

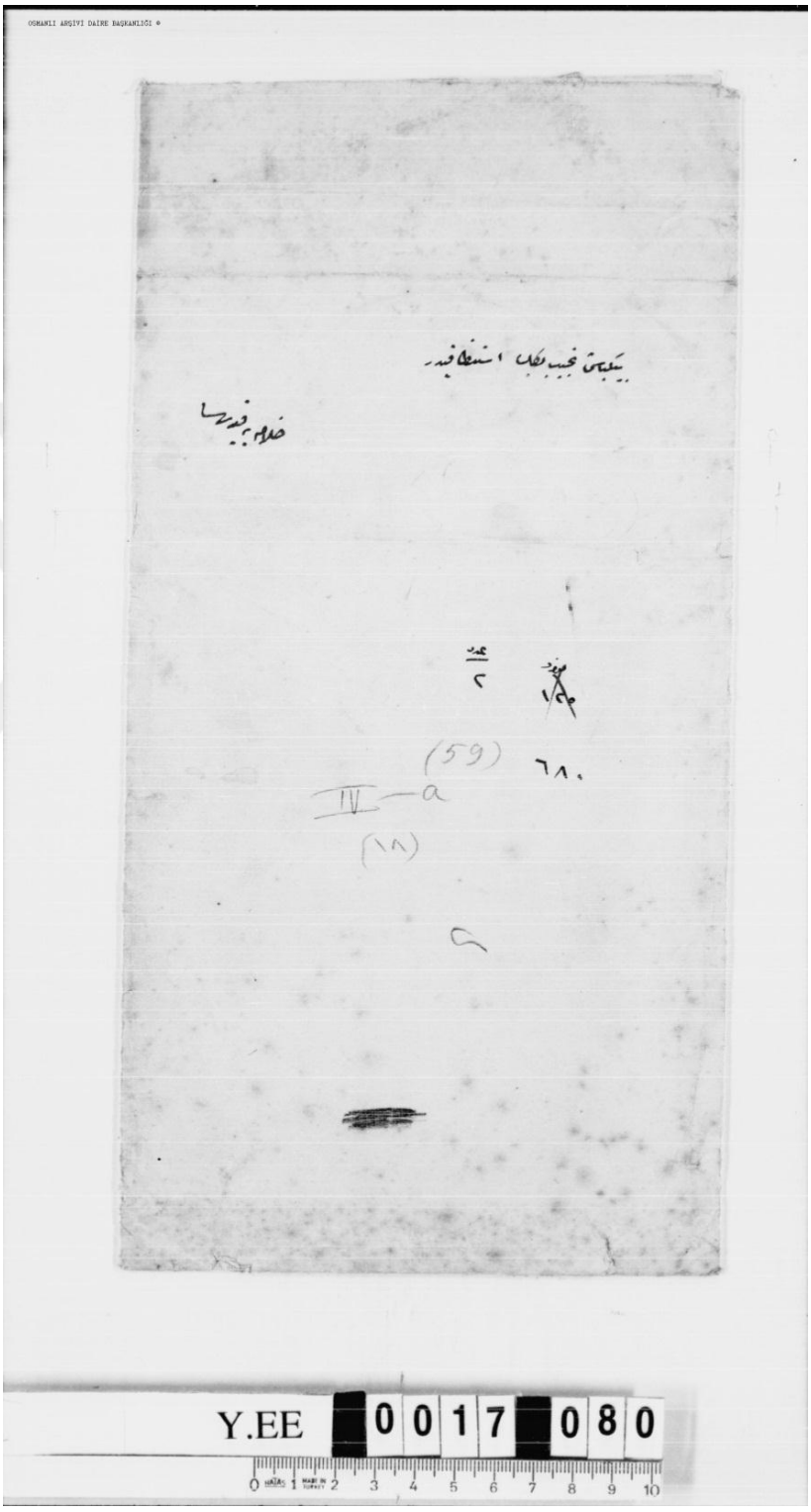
HR.TH.00034.00027.002

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

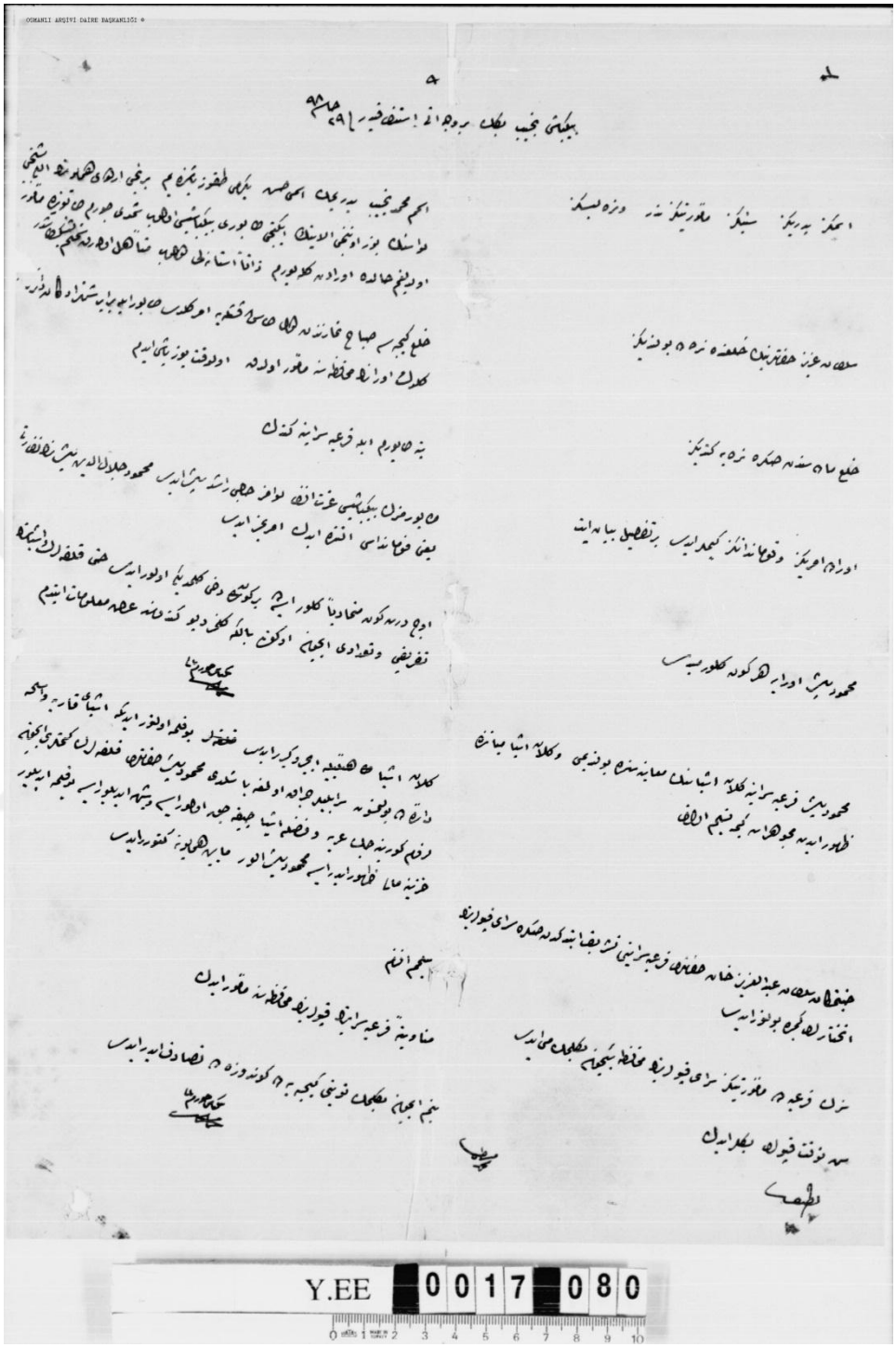

HR.TH.00034.00027.002

21. İstintakname No: 21

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

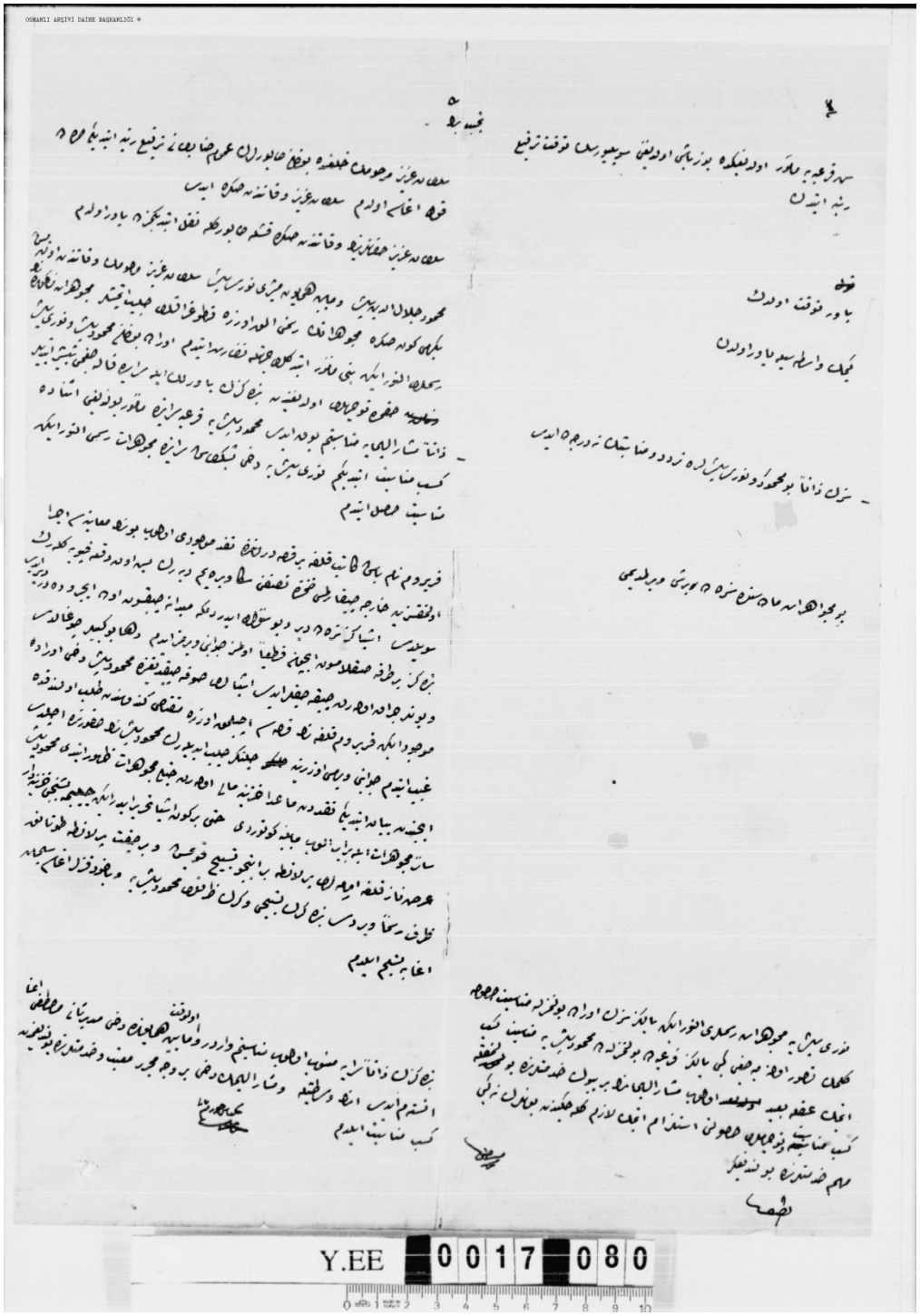

Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

Y.EE 00017 080

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

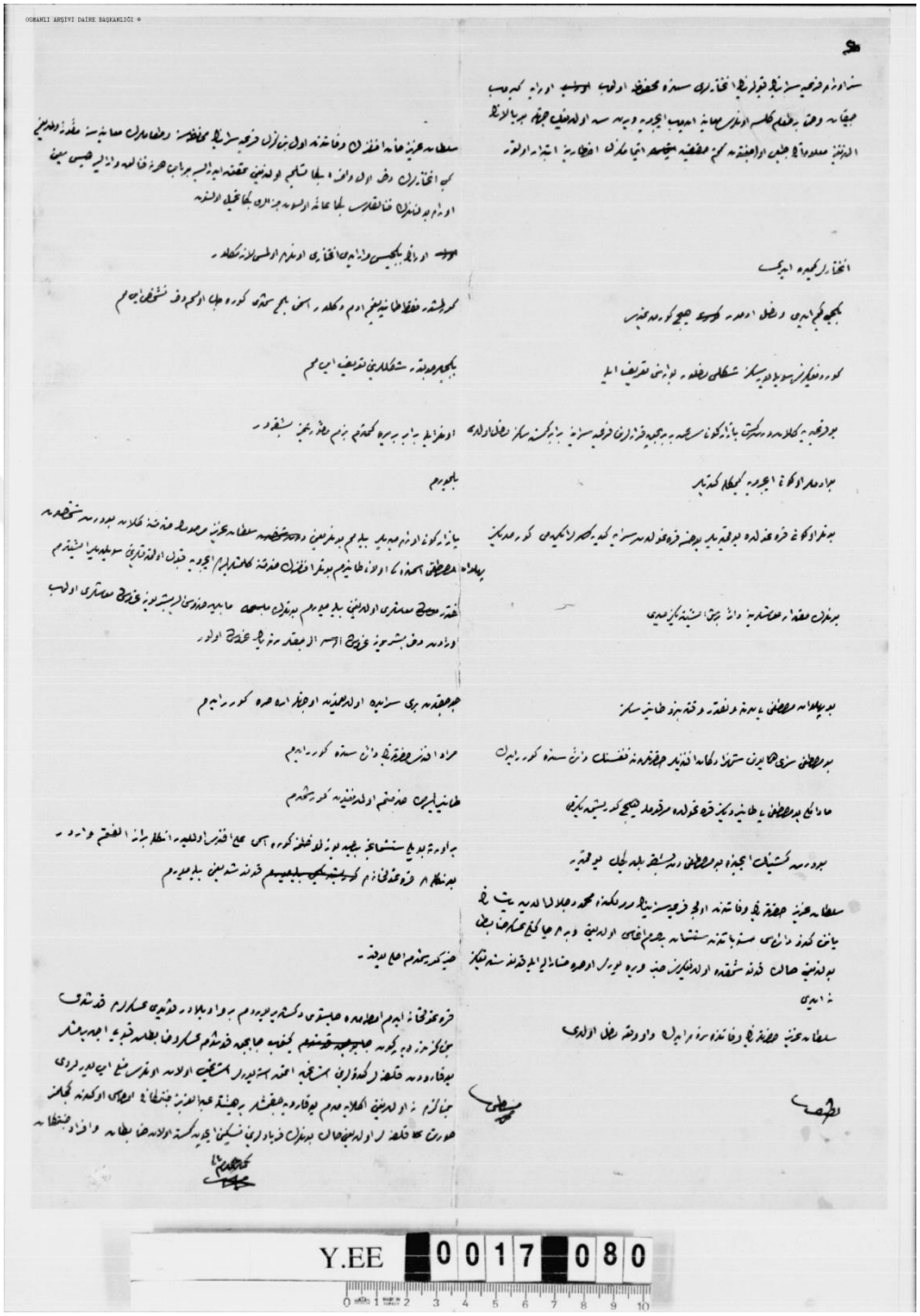

Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ©

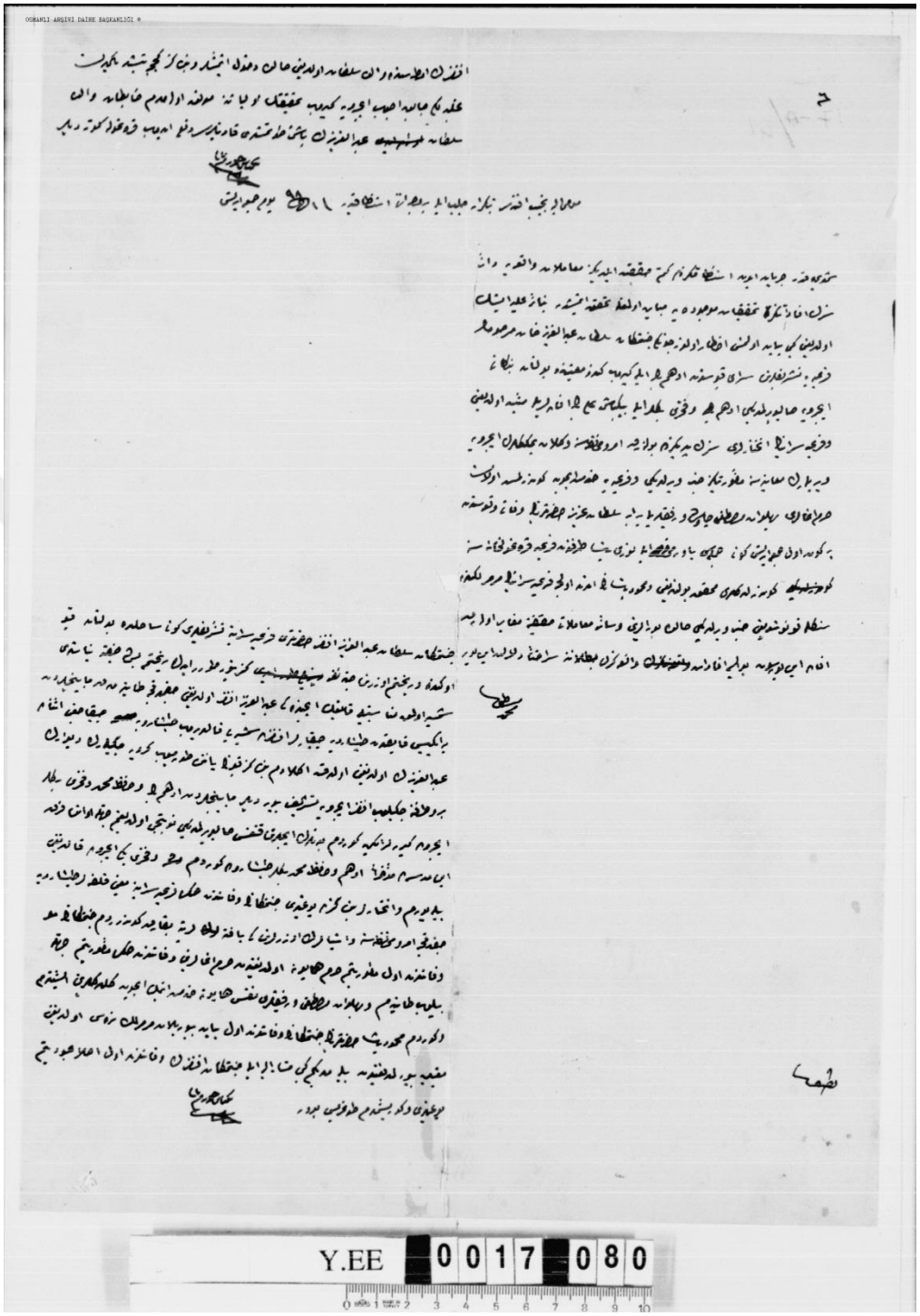
Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ©

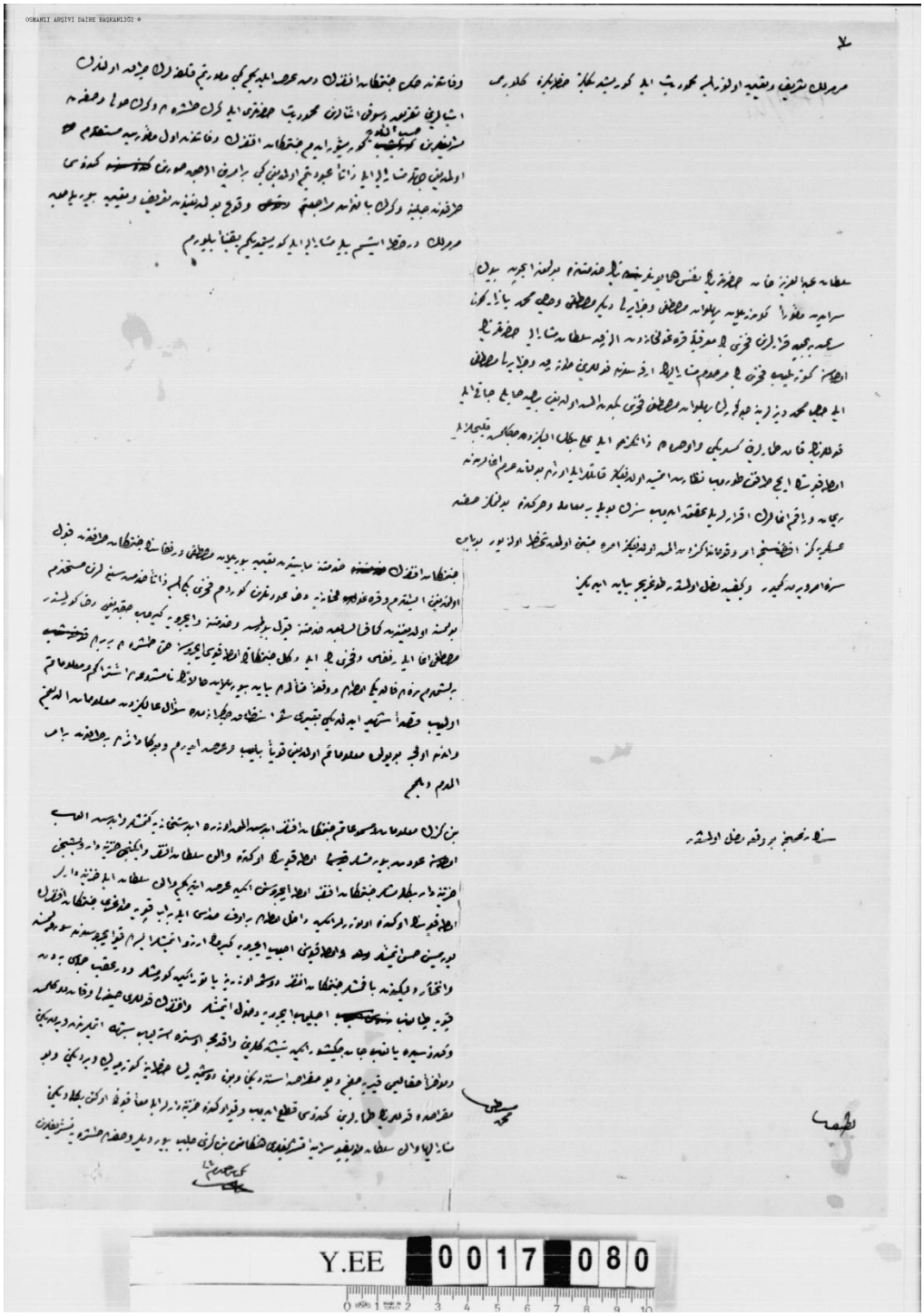
Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ©

Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

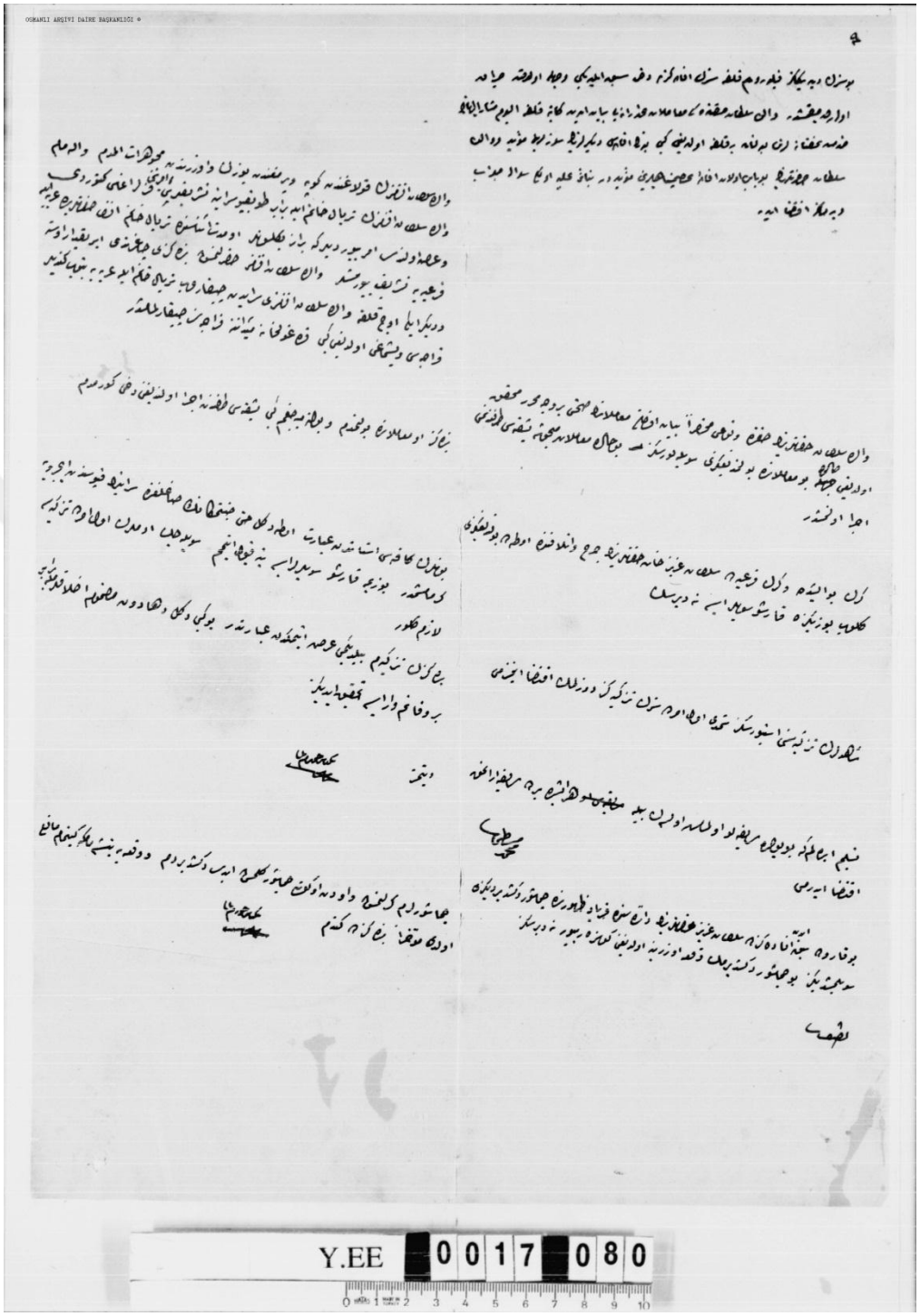

Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

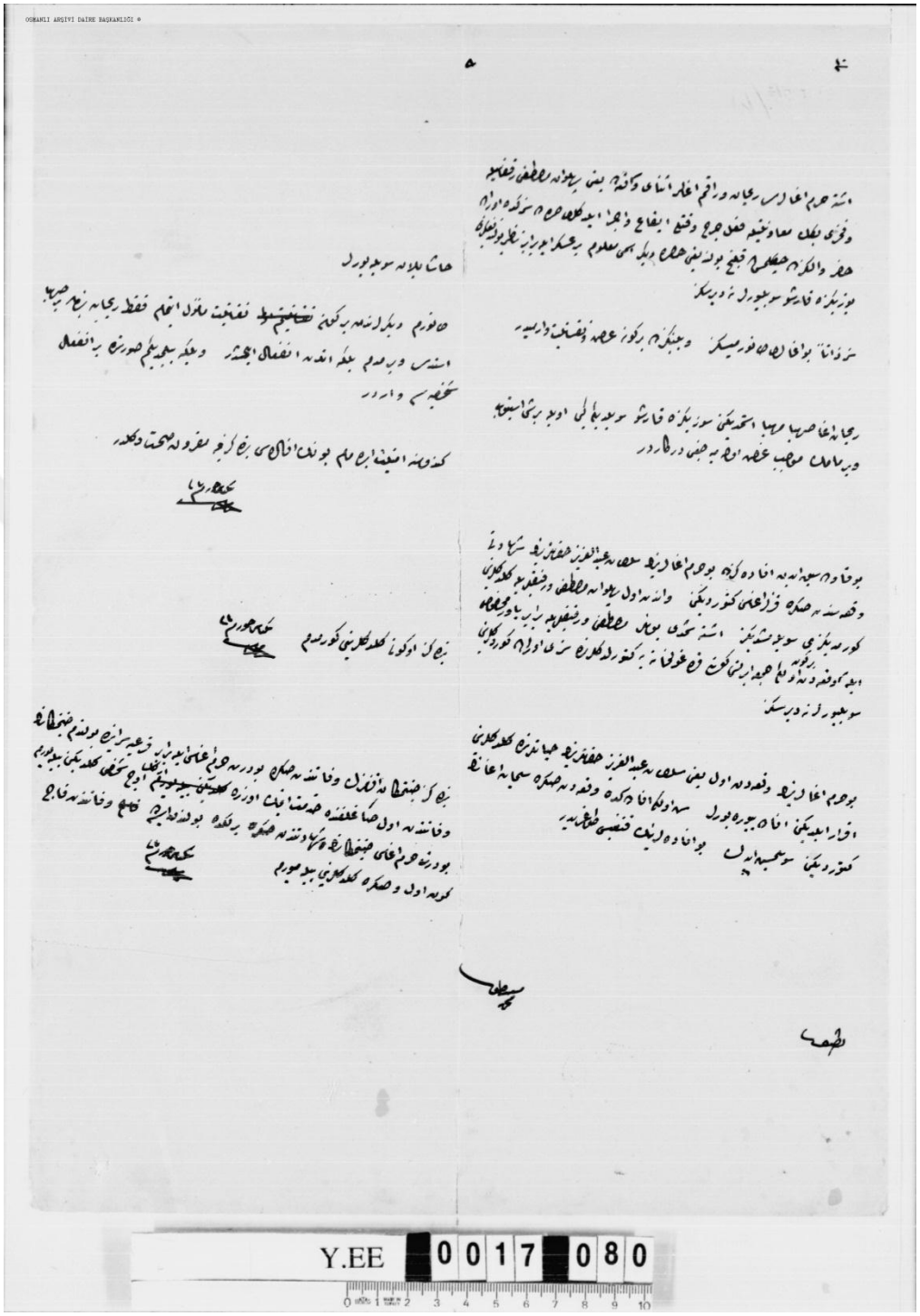
Y.EE 00170 80

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ©

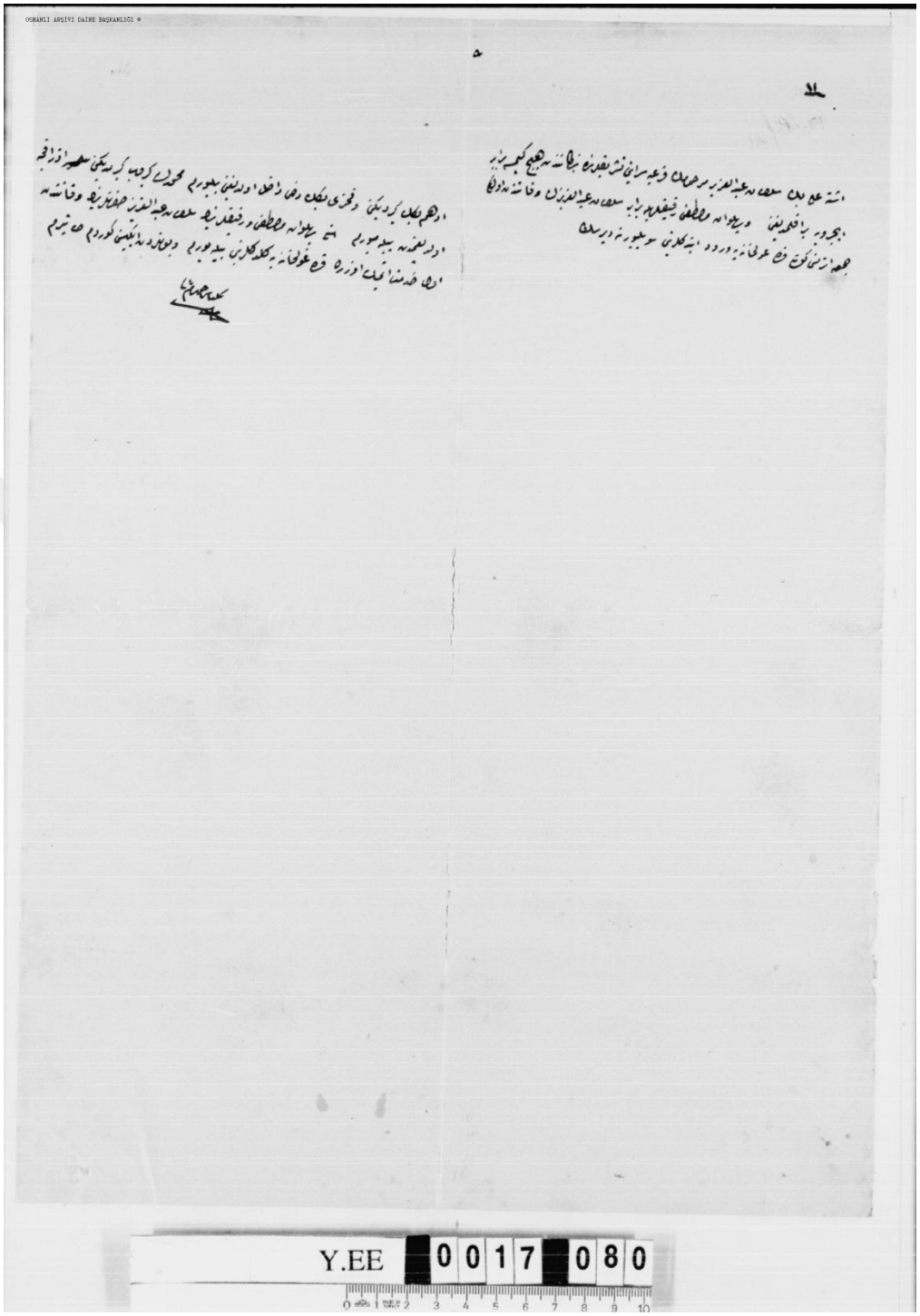
Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

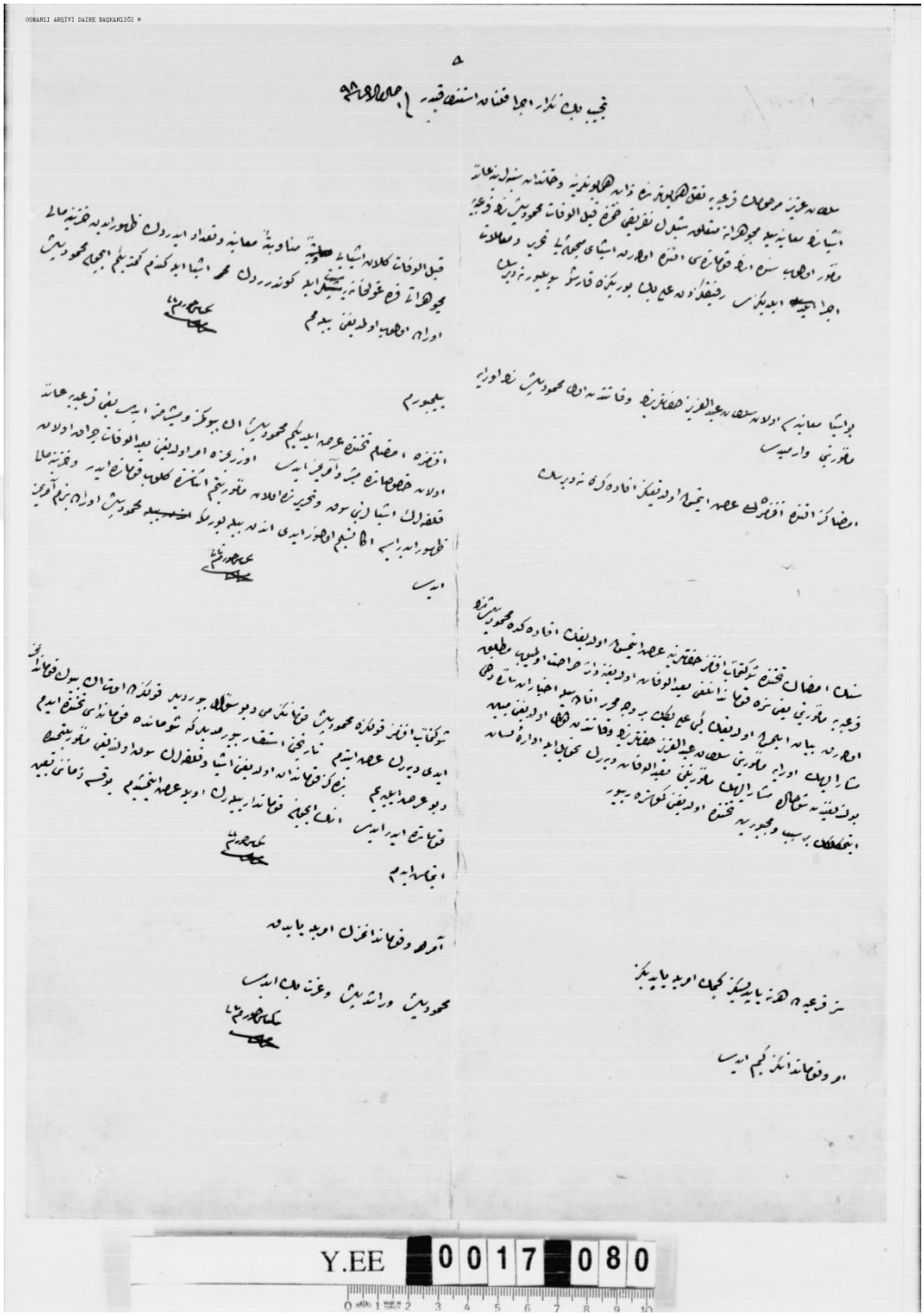
Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

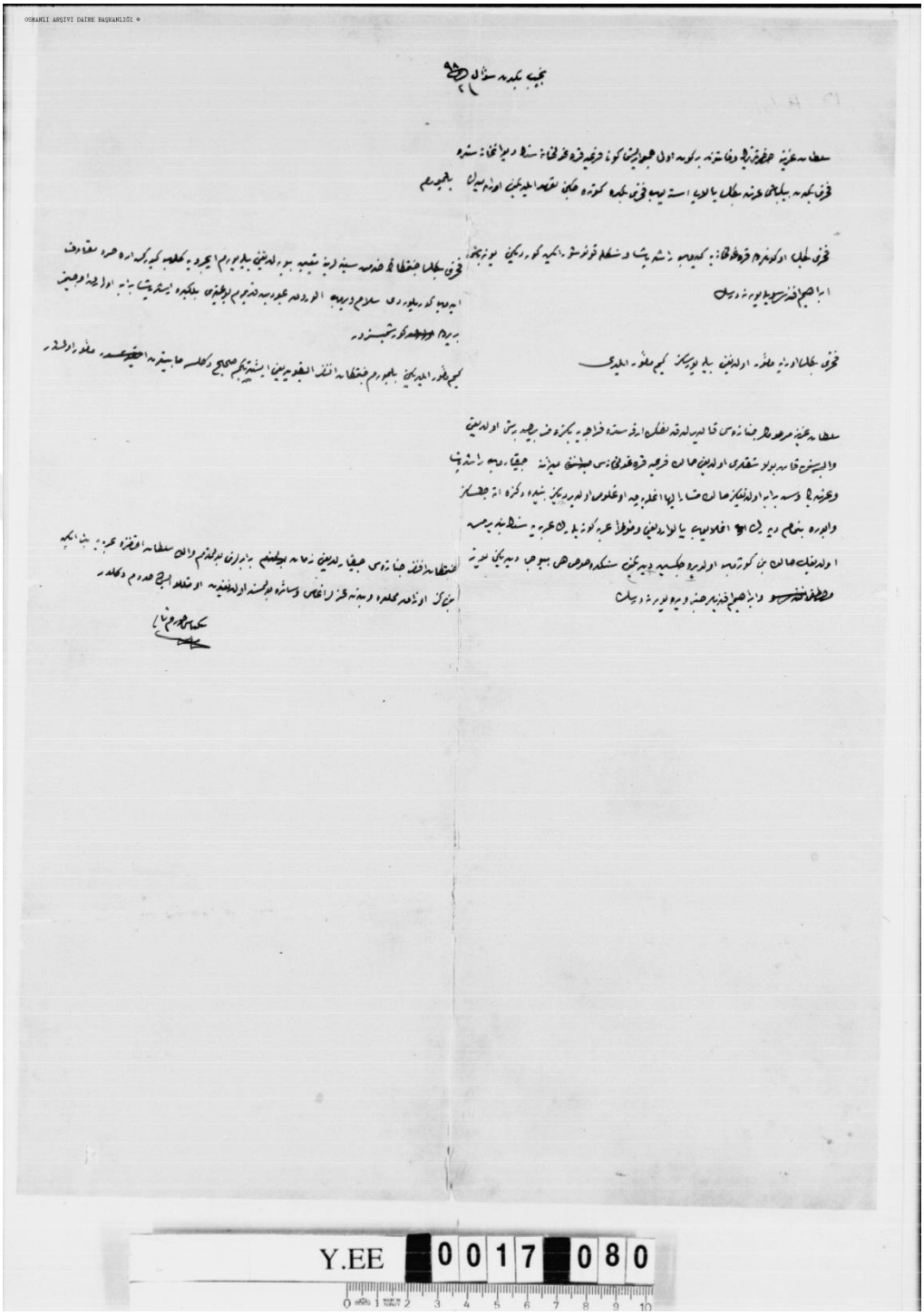
Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

Y.EE 00017 080

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ©

Y.EE 00170800

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

عبدالعزیز مرحوم زمانه سرایده محافظ بیچاره سنه طوپخانه یه طوپچی یازیلمش ایدی

فرمانده شب یعنی فرمانده نگ محمود بیک دکلیدر دائما مقدم فرنچه وسطی عسکریه

طرف اولمامه همان یاشه بیک دکلیدر

بو فرمانده اندن هنده اولقدر یه برکت استیکه یعنی هنده وسطه برشیه مقدم اولیور

جواب ویرلر

ومحمود بیک وسطه مبادی عبدالعزیز یکچی دائما یعنی وسطه مرحوم اشیدی

تحقیقه دیکلرکه عبدالعزیز محافظ یازمر محمود دائما بیک دیکلیدر سزلر دخی اکلدن

صکره دیکلیکز

عبدالعزیز مشارالیه نقل اولنمیجی کونمی یازمر اولدیکز بونمی طوپچیلرسنده بولنمیجی

زمانده اوراده میدی

یازمر دکل سالکه نوبت داخل اولدی

غایات سنده اولمی یازمر اولدی

هرحالده سنه فلانده فلانجی کشی ایدیکز

فرنچه سنه یکشی بشنجی سنه بوراده مأمور ایدم

مشیر محمود پاشا ایدی فرنچه دخی عالمی راشده پاشا ایدی و محمود پاشادخی فرنچه؟

قصه کونه کاوکلیه رایدی فرنچه ارمانور بنه سلاحه محمود پاشا به محمول ایدی

بو عسکر فرمانه تنه بر اسکله قجی برشی یاپمز فرمانداری طرفنده دیر یاپوره امری اجرا یه

بحیره رده اک دیریلوره امرده برفقه وارایسه امرینه مسوالینی امرینه کانه در

فرنچه ده مأمور محمود پاشا ایله راشده پاشا ایدی بودا محافظ دخی انلره محمول ایدی

بنده کزده انلرک مقتضی ایدم

عبدالعزیز مرحوم طوپخانه سرایده ایکنه بو بوراده ایله فرنچه ده ایدم سنه مشارالیه

فرنچه یه نقل بیورد فقصاره بنه فرنچه ده بولنم

سنه کراولان یازمر سنه اوده بسه بکر مکاره یعنی عبدالعزیز مرحوم

وخانده اوده بسه کونه مکاره یازمر اولدیکز دیمه بکر می کونه زیاده دکل

یازمر دکل

فرنچه نک اسمی فقه سنه مأمور اولدقده برفاچ کونه مکاره یازمر اولدی

Y.EE 00017080